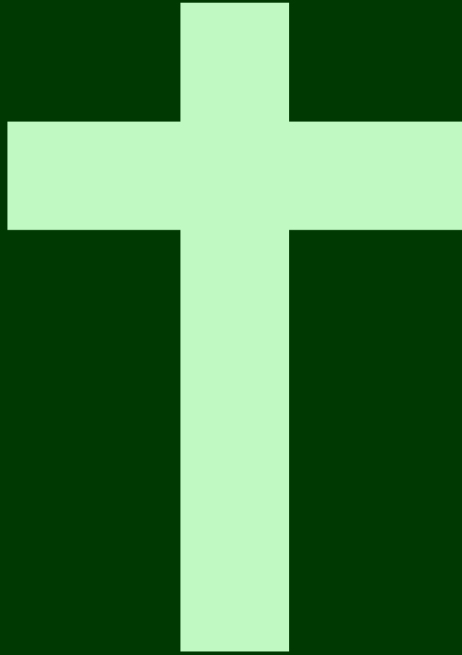

Oniyan

Oniyan: Oniyan (New Testament+)

Oniyan
Oniyan: Oniyan (New Testament+)

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Oniyan)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
8b7902f3-5e35-5b89-86b2-c6da1be458b9

Contents

Añanar aᅇ	1
Maco	64
Marèk	107
Luk	133
Ŝaᅇ	178
Bandixa	209
Bèrom	252
1 Bèkoreᅇt	272
2 Bèkoreᅇt	291
Bègalat	304
Bèhefes	311
Bèfilip	318
Bèkolos	323
1 Bètesalonik	328
2 Bètesalonik	333
1 Timote	336
2 Timote	342
Tit	347
Filemon	350
Bèŝewif	352
Ŝak	368
1 Piyer	374
2 Piyer	380
1 Ŝaᅇ	384
2 Ŝaᅇ	389
3 Ŝaᅇ	390
Yud	391
Andofakel	393

Añanar aņ Lilaya in

Akayëta Añanar and Bibël aņo ro kē sēyalind mēne Kaxanu rik ngwën in do gē dek beber ex polo bēn. Mēņ ri kēbi bela bēn gēr eñaw̄ endexēm do gēr amēndēra andexēm. Gēr ÿanar, aniyān aņ monēnga nēnga bax gayik enjekax fo bax. Barikan asošan an do gē asoxari aņanar an wēndēra kēni. Ata Kaxanu ÿana ko kēbi xitind bela bēn xali yowēk apumbuluŷët aņ. Nowe do gē bēr ekun edexēm bēn fo fex bax gayik bēn fo bax bēr bax liyand ang rek eyeyan ed Kaxanu bēn. Ga xucak apumbuluŷët aņ, bērandēwēra and Nowe bēn ÿana kēni kēni šēnarēnd. ÿana kēni gašēxe emēšen ed Kaxanu el. Barikan Kaxanu yata kēņo Abēraxam do fel kēņo exo dēfa gēr ebar ed Kanahaņ. Isak, asēñiŷ ar Abēraxam, do gē Yakob bēteli kēni eter ed Kaxanu do gē Abēraxam el. Obaš or Yakob ol rēwēr kēni benēng epēxw gē beki, do hi kēni bulunda ir Isērayel in. Ata paβ gē bulunda ijo bakawēk gēr ebar enang ed enim Kaxanu el. Er ex gēr akayëta in:

Mondake ÿanak ngwën in do gē aniyān and bela aņ: 1.1–2.25.

Mondake ÿanak eñēņax aņ do mondake xēñēk gēr ngwën: 3–6.

Endey end Nowe do gē end apumbuluŷët aņ: 7–9.

End bērandēwēra and Nowe aņ: 10–11.

Endey end Abēraxam do gē ekun edexēm aņ: 12–25.

Endey end Isak do gē ekun edexēm aņ: 26.1–28.9.

Endey end Yakob do gē ekun edexēm aņ: 28.10–50.26.

End eñana aņ

¹ Gēr ÿanar, Kaxanu nēcētēguk* orēn ol do gē ebar el. ² Ebar el er hi bax šode-šode, do wafērēluņ. Ecamēdan fo xēñ bax gēr ambēxw atiŷax aņo, do onjēn ond Kaxanu oņ bax xerēkerarand yaņ gēr amen.

³ Kaxanu re ko: «Gil ex angoben aņ!» Ata hik angoben aņ. ⁴ Kaxanu wat ko mēne angoben aņ eyekax ex. Šapēreli ko angoben aņ do gē ecamēdan el. ⁵ Kaxanu wāc ko angoben aņ «Goyat», do ecamēdan el «Gēmēd». Ata ga wēdēk do xeyēk, hik akey añanar aņ.

⁶ Kaxanu re ko: «Gil ex anguxar mērēxand ir amen do ex capēreli amen aņ ja mērēxand!» ⁷ Ata Kaxanu ri ko yaņ anguxar aņ. Šapēreli ko amen and hik dila gēr anguxar aņ gē amen and hik yaņ gēr anguxar aņ. Ata hik mondako. ⁸ Kaxanu wāc ko anguxar aņ «Orēn». Ata ga wēdēk do xeyēk, hik akey akinēm aņ.

⁹ Kaxanu re ko: «Amen and hik dila gēr anguxar aņ barērēlex bebēt ibat, do canayal ex eperēk el.» Ata hik mondako. ¹⁰ Kaxanu wāc ko eperēk el «Ebar», do amara and amen aņ wāc ko «Angwēngw». Ata Kaxanu wat ko mēne aye yek. ¹¹ Kaxanu re ko: «Ebar el dēwēlex bebēlēg, ondēs ond gē enedfa, gē batēx bañamb yamb, band gē enēng gē enēng, do gē benedfa bendebēn ak.» Ata hik mondako. ¹² Ebar el rēwēk bebēlēg, ondēs ond gē benedfa, batēx bañamb yamb band gē enēng gē enēng, do gē benedfa bendebēn ak. Kaxanu wat ko mēne aye yek. ¹³ Ata ga wēdēk do xeyēk, hik akey atasēn aņ.

¹⁴ Kaxanu re ko: «Gil ex bangoben gēr anguxar and orēn, ex pitēndēraxēnēnd goyat in, do gē gēmēd in. Bangoben baņo kē hi bananganēme band opēna, gē bakey, do gē bēniy. ¹⁵ Elod yaņ gēr anguxar and orēn ŋobayindēlex ebar el!» Ata hik mondako.

* **1:1** 1.1 Kaxanu nēcētēguk beŷ bēn nē ŷoweŷ gayik mbaņ fanga ko.

¹⁶ Kaxanu ri ko bangoben batëm baki: atëmënak aņ ex ȳobaxënënd goyat, do atil aņ do gë oŵal oņ ex ȳobaxënënd gëmëd. ¹⁷ Kaxanu xaŵ ko bangoben baņo gër anguxar and orën ex ȳobaxënënd ebar el, ¹⁸ ex ȳobaxënënd, aņo goyat do baņo gëmëd, do ex pitëndëraxënënd angoben aņ do gë ecamëdan el. Kaxanu wat ko mëne aye yek. ¹⁹ Ata ga ŵëdëk do xeyëk, hik akey anaxën aņ.

²⁰ Kaxanu re ko: «Bëmăcar bën ñëmbërëlexëni gër amen, do oșel ol cëgërayindëlexëni yaņ gër ebar, gër anguxar and orën!» ²¹ Kaxanu necëtëgu këbi boñey bond gër angwëngw boņ, gë dek bebëbëngw do këni șangënarand bën. Necëtëgu këbi bëte bebër ȳëmbër bax gër amen bën, gë benëng bendebën ak, do gë oșel ol, gë benëng bendebën ak. Ata Kaxanu wat ko mëne aye yek. ²² Kaxanu yël këbi obetak ol and re ko: «Cënarın, ñëmbërin do pëxwin gër amen, polo gër angwëngw. Do oșel ol ñëmbërëlexëni gër ebar!» ²³ Ata ga ŵëdëk do xeyëk, hik akey anjoxën aņ.

²⁴ Kaxanu re ko: «Ebar el dëŵëlebi bebëbëngw, gë benëng bendebën ak: oyel ol, gë banjën baņ, gë oŵăcar obapuŵ ol, er ex yo gë enëng endexëm ak!» Ata hik mondako. ²⁵ Kaxanu ri këbi oŵăcar obapuŵ ol, gë benëng bendebën ak; oyel ol gë benëng bendebën ak; do gë dek banjën band gër ebar baņ, gë benëng bendebën ak. Ata Kaxanu wat ko mëne aye yek.

²⁶ Kaxanu re ko: «Dinëbëne tan bela bën gër eñaŵ endëbi, eni mëndër gë biyi, enëbi bëñaxënënd oxan or gër angwëngw ol, oșel or kë șëgërand gër orën ol, gë oyel ol; eni bëñaxënënd ebar el dek, do gë dek banjën band kë șangënarand gër ebar baņ.» ²⁷ Kaxanu necëtëgu këbi bela bër ex eñaŵ endexëm bën. Necëtëgu këbi gër eñaŵ end Kaxanu: asoșan do gë asoxari. ²⁸ Kaxanu yël këbi obetak ol and re ko: «Dëŵërin mbaņ, ñëmbërin, dëgërayın në er ex yo, do bëñayın ebar el. Bëñayınëbi oxan or gër angwëngw ol, oșel or kë șëgërand gër orën ol, do gë dek oŵăcar or kë șangënarand gër ebar ol.»

²⁹ Ata re ko Kaxanu: «Anëka yël këmun dek ondës ond gër ebar oņ, gë benëda bendebën ak, dek batëx bañamb yamb baņ, gë benëda bendebën ak, ex gi eyamb edewën el. ³⁰ Emăcar end ex yo gër ebar, acël and kë șëgërand yo yaņ gër orën, er kë șangënarand gër ebar do hik gë onjën yo, dek ondës ocëkët oņ ex eyamb yamb edewën el.» Ata hik mondako. ³¹ Kaxanu wat ko dek er ri ko in mëne mbaņ ye bax. Ata ga ŵëdëk do xeyëk, hik akey anjongamatën aņ.

2

¹ Mondako faŵ ko Kaxanu edi ed orën, gë ebar el, do gë dek bebër ex polo gër ndebën bën. ² Yatir akey anjongakinëm, Kaxanu anëka faŵ baxo dek andiyen and ri baxo aņ. Gë akey anjongakinëm aņ faŵ baxo Kaxanu andiyen and ri ko aņ. Ata gë akey anjongakinëm aņ seyëta ko dek andiyen and ri ko aņ. ³ Kaxanu ri ko akey anjongakinëm aņ akey acëbax, akey and xwën ko. Gayikwa yatijo seyëta ko dek andiyen and enëcëtëgu ed beŵ aņ.

End andëda and Eden eņ

⁴ Mondako bax endey end orën do gë ebar eņ and necëtëgu ko Kaxanu aņ. Yatir ri ko Axwën Kaxanu orën ol do gë ebar el, ⁵ ado acëc aņ dëņ ax gi bana pere gër ebar. Bëte endës gematak ax dëg bana pere. Gayikwa Axwën Kaxanu axo mëlăw bana pere tëb in gër ebar, do ala ax gi bana ar kë ȳandëra.

⁶ Barikan añësa and men bax lejënd gër ebar, do bax xoșand dek aňangëŵang and ebar aņ.

⁷ Axwën Kaxanu bay këņo asoșan gë obar ok. Fif këņo gër ocën onjën ond kë yëlënd aniyan oņ. Ata hi ko ala abëngw. ⁸ Axwën Kaxanu ri ko andëda gër ebar ed Eden, gand apën-eňan, do xwët këņo asoșan ar bay baņo an. ⁹ Axwën Kaxanu necëtëgu ko

gër ebar ðek batëx baŋ, gë benëŋ bendebeñ ak, batëx band ye bax owat, do nënga bax eyamb. Ata ſit gër batëx baŋo, lëg bax mërëxand ir andëða atëx and kë yëlënd aniyar aŋ, gë atëx and kë yëlënd enang ed enjekax do gë eñëŋënar aŋ.

¹⁰ Yeß ebax na gër ebar ed Eden ir bax ýëmënd yabët obëŋa ok, do bax xoşand andëða aŋ. Ata na gër andëða ſapër bax yeß ijo bambaŋa banax. ¹¹ Ambana añanar aŋ bani wácënd Pişoŋ. Mëŋ bëtak ðek ebar ed Afla el, gër ed ex kaŋe, ¹² kaŋe iwënëk in. Na gër ebar elo fo ex bête angiri ir këni wácënd bëdeliyom in do gë ekaý ekëbënaraxik ed këni wácënd onikës. ¹³ Ambana akinëm aŋ bani wácënd Gixoŋ. Aŋo bëtak ebar ed Kuş el. ¹⁴ Ambana atasën aŋ bani wácënd Tigër, aŋo bax feşënd apën-eñan and gër ebar ed Asiri. Ambana anaxën aŋ bani wácënd Ęfërat.

¹⁵ Axwën Kaxanu wëð këŋo asoşan an, do xwët këŋo gër andëða and Eden exo ñanënd do exo nëkonand. ¹⁶ Ata Axwën Kaxanu fel këŋo asoşan an: «Axor këy xor ey yambënd ðek batëx band gër andëða baŋ. ¹⁷ Bari atëx and kë nangënënd enjekax do gë eñëŋënar aŋ, ax gi ex na moñamb. Gayikwa aşës këy şës yatir këy yamb.»

¹⁸ Ga xucak eŋo, Axwën Kaxanu re ko: «Ax ye ex na wa asoşan an exo gi gaŋat. Dinëlemo arëcara ar këni ýana eni paßërend.» ¹⁹ Axwën Kaxanu bay këbi gë obar ðek oŵacar or gër apuý ol, do gë ðek bacël band kë şëgërand gër orën baŋ. Şëñëta këbi end asoşan eŋ exo wat ba mondake këbi wácëra. Do er gë onjën yo, exo gi gë oŵac or këŋo yël asoşan an. ²⁰ Asoşan an yëlëra këbi omac ðek oyel ol, ðek bacël baŋ, do gë ðek oŵacar ol. Bari emacar gematak aŋo wat bana end kë hi arëcara ar këni ýana eni paßërend. ²¹ Axwën Kaxanu lapan këŋo asoşan an akwëð atëm, asoşan an raş këŋo lëb. Şosëta ko anjaŵ amat gër ambëß and asoşan, do wåş ko oyas ok. ²² Gë anjaŵ and şosët ko gër asoşan aŋ, Axwën Kaxanu ri këŋo asoxari, do wëla këŋo gër asoşan. ²³ Ata asoşan an ga wat këŋo, re ko:

«Dodo nëkoðo ngwa ar ex şapar ir şapar iram an,
ar ex eman end eman endam an.

Asoxari këno ýana eno macënd

gayikwa gër asoşan şosëtagu këno.» ²⁴ Mëŋ ex, asoşan an ŋaŵëtalebi nëm gë sëm eni baraxën gë asoxari arexëm an, do eni gi eman emat.

²⁵ Ata asoşan an do gë asoxari arexëm an hi këni bën tak bëxi tëb gë beman beŋ, bari ababi şëfënanðer na.

3

End eñëŋënar gër ngwën eŋ

¹ Andën aŋ ebax emacar end siti bax nëmëc gër ðek oŵacar obapuý or bay këbi Axwën Kaxanu ol. Akey amat, ga sëka këŋo asoxari an, wëka këŋo: «Kaxanu ðeŋ nde rek: “Wën këren yambënd na ðek batëx band gër andëða baŋ?”» ² Asoxari an yaka këŋo andën aŋ: «Biyi axor xor këmi mi yambënd batëx band gër andëða baŋ. ³ Barikan atëx and hik mërëxand gër andëða aŋ, Kaxanu ga re ko: “Wën këren yambëð na, këren kwixwëtað na. Ga yamb yamb kën, and kën şës ex ðe!”» ⁴ Ata andën aŋ fel këŋo asoxari an: «Adokiŋ an çës na! ⁵ Barikan Kaxanu ga nang ko mēne yatir kën yamb, bangës bandewën baŋ kë watëra. Ata en gi ang Kaxanu fo, en nang enjekax eŋ do gë eñëŋënar eŋ.»

⁶ Asoxari an wat ko mēne atëx aŋ anënga kë nënga eyamb el ga yek ako owati ol. Ga ýandi këŋo onangëran or kë yëlënd ol, xwëca ko do yamb ko. Yël këŋo icën indexëm ind xetëna baŋo iŋ; mëŋ bête yamb ko. ⁷ Ata bangës bendebeñ baŋ watërak ga fodët këbi, ata nang këni mēne tëb gë beman beŋ hi këni. Ban këni opat od andan do xura këni.

⁸ Ata wëlëgu këno Axwën Kaxanu ga ko bëtara andëða aŋ gë ingoc ind genëka iŋ. Asoşan an do gë asoxari arexëm an ye këni, ýafëx këni ſit gër batëx band gër andëða,

kēdi kēbi wat Axwēn Kaxanu. ⁹ Axwēn Kaxanu ga kēṅo w̄ac asošan an, w̄ēka kēṅo: «Feye wa hi kēy?» ¹⁰ Mēṅ yakaw ko: «Ga wēlēgu kēmi gēr andēd̄fa, ata yēdara kēme gayik tēb gē eman eṅ hi kēme, awa mēṅ ȳafaxēn kēme.» ¹¹ Axwēn Kaxanu re ko: «Noṅo wa nangēn ki mēne tēb gē eman eṅ hi kēy? Ba yamb kēy nde atēx and sēban bami eyamb aṅ?» ¹² Yakaw ko asošan an: «Asoxari ar w̄ēlanēgu kēye an, yēl ke atēx aṅ, do yamb kēme.»

¹³ Axwēn Kaxanu w̄ēka kēṅo asoxari an: «Ineṅwa rixēn kēy eṅo?» Yakaw ko asoxari an: «Andēn aṅ yifa ke, do yamb kēme.» ¹⁴ Axwēn Kaxanu re kēṅo andēn aṅ:

«Awa wēj gayikako eṅo ri kēy,
anēka wē ki gēr oyel d̄ek,
do gēr oṅacar or gēr apuṅ d̄ek.
Gē acēl andey aṅ kēy ȳana ey ṅexērand,
do ey belēnd ebēkwērēbēkw el
ang kē nēka bakey bandey ak.

¹⁵ Wēno kē ri angoṅera and wēj do gē asoxari aṅ,
angoṅera and andēwēra andey aṅ,
do gē andēwēra andexēm aṅ.
Ar andēwēra andexēm an ki sēkan bēlēbēl gaf in,
do wēj eyo ṅat gēr etak.»

¹⁶ Axwēn Kaxanu re kēṅo bēte asoxari an:
«Abaš kēme baš toro ind bacēl bandey in,
gē ayambēn kēyēbi ȳana eyēbi dēwēnd obaš ol.
Oñandi oday ok gēr icēn indey kē hi,
do mēṅ ki wēña.»

¹⁷ Axwēn Kaxanu re kēṅo bēte asošan an:
«Gayikako asoxari arey an baxēt kēyo,
do yamb kēy atēx and sēban bami eyamb aṅ,
ebar el aṅe kē wē nē endey;
gē ayambēn kēy ȳana ey nēcētēnd eyamb yamb irey in
d̄ek bakey band aniyān andey baṅ.

¹⁸ Odēmbēn do gē ondēs kē ȳana exi d̄ēgēnd, do bebēlēg bēr gēr apuṅ kēy ȳana ey yambēnd.

¹⁹ Gē asēwētēṅwa ir dēxas irey in kēy ȳana ey cotēnd eyamb yamb in,
xali ey baka gēr ebar ed gēr ed nēcētēgu kēmi;
gayikwa obar hi kēy, do gēr ebar kēy baka.»

²⁰ Ga xucak eṅo, asošan an yēl kēṅo asoxari arexēm an oṅac or «Xawa», mēne ngēṅ «Abēngw», gayikwa mēṅ ex nēm ir d̄ek bēr kē liyand bēn. ²¹ Axwēn Kaxanu rin kēbi bacud band banar, do asošan an gē asoxari an šudara kēni.

²² Axwēn Kaxanu re ko: «Ala an anēka hi ko ang biyi ak gēr enang ed enjekax do gē eñēṅēnax. Gērēgako, kērexo kwēca na bēte atēx and kē yēlēnd aniyān aṅ, exo yamb, do exo d̄iya din ir din!» ²³ Axwēn Kaxanu w̄aṅ kēbi asošan an do gē asoxari an eni can andēd̄fa and Eden aṅ, do asošan an exo ñanēnd ebar ed gēr ed nēcētēgu kēṅo el. ²⁴ And w̄aṅ kēbi bela aṅ, Axwēn Kaxanu xwēt kēbi gand apēn-eñan and andēd̄fa and Eden Ocerubēṅ do gē duxuma ir gē okodux ir kē šenarand. Mondako šēng ko fēña ir gēr atēx and kē yēlēnd aniyān in.

4

Endey end Kaṅe do gē Abel eṅ

¹ Ga xucak eṅo, Adam, asošan an, nangēr kēni gē alindaṅ Xawa. Alindaṅ hi ko gē acēl, rēw kēṅo itošan, do w̄ac kēno Kaṅe. Gayikwa are re baxo: «Ala rēw kēmo, gē

edēca ed Axwën Kaxanu el.» ² Rëw këṅo bëte itošan, abinēm ar Kaṅe, do w̄ac këṅo Abel. Abel hi ko axwël ar obeci do gë opeṅ, do Kaṅe hi ko aṅan.

³ Ga niyitarak, Kaṅe w̄elan këṅo Axwën Kaxanu šadaxa ir er xana baxo gër ebar in. ⁴ Abel mëṅ bëte, w̄elan këṅo šadaxa ir bëñanar bënd oyel orexēm, gë onil ondebën ak. Axwën Kaxanu nëngan këṅo end Abel eṅ, do xana ko šadaxa irexēm in. ⁵ Bari aṅo nëngan bana end Kaṅe eṅ, do axo kana bana šadaxa irexēm in. Ata Kaṅe xoṅ ko mbaṅ, ṽeṅṅenin ko dēxas irexēm in. ⁶ Axwën Kaxanu w̄eka këṅo Kaṅe: «Ineṅa xoṅaxën këy? Ineṅa ṽeṅṅeninaxën këy dēxas irey in? ⁷ Kido šenene ri bay, arēnēta rēnēta doy. Bari gayikako ay di ex na šenene, eñeṅṅenax eṅ mokaš xaš ki gër ebēt edey ga ṽandi këṅo exi bëña. Barikan wēj wa ṽapēk eyo bëña!»

⁸ Kaṅe yeyaneli këṅo Abel abinēm, ga hi bani gër apuṅ, Kaṅe w̄elēn këṅo Abel abinēm, do laṅ këṅo. ⁹ Ata Axwën Kaxanu w̄eka këṅo Kaṅe: «Feye exo abinēx Abel?» Kaṅe yaka ko: «Ame nang ex na. Ba wēno nde ex anēkona ar abaṅe an?» ¹⁰ Re ko bëte Axwën Kaxanu: «Ine ri këy? Nē ewēleme ošat or abinēx oṅ ga kē xeṽegund elod gër ebar xali gër ndam ro. ¹¹ Gërēgako wēj anēka wē ki, caw këy ṽawēta ebar ed hēlēk ošat or abinēx el. ¹² And këy ṽan ebar aṅ, ṽoweṽ ay ṽana na ey kanand. Ar edēg kēm këy hi, asēk ayexērānd fo këy ṽana ey yexērānd gër ebar.» ¹³ Ata Kaṅe yaka këṅo Axwën Kaxanu: «Amena andam aṅ mbaṅ sibēk, ame kor na me buṅa. ¹⁴ Anēka këye w̄aṽēnd doro, me ṽawēta ebar ed bame ṽanēnd el. Aṽafēra kēmi ṽana mi ṽafērānd, do din ame wat na dēxas irey in. Ar edēg kēm kēme hi, asēk ayexēra fo kēme ṽana me yexērānd gër ebar. Do angēmēne mi ped gē ala, exe daw̄.» ¹⁵ Axwën Kaxanu yaka këṅo: «Angēmēne ala eṅo daw̄ Kaṅe, bakēlēbēd banjongēbaki këno w̄ašan.»

Axwën Kaxanu laram ko nanganēme gër Kaṅe eni watēnd bër këni fedēnd bēn, këdi këno laṅ. ¹⁶ Ata Kaṅe ga xani ko eṅo ṽawēta Axwën Kaxanu, ye ko lēgēx ko gër ebar ed Nod, gand apēn-eñan ed andēda and Eden.

End bērandēwēra bër Kaṅe eṅ

¹⁷ Kaṅe nangēr këni gē alindaṅ. Ata alindaṅ hi ko gē acēl, rēw këṅo Enok. Kaṅe bay ko angol, do w̄acan këṅo asēñiṅ Enok. ¹⁸ Enok hi ko sēm ir Irād, do Irād, sēm ir Mexuyahel. Mexuyahel hi ko sēm ir Metušahel, do Metušahel, sēm ir Lemek.

¹⁹ Lemek ṽēr këbi bēsoxari bēxi: aṅanar an Ada, do axinēm an, Tēsila. ²⁰ Ada, asoxari aṅanar an, rēw këbi bëtošan bëki: Yabal do gē Yubal. Yabal hi ko axarēk ar bēxwël bër oyel do këni rēfarānd laṅ. ²¹ Do Yubal mëṅ, hi ko axarēk ar bēsēmb bër bemāṅi do gē bēfarix bër bacēroti an. ²² Tēsila, asoxari axinēm aṅ, rēw këbi bëte bëtox bëki: itošan iṅ Tubal-Kaṅe, do itoxari iṅ, Nahama. Tubal-Kaṅe hi ko asap ar dek bebēr ex yawale do gē dun.

²³ Akey amat, Lemek fel këbi bēsoxari bērexēm bēn:

«Ada do gē Tēsila, baxētīn oniṅ oram ol!
Wën bēsoxari bër Lemek bēn,
banēf bandewën baṅ wēlēlex eyeyan edam el!
Asošan kēmo laṅ angēmēne ala exe kēm,
Itox kēmo laṅ angēmēne ala exe tembaṽēn.

²⁴ Bakēlēbēd banjongēbaki këno w̄ašan Kaṅe, barikan wēno Lemek, bakēlēbēd ofēxw ocongoxi gē banjongēbaki këne w̄ašan!»

²⁵ Adam, asošan an, nangēr këni gē alindaṅ Xawa. Ata Xawa rēw këṅo itošan, do w̄ac këṅo Set. Gayikwa are re baxo: «Kaxanu yēl ke itošan, exo bēt gër ed ebaxo Abel, ir laṅ këṅo Kaṅe.» ²⁶ Set rēw këṅo itošan do w̄ac këṅo Enoš. Ata bēla bēn amēd aṅo ṽana këni ecale do gē emac ed Kaxanu Axwën el.

5

End bëxarëk eṅ: elod Adam xali gër Nowe

¹ Mondako ex akayëta and andëwëra and Adam aṅ. Kaxanu, yatir necëtëgu këbi bela, ari ri këbi do wëndër këni gë mëṅ. ² Kaxanu necëtëgu këbi asošan an do gë asoxari an. Yël këbi obetak ol, yatir necëtëgu këbi dëṅ re ko enëbi macënd bela.

³ Adam ga sëk këṅo bëniy këme gë ofëxw osas, rëw këṅo itošan ind wëndër këni gë mëṅ, gër eñañ endexëm, do wac këṅo Set. ⁴ Adam liya ko bëniy okeme ocongotas and rëw këṅo Set aṅ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ⁵ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongonaṅ gë ofëxw osas, Adam šës ko.

⁶ Set ga sëk këno bëniy keme gë bënjo, rëw këṅo Enoš. ⁷ Set liya ko bëniy okeme ocongotas gë bënjongëbëki and rëw këno Enoš aṅ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ⁸ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongonaṅ gë epëxw gë bëki, Set šës ko.

⁹ Enoš ga sëk këṅo bëniy ofëxw ocongonaṅ, rëw këṅo Kenaṅ. ¹⁰ Enoš liya ko bëniy okeme ocongotas gë epëxw gë bënjo and rëw këṅo Kenaṅ aṅ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ¹¹ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongonaṅ gë bënjo, Enoš šës ko.

¹² Kenaṅ ga sëk këṅo bëniy ofëxw ocongoxi, rëw këṅo Maxalalel. ¹³ Kenaṅ liya ko bëniy okeme ocongotas gë ofëxw onax, and rëw këṅo Maxalalel aṅ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ¹⁴ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongonaṅ gë epëxw, Kenaṅ šës ko.

¹⁵ Maxalalel ga sëk këṅo bëniy ofëxw ocongebat gë bënjo, rëw këṅo Yered. ¹⁶ Maxalalel liya ko bëniy okeme ocongotas gë ofëxw osas and rëw këṅo Yered aṅ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ¹⁷ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongotas gë ofëxw ocongonaṅ gë bënjo, Maxalalel šës ko.

¹⁸ Yered ga sëk këṅo bëniy këme gë ofëxw ocongebat gë bëki, rëw këṅo Enok. ¹⁹ Yered liya ko bëniy okeme ocongotas and rëw këṅo Enok aṅ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ²⁰ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongonaṅ gë ofëxw ocongebat gë bëki, Yered šës ko.

²¹ Enok ga sëk këṅo bëniy ofëxw ocongebat gë bënjo, rëw këṅo Matusalem. ²² Enok liya ko ang këṅo nënganënd Kaxanu ak, bëniy okeme otas, and rëw këṅo Matusalem aṅ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ²³ Ata Enok sëk këṅo bëniy okeme otas gë ofëxw ocongebat gë bënjo. ²⁴ Enok liya ko ang këṅo nënganënd Kaxanu ak, ata bela bën nema këno anema fo ga xana këṅo Kaxanu.

²⁵ Matusalem ga sëk këṅo bëniy këme gë ofëxw ocongosas gë bënjongëbëki, rëw këṅo Lemek. ²⁶ Matusalem liya ko bëniy okeme ocongoki gë ofëxw ocongosas gë bëki, and rëw këṅo Lemek aṅ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ²⁷ Ata ga sëk këṅo bëniy okeme ocongonaṅ gë ofëxw ocongebat gë bënjongëbënax, Matusalem šës ko.

²⁸ Lemek ga sëk këṅo bëniy keme gë ofëxw ocongosas gë bëki, rëw këṅo itošan. ²⁹ Wac këṅo Nowe, ga baxo rend cëṅ: «Ajo këbo racët gër andiyen añëkaxik and këne rinde ene dïyaxëne gër ebar ed xare ko Axwën Kaxanu aṅ.» ³⁰ Lemek liya ko bëniy okeme oco gë ofëxw ocongonaṅ gë bënjo, and rëw këno Nowe aṅ. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari. ³¹ Ga sëk këṅo bëniy okeme ocongoki gë ofëxw ocongoxi gë bënjongëbëki, Lemek šës ko. ³² Nowe liya ko bëniy okeme oco, and rëw këbi Šem, gë Xam, do gë Yafet aṅ.

6

End bela bësämbak eṅ

¹ And ýana këni bela eñëmbër ed gër ebar aṅ, rëwëra kënebi odënañ. ² Bela bër ekun ed Kaxanu bën wat këni mëne odënañ od bela bër gër ebar ok mbaṅ ye këni. Sana kënebi do ýërëra kënebi dek. ³ Ata Axwën Kaxanu re ko: «Ala an oñas fo hi

ko. Wëno ame teḅ na din ir din onjën ondam oṅ gër ndexëm. Bëniy këme gë alapem fo ko ṽana exo diyand.» ⁴ Amëd aṅo hi bani bela bëshakax bën gër ebar. Bëte amëd aṅo fo bar bani bela bër ekun ed Kaxanu bën gë odënaṽ od bela bër gër ebar ok. Bësoxari bëjo rëwëra këneḅi obaṣ or hi bax bela bësëm, bangwëlik band akarëk baṅ.

⁵ Axwën Kaxanu wat ko mëne eñëṅenax end bani rind bela gër ebar eṅ axuri xurik. Er xëñ bax gër owëkw orebën wayët banjëlan bañëṅenax fo. ⁶ Axwën Kaxanu šena këṅo er bayaxën baḅi bela in gër ebar. Gër emëkw edexëm šena baṅo endebën eṅ. ⁷ Ata re ko Axwën Kaxanu: «Ebar el këme fat eni dëxëtaxën bela bër bay këmëni bën. Afat këme fat gë bela ak, gë oyel ak, gë banjën ak, do gë ošël ak. Gayikwa dek šena ke er bayaxën bamëni in.» ⁸ Barikan Nowe šot ko oyekax or Axwën Kaxanu ol.

End apexa and Nowe eṅ

⁹ Mondako ex andëwëra and Nowe aṅ. Nowe mëṅ cëṅ, ala ar šenene do ar dal ebaxo. Ang këṅo nënganënd Kaxanu ak baxo liyand, mërëxand ir bandëwëra band bela bër angwën aṅo bën. ¹⁰ Nowe mëṅ, ocambenjar otas rëwë baḅi: Šëm, gë Xam do gë Yafet.

¹¹ Ebar el anëka sëm̄ba bax gër owat or Kaxanu. Bela bën mbaṅ wër bani. ¹² Ebar etëmbak fo baxo watënd Kaxanu, gayikwa bela bën edi ed betëmbak fo wata bani gër ebar. ¹³ Ata Kaxanu fel këṅo Nowe: «Ekwët ed beṽ dek el ḥatëguk, ang faṽ këme gër emëkw edam ak. Gayikwa owër fo ex gër ebar në end bela bësëmbak eṅ. Anemin këmëni nemin dek gë ebar ak. ¹⁴ Barikan wëj Nowe, pikanayal akuluṅ and otëx od ax bërënd na. Cetëndërid akuluṅ aṅo baciṽ baciṽ do notayid gë otesesan amëlëf do gë amëfac. ¹⁵ Mondako këy fika akuluṅ aṅo: acakëšak in, ometër keme gë ofëxw oco, aṅangëṽang in, ometër alapem gë oco, do yaṅ-yaṅ in, ometër epëxw gë oco. ¹⁶ Pikayid yaṅ ang aciṽ šëxw këy fo. Do tebayid amëd and gwër në enëxar fo, në bebët ibat. Tebayid bëte ebët në bebët ibat. Tëndëndërid gër kuluṅ isëm ijo baciṽ batas. ¹⁷ Wëno cëṅ, ata këme wëlaw ampumbuluṽët or këbi nemin dek bebër ex gë onjën bën. Dek er ex gë onjën yo gër ebar kë nemi. ¹⁸ Barikan eter këmi yata. Do dëlidën gër akuluṅ aṅo wëj, gë bosëñix, gë alindax, do gë bolindaṽ bor bosëñix. ¹⁹ Dënidëḅi gër akuluṅ aṅo dek owăcar obëngw ol, enëm gë ecan, eni bayixën bëbëngw ang wëj ak. ²⁰ Enëṅ end ošël end ex yo, gë enëṅ end owăcar or gë osapar onax end ex yo, gë enëṅ end owăcar or xada-xada end ex yo, do gë banjën baṅ, ayow këni yow gër akuluṅ andey, enëm gë ecan, eni bayixën bëbëngw. ²¹ Barid dek bebër këni ṽana en yambënd bën, gë bebër këni ṽana eni yambënd bën. Do mëxwëtayid, en yambëraxënënd wëj gë ekun edey el, do gë owăcar ol.» ²² Ata Nowe ri ko dek er fel baṅo Kaxanu in, ang fel baṅo ak dëṅ.

7

End Nowe polo gër akuluṅ eṅ

¹ Axwën Kaxanu fel këṅo Nowe: «Dilin gër akuluṅ wëj do gë ekun edey el dek. Gayikwa mërëxand ir bandëwëra band bela bër gë okey oko baṅo, wëj gabat wat këmi ar šenene an. ² Medëlēḅi owăcar ocongoxi, enëm gë ecan, gër enëṅ kala end owăcar owënëk, bëte gër dek owăcar obuyaraxik, enëm gë ecan. ³ Medëlēḅi bëte bacël banjongëbaki, anëm gë acan, ex bayixën benëṅ bendeḅën beṅ dek ebar el. ⁴ Gayikwa ro gë bakey banjongëbaki, tëḅ in këme wëlaw do ex tëḅ gëmëd gë goyat, bakey ofëxw onax. Mondako këmëni fat gër aṅangëṽang ir ebar, dek bebër gë onjën do bay këmëni bën.» ⁵ Ata Nowe ri ko dek er fel baṅo Axwën Kaxanu in.

End ampumbuluṽët eṅ

⁶ Aməd aņo, Nowe anėka sėk baņo bėniy okeme ocongibat ga yowėk ampumbuluŷėt aņ gėr ebar. ⁷ Ata Nowe, gė bosėniŷ, gė alindaŷ, do gė bolindaŷ bor bosėniŷ lil kėni gėr akuluņ kėdi kėbi law ampumbuluŷėt aņ. ⁸ Dek oŵacar ol, hik oŵėnėk ol, hik obuyaraxik ol, gė oŷel ol, do gė dek bebėr kė yexėrand xada-xada gėr ebar bėn, ⁹ yow kėni gėr akuluņ and Nowe, beki beki, gė enėm gė ecan, eni dilaŷėn gėr akuluņ, ang fel baņo Kaxanu Nowe ak. ¹⁰ Ga xucak bakey banjongėbaki, amen aņ yėpėtak xali xwėcarak ebar el.

¹¹ Ata yatir sėk kėņo Nowe bėniy okeme ocongibat, gė opacaŷ oki, gė bakey epėxw gė banjongėbaki, fėti bax dek baņėsa band men band ex gėr ebar baņ. Men ond yaņ oņ ŷanak kė yėpėtand ga fėrėtayak bamėd band gėr orėn baņ. ¹² Tėb in kė yėpėtand gėr ebar, gėmėd gė goyat, xali bakey ofėxw onax. ¹³ Kwėl yatijo fo lil bani gėr akuluņ Nowe, gė bosėniŷ, ŷem, gė Xam, gė Yafet, gė alindaŷ arexėm, do gė bėsoxari bėsas bėr bosėniŷ bėn. ¹⁴ Alil lil bani bėte dek benėng bend oŵacar or gėr apuŷ beņ, gė bend oyel beņ, gė bend banjėn band kė ŷangėnarand gėr ebar beņ; gė benėng bend oŷel beņ, do gė dek bend banjėn band kė ŷėgėrand beņ. ¹⁵ Dek bebėr gė onjėn bėn, yow kėni gėr Nowe, enėm gė ecan, eni dilaŷėn gėr akuluņ. ¹⁶ Dek bebijo yow kėni, enėm gė ecan, enėng end ex yo, ang re baxo Kaxanu ak. Ata Axwėn Kaxanu fėra ko ebėt ed akuluņ el, gėr epoy ed Nowe.

¹⁷ Ebar el dek ŷėmėk xali nėkak bakey ofėxw onax. Key yo key bax ŷėmbėrėnd amen aņ xali lėbinak akuluņ aņ. Ata kuluņ aņ xangėk yaņ gėr amen and hi bax gėr ebar. ¹⁸ Amen aņ ga baŷėrėk yaņ gėr ebar do ampumbuluŷėt aņ kė ŷėlarand akuluņ aņ. ¹⁹ Bėte kwėl dėņ bax baŷėrėnd amen aņ, ata ŷiliparak kwėc dek osėnd oŷakax or ex gėr ebar oņ. ²⁰ Osėnd oņ ŷiliparak polo gėr amen nė ometėr ocongoki ba ocongotas. ²¹ Dek bebėr bay babi Kaxanu do bani ŷangėnarand gėr ebar bėn, nemira kėni: oŷel ol, gė oyel ol, gė oŵacar obapuŷ ol, gė dek banjėn band bax yexėrand gėr ebar baņ, do gė dek bela bėn. ²² Dek bebėr ebax gė onjėn gėr ebar bėn ŷėsėra kėni. ²³ Mondako fat kėbi Kaxanu dek bebėr gė onjėn bėr bax liyand gėr ebar bėn. Ga ŷana kėbi bela bėn, felata kėbi oŵacar osėm ol, gė osil ol, gė oŷel ol, do gė banjėn baņ. Fat kėbi dek ebar el. Ata bayi kėni Nowe, do gė bėr hi bax gė mėņ gėr akuluņ bėn. ²⁴ Amen and oŷėm aņ xwėndak gėr ebar xali sėkėk opacaŷ oco.

8

End ocane ond gėr akuluņ eņ

¹ Barikan Kaxanu xwita kėņo Nowe gė dek oŵacar obapuŷ ol, do gė oyel or hi bani gė mėņ polo gėr akuluņ ol. Kaxanu ŷėlaw ko ekoc gėr ebar, ata amen aņ ŷanak ebėxw el. ² Baņėsa band men band gėr ebar baņ lėmayak, do men ond yaņ oņ sebėk eyėpėtan el ga fėrėtayak bamėd band gėr orėn baņ. Tėb in xanik. ³ Ata amen aņ kė wėxėnd tėkėr tėkėr gėr ebar. Ga xucak opacaŷ oco, amen aņ ŷanak kė baŷėtand. ⁴ Yatir sėkėk bakey epėxw gė banjongėbaki, gė facaw icongixinėm in, akuluņ aņ rėdjayak gėr atėnd and Ararat. ⁵ Amen aņ kwėl dėņ bax wėxėnd. Ata gė akey aņanar and facaw ir epėxwėn aņ, oyur or osėnd oņ ŷanayak. ⁶ Ga xucak bakey ofėxw onax, Nowe fėrėt ko fonetėr ir seba baxo gėr akuluņ in.

⁷ Sebėt kėņo aņėrak aņ. And ko ŷėgėraraw aņ abakaw baxo bakawėnd bakėlėbėd bandanjėm, xali nand wėxėk amen gėr ebar na. ⁸ Sebėt kėņo edėxwėte epeŷax el exo nėkonėragu angėmėne amen aņ abaŷėta baŷėtak gėr ebar. ⁹ Bari edėxwėte epeŷax el axo cot bana nė er ko lapax. Ata kwėl bakaw ko gėr Nowe, polo gėr akuluņ, gayikwa amen aņ kwėl bayi bax gėr ebar. Ga yėn ko ataxan aņ, Nowe sėraw kėņo edėxwėte epeŷax el, do lėn kėņo gėr ed hi baxo, lėf gėr akuluņ. ¹⁰ ŷėni ko bėte bakey banjongėbaki bacėxe, do sebėt kėņo gaŷėxe edėxwėte epeŷax el exo can akuluņ.

¹¹ Edëxwëte epeşax el wãÿigu ko genëka ga yapëgu ko apat acëkët and añarëka! Mondako nang baxo Nowe mëne amen aņ abaşëta başëta bax gër ebar. ¹² Şëni ko bëte bakey banjongëbaki bacëxe, do sebët këņo edëxwëte epeşax el. Barikan aņo, axo bakaw ex na gër ndexëm.

¹³ Yatir sëk këņo Nowe bëniy okeme ocongibat gë imat, gë akey añanar and facaw iñanar aņ, men oņ wëxëk do ebar el ferëk. Nowe labët ko ejur ed akuluņ el, wat ko mëne ebar el anëka ferëk bax. ¹⁴ Ebar el đek fer bax yatir sëkëk facaw ixinëm in, bakey alapem gë banjongëbaki.

¹⁵ Ata Kaxanu fel këņo Nowe: ¹⁶ «Canin gër akuluņ, wëj, gë asoxari arey an, gë bosëñix, do gë bësoxari bërebën bën. ¹⁷ Nëcëtëlëbi bëte đek oŵacar ol, gë oşël ol, gë oyel ol, gë banjën band kë şangënarand gër ebar baņ. Canëlexëni eni beñëta ebar el đek, do eni cënarëx!» ¹⁸ Nowe, gë bosëñiŵ, gë asoxari arexëm an, do gë bësoxari bër bosëñiŵ bën, şan këni gër akuluņ. ¹⁹ Đek oŵacar ol, gë banjën band kë şangënarand gër ebar baņ, do gë oşël ol şan këni bëte, gë enëng gë enëng.

²⁰ Ata Nowe ri ko angëb and eņo calëxënënd Axwën Kaxanu. Wëđ këņo emacar emat gër benëng bend oŵacar oŵënëk, do acël amat gër benëng bend oşël oŵënëk, do rin këņo Axwën Kaxanu şadaxa ir momëlën, yaņ gër angëb. ²¹ Axwën Kaxanu ga wëran këņo otëñer onëngax oņ, re ko: «Ang nemin këme ebar në end bela ak, din ame nemin na. Gayikwa oŵëkw or bela oņ eñëñëxax fo nangëk elod amëd and oşambenjar aņ. Ang nemin këme er ex gë onjën yo, bëte din ame nemin na.

²² Ang kë nëka yo ebar el,
onedëran ok do gë ekanaran el,
ayem in do gë ayëka in
ecaşa el do gë ekol el,
goyat in do gëmëđ in
din ir din kë bayi.»

9

End eter ed Kaxanu gë Nowe eņ

¹ Kaxanu ga këbi yël obetak ol Nowe do gë bosëñiŵ, re ko: «Dëwërin mbaņ, ñëmbërin, đëgërayin në er ex yo gër ebar. ² Emacar end ex yo gër ebar, gë acël and kë şëgërand yo gër orën, gë er kë şangënarand yo gër ebar, do gë ekan ed ex yo gër angwëngw, ayëda kënun ýana enun yëdand, do ahër kënun ýana enun gërend: wën xwën këbi. ³ Er kë şangënarand do hik gë onjën yo, do gë đek beşëlëg bën ex eyamb ed yël këmun el. ⁴ Barikan, këren yambënd na ýas er emacar eņ gë enjëw endexëm ak, mëne ngëņ gë oşat orexëm ak. ⁵ Oşat orewën oņ, anıyan andewën aņ ex. Mëņ ex emacar end këņo law yala, aŵëka këmo ŵëkad. Bëte ala ar këņo law yala aşandaŵ, aŵëka këmo ŵëkad. Ala kala aŵëka këmo ŵëkad end anıyan and aşandaŵ eņ.

⁶ Ar këņo law ala an,
ala fo këņo law mëņ bëte.

Gayikwa Kaxanu ri këņo ala an gër eñaŵ endexëm.

⁷ Do wën, dëwërin mbaņ do ñëmbërin,
đëgërayin në er ex yo, do ñëmbërin gër ebar.»

⁸ Kaxanu fel këbi bëte Nowe do gë bosëñiŵ: ⁹ «Wëno cëņ, eter sana këmun wën, do gë bërandëwëra andewën bën, ang këni bëtëraw gër ebar ak. ¹⁰ Eter edam elo ahi hik bëte ed gë đek beşër gë onjën, gë đek oşël, gë đek oyel, do gë đek oŵacar obapu y el. Wën đek bër şanëguk gër kuluņ isëm bën sana këmun gë eter elo, gë oŵacar obapu y ak. ¹¹ Paş gë eter elo këme rend: “Bëte din amëni nemin na gë

ampumbuluŷët đek bebër gë onjën bën, do din ampumbuluŷët ax pat na ebar el».»
 12 Re ko bête Kaxanu: «Watin nanganëme ir eter ed sana këmün wën do gë đek bebër gë onjën bër hik gë wën el, ang këni bëtëraw bandëwëra bandëwëra, din ir din ak. 13 Awësin këmün ŷana mun masinënd ŝandiŵ in, ang atumb fo gër baņar. Ata ŝandiŵ in ex nanganëme ir eter ed wëno do gë ebar el. 14 And këme bar baņar do ex beđi orën aņ, ŝandiŵ in așanaya kë ŷana ex canayand yaņ. 15 Ata mondako këme ŷana me pëbënd eter ed wëno gë wën do gë đek bebër gë onjën el. Men oņ ax ñana na ex ñëmbërënd xali ex gi ampumbuluŷët and këbi fat đek bebër gë onjën bën. 16 Ŝandiŵ in așanaya kë ŷana ex canayand and kë beđi orën aņ. Do awat këme ŷana me watënd me pëbaxënënd eter ed din ir din ed wëno Kaxanu do gë đek bebër gë onjën gër ebar el.» 17 Ata Kaxanu fel këņo Nowe: «Ŝandiŵ in ex nanganëme ir eter ed ri këme wëno gë đek bër ex gër ebar in.»

End bosëñiŵ bor Nowe eņ

18 Bosëñiŵ bor Nowe, Ŝem, gë Xam do gë Yafet, ŝanëgu bax gër kuluņ isëm. Xam hi ko sëm ir Kanahaņ. 19 Ata ocambenjar otas od Nowe oko rëwërëk đek ebar el.

20 Nowe hi ko aņan. Ata ri ko andëđa and reseņ. 21 Akey amat, ga ŝeđ ko ngoy iņ, ŷaw këņo. Laki ko tëb gë eman eņ lëf gër aner andexëm. 22 Xam, sëm ir Kanahaņ, sëk këņo Nowe tëb gë eman eņ. And ŝan ko an, ko reyaxënd fac gër bobinëm Ŝem do gë Yafet. 23 Ŝem do gë Yafet ga wël këni ang ri baxo sëm irebën ak, lapara këni acud' atëm, sëka këno gë epoy el, do lađ këno. Ga wășan bano epoy el, ano wat ex na tëb gë eman eņ. 24 And xoc këņo Nowe ngoy ind ŷaw baņo aņ, nang ko er ri këņo ŝambenjar ibeja irexëm in. 25 Ata re ko:

«Aŵe këņo ŵe Kanahaņ!
 Xadëp ir okadëp od bobinëm ko hi!»

26 Re ko bête:

«Cëkwayino Axwën Kaxanu, mëņ ar xwën këņo Ŝem an,
 barikan Kanahaņ hik xadëp irexëm in!

27 Wëno Kaxanu kë ŷangën ebar ed xwën ko Yafet el!

Alëg ko lëg ñëș gër baner band Ŝem,
 do Kanahaņ kë hi xadëp irexëm in!»

28 Ga xucak ampumbuluŷët aņ, Nowe bașa ko bête bëniy okeme otas gë ofëxw oco.

29 Ata and sëk këņo bëniy okeme ocongonaș gë ofëxw oco aņ, Nowe șës ko.

10

End bandëwëra band bosëñiŵ bor Nowe eņ

1 Mondako bax bandëwëra band ocambenjar od Nowe Ŝem, gë Xam do gë Yafet baņ. Bëtoșan rëwëra banëbi and xucak ampumbuluŷët aņ.

2 Bosëñiŵ bor Yafet ebani: Gomer, gë Magog, gë Medi, gë Yafan, gë Tubal, gë Meșek do gë Tiras. 3 Bosëñiŵ bor Gomer ebani: Așëkenas, gë Rifat do gë Togarëma.

4 Bosëñiŵ bor Yafan ebani: Elișa do gë Tarësis, gë Ŝipër do gë Rod. 5 Obaș orebën ol rëwërëk gër oșir or benëng bend owar orebën, do ed bamëņa band bangwëngw el. Ala kala gë eyeyan edexëm el, do gë ebaca edexëm el, lëgëra këni gër ebar.

6 Bosëñiŵ bor Xam ebani: Kuș, gë Mitësërayim, gë Put, do gë Kanahaņ. 7 Bosëñiŵ bor Kuș ebani: Seba, gë Afla, gë Sabëta, gë Rama do gë Sabëteka. Bosëñiŵ bor Rama ebani: Saba do gë Dedan. 8 Ata Kuș hi ko sëm ir Nimërod. Nimërod ijo ebax angwëlik añanar aņ gër ebar. 9 Kamara isëm hi baxo ogës od Kaxanu. Mëņ bani rexënënd bela bën: «Kamara isëm, ogës od Axwën Kaxanu, ang Nimërod fo.» 10 Ata Nimërod wun ko gër bangol band ebar ed Ŝinehar baņo: Babilon, gë Erek, gë Akad, do gë Kalëne.

¹¹ Akey amat, Nimërod ga xani ko gër ebar elo, ye ko gër ed Asiri. Bayëx ko ßangol ßand Ninif, gë Rexobot, do gë Kalax ßaṅ, ¹² do gë angol and Resen aṅ, and ebax fëco Ninif, fëco Kalax, angol atëm aṅ.

¹³ Bosëñiŵ ßor Mitësërayim ebani: ßandëwëra ßand Lud, gë ßandëwëra ßand Anem, gë ßandëwëra ßand Lehab, gë ßandëwëra ßand Nafëtu; ¹⁴ gë ßandëwëra ßand Patëros, gë ßandëwëra ßand Kasëlu, do gë ßandëwëra ßand Kafëtor ßaṅ. Oflisëten ok ßërandëwëra and Kasëlu exëni ßën ßëte.

¹⁵ Kanahaṅ hi ko sëm ir Sidonṅ, itoşan iñanar indexëm inṅ, do sëm ir Het. ¹⁶ Mëṅ fo bax axarëk ar ßandëwëra ßand Yebus, gë ßand Amor, do gë ßand Girëgaş an. ¹⁷ Mëṅ fo bax ßëte, axarëk ar ßërandëwëra and Het, gë ßand Arëki, gë ßand Sini, ¹⁸ gë ßërandëwëra and Arëfad, gë ßand Tësëmar, do gë ßand Amat an. Ata obaş or Kanahaṅ ol, mondako şapërëra këni ßandëwëra ßaṅ. ¹⁹ Ebar ed obaş or Kanahaṅ el ŷanak elod gër ebar ed Sidonṅ, gand bebët ir Gerar, yek xali gër Gasa. Do gand bebët ir Sodom, yek ßëte xali gër Gomor, gër Adëma, gër Tësoboyim, do xali gër Leşa. ²⁰ Mondako hi bani bosëñiŵ ßor Xam gër owar oreßën, ebaca gë ebaca, eyeyan gë eyeyan, nëṅ gë nëṅ.

²¹ Şem ßëte gë obaş ebaxo. Mëṅ ebax itoşan ikarënak ind Nowe inṅ, do abinëm ar Yafet, sëm ir Eber do gë bosëñiŵ. ²² Bosëñiŵ ßor Şem ebani: Elam, gë Asiri, gë Arëpakëşad, gë Lud do gë Aram. ²³ Bosëñiŵ ßor Aram ebani: Utës, gë Hul, gë Geter, do gë Maş. ²⁴ Arëpakëşad rëw këṅo Şela, do Şela rëw këṅo Eber ²⁵ Eber rëw këbi ßëtoşan ßëki: oŵac or iñanar ol ebax Peleg, gayik gë ßakey ßand rëw këno ßaṅ şetërëk ebar el. Do oŵac or abinëm ol ebax Yokëtaṅ. ²⁶ Yokëtaṅ rëw këbi Alëmodad, gë Şelef, gë Atësarëmafet, gë Yerax, ²⁷ gë Adoram, gë Usal, gë Dikëla, ²⁸ gë Obal, gë Abimayel, gë Saba, ²⁹ gë Ofir, gë Afla, do gë Yobab. Bëjo đek ebax bosëñiŵ ßor Yokëtaṅ. ³⁰ Bën lëg bax elod gër ebar ed Meşa, bebët ir Sefar, xali gër osënd or apën-eñan. ³¹ Bën ebax bosëñiŵ ßor Şem, ebaca gë ebaca, eyeyan gë eyeyan, nëṅ gë nëṅ, gër owar oreßën. ³² Ata mondako rëwër bani bosëñiŵ ßor Nowe, ang sëfërëra këni gër ßandëwëra ßandëßën ak, gë ßenëṅ ßandëßën ßeṅ. ßandëwëra ßandëßën ßaṅ şapërëk enëṅ gë enëṅ, do ßeñëta këni ebar el and xucak ampumbuluŷët aṅ.

11

End acapëra and bela ßenëṅ ßenëṅ eṅ

¹ Amëd aṅo, eyeyan ebat fo ebax ngwën inṅ đek, do elo fo bani yeyanënd ßela ßën. ² Ga xaniw këni apën-eñan, sëk këni angëni aňangax gër ebar ed Şinehar. Ata lëgëra këni na. ³ Ata ŷana këni këni rend: «Bayëne tan osingiri do ene bëkaye mo mbëka ex kemaxën!» Gër ed ebax eni bay gë oxaŷ, nëmb këni osingiri. Ata këni bayënd gë edaka ed petërol el, gër ed ebax eni bay gë simaṅ. ⁴ Akey amat, re këni: «Angol and këne xwëne këne ßaye, do gë aciŵ atëndëndër and gë ejur ed kë ñat nëş gër orën. Mondako këne hiye ßangwëlik, do ane capërëraye ex na đek ebar el!»

⁵ Axwën Kaxanu feda ko exo nëkon angol aṅ, do gë aciŵ atëndëndër and bani bayënd ßela ßëjo aṅ. ⁶ Re ko Axwën Kaxanu: «Watinëfi ßela ßëjo ga hi këni ßulunda ibat, do këni yeyanënd eyeyan ebat. Angëmëne mondako ŷana këni, er këni wëlër eni di yo, axor këni xor! ⁷ Awa pedane tan ene bële eyeyan edeßën elo, eni tëkwanaxën ewëlër ed andeßën reßën el!» ⁸ Ata Axwën Kaxanu, mondako şapërel i bafi ßela ßëjo, ebar el đek, do kwël seß këni eßay ed angol el. ⁹ Mëṅ ŵacaxën këni angol aṅo «Babel», mëne ngëṅ «Ambële». Gayikwa Axwën Kaxanu na wël ko eyeyan ebat ed ebax đek ebar el. Yatijo şapërel i këbi ßela ßën do yëcar këni ebar el đek.

End ßërandëwëra and Şem eṅ

¹⁰ Mondako bax bandëwëra band Êem baŋ. Êem ga sêk këŋo bëniy këme, rëw këŋo Arëpakëšad ga xucak bëniy bëki elod ga hi bax ampumbuluÿët aŋ. ¹¹ And rëw këŋo Arëpakëšad aŋ, Êem liya ko bëniy okeme oco. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

¹² Arëpakëšad ga sêk këŋo bëniy ofëxw osas gë bënjo, rëw këŋo Êela. ¹³ And rëw këŋo Êela aŋ, Arëpakëšad liya ko bëniy okeme onax gë bëtas. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

¹⁴ Êela ga sêk këŋo bëniy ofëxw osas, rëw këŋo Eber. ¹⁵ And rëw këŋo Eber aŋ, Êela liya ko bëniy okeme onax gë bëtas. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

¹⁶ Eber ga sêk këŋo bëniy ofëxw osas gë bënax, rëw këŋo Peleg. ¹⁷ And rëw këŋo Peleg aŋ, Eber liya ko bëniy okeme onax gë ofëxw osas. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

¹⁸ Peleg ga sêk këŋo bëniy ofëxw osas, rëw këŋo Rehu. ¹⁹ And rëw këŋo Rehu aŋ, Peleg liya ko bëte bëniy okeme oki gë bënjongëbënax. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

²⁰ Rehu ga sêk këŋo bëniy ofëxw osas gë bëki, rëw këŋo Serug. ²¹ And rëw këŋo Serug aŋ, Rehu liya ko bëniy okeme oki gë bënjongëbëki. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

²² Serug ga sêk këŋo bëniy ofëxw osas, rëw këŋo Naxor. ²³ And rëw këŋo Naxor aŋ, Serug liya ko bëniy okeme oki. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

²⁴ Naxor ga sêk këŋo bëniy alapem gë bënjongëbënax, rëw këŋo Terax. ²⁵ And rëw këŋo Terax aŋ, Naxor liya ko bëniy këme gë epëxw gë bënjongëbënax. Rëw këbi bëte bëtošan do gë bëtoxari.

²⁶ Terax ga sêk këŋo bëniy ofëxw ocongoxi, rëw këbi bëtošan bëtas: Abëram, gë Naxor, do gë Xaraŋ.

²⁷ Mondako bax bandëwëra band Terax baŋ. Terax, rëw këbi bëtošan bëtas: Abëram, gë Naxor do gë Xaraŋ, ar rëw këŋo Lot an. ²⁸ Ata Xaraŋ šësët ko gë sëm Terax, fën gër Ur, gër ebar ed Bëkalède, gër ed rëw këno. ²⁹ Abëram do gë Naxor ÿër këni. Asoxari ar Abëram an këno wacënd Sarayi, do ar Naxor an, Milëka, abiw ar Xaraŋ, sëm ir Milëka do gë Yisëka.

³⁰ Sarayi axo gi bana gë obaš. Asoxari aboroxok ebaxo. ³¹ Akey amat, Terax faÿ ko gër emëkw edexëm exo dëfa. Wëlali këbi: asëniw Abëram, gë Lot, asëniw ar Xaraŋ an, do gë abiw ar eñër Sarayi, alindaw ar Abëram an. Bën dek xani bax na gër ebar ed Ur ir Bëkalède, do ye këni ond gër ebar ed Kanahaŋ oŋ. Ata ga ñat këni gër Xaraŋ, lëg këni na. ³² Terax ga sêk këŋo bëniy okeme oki gë bënjo gër angol and Xaraŋ, šës ko.

12

End Abëram eŋ

¹ Akey amat, Axwën Kaxanu fel këŋo Abëram: «Canël ebar edey el, ebar ed gër ed rëw këni el. Tebëlëbi bër ekun ed sorix bën, do yel gër ebar ed këmi wasin. ² Wëno ki ri ar gë obaš or kë rëwër bulunda isëm. Wëno ki yël obetak ol, wëno ki ri ey gi angwëlik. Do paß gë wëj këni beta bëranjëm. ³ Ayël këmëni ÿana mëni yëlënd obetak ol, bër ki yël obetak bën. Do axare këmëni ÿana mëni karend bër ki xare bën. Oxun or gër ebar oŋ dek kë beta paß gë wëj.»

⁴ Mondako rëfa baxo Abëram, ang fel baŋo Axwën Kaxanu ak, do Lot sëfa këŋo. Amëd aŋo, Abëram anëka sêk baŋo bëniy ofëxw ocongoxi gë bënjo, and šan ko angol and Xaraŋ aŋ. ⁵ Abëram wëlali këbi alindaw Sarayi, gë Lot, asëniw ar abinëm, gë bela bër ekun edexëm bër yëc babi na gër Xaraŋ bën, do gë dek beber šotëra baxo

na bën. Ata ñat këni gër ebar ed Kanahaṅ. ⁶ And ñat këni gër ebar ed Kanahaṅ, Abëram ye ko cangët ebar elo, xali gër Sišem, gër bananga band More. Amëd aṅo, bërändëwëra and Kanahaṅ bën lëgëra bax gër ebar elo.

⁷ Axwën Kaxanu ga şanayaxën këṅo Abëram, re ko: «Awël nde, ebar elo ro këmëni yël bërändëwëra andey bën.» Ata Abëram ri ko angëb and eṅo calexënënd Axwën Kaxanu, na gër ed şanayaxën baṅo. ⁸ Ga xucak eṅo, Abëram ga xani ko na, rëfa ko gër etënd ed apën-eñan ed angol and Bet-El*. Ata rix ko baner bandexëm baṅ mërëxand: angol and Bet-el aṅ, acëla-eñan, do gë and Ayi aṅ, apën-eñan. Ga ri ko bête na angëb and eṅo calexënënd Axwën Kaxanu aṅ, şalera këṅo. ⁹ Ga nëkanak, Abëram fakët ko oñe oṅ, akwëndaya gë akwëndaya, gand ladawe ir Negeb.

End Abëram gër ebar ed Misëra eṅ

¹⁰ Ata ñatëguk eṅo na gër ebar ed Kanahaṅ. Abëram rëfa ko gëd gër ebar ed Misëra, exo ñëpax ang aliyer fo, gayik eṅo eṅ mokuma xuma bax gër ebar ed Kanahaṅ. ¹¹ Dam eni ṅat gër ebar ed Misëra, Abëram fel këṅo alindaṅ Sarayi: «Wëj asoxari ayekax hi këy. ¹² And këni wat Bëmisëra aṅ, ata këni nang mëne asoxari aram hi këy. Ata ene dāw, do wëj eni teb. ¹³ Këla deyid mëne abaṅe fo hi këy, ene mëlayaxën şenene, do me pëxaxën në endey.»

¹⁴ And ñat këni gër Misëra aṅ, Bëmisëra bën wat këni mëne asoxari an mbaṅ dëṅ ye ko. ¹⁵ Bëlëngw bër ex ler gër Farawoṅ† bën ga wat këno bën bête asoxari an, këno şëkwëxënd gër Farawoṅ. Ata wëla këno asoxari an gër Farawoṅ. ¹⁶ Emun end Misëra eṅ likinaxën këṅo mbaṅ Abëram në end asoxari eṅ. Yëlëra këṅo: opeṅ, gë obeci, gë oxey, gë opali onëm do gë ocan, gë ogelemba, gë okadëp otoşan do gë okadëp otoxari.

¹⁷ Barikan Axwën Kaxanu lapan këbi oşëxwëra oşëm Farawoṅ do gë bër ekun edexëm bën në end Sarayi, asoxari ar Abëram an. ¹⁸ Ata Farawoṅ ga wac këṅo Abëram, re ko: «Ineṅa rixën këye endey eṅo? Ineṅa bayik aye pel ex na mëne asoxari arey exo? ¹⁹ Ineṅa felaxën këye: “Abaṅe ex!” Nëkod gako ga ṅandi baxe mo ñër! Awa gërëgako, nëkod o asoxari arey an, kanalo en ye!»

²⁰ Farawoṅ ga felëra këbi bela bërëxëm bën, laṅëta kënebi Abëram, gë asoxari arexëm an, do gë dek bebër yëlëra baṅo bën.

13

¹ Ga xucak eṅo, Abëram gë alindaṅ xani këni gëd gër ebar ed Misëra, bën do gë dek bebër xwën bani bën, baka këni gër ladawe ir Negeb. Lot babi sëfërand.

End acapëra and Abëram gër Lot eṅ

² Abëram, ar gë napul hi baxo. Mbaṅ şotëra baxo: oyel oranjëm, gë kodı, do gë kaṅe. ³ Ata Abëram ko bakand ed hi bax bakwëndaya bandexëm el, elod gër ladawe ir Negeb, xali gër Bet-El, gër ed ri baxo baner, fëco Bet-El, fëco Ayi. ⁴ Ga sëkëx ko angëb and ri baxo aṅ, Abëram şale këṅo Axwën Kaxanu.

⁵ Lot, mëṅ ar baṅo sëfarand Abëram an, aşotëra şotëra baxo bête: opeṅ, gë obeci, do gë oxey. Gë baner bandexëm pit ebaxo. ⁶ Na gër ed lëg bani Abëram gë Lot, mërey ebax gayik mbaṅ ṅëmb bani oyel orebën ol. Ax mënd bana eni bayi në erebat. ⁷ Bête bërändëwëra and Kanahaṅ do gë and Perisi bën ebax bëraketa andebën bën. Ata akey amat, bëxadac bër oyel or Abëram bën sakër këbi gë bër oyel or Lot bën. ⁸ Ata Abëram fel këṅo Lot: «Axara xara këmi, wëno gë wëj, kërebo takër na. Bête bëxadac bër oyel oram bën, gë bër oyel orey bën, kërebi takër na! Gayik biyi bër ekun ebat hi ke! ⁹ Nëkod ebar el, calal gand ed këy ye, këla capëre. Angëmëne gand şame ye këy, wëno me ye gand liṅ. Angëmëne gand liṅ ye këy, wëno me ye gand şame.»

* **12:8** 12.8 Oṅac olo wacayak «Aciṅ and Kaxanu» gë eyeyan ed Bëşëwif el † **12:15** 12.15 Oṅac olo, or emun end gër ebar ed Misëra ol ebax.

¹⁰ Lot ga nëkonara ko, wat ko dek ebar ed ler gër yeḅ ir Yurëdeņ el, ang ed këni xoşand fo. Mondako bax ebar elo, xali yatir bëlën ko Axwën Kaxanu ßangol ßand Sodom do gë Gomor ßaņ. Ang andëdca and Axwën Kaxanu fo, ang ebar ed Misëra fo bax, xali gër ingol ind Tësowar. ¹¹ Ata Lot sana ko dek ebar ed ler gër yeḅ ir Yurëdeņ el, rëfa ko kwël apën-eñan. Mondako şapër bani Abëram gë Lot. ¹² Abëram ßayi ko gër ed hi bani, na gër ebar ed Kanahaņ. Lot lëgëx ko gër ßangol ßand ler gër yeḅ ir Yurëdeņ. Rix ko ßaner ßandexëm ßaņ nješ gër Sodom. ¹³ Xarak, Bësodom bën, mbaņ sëm̄ba bani, do mbaņ bano wënanënd Axwën Kaxanu.

¹⁴ Akey amat, Axwën Kaxanu fel këņo Abëram, and şapër këni gë Lot aņ: «Këla, nëkonaral elod na gër ed hi këy, gand ambëng, gand ambëtëḅ, gand apën-eñan do gand acëla-eñan. ¹⁵ Dek ebar ed këy watënd elo, wëno yël këņun en kwën din ir din, wëj do gë obaş orey ol. ¹⁶ Aşënan këmëni şënanëd obaş orey ol xali eni nšëmb ang oşëni fo. Angëmëne afën këni fënënd oşëni oņ, afën kënëḅi ŷana enëḅi pënënd bëte obaş orey ol. ¹⁷ Bëtarayind ebar elo ang şakëk ak, do ang ŷangëk ak, ayël këmi yël.» ¹⁸ Abëram ga rëfali ko ßaner ßandexëm ßaņ, ye ko lëgëx ko gër ßananga ßand Mamëre, ler gër Ebëroņ. Ata rix ko angëḅ eņo calexënënd Axwën Kaxanu.

14

End Abëram do gë Melëkisedek eņ

¹ Baniy ßaņo, wun bani: Amërafel gër Şinehar, Arëyok gër Elasar, Këdorëlawomer gër Elam, do Tidal gër Goyim. ² Bemun beņo ßar bax enëḅi mereli Bera, emun end gër Sodom eņ, gë Birëşa, emun end gër Gomor eņ, gë Şinehab, emun end gër Adëma eņ, gë Şemeber, emun end gër Tësoboyim eņ, do gë emun end gër Bela, ir bani wăcënd bëte, Tësowar eņ. ³ Bemun beņo dek ßar babi ocoroda odeḅën ok gër eden ed Sidim, gër ed bëtëk doru anjer and gë ongal aņ. ⁴ Këdorëlawomer wëña babi bemun beņo elod bëniy epëxw gë bëki. Barikan gë iniy epëxw gë itasën in, nšëp këni mbëña ino. ⁵ Ata gë iniy epëxw gë inaxën in, Këdorëlawomer do gë bemun bend ßar babi eno daņëta gër emer beņ, xor kënëḅi bërandëwëra and Rafa bën gër Aşëtarot-Karënayim, gë bërandëwëra and Susi bër gër Xam bën, gë bërandëwëra and Emi bën, do gë bër gër angëni and gër Kiriyatayim bën. ⁶ Xor kënëḅi bëte bërandëwëra and Hor bën, gër etënd edeḅën, gër Seyir. Şëf kënëḅi xali gër etënd ed gër Paraņ, ler gër ladawe. ⁷ Ata këni bakand ond gër Eyin-Mişëpat oņ, gër ed këni wăcënd bëte Kadeş. Fën xorëx banëḅi bërandëwëra and Amalek bën, dek ebar edeḅën el, do gë bërandëwëra and Amor bër lëg bax gër Xatësatësoņ-Tamar bën. ⁸ Ata bemun bend gër Sodom, gër Gomor, gër Adëma, gër Tësoboyim beņ, do gë emun end gër Bela eņ, mëne ngëj Tësowar, ßarër këni eni meraxën gë bën gër eden ed Sidim. ⁹ Gë Këdorëlawomer, emun end Elam eņ, gë Tidal, emun end Goyim eņ, gë Amërafel, emun end Şinehar eņ, do gë Ariyok, emun end Elasar eņ bani wërënd. Bemun beņo bax wërënd gë bemun benax. ¹⁰ Na gër eden ed Sidim elo, mbaņ ŷëmb bax ßambëxw ßand gë edaka ed petërol ßaņ. And bani hërënd aņ, emun end Sodom, do gë end Gomor eņ wëc këni polo. Ata bemun becëxe beņ hër këni end etënd eņ. ¹¹ Bër xor babi bën wëd këni dek napul ir hi bax gër Sodom do gër Gomor in. Ga lëḅinara këni gë dek şëlafana ireḅën ak, kwël ye këni. ¹² Asërali sërali bano bëte Lot, asëniw ar abinëm ar Abëram an, ga lëg baxo cëj gër Sodom. Ga ßoki këno gë ßacota ßandexëm ak, kwël ye këni.

¹³ Ata ala abat ga şana këḅi, hër ko felëx këņo Abëram, ar enëng end Eber an. Amëd aņo lëg baxo Abëram ler gër ßananga ßand Mamëre, arandëwëra and Amor an. Bobinëm borexëm ebani Eşëkol do gë Aner, odawo od Abëram ok. ¹⁴ Abëram sam ga wël ko mëne Lot, asëniw ar abinëm arexëm an, asëra sëra këno, sana këḅi

gër okadëp odexëm ocambenjar okeme otas gë epëxw gë ocongotas, od rëw kënëbi gër ekun edexëm. Ga yëlëra këbi oÿënga or emer oņ, sëf kënëbi bemun bend wëlali baņo Lot beņ, xali gër ebar ed Dan. ¹⁵ Ata Abëram šetëndër këbi bër laņëta baņo gër emer bën, benga benga, enëbi nÿwëlënaxën gëmëd bemun bend banëbi sëfënd beņ. Ata ga xor kënëbi bemun beņo, wÿyëra kënëbi xali gër Xoba, angol and ex ambëng and Damas aņ. ¹⁶ Ata Abëram bakaliw ko dek napul ir xanaw baxo in. Bakaliw këņo bëte Lot, asëñiŵ ar abinëm arexëm an, gë bacota bandexëm ak, gë bësoxari bën do gë bela bësëxe bër sërara banëbi bën.

¹⁷ Ata emun end Sodom eņ xaca këņo Abëram, and baxo bakawënd ga xorëgu këbi Këdorëlawomer do gë bemun bend bar babi gër emer, gër eden ed Šafe beņ. Eden elo bani wÿacënd bëte, eden ed emun. ¹⁸ Melëkisedek, emun end Salem eņ, xacali këņo Abëram, bamburu do gë ngoy. Melëkisedek ijo, ašadaxan ar Kaxanu, mëņ Ar ex Yaņ an, hi baxo. ¹⁹ Ata Melëkisedek ga këņo šalen Abëram ko rend:

«Kaxanu, mëņ ar ex yaņ an,
mëņ ar rik orën do gë ebar an,
yëlëleņo Abëram oġetak ol.

²⁰ Aye ri ko Kaxanu, mëņ ar ex Yaņ an,
mëņ ar xorën ki bërangoÿëra andey an!»

Ata Abëram yëlëra këņo Melëkisedek, epëxw kala ed dek er xanagu baxo el.

²¹ Emun end Sodom eņ fel këņo Abëram: «Mašëguye bela bën, do bayilexi bebër xanaragu këy bën.» ²² Abëram yaka këņo emun end Sodom eņ: «Ataxan andam aņ yën këme exo wat Axwën Kaxanu, mëņ ar ex yaņ an, mëņ ar rik orën do gë ebar an. ²³ Wëno ŷoweÿ axe bayi na de. Ado ingux ind aped dëņ axe bayi na këdi këy ŷana ey dend: “Wëno yëlëra këņo Abëram hixën ko ar gë napul!” ²⁴ Wëno ŷoweÿ axe bayi na. Er ke bayi wayët er këni yamb ocambenjar odam in, do gë er këbi bayi odawo odam in: Aner, gë Ešëkol do gë Mamëre. Bën cëņ bayilebi ma indebën in.»

15

End eter ed Kaxanu do gë Abëram eņ

¹ Ga xucak eņo, Axwën Kaxanu ga këņo felëra Abëram në lakeli re ko: «Kërey yëdara na Abëram! Wëno ex angwak andey aņ, epupa ed këmi fupa el mbaņ rafëk.»

² Yaka këņo Abëram: «Axwën Kaxanu, ine ngwa këye yël? Itox amo dëw ex na gër aniyandam. Do Eliyeser iġ Damas kë bëteli ekun edam el.» ³ Re ko bëte Abëram: «Andëwëra aye yël ex na. Ar rëw këno bësëxe gër iciŵ indam fo kë bëteli ekun edam el.» ⁴ Ata re ko gašëxe Axwën Kaxanu: «Ax gi ex na mëņ kë bëteli ekun edey el. Barikan ar ex ošat orey dëņ kë bëteli.» ⁵ Ata Axwën Kaxanu ga wëla këņo Abëram fac, re ko: «Këla, keņal orën ol ey pënaxën oŵal oņ, angëmëne axor xor këy.» Re ko bëte: «Mondako këni ŷëmb bërändëwëra andey bën.» ⁶ Abëram xwëta ko eyeyan ed Axwën Kaxanu el. Ata Axwën Kaxanu xwët këņo Abëram ar šenene.

⁷ Re ko bëte: «Wëno ex Axwën Kaxanu, ar necëtëgu ki gër Ur, ebar ed Bëkalëde an, mi yëläxënati oxwën or ebar elo ro ol.» ⁸ Ata wëka ko Abëram: «Axwën Kaxanu, gë ine këme nangaxën mëne axwën këme xwën ebar elo?» ⁹ Yaka këņo: «Ŷašënële šadaxa šambana ir ixey ir bëniy bëtäs, gë emeci end bëniy bëtäs, gë xondo ir bëniy bëtäs, do gë olëxwëte oxi: ebat ebapuÿ, elo ekwëlëxwël.» ¹⁰ Ata Abëram ħaš këbi dek oŵacar olo. Šaxëra këbi end ex kala mërëxand, do xwët ko obebët oki ok ler ler. Barikan abi cax bana olëxwëte ol. ¹¹ Ata oyafe ol kënëbi lapaxënënd oŵacar or ħaš babi ol. Barikan Abëram këbi wÿäÿerand.

¹² Ga kë šëla eñan eņ, Abëram raš këņo lëb. Anjiÿ atëm do gë acamëdan xul këņo.

¹³ Axwën Kaxanu, fel këņo Abëram: «Nangël mëne bërändëwëra andey bën aye këni

ye eni ñëpax ang bëliyer fo në ebar ed kënëbi wëñax. Bër lëgëk gër ebar elo bën enëbi di okadëp odebën do enëbi torolira xali ex nëka bëniy okeme onax. ¹⁴ Barikan anëp këmëni nëpëd enëng end bër këbi wëñad eņ, and këmëni nęcët aņ, do bën eni mëlali napul isëm. ¹⁵ Do wëj anëka këy šës ecës ejekax do eni mëxwëta, xarak gë onënga fo xar këy. ¹⁶ Awa ejiw ekënu këni bën kë bakawëd ro gër ebar elo. Gayikwa amëd aņo, bërändëwëra and Amor bën anëka këbi bëro edi ed betëmbak el.»

¹⁷ And šëlak eñan aņ, wur in šamëdänëk xali xurik. Hatëguk angodux and gë okwëcën, do ang enjeb fo, xucak mërëxand ir owaćar or šaxëra babi Abëram ol. ¹⁸ Ata Axwën Kaxanu, yatijo yata baņo eter el Abëram. Fel këņo: «Ebar elo ro, wëno yël këbi bërändëwëra andey bën. Añangëyng irexëm in yanak elod gër yeb ir gër ebar ed Misëra, do yek xali gër yeb isëm ir këni wacënd Èfërat in. ¹⁹ Aye yek bëte xali gër ebar ed bërändëwëra and Kayëni, xali gër ed bërändëwëra band Keni, do gë Kadëmoni. ²⁰ Aye yek bëte xali gër ebar ed bërändëwëra and Het, xali gër ed bërändëwëra and Perisi, xali gër ed bërändëwëra and Rafa. ²¹ Aye yek bëte xali gër ebar ed bërändëwëra and Amor, xali gër ed bërändëwëra and Kanahan, xali gër ed bërändëwëra band Girëgaš do gë Yëbus.»

16

End andëwä and Isëmayël eņ

¹ Sarayi, alindaw ar Abëram an, itox aņo dëwën bana. Barikan xadëp isoxari ib Misëra šot baņo na, do bano wacënd Agar. ² Ata Sarayi fel këņo icën indexëm in Abëram: «Gayikako Axwën Kaxanu ri ke ar gë bëtox këm, nëkodo xadëp isoxari iram in. Axara xara këmi barindën angaw amat gë xadëp isoxari iram in. Bamat paš gë mëņ këmo šot itošan.» Ata Abëram wa ko end fel baņo Sarayi eņ. ³ Abëram anëka lëg baxo bëniy epëxw na gër ebar ed Kanahan and wëd këņo Sarayi Agar, xadëp isoxari ib Misëra irexëm in, do yërëndër këbi gë Abëram, icën indexëm in. ⁴ Ata Abëram bar këni angaw amat gë Agar. Agar hi ko gë acël. And wat ko mëne gë acël hi ko aņ, këņo yafënd Sarayi, axwën arexëm an. ⁵ Ata Sarayi fel këņo Abëram: «Eņo amena andey ex! Wëno dëņ yërëndër këņun wëj gë xadëp isoxari iram in. Barikan anëka ke yafënd elod ga nang ko mëne gë acël hi ko. Awa Axwën Kaxanu këbo xiti wëno gë wëj!» ⁶ Abëram yaka këņo Sarayi: «Xadëp isoxari irey ga hi ko wa, gër otaxan oday exo. Dilo ang ki yandi ak.» Ata Sarayi yana ko këņo rixërand xali Agar hër ko eņo canaxën.

⁷ Meleka ir Axwën Kaxanu in sëk këņo Agar gër ladawe, ler gër andu and hik gër fëña ir Šur. ⁸ Wëka këņo: «Agar, xadëp isoxari ir Sarayi in, feye wa xaniw këy, do feye wa këy yend?» Yaka ko Agar: «Ahërëgu hërëgu këmo mo canaxën Sarayi, axwën aram an.» ⁹ Meleka ir Axwën Kaxanu in re ko: «Bakal gër axwën isoxari arey, do buņal ang ki rixëra yo.» ¹⁰ Meleka ir Axwën Kaxanu in re ko bëte: «Bërändëwëra andey bën mbaņ këmëni šënan. Ala ax ñana na exo korënd ebi pën, gayik mocëna këni šëna.» ¹¹ Baš ko bëte meleka ir Axwën Kaxanu in:

«Nëkod ga šot këy acël aņ,
itošan këyo rëw do yëlidō ować or Isëmayël, (Kaxanu awël ko wëlënd).
Gayikwa Axwën Kaxanu awël wël ko
oniw orey ol gër ocëmu oday.

¹² Ar këyo rëw ajo er ko hi ang fali ibapuỹ fo,
bela đek këbi yana ebi merelind,
bëte bela đek këņo yana eņo merelind;
gabāt ko yana exo điyand, ed timëriņ el.»

¹³ Ata Agar w̄ac k̄eņo Axw̄en Kaxanu, m̄eņ ar yeyaneli baņo an: «W̄ej ex El Royi», m̄ene nḡeņ, «Kaxanu, m̄eņ ar ke wat̄end an.» Gayikwa are baxo rend: «Awat nde ngwa wat k̄emo ar wat ke an?» ¹⁴ Ata m̄eņ k̄eni w̄acax̄en̄end andu aņo: «Andu and Laxahi Royi», m̄ene nḡeņ «Ab̄engw ar ke wat̄end an». Andu aņo hik f̄eco Kadeš, f̄eco Bered. ¹⁵ Agar ga baķa ko ḡer iciw̄ ind Ab̄eram, r̄ew̄en k̄eņo itošan. Ab̄eram w̄ac k̄eņo Is̄emayel, itošan ind r̄ew̄en k̄eņo Agar iņ. ¹⁶ Ab̄eram an̄eka s̄ek baņo b̄eniņ of̄exw ocongomas ḡe b̄enjongimat, and r̄ew̄ k̄eņo Agar Is̄emayel aņ.

17

End en̄engw̄et ed omac eņ

¹ Am̄ed aņo, Ab̄eram an̄eka s̄ek baņo b̄eniņ of̄exw ocongonaķ ḡe b̄enjonḡeb̄enax. Axw̄en Kaxanu šanax̄en k̄eņo, do re ko: «W̄eno ex Kaxanu, ar fangak an. Diyayind oḡes odam ang ke n̄engan̄end ak, do gil ar d̄al. ² W̄eno yata ki eter el. W̄eno ki ȳel obaš oranj̄em.» ³ Ata Ab̄eram lapaya ko mopoxi, eyiŷ el n̄eš ḡer ebar. Re ko b̄ete Kaxanu: ⁴ «Endam eņ c̄eņ, eter ed yata k̄emi el ex: w̄ej ey gi s̄em ir ben̄eng bend bela b̄eranj̄em. ⁵ Ow̄ac orey ol ax bo na Ab̄eram. Ab̄eraxam k̄eni ŷana eni mac̄end, gayikwa w̄eno yata ki ey gi s̄em ir ben̄eng bendanj̄em. ⁶ Obaš or k̄eȳebi r̄ew̄ ol mbaņ k̄eni ŷ̄emb. W̄eno ki š̄enan ben̄eng ben̄eng, do b̄emun k̄e š̄anaya na ḡer and̄ew̄era andey. ⁷ W̄eno yata k̄eņun eter el, w̄ej do ḡe d̄ek banjex band b̄erand̄ew̄era andey baņ. Eter elo ed din ir din k̄e hi. Mondako k̄eme hi w̄eno Kaxanu, ar xw̄en k̄eņun w̄ej do ḡe b̄erand̄ew̄era andey an. ⁸ Aȳel k̄emun ȳel w̄ej do ḡe b̄erand̄ew̄era andey b̄en oxw̄en or ebar ed ḡer ed ŷ̄epa k̄en ang b̄eliyer fo ol. Oxw̄en or din ir din ȳel k̄emun d̄ek ebar ed Kanahaņ el, ene nangax̄en m̄ene w̄eno ex Kaxanu, w̄eno ar xw̄en k̄eņun an.»

⁹ Kaxanu fel k̄eņo b̄ete Ab̄eraxam: «W̄ej d̄ekayal aye eter ed yata k̄emun w̄ej do ḡe d̄ek b̄erand̄ew̄era andey el, ang k̄eni b̄et̄eraw banjex banjex ak. ¹⁰ Mondako k̄e hi eter ed yata k̄emun w̄ej do ḡe b̄erand̄ew̄era andey el: itošan ind ex yo eno kac̄end axac. ¹¹ Oxac ol k̄e hi nangan̄eme ir eter ed yata k̄emun in. ¹² L̄em̄eta ir k̄eno r̄ew̄ yo, kacino and k̄eņo s̄ek baķey banjoḡeb̄atas aņ. Mondako k̄en ŷana en dind ḡe b̄erand̄ew̄era andew̄en b̄en. Kacind̄en̄ebi b̄ete okađep ok: hi k̄eni od r̄ew̄ k̄en̄ebi ḡer iciw̄ nde, hi k̄eni od ȳec k̄eȳebi ḡe kod̄i n̄e b̄eliyer, ḡer b̄er ax gi ex na b̄er ekun edey nde. ¹³ Kacind̄el̄eno ar r̄ew̄ k̄eno yo ḡer iciw̄ indey, do ḡe ar ȳec k̄eyo yo ḡe kod̄i irey an. Oxac ol k̄e hi ḡer b̄eman bendew̄en, nangan̄eme ir eter ed din ir din ed yata k̄emun el. ¹⁴ Asošan axac̄er̄ex an, ar ano kac na an, k̄erexo baķi na ḡer bulunda irew̄en gayik axo p̄eb̄ ex na eter ed yata k̄emun el.»

¹⁵ Kaxanu fel k̄eņo b̄ete Ab̄eraxam: «End Sarayi, alindax eņ c̄eņ, teb̄el emac ed Sarayi el, macindo Sara. ¹⁶ W̄eno aȳel k̄emo ȳel obetak ol: m̄eņ ki r̄ew̄en itošan. Aȳel k̄emo ȳel obetak ol, ben̄eng ben̄eng k̄ebi r̄ew̄. B̄emun bend ben̄eng bendanj̄em k̄e š̄anaya na ḡer obaš orex̄em.» ¹⁷ Ata Ab̄eraxam lapaya ko mopoxi, eyiŷ el n̄eš ḡer ebar. Ga k̄eņo l̄eš̄eḡen, ko rend: «W̄eno ar s̄ek ke b̄eniņ keme an nde mo d̄ew̄ itox? B̄ete Sara ar̄ew̄ nde ko r̄ew̄, ga s̄ek k̄eņo ako b̄eniņ of̄exw ocongonaķ?» ¹⁸ Ata Ab̄eraxam fel k̄eņo Kaxanu: «W̄eno d̄ek er xara k̄emi in ex, exo daf Is̄emayel, do eyo m̄elaya!» ¹⁹ Barikan Kaxanu yaka k̄eņo: «Ax gi na mondako, Sara, alindax, ki r̄ew̄en itošan, do macido Isak. W̄eno k̄eņo yata eter el, eter ed din ir din ed m̄eņ do ḡe b̄erand̄ew̄era andex̄em el. ²⁰ End Is̄emayel eņ c̄eņ, aw̄el w̄el k̄emi. Aȳel k̄emo ȳel obetak ol, aš̄enan k̄emo š̄enan. Obaš or k̄ebi r̄ew̄ ol mbaņ k̄eni ŷ̄emb. Ar̄ew̄ k̄ebi r̄ew̄ b̄emun ep̄exw ḡe b̄eki, end ex kala, ḡe bulunda irex̄em in. Axar̄ek ar en̄eng et̄em k̄emo ri. ²¹ Barikan eter ed yata k̄emi el, abayi k̄e baķi ḡe Isak, ar k̄eņo r̄ew̄ Sara aniy and k̄e yow̄end an, ḡe am̄ed and hi k̄ene aņo d̄eņ.» ²² And ģata ko er baņo fel̄end Ab̄eraxam aņ, Kaxanu š̄eḡ ko kw̄el yaņ yaņ.

²³ Ga xucak eŋo, Abëraxam bar këbi asëñiŵ Isëmayel, gë dëk bësošan bër ekun edexëm bën, gë dëk okadëp od rëw kënebi gër iciŵ indexëm ok, do gë dëk od yëc këbi gë kodï irexëm ok. Yatijo fo xac banëbi ang fel baŋo Kaxanu ak. ²⁴ Abëraxam anëka sëk baŋo bëniy ofëxw ocongonaŋ gë bënjongëbënax and xac këno aŋ. ²⁵ Asëñiŵ Isëmayel, anëka sëk baŋo bëniy epëxw gë bëtas and xac këno aŋ. ²⁶ Ata kwël yatijo fo xac banëbi Abëraxam do gë asëñiŵ Isëmayel. ²⁷ Bëte kwël yatijo fo xac banëbi andamat gë mëŋ, dëk bësošan bër ekun edexëm bën: hi këni bër rëw kënebi na, hi këni bër yëc këbi gë kodï në bëliyer.

18

End itox ind Sara eŋ

¹ Akey amat, Axwën Kaxanu šanaxën këŋo Abëraxam gër bananga band Mamëre. Abëraxam aŷëpa yëpa baxo gër ebët ed aner andexëm, ga kë yëka goyat. ² Ga rënëta ko, wat këbi bësošan bësas ga xwëša këni nacët ako gër lëngw irexëm. And wat këbi aŋ, xaca këbi gë ongër fo elod gër ebët ed aner andexëm. Ga fed këni, Abëraxam foxi ko eyiŷ el nêš gër ebar, ³ do re ko: «Axara xara këmi Axwën, angëmëne ar šenene xwët këye, këla kërey kuca na wa caparëxe gër iciŵ ind xadëp irey! ⁴ Cëniyine tan mun dëmbënëgu təkër men oŋ, en nebaraxën osapar oŋ, do en teyëtaxën dila gër amol and atëx! ⁵ Cëniyine mun mëlanëgu eyamb yamb en kemaxën. Do gwëre ngwa en kuca fëña irewën in. Gayikwa ašapagu šapagu këni, gër iciŵ ind wëno ar ex xadëp irewën in.» Ata yaka këni: «Aŵa ŵa këmi, dil ang re këy ak.»

⁶ Ata Abëraxam ŵara ko gër aner, fel këŋo Sara: «Awa maral tan ey nega pix ind bële in, bacariya batas, ey gëji bambeñe.» ⁷ Abëraxam mëŋ ŵara ko bëte gër oyel. Yebëgu këŋo engaš, end bëtëk aye, do fëxwën këŋo xadëp ibat eno ŋaşaxën. Xadëp ijo ŵëla këŋo engaš eŋo ŋaşëx do ebi bëkanëgu ŷas eŋ bëliyer bën. ⁸ Abëraxam ŵed ko bëte omër oñënek, do gë ond xawëgu këni eced, ŵëlara ko dëk gë ŷas er engaš end ħaş bano eŋ, do rëdën këbi. Ata bayi ko mokwëša ler gër ed hi bani, dila gër amol and atëx and gër ed bani yambërand bëliyer.

⁹ Ata ŵëka këni: «Feye wa exo alindax Sara?» Yaka ko Abëraxam: «Lëf fën gër aner hi ko.» ¹⁰ Ata re ko bëte abat: «Abaka këme bakaw šana gër ndewën ro šana, ata gë dorogo dëŋ. Ata alindax Sara eŋo dëw itošan.» Xarak, Sara abaxët babi baxëtënd gër ebët ed aner and hi bax gër epoy ed Abëraxam.

¹¹ Amëd aŋo, Abëraxam do gë Sara mokaŋ xar bani. Sara axo bo bana ga ko wat apacaŵ andexëm aŋ. ¹² Ata Sara këŋo lëšëgënënd do ko rend gër emëkw edexëm fo: «Gërëgako anëka xar këme, oñandi nde ngwa bayi ke na? Ado axwën ar iciŵ indam an dëŋ, anëka xar ko.» ¹³ Ata Axwën Kaxanu ŵëka këŋo Abëraxam: «Ineŵa ko lëšaxënënd Sara, do ko rend: “Axor nde ngwa këme xor mo cot itox, wëno axarëk ajo?” ¹⁴ ŷeŷ nde ex na er sëkwan ko Axwën Kaxanu? Gë aniy and kë yowënd aŋ, gë amëd and fënëta këme aŋ, abaka këme bakaw gër ndewën ro, do Sara ašot këŋo šot itošan.» ¹⁵ Ata Sara ga ko yax, ko rend: «Ame dëš ex na», gayikwa ayëdara yëdara baxo. Barikan Axwën Kaxanu re ko: «Dal ex, alëš lëš këy!»

End ecalen ed angol and Sodom eŋ

¹⁶ Bësošan bësas bën ga xani këni oñe oŋ, faš këni end angol and Sodom eŋ. Sëfër këni gë Abëraxam, ga këbi laŋëta. ¹⁷ Xarak, Axwën Kaxanu are re baxo: «Er këme ri in, amo con na Abëraxam. ¹⁸ Abëraxam axarëk ar enëng etëm, end gë ojaŵ otëm, ko hi. Paš gë mëŋ këni beta dëk bënëng bënd gër ebar beŋ. ¹⁹ Gayikwa wëno yata këŋo ebi pelaxënënd obaş orexëm ol, do gë dëk bër ekun edexëm bën, eni dïyand ed ang rek baŋela bandam ak, and kë xuca baŋkey bandexëm baŋ. Asëyali këbi ŷana ebi tëyalind edi ed end šenene el, do gë er ke ŷandind in. Mondako këmo yëlxën

Abëraxam er beya këmo in.» ²⁰ Ata re ko Axwën Kaxanu: «Abëraxam, awël wël këme mëne Bësodom bën do gë Bëgomor bën beññënax betëm këni rind. ²¹ Wëno mëñ këme šëlxënënd me wat ba ang wël këme ak dëñ nde ex. Hik d'al nde, ax gi ex na d'al nde, anang këme nang.»

²² Ata xuca këni bësošan bëxi bën ond gër Sodom oñ, barikan Axwën Kaxanu bayi ko na. Abëraxam xwëša ko gër lëngw irexëm. ²³ Abëraxam sëka këño, do re ko: «Enimin, aŋar nde këyëbi bar eyëbi nemin ar šenene an do gë awëndëran an? ²⁴ Bamat na fo exëni gër angol aŋo bela ofëxw oco bër šenene. Enimin, anemin nde këy nemin angol aŋo? Ayëbi teŋan na nde në end bela bër šenene ofëxw oco bëjo? ²⁵ Ax mënd ex na ey di mondako: eyëbi bar enemi el, ar šenene an do gë awëndëran an. Ax mënd ex na ey di mondako! Wëj wa ga këbi xitind šenene dek ebar el, ay di na nde kiti ind šenene?» ²⁶ Yaka ko Axwën Kaxanu: «Angëmëne, asëk sëk këmëni gër Sodom bër šenene ofëxw oco, në end endebën këmëni sebanaxën dek angol aŋ.»

²⁷ Abëraxam re ko bëte: «Axwën, ayëxw yëxw këme mi yeyaneli wëno ar ex omak do gë eyëwën fo an. ²⁸ Bamat gër bër šenene ofëxw oco, bëco bayik ani gi ex na, anemin nde këy nemin dek angol aŋ?» Yaka ko Axwën Kaxanu: «Ame nemin na angol aŋ, angëmëne asëk sëk këmëni bër šenene ofëxw onax gë bëco.»

²⁹ Barikan Abëraxam, kwël dëñ bayi baxo ga këño yeyaneli Axwën Kaxanu. Ata re ko bëte: «Bamat bër šenene ofëxw onax fo exëni.» Yaka këño: «Në end bër šenene ofëxw onax bëjo, yoweÿ ame di na.» ³⁰ Re ko bëte Abëraxam: «Këla Axwën, kërey koÿ na, angëmëne ayeyan yeyan këme. Bamat bër šenene ofëxw osas fo exëni.» Yaka ko Axwën Kaxanu: «Yoweÿ ame di na angëmëne asëk sëk këmëni bër šenene ofëxw osas.» ³¹ Abëraxam re ko bëte: «Axwën, kwël dëñ bayik ga këme yëxw mi yeyaneli... bamat bër šenene alapem këyëbi sëk.» Yaka ko: «Në end bër šenene alapem bëjo, ame nemin na angol aŋ.» ³² Abëraxam re ko bëte: «Këla Axwën, kërey koÿ na, angëmëne akëlëbëd aŋo fo yeyan këme bëte: bamat bër šenene epëxw fo exëni.» Yaka ko: «Në end bër šenene epëxw bëjo, ame nemin na angol aŋ.» ³³ Ga ñata ko eyakar ed gë Abëraxam el, Axwën Kaxanu ye ko kwël. Ata Abëraxam baka ko gër ndebën.

19

End enemin ed angol and Sodom eñ

¹ Omeleka oki ok ñat këni genëka gër Sodom. Xarak Lot, gër ebët ed angol and Sodom yëpa baxo. And wat këbi aŋ, xani ko, xaca këbi, do foxi ko eyiÿ el nëš gër ebar. ² Ata re ko: «Faba bën axara xara këmun, capayin wa gër iciw ind wëno xadëp irewën in, eñun keyëx. Nebarayin osapar oñ, gwëre en kuca ecan mopëd gëbër.» Yaka këni bën: «Ali, biyi fac këbo xey gër yangana ir angol.» ³ Barikan Lot ga nëyalira këbi xali, xor këbi, ata šapa këni gër iciw indexëm. Rin këbi ñambëran, wëkan këbi bamburu band gë lewir këm, do yambëra këni.

⁴ Ani d'akira bana pere ga yëlëtaw këni bër gër angol and Sodom bën. Bësošan bën xeta këni jey iciw ind Lot in, ga y'anaŋw këni ocambenjar ok, bëtëgu këni bëxarëk bën. Fëxwëšërëgu këni dek bulunda in, gë ar kë bayi këm ak. ⁵ Ga w'ac këno Lot, wëka këno: «Feye wa exëni bela bër ñatëguk genëka go gër iciw indey ro bën? Nécëtëguyëbi mi d'aki gë bën!»

⁶ Ata Lot šan ko, fëraw ko ebët el gand epoy edexëm. ⁷ Re ko: «Bëmaÿe axara xara këmun, këren di na eññënax etëm eño! ⁸ Nëkodëbi odënaŋw oki odam ok, bësošan anëbi nang ex na. Bën këmun nécëtënëli, do enëbi di ang këñun nëngan ak. Bela bëjo cëñ, yoweÿ kërenëbi di na, gayikako gër amol and iciw indam ro yow këni.»

⁹ Barikan bën yaka kēni: «Wěj pacanal!» Re kēni bēte: «Watino aliyer ar yowěk ocalaran gēr ndēbi ro, ga ŷandi kēŋo ebo nēp! Gērēgako, biyi wěj kēmi nēmba mi di eñēŋenax eŋ nēmēc bēn!» Ga fim kēno Lot, wěl kēni eni gēbēra epēra el. ¹⁰ Ata omeleka ok sēraw kēno Lot, lasēx kēno lēf gēr iciw̃, do kwěl fēra kēni ebēt el. ¹¹ Bēsošan bēr ebax gēr ebēt ed iciw̃ bēn cēŋ, lapan kēnēbi ošiw̃. Ga ŷana kēnēbi ocambenjar ok, šiw̃en kēnēbi xali gē bēxarēk ak. Añēmbarēra fo bani hēmbarērand, bari abani wat na ebēt el.

¹² Omeleka ok fel kēno Lot: «Bela bēr ekun edey nde exēna gēr angol? Hi kēni bēr ŷēr kēbi odēnaŵ oday nde, hi kēni bosēñix nde, hi kēni bobix nde, hi kēni bērey nde, nēcētēlēbi, eyēbi ŋawētali angol aŋ. ¹³ Biyi mi nemin angol aŋo ro yowaxēnēgu kēmi. Gayikwa Axwēn Kaxanu awěl wěl ko mēne bela bēr lēgēk ro bēn beñēŋenax betēm kēni rind. Mēŋ lawēnaxēnēgu kēbo mi nemin angol aŋo ro.» ¹⁴ Ata Lot šan ko ebi pelēra bēr ŷēr babi odēnaŵ odexēm bēn, gē bēr nēm babi odēnaŵ odexēm od bayi bax ok: «Marayin en can angol aŋo ro, gayikwa Axwēn Kaxanu anemin ko nemin.» Barikan boŷaraw yēla kēni anēxi kēbi nēxind.

¹⁵ And hātēguk oxeya aŋ, omeleka ok ga kēno nēŷali Lot, kēni rend: «Wěj kanil ey ye, mefēlo alindax do gē odēnaŵ oki od ex ro ok, kēdi kēŋun wělali amena and angol aŋ.» ¹⁶ Barikan Lot ko fērērand. Ata sēra kēnēbi dēp gēr bataxan, mēŋ, gē alindaw̃, do gē odēnaŵ oki odexēm ok, las kēnēbi xali šan kēni angol aŋ. Gayikwa Axwēn Kaxanu aŷandi ŷandi baŋo ebi pexēn.

¹⁷ And nēcēt kēnēbi angol aŋ, omeleka ok re kēni: «Awa ala kala gērēlexo exo pexēnaxēn gaf irexēm in. Ax gi ex na monēkona, do ax gi ex na mokwēša dek anen aŋ. Gēr in xali gēr etēnd, en pexaxēn kēdi kēŋun buša.» ¹⁸ Ata re ko Lot: «E Axwēn, axara xara kēmi! ¹⁹ Axara xara kēmi Axwēn, wēno xadēp irey in, ga xaŷēnan ki ako biyi xali yēl kēyēbo oyekax or mi pexaxēn ol, ami kor na mi ŋat xali gēr etēnd elo, tēb kēbo fēnga etēm eŋ do mi cēs. ²⁰ Kēla nēkoda angol aŋo dām ro fo ex, bēte atil fo ex. Axor kēmi xor mi ŋat, mi pexaxēn. Ax bax na nde angol aŋo?» ²¹ Ata yaka ko meleka in: «Awa aŷa wā kēme mun yēl bēte oyekax olo. Angol and xara kēye aŋo, ame nemin na. ²² Awa marayin, gēr in xali fēn. Gayikwa ŷoweŷ ame kor na me di xali en ŋat.» Mēŋ wācaxēn kēni angol aŋo «Tēsowar», mēne ngēŋ «Atil». ²³ Ga kē fēn eñan eŋ, bani hātēnd Lot bēn gēr Tēsowar.

²⁴ Ata Axwēn Kaxanu wēlaw ko mungu ind fētēk xodfux do sēbandēra kēbi elod gēr orēn bangol band Sodom do gē Gomor baŋ. ²⁵ Bēlēn ko bangol baŋo gē dek ebar elo ak, gē dek bela bēr lēg bax gēr bangol baŋo ak, do gē bebēr lēgēra bax gēr ebar elo ak. ²⁶ Asoxari ar Lot an, ga nēkona ko, nēngwēta ko atox and ongal.

²⁷ Abēraxam ga xani ko mopēd gēbēr, ye ko gēr ed xwēša bani gē Axwēn Kaxanu. ²⁸ Nēkona ko gand Sodom do gē Gomor, gand ed ex dek ebar elo. Wat ko gand angēni bokwēcēn boŋ ang bond apuŷ and kē ŷegēnd fo. ²⁹ And baxo neminēnd bangol band ebar elo baŋ, Axwēn Kaxanu xwita ko er xara baŋo Abēraxam in: racēt kēŋo Lot gēr etēm end lapan babi bēr gēr bangol band gēr ed lēg baxo Lot bēn.

End Lot do gē odēnaŵ odexēm eŋ

³⁰ Lot ga yēda ko exo dēg gēr angol and Tēsowar, ye ko ŷafēx kēni gē odēnaŵ odexēm ok gēr etēnd, lēf nē akel. ³¹ Ata endēnaŵ ekarēk eŋ fel kēŋo emeja eŋ: «Faba irebi anēka xar ko, do asošan ar kēbo ŷēr ang rēpēk ak, axo gi ex na ro gēr ebar ed hi kēne. ³² Yow eŋo yēle ngoy in faba irebi, xali eŋo ŋaw̃. Do dākinde gē mēŋ ebo cotēnaxēn bētōx, ex bayixēn andēwēra andexēm aŋ.» ³³ Ata genēka, yēl kēno ngoy in sēm irebēn xali ŷaw kēŋo. Endēnaŵ ekarēk eŋ laki kēni gē sēm irexēm. Bari mēŋ ŷoweŷ axo wata bana: axo nang bana nand laki kēni gē endēnaŵ ekarēk na, bēte axo nang bana nand xani ko endēnaŵ na. ³⁴ Nē ecan ijo, endēnaŵ ekarēk eŋ

fel këŋo emeja eŋ: «Ganëka gëmëd gë wëno laki këmi gë faba. Yëlëŋoye bëte ngoy iŋ exo ceb xali eŋo ñaŵ doru bëte. Do gë wëj kën laki eŋo cotënaxëne andëŵëra». ³⁵ Ata genëka ijo bëte, yël këno ngoy iŋ sëm irebën, xali ŷaw këŋo. Endënaŵ emeja eŋ ye ko laki këni gë mëŋ. Bari mëŋ ŷoweŷ axo wata bana: axo nang bana nand laki këni na, bëte axo nang bana nand xani ko endënaŵ na.

³⁶ Odënaŵ oki od Lot ok, mondako ŷot bani bacël gë sëm irebën. ³⁷ Endënaŵ ekarëk eŋ rëŵ këŋo itoŷan ŵac këŋo Mohab: mëŋ ex axarëk ar bërandëŵëra and Mohab an xali doru. ³⁸ Endënaŵ emeja eŋ rëŵ këŋo bëte itoŷan. Ŵac këŋo Ben-Ami, mëne ngëŋ «Asëñiŵ ar bulunda iram»: mëŋ ex, axarëk ar bërandëŵëra and Amon an xali doru.

20

End Abëraxam do gë Abimelek eŋ

¹ Ata Abëraxam ga xani ko na, rëfa ko gand ladawe ir Negeb. Lëgëx këni fëco Kadeŷ, fëco ŷur. Ga nëkanak, ye ko bëte oliyer gër ebar ed Gerar. ² End Sara, asoxari arexëm eŋ, Abëraxam mondako felëx babi: «Abaŷe ex.» Ata Abimelek, emun end gër Gerar eŋ, re ko eno mëlan Sara. ³ Barikan Kaxanu ga yow ko gëmëd në lakeli gër Abimelek, re ko: «Awa wëj ašës këy šës në end asoxari ar ŵëlaw këyo ajo, gayikwa gë icën exo.» ⁴ Ani tëkar bana pere Abimelek do gë asoxari ajo. Abimelek re ko: «Axwën, wëno gë bulunda iram in, ami mendëra ex na. Alawŵ nde këyo lawŵ mondako dëŋ ar ŷenene an? ⁵ Mëŋ Abëraxam dëŋ ga fel ke wa: “Abaŷe ex.” Asoxari an re ko mëŋ bëte: “Abaŷe ex.” Gë emëkw epešax ŵëlaw këmo, do eñëŋënaŷ ame di ex na.» ⁶ Ata Kaxanu yaka këŋo gër lakeli: «Wëno bëte anang nang këme mëne gë emëkw epešax ŵëlaw këyo. Wëno wa sëra ki mëŋ bayik aye menan ex na. Ami teb ex na eyo tëka asoxari ajo. ⁷ Mëŋ ex gërëgako, medëlo asoxari ajo eyo maš icën indexëm iŋ. Mëŋ alawënel aram hi ko. Ašalen ki šalen ey bayixën ga këy liyand. And kën šës ex de wëj do gë dek ekun edey el, angëmëne ayo maš ex na asoxari an, icën indexëm iŋ.»

⁸ Abimelek xani na mopëd gëbër. Ŵac këbi dek bëlëngw bër gër owun orexëm bën, do sëfëtan këbi dek endey eŋo. Ata yëdara këni mbaŋ. ⁹ Abimelek ŵac këŋo Abëraxam do wëka këŋo: «Inëŵa rixën këyëbo eŋo? Ba wëno ŷeŷ nde wënan këmi na mëŋ lënanaxën këyëbo eñëŋënaŷ etëm eŋo, wëno gë bulunda iram in? Bëbër rinan këye bëjo, ax ñap ex na.» ¹⁰ Abimelek fel këŋo bëte Abëraxam: «Ga ri këy ako eŋo, ine bay šaland?» ¹¹ Ata yaka këŋo Abëraxam: «Wëno ako yëla bame mëne wën bela bër gër ebar elo ro bën ano yëdand na Kaxanu, do mëne alawŵ këne lawŵ në end asoxari aram. ¹² Bëte däl dëŋ ex mëne abaŷe ex gayikako, faba ibat hi këmi. Barikan asoxari aram hi ko gayik ami gi ex na nëma ibat. ¹³ And fel ke Kaxanu me canëgu gër ekun ed faba iram aŋ, fel këmo Sara: “Awël nde oyekax olo këye ŷana eye dinënd gër ed ke yeye yo. Deyind mëne abinëx hi këme”.»

¹⁴ Ga xucak eŋo, Abimelek ŵed këbi obeci, gë opeŷ, do gë oxey do yël këŋo Abëraxam. Yël këŋo bëte okadëp otoŷan do gë okadëp otoxari. Waš këŋo bëte Sara, alindaŵ. ¹⁵ Re ko Abimelek: «Awël nde, nëkod ebar edam el, dëgël gër ed këy ñan.» ¹⁶ Fel këŋo bëte Sara: «Anëka yël këmo abinëx batama wëli band kodï. Mondako lab këme dëxas irey in eni nangaxën bër ekun edey bën mëne ay mendëra ex na.» ¹⁷ Ata Abëraxam xara këŋo Kaxanu. Kaxanu fakën këbi Abimelek, gë alindaŵ, do gë dek okadëp otoxari odexëm ok, eni koraxën edëŵ ed obaš el. ¹⁸ Gayikwa Axwën Kaxanu ri bax hi këni bësoxari bëboroxok dek ekun ed Abimelek el, në end Sara, asoxari ar Abëraxam eŋ.

21

End Isak eņ

¹ Ga xucak eņo, Axwën Kaxanu yël këņo oyekax orexëm ol Sara, ang re baxo ak. Axwën Kaxanu ri ko ang beya baxo ak. ² Ata Sara hi ko gë acël do rëwën këņo Abëraxam itošan gër oxar orexëm dëņ, nand fënëta baxo Kaxanu na. ³ Abëraxam wac këņo asëñiŵ ar rëw bano mëņ gë Sara an, Isak, mène ngëņ «Olëš». ⁴ Abëraxam xac këņo asëñiŵ Isak yatir sëk këņo bakey banjongëbatas, ang fel baņo Kaxanu ak. ⁵ Abëraxam anëka sëk baņo bëniy këme and rëw këno asëñiŵ Isak aņ. ⁶ Ata re ko Sara: «Kaxanu ri ke alëšëradëšëra. Ar kë wël yo endey eņo, alëš ke lëš.» ⁷ Re ko bëte: «Noŷo wa fel doņo Abëraxam mène akey amat, wëno Sara ayerin këmëni yerin obaš? Barikan itošan rëwën këmo gër oxar orexëm dëņ!» ⁸ Mondako raf ko lëmëta in xali yapët këņo. Abëraxam ri ko ofëna osëm yatir yapët këno Isak.

End Agar do gë Isëmayel eņ

⁹ Akey amat, Sara wat këņo asëñiŵ ar Abëraxam an, ar rëw këņo Agar, xadëp isoxari iĥ Misëra an, ga këņo lëš Isak. ¹⁰ Sara fel këņo Abëraxam: «Iĥwayëlëbi xadëp isoxari in, do gë itox indexëm iņ. Gayikwa itox ind xadëp isoxari iĥo iņ do gë Isak, itox indam iņ, ani bëteli na andamat napul irey in!»

¹¹ Ata Abëraxam šus ko mbaņ eyeyan elo gayikwa itox iņo asëñiŵ ebaxo! ¹² Barikan Kaxanu fel këņo Abëraxam: «Kërey koŷ na end lëmëta eņ do gë end xadëp isoxari irey eņ. Dil dek er ko re Sara in. Gayikwa paĥ gë Isak ko yow ar këno wac andëwëra andey an. ¹³ End asëñix ar šot këno gë xadëp isoxari irey eņ cëņ, ari këmo ri exo gi mëņ bëte fulunda, gayikwa arandëwëra andey hi ko.»

¹⁴ Ata Abëraxam xani ko mopëd gëbër, wëd ko šëlafana in, gë amote and men aņ fëxwën këņo Agar do fela këņo. Agar ga rënda këņo itox iņ ye ko kwël ko nambëraraxënd gër ladawe ir Berëšëba. ¹⁵ And xwëtëk men ond gër amote aņ, Agar ŷaņëta këņo itox indexëm iņ dila në acëc, ¹⁶ ye ko ŷëpax ko nacët, gwër në edapan ed ekaŷ. Gayikwa er baxo rend: «Axe ñandi ex na mo wat itox indam iņ ga ko šës.» Ata ŷëpax ko, nacët ako do ko sesënd. ¹⁷ Kaxanu wël ko otes od lëmëta ok. Ata elod gër orën, meleka ir Kaxanu in, wac këņo Agar, re ko: «Agar in ex wa? Kërey yëdara na gayikwa Kaxanu awël wël këņo lëmëta in fën gër ed exo. ¹⁸ Kanil eyo meĥëgu lëmëta in, do dasëguyo aye, gayikwa wëno këņo ri exo gi fulunda isëm.» ¹⁹ Ata Kaxanu ga fodët ko ßangës ßand Agar ßaņ, Agar wat ko andu. Ye ko rëmbëgu ko cëm amote aņ, do yël këņo itox iņ šëĥ ko. ²⁰ Mondako hi bani Kaxanu gë lëmëta in, do mëņ kwël ko rafënd. Lëg ko na gër ladawe, do hi ko kamara ir bax nëxand gë atumb. ²¹ Na gër ladawe ir Paraņ lëg baxo, do nëm šalanëgu këņo asoxari Amisëra.

End eter ed Abëraxam do gë Abimelek eņ

²² Amëd aņo, Abimelek do gë Pikol, alëngw ar ocoroĥa odexëm an, yow këni gër Abëraxam. Re ko Abimelek: «Kaxanu ki nëkonand gër dek ßëbër këy rind. ²³ Gërëgako yašarël ro dëņ, gër oŵac or Kaxanu mène din ayëbo mereli na wëno, gë obaš oram ol, gë bërandëwëra andam bën. Yašarël mène alëkaya këy lëkaya eter edëbi el ang lëkayaw këme wëno gër ebar ed liyerali bay.» ²⁴ Ata re ko Abëraxam: «Awa anëka yašar këme.»

²⁵ Barikan Abëraxam rexëra këņo Abimelek në end andu and xan bano bela bërexëm eņ. ²⁶ Yaka ko Abimelek: «Amo nang ex na ar rik eņo an. Doro fo këme wëlënd endey eņo, wëj elod aye pel ex na.» ²⁷ Abëraxam yëbëgu këbi obeci, gë opeŷ do gë oxey, yël këņo Abimelek. Mondako yatar bani eter el bën bëxi. ²⁸ Abëraxam fit këbi opeŷ ocongoki. ²⁹ Ata Abimelek wëka këņo: «Oko inëwa fitaxën këyëbi opeŷ ocongoki oko?» ³⁰ Yaka ko Abëraxam: «Kanalëbi opeŷ ocongoki oko, ex gixën sede ir

mëne wëno nacëk andu aņo.» ³¹ Mëņ këni wăcaxënënd na gër ed hi bani Berêšeba, mëne ngëņ «Andu and gë eyašar», gayik na yašar bani bën tak bëxi.

³² Mondako ri bani eter el gër Berêšeba. Ga xucak eņo, Abimelek do gë Pikol emun end ocorođa odexëm eņ xani këni eni bakaxën ond gër ebar ed Oflišetëņ. ³³ Ata Abëraxam rëđ ko angwalam na gër Berêšeba, do ga këņo šale Kaxanu, këņo wăcënd Axwën. ³⁴ Ata Abëraxam yëpa ko na gër ebar ed Oflišetëņ xali nëkak.

22

End atëy and Abëraxam eņ

¹ Ga xucak eņo, Kaxanu ri këņo atëy Abëraxam. Re ko: «Abëraxam!» Yaka ko Abëraxam: «Woy!» ² Re ko bëte Kaxanu: «Axara xara këmi, medëlo asëñix ar tañ arey an, ar ñan këyo an, Isak. Mëlalo gër ebar ed Moriya, eyo dix šadaxa ir momëlën yaņ gër etënd ed këmi fënëtan.»

³ Ata Abëraxam xani ko mopëđ gëbër, xap këņo fali in, fel këbi okadëp oki, do gë asëñiŵ Isak eno dăņëta. Otëx od šadaxa ir momëlën od šapën bano ok, libën këno fali in, do kwël ye këni ond gër ed fënëtan baņo Kaxanu oņ. ⁴ Yatir akey atasën, Abëraxam ga rënëta ko, wat ko caw ako gër ed fënëtan këņo Kaxanu. ⁵ Abëraxam fel këbi okadëp odexëm ok: «Wën cëniyinëbo ro gë fali in. Wëno do gë lëmëta in, mi ye xali yaņ mi caleraw, gwëre mun tëkati.» ⁶ Abëraxam wëđ ko otëx od šadaxa ir momëlën ok, do lëbin këņo asëñiŵ Isak. Lëkaya ko mëņ dëņ xodux ol do gë icas in. Ata kwël këni yend bën tak bëxi yaņ gër etënd. ⁷ Ata Isak wăc këņo sëm: «Faba» Yaka ko Abëraxam: «Woy, asëñiŵën!» Re ko bëte Isak: «Nëkod xodux ol do gë otëx ok, do feye wa exo ifeỹ ir šadaxa ir momëlën in?» ⁸ Yaka ko Abëraxam: «Asëñiŵën, Kaxanu ašotën këbo šotën ifeỹ ir këņo riye šadaxa ir momëlën in!» Do kwël këni yend bën tak bëxi.

⁹ And ñat këni gër ed wăsin baņo Kaxanu aņ, Abëraxam ri ko angëb, do xëbena ko otëx ok yaņ. Xap këņo, asëñiŵ Isak, do ren këņo gër otëx od yaņ gër angëb. ¹⁰ Abëraxam wëđ ko icas in eņo űašaxën asëñiŵ. ¹¹ Ata meleka ir Axwën in ga wăcëgu këņo elod gër orën ko rend: «Abëraxam! Abëraxam!» Yaka ko mëņ: «Woy!» ¹² Re ko bëte meleka ir Axwën in: «Këreyëņo kwixwëta na lëmëta in, do yoweỹ këreyëņo dinan na. Anëka nang këme gërëgako mëne ayëda këyo yëdand Kaxanu, do ado ayo đëc ex na asëñix ar tañ an.» ¹³ Ga rënëta ko Abëraxam, wat këņo xondo gand epoy edexëm ga hënjar ko gë ofarix orexëm oņ gër acëc. Ata yen këņo do ñaš këņo šadaxa ir momëlën in, gër ed ebax eņo cadaxa asëñiŵ. ¹⁴ Abëraxam wăc ko na gër ed ebani: «Adonayi-Yire», mëne ngëņ «Axwën Kaxanu ašotën ko šotënënd». Mëņ bayixënëk eyeyan elo xali doro: «Gër etënd ed Axwën Kaxanu, mocot ex.»

¹⁵ Meleka ir Axwën Kaxanu in wăc këņo akinëm Abëraxam elod gër orën. ¹⁶ Re ko: «Në eyašar eme gër oŵac oram dëņ (eyeyan ed wëno Axwën Kaxanu el), gayik ari ri këy eņo, bëte gayik aye đëc ex na asëñix, asëñix ar tañ an, ¹⁷ ayël këmi yël obetak ol. Bërandëŵëra andey bën aỹëmb këni yëmb ang oŵal or gër orën fo, do ang edini ed gër bëņa ir angwëngw fo. Bërandëŵëra andey bën kë yana ex kwënënd bangol band bërangoỹëra andebën baņ. ¹⁸ Dek benëng bend gër ebar beņ kë yana ex đëwarëndërend obetak ol pađ gë arandëŵëra andey aņ gayik abaxët baxët këye.»

¹⁹ Ga xucak eņo, Abëraxam do gë lëmëta in šëla këni gër ed sebëgu banëbi okadëp odexëm. Ata bën đek sëfër këni do kwël wăyi këni gër Berêšeba, gayikwa fën lëg baxo Abëraxam.

End bërändëŵëra band Naxor beņ

²⁰ Ga xucak eņo, fel këno Abëraxam: «Milëka mëņ bëte, arëwën rëwën këņo bëtošan abinëx Naxor: ²¹ Utës, itošan iñanar in, gë Bus abinëm, gë Kemuhel, sëm

ir Aram, ²² gë Kesed, gë Aso, gë Pilëdaş, gë Yidëlaf, do gë Betuwel». ²³ Betuwel rëw kęno itoxari, Rebeka. Bën ex bosëniw bor Naxor, abinëm ar Abëraxam, bëtoşan bënjongëbëtas bënd rëw këbi Milëka bën. ²⁴ Rewuma, asoxari ar yëpa bani ayəpa fo gë Naxor an, arëw rëw këbi bëte obaş: Teba, gë Gaxam, gë Taxaş, do gë Mahaka.

23

End ecës ed Sara eṅ

¹ Ga xucak eṅo, Sara sëk kęno bëniy këme gë alapem gë bënjongëbëki. Bëniy go liya ko Sara. ² Sara şës ko and lëg bani gër Kiriyat-Arëba, angol and wër bax owac or Ebëroṅ, gër ebar ed Kanahaṅ aṅ. Ata Abëraxam kęno yawend, do ko fëyëpëyënd eman end Sara eṅ, ang rëp bax ak. ³ Abëraxam ga xani ko na gër ed ebax eman end alindaş, ye ko gër bërändëwëra and Het. ⁴ Re ko: «Wëno aliyer fo hi këme, do ayəpa fo yëpa këme gër ndewën ro. Panine ebar ed këme xwën, me dixën banapëra gër ndewën ro, mo mëxwëtaxën asoxari aram ar sebëta ke an.» ⁵ Ata bërändëwëra and Het bën yaka këno Abëraxam: ⁶ «Awël nde faba, wëj emun end sana kęno Kaxanu ga hi këy wa mërëxand irebi ro. Mëxwëtalö alindax gër yeg ir yexënan ki nëmëc, gër banapëra bandebi ro. Gabatak axi dëc na añeg and xwën ko aṅ eyo mëxwëtaxën alindax.» ⁷ Ata xwiriş Abëraxam, foxi ko gër lëngw ir bër yëpaxën bax endey eṅo, gër lëngw ir bërändëwëra and Het bër lëg bax na gër ebar elo bën. ⁸ Re ko: «Angëmëne awa wa kën mo mëxwëta asoxari aram ar sebëta ke an, awël nde ŋatelin okar odam ok gër Efëroṅ, asëniw ar Tësohar an. ⁹ Panëlexe oxel or Makëpela or xwën ko ol, or hik gër wura ir oşënga orexëm ol. Panëlexe ang ko fënëta akanji ak, me cotaxën ebar ed këme ri banapëra bandam, gër ndewën ro.»

¹⁰ Xarak, Efëroṅ męṅ dęṅ na yëpa bani gë bërändëwëra and Het bën. Efëroṅ yaka kęno Abëraxam, wël këno bërändëwëra and Het bën, do gë dëk bër bax lilënd gër ebët ed angol andexëm bën. ¹¹ Re ko: «Ali faba! Awël nde, wëno ayël fo yël këmi oşënga ol. Bëte ayël fo yël këmi oxel or ex gër wura ol. Anëka yël këmi ogës od bër ex bulunda iram ok: mëxwëtalëṅo alindax.» ¹² Ata Abëraxam foxi ko na gër lëngw ir bëla bër gër ebar elo. ¹³ Fel kęno Efëroṅ, na gër ed barër bani bulunda ir ebar elo: «Angëmëne awa wa këy, eye baxët, wëno ayël këmi yël akanji and oşënga aṅ. Kanal axana kodı in mo mëxwëtaxën asoxari aram an.» ¹⁴ Barikan Efëroṅ yaka kęno Abëraxam: ¹⁵ «Faba awël nde, ine ngwa ex ebar ed batama okeme onax band kodı elo? Mëxwëtalëṅo alindax!» ¹⁶ Ata Abëraxam ga wël ko er re baxo Efëroṅ in, fënën kęno kodı in ang fënëta baxo ak, ogës od bërändëwëra and Het: batama okeme onax band kodı, ang bani nëmbënd gër bëfandëran ak.

¹⁷ Ata Abëraxam yëc ko oşënga or Efëroṅ ol, or gër Makëpela ol, or mopabër gë Mamëre ol, gë oxel ak, do gë dëk batëx band ex gër ed sëlëk oşënga ak. ¹⁸ Ata xwën ko dëk ogës od bërändëwëra and Het, do ogës od dëk bër bax lilënd gër ebët ed angol andebën.

¹⁹ Ga xucak eṅo, Abëraxam wëxëta kęno alindaş Sara, lëf gër oxel or gër oşënga or gër Makëpela, or mopabër gë Mamëre ol, mëne ngęṅ gër Ebëroṅ, gër ebar ed Kanahaṅ. ²⁰ Awa Abëraxam mondako ri baxo banapëra bandexëm baṅ gër oxel or hik gër oşënga or yëc ko gër otaxan od bërändëwëra and Het ol.

24

End asoxari ar Isak eṅ

¹ Ga niyitarak, Abëraxam kwël dęṅ ko xarënd. Axwën Kaxanu yël baṅo obetak ol gër beş dëk. ² Akey amat, Abëraxam wac kęno axarëk ar okađëp od gër ekun edexëm an, ar bax nëkonand dëk napul irexëm an, do fel kęno: «Këla, dılaliw tan ataxan

andey aņ ġer emef endam*. ³ Awa ġerėgako yařarėl ġer ořac or Axwėn Kaxanu, mėņ ar rik orėn do ġe ebar an, mėne din ayėņo cala na asoxari ar asėņiřwėn an ġer odėnař od ġer ebar ed Kanahaņ, ro ġer ed lėġ kėme. ⁴ Yeyid xali ġer ebar edebi, ġer ed rėř kėne fėn, eyo calaw asoxari ar asėņiřwėn Isak an.» ⁵ Yaka kėņo xadėp in: «Bamat asoxari an, aņo řnandid na exe tėfėġu xali ġer ebar elo ro. Mo řakalid nde fėn asėņix?» ⁶ Yaka ko Abėraxam: «Adokiņ, din kėreyėņo řakalid na de! ⁷ Axwėn Kaxanu, mėņ ar ex ġer orėn an, nėcėtėġu ke ġer ekun ed faba, ġer ed rėř kėne. Mėņ řacėġu ke do yařar ko mėne ayėl kėbi yėl oxwėn or ebar elo ro ol, řerandėřera andam řėn. Mėņ dėņ kėņo lawėnėġu meleka irexėm in exi dėngweli. Awa fėn kėyo řotėġud asoxari ar asėņiřwėn an. ⁸ Eyařar ed nėřali kėmi elo, ax bo na ga sėra ki, angėmėne asoxari an aņo řnandi ex na exi tėfėġu. Bari din kėreyėņo řakalid na fėn asėņiřwėn.» ⁹ Ata xadėp in lilali ko ataxan aņ ġer emef end Abėraxam, axwėn arexėm eņ. Mondako yařar baxo mėne ari ko ri er fel kėņo in.

End ebar ed Abėraxam eņ

¹⁰ Ga xucak eņo, xadėp in řed kėbi oġeľemba epėxw ġer kece ir oġeľemba od axwėn arexėm, do kwėl ye ko, ġe đek řebėxėbėnaxik řer řėxwėndėra baņo axwėn arexėm řėn. Ye ko kwėl ond ġer ebar ed Mesopotami oņ, xali ġer angol and Naxor. ¹¹ Mondako ye bani řakey řakey, řataxėn kėni đam ġer angol, ler nė andu. Ata xadėp in foxin kėbi oġeľemba ok eni pedaraxėn řer eng a endexėm řėn. Amėd aņo bani yowėrawėnd ġenėka, řesoxari řėn ġer edėmb ed men.

End cale ind xadėp ir Abėraxam eņ

¹² Ata xadėp in řale ko mondako: «Axwėn, wėj ex Kaxanu, ar yata kėņo Abėraxam, axwėn aram an. Axara xara kėmi, yeľex doro řėņa iram in, do masinėle mondako mėne alėkaya lėkaya kėy eter ed yata kėyo axwėn aram el! ¹³ Wėno ro kėme xwėřa, ġer ed kėni yowėnd odėnař od řela řer ġer angol aņo ok, eni dėmb men oņ. ¹⁴ Endėnař end kėmo fel: “Axara xara kėmi, řėřwėl eput edey el me ceřaxėn men ond lapara kėy oņ”, do mėņ exe yaka: “Awa ceřel, arėmbėn řėmbėnėġu řėte oġeľemba ođey ok eni ceř!” ġilexo asoxari ar sanan kėyo Isak, xadėp irey an! Angėmėne mondako ri kėy, anang kėme nang mėne alėkaya dėņ lėkaya kėy eter ed yata kėyo Abėraxam, axwėn aram el.»

End Rebeka eņ

¹⁵ Xadėp in axo řata bana pere cale iņo ga řatėġu ko ġe eput el monapara, Rebeka abiř ar Betuwel asėņiřwėn ar Milėka, asoxari ar Naxor, abaře ar Abėraxam an. ¹⁶ Endėnař end yek mbaņ ebaxo, emeja fo řayi baxo, do ġe asořan ani nangėr bana. Mėņ řėla bax ġer andu řėmbėġu ko men oņ. ¹⁷ Xadėp in řer ko, fed kėni, do re ko: «Axara xara kėmi, řėřwėl eput edey el, me ceřaxėn men ond lapara kėy oņ.» ¹⁸ Yaka ko endėnař eņ: «Ceřel faba, ceřel!» řėřwė ko ařand eput el, exo ceřaxėn xadėp in. ¹⁹ And fed kėņo aņ, endėnař eņ re ko: «Arėmbėn kėmėni řėmbėnėġu řėte oġeľemba ođey ok eni ceř xali ebi ped.» ²⁰ Ata xat ko ařand ġer aceřa men ond řayita bax ġer eput oņ. Baka ko ařand exo dėmbėġu řėte polo ġer andu. Řėmbėndėra kėbi mondako đek oġeľemba ok. ²¹ Ata asořan an ko yėlarand ba Axwėn Kaxanu dėņ nde rik eņo ex yexėn řėņa irexėm in.

²² And řeb kėni oġeľemba xali fed kėbi aņ, asořan an yėpėtėn kėņo anėna atibax and kaņe, ġe řėņwėn řėtibax řėnd kaņe, do řakėra kėņo endėnař eņ ġer onėxar. ²³ Xadėp in wėka ko: «Wėj endėnař end noře wa hi kėy? Axara xara kėmi, pelėle. Ařot nde kėmi řot ġer ndewėn nė er kėbo xey?» ²⁴ Yaka ko endėnař eņ: «Wėno itox

* **24:2** 24.2 Mondako bani yařarėnd řer enėng end Abėraxam řėn, monilali ataxan aņ ġer emef ed axarėk řėř ġer ořėng a, xarak mbaņ řėřak.

ind Betuwel hi kēme. Faba iram, asēñiŵ ar Milēka, alindaŵ ar Naxor, hi ko.» ²⁵ Re ko bēte: «Er kēni yamb ogelemba in ax gi ex na mopaŷ gēr ndebi. Bēte ašot kēn šot gēr ed kēņun xey.»

²⁶ Ata asošan an ga rēngw ko, foxi ko gēr lēngw ir Axwēn Kaxanu. ²⁷ Re ko: «Aye ri ko Axwēn Kaxanu, mēņ ar yata kēņo Abēraxam, axwēn aram an. Gayikwa alēkaya lēkaya ko eter ed yata kēņo axwēn aram el. Axwēn Kaxanu wēlaw ke šēŵ gēr bēmaŷe bēnd axwēn aram.»

²⁸ Ata endēnaŵ eņ hēr ko eņo tēfētanēx nēm đek endey eņo. ²⁹ Rebeka, imaŷe itošan ebaņo na ind bano wācēnd Labaņ. Labaņ hērēgu ko gēr ed ebaxo asošan ajo, ler gēr andu. ³⁰ Ga wateli baņo abinēm Rebeka anēna aņ, gē bēņwēn bēņ, do wēl baņo ga ko reya bēnd felēgu baņo asošan ajo bēņ, yowaxēnēgu baxo Labaņ gēr asošan ar ħatēgu bax gē ogelemba ok, ler gēr andu. ³¹ Ata re ko Labaņ: «Yow wēj ar gē obetak or Axwēn Kaxanu an! Ineŵa bayixēn kēy gēr ed ħatēgu kēy ro? Yene gēr ndebi, ašotēn kēmēni šotēn ogelemba ok gēr ed kēni hi.»

³² Asošan an ħat ko gēr iciŵ. Labaņ fel kēbi odexēm enēbi pētēra ogelemba ok, do enēbi kwētindēra olēb oņ. Xobēndēran kēbi ondēs do gē enenar. Yēl kēbi bēte asošan ajo do gē bēla bēr laņētagu baņo bēn men ond eni nebaraxēn osapar orebēn oņ. ³³ Ata rēdēn kēnēbi ecemar el. Barikan asošan ajo re ko: «Wēno pere fo kēme reya olaŵēn ol đamana mi yambēraxēn.» Yaka kēņo Labaņ: «Awa deyal!» ³⁴ Ata re ko: «Wēno xadēp ir Abēraxam hi kēme. ³⁵ Axwēn Kaxanu mbaņ yēl kēņo obetak ol axwēn aram an, do ala ar gapak hi ko. Ayēl yēl kēņo obeci, gē opeŷ, gē oxey, gē kodi, gē kaņe, gē ogelemba, gē opali, gē okadēp otošan, do gē okadēp otoxari. ³⁶ Sara, alindaŵ ar axwēn aram an, gand oxar go dēņ rēwēn kēņo itošan. Do axwēn aram an, asēñiŵ ijo yēl kēņo đek er xwēn ko in. ³⁷ Wēno ayašar yašar kēme gēr axwēn aram mēne ari kēme ri ang fel ke ak: “Kēreyo calad na asoxari ar asēñiŵēn an gēr odēnaŵ od gēr ebar ed Kanahaņ, gēr ed lēg kēme ro. ³⁸ Barikan yeyid gēr bēr hi kēmi ekun ebat, gēr bēr bar kēmi andēwēra. Fēn kēyo šalagu asoxari ar asēñiŵēn an.” ³⁹ Wēno yaka kēmo axwēn aram an: “Bamat asoxari an axo mad na exe tēfēgu.” ⁴⁰ Yaka ke: “Wēno din kēme rind er re ko Axwēn Kaxanu in, mēņ dēņ kēņo laŵēneliwēgu meleka irexēm in exi dēca ex ye fēña irey in. Calagudō asoxari ar asēñiŵēn an gēr bēr bar kēmi andēwēra, gēr bēr hi kēmi ekun ebat. ⁴¹ Angēmēne aňat ħat kēy gēr bēr ekun edam, ax bo na ga sēra ki eyašar ed yašar kēy elo. Bēte angēmēne bēn eni nēp eni yēlēgu endēnaŵ eņ, ošēba ax bo na ga sēra ki gē eyašar ed yašar kēy elo.” ⁴² Doro ga ħatēgu kēme gēr andu, šale kēme: Kaxanu, wēj ar yata kēņo Abēraxam, axwēn aram an, dēcale ex ye fēña iram in. Axara xara kēmi, masinēle asoxari ar asēñiŵ ar axwēn aram an. ⁴³ Nēkod ga xwēša kēme ler gēr andu ro, endēnaŵ end kē šanēgu edēmb ed men do wēno mo mēka: Kēla ñēwēl eput edey el me cebaxēn men ond lapara kēy oņ, ⁴⁴ do mēņ exe yaka: “Awa cebēl, arēmbēn kēmēni rēmbēnēgu ogelemba oday ok eni cebaxēn bēn bēte!” Gilexo asoxari ar sanan kēyo asēñiŵ ar axwēn aram an! ⁴⁵ Damana me ŋata cale indam iņ, ħatēgu ko Rebeka, eput el monapara. Šēla ko gēr andu do rēmbēgu ko men oņ. Ata wēno re kēme: “Axara xara kēmi, ñēwēl eput edey el me cebaxēn men ond lapara kēy oņ.” ⁴⁶ Yēŵ ko aňand eput ed lapara baxo el, do re ko: “Cebēl, arēmbēn kēmēni rēmbēnēgu bēte ogelemba oday ok eni ceb!” Wēno šēb kēme, do bēte rēmbēnēgu kēbi ogelemba ok šēb kēni. ⁴⁷ Wēka kēmo: “Endēnaŵ end noŷo wa hi kēy?” Yaka ko: “Abiŵ ar Betuwel hi kēme! Faba iram, asēñiŵ ar Naxor hi ko, itošan ind rēŵ kēņo Milēka iņ.” Wēno ataņ bakēra gē amocēn aņ, do gē bēņwēn bēņ gēr onēxar. ⁴⁸ Axwēn Kaxanu, mēņ ar yata kēņo Abēraxam, axwēn aram an, wēlaw ke sēŵ wēno ar ocal od asoxari ar asēñiŵ ar axwēn aram an. Mēņ šēxwēndēr kēbo gē endēnaŵ end abinēm ar axwēn aram eņ. Ata ga rēngw kēme, foxi kēme gēr lēngw ir Axwēn Kaxanu, šēkwa kēmo. ⁴⁹ Awa gērēgako angēmēne

kwël lëkaya kën do abayeli bayeli kënjun aminëmëra and gë axwën aram aņ, peline. Angëmëne ax gi ex na mondako, bëte peline me gi gë enang nang.»

⁵⁰ Ata Labaņ do gë Betuwel yaka këni: «Endey eņo gër Axwën Kaxanu xaniwëk, biyi ami kor na mi de aŵa ŵa këmi ba ami ma ex na. ⁵¹ Nëkodo Rebeka, medëlo en ye. Gilexo alindaŵ ar asëniŵ ar axwën arey an, ang re ko Axwën Kaxanu ak.»

⁵² Xadëp ir Abëraxam in ga wël ko eņo, foxi ko, gër lëngw ir Axwën Kaxanu, eyiŷ el ņëš gër ebar. ⁵³ Yëpëtëgu ko oŷënga or eñanënan or kodï, gë or kaņe, do gë banjëm, yëlëra këņo Rebeka. Yëlëra këbi bëte bëbëxëbëanaxik abinëm ar Rebeka do gë nëm irexëm.

End eñër ed Rebeka eņ

⁵⁴ Ga xucak eņo, xadëp ir Abëraxam in do gë bër laņëtagu baņo bën yambëra këni, šebëra këni, ata lakira këni. Ga xeyëk, and nëngëtara këni aņ, xadëp in re ko: «Tebine ngwa me baka gër axwën aram.» ⁵⁵ Yaka këno abaŷe ar endënaŵ do gë nëm: «Bayilebo wa pere endënaŵ eņ bakey epëxw, do gwëre ngwa en yed.» ⁵⁶ Yaka këbi: «Kërene cac na de gayikako Axwën Kaxanu rik ye ke fëña iram in. Tebine me maŷi gër axwën aram.» ⁵⁷ Yaka këno: «Macënëņone endënaŵ eņ enëņo mëkaye er yëla ko in.» ⁵⁸ Awa ga ŵac këno Rebeka, ŵëka këno: «Ŷandi ki nde en ye gë ala ajo?» Yaka ko: «Iyo aŷandi ŷandi ke.» ⁵⁹ Ata ŵa këni enëbi teb eni ye gë Rebeka, ar ekun edebën an, mëņ do gë xadëp isoxari irexëm in. Kwël sëfër këni gë xadëp ir Abëraxam in do gë bër laņëtagu baņo bën. ⁶⁰ Damana eni yexën, šalen këno Rebeka mondako:

«Wëj abaŷe arebi an,

obaš orey ol gilexëni owëli owëli!

Bërandëwëra andey bën

kwëndëlexëni bangol band bërangoŷëra andebën baņ!»

⁶¹ Rebeka do gë okađëp otoxari odexëm ok ga ŷëpara këni yaņ gër ogelemba, kwël sëfa këno asošan an. Xadëp ijo, mondako ŵëla baņo Rebeka.

⁶² Amëd aņo, rëfa baxo Isak ga hiw ko gër andu and bani ŵacënd Laxahi Rohi gayik gand ladawe ir Negeb lëg baxo. ⁶³ Genëka, Isak šan ko exo nëkonaraw gër apuŷ. Ga rënëta ko, wat këbi ogelemba ga këni yow endexëm eņ. ⁶⁴ Ata Rebeka ga rënëta ko, wat këņo Isak. Ga rad ko, feda ko gër gelemba, ⁶⁵ do ŵëka këņo xadëp ir Abëraxam in: «Noŷo ex wa asošan ar gër apuŷ ar këbo xacagund ajo?» Yaka ko xadëp in: «Axwën aram Isak ex.» Ata Rebeka labaya ko anjëm and baxo labayarand aņ. ⁶⁶ And fed këni aņ, xadëp in sëfëtandëra këņo Isak dek er riw baxo in. ⁶⁷ Na ex Isak ñateli këņo Rebeka gër aner and Sara, nëm irexëm. Mondako xana baņo Rebeka, do mëņ hi ko alindaŵ ar ñan këņo. Mondako funjara baņo end nëm ir sebëta baņo eņ.

25

End ecës ed Abëraxam eņ

¹ Ga xucak eņo, Abëraxam ŷër këņo bëte asoxari ar bano ŵacënd Ketura. ² Rëwën këņo bëtošan bëņo: Simëraņ, gë Yokëšaņ, gë Medan, gë Majaņ, gë Yišëbak do gë Šuwa. ³ Yokëšaņ rëw këbi Saba do gë Dedan. Bosëniŵ bor Dedan exëni: andëwëra and Ašur aņ, gë and Letuš aņ, do gë and Lewum aņ. ⁴ Bosëniŵ bor Majaņ exëni: Efa, gë Efer, gë Anok, gë Abida, do gë Elëdaha. Bën dek ex andëwëra and Ketura aņ.

⁵ Abëraxam yëlëra këņo asëniŵ Isak dek bëbër xwën baxo bën. ⁶ End bosëniŵ bor rëwën bano bësoxari bër ŷëpa bani aŷëpa fo bën cëņ, Abëraxam yëlëra këbi bëbëremar do fel këbi eni eno ņawëta asëniŵ Isak. Ata bën ye këni apën-eñan.

⁷ Abëraxam er sëk baņo, bënij këme gë ofëxw ocongoxi gë bënjo. ⁸ And šës ko aņ, moped fed baņo oxar or gë onënga ol, đamana baraxën këni gë bëxarëk bërexëm bër šësëk elod anëka fo bën. ⁹ Bosëñiŵ, Isak do gë Isëmayel, wëxëta këno gër oxel or Makëpela, mopabër gë Mamëre, gër ošënga or Efëroņ, asëñiŵ ar Tësohar, arandëwëra and Het an. ¹⁰ Ošënga olo yëc baxo Abëraxam gër bërandëwëra and Het. Fën wëxëta kënebi mëņ do gë alindaŵ Sara. ¹¹ Kaxanu yël këņo mbaņ obetak ol Isak, asëñiŵ ar Abëraxam, and šës ko sëm aņ. Amëd aņo lëg baxo Isak ler gër andu and Laxahi Rohi.

End andëwëra and Isëmayel eņ

¹² Mondako ex andëwëra and Isëmayel aņ, asëñiŵ ar Abëraxam an, itošan ind rëw këno gë Agar, xadëp isoxari iŵ Misëra ir Sara iņ. ¹³ Mondako ex omac od bosëñiŵ bor Isëmayel ok, ang sëfër këni gër acël andebën ak: Nebayot itošan iñanar ind Isëmayel iņ, gë Kedar, gë Adëbehel, gë Mibësam, ¹⁴ gë Mišëma, gë Duma, gë Masa, ¹⁵ gë Xadad, gë Tema, gë Yetur, gë Nafiš, do gë Kedëma. ¹⁶ Bën ex bosëñiŵ bor Isëmayel, gë omac odebën ok, gë bëngol bëndebën bëņ, do gë bakwëndaya bandebën baņ: bemun epëxw gë bëki, enëng gë enëng. ¹⁷ Isëmayel ga liya ko bënij këme gë ofëxw osas gë bënjongëbëki, šës ko. Ata bar këni gë bëxarëk bërexëm bër šësëk elo anëka fo bën. ¹⁸ Bërandëwëra and Isëmayel bën lëgëra këni, elod gër ebar ed Afila, xali gër ed Šur. Ebar elo fabërëk gë ed Misëra el, gand ed Asiri. Mondako lëgëra bani bërandëwëra and Isëmayel bën mopabër gë đek bër aminëmëra andebën bën.

End Esawu gë Yakob eņ

¹⁹ Mondako ex andëwëra and Isak, asëñiŵ ar Abëraxam aņ. Abëraxam rëw këņo Isak. ²⁰ And sëk këņo Isak bënij ofëxw onax aņ, yër këņo Rebeka, abiŵ ar Betuwel, abaŷe ar Labaņ. Sëm irebën ebax Betuwel, arandëwëra and Aram an, do lëg baxo gër ebar ed Padaņ-Aram. ²¹ Isak ašalendëra baņo šalendërand alindaŵ gër Axwën Kaxanu gayik abaxo rëw na. Ata Axwën Kaxanu yakali këņo cale indexëm iņ. Rebeka, alindaŵ, hi ko gë acël. ²² Bëtox bëņ këni hëyërend gër acël and nëm irebën. Ata nëm irebën ko yëlarand ba në end ine këņo hixënënd mondako. Ye ko eņo mëka Axwën Kaxanu. ²³ Axwën Kaxanu yaka këņo:

«Benëng bëki hi këni gër acël andey,

bandëwëra baki kë šapër

and këni šanëgu gër acël andey aņ.

Andëwëra akinëm këņo xuca ojaŵ ok añanar aņ,

do andëwëra and abëjanak aņ kë wëña and axarënak aņ.»

²⁴ And ñatëk orëw aņ, watik mëne bëša dëņ ex gër acël and Rebeka. ²⁵ Yatir orëw, iñanar iņ šanëgu ko eman eņ yer omban fo, ang acud and anar fo. Wac këno Esawu, mëne ngëņ «Yer Omban». ²⁶ Šanëgu ko abinëm, ga sëraw ko etak ed Esawu el. Wac këno Yakob, mëne ngëņ «Afërëcët». Isak anëka sëk baņo bënij ofëxw ocongebat and rëw kënebi aņ.

²⁷ Odëmëta ok raf këni. Esawu hi ko kamara isëm, ar gër apuŷ. Yakob mëņ cëņ hi ko, anambik, ar kë bayirand gër baner. ²⁸ Isak xwël këņo Esawu gayik anëngan baņo nënganënd end oŵacar or babi lawëgund eņ. Rebeka mëņ, xwël këņo Yakob.

²⁹ Akey amat, Yakob ko šemërand. Ata ñatëgu ko Esawu ga hiw ko gër apuŷ, aloxo đek. ³⁰ Esawu re ko: «Yakob, këla dëtënële wa me yamb ecemar ed warëgeyan ed këy šemand elo, (Iyo ecemar ed warëgeyan elo) gayikwa đek loxo këme.» Mëņ nëngwëtaxën këno Esawu «Edom», mëne ngëņ «Warëgeyan». ³¹ Yaka këņo Yakob: «Nëmbëre pere gë oxarënak orey ol*.» ³² Yaka ko Esawu: «Wëno ar kërex cës ajo

* **25:31** 25.31 Gër bërandëwëra and Abëraxam, itošan ind xarënak iņ bax šotënd ošet oxi gër napul ir këbi sebëtan sëm irebi in.

nde, ineŵa ke fecaxarënak olo?» ³³ Ata re ko Jakob: «Yaşarël pere.» Esawu yaşar ko. Esawu, mondako nëmb baņo Jakob, oxarënak orexëm ol. ³⁴ Ata Jakob rëten këņo Esawu ecemar ed gë oşod el, do gë mburu iņ. Esawu yambëra ko, şebëra ko, do kwël xani ko ye ko. Ata Esawu mondako yepën baxo oxarënak orexëm ol.

26

End Isak do gë Abimelek eņ

¹ Ga niyitarak, řatëguk enjo gër ebar ed Kanahaņ, nëmëc enjo end hi bax amëd and hi baxo Abëraxam eņ. Ata Isak ye ko exo ñëpax gër Gerar, ebar ed Abimelek, emun end Ofilisëteņ el. ² Axwën Kaxanu ga şanaxën këņo, re ko: «Ñëpal gër ebar ed këmi fënëtan, kërey cëlad na gër Misëra. ³ Dëgid gër ebar elo ang aliyer fo. Wëno gë wëj këme hi, do ayël këmi yël obetak oram ol. Gayikwa wëj do gë bërändëwëra andey bën yël këmun dek owar oņo. Mondako këme řata er yaşar këme arin këmo rin sorix Abëraxam in. ⁴ Aşënan këmëni şanën bërändëwëra andey bën ang oŵal or gër orën fo. Do dek owar oņo këmëni yël. Do dek benëng bend gër ebar beņ kë beta paş gë andëwëra andey aņ. ⁵ Gayikwa Abëraxam abaxët baxe şaxëtënd, do asëf baxo sëfënd şapela şaņ do gë şacariya şandam şaņ.» ⁶ Ata Isak rëfa ko gër ebar ed Gerar.

⁷ Bësoşan bër lëg bax gër ebar elo bën këno wëkarand end alindawř eņ. Er babi yakand: «Abaşe iram ex». Ayëda baxo yëdand exo de: «Asoxari aram ex», këdi këno lař bësoşan bër ebar elo bën në end Rebeka, gayik mbaņ ye baxo. ⁸ Ata Isak nëka ko mbaņ na gër ebar elo. Akey amat Abimelek, emun end Ofilisëteņ eņ, ko yëkwand gër fonetër, wat këbi Isak gë Rebeka, alindawř, ga këni nëxira. ⁹ Abimelek ŵac këņo Isak do re ko: «Awa ajo asoxari arey nde ex! Mondake cëņ rexën këy: “Abaşe iram exo!”» Yaka ko Isak: «Wëno mondako yeyan bame, ga bame yëland mëne alawř këne lař në endexëm.» ¹⁰ Ata re ko bëte Abimelek: «Ine ex end ri këyëbo eņo? Tëkër fo şayi bax asoşan ar gër şulunda iram eni đaki gë asoxari arey an. Wëj lënanëdofo eñëņëtax eņo!» ¹¹ Ata Abimelek yël këbi acariya aņo dek şulunda in: «Ar këņo sëka asoşan ajo, ba alindawř, ar eđawř ex.»

¹² Ga xucak eņo, Isak řandëra ko na gër ebar elo, şotëra ko đëm aniy aņo. Axwën Kaxanu yël baņo obetak ol. ¹³ Ata Isak şotëra ko. Napul irexëm in kwël dëņ bax řëmbërend xali hi ko ar gë napul isëm. ¹⁴ Aşot şot baxo okece od obeci do gë opeş, gë okece od oxey, do gë okadëp odanjëm. Ata Ofilisëteņ ok řana këni këbi yakëraxind endexëm eņ.

End eter ed Isak do gë Abimelek eņ

¹⁵ Dek bandu şand nac bani angwën and hi baxo Abëraxam, sëm ir Isak şaņ, lëmëra gë obar bani Ofilisëteņ ok. ¹⁶ Ata Abimelek fel këņo Isak: «Canël ebar edebi el, gayikwa mbaņ xuca këyëbo ojař ok.» ¹⁷ Isak ye ko şëxwayax ko gër epesa ed Gerar, do lëgëx ko fën. ¹⁸ Ata Isak lëmëtëra ko bandu şand nac baxo Sëm Abëraxam şaņ, and şayi baxo mopër aņ. Ofilisëteņ ok lëmëra bax, and şës ko Abëraxam aņ. Ang ŵacëra baxo sëm bandu şaņo ak ŵacëra baxo mëņ bëte.

¹⁹ Akey amat, okadëp od Isak ok bax nacënd bëte andu gër epesa. Sëkën këni añësa and gë men ond mbaņ. ²⁰ Barikan bëxadac bër gër ebar ed Gerar bën sakëreli kënebi bëxadac bër Isak bën. Er bani rend: «Biyi xwënëk men oņo!» Ata Isak ŵac ko andu aņo «Esek», mëne ngëņ «Atakëra» gayik asakëreli sakëreli bano në end andu aņo. ²¹ Okadëp od Isak ok nac këni bëte andu acëxe, sakëreli kënebi gaşëxe. Isak ŵac ko andu aņo «Sitëna», mëne ngëņ «Ekandër». ²² Ata Isak ga xani ko na, rëfa ko, do nacëx ko andu acëxe, and ala aņo takëreli bana. Ŵac ko andu aņo «Rexobot», mëne

ngëņ «Wur iyangax». Gayikwa are re baxo: «Gërëgako Axwën Kaxanu anëka xwët këbo gër ed këne xëñe. Axor këne xore ene cotëraye gër ebar elo.»

²³ Isak ga xani ko na, rëfa ko kwël yaņ yaņ, end Berëšëba eņ. ²⁴ Ata Axwën Kaxanu šanayaxën këņo gëmëd ijo, do re ko: «Wëno ex Kaxanu, ar yata këņo sorix Abëraxam an. Gë wëj hik këme, kërey yëdarand na. Wëno ki yël obetak ol, do me cënan andëwëra andey aņ në end Abëraxam, ariyenin aram eņ». ²⁵ Ata Isak ri ko na angëb, do šale këņo Axwën Kaxanu. Na ri baxo baner bandexëm ban, do okadëp odexëm ok nac këni bëte andu.

²⁶ Abimelek do gë Ahusat, alaņëtaran arexëm an, do gë Pikol, alëngw ar ocorođa odexëm an, nëngaw këno Isak, ga xaniw këni gër ebar ed Gerar. ²⁷ Ata wëka këbi Isak: «Inëwa nëngaxënëgu këne xarak ašus šus këne, do awayëgu wayëgu këne gër ndewën?» ²⁸ Yaka këni: «Biyi aye wat këmi mëne Axwën Kaxanu gë wëj hi ko. Mëņ yowaxënëgu këmi mi pel: Axara xara këmi, yatarëne eter wëj gë biyi, eter ed këne yašare mëne afëb këne fëbe. ²⁹ Yašarël mëne wëj ayëbo mereli na, gayikwa biyi eñëņënax gematak ami dinanëgu ex na. Wayët enjekax fo rinëgu këmi, do sebëgu këmi rëfaw këy gë aketëxeta fo. Gërëgako Axwën Kaxanu yël ki obetak ol.» ³⁰ Ata Isak rin këbi ñambëran, yambëra këni do šëbëra këni. ³¹ Ga xeyëk, mopëd, yatar këni eter el, do yašar këni ala kala. Isak seb këbi, kwël ye këni gë aketëxeta fo.

³² Kwël yatijo fo yow bani okadëp od Isak ok, fel këno end andu and bani nacënd eņ: «Anëka sëkën këmi men oņ!» ³³ Isak wac ko andu aņo «Šiba», mëne ngëņ «Eyašar». Mëņ wacaxën këni doro doro angol aņ «Berëšëba», mëne ngëņ «Andu and gë Eyašar».

End eñër ed Esawu eņ

³⁴ Esawu ga sëk këņo bëniy ofëxw onax, yër këbi odënañ oki od bërändëwëra and Het: Yudit, abiw ar Beri, do gë Basëmat, abiw Eloņ. ³⁵ Barikan Isak do gë Rebeka mokoỹ bani xoỹënd end bësoxari bëjo eņ.

27

End Jakob do gë Esawu eņ

¹ Amëd aņo, Isak mbaņ xar baxo, bangës bandexëm ban abašëta bašëta bax: ax bo bana ga ko watëra. Akey amat, ga wac këņo Esawu, itox ikarëk indexëm in, re ko: «Asëñiwën!» Mëņ yaka ko: «Woy!» ² Re ko bëte Isak: «Wëno anëka xar këme, do ame nang ex na yatir këme šës. ³ Gërëgako, axara xara këmi medël oýënga or onëxa oņ, amote andey aņ, gë atumb andey aņ, do el gër apuỹ eye dawënegu emacar. ⁴ Cëdënëguyë ýas eņ ex nënga, ang ñan këme ak. Do mëlanëguyë me yak, mi karanaxën obetak ol đamana me cës.» ⁵ Xarak, and baņo felërand Isak mondako asëñiw Esawu aņ, Rebeka awël wël baņo. Esawu ye ko ngwa gër apuỹ exo nëxaraw, do eņo dawëgu emacar end këņo wëlagu eņ.

⁶ Ata Rebeka fel këņo asëñiw Jakob: «Awël wël këmo sorix ga këņo fel abinëx Esawu: ⁷ «Mëlanëguyë emacar, cëdënëguyë ýas eņ ex nënga ang ñan këme ak, me yak, do mi karanaxën obetak ol gër Axwën Kaxanu đamana me cës.» ⁸ Gërëgako asëñiwën, baxëtele mi pel er këy ri in. ⁹ Këla yel gër eciyi eye yebënëgu bëpërac bënd šenene bëki. Wëno këņo šëdën sorix ýas eņ ex nënga ang ñan ko ak. ¹⁰ Wëj këņo wëlan sorix exo yak, exi karanaxën obetak ol đamana exo cës.» ¹¹ Ata Jakob yaka këņo nëm Rebeka: «Abaýe Esawu yer omban fo ga hi ko wa, xarak eman endam eņ garëgar ex. ¹² Bamat faba alëkëra ke lëkëra, do exo wata mëne në eyifa emo. Eñëņënax wa ke xaran, ax gi ex na obetak.» ¹³ Re ko nëm Rebeka: «Eñëņënax eņo wëcanidëlexe wëno, asëñiwën! Awël nde, yel eye yebënëgu bëpërac bëņ.» ¹⁴ Ata

Yakob ye ko yebëgu këbi bëpërac bën, do wëlaw këbi gër nëm. Nëm šëf ko ýas erebën eņ, nëngak ang ñan ko Isak ak.

¹⁵ Ata Rebeka wëf ko bacud band Esawu, šambenjar ixarëk irexëm baņ, band xurik ex ye gër iciwë baņ, do šudëra këņo Yakob, šambenjar ibeja irexëm in. ¹⁶ Wëf ko banar band bëpërac baņ, šerira këņo ed onëxar el, do gër egëla ed garëgar ed asëñiwë Yakob. ¹⁷ Fëxwën këņo asëñiwë Yakob ýas er šëf baxo xali nëngak eņ, do gë amburu aņ, eņo mëlan Isak.

¹⁸ Ata Yakob ga ñat ko gër sëm, wëc këņo: «Faba!» Yaka ko mëņ: «Woy! Wëj noýo ex wa asëñiwën?» ¹⁹ Yaka ko Yakob: «Wëno Esawu, itox iñanar indey in ex. Er fel baye in ri këme. Axara xara këmi, kanil ey ñëpa. Yakëral ýas er emacar end lawënegu këmi eņ, eye karanaxën obetak ol.» ²⁰ Isak fel këņo asëñiwë: «Ata aýand aýand šotëgu këyo de asëñiwën!» Yaka ko Yakob: «Axwën Kaxanu, ar yata ki an, fangacëgu këņo gër lëngw iram.» ²¹ Isak fel këņo bëte Yakob: «Axara xara këmi, tækawëye tan mi dëkëra asëñiwën, me nangaxën aye mëne wëj asëñiwën Esawu dëņ ex!» ²² Yakob sëka këņo sëm Isak, do mëņ ga lëkëra këņo, re ko: «Oniwë ol or Yakob ol ex, barikan onëxar oņ, or Esawu ex.» ²³ Ata aņo kwita ex na gayik onëxar oņ yer omban fo bax ang or abinëm Esawu fo. Ata xarandëra këņo na obetak ol.

²⁴ Isak re ko: «Wëj dëņ nde ex asëñiwën Esawu?» Yaka ko Yakob: «Iyo wëno dëņ ex.» ²⁵ Re ko bëte Isak: «Dinëguye tan, me yamb ýas er emacar end lawënegu këye wëj asëñiwën eņ, mi karanaxën obetak ol.» Ata Yakob rin këņo, do yambëra ko. Wëlanëgu këņo ngoy in, šebëra ko. ²⁶ Ata sëm Isak re ko: «Tækawëye, axara xara këmi, megale, asëñiwën!» ²⁷ Yakob sëka këņo sëm do wëga këņo. Isak wëran këņo otëner ond banjëm bandexëm oņ. Ata xaran këņo obetak ol mondako:

«Oko otëner ond asëñiwën oņ,
er ex ang otëner ond ošënga
or gë obetak or Axwën Kaxanu fo.

²⁸ Kaxanu yëlëlexi,
ašëber ir kë fedawënd gër orën in,
do gë napul ir gër ebar in,
bële ir mbaņ, do gë ngoy ind mbaņ!

²⁹ Benëņ bend bela këyëbi ýana eyëbi bëñand, do bën eni diyeninënd,
benëņ kë ýana ex poxind gër lëngw irey!

Gil alëngw ar bobinëx an,
obaš or norix ol poxindëlexëni gër lëngw irey!

Katalëņo ar ki xarend an,
betalexo ar ki xaranënd obetak an!»

³⁰ Isak anëka ñata baxo ekaran ed obetak Yakob el, do Yakob eced-eced šapër bani gë sëm. Hatëgu ko ngwa abinëm Esawu, ga hiw ko gër onëxa. ³¹ Mëņ bëte šëdëra ko ýas eņ xali nëngak, do wëlanëgu këņo sëm. Fel këņo sëm: «Faba kanil ey yak ýas er emacar end lawënegu këmi eņ, eye karanaxën obetak ol, wëno asëñix!» ³² Yaka ko sëm Isak: «Wëj noýo ex wa?» Yaka ko Esawu: «Wëno Esawu ex, itošan ikarënak indey in!» ³³ Ata Isak këņo rëgëñënd mbaņ. Re ko: «Noýo cëņ nëxaw këņo emacar eņ do wëlanëgu ke ýas eņ? Wëno anëka yambëra këme, dãmama ey ntaxënegu. Anëka xaran këmo obetak ol, do mëņ betak!»

³⁴ And wël ko Esawu eyeyan ed sëm aņ, songët ko ga yambën këņo mbaņ gër emëkw. Fel këņo sëm: «Wëno bëte karanële wa axaran obetak ol, faba!» ³⁵ Yaka ko sëm: «Abinëx wa yowëk gë njifa, do wëf ko obetak orey ol.» ³⁶ Esawu re ko: «Ba gayik Yakob këno wëcënd nde nanëtaxën ke bakëlëbëd baki? Mëņ xan ke oxarënak oram ol, do doro xan ke bëte obetak oram ol!» Baš ko Esawu: «Obetak aye penan ex na nde?» ³⁷ Isak yaka këņo Esawu: «Wëno anëka ri këmo alëngw arey, do anëka

yël këmo đek bobinëm eni gi okadëp odexëm. Bëte anëka ri këmo ar kë ýana ex cotërand mbaņ bële do gë ngoy: awa ine këme xor mi din asëñiwën?» ³⁸ Esawu wëka këņo sëm: «Obetak olo fo nde šot bay, faba? Wëno bëte karanële wa axaran obetak ol, faba!» Ata Esawu ko sesënd. ³⁹ Sëm Isak yaka këņo:

«Wëj caw kën řawëtar gë napul ir gër ebar in,
do gë ašëber ir kë fedawënd gër orën in,
ašëber ir yaņ in, caw kën řawëtar.

⁴⁰ Wëj gë ojaŵ od duxuma irey ok
këy ýana ey cotënd er këy liyaxën in,
do abinëx këy ýana eyo diyeninënd.

Barikan ga këy ýana ey yexërand yaya fo gër ed yo,
ašana këy šana mbëña indexëm in.»

End Jakob do gë Labaņ eņ

⁴¹ Ga xucak eņo, Esawu xoýën këņo mbaņ Jakob në end obetak or xaran baņo sëm irebën eņ. Esawu are baxo rend: «Bakey řand oýaŵ or faba řaņ đam ex. And kë xuca aņ këmo laŵ abaýe Jakob.» ⁴² Fel këno Rebeka eyeyan ed Esawu, šambenjar ixarënak irexëm el. Ata Rebeka wac këņo Jakob, šambenjar ibeja irexëm in, do fel këņo: «Abinëx Esawu cëņ aýandi ýandi këņo exi đaw, exi mašaxën. ⁴³ Gërëgako asëñiwën, řaxëtële: Yel ey řafëx gër abaýe Labaņ, gër ebar ed Xaraņ. ⁴⁴ Nëpax gër iciŵ indexëm bëniy, xali abinëx eņo koc oxoý orexëm ol. ⁴⁵ And këņo xoc oxoý or xoýën ki aņ, do exo kwëya end ri këyëņo eņ, ata këmi wáýiliwëđ. Ineŵa ke nemëranaxën wën tak bëxi akey amat?»

⁴⁶ Ga xucak eņo, Rebeka fel këņo Isak: «Wëno ax bo ex na ga ke ýandind me điya në end odënaŵ od andëwëra and Het oko! Angëmëne Jakob eņo ñërëgu bëte endënaŵ end gër ebar elo ro, ineŵa këme řayixën gër aniyany?»

28

¹ Ata Isak wac këņo Jakob, šalen këņo do fel këņo mondako: «Këreyëņo ñërëđ na đe asoxari Abëkanahaņ. ² Yel gër ebar ed Padaņ-Aram, gër ekun ed Betuwel, sëm ir norix. Fën këyo ýërëgu asoxari gër odënaŵ od Labaņ, abinëx ar norix.

³ Kaxanu, mëņ ar xorëk řey đek an,
yëlëlexi obetak ol,
cënanëlexi, ñëmbënëlebi obaš orey ol,
do gil amara and benëng bendanjëm!

⁴ Kaxanu yëlëleņun obetak or Abëraxam ol,
wëj do gë řërandëwëra andey bën,
ey kanaxën oxwën or ebar elo ro ol,
gër ed lëg këy ang aliyer fo elo,
ebar ed wëđ ko Kaxanu
do yël këņo Abëraxam elo.»

⁵ Ata Isak mondako felëra baņo Jakob exo ye gër ebar ed Padaņ-Aram, gër Labaņ, asëñiw ar Betuwel, arandëwëra and Aram, abinëm ar Rebeka, nëm ir Jakob do gë Esawu an.

End asoxari asasën ar Esawu eņ

⁶ Esawu wat ko mëne Isak, and baņo xaranënd obetak Jakob aņ, afel fel baņo exo ye gër ebar ed Padaņ-Aram, eņo calaw asoxari. Ga këņo xaran obetak ol mondako yeyan baxo: «Këreyëņo ñërëđ na asoxari Abëkanahaņ.» ⁷ Esawu wat ko mëne Jakob aŵa ŵa baxo end nëm do gë sëm eņ, mëņ yexën baxo kwël gër ebar ed Padaņ-Aram.

⁸ Mondako wata baxo Esawu mëne sëm Isak axoýën xoýën baņo në end bësoxari

bërexëm, bër ebar ed Kanahan eņ. ⁹ Ata ye ko gër Isëmayel, asëñiŵ ar Abëraxam. Ýrëgu këņo Mahalat, abiŵ ar Isëmayel, imaýe itoxari ind Nebayot in. Esawu wëlaw këņo, do bar këbi gë bësoxari bërexëm bën.

End lakeli ir Yakob eņ

¹⁰ Yakob xani ko na gër Berëšeba, ond gër ebar ed Xaraņ oņ. ¹¹ Hat ko gër ed këņo xey gayikwa eñan eņ anëka šëla bax. Wed ko ekaý, xwëtaxën ko gaf irexëm in, do kwël raš këņo. ¹² Ata ga ko lakeli, wat ko: angwaņ-gwaņ ga xay këni elod gër ebar xali gër orën. Wat këbi omeleka od Kaxanu ok ga këni nëmëcër oko yaņ-yaņ, oko gëd-gëd. ¹³ Wat këņo bëte Axwën Kaxanu ga xwëša ko yaņ do këņo felënd: «Wëno ex Axwën Kaxanu, ar yata këbi ejix Abëraxam, do gë Isak an. Ebar ed gër ed laki këy elo ayël këmun yël oxwën ol wëj do gë bërändëwëra andey bën. ¹⁴ Bërändëwëra andey bën aýëmb këni ýëmb ang ošëni fo. Edëg edewën el aýang kë ýang gand apën-eñan, gand acëla-eñan, gand ambëng, do gand ambëtëb. Dek benëng bend gër ngwëņ beņ kë šot obetak ol paß gë wëj do gë andëwëra andey aņ. ¹⁵ Wëno gë wëj këme hi, gër ed këy ye yo, wëno anëkona këmi ýana mi nëkonand. Do abakaliw këmi bakaliw gër ebar elo ro. Gayikwa añata këme ñata end këme rend eņo, din ami teb na.»

¹⁶ Yakob ga nëngëta ko, re ko: «Enimin Axwën Kaxanu, ro wa hi ko, do wëno ame nang bana!» ¹⁷ Ga yëdara ko, re ko: «Awa gër ed hi këme ro mbaņ ýigënëk! Ro ex iciŵ ind Kaxanu in, ro ex ebët ed orën el!» ¹⁸ Yakob ga xani ko mopëd gëbër, wëd ko ekaý ed xwëtaxën baxo gaf el, rëd ko, do xoš ko ugu. ¹⁹ Wac ko na gër ed xey baņo: «Bet-El», xarak angol and ex ler na aņ, Lus bani wacënd. ²⁰ Ata Yakob beya ko mondako: «Angëmëne Kaxanu gë wëno hi ko, angëmëne axaxa xaxa ke gër fëña iram, angëmëne ayël ke yëlënd eyamb yamb in, do gë banjëm band këme šuða baņ, ²¹ do angëmëne aye fo bakaw këme gër faba, ata Axwën an kë hi Kaxanu, ar yata ke an.» ²² «Ekaý ed rëd këme elo kë hid aciŵ and Kaxanu aņ. Do gër bebër ke yël yo, awëdën këmo ýana me medënënd dim in.»

29

End Yakob gër Haraņ eņ

¹ Yakob ga fakët ko oñe oņ, faß ko gand ebar ed apën-eñan. ² Sëk ko andu gër apuý. Wat këbi bëmëxwër bëtäs bënd obeci, do gë opeý ga seyëtura këni jey gër andu gayik na banëbi šëbënënd. Gë angaý atëm bani sëndënd andu aņo. ³ Bëxadac bën, and këñëbi bar dek benga bend oyel aņ fo bani sëndëtënd andu aņ enëbi dëmbëanaxën men oņ. Bëte and këni šëb dek oyel aņ fo bani sëndënd gašëxe. ⁴ Ata Yakob wëka këbi bëxadac bën: «Bëmaýe wën bër feye wa hi kën?» Yaka këni: «Biyi bër gër Xaraņ hi këmi.» ⁵ Wëka këbi bëte: «Anang nde nang këno Labaņ, ejiŵ ed Naxor?» Yaka këni: «Iyo anang nang këmo.» ⁶ Re ko: «Mocan nde bayi ko wa?» Yaka këni: «Mocan bayi ko! Nëkodo wa ado abiŵ Rašel ga ko ñatëgund gë obeci orexëm ol.» ⁷ Re ko bëte Yakob: «Yaņ bayik eñan eņ, ax ñat ex na ebar ed oyel el. Cëbëninëbi obeci ol do gë opeý ok, do enëbi bakalixën gër ondës eni bašaraw.» ⁸ Yaka këni: «Ami kor na mi di eņo. And këmëni bar dek benga bend obeci do gë opeý aņ fo këmi sëndëtënd andu aņ, amëd aņo fo këmëni šëbënënd.»

⁹ Ata ga këni yeyan mondako fo bayi bani, ga ñatëgu ko Rašel gë obeci or sëm ol, mën axadac isoxari ebaxo. ¹⁰ Yakob watër këni gë Rašel, endënaŵ end aýiŵ Labaņ, and ñatëgu ko na gë oyel or Labaņ aņ. Yakob sëka ko andu aņ do sëndët ko angaý aņ. Rëmbën këbi oyel or aýiŵ Labaņ ol. ¹¹ Yakob, ga wëga këņo Rašel, fulët këņo otes. ¹² Fel këņo mëne ar nëng ir sëm exo, do asëñiŵ ar Rebeka. Ata Rašel hër ko felëgu këņo sëm. ¹³ Sam ga wël ko Labaņ mëne Yakob, asëñiŵ ar imaýe itoxari indexëm in

ñaatëguk, hërëgu ko eŋo kaca, ata wëga këŋo bëxib. Hateli këŋo gër iciw, do Jakob sëfëtandëra këŋo dek. ¹⁴ Ata Labaŋ fel këŋo: «Wëj ata enimin şapar iram dëŋ ey.» Jakob yëpa ko facaw na gër iciw ind Labaŋ.

End eñer ed Jakob eŋ

¹⁵ Akey amat, Labaŋ fel këŋo Jakob: «Ax ñap ex na eye diyeninënd ariyenin fo gayik aŋu ey. Pelële ba ine kë hi acosa andey aŋ.» ¹⁶ Xarak, Labaŋ odënaŋ oki şot babi: ekarënak eŋ Leya, do emeja eŋ Raşel. ¹⁷ Bangës band Leya baŋ anambi nambi bax, barikan Raşel, monje ye baxo. ¹⁸ Awa Jakob ga ñan baŋo anëka Raşel, yaka këŋo Labaŋ: «Bëniy bënjongëbëki këmi riyenin në end napul ir Raşel, endënaŋ emejanak endey eŋ.» ¹⁹ Ata re ko Labaŋ: «Dek yek, wëj fecan ke mi yël gë mo yël aşëxen, bayil gër ndam ro!» ²⁰ Mondako riyeni baxo Jakob bëniy bënjongëbëki eŋo ñëraxën Raşel. Bëniy bënjongëbëki bëŋo er hi bax ang bakey şapëñëfëne fo gayik axuri xuri bax ang ñan këŋo Raşel ak.

²¹ Ga xucak bëniy bëŋo, Jakob fel këŋo Labaŋ: «Maşële ngwa asoxari aram an, ga ñata këme ako bëniy bënd wëlër baxe mi diyenin bën, anëka yandi ke mi şar angaw amat!» ²² Ata Labaŋ felëra këbi dek bëraketa bën, do ri ko ofëna or ekana ol. ²³ Apenëka aŋ wëd këŋo Leya, endënaŋ ekarënak endexëm eŋ, do wëlan këŋo Jakob. Ga xana këŋo, şar këni angaw amat. ²⁴ Labaŋ wëlali këŋo gër eñer, Silëpa, xadëp isoxari irexëm in hi ko xadëp ir abiŋ Leya. ²⁵ Ga xeyëk, Jakob wat ko mëne Leya yër këŋo. Ata wëka këŋo Labaŋ: «Inëwa rixën këye eŋo? Ax gi ex na nde në end Raşel riyenin këmi? Inecëŋ yifaxën këye?» ²⁶ Yaka ko Labaŋ: «Ax yap ex na gër ndëfi ro eno ñërët endënaŋ emejanak eŋ. ²⁷ Ŋatayin gë Leya loxo ir ekana in, eyo kanaxën bëte Raşel. Barikan afo ey di bëte gër ndam ro bëniy bënjongëbëki bëcëxe.»

²⁸ Ata Jakob ri ko mondako, ñata këni loxo ir ekana in gë Leya. Labaŋ waş këŋo abiŋ Raşel. ²⁹ Labaŋ wëlali këŋo gër eñer, Bila, xadëp isoxari irexëm in, hi ko xadëp ir Raşel. ³⁰ Jakob şar këni bëte angaw amat gë Raşel gayik mëŋ ex asoxari ar ñan baŋo nëmëc Leya an. Riyeni ko bëte na gër Labaŋ bëniy bënjongëbëki bëcëxe.

End obaş or Jakob eŋ

³¹ Axwën Kaxanu wat ko mëne Jakob aŋo ŋan ex na Leya ang ñan këŋo Raşel ak. Ri këŋo Leya asoxari ar kë rëwënd, do Raşel, asoxari aşoroxok. ³² Leya hi ko gë acël. Rëw këŋo itoşan, wac këŋo Ruben, mëne ngëŋ «Nëkoyino aşëñiwën». Gayikwa mondako baxo rend: «Axwën Kaxanu awat wat ko oşëfën oram ol. Gërëgako aŋan ke ñan icën indam in.» ³³ Leya hi ko bëte gë acël, rëw këŋo itoşan. Re ko: «Axwën Kaxanu awël awël ko mëne icën indam in axe ŋan ex na, barikan yël ke bëte itoşan ino ro.» Ata wac këŋo Simewoŋ, mëne ngëŋ «Awël». ³⁴ Hi ko bëte gë acël, rëw këŋo bëte itoşan. Re ko: «Dodo gërëgako, icën indam in monëka ke lëka, gayikako bëtoşan bëtas rëwën këmo.» Mëŋ wacaxën këŋo Lewi, mëne ngëŋ «Alëka». ³⁵ Hi ko bëte gë acël, rëw këŋo itoşan. Ata şëkwa këŋo Kaxanu mondako: «Aŋo cëŋ Axwën Kaxanu këmo şëkwa.» Mëŋ wacaxën këŋo Yuda, mëne ngëŋ «Aşëkwa». Ata Leya seb ko orëw ol.

30

¹ Raşel wat ko mëne itox aŋo dëwën ex na Jakob, yakëraxi këŋo end abinëm Leya eŋ. Ata Raşel fel këŋo Jakob: «Cotënële fa obaş, angëmëne ax gi ex na mondako aşës këme şës!» ² Ata Jakob ga xoŷën këŋo Raşel, re ko: «Ba wëno nde ex Kaxanu, mëŋ ar lëc ki obaş an?» ³ Yaka ko Raşel: «Awa nëkodo Bila, xadëp isoxari iram in, şarin angaw amat exo dëwaxën gër olëkëna oram. Paş gë mëŋ këme hi wëno bëte ar gë obaş!» ⁴ Ata Raşel mondako yërëndër babi Jakob do gë Bila, xadëp isoxari

irexëm in. Yakob do gë Bila, ata ßar këni angaw̃ amat. ⁵ Bila hi ko gë acël, do rëwën këņo itoßan Yakob. ⁶ Ata re ko Raßel: «Kaxanu w̃aßan ke. Abaxët ßaxët ke do yël ke itoßan.» Mëņ w̃acaxën baņo asëñiw̃ Dan, mëne ngëņ «Kiti». ⁷ Bila, xadëp isoxari ir Raßel in, hi ko ßëte gë acël, do rëwën këņo Yakob itoßan ikinëm. ⁸ Re ko ßëte Raßel: «Mbaņ xaxër këmi gë abaÿe Leya, do anëka xor këmo.» Raßel w̃ac këņo itoßan iņo Nefëtali, mëne ngëņ «Okaxër».

⁹ Leya ga wata ko mëne anëka seß ko orëw̃ ol, wëd këņo Silëpa, xadëp isoxari irexëm in, do ÿerëndër këbi gë Yakob. ¹⁰ Silëpa, xadëp isoxari ir Leya in, rëwën këņo mëņ ßëte itoßan Yakob. ¹¹ Ata re ko Leya: «Oko oyekax olo!» Ata w̃ac këņo Gad, mëne ngëņ «Oyekax». ¹² Silëpa, xadëp isoxari ir Leya in, rëwën këņo ßëte Yakob itoßan ikinëm. ¹³ Re ko ßëte Leya: «Oko onënga oram olo! Odënaw̃ ok kë ÿana exe macënd asoxari ar gë onënga!» W̃ac këņo itoßan iņo Aser, mëne ngëņ «Onënga».

¹⁴ Amëd and bani xanarand bële aņ, Ruben ye ko gër oßënga. Ga ßanan ko andës and bani rind bëßan ßër bësoxari do këni w̃acënd mandëragor* aņ, w̃ëlanëgu këņo nëm Leya. Ata Raßel fel këņo Leya: «Cetële wa mandëragor ir w̃ëlanëgu ki asëñix in.» ¹⁵ Yaka këņo: «Axi gi ex na nde gwac ga xan këye icën indam iņ, do ÿandi ki ßëte mandëragor ir w̃ëlanëgu ke itox indam in.» Ata yaka ko Raßel: «Awa doro gë wëj këņun xey, end mandëragor ir asëñix eņ.» ¹⁶ Apenëka aņ, Yakob ga xaniw ko gër apuÿ ko w̃aÿiwënd. Leya ga xaca këņo, re ko: «Awa doro gë wëno këbo xey de. Ayëc yëc këmi gë mandëragor ir asëñiw̃ën in.» Ata gëmëd ijo, Yakob do gë Leya ßar këni angaw̃ amat. ¹⁷ Kaxanu ga yakali këņo Leya, hi ko gë acël, do rëwën këņo Yakob itoßan injoxën iņ. ¹⁸ Ata re ko Leya: «Kaxanu sôs ke, wëno ar ÿerëndër këbi icën indam iņ gë xadëp isoxari iram an.» W̃ac këņo itoßan iņo Isakar, mëne ngëņ «Acosa». ¹⁹ Leya hi ko ßëte gë acël, rëwën këņo Yakob itoßan injongimatën iņ. ²⁰ Ata re ko Leya: «Kaxanu fupa ke. Dodo aņo cëņ, icën indam iņ afëß ke fëß, gayik bëtoßan ßënjongimat rëwën këmo.» W̃ac këņo itoßan iņo Sabulon, mëne ngëņ «Afëß». ²¹ Ga xucak eņo, Leya rëw̃ këņo ßëte itoxari do w̃ac këņo Dina.

²² Kaxanu xwita këņo Raßel, do yakali këņo cale iņ. Ata Raßel hi ko ar kë xor exo dëw̃. ²³ Hi ko gë acël, do rëw̃ këņo itoßan. Ata re ko: «Kaxanu anëka rëxët ko oßëfën oram ol.» ²⁴ W̃ac këņo itoßan iņo Yosef mëne ngëņ «Aßaßa», ga baxo rend: «Axwën Kaxanu ßaßëlexe wa itox icëxe!»

End napul ir Yakob eņ

²⁵ And rëw̃ këņo Raßel Yosef aņ, Yakob fel këņo Labaņ: «Tëbële ngwa me ye, me maÿi gër ndëbi, gër ebar edam. ²⁶ Maßële bësoxari ßëram ßën, do gë obaß oram ol me yexën gayik në endëbën riyenin këmi: wëj dëņ anang nang këy ang riyenin këmi ak.» ²⁷ Ata re ko Labaņ: «Axara xara këmi ßayil ro, wëj ex oyekax oram ol. Bangoc ßandam ßaņ fel ke mëne Axwën Kaxanu në endey yëlxën ke obetak ol.» ²⁸ Baß ko ßëte: «Deyal ba ine kë hi acosa andey aņ, mi yëlxënënd.» ²⁹ Yaka ko Yakob: «Wëj dëņ anang nang këy ang riyenin këmi ak, do ang sëna këni oyel orey gër otaxan odam ak. ³⁰ Gayikwa oyel ofënëpëne or sôt bayëbi and ßatëgu këme ol, mbaņ sëna këni. Axwën Kaxanu yël ki obetak ol elod yatir wëñ këme gër yangana irey ro. Gërëgako nand fe këme ri andiyen andam dëņ?» ³¹ Wëka ko Labaņ: «Ine ÿapëk mi yël?» Yaka ko Yakob: «ÿoweÿ aye yël na. Angëmëne aw̃a w̃a këy er këmi fel in, abakan këme ßakan oxadac or obeci orey do gë opeÿ oday ol, axadac këmëni xadac. ³² Doro këme ye gër ed exëni dëk obeci orey ol do gë opeÿ oday ok. Pitëlëßi obeci or ÿër-ÿër ol do gë opeÿ od gë ßambaren ok. Bën kë hi acosa andam aņ. ³³ Or ßenene oram ol ecan kë ßanaya, and këy yeli ey wat acosa andam aņ. Emeci end këyo sëk axo gi ex

* **30:14** 30.14 Odëwërewën od andës aņo ok bani yambënd bësoxari ßën eni cotaxën acël angëmëne ani dëwënd na.

na ÿër-ÿër yo, areka reka këmo. Bëte ifeÿ ir këyo sèk axo gi ex na gë bambaren yo, areka reka këmo.» ³⁴ Labaŋ re ko: «Awa aŵa ŵa këme er re këy in!»

³⁵ Ata kwël yatijo fo, fit babi Jakob ðek bapëlang band ÿër-ÿër baŋ, gë obeci onëm or ÿër-ÿër ol, gë ðek obeci or gë bapeſen ol, do gë ðek opeÿ od gë bambaren ok. Seb këbi gër otaxan od bosëniŵ enëbi kadacërand pit. ³⁶ Hawëtali kënebi gë mëŋ Jakob në oñe ond bamëdëna batas. Jakob mëŋ këbi xadacërand obeci ol do gë opeÿ od bayi baŋo Labaŋ ok.

³⁷ Ata Jakob saŵëgu ko bënini bëcëkët bënd aces, gë bënd angërëſa, do gë bënd anjang. Xopëtëra ko dadët dadët xali kë watind bëpeſen bëpeſen. ³⁸ Ata ga xoy ko oyand ok gër ed këni ſëbënd obeci, mar bayiŋ wat-wat gër ogës od obeci or bax xerarënd gër eceb ed men. ³⁹ Mondako bani xerarënd ler gër bënini bëŋo. Ata rëŵ kënebi bëmeci bënd ÿër-ÿër, bënd gë bambaren, do gë bënd gë bapeſen. ⁴⁰ Opeÿ ok cëŋ, Jakob aſapëreli ſapëreli babi gë obeci ol. Do and këbi ÿandi opeÿ onëm enëbi kera aŋ fo babi sèkalind Jakob okondo od ÿër-ÿër ok, do gë od gë bambaren ok. Ata onëm ok rëŵ kënebi bënofo bënd ÿër-ÿër do gë bënd gë bambaren. Mondako baſa babi Jakob benga bend oyel or xwën këbi ol, do ababi bar na gë oyel or Labaŋ ol. ⁴¹ Ata Jakob, and këni xerarënd oyel obëtëk aŋ fo baxo xoyënd bënini bënd xopëtëra baxo dadët dadët bëŋ, eni wataxënënd. ⁴² Barikan and këni xerarënd oyel ofiſëk aŋ, abaxo xoy na. Oyel ofiſëk ol bayi këno Labaŋ, do obëtëk ol xwën këbi Jakob.

End enaŵa ed Jakob eŋ

⁴³ Mondako ſotëra baxo Jakob napul isëm xali hi ko ar gë opeÿ odanjëm, gë obeci oranjëm, gë ogelemba do gë opali odanjëm. Hi ko bëte axwën ar okadëp otoxari do gë otoſan odanjëm.

31

¹ Akey amat, Jakob wël këbi obaſ or Labaŋ ol ga këni re: «Jakob wëðek ðek beber xwën baxo faba irebi bën. Gë beber xwën baxo faba irebi bën ſotëraxën ko ðek napul ijo.» ² Jakob wata ko mëne Labaŋ ax bo ex na ga këŋo nëkon gë dëxas iyekax, ang gër ÿanar ak. ³ Ata Axwën Kaxanu fel këŋo Jakob: «Maÿil ngëŋ gër ebar ed bëxarëk bërey, gër ed rëŵ këni. Wëno gë wëj këme hi.»

⁴ Jakob ŵac këbi Raſel do gë Leya sèkëx këno gër apuÿ, gër ed babi xadacërand obeci do gë opeÿ odexëm. ⁵ Fel këbi: «Wëno anëka wata këme mëne sorix irewën ax bo ex na ga ke nëkon gë dëxas iyekax, ang gër ÿanar ak. Barikan Kaxanu, mëŋ ar yata këŋo faba iram an, gë wëno hi ko. ⁶ Anang nang kën wën dëŋ mëne mbaŋ riyenin këmo sorix irewën, gë oxor oram ol ðek. ⁷ Barikan sorix axacërra xacërra këŋo exe yamba. Bakëlëbëd epëxw nëngwët ko acosa andam aŋ, bari Kaxanu aŋo teb ex na exe yambara. ⁸ And re ko: “Oyel or gë bapeſen do gë bambaren ol kë hi acosa andey aŋ”, onëm ol ðek kënebi rëwënd bënofo bënd gë bapeſen do gë bambaren. Bëte and re ko: “Oyel or ÿër-ÿër ol kë hi acosa andey aŋ”, onëm ol ðek kënebi rëwënd bënofo bënd ÿër-ÿër. ⁹ Kaxanu xan këŋo sorix irewën oyel orexëm ol, do yël ke wëno.

¹⁰ «Awat wat bamëni gëmëd në lakeli oyel onëm ol, amëd and babi ÿandind enëbi kera aŋ. Okondo ok kënebi xerand opeÿ onëm ok: oko od gë bapeſen do gë bambaren, oko od ÿër-ÿër. Opëlang ok kënebi xerand obeci onëm ol: oko od gë bapeſen do gë bambaren, oko od ÿër-ÿër. ¹¹ Ata kwël gër lakeli fo ŵac ke meleka ir Kaxanu in: “Jakob!” Yaka këmo: “Woy!” ¹² Re ko: “Këla, dënëtal eyëbi nëkon ðek okondo od këbi xerand opeÿ onëm ok, do gë opëlang od këbi xerand obeci onëm ok. Er exëni oko od gë bapeſen do gë bambaren, oko od ÿër-ÿër. Gayikwa awat wat këme ang yambara ki Labaŋ ak. ¹³ Wëno ex Kaxanu, ar ſalew këyo gë ebeya gër Bet-El, gër ed

rëd këy ekaỹ do xoš këy ogu an. Gërëgako, canël ebar elo ro, ey maỹixën gër ebar ed gër ed rëw këni.»»

¹⁴ Rašel do gë Leya yaka këno: «Biyi cëņ gër iciw ind faba irebi, er këmi bëteli abo bo ex na. ¹⁵ Ang bëliyer fo hi këmi gayikako anëka fan këbo xali yamb ko napul ir šotaxën këbo in. ¹⁶ Dek napul ir xana ko Kaxanu gër faba irebi in, biyi do gë obaš orebi ol xwënëk. Gërëgako, dil dek er fel ki Kaxanu in.»»

¹⁷ Ata Jakob fërëyëtali këbi bolindaw do gë obaš orexëm ol yaņ gër ogelemba. ¹⁸ Bar këbi dek oyel orexëm or šot babi na gër ebar ed Padaņ-Aram ol, do gë dek bacota bandexëm baņ, do kwël ko bakand ond gër sëm Isak oņ, gër ebar ed Kanahaņ. ¹⁹ Yatijo ye baxo Labaņ gër ekaca ed omban ond opeỹ odexëm. Rašel reka këņo atox and ebax efaš ed sëm aņ. ²⁰ Ata Jakob mondako sitinaxën baņo Labaņ, arandëwëra and Aram an, ga ko wãyi pelarëxe. ²¹ Monaũa naũa baņo, do kwël ye ko gë dek befër xwën baxo bën. Ga xegëta ko yeb in, faš ko gand osënd or ebar ed Galahad.

End etëf ed Jakob eņ

²² Ga xucak bakey batas, fel këno Labaņ mëne Jakob anëka naũa këņo. ²³ Labaņ ga bar këbi bër ekun edexëm bën, sëf këno Jakob. Ye këni bakey banjongëbaki đamana sëkaxën këno gër osënd or ebar ed Galahad. ²⁴ Barikan Kaxanu šanayaxën këņo gëmëđ në lakeli Labaņ arandëwëra and Aram an, đamana eni pabëraxën gë Jakob. Fel këņo: «Këreyëņo dexërad na đe Jakob.»»

²⁵ And ĥat ko Labaņ gër ebar ed Galahad aņ, sëkëx këņo Jakob kap gër etënd, gër ed ri baxo akwëndaya andexëm. Labaņ do gë bër laņëtaw baņo bën ri këni bën bëte ler na fo akwëndaya andebën aņ, gër osënd or gër ebar ed Galahad. ²⁶ Ata Labaņ wëka këņo Jakob: «Ineũa ri këy? Asitinaxën sitinaxën këye do wëlaw këyëbi odënaw odam ok ang bësoxari bër sëraw këyëbi në emer fo! ²⁷ Ineũa naũaxënëgu këye do hërëgu këy, pelarëxe? Kido afela felaw baye, wëno ata ri dome ofëna or mi pelaraxën gë odënaw odam ok, do bela bën eni ñëwëra ojëkan od onënga, gë batëmb baņ, do gë ofarix ol. ²⁸ Barikan, wëj aye teb ex na mi pelar momëgar gë šaca bën do gë odënaw odam ok! Ata ang ašenëk fo ri këy đe. ²⁹ Axor xor këme mun denan eñëņëx, barikan Kaxanu, mëņ ar yata këņo sorix an, fel ke ganëka gëmëđ: “Këreyëņo dexërad na đe Jakob!” ³⁰ Gërëgako, ga yow këy or laņ gayik mbaņ xofi baxi ekun ed sorix el, ine cëņ rekaxënëgu këy efaš edam el?»»

³¹ Jakob yaka këņo Labaņ: «Ayëdara yëdara bame ga bame yëland mëne axan këye xan odënaw oday ok. ³² Barikan end efaš edey eņ cëņ, gër ar këy sëk yo, ar ecës ex! Bela bërebi bëjo ex ngëņ otede ok, calal er xwën këy in gër akwëndaya andam. Ga wat wat këy, kanal!» Jakob axo nang bana mëne Rašel rekawëk efaš elo.

³³ Labaņ lil ko gër aner and Jakob, bëte gër and Leya, do gër and okadëp otoxari oki, yoweỹ axo wat ex na. Ga šanëgu ko gër aner and Leya, lil ko gër and Rašel. ³⁴ Rašel wëđ ko efaš el, lilali ko gër aňëmëna and gelemba, do yëpaxën ko. Labaņ xëbëtëra ko dek aner aņ, bari yoweỹ axo wat ex na. ³⁵ Ata Rašel fel këņo sëm: «Faba ga wat këy ame kani ex na mi pëbaxën, kërey koỹ na, gë apacaw aņ hi këme.» Ašalara yo ašalara, Labaņ axo wat ex na efaš edexëm el.

³⁶ Ata Jakob logën këņo. Ga këņo xeỹan Labaņ, re ko: «Ine ex amena andam aņ? Eñëņëxax end fe wa ri këme, sëfaxënëgu këye gë oxoỹ or go olo? ³⁷ And yëlëxëyëtëra këy dek oỹënga oram aņ, er xwën këy nde wat këy na? Masinëlëbi bëram bën do gë bërey bën enëbo dëcaxën biyi bëxi! ³⁸ Bëniy alapem ri këme gër iciw indey. Elod ami pel ex na mëne emeci enëm endey, ba ifeỹ inëm irey nacëk. Bëte elod amo yamb ex na xondo irey. ³⁹ Ejel ed law këno ořacar obapuỹ el, elod amo maỹelil ex na. Wëno baņo nëmbënd gë ejel ebëngw edam. Wëj anëỹali baye nëỹalind mi mašën

ejel ed reka këne hik gëmedf, hik goyat el. ⁴⁰ Aşor baxe şorënd oyat ok, mbaŋ bame sorond gë ayem in gëmedf, do akwëdf abame şot na. ⁴¹ Bëniy alapem ri këme gër iciw̃ indey. Riyeŋin këmi bëniy epëxw gë bënax në end napul ir odënaŋ oki oday eŋ. Bëniy bënjongimat mëni cotaxën obeci oram ol do gë opeỹ odam ok. Barikan wěj nëmbët këy bakëlëbëd epëxw acosa andam aŋ. ⁴² Kido Kaxanu, mëŋ ar yata këŋo şaca iram Abëraxam an, mëŋ ar baŋo rëgënd faba iram Isak an, axe dëca bana, taxan şanëgu dome iciw̃ indey in. Kaxanu awat wat ko toro indam in, do gë asëkwëra iram in, do ganëka gëmedf mëŋ rëc këbo.»

End eter Yakob do gë Labaŋ eŋ

⁴³ Labaŋ yaka këŋo Yakob: «Bolindax, odënaŋ odam ex, obaş olo, obaş oram ex, oyel olo, oyel oram ex, do dëk er këy watënd in, wëno xwënëk. Wëno ine këme xor mëni din doru odënaŋ odam ok, ba obaş or rëw̃ kënebi ol? ⁴⁴ Gërëgako awël nde, yatare eter wëno gë wěj, do eter elo gilex sede irebi in!» ⁴⁵ Ata Yakob wëdf ko ekaŋ do rëdf ko.

⁴⁶ Ga xucak eŋo, Yakob fel këbi bër ekun edexëm bën: «Medanëgunë oxaŋ.» Ata wëdaraw këni oxaŋ do bun këni. Mëŋ gë Labaŋ yambëra këni na gër angëb and oxaŋ. ⁴⁷ Labaŋ w̃ac ko angëb aŋo «Yëgar Saxaduta», do Yakob mëŋ w̃ac ko «Galehed». ⁴⁸ Ata re ko Labaŋ: «Angëb and oxaŋ aŋo ex doru sede ir wěj gë wëno in!» Mëŋ bayixënëk omac od «Galehed», mëne ngëŋ «Angëb and ex sede aŋ», ⁴⁹ do «Mitësëpa», mëne ngëŋ «Angëb and enëkona», gayik Labaŋ are re baxo: «Axwën Kaxanu nëkonalebo and ke şapëre ro aŋ! ⁵⁰ Angëmëne arixëra këyëbi rixërand odënaŋ odam ok, angëmëne bësaxari bësëxe başa këyëbi na, ax gi ex na gë ala kën fabër. Titinal, Kaxanu ex sede ir biyi bëxi in.» ⁵¹ Ata Labaŋ fel këŋo Yakob: «Ebun ed oxaŋ elo, ekaŋ ed xwëşak elo, wëno rëdfëk mërëxand ir biyi bëxi. ⁵² Ebun ed oxaŋ elo do gë ekaŋ ed xwëşan këme elo, ex otede odebi ok: ame kucali na oxaŋ oŋo, me yeli gand ed hi këy mi dinanaxën eñëŋëxax. Do wěj bête ay kucagu na oxaŋ oŋo, ey yeli gand ed hi këme eye dinanaxën eñëŋëxax. ⁵³ Kaxanu, mëŋ ar yata këbi Abëraxam do gë Naxor an, gilexo arëc arebi an (mëŋ ex Kaxanu, ar yata këŋo axarëk arebën an).»

Ata Yakob yaşar ko gër oŋac or Ar ko rëgaxënënd sëm Isak ol. ⁵⁴ Ga xucak eŋo, Yakob ri ko şadaxa na gër etënd elo. W̃ac këbi bërëxëm bën gër eyambëran. Yambëra këni do xey këbi na gër etënd elo.

32

¹ Ga xeyëk, Labaŋ xani ko mopëdf, felarëra këni momëgar gë ejiw̃ bën do gë bobiw̃. Ga şalendëra këbi, xani ko do kwël w̃aŋi ko gër ndebën.

² Yakob fakët ko fëña irexëm in. Ata şanayaxën këno omeleka od Kaxanu. ³ Ga wat këbi, Yakob re ko: «Bëjo bër engax end Kaxanu exëni!» W̃ac ko na gër ed ebani «Mahanayim», mëne ngëŋ «Bëŋa bëki bëŋ».

End ekofëtar ed gë Esawu eŋ

⁴ Yakob lëngwali këbi bërolaŋwën gër abinëm Esawu, gër Seyir, gër ebar ed Edom. ⁵ Er re baxo: «Mondako këno felëx, Esawu, axwën aram an: “Yakob, xadëp irey in, ga re ko: aniyitara niyitaraw ke gër Labaŋ bën, ang aliyer fo, do alembeliw lembeliw ke oliyer oram ol xali gërëgako. ⁶ Aşotëgu şotëgu këmëni dë oxey, gë opali, gë opeỹ, gë obeci, gë okadëp otoşan do gë otoxari. Awa axwën, bër yelik bëjo, bërolaŋwën bëräm exëni. Wëno laŋwënëli këbi ga këme yarënd oyekax orey ol, exe kofëtaraxëne.”»

⁷ Bërolaŋwën bën ga bakaw këni fel këno Yakob: «Aye ye këmi xali gër abinëx Esawu. Në ekacaw exi mëŋ bête gë ocambenjar okeme onax.» ⁸ Ata Yakob yëdara ko mbaŋ, anjiŋ aŋ xap këŋo mokap dëŋ. Şapëreli këbi bela bërëxëm bën bëŋa bëki.

Mondako fo šapëreli babi bête oyel ol: opeỹ ok do gë ofeci ol bebet ibat, oxey ol do ogelemba ok bebet ijo. ⁹ Er baxo rend: «Angëmëne Esawu ebi n̄wëlën engä emat do ebi kor, engä ekinëm eņ ašana këno šana.»

¹⁰ Ata Jakob ko šalend mondako: «Axwën Kaxanu, wěj ex ar yata këņo šaca Abëraxam an, bête wěj fo yata këņo Isak, faba iram. Wěj ex ar fel ke: “Bakal gër ebar edey, gër ed rëw këni, do wëno arin këmi rin enjekax eņ!” ¹¹ Emëlaya ed wëlaya këye wëno xadëp irey el axuri xurik. Bête benjekax bend rin këye beņ, axe ñap ex na. And xegëta bame Yurëdeņ ijo aņ, ošet fo lëkaya bame. Barikan dorö bëram bën bengä beki exëni. ¹² Axara xara këmi dacëtële gër otaxan od abaỹe Esawu! Gayikwa ayëda këme yëdand ba ayow ko yow exe mereli, ebi dawëra bësöxari bën, do gë obaš ol. ¹³ Wěj ga fel ke wa: “Arin këmi rin enjekax eņ, do ašënan këme šënan andëwëra andey aņ ang edini ed gër angwëngw fo, ed ala ax kor na exo pën el!”»

¹⁴ Ata yatijo, na xey baņo Jakob. Sana këbi gër napul ir šot baxo, oyel or këņo fupaxën abinëm Esawu ol. ¹⁵ Sana këbi ofeci onëm okeme oki, do gë bapëlang alapem; opeỹ onëm okeme oki, do gë okondo alapem. ¹⁶ Sana këbi bête ogelemba onëm ofëxw osas, gë batox band banëbi yerinënd ak; oxey onëm ofëxw onax, do gë okwëlëkwël epëxw; opali onëm alapem, do ocan ok epëxw. ¹⁷ Mondako fitëra babi oyel olo bengä bengä, do engä kala gë axadac arexëm. Fel këbi bëxadac bën: «Dëngwayin tan, do en tebëtar motebëtar.» ¹⁸ Fel këņo axadac aņanar an: «And kën fed gë abaỹe Esawu aņ do exi mëka: “Noỹo xwën ki? Feye këy yend? Noỹo wa xwën këbi dek oyel or lëngwëna këyëbi olo?” ¹⁹ Yakayido: “Jakob, xadëp irey in, xwën këbi. Axwën Esawu, er fupaxën ki lëngwaliw ko. Mëņ dëņ në etëfëgu ebo.”»

²⁰ Ata fel këbi eņo fo axadac axinëm an, gë asasën an, do gë dek bër babi sëfënd bengä bend oyel bën: «Mondako këno felëd Esawu, axwën aram an, and kën fed aņ. ²¹ Deyidën: “Jakob, xadëp irey in, gand emban bayiw ko”.» Gayikwa er baxo yëland: «Axoc këņo xoc oxoỹ orexëm ol gë er fupaxën këmo do lëngwali këme in. Bamat aũa ko wãa exe kaca, do mi kofëtar gë onënga fo!» ²² Ata Jakob mondako lëngwali babi oyel or fupaxën baņo ol, do mëņ xey këņo na gër akwëndaya.

End okaxër ond Jakob eņ

²³ Ata yatijo gëmëd, Jakob gë bësöxari bëxi bërëxëm bën, gë okadëp otöxari oki od bësöxari bërëxëm ok, do gë bëtox epëxw gë imat bëndëxëm bën, xegëta këni lar ir këni wäcënd Yabok in. ²⁴ Abar bar babi, xegëta këni lar in gë dek bebër xwën ko bën. ²⁵ Jakob bayi ko gabat ekeg elo. Ata šanayaw ko ala do xaxër këni gë mëņ xali kë wecand. ²⁶ Ala ajo ga wat ko mëne anëka dëņ sëkwan këņo eņo dap in, xëm këņo gër epem. Ata Jakob lonëta ko nand bani xaxërend na. ²⁷ Ata re ko ala ajo: «Tebële me ye, gayikwa anëka kë wecand.» Yaka ko Jakob: «Ami teb na ey ye, xarak aye yël ex na obetak ol.» ²⁸ Ala ajo wëka këņo: «Ake këni wäcënd?» Yaka ko: «Jakob.» ²⁹ Re ko: «Macindëleni gërëgako Isërayel, kërex bo na ga këni wäcënd Jakob. Gayikwa axaxër xaxër kën gë Kaxanu do gë bela bën, barikan wěj xor këbi.» ³⁰ Jakob wëka këņo: «Këla pelële wa ořac orey ol.» Yaka ko: «Ine këye wëkaxënënd ořac oram ol?» Ata yël këņo obetak ol.

³¹ Jakob wäc ko na gër ed xaxër bani «Peniyel», mëne ngëņ «Dëxas ir Kaxanu in». Gayikwa are re baxo: «Afabër fabër këmi gë Kaxanu, do bayi këme abëngw.» ³² Eñan eņ anëka bax fënëgund and baxo xucand Jakob Penuwel aņ. Ata këņo racëtënd oñe oņ, ga lonëta ko gër epem. ³³ Mëņ ex xali dorö, bërändëwëra and Isërayel bën ani yakënd na angën and gër emef aņ, gayik gër angën aņo sembaỹ baxo Jakob.

33

End ekofëtar ed Jakob do gë Esawu eņ

¹ Yakob ga rënëta ko, watëgu këbi Esawu do gë ocambenjar okeme onax ok ga këni ñatëgu. Šapëreli këbi obaš ol, mar hi këni mërëxand ir Leya do gë Rašel, mar mërëxand ir okadëp otoxari od bësoxari bërexëm ok. ² Lëngwën këbi okadëp otoxari ok do gë obaš orebën ol. Bëtëgu këni Leya do gë obaš orexëm ol, do felata këni Rašel do gë Yosef. ³ Yakob mëṅ dëṅ, lëngw ko gër engä eṅo, do foxi ko ßanjongëbaki eyiṽ el ñëš gër ebar, xali sëkar këni gë abinëm. ⁴ Ata Esawu hër ko fed këni. Wëga këṅo Yakob bëxiß gër egëla, do ses këni bën tak bëxi. ⁵ Esawu ga rënëta ko, wat këbi bësoxari bën do gë obaš ol. Ata wëka ko: «Nobën ex wa bëjo?» Yaka ko Yakob: «Bëjo ex obaš or yël ke Kaxanu ol gë oyekax orexëm ol, wëno xadëp irey in.»

⁶ Okadëp otoxari ok do gë obaš orebën ol sëka këno Esawu, do foxira këni. ⁷ Leya do gë obaš orexëm ol sëka këno bëte, do foxira këni. Bëte Yosef do gë Rašel sëka këno, do foxira këni. ⁸ Ata re ko Esawu: «Do ine ex wa ðek oyel or fedëgu këmi olo?» Yaka ko Yakob: «Exe kofëtaraxëne gë onënga fo šet këmi, faba!» ⁹ Re ko bëte Esawu: «Abaṽe, ašotëra šotëra këme wëno bëte! Er xwën këy in, ßayilexi.» ¹⁰ Yaka ko Yakob: «Ali, axara xara këmi, kanal axana er fupa këmi in gayikako gë onënga fo xofëtar ke. Enimin, wëno ga šanaya këme gër lëngw irey nangëde gër lëngw ir Kaxanu fo, do xofëtar ke gë onënga fo. ¹¹ Këla kanal axana er fupa këmi in, oyel orey ex, gayikako gë oyekax orexëm ol yëlëra ke Kaxanu xali šotëra këme ðek er ebax me cot in.» Yakob nëṽali këṅo Esawu xali wä ko.

¹² Esawu re ko: «Awa meðërane ðek oṽënga oṅ ene yexëne, wëno kë lëngwa.» ¹³ Ata yaka ko Yakob: «Faba, anang nang këy mëne obaš ol ani kem ex na. Bëte nëkodëbi opeṽ onëm ok, gë obeci onëm ol, do gë oxey or gë batox ßand kë yerind ol. Angëmëne akey amat fo nëṽali kënebene oñe oṅ, ðek këni šësëra oyel obeja ol. ¹⁴ Axara xara këmi faba, ðëngwal wëj. Endëmane endëmane këmi sëfëli wëno xadëp irey in, gë obaš ol do gë oyel ol, xali mi ṅatëli gër ndewën, gër ebar ed Seyir.» ¹⁵ Ata re ko Esawu: «Awa ßaxëtël mi tebën ndakaṅ mar ocambenjar odam ok.» Yaka ko Yakob: «Okö në end ine ngwa? Faba, axara xara këmi, tebanële din!» ¹⁶ Ata kwël yatijo fo, ßaka baxo Esawu ond gër ebar ed Seyir oṅ.

¹⁷ Ga xucak eṅo, Yakob ye ko kwël ond gër Sukot oṅ. Bayënayax ko ßaciw, do rindëranëx këbi ßaner oyel orexëm ol. Mëṅ wäcaxën këni fën gër ed hi bani «Sukot», mëne ngëṅ «Baner ßaṅ».

End gër Sišem eṅ

¹⁸ Ata Yakob mondako ñat baxo abëngw ga xaniw ko gër ebar ed Padaṅ-Aram. Hat ko gër angol and Sišem, gër ebar ed Kanahaṅ. Ri ko akwëndaya andexëm aṅ ler gër angol aṅo. ¹⁹ Yakob wëð ko ßatama këme ßand kodï do yëc ko ebar gër otaxan od böšëniw ßor Amor, sëm ir Sišem. Gër ebar elo ri baxo akwëndaya andexëm, ler gër angol and Sišem. ²⁰ Yakob ri ko na angëb and eṅo caleraxënënd Kaxanu, do wäc ko «El-Eloxe-Isërayel», mëne ngëṅ «Kaxanu, Kaxanu, mëṅ ar yata këṅo Isërayel an.»

34

End Simewoṅ do gë Lewi eṅ

¹ Akey amat, Dina endënaw end rëwën këno Leya Yakob eṅ, ye ko ebi nangëgu odënaw od gër ebar elo ok. ² Ata Sišem, asëñiw ar Amor, emun end ebar ed bërandëwëra and Het eṅ, wat këṅo Dina. Ga sëra këṅo, wëla këṅo, do lakix këni, xarak ax ñap ex na. ³ Ata Sišem lëka këṅo monëka dëṅ Dina, endënaw end Yakob eṅ. Sišem ñan këṅo mbaṅ endënaw emeja eṅo. Bend ko xwëtaya gër emëkw edexëm fo baṅo felënd endënaw emeja eṅo. ⁴ Sišem fel këṅo sëm Amor: «Karanële endënaw eṅo, wëno mo ñër ṽandi ke.» ⁵ Ata ga nang ko Yakob mëne Sišem abuyarën buyarën

kęno abiw Dina, řesina ko yem xali řatęgu kęni bosęniw ga hiw kęni gę apuỹ, gę oxadac or oyel.

⁶ Ata Amor, sęm ir Sišem, yow ko gę ed ebaxo Jakob eni nępaxęn end Dina eņ. ⁷ And bani řatęgund bosęniw bor Jakob aņ, ga hiw kęni gę apuỹ, nang kęni ecęfęnaxik eņo. Hi kębi nangęde asiręra řiręra kęnębi fo, do xoỹ kęni xali xurik, gayik Sišem amena atęm ri baxo paß gę bęrandęwęra and Isęrayel, ga laki bani ako gę endęnaw end Jakob eņ, xarak eņo ax řap ex na. ⁸ Amor fel kębi: «Asęniwęn Sišem wa řan kęno endęnaw endewęn eņ, yęlino eņo řęr, axara xara kęmun. ⁹ Węn gę biyi axor kęne xore ene dękęre paß gę oỹer oņ. Węn enębo yęlęnd odęnaw odewęn ok, do enębi nęręnd odebi ok. ¹⁰ Andamat kęne lęge do ebar el edewęn kę hi. Cęxwayayin ro, en pandęrand, do en yęcęnd owar or kęn xwęn.»

¹¹ Sišem yow ko fel kębi sęm ir endęnaw do gę bobinęm: «Tebanine! Węno ayęl kęmun yęl er kęne węka yo. ¹² Pęnętayin mbaņ napul ir kęmun węcęn in, do gę exębęnaxik er kęmun yęl in. Ayęl kęmun yęl er kęne węka yo. Barikan fo, yęline endęnaw eņ mo řęr!» ¹³ Bosęniw bor Jakob yaka kęnębi gę osit Sišem do gę Amor, sęm irexęm, gayik Sišem abuyaręn buyaręn baņo Dina, imaỹe itoxari indebęn iņ. ¹⁴ Fel kęnębi: «Ax męnd ex na mo yęl imaỹe itoxari indebi iņ asořan axacęręx: ořęfęn osęm ex eņo gę enęng endębi! ¹⁵ Damana mi maxęn end re kęn eņo, afo en ma pere en gi ang biyi ak: asořan ar ex yo eno kac axac. ¹⁶ Aņo fo kęmun yęl odęnaw odebi ok, do biyi bęte męni nęręnd odewęn ok. Ata kęne lęge nę erebat, do ene giye bulunda ibat. ¹⁷ Biyi ata kęmo węc endęnaw endębi eņ, do kwęl mi dęfa angęmęne anębo baxęt ex na, angęmęne an ma ex na enun kacęnd axac.»

¹⁸ Amor do gę asęniw Sišem wřa kęni eyeyan elo. ¹⁹ Ataņ řambenjar in wřa ko exo di mondako gayik mbaņ řan baņo endęnaw end Jakob eņ. Xarak Sišem, ar gapak ebaxo gę dęk ekun ed sęm. ²⁰ Ata Amor do gę asęniw Sišem ye kęni gę ebęt ed angol andębęn. Fel kęnębi bela bęr lęg bax gę angol andębęn bęn: ²¹ «Bela bęjo, bęr aketęxeta ex ro gę ndębi. Dęgęlexęni gę ebar edębi ro, do eni pandęrand. Ebar edębi el aỹang yęngęk, axęn kęni xęn! Biyi aỹer kęnębe yřana enębe nęręnde odęnaw odebęn ok, do bęn enębi nęręnd odebi ok. ²² Barikan eni maxęn edęg ed andamat gę biyi el, emat węka kęni, ene gixęne bulunda ibat. Asořan ar ex yo gę ndębi ro eno kac axac, ang xac kęnębi bęn ak. ²³ Oyel orebęn ol, gę napul irebęn in, do gę ořacar orebęn ol, ax gi ex na nde ata kęnębe xwęne? Mane wa ařa emat end węka kęnębo eņo, ene dęgaxęne andamat.» ²⁴ Dek bęr bax řanęnd gę ebęt ed angol bęn węl kęnębi Amor do gę asęniw Sišem. Ata dęk bęsořan bęr bax řanęnd gę ebęt ed angol bęn wřa kęni enębi kac.

²⁵ Yatir akey atasęn, xarak anęka kęni sorond, Simewoņ do gę Lewi, bosęniw bor Jakob, bęr acęl amat gę Dina bęn, węc kęni ala kala duxuma irexęm in. Hat kęni gę angol endęmane fo, ala abi wata ex na. Lawęra kęnębi dęk bęsořan bęn. ²⁶ řař kęnębi bęte gę oduxuma ok, Amor do gę asęniw Sišem. Xanaw kęno Dina gę iciw ind Sišem, do kwęl řan kęni. ²⁷ Bosęniw bor Jakob bęjo xoba kęni gę bęřęsęk do xwęcara kęnębi. Xandęra kęnębi bacota baņ dęk angol aņ, gayik imaỹe itoxari indebęn iņ buyaręn bano. ²⁸ Xandęra kęnębi oyel orebęn ol: opeỹ, gę obęci, gę oxey, gę opali, gę dęk er ebax gę angol in, do gę er ocęnga in. ²⁹ Xandęra kęnębi bacota bandębęn baņ. Sęrara kęnębi bęsořari bęrebęn bęn, gę dęk bęr gę oxun orebęn bęn, do gę dęk bebęr ebax gę bęciw bęn.

³⁰ Ga xucak eņo, Jakob fel kębi Simewoņ do gę Lewi: «Węn ata etęm eņ węlanęgu kęne. Awęrax kęne xwęc bęr lęgęk gę ebar elo ro bęn, gę bęrandęwęra and Kanahaņ bęn, do gę bęr and Pęriři bęn. Węno bela bęfęnępęne fo řot kęmęni. Bęn ata kęne baręnan ene mereli, do enębo dawęra węno gę bęr iciw indam bęn.» ³¹ Simewoņ do

gë Lewi yaka këni: «Añap nde ãapëk eno dixëra imaýe itoxari indebi iņ ang asoxari añacaxik fo?»

35

End orëfa or Jakob eņ

¹ Akey amat, Kaxanu fel këņo Jakob: «Kanil ey dëfa yaņ gër Bet-El, ey dëgëx fën. Dinëxëde angëb wëno Kaxanu, ar šanayaxën baxi and bay hërënd eyo cana abinëx Esawu an.» ² Ata Jakob fel këbi bër iciw̃ indexëm bën, do gë đek bër ebax gë mëņ bën: «Dapin olaš or ex mërëxand irewën do xwëta kën ang Kaxanu fo oņ. Wunëtarayin, do nëmbarayin banjëm baņ. ³ Yaņ gër Bet-El këne rëfaye. Fën këmo rinëx angëb Kaxanu, mëņ ar yakali baxe cale yatir šëmura baxe an, do mëņ ar xaxa ke gër fëña iram an.» ⁴ Ata fëxwëndëra këno Jakob đek olaš orebën or ebax gër otaxan odebën oņ, do gë đek baņepe band bakara bani gër banëf bandebën baņ. Jakob wëg ko đek bebijo, dila gër edëp ed ananga and ex ler gër Sišem. ⁵ Ga ri këni mondako, kwël ye këni. Kaxanu lapan këbi anjiý atëm bër lëgërak gër bangol band ler ler na gër ed ebani bën. Ata anëbi tëf ex na bosëñiw̃ bor Jakob.

⁶ Jakob do gë đek bërëxëm bën ñat këni gër Lus, mëne ngëņ gër Bet-El, gër ebar ed Kanahaņ. ⁷ Rix ko angëb do wac ko na gër ed ebani «El-Bet-El», mëne ngëņ «Kaxanu, ar gër Bet-El an». Gayikwa Kaxanu na šanayaxën baņo Jakob, and baxo hërënd eņo cana abinëm aņ.

⁸ Ata Debora, asoxari ar rafën baņo Rebeka an, šës ko. Wëxëta këno ler gër Bet-El, dila gër aces and nëngwët bani oñac «Atëx and otes».

⁹ Ata Kaxanu šanayaxën këņo bëte Jakob, ga hiw ko gër ebar ed Padaņ-Aram. Yël këņo oβetak ol.

¹⁰ Ata re ko Kaxanu: «Oñac oreý ol Jakob ex, bari ax bo na ga këni wacënd Jakob. Isërayel këni ýana eni macënd.» Mondako nëngwët baxo oñac orexëm ol: Isërayel.

¹¹ Re ko bëte Kaxanu: «Wëno ex Kaxanu, ar xorëk beý đek an. Dëwëlëbi obaš oranjëm, do ñëmbërëlexëni mbaņ. Enëng do gë amara and benëng kë šanëgu gër ndey. Bemun kë šanaya na gër bër këyëbi rëw̃. ¹² Ebar ed yël këmëni Abëraxam do gë Isak el, ayël këmun yël, wëj do bërändëwëra andey bën, and këy xuca aņ.»

¹³ Ata Kaxanu ga xani ko, ko šëgënd yaņ yaņ na gër ed bani yeyandërand gë Jakob.

¹⁴ Jakob rëđ ko ekaý na gër ed yeyaneli baņo Kaxanu. Xoš ko gër ekaý ed rëđ baxo elo ogu do gë ngoy ex gixën ekaý ecëbax. ¹⁵ Jakob wac ko na gër ed ebani Bet-El, na gër ed yeyaneli baņo Kaxanu.

End ecës ed Rašel eņ

¹⁶ Jakob gë bër ekun edexëm bën xani këni na gër Bet-El. Anëka bani saxand gër Efërata, ga rëwëra ko Rašel. Barikan orëw̃ olo mbaņ yëka baņo. ¹⁷ And baņo rëwënd itox aņ, asoxari ar baņo rëcand gër orëw̃ an, re ko: «Kërey yëdara na, lëmëta šot këyo bëte.» ¹⁸ Damana exo kotixën, wac këņo lëmëta in «Ben-Oni», mëne ngëņ «Asëñiw̃ën ir ayambën iram». Barikan sëm nëngwët këņo «Beņëšame», mëne ngëņ «Asëñiw̃ën ir liw̃ iram». ¹⁹ Ga xoti ko Rašel, wëxëta këno gër fëña ir gër Efërata, mëne ngëņ ir gër Betëlexem. ²⁰ Jakob rëđ ko ekaý gër ýeg ir Rašel. Ata ekaý elo na bayik xali doro.

²¹ Isërayel gë bër ekun edexëm bën rëfa këni do rix këni akwëndaya andebën aņ yabët ebar ed Migëdal-Eder el. ²² Amëd and lëg baxo Isërayel na gër ebar elo aņ, Ruben ye ko laki këni gë Bila, asoxari ar ýëpa bani aýëpa fo gë sëm an. Ata nang ko Jakob.

Bosëñiw̃ bor Jakob er hi bani epëxw gë bëxi. ²³ Bëtošan bënd rëw̃ këbi Leya bëņ: Ruben, iñanar ind Jakob iņ, gë Simewoņ, gë Lewi, gë Yuda, gë Isakar do gë Sabuloņ.

²⁴ Rašel mēņ cēņ, rēw kēbi Yosef do gē Beņēšame. ²⁵ Bila, xadēp isoxari ir Rašel in, rēw kēbi: Dan do gē Nefētali. ²⁶ Silēpa, xadēp isoxari ir Leya in, rēw kēbi Gad do gē Aser. Bēn ex bosēñiŵ bor Yakob, bēr rēwēgu kēbi gēr ebar ed Padaņ-Aram bēn.

²⁷ Ata Yakob gē bēr ekun edexēm bēn ģat kēni xali gēr sēm Isak, gēr Mamēre, ler gēr Kiriyať-Arēba, gēr ed kēni wacēnd bēte Ebēroņ. Fēn lēg bani ang bēliyer fo Abēraxam do gē Isak. ²⁸ Isak ga liya ko bēniy kēme gē ofēxw ocongosas, ²⁹ šēs ko. Ata Isak moped fed baņo oxar ol, đamana baraxēn kēni gē bēxarēk bērexēm bēr šēsēk elod anēka fo bēn. Esawu do gē Yakob wēxēta kēno.

36

End orēfa or Esawu eņ

¹ Mondako ex andēwēra and Esawu aņ, mēņ ar bano wacēnd bēte Edom an. ² Esawu yēr babi odēnaŵ od gēr ebar ed Kanahaņ: Ada abiŵ ar Eloņ, arandēwēra and Het an, do gē Oxolibama, abiŵ ar Ana, ejiŵ ed Tēsibewoņ, arandēwēra and Hor an. ³ Baša kēņo bēte Basēmat, abiŵ ar Isēmayel, abinēm ar Nebayot. ⁴ Ata Ada rēwēn kēņo Esawu, Elifas. Basēmat mēņ, rēwēn kēņo Rehuwel. ⁵ Oxolibama rēwēn kēņo: Yewuŵ, gē Yalam, do gē Kore. Bēn ex bosēñiŵ bor Esawu, bēr rēw kēnēbi na gēr ebar ed Kanahaņ bēn.

⁶ Akey amat, Esawu bar kēbi bēsoxari bērexēm bēn, gē bosēñiŵ, gē bobiŵ, do gē đek bela bēr iciŵ indexēm bēn. Bar kēbi bēte đek oyel orexēm ol, do gē bebēr šotēra baxo na gēr ebar ed Kanahaņ bēn. Ye ko kwēl orēfa nē ebar ecēxe, eni űawētaraxēn gē abinēm Yakob. ⁷ Gayikwa napul ir šot baxo ala kala in axuri xuri bax ga yēmbēk. Ax mēnd bana eni đēg nē erebat. Bēte na gēr ebar ed yēpa bani ang bēliyer fo el, oyel orebēn ol abani xēñ na. ⁸ Esawu ye ko yēpax ko gēr ebar ed kap gēr etēnd ed Seyir. Esawu ex wa Edom.

End bērandēwēra and Esawu eņ

⁹ Mondako ex andēwēra and Esawu aņ, sēm ir Edom, gēr ebar ed kap gēr etēnd ed Seyir. ¹⁰ Omac od bosēñiŵ bor Esawu ok ebax: Elifas, ar rēwēn kēņo alindaŵ Ada an, gē Rehuwel, ar rēwēn kēņo alindaŵ Basēmat an. ¹¹ Ata bosēñiŵ bor Elifas hi kēni: Teman, gē Omar, gē Tēsefo, gē Gatam, do gē Kenas. ¹² Timēna, ebax asoxari ar yēpa bani aűēpa fo gē Elifas, asēñiŵ ar Esawu an. Timēna ijo rēwēn kēņo Amalek. Ata bēn ex bosēñiŵ bor Ada, asoxari ar Esawu an.

¹³ Bosēñiŵ bor Rehuwel exēni: Nahat, gē Sera, gē Šama, do gē Misa. Bēn ex bosēñiŵ bor Basēmat, asoxari ar Esawu an. ¹⁴ Mondako bax omac od bosēñiŵ bor Oxolibama ok, abiŵ ar Ana, asoxari ar Esawu an. Ana ijo ex mēņ bēte abiŵ ar Tēsebewoņ an. Mēņ rēwēn baņo Esawu: Yewuŵ, gē Yalam, do gē Kore.

¹⁵ Mondako hi bani bēmun bēnd bosēñiŵ bor Esawu beņ. Gēr andēwēra and Elifas, iñanar ind Esawu iņ: Teman, gē Omar, gē Tēsefo, gē Kenas, ¹⁶ gē Kore, gē Gatam, do gē Amalek. Bēn ebax bēmun bēnd andēwēra and Elifas beņ, gēr ebar ed Edom. Bēn ex bosēñiŵ bor Ada. ¹⁷ Mondako hi bani bēmun beņ gēr bosēñiŵ bor Rehuwel, asēñiŵ ar Esawu: Nahat, gē Sera, gē Šama, do gē Misa. Bēn ebax bēmun bēnd andēwēra and Rehuwel beņ, gēr ebar ed Edom. Basēmat, asoxari ar Esawu an, ebax ejiŵ edebēn.

¹⁸ Mondako hi bani bērandēwēra and Oxolibama bēn, asoxari ar Esawu an. Gēr bērandēwēra and Oxolibama, abiŵ ar Ana, asoxari ar Esawu an, bēmun beņ er hi bani: Yewuŵ, gē Yalam, do gē Kore. ¹⁹ Bēn ebax bosēñiŵ bor Esawu, do bēn ebax bēmun bēndebēn beņ. Esawu ex wa Edom.

²⁰ Mondako hi bani bosēñiŵ bor Seyir, arandēwēra and Hor an. Bēr lēg bax gēr ebar elo na bēn, er hi bani: Lotañ, gē Šobal, gē Tēsibewoņ, gē Ana, ²¹ gē Dišoņ, gē Etēser, do gē Dišañ. Bēn ebax bēmun bēnd bērandēwēra and Hor, do gē đek obaŵ or

Seyir gër ebar ed Edom beŋ. ²² Obaš or Lotañ ol er hi bani: Ori do gë Emam. Imaÿe itoxari ind Lotañ in ebaxo Timëna. ²³ Mondako hi bani bosëñiŵ bor Šobal: Alëfaŋ, gë Manahat, gë Ebal, gë Šefo, do gë Onam. ²⁴ Mondako hi bani bëte bosëñiŵ bor Tësibewoŋ: Afa do gë Ana. Ana isošan ijo šanan bax añësa and men gër ladawe, and babi xadacërand opali od sëm Tësibewoŋ aŋ. ²⁵ Mondako hi bani bëte obaš or Ana ol: itošan in, Dišoŋ, do gë itoxari in, Oxolibama. ²⁶ Mondako hi bani bëte bosëñiŵ bor Dišoŋ: Emëdaŋ, gë Ešëbaŋ, gë Yitëran, do gë Keran. ²⁷ Mondako hi bani bosëñiŵ bor Etëser: Bilëxaŋ, Sahafaŋ, Safaŋ, do gë Akan. ²⁸ Mondako hi bani bosëñiŵ bor Dišaŋ: Utës do gë Aran. ²⁹ Mondako hi bani bemun bend bërandëwëra and Hor beŋ: Lotañ, gë Šobal, gë Tësibewoŋ, gë Ana isošan, ³⁰ gë Dišoŋ, gë Etëser, gë Dišaŋ. Bën ebax bemun bend bërandëwëra and Hor beŋ, gër ebar ed Seyir.

³¹ Mondako hi bani bëte bemun bend bëtëraw bax gër ebar ed Edom beŋ, damana eni gixën gë bemun bërandëwëra and Isërayel bën. ³² Bela, asëñiŵ ar Bewor wun ko gër ebar ed Edom, do oŵac or angol andexëm ol ebax Dinaba. ³³ And šës ko Bela aŋ, Yobab, asëñiŵ ar Sera, bëteli ko owun ol. Do angol andexëm aŋ ebax Botësëra. ³⁴ And šës ko Yobab aŋ, Hušam, ar gër ebar ed bërandëwëra and Teman an, bëteli ko owun ol. ³⁵ And šës ko Hušam aŋ, Xadad, asëñiŵ ar Bedad, bëteli ko owun ol. Mëŋ wëreli baŋo Majañ xali xor këŋo gër ebar ed Mohab. Angol andexëm aŋ ebax Awit. ³⁶ And šës ko Xadad aŋ, Salëma ir gër Masëreka, bëteli ko owun ol. ³⁷ And šës ko Salëma aŋ, Sawul ir gër Rexobot Nahar, bëteli ko owun ol. ³⁸ And šës ko Sawul aŋ, Bahal-Hanaŋ, asëñiŵ ar Akëbor bëteli ko owun ol. ³⁹ And šës ko Bahal-Hanaŋ, asëñiŵ ar Akëbor aŋ, Hadar bëteli ko owun ol. Angol andexëm aŋ ebax Pawu, do oŵac or alindaŵ ol, Mehetabel, abiŵ ar Matëred, ejiŵ ed Mesahab.

⁴⁰ Mondako ebax omac od bemun bend bërandëwëra and Esawu beŋ, nëng gë nëng, edëg gë edëg: Timëna, gë Alëfa, gë Yetet, ⁴¹ gë Oxolibama, gë Ela, gë Pinoŋ, ⁴² gë Kenas, gë Teman, gë Mibëtësar, ⁴³ gë Magëdiyel, do gë Iram. Bën ebax bemun bend gër Edom beŋ, ang lëgëra bani ak, gër ebar ed xwën këni. Esawu ex axarëk arebën an, axarëk ar bërandëwëra and Edom an.

37

End ofakeli od Yosef eŋ

¹ Ata Jakob lëg ko na gër ebar ed Kanahaŋ, gër ebar ed ÿëpa baxo sëm ang aliyer fo el. ² Mondako bax andëwëra and Jakob aŋ. Yosef, lëmëta fo bayi baxo, do anëka sëk baŋo bëniy epëxw gë bënjongëbëki. Oyel ol banëbi xadacërand gë bobinëm, gë obaš or Bila ol, gë or Silëpa ol, bësoxari bër sëm bën. Xarak Yosef, dek baxo hatelind gër sëm irebën ang banëbi renarand ak. ³ Isërayel moŋan ñan baŋo Yosef, nëmëc dek obaš orexëm ol, gayik gand oxar rëw baŋo. Ašalan šalan baŋo acud anjekax and ÿër-ÿër. ⁴ Bobinëm wat këni mëne dek ang ebani ak Yosef ex itox ind xwël këŋo sëm irebën in. Ata ÿana këno ecus el. Laŋ gë xoÿ fo bano yeyanelind.

⁵ Akey amat, Yosef lakeli ko, do sëfëtan këbi bobinëm lakeli in. Ata šus këno kaš-kaš. ⁶ Yosef re ko: «Baxëtin lakeli ir ri këme in, Axara xara këmun! ⁷ Biyi dek gër ošënga bane xapërande olaŋ. Ataŋ efaŋ edam el xwëšak ceg. Olaŋ orewën oŋ, ga xetak jey edam el, foxik gër lëngw ir efaŋ edam.» ⁸ Ata re këni bobinëm: «Do ba wëj nde kë hi emun endëbi eŋ? Wëj nde këbo xwën?» Ata šus këno bëte kaš-kaš në end ofakeli odexëm eŋ, do në end oyeyandëran orexëm eŋ.

⁹ Yosef lakeli ko bëte gašëxe. Ga këbi sëfëtan bobinëm, re ko: «Alakeli lakeli këme bëte, eñan eŋ, gë facaw in, do gë oŵal epëxw gë ebat oŋ, ga foxirak gër lëngw iram.» ¹⁰ Sëfëtan këŋo bëte sëm lakeli ijo, ang sëfëtan babi bobinëm ak. Ata sëm rexëra këŋo mondako: «Inëwa wacayak lakeli irey ijo? Ba wëno, gë norix, do gë bobinëx

nde kē yeli mi poxi gēr lēngw irey?» ¹¹ Ata bobinēm yakēraxi kēbi. Barikan sēm bayeli kēno laņ gēr onden ofakeli oko.

End oyakēraxi od bobinēm bor Yosef eņ

¹² Akey amat, bobinēm bor Yosef ye kēni enēbi kađacērax opey ok do gē ofeci or sēm irebēn ol ler gēr ebar ed Sišem. ¹³ Isērayel fel kēno Yosef: «Ax gi ex na nde, bobinēx ler gēr Sišem kēnēbi xađacēraxēnd oyel ol? Yow mi đawēn gēr ed exēni.» Yaka ko Yosef: «Awa!» ¹⁴ Re ko bēte Isērayel: «Kēla, yel gēr bobinēx, ey nangēgu ba bēbēngw bayi kēni, bēn do gē oyel ol. Mañiwēđ eye pelati.»

Mondako lawēn baņo elod na gēr amora and Ebēroņ. Yosef ga ye ko, ĩat ko xali gēr Sišem. ¹⁵ Ata ga ko yexēra gēr ocēnga, fed kēni gē ala. Ala ajo wēka kēno: «Ineŵa kēy šaland?» ¹⁶ Yaka ko: «Bēmaŵe bēndam bēņ kēmēni šaland. Kēla pelēle, feye kēnēbi xađacērānd oyel orebēn ol.» ¹⁷ Re ko ala ajo: «Ani bo ex na ro, gayik awēl wēl kēmēni ga kēni re: “Yene gēr Dotāņ.”» Ata Yosef xuca ko gēr ocal od bobinēm. Sēkēx kēbi gēr Dotāņ.

¹⁸ Ata bēn watēgu kēno caw. Damana exo űat gēr ed hi bani, wēlēr kēni eno đaw. ¹⁹ Mondako bani rend: «Yo nēkodo wa, axwēn ofakeli an ga ko ĩatēgund. ²⁰ Gērēgako, yowēn enēņo đawē, do enēņo dape polo nē andu. Gwēre ene dede mēne emacar ekeŵax yak kēno. Ata kēne nange ba mondake kē hi ofakeli odexēm oko.» ²¹ Ruben ga wēl ko endey eņo, racēt kēno Yosef gēr otaxan odebēn, re ko: «Kērenēņo đaw ex na đe!» ²² Baš ko: «Ošat kērex car na. Nēkētino gēr andu and ex gēr ladawe aņ, bari ŵoweŵ kēreno dinan na.» Eņo dacēt gēr otaxan odebēn, do eņo bakali gēr sēm ŵandi baņo mēņ yeyanaxēn baxo mondako.

²³ And ĩat ko Yosef gēr bobinēm aņ, bēn wēlēn kēno, do šudēt kēno acud andexēm, acud and ŵēr-ŵēr aņ. ²⁴ Ga sēra kēno, ŵēkēt kēno gēr andu: andu aņo ax gi bana gē men. ²⁵ Ga rixēra kēno mondako, ŵēpa kēni eni yambēra. Ga rēnēta kēni watēgu kēnēbi enga end Oyula od ebax bērandēwēra and Isēmayel, ga hiw kēni gēr ebar ed Galahad. Ogelemba odebēn ok lēbinderagu kēnēbi ogu onēngax, ond bani wēland gēr ebar ed Misēra. ²⁶ Ata Yuda fel kēbi bobinēm: «Ineŵa kēbo feca ga alaw law kēnēņone imaŵe indebi iņ do ene condērande ecēs edexēm el? ²⁷ Yowēn enēņo pane gēr bērandēwēra and Isēmayel. Kērenēņo đaw ex na, gayikwa imaŵe indebi ex, šapar irebi exo!» Ata bobinēm ŵa kēni endexēm eņ. ²⁸ Oyula od bērandēwēra and Majaņ bax xucand. Ata šēpētēgu kēno Yosef gēr andu. Na fan kēno gēr otaxan od bērandēwēra and Isēmayel, batama alapem band kodī, do bēn wēla kēno kwēl gēr ebar ed Misēra. ²⁹ And bakaw ko Ruben na gēr andu aņ, nema kēno Yosef. Hēsēra ko banjēm bandexēm baņ*. ³⁰ Ga baka ko gēr bobinēm, re ko: «Itox iņ axo bo ex na! Do wēno feye wa kēme ye gērēgako?»

³¹ Ata wēđ kēni acud and Yosef aņ, nēngēra kēni gē ošat or apēlang and ĩaš bano oņ. ³² Lawēneli kēni acud aņ gēr sēm irebēn gē eyeyan elo: «Nēkod wa er wēđa kēmi in. Kēla, nēkonēl ba acud and asēñix aņ ex.» ³³ Yakob ga wat ko acud aņ, re ko: «Acud and asēñiwēn aņ ex! Emacar ekeŵax wa ŵanangētēra kēno, emacar ekeŵax yak kēno Yosef!» ³⁴ Ata ga yambēn kēno gēr yomb, Yakob ĩēsēra ko banjēm band šudā baxo baņ. Xapa ko jabote gēr edum, do ko renitarand end asēñiwē eņ xali bakey bandanjēm. ³⁵ Dek bosēñiwē do gē bobiwē kēno yifarand. Barikan ayifara yo ayifara, ĩēp ko exo cēsina. Er baxo rend: «Arenita kēme renita end asēñiwēn eņ xali mo tēkēx gēr wur ir bēšēsēk!» Mondako sesēra baxo xali.

³⁶ Xarak, bērandēwēra and Majaņ bēn kwēl wēla bano Yosef gēr ebar ed Misēra. Fanēx kēno gēr Potifar, alēngw ar bēnēkona bēr Farawoņ an.

* **37:29** 37.29 Bēr enēng endexēm bēn aņes bani ĩēsēnd banjēm bandebēn baņ and kēbi logēn ba ebi cena aņ.

38

End Yuda do gë Tamar eņ

¹ Amëd aņo, Yuda anacëta nacëta babi bobinëm, do rëfa ko ler gër iciw ar bano ind ar bano wacënd Hira, gër angol and Adulam. ² Ata Yuda wat këņo endënaw end Ŝuwa eņ, Abëkanahaņ. Ga yër këņo, bar këni angaw amat. ³ Asoxari an hi ko gë acël do rëw këņo itošan. Yuda wac këņo Er. ⁴ Hi ko bëte gë acël, do rëw këņo itošan. Wac këņo mëņ dëņ Onan. ⁵ Rëw këņo bëte itošan, do wac këņo Ŝela. And rëwëra ko alindaw aņ, Yuda gër Kesib hi baxo.

⁶ Ata Yuda ŝalan këņo Er, itošan iñanar indexëm iņ, asoxari ar këno wacënd Tamar. ⁷ Ang baxo liyand Er, itošan iñanar ind Yuda ak, Axwën Kaxanu așus ŝus baxo, ata law këņo. ⁸ Ga ŝës ko Er, Yuda fel këņo Onan: «Bëtelilo asoxari ar abinëx an, ang rëpëk ak, exo gixën ar gë obaș.» ⁹ Ata Onan yër këņo asoxari an. Barikan nang ko mëne obaș or këbi rëw ol, or abinëm kë hi, ani gi na orexëm. And këni bar angaw aņ, Onan exo dex gër ebar eneda endexëm eņ, abaxo seș na gër asoxari, ga xey këņo eņo cotën andëwëra abinëm. ¹⁰ Er baxo rind ijo Axwën Kaxanu așus ŝus baxo, ata law këņo mëņ bëte. ¹¹ Ata Yuda fel këņo Tamar, abiw ir eñër: «Gayikako asoxari asebëta-sebëta hi këy, maỹil gër sorix xali exo daf aseñiwën Ŝela.» Gayikwa Yuda are baxo rend: «Kërexo cës na fa Ŝela bëte, ang bobinëm ak.» Tamar wayı ko, do yëpax ko gër iciw ind sëm.

¹² Ga niyitak, abiw ar Ŝuwa, alindaw ar Yuda, ŝës ko. And xucak oya w aņ, Yuda ye ko yaņ gër Timëna, gër bër babi xacanënd omban opey odexëm ok. Sëfër këni gë Hira, lawo irexëm, Abëkanahaņ ar gër Adulam an. ¹³ Ata bela bën fel këno Tamar: «Ayarax isošan cëņ doru ko yend de yaņ gër Timëna, gër ekaca ed omban ond opey odexëm.» ¹⁴ Tamar ŝudëtara ko banjëm band bësoxari bësebëta-sebëta baņ. Nëmbara ko bacëxe, labaya ko kwëc dëxas in gë anjëm, do yëpa ko ler gër ingol ind Eyinayim, gër fëña ir gër Timëna. Gayikwa awat wat baxo mëne Ŝela anëka dëņ raf ko, bari aņo bëteli bana. ¹⁵ Yuda, sam ga wat këņo, yëla ko asoxari ayaçaxik ex, gayik kwëc lab baxo dëxas in. ¹⁶ Nangërexe mëne abiw ir eñër ex, re ko: «Awël nde, mëkëñaye ga wa wa këy!» Yaka ko Tamar: «Ine këye yël angëmëne awa wa këme?» ¹⁷ Re ko Yuda: «Ipërac këmi yebënëgu.» Yaka ko Tamar: «Awa! Barikan pere këye sebën yey damana exo ntaxënëgu.» ¹⁸ Wëka ko Yuda: «Inëwa këmi yël?» Yaka ko: «Edëxër ed gë o wac orey ed rëx këy elo, do gë acët and lëkaya këy aņo.» Ata ga fëxwën këņo o yënga oņo, laki këni. Mandëk Tamar, yatijo ŝot ko acël aņ. ¹⁹ Ga wayı ko gër ndebën, labët ko dëxas irexëm in, do bakan ko banjëm band bësoxari bësebëta-sebëta baņ.

²⁰ Ata Yuda lawën këņo lawo irexëm in, Abadulam an, eņo yëlëx ipërac iņ asoxari ajo, do exo kanaw bebër sebënëgu baņo bën. Bari mëņ ga ye ko, aņo wat ex na. ²¹ Wëka këbi bela bër lëgëk ler gër Eyinayim na bën: «Feye wa exo asoxari ayaçaxik ar bax yëpand ler gër fëña an?» Yaka këno: «Biyi elod amo wat ex na ro asoxari ayaçaxik!» ²² Ga baka ko gër Yuda, re ko: «Wëno amo watëgu ex na de, do bër lëgëk ler na bën ga re këni mëne elod ano wat ex na na asoxari ayaçaxik!» ²³ Ata re ko Yuda: «Kwëtayaxëlexo o yënga or sebënëgu këmo oņ! Kërexe calaye na fa mocala dëņ oșëfën ol. Ayebën yebën këmo ipërac iņ, bari wëj ayo watëgu ex na.»

²⁴ Ga xucak opacaw otas, yow ko ala fel këņo Yuda: «Awa Tamar, abix ar eñër, eñac xwënda ko de. Ado anëka hi ko gë acël gë eñac endexëm eņ!» Ata re ko Yuda: «Nëcëtëguno enëņo core!» ²⁵ Ga këno nëcët, Tamar lawën ko gër sëm ir eñër eyeyan elo: «Gë asošan ar xwënëk o yënga oņo an ŝot këmi acël aņ. Këla, nëkonël ba anang këyo nang ar xwënëk edëxër ed kë o wac elo, do gë acët aņo an.» ²⁶ Yuda ga wat ko

oÿënga oņ, re ko: «Awa mëņ ex đe ar ŝenene an, ax gi ex na wëno, gayikako wëno ñëpëk eņo bëteli asëñiŵën Ŝela.» Ata mondako sebët bano Tamar, bari abani laki na gë Yuda.

²⁷ And ñatëk orëŵ aņ, Tamar nang ko mëne bëŝa ex gër acël andexëm. ²⁸ Gër orëŵ, itox imat lëngwaliw ko ataxan aņ. Asoxari ar baņo rëcand gër orëŵ an, sëra ko do xap këņo ingux imbarax. Re ko: «Itox ino ex ind ŝanëguk iñanar in.» ²⁹ Barikan mëņ bakalix ko ataxan aņ, ata ŝanëgu ko abinëm. Asoxari ar baņo rëcand gër orëŵ an, re ko: «Añacan fo ñacănëgu këņo abinëm!» Ata Yuda yël këņo oŵac ol: Peres, mëne ngëņ «Amëd.» ³⁰ Ata ŝanëgu ko abinëm gë ingux imbarax in gër ataxan. Yuda yël këņo oŵac ol: Sera, mëne ngëņ «Awarax».

39

End Yosef gër iciŵ ind Potifar eņ

¹ Wëla këno Yosef gër ebar ed Misëra. Do Amisëra abat, Potifar, alëngw ar bënëkona bër Farawoņ, yëc këņo gër otaxan od bërändëŵëra and Isëmayel bër wëlaw baņo na. ² Axwën Kaxanu hi këni gë Yosef. Ata er ko ri yo exo kamën. Hi ko gër iciŵ ind axwën arexëm, Amisëra an. ³ Axwën arexëm an wat ko mëne Axwën Kaxanu gë Yosef hi këni: er ko ri yo, exo kamën në end Axwën Kaxanu. ⁴ Ata Potifar, axwën arexëm an, ga baņo nënganënd mbaņ end Yosef eņ, yata këņo eņo diyenindërand. Yata këņo exo gi alëngw ar gër iciŵ indexëm, do sebënan këņo đek er xwën ko in. ⁵ Sam ga hi ko Yosef alëngw ar iciŵ do gë đek er xwën ko Potifar an, Axwën Kaxanu yël këņo oβetak ol Amisëra an në end Yosef. Oβetak or Axwën Kaxanu ol hik gër đek bëbër xwën ko Amisëra bën gër iciŵ do gër ocënga. ⁶ Er xwën ko yo sebënan baņo Yosef, ÿoweÿ ax bo bana ga ko ri, ang ax gi ex na eyambëran el.

End Yosef do gë asoxari ar axwën arexëm eņ

Xarak Yosef ŝambenjar iyekax ebaxo. ⁷ Ga xucak eņo, asoxari ar axwën arexëm an ÿana ko këņo nëkonënd Yosef gë aņana. Akey amat, re ko: «Yow exe đakiye!» ⁸ Yosef ñëp ko, do re ko: «Ali, axwën aram an sebënan ke er xwën ko yo, ÿoweÿ axo dind na gër iciŵ ro. ⁹ Wëno ala axe kuca ex na or gapak ol gër iciŵ ro, do ÿoweÿ axe cëban ex na, ang ax gi ex na wëj gayik alindawñ hi këy. Mondake wa këme xor me di amena atëm aņo? Mondake këmo wënan Kaxanu?» ¹⁰ Asoxari an key yo key baņo wăcërand Yosef. Bari mëņ abaņo yaka na, gayik aņo ñandi bana eni tëkar do eni đaki.

¹¹ Akey amat, Yosef lil ko gër iciŵ exo diyeni, xarak ang exëni đek na gër iciŵ ak, gabatak ax bayi bana. ¹² Ata asoxari an sëra këņo Yosef gër acudf, do re ko: «Yow exe đakiye!» Yosef busëta ko acudf aņ gër otaxan odexëm, do hër ko fac. ¹³ And wat ko mëne anëka busëtan këņo acudf aņ do hër ko fac aņ, ¹⁴ asoxari an xeÿ ko ebi macaxën bër gër iciŵ bën. Ga ñatëragu këni, re ko: «Watin icën indam in ga wëlanëgu këbo arandëŵëra and Eber ebo mëkëñaxënati. Asëka sëkaw baxe mëne mi đaki, barikan wëno xeÿ këme mbaņ. ¹⁵ And wël ke ga këme xeÿ aņ, busëta ko acudf andexëm aņ do kwël hër ko fac.»

¹⁶ Ata asoxari an xwëtaya ko acudf and Yosef aņ xali wăÿigu ko icën indexëm in. ¹⁷ Fel këņo bëte mondako: «Xadëp ir arandëŵëra and Eber ir wëlanëgu këyëbo in, sëka baxe exe mëkëñaxën. ¹⁸ Ga xeÿ këme, busëtan ke acudf aņ gër otaxan odam do kwël hër ko fac.» ¹⁹ Potifar baxët këņo alindawñ ga këņo fel: «Mondako rirëli këmi đe gë xadëp irey in.» Ata Potifar xoÿ ko. ²⁰ Re ko eno tëra Yosef, do eno mëla gër epëra, gër ed ebanı bandepëra band emun. Ata Yosef mondako hixën baxo gër epëra.

End Yosef gër epëra eņ

²¹ Axwën Kaxanu hi këni gë Yosef, do yël këņo oyekax ol. Ata alëngw ar bënëkona bër epëra an xwëta këņo. ²² Alëngw ar bënëkona bër epëra an sebënan këņo Yosef dek bandepëra band hi bax na gër epëra baņ. Mëņ babi nëkonand gër er këni rind yo. ²³ Alëngw ar bënëkona bër epëra an, abaxo šala na exo nang er ko rind Yosef in, gayik Axwën Kaxanu gë mëņ hi bani do arëca baņo rëcand exo kamën er ko ri yo.

40

¹ Ga xucak eņo, alëngw ar bëxatën bër ngoy bër emun end ebar ed Misëra an, do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an, wënan këno axwën arebën an, emun end ebar ed Misëra eņ. ² Farawoņ xoŷën këbi bela bër gapak bëxi bëjo: alëngw ar bëxatën bër ngoy an, do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an. ³ Re ko enëbi tëra tak bëxi do enëbi mëla gër epëra ed baxo nëkonand alëngw ar bënëkona an, gër ed fërax bano Yosef. ⁴ Alëngw ar bënëkona bër epëra an fel këņo Yosef ebi dëband. Ata bëlëngw bëxi bëjo mondako xeyëra babi na gër epëra.

End odakeli od bëlëngw Bëmisëra eņ

⁵ Gëmëd ibat, alëngw ar bëxatën bër ngoy an do gë alëngw ar bëwëka bër mburu ind emun end Misëra an, lakeli këni ala kala, lakeli ir gë end ŷap bax eni nang. ⁶ Ga xeyëk gëbër, sëkar këni gë Yosef, wata ko mëne ašamina šamina këni. ⁷ Ata wëka këbi bëlëngw bësëm bër Farawoņ bëjo: «Ineŵa šaminaxën kën doro?» ⁸ Yaka këno: «Biyi tak bëxi, ala kala, alakeli lakeli këmi do ala ax gi ex na ar këbo fel er wăcayak in.» Re ko Yosef: «Ax gi ex na nde Kaxanu xwënëk enangën ed er kë wăcayand lakeli in? Awël nde, tëfëtanine odakeli odewën ok!»

⁹ Alëngw ar bëxatën bër ngoy an ga këņo sëfëtan Yosef lakeli irexëm in, re ko: «Gër lakeli iram, awat wat këme atëx and reseņ gër lëngw iram. ¹⁰ Wat këme bëte gër atëx aņo bënini bëtas ga nëtëk, fëtëfëtik, rëwëk, do reseņ in sëgëk. ¹¹ Do wataya këme ga lëkaya këme andëmba and Farawoņ aņ gër ataxan. Ga xwëc këme reseņ in, nas këme gër andëmba, do say këmo Farawoņ gër ataxan.» ¹² Ata re ko Yosef: «Awa baxëtël er wăcayak in: bënini bëtas bënd reseņ bëņo, bakey batas ex. ¹³ Ro gë bakey batas, Farawoņ asebët ki sebët do exi bakali gër andiyen andey. Wëj këņo ŷana eņo katënënd gašëxe ngoy in, ang bay rind and hi bay alëngw ar bëxatën bër ngoy indexëm ak. ¹⁴ Barikan and ki yera aņ, kwitayide wa axwita, pëbid wa afëb anangëra andëbi aņ. Këla, nangënidō endam eņ Farawoņ. Do dëcayide me can gër epëra elo ro. ¹⁵ Gayikwa bela fo nëŷaliw ke yowaxënegu këme elod gër ed exëni bërändëwëra and Eber. Do bëte end këne wëlxënëgu ro gër epëra, ame di ex na.»

¹⁶ Alëngw ar bëwëka bër mburu an, ga wat ko mëne Yosef šenene nangën baņo alëngw ar bëxatën bër ngoy an, er wăcayak lakeli irexëm in, re ko: «Gër lakeli iram, bakange batas band gë mburu sëndëndër bame gër gaf iram. ¹⁷ Polo gër akange and yaņ ebax bamburu band ex yo, band ñan ko Farawoņ. Bacël baņ këni xolënd mburu ino yaņ gër ed lëbina këme.» ¹⁸ Ata re ko Yosef: «Awa baxëtël er wăcayak in: bakange batas baņo, bakey batas ex. ¹⁹ Ro gë bakey batas, Farawoņ asebët ki sebët. Barikan are ko re eni kaw̄ yaņ në osëx, do bacël baņ eni kolëra eman endey eņ.»

²⁰ Ata akey atasën aņ, fedëk gë akey and ekwita ed andëwë and Farawoņ aņ. Farawoņ rin këbi ñambëran dek bër eyang edexëm bën. Lawën ko enëbi tebëtëgu alëngw ar bëxatën bër ngoy an do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an, ogës od bela dek. ²¹ Farawoņ bakali këņo alëngw ar bëxatën bër ngoy an, gër andiyen andexëm. Bakan këņo xatënënd Farawoņ ngoy in. ²² Alëngw ar bëwëka bër mburu an cëņ, re ko eno kaw̄, ang reya baxo Yosef wăcayak lakeli ir wat baxo ak. ²³ Barikan, alëngw ar bëxatën bër ngoy an xwëya këņo mokwëya dëņ Yosef.

41

End odakeli od Farawoṅ eṅ

¹ Ga xucak bëniy bëki, Farawoṅ lakeli ko. Wataya ko ga xwêša ko ler gër yeḅ ir Nil. ² Wat këbi oxey onëm ocongoxi, oyekax, obëtëk, ga šêpëtagu këni gër Nil, do këni yambërand ondës oṅ na gër bëṅa. ³ Sëfagu këñëbi bëte oxey onëm ošëxe ocongoxi oÿëṅëxax, ofișëk, ga šêpëtagu këni bën bëte gër Nil, do xetëna këñëbi oxey onëm oÿanar ol, ler gër bëṅa. ⁴ Oxey onëm oÿëṅëxax ol, ofișëk ol, yamb këñëbi oxey onëm ocongoxi oyekax ol, obëtëk ol. Ata nëngëta ko Farawoṅ.

⁵ Ga raș këṅo gașëxe, lakeli ko bëte akinëm. Wat ko në añamb amat banjëra banjongëbaki banjekax, band rëwëk mbaṅ. ⁶ Ata nëtëguk bëte gër añamb aṅo fo banjëra banjongëbaki bañëṅëxax, baṅaÿëk, band šorëk ekoc eyëkax ed kë xaniwënd apën-eñan el. ⁷ Banjëra bañëṅëxax baṅ hëlëk banjëra banjekax baṅ. Aṅo nëngëta ko bëte Farawoṅ: lakeli ibat ebax mondako.

⁸ Ata gëbër, Farawoṅ wëlandëra këṅo gër onden ondëxëm. Wac këbi ðek bëșaki bën, gë ðek bërenik bër ebar ed Misëra bën do sëfëtan këbi odakeli odëxëm ok. Barikan gabatak ax kor bana eṅo pel er wacayak lakeli ijo in. ⁹ Ata alëngw ar bëxatën bër ngoy an fel këṅo Farawoṅ: «Awël nde, doru afo mi kwitan amena andam aṅ. ¹⁰ Akey amat, wëj Farawoṅ xoÿën babo biyi bëriyenin bërey bën. Fëra këyëbo wëno do gë alëngw ar bëwëka bër mburu an gër epëra ed alëngw ar bënëkona. ¹¹ Ata gëmëd ibat, lakeli bami wëno do gë mëṅ, ala kala gë lakeli irexëm, do gë er wacayak in. ¹² Icambenjar ind andëwëra and Eber ind ex xadëp ir alëngw ar bënëkona hik na lëf gër epëra. Biyi ga sëfëtan këmo odakeli odebi ok, fel këbo ala kaka er wacayak in. ¹³ Ata enimin ñatak ðek ang faÿën babo ak: wëno bakaliw këye gër andiyen andam ro, do alëngw ar bëwëka bër mburu an, šës ko mokaw.»

End epaÿën ed lakeli ir Farawoṅ eṅ

¹⁴ Ata Farawoṅ re ko eno macëgu Yosef. Nęcëtëgu këno aÿand gër epëra. Ga šëk këno lir-lir, nëmbara ko banjëm baṅ ñataxën ko gër Farawoṅ. ¹⁵ Farawoṅ fel këṅo Yosef: «Wëno alakeli lakeli këme, do ala ax kor ex na exe pel er wacayak in. Barikan awël wël këme mëne wëj ewël ed lakeli el fo këy šëninind ey deyaxën er wacayak in.» ¹⁶ Yaka ko Yosef: «Kaxanu wa këṅo faÿën Farawoṅ lakeli irexëm in xali eṅo nëngan, ax gi ex na wëno!»

¹⁷ Ata Farawoṅ fel këṅo Yosef: «Gër lakeli iram, wëno er xwêša bame gër bëṅa ir Nil. ¹⁸ Šêpëtagu këni gër Nil oxey onëm ocongoxi oyekax, obëtëk, do këni yambërand ondës oṅ gër bëṅa. ¹⁹ Šêpëtagu këni bëte oxey onëm ocongoxi ošëxe, ofișëk, oÿëṅëxax, or bayi bax oșapar fo: oxey or ÿëṅënek mondako, elod amëni wat ex na ðek ebar ed Misëra el. ²⁰ Oxey onëm or bayi bax oșapar fo olo, oÿëṅëxax olo, yamb këñëbi oxey onëm ocongoxi oÿanar or bët bax ol. ²¹ Ga hël këñëbi, bacël bandëbën baṅ bayi nangëde ÿoweÿ ani yamb ex na fo. Bayi këni ang ÿëṅën bani gër ÿanar ak. Aṅo nëngëta këme. ²² Ga raș ke gașëxe, lakeli këme bëte. Wat këme në añamb amat banjëra banjongëbaki banjekax, band rëwëk mbaṅ. ²³ Ata nëtëguk bëte gër añamb aṅo fo banjëra banjongëbaki, baṅaÿëk gayik ekoc eyëkax ed kë xaniwënd apën-eñan el šor bax. ²⁴ Banjëra baṅaÿëk baṅo hëlëk banjekax baṅ. Lakeli ijo fel këmëni bëșaki bën, bari gabatak ax kor ex na exe pel er wacayak in.»

²⁵ Ata Yosef yaka këṅo Farawoṅ: «Lakeli ibat wat këy, Farawoṅ. Kaxanu nangën ki wëj Farawoṅ er ko ri in. ²⁶ Oxey onëm ocongoxi obëtëk ol ex bëniy bënjongëbëki. Banjëra banjongëbaki banjekax baṅ ex bëte bëniy bënjongëbëki. Lakeli ibat fo ex. ²⁷ Oxey onëm ocongoxi or bayi bax oșapar fo ol, oÿëṅëxax ol, or šêpëtagu bax gër ofoy or oxey onëm oÿanar ol, ex bëniy bënjongëbëki bënd gë enjo. Banjëra

banjongëbaki band gë benjëlir këm baņ, band šorëk ekoc eyëkax ed apën-eñan baņ ex bëte bëniy bënjongëbëki bënd gë enjo. ²⁸ Ata ang fel këmi wěj Farawoņ ak, Kaxanu nangën ki er ko ri in. ²⁹ Bëniy bënjongëbëki bënd gë eyamb ed mbaņ kē ħatëgu na đek ebar ed Misëra el. ³⁰ Ata ex bëtëgu bëniy bënjongëbëki bënd gë enjo. Mokwëya këni xwëya gër ebar ed Misëra bëniy bënd gë eyamb ed mbaņ běj. Enjo eņo moņepën kē yepën ebar ed Misëra el. ³¹ Bëniy bënd gë eyamb ed mbaņ běj, ala ax ñana na exo kwitand ro gër Misëra gayik enjo eņ mokuma kē xuma. ³² Awa Farawoņ, gayikako bakëlëbëd baki wat këy lakeli ijo, nangël mēne Kaxanu, end faỹ ko mopaỹ đeņ ex, gogo ko ri eņo. ³³ Awa gërëgako Farawoņ, tanalo ar gë onden, arenik, eyo di alëngw gër đek ebar ed Misëra. ³⁴ Wěj Farawoņ, calalëbi bëte gër ebar edey bësëf bër eyamb eni kanaxënënd mar* gër eyamb ed këni šotëra Bëmisëra el gë bëniy bënjongëbëki bënd gë eyamb ed mbaņ běj. ³⁵ Barindëlexëni eyamb ed ex yo gë bëniy bënd gë eyamb bënd kē ħatëgu běj. Dilexëni gër ßangol, gë or gapak or këyëbi yël wěj Farawoņ ol, baciw̃ band gër ed këni ÿana eni cacënd bële in, gë eyamb ed këni bar do eni nëkonand el. ³⁶ Eyamb ed këni bar elo kënëbi šacën Bëmisëra bën. Do and kē ħatëgu bëniy bënjongëbëki bënd gë enjo aņ fo kënëbi nęcëtën, mondako ßayik enjo eņ abi nemindëra na.»

End olëngw or Yosef eņ

³⁷ Ata Farawoņ do gë bër eyang edexëm bën nëngan këbi end eyeyan elo eņ. ³⁸ Farawoņ wëka këbi bër eyang edexëm bën: «Ašot nde kënëņo šote ala ašëxe, ar ang ajo ak, ar gë angoc and Kaxanu?» ³⁹ Farawoņ fel kęņo Yosef: «Awa gayikako Kaxanu, wěj nangën ki eņo đek, ar gë onden, ar renik ang wěj ak, axo gi ex na. ⁴⁰ Wěj kē hi alëngw ar eyang edam an do ar đek bulunda iram an, ßapela bandey këni ÿana eni ßaxëtënd. Gë añëpara and owun aņ fo këmi ÿëmbëta or gapak ol.» ⁴¹ Ata Farawoņ fel kęņo bëte Yosef: «Awël nde, wěj sana këmi ey gi alëngw ar đek ebar ed Misëra an.» ⁴² Farawoņ rëxët ko gër ebasa edexëm anëna and owun aņ, do lën ko gër ebasa ed Yosef. Šudëra këno ßanjëm ßanjekax, band xemëk akanji, do rëxën kęņo edëxër ed kaņe gër egëla. ⁴³ Re ko eno ñëpan Yosef yaņ gër wotir ir ar bëtëk gër owun orexëm, do eno mëlara. Bela bër bax lëngwënd bën këni xeỹënd: «Pacanayin, pacanayin!» Ata Farawoņ mondako yata baņo Yosef hi ko alëngw ar đek ebar ed Misëra an.

⁴⁴ Farawoņ fel kęņo bëte Yosef: «Wëno ex Farawoņ! Angëmëne ax gi ex na wěj rek, gabatak ax ñana na ex cangënënd imasa indexëm, ba itapar indexëm in, đek ebar ed Misëra el.» ⁴⁵ Farawoņ nëngwët ko owac or Yosef ol: «Tësafënat-Panehax». Šalan kęņo asoxari ar këno wăcënd Asenet, abiw̃ ar Poti-Fera, ašadaxan ar eđaš ed bani wăcënd On el. Aņo fo xor ko Yosef exo yexërand đek ebar ed Misëra el. ⁴⁶ And wëla këno Yosef gër Farawoņ, emun end ebar ed Misëra aņ, anëka sëk baņo bëniy ofëxw osas.

Yosef xani ko na gër eyang ed Farawoņ, yexëra ko đek ebar ed Misëra el. ⁴⁷ Gë bëniy bënjongëbëki bënd gë eyamb ed mbaņ běj, ebar el këbi wăšënd aye benedfa bend bani nedfënd běj, do këni xanarand đëm. ⁴⁸ Ata Yosef ko ßarënd đek eyamb el gë bëniy bënjongëbëki bënd eyamb ed đëm běj, na gër ebar ed Misëra. Ašac baxo šacënd eyamb el nē angol kala, ler gër ocënga od xanaraw këni. ⁴⁹ Yosef ßar ko bële in ang eđini ed gër angwëngw fo. Ang ÿëmb bax ak, axuri xuri bax, xali seß këni epën el gayik ax mënd bana eni pën.

⁵⁰ Damana ex ņatëgu iniy iñanar ind gë enjo in, Asenet, alindaw̃ ar Yosef, abiw̃ ar Poti-Fera ašadaxan ar eđaš ed On an, anëka rëw̃ babi odëmëta oki. ⁵¹ Yosef wăc kęņo lëmëta iñanar in Manase, mēne ngëņ «Ekwëya», gayik are baxo rend: «Kaxanu

* **41:34** 41.34 Gër er ko xana ala, ašet bani šetënd obun oco, do ebun ebat eni mēla bësëf bër eyamb bën.

rëca ke xwëya këme ðek toro indam iņ, do gë ðek ekun ed faba ed sebëgu këme el.»
⁵² Wac këņo lëmëta ixinëm in Efërayim, mëne ngëņ «Ecënar», gayikwa are baxo rend: «Kaxanu wa rëca ke këme šënanđ ro gër ebar ed šëmura baxe.»

⁵³ Bëniy bënjongëbëki bënd gë eyamb ed mbaņ na gër ebar ed Misëra bëņ xucak.
⁵⁴ Ata ŷanak ngwa bëniy bënjongëbëki bënd gë enjo bëņ, ang reya baxo Yosef ak. Ata enjo eņ beñëtak ðek owar oņ. Barikan gër ebar ed Misëra, eyamb yamb hi bax na. ⁵⁵ And ŷana këbi enjo ðek ebar ed Misëra aņ, bulunda in sesan këno Farawoņ, eni cotaxën eyamb yamb in. Farawoņ fel këbi ðek ebar ed Misëra el: «Yeyin eno wat Yosef, do diyindën ang këņun fel ak.» ⁵⁶ Enjo eņ mokuma ðëņ xuma bax ðek ebar ed Misëra el. Yosef fel këbi bër bax riyenind gë mëņ bën eni përetëra ðek baciw band gë eyamb ed šacëra bani baņ, do enëbi panënd eyamb el Bëmisëra bën. Enjo eņ kwël ðëņ bax yëkand gër ebar ed Misëra. ⁵⁷ Ngwën iņ ðek bani yowërawënd gër ebar ed Misëra, gër Yosef, eni yëcëra eyamb yamb in. Gayikwa enjo eņ mbaņ yëka bax ðek ngwën iņ.

42

End bosëniw bor Yakob gër Misëra eņ

¹ Yakob wël ko mëne eyamb yamb ex na gër ebar ed Misëra. Ata fel këbi obaš orexëm ol: «Inewa bayi kën ro kën nekondërend?» ² Re ko: «Awël wël këme mëne eyamb yamb ex na gër Misëra. Cëlayin enëbo yëcënëgu, ene bayixëne bëbëngw, cësërexe enjo eņ.» ³ Bëmaŷe epëxw bënd Yosef šëla bax gër ebar ed Misëra eni yëcëgu bële in. ⁴ Beņëšame, ar acël amat gë Yosef an cëņ, Yakob aņo teb bana exo ye. Are baxo rend: «Ayëda yëda këme enjo gix etëm.» ⁵ Ata bosëniw bor Isërayel yow këni gër ebar ed Misëra, eni yëcëra eyamb yamb in. Fedër këni gë ðek bela bër bax yend gë obal oko fo bën. Gayikwa enjo enjo ari babi rind bëte gër ebar ed Kanahaņ.

End Yosef do gë bobinëm eņ

⁶ Amëd aņo ebaxo Yosef gofërëne ir ebar ed Misëra in. Mëņ ebax alëngw ar bër babi fanënd eyamb yamb bulunda in, ðek ebar ed Misëra an. Ata ga ñatëgu këni bobinëm, foxi këni gër lëngw irexëm, eyiŷ el nëš gër ebar. ⁷ Yosef ga wat këbi, xwita këbi. Barikan ko rind ang ar abi nang ex na fo. Ga wërëna ko, wëka këbi: «Feye wa xaniw kën?» Yaka këni: «Gër ebar ed Kanahaņ xaniw këmi. Eyëc ed eyamb eyamb yow këmi.»

⁸ Yosef aye xwita babi bobinëm, bari bën ano kwita bana. ⁹ Yosef xwita ko odakeli od lakeli baxo endebën ok. Re këbi bëte: «Wën bëwer bësitik wa hi kën! Enang ed ed sitarak ebar edebi el yow kën!» ¹⁰ Yaka këno: «Adokiņ axwën! Eyëc ed eyamb yamb yow këmi. ¹¹ Biyi ðek, arabat rëw këbo, ðal këmi reyand! Okadëp oday hi këmi, ami gi ex na bëwer bësitik!» ¹² Yosef re ko: «Anëgwëš kën rind! Enang ed ed sitarak ebar edebi el yow kën!» ¹³ Yaka këni: «Biyi bela epëxw gë bëxi hi këmi gër ebaŷër edebi, ðek sëm ifat, fën gër ebar ed Kanahaņ. Imëjanak iņ bayiw këni gë faba, bari abat axo bo ex na.» ¹⁴ Re ko bëte Yosef: «Ga fel këmun wa, bëwer bësitik hi kën! ¹⁵ Me nangaxën ðal kën reyand, eņo kën ri. Gër oŷac or Farawoņ, amun tebët na xarak axo yow ex na pere imejanak indewën iņ. ¹⁶ Dawëninino ngëņ abat eņo yen. Wën bër kë bayi bën, eno cëni gër epëra. Mondako këmun ri me nangaxën ba ðal reya kën. Gër oŷac or Farawoņ, bëwer bësitik hi kën, angëmëne an di ex na mondako!»

¹⁷ Ata mondako fëra babi bakey batas. ¹⁸ Yatir akey atasën, Yosef fel këbi: «Awël nde, mondako kën ri en bayiw bëbëngw. Wëno ayëda wa këmo yëdand Kaxanu! ¹⁹ Angëmëne ðal ðëņ kën reyand, bayilexo abat gër epëra. Wën bëjo

yeyin enëbi mēlan eyamb yamb in bër gër oxun orewën bën, nē edi ebi enjo eņ. ²⁰ Do mēlanēgudēne imaŷe imejanak indewën iņ me nangaxën mēne đal ex eyeyan edewën el, do ata fo bayik an cēs na.» Ata ri kēni mondako. ²¹ Bën kēni rexērēnd: «Enimin, biyi mbaņ wēnan banēņone ar ebaŷēr edebi an. Gayikwa awat dēņ bane watēnde ang šēmu baņo ak, and baxo rend ebo kaŷēnan endexēm aņ, bari biyi anēņo baxēt baxe na. Mēņ wa šēmuraxën kēbo mondako.» ²² Re ko Ruben: «Amun pel bana nde: “Kēreno dinan na eñēņanax itox iņo!” Bari wën ane baxēt bana. Gērēgako ecēs edexēm el kēbo bakaxēnēnd.» ²³ Ani nang bana mēne đek babi wēlēnd Yosef, gayik and babi yeyanelind aņ, ala babi ģatelindērēnd. ²⁴ Ata Yosef nacēta kēbi exo tesēgu. Bakaw ko ebi pelēra. Sana kēņo Simewoņ do re ko eno mēla gēr epēra ogēs odebën.

End omaŷi ond bobinēm bor Yosef eņ

²⁵ Yosef fel kēbi bēriyenin bērexēm bën eni cēl bēle in gēr ojabote od bobinēm. Fel kēbi bēte eni maš kodi ir ala kala in gēr ojabote, do enēbi yēl šēlafana. Bēriyenin bën ri kēni mondako. ²⁶ Bobinēm bor Yosef xapēra kēni ojabote od bēle ok, lēbindēra kēnēbi opali odebën ok do kwēl wāŷi kēni.

²⁷ Gēr akwēndaya, abat fēt ko jabote irexēm in eņo yēlaxën ondēs fali irexēm in. Ga fēt ko jabote in, sēk ko kodi in yaņ. ²⁸ Ata fel kēbi bobinēm: «Aŷaš wāš kēne kodi iram in, nekoda ro gēr jabote!» Ata ga šaran kēbi, kēbi rēgēnēnd anjiŷ aņ, do kēni wēkarēnd: «Ine rixēra kēbo mondako Kaxanu?»

²⁹ And ģat kēni gēr sēm irebën Yakob aņ, gēr ebar ed Kanahaņ, sēfētan kēno đek end sēkēgu kēbi eņ. Re kēni: ³⁰ «Asošan ar hik alēngw ar ebar an rexērāw kēbo gē oxeŷ. Nagašan kēbo mēne bēwēr bēsitik hi kēmi, gēr ebar edexēm. ³¹ Yaka kēmo: “Dal kēmi reyand, ami gi ex na bēwēr bēsitik! ³² Epēxw gē bēxi hi kēmi đek sēm imat fo, bari abat axo bo ex na. Imejanak iņ bayiwēk doro gē faba gēr ebar ed Kanahaņ.” ³³ Mēņ yaka kēbo: “Mondako kēne riye me nangaxën đal kēn reyand. Abat kēno seb ro gēr ndam, enēbi mēlanaxën eyamb yamb in bër gēr oxun orewën bën gayikwa anēka kēbi rind enjo eņ. ³⁴ Do mēlanēgudēne imaŷe imejanak indewën iņ me maxēm mēne đal kēn reyand, an gi ex na bēwēr bēsitik. Aņo fo kēmun wāš imaŷe indewën iņ, do en korēnd en pandēra gēr ebar edam ro.”»

³⁵ Ata fētēra kēni ojabote aņ, ala kala sēk ko imboto ind kodi irexēm iņ. Ga wat kēni kodi ijo, yēdara kēni bën đek gē sēm irebën ak. ³⁶ Ata sēm irebën Yakob re ko: «Nē endewën ke nemēranaxën đek ošaš oram ol! Yosef axo bo ex na, bēte Simewoņ axo bo ex na, do ŷandi kēņun bēte ene kan Beņēšame! Wēno ke wēcanēnd beņo đek!» ³⁷ Ruben yaka ko: «Daŷidēbi bētošan bēki bēndam bēņ, angēmēne ami bakalinēgu ex na! Kwētēnanēle wēno, aye kēmo bakaliw.» ³⁸ Yaka ko sēm: «Asēniwēn axo ye na gē wën gayik abinēm ašēs šēs ko, do gabat bayi ko. Eņo gixēnd ŷeŷ gēr fēña, okoŷ od kēmun xoŷen ok ke lawŷ ga xor kēne ako!»

43

End Beņēšame gēr ebar ed Misēra eņ

¹ Barikan enjo eņ mokuma xuma bax gēr ebar ed Kanahaņ. ² And faŷ kēni eyamb yamb ed yēcēgu bani gēr Misēra aņ, sēm irebën re ko: «Bakayin enēbo yēcēnēgu tēkēr eyamb yamb in.» ³ Yaka ko Yuda: «Alēngw ar ebar ed Misēra an, aye fel babo: “Angēmēne an tēfērēgu ex na gē abaŷe arewën, ala aņun tebēd na ene watēre.” ⁴ Awa angēmēne aŷa wā kēy eyo teb mi tēfēr gē abaŷe arebi, ašēla kēmi šēla mi yēcēnēgu eyamb yamb in. ⁵ Bari angēmēne ay ma ex na eyo teb mi ye gē mēņ, ami ye na ngēņ, gayik ala ajo are re ko: “Ala aņun teb na ene watēre angēmēne abaŷe arewën axo gi ex na gē wën.” ⁶ Ata re ko Isērayel: «Inēwa felaxën bano ala ajo mēne abaŷe arewën bayiwēk na? Wën wēnan ke de!» ⁷ Yaka kēni: «Yama mēņ ga

wëkara këbo endebi eņ, do gë end gër ed xaniw këmi eņ nde. Awëka wëka këbo: “Ga ko liya nde bayi ko sorix irewën? Imaÿe icëxe nde šot këno na?” Biyi ayaka fo yaka këmi omëka odexëm ok. Axor nde xorëdomi mi nang mëne ata ko re: “Mëlanëgune abaÿe arewën!”»

⁸ Ata Yuda fel këņo Isërayel: «Faba, tebëlo Beņëšame mi tēfër gë wëno. Yelemi gë mëņ ga ÿandi ÿandi këbo ene bayiye bëbëngw, wëj, gë biyi, do gë oxun orebi oņ. ⁹ Wëno ex anëkona arexëm an, wëno këye wëkad endexëm eņ. Din ir din këmi wënan angëmëne ami maÿilinëgu ex na, angëmëne ami mašati ex na Beņëšame. ¹⁰ Nëkoda biyi anëka bakar domi baki, kido abayo hëpeli na.» ¹¹ Ata Isërayel, sëm irebën, re ko: «Gayikako mondako ex, eņo kën ri: cëlin gër bamote bandewën bëbër gër ebar edebi elo ro bën, bëbër këno fupaxënëx ala ajo: oġu onëngax, gë dingën, gë bëbëlbamb, do gë ongërëša. ¹² Medin nëmëc kodi in: ir këno wäšëx in, do gë ir kën yëcëraxënëgu in. Bakaliyin kodi ir šël bani gër ojabote odewën in. Bamat axaša xaša këni. ¹³ Awa tēfërin gë abaÿe arewën an, bakayin gër ala ajo. ¹⁴ Kaxanu, mëņ ar xorëk beÿ dek an, dilexo gër emëkw ed ala ajo axaÿënan irewën in. Do tebëtudëleņun en maÿiw gë abaÿe arewën ak, do gë Beņëšame ak! Wëno cëņ, angëmëne anemëran këme nemëran wën obaš oram ol, nemëralexe.»

End ñambëran ind gër iciw ind Yosef eņ

¹⁵ Bosëniw bor Yakob wëlwali këni bëbër këno fupaxënëx ala ajo bën, bakali këni kodi in në bakanji baki, ang ÿap bax ak, do sēfër këni gë Beņëšame. Šëla këni gër ebar ed Misëra, do hāt këni gër Yosef. ¹⁶ And wat ko Yosef mëne gë Beņëšame ak yow këni aņ, fel këņo alëngw ar iciw indexëm an: «Mëlalëbi bela bëjo gër iciw. Njašëlëbi oyel do cemëranëxëyëbi. Gayikwa bela bëjo gë wëno këmi yambëra goyat.» ¹⁷ Asošan ajo ri ko end fel baņo Yosef eņ, wëla këbi gër Yosef bën. ¹⁸ And wëla kënëbi gër Yosef bën aņ, yëdara këni do këni rend: «Ga wëlaw kënëbo ako ro, end kodi ir wäš bani gër ojabote odebi and yow bane añanar eņ ex de. Awëlën kënëbo wëlën, enëbo tërara gë opali ak, do enëbo di okadëp!» ¹⁹ Ata yeyaneli këno anëkona ar iciw ind Yosef an gër ebët ed iciw. ²⁰ Re këni: «Axwën, tebanëlēbo. Biyi ayow yow bami amat gër eyëc ed eyamb yamb. ²¹ Ga këmi wäÿi, hāt këmi gër ed këmi seyëtand. Ga fëtëra këmi olëb orebi oņ, sëk këmi ala kala ang wëlaw baxo ak kodi ir yëcëraxën ko in polo gër jabote irexëm. Nëkod ga bakaliw këmi kodi ijo. ²² Awëlaw wëlaw këmi kodi ir këmi yëcaxën eyamb in, gë ir wäš bani gër olëb orebi in, biyi ami nang ex na ba noÿo wäš këbo.» ²³ Yaka ko alëngw an: «Nëmin, këren yëdara na! Kaxanu, ar xwën këņun an, Kaxanu ar yata këņo sorix irewën an, wäšëk kodi ijo polo gër ojabote odewën. Kodi irewën in, wëno axana xana këme.» Ata ga fërëtëgu këņo Simewoņ, sëk këbi na gër iciw. ²⁴ Ala ajo wëla këbi lëf gër iciw ind Yosef. Yël këbi men oņ do nebara këni osapar oņ. Yël këbi bëte opali ok er këni yamb in. ²⁵ Yëpëtëra këni bëbër këno fupaxën Yosef bën, šënixën këno exo maÿiw goyat. Gayikwa afel fel banëbi mëne na gër iciw ind Yosef këni yambëra. ²⁶ And hātëgu ko Yosef aņ, fupa këno gë bëbër wëlanëgu bano bën, do foxi këni nëš gër ebar gër lëngw irexëm. ²⁷ Ata ga šëma këbi, wëka këbi: «Sorix irewën, axarëk ar felëra bane an, aye fo nde sebëgu këno? Ga ko liyand nde bayi ko?» ²⁸ Yaka këno: «Xadëp irey in, faba irebi, aye fo sebëgu këmo. Ga ko liya bayi ko!» Ga rëngw këni, foxi këni. ²⁹ Ata ga rënëta ko Yosef, wat këņo Beņëšame, ar acël amat gë mëņ an. Re ko: «Ajo nde ex imejanak indewën ind fel bane in?» Baš ko: «Kaxanu yëlëlexi obetak ol, Ašëniwën!»

³⁰ Yosef anëngan nëngan baņo gër yomb irexëm ga wat këņo ar acël amat gë mëņ an. Ata ÿandi këņo exo tes. Lil ko boxay në aciw, do ko sesëxënd. ³¹ And rëxasaw ko aņ, šanëgu ko, do ko xemënarand këdi ko ses. Re ko: «Dëtin ecemar el.» ³² Rëtën këno mëņ pit. Rëtën kënëbi pit bofinëm, pit Bëmisëra bër bani yambërand bën,

gayikwa Bëmisëra bën abani w̃a na eni yambëra andamat gë bërändëw̃ëra and Eber bën, ašëba šëba babi. ³³ Bobinëm bor Yosef yëpara këni gër lëngw irexëm. Yëpa ko pere ar ebax itošan ikarënak an ang ỹapëk oxarënak orexëm ak, felata ko imejanak in, ang ỹapëk ak. Ata këni nekondërënd ga šaran këbi. ³⁴ Yosef re ko enëbi yëlëra er rëdën bano mëŋ in. Edët ed Beŋëšame el xuca bax banjo ed ala kala el, dëk ang ebani ak. Mondako šëbëra bani xali ỹawëra këbi.

44

End akalama and Yosef eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yosef fel këŋo alëngw ar iciw̃ indexëm an: «Cëlëral eyamb yamb in gër ojabote od bela bëjo, ang këni xor eni dëbi ak. Bëte mašid kodï ir ala kala in gër jabote irexëm. ² Cëlid bëte gër jabote ir amejanak arebën an akalama and kodï andam aŋ, do gë kodï ir yëcaxën ko eyamb yamb in.» Ata alëngw an ri ko ang fel baŋo Yosef ak. ³ Në ecan ijo, seb kënebi mopëd gëbër bosëniw̃ bor Yakob do kwël këni w̃ayind gë opali odebën ok. ⁴ Ga këni këni šan angol aŋ, ani ŋaw̃ bana pere, Yosef fel këŋo alëngw ar iciw̃ indexëm an: «Tëfëlëbi bela bëjo eyëbi tëraw. Mëkayidëbi: “Ineŋa w̃ašëanaxën këno eñëŋëanax ar rin këŋun enjekax an? ⁵ Ax gi ex na nde akalama and ko šëbëraxënënd axwën aram aŋ rekaw kën? Ax gi ex na nde gë aŋo ko šakixënënd? End ri kën eŋo, ax ye ex na!”»

⁶ Alëngw an ga sëkëx këbi bobinëm bor Yosef, felëx këbi dëk beŋo. ⁷ Yaka këno: «E faba, ineŋa këy yeyanaxënënd mondako? Biyi ax mënd ex na mi di endako rako eŋ, biyi okadëp oday ok! ⁸ Elod gër ebar ed Kanahaŋ ga bakaliw këmi wa kodï ir sëk këmi gër ojabote odebi in. Mondake cëŋ këmi xor mi deka kodï, ba kaŋe, gër iciw̃ ind axwën arey? ⁹ Faba, angëmëne akalama aŋo në ala sëk këy na, awa mëŋ ar edaw̃ hi ko, do biyi kwënayayidëbo oxadëp!» ¹⁰ Yaka këbi alëngw an: «Awa gilex gërëgako dëŋ, ang re kën ak! Gër ar këme sëk yo, mëŋ kë hi xadëp iram in, do wën kwël këmun sebëd en ye.» ¹¹ Ala kala w̃ara ko fedali ko gër ebar edëbi edexëm el, do fët ko jabote in. ¹² Alëngw an ỹana ko ocal ok gër axarënak, felata ko gër abejanak. Sëk ko akalama aŋ gër jabote ir Beŋëšame. ¹³ Ata ga wat këni eŋo, hësëra këni banjëm bandëbën baŋ. Ala kala lëbindëra këŋo gašëxe fali irexëm in, do baka këni gër angol.

End eyaka ed Yuda eŋ

¹⁴ Yuda do gë bobinëm fiat këni gër iciw̃ ind Yosef. Ga sëk këno na, foxi këni gër lëngw irexëm dëxas in gër ebar. ¹⁵ Ata wëka këbi Yosef: «Ineŋa rixën kën eŋo? An nang ex na nde mëne ala ar ang wëno ako awat këme watënd?» ¹⁶ Yaka ko Yuda: «Axwën, biyi ine këmi xor mi de? Mondake këmi yeyan? Mondake këmi yax? Kaxanu šonëtëk amena andëbi aŋ. Awa okadëp oday hi këmi, andamat gë ar xana këy akalama andey an!» ¹⁷ Re ko Yosef: «Bëtëdëŋ, ame di na eŋo! Gër ar xana këme akalama fo kë hi xadëp iram in. Wën cëŋ, maŋiyin aye fo gër sorix irewën.»

¹⁸ Yuda sëka këŋo Yosef, do re ko: «Tëbanële Axwën aram! Axara xara këmi baxëtële mi pel emat. Këreye koŷën na wëno xadëp irey in, gayikwa wëŋ ang Farawoŋ fo hi këy! ¹⁹ Wëŋ wëka babo biyi okadëp oday ok ba abëngw bayi ko faba irebi, ba imaŷe šot këmo na icëxe.» ²⁰ Yaka këmi: «Na bayi ko faba, mokaŋ xar ko, do bëte imaŷe imejanak šot këmo na, itošan ind rëw̃ këŋo gër oxar orexëm in. Ar acël amat gë mëŋ an anemi nemi ko, do mëŋ gabat bayik gër nëm, sëm moŋan h̃an këŋo. ²¹ Wëŋ fel babo: “Mëlanëgune, aŋandi ỹandi ke mo wat.” ²² Yaka bami: “Awël nde axwën, lëmëta ijo ani ŋaw̃ëtarënd na gë sëm. Angëmëne ašapër šapër këni, sëm ata ko šës!” ²³ Fel bayëbo bëte: “Angëmëne imaŷe imejanak indewën in axo yow ex na gë wën, ala aŋun tebëd na ene watëre gë wëno.” ²⁴ And baka këmi gër faba irebi, xadëp irey aŋ, sëfëtanëx këmo dëk bënd fel bayëbo beŋ. ²⁵ Faba irebi

re ko: “Bakayin enëbo yęcënëgu tēkēr eyamb yamb in.” ²⁶ Yaka kēmo: “Angēmēne ami tēfēr ex na gē imaýe imejanak indebi in, ami kor na mi baka. Abaka kēmi baka, angēmēne gē imaýe imejanak indebi in sēfēr kēmi. Barikan ami korēf na mi watēr gē ala ajo angēmēne imaýe imejanak indebi in axo gi ex na gē biyi.” ²⁷ Re ko faba: “Anang nang kēn mēne alindaŵēn bētox bēki fo šotēn ke. ²⁸ Iñanar in anem nem kēmo, do wēndan ke mēne emacar ŵanagētēra kēņo, xali dorō amo wat ex na! ²⁹ Angēmēne ene kwęcēt bēte ino ro, do eno giw etēm gēr fēña, oxoý or kēmun xoýēn ol ke laŵ ga xar kēme ako.” ³⁰ Gērēgako, mondake wa kēme baka wēno gēr faba, xarak ami tēfēr ex na gē lēmēta ir lēka kēņo mbaņ ijo in? ³¹ Ata ko šēs sam exo wat mēne lēmēta in axo bo ex na. Biyi mbaņ kēmi ŵendēra angēmēne faba irebi nē end oxoý or xoýēn kēbo šēs ko ga xar ko ako! ³² Gayikwa wēno xadēp irey in šanayak anēkona ar lēmēta an. Afel fel bamo: “Faba amena and din ir din kēmi ŵenan angēmēne ami bakalinēgu ex na!” ³³ Gērēgako, axwēn kēla tebēle me nēmba wēno oxadēp ol gēr ed ebax exo gi lēmēta ijo. Tebēlo lēmēta in eni maýi gē bobinēm! ³⁴ Wēno mondake kēme xor me baka gēr faba angēmēne lēmēta in axo gi ex na? Kēreme wat na wa kata ind kēņo wēcan faba in!»

45

End ekwitar ed Yosef eņ

¹ And ñata ko Yuda aņ, Yosef dek ýēm baņo ongwēn oņ gēr bangēs, ogēs od dek bēriyenin bērexēm. Ata xeý ko: «Wēn dek canin!» Ariyenin gabatak ax bayi bana na gē Yosef and xwitar kēni gē bobinēm aņ. ² Ga ko ses kēno wēlënd Bēmisēra bēn xali gēr eyang ed Farawoņ. ³ Yosef fel kēbi bobinēm: «Wēno ex Yosef! Faba ga ko liya nde bayi ko?» Barikan, bobinēm ga yēbura kēbi, sēkwan kēni eno yaka in ga fabēr bani gē mēņ. ⁴ Re ko bēte Yosef: «Axara xara kēmun tēkawēne tan.» And sēka kēno aņ, re ko gašēxe: «Wēno ex Yosef, abaýe arewēn an, ar fan bano do wēlaw kēno bēr yęc bano bēn ro gēr ebar ed Misēra an. ⁵ Gērēgako, kēren yēdara na, do kēreņun cena na ba ine fanaxēn bane. Gayikwa eni pexaxēn bela lēngwalixēnēgu ke Kaxanu.» ⁶ Yosef fel kēbi bēte: «Bēniy bēki xucak elod ga ýanak eno eņ gēr ebar ed Misēra. Bēte bēniy bēņjo bēnd kē yowēnd bēņ, ala ax ñandēra na, ala ax kanara na. ⁷ Kaxanu wa lēngwaligu ke ex bayixēn enēng endebi eņ gēr ebar elo ro, do ene bayixēne bēbēngw. Mēņ wa racēt kēbo gē panga itēm. ⁸ Enimin, Kaxanu laŵēnēgu ke ro, ax gi ex na wēn. Mēņ ri ke hi kēme sēm ir Farawoņ, alēngw ar gēr iciŵ indexēm, gofērēner ir dek ebar ed Misēra in. ⁹ Marayin en baka yaņ gēr faba. And kēn ñat aņ, deyidēn ga re ko asēñix Yosef: Kaxanu ri ke alēngw ar dek ebar ed Misēra el. Cēlaw gēr ndam ro, kērey pērēraw na. ¹⁰ Gēr ebar ed Gošen kēy ýēpati, do mondako kēne sēkare wēj gē wēno, gē bosēñix, gē ejix bēn, gē obeci ol, gē opeý ok, gē oxey ol, gē ogelemba ok, do gē dek bebēr xwēn kēy bēn. ¹¹ Ro wēno kē ýana exi yēlënd er kēn liyaxēn wēj, gē bēr iciŵ indey in, do er xwēn kēy in, gebatak ax nemi na. Gayikwa bēniy bēņjo bayi bēnd gē eno bēņ.»

¹² Yosef re ko bēte: «Awat kēn watēnd gē bangēs bandewēn baņ. Do Beņēšame, ar acēl amat gē wēno an, awat ko watēnd gē bangēs bandexēm baņ, mēne wēno dēņ kēņun felērand. ¹³ Tēfētānēxēdēno faba dek enjaran end šot kēme ro gēr ebar ed Misēra eņ, do gē dek bebēr wateli kēn bēn. Awa marayin eno mēlaw ro faba.»

¹⁴ Ata ŵega kēņo gēr egēla Beņēšame, ar acēl amat gē mēņ an, kēni sesēnd mēņ do gē Beņēšame. ¹⁵ Gē otes fo ŵegara kēbi dek bobinēm. And xofētar kēni mondako aņ fo, xor bani bobinēm eno yeyaneli.

End orēfa or Yakob gēr ebar Misēra eņ

¹⁶ Ata wëlik gër eyang ed Farawoṅ mēne bōbinēm bor Yosef ñatēguk. Farawoṅ do gë bër eyang edexēm bën nēngan kēbi. ¹⁷ Farawoṅ fel kēṅo Yosef: «Pelëlēbī bōbinēx mondako kēn ri: dēbindērayinēbī opali odewēn ok, en bakaxēn gër ebar ed Kanahaṅ. ¹⁸ Medēgunēbī sorix, do gë dēk bër oxun orewēn bën, do mēlawēnēbī ler gër ndam ro. Ayēl kēmūn yēl gër ed yek nēmēc ro gër ebar ed Misēra. Wēn kē ŷana ex yambēnd bebēr nēngak nēmēc gër ebar elo ro bën. ¹⁹ Wēj fana kēmi eyēbī pel: Medēyin ocaret ro gër Misēra, enēbī mēlaxēnēgu bolindaŵ borewēn, gë oxun orewēn oṅ. Mēlawēno bēte sorix irewēn, dēfawēn ro! ²⁰ End bebēr kēn sebēraw eṅ, kēren yēlarand na gayik er yek nēmēc ro gër Misēra in wēn kē xwēn.»

²¹ Bosēñiŵ bor Isērayel ri kēni mondako. Yosef yēl kēbi ocaret ang fel baṅo Farawoṅ ak. Yēl kēbi bēte ocēlafana eni yambēx gër fēña. ²² Yēl kēbi ala kala acud angašax. Yēl kēṅo Beñēšame batama okeme otas band kodī, do gë bacud bangašax baṅo. ²³ Ata Yosef lawēneli kēbi gër sēm, opali epēxw od lēbindēra banēbī bebēr nēngak nēmēc gër ebar ed Misēra bën, do gë opali onēm epēxw od lēbindēra banēbī bēle, gë mburu, do gë bebēyamb yamb. Bebījo bax šēlafana ir ko rixēnēgu Yakob damana irexēm in. ²⁴ Ga xani kēni oñe oṅ, Yosef fel kēbi bōbinēm: «Kēreṅun takērēx na de gër fēña!»

²⁵ Mondako xani bani na gër ebar ed Misēra do ñat kēni gër ed Kanahaṅ, gër Yakob, sēm irebēn. ²⁶ Fel kēno Yakob: «Yosef ga ko liya bayi ko, axo cēs ex na. Mēṅ ex alēngw ar ebar ed Misēra an!» Barikan Yakob ŷoweŷ aṅo gi bana gayik axo ma bana end bano felēnd eṅ. ²⁷ Sēfētandēra kēno dēk bēnd felēgu babi Yosef beṅ. Wat ko ocaret od lawēneliw baxo Yosef eno mēlaxēn ok. Ata sēm irebēn Yakob fuṅara kēṅo gër onden ondexēm. ²⁸ Isērayel re ko: «Gwac ex go! Asēñiŵēn Yosef ga ko liya bayi ko! Yeleme mo watēgu damana me cēsaxēn!»

46

End ekofētar ed Yakob do gë Yosef eṅ

¹ Awa Isērayel barēra ko ngwa dēk bebēr xwēn ko bën, do xani ko ond gër Misēra oṅ. Hat ko gër Berēšeba do rix ko ocaḍaxa eṅo calexēn Kaxanu, ar yata kēṅo sēm Isak an. ² Ata Kaxanu felēra kēṅo Isērayel gēmēd nē lakeli. Wac kēṅo: «Yakob! Yakob!» Yaka ko mēṅ: «Woy!» ³ Re ko Kaxanu: «Wēno ex Kaxanu, Kaxanu, ar yata kēṅo sorix an. Kērey yēdara na ga kēy šēland ako gër ebar ed Misēra, gayikwa fēn kēmēni šēnanēgu bērandēwēra andey bën, xali eni gi bulunda isēm. ⁴ Wēno alaṅēta kēmi laṅētand gër ebar ed Misēra. Bēte wēno fo kēbi nēcētēguḍ bērandēwēra andey bën. Yosef kē bakali bangēs bandey baṅ gë ataxan andexēm aṅ, yatir kēy šēs.»

⁵ Yakob xani ko na gër Berēšeba. Bosēñiŵ bor Isērayel wēla kēno sēm irebēn, gë bēsoxari bērebēn ak, do gë oxun orebēn ak dēk, gër ocaret od yēlēgu babi Farawoṅ enēbī mēlaxēn ok. ⁶ Fac kēnēbī bēte oyel ol, do gë bebēr šotēra bani gër ebar ed Kanahaṅ bën. Yakob do gë bērandēwēra andexēm bën mondako rēfa bani gër ebar ed Misēra. ⁷ Awēla wēla baxo gër ebar ed Misēra dēk andēwēra andexēm aṅ: bosēñiŵ, gë bōbiŵ, do gë bër ebax ejiŵ edexēm bën, bētošan bēṅ do gë bētoxari bēṅ.

End ekun ed Yakob eṅ

⁸ Mondako bax omac od bosēñiŵ bor Isērayel bor ye bax gër ebar ed Misēra bën: Yakob do gë bosēñiŵ. Itošan iñanar ind Yakob iṅ: Ruben. ⁹ Bosēñiŵ bor Ruben: Enok, gë Palu, gë Hesēroṅ do gë Karēmi. ¹⁰ Bosēñiŵ bor Simewoṅ: Yemuwel, gë Yamin, gë Oxad, gë Yakin, gë Tēsowar, do gë Sawul, asēñiŵ ar asoxari abēkanahaṅ an. ¹¹ Bosēñiŵ bor Lewi: Gerēšoṅ, gë Kehat, do gë Merari. ¹² Bosēñiŵ bor Yuda: Er, gë Onan, gë Šela, gë Peres, do gë Sera. Barikan, Er do gë Onan anēka šēs bani amēd

aṅo gër ebar ed Kanahaṅ. Bosëñiŵ bor Peres: Hesëron do gë Hamul. ¹³ Bosëñiŵ bor Isakar: Tola, gë Pufa, gë Yob, do gë Šimëron. ¹⁴ Bosëñiŵ bor Sabulon: Sered, gë Eloṅ, do gë Yahëlel. ¹⁵ Bën ex obaš or Leya ol, bëtošan bën, do gë Dina, itoxari in. Bën ex bër rëwën këṅo Leya Jakob gër ebar ed Padaṅ-Aram bën. Bën ex bosëñiŵ do gë bobiw, dek ang ebani ak: bën dek, bela ofëxw osas gë bësas.

¹⁶ Bosëñiŵ bor Gad: Tësifiwoṅ, gë Hagi, gë Šuni, gë Etësëboṅ, gë Eri, gë Arodi, do gë Areli. ¹⁷ Bosëñiŵ bor Aser: Yimëna, gë Yišëfa, gë Yišëfi, gë Beriya, do gë Sera, imaŷe itoxari indebën in. Bosëñiŵ bor Beriya: Eber do gë Malëkiyel. ¹⁸ Mondako hi bani obaš or rëw banëbi Jakob do gë Silëpa ol, xadëp isoxari ir yël baṅo Labaṅ abiw Leya in. Bën ex bër rëwën këṅo Silëpa Jakob bën: bën dek, bela epëxw gë bëcongabat.

¹⁹ Bosëñiŵ bor Rašel, alindaw ar Jakob: Yosef do gë Beṅëšame. ²⁰ Bosëñiŵ bor Yosef, bër rëw kënëbi gër ebar ed Misëra gë alindaw Asenet, abiw ar Poti-Fera, ašadaxan ar efaš ed On bën: Manase do gë Efërayim. ²¹ Bosëñiŵ bor Beṅëšame: Bela, gë Beker, gë Ašëbel, gë Gera, gë Nahamaṅ, gë Ehi, gë Roš, gë Mupim, gë Hupim, do gë Arëd. ²² Bën ex bër rëwën këṅo Rašel Jakob bën: bën dek, bela epëxw gë bënax. ²³ Aseñiŵ ar Dan: Hušim. ²⁴ Bosëñiŵ bor Nefëtali: Yatësel, gë Guni, gë Yetëser, do gë Šilem. ²⁵ Bën ex obaš or rëw kënëbi Jakob do gë Bila, xadëp isoxari ir yël baṅo Labaṅ Rašel ol: bën dek, bela bëcongëbëxi.

²⁶ Bër sëfër bani gë Jakob gër ebar ed Misëra do hi bani bërändëwëra andexëm bën er hi bani bën dek bela ofëxw ocongebat gë bëcongabat. Xarak, bolindaw bor bosëñiŵ ala abi pën bana. ²⁷ Gë bosëñiŵ bor Yosef bër rëw kënëbi gër ebar ed Misëra bën: bela bëxi. Er hi bani ekun ed Jakob el dek, bela ofëxw ocongoxi bër yow bax gër ebar ed Misëra.

End Jakob gër ebar ed Misëra eṅ

²⁸ Jakob lawën këṅo Yuda gër Yosef, eṅo pelëx exo dëṅgwa gër Gošen, eṅo kacax fën. Ata Jakob do gë odexëm ñat këni gër ebar ed Gošen. ²⁹ Yosef wëd ko šaret irexëm in, do ye ko yaṅ gër Gošen, gër ekaca ed sëm Isërayel. Sam ga šanayaw ko, Yosef wëlën këṅo sëm, wëga këṅo bëxi bër egëla, do ses ko xali gër egëla edexëm. ³⁰ Ata Isërayel fel këṅo Yosef: «Ecës fo bayi ke gërëgako, gayikako awat wat këme mëne ga këy liya dëṅ bayi këy!» ³¹ Ga xucak eṅo, Yosef ga këni felar gë bobinëm do gë bër ekun ed sëm bën, re ko: «Aye këme ye mo tëfëtandërax Farawoṅ. Afel këmo fel: “Bëmaŷe bëndam bën, do gë dek ekun ed faba el, anëka ñatëgu këni gër ndam ro, ga xaniw këni gër ebar ed Kanahaṅ. ³² Bëxadac bër obeci, gë opeŷ, gë oxey, do gë ogelemba exëni. Bëxwël bër oyel exëni, do awëlaliw wëlaliw kënëbi oyel orebën ol, do gë dek bëbër xwën këni bën.” ³³ And këṅun wac Farawoṅ, do eṅun mëka ba ine ex andiyen andewën aṅ, ³⁴ yakayidëno: “Biyi okadëp oday ok, bëxwël bër oyel hi këmi. Aniyen andebi aṅ ex ekwël ed oyel, ang ebani bëxarëk bërebi ak.” And kën yeyan mondako aṅ, ata këṅun fel en dëg gër ebar ed Gošen. Gayikwa Bëmisëra bën mbaṅ šus këni ekwël ed oyel el hi këni opeŷ nde, hi këni obeci nde.»

47

¹ Yosef ye ko kwël eṅo tëfëtandërax Farawoṅ. Ga ñat ko, re ko: «Faba do gë bëmaŷe bëndam bën anëka ñatëgu këni ga xaniw këni gër ebar ed Kanahaṅ. Awëlali wëlaliw kënëbi opeŷ ok, gë obeci ol, gë oxey ol, do gë dek bëbër xwën këni bën. Gër ebar ed Gošen ñatëgu këni.» ² Bëmaŷe bënjo bëndexëm fel babi eno dāṅëta, ebi watëgu Farawoṅ. ³ Ata Farawoṅ wëka këbi bobinëm bor Yosef: «Ine ex wa andiyen andewën aṅ?» Yaka këno: «Biyi okadëp oday ok, bëxwël bër obeci do gë opeŷ hi këmi, ang ebani bëxarëk bërebi ak.» ⁴ Fel këno bëte Farawoṅ: «Oliyer yow këmi ro gër ebar

edewën. Ondës ax bo ex na ond këni yamb obeci ol do gë opey odefi ok, gayikwa enjo eṅ mbaṅ yëkak gër ebar ed Kanahaṅ. Gërëgako, axara xara këmi, tebëlëbo mi ñëpa gër ebar ed Gošen.» ⁵ Farawoṅ fel këṅo Yosef: «Sorix gë bobinëx, gër ndey ro ñatëgu këni. ⁶ Misëra in ðek, gër otaxan oday ex. Kwëtëlëbi sorix gë bobinëx gër ed xurik ex ye. Dëgëlexëni gër ebar ed Gošen. Angëmëne gër enga endebën na fo exëni bër gapak, dilëfi bëlëngw bër bëxadac bër oyel oram.»

⁷ Yosef wëla këṅo bête sëm Jakob gër Farawoṅ eni nangër. Ga këni šëmar, Jakob, šalen këṅo Farawoṅ. ⁸ Ata Farawoṅ wëka këṅo Jakob: «Bëniy bënjégwe wa šot këy?» ⁹ Jakob yaka këṅo Farawoṅ: «Ang nëkak aniyān and wëno ar kë yëparand ang aliyer fo gand ed këme ye yo, asëk sëk ke ðe bëniy këme gë ofëxw osas. Bëniy bënd aniyān andam bëṅo ax ñëmb ex na do ax ye ex na ang bënd bëxarëk bëram ak ado ga bani yexërand bën bête ang bëliyer fo.» ¹⁰ Jakob šalen këṅo gašëxe Farawoṅ, do kwël šapër këni gë Farawoṅ.

¹¹ Yosef xwët këbi sëm gë bobinëm gër ed xurik ex ye, gër ebar ed Misëra, gër ebar ed Ramëses, ang fel baṅo Farawoṅ ak. ¹² Yosef babi yëlënd eyamb yamb in sëm, gë bobinëm, do gë ðek oxun orebën oṅ, ang yëmb bani ak.

End andiyen and Yosef eṅ

¹³ Eyamb yamb dëṅ ax bayi bana gër ed ex yo gër ebar ed Misëra, gayik enjo eṅ mokuri xuri bax. Hik gër Misëra, hik gër ebar ed Kanahaṅ, bela bën afišëra fišëra bani enjo eṅ. ¹⁴ Ata Yosef xana ko ðek kodī ir gër ebar ed Misëra in, do ir gër ebar ed Kanahaṅ in, ir bani yëcaxënënd eyamb yamb in. Wëxëta ko gër eyang ed Farawoṅ. ¹⁵ And faṅ këni kodī Bëmisëra do gë Bëkanahaṅ aṅ, Bëmisëra bën ye këni gër Yosef, do re këni: «Yëlëlëbo eyamb yamb in! Ba mi cës ogës oday nde yāndi ki, gayikako kodī aḃo bo ex na?» ¹⁶ Yaka këbi Yosef: «Mëlawënëbi oyel orewën ol enëbi nëmb gë eyamb yamb, gayikako kodī ax gi ex na.»

¹⁷ Ata wëlaraw kënebi oyel orebën ol gër Yosef, do mëṅ yël këbi eyamb yamb in. Oyel olo nëmb banëbi: opanac, gë obeci, gë opey, gë oxey do gë opali. Yosef yëlëra këbi eyamb yamb in aniy aṅo gayik anëmb banëbi nëmbënd oyel orebën ol xali faṅ kënebi ðek. ¹⁸ And xucak aniy aṅo aṅ, bakaw këni gër ndexëm. Re këni: «Axwën, biyi ami con na mëne anëka faṅ këmi kodī in. Bête oyel orebi ol, wëj xwën këbi. Er bayi këbo wayët mi yëlaya biyi dëṅ, do gë owar orebi oṅ. ¹⁹ Ogës oday nde këmi šësëra do mi tebëta owar orebi oṅ? Yëcëlëbo gë owar orebi ak, mi cotaxën er këmi yamb in. Kwënëlebo Farawoṅ biyi gë owar orebi ak. Yëlëlëbo benëda bend këmi yāndëraxën, mi bayixën bëbëngw, ata fo bayi ami cësëra na, do owar orebi oṅ ax cenëkëra na.» ²⁰ Ata Yosef mondako yëcën baṅo Farawoṅ ðek owar or gër Misëra oṅ. Bëmisëra bën fan baṅo ocënga odefën ok, gayik enjo eṅ mokuri xuri bax. Farawoṅ, elod amëd aṅo xwën ko ebar ed Misëra el. ²¹ Ata rëfalira këbi bulunda in gër bangol, ga yāna ko bebët ibat ñata ko bebët ijo ðek ebar ed Misëra el. ²² Barikan Yosef axo yëc bana owar or bëšadaxan oṅ gayik apela yëgw baxo na Farawoṅ mëne kërexo yëc na. Gë er re baxo enëbi yëlënd in fo bani liyand, mëṅ bayi ani panaxën bana owar orebën oṅ.

²³ Yosef fel këbi bulunda in: «Anëka yëc këmun gë owar orewën ak, doro doro Farawoṅ xwën këṅun. Kanayin enëda eṅ en nedëx gër ocënga. ²⁴ And kën xanara eyamb aṅ, tēyiyindën, do acariya anjoxën kala, Farawoṅ xwënëk. Mëxwëtayindën mar er xana kën in en di benëda, do mar enëbi dëbaxënënd bër gër bëciw bëndewën, do gë oxun orewën bën.» ²⁵ Yaka këni Bëmisëra bën: «Axwën, anëka fexën këyëbo. Gayikako oyekax oreṅ ol wāsin këyëbo, aṅa wā këbi mi gi okadëp od Farawoṅ.» ²⁶ Ata acariya and ri baxo Yosef aṅo bayi xali doro gër ebar ed Misëra: ecoxën ed er ex yo, Farawoṅ xwënëk. Owar or bëšadaxan oṅ fo bayi axo kwën bana Farawoṅ.

End bapela bapelatar band Jakob eņ

²⁷ Isërayel do gë bërändëwëra andexëm bën yëpa këni na gër ebar ed Misëra, gër Gošen. Yëcëra këni owar, rëw kënëbi obaş oranjëm, do kwël dëņ këni šënarënd xali yëmb këni mbaņ. ²⁸ Jakob liya ko bëniy epëxw gë bënjongëbëki gër ebar ed Misëra. Mondako sëk baņo bëniy këme gë ofëxw onax gë bënjongëbëki.

²⁹ Ga nang ko mëne anëka kë saxëgund ecës edexëm el, Isërayel wac këņo asëñiŵ Yosef, do re ko: «Angëmëne añan hian këye, dilaliw ataxan andey aņ gër emef endam. Axara xara këmi, dëkayayid šenene end këmi felënd eņo: këreye mëxwëtađ na ro gër ebar ed Misëra! ³⁰ And këmi bar gër ecës gë bëxarëk bëram aņ, nęcëtidëne ebar ed Misëra el, do mëlayidëne eye mëxwëtax gër yeg irebën.» Ata yaka ko Yosef: «Ari këme ri end fel këye eņo.» ³¹ Re ko bëte Jakob: «Awa yašarël.» Yosef yašar ko. Ata Isërayel foxi ko gand ogaf od angaw andexëm.

48

End obaş or Yosef eņ

¹ Ga xucak eņo, fel këno Yosef mëne sëm ašëxwëra ex. Ata wëla këbi bosëñiŵ, Manase do gë Efërayim, gër ed laki baxo. ² Fel këno Jakob: «Asëñix Yosef anëka yow ko de exi nëkon.» Isërayel xemënara ko xali xani ko, do yëpa ko gër angaw andexëm. ³ Jakob fel këņo Yosef: «Kaxanu, mëņ ar Fangak an, šanayaxën baxe gër Lus, gër ebar ed Kanahaņ, do yël ke obetak ol. ⁴ Er fel baxe: “Ar gë obaş oranjëm ri këmi, wëno këbi šënanđëra xali. Bëte wëno ki ri axarëk ar amara and obulunda odanjëm. Ayël këmëni yël bërändëwëra andey bën, and këy xuca wëj aņ, oxwën or din ir din or ebar elo ro ol.” ⁵ Gërëgako bëtošan bëki bënd šotëli këyëbi ro gër ebar ed Misëra đamana me dëfaxëneņgu gër ndey ro bëņo, wëno xwën këbi. Efërayim, do gë Manase, wëno xwën këbi, ang xwën këmëni Ruben do gë Simewoņ ak. ⁶ Angëmëne obaş ošëxe rëw këyëbi na bëte, ani gi na oram. Bën pađ gë Efërayim do gë Manase këni bëteliđ eram in. ⁷ And hatëgu këme gër ebar ed Kanahaņ, ga xaniw këme gër ed Padaņ aņ, lap këmo norix Rašel gër fëña, đamana me nřataxën gër Efërata, gër Betëlexem.» ⁸ And wat këbi odëmëta od Yosef aņ, Isërayel wëka ko: «Nobën ex wa bëjo?» ⁹ Yaka ko Yosef: «Obaş or yël ke Kaxanu ro gër ebar ed Misëra ol ex.» Re ko bëte Jakob: «Këla təkaliwëyëbi gër ndam ro, mëni karanaxën obetak ol.»

¹⁰ Oxar ol anëka dëņ baņo šotand Isërayel, axo bo bana ga ko watëra šenene. Yosef sëkali këbi bosëñiŵ gër Jakob. Ga lëk këbi, nëyaya këbi nëš gër emëkw edexëm, do wëga këbi. ¹¹ Ata Isërayel fel këņo Yosef: «Wëno abame yëla na awat këme wat gašëxe dëxas irey in, barikan Kaxanu anëka wăsin ke bëte andëwëra andey aņ!» ¹² Yosef fedali këbi odëmëta odexëm od ebax gër olëkëna or sëm ok, do foxi ko eyiŵ el nëš gër ebar. ¹³ Ga xani ko, las këbi tak oki, Efërayim gë ataxan and liŵ aņ, do gand šame ir Isërayel, Manase gë ataxan and šame aņ do gand liŵ ir Isërayel. Yosef sëkali këbi mondako gër sëm. ¹⁴ Barikan Isërayel nëmbëndër ko otaxan ok: xwët ko ataxan and liŵ aņ gër gaf ir Efërayim, xarak mëņ ebax lëmëta ibeja in. Ataxan and šame aņ, xwët ko gër gaf ir Manase, lëmëta iyanar ir Yosef in. ¹⁵ Ata Jakob këņo xaran obetak ol Yosef ko rend:

«Kaxanu, mëņ ar babi laņëtarand bëxarëk bëram an, Abëraxam do gë Isak, Kaxanu, mëņ ar ebax nand ex yo axadac aram xali doru an,

¹⁶ Mëņ ar ex Meleka ir racët ke gër eñëņëxax end ex yo an, yëlëlebi obetak ol odëmëta oko!

Bën macindëlenëbi gë oŵac oram ol,

gë omac od bëxarëk bëram Abëraxam do gë Isak ok.

Bërändëwëra bandëbën bën,

ñëmbërëlexëni xali eni beñëta đek ebar edebën el!»

¹⁷ Yosef ga wat ko mēne sēm ataxan and liw̃ aṅ xwēt ko gēr gaf ir Efērayim, ŝus ko eṅo. Rēxēt ko ataxan and liw̃ and sēm aṅ gēr gaf ir Efērayim exo kwētaxēn gēr gaf ir Manase. ¹⁸ Yosef fel kēṅo sēm: «Ali faba, ax gi ex na mondako! Ajo ro wa ex lēmēta iṅanar in. Kwētēl ataxan and liw̃ andey aṅ gēr gaf irexēm.» ¹⁹ Barikan sēm hēp ko, do re ko: «Anang nang kēme asēñiŵēn, anang nang kēme. Mēṅ bēte bulunda isēm ko hi, mēṅ bēte angwēlik ko hi. Barikan lēmēta ibeja in kē xuri ex gi angwēlik, do andēwēra andexēm aṅ amara and bēnēng bēdanjēm kē hi.»

²⁰ Ata Yakob mondako ŝalendēra babi yatijo ga ko re:
«Bērandēwēra and Isērayel bēn mondako kēni ŷana eni calendērēnd:
“Kaxanu yēlēlexi obetak or Efērayim do gē Manase ol.”»

Ata Yakob mondako lēngwēn baṅo Efērayim gēr Manase. ²¹ Isērayel fel kēṅo Yosef:
«Wēno gogo kēme ŝēs, b̄arikan Kaxanu gē wēn ko b̄ayi. Abakali kēṅun b̄akali gēr ebar ed b̄exarēk b̄erewēn. ²² Wēno cēṅ, anēka ŝetēgu kēmi ebar nēmēc ed b̄obinēx gēr Siŝem. Bērandēwēra and Amor bēn xan kēmēni gē duxuma iram in, do gē atumb andam aṅ.»

49

End ofelar or Yakob do gē bosēñiŵ eṅ

¹ Akey amat, Yakob ga w̄ac kēbi bosēñiŵ, re ko:
«Macērēgun mun nangēnaxēn ala kala er kēṅo hi ecan-ecan in.»

² «Barērēgun ene b̄axēt wēn bosēñiŵ b̄or Yakob!
Baxētino Isērayel, b̄axētino sorix irewēn!

³ Ruben, wēj ex itoŝan iñanar indam in,
wēj ex odēwērēwēn oñanar od ojaŵ odam ok,
wēj nēmēca kēbi b̄obinēx gaf in, ojaŵ ok
do gē or gapak ol,

⁴ Ola orej ol ang oŷēm fo ex,
b̄ari ami yēl ex na olēngw ol,
gayikwa yaṅ gēr angaŵ and sorix b̄ēt bay,
angaŵ andam aṅ buyarēn kēy
ga b̄ēt bay gēr asoxari aram.»

⁵ Simewoṅ do gē Lewi, b̄ēr acēl amat exēni,
angwēlēra andebēn aṅ, ang oŷēnga or emer fo ex.

⁶ Wēno ami b̄ar angwēlēra and edī ed eñēṅēnax elo aṅ,
ame d̄il na gēr amara andebēn!

Gayikwa nē end oxoŷ orebēn lawēra kēnēbi bēla,
do nē end owēr orebēn sawēra kēnēbi oxey or bēla.

⁷ Kata fo ex oxoŷ orebēn ol, gayik or gē axaŷēnan kēm ex!
do kata fo ex owēr orebēn ol,
gayikwa xodux fo ex!

Bērandēwēra b̄andewēn bēn aŝapēreli kēmēni ŝapēreli ŝit gēr bulunda ir Isērayel,
ayic kēmēni yic eni d̄ēgēra d̄ek ebar ed Isērayel el.

⁸ Wēj cēṅ Yuda, ayas kēni ŷana eni yasēnd b̄obinēx,
ataxan andey aṅ gēr eporēfor ed b̄erangoŷēra andey kē hi,
obaŝ or sorix ol afoxi kēni ŷana eni poxind gēr lēngw irey.

⁹ Yuda yēraṅ ibeja hi kēy!

Gēr emayī edey kēy b̄akawēnd and yambēgu kēyo emacar aṅ,
abaf kēy bafēnd, alaki kēy lakind,
ang yēraṅ inēm fo: noŷo kēṅo xanin?

¹⁰ Acēt and owun aṅ, laṅ kē b̄ayi gēr ekun ed Yuda,

Acët and olëngw aņ, laņ kē bayi gër bërändëwëra andexëm,
xali exo ñatëgu Šilo, ar xwënëk an,
do eno kwëtaxën benëng bend bela beņ.

¹¹ Axap kēņo ŷana eņo kapënd fali irexëm in lëf gër andëdfa and reseņ,
axap kēņo ŷana eņo kapënd atox and fali inëm aņ nē atëx and reseņ.

Acuđ andexëm aņ ko ŷana exo nebënd gë ngoy iņ,
anjëm andexëm aņ ko ŷana exo nebënd gë omen od reseņ ok.

¹² Ngoy iņ kē ŷana ex bärënënd bangës bandexëm baņ,
omër kē ŷana ex pešënënd oŷënga orexëm oņ.

¹³ Sabuloņ kē lëg ler gër obëņa od bangwëngw,
gër ed kē ŷana ex kwëšand okuluņ,
do ebar ed ko xwën el, aňat kē ħat xali gër ed Sidon.

¹⁴ Isakar mëņ cëņ, fali ir gë ojaŵ hi ko,
alaki ko lakind mërëxand ir bakece.

¹⁵ Awat wat ko mēne gër ed ko seyëtand anënga nëngak, do ebar enëngax ex.
Aŵa ŵa ko eno kap exo dëbixën esibax,
aŵa ŵa ko exo diyenind ang xadëp fo.

¹⁶ Dan kēbi ŷana ebi kitind bulunda irexëm in,
ang enëng emat end Isërayel fo.

¹⁷ Dan er hi ko ang andën and nē fëña fo,
ang ekifoxifo ed nē lec fo,

gër osak kēņo ħatënd fanac in
exo datixën gë eyiŷ el ar ŷëpaxën kēņo an.

¹⁸ (Axwën, ayar kēme yarënd apexa andey aņ!)

¹⁹ Gad mëņ cëņ, enga end bërek bëxeŷax kēņo ŵereli,
barikan aŵer ko ŵer xali ebi kor, do ebi űway!

²⁰ Gër ebar ed ko xwën Aser,
eyamb el ax gi na mopaŷ,
mëņ kē ŷana ebi dëband bemun beņ.

²¹ Nefëtali ang ebëjare ed kē radërand fo hi ko,
oyeyan oyekax ko ŷana exo yeyanënd.

²² Yosef mëņ cëņ, ang atëx and kē rëwënd fo hi ko,
ang atëx and lëgëk ler nē aňësa and men fo hi ko,
benini bendexëm beņ yabët kece in kē lefënd.

²³ Aŷanaxën ŷanaxën këno,
do aŵan ŵan këno gë opës odebën ok,
gë opës odebën ok ŵan këno bërangoŷëra andexëm bën.

²⁴ Barikan atumb andexëm aņ ax yëlora ex na,
onëxar orexëm oņ bayik űŵac-űŵac.

Paß gë otaxan od ar fangak ok,
ar kēņo yëlënd panga Jakob an (ar ex Axadac, do Angaŷ and Isërayel an).

²⁵ «Paß gë Kaxanu, ar yata kēņo sorix an (gilexo angwak andey aņ)!

Ar Fangak an, yëlëlexi obetak ol,
obetak or yaņ gër orën ol,
obetak or gëđ ebar ol,
obetak or gër obër,
do gër acël and asoxari ol!»

²⁶ «Obetak or xaran ki sorix ol,
nëmëcak obetak or gër osënd or angwën ol,
or gër bëtënd bënd akarëk ol.

Obetak olo, gilex gër gaf ir Yosef,
gil ex gër egor ed ar hik emun end bobinëm an!»

²⁷ «Beņëšame mën cëņ, yëlemu ixeyax hi ko,
gëbër këņo yambënd emacar end law̃ këņo eņ;
genëka, ebi cetëra er šotëgu ko in.»

²⁸ Bosëñiŵ bor Jakob ex bëxarëk bër benëng epëxw gë beki bend Isërayel beņ.
Bendey beņo felëra babi sëm irebën and babi xaran obetak aņ, ala kala gë obetak
orexëm pit.

End ecës ed Jakob eņ

²⁹ Ga xucak eņo, Jakob fel këbi bosëñiŵ: «Wëno gogo këme šës. Mëlayidëne ene
mëxwëtax gër yeg ir wëxëta kënebi bëxarëk bëram, gër oxel or gër ošënga or Efëroņ,
arandëwëra and Het an, ³⁰ gër oxel or gër ošënga or Makëpela, ler gër Mamëre, gër
ebar ed Kanahaņ, ošënga or yëc ko Abëraxam gër Efëroņ, arandëwëra and Het an,
gër ošënga or xwën ko. ³¹ Fën wëxëta kënebi Abëraxam do gë alindaŵ Sara, gë Isak
do gë alindaŵ Rebeka. Fën wëxëta këmo wëno bëte Leya. ³² Ošënga olo do gë oxel
ol, Abëraxam yëcëk gër otaxan od bërandëwëra and Het.» ³³ And ħata ko epelëra ed
bosëñiŵ aņ, Jakob ħaka ko laki ko gër angaw̃, kwël xoti ko do ħarëx këni gë bëxarëk
bërexëm bër šësëk elod anëka fo bën.

50

End oŷaw̃ or Jakob eņ

¹ Yosef ga lapaya ko gër sëm, wëga këņo, do ko sesënd. Ongwën oņ kë šarënd gër
dëxas ir Jakob. ² Ga xani ko na, Yosef fel këbi bëxora bën eni nëmëra eman end sëm
eņ xali eņo diler ogu oņ. Ata bëxora bën nëmëra këno Isërayel xali lilër këņo ogu
oņ. ³ Bakey ofëxw onax nëmëra bano mondako ang rëp bax ak, xali lilër këņo ogu
oņ. Bëmisëra bën yaw̃ këno Jakob ħakey ofëxw ocongoxi.

⁴ Ga xucak bakey band yaw̃ëra bano Jakob baņ, Yosef fel këbi bër eyang ed
Farawoņ bën: «Angëmëne añan ħan këne, ŋateliyin eyeyan edam elo gër Farawoņ,
axara xara këmun.» ⁵ «Ga re ko Yosef: Faba re bax me yašar yatir baxe felërand
mëne mën gogo ko šës, mëne mo mëlad̃ mo mëxwëtax gër yeg ir nacën këno gër
ebar ed Kanahaņ. Gërëgako pelino Farawoņ mëne axara xara këmo exe teb me ye
yaņ gër ebar ed Kanahaņ moxwëtax faba. And këmo wëxëtax aņ me ħakaw.» ⁶ Yaka
ko Farawoņ: «Oko yel eyo mëxwëtax sorix, ang re baxo ey yašar ari këy ri ak.»

⁷ Yosef ye ko yaņ gër ebar ed Kanahaņ eņo mëxwëtax sëm. Laņëta këno dek eyang
ed Farawoņ el do gë bëxarëk bër iciŵ indexëm bën, gë bëxarëk bër ebar ed Misëra
bën dek. ⁸ Aye ye bani bëte dek ekun ed Yosef el, gë bobinëm do gë dek ekun ed
sëm el. Er seb banëbi na gër ebar ed Gošen wayët bësoxari bën, gë obaš ol, gë obeci
ol, gë opey ok, gë oxey ol, do gë ogelemba ok. ⁹ Yosef awëla wëla babi bër gë opanac
od bax lasënd ocaret od emer ok: gër engä eņo aŷëmb yëmb bani.

¹⁰ Ga ħat këni gër angëni and këni wacënd Atad, kegët Yurëdeņ in, ses këni šor xali
wëlik angon atëm. Yosef mondako ri baxo na oŷaw̃ or sëm ol ħakey banjongëbaki.
¹¹ Bër lëg bax na gër ebar ed Kanahaņ bën, ga wël këni angon aņ gër angëni and
Atad, re këni: «Awa oŷaw̃ osëm hi këbi Bëmisëra bën!» Mën wacaxën këni na gër
ed ebani, ekeg Yurëdeņ in, «Abel-Mitësërayim», mëne ngëņ «Oŷaw̃ or Bëmisëra».

¹² Ata bosëñiŵ bor Jakob mondako ri bani er fel babi sëm irebën in. ¹³ Bosëñiŵ
wäyeli baņo Jakob gër ebar ed Kanahaņ, do wëxëta këno gër oxel or gër ošënga or
Makëpela, gër ošënga or yëc ko Abëraxam gër Efëroņ, arandëwëra and Het ol, ler
gër Mamëre. Gër osënga olo ri baxo Abëraxam ħanapëra band bër ekun edexëm
baņ. ¹⁴ And wëxëta këno sëm aņ, Yosef, gë bobinëm, do gë dek bër laņëtax babi gër

emëxwëta ed sëm irebën yaṅ na gër ebar ed Kanahaṅ bën, baka këni gër ebar ed Misëra.

End eṅata ed aniyān and Yosef eṅ

¹⁵ And wat këni bobinëm bor Yosef mëne anëka šës ko sëm irebën aṅ, re këni: «Bamat Yosef ašenaxën këbo šënaxën ebo maša đek eñëṅënax end ri banëṅone eṅ.»

¹⁶ Ata lawën këni mondako gër Yosef: «Damana exo cësaxën, sorix aseben sebën këbo eyeyan elo: ¹⁷ “Axara xara këmi, tebanëlëbi bobinëx eñëṅënax eṅ, do gë amena andebën aṅ, gayikwa aṅenan wënan këni! Axara xara këmi, tebanëlëbi gërëgako dëṅ okađëp od Kaxanu ok, ar yata këṅo sorix an, eñëṅënax end ri këni eṅ.”» Ata Yosef ses ko and fel këno mondako aṅ. ¹⁸ Ata bobinëm bor Yosef ga sëka këno, lapaya këni gër osapar orexëm, do re këni: «Biyi okađëp oday hi këmi.» ¹⁹ Yaka këbi Yosef: «Këren yëdara na: ba wëno nde ex Kaxanu? ²⁰ Eñëṅënax end šala ban ene di eṅ, Kaxanu nëngwëtëk enjekax, ex gixën er hik doro ijo in, eni pexaxën bela bëranjëm. ²¹ Gërëgako, këren yëdara na. Arëcara këmun ýana mun dëcarand, wën do gë oxun orewën oṅ.» Yosef mondako yifara babi bobinëm, xali fuṅara këbi.

²² Mondako lëg bani na gër ebar ed Misëra Yosef do gë bër ekun ed sëm bën. Yosef liya ko bëniy keme gë epëxw. ²³ Yosef awat wat babi obaš or Efërayim ol, xali gë ejiw ekënu kënu bën ak. Obaš or Makir ol, aseñiw ar Manase, gër olëkëna orexëm rëw banëbi. ²⁴ Yosef afel fel babi bobinëm: «Awa wëno gogo këme šës. Barikan Kaxanu ayowënëgu këṅun yowënëgu. Anëcët këṅun nëcët gër ebar elo ro, eṅun bakali gër ebar ed beya ko gë eyašar mëne ayël yël këbi oxwën ol Abëraxam, gë Isak, do gë Yakob el.» ²⁵ Ata Yosef fel këbi eni yašar bërändëwëra and Isërayel bën mëne ari këni ri end re ko eṅ. Mondako yeyan baxo: «And këṅun yowënëgu Kaxanu aṅ, mëlaliđën ošapar oram oṅ.»

²⁶ Ata Yosef šës ko and sëk këṅo bëniy keme gë epëxw aṅ. Nëmëra këno ogu oṅ xali lilër këṅo, do xwët këno polo në kes na gër ebar ed Misëra.

Atëfëtan and Yesu ang yëgw ko Maco Lilaya in

Akayëta aŋo ro, Maco, asëfan abat ar Yesu, yëgwëk. A yëgw yëgw ko mëne ang beya baxo Kaxanu alawëneli këno lawëneliw Afexën ar ngwën ak, aŋata ŋata ko. Yesu Kërisët ŋatak ðek bebër fëna baxo Kaxanu bën. Barikan bëlëngw bër Bëšëwif bën ašus šus bano ga bani yëland mëne alif ko lifënd bapela band Kaxanu baŋ, ata lëxw këno gër Pilat. Mëŋ xiti këno do re ko eno ðaw mopika gër kërëwa. Ecës ed Yesu elo ex šadaxa ir kë rëxëtënd eñëŋëna end ar xwëta këno yo. And xani ko Axwën Yesu gër ecës aŋ, fel këbi bësëfan bërëxëm bën eni tëfëtërand endexëm eŋ gë enëng gë enëng ðek ngwën in. Er ex gër akayëta aŋo in:

Ang yanak aniyän do gë andiyen and Yesu ak: 1.1–4.25.

Osëyali or bapela band Owun or Kaxanu ol: 5.1–7.29.

Bandixa band Yesu baŋ, do gë bend baxo sëyalind beŋ: 8.1–9.38.

Osëyali or epemëra ed Atëfëtan aŋ: 10.1–11.1.

End bësëyali bër Apela and Moyis eŋ: 11.2–12.50.

End bapënëtal band Owun or Kaxanu eŋ: 13.1–52.

Bandixa band Yesu baŋ, do gë bend baxo sëyalind beŋ: 13.53–17.27.

End aminëmëra and gër oxëreceŋ eŋ: 18.1–35.

Bandixa band Yesu baŋ do gë bend baxo sëyalind beŋ: 19.1–23.39.

End omakaw ond Yesu eŋ: 24–25.

End ecës ed Yesu el do ang xani ko gër ecës eŋ: 26.1–28.1–20.

End bëxarëk bër Yesu Kërisët eŋ

¹ Mondako ex andëwëra and bëxarëk bër Yesu Kërisët aŋ, mëŋ ar ex rëwïs ir Abëraxam, rëwïs ir Dafid in. ² Abëraxam ex sëm ir Isak, Isak sëm ir Yakob, do Yakob sëm ir Yuda do gë bobinëm. ³ Yuda ex sëm ir Peres do gë Sera, do nëm irebën ex Tamar. Peres ex sëm ir Esërom, do Esërom sëm ir Aram. ⁴ Aram ex sëm ir Aminadab, Aminadab sëm ir Nahason, do Nahason sëm ir Salëma. ⁵ Salëma ex sëm ir Bohes, do nëm ir Salëma ex Raxab. Bohes ex sëm ir Yobed, do nëm ir Yobed ex Rut. ⁶ Obed ex sëm ir Isayi, do Isayi sëm ir Dafid, emun eŋ. Dafid ex sëm ir Salomon, do nëm ir Salomon ex asoxari ar Uri an. ⁷ Salomon ex sëm ir Roboham, Roboham sëm ir Abiya, do Abiya sëm ir Asa. ⁸ Asa ex sëm ir Yosafat, Yosafat sëm ir Yoram, do Yoram sëm ir Osiyas. ⁹ Osiyas ex sëm ir Yohatam, Yohatam sëm ir Akas, do Akas sëm ir Esekias. ¹⁰ Esekias ex sëm ir Manase, Manase sëm ir Amos, do Amos sëm ir Yosiyas. ¹¹ Yosiyas ex sëm ir Yekoniyas do gë bobinëm. Ata angwën aŋo wëla banëbi Bëyisërayel bën oxadëp ol gër ebar ed Babilon. ¹² And sebëtëgu kënebi gër oxadëp aŋ, Yekoniyas hi ko sëm ir Salacel, do Salacel sëm ir Sorobabel. ¹³ Sorobabel ex sëm ir Abihud, Abihud sëm ir Eliyakim, do Eliyakim sëm ir Asor. ¹⁴ Asor ex sëm ir Sadok, Sadok sëm ir Akim, do Akim sëm ir Elihud. ¹⁵ Elihud ex sëm ir Elasar, Elasar sëm ir Mataŋ, do Mataŋ sëm ir Yakob. ¹⁶ Yakob ex sëm ir Yosef, ašan ar Mari an. Mari ijo rëw këno Yesu, ir këno wacënd Kërisët. ¹⁷ Awa er ex bandëwëra epëxw gë banax elod Abëraxam xali gër Dafid. Bëtëraguk bandëwëra epëxw gë banax, elod Dafid xali angwën and oxadëp or Bëyisërayel gër ebar Babilon aŋ. Bëtëraguk bëte bandëwëra epëxw gë banax, elod gë oxadëp or gër ebar Babilon ol xali gër Yesu Kërisët.

End andëwëra and Yesu eŋ

¹⁸ Ata mondako bax andëwëra and Yesu Kërisët aŋ. Mari nëm irexëm, enëm ed Yosef ebaxo. Do ðamana eni nangër, Mari šot ko acël gë panga ind Angoc Amënëk

in. ¹⁹ Yosef, ašan arexëm, ga hi baxo cëŋ ar ŝenene, xey këŋo eŋo cëfënin. Ata ko yëlarand ang ko ri eni capëraxën yir fo. ²⁰ Nand baxo yëlarand mondako na, meleka ir Axwën in ŝanayaxën këŋo në lakeli, do re ko: «Yosef, wëj ar andëwëra and Dafid an, kërey yëda na eyo ŋateli Mari, alindax. Ar gër acël andexëm aŋ, Angoc Amënek aŋ wëlaw këŋo. ²¹ Lëmëta ex, do and këŋo rëw aŋ, yëlidfo oŋac or Yesu gayik mëŋ këbi racët bulunda ir Isërayel in gër beñëŋënaŋ.» ²² Ata dek bendey beŋo mondako ex ŋata ang re baxo Axwën ak paŋ gë alawënel Esayi ak: ²³ «Endënaŋ emeja kë hi gë acël, do eŋo dëw lëmëta ir këno wacëf Emanuwel, mène ngëŋ “Kaxanu nëngaw këbo”.» ²⁴ And nëngëta ko aŋ, Yosef ri ko dek er fel baŋo meleka ir Axwën in. Ata yen këŋo alindaŋ Mari. ²⁵ Bari ani nangër bana xali rëw këŋo lëmëta in. Ata Yosef yël këŋo oŋac or Yesu ol.

2

End bëŝaki eŋ

¹ And rëw këno Yesu gër Betëlexem aŋ, Erod wun bax gër ebar ed Yude. Ata bëŝaki bër xaniw bax gand Apën-eñan, ñatëgu këni gër Yerusalem, gër eyang ed Erod. ² Wëka këni: «Ro nde exo emun end Bëŝëwif end rëw këno ecede eŋ? Gayikwa biyi emal edexëm el watëgu këmi elod gand Apën-eñan mëŋ yowaxënegu këmi mi poxi gër lëngw irexëm, mo calexën.» ³ Ga wël këni eŋo, Erod emun eŋ, gë Bëyerusalem bën, wëlandëra këbi xali xurik. ⁴ Ata Erod wac këbi dek bëŝadaxan bëlëngw bën do gë bëŝalen bën ebi mëka ba feye bax eno dëw Afexën an. ⁵ Yaka këno: «Gër ebar ed Yude ro dëŋ, gër angol and Betëlexem. Ga yëgw ko wa alawënel an:

⁶ “Wëj angol and Betëlexem aŋo, gër ebar ed Yude, Ŝëf gër ñangol ñangwëlik band gër ebar ed Yuda hi këy, ay gi ex na wa angol and toc. Gër ndey na këno rëw ar kë wun gër enëŋ end Isërayel, bulunda iram an.”»

⁷ Ata Erod wac këbi yir fo bëŝaki bëjo do wëka këbi eno pënëtan aye amëd and ŝanayak emal elo aŋ. ⁸ Ata ga lawën këbi gër Betëlexem, re ko: «Awa ŋatin tan en mëkaraw aye end lëmëta ijo eŋ. And këno watëgu aŋ, ñakawëdën ijo ro ene nangëmati mëŋ këme yed wëno bëte me poxi gër lëngw irexëm mo calew.» ⁹ Ga wëlër këni mondako gë emun eŋ, bëŝaki bën xuca këni ond gër Betëlexem eŋ. Ata emal ed watëgu bani elod apën-eñan el lëngweli këbi. And ñatëk gër ed hi baxo lëmëta aŋ, xwëŝak. ¹⁰ Bëŝaki bën ga wat këni emal el, nëngandëra këbi mbaŋ. ¹¹ Lil këni gër iciw ind bax ñoband emal, sëk kënebi lëmëta in gë Mari, nëm irexëm. Na foxira këni do ŝale këno. Fëtëra këni bëkwëtaya bënd kodï bëŋ do ŝëmaxën këno gë oyël or wëlagu bani eŋ: kaŋe, gë aŝururu ir xwëŝëna bani gë angiri, do gë ogu ond këni wacënd mir. ¹² Ata sitin këbi Kaxanu në lakeli eno bëŝ Erod amaŋi wäŋi aŋ. Mondako wäŋi këni kwël fëña iŝëxe ond gër ebar edebën eŋ.

End egëreli ed Yesu gër ebar ed Misëra eŋ

¹³ And wäŋi këni bëŝaki aŋ, meleka ir Axwën in ŝanayaxën këŋo Yosef në lakeli do re ko: «Yosef, kanil eyëbi gëreli lëmëta in gë nëm gër ebar ed Misëra. Nëpaxëdën fën xali yatir këmi fel en maŋiw. Gayikwa Erod aŝala ko ŝala eŋo daw lëmëta in.» ¹⁴ Ga nëngëta ko Yosef, xanin këbi kwël gëmëd fo lëmëta in gë nëm do wëla këbi gër ebar ed Misëra. ¹⁵ Fën yëpax bani xali ŝës ko Erod. Ata mondako ñata bax er re baxo Axwën Kaxanu paŋ gë alawënel in: «Aŝëniwën wacëgu këmo exo canëgu gër ebar ed Misëra.»

End enemi ed bëndoyer gër Betëlexem eñ

¹⁶ And wata ko Erod mène anêka yifa këno bêsaki añ, xoỹ ko xali xurik. Šeñëta këbi ocoroda odexëm ok eni ye gër Betëlexem enëbi dawërax dek bëtox bëtošan bëñ elod bënd bëniy bëki bëñ xali gër bënd bayik gër oyer. Mondako yëla baxo Erod kë fed gë amëd and fënëtan bano bêsaki añ. ¹⁷ Ata ñatak er reya baxo Yeremi, alawënel ar Kaxanu in:

¹⁸ «Otes kë wëлинд gër angol and Rama,
Otes do gë edenitaran kë wëлинд,
Rašel këbi ýawënd obaš orexëm ol,
Ayifara yo ayifara, axo ma ex na exo cësina,
gayik ani bo ex na, dek šës këni».

End omañi ond gër ebar ed Isërayel eñ

¹⁹ And šës ko Erod añ, meleka ir Axwën in šanayaxën këño Yosef në lakeli gër ebar ed Misëra. ²⁰ Fel këño: «Yosef, gërëgako kanil eyëbi maỹeli lëmëta in gë nëm gër ebar ed Isërayel. Bër ýandi babi aniyan andexëm bën anêka nemira këni.» ²¹ Ata Yosef xani ko, wëf këbi lëmëta in gë nëm do wãỹeli këbi gër ebar ed Isërayel. ²² Barikan and wël ko mène Arëkelawos bëtelik owun or sëm Erod ol gër ebar ed Yude añ, yëda ko eni baka fën. Ata Kaxanu ga sitin këño në lakeli, ñateli këbi gër ebar ed Galile. ²³ Ye ko ýëpax këni gër angol and këni wãcënd Nasaret. Ata ñatak er re bani bëlawënel in: «Abënasaret këno ýana eno macënd».

3

End epemëra ed Šaň Batis eñ

¹ Amëd año, šanayaw baxo Šaň Batis gër ladawe ir gër ebar ed Yude, do ko femërand end Kaxanu eñ. ² Er baxo rend: «Nëngwëtin ola orewën ol gayik owun or gër orën dam ex!» ³ Ata Šaň Batis ex ar baño rend alawënel Esayi an:

«Ala exëna ar kë xeỹërand gër ladawe,
oniw orexëm ol kë rend:
“Ñanin fëña ir Axwën in!
Debëtin bëpëña bënd ko xucaxën bëñ.»»

⁴ Šaň Batis, acud and omban ond gelemba baxo šudand do baxo xapand enar gër edum. Eyamb yamb irexëm in ebax owure do gë dingën ibapuỹ. ⁵ Bëyerusalem bën, do gë ebar ed Yude el dek, gë dek ebar ed Yurëdeñ el, aye bani yend bura-bura gër ed hi baxo Šaň Batis. ⁶ Do mëñ abuyi babi buyind polo gër Yurëdeñ bër bax futënd poyoma beñëñax bënd ri këni bën.

⁷ Ata Šaň Batis wat këbi Ofariseñ do gë Osaduseñ odanjëm ga yow këni gër xobuyi. Re ko: «Wën ang bandën fo siti kën. Noỹo wa fel këñun mène axor ex en kwëỹëta kiti ind Kaxanu ind kë yowënd in?» ⁸ Diyindën de ari bandixa band kë wãsinënd mène anëngwëta dëñ nëngwëtak ola orewën ol. ⁹ Bari këren yëland na gayikako Abëraxam ex axarëk arewën an kën fexaxën. Kaxanu axor ko xor exo nëngwët oxaỹ oño dëñ ex gi obaš or Abëraxam. ¹⁰ Ado anêka wëf ko ecëngwa el exo tañaxën batëx bañ nës gër odëmbët: atëx and ax dëwënd na odëwëreñwen ojekax yo, asañ ko saw do exo dap gër xodux. ¹¹ Wëno abuyi këmun buyind gër men ex watixën mène anëngwët nëngwët kën ola orewën ol. Barikan ar ke sëfëgund an këñun ýana eñun buyind gë panga ind Angoc Amënek in do gë xodux ol. Mëñ fangak nëmëc wëno: ado wëno axe ñap ex na mo pedët baped bandexëm bañ. ¹² Ekëda lëkaya ko gër ataxan andexëm exo pelëraxën gër ebar edexëm. Awëla ko wëla bële in exo cacëx

gër akërukëru andexëm. Barikan enenar eñ alap ko lap gër xodfux or ax d'omind na gë edomi.»

End xobuyi or Yesu eñ

¹³ Ata Yesu ga xaniw ko gër ebar ed Galile, yow ko Yurëdeñ, gër Şaņ Batis, eño buyixën. ¹⁴ Barikan Şaņ Batis aňep baxo ñëpënd do ko rend: «Wëno wa ex ar ýapëk eye buyi an, ecëñëxët yow këy gër ndam!» ¹⁵ Na re ko Yesu: «Buyile mondako dëñ gayikwa aýap ýapëk exe ñataye dëk er ex şenene in.» Aņo fo wã ko Şaņ Batis do buyi këņo. ¹⁶ Ga ko şëpëta Yesu, hik fol orën ol. Wat këņo Angoc and Kaxanu aņ ga ko fedaw gër ndexëm ang edëxwëte epeşax fo. ¹⁷ Wëlik oniŵ gër orën: «Ajo ex Asëñiŵën ar pëlot gër yomb iram an. Ata wëno mbaņ ke nënganënd endexëm eñ.»

4

End Yesu do gë şabucara eñ

¹ Ata Angoc Amënëk aņ wëla këņo Yesu gër ladawe eño dix atëy gë şabucara in. ² And siŵi ko Yesu, gëmëd gë goyat xali bakey ofëxw onax aņ, xor këņo eño eñ. ³ Amëd aņo, sëkaw këņo Ayifa an, re ko: «Angëmëne Asëñiŵ ar Kaxanu ey, nëngwëtël oxay onjo ex gi eyamb yamb.» ⁴ Yaka ko Yesu: «Ga ýëgw këni gër akayëta and Kaxanu: “Ala an aliya ko liyand gë dëk eyeyan ed Kaxanu el, ax gi ex na gë eyamb yamb in fo*.”»

⁵ Şabucara in wëla këņo Yesu gër angol amënëk*. Ga xwët këņo yaņ gër ejur ed Aciŵ and Kaxanu, ⁶ re ko: «Angëmëne Asëñiŵ ar Kaxanu ey, d'apayal. Ax gi ex na nde aýëgw ýëgw këni: “Afel këbi fel omeleka odexëm ok endey eñ do bën eni kaka gë otaxan odebën ok këdi këy lapa në ekaŵ*.”» ⁷ Yaka ko Yesu: «Bëte aýëgw ýëgw këni: “Ax gi ex na monëýali Kaxanu, Axwën arey an?*”»

⁸ Şabucara in wëla këņo bëte Yesu yaņ në atënd acakax, wãsindëra këņo dëk owar or gër ngwën oñ gë enjaran endebën eñ. ⁹ Re ko: «Ayël këmi yël owar oņo dëk angëmëne afoxi foxi këy gër lëngw iram eye cale.» ¹⁰ Yaka ko Yesu: «Wëj Sindan, nacëtale fa, gayikwa aýëgw ýëgw këni: “Poxiyind wayët gër lëngw ir Kaxanu, Axwën arey an, do caleyingo mën fo*.”» ¹¹ Ata şabucara in sebët këņo Yesu. Sëkaw këno omeleka eno dëba.

End Yesu gër ebar ed Galile eñ

¹² And wël ko Yesu mëne anëka sëra këno Şaņ Batis aņ, nacëta ko gër ebar ed Galile. ¹³ Şan ko Nasaret in do rëfa ko gër Kafarënowum, ler gër bëņa ir anjer and Galile aņ, gër ebar ed xwën bani bandëwëra band Sabulon do gë Nefëtali. ¹⁴ Mondako ñata bax er re baxo alaŵënel Esayi in:

¹⁵ «Bër gër ebar ed Sabulon bën do bër gër ebar ed Nefëtali bën,
Bër lëgëk gër fëña ir ler gër anjer bën,
Bër lëgëk ekeg ed Yurëdeñ bën,
gër ebar ed Galile ir benëng becëxe,

¹⁶ bulunda ir ýëpak gër ecamëdan in,
watëk angoben atëm,
gër bër ýëpak gër ebar ed ecamëdan bën,
gër ed ýañëk ecës,
şanayak angoben atëm*.»

* 4:4 4.4 Acariyakinëm 8.3 * 4:5 4.5 Angol and Yerusalem aņ këni wãcënd mondako. * 4:6 4.6 Calemoñëw 91.11-12 * 4:7 4.7 Acariyakinëm 6.16 * 4:10 4.10 Acariyakinëm 6.18 * 4:16 4.16 Esayi 8.23

¹⁷ Ata Yesu, améd aŋo dëŋ ÿana baxo ko femënd mondako: «Nëngwëtïn ola orewën ol gayik owun or gër orën ol dam ex!»

End bësëfan bëŋanar eŋ

¹⁸ Akey amat, Yesu ko sëfand bëŋa ir anjer and Galile in. Wat këbi Simon, ar nëngwët baŋo Piyer an, do gë Andëre abinëm, ga këni lapëra owën gër anjer, bësëpët bër oxan ebani. ¹⁹ Yesu ga sëka këbi re ko: «Wën tefëgune tan mun di bëbar bër bela.» ²⁰ Ataŋ seb këni na owën oŋ do kwël sëf këno. ²¹ Ga ye këni imbad, wat kënëbi bër aminëmëra bësëxe, bosëniw bor Sebede, Şak do gë abinëm Şaŋ. Awëxëtëra bani wëxëtërand owën orebën oŋ gë sëm irebën polo në ikuluŋ. Yesu wãc këbi: ²² ataŋ seb këni kuluŋ in, gë sëm irebën ak, do kwël sëf këno.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

²³ Ebar ed Galile el ðek baxo sëfërand Yesu, do babi sëyalirand Bësëwif bën gër baciw bacaleya bandebën. Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ baxo femërand do afakën babi fakënënd bela bën oşëxwëra or ex yo do gë oseŷi or ex yo. ²⁴ Ata mondako wëli bax oŵac orexëm ol ðek ebar ed Siri el†. Awëlanëgu bano wëlanëgund ðek bër bax sorond bën, bër lëk babi ocëxwëra od ex yo bën, gë bër babi soronënd bëyël bën, gë bër gë şënan bën, do gë bësëŷik bën. Dek babi fakënënd. ²⁵ Ata moñëmb bani ÿëmbënd bela bër baŋo sëfarand Yesu bën, gër ed ko ye yo: hik gër ebar ed Galile, hik gër ed Bangolepëxw, hik gër ed Yude, hik gër angol and Yerusalem, hik gër ebar ed ekeg ed Yurëdeŋ el.

5

End osëyali or gër etënd eŋ

¹ Akey amat, Yesu wat këbi bela bën bamëxwër bamëxwër, ga barëreŋu këni kap gër etënd. Ga ÿëpa ko, xeta këno bësëfan bërëxëm bën. ² Ata ñebëta ko, këbi sëyalind mondako:

³ «Nëngandërayindëlebi bër sitarak gër onden bën, gayikwa bën xwënëk owun or gër orën ol!

⁴ Nëngandërayindëlebi bër kë sesërand gërëgako bën, gayikwa Kaxanu ayifara këbi yifara!

⁵ Nëngandërayindëlebi bër nënga këbi onden bën, gayikwa bën kë bëteli ebar el!

⁶ Nëngandërayindëlebi bër ÿandi këbi ola or şenene ang eyamb-yamb fo bën, bër sel këbi ang men fo bën, gayikwa Kaxanu ayël yël këbi eni yamb or şenene ol xali eni med! ayël këbi yël eni ceŋ xali ebi ped.

⁷ Nëngandërayindëlebi bër gë axaŷënan bën, gayikwa Kaxanu axaŷënan këŋo xaŷënan bën bëte!

⁸ Nëngandërayindëlebi bër gë oŵëkw oŵënëk bën gayikwa bën ex bër këŋo wat Kaxanu bën!

⁹ Nëngandërayindëlebi şaland aketëxeta bën gayikwa bën kë hi obaş or Kaxanu ol!

¹⁰ Nëngandërayindëlebi bër kënëbi rixërand në end epëb ed fëb këni end şenene bën, gayikwa bën xwënëk owun or gër orën ol!

¹¹ Nëngandërayindëleŋun ado enun cirërand,

† 4:24 4.24 Améd aŋo, ebar ed Isërayel el do gë ed Siri el emun emat xwën bax. Gër Damas ebaxo gofërener ilëngw in.

ado enun dixërand, ado enun nagaşandërand end ex yo në end oŵac oram.

¹² Nëngandërayindëlejün, mandërayindën onënga ol gayik amaşën atëm kën sêkëx yaŋ gër orën. Enimin mondako banëbi rixërand bëlaŵënel bër Kaxanu bër lëngwatëgu kënjun gër ngwën bën.»

End ongal do gë angoben eŋ

¹³ «Wën ex ongal ond ebar oŋ. Bari angëmëne ongal oŋ axac xacëk, gë ine kē yëw gaşëxe? Alexëx fo ex fac eni bëñërax bela bën? ¹⁴ Wën ex angoben and ngwën aŋ. Angol and yaŋ në etënd aŋ ax gind na monem. ¹⁵ Ani pëtënënd na lambo in do eni ŋoŋ gë enëp, barikan yaŋ kēni xaŵënd ebi ŋobaxënënd dek bër gër iciŵ bën. ¹⁶ Awa ola orewën ol ŋobayindëlebi bela bën, eni wataxënënd benjekax bënd kën rind beŋ do eno cëkwaxën Sorix irewën Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an.»

End acariya do gë bëlaŵënel eŋ

¹⁷ «Këren yëland na mëne anëka yow këme me yepën Acariya aŋ do gë er reya kēni bëlaŵënel in. Ame yow ex na me yepën, barikan me ŋata. ¹⁸ Dal in këmun felënd, enimin, xali ex dëxëta orën ol do gë ebar el, inger gimatak ax dëxëta na gër acariya, xali ex ŋata dek. ¹⁹ Awa ar kē lif apela and xurik ex ba gër acariya do ebi tëyalind bela bën eno tëfëteli an, ajo kē xuri ex ba gër owun or yaŋ gër orën. Barikan, ar kē rind er rek acariya in do ebi tëyalind bela bën eno tëfëteli an, ajo ar gapak ko hi gër owun or yaŋ gër orën. ²⁰ Mëŋ këmun felaxënënd, angëmëne or şenene orewën ol ax nëmëca ex na or bëşalen do gë or Ofariseŋ ol, din an dıl na gër owun or gër orën.»

End oxoŷ eŋ

²¹ «Ax gi ex na nde awël wël kën er fel banëbi bëxarëk bërewën in: “Ax gi ex na monaŵ ala. Ar këŋo laŵ yo ala, ar kiti exo.” ²² Barikan, wëno ga re këme, ar këŋo xoŷën yo abaŷe arexëm, ar kiti exo. Bëte ar këŋo re yo abinëm: “Wëj aşoŷik ey!” Bëxarëk bër Bëşëwif bën ŷapëk eŋo kiti. Bëte ar këŋo re abinëm: “Wëj afënrëx ey!” ar gër xodux exo. ²³ Awa angëmëne şadaxa ye këy ey di gër angëb do fën ey kwitaw mëne abaŷe arey ŷeŷ xoŷën ki na, ²⁴ tebël şadaxa ijo na gër angëb ey mara en ketënëgu pere. Do and kën xetënëgu aŋ, bakaw ey ŋata şadaxa irey in. ²⁵ Angëmëne eŋun kucar gë ala do en yend ond gër kiti oŋ, wëlër in ngëŋ gër fëña kēdi kën fiat exi dëxwëx gër axiti do axiti an exo cena eŋo pel anëkona an exi mēla gër përa. ²⁶ Dal in këmi felënd damana ey canaxën gër epëra elo, kodı irey in dek këy necët.»

End orekar eŋ

²⁷ «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Ax gi ex na mondi orekar ol.” ²⁸ Barikan wëno ga re këme, ar këŋo nëkon yo asoxari do eŋo ŷandi eni dakido, anëka ri kēni orekar ol gër emëkw edexëm. ²⁹ Angëmëne angës and liŵ aŋ ki lënanënd eñëŋënaŋ eŋ, nongoloyëtël ey dap caw! Gayikwa pecanëlexi ey bayi gë angës amat, gë exi dëxw Kaxanu dek eman eŋ gër xodux or ax domind na gë edomi. ³⁰ Angëmëne ataxan andey and liŵ aŋ ki lënanënd eñëŋënaŋ eŋ, kacal ey dap caw! Pecanëlexi ey bayi gë ataxan amat gë exi dëxw Kaxanu dek eman eŋ gër xodux or ax domind na gë edomi.

End ecapër ed eñër eŋ

³¹ «Acariya aŋ rek: “Ar këŋo feland asoxari arexëm an, pëxwënëleŋo kayëta ir ex sede ir acapëra.” ³² Barikan, wëno ga re këme, ar këŋo fela yo asoxari arexëm

xarak ax gi ex na në end orekar, në ecëñëta eño gër orekar. Do ar këño ýer yo asoxari ar fela këño icën indexëm, në edi exëni orekar ol gë asoxari ajo.»

End eyaşar eñ

³³ «Awël wël kën bëte mène afel fel banëbi bëxarëk bërewën: “Ax gi ex na monjaşar, barikan and këy yaşar gër oŵac or Axwën, dil ari er re këy in.” ³⁴ Barikan wëno, ga re këme, ax gi ex na dëñ monjaşar. Ax gi ex na monjaşar an: hik orën ol gayik añëpara and owun or Kaxanu añ ex. ³⁵ Ax gi ex na monjaşaran ebar el gayik ambëñaxën andexëm ex. Ax gi ex na monjaşaran bëte Yerusalem in gayik angol and emun etëm añ ex. ³⁶ Ado gaf irey in dëñ ax gi ex na monjaşaran gayik emban gematak ay kor na ey peşën, bëte ay kor na ey banëngënin end feşëk eñ. ³⁷ Gër ed ebax ey yaşar, ga ŵa ŵa këy del “Awa”, bari ga ñëp ñëp këy del “Ali”. Gë ýeý baş këy na, awa er şabucara ex.»

End emaşar eñ

³⁸ «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Ar këño fëtinën yo ala angës, pëtinënëleno mëñ bëte andexëm añ! Bëte ar këño foyëtën yo ala añënga, poyëtënëleno mëñ bëte andexëm añ!” ³⁹ Barikan wëno ga re këme mène axo gi ex na monjaka axeýax ar ki rixërand an. Angëmëne ala exi cën gër aňam and liw, bexënëlo and şame añ. ⁴⁰ Bëte angëmëne ala exi kwëñexënënd gayik aýandi ýandi këño exi kan acud atëm añ, tebënëlo gë anëngwën ak. ⁴¹ Angëmëne ala nëýali ki na eyo dëbin edëb etibax në apakan amat dëbinëlo në şapakan baki. ⁴² Ar ki xarand an, yëlëlo do ar ýandi këño eyo ñomëx an, këreyëño dëc na.»

End eñan ed bërangoýëra eñ

⁴³ «Ax gi ex na nde awël wël kën er rek acariya in: “Balindëlexi end aşandax eñ, do cusëlo arangoýëra andey an.” ⁴⁴ Barikan, wëno ga re këme: ñanindënëbi bër xoýër këñun bën, calenindënëbi bër këñun rixërand bën. ⁴⁵ Mondako këni nangëraxën bela bën mène wën obaş or Faba Kaxanu hi kën, mëñ ar ex yañ gër orën an. Enimin mëñ key yo key këbi ñoband gë eňan endexëm eñ bela bën, hi këni bëxeýax, hi këni bër şenene. Bëte abi dëcënd na tëb in, hi këni bër şenene hi këni bësëmbak. ⁴⁶ Angëmëne eñun balënd end bër këbi balënd endewën bën fo, amaşën and fe wa kën şotëx gër Kaxanu? Ax gi ex na nde bësëf bër şagale bën dëñ mondako wata këni? ⁴⁷ Do angëmëne gë bëmaýe bëndewën bëñ fo kën şëmarënd, ecarax end fe wa kën rind? Ax gi ex na nde bësëmbak bën dëñ mondako wata këni? ⁴⁸ Ang hi ko şenene Kaxanu, Sorix irewën ak, mëñ ar ex yañ gër orën an, wën bëte giyin şenene mondako fo.»

6

End edëcara ed bëxaýëanaxik eñ

¹ «Angëmëne benjekax kën rind, këren caland na enun wat bela bën. Angëmëne mama dëñ kën rind enun wataxën, amaşën an cotëx na gër Sorix irewën Kaxanu, mëñ ar ex yañ gër orën an. ² And këyëbi rëcarand bëxaýëanaxik añ, kërey deyarand na poyoma eni cëkwaxën bela. Ax gi ex na nde mondako këni rind bëýëñax bër kë labayand bën gër baciw bacaleya do gër opëña ond gër angol enëbi cëkwaxënënd bela bën? Dal in këmun felënd, mondako kë şanënd amaşën andebën añ. ³ Barikan, wëj and këyëbi rëcarand bëxaýëanaxik añ, ataxan and şame añ kërex nangënd na er kë rind and liw in. ⁴ Dëcarayindëbi bëxaýëanaxik bën xarak bela bën ani watënd na, do Faba Kaxanu mëñ ar kë watënd er këy şonënd an, aŵaşën ki ŵaşën.»

End cale eñ

⁵ «And kën şalend aŋ, kĕrenĕbi tĕfĕtelind na bĕyĕŋĕnax bĕr kĕ labayand bĕn. Moŋan űan cale ind mokwĕşa lĕf gĕr baciw̃ bacaleya iŋ, do gĕ ind gĕr ocanditĕra od opĕŋa od gĕr angol iŋ enĕbi wataxĕnĕnd bela bĕn. Wĕno đal in kĕmun felĕnd, mondako kĕ şanĕnd amaşĕn andebĕn aŋ. ⁶ Barikan, wĕj and ki yĕandi ey cale aŋ, pĕral ebĕt ed aciw̃ anakaya andey el, ey calexĕn. Faba Kaxanu, mĕj ar ki watĕnd an, ayakali ki yakali er kĕyo xarand gĕr ed bej in. ⁷ Bĕte and kĕn şalend aŋ, kĕreŋun kurelind na eyeyan el, bĕsĕmbak bĕn kĕ yĕland mĕne monjeyan mbaŋ fo ko yakalind Kaxanu. ⁸ Kĕrenĕbi tĕfĕtelind na! Gayikwa Faba Kaxanu đek ko nangĕnd er yĕandi kĕŋun in đamana eno karaxĕn. ⁹ Baxĕtin ang yĕapĕk eno calend ak:

“Faba irebi, wĕj ar ex gĕr orĕn an,

Mĕnĕlex oŵac orey ol,

¹⁰ Yowĕlex owun orey ol.

Dil gĕr ebar er yĕandi ki in

ang kĕy rind gĕr orĕn ak.

¹¹ Yĕlindĕbo key yo key er kĕmi yamb in,

¹² Tebanĕlĕbo bebĕr kĕmĕni wĕnanĕnd bela bĕn

ang kĕmĕni sebanĕnd ak biyi bĕte bĕr kĕbo wĕnanĕnd bĕn.

¹³ Kĕreyĕbo teb na ebo naŋĕtarand do mi mendĕrand. Dacĕtĕlĕbo gĕr Aŷĕŋĕnax!”

¹⁴ Angĕmĕne wĕn aseban kĕnĕbi sebanĕnd bela bĕn bamena band kĕnun wĕnanĕnd baŋ, Faba Kaxanu, mĕj ar ex yaŋ gĕr orĕn an, aseban kĕŋun seban wĕn bĕte.

¹⁵ Bari angĕmĕne anĕbi tebanĕnd na, aŋun teban na đe wĕn bĕte bamena bandewĕn baŋ.»

End etiwi eŋ

¹⁶ «And kĕn siw̃ind aŋ kĕren kaŷĕninand na ang bĕyĕŋĕnax bĕr kĕ labayand ak. Bĕn ata đexas in đĕj kĕni yĕŋĕninĕnd eni nangĕraxĕn bela bĕn mĕne asiwi siwi kĕni. Dal in kĕmun felĕnd mondako kĕ şanĕnd amaşĕn andebĕn aŋ. ¹⁷ Barikan wĕj and kĕy siw̃ind aŋ, đexasal aye do ey ceyaya angiri in gĕ gaf ak. ¹⁸ Bela bĕn kĕreni nang na mĕne asiwi siwi kĕy. Barikan, Faba mĕj ar ki watĕnd gĕr ed bej an, awaşĕn ki waşĕn.»

End napul eŋ

¹⁹ «Kĕren kwĕjĕnalind na napul ir şot kĕn gĕr ebar ro in gayik axor ex ex yaner, axor ex eni űama oyame ol, bĕte axor ex eni med bĕrek gĕr ed wĕxĕta kĕn.

²⁰ Barikan, taŷĕndĕn napul in gĕr orĕn gayik fĕn ax yaner na, oyame ani űama na, bĕrek ani nĕxen na ofĕra eni dekaxĕn lĕf gĕr ed xwĕt kĕn. ²¹ Awa gĕr ed xwĕt kĕy napul irey in, fĕn ex anjĕlan andey aŋ.

²² «Bangĕs baŋ ang lambo fo ex gĕr eman. Do angĕmĕne bandey baŋ bamĕngw ex đek eman endey eŋ xĕrikĕrak. ²³ Barikan angĕmĕne baciwĕk ex, đek eman endey eŋ şamĕđanĕk. Awa, angĕmĕne er kĕy yĕland angoben ex in ax gi ex na angoben, wĕj anĕka xul ki ecamĕđan el!»

End odendĕran eŋ

²⁴ «Ala ax kor na exo gi xadĕp ir bĕxwĕn bĕxi ba ebi diyeninĕnd bela bĕxi. Enimin afo eŋo cus aŷanar an do eŋo űan axinĕm an, eŋo pĕb aŷanar an do eŋo yaf axinĕm an. Mĕj ex, wĕn an kor na eŋun balĕnd gwĕr fo end Kaxanu eŋ do gĕ end kodi eŋ. ²⁵ Mĕj kĕmun felaxĕnĕnd kĕren dendĕrand na gĕr aniyan andewĕn end er kĕn yamb eŋ, end kĕn er şeb eŋ, ba end banjĕm band kĕn şuda eŋ. Aniyan andewĕn aŋ xĕbĕnĕk nĕmĕc eyamb-yamb in, bĕte eman eŋ xĕbĕnĕk nĕmĕc banjĕm baŋ. ²⁶ Ax gi ex na nde aye kĕnĕbi watĕnd oşĕl ol: ani nedĕrand na, ani kanarand na, bĕte yowĕy ani cacĕnd na. Barikan Faba Kaxanu, mĕj ar ex yaŋ gĕr orĕn an, kĕbi lĕband. Ako

nde yëla kën mëne endebën eñ kënjo balënd nëmëc gë endewën eñ? ²⁷ Wën ang hi kën ako, noño wa kē xor exo baša bakey gër aniyān andexëm gë odendëran ok?»

²⁸ «Do ine cëñ wata kën edendëran ed në end banjëm el? Ax gi ex na nde aye kën watënd opëtëfët od ondës ond gër apuỹ ok: ax diyenind na, bëte ax banënd na banjëm. ²⁹ Barikan, ado Salomon dëñ gë dek enjaran endexëm eñ, mëñ ar hi bax gë napul isëm an, ondës oño kënjo xucand oye ol. ³⁰ Gayikako Kaxanu kē ÿañënënd mondako ondës ond gër olen oñ, ond ex ro doro do ecan gër xodux oñ, anjun din na nde nëmëc enjekax wën? Ata wën bër gë ekwëta etil hi kën de. ³¹ Këren dendërand na end er kën yamb eñ, end er kën šëb eñ, ba end banjëm band kën šuda eñ. ³² Beño dek bër año kwëta ex na Kaxanu fo bën kē šaland wayët beño. Barikan Faba, mëñ ar ex yañ gër orën an, anang nang ko mëne aỹap ÿapëk en cotëra bebijo dek. ³³ Calayindën pere owun ol do gë ola or šenene orexëm ol gër aniyān andewën. Ata fo këñun sënd dek bebër këñun ÿandi en cot bën. ³⁴ Akey and ecan añ gë andexëm kē rendëra, wën këren dendërand na. Akey and ex yo, er kën šot in, pedindëleñun.»

7

End enëp ed bela eñ

¹ «Ax gi ex na mokiti bela bën këdi këñun xiti Kaxanu wën bëte. ² Enimin, ang këñëbi xitind bela ak këñun xiti wën bëte. Gë acariya and këñëbi sëyinënd bela añ fo këñun wäšën wën bëte. ³ Ineña këy nëkonaxënënd atëxësëx and lëña kënjo abinëx añ do këy nemënd mëne wëj yer xëcar in lëña ki? ⁴ Ba mondake wa këy xor eyo pel abinëx: “Nëmël mi dëxëtën atëxësëx and gër angës añ”, xarak wëj yer xëcar in lëña ki? ⁵ Wëj aỹëñëx ar kē labayand hi këy. Dëxëtël wa pere xëcar ir gër angës andey in ey wataxën aye atëxësëx and lëña kënjo abinëx añ. ⁶ Këdi këñun šenaxën enun ñatëra, kërenëbi yëlënd na ewënëk in oñañët ok. Bëte këdi këni wëñëra oyeri ok, kërenëbi dapañënd na bambëxwëbëxw bañ.»

End ekara ed Kaxanu eñ

⁷ «Karayindëno Kaxanu eñun yëlëraxën, calayindën en cotaxën, tēmbindën enun përetëxaxën ebët el. ⁸ Enimin ar kē xarand an, ayël këno yëlënd. Ar kē šaland an, ašot këno šotënd. Do ar kē sēmbënd epëra an afërëtën këno fërëtënënd. ⁹ Ala nde exëna ang hi kën ro ako, ar kënjo yël itox indexëm ekaỹ and kënjo xara eyamb-yamb añ? ¹⁰ Bëte ala nde exëna ar kënjo yël andën and kënjo xara ekan añ? ¹¹ Ax gi ex na nde ang xwëj kën yo anang nang kën eyël ed obaš orewën bebër yek el? Awa Sorix irewën, mëñ ar gër orën an, abal kënjo balënd nëmëc endewën eñ do ayël këbi yël bebër yek bën bër kënjo xarand bën!»

¹² «Ang këñun ÿandind enun dinënd bela ak, wën bëte dinindënëbi mondako fo. Mondako rek acariya añ, gë okayëta od bëlañwënel ok. ¹³ Dilin gër ebët ed mërey, gayikwa ebët ed fëña ir kē wëland gër enemi el aỹang ÿangëk, do bëranjëm kē lilënd. ¹⁴ Mërey hik de ebët el do gë fëña ir kē řatelind gër aniyān in, ani ñëmb ex na bër kē watënd bën.»

End bëlañwënel bënëgwëš eñ

¹⁵ «Titinayin, bëlañwënel bënëgwëš kē yow na. Er këni hi fac-fac in ang opeỹ onambik fo xarak lëf-lëf in ang ojëlemu okeyax fo hi këni. ¹⁶ Gë odëwëreñwen odebën ok, mëne ngëñ gë bebër këni rind bën këñëbi ÿana enëbi pëlëtënd. Ax gi ex na nde ala ax kwëcand na reseñ në andëmbën? Bëte ala ax kwëcand na ondan në apeb? ¹⁷ Atëx anjekax añ, odëwëreñwen ojekax fo kē rëwënd. Atëx añëñëx añ, odëwëreñwen oñëñëx fo kē rëwënd. ¹⁸ Atëx anjekax añ, ax gind na gë odëwëreñwen oñëñëx, atëx añëñëx añ ax dëwënd na odëwëreñwen ojekax. ¹⁹ Ax gi ex na nde

atëx and ax dëwënd na odëwërëwën ojekax aṅ, asaŵ këni sawënd do eni dṅap gër xodux? ²⁰ Awa bëlaŵënel bënëgwëš bën, gë bebër këni rind bën kënebi ŷana enëbi pëlëtënd.»

²¹ «Ax gi ex na dṅek bër ke wăcërand: “Axwën, Axwën” bën kë lil gër owun or gër orën, barikan afo ar kë rind oṅandi od Faba ir yaṅ gër orën an. ²² Yatir këme bakaw gër ngwën ro mëni kiti bela bën, bëranjëm kë ŷana exe denitaxënënd. Ata bërëmar eni dend: “Axwën, Axwën ax gi ex na nde paḅ gë oŵac oreŷ ol bami yeyanënd ang bëlaŵënel, bëte paḅ gë oŵac oreŷ ol bamëni wăyënd bëyël bën gër bela?” Bëjo bëte: “Axwën, ax gi ex na nde biŷi gë oŵac oreŷ ol bami rind becarax bendanjëm?” ²³ Barikan er këme ŷana mëni yakand: “Wëno amun nang ex na dṅe! Pacanaxëne wën bëwëndëran bëjo!”»

End amatinali and baciŵ baki eṅ

²⁴ «Awa ar kë baxëtënd eyeyan edam do exo dind ang re këme ak, ang asošan arenik ar bayëk aciŵ andexëm në aparëfac fo hi ko. ²⁵ Ga yowëk tēb in, ofesa oṅ ŷëmëk, ekoc el šëñëk aciŵ aṅo: bari ax wëc ex na gayikwa edëḍa edexëm el gër aparëfac hi bax. ²⁶ Barikan ar kë baxëtënd yo eyeyan edam do axo dind na er re këme in, er këni wëndër gë afënirëx ar bayëk aciŵ andexëm në edini fo. ²⁷ Ata and yowëk tēb aṅ, oṅëm ol šëñëk aciŵ aṅo. Ataṅ wëcëc do yëcarëk dṅek.» ²⁸ And ḥata ko Yesu aṅ, bela bën dṅek šaran këbi ang babi sëyalind ak. ²⁹ Enimin gë or gapak babi sëyalind, ax gi ex na ang bëšalen bërebën ak.

8

End ar gë ameyṅ eṅ

¹ Yesu ga ḥata ko ang babi sëyalind kap gër etënd ak, šëla ko. Ata amëxwër and bela aṅ këno sëfand bura-bura. ² Na xacëraw këṅo ar gë ameyṅ, foxi ko gër lëngw irexëm do ko rend: «Axwën, ga ŷandi ŷandi ki, axor këy xor eye mënën me pak.» ³ Yesu ga ḥëmba këṅo, re ko: «Awa aṅandi wa ŷandi ke, mënël!» Ataṅ ala aṅo wën ko ga šanëk ameyṅ aṅ. ⁴ Ata Yesu fel këṅo: «Awa ala këreyëṅo pel na dṅe! Barikan, yel exi nëkon ašadaxan an ey dixën šadaxa ir ewunëtan in, ang ŷëgw ko Moyis ak eni nangëraxën bela bën osede oreŷ ol.»

End emun end ocoroḍa eṅ

⁵ Ga xucak eṅo, Yesu ko wăṅind gër Kafarënewum. Ga ko ḥat, emun end ocoroḍa xacëra këṅo do këṅo xarand: ⁶ «Axwën, ariyenin aram an šëxwërak gër iciŵ, ata mbaṅ exo.» ⁷ Yaka ko Yesu: «Wëno ayeli këme yeli mo pakën.» ⁸ Ata re ko emun end ocoroḍa eṅ: «Axwën, adokiṅ wëj nde ey ṅat gër yangana iram? Axe ṅap ex na! Barikan, yeyanël tuṅ emat ata ko fak ariyenin aram an. ⁹ Gayikwa wëno dëṅ ariyenin ar bëlëngw bëram hi këme do ari këme rind ang këne felënd ak. Wëno bëte gë ocoroḍa od këmëni lëngwën hi këme. And këmo laŵën ibat aṅ, aye ko yend, and këmo wăc išëxe aṅ, exe tēkaw. Bëte and këmo fel ariyenin aram exe din ŷeyṅ aṅ, ari ko rind.» ¹⁰ Yesu, ga baxët këṅo emun eṅo, nëngan këṅo endexëm eṅ. Ata fel këbi bër baṅo sëfërand bën: «Dal in këmun felënd, ado gër wën Bëyisërayel ro dëṅ, elod amo wat ex na ar gë ekwëta edako rako an. ¹¹ Ga re këme, akey amat, bebët yo bebët këni xaniraw bela bëranjëm enëbi ketëna Abëraxam, gë Isak do gë Yakob gër ḥambëran ind gër owun or gër orën. ¹² Barikan obaš or gër owun ol, aŵaṅ kënebi wăṅ gër ecamëḍan ed fac. Mondako këni ŷana eni denitand do eni ṅatënd ebasa el.» ¹³ Ata ga ḥata ko eṅo, fel këṅo emun end ocoroḍa eṅ: «Maṅil! Ga xwëta këye ako, afak ko fak ariyenin arey an!» Ata ga yeyan ko mondako fakëx ko ariyenin an.

¹⁴ Ga xucak eno, Yesu ye ko gër iciw̃ ind Simon Piyer. Sëk këno ayaraw̃en isoxari ir Simon Piyer ga sëxw këno. ¹⁵ Yesu ga hëmba këno na, ayaraw̃en ar Simon Piyer xoc këno atan acëxwël an. Ata xani ko xwiriš ebi dëba. ¹⁶ Genëka, wëlanëgu këno bër gë bëyël bëranjëm. Ga xeŷan këbi na, bëyël bën šan këni gër bela do fakën këbi bëte dek bësëxwëra bër wëlaraw banëbi bën. ¹⁷ Mondako hata bax er re baxo alaw̃enel Esayi in end Yesu en:

«Mëŋ lëbinak toro indebi in,
Mëŋ nëmbak ocëxwëra odebi ok.»

End etëf ed Yesu en

¹⁸ And wata ko Yesu mëne në eñëmbërëgu exëni bela bër xeta baŋo bën, fel këbi bësëfan bërëxëm bën eni kegëta anjer an! ¹⁹ Ata ga këni ye ond gër anjer on, ašalen abat xacëra këbi do ko rend: «Asëyali, asëyali, wëno gër ed këy ye yo, asëf këmi sëf.» ²⁰ Yaka këno Yesu: «Ax gi ex na nde anang nang këy mëne ojakëra ok gë oŵaŷi exëni, do ošël or gër orën ol, gë oyël exëni? Bari wëno Asëniw̃ ar ala an, ado gë aňombe ak dëŋ axe gi ex na.» ²¹ Ata gër amëxwër and bësëfan rëw̃ ko bëte ala: «Axwën, wëno cëŋ faba nemik! Tebanële tan me ye mo mëxwëtar pere.» ²² Ata Yesu yaka këno: «Tebëlëbi bësësëk bën eni mëxwëtar do wëj tëfëguye wëno!»

End ekoc ed gër anjer en

²³ Yesu gë bësëfan bën fëra këni gër ikulun do këni xegëtand. ²⁴ And hi këni mërëxand gër anjer an, hatëguk tëb ind gë ekoc etëm. Ata men on kë xanind bomen bomen xali kë rëmbayand ikulun in. Yesu mëŋ, këno rašënd yem. ²⁵ Ata bësëfan bën ga bu këbi, sëka këno do këno nëngëtënd: «Axwën, Axwën ecëselebo de! Pexënëlëbo!» ²⁶ Ga nëngëta ko, wëka këbi: «Ineŵa yëdaraxën kën go? Ineŵa ex ekwëta etil ed šot kën elo?» Ga xani ko na, xeŷan ko anjer an gë ekoc el. Ata yeriri! ²⁷ Ga šaran këbi bësëfan bën këni wëkarënd: «E ala ajo? Ado anjer an gë ekoc el dëŋ abaxëtën këno baxëtënënd!»

End bër gë bëyël en

²⁸ Yesu gë bësëfan bën ga xegëta këni, hat këni gër ebar ed Bëgadara. Ata xacëra kënebi bësošan bëxi bër gë bëyël. Gër oňeg šanëgu bani do ŷigën bani xali. Ado ala abax yëxw na exo kuca feña ir oňeg in. ²⁹ Ga hat këni gër ed hi baxo këni xeŷënd: «Xey wëj Asëniw̃ ar Kaxanu, ineŵa yowaxënëgu këy ro? Ba eyëbo narën nde yow këy xarak ax ŋat ex na amëd an?» ³⁰ Nacët ako, bambëxwëbëxw banëbi xadacërand na. ³¹ Ata bëyël bën këno xarand Yesu: «Këla ga ŵa ŵa këy, cëňetalëbo mëni dfl bambëxwëbëxw baŋo fën!» ³² Ata re ko Yesu: «Yeyin!» Ga šan këni gër bësošan bëxi bëjo, bëyël bën lil kënebi bambëxwëbëxw baŋ. Bambëxwëbëxw baŋ hër këni gand engew̃ ler gër bëŋa ir anjer, latira këni polo gër men do noŷeli këbi dek kece in. ³³ Bëxadac bën šapër këni bër, hërëra këni xali gër angol reyarax këni dek end bër gë bëyël en. ³⁴ Ata dek angol an xacëra këno Yesu. Sam ga wat këno, xara këno exo ŋawëta ebar edebën el.

9

End aseŷik en

¹ Ata Yesu baka ko polo gër ikulun, xegëta këni gë bësëfan bën anjer an do kwël ŵaŷi këni gër angol andebën. ² Na gër ed hat bani, lëbiw këno aseŷik në angaw̃. Gogo nde ga nang ko Yesu mëne bëjo axwëta xwëta këno. Fel këno aseŷik an: «Asëniw̃en kapinal, wëno anëka seban këmi bamena bandey baŋ.» ³ Ata bëšalen bër ebax na bën këni rend: «Në ecir eno Kaxanu.» ⁴ Ga nang ko Yesu ang bani yëland ak, wëka këbi: «Wën ineŵa oŷëlan oňëŋenax oko gër oŵëkw orewën? ⁵ Ineŵa saxëk me de:

“Anëka seban këmi bamena bandey ban nde”, ba: “Kanil, ey dëkw ebën edey el ey yexëra nde?” ⁶ Barikan en nangaxën mëne wëno Asëniw ar ala an, ašot šot këme or gapak or mëni tebanënd bela bën gër ebar ro bamena ban, në epelemo asejik an: “Kanil, ey med angaw andey an do ey maži!” ⁷ Ata na dëj asejik an xani ko xwiriš do kwël waji ko. ⁸ Ga wat këni ecarax ejo, amëxwër an yëdara këni, ata këno šëkwand Kaxanu mëj ar yël këbi bela panga itëm ind mondako an.

End Maco eñ

⁹ And xani ko Yesu okucan an, wat këno asošan ar këno wacënd Maco ga jëpa ko lëf gër aciw and bësëf bër šagale. Fel këno: «Wëj tefëguye!» Ata xwiriš Maco do kwël sëf këno. ¹⁰ Ga jëpara këni gër iciw ind Maco, yowëraw këni bësëf bër šagale do gë bëwendëran bëranjëm eni yambëra gë Yesu do gë bësëfan bërexëm bën. ¹¹ Ga wat këni ejo, ofarisenj ok kënebi hëbandërand bësëfan bën: «Inëwa këni yambëraxënënd asëyali arewën an gë bësëf bër šagale bën do gë bëwendëran bën?» ¹² Ga wël këbi Yesu, yaka ko: «Bëšëxwëra bën kë yend gër axora, ax gi ex na bëbëngw bën. ¹³ Ata yeyin en tëyax er wacayak eyeyan elo in: “Er wëka këmun wën bulunda iram in, en gi gë axaženan do eñun balërend, ax gi ex na en dind ocafaxa.” Wëno bëwendëran yow këme mëni pel eni nëngwët ola orebën ol, ax gi ex na bër šenene*»

End etiwi eñ

¹⁴ Ata hatëgu këni bësëfan bër Šan Batis bën, wëka këno Yesu: «Inëwa bayik ani tiwind na bësëfan bërey bën ang këmi siwind lan biyi gë ofarisenj ak?» ¹⁵ Yesu yaka këbi: «Odawo od šambenjar ir kë jërënd ok axor nde këni xor eni caminarand xarak gër ekana bayi këni? Ayow kë yow bakey band këni šapër ban, amëd ajo këni siwi.

¹⁶ «Ala ax kadënd na anjëm akarëk gë angašax gayikwa angašax an ata kë reg akarëk an do ex nesi kaš-kaš. ¹⁷ Bëte andamat fo ex, ala ax cëlënd na ngoy ingaf në bamote bakarëk. Angëmëne ala exo di mondako, bamote ban kë fëtira ex nexënara do ngoy in ex dexira. Në bamote bangašax japëk mocël ngoy ingaf in ex gixën momëxwëta.» ¹⁸ Ga këbi felëra mondako, hatëgu ko alëngw ar aciw acaleya. Foxi ko gër lëngw irexëm ko rend: «Asëyali endënaw endam eñ ecede-ecede xoti ko, yeye eyo nëmba ata ko liya gašëxe.» ¹⁹ Ata Yesu gë bësëfan bërexëm bën sëfër këni gë ala ajo.

²⁰ Ata fed këni gër fëna gë asoxari ar baño yexayaxënënd ošat elod bëniy epëxw gë bëki. Ga nëfënëfa ko gër enga, sëkën këno Yesu do xwixwëta ko ambana and acud andexëm an gand epoy. ²¹ Rixën baxo mondako asoxari ajo, axwëta xwëta baxo: «Exe kayënd yo me kwixwëta banjëm band Yesu ban afak këme fak.» ²² Sam ga xwixwëta ko tuñ, Yesu šena ko. Ga wat këno asoxari an, re ko: «Abiwën kapinal! Ga xwëta këye pakël!» Atan kwël na fo fak ko. ²³ Ata hat ko Yesu gër iciw ind alëngw ar aciw acaleya. Sëk këbi bëfarix bër bacëroti do gë amëxwër and bela ga këni bara ofarix ol gë otes ok. ²⁴ Ata re ko Yesu: «Pacanayin, endënaw eñ araš fo këno rašënd, axo cës ex na.» Barikan, ga wël këno këni yepënënd er re ko in. ²⁵ And nëcëtëra këbi amëxwër an, Yesu lil ko gër ed ren bano. Ga lëk këno gër ataxan, endënaw eñ xani ko kwengweremët. ²⁶ Ata wëlik endey ejo dëk ebar ed Galile el.

End bëšiwëk bëxi eñ

²⁷ And fakët ko Yesu oñe an, bëšiwëk bëxi këno sëfand do këni xeyënd: «Asëniw ar Dafid, Asëniw ar Dafid, kayënanëlexi wa biyi!» ²⁸ Ga hat ko gër iciw, sëka këno. Ata wëka këbi: «Axwëta nde xwëta këne mëne axor këme xor mun pakën?» Yaka këni: «Axwën, axwëta xwëta këmi.» ²⁹ Ga këbi nëmba gër bangës ko rend: «Awa ga xwëta

këne ako, pakiyin!» ³⁰ Ga šiŵëta këni, Yesu xëja këbi eni cësinali eņo. ³¹ Barikan bën ga šan këni na, gër ed këni ye yo bani reyarand end Yesu eņ.

End amuma eņ

³² And ye këni bëšiŵëk aņ, wëlaw këno bëte amuma and lil baņo ayël. ³³ Yesu, ga nęcët këņo ayël ajo, amuma ko yeyandërand aye. Ata amëxwër aņ ga šaran këbi, këni rend: «Awa elod ane wat exe na end ako rako eņ ro gër ebar ed Isërayel!» ³⁴ Barikan, ofariseņ ok këni rend: «Gë panga ind emun end bëyël inј këbi nęcëtënd bëyël bën gër bela!»

³⁵ Ga xucak eņo, Yesu ko sëfërand bangol baņ: batëm baņ, do gë batil baņ, do ko femërand Atëfëtan and owun or Kaxanu aņ gër baciŵ bacaleya. Bëte afakën babi fakënënd bela bën ošëxwëra or ex yo. ³⁶ Ga wat këbi bela bën bamëxwër, bamëxwër, xaŷënan këņo gayik er hi bani ang opeŷ od gë axadac këm fo. ³⁷ Ata fel këbi bësëfan bërexëm bën: «Ekanara ed eyamb el đek ŷëmbëk, bari bëxana bën ani ñëmb ex na. ³⁸ Awa caleyno axwën eyamb ebi bašaw.»

10

End oparëxanda epëxw gë oki eņ

¹ Akey amat, Yesu wac këbi bësëfan epëxw gë bëxi bërexëm bën do yël këbi panga ind enëbi nęcëtaxënënd bangoc bañëņëxax baņ gër bela do bëte enëbi pakëtaxënënd ošëxwëra or ex yo do oseŷi or ex yo. ² Mondako ebax omac od oparëxanda epëxw gë oki ok: Simoņ ar nëngwët baņo Piyer an, do gë Andëre abinëm; Šak gë Šaņ bosëniŵ bor Sebede. ³ Filip gë Barëtelemi, gë Toma, gë Maco, asëf ar šagale an. Šak, asëniŵ ar Alëfe an, do gë Tade. ⁴ Simoņ aŵëran an do gë Yuda Isëkariyot, ar lëxw baņo Yesu an.

End andiyen and oparëxanda eņ

⁵ Bën ebax epëxw gë bëxi bër lawën babi Yesu bën. Damana eni yexën, bapela baņo yël babi: «Këren yend na gër bër ax gi ex na Bëšëwif bën, bëte këren dëlënd na gër bangol band Bësamari baņ. ⁶ Yeyindën gër Bëyisërayel bër nambërak ang oyel fo bën. ⁷ Pemërayindën tar fëña in mène owun or gër orën ol dam ex. ⁸ Pakëninđënëbi bësëxwëra bën, kaninindënëbi bësësëk bën gër ecës, mënëninđënëbi bër gë amëŷ bën. Nęcëtindënëbi bëyël bën gër bela. Ang xaŷënan këņo Kaxanu wën ak, wën bëte kaŷënanindëleņun mondako fo bela bën. ⁹ ŷoweŷ këren penand na: ax gi ex na kaņe, ax gi ex na kodi, ax gi ex na yawale, ax gi ex na wešeni gër enar end gë bëmboto. ¹⁰ Bëte ŷoweŷ këren penand na: ax gi ex na ambaß, ax gi ex na bacud baki, ax gi ex na baped band enëmba, ax gi ex na ošët. Ax gi ex na nde arandiyen an alëba këno lëband gër ed ko riyenind?»

¹¹ Ata re ko bëte Yesu: «Gër ed kën ñat yo hik angol atëm, hik ingol itil, mëkayindën ba ala exëna ar ŷapëk eņun kwëtaya. Angëmëne ala exëna ar xwëtaya këņun bayiyin gër iciŵ indexëm xali yatir kën xuca. ¹² Gër iciŵ ind bër kën ñat, cëmayindënëbi. ¹³ Angëmëne bër gër iciŵ inјo bën gë emëkw ed šenene xwëtaya kënun, ašot këni šot obetak orewën ol. Bari angëmëne aņun kwëtaya ex na gë emëkw ed šenene, obetak ol wën këņun bayi. ¹⁴ Angëmëne en ñat në iciŵ ba në angol do bela bën eni ñëp enun kwëtaya in, canin gër iciŵ inјo ba gër angol aņo, pëxwëcayindën obar od lëkak gër osapar orewën ok. ¹⁵ Dal in këmun felënd, yatir kiti ind Kaxanu bela bëjo ayëka këbi yëka nëmëc Bësodom do gë Bëgomor bën.»

End toro ind në end Yesu eņ

¹⁶ «Awa ga këmun lawënënd ako en pemërand end owun or gër orën eņ, anëka hi kën ang oyel or šit në ojëlemu fo. Awa perënayindën ang bandën fo, do bëngwin

ang olëxwëte oxwël kwël fo. ¹⁷ Titinalindënëbi Bëšëwif bën gayik alëxw kënun ÿana enun dëxwënd gër kiti. Bëte mbañ kënun ÿana enun këmërand gër baciw bacaleya bandebën. ¹⁸ Awëlara kënun ÿana enun mëlarand gër kiti. Awëlara kënun ÿana enun mëlarand në end oŵac oram gër bëlëngw do gër bemun en deyaraxën endam eñ: gër Bëšëwif, do gër bër ani gi ex na Bëšëwif. ¹⁹ Barikan and kënun lëxw gër bëxiti añ, kërenun bëlanënd na ang kën yeyan ak ba ang kën yaka ak. Ata amëd año dëñ kën ÿana en nangënd ang kën yaka ak. ²⁰ Angoc Amënëk and Sorix irewën and ex gër oŵëkw añ kë ÿana eñun pelënd ang kën yeyan ak. ²¹ Bër hik ekun ebat bën alëxwër këni ÿana eni dëxwër gër ecës në end oŵac oram: obaš ol eni dëxwër, bëxarëk bën enëbi dëxwënd obaš orebën ol do obaš ol enëbi dëxwënd bëxarëk bërebën bën. ²² Ata në end oŵac oram bëla bën dek kënun šusëra. Barikan, ar kë xemëna an, ar kë lëkaya endam xali gër ecës an, afex ko fex. ²³ And kënun narën në angol añ, gërin në acëxen. Dal in këmum felënd, an pañ na bangol band gër ebar ed Isërayel bañ me bakaw wëno Asëñiŵ ar ala an. ²⁴ Asëfan an año kucand na onëngëran asëyali arexëm an. Bëte xadëp in año kucand na or gapak axwën arexëm an. ²⁵ Gilexo tuñ asëfan an ang asëyali arexëm ak, do xadëp in ang axwën arexëm ak. Angëmëne wëno axwën an, ašus šus këne xali ŵac këne Ÿëngëtir, kaš kënun šus wën bëram bën. ²⁶ Bari wën kërenëbi yëdand na bëla bën gayik er šonayak ax bo na, dek kë futar. ²⁷ Bëte er këni šësinalind bëla ax bo na nangërarëxe. Mëñ ex, er këmum felënd gëmëd in, deyarayindën goyat. Do er këmum nëkënëkand in, kwëšayindën yañ gër oyur or baciw en pemaxën. ²⁸ Kërenëbi camënd na bër kë lawënd eman fo bën xarak Ÿoŵëy ani koranënd na enjëw eñ. Camindëno ar kë lapënd enjëw eñ do gë eman gër xodux an. ²⁹ Ax gi ex na nde gë atama and kodï amat kënebi yëcënd bënder bëki? Barikan, inder gimatak ax wëcënd na gër ebar xarak ax gi ex na Sorix irewën ŵak. ³⁰ Yama mëñ emat emat ko fënënd omban ond ex gër ogaf odewën oñ. ³¹ Këren yëdarand na, endewën këño xwëbënanënd nëmëc gë end bënder bëndanjëm eñ. ³² Mëñ ex, ar kë reyarand yo gër bëla mëne aram hi ko, wëno bëte mondako fo këmo ÿana mo pelënd endexëm eñ Faba, yañ gër orën. ³³ Barikan ar ke yaxëta yo gër bëla wëno bëte mondako fo këmo yaxëta gër Faba yañ gër orën.

³⁴ «Këren yëland na mëne angwëlëra wëlaw këme gër ebar ro. Barikan në end oŵac oram këbi ÿana ebi kucarërand bëla bën. ³⁵ Sëm in ebi kucarënd gë asëñiŵ, nëm in gë abiw, nëm ir eñër in gë alindaw ar asëñiŵ. ³⁶ Ala ar ex yo, gë bër ekun edexëm bën dëñ këbi ÿana ebi kucarënd në end oŵac oram. ³⁷ Awa ar këño bal end nëm ba end sëm nëmëc gë endam an, año ñap na exo gi asëfan aram. Bëte ar këño bal end abiw ba end asëñiŵ nëmëc gë endam an, año ñap na exo gi asëfan aram. ³⁸ Ar këño xey exo toro ba exo cës në end oŵac oram an, año ñap na exo gi asëfan aram. ³⁹ Ar këño ÿandi exo kwël aniyand andexëm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kë nemin aniyand andexëm në end oŵac oram an, afexën ko fexën.

⁴⁰ «Ar këñun xwëtaya yo në end oŵac oram, wëno dëñ xwëtaya ke. Bëte ar ke xwëtaya an, ar lawënëgu ke an xwëtaya këño. ⁴¹ Ar këño xwëtaya yo alawënel në end oŵac oram, amašën and alawënel ko šot. Bëte ar këño xwëtaya yo ala gayik ar šenene exo, amašën and ar šenene ko šot. ⁴² Ar këño yël yo në end oŵac oram, men ond exo ceb, ado exo gido ar bak gër bësëfan, dal in këmum felënd, ašot ko šot amašën andexëm añ.»

11

End bësëfan bër Šaṅ Batis eñ

¹ And ñata ko Yesu bapela band babi yëlënd bësëfan epëxw gë bëxi añ, xani ko do kwël ye ko. Ebi tëyalirax do exo pemërax end Kaxanu eñ gë angol, gë angol ebar

ed Galile el ýandi baño. ² Xarak améd año Şaş Batis gër epëra hi baxo. Ga wël ko becarax bend baxo rind Kërisët beñ, lawën këbi bësëfan bërëxëm bën. ³ And ñat këni añ, wëka këno Yesu: «Wëj nde ex Afexën ar këmo şênind an? Angëmëne ax gi ex na wëj, ba mo cëni nde aşëxen?» ⁴ Yesu yaka këbi: «Yeyin eno tëfëtanëx Şaş Batis er kën wëlënd do kën watënd in: ⁵ në eciwëta exëni bëşiwëk bën, në epak exëni bëseýik bën, në emën exëni bër gë amey bën. Bëte në ewëlëra exëni bër abax wëlëra na bën. Bëte në ekani exëni gër ecës bësësëk bën do Atëfëtan añ në enangën exëni bëxaýëanaxik bën. ⁶ Awa, nëngandëraleño ar año nöpëgënanand na endam an.» ⁷ Ata ga ßaka këni bërölawën bën, Yesu këbi wëkand bela bën end Şaş Batis eñ: «Ineŵa watëgu kën gër ladawe? Andës and kë lëfërirand ekoc nde? ⁸ Mondake hi ko ar ye ban eno watëgu an? Ar şudak banjëm banjekax nde ex? Ax gi ex na nde bër gë banjëm banjekax bën gër eyang ed emun hi këni? ⁹ Do ineŵa ye ban gër ladawe? Eno watëgu alawënel ar Kaxanu nde? Ga re këme, ar watëgu këno an nëmëc alawënel exo. ¹⁰ End Şaş ijo eñ ýëgw këni mëne Kaxanu rek: “Awa në edëngwalilemo arolawën an exi ñacan fëña in.”

¹¹ «Dal in këmun felënd, ala ax gi ex na ar rëw këno mondëw do xuca këño Şaş Batis or gapak ol. Barikan, ar xurik ex ßa gër owun or gër orën an xuca këño. ¹² Elod ga yow ko Şaş Batis xali dorö, bela bën në enëyëtëra exëni eni dël gër owun or gër orën. ¹³ Gayikwa ðek okayëta od bëlawënel ok do gë acariya añ areya reyak end owun or gër orën eñ xali gër Şaş Batis. ¹⁴ Do angëmëne aŵa ŵa kën er këmun felënd in, Şaş ijo ex wa alawënel Eli ir ebax exo ßakaw in. ¹⁵ Ax gi ex na nde ðek fo wël kën? Awa!

¹⁶ «Gë nobën këmëni wätinali bela bër gë okey oko bën? Ata ang obaş or kë wëkëñarand në yangana ir angol fo hi këni. Mondako kënebi rend bëcandaŵ bëñ: ¹⁷ “Farixën këmun acëroti añ, an man ex na. Bëte ýëwën këmun ojëkan od oýaw, an tes ex na.”

¹⁸ Ga yow ko Şaş Batis, abaxo yamb na ecemar, abaxo şëb na ngoy, wën re kën mëne gë bëyël exo. ¹⁹ Ga yow këme wëno Asëñiw ar ala an, këme yambërand do këme şëbërand, do këne rend: “Ajo ñambëran gë oşëb fo xwënda ko. Bëte lawo ir bësëf bër şagale do gë bëwendëran fo hi ko!” Barikan, orenik or Kaxanu ol gë er ko rind ala arexëm in kë şanayand er şenene.»

End eñp ed end Yesu eñ

²⁰ Ga xucak eño, Yesu këbi rexërand bela bër gër ßangol band gër ed ri baxo becarax bendanjëm bën gayik ano kwëta bana, bëte ani nëngwët bana ola orebën ol. ²¹ Er baxo rend: «Wën bër gër ßangol band Korasen do gë Betësayida bën, mbañ ŵe këñun! Kido becarax bend wateli këne wën beñ bër gër angol and Tir do gand Sidon bën wat bax, aŵa ŵa doni endam eñ, bëte anëngwët nëngwët doni ola orebën ol. Ado gë ojabote doni labayand, eni kaýëninand do eni panayand eyëwën el. ²² Ga re këme, yatir kiti, bër lëgëk gër Tir do gë Sidon bën këbi sax gë wën. ²³ Do wën bër gër angol and Kafarënowum bën cëñ, yëla kën Kaxanu xali yañ gër orën nde këñun fela? Bëtëdëñ, gëf gër wur ir bësësëk këñun lat. Kido becarax bend wateli këne wën beñ bër gër angol and Sodom bën wat bax, xali dorö ßayi doni. ²⁴ Ga re këme, yatir kiti, bër lëgëk gër ebar ed Sodom bën këbi sax gë wën.»

²⁵ Ga ñata ko eño, Yesu re ko: «Faba, wëj Axwën ar orën gë ebar an, aye ri këy. Aye ri këy ga sana këyëbi obaş eni nang bend şon këyëbi bëxarëk do bër gë orenik beñ. ²⁶ Eyo Faba aye ri këy gayik mondako ýandi ki ex gi.

²⁷ «Beñ bën dek sebënan ke Faba, bari ala axe nang ex na wëno Asëñiŵ, Faba fo nang ke. Bëte ala aŋo nang ex na Faba ang ax gi ex na wëno Asëñiŵ do gë ar ŷandi ke mo nangën an.»

²⁸ Ata Yesu fel këbi bela bër hi bax na bën: «Tëkawëne wën dek bër sëkwërak do šëmura këŋun bën, ata këmun rëca en teyëta. ²⁹ Mayin oxadac oram ol, mayin mun tëyali, gayikwa mbaŋ liki këme, bëte mbaŋ nëngak emëkw edam el, ata fo kën seyëtali benjëŵ bendewën beŋ. ³⁰ Oxadac oram ol onëngax ex, bëte er këmun lëbin in ax tib ex na.»

12

End akey and eteyëta eŋ

¹ Yesu gë bësëfan bërëxëm bën bax xucand në ocënga od bële, yatir akey and eteyëta. Ata Bësëfan bën ga xor këbi enjo eŋ, këni wëšand banjëra baŋ do këni yakënd. ² Ofariseŋ ok ga wat kënebi na, re këni: «Er këni rind bësëfan bërey in, ax ñap ex na de yatir akey and eteyëta ang rek acariya ak.» ³ Barikan Yesu yaka këbi: «Wën an pën ex na nde er ri baxo Dafid in and bot babi enjo aŋ mën gë bër enga endexëm bën? ⁴ Ax gi ex na nde alilën lilën baxo gër Aciŵ and Kaxanu mburu icëbax in? Do ax gi ex na nde ayamb yamb bani xarak abi ñap ex na mën gë bër enga endexëm bën gayik ani gi bana bësadaxan? ⁵ Bëte an pën ex na nde gër acariya and Moyis mëne gë bakey band eteyëta baŋ bësadaxan bën ayepën këni yepënënd ošëba or akey and eteyëta ol, lëf gër Aciŵ and Kaxanu, xarak ani menënd na? ⁶ Ga re këme, wëno nëmëca këbi or gapak ol bësadaxan bën, bëte wëno nëmëcak oxwëbën ol Aciŵ and Kaxanu aŋ. ⁷ Er wëka këŋun Kaxanu: en gi gë axaŷënan do eŋun balërënd andewën rewën aŋ, ax gi ex na en dind ocađaxa fo*. Kido afëni fëni baŋun eyeyan elo, adonëbi nöp na bësëfan bëräm bën. ⁸ Enimin wëno Asëñiŵ ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

End ar gë ataxan ateŷik eŋ

⁹ Yesu ga xani ko na, ye ko gër aciŵ acaleya and Bëšëwif. ¹⁰ Yatijo ar gë ataxan ateŷik yow baxëna gër cale. Ata bësälën bën do gë Ofariseŋ ok ga këni šala end këno nagašanaxën Yesu eŋ, wëka këno mama dëŋ: «Aŷap nde ŷapëk paß gë acariya aŋ epakën ed ašëxwëra gë akey and eteyëta el?» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Wën bëte mun mëka đamana mun yakaxën. Ar šot këŋo ifeŷ ibat fo an, aseß nde këŋo seß and lati ko polo në ambëxw gë akey and eteyëta aŋ? Aŋo cëpët na nde mondako dëŋ? ¹² Xarak ala an wa xëbënek nëmëc ejel ed ex yo, mën ex aŷap ŷapëk edi ed enjekax el gë akey and eteyëta aŋ.» ¹³ And ñata ko aŋ, Yesu fel këŋo aseŷik an: «Yënël ataxan aŋ!» Ga yën ko, ataŋ bëngwëk ataxan aŋ. ¹⁴ Ataŋ šan këni ofariseŋ ok eni wëlërëx ang këni ri eno đawaxën Yesu ak.

¹⁵ Ga wata ko Yesu, facana ko na, ata sëfa këno bëränjëm. Fakëndëra këbi dek bër šëxwëra bax bën. ¹⁶ Barikan axëŋa babi xëŋand eni cësinali endexëm eŋ ¹⁷ ex ŋataxën er ŷëgw ko alawënel Esayi endexëm in mëne Kaxanu rek: ¹⁸ «Nëkodo ariyenin aram an, mën ex ar sana këmo gë onënga an, mën ex ar pëlot gër yomb iram an. Bëte mën këmo yël Angoc andam aŋ, ebi nangëanaxën or šenene ol dek benëng bend bela beŋ. ¹⁹ Ani campëre na gë ala, oniŵ orexëm ax wëli na xali fac gër opëña od gër angol, ala aŋo keyëanaxën na.

²⁰ Axo bac na eñamb engëbik eŋ,

Enjeb end riŵak eŋ axo domin na, xali ebi kor bela bën gë or šenene ol. ²¹ Do benëng becëxe beŋ endexëm këni ŷana eni yarënd*.»

End ašiwëk eŋ

* 12:7 12.7 Ose 6.6 * 12:21 12.21 Esayi 42.1-4

²² Ga xucak eno, wëlagu këno gër Yesu ala ar šiw̃ bax, ar gë oniw̃ këm. Ga hi bax ar gë bëyël šëxwëraxën baxo mondako. Yesu ga fakën këno, ala ajo ko yeyandërand aye bëte ko watërand këri-këri. ²³ Ata đek amëxwër an şaran këbi xali do këni wëkarënd end Yesu en ba mëñ ex Asëñiw̃ ar Dafid an. ²⁴ Barikan ofariseñ ok ga wël këni eno këni rend: «Yama gë panga ind Yëngëtir in, emun end bëyël en, ga këbi nęcëtënd nde bëyël bën gër bela.» ²⁵ Yesu ga nang ko ang bani yëland ak, re ko: «Angëmëne bela bër owun obat eni merënd, owun olo ala ti kë lati. Bëte, angëmëne bela bër ekun ebat eni merënd, ekun elo aşapër kë şapër. Do bëte bër angol amat eni merënd, angol año aşapër kë şapër. ²⁶ Angëmëne Sindan eno nwayënd Sindan, në emer exo gabat, ax bayi na owun orexëm ol. ²⁷ Do angëmëne wëno gë panga ind Yëngëtir in këmëni nęcëtënd bëyël bën gër bela, obaş orewën ol cëñ, gë panga ind noyo këñëbi nęcëtënd? Mëñ ex, bën dëñ kë hi bëxiti bërëwën bën. ²⁸ Barikan angëmëne gë panga ind Angoc and Kaxanu in këmëni nęcëtënd bëyël bën, awa owun or Kaxanu ol anëka fiatënëgu këñun. ²⁹ Ax gi ex na nde ala ax kor na exo đil në iciw̃ ind ar gë ojaw̃ eno kandëra đek xarak año bon ex na? Ax gi ex na nde afo eno bon pere do eno kap aye exo medëraxën? ³⁰ Ar ax ma ex na endam an, arangoyəra andam hi ko. Bëte, ar axe dëcand na ebar an, në eyëc exo. ³¹ Mëñ këmun felaxënënd amena and ex yo ado ex gido ocir od Kaxanu, gë eteban ex. Bari emëşen ed Angoc Amënëk el, ax gi ex na gë eteban. ³² Ar ke yeyanan eñëñenax wëno Asëñiw̃ ar ala an, Kaxanu aseban këno seban. Bari ar këno yeyanan eñëñenax Angoc Amënëk an, Kaxanu año teban na gër ngwën ind doro bëte año teban na gër ind ecan.

³³ «Ax gi ex na nde atëx anjekax an kë rëwënd odëwërewën ojekax ok do añëñenax an odëwërewën oñëñenax ok? Ax gi ex na nde paş gë odëwërewën ok kë hind monang atëx an? ³⁴ Wën bandën baño, mondake kën xor en yeyan benjekax, wën bëyëñenax bëjo? Gayikwa er lëbëk gër owëkw orewën in kë şanënd gër osëy orewën. ³⁵ Ala ar gë emëkw ejekax an, benjekax kë şanënd gër etëy edexëm. Barikan ar gë emëkw eñëñenax an, beñëñenax kë şanënd gër etëy edexëm. ³⁶ Ga re këme, yatir kiti, bela bën ayëka këbi yëka në end bonjeyan bond gë ofëcak këm bond bani yeyandërand en. ³⁷ Gayikwa gë eyeyan edey el këy hi ar şenene, do eyeyan edey el ki nöp.»

³⁸ Ata bëşalen do gë ofariseñ wëka këno bëte Yesu: «Asëyali, biyi ecarax yandi këbo ey di mi wat.» ³⁹ Yesu yaka këbi: «Wën anjex añëñenax do and kë rind orekar año nde ke wëkand mun masin ecarax? Ecarax an wat na, ang ax gi ex na end alawënel Yonas en. ⁴⁰ Ang ri baxo Yonas bakey batas gër acël and angan and hël baño ak, mondako fo këme ri wëno Asëñiw̃ ar ala an bakey batas lëf gër emëkw ed ebar. ⁴¹ Bëninif bën axani këni xanid, yatir kiti do enëbi nöp bela bër gë okey oko bën gayik anëngwët nëngwët bani ola orebën ol and baxët këni epemëra ed Yonas an. ⁴² Emun etoxari end hi bax gër ebar ed Saba en, caw xaniw baxo eno baxët Salomon, emun end gë orenik osëm en. Barikan wëno xuca këno or gapak ol Salomon. Awa yatir kiti, emun etoxari eno kë xani enun nöp.»

⁴³ Re ko bëte Yesu: «And ko şan angoc añëñenax në ala ar lil baño an, gër apuy ko yend, gër ed timëriñ, exo calarax në er ko seyëta, bari axo cot na. ⁴⁴ Ata exo de: “Bakaleme tan gër ed şanëgu këme, gër aciw̃ andam.” And ko hat an exo tək wafërelun, ga fat këni aye do gë yanën aye. ⁴⁵ Ata ebi yen bangoc bañëñenax banjongëbaki, band xuca këno oxey do eni đil bën đek gër ala ajo. Awa ala ajo amëd año ko soro nëmëc gand lil baño angoc amat fo an. Eno këñun bët wën bësëmbak bër gë okey oko bën.»

End bobinëm bor Yesu do gë nëm en

⁴⁶ Yesu, ga këbi felëra mondako amëxwër aṅ, ñatëgu këni nëm gë bofinëm. Ga šëni këno fac, ÿandi këbi eni kanar gë mëṅ. ⁴⁷ Ata re ko ala gër amëxwër: «Axwën, yakalëbi fac norix gë bofinëx.» ⁴⁸ Yesu yaka këṅo: «Noṅo ex nëma do nobën ex bëmaṅe bëndam?» ⁴⁹ Ga w̄asi këbi bëšëfan bërexëm bën, re ko: «Bëjo ex nëma do gë bëmaṅe bëndam bëṅ. ⁵⁰ Enimin, ar kë rind yo oñandi od Faba ok, mëṅ ar yaṅ gër orën an, ajo ex abaṅe, do nëma.»

13

End apënëtal and ar oned eṅ

¹ Kwël yatijo fo, Yesu šan ko gër iciw̄ do ye ko ṽëpax ko gër bëṅa ir anjer and Galile. ² Ga barëregu këni bela bën amëxwër atëm, xeta këno. Ata mëṅ rëfa ko në ikuluṅ ind hi bax polo gër anjer do ṽëpax ko, xwëšara këni ðek gër bëṅa. ³ Yesu ṽana ko këbi sëyalind gë bapënëtal bandanjëm ko rend: ⁴ «Mondako ri baxo ar oned ga nëca ko gër ošënga. Ga fan ko enedä aṅ, mar lapak tar fëña in, ata ošël ol lapara këni, wëðara këni ðek. ⁵ Mar lapak gër ebar ed gë aparëfac. Ata gogo nde ga lëgëk gayik obar ok ax ñëmb bana. ⁶ Ga fëtëk eñan eṅ, šorëk do ñaṽëk ðek gayik odëmbët ok ax tiw̄ bana. ⁷ Mar lapak bëte šit në acëc and gë odëmbën ata lëgëk. Ga kë raf enedä aṅ, odëmbën ok xëšak təc. ⁸ Mar lapak bëte gër ebar ejekax. Ga lëgëk, rafëk aye do rëwëk mbaṅ: anjëra amat keme, aṅo ofëxw ocongebat do aṅo ofëxw osas. ⁹ Ax gi ex na nde ðek fo wël kën apënëtal aṅo? Awa baxëtïn angëmëne gë banëf en!»

¹⁰ Ata bëšëfan bën xeta këno Yesu ga ñata ko apënëtal aṅo. Wëka këno: «Inecëṅ këyëbi sëyalixënënd bela bën gë bapënëtal?» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Bend owun or gër orën bëṅ, wën bëšëfan bëram bën fo ṽapëk en nang, eṅo abi yël ex na bën. ¹² Kaxanu abaš këṅo baš ar šotërak an exo cotëra nëmëc. Bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xaṽ këṅo in dëṅ. ¹³ Mëṅ këmëni sëyalixënënd gë bapënëtal gayik bën ado eni nëkonënënd ani watënd na, ado eni baxëtënd gë təkërak abi pënind na. ¹⁴ Mondako kë ñatand er ṽëgw ko alawënel Esayi in:

“Ado en wëlënd awël dëṅ, din aṅun pëni na,
ado en nëkonënënd anëkon dëṅ,
din an wat na.

¹⁵ Gayikwa owëkw or bulunda ijo oṅ, mbaṅ farëðadik,
banëf baṅ šoya këni,
do afëd fëd këni bangës baṅ,
këdi këni wat gë bangës bandebën baṅ,
këdi këni wël gë banëf bandebën baṅ
këdi këbi fëni gë owëkw orebën oṅ
do eni nëngwët ola orebën ol do wëno mëni teban.”

¹⁶ «Barikan, wën nëngandëraleṅun gayik në ewat en gë bangës bandewën baṅ do në ewël en gë banëf bandewën baṅ. ¹⁷ Dal in këmun felënd, bëlawënel bëranjëm do gë bër šenene bëranjëm ṽandi babi eni wat er kën watënd in, bari ani wat ex na. Aṽandi ṽandi babi bëte eni wël er kën wëlënd in, bari ani wël ex na. ¹⁸ Awa baxëtïn mun paṽën apënëtal and ar oned aṅ: ¹⁹ Bër kë wëlënd eyeyan ed owun or Kaxanu do abi pënind na bën er hi këni ang enedä end lapak tar fëña eṅ. Šabucara in kë yowënd exo dëxët er ned këni gër owëkw orebën in. ²⁰ Bëjo bëte er hi këni ang ebar ed gë aparëfac ed gër ed lapak enedä fo. Bën and këni wël eyeyan aṅ, eni kwëta gë onënga fo. ²¹ Bari ani tebënd na ex gi gë odëmbët gër owëkw orebën, ani ðëkayand na eyeyan elo. And këni sorond ba eni cënd në end eyeyan elo aṅ, gogo nde ebi cena do eni ðap caw ekwëta ed Kaxanu el. ²² Bëjo bëte er hi këni ang enedä end lapak šit në acëc and gë odëmbën. Awël wël këni eyeyan el barikan ocëmu od ro gër aniyän

ok, gë aņana and napul aņ kē xēsand eyeyan el xali ex tēkwan ecēnar el. ²³ Bējo bēte er hi kēni ang eneda end lapak gēr ebar ejekax. Ga wēl kēni eyeyan ed Kaxanu el, fēni kēbi, ata šēnarēk gēr owēkw orebēn: keme, ofēxw ocongebat, ofēxw osas.»

End apēnētal and wālu-wālu eņ

²⁴ Yesu ga ĥata ko eņo, fel kēbi bēte apēnētal acēxe: «Ako ex end owun or gēr orēn eņ. Ar oned nēca baxēna gēr edēn gē eneda emēnēk. ²⁵ Ga fandēra ko ciš malu* bētēgu ko gēmēd arangojēra, fan ko wec wālu-wālu, do kwēl ye ko. ²⁶ And lēgēk malu aņ lēgēk bēte wālu-wālu in, rafēk andamat xali šanēk do rēwēk. ²⁷ Ata okadēp ok wēka kēno axwēn edēn: “Faba, ax gi ex na nde eneda emēnēk dēņ fan kēy gēr edēn? Do feye wa šanēguk wālu-wālu ijo?” ²⁸ Yaka kēbi: “Arangojēra fanēk.” Wēka kēno bēte okadēp ok: “Yandi ki nde mi bic wālu-wālu in?” ²⁹ Yaka kēbi: “Ali, kēren bic na kēdi kēn wiceli bēle in. ³⁰ Tebēxēn ako xali gē ekol, xali ex ŋat eņāš el. Bēr eņāš bēn afel kēmēni felēd eni ŋana wālu-wālu in do eni kap olaņ olaņ me coraxēn. Barikan malu in, afel kēmēni felēd ene mēlan gēr acac andam.”»

End amatinali and eneda etil eņ

³¹ Yesu fel kēbi bēte apēnētal acēxe: «Mondako ex end owun or gēr orēn eņ. Ang enjēlir end mutarēd end ned ko ala gēr andēda andexēm fo ex. ³² Eneđa eņo xurik ex ba đek beneda beņ. Barikan and kē lēg aņ, ata kē nēmēcand đek bebēlēg bēr gēr andēda bēn xali ošēl or gēr orēn ol eni yēlēra gēr benini bendexēm.»

End amatinali and lewir eņ

³³ Yesu fel kēbi bēte apēnētal acēxe: «Ako ex end owun or gēr orēn eņ. Ang lewir ir negali ko asoxari gē pix nē bēndeđ bētas fo hik, ata fufēk đek pix in.» ³⁴ Beņo đek sēyalira babi Yesu gē bapēnētal. ³⁵ Yowej ababi sēyali na bela bēn gē apēnētal kēm, ex ŋataxēn er jēgw baxo alawēnel in[☆]: «Gē bapēnētal kēmēni jana mēni tēyalind. Afut kēme jana me putēnd bend šonayak elod ga janak ngwēn beņ.»

End epajēn ed apēnētal and wālu-wālu eņ

³⁶ Yesu ga ĥata ko end babi sēyalind eņ, seb kēbi amēxwēr aņ baka ko gēr iciw. Ata ga xeta kēno bēsēfan bēn re kēni: «Payēnēlēbo biyi apēnētal and wālu-wālu aņ, abo pēni ex na.» ³⁷ Yesu yaka kēbi: «Ar kē fanēnd eneda emēnēk an, wēno Asēniw ar ala an ex. ³⁸ Edēn el, ngwēn in ex. Eneđa emēnēk eņ ex obaš or Owun or Kaxanu ol. Wālu-wālu in ex bēr kēņo baxētēnd šabucara bēn. ³⁹ Arangojēra ar fanēk wālu-wālu an, exo šabucara in. Eņāš el ex ekwēt ed ngwēn el, do bēhaš bēn exēni omeleka ok. ⁴⁰ Awa, ang kē hi moņāš pere wālu-wālu ak eni coraxēn, yatir ekwēt ed ngwēn, ⁴¹ wēno Asēniw ar ala an kēbi lawēnēgu omeleka odam ok eni dēxēt gēr owun oram bebēr kē lēnanēnd eņēņēnax bēn, do enēbi bar đek bēwēndēran bēn. ⁴² And kēnēbi barēra đek aņ, enēbi đap bēngēnj gēr angodux do bēn fēn kēni jana eni denitarand do eni ŋatēnd ebaša el. ⁴³ Xarak amēd aņo, bērēwāk end Kaxanu bēn, ang eņan fo kēni jana eni watind jing-jing gēr owun or Sēm irebēn Kaxanu. Ax gi ex na nde đek fo wēl kēn? Awa!»

End bamatinali band oyeri do gē napul eņ

⁴⁴ Yesu šom ko bēte: «Owun or gēr orēn ol er wēndērēk gē endey end napul ir wēg kēni nē ošēnga fo. Ar šananēk an wēg ko gašēxe. Ye ko gē onēnga fo fan ko đek acota andexēm aņ do yēc ko ošēnga olo. ⁴⁵ Bēte owun or gēr orēn ol er ex ang yula ir kē šaland oyeri od xemēk akanji fo. ⁴⁶ Ga sēk ko, ye ko fan ko đek acota andexēm aņ do yēc ko oyeri oko.»

* 13:25 13.25 Gēr Gerek «Bēle» jēgw kēni. ☆ 13:35 13.35 Calemoñēw 78.2

End amatali and ebën ed oxan eŋ

⁴⁷ «Owun or gër orën ol er hik ang ebën ed lap këni në anjer fo, ebën ed sëra këbi oxan or ex yo. ⁴⁸ Ata ga fëxw këni, šëpët kënebi gër bëŋa. Ga sana kënebi oyekax ol, xwët kënebi në bakange do lap kënebi oÿëŋenax ol. ⁴⁹ Mondako kë hi yatir ekwët ed ngwën. Omeleka ok kë yow enëbi cëfëyët bëwendëran bën gër bamara band bërëwäk end Kaxanu, ⁵⁰ ata enëbi dapëx bëngënj gër angodux do bën fën këni ŷana eni denitarand do eni ŋatënd ebasa el.» ⁵¹ Ga ħata ko Yesu, wëka këbi bësëfan bën: «Dodo dek nde fëni këŋun?» Yaka këno: «Iyo.» ⁵² Ata re ko: «Mëŋ ex, ašalen ar fëni këŋo aye end owun or gër orën an, ang ar šotërak bon napul fo hi ko. Er këbi sëyalind bela in ko wëdëgund gër emëkw edexëm: bengašax do gë bekarëk.»

End Yesu gë Bënasaret eŋ

⁵³ And ħata ko bapënëtal baŋo aŋ, Yesu xani ko na do ye ko. ⁵⁴ Waÿi ko gër ndebën gër Nasaret, ata yatir akey and eteyëta këbi sëyaliraxënd bela bën gër aciw acaleya. Dek bafi šaranënd osëyali orexëm ol, ata këni wëkarënd: «Feye wa sëyaw ko nangëraxën ko go? Mondake ko xamënënd exo di becarax beŋo? ⁵⁵ Ax gi ex na nde mëŋ dëŋ ex asëniw ar Yosef, afës ar otëx an? Ax gi ex na Mari ex nde wa nëm irexëm? Bobinëm bëtošan bëŋ ga ex wa Šak, gë Yosef, gë Simon do gë Yud. ⁵⁶ Bëmaÿe bëtoxari bëŋ dek ro ga hi këni wa. Do fe wa sëyaw ko dek beŋo?» ⁵⁷ Bënasaret bën, ga wër bano bafi ħëpëgënanaxënënd endexëm eŋ. Ata re ko Yesu: «Alawënel an gër ebar edexëm fo këno yafënd, dek dek in gër bër ekun ebat gë mëŋ.» ⁵⁸ Ata axo di bana becarax bendanjëm në end oŋëpëgënan odebën eŋ. Bëngol bënd ler ler gër Nasaret bëŋ baxo sëfërand ebi tëyalirax.

14

End ecës ed Šaŋ Batis eŋ

¹ Amëd aŋo, Erod emun end gër ebar ed Galile eŋ awël bafi wëlënd bela bën ga këni yeyandërand end Yesu eŋ. ² Ata fel këbi bër gër eyang edexëm bën: «Yama Šaŋ Batis ga xaniwëk nde gër ecës, mëŋ šotaxën ko ojaw od ko xoraxënënd exo di becarax ok.» ³ Enimin mëŋ dëŋ sëra baŋo Šaŋ Batis, fëra këŋo do fokëra këŋo gë ogweyele-gweyele, ga baŋo nöpënd në end Erojad, alindaw ar abinëm Filip eŋ. ⁴ Enimin, Šaŋ Batis afel baŋo felënd: «Ax ħap ex na eyo ħër asoxari ar abinëx Filip an.» ⁵ Ata mëŋ ŷandixën baŋo Erod eŋo daw Šaŋ. Barikan, ayëda bafi yëdand bela bën gayik alawënel ar Kaxanu xwët bano. ⁶ Xarak, ga ħatëguk akey and rëw këno aŋ, Erod ri ko ofëna. Ata abiw ar Erojad ko wandërand mërëxand ir bëliyer, ata nëngan këŋo Erod. ⁷ Mokamën xamën baxo anjar aŋ xali Erod yašar ko mène er këŋo xara yo ayël këŋo yël. ⁸ Ata endënaw eŋ ga wëlërëgu këni gë nëm, re ko: «Awa yëluye gaf ir Šaŋ Batis in në inëp.» ⁹ Ata emun eŋ šënd ko, šena këŋo ba ine yašaraxën baxo xali wël këno bëliyer bën. Barikan ako dëŋ re ko eno yël endënaw eŋ er wëka këŋo in. ¹⁰ Na lawën këŋo šoroda fodëtëgu ko gaf ir Šaŋ Batis in lëf gër epëra. ¹¹ Ga wëlaw ko gaf in në inëp, fëxwën këŋo endënaw eŋ. Ata mëŋ wara ko yëlëx këŋo nëm. ¹² Bësëfan bër Šaŋ bën yen këni eman eŋ do wëxëta këno. Ata ye këni eno pelëx Yesu.

End ecemar ed bela owëli oco eŋ

¹³ Ga wël ko endey eŋo, Yesu xani ko na gër ed ebaxo do ko xegëtand gë ikuluŋ in anjer and Galile aŋ exo nacëtaxën në er tëb. And nangëra këni amëxwër aŋ, xanira këni gër bëngol do sëf këno gë osapar. ¹⁴ And baxo šëpëtand gër ikuluŋ aŋ, wat këbi amëxwër aŋ. Ata ga këŋo xaÿënan, fakëndëra këbi bësëxwëra bërebën bën. ¹⁵ Apenëka aŋ, sëka këno bësëfan bën do re këni: «Asëyali, ro në er tëb hi këne

do në emëd ex. Pelalëbi bela bën eni capër gër bēngol eni yēcērax er kēni yamb.»
¹⁶ Yesu yaka kēbi: «Eyo, bari ax ñap na eni ye mondako fo. Yēlinēbi wēn dēŋ er kēni yamb.»
¹⁷ Ata yaka kēno: «Bamburu banjo do gē oxan oxi fo lēkaya kēmi.»
¹⁸ Aŋo re ko Yesu: «Mēlawēn tan ro», ata wēlanēgu kēno.
¹⁹ Ga fel kēbi amēxwēr aŋ eni ñēpara gēr ondēs, wēd ko bamburu banjo baŋ do gē oxan oxi ol, xeŋa ko orēn ol do šēkwa kēŋo Kaxanu. Ata hēbēndēr ko, yēl kēbi bēsēfan bēn eni cet.
²⁰ Na yambēra kēni, wēd kēni bēn dēk xali wēlali kēni bakange epēxw gē baki gē bacaxaken band bayitara babi baŋ.
²¹ Bēr lēba babi Yesu bēn, er hi bani në owēli oco bēsōšan bēn fo, ala abi pēn bana bēsōxari bēn gē obaš ol.

End Yesu gēr anjer and Galile eŋ

²² Ga xucak eŋo, Yesu nēyali kēbi bēsēfan bēn eni dēngwa ekeg elo gē ikuluŋ iŋ, eni pelaraxēn mēŋ gē amēxwēr aŋ.
²³ And fela kēbi amēxwēr aŋ, ye ko yaŋ gēr etēnd exo calex në er nacēt. Ga kē xwēyar, bayi ko na gabat.
²⁴ Amēd aŋo ñat kēni bēsēfan bēn gēr ngu, ga ñawēta kēni ebar el, ata men oŋ ga kē xani bomeŋ bomeŋ kē lēfērirand ikuluŋ iŋ ga fed kēni gē ekoc etēm.
²⁵ Ata gand oxeya, Yesu sēf kēbi do ko yend yaŋ gēr men ang gēr ebar fo.
²⁶ Wat kēno bēsēfan bēn ga ko wēñēt gēr men. Wēlandēra kēbi do ga šēg kēbi benjēw beŋ kēni xeŋēnd šor: «Oñēy ex, oñēy ex!»
²⁷ Ata re ko Yesu: «Wēno ex, wēno ex! Kapinayin, kēren yēdara na!»
²⁸ Piyer yaka kēŋo: «Axwēn, angēmēne enimin wēj ex, pelēle me eyeli yaŋ gēr men!»
²⁹ Re ko Yesu: «Yow!»
³⁰ Ata Piyer cēpēsēpēt gēr ikuluŋ, ko yend yaŋ gēr men end Yesu eŋ.
³⁰ Barikan, ga nēkon ko ekoc el, yēdara ko. Ata ga kēŋo noyeli, xeŋ ko: «Axwēn, Axwēn, pexēnēle!»
³¹ Ataŋ Yesu yēnēn kēŋo ataxan aŋ, sēra kēŋo do re ko: «Oko Piyer, inewā ekwēta etil elo! Inewā ñēpēgēnaxēn ki?»
³² And fēra kēni gēr ikuluŋ aŋ, xucak ekoc el.
³³ Bēsēfan bēn ebax polo gēr ikuluŋ bēn foxi kēni, gēr osapar or Yesu do kēni rend: «Wēj ex enimin Asēniw ar Kaxanu an!»

End Yesu gēr Genesaret eŋ

³⁴ Ga xegēta kēni anjer aŋ, ñat kēni gēr ebar ed bani wacēnd Genesaret.
³⁵ Bēr sēk banēbi na gēr ed ñat bani bēn, ga xwita kēno Yesu, sēfētēra kēni eŋo dēk Genesaret in. Ata wēlaraw kēnēbi dēk bēsēxwēra bēn.
³⁶ Axara bano xarand Yesu ebi tebēnd eni kwixwēta ndakan ambana and acud andexēm aŋ. Do dēk bēn bax xwixwētand bēn bax fakēnd.

15

End bapela band ofariseŋ eŋ

¹ Ata akey amat, ofariseŋ do gē bēsālen xaniw kēni gēr Yerusalem yow kēni xali gēr ed ebaxo Yesu. Wēka kēno:
² «Bēsēfan bērey bēn, ine cēŋ kēni yepēnaxēnēnd bapela band bēxarēk baŋ? Ine kēni yambēraxēnēnd nebarēxe otaxan ok?»
³ Yesu yaka kēbi: «Do wēn cēŋ, ine kēn yepēnaxēnēnd apela and Kaxanu aŋ do kēn sēfēnd and bēxarēk bērewēn aŋ?»
⁴ Kaxanu ga re ko: «Pēbindēbi norix gē sorix. Do ar kēbi xare yo nēm gē sēm, ar edaw ex.»
⁵ Bari wēn kēn rend: «Ar kēbi fel nēm gē sēm mēne er hi bax ebi dēcaxēn in, Kaxanu yēl kēŋo, axor xor ko ebi dēc.»
⁶ Awa mondako kēn yepēnēnd er re ko Kaxanu in në end apela and bēxarēk bērewēn.
⁷ Wēn bēyēŋēnax bēn kē labayand hi kēn! Dal in yēgw ko alawēnel Esayi mēne Kaxanu rek:
⁸ «Bela bējo gē etēy el fo kēne šalend. Owēkw orebēn oŋ caw ñawēta ke.
⁹ Ado kēne šalend, asoro fo kēni sorond gayikako bēnd kēni yerētēnd beŋ kēnēbi sēyalind bela bēn.»
¹⁰ Ata Yesu wac kēbi bēn gēr amēxwēr bēn do re ko:
¹¹ «Baxēt in aye eŋun pēnixēn eŋo: er kē šanēnd gēr etēy ed ala in kēŋo buyarēnēnd, ax gi ex na er ko nēnand in.»
¹² Bēsēfan bēn, and xeta kēno aŋ re kēni: «Anang nde nang kēy mēne ofariseŋ ok axoyēn xoyēn kēni gē eyeyan elo?»
¹³ Yesu yaka ko: «Atēx and axo dēd ex na

yo Faba, mën ar ex yaŋ gër orën an, and edët ex. ¹⁴ Tebëxënëbi, bëšiwëk bër kē lasërënd exëni. Ašiwëk eno dasënd ašiwëk ašandaŋ, bën tak kē lati nē ambëxw.» ¹⁵ Ata Piyer re ko: «Asëyali, paŋanëlëbo tan apënëtal aŋo.» ¹⁶ Yaka kënjo: «Oko wën, ba an yëlarand na nde? ¹⁷ Ax gi ex na nde er ko nēnand ala in gër acël kē ñatënd do ex paŋërax gër apuŋ? ¹⁸ Barikan, er kē šanënd gër etëŋ in, gër emëkw kē xaniwënd. Ejo kënjo buyarënënd ala an. ¹⁹ Gër emëkw kē xaniwënd banjëlän bañëñenax baŋ: olaŋwër, orekar, eñac, orek, enëgwëš, ocir. ²⁰ Beñëñenax beŋo kënjo buyarënënd ala an. Bari eyambëra ed nebarëxe otaxan el ax buyarënënd na.»

End Yesu do gë asoxari aliyer en

²¹ Ga xucak eno, Yesu ye ko gër ebar ed Tir gë Sidonj. ²² Ata asoxari abëkanahanj, ar lëg bax na gër ebar elo, yow ko gër ed hi ko Yesu do kënjo xarand: «Axwën, wëj Asëñiw ar Dafid, kaŋënanëlexi wëno! Abiwën gë bëyël exo, do mbanj këno narëndërand.» ²³ Bari Yesu xor ko, ado gë tükër ak aŋo yaka ex na. Ga xeta këno bësëfan bërëxëm bën, wëka këni: «Ayo ñway na nde ajo? Biyi ðek šësësan këbo ang ko xeŋërand gër ofoy orebi ak!» ²⁴ Ata Yesu yaka kënjo asoxari an: «Wëno, Bëyisërayel bër nambërak ang opeŋ bën fo yow këme mëni cala.» ²⁵ Barikan, asoxari an ga sëka kënjo, foxi ko gër lëngw irexëm do re ko: «Axwën, dëcale ako dëŋ.» ²⁶ Yesu yaka kënjo: «Ax ye ex na enaŋët ed er këni yambënd obaš el eyëbi ðapën bëkwërëkwër.» ²⁷ Ata re ko asoxari an: «Eyo ðal ex Axwën, barikan bëkwërëkwër bëŋ aŋëdara këni wëdäränd bebër kē wëcënd gër ed këni yambërand bër xwën këbi bën.» ²⁸ Aŋo re ko Yesu: «Awa abiwën, wëj mbanj xwëta këye. Gilex ang ŋandi ki ak.» Ata nē amëd aŋo dëŋ fak ko abiwë.

End Yesu do gë bësëxwëra bëranjëm en

²⁹ Yesu ga xani ko na gër ebar ed Tir gë Sidonj, sëfa ko anjer and gër Galile aŋ, ñat ko yaŋ nē etënd do ŋëpax ko. ³⁰ Na barërëgu këni bela bën bamëxwër bamëxwër. Wëlanëgu këno na: bësëŋik, bëšiwëk, bamuma, bër gobo do gë bësëxwëra bëranjëm. Xwëtëra kënebi gër lëngw irexëm, ata mën fakën këbi. ³¹ Ata bamuma baŋ këni yeyandërand pot-pot; bër gobo bën do gë bësëŋik bën këni yexërand aye, bëšiwëk bën këni watërand šenene. Ga wat kënebi, bela bën šaran këbi xali xurik do këno šëkwënd Kaxanu, mën ar xwënëk bulunda ir Isërayel an.

End eceamar ed bela owëli onax el

³² Ata Yesu wac këbi bësëfan bën do re ko: «Dek ke xaŋënanënd bela bëjo. Elod bakey batas këne sëfarand do ani yambëra ex na. Axe ñandi ex na mëni pela, eni maŋira gë enjo enj, bon këni sorox gër fëña.» ³³ Na re këni bësëfan bën: «Mondake kënebe lëbaye ðek bela bëjo tëb ro gër apuŋ?» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Bamburu banjëgwe wa lëkaya kën?» Re këni: «Banjongëbaki do gë bëngan bëpënëfëne.» ³⁵ Na fel këbi bela bën eni ñëpara gër ebar. ³⁶ Ata wëd ko bamburu banjongëbaki baŋ do gë bëngan bëŋ. Ga šëkwa kënjo Kaxanu, hëbëndër ko do yël këbi bësëfan bën enëbi cetëra bela bën. ³⁷ Ang ebani ak, yambëra këni ðek xali wëd këni. Er bayitara babi in, fëxwëk bakange banjongëbaki. Ata bësëfan bën wëlali këni kwël. ³⁸ Bër yambëra bax bën er ebani, bësošan bën fo owëli onax. ³⁹ Ata Yesu ga fela këbi bela bën eni maŋira, mën wära ko polo gër ikuluj do ye ko gër ebar ed Magadaŋ.

16

End amatinali and gër orën en

¹ Akey amat, ofarisenj do gë Osadusenj yow bax gër Yesu eno di atëy. Wëka këno ebi din ecarax eni nangaxën mëne gër orën xaniw ko. ² Ata Yesu yaka këbi: «And kē war orën apenëka aŋ, ax gi ex na nde anang kën nangënd mëne wur in xërikërak?»

³ Bête gëbër and kë hi orën dëmbëndëruŋ aŋ, ax gi ex na nde anang kën nangënd mëne asëb kë sëb? Aye kën fitëndërend er kë hi in and kën wat ang ex orën aŋ do kën sëkwanënd en pitëndër bend gë okey oko beŋ. ⁴ Ata wën anjex añëŋënax do and kë rind orekar aŋo nde ke wëkand mun masin ecarax. Ecarax end rin baŋo Kaxanu Yonas eŋ fo këmum wăsin.» Yesu, ga yaka këbi na mondako, kwël ye ko.

End lewir ir Ofariseŋ do gë Osaduseŋ eŋ

⁵ Ga xegëta këni anjer aŋ, bësëfan bën xwita këni mëne eyamb yamb ani penaw ex na. ⁶ Ata re ko Yesu: «Kwëÿëtayindën lewir ir ofariseŋ in do gë ir Osaduseŋ in.» ⁷ Na bësëfan bën yëla këni mëne ga xwëyaw këni bamburu baŋ ko yeyanaxënënd mondako. ⁸ Gogo nde ga nang ko Yesu, ata wëka këbi: «Wën bela bër gë ekwëta etil bëjo, inewă kën yëtaxënënd mëne end eyamb yamb ed bayik an mëlax ex na këme yeyanënd? Awa wën mbaŋ bak de ang xwëta këne ak! ⁹ Ata wën xali gërëgako aŋun pëni ex na endam eŋ. An kwitand na nde ang lëba bamëni bela owëli oco gë bamburu baŋo ak? Bakange banjëgwe wa wëlali ban gë er bayitara babi in? ¹⁰ Bête and lëba bamëni bela owëli onax gë bamburu banjongëbaki aŋ, bakange banjëgwe wëlali ban? ¹¹ Mondake wa bayik aŋun pëni ex na mëne ax gi ex na end eyamb-yamb këme yeyanënd? Ga re këme, kwëÿëtayindën lewir ir ofariseŋ in do gë ir Osaduseŋ in.» ¹² Aŋo fëni këbi bësëfan bën mëne ababi fel na end eyamb-yamb, barikan eni titinalind osëyali or ofariseŋ do gë Osaduseŋ ol baxo rend.

End ola or Yesu eŋ

¹³ Akey amat, Yesu ye ko gër ebar ed Sesare ir Filip. Ata ga ñat ko, wëka këbi bësëfan bërëxëm bën: «Gër onang or bela, noÿo këni rend hi këme wëno Asëñiŵ ar ala an?» ¹⁴ Yaka këno: «Na fo exëni bër kë rend mëne wëj ex Şaŋ Batis. Bëjo, wëj ex alawënel Eli, bëjo, wëj ex alawënel Yeremi. Na fo exëni bëte bër kë rend mëne wëj alawënel asëxe ar Kaxanu hi këy.» ¹⁵ «Do wën cëŋ, noÿo kën yëland hi këme?» ¹⁶ Ata yaka këno Simoŋ Piyer: «Wëj ex Afexën an, Asëñiŵ ar Kaxanu, mëŋ ar gë aniyān an!» ¹⁷ Ata re ko bëte Yesu: «Awa nëngandëralaxi, Simoŋ, wëj asëñiŵ ar Yonas an. Faba Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, nangën ki eŋo, ax gi ex na ala. ¹⁸ Ga re këme, Piyer, wëj ang aparëfac fo hi këy. Do wëno gër aparëfac aŋo këme rëd Amara andam aŋ, do owët or wur ir bësësëk oŋ ŷoweÿ aŋo koran na. ¹⁹ Wëj këmi fëxwën bacoketaya band owun or gër orën baŋ. Ar këyo seban yo gër ebar ro, Kaxanu aseban këŋo seban gër orën. Bête er ki ŷapan yo gër ebar ro, Kaxanu aŷapan këŋo ŷapan gër orën.» ²⁰ Ga ñata eŋo, Yesu xëŋa këbi xali bësëfan bën eni cësinali mëne mëŋ ex Afexën an.

End ecës ed Yesu eŋ

²¹ Ata amëd aŋo ŷana baxo Yesu këbi nangënënd bësëfan bën mëne afo exo ye gër Yerusalem exo torox. Gër otaxan od bësädaxan bëlëngw, gër od bësälēn do gër od bëxarëk bër Bësëwif ebax exo toro. Bën ebax eno tēra, eno narēn xali eno daw. Barikan, yatir akey atasēn exo kani gër ecës. ²² Ata Piyer nacët këŋo Yesu do këŋo rexërand: «Ali Axwën, Kaxanu axo ma na eŋo! Endako rako eŋ axi gi na!» ²³ Ata ga ri ko wërëşët Yesu, yaka këŋo Piyer: «Beditale fa Sindan! Wëj ang ar ke lēnanënd eñëŋënax fo hi këy! Banjēlan bandey baŋ, band bela fo ex, ax gi ex na band Kaxanu.»

²⁴ Ata ga ñata ko, fel këbi bëte bësëfan bën: «Ar ŷandi këŋo exe tēf an, tebēlexo ebal ed gaf irexëm fo el. Yëxwēlexo toro in adō ex gi alaw këno law, exe tēfaxën. ²⁵ Ar këŋo balënd end gaf irexëm fo an, anemi ko nemi. Barikan, ar kë nemin aniyān andexëm aŋ nē end owac oram an, afex ko fex. ²⁶ Inewă këŋo feca ar kë şotēra bëÿ dek gër ngwën ro an, angēmēne anemin nemin ko enjēw endexëm eŋ? Er xëbēnek

ang enjẽw ak ax gi ex na. Do gẽ ine ko nẽmb ala an? ²⁷ Wẽno Asẽniw ar ala an and kẽme ye aŋ, abaka kẽme bakaw gẽr ngwẽn gẽ enjaran end Faba eŋ, do gẽ omeleka odexẽm ok. Yatijo, kẽmo wãŝ ala kala er yãpẽk exo cot in ang ko wẽlaya aniyã andexẽm ak. ²⁸ Dal in kẽmun felẽnd, ang xwẽŝara kẽn ro mondako, bẽrẽmar ani cẽsẽra na xarak ane wat ex na wẽno Asẽniw ar ala an, ga kẽme yow gẽ owun oram ol.»

17

End enjaran end Yesu eŋ

¹ Ga xucak bakay banjongamat elod ga felẽra kẽbi end ecẽs edexẽm eŋ, Yesu wãc kẽbi Piyer, gẽ Ŝak do gẽ Ŝaŋ, abinẽm ar Ŝak. Nacẽt kẽbi yaŋ nẽ etẽnd etẽm. ² Yaŋ gẽr etẽnd elo na, ogẽs odebẽn dẽŋ nẽngwõt baxo Yesu ang baxo watind ak. Ata dẽxas irexẽm in kẽ yegẽnd ang eñan fo do banjẽm baŋ kẽ watind jing-jing ang bẽmal fo. ³ Ata na bẽrẽxadẽt, ŝanayaw kẽni Moyis do gẽ Eli ga kẽni xanar gẽ Yesu. ⁴ Piyer fel kẽŋo Yesu: «Axwẽn, bon yedox de ene bayiye ro. Ga yãndi yãndi ki, wẽno ata kẽme ri baner batas: amat andey, aŋo and Moyis, aŋo and Eli.» ⁵ Ga ko yeyan Piyer mondako, fedawẽk aŋar and gẽ okodux, laŝ kẽbi kwẽc. Ata wẽliwẽk oniw ga re: «Awa ajo ex Asẽniwẽn ar pẽlot gẽr yomb iram an. Wẽno bon ke balẽnd endexẽm eŋ, baxẽtindẽno aye.» ⁶ Ga wẽl kẽni oniw olo, anjiy aŋ foxin kẽbi bẽsẽfan bẽsas bẽn oyiỹ oŋ nẽŝ gẽr ebar. ⁷ Barikan, and sẽka kẽbi Yesu aŋ, hẽmba kẽbi do re ko: «Kẽren yẽdara na, kaniyin!» ⁸ Ga rẽnẽta kẽni, wat kẽno Yesu gabat. ⁹ And bani ŝẽland etẽnd aŋ, Yesu fel kẽbi: «Ala kẽreno pel na de er wat kẽn in xali wẽno Asẽniw ar ala an me kani gẽr ecẽs.» ¹⁰ Ata bẽsẽfan bẽn wẽka kẽno: «Inecẽŋ kẽni rexẽnẽnd bẽŝalen bẽn mẽne afo exo yow pere Eli?» ¹¹ Yaka kẽbi: «Dal ex mẽne afo exo yow pere Eli, do exo mẽxwõtẽra beỹ dek gẽr bandẽwẽra band Yakob. ¹² Barikan ga re kẽme, Eli anẽka yow ko, bela bẽn fo bayik ano kwita ex na mẽŋ lẽkayaxẽn kẽno ang yãndi kẽbi ak. Bẽte mondako fo kẽne soron wẽno Asẽniw ar ala an.» ¹³ Ata bẽsẽfan bẽn fẽni kẽbi mẽne Ŝaŋ Batis, baŋo rend.

End Yesu do gẽ lẽmẽta ir gẽ bẽyẽl eŋ

¹⁴ And ñat kẽni gẽd gẽr etẽnd aŋ, gẽr ed barẽrẽgu bani bela bẽranjẽm, ŝanayaw ko pẽlõt asoŝan, foxi ko gẽr lẽngw ir Yesu do ko rend: ¹⁵ «E Axwẽn, kaỹẽnanẽlexi lẽmẽta iram, ŝẽnan lẽk kẽŋo do mbaŋ ko sorond. Laŋ kẽŋo rebẽrand: bandẽmar gẽr xodux, baŋo gẽr men. ¹⁶ Ga wẽlaw kẽmo ro gẽr bẽsẽfan bẽrey, bẽn ani kor ex na eno pakẽn.» ¹⁷ Ata yaka kẽŋo Yesu: «Ata wẽn anjex and bela bẽr gẽ oŋepẽgẽnan, do bẽsẽmbak hi kẽn! Xali niyẽ wa kẽme bayi gẽ wẽn? Xali niyẽ kẽmun buŋan? Mẽlanẽgune ro itox iŋ.» ¹⁸ Yesu ga xeỹan kẽbi na bẽyẽl bẽn, ŝan kẽni ataŋ gẽr lẽmẽta, ata fak ko kwẽl na fo. ¹⁹ And bayi kẽni bẽn fo aŋ, bẽsẽfan bẽn ga xeta kẽno Yesu, wẽka kẽno: «Ineũa sẽkwanaxẽn kẽmi mẽni nẽcẽt bẽyẽl bẽn gẽr itox iŋo?» ²⁰ Yesu yaka kẽbi: «Ga bak ekwẽta ed xwẽta kẽno Kaxanu el sẽkwanaxẽn kẽnẽbi. Dal in kẽmun felẽnd, ekwẽta edewẽn el ado ex ba gwẽr gẽ enjẽlir end mutarẽd, axor xorẽdon en de etẽnd elo: “Wẽj etẽnd nacẽtal fa ro!” Ata nacẽtadox. Bẽte yowẽỹ adon sẽkwãna na en di. ²¹ Bẽyẽl bẽrako rako bẽn, cale ind gẽ etiwi fo kẽbi nẽcẽtẽnd.» ²² And bani yexẽrand Yesu gẽ bẽsẽfan bẽrexẽm aŋ gẽ angol gẽ angol, dek ebar ed Galile el, afel babi felẽnd mẽne mẽŋ Asẽniw ar ala an, alẽxw kẽno lẽxw gẽr otaxan od bela bẽxeỹax. ²³ Afel babi felẽnd bẽte mẽne alaŵ kẽno laŵ, bari yatir akey atasẽn axani ko xani gẽr ecẽs. Ata ga wẽl kẽni beŋo dek bẽsẽfan bẽn ŝamina kẽni.

End amarẽnen and Aciw and Kaxanu eŋ

²⁴ And ñat kẽni gẽr Kafarẽnawum aŋ, Yesu gẽ bẽsẽfan bẽrexẽm bẽn fed kẽni gẽ bẽsẽf bẽr ŝagale bẽn. Ata wẽka kẽno Piyer: «Asẽyali arewẽn an, aŵed nde ko

wēdēnd ŝagale ir Aciw̃ and Kaxanu in?» ²⁵ Yaka ko: «Iyo, aŵed ko wēdēnd de!» And lil ko Piyer gēr iciw̃ aŋ, đamana exo yeyan, Yesu wēka kēŋo: «Simon, bemun bend gēr ngwēn ro beŋ gēr nobēn kēni xanand ŝagale in? Gēr bēr lēgēk gēr ebar edebēn nde, ba gēr bēliyer nde?» ²⁶ Yaka kēŋo: «Gēr bēliyer.» Ata re ko bēte Yesu: «Bēr lēgēk gēr ebar edebēn bēn ani medēnd na ŝagale in. ²⁷ Barikan, kēdi kēnēbo xoŷēn, maral gēr anjer ey đap engērēxato eŋ. Ekan eñanar ed kē lēk el, cēpētēlo, do polo gēr etēŷ edexēm kēy sēk atama and kodī. Mēlaw eyēbi pēxwēn bēsēf bēr ŝagale bēn. Atama aŋo gwac kē hi ŝagale ir biyi bēxi in.»

18

End alēngw eŋ

¹ Ata amēd aŋo, bēsēfan bēn ga xeta kēno Yesu, wēka kēno: «Pelēlēbo noŷo hik alēngw an gēr owun or gēr orēn?» ² Yesu wācēgu kēŋo itox, fela kēno, xwēt kēŋo mērēxand, re ko: ³ «Dal in kēmum felēnd ar ax nēngwēt ex na ola orexēm do exo gi ang itox iŋo an, din axo đil na gēr owun or gēr orēn. ⁴ Mēŋ ex ar kē bana yo gēr ola orexēm ang itox iŋo ak, alēngw ko hi gēr owun or gēr orēn. ⁵ Bēte ar kēŋo xwētaya yo itox ind ako nē end oŵac oram, wēno dēŋ xwētaya ke.»

End ambesa atibax eŋ

⁶ «Barikan ar kēŋo lēnan eñēŋēnax ar wāk endam an, kiti ind sax doŋo iŋ ex eno dēxēn angaŷ aŋoxixēn and eyamb, do eno đap gēr anjer eŋo noŷilexēn. ⁷ Kata fo hik gēr ngwēn ro gayik bon ex bebēr kē lēnanēnd eñēŋēnax bēn. Ekwēŷēta ed eñēŋēnax el ax mēnd ex na. Barikan, bon wē kēŋo ar kēbi lēnanēnd eñēŋēnax bela an. ⁸ Angēmēne ataxan andey aŋ ba sapar irey in ki lēnanēnd eñēŋēnax eŋ, kacal ey đap caw. Pecanēlexi ey đil gēr aniyan and din ir din gē wal ibat gē exi bayi osapar oxi, ba otaxan oki do exi đēxw Kaxanu gēr xodux or din ir din. ⁹ Angēmēne angēs andey aŋ ki lēnanēnd eñēŋēnax eŋ, nongoloyētēl ey đap caw. Pecanēlexi ey đil gē angēs amat gēr aniyan and din in din gē exi bayi tak baki, do Kaxanu exi đap gēr anjer and xodux.»

End amatinali and ifeŷ eŋ

¹⁰ «Kērenēbi yafēnd na bērēwāk endam bēn. Omeleka od kēbi nēkonand ok din kēno sēkand Faba yaŋ gēr orēn. ¹¹ Wēno Asēñiŵ ar ala an, bēr nambērak yow kēme mēni pexēn. ¹² Baxēt in amatinali aŋo, en yēlaraxēn: Ax gi ex na nde ala ar ŝot kēbi opeŷ keme an, eŋo nemēnd ibat, aseŋ kēbi seŋ ofēxw ocongonax gē ocongonax ok gēr kece exo yexēn gēr ocal od ir nem kēŋo? ¹³ Dal in kēmum felēnd, angēmēne awat wat kēŋo ifeŷ ir nem baŋo in, aŋo fo kēŋo nēngandēra nēmēc, bari ax gi ex na nē end ofēxw ocongonax gē ocongonax od gēr kece eŋ. ¹⁴ Mondako fo ex end bērēwāk endam eŋ, gēr Faba mēŋ ar gēr orēn an. Ala gabatak aŋo ñandi ex na exo nambēra.

¹⁵ «Angēmēne abinēx wēnan ki, macēlo eyo pelēra wēn bēxi fo. Angēmēne abaxēt baxēt ki anēka xana kēyo abaŷe irey. ¹⁶ Bari angēmēne axi baxēt ex na, calalēbi otede oki ba otas eno pelēraxēn. ¹⁷ Angēmēne aŋēp ħēp ko eŋun baxēt in, mēlal endey eŋ gēr bēlēngw bēr Amara andewēn. Bēte ga ħēp ħēp ko ebi baxēt in, nangēl mēne ala ar aŋo nang ex na Kaxanu hi ko. Ata ado beŝindo, asēmbak ex! ¹⁸ Dal in kēmum felēnd, er kēn ŝēban yo gēr ebar ro, Kaxanu aŝēban ko ŝēban yaŋ gēr orēn. Bēte er kēŋun ŷapan yo gēr ebar ro, Kaxanu aŷapan kēŋo ŷapan yaŋ gēr orēn. ¹⁹ Dal in kēmum felēnd, angēmēne bela bēxi ebi ket gēr ebar eno kara ŷeŷ gēr cale, Faba, mēŋ ar ex yaŋ gēr orēn an, ayēl kēbi yēl. ²⁰ Mēŋ ex, gēr ed kēni barēr yo bela bēxi ba bēsas nē end oŵac oram, wēno mērēxand irebēn kēme hi.»

End apēnētal and ar okadēp okeŷax eŋ

²¹ Ata Piyer ga sêka këŋo Yesu, wêka këŋo: «Axwën, banjêgwe wa ŷapêk mo tebanënd abaŷe and ke wënan aŋ? Ba banjongëbaki nde?» ²² Yesu yaka këŋo: «Ame de ex na de banjongëbaki, barikan ofëxw ocongoxi bakëlëbëd banjongëbaki. ²³ Mëŋ ex, owun or gër orën ol er wëndërëk gë endey end emun end bar babi okadëp odexëm ebi mëkëra ba mondake lëkaya këni napul irexëm in. ²⁴ Ga ko fën kodî in, wêlanëgu këno xadëp ir bayir bani aňomëx atëm. ²⁵ Xarak xadëp ijo axo gi bana gë er këŋo wãšën. Ata axwën arexëm an re ko enëbi pan mëŋ, gë alindaŵ, gë obaš ol do gë dek er šot baxo gër ekun edexëm in, exo kanaxën aňomëx aŋ. ²⁶ Ata xadëp ijo lapaya ko mopoxi gër osapar or axwën arexëm ko renitand: “Këla buŋanële pere, dek këmi wãšën.” ²⁷ Ga xayënan këŋo, axwën ar xadëp an, sebën këŋo aňomëx aŋ do kwël sebët këŋo exo maŷi. ²⁸ And šan ko xadëp ijo aŋ, fed këni gë ašandaŵ ar ŷomëxa baŋo təkër kodî. Ga wêlën këŋo, xër këŋo lëy, do ko rend: “Doro afo eye maš kodî iram in! Mašële kodî iram in!” ²⁹ Ašandaŵ ga šana këŋo na, lapaya ko gër osapar orexëm do këŋo xarand: “Këla buŋanële pere, aŵãšën këmi wãšën!” ³⁰ Bari mëŋ hëp ko kweŋ, wêla këŋo gër epëra xali yatir këŋo wãšën er ŷomëxa ko in. ³¹ Bošandaŵ ga wat këni ang ri baxo ak, yambën këbi xali gër owëkw. Wãra këni reyax këni dek gër axwën arebën. ³² Ata axwën an wãc këŋo xadëp ijo, re këŋo: “Wëj ata mbaŋ xeŷ këy de! Ax gi ex na nde wëno ro seban këmi aňomëx andey aŋ ga xara këye? ³³ Wëj bëte ine bayik axi kayënan ex na ašandax ang wëno ak?” ³⁴ Na ga logën këŋo axwën an, fel këbi eno pëxwën andiyen atibax exo mašaxën er ŷomëxa ko in. ³⁵ Ata Faba, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an, mondako këŋun ri angëmëne ang hi kën ak, ala kala aŋo tebanënd na abaŷe irexëm gë emëkw el dek.»

19

End ecapër ed eňër eŋ

¹ Ga hata ko Yesu er babi sëyalind in na gër ebar ed Galile, xani ko xwiriš do kwël ye ko gër ed Yude, ekeg Yurëdeŋ in. ² Ata bela bën sëfa këno benga, benga. Fën fakëndërax babi bër šëxwëra bax bën. ³ Ata hataëgu këni ofariseŋ eno di atëy. Wêka këno: «Aŷap nde ŷapêk asošan an eŋo pela alindaŵ nand këŋo ŷandi yo?» ⁴ Yesu yaka këbi: «Wën an pën ex na nde gër Akayëta and Kaxanu mëne nand ŷanak aniyen na asošan gë asoxari bay këbi Kaxanu. ⁵ Mëŋ ex, asošan an afo ebi ŋawëta nëm gë sëm, eni baraxën gë alindaŵ do eni gi eman emat*. ⁶ Awa ani bayi na gë nëng gë nëng, šapar ibat këni hi. Mëŋ ex, ala an kërebi capërelî na bër bar këbi Kaxanu bën.» ⁷ Ata re këni ofariseŋ ok: «Do ine cëŋ felaxën këbo Moyis mëne asošan an eŋo pelaxën alindaŵ ñëgwënëleŋo kayëta ir acapëra?»

⁸ Yesu yaka këbi: «Në end emëš endewën rexën baxo Moyis enëbi peland bolindaŵ borewën. Bari ax gi bana mondako nand ŷanak aniyen na. ⁹ Wëno ga re këme, ar këŋo fela yo alindaŵ, xarak ax gi ex na në end orekar do eŋo ñër ašëxe, në emenan eŋo asoxari aŷanar an. Ado orekar këni rind gë axinëm an.» ¹⁰ Ata re këni bësëfan bërëxëm bën: «Angëmëne mondako ex emëlayan ed asoxari el, ofëcak ax gi ex na gër eňër.» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Afo bër yël këbi Kaxanu bën kë xor eŋo, ax gi ex na bela dek. ¹² Gër aniyen aŋo, bësöšan exëna bër ani kor na eni daki gë asoxari. Bërëmar mondëwëli kënëbi rëwëlinde, bëjo bela bën deŋ këbi rind eni gi mondako. Bëjo bëte në end owun or gër orën këni bayixënënd ñërërëxe. Ar kë xor eŋo an, tēfēlexo.»

End Yesu do gë obaš eŋ

¹³ Ata hataëgu këni bela na gër ed baxo yeyanënd Yesu ga wêlanëgu këno obaš orebën ol ebi calen mokwëtan otaxan ok. Bari bësëfan bën xeŷëanaxën kënëbi. ¹⁴ Ata

* 19:5 19.5 Aňanar 2.24

re ko Yesu: «Tebinëbi obaš ol ene tēka, bër ang obaš bën xwënək owun or gër orën ol, kërənëbi n̄wāyënd na!» ¹⁵ And šalen kēbi mokwëtan otaxan aŋ, ye ko kwël.

Endey end ar gë napul eŋ

¹⁶ Ga xucak eŋo, ĥatëgu ko šambenjar, wëka kēŋo Yesu: «Asëyali, enjekax end fe wa ŋapëk me di me cotaxën aniyān and din aŋ?» ¹⁷ Yesu yaka kēŋo: «Ine këye wëkaxënënd end enjekax? Abat fo ex ayekax an. Angëmëne aŋandi ŋandi ki ey dīl gër aniyān and din, tēfël bapela baŋ.» Ata wëka ko ala ajo: «Band fe wa?» ¹⁸ Yesu yaka kēŋo: «Ax gi ex na monaw̄ ala, ax gi ex na mondi orekar, ax gi ex na monëgwëšan ala, ax gi ex na mondeka. ¹⁹ Pëbëlëbi norix gë sorix, balindëlexi end ašandax eŋ ang ki balënd end gaf irey ak.» ²⁰ Ata šambenjar in re ko: «Aye sēf këme dek bapela baŋo, bēte and fe bayik?» ²¹ Yaka ko Yesu: «Angëmëne aŋandi ŋandi ki ey gi ar šenene, yel ey panëx acota andey aŋ do kodī ey yëlëra bëxaŋëanaxik bën. Ata këy šot napul isëm yaŋ gër orën. And këy ri mondako aŋ, yow eye tēf wëno.» ²² Ga wël ko eyeyan elo, šambenjar in bedi ko, ye ko kwël gayikwa ar gë napul isëm hi baxo. ²³ Ata Yesu fel kēbi bësëfan bërëxëm bën: «Dal in këmūn felënd, bon kēŋo yëka ar gë napul an exo dīlaxën gër owun or gër orën. ²⁴ Ga re këme, gelemba saxëk exo kuca nē imëd ind icëkwër gë exo dīl ar gë napul an gër owun or gër orën.» ²⁵ Bësëfan bën, ga wël kēni eŋo, šaran kēbi xali. Ata re kēni: «Do noŋo ngwa kë fex?» ²⁶ Ga nēkon kēbi Yesu ang xeta bano ak, re ko: «Gër bela eŋo ax mënd ex na. Barikan gër Kaxanu beŋ dek wëndëk.» ²⁷ Aŋo re ko Piyer: «Biyi cëŋ beŋ dek sebëraw këmi, do sēf këmi wëj. Ine këbo hi?» ²⁸ Yesu yaka kēbi: «Dal in këmūn felënd, and kë ĥat enëngwët ed beŋ dek aŋ, wëno Asëniw̄ ar ala an aŋëpa këme ŋëpa gër aŋëpara and owun gë enjaran endam eŋ. Ata wën bësëfan bërām bën ke xetëna nē baŋëpara band owun epëxw gë baki enëbi kitixën Bëyisërayel bën ang exëni bandëwëra epëxw gë baki ak. ²⁹ Angëmëne nē end oŋac oram seb kēbi ala: bobinëm, nëm gë sëm, alindaw̄ gë obaš orexëm, bëciw̄, ošënga, nëmëc ko šotëra, bēte ecan ecan exo tēnda aniyān and din aŋ. ³⁰ Bëŋanar bërānjëm kë hi bemban do bemban bërānjëm bëŋanar.»

20

End apënëtal and bëxwëc eŋ

¹ «Nëkod owun or gër orën ol gë er wëndërek in. Ala ye bax mopëd ebi calaraw bërāndiyen eno kwëcën reseŋ in gër andëdā andexëm. ² Bërāndiyen bëŋanar bër sək kēbi bën wëlër kēni ebi cos atama and kodī amat, ang rëp bax gër amëdëna ak. Ata re ko eni ye gër andëdā and reseŋ andexëm. ³ Ye ko gër angol ebi calaw bërāndiyen bësëxe and yatënak aŋ. Sək kēbi ga ŋëpara kēni aŋëpa fo. ⁴ Ata re ko: “Yeyin wën bēte gër andëdā andam, ang ŋapëk ak këmūn šos.” ⁵ Bela bëjo ga wā kēni ye kēni. Ye ko bēte gër angol and ĥatëk eŋan keŋ gër gaf aŋ. Baka ko and hik eŋan poxoš gaf aŋ, wëlaw kēbi bēte bësëxe. ⁶ Baka ko bēte gër angol dām ex cëla eŋan eŋ. Sək kēbi bela bësëxe ga ŋëpara kēni. Ata fel kēbi: “Wën ine bayixën kën ro ciš aŋëparand fo?” ⁷ Yaka këno: “Ala abo med ex na andiyen.” Ata fel kēbi eni ye bën bēte gër andëdā and reseŋ andexëm. ⁸ Ga xwëyarëk, axwën andëdā and reseŋ an fel kēŋo awëxëta ar kodī irexëm an: “Macëlëbi bërāndiyen bën eyëbi cosëra, do ñanalëbi bemban bën.” ⁹ Ga sëka këno bër wëlaw babi dām ex cëla eŋan bën, šot kēni ala kala atama amat and kodī ang rëp bax gër amëdëna ak. ¹⁰ Felata kēni bër wëlaw babi elod mopëd gëbër bën ga kēni yëla mëne nëmëc kēbi šos. Barikan, šos kēbi ala kala atama amat ang rëpëk gër amëdëna ak. ¹¹ Ala kala, and ko xana aŋ, exo n̄unëŋuna end axwën andëdā eŋ. ¹² Ata abat re ko: “Okō ine cëŋ šosaxën këyëbo biyi gwër fo gë bër riyenik apëxëd amat fo bën, xarak biyi buŋak oyat ok

dek amēdēna aŋ?» ¹³ Yaka kēŋo: “Lawo, wēno ŷoweŷ ami menan ex na de! Ax gi ex na nde atama amat wēlēr baxe, ang rēpēk gēr amēdēna ak? ¹⁴ Kanal kodī irey in ey maŷi! Wēno wa ŷandi ke mo cos arandiyen afelatar an gwēr fo gē wēj. ¹⁵ Ba ame kor na nde me di ang ŷandi ke ak gē napul iram in? Bēte ba ga nēnga kēme nde ki yakēraxind wēj?”» ¹⁶ Ata Yesu ĥata ko: «Mēŋ ex bēmban bēn kē hi bēŷanar do bēŷanar bēn bēmban.»

End ecēs ed Yesu eŋ

¹⁷ And hi kēni đam gēr Yerusalem aŋ, Yesu nacēt kēbi bēsēfan epēxw gē bēxi bēn, re ko: ¹⁸ «Ga kēne yende ako yaŋ gēr Yerusalem, nangin mēne bela ke lēxw na wēno Asēñiŷ ar ala an gēr bēsāđaxan bēlēngw do gēr bēsālen. Do bēn and kēne xiti aŋ ebi ketan ene đaw. ¹⁹ Bēn fo ke lēxw gēr bela bēr bēnēng becēxe. Ata and kēne lēsēra do ene kēmēra aŋ, ene đaw mo pika nē osēx. Bari, wēno yatir akey atasēn axani kēme xani gēr ecēs.»

End Śak do gē Śaŋ eŋ

²⁰ Ga xucak eŋo, alindaŷ ar Sebede, gē bosēñiŷ sēka kēno Yesu. Ata foxi ko eŋo kara ŷeŷ. ²¹ Yesu wēka kēŋo: «Ineŷa ŷandi ki.» Yaka ko: «Kēla tanalēbi wa bosēñiŷwēn boram bējo eni ketēna gēr owun oreŷ: abat gand liŷ, ajo gand śame.» ²² Na, re ko Yesu: «Wēn, an nang ex na er kēne xarand in. Axor nde kēn xor en toro ang wēno ak?» Yaka kēni: «Iyo, axor kēmi xor.» ²³ Ata re ko bēte Yesu: «Dal ex, axor kēn xor en toro ang wēno ak. Barikan, end ene ketēna abat gand liŷ, ajo gand śame eŋ, ax gi ex na wēno kē sanand. Bēr xēñēnan kēbi Faba bēn xwēnēk bañēpara baŋo.» ²⁴ Ga wēl kēni eŋo bēsēfan epēxw bēn xoŷēn kēnēbi bēr gē abinēm. ²⁵ Ata Yesu ŷac kēbi, re ko: «Anang nang kēn mēne bēlēngw bēr bēnēng becēxe bēn awun kēni wunēnd gē mbēña gēr bela bēr gēr owar orebēn, do bēsēm bēn aŷasin kēnēbi ŷasinēnd or gapak orebēn ol. ²⁶ Bari gēr engā endewēn, kērex gi na mondako. Ar ŷandi kēŋo yo exo gi alēngw an, gilexo ariyenin ar bela đek. ²⁷ Do ar ŷandi kēŋo yo exo gi aŷanar gēr engā endewēn an, gilexo xadēp irewēn. ²⁸ Wēno Asēñiŷ ar ala an mondako yow kēme mun diyenin, ax gi ex na ene diyenin. Ado aniyān andam aŋ ŷed kēme ang acosa fo eni pexaxēn bela bēranjēm.»

End bēšiŷwēk bēxi eŋ

²⁹ Yesu gē bēsēfan bēn ga kēni śan angol and Yeriko aŋ, engā end bela babi sēfand na bura-bura. ³⁰ Xarak, bēšiŷwēk bēxi ŷēpa baxēna ler gēr fēña do kēni xararand. And wēl kēni mēne Yesu kē yowēnd aŋ, kēni xeŷēnd: «Axwēn, kaŷēnanēlexi biyi! Kaŷēnanēlexi wa biyi Asēñiŷ ar Dafid!» ³¹ Ata bēranjēm kēnēbi xexēnd eni cēsina. Barikan bēn aŋo xeŷ kēni kaś-kaś: «Axwēn, kaŷēnanēlexi biyi! Kaŷēnanēlexi wa biyi Asēñiŷ ar Dafid!» ³² Ata xwēša ko Yesu, ŷac kēbi. Ga ĥat kēni, wēka kēbi: «Ineŷa ŷandi kēŋun mun din?» ³³ Yaka kēno: «Axwēn, mi ciŷēta ŷandi kēbo.» ³⁴ Ga xaŷēnan kēŋo, Yesu fēđ kēbi ala kala. And fēđēt kēbi aŋ, watēra kēni ataŋ do kwēl sēfa kēno.

21

¹ And hi kēni Yesu gē bēsēfan bērexēm đam gēr Yerusalem aŋ, ĥat kēni gēr ingol ind Betēfage, ler gēr etēnd ed gē bañarēka. Aŋo lawēn kēbi bēsēfan bēxi: ² «Yeyin gēr ingol ind gēr lēngw. And kēn ĥat aŋ, ata kēnēbi sēk fali inēm mokap do gē ipali ler gēr ndexēm. Pētēgunēbi ene mēlanēgu. ³ Angēmēne ala wēka kēŋun na, yakayidēn mēne Axwēn an rek mēni mēla. Ata kēŋun sebēn enēbi mēlaw.» ⁴ Ata mondako bax ex ŋata er ŷēgw ko alawēnel in:

⁵ «Pelinēbi bēr gēr angol and Siyoŋ bēn,

Nëkoyino wa emun endewën eñ ga ko yelind.

Gë onënga fo ko yelind yañ në fali inëm,

Yañ në ipali ind rëw këjo emacar end andiyen yëpa ko✠.»

⁶ Ata bësëfan bën ye këni, rix këni ang fel babi Yesu ak. ⁷ Ga wëlaw kënëbi fali inëm in do gë ipali in, labëra kënëbi gë banjëm. Yesu yëpaxën këjo ibat. ⁸ Do ang barërëgu bani bela bën moñëmb: mar rendëra këni banjëm bandebën ban gër fëña; bëjo fongëtëraw këni opat gër batëx do lab këni fëña in tar. ⁹ Ata ga këno sëfa Yesu, bëjo gand lëngw, bëjo gand epoy, këno šëkwënd do këni xeënd:

«Hosana, dafëlexo Asëñiw ar Dafid,

Betalexo ga ko yowënd ako gë owac or Axwën ol,

Wëlilexo xali yañ gër orën!»

¹⁰ And fiat ko Yesu gër Yerusalem añ, angol añ dek fuli këni. Er bani wëkarënd: «Noño ngwa hi ko ala ajo?» ¹¹ Eni yaka bërëmar: «Yama alawënel ar këno wacënd Yesu an ga ex nde! Gër Nasaret xaniw ko, fëco gër ebar ed Galile.»

End Aciw and Kaxanu eñ

¹² And fiat ko gër Yerusalem añ, Yesu lil ko gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Wayëra këbi dek bër bax fandërand do gë bër bax yëcërand na bën. Yamëra ko bakwëtaya band bënëmb bër kodï ban do gë bañëpara band bëfan bër olëxwëte ban. ¹³ Ata fel këbi mëne Kaxanu rek: «Aciw andam añ and cale ex barikan wën nëngwët kën emaï ed bërek✠.»

¹⁴ Na dëñ gër yangana ir Aciw and Kaxanu, fiatëraw këni bëšiwëk do gë bëseÿik, ata fakën këbi dek. ¹⁵ Bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëšalen bën wat këni dek becarax bend ri baxo na beñ. Wël kënëbi bëte obaš ol ga këni xeÿ gër yangana ir Aciw and Kaxanu: «Hosana, dafëlexo Asëñiw ar Dafid!» ¹⁶ Ata wëka këno Yesu: «Këy wëlënd nde er këni rend obaš in?» Yaka këbi: «Iyo aye këme wëlënd! Do wën, ba elod an pën ex na nde gër ed yëgw këni endam mëne obaš ol dek gë bënd gër oyer ak ayas këne yasëd✠.» ¹⁷ Ga yaka ko mondako, seš këbi na, kwël šan ko angol and Yerusalem añ, ye ko gër ingol ind Betani, gër ed hi bax exo dakix.

End andan eñ

¹⁸ Ga xeyëk, Yesu fëdar këni enjo. Ata mopëd gëbër, ga ko baka gër Yerusalem, ¹⁹ wat ko andan ler gër fëña. Ga šapan ko, sëk ko tudëñ opat fo. Ata re ko: «Wëj atëx año bëte din ay dëw na!» Andan añ ñayëk atañ! ²⁰ And wat këni bësëfan bën enjo añ, šarandëra këbi xali do këni wëkarënd: «Mondake wa ñayëk andan año atañ atañ?» ²¹ Ata re ko Yesu: «Dal in këmun felënd, angëmëne axwëta xwëta këno Kaxanu gë onëpëgënan këm, ado etënd elo dëñ ata kën fel: “Pacanal ro, ey dapayax gër anjer” ata facanadox etënd el, ax gi ex na enayën ed andan fo xorëdon. ²² Nangin mëne dek er kën xara yo gë ekwëta gër cale, ayakali këjun yakali Kaxanu.»

End or gapak or Yesu eñ

²³ And fiat ko gër Yerusalem añ, Yesu lil ko gašëxe gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Ga këbi sëyalira na bela bën, fiatëgu këni bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën. Wëka këno: «Kërëš wëj gë or gapak or fe këyëbi sëyalixënënd bela bën? Noño wa yël ki or gapak olo?» ²⁴ Yesu yaka këbi: «Wëno bëte, emat fo këmun wëka wën. Angëmëne ayaka yaka këne, afel këmun fel gë or gapak or fe këme rixënënd bëÿ bën. ²⁵ Xobuyi or babi buyind bela Šan Batis ol, feye wa xaniw bax? Ba gër orën nde, ba gër bela nde?» Ata na bën këni nëkënëkërand: «And këne yakaye “Gër orën”, ata këbo wëka: “Inëwa bayik wën ano kwëta ex na?” ²⁶ Bëte angëmëne ene yakaye: “Bela bën lawënëgu baño”, awa yëdanëbene de amëxwër

and bela aŋ gayik bën dɛk Ŝaŋ Batis, alawñenel ar Kaxanu xwët këno.» ²⁷ Ata yaka këno Yesu: «Biyi ami nang ex na ba noŋo lawñenëgu baŋo.» Yaka këbi mëŋ: «Wëno bëte amun pel na ba gë or gapak or fe këme rixënënd beŋo.»

End apënëtal and ocambenjar oki eŋ

²⁸ Ata Yesu fel këbi bëte: «Baxëtın mun pel end ar gë odëmëta oki eŋ. Ga wãc këŋo iŋanar in fel ko: “Doro asëñiwñen yel ey diyenix gër andëdɛ and reseŋ.” ²⁹ Yaka ko: “Wëno axe ñandi ex na.” Barikan, ŝena këŋo ye ko aye dëŋ. ³⁰ Fel këŋo bëte mondako fo lëmëta ixinëm in. Mëŋ yaka ko: “Okò ado aye këme ye Faba!” Bari axo ye ex na. ³¹ Gërëgako, lëmëta ir fe wa ri bax er ŷandi baŋo sëm irebën in?» Yaka këni: «Iŋanar in!» Ata re ko Yesu: «Dal in këmün felënd bësëf bër ŝagale bën do gë bësoxari bëŷacaxik bën kë ñatët gër owun or Kaxanu, wën en bayi emban eŋ. ³² And yow ko Ŝaŋ Batis eŋun masin fëña ir ŝenene aŋ, bësëf bër ŝagale bën do gë bësoxari bëŷacaxik bën fo xwëta këŋo. Barikan wën ado ga nang kën aye fëña ijo, aŋun cena ex na end ola orewën eŋ gayik ano kwëta ex na.»

End apënëtal and bëŷan bëxeŷax eŋ

³³ «Baxëtın mun pel apënëtal acëxe. Mondako ri baxo ala. Ga ri ko andëdɛ and reseŋ, xece ko jey. Nac ko ambëxw akaraxën and omen od reseŋ do bay ko bëte aciwñ atëndëndër. Na sebënan këbi bëŷan eni cetërënd gë mëŋ er këni xana in. Do ye ko kwël dɛmana. ³⁴ And sëgëk reseŋ aŋ, axwën andëdɛ an lawñenëgu këbi bëriyenin bërexëm bën eno mëlan ošet orexëm ol. ³⁵ Barikan bëŷan bën sëra kënëbi bëriyenin bëjo, ŝewëra këno abat, lawñ këno ajo do fëtëra këno ašëxen an. ³⁶ Lawñenëgu këbi bëte bëriyenin bëšëxe, nëmëc ang ebani bëŷanar ak, bëŷan bën narëndëra kënëbi bëte xali. ³⁷ Mondake ko ri axwën andëdɛ an, afo ga felata këŋo olawñen ol asëñiwñ ga baxo yëländ mëne afëb këno fëb. ³⁸ Barikan, bën and watëgu këno ga ko yow aŋ, këni rend: “Mëŋ ex dɛ ar kë bëteli andëdɛ an, marawën enëŋo dɛwë ebo bayixën.” ³⁹ Ga ñatëgu ko lëf gër andëdɛ and reseŋ, bëŷan bën ŝonjorëra këno fac-fac do lawñex këno. ⁴⁰ Awa gërëgako, and ko yow axwën andëdɛ and reseŋ aŋ, mondake yëla kën këbi ri bëŷan bëjo?» ⁴¹ Yaka këni: «E gë oxoŷ osëm ko ñatëgu ebi dɛwëra bela bëxeŷax bëjo do ebi tebënan andëdɛ and reseŋ aŋ bëŷan bëšëxe, bër këŋo ŷana eŋo cetënd ašet reseŋ in and kë sëg aŋ.» ⁴² Na rew ko Yesu: «Awa do wën elod an pën ex na nde Oñëgw Omënëk od rek:

“Ekaŷ ed ŝus bani bëbay bër aciwñ el,
Bakan ko Kaxanu xali hik ekël ed aciwñ el.
Gër Axwën xaniwëk eŋo,
Do biyi bon këbo ŝaranënd.”

⁴³ Mëŋ këmün felaxënënd mëne Kaxanu axan këŋun xan owun or gër orën ol wën Bëšëwif bën do ebi tebënan enëŋ end bër ax gi ex na Bëšëwif eni dëkaya ang ŷandi këŋo ak.

⁴⁴ Ekaŷ ed këme rend elo, ar këŋo wëcan an bënd-bënd ko hi,
Ar kë wëcan an, exo gi rongo-rongo
Bëte ar këŋo wëcan an, momot këŋo bot.»

⁴⁵ Ga wël këni bapënëtal baŋo, bëšadaxan bëlëngw bën do gë ofariŝeŋ ok fëni këbi mëne Yesu bën dëŋ babi rend. ⁴⁶ Dek ŷandi babi eno tëra. Barikan amëxwër aŋ banëbi yëdand gayik bëranjëm alawñenel ar Kaxanu xwët bano Yesu.

22

End apënëtal and eñër eŋ

1 Ga xucak eŋo, Yesu këbi felërand bëte gë ßapënëtal, ko rend: 2 «Owun or gër orën ol er wëndërek gë endey end emun end rin baŋo ekana asëniw fo. 3 Lawën këbi bëriyenin bën enëbi yen bër fel babi eni yowëraw gër ofëna bën. Bari bën ñep këni eni yow. 4 Lawën këbi bëte bëriyenin bëšëxe, enëbi pelëx: “Ogaš odam ok do gë opërac odam ok ñaš këmëni anëka yënëk yas eŋ, wën fo šëni këmun.” 5 Bari bër fel babi eni yowëraw bën abi bal bana eŋo. Fecan këbi eni tef bendebën, kwël šapër këni: ajo gër ošënga, ajo gër opane odexëm. 6 Bër bayi bax na bën sëra kënebi bëriyenin bën, xëmëra kënebi xali law kënebi. 7 Ga xoŷ ko emun eŋ, lawën këbi ocoroda odexëm ok enëbi dawëra bela bëjo do eni cor angol andebën aŋ. 8 Ata emun eŋ fel këbi bëriyenin bën: “Ecemar ed ofëna ol, anëka feyëtëra këni, bari bër fel bamëni eni yow bën abi ñap bana. 9 Gërëgako yeyin gër angol, gër opëña od këni yëmbënd bela. Gë ar kën fed yo macëgudëno.” 10 Bëriyenin bën šapër këni gër angol, ed opëña el. Do gë ar fed këni yo, hi ko asëmbak, hi ko ar šenene, wac kënebi gër ofëna. Ata mondako fëxw bani gër aciw and ofëna. 11 Ga lilëgu ko emun eŋ ebi nëkon bër wacëgu kënebi bën, wat këŋo ar bayi ax cuda bana anjëm and ofëna. 12 Wëka këŋo: “Lawo, mondake wa lilëgu këy ro gë acud and ofëna këm.” Ata ala ajo šësinan këŋo yem. 13 Emun eŋ fel këbi bëriyenin bërexëm bën: “Kapin osapar oŋ do gë otaxan ok eno yayaxën fac gër ecamëdan. Tesëxëlexo, ŋatayaxëlexo ebasa el.”» 14 Ga ñata ko Yesu apënëtal aŋo, re ko bëte: «Enimin, bëranjëm exëni bër wac këbi Kaxanu bën. Barikan təkër fo exëni bër sana këbi bën.»

End šagale eŋ

15 Ata ofariŋeŋ ok wacër këni eni cala endey end këno wëka Yesu eno bonaxën. 16 Ga šot këni, lawën kënebi bëšëfan bërebën bën do gë od Erod gër Yesu. Ga ñat këni re këni: «Asëyali, anang nang këmi mëne wëj end dal fo këy reyand. Enimin, fëña ir Kaxanu in këyëbi wäsinënd bela bën. Ala ayo yëdand na, bëte ayo nëkonënd na ala an ba noŷo hi ko eyo pelëraxën. 17 Gërëgako, pelëlëbo er yëla këy gër endey eŋo in: Aŷap nde yäpëk šagale ir ko wëkand Sesar in? Mi medënd nde, ba mi teb emed el nde?» 18 Ga wata ko Yesu osit orebën ol, yaka këbi: «Wën bëyëŋëxax bër kë labayand hi kën, inewä yandixën këŋun ene bon? 19 Masinine kodir kën wëdaxënënd šagale in.» Ata fëxwën këno atama amat. 20 Ga nëkon ko, wëka këbi bër xeta baŋo bën: «Dëxas in ir noŷo wa ex?» Yaka këno: «Ir Sesar.» «Do oŷac ol cëŋ?» 21 Yaka këno bëte: «Orexëm fo ex.» Ata re ko: «Mašino Sesar erexëm in, do Kaxanu er xwën ko in.» 22 Ata ga šaran këbi ang yaka ko ak, kwël šapër këni abat abat.

End Yesu do gë Osaduseŋ eŋ

23 Kwël yatijo fo, Osaduseŋ yow këni bëte gër Yesu. Bën ex bër bax yëland mëne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Ata re këni: 24 «Asëyali, baxëtël er fel këbo Moyis in. Angëmëne asošan exo cës tebëtarëxe obaš, abinëm këŋo bëteli asoxari an, eŋo dëwëxaxën obaš ar nemik an. 25 Xarak, gër ndëbi ro ocambenjar ocongoki hi baxëna aminëmëra. Iŷanar in yër ko, bari šës ko obaš këm. Abinëm bëteli këŋo asoxari ar sebëta këŋo an. 26 Nemi ko mëŋ bëte obaš këm. Ako fo hi babi bën bëcongëbëxi bën dek. 27 Ga faŷëra këni bën dek, šës ko bëte asoxari an. 28 Do yatir ekani ed bëšësëk cëŋ, alindaŷ ar noŷo wä ko hi gayikako bën dek bëcongëbëxi bën aŷër yër bano?» 29 Yaka këbi Yesu: «Wën ata and kën lifënd dëŋ ex de. Aŋun pëni ex na Oñëgw Omënëk ok, bëte an nang ex na panga ind Kaxanu in. 30 An nang ex na nde mëne yatir ekani ed bëšësëk, eñër ax gi na? Bësošan bën do gë bësoxari bën ang omeleka fo këni hi yaŋ gër orën. 31 End ekani ed gër ecës eŋ, elod an pën ex na nde er fel këŋun Kaxanu in? Ga re ko: 32 “Wëno ex Kaxanu, ar yata këŋo Abëraxam an, wëno ex Kaxanu, ar yata këŋo Isak an, bëte wëno ex Kaxanu, ar yata këŋo Yakob an.”» Ata

re ko bëte Yesu: «Awa eņo w̄asinëdoņun mëne Kaxanu, Kaxanu ir bëbëngw exo, axo gi ex na ir bëšësëk.» ³³ Ata đek bër baņo baxët bën, šaran këbi end osëyali orexëm eņ.

End apela anëngw eņ

³⁴ And wël këni ofariseņ ok mëne Yesu abon bon këbi bëte Osaduseņ ok, fedër këni. ³⁵ Ata ga ŷandi këbi eno bon Yesu sana këno asëyali ar acariya and Moyis eņo mëkara. Ga sëka këņo w̄ëka këņo: ³⁶ «Asëyali, apela and fe ex anëngw aņ gër acariya and Moyis?» ³⁷ Yaka ko Yesu: «“Nanëlo Kaxanu, Axwën arey an, gë yomb irey ak đek, gë enjëw̄ endey ak đek, gë anjëlan andey ak đek.” ³⁸ Apela aņo ex and xucak đek aņ, mëņ ex anëngw aņ. ³⁹ Baxëtël and bëtëk aņ: “Balindëlexi end ašandax eņ ang ki balënd end gaf irey ak.” ⁴⁰ Acariya and Moyis aņ đek do gë osëyali or bëlaw̄ënel bër Kaxanu ol đek, gër bapela baki baņo ex.»

⁴¹ Gër ed barër bani ofariseņ, Yesu w̄ëka këbi endey eņo: ⁴² «Ake yëla kën end Afexën eņ? Ar andëw̄ëra and noņo hi ko?» Yaka këno: «Oko, ar andëw̄ëra and Dafid!» ⁴³ Ata re ko bëte Yesu: «Ga ŷëm ko gë panga ind Angoc Amënëk in, Dafid baņo w̄acënd Afexën an, Axwën arexëm and baxo rend: ⁴⁴ “Axwën an fel këņo Axwën aram an. Nëpal gand liw̄ iram ro, xali mi korën bërangoŷëra and gë wëj bën xali eyëbi bëña.” ⁴⁵ Gayikako Dafid mëņ dëņ këņo w̄acënd Afexën an, Axwën arexëm, mondake cëņ hi ko Asëñiŷ arexëm?» ⁴⁶ Bari gabatak ax kor bana eņo yaka. Ata elod yatijo ala bax yëxw na eņo mëka ŷeŷ.

23

End bëšalen do gë Ofariseņ eņ

¹ Akey amat, Yesu babi felërand amëxwër aņ gë bëšëfan bërexëm bën. ² Ata ko rend: «Bëšalen bën gë ofariseņ ok bëtëk gër aņëpara and Moyis do kënëbi sëyalind bela bën. ³ Mëņ ex, mayindën ang kënun sëyalind ak. Bëte tëfindën er kënun felënd in. Bari kërenëbi tëfëtelind na ang këni rind ak. Bën ani dind na er këni sëyalind in. ⁴ Ang bër këbi libënënd bonëb botibax bela fo hi këni xarak bën gë təkërak anëbi dëcand na. ⁵ Enëbi kwitaxënënd bela bën, imboto këni fugand gër eyiŷ, do këni šudand bocud bond gë oñaņën*. ⁶ Mbaņ ĩan këni eye ed në er hik ĩambëran el do gë eketëna ed axwën ofëna el. Mbaņ ĩan këni baņëpara band gër lëngw baņ gër baciw̄ bacaleya. Bëte gër ed këni ŷëpara mbaņ këbi nënganënd enëbi cëmarand bela bën. ⁷ Bëte mbaņ këbi nënganënd enëbi macënd “asëyali.” ⁸ Barikan wën këren mand na enun mac “asëyali.” Asëyali arewën an abat fo ex, do wën đek aminëmëra hi kën. ⁹ Do ala këreno macënd na “Faba” gër ebar, gayikwa abat fo ex Sorix irewën, Faba ir yaņ gër orën in. ¹⁰ Këren mand na enun mac alëngw. Wëno Afexën an gabat fo hik alëngw arewën an. ¹¹ Alëngw arewën an gilexo ariyenin arewën. ¹² Ar kë rafëna an, Kaxanu alat këņo lat, do ar w̄ak eno bëña an, Kaxanu arafën këņo rafën.» ¹³ Yesu šom ko: «Wën bëšalen bën gë ofariseņ ok, bëŷëņëxax bër kë labayand hi kën, ata mbaņ wë këņun. Ebët ed owun or gër orën el kën wedind. Wën dëņ an dılënd na, bëte anëbi tebënd na eni dıl bër ŷandi këbi bën. ¹⁴ Wën bëšalen bën gë Ofariseņ ok, bëŷëņëxax bër kë labayand hi kën, mbaņ wë këņun! Wën këbi yambarand bësoxari bësebëta sebëta bën. Bëte wën fo watak ašale, ašale, ašale, mëņ ex kiti indewën in gë pit fo kë yëka. ¹⁵ Awë wë këņun wën bëšalen bën do gë ofariseņ ok, wën bër ex bëŷëņëxax bër kë labayand bën! Angwëngw and ex yo kën xegëtand, gër ed ex yo gër ebar kën hërënd eno đënaxën ala gër cale indewën. Do ala aņo and ko hi ašalek aņ, eno di bækëlëbëd baki ar gër xodux, ar wënak nëmëc wën.

* **23:5** 23.5 Polo gër bëmboto bënd bani fugand bëņo, bengas bend er rek Akayëta and Kaxanu in bani ŷëgwënd.

16 «Ata mban w̃e k̃eṅun w̃en b̃er k̃ebi l̃engwelind bela b̃en, xarak b̃eṣiŵ̃ek en, b̃eṣ̃eṅenax b̃er k̃e labayand hi k̃en! W̃en k̃ebi fel̃end bela b̃en m̃ene ala exo yaṣarañend Aciŵ̃ and Kaxanu aṅ, xarak axo di ex na er re ko in, oṣ̃eba aṅo d̃ek na. Bari ang̃em̃ene exo yaṣarañend kaṅe ir l̃ef in, xarak axo di ex na er re ko in, al̃ek k̃eṅo l̃ek oṣ̃eba ol. 17 Ata and an ỹelarand na ex d̃e! Ineŵ̃a xurik ex k̃eb̃en: kaṅe in nde, ba Aciŵ̃ and Kaxanu aṅ nde, m̃eṅ ar k̃e w̃eñeñend kaṅe an? 18 W̃en k̃ebi fel̃end b̃ete bela b̃en m̃ene ala exo yaṣarañend ang̃eb̃ aṅ xarak axo di ex na er re ko in, ŷoŵ̃eŷ̃ aṅo gi na. Bari exo yaṣarañend ṣadaxa ir ex yaṅ g̃er ang̃eb̃ in, xarak axo di ex na er re ko in, al̃ek k̃eṅo l̃ek oṣ̃eba ol. 19 Ata and an ỹelarand na ex d̃e! Ineŵ̃a xucak ex k̃eb̃en: ba ṣadaxa in nde? Ba ang̃eb̃ aṅ nde m̃eṅ ar k̃e w̃eñeñend ṣadaxa an? 20 Ar k̃e yaṣaran ang̃eb̃ an, añeka yaṣaran ko d̃ek g̃e er ex yaṅ g̃er ang̃eb̃ in. 21 Ar k̃e yaṣaran Aciŵ̃ and Kaxanu an, añeka yaṣaran k̃eṅo Kaxanu m̃eṅ ar l̃eg̃ek na an. 22 Ar k̃e yaṣaran or̃en an, añeka yaṣaran ko aṅ̃epara and owun or g̃er or̃en aṅ do g̃e Kaxanu m̃eṅ ar ŷ̃epax̃eñek an. 23 W̃en b̃eṣ̃alen b̃en, g̃e ofariseṅ ok, b̃eṣ̃eṅenax b̃er k̃e labayand hi k̃en, ata mban w̃e k̃eṅun! Emed̃ ed dim el aye yek: hik ir es̃eng̃eng, hik ir eŷ̃am̃en, hik ir ong̃en. Barikan, ola or ţenene ol, g̃e axaŷ̃enan in, do g̃e egi ed ala axw̃eta xw̃eta el l̃engw̃ek g̃er acariya and Moyis. Beṅo doṅun bal ñem̃ec xarak an teb̃ ex na emed̃ ed dim el. 24 W̃en b̃el̃engweli b̃eṣiŵ̃ek hi k̃en! Mondake k̃eno h̃el̃end yer gelemba in, do k̃eno s̃ep̃end eṅoṅen eṅ? 25 W̃en b̃eṣ̃alen b̃en g̃e Ofariseṅ ok, b̃eṣ̃eṅenax b̃er k̃e labayand hi k̃en, ata mban w̃e k̃eṅun! Od̃eyamb odew̃en ok k̃en w̃eñeñend fac fac in, xarak ed l̃ef l̃ef el d̃ek buyar̃ek. G̃er ow̃ekw̃ orew̃en er x̃eṅ̃ek: orek do g̃e oṅandi oṅ̃eṅenax. 26 W̃eṅ fariseṅ ijo, ang aṣiŵ̃ek fo hi k̃ey! Neb̃el pere od̃eyamb ok ed l̃ef l̃ef el d̃amana ey m̃eñenax̃en ed fac fac el! 27 W̃en b̃eṣ̃alen b̃en, g̃e ofariseṅ ok, b̃eṣ̃eṅenax b̃er k̃e labayand hi k̃en, ata mban w̃e k̃eṅun! Ang oṅeg od feṣ̃en k̃eni fo fac fac in hi k̃en. Barikan, polo oṣ̃apar ow̃er̃ek do d̃ek obuyaraxik fo f̃exw̃ek. 28 Ata w̃en, mondako hi k̃en: g̃er og̃es od bela ang b̃er ţenene fo xarak b̃eṣ̃eṅenax b̃er k̃e labayand hi k̃en. Yer bet̃embak fo hi k̃en. 29 W̃en b̃eṣ̃alen b̃en, g̃e ofariseṅ ok, b̃eṣ̃eṅenax b̃er k̃e labayand hi k̃en, ata mban w̃e k̃eṅun. W̃en d̃eṅ k̃e baỹend baṅeg band b̃elaŵ̃enel b̃er Kaxanu baṅ. W̃en k̃e ŷ̃aṅ̃eñend b̃ete baṅeg band b̃er ţenene baṅ. 30 B̃ete w̃en fo k̃e raf̃enand m̃ene kido angw̃en and b̃exar̃ek b̃erew̃en aṅ hi ban, an bar dona g̃e b̃en g̃er edaŵ̃ ed b̃elaŵ̃enel b̃er Kaxanu b̃eṅo. 31 W̃en d̃eṅ k̃e reyand osede or k̃eṅun l̃exw̃end ol ga k̃en rend ako m̃ene w̃en ex obaṣ̃ or b̃er laŵ̃ k̃ebi b̃elaŵ̃enel b̃er Kaxanu ol. 32 Ata kem̃enayin d̃e en mend̃era, baṣ̃in xali ex d̃embuca eṅ̃eṅenax end b̃exar̃ek b̃erew̃en eṅ! 33 Ata w̃en ang band̃en fo hi k̃en, ang otaŵ̃-orang fo hi k̃en! Mondake k̃en xw̃eŷ̃eta kiti ind g̃e xodux in? 34 M̃eṅ ex, w̃eno alaw̃eneli laŵ̃eneliw̃ kemun: b̃elaŵ̃enel, g̃e b̃erenik, do g̃e b̃eṣ̃alen. Barikan w̃en, mar alaw̃ k̃eñebi laŵ̃, mar fika k̃eñebi, mar x̃em̃era k̃eñebi xali g̃er baciŵ̃ bacaleya bandew̃en, do mar nar̃end̃era k̃eñebi xali. G̃e angol g̃e angol k̃eñebi ŷ̃ana eñebi t̃ef̃erand. 35 Ata w̃en aw̃ecan k̃eṅun w̃ecan kiti in ñe end oṣ̃at or lexik g̃er ebar eṅ. Añep k̃eṅun ñep ñe end oṣ̃at oṅo. Ga ŷ̃ana ŷ̃ana ko g̃er oṣ̃at or Abel, ar ţenene an, Kaxanu d̃ek ko s̃ef xali g̃er or Sakari, as̃eṅiŵ̃ ar Berekiya an, ar laŵ̃ k̃eno f̃eco ang̃eb̃ f̃eco eb̃et, l̃ef g̃er yangana ir Aciŵ̃ and Kaxanu an. 36 Dal in kemun fel̃end, w̃en bela b̃er g̃e okey oko b̃eṅo d̃eṅ k̃eṅun w̃ecan d̃ek beṅo.»

End Yesu do g̃e B̃eyerusalem eṅ

37 «E B̃eyerusalem, w̃en k̃ebi laŵ̃end b̃elaŵ̃enel b̃er Kaxanu b̃en. W̃en fo k̃ebi fet̃erand g̃e oxaŷ̃ xali eni c̃es d̃ek b̃er k̃eṅun laŵ̃eneliw̃end b̃en. W̃eno bandanj̃em xac̃era ke mun bar ang k̃ebi bar̃end ecare obaṣ̃ orex̃em d̃ila g̃er obafe odex̃em ak. Bari w̃en an ma ex na. 38 Ata ñe eṅo ko ŷ̃aṅ̃etax̃en Kaxanu Aciŵ̃ andex̃em aṅ. 39 Ga

re këme, doro fela këne ewat el xali yatir kën re: “Betalexo ar kë yowënd gö oŵac or Axwën an!”»

24

End eyëcar ed Aciw̃ and Kaxanu eŋ

¹ Ata Yesu ga ko ŝan gër Aciw̃ and Kaxanu, bësëfan bërëxëm bën re këni: «Asëyali, nëkonël bameŋ band bongaŷ baŋ ang yëlëra këni ak, monje yek de.» ² Yesu yaka këbi: «Dal in këmun felënd, bameŋ band kën watënd baŋo, dek kë yëcar; ekaŷ gebatak ax bayi na eyëlëtërëx!»

³ Ga űat këni gër etënd ed gö bañarëka, Yesu yëpa ko. Ata ga xeta këno bësëfan bën, wëka këno: «Asëyali, pelëlëbo ba nand fe kë yëcar Aciw̃ and Kaxanu aŋ? Ine këbo wăsin mëne anëka kë saxëgund ebakaw edey el do gö ekwët ed ngwën el?» ⁴ Ata Yesu yaka këbi: «Diyindën gö onden oŋ, ala këreŋun yifađ na xali en ma endexëm eŋ. ⁵ Bela bërãnjëm kë yowëraw gö oŵac oram ol do eni dend: “Wëno ex Afexën an.” Ata mondako kënebi yifa bërãnjëm. ⁶ Ado awël kën yana en wëlënd oŵer or kë fët gër owar oŋ. Mongwël dëŋ kën yana en wëlënd edandër el. Bari këreŋun dëgëneđ na! Afo ex kuca pere beŋo, xarak ax gi ex na pere ekwët ed ngwën el. ⁷ Er këbi yana ebi takërërand bela bën gö enëŋ gö enëŋ, do gö ebar gö ebar. Në ed mar enjo etëm këbi yana ebi wëcanënd. Bëte në ed mar, ebar el kë yana ex dëgënd. ⁸ And kë xuca dek beŋo aŋ, nangin mëne aŷana fo yanak toro iŋ. ⁹ Ata alëxw kënun yana enun dëxwënd në er kën soro, bëte alaŵ kënun yana đawënd. Dek benëŋ bend bela beŋ kënun ŝusëra në end oŵac oram. ¹⁰ Bërëmar gër enga endewën, and këni yana eni watënd beŋo dek aŋ aűëpëgënan këbi yana ebi nëpëgënanënd endam eŋ. Do bërãnjëm kë yana ex yifarënd, bërãnjëm kë yana ex cusërend në end oŵac oram. ¹¹ Bëlaŵënel bënëgwëŝ bërãnjëm kë ŝanayaw na do enëbi yifand bela bërãnjëm. ¹² Mbaŋ kë yëmb eñëŋëxax eŋ gër ngwën ro, ata gër oŵëkw or bela bërãnjëm aŋana aŋ abaŝëta kë baŝëta. ¹³ Barikan, ar kë xemëna xali yatir kë xwët endexëm an, afex ko fex. ¹⁴ Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ afem kë hi mopem dek ebar el do gër ed ex yo. Mondako kë hixën osede gër benëŋ bend bela. Ata amëd aŋo fo kë xwët ngwën iŋ.»

End amena acaraxik eŋ

¹⁵ «Mëŋ ex and këno watënd aŵëndëran aŝaraxik ar reya baxo alaŵënel Daniyel mëne ayow ko yow aŋ, lëf gër ed ŝëbak, awa pënileŋo aye ar kë fënënd akayëta aŋo an*¹⁶ Mëŋ ex, bër lëgëk gër ebar ed Yude bën gërëxëđëlexëni gand osënd. ¹⁷ Bëte ar kë hi yaŋ në ejur ed këbe an, gërëlexo. Kërëxo pedan na yëŷ lëf. ¹⁸ Ar kë hi gër oŝënga an, gërëxëlexo. Kërëxo bakan na baŋjëm bandexëm gër iciw̃. ¹⁹ Awa amëd aŋo, mbaŋ këni soro bësoxari bër gö bacël bën do gö bër këbi yerinënd obaŝ bën. ²⁰ Mëŋ ex caleyindën kërëx űatëgu na ongër ondewën oŋ amëd and gö ayem, ba gö akey and eteyëta. ²¹ Ata bakey band toro itëm kë hi. Elod ga ri ko Kaxanu ngwën iŋ ala ax wat ex na toro indako rako iŋ, bëte din ala ax wat na. ²² Kaxanu abaŝëta ko baŝëta bakey band toro baŋo, në end bela bër sana këbi eŋ. Angëmëne axo baŝëta ex na, ala ax pex na. ²³ Angëmëne ala eŋun pelënd: “Nëkođo ro Afexën an!” ba “Fën exo Afexën an”, kërëno kwëta na. ²⁴ Bëlaŵënel bënëgwëŝ kë ŝanayaw na do eni dend mëne bëfexën hi këni. Ari këni yana eni dind becarax enëbi yifaxënënd bela bën. Kido mokam, ado bër sana këmëni wëno bën dëŋ ayifa yifa donëbi. ²⁵ Awa đamana ex űatëgu toro iŋo këmun nangënënd beŋo. ²⁶ And kënun fel mëne Afexën an gër ladawe watëgu këno aŋ, kërëno yed na. Ba enun pel mëne lëf gër baciw̃ banakaya exo, kërëno kwëta na. ²⁷ Enimin ga re këme, ang kën watënd ebingara el cangët orën

* 24:15 24.15 Daniyel 9.27

ak, mondako këne watëd wëno Asëñiŵ ar ala an yatir këme bakaw. ²⁸ Ax gi ex na nde gër ed ex embër këni barërënd oyafe ol? Mëŋ ex yatir këme bakaw, ala ax nem na.» ²⁹ Ata re ko bête Yesu: «And kë xuca bakey band toro baŋo: eñan eŋ aŵëdëwëda kë wëdëwëda, facaw in alob kë loŋ, oŵal oŋ axwëcëta kë ŷana ex kwëcëtand do dek bebër gë panga gër orën bën kë sëngërëbëtara. ³⁰ Ata amatinali and wëno asëñiŵ ar ala aŋ aŝanaya kë ŝanaya yaŋ gër orën. Do benëŋ bend bela beŋ dek gër ebar ro kë ŷana ex denitand në end wëno asëñiŵ ar ala eŋ. Awat këne watëgu gër orën ga këme ŝëlaw gë baŋar baŋ, gë panga iŋ do gë enjaran etëm. ³¹ Meleka kë farix na kereloŋ, and këni wël ocandaw aŋ enëbi bar bër yata këmëni bën bebët yo bebët ir orën, ebar el dek. ³² Mayin eŋun tÿyali apënëtal and andan aŋ. Ax gi ex na nde and kë nëtënd ofini aŋ kën nangënd mëne dam ex ecaŝa el? ³³ Bête wën and kën wat dek beŋo aŋ, nangin mëne wëno Asëñiŵ ar ala an gogo këme bakaw, ado gër ebët hi këme. ³⁴ Dal in këmun felënd, an cësëra na dek ex ñana toro ind këmun felënd ayow kë yow iŋo. ³⁵ Orën ol gë ebar el axuca kë xuca, barikan eyeyan edam el laŋ kë bayi.»

End ekwët ed ngwën eŋ

³⁶ Ata Yesu re ko bête: «End akey eŋ do gë end apëxëd and këme bakaw eŋ, ala gabatak ax nang ex na: ax gi ex na omeleka od gër orën ok, ax gi ex na wëno Asëñiŵ ar ala an. Faba Kaxanu gabat nangëk. ³⁷ Ang fënga babi ampumbuluŷët aŋ bela bën angwën and ebaxo Nowe ak, mondako fo këmëni fënga bête wëno Asëñiŵ ar ala an, yatir këme bakaw. ³⁸ Damana ex yow ampumbuluŷët aŋo, bela bën er xwënda bani: ñambëran, gë oŝeŋ, gë oŷër, do gë eñërëndër ed obaŝ orebën, xali yatir lil ko Nowe gër akuluŋ. ³⁹ ŷoweŷ abani yëla na xali űatëguk ampumbuluŷët ga sëbëk tëb itëm, yëmeli këbi kwëc ebar el dek. Ata nemira këni dek ang ebani ak. Ako fo këbi bët yatir këme bakaw wëno Asëñiŵ ar ala an. ⁴⁰ Bela bëxi eni ñandërand në oŝënga, abat këmo wëla, mo tēb ajo. ⁴¹ Në er këni sējërand bësoxari bëxi, abat mo wëla, ajo mo tēb. ⁴² Mëŋ ex, titinayin gayik an nang ex na yatir këme bakaw wëno Axwën arewën an. ⁴³ Aye fëni këŋun mëne axwën iciŵ an, exo nangënd nand ko yow arek na, afer na ko ferëna. Aŋo tēb na exo tēnga iciŵ indexëm iŋ. ⁴⁴ Ga re këme, wën bête giyindën bëwelëk key yo key gayik wëno Asëñiŵ ar ala an, and bayi an yëland na abaka këme bakaw aŋ këme ŝanayaw.»

End apënëtal and bëriyenin bëxi eŋ

⁴⁵ Ata Yesu baŝ ko eyeyan el re ko: «Xadëp ir fe wa hik irenik ir xwëta këŋo axwën arexëm xali sebënan këŋo andiyen and ebi dëband bër ekun endexëm bën nand ŷapëk na? ⁴⁶ Awa xadëp ijo nëngandëraleŋo angëmëne axwën arexëm an asëk sëk këŋo ga ko ri er fel baŋo exo dind in. ⁴⁷ Dal in këmun felënd, axwën ar xadëp ijo an asebënan këŋo sebënan dek acota andexëm aŋ. ⁴⁸ Barikan angëmëne xadëp ir gë emëkw etëmbak exo, ata ko re: “Axwën aram an dek nekaw ko.” ⁴⁹ Ata ko xwënda ekëm ed boŝandaŵ, ñambëran do gë oŝeŋ. ⁵⁰ Axwën an aŵaŷiw ko wāŷiw eŋo pënga xadëp ijo gë akey and axo yëla bana abaka ko bakaw aŋ. ⁵¹ Ata damana eŋo dapaxën fac, mbaŋ këŋo ŝëndën ang këbi ŝëndën Kaxanu dek bëŷëŋënax bër kë labayand ak. Fac ko ŷana exo tesëxënd do exo űatayaxënd ebasa el.»

25

End apënëtal and odënaŵ epëxw eŋ

¹ «Ata owun or gër orën ol er wëndërëk gë endey end odënaŵ obeja epëxw od wëd bax odambo odebën ok eno kacaxën ŝambenjar ir bax ŷërënd fo. ² Odënaŵ oko er hi bani oco opëniŕëx do oco od ŝëdëta babi. ³ And bani yend gër ekaca aŋ,

odënaŵ opëñirëx ok wëd këni odambo odebën ok penarëxe ogu ond këni bašëd oŋ.
⁴ Barikan odënaŵ odenik ok fena këni ogu oŋ në ocëlakuŋ. ⁵ Ga wëdfeliw këño icën in, rašëra këbi abat abat bën ðek.

⁶ «Emëd ekarëk el, xeŷ ko ala: “Icën in, në enatëgu exo! Icën in, në enatëgu exo! Marayin eno kaca!” ⁷ Aŋo nëngëtara këni ðek odënaŵ obeja ok. Xanira këni ala kala exo nëkon lambo irexëm in. ⁸ Ata odënaŵ opëñirëx ok xara kënëbi od šëdfëta babi ok: “Cetinëbo wa tēkër ogu ondwën oŋ, në edomi ex odambo odebi ok.” ⁹ Yaka kënëbi: “Ali aŋo gi na gwac! Yeyin en yëcëgu gër bēfan.” ¹⁰ And ye këni aŋ, ñatëgu ko icën in, odënaŵ od wël bax ok lilëx këni gë mëŋ gër aciŵ and ofëna do kwël šoke këni ebët el.

¹¹ «Ga nëkanak, odënaŵ obeja od ye bax eni yëcëgu ogu ok, ñatëgu këni do këni wăcënd gër ebët: “Axwën, Axwën, përetënëlēbo!” ¹² Bari šambenjar ir bax yërënd in yakaw këbi lëf: “Dal in këmum felënd, wëno amun nang ex na.”» ¹³ Ata ga ñata ko Yesu apënëtal aŋo, re ko bête: «Mëŋ ex, wën bête titinayin gayikako an nang ex na akey aŋ do gë apëxëd and këme bakaw aŋ.»

End apënëtal and bëriyenin bësas eŋ

¹⁴ «Bête ata kë hi ang endey end ala ar ye bax damana fo. Damana exo yexën wăc këbi bëriyenin bërexëm bën do sebënan këbi napul irexëm in eni cënan. ¹⁵ Er yëlëra babi: aŋanar an, okilo oco od kaŋe; axinëm an, okilo oki do asasën an, kilo ibat. Er hi bax ala kala exo cënan er fëxwën këno in gë oxor orexëm ol. And ri ko mondako aŋ, ala ajo ye ko kwël. ¹⁶ Ataŋ ar fëxwën baŋo okilo oco an, ye ko gër andiyen. Šënan ko kaŋe ir fëxwën baŋo axwën arexëm in, šot ko okilo oco ocëxe. ¹⁷ Bête ar fëxwën baŋo okilo oki an, šot ko okilo oki ocëxe. ¹⁸ Barikan ar fëxwën baŋo kilo ibat an, ye ko nac ko ambëxw gër ebar, do wëg ko kaŋe ir axwën arexëm in.

¹⁹ «Ga nëkak, axwën ar bëriyenin an, wăŷiw ko. Ata wăc këbi bëriyenin bërexëm bën eno pelëra ala kala ba mondake šënan ko kaŋe ir sebënan baŋo in. ²⁰ Ar fëxwën baŋo okilo oco an ñatëgu ko gë okilo oco ocëxe, re ko: “Axwën, okilo oco sebënan baye. Nëkoda ga šotëli këme okilo oco ocëxe.” ²¹ Axwën arexëm an yaka ko: “Yo wëj ariyenin ayekax hi këy, ar mokwëta mbaŋ hi këy. Bëbër sebënan bami bën ax ñëmb bana do lëkayali këy šenene. Gërëgako bëbëranjëm këmi sebënan. Ga nëngandëra ke ako, wëj bête anëngandëra ki nëngandëra!” ²² Ar fëxwën baŋo okilo oki an, ñatëgu ko bête gë okilo oki ocëxe, re ko: “Axwën, okilo oki sebënan baye. Nëkoda ga šotëli këme okilo oki ocëxe.” ²³ Ata yaka ko axwën an: “Yo wëj ariyenin ayekax hi këy, ar mokwëta mbaŋ hi këy. Bëbër sebënan bami bën ax ñëmb bana do lëkayali këy šenene. Gërëgako, bëbëranjëm këmi sebënan. Ga nëngandëra ke ako, wëj bête anëngandëra ki nëngandëra!” ²⁴ Ñatëgu ko ngwa ar fëxwën baŋo kilo ibat an. Ata re ko: “Axwën, anang nang këme mëne wëj mbaŋ xem ki ataxan: asaŷ këy sayënd eyamb el gër ed bayik ay nefëra bana. Bête axana këy xanand gër ed bayik ay hiš bana. ²⁵ Ga yëdara bame šonaxën bame kaŋe irey in mongwëg gër ebar. Nëkoda, kanal er xwën këy in.” ²⁶ Ata yaka ko axwën aŋ: “Ata wëj ay ye ex na ðe! Ar ariyenin axwëlaraxik ey! Anang nang këy mëne asaŷ këme sayënd gër ed bayik ame nef bana, axana këme xanand gër ed bayik ame hiš bana. ²⁷ Barikan ey kwëtëdo kaŋe iram in gër otaxan od bëwëxëta bër kodï. Ga bakaw këme ako ata xana dome gë er šënak.” ²⁸ Ata na dëŋ fel këbi bërandiyen bošandaŵ: “Kanino tan kaŋe ir lëkaya ko in eno yël ar gë okilo epëxw an.” ²⁹ Ar kë šënan yo er šot ko in, Kaxanu asënd këño sënd xali exo cotëra nëmëc. Bari ar bayik ax cënan ex na an, ado er xaŷ këño in dëŋ këño xan. ³⁰ Gërëgako ariyenin axwëlaraxik ajo, pimëxëno fac gër ecamëfan, gër ed këni sesënd bela, gër ed këni ñatayand ebasa.»

En kiti ifelatar eŋ

³¹ «And këme ßakaw wëno Asëñiŵ ar ala aŋ, gë enjaran endam eŋ, gë ðek omeleka odam ok, në añëpara and owun këme yëpa. ³² Ata yatijo, ßenëŋ ßend bela ßeŋ ðek eni ßarëreŋu gër ed këmi hi. Ata mëni pitënder ang këbi fitëtërend axadac opey ok gë obeci ak. ³³ Mëni ßar opey ok gand liw iram do obeci ol gand ßame.

³⁴ «Wëno emun eŋ dëŋ këbi felëd ßër gand liw iram ßën: “Tëkawëne wën ßër ßetak gër Faba ßën. Kanayin owun or xëñënan baŋun elod ga yanak ngwën ol. ³⁵ And xor baxe enjo aŋ, wën yël baxe er këme yamb in. Sel baxe men, yël këne me eceß; hi bame aliyer, xwëtaya këne. ³⁶ Tëß gë eman ebame, ßudëra këne. ßëxwëra bame, yeli kën sëma këne; hi bame gër epëra, yëkwali këne.” ³⁷ Ata ßër ßenene ßën ene mëka: “Axwën, niye xor baxi enjo do ßiyi yël këmi er këy yamb? Niye sel baxi men do yël këmi ey ceß? ³⁸ Bëte niye hi bay aliyer do ßiyi xwëtaya këmi? Niye ßayi bay tëß gë eman eŋ do ßudëra këmi? ³⁹ Niye ßëxwëra bay do ßiyi yeli këmi mi cëma? Niye hi bay gër epëra do yëkwali këmi?” ⁴⁰ Ata mëni yaka wëno emun eŋ: “Dal in këmun felënd, nand rin këno yo enjekax gër ga ßak yo, abat gër bëmaŷe ßëndam, wëno rin këne.”

⁴¹ «Bëte afel këmëni felëd ßër gand ßame ßën: “Nacëtaxëne fa, wën ßër xoŷën këŋun Kaxanu ßëjo! Yeyin gër xodux or din ir din ol, or fëtën ko ebi ðapaxën ßabucara in do gë omeleka odexëm ok. ⁴² And xor baxe enjo aŋ, wën ane yël bana er këme yamb in. Sel baxe men, ane yël bana me eceß. ⁴³ Hi bame aliyer, ane kwëtaya bana. Hi bame tëß gë eman eŋ, ane cudëra bana. ßëxwëra bame, wën an yeli bana ene cëma. Bëte hi bame gër epëra, ane yëkwali bana.” ⁴⁴ Ata eni yaka ßën bëte: “Axwën, niye wa xor baxi enjo eŋ, niye wa sel baxi men, niye wa hi bay aliyer; niye wa hi bay tëß gë eman eŋ, niye wa hi bay gër epëra do ßiyi ami dëßa bana?” ⁴⁵ Ata këmëni yakad: “Dal in këmun felënd, nand ßayik ano din ex na enjekax gër ga ßak yo, ar wak endam an, wëno ßayik ane dine na.” ⁴⁶ Ata ßër gand ßame ßën kë ye gër toro ind din. Barikan, ßër ßenene ßën eni dël gër aniyen and din.»

26

End edaw ed Yesu eŋ

¹ And ßata ko Yesu ðek ßend babi sëyalind aŋ, fel këbi bësefan bërexëm ßën: ² «Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ßakey ßaki fo ßayik ex ŋat Ofëna or Apexa ol. Awa gë ofëna olo këne lëxw wëno Asëñiŵ ar ala an do ene ðaw mopika në kërewa.»

³ Ata amëd aŋo, ßarëreŋu bani bëßadaxan bëlëngw ßën gë bëxarëk ßër Bëßëwif ßën gër yangana ir Kayif, aßadaxan alëngw ar niy ijo an. ⁴ Ga xanar këni, xetan këbi eno tëra yir fo Yesu eno ðawaxën. ⁵ Er bani rend mëne këreno tëra na wat-wat gë amëxwër aŋ këdi kë wonjo ofëna ol.

⁶ Amëd aŋo, ye ko Yesu gër ingol ind Betani, gër iciw ind Simon, ar gë amey an. ⁷ Ata gër ed yëpara bani, lilëgu ko asoxari do sëka këŋo Yesu gë ßëlakuŋ ir gë angiri ir xem bax mbaŋ akanji. Ata nand bani yambërand na, asoxari an xoß këŋo Yesu gë angiri ijo gër gaf. ⁸ Ga wat këni eŋo, bësefan ßën xoŷën këno ba ine neminaxën baxo angiri ijo mondako. ⁹ Akanji and ßenene hi dox mopan do kodï enëbi mocetërado bëxaŷënaaxik ßën. ¹⁰ Ga wata këbi Yesu, wëka këbi: «Ineŵa këno hëbandëraxënënd asoxari ajo? Enjekax rin ke wëno. ¹¹ Wën laŋ gë bëxaŷënaaxik ßën ga hi kën wa. Bari wëno ane bayiye na din. ¹² Ga xoß ke ako gë angiri ijo, eman endam eŋ nëm ko gana-gana fo ond gër yeg oŋ. ¹³ Dal in këmun felënd, gër ed këni fem yo Atëfëtan aŋo gër ngwën ro, areya këni yana eni deyand bëte end er rin ke asoxari ajo eŋ. Ata mondako këno yana eno kwitaxënënd.»

End Yuda do gë bëxadaxan bëlëngw eŋ

¹⁴ Bësëfan bër Yesu bën er hi bani epëxw gë bëxi. Ata abat, ar bano wăcënd Yuda Isëkariyot an, ye ko gër bësădaxan bëlëngw. ¹⁵ Ga ĩat ko wëka këbi ba ine këno yël angëmëne arëca rëca këbi eno tëra Yesu. Ata yël këno kodı batama ofëxw osas. ¹⁶ Ata elod amëd aņo, baxo ŝaland Yuda ang ko ri eņo dëxwaxën Yesu ak.

End ecemar ed ofëna or Apexa eņ

¹⁷ Yatir akey aņanar and loxo and bani yambënd Bëšëwif bën mburu ind gë lewir këm in. Bësëfan bën ga sëka këno Yesu, wëka këno: «Fe wa ŷandi ki mi cemëra ed Ofëna or Apexa el?» ¹⁸ Yesu yaka këbi: «Yeyin gër angol, ata kën fed gë ala ar ano nang ex na. Pelidëno mëne wëno Asëyali an rek apëxëd andam aņ anëka ĩatëguk. Bëte pelidëno mëne gër iciw indexëm këme ri Ofëna or Apexa ol gë bësëfan bëram bën.» ¹⁹ Ye këni bësëfan bën rix këni ang fel këbi Yesu ak do ŝemërax këni ed Ofëna or Apexa el.

²⁰ Ata genëka, bësëfan epëxw gë bëxi bën xetëna këno Yesu gër eyambëran. ²¹ Nand bani yambërand na, Yesu re ko: «Dal in këmün felënd, gër enga endewën ro abat ex ar ke lëxw an.» ²² Na wëlandëra këbi xali, asëfan kala eņo mëka: «Wëno nde ex, Axwën?» ²³ Yesu yaka këbi: «Ar ke lëxw an, ar kë xacand gër edëyamb edëbat gë wëno hi ko. ²⁴ Dal ex, asës këme ŝës wëno Asëniw ar ala an, ang yëgw këni endam ak. Bari aņo ye ex na ar ke lëxw an! Er fecadox din këreno dëw dona.» ²⁵ Ado Yuda, ar hi bax eņo dëxw an dëņ, wëka këņo: «Wëno nde ex Asëyali?» Yesu yaka këņo: «Ata go dëņ ex!»

End ecemar ed Axwën eņ

²⁶ Ga këni yambëra, Yesu wëd ko mburu in, ŝëkwa këņo Kaxanu do hëbëndër ko. And yël këbi bësëfan aņ, re ko: «Kanayin en yamb, eman endam eņ ex.» ²⁷ Wëd ko bëte akalama and gë ngoy aņ. Ga ŝëkwa këņo Kaxanu yël këbi, re ko bëte: «Yëlarin wën dek, ²⁸ oŝat oram oņ ex, oŝat or eter ed gë Kaxanu oņ. Oŝat oņo kë ŝar ebi tebanaxën Kaxanu bamena baņ bela bëranjëm. ²⁹ Dal in këmün felënd, doru fela këme ngoy in xali yatir këne barëxëye gër owun or Faba. Fën këne ŝebëxëde ingaŝax in.» ³⁰ Ata and yëwëra këni na ojëkan od cale aņ, Yesu gë bësëfan bën ye këni kwël ond gër etënd ed gë baņarëka oņ.

³¹ Ga ĩat këni, Yesu fel këbi: «Wën doru gëmëd mbaņ kën yëdara në end oŵac oram, wën dek ke ŝapëran. Ata mondako kë ĩata er yëgw ko alawënel ar Kaxanu in mëne: “Axadac an këmo fëm yem na fo, ata eni capër bër oyel ol*.” ³² Barikan and këme xani gër ecës aņ, gër ebar ed Galile këme lëngwa ene tëkëx.» ³³ Na re ko Piyer: «Ado eni gër bëjo dek eni teb gabat, ax gi ex na gë wëno ak.» ³⁴ Ata yaka këņo Yesu: «Dal in këmi felënd, doru gëmëd, damana exo yata ecare el wëj anëka këye yaxëta batas.» ³⁵ Re ko bëte Piyer: «Ado gido ecës el dëņ fabër këmi, wëno din ami yaxëta na.» Ata bësëfan bën dek soŝanara këni mondako.

End cale ind gër Getësemani eņ

³⁶ Ga xucak eņo, Yesu gë bësëfan bën ye këni gër ed këni wăcënd Getësemani. Ga ĩat këni, fel këbi: «Nëparayin ro do wëno me nacëta me calew.» ³⁷ Wăc këbi Piyer, gë bosëniw bor Sebede Ŝak do gë Ŝaņ, eno daņëta. Ga ĩat këni, Yesu ŷana ko këņo wëlandërand xali ŝamina ko. ³⁸ Ata fel këbi bër laņëta baņo bën: «Awa enjëw endam eņ anëka ŝaminak, ecës el fo bayi ke. Cëniyine ro, këreņun daŝ na dë!» ³⁹ Ga nacëta ko tëkër, foxi ko eyiŷ el nëŝ gër ebar. Ata ko ŝalënd mondako: «E Faba, ey dëxëtëdo, kido awënd wëndëk, akalama and toro and këme ŝeb aņo! Barikan dil ang ŷandi ki ak, ax gi ex na ang ŷandi ke wëno ak.» ⁴⁰ Ata baka ko gër ed seb babi bësëfan bësas

* 26:31 26.31 Sakari 13.7

bën, sêk kêbi ga kêbi raš. Na re ko: «Oko Piyer, wën an kore na nde en bayi dašêrêxe apêxêd amat and riw kême aŋo?»

⁴¹ «Ga re kême perênayin en calexênënd kedi kênjun nanjêta. Ala an gër onden ondexëm kêŋo ŷandind exo di enjekax eŋ, barikan në end oñandi od eman ko sêkwanaxênënd exo di in.» ⁴² Nacêta ko Yesu gašêxe do ko šalend ang añanar ak: «E Faba, angëmêne ax mënd ex na ey dëxët akalama and toro and kêre me šeb aŋo, dil ang ŷandi ki ak!» ⁴³ Ga baka ko akinëm, sêk kêbi bête ga kêbi raš. Ata ado motêkwan bani sêkwanênënd eni kwêwêta in. ⁴⁴ Ga seb kêbi na, nacêta ko bête gašêxe do ko šalend atasên ang banêngw ak. ⁴⁵ Aŋo ga bakaw ko gër bêsêfan bêrexëm, fel kêbi: «Wën xali gêrêgako nde xwênda kën okwêd? Nangin mêne anêka ãatêguk apêxêd and kêne sêra wëno Asêñiŵ ar ala aŋ do ene dëxw gër otaxan od bêwëndëran aŋ!» ⁴⁶ Ado kaniwën ene yeye, ðam exo ar ke lëxw an!»

End etëra ed Yesu eŋ

⁴⁷ Damana ko ãatand eŋo, šanayaw ko pêlêt Yuda, asêfan abat ang ebani epëxw gë bëxi ak. Mëŋ lëngwênëgu babi amëxwër and bela aŋ eno tëra Yesu. Bêšadaxan bêlëngw bën do gë bëxarêk bër Bêšewif bën lawênëgu babi. Ata wêlaraw keni bëjo oduxuma, bëjo okwêlekwêle. ⁴⁸ Ar baŋo lëxwënd an, fel babi amatinali aŋo: «Ar kêmo wëga an, mëŋ ex, tërayino.»

⁴⁹ Ataŋ ga sêka kêŋo Yesu, re ko: «Mondake bayi këy Asëyali!» Ata wëga kêŋo. ⁵⁰ Ata re ko Yesu: «Xey lawo, er yow këy ey di in dil aŷand!» Na ga wêlën këno, sêra këno. ⁵¹ Ata abat ar enga gë Yesu, regëgu ko duxuma irexëm in gër acëmar, saŵ ko bad anêf and xadêp ir ašadaxan alëngw in. ⁵² Ata re ko Yesu: «Wëj mašël duxuma in gër acëmar gayik ðek bër kê wêrënd gë duxuma bën, duxuma fo kêbi law bête. ⁵³ Ba yëla këy asêkwan sêkwan kême mo kara Faba mëŋ ar xor dox exe ðawêneliw ataŋ ataŋ, omeleka owëli owëli an? ⁵⁴ Mondake cëŋ kê ãata er rek Oñëgw Omênëk in mêne afo me toro mondako?» ⁵⁵ Ata Yesu yeyaneli kêbi bête bër gër amëxwër bën: «Wën yowëraw kën ene tëra gë oduxuma do gë okwêlekwêle, ba arek axeŷax nde hi kême? Ax gi ex na nde key yo key bamëni sëyalirand bela bën gër yangana ir Aciw and Kaxanu? Bari gabatak axe tëra bana. ⁵⁶ Barikan ðek beŋo mondako bax ex gi ex ñataxën er ŷëgw keni bêlawênel bër Kaxanu in.» Aŋo šapëran këno bêsêfan bën, hërëra keni bën ðek.

End Yesu gër iciŵ ind Kayif eŋ

⁵⁷ Bër sêra baŋo Yesu bën, wêla këno gër ed barër bani bêšalen do gë bëxarêk bër Bêšewif, gër iciŵ ind Kayif, ašadaxan alëngw an. ⁵⁸ Ata Piyer kêbi sêfa nacët ako bër sêra baŋo Yesu bën, xali gër eyang ed ašadaxan alëngw. Lil ko gër yangana do xetëna kêbi bënëkona bën gër ed ŷëpa keni exo wataxën ba mondake kê ãata endey eŋo. ⁵⁹ Ata bêšadaxan bêlëngw bën, gë ðek Amara and bëxarêk bër Bêšewif aŋ keni šaland er këno nagašan Yesu eno ðawaxën. ⁶⁰ Bari ado ga nagašandëra bano bëranjëm, abani šot na etibax. Ata šanayaw keni bela bëxi keni rend: ⁶¹ «Ajo bax rend mêne axor ko xor exo ñam Aciw and Kaxanu aŋ do exo kanin në bakey batas.» ⁶² Ata ašadaxan alëngw an xani ko, wêka kêŋo: «Wëj bendanjëm keni nagašanënd, ba ay yaka na nde?» ⁶³ Barikan Yesu xor ko yem. Aŋo re ko ašadaxan alëngw an: «Gër oŵac or Kaxanu, mëŋ ar gë aniyan an, kême yašarënd, pelëlëbo angëmêne wëj ex Afexën an, Asêñiŵ ar Kaxanu an!» ⁶⁴ Yesu yaka kêŋo: «Iyo go dëŋ ex. Bête baxëtêl me baš mêne awat kêne wat wëno Asêñiŵ ar ala an ga ŷëpa kême gand liŵ ir Kaxanu, mëŋ Ar xorêk beŷ ðek an. Awat kêne wat yaŋ gër orën ga kême šëlaw gë baŋar baŋ.» ⁶⁵ Ga logën kêŋo ašadaxan alëngw an, ñesëra ko acud andexëm aŋ do ko rend: «Anêka šir kêŋo Kaxanu! Anêka šir kêŋo Kaxanu! Sede nde bayik na exo baš ŷey? Ine yëla kën?» ⁶⁶ Ata yaka keni: «Ajo ar edaw ex.» ⁶⁷ Kwël na fo ŷana keni

këno soronënd: bëjo asëpan, bëjo aŵëj, bëjo bëte ašën do eno mëka: ⁶⁸ «Gayikako wëj rek mëne alawënel ar Kaxanu ey, pelëlëbo ba noŷo šën ki.»

End eyaxëta ed Piyer eŋ

⁶⁹ Xarak amëd aŋo, Piyer fac bayi baxo, gër ed yëpa ko gër yangana. Ata sëka këno endënaŵ, re ko: «Wëj bëte ar enga end Yesu, Agalile an hi këy!» ⁷⁰ Ata ga ko yax Piyer yaka ko poyoma: «Wëno ado ame nang ex na er këy rend in.» ⁷¹ Ga xani ko, ko yend gand ebët ed iciŵ, endënaŵ ecëxe bëte ga wat këno këbi felënd bër hi bax na bën: «Ajo ar enga end Yesu Ibënasaret hi ko de.» ⁷² Ata yašar ko ga ko yax gašëxe: «Wëno amo nang ex na de ala ajo.»

⁷³ Ga bašanak, bër xet bani gë Piyer bën re këni: «Dal ga ex nde, wëj ar enga end ala ajo hi këy. Ang këy yeyanënd ak nangaxën këmi mëne Abëgalile ey.» ⁷⁴ Na yaka ko: «Corëlexe Kaxanu angëmëne anang nang këmo ala ajo!» Ata amëd aŋo yata ecare el. ⁷⁵ Piyer xwita ko er fel baŋo Yesu in mëne d'amana exo yata ecare el anëka këno yaxëta batas! Ata xwiriš, šan ko fac ko sesëxënd ga šena këno mbaŋ er ri ko in.

27

End Yesu gër eyang ed Pilat eŋ

¹ Ga wecak gëbër, bëšadaxan bëlëngw bën gë bëxarëk bër Bëšëwif bën yëpaxën këni end Yesu eŋ. Ata xetan këbi eno d'aw. ² Ga xap këno, wëla këno yaŋ gër eyang ed Pilat eŋo kitix mëj bëte.

³ Ata Yuda, asëfan ar lëxw baŋo Yesu an, šena këno ga wat ko mëne anëp dëŋ nëp këno. Bakali ko batama ofëxw osas band kodî ir yël bano baŋ gër Amara and bëšadaxan bëlëngw do gë and bëxarëk bër Bëšëwif. ⁴ Fel këbi mëne mbaŋ lif ko ga fan këno ala ar yowëy axo men ex na an. Yaka këno: «Wëj nangëk de eŋo, biyi abo bal ex na!» ⁵ Sam ga yaka këno mondako, Yuda šëni ko bišaw kodî in lëf gër Aciŵ and Kaxanu, do ye ko kwël xawayax ko. ⁶ Ga wëd'ara këni kodî in, bëšadaxan bëlëngw bën re këni mëne ax ñap ex na eni maš kodî ijo gër akwëtaya and oyël or Kaxanu, gayikako akanji and enjëw end ala ex. ⁷ Ata xetan këbi eni yëc ošënga or abay ar ofeya an eni dixën oñeg od bëliyer. ⁸ Mëj këni wacaxënënd xali doro ošënga olo «Ebar ed ošat.» ⁹ Mondako ħata bax er re baxo Kaxanu paš gë Yeremi, alawënel an: «Bëxarëk bër Bëšëwif bën aŵed wëd këni batama ofëxw osas band kodî baŋ, akanji and Bëyisërayel aŋ ang fënëta bano ak. ¹⁰ Bëte gë kodî ijo këni yëcaxën ošënga or abay ar ofeya ol ang fel ke Axwën ak.»

End Yesu gër kiti ind Pilat eŋ

¹¹ And ħateli këno Yesu gër eyang aŋ, Pilat wëka këno: «Wëj nde ex emun end Bëšëwif eŋ?» Yaka ko: «Iyo go dëŋ ex!» ¹² Ako nagašandëra bano xali bëšadaxan bëlëngw bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën, barikan mëj abi yaka ex na. ¹³ Ata re ko Pilat: «Ay wëlënd na nde d'ek bënd këni nagašandërand beŋ?» ¹⁴ Bari mëj aŋo yaka ex na. Aŋo šaran këno Pilat xali xurik.

¹⁵ Ofëna or Apexa kala, Pilat asebët baŋo sebëtënd andepëra amat, and këno yata Bëšëwif aŋ. ¹⁶ Xarak, andepëra angwëlik hi bax na and bano wacënd Yesu Barabas. ¹⁷ Ang barërëgu bani gër aciŵ and kiti ak, Pilat wëka këbi: «Noŷo wa yandi kënun mo tebët doyijo, Barabas nde ba Yesu, ar këno wacënd Kërisët an nde?» ¹⁸ Aye nang baxo Pilat mëne në end oyakërax lëxwaxën bano Yesu. ¹⁹ Ata and yëpa ko Pilat gër aciŵ and kiti aŋ, alindaŵ lawënegu ko eŋo pel ako: «Wëj kërey dîl na de gër end ar šenene ajo! Wëno cëŋ wec soro këme në endexëm në lakeli!»

²⁰ Ata bëšadaxan bëlëngw bën do bëxarëk bër Bëšëwif bën šoñ kënebi bela eno nëyali Pilat eŋo tebët Barabas do eŋo d'aw Yesu. ²¹ Na re ko Pilat: «Bela bëxi bëjo,

yatayino abat!» Yaka këni šor: «Barabas yata këmo! Barabas yata këmo!» ²² Re ko bëte Pilat: «Do mondake këmo ri Yesu, ar këno wăcënd Kërisët an?» Yaka këni šor: «Pikalo, pikalo gër kërëwa!» ²³ Wëka këbi bëte: «Ineŵa wën ko?» Anjo xeŷ këni kaš-kaš: «Pikalo, pikalo gër kërëwa!» ²⁴ Ata Pilat wata ko mëne ax mënd ex na eno tebët Yesu këdi kë wonjo kaš-kaš angol an. Wëd ko inëp ind gë men do neba ko na dëŋ otaxan ok xali wat këno bën dek. Ga faŷ ko, re ko: «Awa end ošat or ar šenene ajo en, wën nangëk de, wëno ame nang ex na!» ²⁵ Yaka këni bën dek: «Eyo, mëkayidëlebo Kaxanu end enjëw end ala ajo en biyi gë obaš orebi ol!» ²⁶ Pilat sebët këŋo Barabas do fel këbi ocorođa odexëm ok eno ceŵëra Yesu đamana eno pikaxën.

End Yesu gër otaxan od ocorođa en

²⁷ Ata ocorođa od Pilat ok nęcët këno Yesu gër yangana ir eyang. Ga barëregu këni bën dek, xeta këno. ²⁸ Ga šudëtëra këno banjëm bandexëm baŋ, nëmb këno ocud ombarax. ²⁹ Sawëgu këni bëte inini ind atëx and gë odëmbën, bor këni ang ekamote fo do šëxw këno. Fëxwën këno ošët exo dëkaya gër ataxan and liw. And këno sëka an, eni poxi gër lëngw irexëm do eno đëšënd: «Emun end Bëšëwif, ašëma këmi šëmand!» ³⁰ Ocorođa odëmar eno tëpan gër dëxas, oko eno dang gë ošët ol or fëxwën bano ol. ³¹ And lëšëra këno mondako an, šudët këno ocud ombarax on do wăš këno banjëm bandexëm baŋ eno mëlaxën gër ed këno fikax.

End Yesu gër kërëwa en

³² Ata enga end ocorođa en këno nęcëtënd Yesu angol and Yerusalem an eno pikax fac. Ga fed këni gë ar bano wăcënd Simon ib Siren, nëyali këno exo đapara osëx or këno fikaxënëx Yesu ol. ³³ Na lapara ko osëx ol xali űat këni gër itënd bani wăcënd Golëgota, mëne ngëŋ «Ind ang egor.» ³⁴ Ata yël këno Yesu ngoy ind bar bani gë bëšan. And sëyi ko an, űëp ko exo ceŋ. ³⁵ And fika këno an, ocorođa ok šëtërend këni banjëm bandexëm baŋ. Bëňak ri bani eni nangaxën ar kë wëd an. ³⁶ Ata yëpara këni gër enëkona. ³⁷ Yabët gaf in fika bani ingomb-gomb ind yëgwaxën bani mëne «Yesu, emun end Bëšëwif en.» Ejo bax amena and laŵaxën bano an. ³⁸ Afika fika banëbi bëte gë mëŋ bërek bëxeŷax bëxi: abat gand liw ajo gand šame. ³⁹ Ata bela bër bax xucarand ler gër ed fika banëbi bën, këno širënd Yesu. Sam eni këmëyëta eni de: ⁴⁰ «Yo wëj bax rend mëne axor këy xor ey űam Aciw and Kaxanu do ey kanin në bakey batas. Awa pexënyal doro! Enimin, angëmëne wëj ex Asëňiw ar Kaxanu an, pedaw gër kërëwa mi wat!» ⁴¹ Alëš bano lëšënd bëte bëšadaxan bëlëngw bën, gë bëšalen bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën. ⁴² Er bani rend: «Oko, mëŋ ar babi racëtënd bela gër toro an nde kë sëkwanënd exo pedaw gër kërëwa! Gayikako mëŋ ex emun end, biyi Bëyisërayel en, pedawëlexo enëŋo kwëtaxëne!» ⁴³ Ax gi ex na nde mëŋ ar xwëta këŋo Kaxanu hi ko? Ax gi ex na nde bëte Kaxanu aňan űan këŋo? Bëte ax gi ex na nde mëŋ dëŋ kë rend mëne Asëňiw ar Kaxanu exo? Awa gërëgako dacëtëleŋo ngwa!» ⁴⁴ Ašir bano širënd bëte bërek bëxeŷax bër fika banëbi gë mëŋ bën.

End ecës ed Yesu en

⁴⁵ Ata ebar el dek šamëđanëk elod eňan keŋ gër gaf xali hik poxoš gaf in. ⁴⁶ Ga xucak bapëxëd batas, Yesu xeŷ ko acakax: «Eli, Eli lama sabatani! Mëne ngëŋ Kaxanu, Kaxanu, ineŵa sebaŷën këye?» ⁴⁷ Bër hi bax ler na bën ga wël këno, këni rend: «Wëlıno, alawënel Eli këŋo wăcënd!» ⁴⁸ Na wăran ko ala er űalu-ňalu, yëmbëgu ko në ngoy inerëk, fiš ko në ošët do yënën këŋo Yesu exo yuš. ⁴⁹ Ata xeŷëanaxën këno bër hi bax ler na bën: «Xey wëj, tebëlo ene wate ba ayow ko yow Eli eno pexën!» ⁵⁰ Yesu xeŷ ko bëte acakax do kwël xoti ko. ⁵¹ Ata lëf gër Aciw and Kaxanu, anjëm amëgax and bax šëtërend në baciw baki an űesik cidët. Rëgëk

bëte ebar el xali şapirak bangaŷ baŋ. ⁵² Oñeg ok fëŋëtayarak do bëwënëk bëranjëm xanira këni gër ecës gë beman beŋ. ⁵³ Bër şanëragu bax gër oñeg bëjo, lil këni gër Yerusalem, angol amënëk aŋ, do şanayaxëndëra kënëbi bëranjëm. ⁵⁴ Ata ocorođa od baŋo nëkonand Yesu ok, gë alëngw arebën an, ga wat këni ang rëgëk ebar ak do dek beber xuca bax na bën, yëdara këni, do re këni: «Enimin ajo, Asëñiŷ ar Kaxanu an ebaxo de!» ⁵⁵ Bëte bësoxari bëranjëm barërëgu bax na. Ga xwëşaraw këni nacët ako këno nëkonënd Yesu. Bën elod nand ebaxo gër ebar ed Galile sëfaw bano do bano rëcarand. ⁵⁶ Şëf gër bësoxari bëjo hi bani: Mari Madëlen, gë Mari, nëm ir bër gë abinëm Şak gë Yosef do gë nëm ir bosëñiŷ bor Sebede.

End emëxwëta ed Yesu eŋ

⁵⁷ Ata apenëka aŋ, ala ar gë napul ar xaniw bax gër Arimate do bano wăcënd Yosef, fiatëgu ko. Mëŋ ala ar gë napul ebaxo do hi baxo bëte asëfan ar Yesu. ⁵⁸ Ata ye ko gër Pilat, xaraw këŋo eŋo maş eman end Yesu eŋ eno mëxwëta. Ata Pilat fel këbi ocorođa ok eno maş. ⁵⁹ Yosef fedali këŋo, fëlëra këŋo gë këpas iwënëk. ⁶⁰ Do kwël wëla këŋo, wëxëtax këŋo në ŷeg ixaşax, ir fësën bano mëŋ Yosef dëŋ gër aparëfac. Ga xwët këno lëf gër xatëx, fëŋ ko lilaya in gë angaŷ atëm do kwël wăyi ko. ⁶¹ Nand baŋo wëxëta Yesu na, ler na ŷëpara bani Mari Madëlen gë Mari işandaŷ mopabër gë ŷeg in.

End ŷeg ir Yesu eŋ

⁶² Yatir akey and eteyëta, bëşadaxan bëlëngw bën do gë ofariseŋ ok sëfër këni bura-bura gër eyang ed Pilat. ⁶³ Ga fiat këni, fel këno Pilat: «Wëj axwën arebi an yow këmi mi nangën mëne anëgwëş ajo, and bayi baxo abëngw aŋ, are baxo rend mëne and kë xuca bakey batas aŋ, axani ko xani gër ecës. ⁶⁴ Awa këdi këni yow bëşëfan bërexëm bën eni deka eman eŋ do eni deyarand gër bulunda mëne axani xani ko gër ecës, pelëläbi ocorođa odey ok eni nëkona ŷeg in xali ex kuca bakey batas baŋo. Angëmëne ane di ex na mondako, enëgwëş eŋo kë xuca eñanar eŋ!» ⁶⁵ Ata yaka këbi Pilat: «Ax gi ex na nde bënëkona şot kënëbi na, awa mëlayinëbi gër ŷeg eni nëkonax ang nang kën ak.» ⁶⁶ Ata bëşadaxan bëlëngw bën do gë ofariseŋ ok sëfër këni gë ocorođa ok xali gër ŷeg. Ga xër këni oşëba gër angaŷ and fëŋaxën bani ŷeg aŋ, ocorođa od seb banëbi na ok këni nëkonand.

28

End ekani ed gër ecës eŋ

¹ Ga xucak akey and eteyëta aŋ, yatir oganjar, mopëd gëbër, Mari Madëlen gë Mari işandaŷ ye këni gër ŷeg ir Yesu. ² Ga këni fiat, ebar el kë rëgënd. Ata fedaw ko elod gër orën meleka ir Axwën, xën ko angaŷ and wedixën bani lilaya ir ŷeg aŋ, do ŷëpaxën ko. ³ Ola orexëm ol kë watind ang ebingara fo do banjëm bandexëm baŋ feşëk xali xurik. ⁴ Ocorođa ok këbi rëgëndërand. Ga xap këbi anjiŷ aŋ, këni wëcërand rebe rebe ang bëşësëk fo. ⁵ Meleka in fel këbi bësoxari bën: «Wën cëŋ këren yëdara na! Aye nang këme mëne Yesu, ar fika bano an, këno şaland. ⁶ Axo bo ex na ro, anëka xani ko gër ecës ang reya baxo ak. Yowën tan en nëkon gër ed xwët bano. ⁷ Gërëgako, marayin enëbi pelëx bëşëfan bërexëm bën mëne axani xani ko gër ecës. Anëka lëngwa ko gër ebar ed Galile. Fën këno watëx. Wëno eŋo bax mun nangën!» ⁸ Ga wël këni eŋo, Mari Madëlen, gë Mari işandaŷ wăra këni gë anjiŷ fo eni ŋawëta ŷeg in. Er bar bax gër owëkw orebën anjiŷ gë onënga osëm. Hër këni eni tëfëtërax gër bëşëfan. ⁹ Ata ga fed këni gë Yesu, şëma këbi. Bën ga sëka këno, foxi këni. Ga këno lëkëra gër osapar, şale këno. ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Këren yëdara na! Yeyin enëbi pelëx bëmaŷe bëŋ eni mara gër ebar ed Galile. Fën këne watëx.»

¹¹ Nē fēña fo bayi bani Mari Madēlen gē Mari iŝandaŵ ga ħat kēni gēr angol and Yerusalem ocorođa od bax nēkonand ŷeg ok. Reyax kēni đek gēr bēŝadaxan bēlengw ang xucak beŷ ak. ¹² Ata bēn wācēr kēni gē bēxarēk bēr Bēŝewif bēn eni nēpaxēn endey eŋ. Ga wēlēr kēni na, yēl kēnēbi ocorođa ok kodi ir bon. ¹³ Afel fel banēbi bēte mondako: «Deyayindēn mēne bēŝefan bēr Yesu bēn yowēk gēmēđ do reka kēni eman eŋ nand baŋun raŝēnd na. ¹⁴ Do angēmēne exo wēl eŋo Pilat, biyi axor kēmo xor mo pel eŋun teban, ŷowēŷ aŋun gi na.» ¹⁵ Ocorođa ok xana kēni kodi in do ri kēni đek ang fel banēbi ak. Ata wēlik endey eŋo mondako gēr Bēŝewif xali doro.

End epemēra ed Atēfētan eŋ

¹⁶ Bēŝefan epēxw gabat bēn, ye kēni gēr ebar ed Galile, yaŋ gēr etēnd ed fēnētan babi Yesu. ¹⁷ And wat kēno aŋ, foxi kēni do kēno ŝalend. Barikan bērēmar aħēpēgēnan babi ħēpēgēnanēnd mēne Yesu đeŋ ex. ¹⁸ Yesu ga sēka kēbi, fel kēbi: «Wēno xwēnēk owun or gēr orēn ol, bēte wēno xwēnēk owun or gēr ebar ol! ¹⁹ Yeyin gēr bela gē enēng gē enēng ebar el đek, enēbi di bēŝefan bēram. Buyindēnēbi gēr oŵac or Faba, gē or Asēñiŵ do gē or Angoc Amēnēk ol. ²⁰ Tēyalindēnēbi etēf ed đek er fel kēmun el. Ata wēno, key yo key, kēme hi gē wēn xali yatir kē xwēt ngwēn.»

Atëfëtan and Yesu ang yëgw ko Marëk Lilaya in

Akayëta aŋo ro, Marëk yëgwëk. Areya reya ko mëne Yesu afakën babi fakënënd bësëxwëra bën, anëcët babi nëcëtënd bangoc bañëñenax baŋ gër bela. Yesu er yandi baŋo bela bën eni kwëta eyeyan edexëm el, xarak ax gi ex na në end becarax bend baxo rind. Bësëwif bën abarër bani barërënd bamëxwër bamëxwër do bano sëfarand Yesu gër obaxët. Bari bëlëngw bër Bësëwif bën ani ma bana eno kwëta. Ašala bani šaland ang këni ri eno dafwaxën ak. Akey amat sëra këno Yesu do lëxw këno gër Pilat, axiti ar wã bax eno daw mopika në kërëwa an. Ado ga soro ko xali gër ecës, Yesu xorëk ecës el do gë dek bebër ex gë panga ind Eñëñenax bën. Er ex gër akayëta in:

End epemëra ed Šaŋ Batis eŋ: 1.1-8.

End xobuyi do gë atëy and Yesu eŋ: 1.9-13.

End andiyen and Yesu gër ebar ed Galile eŋ: 1.14-9.50.

End dãmama ir Yesu elod gër Galile xali gër Yerusalem eŋ: 10.1-52.

End toro do gë ecës ed Yesu eŋ: 11.1-15.47.

End okani ond Yesu gër ecës eŋ: 16.1-8.

End ang šanayaxën babi Yesu bësëfan bërëxëm eŋ: 16.9-20.

End epemëra ed Šaŋ Batis eŋ

¹ Mondako yanak Atëfëtan and Yesu Kërisët, Asëñiŋ ar Kaxanu an. ² Ang yëgw ko alawënel Esayi ak: «Nëkod arolawën aram an këmo lëngwalilind gër ngwën exi ŋacan fëña in. ³ Mëŋ kë xeyënd gër ladawe:

“Mëxwët in fëña ir Axwën in!
Debët in opëña odexëm ok*.”»

⁴ Ata šanayaw ko gër ladawe Šaŋ Batis, ar babi buyind bela an. Afem baxo femënd gër bela eni nëngwët ola orebën ol, efi buyixën do eni cotaxën etëfan ed beñëñenax bendebën el. ⁵ Bela bën dek ebar ed Yude el do gë dek Bëyerusalem bën aye bani yend gër ndexëm efi buyi polo gër yeß ir Yurëdeŋ and këni fut poyoma beñëñenax bendexëm aŋ. ⁶ Šaŋ Batis, acud and omban ond gelemba baxo šudand do baxo xapand enar gër edum. Owure babi yambënd do gë dingën ifapuŋ. ⁷ Mondako baxo femërand: «Ar xuca ke panga kë yowënd na. Ado wëno axe ñap ex na me dëngw do me pët ogux od baped bandexëm ok. ⁸ Wëno gë men këmun buyind, barikan mëŋ këñun yana eŋun buyind gë Angoc Amënëk aŋ.»

End xobuyi or Yesu eŋ

⁹ Angwën aŋo, xaniw baxo Yesu gër Nasaret, gër ebar ed Galile, do yow ko na eŋo buyi Šaŋ Batis polo gër Yurëdeŋ. ¹⁰ And baxo šëpëtand aŋ, Yesu wat ko fol orën ol do Angoc Amënëk aŋ ga ko fedaw ang edëxwëte epešax fo xali lapaxën këŋo. ¹¹ Wëlik oniŋ gër orën: «Wëj ex Asëñiŋ aram an! Wëj ex pëlot gër yomb iram do wëno mban ke balënd endey eŋ.»

¹² Ataŋ Angoc Amënëk aŋ wëla këŋo Yesu gër ladawe. ¹³ Fën rix baxo bakey ofëxw onax do Sindan in axacëra baŋo xacërand eŋo nanët Yesu. Yesu šit gër owacar hi baxo do omeleka baŋo rëcarand.

End bësëfan bënax bëyanar bër Yesu eŋ

* 1:3 1.3 Esayi 40.3

¹⁴ Yesu baka ko gër ebar ed Galile and fëra këno Şaŋ Batis aŋ do ko femëraxënd Atëfëtan and Kaxanu aŋ. ¹⁵ Er baxo rend: «Anëka hatëguk owun or Kaxanu ol, nëngwëtin ola orewën ol, kwëtayin Atëfëtan aŋ.»

¹⁶ Akey amat, Yesu ga ko sëfa bëŋa ir anjer and gër Galile in, wat këbi bër gë abinëm, Simon gë Andëre ga këni lapëra gë owën orebën oŋ. Bëşëpët bër oxan ebani. ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Wën tëfëgune tan mun di bëbar bër bela.» ¹⁸ Ataŋ seb këni owën orebën oŋ do kwël sëf këno. ¹⁹ Yesu ye ko bëte imbađ, wat këbi bëte polo në ikuluŋ, Şak asëniw ar Sebede, do gë abinëm Şaŋ, ga këni wëxëtëra owën orebën oŋ. ²⁰ Ataŋ wac këbi kwël sëf këno. Seb kënebi na Sebede, sëm irebën do gë bëriyenin bën polo gër ikuluŋ.

End ar gë bëyël eŋ

²¹ Yesu gë bësëfan bërexëm bën hat këni gër Kafarënowum. Ata yatir akey and eteyëta, Yesu ye ko gër aciw acaleya and Bëşëwif, do këbi sëyalirand end Kaxanu eŋ. ²² Mbaŋ babi şaranënd bër baŋo baxëtënd ang ko sëyalind ak bën gayik gë or gapak baxo yeyanënd. Osëyali orexëm ol ax mëndër bana gë or bësälën bërebën ol. ²³ Ata fedëk yatijo, Aşëwif ar gë angoc añëŋënax yow bax na gër aciw acaleya aŋo. And wat këŋo Yesu aŋ, ala ajo ŋana ko ko xeŋënd: ²⁴ «Ineŋa këy şaland Yesu Ibënasaret? Ba eyëbo nemin nde yow këy? Anang wa nang këme mëne wëj ex Awënëk ar xaniwëk gër Kaxanu an!» ²⁵ Ata Yesu xeŋënaxën këŋo angoc añëŋënax aŋ: «Xey wëj cësinal! Canël gër ala ajo!» ²⁶ Angoc añëŋënax aŋ yëngëndëra këno ala ajo, ŋerën këno xali do kwël şan ko. ²⁷ Dek bër yowëraw bax gër cale yatijo bën şarandëra këbi xali xurik. Ata këni wëkarënd: «Ineŋa ex eŋo? Osëyali oxaşax, or gapak nde hatënëgu këbo? Yama şangoc bañëŋënax baŋ ga këbi xeŋanënd nde gë panga do këni rind er re ko in!» ²⁸ Ata wëlik oŋac or Yesu ol dek ebar ed Galile el.

End Yesu do gë bësëxwëra bëranjëm eŋ

²⁹ Ga şan këni gër aciw acaleya, Yesu gë Şak do gë Şaŋ sëfër këni gër iciw ind Simon do gë Andëre. ³⁰ Sëk këno aŋaraŋ isoxari ar Simon ga sëxw këŋo. Fel këno ataŋ Yesu. ³¹ Yesu ga sëka këŋo, lëk këŋo gër ataxan. Ata xoc këŋo ataŋ acëxwël aŋ do xani ko ebi dëba. ³² Genëka ga şëlak eŋan eŋ, wëlaraw kënebi gër Yesu dek bësëxwëra bën do bër gë bëyël bën. ³³ Angol aŋ dek barërëgu këni gër ebët ed iciw ind Simon bën. ³⁴ Yesu fakëndëra këbi bëranjëm. Ata oşëxwëra or ex yo bani fakënd. Anëcët necët babi bëte bëyël bëranjëm gër bela, ababi seb na eni yeyan gayik aye nang bano.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

³⁵ Në ecan ijo, mëd-mëd fo bayi bax ga xani ko Yesu do nacëta ko exo calex. ³⁶ Ata Simon, gë boşandaŋ këno şalarand. ³⁷ And wat këno aŋ, re këni: «Bela bën dek wëj fo këni şaland!» ³⁸ Barikan Yesu yaka këbi: «Yene gër bëngol bënd ler ro, me pemërax end Kaxanu eŋ gayik në eŋo yowaxënëgu këme.» ³⁹ Mondako baxo sëfërand ebar ed Galile el, gër ed ex yo, do baxo femërand end Kaxanu eŋ gër baciw bacaleya. Bëte anëcët babi necëtënd bëyël bën gër bela.

End ala ar gë amey eŋ

⁴⁰ Akey amat, ar gë amey sëka baŋo na Yesu. Ga foxi ko, xara këŋo: «Angëmëne aŋandi ŋandi ki, axor këy xor eye mënën me pak!» ⁴¹ Ga xaŋënan këŋo Yesu, ŋëmba këŋo do re ko: «Aŋandi ŋandi ke, mënël!» ⁴² Amey aŋ şan këŋo ataŋ do kwël wën ko. ⁴³ Ata Yesu ga këŋo xëŋa, re ko: ⁴⁴ «Cësinalil de endey eŋo. Yel exi nëkonëx aşadaxan an. Do diyid şadaxa ir angunëtan in ang re ko Moyis ak, mëŋ këni nangëraxën bela bën osede orey ol.» ⁴⁵ Barikan ala ajo, sam ga şapër këni na, ŋana ko ko reyarand gër ed ko ye yo mëne Yesu fakën këŋo. Në eŋo bayi Yesu abaxo xam na exo ŋat

në angol wat-wat ir bela. Në er tēb fo baxo sëlënd do bela bēn bebēt yo bebēt bani xanirawënd, bura-bura eno kacēra.

2

End Yesu do gē aseŷik eŋ

¹ Ga rik bakey, Yesu baka ko gēr Kafarēnawum. Ata nangēra kēni bela bēn mēne anēka bakaw ko gēr iciw̃. ² Barēregu kēni bēranjēm nēš gēr ebēt xali kēni nēñērēnd. Do Yesu kēbi felērand end Kaxanu eŋ. ³ Ata ĥatēgu kēni bela bēnax ga lēbiw kēno aseŷik. ⁴ Ga šēnd kēni gēr ebēt, sēkwan kēni eno ŋateli nēš gēr Yesu. Sēnga kēni yaŋ ejur ed aciw̃ and gēr ed ebaxo Yesu el, do yēla kēno gē ebēn el aseŷik an. ⁵ Ga wat ko Yesu mēne bela bējo axwēta xwēta kēno, fel kēno aseŷik an: «Asēñiw̃ēn, wēno anēka seban kēmi beñēñenax bendey beŋ.» ⁶ Ga wēl kēno bēšalen bēr yēpara bax lēf na bēn, kēni yēlarand: ⁷ «Wēni ala ajo inēwa ko yeyanaxēnd mondako? Nē ecir eŋo dē Kaxanu! Noŷo wa xorēk eteban ed beñēñenax el angēmēne ax gi ex na Kaxanu gabat?» ⁸ Ataŋ ga nang ko Yesu gē onden ondexēm oŋ, ang bani yēlarand ak, wēka kēbi: «Inēwa kēn yēlaraxēnēnd mondako gēr owēkw orewēn? ⁹ Inēwa saxēk? Mo pel aseŷik an mēne anēka seban kēmo beñēñenax bendexēm beŋ nde gē mo pel: “Wēj kanil, ey dēkw ebēn edey el do ey maŷi?” ¹⁰ Barikan en nangaxēn mēne wēno Asēñiw̃ ar ala an ašot šot kēme or gapak or mēni tebanēnd bela bēn bamena bandebēn baŋ gēr ebar ro, ¹¹ ga re kēme wēj aseŷik an, kanil, ey dēkw ebēn edey el do ey maŷi!» ¹² Ataŋ xani ko xwiriš aseŷik an, lēkw ko ebēn el do kwēl šan ko, bela bēn dēk wat kēno do šarandēra kēbi xali. Ga kēno šēkwa Kaxanu, kēni rend: «Awa endey endako rako eŋ, elod ala ax wat na.»

End Yesu do gē Lewi eŋ

¹³ And baka ko Yesu gašēxe gēr bēŋa ir anjer and gēr ebar ed Galile aŋ, xetax kēno amēxwēr atēm and bela. Ata kēbi sēyalirand end Kaxanu eŋ. ¹⁴ Ga ĥata ko osēyali ol, xani ko na do kwēl ko yend. Wat kēno Lewi, asēñiw̃ ar Alēfe, ga yēpa ko gēr aciw̃ and bēsēf bēr šagale. Fel kēno: «Wēj, tēfēguye wēno!» Ata xwiriš Lewi, sēf kēno kwēl.

¹⁵ Ga xucak eŋo, Yesu gē bēsēfan bērexēm bēn kēni yambērand gēr iciw̃ ind Lewi gē bēsēf bēr šagale bēn do gē bēwēndēran bēranjēm. Gēr enga end bela bējo mbaŋ ebani bēr baŋo sēfēnd Yesu bēn. ¹⁶ Ga wat kēno bēšalen bēr ebax Ofariseŋ bēn ga kēni yambēra gē bēsēf bēr šagale do gē bēwēndēran bēn, wēka kēnēbi bēsēfan bēn: «Asēyali arewēn an, inēwa kēni yambēraxēnēnd gē bēsēf bēr šagale do gē bēwēndēran bēn?» ¹⁷ Ga wēl ko Yesu, yaka kēbi: «Bēšēxwēra bēn kē yend gēr ed exo axora, ax gi ex na bēbēngw bēn. Mēŋ ex wēno, bela bēr kē wēndērand yow kēme mēni mac, ax gi ex na bēr šenene.»

End etiw̃i eŋ

¹⁸ Bēsēfan bēr Šaŋ Batis bēn do gē bēr Ofariseŋ bēn asiw̃i bani siw̃ind. Ata akey amat, yow kēni gēr Yesu do wēka kēno: «Bēsēfan bēr Šaŋ Batis bēn do gē bēr Ofariseŋ bēn asiw̃i kēni siw̃ind. Inēwa bayik ani tiw̃ixēnēnd na bērey bēn?» ¹⁹ Ata Yesu yaka kēbi: «Asiw̃i nde kēni siw̃ind bēr kēno laŋētēnd šambenjar ir kē yērēnd bēn gēr ekana? Ax gi ex na nde gēr ga nēka kēni yo gē mēŋ ani kor na eni tiw̃i? ²⁰ Barikan yatir kēni šapēr gē icēn iŋo, asiw̃i kēni siw̃i. ²¹ Kēdi kē ĥesi kaš anjēm akarēk aŋ, ala ax kadēnd na gē anjēm angašax. ²² Bēte gēr bamote bakarēk ala cēlēnd na ngoy ingaf gayik and yāna eñēn aŋ ata kē fētīn, do ngoy iŋ gē bamote baŋ ex nemi. Ax gi ex na nde nē bamote bangašax kēni šēlēnd ngoy ingaf iŋ?»

End akey and eteyēta eŋ

²³ Yatir akey and eteyëta baxo xucand Yesu në ocënga od gër ed sëg bax bële. Ata bësëfan bërëxëm bën këni wîşand banjëra baŋ do këni yakënd. ²⁴ Ata Ofariseŋ ok wëka këno Yesu: «Ineŵa këni rixënënd bësëfan bërëy bën er bayik ax ñap ex na yatir akey and eteyëta in?» ²⁵ Yaka këbi: «Er ri baxo Dafid ga bot këbi enjo eŋ mën gë bër enga endexëm bën, amëd and ebaxo Abiyatar, aşadaxan alëngw aŋ, wën elod an pën ex na nde? ²⁶ Amëd and ebaxo Abiyatar, aşadaxan alëngw aŋ, ax gi ex na nde Dafid alil lil baxo lëf gër Aciw and Kaxanu yambëgu ko mburu ind ŷap këbi eyamb bësadaxan fo in xali şet këbi bër enga endexëm bën?» ²⁷ Ga ñata ko eŋo, baş ko bëte: «Në end ala rixën ko Kaxanu akey and eteyëta aŋ, bari aŋo di ex na ala an në end akey and eteyëta. ²⁸ Mën ex wëno Asëñiw ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

3

End Yesu do gë ar gë ataxan ateyik eŋ

¹ Ata ñatëguk akey and eteyëta acëxe, Yesu ye ko gër aciŵ acaleya, sëk këŋo ar gë ataxan ateyik. ² Ata bësälen bën do gë ofariseŋ ok këno sitinalind Yesu ba afakën këŋo fakën gë akey and eteyëta aŋ eni cotaxën end këno nagaşanaxën. ³ Ata Yesu fel këŋo ar gë ataxan ateyik an: «Kaniw ey kwëşa mërëxand ro!» ⁴ Aŋo re ko Yesu: «Ineŵa ŷapëk gë akey and eteyëta aŋ? Edi ed enjekax nde ba edi ed eñëŋenax nde? Epexën and ala nde ba edaw ed ala nde?» Barikan bën dek şësinara këni yem. ⁵ Ata Yesu nëkon këbi gë oxoŷ fo, aŋo nëngan bana end oŵëkw or farëdadik orebën eŋ. Fel këŋo ar gë ataxan ateyik an: «Yënël ataxan aŋ!» Ga yën ko, ataŋ bëngwëk ataxan aŋ. ⁶ Ofariseŋ ok şan këni eni wëlërëx gë od Erod ang këni ri eno dawaxën Yesu ak.

End etana ed oparëxanda epëxw gë oki eŋ

⁷ Ata Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ye këni ler gër bënja ir anjer. Na barërëgu këni bela bërënjëm ga xaniraw këni elod gër ebar ed Galile, gër ed Yude ⁸ do xali gër angol and Yerusalem. Na fo bani bëte bër xaniraw bax gër ebar ed Idume, ekeg ed yeß ir Yurëdeŋ el, xali gër owar or Tir do gë Sidoŋ. Amëxwër aŋo er yow bani gër Yesu ga bani wëlëxënd bebër baxo rind bën. ⁹ Ata Yesu fel këbi bësëfan bërëxëm bën eni təkaliw ikuluŋ exo ñëpaxën polo këdi këno fimelira bela bën. ¹⁰ Enimin, ga babi fakënënd bela bërënjëm bano radëanaxënënd bësëxwëra bërëmar eno kwixwëtaxën. ¹¹ Bangoc bañëŋenax baŋ, areß banëbi rebënd bela bër lil banëbi bën gër osapar or Yesu eni keyaxën: «Yama wëj ga ex nde Asëñiw ar Kaxanu an.» ¹² Barikan Yesu mbaŋ babi xeyëanaxënënd eni teb edeya ed noŷo hi ko el.

¹³ Ata Yesu ye ko yaŋ në etënd. Wac këbi bër ŷandi baŋo bën do bën yaka këno. ¹⁴ Yata këbi epëxw gë bëxi eni gi oparëxanda odexëm eno danëtarand do ebi dawëndërand ¹⁵ eni pemërand endexëm eŋ do enëbi necëtënd bëyël bën gër bela gë panga ind yël këbi in. ¹⁶ Bër yata babi bën ebani: Simoŋ ir nëngwët baŋo Piyer, ¹⁷ Şak gë Şaŋ, asëñiw ar Sebede, do gë abinëm Şaŋ. Bën nëngwët babi oŵac ol: «Bëwanerëges» mēne ngëŋ Bër ang ekëman. ¹⁸ Na fo bani bëte: Andëre gë Filip, gë Barëtelemi, gë Maco, gë Toma, gë Şak asëñiw ar Alëfe, gë Tade, gë Simoŋ, aŵer an, ¹⁹ do gë Yuda Isëkariyot, ar lëxw baŋo Yesu an.

End emenan ed Angoc Amënëk eŋ

²⁰ And wāyi këni gër iciŵ aŋ, bela bën barërëgu këni gaşëxe xali hi këni amëxwër atëm. Yesu gë odexëm ani cot bana amëd and këni ŷëpa eni yambëraxën. ²¹ Ga wël këni endey eŋo bërëxëm bën, yow këni eno tëra gayikako bani yëland mēne: oşen ŷanar këni. ²² Ata bësälen bër xaniw bax gër Yerusalem bën re këni: «Yama ŷëngëtir, emun end bëyël eŋ ga lil këŋo nde. Gë panga indexëm in këbi necëtënd bëyël bën

gër bela.» ²³ Ata Yesu w̄ac këbi ebi pelëra gë ßapënëtal ßaño do ko rend: «Mondake hik endey eño? Sindan nde këño w̄aÿënd Sindan? ²⁴ Angëmëne bër ebar ebat eni merënd, ax gi ex na nde ebar edebën el aßapër kë ßapër? ²⁵ Bëte angëmëne bër ekun ebat eni merënd, ax gi ex na nde ekun elo ayëcar kë yëcar? ²⁶ Awa angëmëne Sindan ebi merelind bër ex gër owun orexëm bën, alati ko lati. Owun orexëm ol aßapër kë ßapër do ex kwët endexëm eñ! ²⁷ Ala ax kor na exo d̄il në iciw̄ ind ar gë ojaw̄ do eño kandëra napul irexëm in. Afo eño bon pere, do eño kap aye exo yëcaxën iciw̄ indexëm in! ²⁸ Dal in këmun felënd, Kaxanu aseban ko sebanënd beñëñax beñ do gë ocir od ßir këno yo! ²⁹ Barikan ar këño ßir Angoc Amënëk an, eteban axo cot na: Gayik anëka ri ko amena and din ir din añ.» ³⁰ Ga bani rend mëne gë angoc añëñax hi ko yeyanaxën baxo mondako Yesu.

End bobinëm bor Yesu do gë nëm eñ

³¹ Ata na gër ed bani yeyandëra mondako, ñatëgu këni bobinëm bor Yesu do gë nëm. Ga xwëßaw këni fac, lawën këno ala eño macëgu. ³² Bon yëmb bani bër xeta bano lëf gër aciw̄ bën. Ga yëpara këni jey, lilëgu ko ar lawënëgu bano an, re ko: «Yakalëbi fac norix gë bobinëx, ga këni ßaland!» ³³ Yaka këño: «Noÿo ngwa ex nëma do nobën ex bëmaÿe bëndam bëñ?» ³⁴ Ga nëkon këbi bër xeta ßaño bën, re ko: «Nëkodëbi nëma do gë bëmaÿe bëndam bëñ. ³⁵ Ar kë rind er ȳandi këño Kaxanu an, ajo ex abaÿe do gë nëma.»

4

End apënëtal and ar oned eñ

¹ Ata Yesu këbi sëyalirand gaßëxe end Kaxanu eñ gër bëña ir anjer and Galile. Ga xeta këno amëxwër atëm, Yesu fëra ko polo në ikuluñ do yëpa ko. Bela bën dëk xwëßara këni gër ebar, gër bëña. ² Ata ga këbi sëyalira gë ßapënëtal, nëka ko mbañ. Er baxo rend: ³ «Baxëtin end ala ar nëca bax oned gër oßënga orexëm eñ. ⁴ Ga ko yiß enedä eñ, mar lapak gër fëña. Ata yow këni oßël ol, hël këni dëk. ⁵ Mar lapak bëte gër aparëfac, gër ed ax ñëmb bana obar, lëgëk atañ gayik ax tiw̄ bana. ⁶ And fëtëk oyat añ, ñayëk dëk gayik gë odëmbët këm hi bax. ⁷ Mar lapak bëte ßit në acëc and gë odëmbën. And lëgëk añ odëmbën ok xëßak, ata sëkwanëk ex dëw̄. ⁸ Barikan mar lapak bëte gër ebar ejekax. Ga lëgëk, rafëk, do rëw̄ëk bon: enjëlir emat ofëxw osas, eño ofëxw ocongebat do eño keme.» ⁹ Ga ñata ko Yesu apënëtal año, re ko: «Awa ar gë anëf an, wëlël exo eño.»

¹⁰ And ßapër këni bela añ, ßayi këni Yesu gë oparëxanda epëxw gë oki odexëm ok. Ata w̄ëka këno: «Inecëñ këy sëyalixënënd gë ßapënëtal?» ¹¹ Yesu yaka këbi: «Wën fo yël këñun Kaxanu, en nang end d̄al end ßonayak end owun orexëm eñ. Bër fac bën gë ßapënëtal fo këni yana eni wëlënd. ¹² Mëñ ex ado eni nëkonënd aye, ani wat na. Ado eni wëlënd, abi pëni na, këdi këni nëngwët ola orebën ol do ebi teban Kaxanu*.» ¹³ Ata re ko bëte Yesu: «Angëmëne wën añun pëni ex na apënëtal año, mondake këñun fëni dëk ßacëxe ßañ?

¹⁴ «Aned an kë nedënd eyeyan ed Kaxanu el. ¹⁵ Fëña ir gër ed lapak enedä in ex bela bër sam eni wël eyeyan elo, atañ Sindan exo yow exo dëxët dëk gër owëkw orebën. ¹⁶ Bëte aparëfac añ ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el, gë onënga fo eni ma. ¹⁷ Bari ani gi ex na gë odëmbët, gogo nde ebi yëpan. And këbi ßopara añ, ba enëbi cëndën në end eyeyan elo eñ, ebi cena xali eni d̄ap caw. ¹⁸ Bëte odëmbën ok ex bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el, ¹⁹ eni teb ocëmu od aniyan ok, gë oñandi od napul ok, do gë oñandi od eman ok ex kësa xali ex tëkwan ebi nëngwët in. ²⁰ Do ebar ejekax el ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu bën, eni ma ebi nëngwët

* 4:12 4.12 Esayi 6.9-10

do ex cënar gër owëkw orebën: emat ex dëw ofëxw osas, eño ofëxw ocongebat, do eño keme.»

End apënëtal and lambo eñ

²¹ Yesu ga ñata ko apënëtal aņo, wëka këbi bër baņo baxët bën: «Lambo ir fëtën këni in, aňob nde këni ñobënd gë enëp? Axwët nde këni xwëtënd dila në angaw? Ax gi ex na nde në er yaņ këni xawënd? ²² Mëñ ex, er hi bax yo watërëxe in, awati kë wati. Er hi bax yo eșon-con in, așana kë șanaya goyat gër angoben! ²³ Awa ar gë anëf an wëlël exo eño!» ²⁴ Baș ko bête: «Balëkënaliyindën end kën wëlënd eñ. Gë acariya and kënëbi sëyinënd bela aņ fo këñun wășen wën bête, ado sëf eñun tënd motënd. ²⁵ Ar wăk eyeyan elo an, Kaxanu abășen këño bașen owël ol. Bari ar ñëpëk an, yowëy aņo pëni na.»

End apënëtal and enedfa end kë lëgënd gë andexëm eñ

²⁶ Yesu șom ko bête: «Owun or Kaxanu ol er wëndërek gë end ala ar kë yisënd enedfa gër oșënga orexëm fo. ²⁷ Këño rașënd nde ba këño ferënd nde, hik gëmëd hik goyat, enedfa eñ alëg kë lëg ex daf xarak mëñ axwën an axo nang na ba mondake. ²⁸ Ebar el dëñ këño rëca ex dëg ang ondës fo, ex daf bële in xali ex neg do ex can, banjëra baņ ex dëw aye. ²⁹ Do and kë sëg aņ, eni ñaș gë xorom in and kë ñat ekanara ed benedfa aņ.» ³⁰ Wëka këbi bête Yesu: «Gë ine këne wătinaliye owun or Kaxanu ol, gë apënëtal and fe?» ³¹ Yaka ko mëñ fo: «Ang enjëlir end atëx and mutarëd fo hik. Dek benedfa bënd ex gër ebar ro beñ, enjëlir eño xurik ex ba. ³² Barikan and këni ned do ex dëg aņ, ata kë rafënd nëmëc dek bebelëg beber ex gër andëdfa bën. Benini beñ ex dërëra xali oșël or gër orën ol eni yëlëra yaņ.»

³³ Ata Yesu gë bapënëtal baņo sëfëtan babi end Kaxanu eñ bela bën ang këni xor ebi pëni ak. ³⁴ Ababi sëyali na gë bapënëtal këm. Barikan and këni hi gë bësëfan bërëxëm fo aņ babi fañënënd dek.

End Yesu do gë ekoc etëm eñ

³⁵ Ata kwël yatijo fo, and genëka aņ, Yesu fel këbi odexëm: «Kegëtane anjer aņ.» ³⁶ Ga fela këbi amëxwër aņ, bësëfan bën wëla këno Yesu gë ikuluñ ind gër ed yëpa baxo in. Na fo bax bête bëkuluñ bëcëxe bëndanjëm. ³⁷ And hi këni Yesu gë bësëfan bën gër ngu aņ, ñatëguk angoc etëm. Men oñ kë xaninënd bomeñ bomeñ xali kë rëmbayand ikuluñ in. ³⁸ Barikan Yesu mëñ yem këño rașënd gër epoy ed kuluñ gër akwëtaya and gaf. Ata exo nëngëtaxën in, bësëfan bën xeñ këni șor: «Asëyali, doro këne nemiye. Wëj axi bal ex na nde?» ³⁹ Ga nëngëta ko na, xeñan ko ekoc el gë anjer aņ: «Xey wën, cësinayin!» Atañ sebëk ekoc el do anjer aņ bête yëmëk atañ. ⁴⁰ Wëka këbi Yesu bësëfan bën: «Oko inewă yëdaraxën kën go? Ba wën xali gërëgako ane kwëta ex na nde?» ⁴¹ Aņo yëdara këni kaș-kaș xali do këni wëkarënd: «Noño ngwa ex ala ajo? Ekoc el do gë anjer aņ awă kë wănd er ko re in?»

5

End ar gë bangoc bañëñanax eñ

¹ Yesu gë bësëfan bërëxëm bën, ga xegëta këni anjer aņ, ñat këni gër ebar ed Bëșërasa. ² Ataņ ga șëpëta ko Yesu gër ikuluñ, șanëgu ko pëlët gër oñeg, ala ar gë bangoc bañëñanax do ko yend aped-fed. ³ Gër oñeg lëg baxo do ala baņo xor na eno pokëra gë gweyele-gweyele. ⁴ Band mar abon bano bonënd eno pokëra gër otaxan do gër osapar gë gweyele-gweyele. Barikan mëñ dek baxo xotënd exo nëtëra dëng-dëng odun ok. Ala ax cot bana ojañ od eño bonaxën ok. ⁵ Er baxo xeñërand cis wec gër banapëra band gër osënd. Asembañënyaya baxo sembañënyayand eman eñ gë oxañ. ⁶ Sam ga watëgu këño Yesu caw, hër ko aped-fed do foxi ko gër lëngw irexëm.

⁷ Xeÿ ko: «Ineŵa ŷandi ki gër ndam Yesu, wěj Asëniŵ ar Ar-hik-yaŋ gër orën an? Këla gër oŵac or Kaxanu, këreye narën na!» ⁸ Baxo xeŷaxënënd mondako, awël baŋo wëlënd Yesu ga ko re: «Wën bangoc bañëñëxax, canin gër ala ajo!» ⁹ Ata Yesu wëka këŋo: «Mondake këni ŵacënd?» Yaka ko: Wëno «Benga sir-sir» këne ŵacënd gayik bangoc bandanjëm hi këmi. ¹⁰ Ata bangoc bañëñëxax baŋo këno xarand Yesu kërebi ŋŵaÿ na caw, ga xey këbi eni ŋaŵëta ebar ed Ŷërasa el. ¹¹ Xarak ler gër etënd gër ed hi bani na, bambëxwëbëxw banëbi xadacërand na. ¹² Ata ga wat kënebi, bangoc bañëñëxax baŋ xara këno Yesu: «Cëñëtalëbo mëni dël bambëxwëbëxw baŋo!» ¹³ Ata ŵa ko Yesu. Na bangoc bañëñëxax baŋ ga Ŷan këni gër ala, lil kënebi bambëxwëbëxw baŋ. Do ang hi bani gër ed kwëre kwëre ak, ŷëkëta këni gë ongër fo, lapayax këni gër anjer ðek kece in, noŷelira këbi ðek. Er hi bani në bambëxwëbëxw owëli oki. ¹⁴ Ga Ŷapër këni bëxadac bën, hërëra këni bëjo gër angol, bëjo gër ocënga. Reyarax këni end wat bani eŋ. Ata ŵararaw këni bela bën, bura-bura gër onang. ¹⁵ Ga ñat këni gër ed ebaxo Yesu, wat këno ar gë bëyël ar benga benga an, ga ŷëpa ko gë banjëm baŋ. Nang këni mëne aye dëŋ baka këŋo onden oŋ. Yëdara këni xali xurik. ¹⁶ Bër wat bax ðek er ri baxo Yesu bën reya këni end ar gë bëyël eŋ, do gë end bambëxwëbëxw eŋ. ¹⁷ Ata ŷana këni këno xarand Yesu exo dëxëta na gër ebar edebën. ¹⁸ Ga ko baka Yesu polo gër ikuluŋ, ar ebax gë bëyël an wëka këŋo: «Aŵa nde këy ŵa me gi ar enga endey?» ¹⁹ Ga ñëp ko Yesu, yaka këŋo: «Maÿil gër ndewën, gër iciŵ indey. Tëfëtanëxëyëbi ðek er rin ki Axwën Kaxanu in, do ang xaÿënan këŋo wěj ak.» ²⁰ Ata ala ajo ŵaÿi ko do ko femëraxënd end Yesu eŋ gër Bangolepëxw. Areyara baxo reyarand ðek er rin baŋo Yesu in. Do bela bën ðek babi Ŷarandërand endey eŋo.

End endënaŵ ecësëk do gë end asoxari ašëxwëra eŋ

²¹ Yesu xegëtaw ko amaka baka gë ikuluŋ in. Barërëgu këni gašëxe bela bën gër bëŋa ir anjer. ²² Hatëgu ko na ar bano ŵacënd Yayëros, alëngw ar aciŵ acaleya an, lapaya ko gër osapar or Yesu ²³ do ko rend: «Asëyali, ðam ex exo koti endënaŵ endam eŋ, axara xara këmi, yeye eyo kwëtan otaxan ok exo pakaxën do exo diyaxën.» ²⁴ Yesu sëfër këni kwël gë Yayëros. Enga end bela eŋ kënebi sëfand do këno fimelirand Yesu. ²⁵ Xarak asoxari ar baŋo yexayaxënënd oŶat elod bëniy epëxw gë bëki ebaxëna gër enga eŋo. ²⁶ Mbaŋ soro baxo gër otaxan od bëxora bëranjëm, do faÿ baxo ðek napul irexëm in gër oxora, bari axo pak bana. Ado aŋo hi baŋo kaŶ-kaŶ ošëxwëra ol. ²⁷ Ga wël ko mëne Yesu kë xucand, nëfënëfa ko xali sëkën këŋo, do xwixwëta ko acud andexëm aŋ. ²⁸ Er yëla baxo mëne ga xaÿ xaÿ këŋo exo kwixwëta banjëm bandexëm baŋ ata ko fak. ²⁹ Sam ga xwixwëta këŋo, oŶat oŋ sebëk ataŋ ecan el. Nang ko gër eman endexëm mëne afak dëŋ fak ko. ³⁰ Yesu nang ko mëne panga indexëm Ŷanëk na. Ata xwëŶa ko mërëxand gër amëxwër. Nëkona ko gand epoy do wëka ko: «Noŷo xwixwëtak banjëm bandam baŋ?» ³¹ Yaka këni bësefan bën: «Oko, këyëbi watënd bela bën ga këni fimelirand nde këy wëkand noŷo xwixwëta ki?» ³² Barikan mëŋ kwël këŋo Ŷaland ar ri bax eŋo an. ³³ Ata asoxari an këŋo rëgënënd anjiÿ aŋ, ga nang ko er hi baŋo in. Ŵara ko lapaya ko gër osapar or Yesu do reya ko ðek ðal in. ³⁴ Barikan Yesu re ko: «Awël nde abiŵën, ga xwëta këye fakaxën këy. Maÿil gë emëkw eyemax do pakël ošëxwëra orey ol.»

³⁵ Ga ko yeyan mondako bayi baxo Yesu ga ñatëgu këni bela bër hiw bax gër iciŵ ind alëngw ar aciŵ acaleya an. Re këni: «Awa anëka xor këŋo endënaŵ endey eŋ! Ine këyo soroli mama Asëyali an?» ³⁶ Barikan ado ga wël baxo eyeyan elo, Yesu fel këŋo alëngw ar aciŵ acaleya an: «Kërey yëdara na ngëŋ, kwëtale mondako dëŋ.» ³⁷ Gabatak axo ma bana eŋo ðanjëta gër iciŵ ind Yayëros angëmëne ax gi ex na Piyer, gë Ŷak do gë Ŷaŋ, abinëm ar Ŷak. ³⁸ Ga ñat këni gër iciŵ ind alëngw ar aciŵ acaleya, Yesu wat këbi bela bën ga këni renitara axeyënd mbaŋ. ³⁹ And lil ko aŋ, wëka këbi:

«Ine kën sêšësinënd go? Inewã otes od go ok? Itox in araš fo raš këņo, axo cës ex na.» ⁴⁰ Ata ga wël këno, ŷana këni këno wërëyand. Yesu nęcët këbi đek ang ebani ak. Ga wãc këbi nēm gë sēm ir endënaŵ do gë bësëfan bër lanjeta baņo bën, lil këni gër ed xwët bano itox. ⁴¹ Ata Yesu lëk këņo itox in gër ataxan, re ko: «Talita kumi», mēne ngēņ: Endënaŵ kanil, ga re këme! ⁴² Atañ kwengweremët endënaŵ eņ, xwëša ko ceg do ko yëtënd, anëka sëk baņo bēniy epëxw gë bëki. Bër wat bax eņo bën sêg këbi benjēŵ beņ ga xurik ašaran in. ⁴³ Yesu xęņara këbi aye bëxwën endënaŵ eni cësinali endey eņo. Fel këbi eno yël er ko yamb in.

6

End Yesu gër Nasaret eņ

¹ Ata Yesu xani ko na, wãŷi ko kwël gër Nasaret, gër ed raf ko. Sëfër këni gë bësëfan bërëxëm bën. ² And ħatëguk akey and eteyëta aņ, ye ko këbi sëyalirand gër aciŵ acaleya. Dek ŷëmb bani bër obaxët bën, do ga këbi šarandëra këni wëkarënd: «Feye wa šotëgu ko eņo? Orenik or mondake wa šot ko? Do mondake ko rind becarax bendako rako beņ gë otaxan odexëm ok? ³ Ax gi ex na nde mēņ ex afika ar otëx an, asëñiŵ ar Mari an? Ax gi ex na nde bobinëm ex Šak gë Yose, gë Yud do gë Simoņ? Do bëbinëm bëtoxari bēņ cēņ, ax gi ex na nde gër ndebi ro dēņ exëni?» Ata nē eņo babi ħëpëgënanaxënënd endexëm eņ. ⁴ Ata yaka këbi Yesu: «Alawënel ar Kaxanu an, gër angol andexëm fo këno yafënd, ado đek đek in gër bërëxëm do gë bër ekun ebat gë mēņ bën.» ⁵ Ata ecarax gematak aņo mëndan bana exo di na. Bëšëxwëra bëfënepëne fo fakën babi ga ħëmbara këbi. ⁶ Mondako šaran baņo Yesu end oņëpëgënan odebën eņ.

End olawën or bësëfan epëxw gë bëxi eņ

Ata Yesu ko sëfërand bëngol bënd ler gër Nasaret bēņ ebi tëyalirax. ⁷ Wãc këbi bësëfan epëxw gë bëxi bën, lawën këbi eni ye bëxi bëxi sam ga yël këbi panga ind enëbi nęcëtaxënënd bangoc bañëņenax in. ⁸ Fel këbi bëte eni mëlayand ošët fo do këreni mëland na: ax gi ex na eyamb-yamb, ax gi ex na ambaß, ax gi ex na kodı gër bëmboto. ⁹ Barikan eni pedand baped band xalanj, bëte këreni cudand na bacud baki. ¹⁰ Afel fel babi bëte: «Gër iciŵ ind kën ħat, bayiyindën na xali yatir kën xuca. ¹¹ Bëte angëmëne en ŋat nē angol, do bela bën eni ŋëp enun kwëtaya in ba eni ŋëp enun baxët in, pëxwëcayin obar od lëkak gër osapar orewën ok en kucaxën. Obar oko ex osede or këbi šëndën bela bëjo.» ¹² Ga ye këni bësëfan bën, femërax këni gër bela end eni nëngwët aniyand andebën eņ. ¹³ Nęcët kënebi bëyël bëranjëm gër bela. Bëte bëšëxwëra bëranjëm banëbi nëmërand ogo, do bani fakënd.

End ecës ed Šaņ Batis eņ

¹⁴ Erod, emun eņ, wël bax er baxo rind Yesu in gayik oŵac or Yesu ol mongwëli wëli bax. Bërëmar are bani rend mēne Šaņ Batis, ar babi buyind bela an xaniwëk gër ecës, mēņ šotaxën ko panga ind ko rixënënd becarax in. ¹⁵ Na fo bani bër bax rend mēne alawënel Eli xaniwëk gër ecës. Na fo bani bëte bër bax rend mēne alawënel ar Kaxanu abat, ang ebani akarëk ak, xaniwëk. ¹⁶ Barikan, Erod ga wël ko beņo đek, re ko: «Yama Šaņ Batis ir fodëtën bamo gaf ga xaniwëk nde gër ecës.» ¹⁷ Erod mēņ dēņ re bax eno tëra Šaņ Batis do eno pokëra gë gweyele-gweyele lëf gër epëra gayik anëp nëp baņo ga watar bani gë Erojad, alindaw ar abinëm Filip an. ¹⁸ Enimin, Šaņ Batis mondako baņo fëlend Erod: «Ax ñap ex na eyo kan abinëx asoxari arexëm an.» ¹⁹ Ata Erojad mbaņ šus baņo Šaņ Batis do ŷandi baņo eno đaw, bari abaxo xor na. ²⁰ Ado Erod ayëda baņo yëdand Šaņ Batis ga nang baxo mēne ala ar šenene ex,

awñenék ex. Mënĵ bayik abanjo seb na eno dixëra. Dek baxo šëndënd and këĵo wël an xarak anëngan dëĵ banjo nënganënd obaxët ol. ²¹ Ata Erod ri ko ofëna or ekwitaxën ed akey and rëw këno. Wac këbi gër ñambëran bëlëngw bën do gë bemun bend ocoroċa beĵ, ebar ed Galile el dek. ²² Ga lilëgu ko abiw ar Erojad gër ed yëpara bani, wan ko xali nëngan këbi Erod gë bër wacëraw babi gër ofëna bën. Ata Erod, emun eĵ, fel këĵo endënaw eĵ: «Mëkale er yandi ki yo, wëno ayël këmi yël.» ²³ Ga yašar ko baš ko: «Er këye xara yo ayël këmi yël, ado ex gido mi cet ja mërëxand ebar ed gër ed wun ko ro el.» ²⁴ Ata šan ko endënaw eĵ, wëkaw këĵo nëm Erojad: «Inëwa këmo xara emun eĵ?» Yaka këĵo: «Karalo gaf ir Šaĵ Batis in, ar këbi buyind bela an.» ²⁵ Ga wërëšëtaw ko aĵand lëf gër ed exo emun, xara këĵo: «Er yandi ke eye yëlëgu gërëgako gaf ir Šaĵ Batis in polo në inëp.» ²⁶ Ata emun eĵ hi këĵo këĵ gër emëkw, šena këĵo. Barikan ga yašar baxo xali wël këno bër ofëna bën, ax mënd bana eĵo dëc endënaw eĵ er xara ko in. ²⁷ Emun eĵ lawën këĵo atan anëkona arexëm abat exo mëlaw gaf ir Šaĵ Batis in. ²⁸ Ye ko, fodëtëgu ko gaf ir Šaĵ Batis in gër ed fëra bano do wëlaw ko në inëp. Fëxwën këĵo endënaw eĵ. Endënaw eĵ šena ko yëlëx këĵo nëm. ²⁹ Bësëfan bër Šaĵ Batis bën ga wël këni endey eĵo, yen këni eman endexëm eĵ gër epëra do wëxëta këno në yeg.

End eñëmbën ed eyamb yamb eĵ

³⁰ Oparëxanda ok ga bakaraw këni gër Yesu, reya këni dëk bebër riw bani bën do gë dëk end sëyaliraw banëbi bela eĵ. ³¹ Ata yaka këbi Yesu: «Awa yowën ene nacëtaye në er tëb en teyëtax tükër!» Mban e bani bela bër xeta babi bën: bëĵo këni yend bëĵo këni ñatëgund, ax mënd bana ang këni yambëra ak. ³² Yesu gë bësëfan bën fëra këni polo në ikuluĵ eni nacëtaxën. ³³ Ata bela bëranjëm wat kënebi ga këni ye, xwita kënebi. Do angol and ex yo bani xanirawënd eni ye olëngët, gogo nde ga ñatët këni. ³⁴ And bani šëpëtand gër ikuluĵ an, Yesu wat këbi bela ga barëreĵo këni xali hi këni amëxwër atëm. Anjo xaÿënan këĵo xali gayik er hi bani ang opeÿ od gë axadac këm fo. Na sëyalira babi bebëranjëm xali nëkak. ³⁵ Ga kë xwëyar bësëfan bërëxëm bën sëka këno Yesu do re këni: «Asëyali, ro gër ed hi këne apuÿ ex do anëka wëdëk eñan eĵ. ³⁶ Pelalëbi bela bën eni capërëra gër ocënga, ed bëñëpa el, do gër bëngol bënd ler ro eni yëcërax er këni yamb in.» ³⁷ Barikan mëĵ yaka këbi: «Yëlinëbi wën dëĵ er këni yamb in!» Yaka këno: «Ba mi ye mi yëcëgu mburu në batama okeme oki band kodi nde, mëni dëbaxën dëk ako?» ³⁸ Ata wëka ko Yesu: «Bamburu banjëgwe wa lëkaya kën? Yeyin en nangëgu!» And wëkaraw këni an, yaka këno: «Bamburu banjo do gë oxan oxi.» ³⁹ Anjo re ko enëbi pel bela bën dëk eni ñëpara bëmëxwër bëmëxwër gër ondës ocëkët. ⁴⁰ Ata yëpara këni bëmëxwër bënd mar bela keme, bëĵo ofëxw oco. ⁴¹ Yesu ga wëd ko bamburu banjo ban do gë oxan oxi ol, xëĵa ko orën ol do šëkwa këĵo Kaxanu. Ga xwët ko, hëbëndër ko bamburu ban do yël këbi bësëfan bën eni cet. Bëte mondako fo šet babi oxan ol xali šot këni bën dëk ang yëmb bani ak. ⁴² Na yambëra këni xali wëd këni bën dëk. ⁴³ Ata bar këni bësëfan bën bakange epëxw gë baki bacaxaken band mburu ind bayëta bax ban do gë oxan ol. ⁴⁴ Bër lëba babi Yesu bën er ebani, bësošan bën fo, owëli oco.

End Yesu gër men eĵ

⁴⁵ Atan ga xucak eĵo, Yesu nëyali këbi bësëfan bërëxëm bën eni dëngwa gë ikuluĵ in ekeg ed anjer, gër Betësayida do mëĵ bayi ko na ebi pela bela bën. ⁴⁶ And fela këbi an, ye ko yan në etënd exo calex. ⁴⁷ Ga šëlak eñan eĵ, bësëfan bën ñat këni gë ikuluĵ in mërëxand ir anjer xarak ekeg elo bayiw baxo Yesu gër ebar. ⁴⁸ Wat këbi bësëfan bën ga šopa këbi ewac el gayik aped-fed gë ekoc etëm bani xasënd gë ikuluĵ in. Emëd ekarëk el, Yesu këbi sëfand do ko wëñënd yan gër men ang gër ebar fo.

Ga sêk këbi, ýandi këño ebi cand. ⁴⁹ And wat këno ga ko wëñëta yañ gër men añ, bësëfan bën yëla këni mëne oñeý ex, ax gi ex na mëñ. Ata ses këni šor. ⁵⁰ Ga këno nëkon, bën ðek šëg këbi benjëw beñ. Atañ yeyaneli këbi Yesu: «Kapinayin! Wëno ex, këren yëdara na.» ⁵¹ And hi ko polo gër ikuluñ añ, xucak ekoc el. Ata bësëfan bën ðek šaran babi endexëm eñ. ⁵² Gayikwa ýoweý abi pëni bana ecarax end mburu eñ: ga fod babi.

End epakën ed bësëxwëra gër ebar ed Genesaret eñ

⁵³ Ga xegëta këni anjer añ, ñat këni gër ebar ed Genesaret. ⁵⁴ And šëpëta këni gër ikuluñ añ, bela bën xwita këno atañ Yesu. ⁵⁵ Ata wëra këni enëbi mëlaraw bësëxwëra bën monëbi gër banakaya bandebën. Motëfelira bano sëfelirand Yesu gand ed ko ye yo. ⁵⁶ Gër ed ko lil yo, hik ingol, hik angol atëm, hik ošënga, tar fëña in banëbi xwëtënd bësëxwëra bën do bano xarand ebi teñ eni kwixwëta ndakan ambana and acud andexëm añ. Do ðek bër baño xwixwëtand bën afak bani fakënd.

7

End bapela band bëxarëk eñ

¹ Akey amat, Ofariseñ do gë bësälën yow bax gër Yesu ga xaniw këni gër Yerusalem. ² Ata wat kënebi bësëfan bërexëm bërëmar ga xoba këni gër eyambëran gë otaxan obuyaraxik, mëne ngëñ nebarëxe. ³ Xarak Ofariseñ ok do gë Bësëwif bën ðek abani yambëra na nebarëxe šenene otaxan ok, ang rëp bax gër bapela band bëxarëk bërebën ak. ⁴ Angëmëne në akwëndaya and gër angol ye bani, and këni wäyi gër iciw añ din bani nebarand aye eni yambëraxën. Bëte mbañ e ebax bend akarëk bend bani fëbënd beñ: eneb ed onëp, eneb ed ofeya el do gë ed bandun band yawale el. ⁵ Ofariseñ ok gë bësälën bën wëka këno Yesu: «Bësëfan bërey bën inewä këni liyaxënënd mondako, ga këni yambërand gë otaxan obuyaraxik, do ani tëfënd na bapela band bëxarëk bërebi bañ?» ⁶ Ata Yesu yaka këbi: «Ata alawënel Esayi ðal re baxo mëne wën bëýëñax bër kë labayand hi kën. Ga ýëgw ko wa:

“Bela bëjo gë etëý el fo këne fëbënd,

Anjëlan andebën añ caw ñawëta ke;

⁷ Asoro fo këni sorond cale indebën in,

Osëyali orebën ol bapela band bela fo ex[☆].”»

⁸ Ata re ko bëte Yesu: «Wën, kë yepënënd er re ko Kaxanu in do kën fëbënd bapela band bela. ⁹ Kën yepënënd apela and Kaxanu añ do kën fëbënd amërëwëra andewën.

¹⁰ Ga re ko Moyis:

“Wëj ala an pëbëlëbi norix gë sorix,

Ar këño xare yo nëm ba sëm ar edaw ex[☆].”

¹¹ «Barikan wën këbi sëyalind bela bën: And ki xara ýeý norix ba sorix añ, axor këy xor eyo pel mëne gë er ebax eyo dëcaxën in “Korëbañ” ex, mëne ngëñ Kaxanu yël këyo. ¹² Ax gi ex na nde në end apela andewën año, bela bëranjëm anëbi dëcand na bëxarëk bërebën bën? ¹³ Ata mondako kën yepënënd eyeyan ed Kaxanu el gë apela and yerët kën gë andewën dëñ. Bëte awata wata kën bemenak bend ang eno ak.»

¹⁴ Yesu wëc këbi gašëxe bela bën. Ga sëka këno amëxwër atëm, re ko: «Wën ðek baxëtine de aye eñun pënixën. ¹⁵ Ýoweý ax gi ex na er kë lil gër ala do eno buyarën. Barikan er kë šanënd in këño buyarënënd. ¹⁶ Awa ar gë anëf kala, baxëtëlexo eno.»

¹⁷ And lil ko Yesu lëf gër iciw añ, ga sebëgu këbi fac amëxwër añ, bësëfan bërexëm bën wëka këno ebi payën apënëtal año. ¹⁸ Ata re ko: «Oko, wën bëte an gi ex na nde gë orenik? Anjun pëni ex na nde mëne ýoweý ax gi ex na er kë lilënd gër ala do eno

buyarën? ¹⁹ Er kë lilënd gër ala in gër acël kë ñatënd, ax gi ex na gër emëkw. Do and kë hi gër acël aņ, ex payërax gër apuỹ.» Ata gë eyeyan elo wăsin babi Yesu mēne eyamb yamb ed ex yo awën wēnëk. ²⁰ Er re baxo mēne er kë ŝanënd gër ala in këņo buyarēnënd. ²¹ Gër emëkw ed ala kë ŷanand xali ex can: banjēlan bañēņēnax baņ, gë eñac eņ, gë orek ol, gë edawër el; ²² gë orekar ol, gë aņana and kodī aņ, gë oxeỹ ol, gë njifa ind bela in, gë asëk alakirand fo in, gë oyakërax ol, gë ocir od Kaxanu ok, gë ndafēnan in, do gë ofēnirëx ol. ²³ Eyo gër emëkw kë ŷanand beņo dek, do and kë ŝan aņ eņo buyarën ala an.

End asoxari aliyer eņ

²⁴ Ga xucak eņo, Yesu ye ko gër ebar ed këni wăcënd Tir. Hat ko yir fo nē iciwĩ ga xey këņo eni nangëra bela bēn mēne mēņ yowëk, barikan gogo nde ga nangëraw këni. ²⁵ Ga wël ko nēm ir endēnaw end hi bax gë angoc añēņēnax, yow ko lapaya ko gër osapar or Yesu. ²⁶ Asoxari ajo Agërek ebaxo do xaniw baxo gër Fenisi gand ebar ed Siri. Axara xara baņo Yesu eņo nēcēt angoc añēņēnax aņ gër abiwĩ. ²⁷ Yesu yaka këņo: «Cēnil pere eni med obaš ol. Ecemar ed këni yambënd obaš el ax ye ex na eyēbi đapēn bēkwërëkwër.*» ²⁸ Re ko asoxari an: «Eyo đal ex Axwën, barikan bēkwërëkwër bēņ đila gër ed këni yambërand obaš këni wēđarand bēngacan bënd këni lapëtarand bēņ.» ²⁹ Ata re ko bēte Yesu: «Awa nē end eyeyan elo ayakali këmi yakali. Maỹil, angoc añēņēnax aņ anëka ŝan ko gër abix.» ³⁰ And wăỹi ko asoxari aņ, sëkëx ko mēne angoc añēņēnax aņ anëka ŝan ko gër abiwĩ, alaki fo alaki baxo gër angawĩ.

End apaxo eņ

³¹ Yesu ga xani ko na gër ebar ed Tir, ko wăỹind ond gër ebar ed Galile oņ na do ko xucand gër ed Sidon el. Bēņa ir anjer in baxo sēfand gand bebēt ir «Bangolepëxw.» ³² Fed këni gë bela ga këno wēlanëgu apaxo, ar bax yeyanënd gë ojawĩ fo. Na xara këno eņo nēmba exo pakaxën. ³³ And nacēt këņo caw gër ed hi bani bela aņ, Yesu ŝo ko banëf band apaxo baņ, gë obasa odexëm ok, do wiš këņo gë bato baņ gër aniwĩ. ³⁴ And xeņa ko orën aņ, yën ko atëm, re ko: «Efata», mēne ngēņ Dēmëtayayin. ³⁵ Ataņ lēmëtayak banëf baņ do lëkwëtarëk aniwĩ aņ, apaxo aņ ŷana ko ko yeyandërand ŝenene. ³⁶ Yesu xëņa këbi eni cēsinali endey eņo. Barikan axëņa yo axëņa bela bējo aņo bani reyarand kaš-kaš. ³⁷ Mokuri xuri bax ang ŝaran babi xali bani rend mēne Yesu becaraxik fo ko rind. Banëf band bër bapaxo baņ ko lēmëtënd, do baniwĩ band bamuma baņ ko lëkwëtënd eni yeyandëraxën.

8

End eñëmbën ed mburu eņ

¹ Akey amat, bela bēn ga barëreģu këni omëxwër otëm, xeta këno gašëxe Yesu. Ga wata ko mēne bela bējo er yamb in ani cot bana, wăc këbi bēsëfan bërëxëm bēn do re ko: ² Nëkoyinëbi bela bējo, dek ke xayēnanënd elod bakey batas këne sēfarand, bari ani gi ex na gë eyamb yamb. ³ And këmëni fela yambërarëxe aņ, bon këni sorox gër fēņa gayik bërëmar caw xaniw këni. ⁴ Yaka këno bēsëfan bēn: «Mondake wa kënëbe lëbaye tēb ro?» ⁵ Aņo wëka këbi Yesu: «Bamburu banjëgwe wa lëkaya kën?» Yaka këni: «Banjongëbaki.» ⁶ Fel këbi bela bēn eni ñëpara gër ebar. Ga xana ko ko bamburu banjongëbaki baņ, ŝëkwa këņo Kaxanu, hëbëndër ko do yël këbi bēsëfan bēn enëbi cetëra amëxwër aņ. Ata ŝet këno ala kala aton dek ang ebani ak. ⁷ Bēte bēngan ebaxëna, ga xana këbi Yesu, ŝëkwa këņo Kaxanu do re ko bēte enëbi cetëra bela bēn. ⁸ Na yambëra këni xali wēd këni. Bayitarak mburu in nē bakange

* 7:27 7.27 Bëšëwif bēn ođanët banëbi wăcënd bër benëng becëxe bēn.

banjongëbaki. ⁹ Bela bër lëba babi na yatijo bën er hi bani në owëli onax. Ata ga yambëra këni, Yesu fel këbi eni maÿira. ¹⁰ Ataŋ mën̄j gë bësëfan bërëxëm bën fëra këni gër ikuluŋ do kwël ye këni gër ebar ed Dalëmanuta.

End amatali and gër orën eŋ

¹¹ Akey amat, Ofariseŋ yow baxëna na eno mëkara Yesu. Ga ŷandi këbi eno bon, wëka këno ebi masin ecarax emat eni nangaxën mëne gër orën xaniw ko. ¹² Ata yepandëra këŋo Yesu gër onden ondëxëm endebën eŋ, yën ko atëm do re ko: «Wën bela bëjo, ineŵa këne wëkaxënënd mun masin ecarax en nangaxën mëne gër orën xaniw këme? Dal in këmun felënd, ecarax an wat na.» ¹³ And ñata ko eŋo aŋ, Yesu baka ko polo gër ikuluŋ eni kegëtaxën anjer aŋ gë bësëfan bërëxëm bën.

End lewir ir Ofariseŋ eŋ

¹⁴ Bësëfan bën axwëya xwëya bani eni pena mburu in. Amat fo wëlali bani gër ikuluŋ. ¹⁵ Ata re ko Yesu: «Kwëÿëtayin lewir ir Ofariseŋ in do gë lewir ir od Erod in*.» ¹⁶ Ata ga wël këni eŋo, bësëfan bën këni yëland mëne ga bani gë mburu këm yeyanaxën baxo mondako Yesu. ¹⁷ Ga wata ko Yesu mëne mondako këni yëland, wëka këbi: «Ineŵa kën yëtaxënënd mëne ga hi këne mburu këm yeyanaxën këme mondako? Xali gërëgako aŋun pëni ex na nde er re këme in? Wën ŷowëÿ an kaman ex na nde pere? ¹⁸ Ata wën and mokem xem këŋun de ogaf ok. Gë bangës hi kën bari an watërand na, gë banëf hi kën, bari an wëlërand na. ¹⁹ An kwita ex na nde gë bamburu banjo lëba bamëni bela owëli oco? Do bacaxaken band bayëtara babi baŋ, bakange banjëgwe bar ban?» Yaka këno: «Bakange epëxw gë baki.» ²⁰ Bëte an kwita ex na nde and lëba bamëni gë bamburu banjongëbaki bela owëli onax aŋ? Bakange banjëgwe fëxw baŋun bacaxaken band bayëtara babi baŋ? Yaka këno: «Bakange banjongëbaki.» ²¹ Ata re ko bëte Yesu: «Do wën xali gërëgako, ŷowëÿ an kaman ex na nde?»

End Yesu do gë ašiwëk ar gër Betësayida eŋ

²² Yesu gë bësëfan bën ñat këni gër Betësayida. Wëlanëgu këno na ašiwëk do xara këno eŋo pakën. ²³ Ata Yesu lëk këŋo ašiwëk an gër ataxan do las këŋo xali šan këni ingol in. Ga xwëša këni, wiš këŋo gër bangës do fëd këŋo. And fëdët këŋo aŋ, wëka këŋo: «ÿeÿ nde këy watënd na?» ²⁴ Ga xëwëta ko ašiwëk an, re ko: «Në ewat mëni bela bën ang batëx fo, bari ayexëra këni yexërand de.» ²⁵ Yesu fëd këŋo gašëxe. And fëdët këŋo aŋ, ašiwëk an fak ko ataŋ, do ko watërand šenene. ²⁶ Yesu fel këŋo exo maÿi gër ndebën, kërexo baka na gër ingol.

End Piyer do gë Yesu eŋ

²⁷ Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ye bax gër bëngol bënd ler gër Sesare ir Filip. Gër fëña, wëka këbi: «Gër onang or bela, wëno noÿo këni rend hi këme?» ²⁸ Yaka këni: «Bela exëna bër kë rend wëj ex šaŋ Batis; bëjo wëj ex alawënel Eli, do bëjo bëte wëj ex, alawënel ar Kaxanu abat, ang bëtëraw këni ak.» ²⁹ «Do wën cëŋ, ine këne rend?» Yaka këŋo Piyer: «Wëj ex Afexën an.» ³⁰ Ata Yesu xëŋa këbi xali mëne eŋo ala këreno pelëd na.

End ecës ed Yesu eŋ

³¹ Ata amëd aŋo ŷana baxo Yesu këbi felënd bësëfan bën mëne, mën̄j Asëñiŵ ar ala an, mbaŋ ko soro. Bëxarëk bër Bëšëwif bën, gë bëšadfaxan bëlëngw bën do gë bëšalen bën ašus këno šus xali eno dëxw gër ecës. Barikan gë akey atasën aŋ, exo kani gër ecës. ³² Kerët felëra babi bësëfan bën beŋo. Ata Piyer ga nacët këŋo këŋo

* **8:15** 8.15 Yesu, ga yeyan ko mondako, er ŷandi baŋo ebi pëni mëne eni kwëÿëtand er wata bani Ofariseŋ do gë od Erod in.

rexërand. ³³ Barikan Yesu ga nëkona ko gand bësëfan bërexëm, xeñan këjo Piyer: «Nacëtaxële fa Sindan, anjëlän andey año and bela fo ex, ax gi ex na and Kaxanu!» ³⁴ Ata and wãc këbi amëxwër do gë bësëfan bërexëm añ, re ko: «Ar ýandi këjo exe tēf an tebëlexo ebal ed gaf irexëm fo el. Gilexo awëlëk ar exo toro mbanj në end oŵac oram exe tēfaxën. ³⁵ Ar kë xwël aniyän andexëm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kë nemin aniyän andexëm në end oŵac oram do në end Atëfëtan an, afexën ko fexën. ³⁶ Inewãa këjo feca ar kë šotëra ðek bebër hik gër ngwën ro bën xarak axo pexën ex na enjēw endexëm eñ? ³⁷ Do gë inewãa ko nëmb ala an enjēw endexëm eñ? ³⁸ Ar këjo šëfënan yo endam, do gë end eyeyän edam eñ, mërëxand ir anjex and kë rind orekar do and bëwendëran año, wëno Asëñiŵ ar ala an bëte ašëfënan ke šëfënan endexëm eñ yatir këme bakaw gë enjaran end Faba eñ do gë omeleka omënëk ok.»

9

¹ Ata re ko bëte Yesu: «Dal in këmun felënd, ang xwëšara kën ro ako, bërëmar ani cës na watërëxe owun or Kaxanu ol ga yowëk gë panga itëm.»

End enjaran end Yesu eñ

² Ga xucak bakey banjongamat, Yesu wãc këbi Piyer gë Šak do gë Šaň eno ðañëta yañ në etënd ecakax. Ga ðat këni, owati or eman end Yesu ol nëngwëtak gë ogës odebën. ³ Wëðëk banjëm bandexëm banj kë ýegënd jing-jing do fešëk nëmëc ang ko xorëdoxo ala exo pešën anjëm gër ebar ro ak. ⁴ Ata bësëfan bësas bën wat këñëbi pëlët Eli gë Moyis ga këni xanar gë Yesu. ⁵ Piyer ga fab këjo Yesu, re ko: «Asëyali, bon yedox ene bayiye ro! Dine baner batas: amat andey, amat and Moyis do año and Eli.» ⁶ Piyer abaxo nangënd na er ko rend in, gayikwa anjiŷ añ lëk babi xali xurik mëñ do gë bošandaŵ. ⁷ Año fedawëk añar do laß këbi kwëc. Wëlik oniŵ ga kë re: «Awa ajo ex ðe Asëñiŵën, ar pëlöt gër yomb iram an, ðaxëtindëno.» ⁸ Atañ bësëfan bësas bën nëkonara këni jey, wat këno Yesu gabat. ⁹ Ga këni šëla etënd el, Yesu xëña këbi mëne ala këreno pelëð na er watëgu këni in xali mëñ Asëñiŵ ar ala an exo kani gër ecës. ¹⁰ Ga xwëtaya këni gër oŵëkw eyeyän elo, këni wëkarënd bën bësas er wãcayak ekani ed gër ecës in.

¹¹ Ga xucak eño, bësëfan bën wëka këno Yesu: «Inecëñ këni rend bëšälen bën mëne afo exo yow pere Eli ðamana exo yowaxënëgu afexën an?» ¹² Yesu yaka këbi: «Eyo Eli ayow ko yow exo kanindëra beŷ ðek. Ax gi ex na nde aŷëgw ýëgw këni bëte mëne wëno Asëñiŵ ar ala an, ašus këne šus bela bën do ene torondëra mbanj? Ine yëla kën wën? ¹³ Gërëgako, nangin mëne Eli anëka yow ko, barikan ang ýëgw këni endexëm ak, wëlaya këno ang ýandi këbi ak.»

End lëmëta ind gë angoc añëñëxax eñ

¹⁴ And baka këni Yesu, gë Piyer, gë Šak do gë Šaň gër ed ebani bësëfan bëšëxe añ, sëk këñëbi amëxwër atëm and bela ga xeta këñëbi do wat këñëbi bëte bëšälen ga këni šampëre gë bën. ¹⁵ Bela bën ga wat këno Yesu, šaran këbi bën ðek do këni xašërënd endexëm eñ eno cëma. ¹⁶ Ata Yesu wëka këbi bësëfan bër šëni baño bën: «End inewãa kën šampërend gë bëjo?» ¹⁷ Yakaw ko gër amëxwër asošan abat: «E Asëyali, lëmëta iram in wëlanëgu këmi. Gë angoc añëñëxax and kë xanënd oniŵ lapar këni. ¹⁸ Gër ed ex yo këjo rebënd do exo ðatëndërend oŷënga oñ, gë ocupërëšup ok gër etëŷ xali, exo ñaŷ cemeñ. Axara xara këmëni bësëfan bërey bën eno nëcët angoc añëñëxax añ, bari ano kor ex na.» ¹⁹ Ata re ko Yesu: «Ata wën anjex and bela bër gë oñëpëgënan hi kën ðe. Xali niŷe fa këme bayi gë wën? Xali niŷe fa këmun buñan? Mëlanëgune tan lëmëta in!» Ata wëlanëgu këno. ²⁰ And fabër këni gë Yesu añ, angoc añëñëxax añ ýëngëndëra këjo lëmëta ijo. Wëc ko gër ebar do ko xënëcëtarand gë

ocupërêsup ok gër etëÿ. ²¹ Na ex Yesu wêka këŋo sëm ir lëmëta: «Elod niÿe ko hind mondako?» Yaka ko: «Elod imeja. ²² Eŋo dāwaxën, angoc añëŋënax aŋ alap këŋo lapënd: baŋo gër xodux, baŋo gër men. Barikan wëj angëmëne ÿeÿ xor këy na, këla kaÿënanëlexi wa, këla dëcalëbo! Kaÿënanëlexi biyi!» ²³ Yaka këŋo Yesu: «Re këy angëmëne ÿeÿ xor këy... Gër ar xwëta ke wëno an, beÿ dëk wëndëk.» ²⁴ Ataŋ xaka ko sëm ir itox: «Wëno axwëta xwëta këmi. Maraw eye dëca wëno ar gë oŋëpëgënan ajo!» ²⁵ Yesu wat këbi bela bën ga këni w̄araraw bura-bura endexëm eŋ. Xeÿan këŋo angoc aŋ: «Wëj angoc añëŋënax and kë xanënd oniŵ, canël gër lëmëta ijo ga re këme! Bët din kërey bakaw na.» ²⁶ Angoc añëŋënax ñerëndëra këŋo, ÿëngëndëra këŋo xali lëmëta iŋ do kwël ſan ko. Ata lëmëta iŋ, ſet gër ebar, laki ko ang aſësëk fo. Bëranjëm bax rend mëne anëka xoti ko. ²⁷ Barikan Yesu lëk këŋo gër ataxan. Ga xanin këŋo kwengweremët, itox iŋ xwëſa ko ceg.

²⁸ And w̄aÿi këni Yesu gë bësëfan bën gër iciŵ aŋ, wëkax këno: «Inecëŋ sëkwanaxën këmi monëcët angoc añëŋënax aŋo?» ²⁹ Yesu yaka këbi: «Angoc añëŋënax andako rako aŋ gë cale fo ko ſanënd!»

³⁰ Ga xani këni na gër hi ebani, Yesu gë bësëfan bën ye këni cangët ebar ed Galile el. Axey xey baŋo eni nang bela bën gër ed hi ko. ³¹ Bësëfan bërëxëm bën babi sëyalirand do babi felënd mëne mëŋ Aſëniŵ ar ala an aſëra këno sëra do eno dāw. Barikan yatir akey atasën axani ko xani gër ecës. ³² Ayëda bani yëdand Bësëfan bën eno mëka ba ine ex ekani ed gër ecës. Ababi fëni na ine ex eyeyan elo.

End aſëfan alëngw eŋ

³³ Yesu gë bësëfan bën ñat këni gër Kafarënowum. And hi këni lëf gër iciŵ aŋ, wêka këbi: «End inew̄a ban ſampërewënd gër fëña?» ³⁴ ſësina këni yem gayik gër fëña end ba noÿo hik aſëfan alëngw an bani xanarëgund. ³⁵ And ÿëpa ko aŋ, Yesu re ko: «Angëmëne ala eŋo ÿandi exo gi alëngw gër enga endam, gilexo abemban ar dëk. Gilexo bëte ariyenin ar bela dëk!» ³⁶ Ata Yesu felaw këŋo itox, xwët këŋo mërëxand, re ko: ³⁷ «Ar këŋo lëkaya yo itox indako rako në end oŵac oram, wëno dëŋ lëkaya ke. Ar ke lëkaya an, anëka lëkaya këŋo bëte ar lawënëgu ke an, ax gi ex na wëno fo lëkaye ke.»

³⁸ Ga xucak eŋo, aſëfan ar bano w̄acënd ſaŋ an fel këŋo Yesu: «Aſëyali, biyi ar këbi nëcëtënd bëyël gër bela watëgu këmo, xarak axo gi ex na ar enga endebi.» ³⁹ Yaka këŋo Yesu: «Ar kë rind ecarax gë oŵac oram an, wën këreno cëban na gayik ala ax kor na exo di mondako bëte exo cena exe yeyanan eñëŋënax. ⁴⁰ Ar abo koÿër ex na an, arebi ex. ⁴¹ Ar këŋun rëmbën yo men gayik bër Kërisët hi kën an, däl in këmun felënd, aſot ko ſot amaſën andexëm aŋ.»

End beñëŋënax eŋ

⁴² «Barikan ar këŋo lënan eñëŋënax abat gër bër w̄ak endam ado ex gi itox, er fecä doŋo eno dëxën angaÿ aŋoxixën and eyamb, do eno dāp gër anjer eŋo noÿilexën. ⁴³ Angëmëne ataxan andey aŋ ki lënanënd eñëŋënax eŋ, kacal ñot ey dāp! Pecanëlexi ey dël gër aniyan and din gë ataxan amat gë exi bayi tak baki do ey ŋat gër xodux or ax dōmind na. ⁴⁴ [Fën oÿën ol ani cësënd na, bëte xodux ol ax dōmind na.] ⁴⁵ Angëmëne sapar irey in ki lënanënd eñëŋënax eŋ, kacal ñot ey dāp! Pecanëlexi ey dël gër aniyan and din gë sapar ibat, gë exi bayi tak oxi do Kaxanu exi dāp gër xodux or ax dōmind na. ⁴⁶ [Fën oÿën ol ani cësënd na, bëte xodux ol ax dōmind na.] ⁴⁷ Angëmëne angës andey aŋ ki lënanënd eñëŋënax eŋ, nongoloyëtël ey dāp! Pecanëlexi ey dël gër owun or Kaxanu gë angës amat, gë exi bayi tak baki do Kaxanu exi dāp gër xodux ax dōmind na ⁴⁸ [Fën oÿën ol ani cësënd na, bëte xodux ol ax dōmind na.] ⁴⁹ Gayikwa ala ar ex yo ang ongal fo ko sëk gë xodux ol. ⁵⁰ Ongal oŋ er

ŝenene ex, barikan and kë xac aŋ, mondake kë ỹẽw gaŝexe? Nẽwël ex ola orewën ol ang ongal fo en cotaxën aketëxeta aŋ gë bela bẽŝexe bën.

10

End ecapër ed eñër eŋ

¹ Yesu ga xani ko na, ko yend ond gër ebar ed Yude oŋ, ekeg Yurëdeŋ in. Ata barërëgu këni gaŝexe bela bën, bamëxwër bamëxwër, do xeta këno. Do mëŋ ang wër baŋo ak, këbi sëyalirand end Kaxanu eŋ. ² Ata Ofariseŋ ok ỹandi këbi eno di atëy. Ga sëka këno, wëka këno: «Aỹap nde ỹapëk asoŝan eŋo pela alindaŵ?» ³ Yesu yaka këbi: «Ineŵa fel këŋun Moyis?» ⁴ Re këni: «Moyis ga re ko mëne icën iŋ ñëgwënëleŋo alindaŵ kayëta ir acapëra eŋo pelaxën.» ⁵ Aŋo re ko Yesu: «Në end emëŝ endewën eŋ, ỹëgwëanaxën këŋun apela aŋo. ⁶ Barikan and ỹanak ngwën aŋ, and bay këbi Kaxanu bela aŋ, er ri babi asoŝan an gë asoxari an. ⁷ Mëŋ ex asoŝan an afo ebi ɲawëta nëm gë sëm, do eni bar gë alindaŵ. ⁸ Bën bëxi bër ỹërërëk bën eni gi eman emat, ani bo na gaf gë gaf. ⁹ Mëŋ ex, Kaxanu and këbi bar eñër asoŝan gë asoxari aŋ, ax ñap ex na ala ebi capërelì.» ¹⁰ And baka këni gër iciw aŋ, bësëfan bën wëka këno Yesu ebi paÿën endey eŋo. ¹¹ Ata re ko: «Asoŝan ar këŋo fela yo alindaŵ do eŋo ñër asoxari aŝexe, në emenan eŋo asoxari aŷanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an. ¹² Bëte angëmëne asoxari eni capër gë icën indexëm iŋ do exo ye eŋo ñërëx asoŝan aŝexe, në emenan eŋo asoŝan aŷanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an.»

End Yesu do gë obaŝ eŋ

¹³ Bela wëlaw babi na obaŝ gër Yesu ebi calen mokwëtan otaxan ok. Barikan bësëfan bën xeyëanaxën kënebi. ¹⁴ Ata xoÿ ko Yesu ga wat eŋo. Wac këbi bësëfan bën, re ko: «Tëbinëbi obaŝ ol eni yow gër ndam, kërenëbi pëng na gayik bër hik ang obaŝ ak bën xwënëk owun or Kaxanu ol. ¹⁵ Dal in këmun felënd, ar ax ma ex na owun or Kaxanu ol ang itox fo an, axo dël na gër owun olo.» ¹⁶ Ata Yesu ga wëgara këbi na obaŝ olo, ŝalendëra këbi mokwëtan otaxan ok.

End ar gë napul eŋ

¹⁷ Ata ga ko ye Yesu, asoŝan abat sëf këŋo gë ongër fo, lapaya ko mopoxi gër osapar orexëm do wëka këŋo: «Asëyali ar ŝenene, pelële ine ỹapëk me dind me cotaxën aniyand and din aŋ?» ¹⁸ Yesu yaka këŋo: «Ineŵa këye wacaxënënd ar ŝenene? Kaxanu gabat ex ar ŝenene an, ala ar ŝenene ax gi ex na. ¹⁹ Ax gi ex na nde anang nang këy bapela baŋ: “Këreyo dfaŵ na ala, këreyo dina orekar ol, këreyo deka na, këreyo nëgwëŝan na ala, bëte këreyo menan na ala, pëbëlëbi norix gë sorix?”» ²⁰ Yaka ko ala ajo: «Asëyali, elod icambenjar sëf këme bapela baŋo dëk.» ²¹ Ata ga nëkon këŋo, Yesu xëbënan këŋo end ala ajo eŋ. Fel këŋo: «Emat bayi ki. Yel ey pan dëk acota andey aŋ eyëbi yëlëra kodì in bëxayëanaxik, ata këy ŝot napul isëm yaŋ gër orën. And këy ri ko mondako aŋ, yowëd ey gi asëfan aram.» ²² Barikan ala ajo ga wël ko eyeyan elo, ỹëŋënin ko dëxas in do kwël ye ko gë oxoÿ fo gayik ar gë napul isëm ebaxo. ²³ Yesu ga nëkon këbi jey bela bën, fel këbi bësëfan bërexëm bën: «Awa bër gë napul bën bon këbi yëka eni dëlaxën gër owun or Kaxanu.» ²⁴ Ata bësëfan bën wëlandëra këbi ga wël këni eyeyan elo. Baŝ ko bëte Yesu: «Obaŝ oram, ata bër gë napul bën bon këbi yëka eni dëlaxën gër owun or Kaxanu. ²⁵ Gelemba saxëk exo kuca gër imëd ind icëkwër gë exo dël ar gë napul an gër owun or Kaxanu.» ²⁶ Ga wël këni bëte eŋo, bësëfan bën wëlandëra bëte këbi kaŝ kaŝ do këni wëkarënd: «Do noÿo ngwa kë xor exo pex?» ²⁷ Yesu ga nëkon këbi gaŝexe, yaka ko: «Gër Kaxanu dëk wëndëk, bari gër wën bela ax mënd ex na.» ²⁸ Aŋo re ko Piyer: «Nëkod fiyi

ga sebëraw këmi ako dek sëfaxën këmi wëj.» ²⁹ Yesu yaka këjo: «Dal in këmun felënd, ar këbi sebëgu gër iciw̃, nëm gë sëm, gë bobinëm gë obaš orexëm do gë ocënga odexëm në end oŵac oram, do në end Atëfëtan andam eñ, gë təkër ak axo kaŷën na. ³⁰ Ata gërëgako dëñ ko šot bakëlëbëd keme: Bëciw̃, gë bëmaŷe bëtošan, gë bëmaŷe bëtoxari, gë onëma odanjëm, gë obaš, gë ocënga, do gë toro, bëte ecan ecan, ex tëndaw aniyan and din añ. ³¹ Bëlëngw bëranjëm kë hi bëmban do bëmban bëranjëm kë hi bëlëngw.»

End ecës ed Yesu eñ

³² Ond yañ gër Yerusalem oñ bani yend do Yesu lëngw bax fëña in. Bësëfan bën dek yëbu babi. Bela bër babi sëfand bën bëte ayëdara yëdara bani. Ata Yesu ŵac këbi eno tēka gašëxe bësëfan epëxw gë bëxi bën ebi nangën er këjo ñatënegund in. ³³ Re ko: «Awa nëkof ga këne yende yañ gër Yerusalem. Ala ke lëxwëx na wëno Asëñiŵ ar ala an gër otaxan od bësadaxan bëlëngw do gër od bësalen. And këne xiti do ebi ketan ene daw̃ añ, ene dëxw gër otaxan od bër benëng becëxe. ³⁴ Bër benëng becëxe bëjo, ke lëshera, ke sëpandëra, ke šewëra damana ene daw̃axën. Barikan, and kë xuca bakey batas añ axani këme xani gër ecës.»

End okar od Šak do gë Šaņ eñ

³⁵ Šak gë Šaņ, bosëñiŵ bor Sebede, ga sēka këno Yesu, re këni: «Asëyali, aŷandi ŷandi këbo biyi eyëbo yël er këmi xara in.» ³⁶ Re ko: «Ineŵa ŷandi këñun?» ³⁷ Yaka këno: «Yëlëlēbo mi ketëna: abat gand liw̃, ajo gand šame and këy ŷëpa gë enjaran eñ gër owun orey añ.» ³⁸ Ata re ko Yesu: «Wën an nang ex na er kën xarand in. Axor nde kën xor en ceb akalama and toro and këme šëb añ? Bëte ayëxw nde kën yëxw enun buyi ang këne buyi ak?» Yaka këno: «Axor këmi xor.» ³⁹ Re ko bëte Yesu: «Dal ex ašëb kën šëb akalama and këme šëb añ, bëte abuyi kënun buyi ang këne buyi ak. ⁴⁰ Barikan end ene ketëna abat gand liw̃ ajo gand šame eñ, ax gi ex na wëno këñun yël. Kaxanu, bër ŷap këbi bën wëxëtan këbi bañëpara baño.» ⁴¹ Ga wël këni eño bësëfan epëxw bën, xoŷën kënebi Šak gë Šaņ. ⁴² Yesu, ŵac këbi bën dek re ko: «Anang nang kën mëne bëlëngw bër benëng becëxe bën awun këni wunënd gë mbëña gër bela bër gër owar orebën, do bësëm bën aŵasin kënebi ŵasinënd or gapak orebën ol. ⁴³ Bari wën këren dind na mondako gër enga endewën. Ar ŷandi këno exo gi ar gapak gër enga endewën an, malexo exo gi ariyenin arewën. ⁴⁴ Bëte ar ŷandi këno exo gi alëngw an, gilexo xadëp ir bela dek. ⁴⁵ Gayikwa wëno Asëñiŵ ar ala an er yow këme mun diyenin do me međ aniyan andam añ ang acosa and këni fëxaxën bela bëranjëm fo, ame yow ex na ene diyenin.»

End Yesu do gë ašiwëk eñ

⁴⁶ Yesu gë bësëfan bën ñat këni gër Yeriko. Ga këni xuca angol añ, bela bëranjëm kënebi sëfand bura-bura. Ašiwëk ar këno ŵacënd Barëtime, asëñiŵ ar Time, ŷëpa baxëna ler gër fëña do ko xararand. ⁴⁷ Ata wël ko mëne Yesu Ibënasaret ñatëguk. Na ŷana ko ko xeŷënd: «Yesu, Yesu, Asëñiŵ ar Dafid, kaŷënanëlexi wa wëno!» ⁴⁸ Ata bela bëranjëm këno xeŷënanëxënënd: «Wëji, cësinal fa!» Barikan año baš ko okey oñ: «Asëñiŵ ar Dafid, Asëñiŵ ar Dafid, kaŷënanëlexi wëno!» ⁴⁹ Ata xwëša ko Yesu, re ko: «Macëguno tan!» Ga këno ŵac, këni rend: «Kapinal ey kani, në emac exi.» ⁵⁰ Ata xani ko xwiriš, lap ko gër ebar acud atëm añ do wël ko gand Yesu. ⁵¹ Ata re ko Yesu: «Ineŵa ŷandi ki mi din?» Yaka këno: «Asëyali, me ciwëta ŷandi ke!» ⁵² Ata re ko Yesu: «Awa ga xwëta këye ako, ciwëtal!» Atañ watëra ko šenene do sëf këno kwël Yesu gër fëña.

11

End Yesu gër Yerusalem eŋ

¹ Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ñat këni gër Betëfage do gër Betani, bëngol bënd ler gër Yerusalem bën, ler gër etënd ed gë bañarëka. Ata Yesu ga këbi lawën bësëfan bëxi, ko rend: ² «Yeyin gër ingol ind gër lëngw, ata këno sêk mokap ipali ind elod ala aŋo ñëpaxën ex na. Pëtëguno ene mëlänëgu. ³ Angëmëne ala wëka këŋun ba ine këno fëtaxënënd, yakayidën mëne Axwën an yandi këŋo. Atan këŋo sebëtëgu.»

⁴ Ga ye këni bësëfan bëxi bën, sêk këno ipali in ga xap këno bed gër fëña, ler nê ebët ed iciw. Ata fët këno. ⁵ Bër hi bax na bën re këni: «Xey wën, ine kën rind? Inewã fëtaxën këno ipali in?» ⁶ Ata yaka këni ang re baxo Yesu ak, sebën kënebi wëla këno.

⁷ And ñateli këno gër Yesu aŋ, labëra këni engoŷ end ipali eŋ gë banjëm bandebën ban exo ñëpaxën Yesu. ⁸ Bëte bëranjëm rendëra këni tar fëña in: banjëm, do gë opat od fongëtëraw bani gër apuŷ. ⁹ Ata xeta këno Yesu: bëjo gand lëngw, bëjo gand emban. Ga këni ye, këni xeŷënd ŝor:

«Hosana! Betalexo gë oŷac or Axwën ol!

Betalexo ar kë yowënd an.

¹⁰ Betalex owun or kë yowënd ol,

owun or axarëk arebi Dafid ol.

Hosana! Awa wëlilex de eŋo xali yan gër orën!»

¹¹ Ga ñat ko Yesu gër Yerusalem, lil ko gër yangana ir Aciw and Kaxanu. And nêkondëra ko dek na aŋ, sêfër këni gë bësëfan epëxw gë bëxi bën ond gër Betani oŋ. Anëka xwëyar bax amëd aŋo.

End andan eŋ

¹² Ga xeyëk, Yesu fëdar këni enjo eŋ. Ga xani këni na gër Betani eni baka gër Yerusalem. ¹³ Wat ko caw andan ga nëtëk aye. Şapa ko ngwa exo nang ba arëw rëwëk. Ga ñat ko, sêk ko tudëŋ opat fo gayik ax űat bana nand kë rëwënd ondan na. ¹⁴ Ata re ko: «Bëtëdin ala ax kwëca na exo yamb odëwëreŷen oday.» Wël këno bësëfan bën.

¹⁵ Yesu gë bësëfan bën ñat këni gër Yerusalem, lëf gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Ata yana ko këbi wäŷënd bër bax fandërand bën do gë bër bax yëcërand na bën. Yamëra ko bëkwëtaya bënd bënëmb bër kodî bën do gë bañëpara band bëfan bër olëxwëte ban. ¹⁶ Ala abaŋo seb na exo mëläränd yëŷ na gër yangana ir Aciw and Kaxanu. ¹⁷ And babi sëyalind aŋ ko rend: «Wën an pën ex na nde er re ko Kaxanu in mëne Aciw and cale and benëng bend bela dek ex? Do wën nëngwët kën emayi ed bërek.» ¹⁸ Ga wël këno, bësäfaxan bëlëngw bën do gë bëşalen bën, këni şaland osit or eno dawaxën. Barikan amëxwër aŋ bani yëdand gayik bela bën dek gër owëkw babi lëkënd osëyali or Yesu ol. ¹⁹ And xwëyarëk aŋ, Yesu gë bësëfan bërëxëm bën şan këni angol and Yerusalem aŋ.

²⁰ Ga këni bakaw gëbër, bësëfan bën wat këni andan aŋ ga ñaŷëk dek gë ofëmbët ak. ²¹ Ata ga xwita ko Piyer er xuca bax nê ganëka in, re ko: «Asëyali, nêkoda andan and xare këy ganëka aŋ, dek ñaŷëk.» ²² Yaka ko Yesu: «Kwëtayino Kaxanu! ²³ Dal in këmun felënd, ar xwëta këŋo Kaxanu an axor ko xor eŋo pel etënd elo: “Bedital ro ey dapayax gër anjer.” Er re ko in ahi kë hi angëmëne aŋo nêpëgënan ex na gër emëkw edexëm. ²⁴ Mëŋ këmun felaxënënd mëne dek er kën xara yo gër cale, kwëtayin mëne anëka şot kën. Ata ko ri Kaxanu ang xara këno ak. ²⁵ Barikan and kën xani cale aŋ do en kwita ala fenan këno na oxoŷ, tebanino eŋun tebanaxën Sorix irewën ir ex yan gër orën wën bëte bamena bandewën ban. ²⁶ [Sorix irewën ir ex gër yan orën aŋun teban na de bamena bandewën ban, angëmëne wën anëbi tebanënd na bela bën.»]

End or gapak or Yesu enj

²⁷ Yesu gë bësëfan bën ßakaw këni gašëxe gër Yerusalem, gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu. Yesu ga ko nëkondëra lëf, ßatëgu këni na bësadaxan bëlëngw bën, gë bësälën bën do gë bëxarëk bër Bësëwif bën. ²⁸ Ata wëka këno: «Kërëš wëj gë or gapak or fe këyëbi wäyaxënd bela bën ro? Nojo wa yël ki or gapak or ey dixënënd mondako olo?» ²⁹ Yesu yaka këbi: «Emat fo këmun wëka wën bëte. Yakayine ata këmun fel gë or gapak or fe rixën këme eno. ³⁰ Xobuyi or babi buyind bela Şaŋ Batis ol, nojo wa lawënëgu baŋo? Orën ol nde ba bela bën nde? Yakayine de!» ³¹ Ata bën këni nëkënëkarënd: «And këne yakaye mëne orën ol lawënëgu baŋo, ata exo de ine bayik biyi ane kwëta exe na end Şaŋ Batis enj? ³² Bëte and këne yakaye mëne bela bën lawënëgu baŋo, amëxwër aŋ...» Ga banëbi yëdand bela bën rexën bani mondako gayik bën dek wä bax mëne Şaŋ Batis alawënel ar Kaxanu ebaxo. ³³ Ata yaka këno: «Biyi ami nang ex na.» Aŋo re ko Yesu: «Wëno bëte amun pel na ba gë or gapak or fe këme rixënënd beŋo.»

12

End apënëtal and bëyan bëxejax enj

¹ Ga xucak eno, Yesu ga këbi sëyali gë ßapënëtal bëlëngw bër Bësëwif bën, ko rend: «Mondako ri baxo ala ar gë andëda and reseŋ. Ga xece in jey andëda and reseŋ aŋ, nac ko gër aparëfac ambëxw and eni karaxënënd omen od reseŋ ok do ri ko bëte egaw̃ ed oşën. And sebënan këbi bëyan eni cetërend gë mëŋ reseŋ in and kë sëg aŋ, ye ko kwël damana angol and caw. ² Amëd and kë sëgëdërand reseŋ aŋ, lawënëgu këŋo ariyenin abat gër bëyan bëjo eno yël oşet orexëm ol gër er rëw̃ bax gër andëda and reseŋ. ³ Barikan ga sëra këno bëyan bën, šewëra këno xali do šëñëta këno taxan. ⁴ Lawënëgu këŋo ariyenin axinëm. Sam ga ßatëgu ko, fëmëra këno, şirëra këno gë otebën sebën këm. Ga wäy këno, baka ko bëte taxan. ⁵ Lawënëgu këŋo bëte asasën, law̃ këno. Mondako bëtëraw bani bëriyenin bëranjëm. Barikan, bëyan bën rixëra kënebi: bëjo axëm xali exo tëkwaya; bëjo bëte alaw̃ momonaw̃. ⁶ Asëñiw̃ arexëm ar pëlot gër yomb irexëm an fo bayi baŋo Axwën andëda an. Ata lawën këŋo ngwa ga yëla ko mëne bëyan bën afëb këno fëb. ⁷ Barikan, caw fo bayiw̃ baxo ga watëgu këno. Ga wäcër këni, re ko abat: “Yo ajo ex ngëŋ ar kë bëteli andëda an. Dawënëŋone ebo bayixën andëŋ aŋ.” ⁸ Bëyan bën ga sëra këno na, law̃ këno, do lap këni eman enj wëgërëxe yabët kece ir andëda and reseŋ in.

⁹ «Awa mondake yëla kën ko ri axwën andëda and reseŋ an? Ax gi ex na nde ata ko yow ebi dawëra bëyan bëjo do andëda and reseŋ aŋ ebi tebënan bësëxen? ¹⁰ Wën elod an pën ex na nde Oñëgw Omënëk od rek: “Ekaŋ ed şus bani bëbay el bakan këni xali ri këni ekëla ed aciw̃ el*.” ¹¹ Gër Axwën xaniwëk eno do gër bangës bandëbi eşaraxik ex.» ¹² Ata ga wël këni eno, bëlëngw bër Bësëwif bën këni şaland eno tëra Yesu ga fëni këbi mëne bën babi rend gë apënëtal aŋo. Barikan ga yëda kënebi amëxwër aŋ seß këno na, do kwël şapër këni.

End şagale enj

¹³ Ga xucak eno, bëlëngw bër Bësëwif bën lawën kënebi Ofarişeŋ do gë od Erod eni tëyi eno yifa Yesu exo yeyan er këno cëndëxaxën. ¹⁴ Ga ßat këni, re këni: «Asëyali, anang nang këmi mëne wëj ar dal hi këy. Şenene fo këyëbi sëyalind bela bën end Kaxanu enj. Wëj ala ayo yëdand na, ay nëkonënd na nojo ki baxëtënd. Awa gërëgako, pelëläbo ngwa ba aŋap nde yapëk şagale ir Sesar in. Mi medënd nde ba mi teß emed el nde?» ¹⁵ Ga wata ko Yesu mëne bëyëŋëxax bër kë labayand hi

* 12:10 12.10 Calemoñëw̃ 118.22, 23

këni, yaka këbi: «Ineŵa kën ŝaland ene cëndën? Mëlanëgune tan atama and kodi me nëkon.» ¹⁶ Fëxwën këno atama amat. Ga xana ko, Yesu wëka këbi amëxwër aŋ: «Dëxas ir noŷo wa ex gër atama aŋo?» Yaka këni: «Ir Sesar.» «Do oŵac ol cëŋ?» Yaka këni bëte: «Orexëm ex!» ¹⁷ Aŋo re ko: «Maŝino Sesar er xwën ko in do Kaxanu erexëm in.» Ata ang yaka baxo ak, Ofariseŋ ok do gë od Erod ŝarandëra këbi xali.

End ekani ed gër ecës eŋ

¹⁸ Ata űatëgu këni Bëŝëwif bër kënëbi wăcënd Osaduseŋ. Bën bax rend mëne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Ga sëka këno Yesu, re këni: ¹⁹ «Asëyali, baxëtël apela and yëgwën këbo Moyis aŋ: “Asoŝan ar këŋo sebëta alindaŵ gë itox këm an, abinëm dëngileŋo asoxari an eno cotënaxën obaŝ ar ŝësëk an.” ²⁰ Xarak, ocambenjar ocongoki ebaxëna aminëmëra. Iŷanar in yër ko, ŝës ko. Sebëta këŋo alindaŵ obaŝ këm. ²¹ Ata ŝambenjar ixinëm in bëteli këŋo asoxari an. Mëŋ bëte ŝës ko. Sebëta këŋo obaŝ këm. Mondako fo bax end ŝambenjar isasën eŋ. ²² Ŝësëra këni bën bëcongëbëxi bën dek xali gabatak aŋo cotën ex na obaŝ asoxari ajo. Ata asoxari an ŝës ko mëŋ bëte. ²³ Awa yatir ekani ed bëŝësëk cëŋ, alindaŵ ar noŷo wă ko hi asoxari ajo gayikako ocambenjar ocongoki oko aŷër yër bano?» ²⁴ Ata yaka këbi Yesu: «Ado wën, edif ed lif kën el nde. Aŋun pën ex na nde er rek Oñëgw Omënëk in. Bëte an nang ex na panga ind Kaxanu iŋ? ²⁵ Enimin, amëd and këni xanira bela gër ecës aŋ, eñër ax bo na. Asoŝan aŋo cala na asoxari, bëte asoxari aŋo ñandi na asoŝan. Er këni hi bela bën ang omeleka od yaŋ gër orën fo. ²⁶ End mëne bëŝësëk bën axani këni xanind gër ecës eŋ, wën an pën ex na nde gër akayëta and yëgw ko Moyis er fel baŋo Kaxanu yatir ŝanayaxën baŋo gër acëc and gë xodux in? Ax gi ex na nde mondako re baxo: “Wëno ex Kaxanu ar yata këbi Abëraxam, Isak do gë Yakob an.” ²⁷ Kaxanu, Kaxanu ir bëbëngw exo, mëŋ ani terënd na gë bëŝësëk. Ata wën Osaduseŋ ok mbaŋ lif kën gër eŋo.»

End bapela banëngw eŋ

²⁸ Aŝalen ar Bëŝëwif wëleli baxëna ecampëre elo. Ga wat ko mëne Yesu ŝenene yaka këbi Osaduseŋ ok, sëka këŋo, wëka ko: «Pelële ngwa gër bapela band Moyis, and fe ex anëngw aŋ?» ²⁹ Yesu yaka këŋo: «And rek: “Baxëtël wëj ar enëng end Isërayel an, Kaxanu, Axwën arebi an, gabat fo hi ko Axwën.

³⁰ Nănëlo Kaxanu, Axwën arey an,
Dek gë yomb irey ak, gë enjëw endey ak,
Dek gë panga indey ak, gë aniyandey ak.”

³¹ «Baxëtël and bëtëguk aŋ: “Balindëlexi end ala aŝandax eŋ, ang ki balënd end gaf irey ak.” Ata apela akuca ex na baki baŋo.» ³² Ata re ko aŝalen an: «Asëyali, dal reya këy mëne Kaxanu iŝat fo ex, iŝëxe ax gi ex na. ³³ Ala kala nănëlo Kaxanu gë dek yomb irexëm ak, gë anjëlan andexëm ak, gë ojaŵ odexëm ak. Bëte balindëlexi end aŝandaŵ eŋ ang ki balënd end gaf irexëm ak. Edi ed mondako el xucak dek ocaŝaxa od momëlën ok do gë ocëxen ok.» ³⁴ Yesu ga wat ko mëne ŝenene yaka baŋo aŝalen an fel këŋo: «Wëj ata dam gër owun or Kaxanu hi këy.» Barikan elod yatijo, gabatak abax yëxw na eŋo mëka yëŷ.

End Afexën eŋ

³⁵ Akey amat, Yesu ga këbi sëyalira gër Aciŵ and Kaxanu, wëka këbi bër baŋo baxëtënd bën: «Mondake këni rexënënd bëŝalen bën mëne Afexën an, ejiŵ ed emun Dafid exo? ³⁶ Xarak, Dafid mëŋ dëŋ are baxo rend, ga yëm ko gë Angoc Amënëk aŋ: “Axwën an fel këŋo Axwën aram an, yow ey ñëpa ro gand liŵ iram,

✧ 12:19 12.19 Acariyakinëm 25.5-10

xali mi korën bër şus ki bën eyëbi bëñaxën.”

³⁷ «Nëkoyin mëne Dafid mëñ dëñ Axwën këño wăcënd. Mondake cëñ hi ko ejiw?»
Ata amëxwër añ këno baxëtënd gë onënga fo.

End bëşalen eñ

³⁸ Yesu ga këbi sëyali bëte ko rend: «Titinaliyindënëbi bëşalen bën. Monëngan këbi nënganënd eni yexërand gë bocud bond gëşec boñ, do bela bën enëbi cëmarand gër bapedëraya. ³⁹ Moñan ñan këni bañëpara band gër lëngw bañ lëf gër baciw bacaleya do band gër ed kë hi ñambëran bañ. ⁴⁰ Bën xali gër bëciw bëndebën kënebi lexëxënd bësoxari bësebeta sebëta bën. Xarak, bën watak cale ind aşak aşak in enëbi cëkwaxënënd bela bën. Mëñ ex kiti indebën in gë pit fo kë yëka.»

End oyël or Kaxanu eñ

⁴¹ Ga yëpa ko Yesu ler gër akwëtaya and oyël or Kaxanu, këbi nëkonënd bela bën ga këni xwët kodî in. Wat këbi bër gë napul bëranjëm ga këni xwët kodî ir bon. ⁴² Hatëgu ko na asoxari axaÿënaixik, asebeta-sebeta. Ata xwët ko bëtama bëki bënd ax tək bana ado biye ibat. ⁴³ Ata Yesu wăc këbi bëşëfan bërexëm bën do re ko: «Dal in këmun felënd, er xwët ko asoxari axaÿënaixik asebeta sebëta ajo gër akwëtaya and oyël in nëmëcak er wëlaraw këni dek bela bëjo in. ⁴⁴ Gayikwa bela bëşëxe bën ga yëmb këbi acota wëlxënëgu këni er xwët këni in, barikan asoxari ajo dek acota andexëm añ, do gë er ko yambënd exo diyaxënënd in wëlagu ko.»

13

End eyëcar ed Aciw and Kaxanu eñ

¹ Ata Yesu gë bëşëfan bërexëm bën këni şanënd yangana ir Aciw and Kaxanu in. Año re ko asëfan abat: «Asëyali nëkonël bameñ band bongay bañ ang yëlëra këni ak, monje yek de!» ² Yaka këño: «Wat këy nde bameñ band bongay baño, ado gë ekaÿ gebatak ax bayi na eyëlëtërexe, dek kë yëcar!» ³ And ñat këni gër etënd ed gë bañarëka añ, Yesu yëpa ko paß gë Aciw and Kaxanu añ. Ata Piyer, gë Şak, gë Şañ do gë Andëre, bën bëşëfan bër bayi bax na gë mëñ bën wëka këno: ⁴ «Pelëlëbo wa nand fe kë yëcar Aciw and Kaxanu añ? Bëte amatinali and fe kë ñatëgu mi nangaxën mëne ekwët ed beÿ dek el ñatëguk?» ⁵ Yesu yaka këbi: «Wën titinayin, ala këreñun yifad na. ⁶ Bëranjëm kë yana ex yowërawënd gë oŵac oram ol, do eni dend: “Wëno ex Afexën an!” do enëbi nambeli bela bëranjëm. ⁷ Angëmëne në ewëlëran end olandër gër owar or caw do en wëlënd bongëbër bond olandër gër ed lëg kën, këreñun yëburad na gayik betëm bendako rako beñ afo ex ñatëgu. Bari ax gi na pere ekwët ed ngwën el. ⁸ Asakërëra këbi yana ebi takërërand bela bën, gë enëng gë enëng, gë ebar gë ebar. Bëte obebët odëmar arëg kë yana ex dëgënd ebar el do bela bën aşësëra këni yana eni cësërand enjo eñ. Aÿana fo kë yana mondako toro in ang toro ind asoxari ar yënar këni orëw ak.

⁹ «Wën kapinayin gayik alëxw kënun yana enun dëxwënd gër kiti në end oŵac oram. Axëmëra kënun yana enun këmërand gër baciw bacaleya në end oŵac oram. Awëlara kënun yana enun mëlarand gër bëlëngw do gër bemun betëm en deyaraxënënd endam eñ. ¹⁰ Atëfëtan añ afo ex gi pere mopëmëra gër bela dek, gë enëng gë enëng. ¹¹ Nand kënun wëland enun dëxwëx gër kiti na, këren dendërand na ang kën yakad ak. Yëyanindën er kën yëland amëd año in gayik Angoc Amënek añ këñun yana eñun yëlënd. ¹² Bëte alëxwër këni yana eni dëxwërend bela bën gër ecës në end oŵac oram: abat enjo dëxw imaÿe ind acël amat gë mëñ in, ajo enjo dëxw itox indexëm in. Bëte obaş ol awëreli kënebi yana enëbi merelind bëxarëk bërebën bën xali enëbi dăw në end oŵac oram. ¹³ Aşus kënun şus dek bela bën në end oŵac

oram. Barikan ar kë xemëna xali yatir kë xwët endexëm an, afex ko fex. ¹⁴ And kën wat ga şanayaw ko Awendëran aşaraxik aņ ġër ed bayik ax ñap ex na, ar kë fënënd an pënileņo aye er re këme in. Ata ar këņo sêk eņo ġër ebar ed Yude an, ġërëxëlexo end osënd eņ. ¹⁵ Ar këņo sêk eņo yaņ nê ejur ed këbe an, ġërëlexo. Kërexo pedanëf na ġeyë lëf. ¹⁶ Bëte ar këņo sêk eņo ġër oşënga an, ġërëxëlexo. Kërexo bakanëf na ġër iciw acud atëm andexëm aņ. ¹⁷ Mbaņ këni soro bësoxari bër ġë bacël bën do ġë bër ġë bëtox bënd nê oyer bëņ. ¹⁸ Karayino Kaxanu kërex ñatëgu na toro ino amëd and ġë ayem aņ. ¹⁹ Bakey baņo, bakey band toro itëm ex. Elod ga ri ko Kaxanu ngwën in ala ax wat na toro indako rako in, bëte toro indako rako din ax gi na. ²⁰ Kido Axwën an axo başëta bana bakey band toro baņo, ala gabatak ax pex dona. Barikan abaşëta başëta ko nê end bela bër yata këbi, nê end bër fit këbi ġër ebar ro. ²¹ Awa angëmëne ala exo canayaw do exo dend mëne mëņ ex afexën an, wën këren mad na! Bëte ala exo canayaw exo dend fën exo afexën an, wën këreno kwëtaf na! ²² Moñëmb këni ÷ëmb bëfexën bënëgwëş bën. Bëte moñëmb këni ÷ëmb bëlawënel bënëgwëş bër kë şanayaw bën. Ari këni ÷ana eni dind becarax, ġë bërëcaxik enëbi nambelixën bela bën. Ata xali ġë bër yata këbi Kaxanu ak, nambelidonëbi kido awënd wënd bax. ²³ Awa wën titinayin ga nangën këmun ako gana-gana fo dek beņo. ²⁴ ġë bakey band toro baņo, wur in dek kë şamëdan. Eñan eņ ax yat na, bëte facaw in ax peş na. ²⁵ Owal oņ axwëcëtarara kë ÷ana ex kwëcëtarawënd, dek bebër ġë panga ġër orën bën kë sëngërëbëtaraw. ²⁶ Amëd aņo këne watëgu wëno Asëñiw ar ala an ga këme şëlaw ġë baņar baņ, ġë panga itëm do ġë dek enjaran endam eņ. ²⁷ Ata mëni dawën omeleka odam ok eni ye: oko apën-eñan, oko acëla-eñan, oko ambataş, oko ambëtëb. Mondako këne barënegu dek bela bër yata këmëni bën elod ġër ed sëlëk ebar, do ġër ed sëlëk orën.

²⁸ «Er këmun sëyalind ijo, pënileņun ġë apënëtal and andan aņ. And kë şosënd odini aņ do and kë nëtënd opat aņ, wën anang kë nangënd mëne ecaşa el dam ex. ²⁹ Awa andamat fo ex, sam en watënd betëm bënd fel këmun beņo ga kë ñatëgu, nangin mëne dam ex me bakaw wëno Asëñiw ar ala an. Anëka sëkaw këme xali ġër ebët. ³⁰ Dal in këmun felënd, wën an nemira na pere ex ñataxënëgu dek beņo. ³¹ Orën ol aşapër kë şapër do ebar el ayëcar kë yëcar. Barikan eyeyan edam el din ir din kë bayi.

³² «Akey aņ do ġë apëxëd and kë ñatëgu beņo aņ, Faba gabat nangëk. Omeleka od yaņ ġër orën ok ani nang ex na, bëte wëno Asëñiw ar ala an ame nang ex na. ³³ Mëņ ex wën titinayin, perënayin do en calend gayikako an nang ex na niye kë hi beņo. ³⁴ Er kë hi ang endey end ala seb këbi bëriyenin bën ġër iciw indexëm fo. Ga ye ko kwël damana angol and caw. Ala kala sebënan këņo or gapak or ko ÷ana exo diyenixënënd, do fel këņo anëkona ar ebët an kërexo nambinand na. ³⁵ Këren nambinand na gayikako an nang ex na nand ko bakaw axwën iciw na: bamat exo ñatëgu genëka, bamat emëf ekarëk el, bamat and këni yatand oşare aņ, bamat ġëbër. ³⁶ Mëņ ex kemënayin këdi këmun fënga ga raşëra këņun and këme ñatëgu amëd and bayik an yëla bana aņ. ³⁷ Er fel këmun ijo, bela dek këmëni felënd: Perënayin!»

14

End edaw ed Yesu eņ

¹ Bakey baki fo bayi bax ebi ñat Bëşëwif bën Ofëna or Apexa ol, do ġë or mburu ind ġë lewir këm ol. Ata bëşadaxan bëlëngw bën, ġë bëşalen bën, këni şaland osit or eno tëraxën Yesu ol do eno dawaxën. ² Are bani rend: «Kërenëņo tërayera na de yatir ofëna këdi kë wonjo do enëbo mereli bela bën.»

End šelakuŋ ir angiri eŋ

³ Améd aŋo hi baxo Yesu gër ingol ind Betani, gër iciw̄ ind Simon, ar gë ameŷ an. Ayambëra baxo yambërand lëf ga lilëgu ko asoxari. Šelakuŋ ir ekaŷ ed alëbatër ir gë angiri lëkayaw baxo. Angiri ijo gë opëtëfët od atëx and këni w̄acënd nar bar bani do xem bax mbaŋ akanji aŋ. Asoxari ajo, ga fodët ko na šelakuŋ in, xoš këŋo Yesu gë angiri in gër gaf. ⁴ Ata xoŷën këno bërëmar do këni nekënekärënd: «Ineŵa nëxenaxën ko angiri ijo? ⁵ Axor xor doxo exo pan angiri ijo batama okeme otas ašand do kodî in ebi yëlëra bëxaŷënaxik bën.» Mondako bano renarand asoxari an. ⁶ Barikan Yesu re ko: «Wën tefino dë. Ineŵa këno hëbandëraxënënd? An nang ex na nde enjekax rin ke? ⁷ Gayikako din gë bëxaŷënaxik bën hi kën axor kën xor enëbi din enjekax nand këŋun ŷandi yo, bari wëno ame bayi na din gë wën. ⁸ Er xor ko exe din in ri ko. Gana gana fo xoš ko angiri in gër eman endam d̄amana ene mëxwëtaxën gër ŷeg. ⁹ Dal in këmun felënd, gër ed këni femëra yo bela Atëfëtan andam aŋ gër ngwën ro, areya këni ŷana eni deyand bête er rin ke asoxari ajo in. Mondako këno ŷana eno kwitaxënënd.»

End njifa ind Yuda eŋ

¹⁰ Yuda Isëkariyot, asëfan ar Yesu hi baxo, ang hi bani bësëfan epëxw gë bëxi ak. Mëŋ ye bax gër bëšadaxan bëlëngw wëlërëgu këni ang këbi rëca eno tëraxën Yesu ak. ¹¹ Ado gë onënga fo baxët bano do fëna bani mëne kodî këno yël. Elod améd aŋo baxo šaland Yuda nand kë ŷap ebi tëran Yesu na.

End ecemar emënëk eŋ

¹² Yatijo bax akey aŋanar and bani yambënd Bëšëwif mburu ind gë lewir këm aŋ. Bête yatijo fo banëbi hašënd opeŷ od šadaxa ir Apexa ok. Bësëfan bën wëka këno Yesu: «Feye wa ŷandi ki ey yambëra ecemar ed Ofëna or apexa el? Pelëlëbo mëŋ këmi ye mi cemërax?» ¹³ Na lawën këbi bësëfan bëxi, re ko: «Yeyin gër angol. Ata këno sëk asošan ar lëbinak epeya ed gë men, tëfayino. ¹⁴ Gër ed ko lil, wën bête dilidën eno pel axwën iciw̄ an mëne wëno Asëyali arewën an wëkak: “Feye ex wa aciw̄ and gër ed këmi yambëra ecemar ed Ofëna or apexa el wëno gë bësëfan bëram aŋ?” ¹⁵ Ata këŋun w̄asin aciw̄ and yaŋ gër ed xwëtëra ko beŷ dëk. Fën kën šemërax ecemar ed Ofëna or apexa el.» ¹⁶ Ga ye këni bësëfan bëxi bëjo ŷat këni gër angol. Sëkëx këni beŷ bën ang fel babi ak do šemërax këni ed Ofëna or apexa el.

¹⁷ Apenëka aŋ, Yesu gë bësëfan epëxw gë bëxi bën ŷatëgu këni na. ¹⁸ Ga ŷëpara këni eni yambëra, Yesu re ko: «Dal in këmun felënd, gër ed këne yambërande ro dëŋ hi ko ar enga endewën ar ke lëxw an.» ¹⁹ Ga šaminara këni bësëfan bën, këno wëkand abat abat: «Wëno nde ex?» ²⁰ Yaka këbi: «Ang hi kën epëxw gë bëxi ak, ar kë xacand në edëyamb edebat gë wëno hi ko. ²¹ Dal ex wëno Asëñiŵ ar ala an ašës këme šës ang ŷëgw këni endam ak. Barikan, eñëŋenax etëm këŋo hi ar ke lëxw an. Er saxëdoŋo mëŋ këreno dëw̄ dona.»

²² And bani yambërand aŋ, Yesu wëd ko aton and mburu, šëkwa këŋo Kaxanu do hëbëndër ko. Ga yël këbi bësëfan bën, re ko: «Cetërin mburu iŋo, eman endam eŋ ex!» ²³ Wëd ko bête andëmba and gë ngoy aŋ, ga šëkwa këŋo Kaxanu yël këbi do yëlar këni bën dëk. ²⁴ Aŋo re ko: «Ngoy ind šëb kën iŋo ex, ošat oram oŋ! Ošat oŋo kë šar eni cotaxën bela bëranjëm eter ed din gë Kaxanu el. ²⁵ Dal in këmun felënd, doro këme feland ngoy iŋ xali yatir këme šëb ingašax iŋ gër owun or Kaxanu.»

²⁶ Yesu gë bësëfan bën, ga ŷëwëra këni na od Calemoñëw̄ ok, ye këni kwël gër etënd ed gë bañarëka. ²⁷ Ata re ko Yesu: «Wën dëk kë šapër ene teb gabat, ang ŷëgw ko alawënëk ak: “And këno law̄ axadac aŋ, oyel ol eni capër.” ²⁸ Barikan and këme

xani gër ecës aŋ, gër ebar ed Galile këme yed mun cënix.» ²⁹ Ata re ko Piyer: «Ado eni capër bëjo dëk wëno ami teb na!» ³⁰ Yesu yaka këŋo: «Dal in këmi felënd doro gëmëd d'amana exo yata baki ecare el, wëj anëka këye yaxëta batas.» ³¹ Barikan Piyer re ko bëte: «Ado ex gido alaw̃ këni law̃ gë wëno ak kënëbo law̃, din ami yaxëta na.» Ata soşanara këni bësëfan bën dëk mondako.

End gër Getësemani eŋ

³² Ga ñat këni gër ed bani w̃acënd Getësemani, Yesu fel këbi bësëfan bërexëm bën: «Cëniyine ro me nacëta me calew!» ³³ Wac këbi Piyer, gë Şak do gë Şaŋ eno d'añëta. Ga hi këŋo ñar eman eŋ, lëbëk anjiŷ atëm gër emëkw edexëm. ³⁴ Fel këbi bësëfan bën: «Yomb iram in şaminak, ecës fo bayi ke. Cëniyine ro, barikan këreŋun daş na de!» ³⁵ And nacëta ko aŋ, foxi ko. Rën ko eyiŷ el nêş gër ebar do ko şalend. Ga këŋo xara Kaxanu, eŋo pangacën apëxëd and toro aŋo kido awënd wëndëk. ³⁶ Ga ko şale, ko rend: «Faba, wëj xorëk ey di beŷ dëk, pangacënële toro ind kërexe wëcan iŋo. Barikan dil dë ang ŷandi ki wëj ak, ax gi ex na ang ŷandi ke wëno ak.» ³⁷ Ga baka ko gër ed sebëgu babi Piyer, gë Şak do gë Şaŋ, sëk këbi ga këbi raş. Re këŋo Piyer: «Oko Simoŋ, nê edaş exi dë. Apëxëd amat and riw këme aŋo nde wëj ay kor ex na exi per?» ³⁸ Perënayin en calexën këdi këŋun naŋëta. Ala an gër onden këno ŷandind exo di er ŷapan këŋo Kaxanu in. Bari nê end oñandi od eman na ko sëkwanaxënëd.» ³⁹ Ga nacëta ko gacëxe Yesu ko şalexënd ang şale baxo añanar ak. ⁴⁰ Bakaw ko akinëm, sëk këbi gaşëxe Piyer gë boşandaŷ ga këni xond, eni këwëtayin dëŋ bani sëkwanënëd. Ga nëngëtara këni, ani nang bana mondake këno yaka Yesu. ⁴¹ And bakaw ko atasën aŋ, re ko: «Wën daşëraraleŋun, do teyëtayin. Dek ex! Anëka ñatëguk apëxëd and këne sëra wëno Aşëniŷ ar ala aŋ do ene dëxw gër otaxan od bëwëndëran. ⁴² Kaniyin ene yeye! Asoşan ar ke lëxw an nê etëkaw exe!»

End etëra ed Yesu eŋ

⁴³ Nê yeyan bayi baxo Yesu ga ñatëgu ko Yuda, asëfan arexëm abat ang ebani epëxw gë bëxi ak. Mëŋ lëngweliw babi amëxwër and bër w̃ëlaraw bax: bëjo oduxuma, bëjo okwëlekwële. Bëşadaxan bëlëngw bën, gë bëşalen bën, do gë bëxarëk bër Bëşëwif bën law̃ënëgu babi eno tëra Yesu. ⁴⁴ Ar baŋo lëxwënd an nanganëme ijo fel babi: «Ar këmo wëga an, mëŋ ex, tërayino eno mëla do eno dëkayax aye.» ⁴⁵ Ataŋ ga ñatëgu ko gër Yesu, Yuda re ko: «Asëyali, ata wëga këŋo.» ⁴⁶ Bër lëngwënëgu babi bën w̃ëlën këno Yesu, sëra bën. ⁴⁷ Ata asëfan abat regëgu ko duxuma, saŷ ko bađ anëf and xadëp ir aşadaxan alëngw aŋ. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Wëno arek nde hi këme er yow kën ene tëra gë oduxuma do gë okwëlekwële?» ⁴⁹ Key yo key ga bane xetand wa do bamun sëyalirand gër yangana ir Aciŷ and Kaxanu, bari ane tëra bana. Barikan gërëgako anëka kën ñatand er rek Oñëgw Omënëk in.» ⁵⁰ Ata bësëfan bën dëk şapëran këno Yesu do hërëra këni. ⁵¹ Şambenjar baŋo sëfand Yesu, ga şëraya ko gë anjëm fo. Ga sëra këno, ⁵² nëyëtëra ko, sebën këbi anjëm aŋ and şëraya baxo aŋ, hër ko tëb gë eman eŋ.

End Yesu do gë bëxiti eŋ

⁵³ Bër sëra baŋo Yesu bën w̃ëla këno gër iciŷ ind aşadaxan alëngw, gër ed barëregu bani dëk bëşadaxan bëlëngw bën, gë bëxarëk bër Bëşëwif bën do gë bëşalen bën. ⁵⁴ Ata Piyer këbi sëfand nacët ako xali ñat ko lëf gër yangana ir aşadaxan alëngw. Ga ŷëpa këni gë bënëkona bën, ko yesand xodux ol. ⁵⁵ Bëşadaxan bëlëngw bën, gë Amara and bëxarëk bër Bëşëwif aŋ dëk bani şaland amëd aŋo osede or këno nagaşanaxën Yesu exo gixën ar edaw̃; bari ŷowëŷ abani şot na. ⁵⁶ Gayikwa bëranjëm bax reyand osede or ebax enëgwëş or këno nëpaxën Yesu. Barikan anëgwëşëtëndër bani nëgwëşëtërend. ⁵⁷ Bërëmar and këni xani aŋ eni dend: ⁵⁸ «Biyi awël wël këmo

ga ko re: “Wëno ayam këme yam Aciw̃ and Kaxanu aṅ, do and kë ri bakey batas aṅ me kanin acëxen, and ani bay na bela”.» ⁵⁹ Bëte gër endey eṅo dëṅ, anëgwëšëtëndër bani nëgwëšëtërend osede orebën ol. ⁶⁰ Ata xani ko ašadaxan alëngw an, xwëša ko mërëxand gër Amara do wëka këṅo Yesu: «Ba yoweÿ ay yaka na nde? Ay wëlënd na nde ang këni nagašandërand ak?» ⁶¹ Yesu xor ko yem. Ašadaxan alëngw an wëka këṅo gašëxe: «Ba wëj nde ex Afexën an, Asëñiŵ ar Kaxanu ir këmo šalend biyi an?» ⁶² Aṅo yaka ko Yesu: «Iyo, ata go dëṅ ex. Wën awat këne wat wëno Asëñiŵ ar ala an ga yëpa këme gand liŵ ir Ar gë panga dek an. Bëte awat këne wat ga këme šëlaw gë baṅar band gër orën baṅ.» ⁶³ Ga logën këṅo na, ašadaxan alëngw an űesëra ko banjëm bandexëm baṅ do ko rend: «Otede nde bayik na enëbe wële? ⁶⁴ Awël wël kën ang šir këṅo Kaxanu ak. End fe wëndan këṅun?» Ata bën dek nöp këno do këni rend mëne Yesu ar edaw̃ ex. ⁶⁵ Ata bërëmar kwël na fo yana këni motëpan Yesu. Bëjo eno kap gë anjëm gër dëxas eno bëṅaxën. And këno wëṅ aṅ, eno mëka: «Cakil ba noÿo wëṅ ki!» And fim këno gand bënëkona bër Aciw̃ and Kaxanu aṅ xanax këno gë bacënen.

End eyaxëta ed Piyer eṅ

⁶⁶ Amëd aṅo Piyer, gër ed yëpa baxo bayi baxo gëd gër yangana ir ašadaxan alëngw. Yow ko endënaŵ end bax riyenind na. ⁶⁷ Wat këṅo Piyer ga ko yesa, nëkon këṅo aye gër dëxas, re ko: «Wëj bëte enga emat hi kën gë Yesu Ibënasaret.» ⁶⁸ Ata Piyer ga ko yax ko rend: «Wëno ado ame nang ex na, axe pëni ex na dëṅ er këy rend in.» Ga yaka ko mondako kwël šan ko, do ye ko gër yangana ir lëf. Ata amëd aṅo yata ko ecare el. ⁶⁹ Endënaŵ eṅ ga wat këṅo gašëxe këbi felënd bër hi bax na bën: «Ajo ar enga emat gë Yesu exo.» Piyer yax ko gašëxe. ⁷⁰ Ga nëkak təkër, bër wël baṅo endënaŵ bën re këno bëte Piyer: «Dal ex, wëj ar enga eṅo hi këy gayikako Abëgalile hi këy!» ⁷¹ Aṅo yašar ko mo njašar Piyer: «Angëmëne anang nang këmo ala ajo, corëlexe Kaxanu.» ⁷² Ataṅ ecare el yata ko akinëm, Piyer xwita ko ang fel baṅo Yesu ak: «Damana exo yata baki ecare el, wëj anëka këye yaxëta batas!» Ata ga šan ko na, ko sesëxënd.

15

End Yesu do gë Pilat eṅ

¹ Mopëd gëbër, bëšadaxan bëlëngw bën, gë bëxarëk bën do gë bëšalen bën yëpaxën këni end Yesu eṅ. Amara aṅ dek barërëgu bani. Ga xap këno na Yesu, wëla këno eno dëxwëx gër Pilat. ² Ga űateli këno, Pilat wëka këṅo Yesu: «Wëj nde ex emun end Bëšëwif eṅ?» Yaka ko: «Iyo go dëṅ ex!» ³ Ata na këno nëgwëšandërand bendanjëm bëšadaxan bëlëngw bën. ⁴ Pilat wëka këṅo gašëxe: «Ba yoweÿ ay yaka na nde? Ay wëlënd na nde dek bend këni nagašanënd beṅ?» ⁵ Barikan Yesu gematak axo yaka bana. Eṅo šaran baṅo Pilat.

End edaw̃ ed Yesu eṅ

⁶ Ofëna or Apexa kala, Pilat asebët baṅo sebëtënd andepëra amat, ar këno yata Bëšëwif an. ⁷ Andepëra hi baxëna and bano wacënd Barabas. Gë fošandaŵ wëreli banëbi bëlëngw bëliyer bën xali laŵ këno ala, ga wonjok angol aṅ. ⁸ Ga ye këni amëxwër and Bëšëwif aṅ yaṅ gër eyang ed Pilat, wëka këno eṅo tebët ar epëra abat ang wëren babi ak. ⁹ Ata wëka këbi Pilat: «Yandi këṅun nde motebët emun end Bëšëwif eṅ?» ¹⁰ Mama wëka babi mondako ga nang baxo mëne bëšadaxan bëlëngw bën në end oyakëraxi lëxwaxën bano Yesu. ¹¹ Barikan bëšadaxan bëlëngw bën fel kënebi amëxwër aṅ eno nëyali Pilat eṅo tebët Barabas. ¹² Ata Pilat wëka këbi gašëxe: «Mondake yandi këṅun mo di ar këno rend wën emun end Bëšëwif exo an?» ¹³ Yaka këni šor: «Pikalo! Pikalo!» ¹⁴ Pilat wëka këbi bëte: «Inëwa wën ko?» Aṅo xeÿ këni

kaš-kaš: «Pikalo, Pikalo maš në osëx!» ¹⁵ Ga ŷandi këŋo eni ŋan endexëm eŋ, Pilat sebët këŋo Barabas. Seb këbi ocorođa ok eno cewëra xali Yesu đamana eno mëlaxën gër ed këno fikax.

¹⁶ Ocorođa ok šonjorëra këno Yesu xali lëf gër yangana ir aciw̄ and kiti, do w̄acërëgu këni dek enga eŋ. ¹⁷ Ga šudf këno ocudf ombarax, fug këno odëmbën gër gaf ang ekamote ed emun fo. ¹⁸ Ata ŷana këni këno šëmand: Ake wa bayi këy wěj emun end Bëšëwif eŋ? ¹⁹ And këno rang gë ošët aŋ, eno tēpan do eni poxi gër lëngw irexëm eyiŷ el ŋëš gër ebar. ²⁰ And fed këbi enarëndëra ed Yesu aŋ, šudfët këno ocudf ombarax oŋ. W̄aš këno banjëm bandexëm baŋ do w̄ëla këno eno pikax gër kërëwa.

End Yesu mopika gër kërëwa eŋ

²¹ Ocorođa ok ga këno w̄ëla Yesu, fed këni gë Simon Ibësiren, sëm ir Alekësandër do gë Rufos, ga hiw ko gër ošënga. Ata nëŷali këno exo đëbina kërëwa ir Yesu in. ²² Na w̄ëla këno yaŋ gër itënd ind bani w̄acënd Golëgota mēne ngëŋ «Itënd ind ang egor». ²³ Yël këno exo ceb ngoy ind bar bani gë bēšan bër këni w̄acënd mir bën. Barikan Yesu hëp ko exo ceb. ²⁴ Ga fika këno gër kërëwa, šetër këni banjëm bandexëm baŋ. W̄ed ko šorodfa ibat and ri këni bēñak aŋ. ²⁵ Apëxëd anaxën and gëbër aŋ h̄at bax and fika këno Yesu aŋ. ²⁶ End law̄axën bano eŋ ŷëgw bani në ingomb gomb do fikali bani yaŋ gër kërëwa: «Emun end Bëšëwif exo.» ²⁷ Bërek bëxeyax bëxi fika banëbi gë Yesu: abat gand liw̄, ajo gand šame. ²⁸ [Mondako h̄ata bax er rek Oñëgw Omënëk in: Mërëxand ir bēwëndëran xwët bano.] ²⁹ Ata këno širënd Yesu bela bër bax xucarand ler na bën. Sam eni këmëyëtara eni de: «Xey ax gi ex na nde wěj bax rend ayam këy yam Aciw̄ and Kaxanu aŋ do ey kanin and ri bakey batas aŋ? ³⁰ Awa doro pexënayal gë andey do pedaw gër kërëwa!» ³¹ Alëš bano lëšënd bën bëte bēšadaxan bëlëngw bën do gë bēšalen bën do bani rend: «Oko, mēŋ ga babi fexën wa bela bën do ko sëkwanënd exo pexënaya. ³² Awa Kërisët, emun end Isërayel eŋ, pedawëlexo gërëgako gër kërëwa, enëŋo wataxëne do enëŋo kwëtaxëne!» Ašir bano širënd bëte bërek bër fika banëbi gë mēŋ bën.

End ecës ed Yesu eŋ

³³ Ga h̄atëk eñan eŋ keŋ gër gaf, šamëđanëk đek ebar el xali bapëxëd batas gë apenëka aŋ. ³⁴ Amëd aŋo xeŷ ko Yesu: «Eloyi, Eloyi, lama sabatani?» Mēne ngëŋ: Kaxanu Axwën aram, Kaxanu Axwën aram, inew̄a ŷaŋëtaxën këye? ³⁵ Ga wël këno bër hi bax na bën këni rend: «Baxëtino ga këŋo w̄acënd alaw̄ënel Eli.» ³⁶ Ata hërën ko abat er ñalu-ñalu, ŷëmb ko gër ngoy inërëk, ga fiš ko në ošët, yën ko xali gër etëŷ ed Yesu exo yušaxën, do ko rend: «Tebino đe ene wate ba Eli ayow ko yow eŋo pedaliw.» ³⁷ Barikan, aŋo xeŷ ko gašëxe, kwël Yesu xoti ko. ³⁸ Ata anjëm amëgax and bax wedfınd lëngwe ir Aciw̄ and Kaxanu in, h̄esik cangët elod yaŋ xali gëđ. ³⁹ Alëngw ar ocorođa an, ar xwëša baxo ler gër ed fika këno Yesu an, ga wat ko ang xoti ko ak, re ko: «Enimin, ala ajo Asëñiŷ ar Kaxanu ebaxo!» ⁴⁰ Enga end bësoxari xwëšara bax na nacët ako do këno nëkonënd Yesu. Er ebani: Mari Madëlen, gë Mari nēm ir Šak ibeja do gë Yose, do gë Salome. ⁴¹ Bën ex bësoxari bër sëfaw baŋo Yesu elod gër ebar ed Galile do bano rëcarand. Na fo bani bëte bësoxari bēšëxe bër xaniw bax gër Yerusalem.

End Yesu gër ŷëg eŋ

⁴² Yatir arajëma, and genëka aŋ, bani xëñënanđ akey and eteyëta aŋ. ⁴³ Ata h̄atëgu ko na, Yosef Ibarimate. Mēŋ ar gapak ebaxo gër Amara and bëlëngw bër Bëšëwif. Ašëni baxo šëninđ bëte owun or Kaxanu ol. Ga xapina ko, ye ko gër Pilat exo mëkaw eŋo maš eman end Yesu eŋ. ⁴⁴ Pilat šaran këŋo xali ga wël ko mēne anëka xor këŋo Yesu. Ga w̄ac këŋo alëngw ar ocorođa an, w̄ëka këŋo ba elod anëka fo xoti ko.

⁴⁵ Alëngw ar ocoroda an felëra këno na dek. Ata Pilat wãâ këno Yosef eman end Yesu enj. ⁴⁶ Yosef yëcëgu ko këpas. Fedali ko eman end Yesu enj gër ed fika bano. Ga fëlëra këno gë këpas in, wëxëta këno lëf në ýeg ir fës bani gër aparëfac ang oxel fo do fëñ ko lilaya in gë angaý atëm. ⁴⁷ Ata Mari Madëlen do gë Mari, nëm ir Šak ibeja do gë Yose këni nëkonënd gër ed wëxwëta këno.

16

End ekani ed gër ecës enj

¹ And xucak akey and eteyëta añ, Mari Madëlen, gë Mari nëm ir Šak ibeja do gë Salome yëcëgu këni ogu onëngax ond eni košaxën eman end Yesu enj. ² Yatir oganjar, akey aýanar and loxo añ, mopëd gëbër, ñat këni gër ýeg ga kë fënegu eñan enj. ³ Ata këni wëkarënd: «Noýo këbo rëxëtën angaý and gër lilaya ir ýeg añ.» ⁴ Ga rënëta këni, wat këni angaý añ ga wedítak. ⁵ Lil këni gër ýeg, sëk këno moñëpa gand liw šambenjar ir gë acud apešax. Ata šëg këbi benjëw beñ ga xurik anjiý añ. ⁶ Ata re ko šambenjar in: «Wën këren yëdara na! Ax gi ex na nde Yesu Ibënasaret, ar fika bano an këno šaland? Anëka xani ko gër ecës, axo bo ex na ro. Nëkoyin wa gër ed xwët bano. ⁷ Barikan yeyin enëbi pelëx bësëfan bërëxëm bën do gë Piyer mène anëka lëngwa ko gër ebar ed Galile. Fën këno watëx ang fel bañun ak.» ⁸ Ata šan këni, nacëta këni caw ýeg in gë ongër fo, do këbi rëgëneraxënd anjiý añ. Ga xap këbi anjiý añ, ala ano pel bana ýoweý.

⁹ [Yesu ga xani ko gër ecës mopëd gëbër yatir oganjar, akey aýanar and loxo añ, šanayaxën këno pere Mari Madëlen, asoxari ar nęcëtën baño bangoc bañëñëx banjongëbaki an. ¹⁰ Mari Madëlen ye ko ebi pelëx bër enga endexëm bën, gër ed bani renitarand, gër ed bani sesërand. ¹¹ And wël këno ga ko reya mène Yesu abëngw exo do mène awat wat këno añ, ani ma bana. ¹² Ga xucak enj, Yesu šanayaxën këbi mën dëñ gë ola ošëxe bësëfan bëxi ga këni nëca. ¹³ Ata wërëšëta këni enëbi tëfëtanëx bošandaw, bari bën bëte anëbi kwëta bana. ¹⁴ Ata Yesu šanayaxën këbi bësëfan epëxw gabat bën gër ed bani yambërand. Arexëra rexëra babi mbañ në end oñëpëgënan odebën enj, do gë në end emëš endebën enj, gayik anëbi kwëta bana bër wat baño ang nëngëta ko bën.

¹⁵ Ata na re ko Yesu: «Yeyin ngwën in dek en pemërand Atëfëtan añ gër bela dek. ¹⁶ Ar kë wã yo do eno buyi, afex ko fex, bari ar kë ñëp an, axiti këno xiti. ¹⁷ Awa becarax beño këni ýana eni dind bër kë wã endam bën: Gë oñac oram ol kënëbi ýana enëbi nęcëtënd bangoc bañëñëx bañ, oyeyan oxašax këni ýana eni yeyanënd. ¹⁸ Asëra kënëbi ýana enëbi tërand bandën. Ado eni ceb er ebax ebi daw in, ýoweý abi gi na. Añëmba kënëbi ýana enëbi ñëmband bësëxwëra bën eni pakaxën.» ¹⁹ Axwën Yesu, ga felëra këbi na mondako, šëg ko kwël yañ gër orën do ýëpax ko gand liw ir Kaxanu. ²⁰ Bësëfan bën yexëra këni eni pemëra gër ed ex yo. Axwën Yesu ko riyenind gë bën, ata gë becarax bend bani rind beñ babi wãsinënd bela bën mène dal këni reyand].

Atëfëtan and Yesu ang ÿëgw ko Luk Lilaya in

Akayëta aņo ro Luk ÿëgwëk. Okëreceņ od ax gi ex na Bëšëwif ÿëgwën këbi ebi pënixën mëne Yesu ex Afexën ar benëng ðek an. Ga yow baxo Yesu ebi pexën bela bër ex yo baņo balaxënënd end bëwendëran, gë bësoxari, gë bëxaÿëanaxik, do gë bëšëxwëra eņ. Barikan bëlëngw Bëšëwif bën ababi ÿandi na eno wat Yesu gë bela bër banëbi šus bëjo. Ebi masinaxën mëne alif këni lifënd, Yesu afelëra babi felërand gë bapënëtal. Bëšëwif bën bamëxwër bamëxwër baņo sëfarand Yesu eni baxët osëyali orexëm ol, do eni wat becarax bend baxo rind beņ. Ata bëlëngw Bëšëwif bën ÿandi këbi eno ðaw̃ Yesu gayik ayakëraxi babi yakëraxind endexëm eņ. Mondako lëxw bano gër otaxan od Bërom eno ðaw̃axën mopika gër kërëwa. Yesu xani ko gër ecës yatir akey atasën, do šanayaxën këbi abëngw bëšëfan bërëxëm bën. Fel këbi eni pemërand Atëfëtan aņ gër ed ex yo gër ngwën ro. Er ex gër akayëta in:

Inew̃a ÿëgwaxën ko Luk akayëta aņo: 1.1-4.

End andëw̃a and Šaņ Batis do gë andëw̃a and Yesu eņ: 1.5-2.52.

End Šaņ Batis do gë Yesu eņ: 3.1-4.13.

End andiyen and Yesu gër Galile eņ: 4.14-9.50.

End ðamana ir Yesu ond gër Yerusalem eņ: 9.51-19.27.

End toro do gë ecës ed Yesu eņ: 19.28-23.56.

End ekani ed Yesu gër ecës eņ: 24.1-53.

Lilaya in

¹ Bëranjëm sëyik eni ñëgw bend Yesu Kërisët beņ do gë bend xucak gër ndëbi ro beņ ex gixën Atëfëtan amat. ² Bër watelik gë ogës odebën elod gër ÿanar do hi këni bëriyenin bër Eyeyan ed Kaxanu bën nangën këbo beņo. Bën sebën këbo bend Yesu Kërisët beņ do gë ðek bebër ri ko gër aniyen andexëm bën ene deyaraxënënde gër bela ang bani reyarand bën ak. ³ Awa wëno bëte, gë obal osëm wëkara këmëni bër nangëk beņo elod gër ÿanar bën. Ata bebër fel këne bën ÿapan ke mi ñëgwënëli Tewofil, wëj ar gapak an, ey nangaxën mëne ⁴ bebër sëyali këni bën mokwëta ðeņ ex.

End meleka do gë Sakari eņ

⁵ Angwën and ebaxo Erod emun end gër ebar ed Yude aņ, ašadaxan ebax na ar bano wacënd Sakari. Gër engä end Abiya ebaxo do alindaw̃ Elisabet ebaxo bëte ar andëwëra and Aharon, ašadaxan alëngw aņanar an. ⁶ Sakari gë Elisabet bër šenene ebax gër ogës od Kaxanu. Šenene bani sëfënd acariya and Axwën Kaxanu aņ do gë ðek bapela band re ko aņap ÿapëk motëf gër aniyen baņ. ⁷ Barikan gë obaš këm xar bani gayik Elisabet asoxari aboroxok ebaxo.

⁸ Bëšadaxan bën arëcar bani rëcarënd, gë engä gë engä, edi ed ocaðaxa el gër Aciw̃ and Kaxanu. Ata akey amat, engä end Sakari bën eņ bët bani. ⁹ Ang rëp bax gër andiyen and ocaðaxa ak, ašadaxan abat ebax eno tana gër engä endëbën exo ðilaxën lëf gër Aciw̃ and Axwën Kaxanu exo corëgu ašururu ir xwëšëna bani gë angiri in. Ata sana këno Sakari. ¹⁰ And lil ko aņ, šëni këno fac amëxwër and Bëšëwif aņ do këni šalend ga ñatëk apëxëd and ecor ed ašururu ir xwëšëna bani gë angiri aņ. ¹¹ Ata lëf, meleka ir Axwën šanaÿaxën këno Sakari. Xwëša ko gand liw̃ ir angëb and bani šoraxënënd ašururu. ¹² Ga fabër këni gë meleka in, Sakari yëdara ko xali xurik, do wëlandëra këno mbaņ. ¹³ Ata re ko meleka in: «Sakari, kërey yëdara na!

Cale indey in̄ yakali ki Kaxanu. Alindax Elisabet gē acēl ko hi do eño dēw̄ lēmēta ir kēyo w̄acēd̄ Ŝaṅ. ¹⁴ Ata lēmēta ijo kē yemēn emēkw edey el do exi nēngandēra mbaṅ. Bēte bēranjēm kēbi nēngandēra and kēno rēw̄ aṅ. ¹⁵ Lēmēta ijo, ala asēm ko hi gēr ogēs od Axwēn Kaxanu. Mēṅ ex, ašēba kēṅo šēba ngoy in̄ do gē ešebēceb̄ ir kē yāwēnd̄ yo. Ado kwēl gēr acēl and nēm fo ko yēm gē Angoc Amēnēk aṅ. ¹⁶ Do and ko raf aṅ, mēṅ kēbi bakali Bēyisērayel bēranjēm eno kwēta Kaxanu, Axwēn arebēn an. ¹⁷ Mēṅ ex ar kē lēngwaw an d̄amana exo ṅataxēnēgu Axwēn an. Kaxanu kēṅo yēl angoc aṅ do gē panga ind̄ yēl baṅo alawēnel Eli in̄ exo bakalixēnēgu gēr Isērayel angwēlēra and obaš gē bēxarēk bērebēn aṅ. Bēte bēr gē oṽēkw oṽēšik bēranjēm kēbi wērēšēt eni gi bēr šenene✧. Ata mondako kēbi rēca bulunda ir Isērayel in̄ eni kēñēnara šenene eno kacaxēn Axwēn arebēn ar kē yowēnd̄ an.» ¹⁸ Sakari wēka kēṅo meleka in: «Mondake kēme nang mēne ahi dēṅ kē hi bebēr kēye felēnd̄ bējo gayikako wēno gē alindawēn anēka xar kēmi?» ¹⁹ Yaka ko meleka in: «Ay nang ex na nde mēne wēno ex Gabēriyel, ar gēr enga end omeleka od hik ler gēr Kaxanu an? Do mēṅ ga lawēnēgu ke mi pel enjekax eño, wēj ki ḥēpēgēnanēnd̄. ²⁰ Awa ay bayi na gē oniṽ xali yatir kē ḥata bebēr fel kēmi bējo gayikako aye kwēta ex na.»

²¹ Xarak amēd aṅo fac, Bēšēwif bēn d̄ek yēka babi ošēn or Sakari ol. Dek nemēran babi ba nē end ine ko nēkaxēnēgund go lēf gēr Aciṽ and Kaxanu. ²² And šanēgu ko aṅ, sēkwān ko ebi yeyaneli, ata nang kēni mēne yēy watēgu ko lēf gēr Aciṽ and Kaxanu. Alambacara fo babi lambacarand ga šanēgu ko gē oniṽ kēm. ²³ And faṽ ko bakey band ebax exo diyeni gēr Aciṽ and Kaxanu aṅ, Sakari wāyī ko kwēl gēr ndebēn. ²⁴ Ga nēkanak, alindawē Elisabet hi ko gē acēl. Ata yaf ko opacaṽ oco. ²⁵ Er baxo rend: «Dodo anēka yēkwaw ke Axwēn Kaxanu. And ḥatan kēṅo aṅ, faṽ ko gēr emēkw edexēm exo dēxēt ašēfēn iram in̄ gēr bela.»

End meleka in do gē Mari eṅ

²⁶ Anēka bax opacaṽ ocongibat elod ga hi ko Elisabet gē acēl. Kaxanu lawēn kēṅo meleka ir kēno w̄acēnd̄ Gabēriyel in̄ gēr ebar ed Galile, gēr ingol ind̄ Nasaret. ²⁷ Meleka in̄ ḥat ko nē endēnaṽ emeja end nēm baṅo Yosef, šambenjar ir andēwēra and Dafid, ar ebax emun etēm end gēr ebar ed Isērayel an. Endēnaṽ emeja eño, Mari bano w̄acēnd̄. ²⁸ Ga lil ko meleka in̄ gēr ed hi baxo, re ko: «Ašēma šēma kēmi wēj ar rin ki oyekax Kaxanu an! Axwēn an gē wēj hi ko, wēj ye ki!» ²⁹ And wēl ko Mari eyeyan elo aṅ, wēlandēra kēṅo do ko yēlarand ba ine w̄acayak ecēmar elo. ³⁰ Ata re ko meleka in: «Kērey yēdara na Mari gayikwa Kaxanu yēl ki oyekax orexēm ol. ³¹ Gē acēl kēy hi do eyo dēw̄ lēmēta. Yēlido oṽac or Yesu ol. ³² Lēmēta ijo, Asēniṽ ar Kaxanu exo, mēṅ ar hik yaṅ gēr orēn an. Mondako kēno yāna eno macēnd̄ gayik ala asēm ko hi. Ata Axwēn Kaxanu, mēṅ kēṅo w̄aš añēpara and owun or Dafid, axarēk arexēm aṅ. ³³ Din ir din ko wun gēr enēng end Jakob do owun orexēm ol ax kwēt na gē ekwēt.» ³⁴ Ata Mari yaka kēṅo meleka in: «Mondake wa kē hi eño gayikako wēno asošan amo nang ex na?» ³⁵ Aṅo re ko meleka in: «Angoc Amēnēk aṅ kē yow gēr ndey do panga ind̄ Kaxanu mēṅ ar hik yaṅ gēr orēn in̄ ki laḥ. Mēṅ ex, ar kēyo rēw̄ an, Asēniṽ ar Kaxanu kēno yāna eno macēnd̄ gayik awēnēk exo. ³⁶ Nēkodfa Elisabet ar nēng irey an, mēṅ bēte ga hi ko gē acēl gē oxar go dēṅ. Anēka sēk kēṅo opacaṽ ocongibat mēṅ ar bano rend asoxari aboroxok exo an, ³⁷ gayik gēr Kaxanu beṽ d̄ek wēndēk.» ³⁸ Ata re ko Mari: «Awa gayikako ex, wēno ariyenin ar Axwēn Kaxanu hi kēme, dilexo ang fel kēye ak.» Ata kwēl ye ko meleka in.

End Mari gēr iciṽ ind̄ Elisabet eṅ

✧ 1:17 1.17 Malaxi 3.23-24

³⁹ Ata kwël gë bakey baŋo fo, Mari ye ko aŋand xali gër ebar ed Yude, në angol and ler në osënd. ⁴⁰ And ñat ko gër iciw̃ ind Sakari bën aŋ, šëma këŋo Elisabet. ⁴¹ Elisabet, sam ga wël ko ecëmar ed Mari el, itox ind gër acël andexëm iŋ welëtëra ko onënga ol. Ata Elisabet yëm ko gë Angoc Amënëk aŋ. ⁴² Na bacan këŋo Mari, ko rend:

«Gër bësaxari ðek, wěj ye ki!

Asoxari abetak hi këy, wěj ye ki!

Do ar ex gër acël andey an abetak exo, wěj ye ki!

⁴³ Yakayin, nëm ir Axwën aram nëngaw ke, wëno ye ke! ⁴⁴ And wël këme ecëmar edey aŋ, itox indam iŋ awelëtëra welëtëra ko onënga ol gër acël. ⁴⁵ Nëngandëralexi wěj ar w̃ak mēne er fel ki Axwën in aŋata kë ñata.»

⁴⁶ Ata yaka ko Mari:

«Gër yomb iram nëngandëra ke mëŋ këmo yasaxënënd Axwën an!

⁴⁷ Iyo gër yomb iram nëngandëra ke end Kaxanu eŋ, mëŋ Afexën aram an!

⁴⁸ Gayikwa ayëkwa yëkwaw ke wëno ariyenin arexëm an.

Ang këni bëtëraw yo bela bën gër ngwën ro,

Din këne yana ene macënd asoxari abetak.

⁴⁹ Kaxanu, mëŋ ar xorëk beŷ ðek an, rin ke ecaraxik eŋo.

Ow̃ac orexëm ol ow̃ënëk ex.

⁵⁰ Do axayënan irexëm in din ir din ex gër bër këŋo fëbënd.

⁵¹ Panga indexëm iŋ necët ko;

gë panga iŋo šapëreli këbi bër gë banjëlan band gë ndafënan bën,

⁵² Alat lat këbi bër gapak bën gër bañëpara band owun,

Eni bëtaxën gër owun bërëtoc bën,

⁵³ Bër babi yambën eŋo bën lëba këbi gë benjekax beŋ xali w̃ed këni, do aw̃ay w̃ay këbi taxan bër gë napul bën.

⁵⁴ Biyi Bëyisërayel bën rëca këbo,

Biyi bëriyenin bërexëm bën.

Axwita xwita ko ang këŋo xayënanënd biyi ak,

⁵⁵ Axwita xwita ko ebo din enjekax eŋ,

Ang fel babi bëxarëk bërefi ak,

Ang beya babi enjekax end din Abëraxam gë obaš orexëm ak.»

⁵⁶ Ata ga xucak eŋo, Mari xeyëra këŋo në opacaw̃ otas gër iciw̃ ind Elisabet bën ðamana w̃ayixën ko gër ndëbën.

End andëw̃a and Šaŋ Batis eŋ

⁵⁷ Ga ñatëk amëd and orëw̃ aŋ, Elisabet rëw̃ këŋo lëmëta. ⁵⁸ Bëraketa bën do gë bërexëm bën ga wël këni mēne Axwën an axayënan dëŋ xayënan këŋo Elisabet, barërëgu këni gër iciw̃ ebi nëngandëra andamat gë mëŋ. ⁵⁹ Yatir sëk këŋo loxo, bakaraw këni bëte eno kac lëmëta in. Ata yël këno ow̃ac or sëm ol mēne ngëŋ Sakari. ⁶⁰ Barikan ga wël ko nëm ow̃ac olo, re ko: «Ali ax gi ex na ðe mondako? Šaŋ ex ow̃ac orexëm ol!» ⁶¹ Yaka këno: «Ine? Gër nëng irewën ala ano macënd na mondako!» ⁶² Ata lambaca këno sëm ir lëmëta eni nang ba mondake yandi baŋo eŋo mac. ⁶³ Wasi ko eno mëdënegu ingomb gomb. Ga xana ko, yëgw̃ ko: «Šaŋ ex ow̃ac orexëm ol.» Ata na šarandëra këbi ðek ang ebani ak. ⁶⁴ Ataŋ lëkwëtak iniw̃ ind Sakari iŋ do wëli këŋo oniw̃ ol. Yana ko këŋo šëkwand Kaxanu. ⁶⁵ Ata bëraketa bën ðek wëlandëra këbi. Bëte ðek bër bax wël endey eŋo bën wëlandëra këbi ebar ed Yude el ðek xali gër osënd. Ata beŋo fo bani yeyandërand bela bën. ⁶⁶ Dek bër bax wël beŋo bën, gë emëkw̃ el bani baxëtënd do bani w̃ëkarënd ba ine ko hi itox iŋo. Enimin panga ind Axwën Kaxanu iŋ gër ola or itox iŋo ebax.

End oyëkan or Sakari eŋ

⁶⁷ Sakari, sëm ir lëmëta, ga yëm ko gë Angoc Amënëk aŋ, yana ko ko yeyanënd ang alawënel fo do ko rend:

⁶⁸ «Cëkwanëŋone Axwën an, mëŋ ar ex Kaxanu, Axwën ar bulunda ir Isërayel an, Ga lawëneliw këbo enimin apexa aŋ.

⁶⁹ Awëlan wëlanëgu këbo apexa aŋ gër ekun ed Dafid, ariyenin arexëm an.

⁷⁰ Eŋo fëna baxo exo di elod bëniy okeme okeme ang reya këni bëlawënel bëwënek bërexëm ak.

⁷¹ Apexa aŋo këbo racët gër otaxan od bër şus këbo.

Bëte abeya beya baxo mëne aracët këbo racët gër otaxan od bër şus këbo.

⁷² Në emasin ebo ang baŋo xaÿënanënd bëxarëk bërebi ak,

Bëte në emasin ebo axo kwëya ex na mëne mëŋ dëŋ yata këbo eter emënëk el.

⁷³ Ayaşar yaşar baxo gër axarëk arebi Abëraxam mëne,

⁷⁴ Aracët këbo racët gër toro ind lëxw banëbo bër xoÿër këbo bën do gë anjiÿ këm enëŋo calende

⁷⁵ gë ola owënek do gë or şenene, ang kë nëka yo bakey bandebi baŋ.

⁷⁶ Do wëj itox ino, alawënel ar Kaxanu këni yana eni macënd,

Alawënel ar Kaxanu, mëŋ ar hik yaŋ gër orën an,

Gayik wëj lëngwaliw ki eyo mëxwëtën fëna in Axwën an.

⁷⁷ Wëj këbo wësin biyi bër ex bulunda irexëm bën mi nangaxën apexa and gë eteban ed beñëŋnax aŋ.

⁷⁸ Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an, axaÿënan këŋo xaÿënanënd endeŋi eŋ. Pab gë axaÿënan ijo këbi ñobaxënënd eñan eŋ, dek bela bën.

⁷⁹ Në eyow exo ebi ŋoba bela bër kë liyand gër ecamëdan bën,

Bela bër yëpak gër ed yañëk ecës bën.

Në eyow exo ebo dëngweli gër obetak.»

⁸⁰ Ga xucak beŋo dek, lëmëta in kwël ko rafënd do ko firind gë panga ind Angoc Amënëk in.

Do në er timëriŋ fo baŋo yandind exo gi

Xali ex ŋatëgu akey and ko şanaya exo pemërand gër bulunda ir Isërayel aŋ.

2

End andëwë and Yesu eŋ

¹ Ga xucak bakey baŋo Sesar Ogisët, emun etëm end gër Rom eŋ, re ko enëŋi ñëgw bela bën gaf gë gaf dek ebar ed xwën baxo el. ² Oñëgw oko, oñanar ok ebax amëd and hi baxo Kurenu, gofërener in, gër ebar ed Siri. ³ Bela bën dek bani yexërand enëŋi ñëgw ala kala gër angol and rëw këno. ⁴ Ata Yosef, ar andëwëra and Dafid an, xani ko gër Nasaret, gër ebar ed Galile do wäyi ko gër ed Yude, gër Betëlexem. ⁵ Gë Mari, enëm edexëm el sëfër bani enëŋi ñëgwëx, xarak amëd aŋo Mari gë acël akarëk hi baxo.

⁶ Nand ebani gër Betëlexem na, Mari yanar këni orëw ol. ⁷ Ata rëw këŋo lëmëta iyanar irexëm in, lëf në eciÿi. Ga labëra këŋo, ren këŋo në apede gayik anëŋi cotën bana në er këni hi lëf gër aciw and bëliyer.

End meleka do gë bëxadac eŋ

⁸ Yatir rëw këno Yesu, bëxadac babi nëkonand na gëmëd oyel orebën ol gër ocënga od gër Betëlexem. ⁹ Ata şanayaxën këbi bërexadët meleka ir Axwën in, do enjaran end Kaxanu eŋ ñobaw këbi. Na yëdara këni xali xurik. ¹⁰ Ata re ko meleka in: «Wën këren yëdara na, Atëfëtan këmun nangënënd! Atëfëtan aŋo, onënga osëm or bela dek ex. ¹¹ Nangin mëne doro rëw këno, Kërisët, Axwën an. Marayin en ye

gër Betëlexem, gër angol and Dafid. ¹² Nanganëme ijo yël këmun: ata këno sək itox imbarax ga labëra këno do ren këno në apefe.» ¹³ Ata omeleka ocëxe şoma këno işandaŵ in, benga benga, elod yaŋ gër orën. Do ga këno yas Kaxanu këni rend:

¹⁴ «Cëkwanëŋone Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an!

Ga ŵasin këbi gër ebar bela bën enjaran endexëm eŋ,

dodo ecede këbi fuŋara wa bela bën,

do eni cotaxën aketëxeta aŋ gër ngwën ro!

Awa betalexëni bër ñan këno Kaxanu bën!»

End bëxadac eŋ

¹⁵ And baka këni omeleka yaŋ gër orën aŋ, bëxadac bën felër këni eni ye xali gër Betëlexem, eni watëgu er sëfëtan këbi Axwën in. ¹⁶ Na ŵara këni xali gër bëciŵ. Ga ñat këni, sək kënebi Mari gë Yosef lëf gër eciyi ga ren këno lëmëta in polo gër apefe. ¹⁷ Sam ga wat këno, sëfëtan kënebi dek bend felëgu babi meleka beŋ end lëmëta ijo eŋ. ¹⁸ Do dek bër babi baxëtënd bëxadac bëjo bën mbaŋ babi şaranënd end bani reyand eŋ. ¹⁹ Mari mëŋ, dek beŋo baxo ŵëxëtand gër anëf andexëm do baxo yixëtënd gër onden. ²⁰ Ata ga këni baka gër ocënga, bëxadac bën këno şëkwand Axwën Kaxanu do këno yasëxënd tar fëña in.

End lëmëta ir gër Aciŵ and Kaxanu eŋ

²¹ Yatir sək këno loxo, xac këno lëmëta in. Yël këno oŵac or Yesu ol, ang fel babi meleka in eno macëf ak dãmama exo gixën nëm gë acël. ²² And faŵ ko Mari bakey band ebax exo ŵunëtara baŋ, ang rëp bax gër acariya and Moyis ak, mëŋ gë Yosef ŵëla këno lëmëta in gër Yerusalem, eno maşëx oxwën ol Axwën Kaxanu. ²³ Ata mondako sëf bani er yëgw këni gër acariya and Axwën in: «Itox itoşan iñanar yo, Kaxanu yata këno» ²⁴ Şadaxa ebax eni di ang re ko Axwën Kaxanu gër acariya ak: olëxwëte oxi, hi këni oxwëlëkwël, hi këni obapuŵ.

²⁵ Awa gër angol and Yerusalem, axarëk ebaxëna ar bano ŵacënd Simewoŋ. Ala ar şenene ebaxo do fëb baxo mbaŋ end Kaxanu eŋ. Aşëni baxo şëninind bëte apexa and enëng end Isërayel aŋ, do yëm baxo gë Angoc Amënëk aŋ. ²⁶ Angoc Amënëk aŋ nangën baŋo mëne axo cës na watërëxe Afexën an, ar sana këno Axwën Kaxanu an. ²⁷ Yatijo Angoc Amënëk aŋ fangacëgu baŋo gër Aciŵ and Kaxanu. Na fed këni gë Mari do gë Yosef ga xwënaw këno lëmëta in, eni di er rek acariya in. ²⁸ Simewoŋ xana këno, xwëna këno imëd. Ga këno şëkwa Kaxanu ko rend:

²⁹ «Dodo Axwën, kanale wëno xadëp irey in,

me yeli gë emëkw eyemax ang re bay ak,

³⁰ gayikako gë bangës bandam baŋo dëŋ këmo watënd ar ŵëlanëgu këbo apexa an.

³¹ Apexa aŋo xëñënw këy eni wat benëng bend bela dek,

³² Apexa aŋo ex angoben and këni nangëraxën benëng bend bela aŋ,

Apexa aŋo ex enjaran end Isërayel eŋ, bulunda irey in.»

³³ Nëm gë sëm ir lëmëta dek babi şaranënd ga këni wël ang baxo yeyan Simewoŋ end lëmëta irebën ak. ³⁴ Ata Simewoŋ ga şalen këbi na, fel këno Mari: «Në end lëmëta irey ijo, bela bëranjëm kë lati. Bëte bëranjëm kë xani gër bulunda ir Isërayel. Lëmëta irey ijo këbi yana ebi nangënënd er yandi këno exo di Kaxanu in. Awa në eŋo këno şusaxën. ³⁵ Ado wëj dëŋ Mari, ang sënga këni gë duxuma fo ki yambën gër emëkw endexëm eŋ. Do mondako kë futaya ojëlan od bela bëranjëm.»

End Ana do gë bëxarëk bër Yesu eŋ

³⁶ Bëte alawënel asoxari hi baxëna ar bano ŵacënd Ana. Mëŋ abiŵ ar Fanuwel ebaxo, gër andëwëra and Aser, do mbaŋ xar baxo. Endënaŵ emeja fo bayi baxo ga yër

këno, do liya bani gë icën indexëm in bënij bënjongëbëki damana sebëtaxën këno. ³⁷ Ga lap këno icën in, bayi ko asošan këm xali sək këno bënij ofëxw ocongosas gë bënax. Abaxo ñawëta na Aciw̃ and Kaxanu aŋ. Er baŋo šalend Kaxanu: baŋo gëmëd, baŋo goyat. Ado bakey bandëmar motiw̃i baxo siw̃ind. ³⁸ Gë mëŋ fed bani bëte gë Mari do gë Yosef ga xwëna këno lëmëta in. And wat këbi aŋ, yana ko këno šëkwand Kaxanu end lëmëta eŋ. Ata kwël na fo yana baxo këbi felërand end lëmëta eŋ bër bax šëninind apexa and Yerusalem bën.

³⁹ And faŋ këni dek er ebax eni di aŋ, ang rek acariya and Axwën ak, Yosef gë Mari w̃aŋi këni gë lëmëta in gër ebar ed Galile, gër Nasaret angol andebën aŋ. ⁴⁰ Ata lëmëta in kwël ko firind do ko yëmënd gë orenik ol, do oyekax or Kaxanu ol hik gër ola orexëm.

End Yesu gër Aciw̃ and Kaxanu eŋ

⁴¹ Bëxarëk bër Yesu bën aye bani yend aniy kala yaŋ gër Yerusalem, gër ofëna or apexa. ⁴² And sək këno Yesu bënij epëxw gë bëki aŋ, sëfër këni gër ofëna gë bëxarëk bërexëm bën ang rëp bax ak. ⁴³ Awa ga xucak bakey band ofëna baŋ, bëxarëk bër Yesu bën këni w̃aŋind gër Nasaret nangërëxe mëne anëka sebëgu këno gër Yerusalem. ⁴⁴ Er yëla bani ba gë bëcandaw̃ bën lëngwa këni. Ye këni ciš damana šalaraxën këno gër bërebën do gër bër hi bani enga. ⁴⁵ Ašalara yo ašalara, ano wat ex na. Ata wërëšëta këni xali gër Yerusalem. ⁴⁶ And ñat këni aŋ, šalarax këno bëte okey otas damana šananaxën këno lëf gër Aciw̃ and Kaxanu ga yëpa ko mërëxand ir bëšalen bër Bëšëwif. Na babi baxëtërand do babi wëkarand. ⁴⁷ Dek bër baŋo wëlënd bën babi šaranënd ang baxo yakand gë orenik osëm er këno wëka yo. ⁴⁸ And wat këno aŋ, nëm gë sëm šaran këbi xali. Na wëka këno nëm: «Oko asëñiw̃ën, inew̃a rixën këyëbo endako rako eŋ? Nëkođa wëno gë sorix dek bu baŋo gër ocal oday?» ⁴⁹ Ata Yesu yaka ko: «Inew̃a këne šalaxënënd? Wën an nang ex na nde mëne aŋap yapëk me gi gër Aciw̃ and Faba?» ⁵⁰ Barikan ga wël këni ang yaka baxo ak, abi pëni bana er baxo rend in. ⁵¹ Ata kwël w̃aŋi këni gë mëŋ ak gër Nasaret. Yesu mbaŋ fëb babi bëxarëk bërexëm bën. Do Mari mëŋ, dek beŋo baxo wëxëtand gër emëkw edexëm. ⁵² Ata Yesu kwël ko firind gë orenik ol, gë oyekax or Kaxanu ol do bela bën mbaŋ babi nënganënd endexëm eŋ.

3

End Şaŋ Batis eŋ

¹ Amëd aŋo bët baxo owun ol gër Rom Tiber Sesar, do sək baŋo bënij epëxw gë bënjo elod ga yëpa ko. Ata Poŋës Pilat ebax gofërëner in gër ebar ed Yude do bër ebax aminëmëra bën wun bani: Erod Antipas, gër ebar ed Galile, Filip, gër ed Iture xali gër ed Tërakoni, do Lisañas, gër ed Abilen. ² Amëd aŋo, An gë Kayif ebax bëšadaxan bëlëngw bën gër Yerusalem. Amëd aŋo fo bëte yana baxo Şaŋ Batis, asëñiw̃ ar Sakari an, epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el gër ladawe.

³ Ata Şaŋ Batis motëfëra baxo sëfërand dek bëngol bënd ler ler gër yeb ir Yurëden bën do baxo femërand gër bela end xobuyi or enëngwët ed ola ol, ebi tebanaxën Kaxanu bamena bandebën baŋ. ⁴ Ata mëŋ ebax ar yëgw baxo elod anëka fo alawënel Esayi mëne ala kë yow na exo keyërand gër ladawe:

«Ñanin fëña ir Axwën in,
Debëtin opëña od ko xucaxën ok.

⁵ Amora and ex yo dek kë wëgaya,
Etënd ed ex yo, do apan and ex yo dek kë yëcar,
Fëña ir sëmbak alebëta kë lebëta,
Fëña ir šëngayak yo añaca këni ñaca,

⁶ Eni nangëraxën dëk bela bën apexa and lawëneliw këbo Kaxanu aŋ.»

⁷ Ata Şaŋ Batis mondako babi felënd bër bax yowënd ebi buyi bën: «Wën ata ang bandën fo siti kën de, noŋo wa fel këŋun en kwëÿëta kiti ind Kaxanu ind kë yowënd in? ⁸ Diyindën de benjekax ex watixën mëne anëngwët dëŋ nëngwët kën ola orewën ol. Bari këren yëland na mëne gayik Abëraxam ex axarëk arewën an kën fëxaxën. Kaxanu axor ko xor exo nëngwët oxaÿ oŋo dëŋ ex gi obaş or Abëraxam. ⁹ Ado gogo nde wëd ko ecëngwa el exo taÿ gë odëmbët ak batëx band ax dëwënd na odëwëreÿwen ojekax baŋ. Ata mondako këbi wëdit bër bayik ax nëngwëtënd na ola orebën bën do ebi dap gër xodux.» ¹⁰ Ata amëxwër aŋ wëka këno Şaŋ Batis: «Ineÿa ŷapan këŋo Kaxanu mi dind biyi?» ¹¹ Yaka këbi: «Ar gë bacud baki an, cetëleŋo amat ar ax cot ex na an, do ar gë eyamb yamb an, dilexo mondako fo.» ¹² Yow këni bëte bësëf bër şagale ebi buyi, wëka këno: «Asëÿali, ineÿa ŷapan këŋo Kaxanu mi dind biyi?» ¹³ Yaka këbi: «Kanayindën şagale in cey ang ŷapëk ak, këren mëkand na nëmëc.» ¹⁴ Yow këni bëte ocoroda, wëka këno: «Do biyi cëŋ, ine ŷapan këŋo Kaxanu mi dind?» Yaka këbi: «Ala këreno nëgwëşanënd na mama eno kandëraxën. Bayindëleŋun acosa andewën aŋ fo.» ¹⁵ Ata angwën aŋo dëŋ bano şënind de bulunda ir Isërayel in ar këbi fëxën an aÿëkar bani wëkarënd ba ax gi ex na Şaŋ Batis ex Afëxën an. ¹⁶ Şaŋ Batis yaka këbi bën dëk: «Wëno gë men këmun buyind, barikan në eyow exo ar xuca ke panga an. Ado wëno dëŋ axe űap ex na mo tëka do me pëtëra ogux od bapëd bandexëm ok. Mëŋ ex ar këŋun buyi gë Angoc Amënëk do gë xodux an. ¹⁷ Apalaşa lëkaya ko exo mënëxaxën ebar edexëm el, eyamb el exo mëla gër acac andexëm, do enenar eŋ exo dap gër xodux or ax domind na gë edomi.» ¹⁸ Ata Şaŋ Batis mondako babi felërand Atëfëtan aŋ Bëÿisërayel bën. Bëte bendanjëm babi sëndënd do baxo rend eni këñënara.

¹⁹ Erod ir wun bax gër ebar ed Galile watar bani na gë Erojad, asoxari ar abinëm an. Ata Şaŋ Batis këŋo nëpënd në end eŋo do gë dëk beñëŋenax bend wata baxo beŋ. ²⁰ Barikan Erod ijo wëndëra ko kaş-kaş ga sëra baŋo Şaŋ Batis do wëla këŋo gër epëra.

End xobuyi or Yesu eŋ

²¹ Amëd aŋo, dëk Bëÿisërayel bën bax yend gër Şaŋ Batis ebi buyi. Ata ga yow ko bëte Yesu, buyi këŋo mëŋ bëte. Yesu ga şëpëta ko, ko şalend, ata watik fol orën ol. ²² Angoc Amënëk aŋ fedaw ko gër ndexëm ang edëxwëte epeşax fo. Ata wëliwëk oniÿ yaŋ gër orën: «Wëj ex Asëñiÿwën ar pëlot gër yomb iram an. Wëno bon ke balënd endey eŋ!»

End andëwëra and bëxarëk bër Yesu eŋ

²³ Yesu bëniy ofëxw osas ebaŋo nand ŷana ko andiyen andexëm na. Er bani yëland bela bën mëne Yosef, asëñiÿ ar Eli an, ebax sëm. ²⁴ Eli ijo ebax asëñiÿ ar Matat, do Matat asëñiÿ ar Lewi. Lewi ebax asëñiÿ ar Melëki, do Melëki asëñiÿ ar Yanay. Yanay ebax asëñiÿ ar Yosef. ²⁵ Yosef ebax asëñiÿ ar Matacas, do Matacas asëñiÿ ar Amos. Amos ebax asëñiÿ ar Nahum, do Nahum asëñiÿ ar Esëli, do Esëli asëñiÿ ar Nagahi. ²⁶ Nagahi ebax asëñiÿ ar Mahat, do Mahat asëñiÿ ar Matacas. Matacas ebax asëñiÿ ar Semehin, do Semehin asëñiÿ ar Yose. Yose ebax asëñiÿ ar Yoda. ²⁷ Yoda ebax asëñiÿ ar Yohanan, do Yohanan asëñiÿ ar Resa. Resa ebax asëñiÿ ar Sorobabel, do Sorobabel asëñiÿ ar Şehalëcel. Şehalëcel ebax asëñiÿ ar Neri. ²⁸ Neri ebax asëñiÿ ar Melëki, do Melëki asëñiÿ ar Adi. Adi ebax asëñiÿ ar Kosam, do Kosam asëñiÿ ar Elëmadam. Elëmadam ebax asëñiÿ ar Er. ²⁹ Er ebax asëñiÿ ar Yesu do Yesu ebax asëñiÿ ar Eliyeser. Eliyeser ebax asëñiÿ ar Yorim, do Yorim asëñiÿ ar Matat.

Matat ebax asëñiŵ ar Lewi. ³⁰ Lewi ebax asëñiŵ ar Simewoŋ do Simewoŋ asëñiŵ ar Yuda. Yuda ebax asëñiŵ ar Yosef, do Yosef ebax asëñiŵ ar Yonam. Yonam ebax asëñiŵ Eliyakim. ³¹ Eliyakim ebax asëñiŵ ar Meleya, do Meleya asëñiŵ ar Menan. Menan ebax asëñiŵ Matata, do Matata asëñiŵ ar Nataŋ. Nataŋ ebax asëñiŵ ar Dafid, ³² do Dafid asëñiŵ Esayi. Esayi ebax asëñiŵ ar Yobed, do Yobed asëñiŵ ar Bohes. Bohes ebax asëñiŵ ar Sala, do Sala asëñiŵ ar Nahason. ³³ Nahason ebax asëñiŵ ar Aminadab, do Aminadab asëñiŵ ar Adëmin. Adëmin ebax asëñiŵ ar Arëni, do Arëni asëñiŵ ar Esëroŋ. Esëroŋ ebax asëñiŵ ar Peres, do Peres asëñiŵ ar Yuda. ³⁴ Yuda ebax asëñiŵ ar Yakob, do Yakob asëñiŵ Isak. Isak ebax asëñiŵ ar Abëraxam, do Abëraxam asëñiŵ ar Tera. Tera ebax asëñiŵ ar Naxor. ³⁵ Naxor ebax asëñiŵ ar Serug, do Serug asëñiŵ ar Rehu. Rehu ebax asëñiŵ ar Peleg, do Peleg asëñiŵ ar Eber. Eber ebax asëñiŵ ar Ŝela. ³⁶ Ŝela ebax asëñiŵ ar Kayënam, do Kayënam asëñiŵ ar Arëfaxad. Arëfaxad ebax asëñiŵ ar Ŝem, do Ŝem asëñiŵ ar Nowe. Nowe ebax asëñiŵ ar Lemek. ³⁷ Lemek ebax asëñiŵ ar Matusalem, do Matusalem asëñiŵ ar Enok. Enok ebax asëñiŵ ar Yered, do Yered asëñiŵ ar Malelel. Malelel ebax asëñiŵ ar Kenam. ³⁸ Kenam ebax asëñiŵ Enoŝ, do Enoŝ asëñiŵ ar Set. Set ebax asëñiŵ ar Adam, do Adam asëñiŵ ar Kaxanu.

4

End Ŝabucara do gë Yesu eŋ

¹ Yesu, ga ŷëmëgu ko gë Angoc Amënëk aŋ gër yeŋ ir Yurëdeŋ, ko yend gër ladawe gër ed baŋo wëland Angoc Amënëk aŋ. ² Ata ŝabucara in xacërara këŋo eŋo yifa në baŋe ofëxw onax. ŷoweŷ axo yamb bana Yesu baŋe ofëxw. And xucak aŋ, xor këŋo eŋo eŋ. ³ Aŋo sëka këŋo ŝabucara in, re ko: «Angëmëne Asëñiŵ ar Kaxanu ey, nëngwëtël ekaŷ elo ex gi ecemar.» ⁴ Yaka ko Yesu: «Ga ŷëgw këni: “Ala an axo diyand na gë eyamb yamb fo*.”»

⁵ Ŝabucara in wëla këŋo në er yaŋ, do wësin këŋo aŷand ofëxw owun or gër ebar oŋ, ⁶ do fel këŋo: «Ayël këmi yël owun or owar oŋo ol, gë enjaran endebën ak ofëxw, gayik wëno fëxwën këne do ar ŷandi ke yo këmo yël. ⁷ Awa angëmëne aŷa wë këy ey poxi gër lëngw iram, wëj kë xwën ofëxw ako.» ⁸ Yaka këŋo bëte Yesu: «Ga ŷëgw këni: “Axwën Kaxanu gabat ex mopëb do gër lëngw irexëm fo ŷapëk epoxi ed cale el!*”»

⁹ Ŝabucara in wëla këŋo bëte Yesu gër Yerusalem. Ga xwët këŋo yaŋ gër ejur ed Aciŵ and Kaxanu, re ko: «Angëmëne Asëñiŵ ar Kaxanu ey, d'apayal. Ax gi ex na nde aŷëgw ŷëgw këni: ¹⁰ “Kaxanu afel këbi fel omeleka odexëm ok eni nëkona do eni kaka, ¹¹ gë otaxan odebën ok këdi këy lapa në ekaŷ*.” ¹² Yaka këŋo bëte Yesu: «Ga ŷëgw këni bëte: “Axo gi ex na mondi atëy Kaxanu, Axwën arey an*.” ¹³ Ata na ŝabucara in ga xacërara këŋo mondako eŋo yifa Yesu, nacëta këŋo do ko ŝëninnd amëd acëxe.

End Yesu gër ebar ed Galile eŋ

¹⁴ Ga xucak eŋo, Yesu wëaŷi ko gë panga ind Angoc Amënëk in, ata wëlik owac orexëm ol ofëxw ebar ed Galile el. ¹⁵ Aŋo ŷana ko këbi sëyalirand gër baciŵ bacaleya bandebën do bela bën ofëxw baŋo ŝëkwënd.

¹⁶ Ata akey amat, Yesu baŋa ko gër ingol ind Nasaret, gër ed raf ko. Do ang wër baŋo ak, ye ko gër aciŵ acaleya, yatir akey and eteyëta; ata fel këno exo kani ebi pënën. ¹⁷ Fëxwën këno akayëta and alawënel Esayi aŋ, and lëkwët ko aŋ ko fënënd gër ed rek:

¹⁸ «Gë Angoc and Axwën aŋ ŷëm këme

* 4:4 4.4 Andocane 8.3 * 4:8 4.8 Andocane 6.13 * 4:11 4.11 Calemoñëw 91.11-12 * 4:12 4.12 Andocane 6.16

gayik mën̄ sana ke mēni nangēn Atēfētan aŋ bēxaŷēnaxik bēn.

Mēŋ lawēnēgu ke mēni pelēra mēne:

bēr ex okadēp bēn asebet̄ kēnēbi sebet̄;

bēšiŵēk bēn awatēra kēni watēra;

bēr kēnēbi wēñarand bēn aracēt̄ kēbi racēt̄.

¹⁹ Mēŋ lawēnēgu ke me pemēra mēne dohijo ŷanak oyekax or Axwēn olo✧.»

²⁰ Ga ñata ko opēn ok, lēkw ko akayēta aŋ, wāš kēŋo awēxēta an, do ŷēpa ko. Ata aciŵ̄ acaleya aŋ ðek faβ̄ kēno mēŋ fo. ²¹ Aŋo re ko: «Oñēgw Omēnēk od fēnēn kēm̄un oko, dorō dēŋ ñatak.» ²² Bēn ðek bax reyand end osede orexēm̄ eŋ ga kēni wēl benjekax bēnd baxo yeyanēnd bēŋ. Awēkar bani wēkarēnd: «Ax gi ex na nde asēñiŵ̄ ar Yosef an ex?» ²³ Barikan Yesu re ko: «Dal ex mēne wēn axwitan kēne xwitan eyeyan ed orenik ed rek: “Wēj axora an pakēnayayind gē andey” Bēte afel kēne fel me di becarax gēr angol and raf kēme ro ang wēl kēn kēme rind gēr Kafarēnawum ak.» ²⁴ Ata re ko bēte: «Dal in kēm̄un felēnd, alawēnel ar Kaxanu an, gēr ed rēw̄ kēno fo bayik ano pēbēnd na. ²⁵ Dal in kēm̄un felēnd, amēd and ebaxo Eli alawēnel ar Kaxanu gēr ebar ed Isērayel aŋ, bon ŷēmb̄ bani bēsoxari bēsebet̄a sebet̄a bēn. Ga rik bēniy bētas gē opacaŵ̄ ocongibat̄ tēb̄ ax tēb̄ ex na, ata wēcan kēbi enjo eŋ. ²⁶ Barikan, Kaxanu seβ̄ kēbi ðek bēsoxari bējo, lawēn kēŋo Eli nē asoxari ar lēg bax gēr Sarepēta, gēr ebar ed Sidon̄. ²⁷ Bēte angwēn and ebaxo Elise alawēnel ar Kaxanu gēr ebar ed Isērayel aŋ, mbaŋ ebani bela bēr gē amēŷ̄ bēn. Barikan Namaŋ gabat fakēn baŋo, xarak gēr ebar ed Siri xaniw̄ baxo.» ²⁸ Ga wēl kēni eyeyan elo, ðek aciŵ̄ acaleya aŋ logēn kēbi. ²⁹ Xani kēni gwaŋ, do ŝonjorēra kēno Yesu fac-fac. Nēcēt̄ kēno angol and Nasaret aŋ xali gēr engeŵ̄ eno pimēx. ³⁰ Barikan, and ñateli kēno aŋ, Yesu xwēša ko. Ata ang fur bano ak, borēta kēni, xuca ko mērēxand do kwēl ye ko.

End ar gē bēyēl eŋ

³¹ Yesu ŝēla ko gēr Kafarēnawum, angol acēxe and gēr ebar ed Galile. Ata yatir akey and eteyēta kēbi sēyalirand bēte bela bēn. ³² Gēr owēkw̄ babi lēkēnd osēyali orexēm̄ ol gayik gē panga baxo yeyanēnd. ³³ Yatijo ar gē bangoc bañēŋēnax yow bax na gēr aciŵ̄ acaleya. Sam ga wat kēŋo Yesu, bangoc bañēŋēnax baŋ xēŷ̄ kēni: ³⁴ «Xey Yesu Ibēnasaret, inēwa yir kēbo? Ba eyēbo nem̄in nde yow kēy? Aye nang kēmi mēne wēj ex Awēnēk ar Kaxanu an!» ³⁵ Ata Yesu xēŷ̄enaxēn kēbi bangoc baŋ: «Cēs̄inayin, ado canin gēr ala ajo!» Ata bangoc bañēŋēnax baŋ reba kēno ala ajo mērēxand ir amēxwēr do kwēl ŝan kēni, bari ano tembaŷ̄ēn bana. ³⁶ Ata aciŵ̄ acaleya aŋ ðek ŝarandēra kēbi xali xurik, do kēni wēkarēnd: «Endey end fex ngwa ex eŋo? Gē or gapak, do gē panga kēbi felēnd bangoc bañēŋēnax baŋ eni di er ko re in, do kwēl kēni ŝanēnd.» ³⁷ Ata bela bēn ðek kēni xanarērand end Yesu eŋ ðek ebar ed Galile el.

End epakēn ed bēšēxwēra eŋ

³⁸ Ga ŝan ko na gēr aciŵ̄ acaleya, Yesu ye ko gēr Simoŋ Piyer bēn. Sēk kēŋo aŷaraw isoxari ar Simoŋ Piyer ga ŝēxw̄ kēŋo. Wēka kēno ataŋ Yesu eŋo pakēn. ³⁹ Ga rēngw̄ ko Yesu gēr ed laki baxo, xēŷ̄enaxēn ko acēxwēl aŋ. Ataŋ fak̄ ko do kwēl xani ko ebi ðēba. ⁴⁰ Ga ŝēlak eñan eŋ, wēlaraw kēnēbi na gēr Yesu ðek bēšēxwēra bēn, do ošēxwēra or ex yo afak̄ bani fakēnd and kēbi ñēmba aŋ. ⁴¹ Bēte bēyēl bax ŝanēnd na gēr bela do bani xēŷ̄ēnd: «Wēj ex Asēñiŵ̄ ar Kaxanu an.» Barikan Yesu axeŷ̄enaxēn babi xēŷ̄enaxēnēnd do ababi seβ̄ na eni yeyan gayik anang nang bani mēne mēŋ ex Afexēn an.

⁴² And wecak aŋ, Yesu ŝan ko do nacēta ko nē er tēb̄. Ata ga b̄arērēgu kēni bela bēn bamēxwēr, bamēxwēr, kēno ŝalarand xali ŝanan kēno. Er ŷ̄andi babi eno ðēkaya

✧ 4:19 4.19 Esayi 61.1-2

na këdi ko ye ebi teb. ⁴³ Barikan mën̄ yaka këbi: «Aÿap ÿapëk me yend bëte mēni nangëndërax Atëfëtan and owun or Kaxanu aŋ gër ßangol ßacëxe gayik eŋo lawēnaxēnēgu ke Faba.» ⁴⁴ Mondako baxo femërand Atëfëtan aŋ gër ßaciw̄ ßacaleya band Bëyude.

5

End bësëfan bēnax bëÿanar eŋ

¹ Akey amat, Yesu baŋi sëyalirand amëxwër aŋ ler gër anjer and Genesaret. Bela bēn ga xeta këno gër obaxët or eyeyan ed Kaxanu, këni fimërerand. ² Ata Yesu wat ko bëkuluŋ bëki gër bëŋa. Ecede feda bani bëšëpët bër oxan bēn do bani wëšëtërand owën orebēn oŋ. ³ Ga fëra ko polo gër ikuluŋ ind xwën baxo Simoŋ, xara këŋo exo nacëta tēkër ebar el, gand etiw̄ax. Ata ÿëpa ko, do këbi sëyalind amëxwër aŋ. ⁴ And ñata ko aŋ, fel këŋo Simoŋ: «Mëlal ikuluŋ in̄ gër etiw̄ax en ðap owën oŋ ata kēnēbi sēra oxan ol.» ⁵ Yaka ko Simoŋ: «Asëyali, biyi wec lapëra këmi, ÿowëÿ amo cëpët ex na. Barikan gayik wëj rek alap këmi lap owën oŋ.» ⁶ Ata ga lap këni, sēra kēnēbi oxan ol xali kë ñesind owën orebēn oŋ. ⁷ Lambaca kēnēbi bëcandaw̄ bëndebēn bëŋ eni yow enēbi dëca gë ikuluŋ icëxe in̄. Oxan ol fëxw këni gër bëkuluŋ bëki xali kë rēmbënd men oŋ. ⁸ Ata Simoŋ Piyer ga wat ko eŋo, šëpëta ko. Ga foxi ko gër lëngw ir Yesu, re ko: «Axwën, inew̄a sēkaxēnēgu këye wëno awendëran ajo?» ⁹ Anjiÿ aŋ lëk baŋi Simoŋ gë bošandaw̄ ga wat këni ang ÿëmb bani oxan or sēra kēnēbi ak. ¹⁰ Mondako fo bax end Šak do gë Šaŋ eŋ, bosëñiw̄ ßor Sebede bēn, bër ßar bani andiyen amat gë Simoŋ Piyer bēn. Ata Yesu fel këŋo Simoŋ Piyer: «Kërey yëdara na, gërëgako aŋar ar bela këy hi!» ¹¹ Ata ga šëpët këni bëkuluŋ bëŋ gër ebar, sebëra këni na ðek gër bëŋa, do kwël sëf këno Yesu.

End ar gë ameȳ eŋ

¹² Akey amat, Yesu bax yend në angol. Ata fed këni gë ala ar gë ameȳ. Ala ajo foxi ko gër lëngw irexëm, šale ko mondako: «Axwën, ga ÿandi ÿandi ki axor këy xor eye mēnēn me pak.» ¹³ Ata Yesu ga yën ko ataxan aŋ, ñēmba këŋo, re ko: «Awa aÿandi wa ÿandi ke, mēnēl!» Ataŋ šan këŋo ameȳ aŋ. ¹⁴ Yesu xēŋa këŋo mondako: «Ala këreyëŋo pel na de eŋo. Barikan yel exi nëkon ašadaxan an. Bëte diyid šadaxa ir ew̄unëtan in ang rek acariya and Moyis ak, eni nangëraxēn bela bēn osede orey ol.» ¹⁵ Ata oŵac or Yesu ol wëlik kaš-kaš, do bela bēn ßamëxwër ßamëxwër bani ßarërend: bëjo bër obaxët, bëjo bëšëxwëra bër kë šaland eni pak. ¹⁶ Barikan Yesu mën̄ ed timëriŋ el baxo nacëtand exo calex.

End aseÿik eŋ

¹⁷ Akey amat, Yesu baŋi sëyalirand bela. Gër bër baŋo ßaxëtënd, ofariŋeŋ do gë bëšalen ÿëpara bax na. Bër obaxët bēn ðek, er xaniraw bani: bëjo gër bëngol bënd gër ebar ed Galile, bëjo gër bënd Yude, xali gër Yerusalem. Gë panga ind Axwën Kaxanu in̄ baŋi fakëndërand. ¹⁸ Ata ñatëgu këni na bela bër wëlaw këŋo aseÿik në angaw̄. Er bani šaland eno ðën lëf gër aciw̄ and hi baxo Yesu, do eno kwëtina gër lëngw irexëm. ¹⁹ Ga šënd këni bela bēn gër ebët, wëlan këbi ang këno lēn ak gër ed hi ko Yesu. Ata sēnga këni yaŋ gër ejur ed aciw̄, do yëla këno gë angaw̄ ak aseÿik an, mërëxand ir amëxwër, gër lëngw ir Yesu. ²⁰ Ga wat ko Yesu ang xwëta këno bela bëjo ak, fel këŋo aseÿik an: «Wëno anëka seban këmi ßamena ßandey ßaŋ.» ²¹ Bëšalen bēn do gë ofariŋeŋ ok ga wël këno, këni nëkënëkarënd: «Noÿo ngwa hi ko ar këŋo širënd Kaxanu ajo? Noÿo xorëk eteban ed beñëŋenax el ang ax gi ex na Kaxanu gaŋat?» ²² Ga nang ko Yesu ang bani yëland bëšalen do gë ofariŋeŋ ak, wëka këbi: «Inew̄a kēn yëlaraxēnënd mondako gër owëkw orewën?» ²³ Inew̄a saxëk,

me de: “Anëka seban këmi bamena bandey ban nde”, ba me de: “Kanil ey yexëra nde?” ²⁴ Awa, en nangaxën mëne wëno Asëniw ar ala an ašot šot këme or gapak or eteban ed beñjënax ol gër ebar ro, këmo felaxënënd asejik ajo: “Kanil ey međ angaw andey aņ, ey maži!” ²⁵ Ata na deņ asejik an xani ko xwiriš, lëkw ko ebën ed lakixën baxo el. Ga ko waji, këņo šëkwaxënd Kaxanu tar fëña in. ²⁶ Bela bër ebax na bën dek, ga xap këbi anjiņ aņ, këno šëkwand Kaxanu këni rend: «Awa biyi ecede këne watënde becaraxik bendako rako beņ dorol!»

End Yesu do gë Lewi eņ

²⁷ Ga xucak eņo, Yesu šan ko na gër ed ebaxo, ata wat këņo asëf ar šagale, ar bano wacënd Lewi, ga žëpa ko lëf gër aciw and bësëf bër šagale. Ata fel këņo: «Wëj, tëfëguye!» ²⁸ Lewi xani ko, seb ko dek na, do kwël sëf këņo. ²⁹ Lewi rin këņo Yesu ofëna osëm gër iciw indexëm. Bësëf bër šagale bëranjëm do gë bela bësëxe yowëraw këni do žëpara këni gë Yesu gër eyambëran. ³⁰ Ata ofariseņ ok do gë bësälën bërebën bën ga yow këni gë oxoņ fo na, kënebi hëbandërand bësëfan bër Yesu bën: «Wën inëwa kën yambëraxënënd do kën šebëraxënënd gë bësëf bër šagale bën do gë bëwendëran bën?» ³¹ Yakaw këbi Yesu: «Bësëxwëra bën kë yend gër axora, ax gi ex na bëbëngw bën. ³² Wëno bëwendëran yow këme mëni pel eni nëngwët ola orebën ol, ax gi ex na bër šenene.»

End etiwi eņ

³³ Ofariseņ ok do gë bësälën bën re këni: «Bësëfan bër Šaņ Batis bën do gë bërebë bën laņ këni siwënd bëte ašale këni šalend. Barikan bësëfan bërey bën nambëran do gë ošëf fo xwënda këni.» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Wën axor nde kën xor enëbi tiwïn odawo od šambenjar ir kë žërënd ok yatir ekana? ³⁵ Ayow kë yow bakey band këni šapër ban, amëd aņo këni siwi.» ³⁶ Ata re ko bëte Yesu gë apënëtal: «Ala ax űesand na anjëm angašax exo kađaxën na akarëk këdi kë hësi kaš-kaš aņ. Ado anjëm angašax aņ ax nãpënd na ekađ ed në akarëk el. ³⁷ Bëte ala ax cëlënd na ngoy ingaf në bamote bakarëk. Angëmëne ala exo di mondako, ngoy ingaf in afëtin kë fëtin bamote ban and kë žënënd aņ, ata ex đexira, do bamote ban ex nëxenara. ³⁸ Në bamote bangašax žapëk mocël ngoy ingaf in. ³⁹ Ala aņo nëwan na ngoy ingaf in and ko sëyi inënek aņ. Ata ko re: “Inënek in nëngak”.»

6

End akey and eteyëta eņ

¹ Yesu gë bësëfan bërexëm bën bax xucand në ocënga yatir akey and eteyëta. Ata bësëfan bën këni wišand banjëra ban, këni boxoxind do këni yakënd. ² Ofariseņ odëmar wëka kënebi: «Inëwa kën rixënënd er bayik ax nãp ex na yatir akey and eteyëta in?» ³ Yakaw këbi Yesu: «Wën an pën ex na nde er ri baxo Dafid in and šopar babi eņo mëņ gë bër enga endexëm aņ? ⁴ Ax gi ex na nde alilën lilën baxo lëf gër Aciw and Kaxanu, wëđëgu ko mburu ind abi nãp bana eni yamb in, šet këbi do yamb këni bën dek xarak bësadaxan bën fo žap babi eyamb el?» ⁵ Re ko bëte Yesu: «Awa nangin mëne wëno Asëniw ar ala an ex axwën ar akey and eteyëta an.»

End ar gë ataxan atejik eņ

⁶ Hatëguk bëte akey and eteyëta acëxe, Yesu ye ko gër aciw acaleya, këbi sëyalirand end Kaxanu eņ. Ar gë ataxan and liw atejik yow bax na. ⁷ Ata bësälën bën do gë ofariseņ ok këno sitinalind Yesu ba afakën këņo fakën ala ajo gë akey and eteyëta aņ eni cotaxën end këno nagašanaxën. ⁸ Gogo nde ga wata ko Yesu ang bani yëland ak. Fel këņo ar gë ataxan atejik an: «Wëj kaniw ey kwëša mërëxand ro!» Ata xwiriš ala ajo, xwëša ko. ⁹ Ata re ko Yesu: «Baxëtin mun mëka. Inëwa žapëk

yatir akey and eteyëta? Edi ed enjekax nde, ba edi ed eñëjënax nde? Epexën ed ala nde, ba edawë ed ala nde?» ¹⁰ And nëkon këbi jey aņ, fel këņo ar gë ataxan ateyik an: «Yënël ataxan aņ!» Ga yën ko, fakëk ataxan aņ ataņ. ¹¹ Ga xoỹ këni na bësälén bën do gë ofarisenj ok, këni xanarënd ang këno ri Yesu ak.

End bësëfan epëxw gë bëxi eņ

¹² Bakey baņo, Yesu ye ko yaņ në etënd eņo calex Kaxanu, ata šale ko wec. ¹³ Gëbër, wac këbi bësëfan bërëxëm bën, do yata këbi epëxw gë bëxi eni gi oparëxanda odexëm. ¹⁴ Bër yata babi bën ebani: Simonj ir nëngwët baņo Piyer, do gë abinëm Andëre. Šak do gë Šaņ, Filip do gë Barëtelemi. ¹⁵ Maco do gë Toma. Šak, asëniwë ar Alëfe, do gë Simonj, awër an. ¹⁶ Yud asëniwë ar Šak, do gë Yuda Isëkariyot ar lëxw baņo Yesu an.

¹⁷ Ata Yesu sëfër këni acëla-šëla gë bën xali në eņar, gër ed barërëgu bani amëxwër atëm and bësëfan bërëxëm do gë amëxwër and bër xaniraw bax gër ebar ed Yude, gër angol and Yerusalem, xali gër bëņa ir angwëngw, ler gër owar or Tir do gë Sidonj. Er yowëraw bani gër Yesu: bëjo bër obaxët, do bëjo bësëxwëra bër bax šaland eni pak. ¹⁸ Afak bani fakënd bëte bër bax sorond në end bangoc bañëjënax band lil babi bën. ¹⁹ Amëxwër aņ dek bani šaland eno kwixwëta Yesu gayik panga bax šanënd gër ndexëm do babi fakënënd.

²⁰ Yesu ga fab këbi bësëfan bërëxëm bën, re ko:

«Nëngandërayindëleņun wën bër sitarak gër onden bën, gayikwa wën xwënëk owun or Kaxanu ol.

²¹ Nëngandërayindëleņun wën bër këņun yambënënd gërëgako enjo bën, gayikwa awëd kën wëd.

Nëngandërayindëleņun wën bër kë sesërand gërëgako bën, gayikwa gër onënga kën hi.

²² Nëngandërayindëleņun ado enun šus bela bën, ado enun nwayërand aņ, ado enun cirërand aņ, ado enun bešërand në end owac orewën or këni yëland oỹëjënax ex, në end ga xwëta këne wëno Asëniwë ar ala an.

²³ «Nëngandërayindëleņun and kënun rixërand Bësëwif aņ, mandërayindën onënga ol gayik amašën atëm kën sëkëx yaņ gër orën. Enimin bëxarëk bërebën bën mondako banëbi rixërand bëlawënel bër Kaxanu bën.

²⁴ Wën bër gë napul bën, aņun ye ex na!

Gayik anëka šot kën apexa andewën aņ, do and gër ebar ro fo ex!

²⁵ Wën bër wëdek gërëgako bën, aņun ye ex na gayik axor këņun xor enjo eņ!

Wën bër kë lepërand gërëgako bën, aņun ye ex na, gayik ang bër oyawë fo kën yana en denitarand!

²⁶ Angëmëne bër šus ke bën kënun šëkwënd, aņun ye ex na!

Gayik bëxarëk bërebën bën mondako banëbi šëkwënd bëlawënel bënëgwëš bën!»

End bërangoỹëra eņ

²⁷ «Barikan baxëtin mun pel wën bër ke sëfënd bën: ņanindënëbi bër xoỹër këņun bën, dinindënëbi enjekax bër šus këņun bën. ²⁸ Calenindënëbi bër këņun xarend bën, calenindënëbi bër këņun širërand bën. ²⁹ Angëmëne ala exi cën gër aņam and liwë, bëxënëlo and šame aņ. Angëmëne ala exi kan acud anëngwën aņ, tebënëlo gë atëm ak. ³⁰ Ar ki xarand yo, yëlëlo, do and ko wëd ala er xwën këy aņ, kërey kana na. ³¹ Ang këņun yandind enun dinënd bela ak, wën bëte dinindëbi mondako fo. ³² Angëmëne eņun balënd end bër këbi balënd endewën bën fo, enjekax end fe kënun wateli bela bën? Ax gi ex na nde bëwendëran bën dëņ mondako wata këni? ³³ Angëmëne enëbi dinënd enjekax bër këņun rinënd enjekax bën fo, enjekax end fe wa kënun wateli bela bën? Ax gi ex na nde bëwendëran bën dëņ mondako wata

këni? ³⁴ Do angëmene enëbi ñomëxënd bër kën yeland aŵaşën kënun ŵaşën bën fo, enjekax or fe kënun wateli bela bën? Ax gi ex na nde bẽwendëran bën aŷomëxër këni ŷomëxërend bën bête do këni ŵaşërend cey gẽ cey? ³⁵ Barikan balindëleŷun end bërangoŷëra andewën eŷ, dinindënëbi enjekax. Ñomëxindënëbi bër an yeland na aŵaşën kënun ŵaşën bën. Angëmene mondako kën rind, bela bën ata këni nang mène wën obaş or Kaxanu, hi kën, mën ar hik yaŷ aŷ. Bon kë xëbën amaşën andewën aŷ, gayikako ata kën wëndër gẽ Ar-hik-yaŷ an. Mën këbi rinënd enjekax eŷ bela đek, ado eni gi bër ano cëkwa na, ado eni gi bẽxeŷax. ³⁶ Ang nẽnga ko Faba Kaxanu ak, giyin wën bête mondako fo.»

End kiti eŷ

³⁷ «Ax gi ex na mokiti bela bën këdi këŷun xiti Kaxanu wën bête. Ax gi ex na monëp bela bën këdi këŷun nëp wën bête. Tebanindënëbi eŷun tebanaxën. ³⁸ Yëlërayindënëbi bela bën enun yëlëraxënënd wën bête. Gër amote and kën baxarand kënun şëlën: đëb, mocëşi, do monexira. Gayikwa gẽ acariya and kënëbi sëyinënd bela aŷ fo këŷun ŵaşën wën bête.»

³⁹ Ata Yesu fel këbi bête apënëtal aŷo: «Aşiwëk axor nde ko xor eŷo đas aşiwëk aşandaŵ? Ax gi ex na nde bën tak kë lati polo nẽ ambëxw? ⁴⁰ Asëfan an aŷo kucand na onangëran ol sëyali arexëm an, barikan ar faŷëk etëya an gwër fo hi këni gẽ asëyali arexëm an. ⁴¹ Ineŵa këy nẽkonënd atëxësëx and lëŷa këŷo abinëx aŷ, do këy nemënd mène wëj yer xëcar in lëŷa ki? ⁴² Mondake wa këy xorënd eyo pel abinëx: “Ñëmël mi dëxëtën atëxësëx aŷ gër angës”, xarak wëj yer yëcar in lëŷa ki? Wëj aŷëŷenax ar kë labayand hi këy, dëxëtël wa pere yëcar ir lëŷa ki in ey wataxën aye atëxësëx and gër angës and abinëx aŷ.

⁴³ «Atëx anjekax ax gind na gẽ odëwëreŵen oŷëŷenax. Do atëx aŷëŷenax ax gind na gẽ odëwëreŵen ojekax. ⁴⁴ Atëx and ex yo, gër odëwëreŵen odexëm kë hind monang. Ax gi ex na nde ondan oŷ ani kwëcand na nẽ apeb? Bête reseŷ in ani kwëcand na nẽ atëx and gẽ odëmbën? ⁴⁵ Ala ar ye këŷo onden an, emëkw edexëm el yek. Do ar ŷëŷen këŷo onden an, emëkw edexëm el ŷëŷenëk. Gër etëŷ ko nęcëtënd ala an er lëbëk gër emëkw in.»

End amatinali and baciŵ baki eŷ

⁴⁶ «Ineŵa këne ŵacëraxënënd “Axwën”, “Axwën”, xarak an dind na er këmum felënd in? ⁴⁷ Ar kë yow yo exo baxët eyeyan edam do exo dind ang re këme ak, afel këmum fel gẽ ar wëndër këni an. ⁴⁸ Gẽ ar bayëk aciŵ wëndër këni: ga nac ko pere gër aparëfac xali siŵëk, xwët ko oxaŷ orëđa oŷ. Ata and yowëk tẽb aŷ, oŷëm ol yowëk, men oŷ şëŷëk aciŵ aŷo, bari ax kor ex na ex ñam, gayik şenene bay ko. ⁴⁹ Barikan ar kë baxët yo eyeyan edam do axo dind na ang re këme ak, er këni wëndër gẽ ala ar bayëk aciŵ andexëm gër ebar nacërexe pere gër ed ko xwët oxaŷ orëđa fo. Ata and yowëk tẽb aŷ, oŷëm ol şëŷëk aciŵ aŷo: ataŷ wëcëk do yëcarëk đek.»

7

End xadëp ir emun end ocorođa eŷ

¹ Yesu ga ñata ko bënd babi sëyalirand bulunda ir baŷo baxët beŷ, ŵaŷi ko gër Kafarënowum. ² Emun end ocorođa şot baŷo na xadëp ir şëxwëra bax mbaŷ, exo koti fo bayi bax, xarak mën momal baŷo balënd endexëm eŷ. ³ Emun eŷo ga wël ko mène Yesu ñatëguk, lawën këbi bëxarëk bër Bëşëwif bën eno karaw exo yow eŷo pakën xadëp irexëm in. ⁴ Bëxarëk bër Bëşëwif bën ga ñat këni këno xarand Yesu mondako: «Aŷo aŷap ŷapëk eyo din er ŵëka ko in! ⁵ Ar ñanëk enëng endëbi exo, mën bayën këbo aciŵ acaleya aŷ.» ⁶ Ata Yesu sëfër këni kwël gẽ bën. Dam eni ŷat

gër iciw̃, emun end ocoroda eṅ law̃en këbi odawo odexëm eno kaca Yesu do eno pel: «Axwën, ine ngwa këy yowaxënëgund gë andey, axuri kë xuri ang këye fëb ak, ga lil lilëgu këy gër yangana iram ro. ⁷ Mëṅ bayik axe mëndan ex na me yeli gë andam gër ed hi këy. Barikan, yeyanël tuṅ emat ata ko fak ariyenin aram an! ⁸ Gayikwa wëno dëṅ aṽa w̃a këme or gapak or bëlëngw bëram ol. Wëno bëte alëngw ar ocoroda hi këme do bën ari këni rind er këmëni felënd in. And këmo fel šoroda ibat: “Yel!” ata exo ye, bëte and këmo w̃ac išëxe aṅ: “Yow!” Exo yow. And këmo fel ariyenin aram aṅ: “Dil ejo!” Exo di.» ⁹ And wël ko Yesu eyeyan elo aṅ, nëngan këṅo end emun end ocoroda eṅ. Ga šena ko gand amëxwër, re ko: «Ga re këme gër wën Bëyisërayel elod amo wat ex na ar xwëta ke mondako!» ¹⁰ Bër law̃enëgu babi emun end ocoroda bën ga baka këni gër iciw̃, sëkëx këno ariyenin an ga fak ko šenene.

End ekanin ed ašësëk eṅ

¹¹ Ga xeyëk, Yesu ko yend në angol and bani w̃acënd Nayin. Sëfër këni gë bësëfan bërexëm bën, do gë amëxwër atëm. ¹² And bani lil gër angol aṅ, fed këni gë enga end bela ga lëbi këṅo ašësëk ond gër edap oṅ. Ašësëk ajo, itox imat ind asoxari asebëta sebëta ebaxo. Ata bër lëg bax gër angol aṅo bën mbaṅ yëmb bani ga këno laṅëta. ¹³ Axwën Yesu and wat këṅo asoxari ajo aṅ, xayënan këṅo xali. Ata re ko: «Cësinal!» ¹⁴ And sëka ko aṅ, lëk ko epël el, ata xwëša këni bëlëbi bën. Aṅo re ko Yesu: «Šambenjar, ga re këme, kanil!» ¹⁵ Xani ko kwengweremët ašësëk an, do ko yeyandërand. Yesu w̃aš këṅo nëm. ¹⁶ Ata bela bën dëk lëk këbi anjiỹ atëm. Ga këno šëkw Kaxanu këni rend: «Alaw̃ënel asëm šanayaxënëgu këbo. Kaxanu nëngaw këbo biyi bulunda irexëm in.» ¹⁷ Ata wëlik endey eṅo, gë angol gë angol, dëk ebar ed Yude el xali yabët.

End bësëfan bër Šaṅ Batis eṅ

¹⁸ Ata Šaṅ Batis wël ko beṅo dëk ga sëfëtandëra këno bësëfan bërexëm bën. ¹⁹ W̃ac këbi bësëfan bëxi do law̃en këbi gër Axwën Yesu eno mëkaw: «Wëj nde ex afexën ar kë yowënd an? Angëmëne ax gi ex na wëj, mo cëni nde ašëxen?» ²⁰ Ga ħat këni gër Yesu re këni: «Šaṅ Batis law̃enëgu këbo mi mëka ba wëj ex afexën ar kë yowënd an, do ang ax gi ex na wëj, mo cëni nde ašëxen?» ²¹ Ata amëd aṅo dëṅ baxo rind Yesu becarax beṅo: afakën bësëxwëra do gë bësëyik bëranjëm; anëcët bangoc bañëṅënaṅ gër bela; ašiw̃ët bëšiw̃ëk bëranjëm. ²² Yesu yaka këbi: «Gërëgako yeyin eno tëfëtaxënëx Šaṅ Batis bebër wateli këne bën, do gë bend wëleli këne beṅ. Pelëxëno mëne bëšiw̃ëk bën në ewatëra exëni, bësëyik bën në eyexëra exëni, bër gë ameỹ bën në emën exëni, bapaxo baṅ në ewëlëra exëni. Pelëxëno bëte mëne bëšësëk bën në ekani exëni gër ecës do bëxayënaṅ bën në nang exëni Atëfëtan aṅ. ²³ Awa nëngandëraleṅo ar bayik aṅo ṅepëḡënanand na endam an.»

²⁴ Ga baka këni bërolaw̃ën or Šaṅ Batis bën, Yesu ko yeyanënd en Šaṅ Batis eṅ mondako: «Ine ye ban en nëkonëgu gër ladawe? Andës and kë lëfërërirand ekoc nde? ²⁵ Noṽo wa ye ban eno nëkonëgu? Ar šudarak mokëbën gë banjëm banjekax nde? Ax gi ex na nde bër gë banjëm banjekax bën, bër betak bën, gër eyang ed emun hi këni? ²⁶ Do noṽo wa ye ban eno nëkonëgu? Ax gi ex na nde alaw̃ënel ar Kaxanu? Eyo ar watëgu këno an, nëmëc alaw̃ënel ar Kaxanu exo. ²⁷ Endexëm eṅ yëgw këni gër akayëta and Kaxanu:

“Nëkod në edëngwalilemo arolaw̃ën an
Exi ṅacan fëña in✧.”

²⁸ «Dal in këmum felënd, šef gër bër rëw kënebi mondëw bësaxari, gabatak ajo ñëmbëta ex na or gapak ol Šaŋ Batis. Barikan ar xurik ex ba gër owun or Kaxanu an xuca këŋo.»

²⁹ Ata gër bulunda ir baxët baŋo, do gër bësëf bër šagale šanaya bax end šenene end Kaxanu eŋ, mëŋ bani yexënënd gër ed exo Šaŋ Batis ebi buyix. ³⁰ Barikan ofariseŋ ok do gë bësëyali bër acariya and Moyis bën, ga bani ħëpënd ebi buyi Šaŋ, yepën këni mondako ang ŷandi baŋo Kaxanu ebi pexën ak.

³¹ «Gë noŷo këmëni wätinali bela bër gë okey oko bën? Gë noŷo ngwa wëndër këni? ³² Gë obaš or ŷëpak në yangana fo wëndër këni. Ga barëreŋo këni, imëxwër imat kënebi rend imëxwër icandaŵ in: “Farixën këmum acëroti aŋ, an mane na! ŷëwën këmum ojekan od oŷaŵ, an tes ex na.” ³³ Šaŋ Batis ga yow ko, abaxo yamb na ecemar, abaxo šëb na ngoy, barikan wën re këno: “Gë bëyël exo.” ³⁴ And yow këme wëno Aseñiŵ ar ala an, këme yambërand, këme šëbërand. Barikan këne rend: “Ala ajo ñambëran gë ošëb fo xwënda ko, lawo ir bësëf bër šagale do gë bëwendëran hi ko.” ³⁵ Barikan gër bela bëjo kën nangaxën mëne er ŷandi këŋo Kaxanu in šenene ex gayik bën aŵa ŵa këni endam eŋ.»

End Yesu gër iciŵ ind fariseŋ eŋ

³⁶ Fariseŋ ir bano wacënd Simon in wac baŋo Yesu exo ye eni yambëra gër ndebën. Ata Yesu ħat ko, do ŷëpa këni gër eyambëran. ³⁷ Asoxari awendëran ebax na gër angol. Ga wël ko mëne Yesu yowëk na gër iciŵ ind fariseŋ, wëlanëgu këŋo angiri në šëlakuŋ ir ekaŷ ed alëbatër. ³⁸ Ga buka ko gand epoy ed Yesu, ler gër osapar, ko sesënd. Ongwën oŋ kë šarënd gër osapar or Yesu or baxo wëgarand oŋ, do ko fëxwëcërand gë omban ondexëm oŋ. Axoš baxo xošënd bëte gë angiri in. ³⁹ Ga wat ko eŋo, fariseŋ ir wac baŋo Yesu in, ko yëlarand: «Kido ala ajo, alawënel ebaxo, anang nang doxo mëne asoxari ar këŋo lëkërand an awendëran hi ko.» ⁴⁰ Yesu re ko: «Simon, ŷeŷ ŷandi ke na mi mëka.» Yaka ko: «Oko asëyali, mëkale!» ⁴¹ Re ko bëte Yesu: «Mondako ri bani bela bëxi ga ŷomëxa këni kodī. Aŷanar an wëd ko batama keme band kodī, axinëm an batama ofëxw oco. ⁴² Ga sëkwan këni bën tak bëxi eni maš in, ar ŷomëx babi an seban këbi. Awa gër bela bëxi bëjo, noŷo wa këŋo ħan nëmëc ar ebax eno maš kodī an?» ⁴³ Yaka ko Simon: «Yëla këme ar seban këŋo batama keme an.» Re ko bëte Yesu: «Ata šenene xiti këy!»

⁴⁴ And šena ko gand asoxari aŋ, re ko: «Simon, wat këyo nde asoxari ajo? Gë ongwën ondexëm oŋ neb ko osapar oram oŋ, do fëxwëc ko gë omban oŋ. Bari wëj aye yële na men me nebara osapar oŋ and lilëgu këme ro gër iciŵ indey aŋ. ⁴⁵ Bëte and ħatëgu këme aŋ, aye kaca ex na eye mega. Barikan asoxari ajo, elod ga lilëgu këme axo teb ex na emegara ed osapar oram el. ⁴⁶ Ogu ay koš ex na gër gaf, barikan mëŋ angiri xoš ke gër osapar oram. ⁴⁷ Ga re këme bamena bandanjëm seban këmo mëŋ këŋo balaxënënd mondako endam eŋ. Barikan ar seban këmo bamena bapënëfëne an, təkër fo këŋo bal endam eŋ.» ⁴⁸ Yesu fel këŋo bëte asoxari an: «Anëka seban këmi bamena bandey baŋ.» ⁴⁹ Bër bani yambërand gë Yesu bën wël këni eyeyan elo do këni yëlarand: «Noŷo ngwa hi ko ar kë sebanënd beñëŋëx ajo?» ⁵⁰ Barikan Yesu fel këŋo asoxari an: «Ga xwëta këye, fëxaxën këy! Maŷil gë emëkw eyemax!»

8

End bësaxari bër enga end Yesu eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu ko sëfërand gë angol gë angol, hik atëm, hik atil ko femërand do ko reyarand end Atëfëtan and owun or Kaxanu eŋ. Enga emat hi bani gë bësëfan

epëxw gë bëxi bën, ² gë bësoxari bër fakën babi ga nəcët këbi bëyël bën do gë ocëxwëra ok. Asoxari ayanar aņ ebaxo: Mari ir bano wacënd bëte Madëlen ata gër ndexëm nəcët babi Yesu bëyël bëcongëbëxi. ³ Asoxari axinëm an bano wacënd Yowana, alindaŵ ar Cusa, awëxëta ar kodî ir Erod an. Asasën an, bano wacënd Sisan do gë bësoxari bëranjëm bër bax wëlagund bacota bandebën eno dëcaraxënënd Yesu.

End apënëtal and ar oned eņ

⁴ Ata amëxwër atëm barërëgu këni gër ed hi baxo Yesu, ga xaniraw këni gër bangol bandanjëm. Ata Yesu fel këbi apënëtal aņo: ⁵ «Mondako ri baxo ar oned ga nëca ko gër ošënga. Ga ko fan enedā eņ, mar lapak gër fëña, bela bën wëñëra këni, do ošël or gër orën ol hël këni dek. ⁶ Bëte mar lapak gër ebar ed gë aparëfac. And lëgëk aņ haŷëk gayik obar ok ax nëmb bana. ⁷ Bëte mar lapak gër odëmbën. And lëgëk aņ, odëmbën ok xëšak tēc. ⁸ Bëte mar lapak gër ebar ejekax. And lëgëk aņ, rafëk do rëwëk: anjëra amat keme.» Ga hata ko Yesu apënëtal aņo, re ko bëte: «Ax gi ex na nde dek fo wël kën, awa!» ⁹ Ata wëka këno bësëfan bërexëm bën ebi paŷën apënëtal aņo. ¹⁰ Yaka këbi: «Wën yël këņun Kaxanu en nang beconëšon bend owun orexëm beņ. Barikan bësëxe bën gë bapënëtal këni wëlënd do ado eni nëkonënd, ani watënd na, ado eni baxëtënd abi pënind na gë tøkër ak. ¹¹ Awa baxëtïn er wacayak apënëtal aņo in: enedā eņ, eyeyan ed Kaxanu el ex. ¹² Fëña ir gër ed lapak enedā in ex bela bër kë wëlënd awël dëņ eyeyan ed Kaxanu el, barikan šabucara in exo yow exo dëxët gër owëkw orebën dek er wël këni in këdi këni ŵa do eni pex. ¹³ Ebar ed gë aparëfac el ex bela bër sam eni wël eyeyan ed Kaxanu el eni kwëtaya gë onënga fo. Bari ani gi ex na gë odëmbët, er këni ŵand amëd fo, do and kë hātëgu ocëmu aņ ataņ këbi šenand eni teš wap. ¹⁴ Enedā end lapak šit gër odëmbën eņ exëni bela bër kë wëlënd awël dëņ eyeyan ed Kaxanu bën, barikan eni teš ocëmu ok, ocal od napul ok, do gë benëngax bend gër aniyan beņ ex këša eyeyan elo. Ata er wël këni in ex tëkwän enëngwët ed ola orebën el. ¹⁵ Enedā end lapak gër ebar ejekax eņ exëni bela bër kë wëlënd eyeyan ed Kaxanu, gë onden, do gë emëkw ejekax bën, eni kwëtaya aye do eni balëkënali šenene, eni dëkaya xali ebi nëngwëtën ola orebën ol. Do and kë hātëgu ocëmu aņ, kemënali.»

End amatinali and lambo eņ

¹⁶ «Ala ax pëtënënd na lambo do exo ŋob, ba exo dïlali në angaw. Barikan yan gër akawāya ko xaw ebi ŋobaxënënd bër kë lilënd bën. ¹⁷ Mëņ ex, er šonayak ax bo na, er beņ ax bo na; dek kë xerët angoben aņ. ¹⁸ Awa wën titinayindën ang kën baxëtënd ak, gayikwa Kaxanu ayël këņo yël ar šotëk an, bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xaŷ këņo in dëņ.»

End bobinëm bor Yesu do gë nëm eņ

¹⁹ Nëm gë bobinëm bor Yesu hātëgu këni gër ed hi baxo. Bari ani kor bana eno tëka në end amëxwër and xeta baņo eņ. ²⁰ Ata fel këno: «Nëkodëbi fac norix gë bobinëx, aŷandi ŷandi këbi de en watër.» ²¹ Yaka ko Yesu: «Bër kë baxëtënd eyeyan ed Kaxanu do këni rind ang rek ak bën ex nëma iram do gë bëmaŷe bëndam beņ.»

End gër anjer eņ

²² Akey amat, Yesu gë bësëfan bërexëm bën fëra këni në ikuluņ, ata re ko Yesu: «Kegëtane anjer aņ!» Ata këni xegëtand. ²³ Ga këni xas, Yesu këņo rašënd. Hatëguk ekoc etëm do ikuluņ in kë rëmbayand xali šerëcerara këbi bësëfan bën. ²⁴ Ata këno nëngëtënd Yesu: «Asëyali, asëyali, enemilene!» Ga nëngëta ko, Yesu xeŷënaxën ko ekoc el do gë men ond bax xanind bomeņ bomeņ oņ, ata yeriri anjer aņ. ²⁵ Ata wëka këbi bësëfan bën: «Ba wën xali gërëgako ane kwëta ex na nde?» Bën ga xap këbi

anjiŷ aŋ, këbi ŝaranënd do këni wëkarënd: «Noŷo ngwa hi ko ala ajo? Ado ekoc el dëŋ gë men oŋ ari kë rind er ko re in.»

End ala ar bëyël bëranjëm eŋ

²⁶ And xegëta këni anjer aŋ, Yesu gë bësëfan bërexëm bën fiat këni gër ebar ed Bësërasa, ed fabër bax gë ed Galile el. ²⁷ And baxo šëpëtand Yesu aŋ, asošan abat ko yowënd aped-fed ga xaniw ko gër angol. Ala ajo, bëyël bëranjëm lil baŋo, elod anëka fo hi baxo tëb gë eman eŋ, do gër banapëra rëfa baxo, axo bo bana në iciw. ²⁸ And sëkar këni gë Yesu aŋ, ala ajo fier ko, lapaya ko gër osapar do ko rend: «Ineŷa yir këbo Yesu, wëŋ Asëniŷ ar Kaxanu an, mëŋ Ar-hik-yaŋ gër orën an? Axara xara këmi këreyëbo narën na!» ²⁹ Yesu are babi rend bangoc bañëŋëxax baŋ eni can gër ala ajo ado ga xëda bano elod anëka fo. Laŋ mopokëra bano fokërand gë gweyele-gweyele gër otaxan do gër osapar. Barikan dëŋ-dëŋ baxo xotërand do bëyël bën eno cëñëta gër apuŷ. ³⁰ Ata Yesu wëka këŋo: «Ake këni wacënd?» Yaka ko: «Benga sir-sir këne wacënd.» Gayikwa, bëyël bëranjëm lil bax gër ala ajo mëŋ wacayaxën baxo mondako. ³¹ Ata bëyël bën këno xarand Yesu kërebi cëñëta na gër ambëxw and siwëk gë etël këm. ³² Ler gër ed ebani na, bambëxwëbëxw bandanjëm banëbi xadacërand na kap gër etënd. Ata bëyël bën këno xarand Yesu: «Këla, cëñëtalëbo mëni dël bambëxwëbëxw baŋo!» Ata wã ko Yesu. ³³ Bëyël bën ga ŝan këni na gër ala ajo, lil kënebi bambëxwëbëxw baŋ. Ata ang hi bani gër ed kwëre kwëre ak, lapaya këni gër anjer do noŷeli këbi dek kece in. ³⁴ Bëxadac bën ga wat këni eŋo, ŝapërëra këni bër, do sëfëtërax këni endey eŋo gër angol do gër ocënga. ³⁵ Ata bela bën ŝandëra këni do ye këni gër onang, gër ed hi baxo Yesu. Ga fiat këni, sëk këno asošan ar lil bano bëyël an moñëpa, ga ŝudara ko do bakar këŋo aye onden oŋ. Ata yëdara këni. ³⁶ Bër wat bax endey eŋo bën, fel kënebi mondake fak ko ar gë bëyël an. ³⁷ Ata amëxwër and dek Bësërasa aŋ, wëka këno Yesu exo can ebar edebën el, gayikwa dek ebani anjiŷ aŋ.

Yesu fëra ko gër ikuluŋ do kwël këni wãŷind gë bësëfan bërexëm bën. ³⁸ Ata asošan ar lil bano bëyël an xemëna ko këŋo xarand Yesu exo ma exo gi ar enga endexëm. Barikan Yesu ñëp ko do yaka këŋo: ³⁹ «Maŷil gër ekun edey eyëbi tëfëtandërax dek er rin ki Kaxanu in.» Ga wãŷi ko ala ajo, ko sëfëtëraxënd dek angol aŋ er rin këŋo Yesu in.

End endënaŷ do gë end asoxari eŋ

⁴⁰ And bakaw ko Yesu ekeg elo aŋ, amëxwër atëm xaca këno gayikwa bën dek baŋo ŝënin. ⁴¹ Ata fiatëgu ko asošan ar bano wacënd Yayëros. Mëŋ alëngw ar aciŷ acaleya hi baxo. Ga lapaya ko gër osapar or Yesu, këŋo xarand exo ma eni tëfër gër ndebën. ⁴² Endënaŷ emat end ŝot baŋo eŋ ŝëxwëra bax mbaŋ xarak ecede baŋo sëkënd bëniy epëxw gë bëki. And bani yend aŋ, amëxwër aŋ këno fimelirand Yesu xali ŝëndën këno.

⁴³ Do asoxari ebaxëna ŝit gër amëxwër, ar baŋo yexayaxënënd oŝat elod bëniy epëxw gë bëki. Napul irexëm in faŷ baxo dek gër bëxora, bari gabatak aŋo pakën bana. ⁴⁴ Na nëfënëfa ko xali gër epoy ed Yesu, do xwixwëta ko ambana and acud andexëm aŋ. Ata xëdo këŋo oŝat oŋ kwël na fo. ⁴⁵ Aŋo re ko Yesu: «Noŷo wa xwixwëta ke?» Ga këni yax dek bela bën, Piyer re ko: «Oko Asëyali, amëxwër aŋ ga xeta këni do këni fimelirand!» ⁴⁶ Barikan Yesu yaka ko: «Ala xwixwëta ke na mëŋ nangaxën këme mëne panga indam ŝanëk na.» ⁴⁷ Asoxari an wata ko mëne anëka dëŋ fëlët këŋo Yesu, sëka këŋo gë anjiŷ fo. Lapaya ko gër osapar orexëm, reya ko xali këno wëlënd dek bulunda in në end ine xwixwëtaxën baŋo Yesu do ang fak ko ataŋ ataŋ ak. ⁴⁸ Barikan Yesu fel këŋo: «Abiwën, ga xwëta këye fakaxën këy! Maŷil gë emëkw eyemax!»

⁴⁹ Ga ko yeyan mondako Yesu, ñatëgu ko ala ga hiw ko gër iciw̃ ind alëngw ar aciw̃ acaleya, ata re ko: «Awa anëka xor këño endënañ endey eñ, ine këyo soroli mama Asëyali an.» ⁵⁰ Barikan Yesu ga wël ko eño, fel këño alëngw ar aciw̃ acaleya an: «Kwëtale afak ko fak, kërey yëdara na.» ⁵¹ And ñat këni gër iciw̃ añ, Yesu, gabatak axo ma bana eni dîl gë mëñ lëf gër ed ebaxo endënañ ang ax gi ex na Piyer, gë Şaņ, gë Şak, gë sëm do gë nëm ir endënañ. ⁵² Bela bër yow bax na bën ðek bax sesërand do bano ñawërand endënañ eñ. Ata re ko Yesu: «Këren tes na, axo cës ex na, araş fo raş këño.» ⁵³ Ata bër wël bax bën këno yepënënd ga nang këni mëne endënañ eñ aşës dëñ şës ko. ⁵⁴ Yesu lëk këño gër ataxan do xeý ko: «Abiwën, kanil!» ⁵⁵ Ga bakar këño onjën oñ, atañ xani ko kwengweremët. Yesu re ko eno yël eyamb yamb. ⁵⁶ Bëxarëk bër endënañ bën şaran këbi xali. Barikan Yesu fel këbi eni cësinali eño do ala këreno pel na.

9

End epemëra ed bësëfan epëxw gë bëxi eñ

¹ Akey amat, Yesu w̃ac këbi bësëfan epëxw gë bëxi bën do yël këbi panga in do gë or gapak or enëbi ñwayaxënënd ðek bëyël bën do enëbi pakënoxënënd bela bën oşëxwëra or ex yo. ² Lawën këbi eni pemërand end owun or Kaxanu eñ do enëbi pakënënd bësëxwëra bën. ³ Ata re ko: «Gër ed kën ye yo, ñoweý këren mëlalind na: ax gi ex na oşët, ax gi ex na ambañ, ax gi ex na şëlafana, ax gi ex na kodî. Bëte këren mëlalind na ala kala bacud̃ baki. ⁴ Gër iciw̃ ind kën ñat do enun kwëtaya yo, bayiyindën na xali yatir kën xuca. ⁵ Gër ed këni ñëp enun kwëtaya, pëxwëcayindën obar od lëka këñun gër osapar ok en kucaxën, ata kë hi osede or këbi şëndënënd bela bëjo.» ⁶ Ga ye këni bësëfan bën, këni femëraxënd Atëfëtan añ, gë angol gë angol, do kënebi fakënëxënd bësëxwëra bën gër ed këni ye yo.

End Erod eñ

⁷ Erod ir wun bax gër ebar ed Galile, awël baxo wëlënd ðek bebër bani rind Yesu gë bësëfan bërëxëm bën. Ata wëlandëra këño gayik bela bën are bani rend mëne Şaņ Batis xaniwëk gër ecës, ⁸ bëjo mëne alawën Eli bakawëk. Bëjo bëte mëne alawënel abat ang ebani akarëk ak, xaniwëk gër ecës. ⁹ Barikan Erod re ko: «Wëno ga fodëtën këño wa gaf in Şaņ Batis. Do noýo cëñ ex ar kë rind bënd këme wëlënd bëno an?» Ata ko şaland eño wat Yesu.

End eñëmbën ed mburu eñ

¹⁰ Oparëxanda od ye bax ok ga bakaraw këni gër Yesu, sëfëtantëra këno ðek bebër riw bani bën. Ata wëla këbi në er këni hix bën fo, ler në ingol ind bani w̃acënd Betësayida. ¹¹ Barikan bela bën ga nangëra këni, sëf kënebi bamëxwër bamëxwër. Yesu ga xaca këbi, këbi felërand end owun or Kaxanu eñ do këbi fakënënd bër bax şaland eni pak bën.

¹² Apenëka añ, bësëfan epëxw gë bëxi bën xeta këno Yesu do re këni: «Pelalëbi tan bela bën eni capërëra gër bëngol do gër ocënga od ler ler ro eni calarax në er këni laki do er këni yamb gayik ro gër ed hi këne apuý ex.» ¹³ Yesu yaka këbi: «Yëlinëbi wën dëñ er këni yamb in!» Re këni bëte: «Biyi bamburu banjo gë oxan oxi fo şot këmëni! Angëmëne cëñ aye këne yeye ene yëcuye er këni yamb ðek bulunda ijo in.» ¹⁴ Xarak er hi bani bësöşan bën fo në owëli oco. Ata Yesu fel bësëfan bërëxëm bën: «Pelinëbi eni ñëpara imëxwër kala bela ofëxw oco.» ¹⁵ Ga ri këni mondako bësëfan bën, bela bën ñëpara këni ðek. ¹⁶ Yesu wëd ko ñat bamburu banjo bañ do gë oxan oxi ol, ga xeña ko orën ol, şëkwa këño Kaxanu end eyamb yamb eñ. Hëmbëndër ko bamburu bañ do yël këbi bësëfan bën enëbi cetëra amëxwër añ. ¹⁷ Na yambëra

këni xali wëd këni bën dek. Bësëfan bën wëd fara këni bacaxaken band bayitara bafi ban, bakange epëxw gë baki.

End osede or Piyer eņ

¹⁸ Akey amat, Yesu ga ko şalera nacët ako, bësëfan bërëxëm sëf këno. And ĩata ko cale aņ, wëka këbi: «Noŷo hi këme wëno? Ine wëleli kënebi bela bën?» ¹⁹ Yaka këno: «Bërëmar are këni rend mëne wëj ex Şaņ Batis! Bëjo, wëj ex Eli, bëjo bëte alawënel ar Kaxanu ar yow bax akarëk aņ do xaniw ko gër ecës hi këy.» ²⁰ Wëka këbi bëte: «Do wën cëņ, noŷo kën rend hi këme?» Yaka ko Piyer: «Wëj ex Afexën ar lawëneliw këbo Kaxanu an!»

²¹ Ata Yesu ga xëņa këbi, re ko mëne ala këreno pel na eņo. ²² Baş ko mëne mëņ Asëñiw ar ala an, asoro ko soro mban, eno cus bëxarëk bër Bësëwif bën, gë bësadaxan bëlëngw bën do gë bësälen bën xali eno daw. Barikan exo kani gër ecës yatir akey atasën. ²³ Fel këbi bëte bën dek: «Angëmëne ala eņo ŷandi exe tëf, tebëlexo ebal ed gaf irexëm fo el. Gilexo key yo key awëlëk ar exo toro në end oŷac oram do exe tëf. ²⁴ Ar këņo bal yo end enjëw endexëm fo, anemin ko nemin. Barikan, ar kë nemin enjëw endexëm në end oŷac oram an, afexën ko fexën. ²⁵ Do inewä këņo feca ar kë şotëra dek bebër gër ngwën ro an, xarak anambëra nambëra ko, do enjëw endexëm eņ ex nemi? ²⁶ Enimin, ar këņo şëfënan yo endam, do exo nëp er re këme in, wëno Asëñiw ar ala an mondako fo ke şëfënanëd endexëm eņ yatir këme bakaw gë enjaran endam eņ, gë end Faba Kaxanu eņ, do gë end omeleka omënek eņ. ²⁷ Dal in këmun felënd, wën bër hik ro bëjo, bërëmar ani cësëra na watërëxe owun or Kaxanu ol.»

End enëngwëtara ed Yesu eņ

²⁸ Ata xucak bakey banjongëbatas ga felëra këbi beņo, Yesu wac këbi Piyer, gë Şak, do gë Şaņ eno danëta yaņ gër etënd exo calex. ²⁹ And baxo şalend aņ, dëxas irexëm in nëngwëtak. Banjëm bandexëm ban feşëk xali kë ŷegënd jing-jing. ³⁰ Ata şanayaw këni bela bëxi, do këni yeyandërand gë Yesu: Moyis do gë Eli ebax ³¹ gër enjaran do këni xanarënd gë Yesu end ecës ed baņo ĩatënëgund gër Yerusalem eņ. ³² Amëd aņo Piyer gë boşandaw dek ebani akwëd aņ. Bari abi daş bana ga şanayawëk enjaran end Yesu eņ xali wat kënebi bela bëxi bër bërëxandi baņo bën. ³³ Ga këni felar Yesu gë bela bëxi bëjo, Piyer re ko: «Asëyali, bon yek ene bayiye ro! Dine baner batas, amat andey, aņo and Moyis do aņo and Eli.» Piyer axo nang bana er baxo rend in. ³⁴ Ga ko yeyan mondako, fedawëk aņar do lab këbi kwëc. Ata bësëfan bësas bën dek ebani anjiŷ aņ ga labeli këbi aņar aņ. ³⁵ Gër aņar aņo wëlik oniw: «Ajo ex Asëñiwën ar yata këmo an, baxëtindëno!» ³⁶ And şësinak oniw aņ, Yesu bayi ko gabat. Ata bësëfan bën şësinali këni endey eņo do gabatak ano pel bana bakey band bëtëraw bax ban.

End lëmëta ir gë bëyël eņ

³⁷ Ga xeyëk, Yesu gë Piyer, gë Şak, do gë Şaņ këni şëland etënd el, ata amëxwër atëm and bela xaca kënebi. ³⁸ Gër amëxwër aņo, xeyëgu ko ala: «E, Asëyali, kaŷënanëlexi lëmëta iram in, mëņ fo şot këmo. ³⁹ Angoc aņëņëxax lil këņo. And ko şangëna aņ, lëmëta in exo nër xali, exo wëc, exo nātëndërend oŷënga oņ gë ocupërëşup ok gër etëŷ. And këņo narëndëra mondako aņ, mban kë nëkand eņo kocaxën. ⁴⁰ Axara xara këmëni bësëfan bërëy bën eno nŷay angoc aņëņëxax aņo, bari ano kor ex na.» ⁴¹ Ata re ko Yesu: «Ata wën anjex and bela bër gë oņëpëgënan hi kën de. Xali niŷe fa këme bayi gë wën? Xali niŷe fa këmun buņan? Mëlawëyo ro asëñix!» ⁴² Lëmëta in ga këņo sëka Yesu, ayël an şangën këņo. Reba këņo şet, do ko xënëcëtarand gër ebar. Barikan Yesu xeyëxaxën këņo angoc aņëņëxax aņ, fakën këņo lëmëta in, do

W̃aš k̃eŋo s̃em. ⁴³ Dek b̃er hi bax na b̃en šaran k̃ebi ga wat k̃eni m̃ene panga ind Kaxanu in̄ it̃em ex.

Nand babi šarand̃era end ri baxo Yesu mondako na, m̃eŋ fel k̃ebi b̃es̃efan b̃erex̃em b̃en: ⁴⁴ «W̃en c̃eŋ bax̃etin aye er k̃emun fel̃end g̃er̃egako in: W̃eno As̃eñiŵ ar ala an, al̃exw k̃ene l̃exw g̃er otaxan od bela.» ⁴⁵ Bari b̃es̃efan b̃en abi p̃eni bana eyeyan elo; end šonayak ebax g̃er orenik oreb̃en m̃eŋ s̃ekwanax̃en bani ebi p̃eni, do bani ỹedand eno m̃eka ebi paŷ̃en.

End as̃efan al̃engw eŋ

⁴⁶ Ata b̃es̃efan b̃en k̃eni šamp̃erend end ba noŷo ŷap k̃eŋo exo gi al̃engw g̃er enga endeb̃en eŋ. ⁴⁷ Ga nang ko Yesu ang bani ỹeland g̃er oŵ̃ekw oreb̃en ak, felaw k̃eŋo itox do xw̃et k̃eŋo ler g̃er ndex̃em. ⁴⁸ Ata re ko: «Ar k̃eŋo xw̃etaya yo itox ang in̄o ro ak, n̄e end oŵac oram, w̃eno d̃eŋ xw̃etaya ke. Do ar ke xw̃etaya yo, an̄eka xw̃etaya k̃eŋo ar laŵ̃en̄egu ke an. Enimin, ar ŵak exo bana g̃er enga endew̃en an, ex al̃engw an.»

⁴⁹ Ata re ko Šaŋ: «As̃eyali, ga wat̃egu k̃emo biyi ala ar k̃ebi ŵaỹend b̃eỹel g̃er bela g̃e oŵac orey ol. Afel fel k̃emo exo teb̃ gayik axi t̃ef̃end na ang biyi ak.» ⁵⁰ Yaka ko Yesu: «K̃ereno pel na exo teb̃ gayik ar b̃ayik aŋun merelind na an, arew̃en hi ko.»

End g̃er ingol ind B̃esamari eŋ

⁵¹ Ga k̃e sax̃egu bakey band ebax exo d̃ex̃eta g̃er ngw̃en ro baŋ, Yesu faŷ ko g̃er em̃ekw exo ye yaŋ g̃er Yerusalem. ⁵² Ata l̃engwali k̃ebi b̃erolaŵ̃en. Ga ye k̃eni, űat k̃eni n̄e ingol ind g̃er ebar ed Samari eno k̃eñ̄enaran̄ex. ⁵³ Bari b̃er g̃er ingol b̃en űep k̃eni eno kaca Yesu gayik g̃er Yerusalem baxo yend. ⁵⁴ Ga wat k̃eni eŋo, b̃es̃efan Šak do g̃e Šaŋ re k̃eni: «Axw̃en, ŷandi ki nde mi mac xodux or g̃er or̃en ol ebi cor bela b̃eŋo?» ⁵⁵ Yesu, ga fab k̃ebi, k̃ebi rex̃erand. ⁵⁶ Ata Yesu g̃e b̃es̃efan b̃en xuca k̃eni n̄e ingol ic̃exe.

End et̃ef ed Yesu eŋ

⁵⁷ And hi bani g̃er f̃eña aŋ, abat re ko: «Yesu, w̃eno g̃er ed k̃ey ye yo as̃ef k̃emi s̃ef.» ⁵⁸ Ata Yesu yaka k̃eŋo: «Ojak̃era ok g̃e oŵ̃ayi ex̃eni b̃ete oš̃el or g̃er or̃en ol g̃e oỹel ex̃eni, bari w̃eno As̃eñiŵ ar ala an, ado g̃e aŋombe ak axe gi ex na.» ⁵⁹ Fel k̃eŋo b̃ete ala aš̃exe: «W̃ej t̃ef̃eguye w̃eno.» Yaka ko: «Axw̃en teban̄ele me ye pere mo m̃exw̃etaw faba iram.» ⁶⁰ Re ko Yesu: «Teb̄el̄ebi b̄eš̄es̄ek b̄en eni m̄exw̄etar. Barikan w̄ej yel ey t̄ef̄et̄erax end owun or Kaxanu eŋ.» ⁶¹ Re ko ala aš̃exe: «Axw̃en, g̃er ed k̃ey ye yo w̃eno as̃ef k̃emi s̃ef, barikan teb̄ele m̄eni pelaw pere g̃er ndebi.» ⁶² Yaka ko Yesu: «Ar k̃e ŷan̄end g̃e šariŋyo do, exo n̄ekonand gand epoy, axo gi ex na ar š̄enene g̃er owun or Kaxanu.»

10

End b̃es̃efan of̃exw ocongoxi g̃e b̃exi eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Axw̃en an sana k̃ebi b̃ete bela of̃exw ocongoxi g̃e b̃exi b̄eš̄exe do laŵ̃en k̃ebi eni ye b̄exi b̄exi dek bangol baŋ do dek ed ebax exo ye m̃eŋ el. ² Eni yex̃en fel k̃ebi: «Ekana ed bened̄a el an̄eka űat̄ek mbaŋ ex andiyen aŋ, bari ani űemb ex na b̄erandiyen b̄en. Awa karayino Axw̃en oš̄enga an ebi panaw b̄ete b̄erandiyen b̄eš̄exe. ³ Yeyin, n̄e edaŵ̃en emun ang opeŷ od š̄it g̃er oj̄lemu fo. ⁴ ŷoweŷ k̃eren m̄elalind na: ax gi ex na kod̄i g̃er b̄emboto, ax gi ex na ambaŋ, ax gi ex na baped. B̄ete k̃eren̄ebi c̄emand na b̄er k̄en fed̄end g̃er f̄eña b̄en. ⁵ G̃er iciŵ ind k̄en űat yo deyind̄en pere: “Cotin obetak or ŵ̄elan̄egu k̄emun ol!” ⁶ Anḡem̄ene ala ex̄ena ar ḡe obetak, m̃eŋ k̃e šot obetak olo! Anḡem̄ene ala ax gi ex na, eŋun bayi. ⁷ Bayiyind̄en g̃er iciŵ in̄o na; yambind̄en do cebind̄en er k̄enun ȳel in. Arandiyen an al̄eba k̄eno

lēband. Këren dëfarand na de gë iciw̃ gë iciw̃. ⁸ Gër angol and kën fiat yo do bela bën enun kwëtaya, yambindën er kënun yël in. ⁹ Pakënindënëbi bësëxwëra bën do pelindënëbi bela bën mène owun or Kaxanu ol fiatënëgu këbi. ¹⁰ Barikan gër angol and kën fiat do bela bën eni nöp enun kwëtaya, yeyin gër bakwëndaya bandebën, en de: ¹¹ “Obar od angol andewën od lëkak gër osapar orebi oñ këmi fëxwëcand. Nangin mène owun or Kaxanu ol wëlaw bami nës gër ndewën ro.” ¹² Ga re këme yatir kiti, bër lëg bax gër Sodom bën këbi sax gë bela bër angol aņo bën✧».

End bangol band Korasen do gë Betësayida eņ

¹³ «Eñëñëx etëm këņun wëcan wën bela bër lëgëk gër bëngol bënd Korasen do gë Betësayida bën! Kido becarax bend ri këme gër ndewën beņ wat bani bela bër gër owar or Tir do gë Sidon bën, anëka fo nëngwët doni ola orebën ol do eni denitara në end beñëñëx bendebën mocuda ojabote do moñëpa gër eyëwën. ¹⁴ Mëņ ex yatir kiti, bela bër lëg bax gër owar or Tir do gë Sidon bën abi copa na ang këņun šopa wën ak. ¹⁵ Do wën bela bër gër angol and Kafarënowum bën, ako nde yëla kën yaņ gër orën këņun fela Kaxanu? Bëtëdëņ, gëd gër wur ir bësësëk këņun lat. ¹⁶ Ar këņun baxët an wëno baxët ke do ar këņun beš an wëno beš ke. Ar ke beš an, në ebeš eņo ar lawënëgu ke an.»

¹⁷ Bësëfan ofëxw ocongoxi gë bëxi bër lawën babi Yesu bën bakaraw këni gë onënga fo do këni rend: «Axwën, ado bëyël bën dëņ ari bani rind er këmëni fel gër owac orey in.» ¹⁸ Yesu yaka këbi: «Awat bamo watënd Sindan ga ko latiw elod gër orën ang ebingara fo. ¹⁹ Ayël yël këmun panga in enëbi bëñaxënënd bandën baņ, oxwël ol, do gë dëk panga ind arangoyëra in, do eñëñëx aņun gi na. ²⁰ Barikan nëngandëraleņun end ga yëgw ko Kaxanu omac odewën ok yaņ gër orën eņ, bari kërex gi na gayik bëyël kë rind er kën re in.»

²¹ Amëd aņo, Yesu yëm ko gë onënga or yël baņo Angoc Amënëk ol, ata ko rend: «Ašëkwa këmi šëkwand Faba, wëj Axwën ar orën gë ebar an gayik ašon šon këyëbi beņo bërenik bën, bër gë onden bën, do nangën këyëbi bërëtoc bën. Eyo, Faba mondako ebax anjëlän andey aņ. ²² Faba sebën ke dëk bey bën, do ang nang ke wëno Asëñiw̃ ak, ala axe nang ex na mondako. Bëte ang nang këmo wëno Asëñiw̃ ak, ala aņo nang ex na mondako. Wëno do gë ar yandi ke mo nangën an fo, nang këmo.» ²³ Ga šena ko gand bësëfan, fel këbi: «Nëngandëraleņun wën bër kë watënd er kën watënd in! ²⁴ Ga re këme, bëlawënel bëranjëm do gë bemun bendanjëm yandi babi eni wat er kën watënd in, bari ani wat ex na. Ayandi yandi babi eni wël er kën wëlënd in, bari ani wël ex na.»

End apënëtal and Asamari eņ

²⁵ Ata yow ko na ašalen eņo di atëy. Wëka këņo: «Asëyali, inew̃a këme ri me cotaxën aniyän and din aņ?» ²⁶ Yesu yaka këņo: «Ine yëgw këni gër acariya? Wëj ine fën këy?» ²⁷ Yaka ko ašalen an: «Ijanëlo Kaxanu, Axwën arey an, gë yomb irey ak dëk, gë anjëlän andey ak dëk, gë panga indey ak dëk, gë aniyän andey ak dëk. Do bëte balindëlexi end ašandax eņ, ang ki balënd end gaf irey ak.» ²⁸ Re ko Yesu: «Ata šenene yaka këy! Diyind mondako ata këy šot aniyän and din aņ.» ²⁹ Barikan ašalen an ga yandi këņo exo masinaya mène ar šenene hi ko, wëka këņo Yesu: «Do noyō wa ex ašandawën an?» ³⁰ Ata Yesu yaka këņo: «Mondako bax end asošan ar xani bax gër Yerusalem do ko yend gër Yeriko. Fiat ko në er xaš bani bërek bëxe yax gër fëña. Ga radën këno, sëra këno, xandëra këno dëk o yënga oņ. And xëm këno xali bel ko aņ, seb këno bëdëcët gër ebar, në emëkw na fo do kwël ye këni. ³¹ Nangërexe eņo, ašadaxan abat ko yend bëte fëña ir ond gër Yeriko in. Ga šanan këņo ala ajo, beš këņo kwël gë enëkona këm. ³² Fiatëgu ko bëte na arandëwëra and Lewi. Ga wat

këŋo ala ajo, mëŋ bête beŝ këŋo gë enëkona këm. ³³ Barikan and ñatëgu ko Asamari na gër ed hi baxo ala ajo aŋ, wat këŋo bédécèt gër ebar. Ata xaÿënan këŋo. ³⁴ Ga sêka këŋo, fëxwécëra këŋo gë ngoy ed sembaÿëra ko el. Bête nëmëra këŋo gë ogu, fëlëndëran këŋo. Fela këŋo, xwët këŋo yaŋ gër fali irexëm, do kwël wëla këŋo gër iciw ind bëliyer eŋo korax. ³⁵ Ga xeyëk, Asamari an yëpët ko batama baki band kodï yël këŋo axwën iciw ind bëliyer an do re ko: “Koranële ala ajo. Angëmëne kodï ir yël këmi in ax gi ex na gwac, gwëre mi ñatati yatir këme bakaw.” ³⁶ Yesu ga ñata ko apënëtal aŋo, wëka këŋo aŝalen an: «Gër bela bësas bër sêk baŋo ala ajo, ar fe wa hik aŝandaŵ arexëm an?» ³⁷ Yaka ko aŝalen an: «Ar xaÿënan baŋo an.» Ata re ko Yesu: «Awa wëj bête yel ey dixënd mondako.»

End Marët do gë Mari eŋ

³⁸ Ga këni ye Yesu gë bësëfan bërëxëm bën, ñat këni në ingol. Ga xaca këbi asoxari ar bano wácënd Marët, wëla këbi gër ndebën. ³⁹ Marët gë iminëm itoxari ebaxo do bano wácënd Mari. Mari ÿëpa ko gër osapar or Axwën do këŋo baxëtënd. ⁴⁰ Ata Marët mëŋ ko xëlënd gabat gër atoxari. And sêka ko gër Yesu aŋ, re ko: «Axwën, aÿapan nde ÿapan ki ga seŝ ke Mari gabat gër atoxari? Pelëlo wa exe dëca.» ⁴¹ Yaka këŋo Axwën an: «Marët, Marët, wëj er këy rendërand do këy xëlënd gër edi ed bebëranjëm. ⁴² Xarak emat ÿapëk exi balënd gër aniyen. Eŋo sana ko Mari do ala ax gi ex na ar këŋo xan.»

11

End Cale eŋ

¹ Akey amat, Yesu bax ŝalerand gër ed ebani gë bësëfan bërëxëm bën. And ñata ko aŋ, aŝëfan abat wëka këŋo: «Axwën, tëyalilëbo wa cale in ang sëyali këbi Ŝaŋ Batis bësëfan bërëxëm ak.» ² Ata re ko Yesu:

«And kën ŝalend aŋ, deyindën:

“Faba, nangëralexëni dëk mëne oŵac orey ol oŵënëk ex yowëlex owun orey ol!

³ Yëlindëbo key yo key er këmi yamb in!

⁴ Tebanindëbo bamena bandëbi baŋ,

Ang këmëni sebanënd ak biyi bête bela bër këbo wënanënd bën.

Këreyëbo tebeli na eñëŋenax eŋ”.

⁵ Yesu baŝ ko bête: «Cale in er wëndërek gë endey end ala ar yek gëmëd gër lawo irexëm eŋo kara: “Lawo, yëluye wa bamburu batas. ⁶ Lawo iram ñatëguk gër ndëbi, do amo cotën ex na er ko yamb in.” ⁷ Angëmëne lëf gër ed laki ko yakaw ko lawo irexëm mondako: “Wëj, këreyëbo nëngëtëra na dë, ebët el anëka fëra këmi, wëno gë obaŝ oram ol anëka lakira këmi, ame kor na me kani mi yël bamburu.”

⁸ Ga re këme, ala ajo axani ko xani eŋo yël er këŋo xarand lawo irexëm in. Ga këŋo lëbëlëba ko xanixën eŋo yël dëk bebër këŋo xarand bën, bari ax gi ex na dë gayik lawo irexëm exo. ⁹ Do wëno mëŋ këme rexënënd: “Karayindëno Kaxanu eŋun yëlëraxën, calayindën en cotaxën, tëmbindën enun përetëanaxën ebët el.” ¹⁰ Gayikwa ar kë xarand an, ayël këno yëlënd; ar kë ŝaland an, aŝot ko ŝotënd, do ar kë sëmbënd an, afërëtën këno fërëtënënd ebët el. ¹¹ Ang hi kën ro ako, sëm ir itox nde exëna ir këŋo yël andën aŝëniw, xarak ekan xara këŋo? ¹² Ba eŋo yël ekwël, xarak eñëŋen xara këŋo? ¹³ Angëmëne ang xwëj kën yo, anang nang kën eyël ed er yek obaŝ orewën el, kaŝ ex ngwa Kaxanu, mëŋ ar hik yaŋ gër orën an, ayël këbi yël Angoc Amënëk aŋ bër këŋo xarand bën.»

¹⁴ Ata Yesu këŋo nęcëtënd angoc añëŋenax në amuma. And ŝan ko angoc añëŋenax aŋ, ala an ÿana ko ko yeyandërand ŝenene. Ata bela bën ang ebani amëxwër ak

ŝarandëra këbi. ¹⁵ Barikan bërëmar këni rend: «Wëni ba ax gi ex na nde gë panga ind Yëngëtir iŋ, emun end bëyël eŋ këbi nəcëtënd bëyël bën!» ¹⁶ Bëte bësëxen këni ŝaland eno di atëy. Wëka këno ebi din ecarax eni nanganaxën mëne gër orën xaniw ko. ¹⁷ Ga nang ko Yesu ang bani yëland ak, re ko: «Angëmëne bela bër owun obat ebi kucarënd, owun olo alati kë lati, do bëciw bëŋ ex yëcar imat imat. ¹⁸ Angëmëne Sindan ebi merelind bër ex gër owun orexëm bën, mondake ke bayi owun orexëm ol gayikako kën rend mëne gë panga ind Yëngëtir iŋ këmëni nəcëtënd bëyël bën? ¹⁹ Angëmëne wëno gë panga ind Yëngëtir iŋ këmëni nəcëtënd bëyël bën do obaŝ orewën ol cëŋ, gë panga ind noŷo kënëbi nəcëtënd? Mëŋ rexën këme obaŝ orewën ol fo këŋun xiti! ²⁰ Barikan angëmëne gë panga ind Kaxanu iŋ këmëni nəcëtënd bëyël bën, awa wën anëka ūatënëgu këŋun owun or Kaxanu ol. ²¹ And ko nëkonand ala ar gë ojaŵ aŋ yangana irexëm gë oŷënga or emer aŋ, bebër ŝotëra ko bën abayi këŋo bayi. ²² Barikan, angëmëne ala ar xuca këŋo ojaŵ exo yow do eŋo kor, ata këŋo xwëca dek oŷënga or emer or xwëta ko eŋ, do ebi yëlëra bela bën bebër xan këŋo bën. ²³ Ar ami bar ex na an, ar angoyëra andam ex. Do ar bayik axe dëcand na ebar an, në eyëc exo.»

End angoc añëŋënax eŋ

²⁴ «And ko ŝan angoc añëŋënax në ala aŋ, gër ed timëriŋ ko yend exo calarax ateyëtaya. Angëmëne axo cot ex na, ata exo yëlara: “Bakaleme tan gër iciw indam, gër ed ŝanëgu këme!” ²⁵ And ko ūat aŋ exo tək wacaca, ga fat këni do ŷaŋën këni. ²⁶ Ata ebi yen bangoc banjongëbaki bacëxe band xuca këŋo oxeŷ, eni dīl, do eni dëg lëf gër ala ajo. Awa ala ajo exo torond nëmëc ang baxo sorond añanar ak.»

²⁷ Ga ko yeyan mondako Yesu, asoxari abat gër amëxwër, bacan këŋo: «Nëngandëraleŋo asoxari ar rëw ki do yerin ki an!» ²⁸ Yaka këŋo Yesu: «Ey dedo wa, nëngandëralebi bër kë baxëtënd eyeyan ed Kaxanu do këni rind er rek bën!»

End amatinali acaraxik eŋ

²⁹ Amëd aŋo bani yëmbërëgund kaŝ-kaŝ bela bën do këno xetand Yesu. Ata na ŷana ko ko rend: «Bela bër gë okey oko bën bëyëŋënax exëni do këne wëkand ecarax. Ecarax end rin baŋo Kaxanu Yonas eŋ fo këni wat, ax gi ex na ecëxen. ³⁰ Ang hi baxo Yonas amatinali gër Bëninif ak, mondako fo këme hi wëno Asëñiŵ ar ala an amatinali gër bela bër gë okey oko. ³¹ Emun etoxari end gër ebar ed Saba eŋ, axani ko xanid yatir këbi xiti Kaxanu bela bër gë okey oko bën. Anëp këbi nëpëd gayik mëŋ në ebar ed caw xaniw baxo yow ko gër Yerusalem eŋo mëkara Salomon, emun end gë orenik osëm eŋ. Xarak wëno Asëñiŵ ar ala an wa xuca këŋo Salomon. ³² Bëninif bën axani këni xanid, yatir kiti, enëbi nëp bër gë okey oko bën gayik bën anëngwët nëngwët bani ola orebën ol ga wël këni epemëra ed Yonas el. Xarak wëno Asëñiŵ ar ala an xuca këŋo Yonas.»

Amatinali and lambo aŋ

³³ «Ala ax pëtënënd na lambo do exo kwët në er beŋ ba exo ŋob gë enëp. Barikan yaŋ gër akawaya ko xaŵ ebi ŋobaxënënd bër kë lilënd bën. ³⁴ Bangës bandey baŋ ex lambo ir eman in. Angëmëne bamëngw bayik dek eman kë xërikëra. Bari angëmëne ax bëngw ex na, dek eman kë hi gër ecamëdan. ³⁵ Awa titinal këdi kë nëngwëta angoben andey aŋ ecamëdan. ³⁶ Angëmëne dek eman endey eŋ xërikërak xali gë bebët ibatak ax gi ex na gër ecamëdan, dek kë xërikëra ang kë xërikërand sam exi ŋoband lambo ak.»

End Ofariŋeŋ do gë bësälën eŋ

³⁷ Nand baxo yeyan Yesu mondako na, farisenj ibat xara këjo exo ma eni yambërax gër ndebën. Ga hat këni, yëpa këni gër añambëraya. ³⁸ Ata farisenj in şaran këjo mbanj ga wat ko mëne Yesu axo nebara bana ang rëp bax ak damana eni yambëraxën. ³⁹ Ata Axwën Yesu re ko: «Wën ofarisenj ok, ed fac-fac el kën wënënyand ang ar kë nebënd odëyamb ed fac-fac el fo, xarak ed lëf-lëf el dek buyarëk. Lëf gër owëkw orewën namba ind bela, do gë oxeÿ fo xëñëk. ⁴⁰ Ata wën ofarisenj ok and an yëlarand na dëj ex de! Ax gi ex na nde Kaxanu ri këjo ala an gë eman do gë emëkw? ⁴¹ Yëlërayindënëbi bëxaÿënxaxik bën gë emëkw epeşax, ata fo kën hi bëwëñëk. ⁴² Bari anjun ye ex na wën ofarisenj ok! Awãş këno wãşënd Kaxanu dim ir esëngëng in, ir egwërend in, gë ir dek bebëlëg bebër ex në andëda bën, do kën langanganënd or şenene ol do gë anana and Kaxanu an! Bejo don rind nëmëc, kwëyarëxe bebër bayik bën. ⁴³ Anjun ye ex na wën ofarisenj ok gayik bon şan kën eñëpa ed gër ed kënun wat bela dek el, lëf gër baciw bacaleya. Bëte bon şan kën enun cëmarand gër bapedëraya. ⁴⁴ Wën anjun ye ex na gayik ang bañeg band lëmayak, do këni wëñërand bela nangërexe fo hi kën!»

⁴⁵ Ata aşalen yeyaneli këjo Yesu: «Asëyali, ang këy yeyanënd ako, biyi bëşalen bën këyëbo şirënd bëte.» ⁴⁶ Ata yaka këjo Yesu: «Wën bëşalen bën bëte, anjun ye ex na gayik ang këñëbi sëyalind bela ak mbanj sibëk, xarak wën gë təkër ak an tëyind na en tëf er kën rend in. ⁴⁷ Wën anjun ye ex na gayik wën kë bayënd bañeg band bëlawënel bër Kaxanu banj xarak bëxarëk bërewën bën dëj law këbi! ⁴⁸ Awa wën ex otede od bëxarëk bërewën ok. Ga kën bayënd ako bañeg banj, añan şan kën bebër ri këni bën. Bën law këñëbi bëlawënel bën, wën kën bayënd bañeg bandebën banj! ⁴⁹ Mëj rexën ko Kaxanu gë orenik orexëm ol: “Alawëneli këmëni lawëneli bëlawënel bëram bën do gë oparëxanda odam ok. Barikan mar enëbi daw, mar enëbi dixëra, ⁵⁰ mëj këmëni xitixën bela bër gë okey oko bën, do mëni mëka end oşat or dek bëlawënel bër lawëra këñëbi bëxarëk bërebën eñ, elod ga şanak ngwën in. ⁵¹ End oşat or Abel eñ këmëni şana emëka el do me şata end oşat or Sakari eñ, mëj ar law këno gër yangana ir Aciw and Kaxanu an, fëco angëb fëco ebët. Awëka këmëni wëka bejo bela bër gë okey oko bën.” ⁵² Etëm hi këjun wën bëşalen bën! Acoketaya and onangëran an rëxët kën. Wën dëj an dëlënd na, bëte bër şandi këbi eni dël bën, anëbi tebënd na eni dël.»

⁵³ And şan ko Yesu na gër iciw ind farisenj an, bëşalen bën do gë ofarisenj ok ga xoÿën këno xali, şana këni këno wëkarand bendanjëm. ⁵⁴ Mama bano wëkarand mondako exo yakaxën gë etëÿ edexëm el dëj end këno bonaxën eñ.

12

End bëconëşon eñ

¹ Ga xucak eñ, bela bën şarëreçu këni owëli owëli gër Yesu xali hi këni amëxwër atëm, do këni wëñëlrënd. Ata këbi felënd pere bëşëfan bërexëm bën mondako: «Kwëÿëtayin lewir ir ofarisenj in, gayikwa bën bëÿëñënxax bër kë labayand hi këni. ² Asorora fo këni sororand, gayik er këni şonënd in ax bo na, do end bej ax bo na. ³ Mëj ex, end kën yeyan gëmëd eñ, goyat këni wëlëra; end kën nekënek ar lëf gër banakaya band lëngwe eñ, yanj gër oyur këni femëra. ⁴ Wën odawo ok këmun felënd: Kërenëbi camënd na bër kë lawënd eman fo bën. ⁵ Afel këmun fel ar şapëk eno camënd an. Camino ar sam eño daw ala an, exo cot or gapak or exo dap enjëw eñ gër xodux. Awa ajo ex ar şapëk eno camënd an. ⁶ Ax gi ex na nde afan këñëbi fanënd bëndë bënjo batama baki? Bari Kaxanu inder gimatak anjo kwëyand na. ⁷ Ado aye nang ko Kaxanu bëmban benjëgwe hik gër ogaf odewën. Mëj ex, këren yëdarand na. Asëfan abat aram xurik ex këbën gë bëndë bendanjëm.»

End eyeyandëran ed sam-sam enj

⁸ «Ga re këme, ar kë reyand yo poyoma mëne aram hi ko, wëno Asëñiŵ ar ala an mondako fo këme ŷana me deyand endexëm enj gër omeleka od Kaxanu. ⁹ Barikan, ar ke yaxëta poyoma an, mondako fo këmo yaxëta gër omeleka od Kaxanu. ¹⁰ Do ar ke yeyanan yo aŷëñën, wëno Asëñiŵ ar ala an, Kaxanu aseban këño seban. Barikan, ar këño ŷir Angoc Amënëk an, eteban axo cot na. ¹¹ And kënun ŷana enun mëlarand kiti ed baciŵ bacaleya band bëšëwif an, do gër bër gapak, këreñun yëbund na end mondake kën yakad enj. ¹² Angoc Amënëk an këñun felëd amëd año dëñ ang kën yakad ak.»

End apënëtal and ar gë napul enj

¹³ Gër amëxwër, ala yeyaneli baño na Yesu, re ko: «Asëyali pelëlo abaŷe exe cet er sebëtan kënebo bëxarëk in.» ¹⁴ Yesu yaka këño: «Noŷo ri ke wëno axiti arewën, ba arëc arewën?» ¹⁵ Na ex fel këbi dek ang ebani ak: «Enjan ed kodi el ax ye ex na, gër ga ex yo kwëŷëtayin! Ala an, ang këño yera yo ax gi ex na napul in kë lëkaya aniyand andexëm an.» ¹⁶ Ata ŷom ko gë apënëtal año: «Mondako ri baxo ar gë napul an. Ga ŷandëra ko, ŷot ko xali eyamb el. ¹⁷ Wëlan këño ang ko wëxëta ak. Ga laki ko gëmëd, ko yëlarand: “Mondake këme ri eyamb elo? Në ine këme wëxëta? ¹⁸ Yo! Anëka nang këme ang këme ri ak. Owur onj këme yam me bay or nëmëc onj ex këñaxën dek eyamb edam el do gë napul iram in. ¹⁹ And këme ri mondako anj do mo pel enjëw endam enj: dodo wëno anëka yera ke! Napul iram in mbanj ex, bëniy bëndanjëm ke nëka. Gogo ošëb do gë ayamb alaki fo bayi ke!” ²⁰ Na rew ko Kaxanu: “Ata wëj and ay yëlarand na dëñ ex de! Gëmëd go dëñ këme xana enjëw endey! Do er wëxëta këy ijo noŷo wa kë xwën?” ²¹ Mondako këño hi ar xwëndak ebar ed napul fo an xarak año balënd na end Kaxanu enj.» ²² Ata Yesu fel këbi bëte bëšëfan bën: «Mëñ këme rexënënd, këren dendërand na end aniyand andewën enj, end er kën yamb enj, ba end er kën ŷudfa enj. ²³ Ax gi ex na nde aniyand and ala anj xëbënëk nëmëc gë eyamb yamb in, do eman enj nëmëc banjëm banj? ²⁴ Ax gi ex na nde anang nang kënebi banjërak banj: ani ñandërand na, ani kanarand na. Ani gi ex na gë owur, ani gi ex na gë bacac. Barikan, Kaxanu alëba këbi lëband. Xarak, wën xucak ex këbën gë ošël ol. ²⁵ Gako wën ang hi kën ako, noŷo wa kë xor exo baša bakey gër aniyand andexëm gë odendëran? ²⁶ Gayikako an kor na en cakën bakey bandewën banj, ine kën rendëraxënënd end bebër bayik enj? ²⁷ Kwitayin ang kë hind opëtëfët od ondës ak, ax diyenind na, ax banënd na bacole. Barikan mbanj kë yend owat ol. Ado Salomonj dëñ, gë dek enjarand endexëm ak, mëñ emun end gë napul isëm enj, abaxo ye na gwër fo gë ondës onj. ²⁸ Wën ata ekwëta etil ŷot kën de! Angëmëne Kaxanu mondako ko fëŷëpëŷënd ondës ond lëgëk dorogër apuŷ onj, xarak ecan gër xodux këni lap, kaŷ fo këñun fëŷëpëŷ wën bëte! ²⁹ Do wën, këreñun bund na ocal od er kën yamb, ba er kën ŷëb. Këren torond na mama gër banjëlan. ³⁰ Enimin, bebijo dek, bela bër benëng bëcëxe bën këbi balënd ocal ok. Anang nang ko Sorix irewën Kaxanu mëne aŷap ŷapëk en cot bebijo. ³¹ Kemënayindën ocal od owun or Kaxanu ok, ata këñun sënd bebijo dek. ³² Wën bër ex imëxwër ind sëf ke bën, këren yëdarand na. Wën yata këñun Faba gër owun orexëm. ³³ Panin bacota bandewën banj do kodi in enëbi yëlëra bëxaŷëanaxik. Cëlayayin në er bayik ax űesi na. Napul irewën in gil ex ir yanj gër orën gër ed ax kwët na: fën gër ed arek ax gi ex na, oyame ani gi ex na. ³⁴ Gayikwa gër ed ex napul irewën kë hind bëte anjëlan andewën anj. ³⁵ Giyindën din bëwëlëk, kapayindën enar enj, do odambo odewën ok bayilex ga kë lëkënd. ³⁶ Giyin ang bëriyenin bër ŷëni këño axwën arebi an ga ye baxo ekana. And ko űatëgu anj, eno përetëanaxën sam exo tëmëbëgu gër ebët. ³⁷ Nëngandërayindëlebi bëriyenin bëjo, bër këbi sëk ga ŷëni këno moñëpa bën! Dal in këmun felënd, axwën

an dëŋ kē nēmbara banjēm band andiyen, ebi pel eni ñëpara gër ed kēni yambëra, do ebi dëbara. ³⁸ Angëmëne exo ŋatëgu emëf ekarëk el, ba oxeya ol do ebi tək dašërëxe, mbaŋ kēbi nëngandëra bëriyenin bëjo. ³⁹ Aye fëni këŋun, ar nangëk amëd and ko yow arek aŋ, aferëna ko ferëna, aŋo teb na exo dïl gër iciw̃ indexëm. ⁴⁰ Wën bëte, këñënarayindën key yo key gayik ata kēme ñatëgu wëno Asëñiŵ ar ala an amëd and an yëla bana na aŋ.»

End apënëtal and bëriyenin eŋ

⁴¹ Na wëka ko Piyer: «Axwën, biyi nde këyëbo rend gë apënëtal aŋo, ba bela dek nde?» ⁴² Yaka ko Axwën an: «Axwën an anëngandëra këjo nëngandëra end awëxëta ar napul ar gë onden eŋ. Ga xwëta këjo këjo sebënanaxën eyamb yamb in ebi yëlënd bërexëm bën in nand kē ŋapënd na. ⁴³ Aye këjo nëngandërad ariyenin ar këjo sək axwën arexëm an ga ko ri er sebënan baŋo in. ⁴⁴ Dal in këmün felënd, ata këjo xwëtënan dek napul irexëm in. ⁴⁵ Barikan angëmëne xadëp ijo exo dend: “Axwën aram an cëŋ axo bo ex na ngëŋ exo ŋatëgu”, do exo kwënda ekem ed okadëp ocandaŵ otošan ok do gë okadëp otoxari ok, do exo kwënda bëte ošëb, gë ñambëran. ⁴⁶ Ata ko wāyiw axwën ar xadëp an yatir bayik axo yëla bana do nē amëd and axo nang ex na. Ašëwëra këjo šëwëra do eŋo narëndëra xali ang kënëbi narënënd bër gë oŋëpëgënan ak. ⁴⁷ Xadëp ir kē nang aye er ñan ko axwën arexëm in do exo dind mama dëŋ xali eŋo pënga, bacewën bandanjëm ko šot. ⁴⁸ Bari xadëp ir bayik ax nang ex na an do exo dind bebër ax ñap ex na bën, axwën aŋ təkër fo këjo šëw. Ar sebënan këno mbaŋ an mbaŋ këno wëka exo deya ba mondake ri ko. Do ar xwëta këno mbaŋ do fëxwën këno bebëranjëm an gë pit fo këno nëyali.»

End acapëra and nē end Yesu eŋ

⁴⁹ Yesu, ga ñata ko eŋo, re ko bëte: «Angodux yow kēme me pëtën gër ebar, ako ŋandi ke ex dëkëdo anëka. ⁵⁰ Xobuyi or kēme buyi ol, toro ind kēme soro in ex. Barikan, monëkan nëkan ke ex ŋatëgu! ⁵¹ Ako nde yëla kën mëne eni cot bela bën angwëlëra aŋ yowaxënëgu kēme gër ebar ro? Bëtëdëŋ, ga re kēme, axucarëra wa kēbi ŋana ebi kucarërand nē end oŵac oram! ⁵² Mëŋ ex, nē ekun ed bela bëco axucar kēbi xucar: bësas enëbi kel bëxi, do bëxi enëbi mereli bësas. ⁵³ Bëte nē ekun ebat, sëm in ebi kucar gë asëñiŵ, do nëm in gë abiŵ. Bëte nëm ir eñër in ebi kucar gë asoxari ar asëñiŵ an.»

⁵⁴ Yesu fel kēbi bëte amëxwër aŋ: «And kën wat aŋar ga xaniwëk acëla-eñaŋ, ataŋ kën rend: “Nē eyow ex tēb in.” Ata ex ŋat go. ⁵⁵ Do and kē xaniw ekoc ambëtëb aŋ, are kën rend: “Ayëka kē yëka.” Ata ex ŋat go. ⁵⁶ Wën bëyëŋënaŋ bër kē labayand hi kën, mondake kën xorënd en nang bebër kën watënd gër orën do gër ebar bën, do kën sëkwänënd eŋun pëni bebër ko rind Kaxanu bakey baŋo bën? ⁵⁷ Do ine kën sëkwänaxënënd eŋun pëni er ŋapëk en dind in? ⁵⁸ And këŋun xucar gë ala do en yend gër kiti aŋ, kemënal en ketën gër fëña fo. Ketënin dāmana en ŋat këdi kēbi fel axiti an eni mëla gër alëngw ar bënëkona exi përax. ⁵⁹ Ga re kēme, ay can na nēcëtërëxe dek kodï irey in xali gër biye ifelatar.»

13

End enëngwët ed ola eŋ

¹ Amëd aŋo, bela yow bax na fel këno Yesu end Bëgalile bër law̃ bafi Pilat eŋ. Er fel bano mëne kwël gër ed ri kēni šadaxa fo bar ko Pilat ošat orebën oŋ gë oyel orebën oŋ. ² Ata Yesu yaka kēbi: «Ako nde yëla kën bër ñaš kënëbi bëjo xurik ex gi bëwendëran gër dek ebar ed Bëgalile el? ³ Bëtëdëŋ! Angëmëne an nëngwët ex na ola orewën ol, wën dek mondako fo kën nemi.» ⁴ Wëka kēbi bëte: «Ayëla nde yëla kën mëne bela epëxw gë bënjongëbësas bër nemik ga wëcan kēbi faciŵ

batëndëndër band gër Silowe baŋ, xurik eni mendëra gë dek Bëyerusalem bën?»
⁵ Yaka ko mëŋ fo: «Bëtëdëŋ! Angëmëne an nëngwët ex na ola orewën ol, wën dek mondako fo kën nemi.»

End apënëtal andan eŋ

⁶ Yesu fel këbi bête apënëtal aŋo: «Mondako ri baxo ala ga rëf ko andan gër andëfa and reseŋ andexëm. And niyitak aŋ, yow ko exo kwëca ondan oŋ, sëk ko ax dëw ex na. Yow ko bête iniy ikënëm sëk ko mondako fo. ⁷ Ga bakaw ko iniy itasën iŋ sëk ko mëne andan aŋ ax dëw ex na. Ata fel këŋo ašën ar andëfa an: “Elod bëniy bëtas këme yowënd gër ekwëca ed fig bari ame təkënd na ga rëwëk. Njošël tan, ebar fo kë nexënënd.”» ⁸ Ata yaka këŋo: «Axwën, and doyijo aŋ, tebël! Wëno, anac këme nac jey do me di ndëbur iŋ. ⁹ Bamat šana arëw kë rëw. Angëmëne ax dëw ex na, gwëre ey njošëd.»

End asoxari aseŋik eŋ

¹⁰ Yatir akey and eteyëta ed Bëšëwif, Yesu babi sëyalind në aciw acaleya. ¹¹ Yatijo asoxari ar seŋin bano bëyël elod bëniy epëxw gë bënjongëbëtas yow baxëna na. Arëngwën rëngwën bano, do abaxo xor na gë təkër ak exo dëngwëta. ¹² Yesu, ga wat këŋo asoxari ajo, re ko: «Wëj, doru këy fak!» ¹³ Na ex hëmba, ataŋ asoxari an rëngwëta ko, do këŋo šëkwand Kaxanu. ¹⁴ Ata xoŋ ko alëngw ar aciw acaleya an gayik Yesu afakën fakën këŋo ašëxwëra an yatir akey and eteyëta. Fel këbi amëxwër aŋ: «Bakey banjongamat ex band andiyen baŋ, yowëndën enun pakën bakey baŋo, bari ax gi ex na gë akey and eteyëta!» ¹⁵ Axwën Yesu yaka ko: «Wën bëyëŋënax bër kë labayand hi kën! Ax gi ex na nde ala kala, yatir akey and eteyëta, afët këŋo fëtënd engas endexëm eŋ, ba fali irexëm in eŋo mëla gër aňambëraya, do gër ed ko šëb men? ¹⁶ Asoxari ajo, ar andëwëra and Abëraxam ex do Sindan fok baŋo mondëngw elod bëniy epëxw gë bënjongëbëtas. Mondake wa bayik aŋun ŋapan ex na mopët yatir akey and eteyëta?» ¹⁷ Ga ko yeyan mondako Yesu, šëfënanëra këbi dek bër šus baŋo bën. Barikan, bëranjëm nëngandëra babi gër amëxwër ga këni wat dek bënjekax bend baxo rind beŋ.

End apënëtal and atëx and mutarëd eŋ

¹⁸ Yesu re ko bête: «Gë ine wëndërek owun or Kaxanu ol? Gë ine këme wätinali?»
¹⁹ Watin gër wëndërek in: ang enjëlir end mutarëd end nef ko ala në andëfa andexëm fo ex. Ga lëgëk, rafëk, ata ošël or gër orën ol yëlëra këni gër bënini.» ²⁰ Šom ko bête: «Gë ine këme wätinali bête owun or Kaxanu ol? ²¹ Watin gër wëndërek in: ang lewir ir nëgali ko asoxari gë pix ga sëyi ko okilo otas fo; and wëtëk aŋ fufëk dëm.»

End ebët ed mërey eŋ

²² Yesu, ga ko ye ond gër Yerusalem oŋ ko xucand bangol baŋ: baŋo batil, baŋo batëm, do këbi sëyalirand. ²³ Ata wëka ko ala: «Axwën, mbaŋ nde exëni bër kë fex bën?» Yaka ko Yesu: ²⁴ «Kemënayin en dël gër ebët ed mërey. Ga re këme, bëranjëm këbi xacëraf eni dël bari ani korëf na. ²⁵ And ko xani axwën iciw an do exo përa ebët aŋ xarak wën fac bayi kën, ata kën ŋana en tëmbënd do eno macënd: “Axwën! Axwën, përetënëlebo!” Ata këŋun yakaw mëŋ: “Wën nobën ex wa? Wëno amun nang ex na de?” ²⁶ Do wën en dend: “Kwital wa, gë fiyi ga bane yambërande do bane šëbërande andamat, gër opëña od angol andëbi do bayëbo sëyalirand.” ²⁷ Ata eŋun yakaw bête: “Ga re këme, ame nang ex na ba feye xaniw kën. Ado pacanaxëne wën dek bëwendëran bëjo.” ²⁸ Awa and kënebi ŋana enëbi watënd bëxarëk bërewën aŋ: Abëraxam, gë Isak, gë Yakob do gë dek bëlawënel bër Kaxanu bën lëf gër orën, xarak wën fac lap kënun, ata kën ŋana en tesënd do en ŋatayand ebasa el. ²⁹ Bër kë lil

gër orën bën, er këni yowëraw: bëjo apën-eñan, bëjo acëla-eñan, bëjo ambëng, do bëjo ambëtëb. Bën kë hi gër ñambëran. ³⁰ Awa mëñ ex bemban bën kë hi bëlëngw do bëlëngw bën bemban.»

End Yerusalem eñ

³¹ Amëd aņo Ofariseñ sëka baņo Yesu, do fel këno: «Erod në ecala exi! Angëmëne ay gër ex na, alaw̃ ki law̃!» ³² Yesu yaka ko: «Yeyin eno pelëx yakëra ijo, dorogë ecan në enëcët emëni bëyël bën gër bela, do në epakën emëni bësëxwëra bën, nambik këme ñata dek. ³³ Awa dorogë ecan ÿapëk me kuca, nambik me ñat gër Yerusalem gayik ax mënd ex na alaw̃enel ar Kaxanu exo cës në angol acëxe.» ³⁴ Ata Yesu ko ÿaw̃ënd angol and Yerusalem aņ: «E Yerusalem, wëj këbi law̃ënd bëlaw̃enel bën do wëj këbi fëtërand gë oxañ xali eni cës bër ki law̃eneligund Kaxanu bën. Wëno añandi baxe ÿandi mëni ñar obaš oreñ ol ang këbi ñarënd ecare obaš oreñëm dila gër obafe odexëm ak. Bari wën an aņun ñandi ex na. ³⁵ Awa Kaxanu añañëta ko ÿañëta angol andewën aņ. Ga re këme, ane wat na xali yatir këñ red: “Dodo bëtalexo ar kë yowënd gë ow̃ac or Axwën an!”»

14

End ašëxwëra eñ

¹ Akey and eteyëta ed Bësëwif ebax, Yesu ye ko në iciw̃ ind alëngw ar ofariseñ eni yambërax. Bër ebax na bën këno nëkonand aye Yesu. ² Ašëxwëra hi bax na gër iciw̃ iņo, ata këno sitinalind ba afakën këño fakën. ³ Ata Yesu wëka këbi bësëyali bësälän bën do gë ofariseñ ok: «Mondake rek acariya andëbi aņ end akey and eteyëta eñ? Añap nde ÿapëk epakën ed ašëxwëra el?» ⁴ Ata bën xor këni. Yesu mëñ, ñëmba këño ašëxwëra an, fakën këño do fel këño exo mañi. ⁵ Aņo wëka këbi bëte: «Ang hi këñ ro ako, noño këño seb cëpëtërexe atan ašëñiw̃ ba engas endexëm and ko lati polo në andu yatir akey and eteyëta aņ?» ⁶ Kaš-kaš wëlan babi ang këni yaka ak.

End ñambëran eñ

⁷ Ata Yesu fel këbi apënëtal bër w̃ac banëbi ñambëran bën ga këni xašër eno ketëna axwën ofëna an. Re ko: ⁸ «And ki w̃ac ala ñambëran aņ, këreyëño ketëna na këdi ko ñatëgu ar xuca ki or gapak. ⁹ Mbaņ ki šëfënan and këy xani ey ñëpax gër šaņ aņ. ¹⁰ Barikan, and këni w̃ac në ñambëran aņ, yel ey ñëpa gër šaņ. And ko ñatëgu axwën ofëna aņ, ata ki fel: “E lawo, tëkanaw ro!” Mondako ki rafën ogës od dek bela bër xetëra këñ gër eyambëran bën. ¹¹ Mëñ ex ar kë w̃asinayand mëne ar gapak hi ko an, mëñ fo këño šëfënan. Ar bayik ax dafënan na an, Kaxanu këño rafën.» ¹² Yesu, ga ñata ko eņo fel këño axwën ofëna an: «And këyëbi w̃ac bela en yambëra ecemar ed goyat ba ed genëka aņ, këreyëbi macënd na odawo oday, ba bobinëx, ba bër nëng irey, ba bër gë napul, ba bëraketa andey gayik bën axor këni xor eni mašën. ¹³ Barikan, macindëbi bëxañëanaxik, bëseñik, bëšiw̃ëk. ¹⁴ Aye ki nëngandëra gayik bën ani cot na er këni w̃ašën in. Kaxanu ki w̃ašënëd yatir këni xani gër ecës bër šenene bën.»

End apënëtal and ñambëran itëm eñ

¹⁵ Ga ñaxët këno Yesu ga ko yeyan mondako, rew ko ala: «Nëngandëralenjo ar kë hixeli gër ñambëran ind gër owun or Kaxanu an.» ¹⁶ Yesu yaka këño: «Mondako ri baxo ala ga w̃ac këbi bëranjëm ñambëran. ¹⁷ And feyëtëra këni aņ, law̃en këño ariyenin abat gër bër w̃acëgu babi ebi pelëx: “Yowën ngwa, anëka feyëtëra këni.” ¹⁸ Barikan, abat abat këni reyand okaya ga xey këbi eni yaka. Añanar an re ko: “Wëno ošënga yëc këme na do afo me ye me nëkonëgu. Axara xara këmi pelëxëyo axwën arey aņ exe teban.” ¹⁹ Axinëm an re ko: “Oxey epëxw or ÿaneñ yëc këmëni

do afo mēni tēyi ekap el. Axara xara kēmi pelēxēyo axwēn arey aṅ exe teban.”²⁰ Re ko bēte ašēxen: “Wēno cēṅ ecede fo yēr kēme, mēṅ bayik ame kam na me yeli.”²¹ Ga baka ko ariyenin an, felēx kēṅo dek beṅo axwēn ofēna an. Ata mēṅ xoṅ ko xali, do re ko: “Awa kucal ataṅ eyēbi macēraw bela bēn gēr bakwēndaya do gēr ocanditēra. Macuyēbi ado eni gi bēxaṅyēnaxik, bērēgobo, bēseṅik, bēšiwēk.”²² Ga bakaw ko ariyenin an, re ko: “Axwēn anēka wācēraw kēmēni ang re bay ak, barikan yer bayik bañēpara baṅ.”²³ Ata axwēn ofēna an fel kēṅo bēte ariyenin an: “Tēfēl opēña ok, do tar okece ok, nēṅaliwēyēbi bela bēn eni yow xali eni pēxw gēr iciw indam ro.”²⁴ Ga re kēme, bēr felawēk bējo gabatak ax tēyi na eceamar edam el.”»

End etēf ed Yesu eṅ

²⁵ Amēxwēr atēm baṅo sēfand Yesu. Ata šena ko fel kēbi: ²⁶ «Ar ke sēf wēno an, balindēleṅo endam eṅ nēmēc: gē end nēm gē sēm eṅ, gē end alindaṅ eṅ, gē obaš orexēm eṅ do gē end bobinēm eṅ. Balindēleṅo bēte endam eṅ nēmēc gē end aniyān andexēm eṅ dēṅ. Aṅo fo ko hixēn enim ašēfan aram. ²⁷ Ar kēṅo xey yo toro do gē ecēs nē end oṅac oram, axo kor na exo gi ašēfan aram. ²⁸ Ang hi kēn ro ako, ar kēṅo yāndi exo bay baciṅ batēndēndēr an pere ko yēpa exo pēn kodī in, exo nangaxēn ba aḥataxēn ko ḥataxēn obay ol. ²⁹ Angēmēne exo ṅana obay ol do exo di mondako dēṅ orēda oṅ, do exo takēndēr, alēš kēno yāna eno dēšēnd bela bēn. ³⁰ Are kēno yāna eno dend: “Ala ajo anēka sēkwan ko ngēṅ obay ol, axo kor ex na exo ṅata.”» ³¹ Yesu re ko bēte: «Emun end kē yend eṅo mereli ecandaṅ eṅ, anēkon ko nēkon ba awēnd wēndēk gē ocoroda owēli epēxw odexēm ok eni cēxwar gē ar gē owēli alapem an. ³² Angēmēne aṅo mēndan ex na, caw fo ko bayiw arangoṅyēra an ebi dāwēn bela eno mēka mondake kēni ri angwēlēra aṅ. ³³ Mēṅ ex, ar ax teb ex na dek er šot ko exe tēfaxēn an, axo kor na exo gi enim ašēfan aram.»

End ongal eṅ

³⁴ «Ongal oṅ er šenene ex, barikan and kē zac aṅ edap fo kē bayind? ³⁵ Ongal okacax oṅ ofēcak ax gi ex na gēr ebar, bēte ax gi ex na ndēbur, alap fo ex. Awa ar gē anēf an baxētēlexo.»

15

End apēnētal and ifeṅ eṅ

¹ Akey amat, dek bēsēf bēr šagale bēn, gē bēwēndēran bēn sēka kēno Yesu eno baxēt. ² Ata Ofariseṅ ok do gē bēšalen bēn ga kēno rena, kēni rend: «Ajo er wata ko ebar ed bēwēndēran eni yambēra gē bēn.» ³ Ga wata ko Yesu, fel kēbi apēnētal aṅo. ⁴ «Ang hi kēn ro ako, ala ebi cot opeṅ kēme do eṅo nem ibat. Abi teb na nde ofēxw ocongonax gē ocongonax ok gēr apuṅ eṅo calaxēn ir nem kēṅo in? ⁵ And kēṅo wat aṅ, ata kēṅo weniw gē onēnga fo. ⁶ Do and ko ḥat gēr iciw aṅ, ebi macēraw bēcandaṅ bēṅ do gē bēraketa bēn, exo de: “Ene mēkēṅaraye wāc kēmūn, ifeṅ ir nem bamo in wat kēmo!” ⁷ Awa ga re kēme, mondako fo kēbi nēngandērand nēmēc Kaxanu gē bēr hi kēni gēr orēn bēn end aṅwēndēran abat ar nēngwētēk ola orexēm eṅ gē end bela ofēxw ocongonax gē bēcōngēbēnax bēr šenene, bēr bayik abi bal ex na eni nēngwētēk ola orebēn bēn.»

End apēnētal and asoxari ar nemēk kodī eṅ

⁸ «Angēmēne asoxari exo cot batama epēxw band kodī do exo dāpēta amat lēf gēr anakaya, ax gi ex na nde ata ko fētēn lambo exo pat aye iciw in gēr ocal? ⁹ And ko wat aṅ, aṅac kēbi wāc bēcandaṅ bēṅ do bēsoxari bēraketa bēn, ebi pel: “Ene mēkēṅaraye wāc kēmūn, atama and kodī and nem bame aṅ wat kēme.” ¹⁰ Awa ga re

këme mondako këbi nëngandërand omeleka ok gër lëngw ir Kaxanu and ko nëngwët awëndëran abat ola orexëm aņ, do exo teb beñëñenax bend baxo rind beņ.»

End apënëtal and itox ind nambërak eņ

¹¹ Ata re ko bëte Yesu: «Mondako ri baxo ala ar gë ocambenjar oki. ¹² Akey amat, șambenjar ibeja in fel këņo sëm: “Faba, yëlële tan oșet oram ol gër napul ir këmi bëtelid in.” Ata sëm șetëndër këbi. ¹³ Ga xeyërak, șambenjar ibeja in nëmb ko dek er șot baxo in gë kodî, do ye ko kwël në ebar ed caw, gër ed nëxendërax baxo napul irexëm in gë eñac. ¹⁴ And nexën ko dek aņ, bayi ko taxan. Ata fëtëk enjo gër ebar elo. ¹⁵ Enjo eņ ga xumak, lil ko oxadac or bambëxwëbëxw. ¹⁶ Bandëmar dek baņo ŷandind exo yamb er banëbi xobëñënd bambëxwëbëxw in, bari ala abaņo yël na. ¹⁷ Amëd aņo fëris këņo onden oņ, ata ŷana ko ko yëlarand: “Aseb fo këni sebënd ecemar el bërândiyen bën gër ndebi. Do wëno këme rind me cës enjo eņ ro. ¹⁸ Maŷileme saxëk. And këme ħat aņ me de: E faba, awënan wënan këmo Kaxanu do awënan wënan këmi wëj bëte. Ado wëno ame bo ex na itox indey! Këreye macënd na asëñiwën! ¹⁹ Gileme arândiyen andey fo.” ²⁰ Ga yëlara ko na mondako, xani ko do kwël wăŷi ko. Caw fo bayiw baxo ga watëgu këņo sëm. Ga xaŷënan këņo, xacëra këņo gë ongër fo, wëga këņo bëxiß gër egëla. ²¹ Ata re ko asëñiw: “E faba, awënan wënan këmo Kaxanu do awënan wënan këmi wëj bëte. Ado wëno ame bo ex na itox indey! Këreye macënd na asëñiwën!” ²² Barikan, sëm fel këbi bëriyenin bën: “Maraliwën acud and gë oñanjen aņ. Dënino anëna aņ gër imasa, do pedino baped ħaņ gër osapar. ²³ Yebëguno engaș ekwëlëxwël eņ, enëņo ñașe. Doro ofëna osëm këmo rin asëñiwën. ²⁴ Yowën, er yëla bame anemi nemi ko barikan wăŷiw ko abëngw. Anem nem bamo barikan anëka wat këmo.” Ata yowëraw këni bela bën gër ofëna. ²⁵ Xarak șambenjar ixarëk in gër oșënga hi baxo. And baxo wăŷi gër iciw genëka aņ, wël ko angon aņ; bela ga këni wandëra gër yangana. ²⁶ Ata wăc këņo ariyenin abat eņo mëka ba ine ex gër iciw. ²⁷ Yaka ko: “Abinëx wăŷiwëk do gayik abëngw fo ħatëgu ko, sorix ħașën këņo engaș ekwëlëxwël eņ.” ²⁸ Mëņ ga xoŷ ko na, ħisa ko kwël, ħëp ko exo dîl gër iciw. Ata sëm șan ko eņo karaw. ²⁹ Ga këņo yifara exo ħat gër iciw, yaka këņo: “Wëno bëniy bëndanjem këmi riyeninënd ang xadëp fo, elod ame ñëp ex na bapela bandey baņ, bari elod aye yël ex na imeci ind këmo yak wëno gë bëcandawën bëndam beņ! ³⁰ Barikan and ħatëgu ko asëñix aņ, ħașën këyo yer engaș eņ, xarak mëņ yambëk napul irey in gë bësoxari bëșëxwëpëtaxik.” ³¹ Ata re ko sëm: “Oko asëñiwën, wëj elod aye teb ex na do eram in er ey ex! ³² Nätëgu gër ofëna or rin këmo abinëx ir yëla bame anemi nemi ko barikan wăŷiw ko abëngw, anem nem bamo anëka wat këmo!”»

16

End apënëtal and awëxëta ar kodî eņ

¹ Yesu fel këbi bëte bësëfan bën apënëtal aņo: «Mondako ri baxo ala ar șot baņo awëxëta ar napul irexëm. Ga wata këno mëne awëxëta ar napul an në enëxen exo napul in, fut këno gër axwën arexëm. ² Axwën an ga wăc këņo awëxëta ar napul an do wëka këņo: “Ine këme wëlënd? Deyal ang wëlaya këy napul iram ak? Yeye exe nekone gayik ay bayi na awëxëta ar napul iram!” ³ Damana exo tebaxën andiyen, awëxëta ar napul an re ko: “Mondake këme ri gayikako axwën aram an në ekan exe andiyen and emëlaya ed napul aņ? ŷaneŷ in axe yël ex na do okar ok așëfën ex.” ⁴ Ata re ko: “Yo anëka nang këme ang re këme ak ene dëcaxënënd bela bën ecan ecan and këme seb andiyen and emëlaya ed napul aņ.” ⁵ Ata wăc këbi abat abat bër ŷomëxara bax bën. Wëka këņo aŷanar an: “Wëj, yëgwe ŷomëxa bayo axwën aram an?” ⁶ Yaka ko: “Bapeya keme band ugu ond olif.” Awëxëta ar napul an re

ko: “Awa kanal ikayëta in, gërëgako bapeya ofëxw oco fo këy wãš.” ⁷ Wëka këjo axinëm an: “Wëj cëj yëgwe yomëxa bay?” Yaka ko: “Ojabote keme od bële.” Fel këjo: “Kanal ikayëta in, gërëgako ojabote ofëxw ocongosas këy wãš.” Hata këbi ðek mondako. ⁸ Ata axwën an šëkwa këjo awëxëta ar napul asëmbak ajo.» Ata re ko bëte Yesu: «Mondako këni rind bela bër këbi balënd end aniyand and gë okey oko fo bën. Bën kë xëñënan end ecan ecan eñ nëmëc gë bër ex gër angoben bën. ⁹ Mëñ këme rexënënd calayindënëbi odawo gë napul isëmbak in, ata kën barëxëd gë bën gër aniyand and din yañ gër orën. ¹⁰ Ar hik mokwëta gë beb bebësil an mondako fo këjo bal bebër xëbënëk. Ar sëmbak gër bebër bayik ax ñëmb ex na an mondako fo ko sëmba gër beb bërãnjëm. ¹¹ Awa angëmëne an gi ex na bër mokwëta gë napul isëmbak ir gër ngwën ro in, noyö këñun sebënan napul ir ðal in? ¹² Awa angëmëne an gi ex na bër mokwëta gër er xwën ko ala ašëxe in, noyö këñun xwëtënan enjekax end ðal eñ? ¹³ Ariyenin gabatak axo kor na exo gi xadëp ir bëxwën bëxi. Enimin, afo eño ñan abat do eño cus ajo an. Afo eni wëlër gë abat do ebi kojër gë ajo. Mëñ ex, an kor na enëbi bara Kaxanu gë kodí in.» ¹⁴ Ata Ofarisenj ok, ga hi bani bëñan bër kodí, këno lëšënd Yesu ga wël këni ðek er baxo rend in gayik bën end kodí xurixën babi. ¹⁵ Ga wata këbi Yesu, re ko: «Ata wën dëñ ex de bër kë wãsinayand ang bër šenene fo gër ogës od bela. Barikan, Kaxanu ðek ko watënd owëkw orewën oñ. Er këbi xëbënanënd bela in ejo ecusëšus ex gër Kaxanu. ¹⁶ Xali and yow ko Šaň Batis añ, er ebax acariya and Moyis añ do gë eyeyan ed bëlawënel el, gërëgako, owun or Kaxanu ol këni femërand ang Atëfëtan fo, ala kala në enëyëtëra exo exo ðilaxën. ¹⁷ Xarak er saxëk ex dëxëta ebar el gë orën ol gë ex pëxwëcaya inëgw imat gër acariya and Kaxanu.

¹⁸ «Asošan ar këjo fela yo alindawë do eño ñër ašëxen, në emenan eño ayanar an gayik orekar këni rind gë axinëm an. Do asošan ar këjo yër yo asoxari ar fela këjo icën indexëm, orekar këni rind gë asoxari ajo.»

End Lasar do gë ar gë napul eñ

¹⁹ Ata re ko bëte Yesu: «Mondako ri baxo ar gë napul. Mëñ banjëm banjekax bambarax, gë banjëm band xaf-xaf band xemënëk acanji fo baxo šudarand. Do key yo key ñambëran fo bax gër iciw ind ar gë napul. Okejën fo baxo ðek eman eñ. ²¹ Ako baño yandind exo meðara gër ed baxo yambërand ar gë napul an. Ado oðañët fo baño sëkand eno ðayëndëra okejën ok. ²² Akey amat, axayëanaxik ajo šës ko, wëla këno omeleka ok gër ed hi ko Abëraxam. Wëla këno omeleka ok. Šës ko bëte ar gë napul an do wëxëta këno. ²³ Ata hix këni bën tak gër wur ir bëšësëk: axayëanaxik an gër ed ko Abëraxam do ar gë napul an gër ed ex toro. Ga xeña ko, wat këjo caw Abëraxam ga bexena këjo Lasar. ²⁴ Ata wac ko: “E šaca Abëraxam, kayënanëlexi wa wëno! Pelëlo Lasar exo ñëmb ebaša el gër men do exo yow exe tabinan gër aniw. Mbañ këme sorond gër xodux ro.” ²⁵ Yaka ko Abëraxam: “Šaca, kwital wa ang beta bay gër aniyand andey ak, xarak Lasar mëñ asoro baxo sorond. Gërëgako mëñ anëka yera këjo xarak wëj në toro ey. ²⁶ Adofa ambëxw atiwx fani këbo na wën gë biyi. Biyi ro ar yandi këjo exo yeli an axo kor na bëte wën fën ala ax kor na exo yow ro.” ²⁷ Ga wël ko eño, wëka ko bëte ar gë napul an: “Këla šaca Abëraxam, gayik mondako ex, ðawënelo ngwa Lasar gër ndëbi. ²⁸ Bëmaýe bënjo sebëtagu këmëni. Mëlanëlebi osede orexëm ol, këdi këni yow bën bëte ro gër wur ir toro!” ²⁹ Abëraxam yaka ko: “Oko ašot ga šot kënebi wa Moyis do gë bëlawënel bën, baxëtindëlenëbi.” ³⁰ Ar gë napul an re ko bëte: “Ali ababak eño Šaca Abëraxam! Angëmëne ar nemik sëkëx këbi año fo këni wã eni nëngwët ola orebën ol.” ³¹ Na re ko Abëraxam: “Angëmëne

ani tēf ex na er re kēni Moyis do gē bēlaŵēnel in, ani gi na ani ma na, ado exo kanido ala gēr ecēs do ebi tēkēx, ani ma na.”»

17

End eteban eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu fel kēbi bēsēfan bērexēm bēn: «Gēr aniyan, afo ex gi bēbēr kē lēnanēnd eñēŋēnax. Bari aŋo ye ex na ar kēbi lēnanēnd eñēŋēnax bela an! ² Er sax doŋo eno kapeli gē angaŷ and kēni ĥoxixēnēnd eyamb do eno d̄ap gēr ngu, gē eŋo d̄ēnan eñēŋēnax eŋ asēfan aram. ³ Diyindēn gē onden oŋ! Angēmēne abinēx ŵendērak na, pelēralo. Angēmēne anēngwēt nēngwēt ko ola orexēm ol, tebanēlo. ⁴ Ado exi menan banjongēbaki gēr amēdēna do exo yeli banjongēbaki exi mēka eyo teban, tebanido.»

End ekwēta ed Kaxanu eŋ

⁵ Oparēxanda od Axwēn ok xara kēno: «Bašēnēlēbo wa ekwēta ed Kaxanu el.» ⁶ Axwēn Yesu yaka ko: «Ado ex bado yo ekwēta edewēn el gwēr gē enjēlir end mutarēd, axor xor don en de: “Wēj atēx aŋo, bicayal fa ey dēdayax gēr ngu.” Ata ridox ang re kēn ak. ⁷ Angēmēne ang hi kēn ro ak, ala eŋo cot xadēp gēr ošēnga, ba gēr oxadac or oyel, do exo ŋatēgu genēka, afel nde kēŋo fel exo ŋēpa atañ gēr eyambēran? ⁸ Pere kēŋo fel xadēp irexēm in: “Nēmbaral fa eye cemēranaxēn, xali me yambēra do me cebēra. And kēme ŵed aŋ, wēj bēte, axor kēy xor ey yambēra do ey cebēra”. ⁹ Xadēp ijo, aŋo cēkwa na gayik er fel baŋo in fo ri ko. ¹⁰ Mondako fo ex endewēn eŋ. And kēn ri d̄ek er fel kēŋun Axwēn in, deyindēn: “Er ŷapēk mi di in ri kēn ang okadēp fo”.»

End bēr gē amēŷ eŋ

¹¹ Ond gēr Yerusalem oŋ bayi baxo ga ko ye Yesu. Ata ko xucand fēco ebar ed Samari fēco ed Galile. ¹² Ga ko ĥat nē angol, xacēra kēno bela epēxw bēr gē amēŷ. Caw fo bayi bani ga kēni re: ¹³ «Axwēn Yesu, Axwēn Yesu, kaŷēnanēlexi biyi!» ¹⁴ Sam ga wat kēbi, fel kēbi: «Yeyin enun nēkonēx bēšadaxan bēn.» Ata ga kēni ye, šan kēbi amēŷ aŋ do ŵēn kēni. ¹⁵ Ga fak kēni na bēn d̄ek, abat ko xeyēnd ga kēŋo šēkwa Kaxanu do wērēšēta ko gēr Yesu. ¹⁶ Ga ĥat ko, foxi ko, rēngw ko eyiŷ el ŋēš gēr ebar, gēr osapar or Yesu do kēŋo šēkwand. Asamari ebar. ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Ax gi ex na nde bela epēxw bēn d̄ek fakēn kēmēni? Do feye cēŋ exēni bēcongēbēnax bēn? ¹⁸ Ar gēr ebar ed Samari ajo fo nde xwitak exo bakaw eŋo cēkwa Kaxanu?» ¹⁹ Na fel kēŋo ar bakaw bax an: «Poxital ey maŷi, ga xwēta kēyo Kaxanu fakaxēn kēy!»

End Owun or Kaxanu eŋ

²⁰ Ofariŋeŋ ok ŵēka baŋo Yesu ebi pel ba nand feye kē yow owun or Kaxanu ol. Ata yaka kēbi: «Ala ax wata na nand kē yow owun or Kaxanu na. ²¹ Mēŋ ex, ala ax de na: “Ro ex” ba “Fēn ex” enimin owun or Kaxanu ol lēf gēr owēkw orewēn ex.» ²² Ata fel kēbi bēte bēsēfan bēn: «Nē eyow ex bakey band kēŋun ŷandid̄ ene wat wēno Asēñiŵ ar ala baŋ, bari ane watēd̄ na. ²³ Ata kēnun ŷana enun pelēnd mēne Asēñiŵ ar ala an ro exo ba fēn exo. Kēren kašērēd̄ na gēr ed kēnun fēnētan. ²⁴ Enimin, ang kē wingarand cidēt orēn ak xali eni watēra bela bēn, mondako fo kē ĥid̄ yatir kēme bakaw wēno Asēñiŵ ar ala an. ²⁵ Barikan pere fo kēme soro mbaŋ do ene cus bela bēr gē okey oko bēn. ²⁶ Ang hi babi bela bēn angwēn and ebaxo Nowe ak kēbi hi yatir kēme bakaw wēno Asēñiŵ ar ala an. ²⁷ Er xwēnda bani bela bēn: ŋambēran, ošēb, eñērēr, eñērēndēr, xali lil ko Nowe gēr Akuluŋ. Fēnga kēbi tēb itēm, ŷēmēk ebar el do men oŋ nemindēra kēbi bēn d̄ek. ²⁸ Bēte ang hi babi bela bēn angwēn and ebaxo ar bano ŵacēnd Lot ak kēbi hi. Er xwēnda bani ŋambēran, ošēb, opane,

ÿaneÿ, ebay ed ðaciw̃. ²⁹ Barikan, yatir hër ko Lot angol and Sodom aŋ, mungu fët bax gër orën do sëbandëra këbi xodux, lawëra këbi bën ðek. ³⁰ Mondako fo kë hid yatir këme şanayaw wëno Asëniw̃ ar ala an. ³¹ Yatijo, ar ex yaŋ në ejur ed këbe an xarak oÿënga orexëm oŋ lëf ex, kërexo pedanëf na exo gëraxën. Bëte ar ex gër apuÿ an kërexo maÿid na, gërëxëdëlexo. ³² Kwitayindën end alindaw̃ ar Lot eŋ. ³³ Ar kë şala exo pexën enjëw̃ endexëm an fo, anemin ko nemin. Do ar kë w̃a exo nemin an, afexën ko fexën. ³⁴ Ga re këme, yatir këme ðatëgu gëmëd ijo fo kë hi mondako: bela bëxi bër kë laki në angaw̃ amat, abat mo mëla, ajo mo teb. ³⁵ Gër ed këni sënjerand bësoxari bëxi: abat mo mëla, ajo mo teb. ³⁶ [Gër ed këni ÿandërand bësoşan bëxi: abat mo mëla, ajo mo teb.] ³⁷ Ata bësëfan bën wëka këno Yesu: «Do Axwën, feye wa kë ðatëgu eŋo?» Yaka këbi: «Gër ed ex eman embërëk, fën këni barërënd oyafe ol.»

18

End cale eŋ

¹ Axwën Yesu këbi sëyalind mëne ax gi ex na motëkwëra cale in. Ata fel këbi apënëtal aŋo. ² Re ko: «Mondako ri baxo axiti ar hi bax në angol. Mëŋ abaŋo yëda na Kaxanu, bëte end ala abaŋo bal na. ³ Bëte, asoxari asebëta sebëta hi bax na gër angol aŋo, ar bax yend key yo key eŋo pel: “Kitilëbo gë arangoÿëra andam an.” ⁴ Axiti an laŋ baxo ðëpënd eŋo yakali, bari asoxari an aŋo cena bana. Ata akey amat, axiti an ga lëbëlëba këŋo, yëlara ko: “Wëno amo yëdand na Kaxanu, bëte end ala axe balënd na. ⁵ Barikan, anëka lëbëlëba ke end asoxari ajo eŋ. Exe tebaxën afo mëni kiti gë ar xucar këbi an.” ⁶ Ga ðata ko apënëtal aŋ, Axwën an şom ko: «Wat kën nde mëne axiti asëmbak ajo ayakali yakali baŋo asoxari an? ⁷ Do Kaxanu abi yakali na nde bër yata këbi bën? And këno ÿana eno calend ciş wec aŋ, abi yakali na nde sam eŋo ŋatan? ⁸ Ga re këme, ataŋ ataŋ këbi yakali or şenene or këni wëkand ol. Barikan, and këme ðakaw wëno Asëniw̃ ar ala aŋ, asëkati nde këme sëkati ekwëta ed Kaxanu el gër ebar ro?»

End apënëtal and bër cale eŋ

⁹ Bërëmar bax yëland bën bër şenene hi këni do banëbi yafënd boşandaw̃, Yesu fel këbi apënëtal aŋo. ¹⁰ Re ko: «Mondako ri bani bela bëxi ga ye këni eni calex gër Aciw̃ and Kaxanu: fariseŋ do gë asëf ar şagale. ¹¹ Fariseŋ in ÿana ko ko şalend mokwëşa: “Kaxanu aye ri këy gayik wëno ame gi ex na asëmbak ang exëni bela bëranjëm. Ame dekand na, amëni yifand na bela, ame dind na orekar, ado ame gi ex na ang asëf ar şagale ajo. ¹² Wëno, baki këme siw̃ind gër loxo do ðek er şot këme yo awëd këme wëdënd dim in.” ¹³ Amëd aŋo fo bëte baxo şalend nacët ako asëf ar şagale an. Ado abaxo yëxw na exo dënëta do exo keŋa orën ol. Emëkw el baxo xëmënd do ko rend: “E Kaxanu, kaÿënanëlexi wëno awëndëran ajo!” ¹⁴ Yesu, ga ðata ko apënëtal aŋ, şom ko: «Ga re këme, asëf ar şagale an w̃aÿik gër ndebën ar şenene, xarak ax gi ex na fariseŋ in. Gayikwa ar kë rafënanand yo, Kaxanu alat këŋo lat, barikan ar kë banand an arafën këŋo rafën.»

End obaş eŋ

¹⁵ Bela babi wëlaw obaş gër Yesu gë bëndoyer ak ebi calen mokwëtan otaxan ok. Barikan, bësëfan bën ga wat kënëbi bëjo xeÿënanxën kënëbi. ¹⁶ Ata w̃ac këbi Yesu do re ko: «Tebëgunëbi obaş ol eni yow gër ndam. Kërenëbi ŋw̃aÿ na gayik bër ex ang bën ak bën kë xwën owun or Kaxanu ol. ¹⁷ Dal in këmün felënd, afo ar w̃ak end Kaxanu ang itox an fo kë lil gër owun olo.»

End ar gë napul eŋ

¹⁸ Ata alëngw ar Bêšewif wêka kënjo Yesu: «Asëyali, wëj ar šenene an, ine ŷapëk me di me cotaxën aniyän and din aņ?» ¹⁹ Yesu yaka kënjo: «Ineŵa këye wacaxënënd ar šenene? Ar šenene ax gi ex na, ang ax gi ex na Kaxanu. ²⁰ Wëj anang nang këy bapela band Moyis baņo: “kërey dind na orekar, ala këreyo dawëd na, kërey dekanđ na, kërey nëgwëšënd na, pëbindëbi norix gë sorix.”» ²¹ Ata re ko ala ajo: «Elod itox sëf këme dek bapela baņo.» ²² Ga wël ko eņo Yesu re ko: «Emat bayik ey di bëte. Panël dek acota andey aņ, eyëbi yëlëra kodı in bëxaŷëanaxik bën, ata këy šot napul yaņ gër orën. And këy ri mondako aņ yowëd eye tëf.» ²³ And wël ko eyeyan elo an, alëngw ar Bêšewif an hi ko ŷëmërot, gayikwa ar gë napul isëm hi baxo. ²⁴ Yesu, ga wat kënjo ŷëmërot, re ko: «Bon këbi yëka bër gë napul bën eni dıfaxën gër owun or Kaxanu! ²⁵ Gelemba saxëk exo kuca në imëd ind icëkwër gë exo dıl ar gë napul gër owun or Kaxanu.» ²⁶ Ata bër baņo baxëtënd, re këni: «Do noŷo ngwa kë fex?» ²⁷ Yaka ko Yesu: «Er ax mënd ex na gër bela in, gër Kaxanu awënd wëndëk.» ²⁸ Na rew ko Piyer: «Do biyi wa ga sebëraw këmi ako dek mi tëfaxën?» ²⁹ Yaka kënjo: «Dal in këmun felënd, ar kë sebëra dek në end owun or Kaxanu eņ: iciw, alindaw, obaš, bobinëm, nëm gë sëm, afex ko fex. ³⁰ Gërëgako dëņ ko šotëra nëmëc bebër sebëraw ko bën, do ecan ecan, aniyän and din aņ.»

End ecës ed Yesu eņ

³¹ Ga xucak eņo, Yesu wac këbi bësëfan epëxw gë bëxi bën do fel këbi: «Awa, në yene de yaņ gër Yerusalem. Nangin mëne dek er ebax exe gi wëno Asëniw ar ala in, aņata kë ħata, ang ŷëgw këni bëlawënel bër Kaxanu ak. ³² Gayikwa alëxw këne lëxw gër bër ax gi ex na Bêšewif, ene dëšëra, ene dixëra do ene tëpandëra. ³³ And këne xëmër aņ ene daw. Barikan, axani këme xani gër ecës yatir akey atasën.» ³⁴ Ga baxët këno Yesu, bësëfan bën abi pëni bana gë tëkër ak er re ko in, eņo abi paŷën bana.

End ašiwëk eņ

³⁵ Yesu ga ko ħat gër angol and Yeriko, sëk këno ašiwëk ga ŷëpa ko okararan ler gër fëna. ³⁶ Ašiwëk an wël këbi bela ga këni xuca, ata wëka ko ba ine ex. ³⁷ Yaka këno: «Yesu Ibënasaret kë xucand.» ³⁸ Na wacar ko: «Yesu, Yesu, Asëniw ar Dafid, kaŷënanëlexi wa wëno!» ³⁹ Bër sëfër bani gë Yesu bën këno xëŷëanaxënënd: «Wëj, cësinal fa!» Barikan mëņ aņo baš ko okey oņ: «Asëniw ar Dafid, Asëniw ar Dafid, kaŷënanëlexi wa wëno!» ⁴⁰ Ga xwëša ko Yesu, re ko eno mëlanëgu ašiwëk an. And ħateliw këno aņ, wëka kënjo: ⁴¹ «Wëj, ineŵa ŷandi ki mi din?» Yaka ko: «Axwën me ciwëta ŷandi ke!» ⁴² Ata re ko bëte Yesu: «Ciwëtal, ga xwëta këye ako!» ⁴³ Ataņ ataņ watëra ko, kënjo šëkwand Kaxanu do kwël sëfa kënjo Yesu. Bulunda in dek ga wat këni eņo, këno šëkwand bëte Kaxanu.

19

End Saše eņ

¹ Ata Yesu ko xucand angol and Yeriko aņ. ² Ala baxëna ar bano wacënd Saše gër angol aņo. Mëņ hi bax alëngw ar bësëf bër šagale an, do hi baxo ar gë napul isëm. ³ Gayikako mëņ mbaņ rom baxo, wata ko mëne ax mënd bana eņo wat Yesu šit gër engä xarak bon bal baņo eņo nang. ⁴ Ata hër ko eņo kašëx yaņ në anak gayik Yesu fëna ijo sëf baxo. ⁵ And ħat ko Yesu dıla gër atëx aņ, xeņa ko do wac kënjo: «Saše, maral ey pedaw doro gër ndewën këme ħat.» ⁶ Ata Saše, joc gër ebar do kwël sëfër këni gë Yesu gë onënga fo. ⁷ Dek bër ebax na bën këni rendërand: «Yama gër iciw ind awëndëran ajo nde ko yend?» ⁸ And ħat këni aņ, Saše xwëša ko, šena ko gand Yesu, do re ko: «Awël nde Axwën, ja mërëxand këmëni yëlëra kodı iram in bëxaŷëanaxik

bën. Awa, ar yamba këmo yo bakëlëbëd banax këmo w̄aşën.» ⁹ Yaka ko Yesu: «Awa doro fex kën wěj gë ekun edey el. Wën bête bërändewëra and Abëraxam hi kën. ¹⁰ Ocal od bër nemëk fëña ir Kaxanu ok yow këme wëno Asëñiŵ ar ala an, mēni pexëanaxën.»

End apënëtal and emun eŋ

¹¹ Ga këno baxët bër hi bax na bën, Yesu reya ko apënëtal aŋo, gayik anëka hi bani dam gër Yerusalem do bela bën bani yëland mēne yatijo dëŋ kē šanaya owun or Kaxanu ol. ¹² Ata re ko Yesu: «Mondako bax end ar rëw̄ bano nē ekun ed bër gapak ga ye ko nē ebar ed caw eno mašëgu owun ol. ¹³ W̄ac këbi bela epëxw gër bëriyenin bërëxëm do yël këbi ala kala kaŋe ir bon eni cënan d̄amana exo bakaw. ¹⁴ Barikan bër angol amat gë mēŋ bën ašus šus bano. Ata law̄ën kënëbi bela eno pelëx abi ñandi ex na exo mun gër ebar edebën. ¹⁵ And w̄aşëgu këno owun aŋ, w̄ayiw ko. W̄ac këbi bëriyenin bër yël babi kaŋe bën eni nēkon ala kala ba yëgwe šënan ko. ¹⁶ Ata sëka ko aŋanar an re ko: “Axwën, wëno kaŋe ir yël baye in bakëlëbëd epëxw šënan këme.” ¹⁷ Ata yaka këŋo: “Yo šenene ex, wěj ariyenin ayekax hi këy. Tëkër fo bax er sebënan bami in, do ga lëkayali këy ako aye, ar mokwëta hi këy. Wěj owun or bangol epëxw këy xwën.” ¹⁸ Sëka ko axinëm an, re ko: “Axwën, wëno kaŋe ir yël baye in bakëlëbëd banjo šënan këme.” ¹⁹ Ata yaka këŋo: “Yo wěj kē xwën owun or bangol banjo.” ²⁰ Sëkaw ko ngwa, asasën an, re ko: “Axwën, kanal kaŋe irey in, gë anjëm fel bame me mëxwëtaxën. ²¹ Ayëda yëda bame oxem oreŋ ol. Wěj er bayik ay kwën ex na in ayata këy yatand, do gër ed bayik ay tēw̄ ex na axana këy xanand yēy.” ²² Yaka këŋo: “Ata gë er re këy in fo këmi nēp, wěj xadëp ixwëlaraxik ijo! Ga nang bay ako mēne ala axemax hi këme, mēne er bayik ame kwën ex na in aŋwëd këme wëdënd er bayik ame kwët ex na, axana këme xanand ened̄a end bayik ame nef bana eŋ? ²³ Inew̄a bayik ay mēla bana kaŋe iram in gër bër šënanëdox mēŋ xanati dome gë yēy?” ²⁴ Ata fel këbi bër hi bax na bën: “Kanino fa kaŋe ir lëkaya ko in, eno yël ar šënanëk bakëlëbëd epëxw an.” ²⁵ Ata re këni bëjo: “Ok, axwën, mēŋ anëka ga šot ko wa mbaŋ kaŋe in!” ²⁶ Yaka këbi: “Ga re këme ar šot an, abaš këno baš, bari ar ax cot ex na an, axan këno xan er xaŋ këŋo in dëŋ. ²⁷ Gërëgako, tërawënëbi bërangoŷëra andam bën, bër xey babi me mun bën. Našinëbi gër ed yëpa këme ro dëŋ!”» ²⁸ Ga ñata ko apënëtal aŋ, Yesu lëngw ko ond yaŋ gër Yerusalem oŋ.

²⁹ Bëngol bënd bani w̄acënd Betëfage do gë Betani ebaxëna ler gër Yerusalem, gand etënd ed gë bañarëka. Ga ko ñat Yesu, law̄ën këbi bësëfan bëxi. ³⁰ Re ko: «Yeyin gër ingol ind gër lëngw. And kën ñat aŋ, ata këno sëk mokap ipali ind elod ala aŋo ñëpaxën ex na. Pëtino eno mëlawa. ³¹ Angëmëne ala wëka këŋun ba ine këno fëtaxënënd, deyidën mēne Axwën Yesu rek momëlan.» ³² Bër law̄ën babi bën ye këni do sëkëx këni ang fel babi Yesu ak. ³³ Ga këno fët ipali eŋ, bëxwën bën re këni: «Wën, inew̄a këno fëtaxënënd ipali in?» ³⁴ Yaka këni: «Axwën Yesu rek momëlan!» ³⁵ Na wëlan këno ipali in labëra këno gë banjëm bandebën baŋ. Yesu yëpa ko yaŋ. ³⁶ Ga ko ye bela bën këni rendërand banjëm bandebën baŋ tar fëña in. ³⁷ Ga këni šëla etënd ed gë bañarëka el, këni sëkand angol and Yerusalem aŋ. Bësëfan bën do gë bela bër hi bax na bën këno šëkwand Kaxanu šor, gë onënga fo ga bani xwita dëk becarax bënd wateli bano Yesu beŋ. ³⁸ Ata këni rend:

«Yo anëka ñatëgu ko emun eŋ,

Betalexo ar yowënd gër ow̄ac or Axwën Kaxanu an!

Elod yaŋ gër orën wëlanëgu këbo aketëxeta aŋ.

Do gë enjaran end Kaxanu eŋ.»

³⁹ Ata ofarisenj od wateli bax ok këno rend Yesu: «Asëyali, kexëlëbi bësëfan bërey bën!» ⁴⁰ Yesu yaka këbi: «Ga re këme, bën eni šësinand yo, oxaŷ oŷ kë ŷana ex keŷënd!»

End Yesu gër Yerusalem eŷ

⁴¹ Yesu ga ko ħat gër Yerusalem wat ko angol aŷ; ata ŷana ko ko ŷawënd. ⁴² Er baxo rend: «E wën Bëyerusalem bën, en nangëdo er wëlanëgu këmun in, en nangëdo wa mëne obetak ex. Bari gërëgako an kor na eŷun pëni. ⁴³ Gayikwa në eyow ex bakey band kënun xul ang okece fo bërangoŷëra andewën bën, do an korëd na enëbi cana. ⁴⁴ Wën Bëyerusalem bën, dëk kënun lawëra. Amen and gë oxaŷ anjëlëtërëx ax bayi na, dëk këni yëcëra. Beŷo dëk kënun ħatënëgu gayikako an wata ex na amëd and nëngaw kënun Kaxanu eŷun dëca aŷ.»

End Yesu gër Aciw̃ and Kaxanu eŷ

⁴⁵ Ga ħat ko Yesu gër Yerusalem, lil ko gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu. Ga sëk këbi bela bër bax fanëndërand na bën, w̃aŷ këbi do ko rend: ⁴⁶ «Wën ba an wëlënd na nde er re ko Kaxanu gër akayëta andexëm in: “Aciw̃ andam aŷ and cale ex. Do wën nëngwët kën emaŷi ed bërek.”» ⁴⁷ Mondako babi sëyalirand bela bën key yo key gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu. Do bësadaxan bëlëngw bën, gë bësälën bën, gë bëxarëk bër Bëšëwif bën ašala bani šaland osit or eno d'awaxën. ⁴⁸ Bari ani nang bana mondake këno ri gayik bulunda in dëk babi ħaxënëd gër obaxët.

20

End or gapak or Yesu eŷ

¹ Akey amat, Yesu këbi sëyalind bulunda in do këbi nangënëd Atëfëtan aŷ, gër Aciw̃ and Kaxanu. Ata ħatëgu këni bësadaxan bëlëngw, gë bësälën do gë bëxarëk bër Bëšëwif. ² Wëka këno: «Pelëlëbo fa ba gë or gapak or fe këyëbi sëyalixënëd bela bën? Deyal ba nobën yël ki or gapak olo?» ³ Yesu yaka këbi: «Wëno bëte emat fo këmun wëka. ⁴ Peline ba noŷo yël baŷo Šaŷ Batis or gapak or babi buyixënëd bela ol? Ba Kaxanu nde ba bela bën nde?» ⁵ Barikan bën, nëkënëkar këni: «And këne yakaye mëne Kaxanu lawënëgu baŷo aŷ, ata ko re ine cëŷ bayi anëŷo kwëta exe na? ⁶ Bëte and këne yakaye mëne bela bën lawënëgu baŷo aŷ, ata bulunda in dëk kënebo fëtëra xali enëbo d'aw gayik aŷa w̃a këni mëne Šaŷ Batis alawënel ar Kaxanu exo.» ⁷ Awa yaka këno mëne ani nang ex na ba feye xaniw bax or gapak or Šaŷ Batis ol. ⁸ Ata Yesu re ko: «Wëno bëte amun pel na gë or gapak or fe këme rixënëd beŷo.»

End apënëtal and bëŷan bëxeŷax aŷ

⁹ Ata ŷana ko bëte Yesu këbi felënd bulunda in apënëtal aŷo: «Mondako ri baxo ar gë andëda and reseŷ. Ga xani ko damana, sebënan këbi bëŷan eno cetërënd reseŷ in and kë sëg aŷ. Ata kwël ye ko në er caw do nëkaw ko xali. ¹⁰ Ga sëgëk reseŷ in, lawën këŷo ariyenin abat gër bëŷan eno yëlëgu ošet orexëm ol gër er rëwëk gër andëda and reseŷ. Barikan bën sëra këno, fëmëra këno do šëñëta këno taxan. ¹¹ Axwën andëda an lawën këŷo bëte ariyenin ašëxe. Ga ħat ko, širëra këno gë otebën sebën këm, fëmëra këno do w̃aŷ këno taxan. ¹² Lawën këŷo bëte asasën. Sembayëndëra këno do w̃aŷ këno mëŷ bëte. ¹³ Ata re ko axwën andëda and reseŷ an: “E, do wëno mondake këme ri? Asëñiwën ir pëlöt gër yomb iram an fo këmo lawën. Bamat bëŷan bën afëb këno fëb mëŷ.” Ata lawën këŷo, ye ko. ¹⁴ Sam ga watëgu këno, bëŷan bën xetan këbi: “Ajo ex dë ar kë bëteli andëda an, d'awënëŷone ebo bayi xën.” ¹⁵ Ga ħatëgu ko na, wëlën këno, lap këno yabët kece in do lawëx këno.» Ga ħata ko Yesu

apënëtal aŋo, wëka këbi: «Mondake wa yëla kën këbi ri axwën andëda and reseŋ an bëyan bëjo? ¹⁶ Ax gi ex na nde ata ko yow ebi dawëra do ebi tebënan andëda and reseŋ aŋ bëyan bëšëxe?» Ata bër hi bax na bën ga wël këno, re këni: «Kar kar, kërex gi na mondako de!» ¹⁷ Yesu faß këbi do wëka këbi: «Gër akayëta and Kaxanu, afëni nde fëni këŋun oñëgw od rek:

“Ekaÿ ed şus bani bëbay el,
Hik ekëla ed gër ebaŵ ed aciŵ el?”

¹⁸ Ar kë wëc gër ekaÿ elo an, exo gëbira. Do ar këŋo wëcan an eŋo tëka bëlëbël.”»

¹⁹ Ga ñata ko Yesu eŋo, bëşadaxan bëlëngw bën do gë bëşalen bën yandi këbi eno tëra kwël na fo, barikan bulunda in banëbi yëdand. Aye fëni babi mëne bën dëŋ babi rend gë apënëtal aŋo.

End şagale eŋ

²⁰ Bëşadaxan bëlëngw bën do gë bëşalen bën yana këni ocal od osit or eŋo bonaxën Yesu ok. Sana kënebi bela eno tëfërand ang bërëwäk endexëm fo, eno wëlelixën er këno lëxwaxën gër alëngw, gër or gapak or gofërener. ²¹ Ga sëka këno Yesu, re këni: «Asëyali, anang nang këmi mëne şenene fo këyëbi sëyalind bela bën. Ado ala ayo yëdand na, axi kolanënd na eyo pel dal in ar er yo. Şenene fo këy sëyalind er re ko Kaxanu in. ²² Biyi, Sesar, emun etëm end gër Rom eŋ këmo yëlënd niy yo niy şagale in. Pelëlebo tan ba aÿap nde yapëk? Ba mi meďënd nde ba mi teb nde?» ²³ Ga wata ko Yesu osit orebën ol, yaka këbi: «Mëlanëgune tan atama and kodı.» ²⁴ Ga fëxwën këno, wëka këbi: «Dëxas ir noÿo wa ex gër atama aŋo?» Yaka këni: «Ir Emun etëm end gër Rom ex!» «Do oŵac ol cëŋ?» Yaka këni: «Or Sesar.» ²⁵ Ata re ko Yesu: «Awa maşino Sesar er xwën ko in, do Kaxanu er erexëm in!» ²⁶ Ata bën ñaxën këbi na poyoma. Mo caran dëŋ şaran babi ang yaka baxo ak.

End Yesu do gë ekani ed gër ecës eŋ

²⁷ Osaduseŋ ok bax rend mëne ekani ed gër ecës ax gi ex na. Akey amat, yow këni mar gër Yesu. Wëka këno: ²⁸ «Asëyali, Moyis ga yëgwën këbo mëne and ko şës asoşan do eŋo tebëta alindaŵ gë itox këm, abinëm këŋo bëteli. Obaş or kënebi rëŵ ol, ar şësëk an këbi xwën. ²⁹ Awa biyi yëÿ wëlan këbo na. Ocambenjar ocongoki ebax aminëmëra. Iyanar in yër ko, şës ko gë obaş këm. ³⁰ Ata bëteli këŋo ixinëm in asoxari an. ³¹ Mondako şësëra këni bën bëcongëbëxi bën đek ado gabatak aŋo cotën ex na itox. ³² Ata şës ko bëte asoxari an. ³³ Gërëgako, yatir ekani ed bëşësëk, alindaŵ ar noÿo wa ko hi gayikako bën đek bëcongëbëxi bën aÿër yër bano?» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Gër ebar ro fo ex eñer el. ³⁵ Barikan, and këni xanira bela gër ecës aŋ, bër këbi sana Kaxanu gër anıyan and kë yowënd bën, ani ñërer na. ³⁶ Bëtëdin ani cës na gayik ata këni hi ang omeleka fo. Obaş or Kaxanu këni hi and këni xani gër ecës aŋ. ³⁷ Enimin, ekani ed gër ecës exëna. Mëŋ wacayaxën baxo Axwën an yatir şanayaxën baŋo Moyis gër acëc and gë xodux: Kaxanu ir Abëraxam, gë ir Isak do gë ir Yakob. ³⁸ Gër ogës od Kaxanu ado exo cës ala an abëngw exo. Mëŋ abi kwënënd na bëşësëk.» ³⁹ Bëşalen bër hi bax na bën, ga wël këno Yesu, re këni: «Asëyali, ata şenene dëŋ yaka këy!» ⁴⁰ Ata elod yatijo, ala bax yëxw na eŋo mëka yëÿ Yesu.

End Yesu do gë Dafid eŋ

⁴¹ Yesu wëka këbi bëte bëşalen bëjo: «Mondake wa këni rexënënd bela bën mëne Afexën an, ejiŵ ed Dafid ko hi?

⁴² Ax gi ex na Dafid dëŋ yëgwëk gër akayëta and Calemoñëŵ✧:

“Axwën Kaxanu fel këŋo Axwën aram an:
Yow ey ñëpa ro gand liŵ iram,

✧ 20:42 20.42 Calemoñëŵ 110.1

⁴³ xali mēni nēmbēta bērangoyēra andey bēn eni gi ambēñaxēn andey.”

⁴⁴ Dafid mēñ dēñ ke wācēnd Axwēn arexēm do mondake cēñ hi kēme Asēñiŵ?»

⁴⁵ Ga kēno baxēt dek amēxwēr añ, fel kēbi bēsēfan bēn: ⁴⁶ «Titinaliyēndēnēbi bēsālen bēn; bēn mbañ kēbi nēnganēnd eni yexērand gē bocud bond gēsēc boñ, do bela bēn enēbi cēmarand gēr bapedēraya. Mbañ ñan kēni bañēpara band gēr lēngw bañ gēr baciŵ bacaleya. Gēr ed kē hi ñambēran mbañ ñan kēni eketēna ed axwēn ofēna el. ⁴⁷ Mondako wata kēni ašale ašale xarak bēn kēbi lēxēlēxēnd bēsōxari bēsēbēta sebēta bēn xali gē bēciŵ ak. Mēñ ex kiti indebēn in gē pit fo kē yēka.»

21

End asoxari asebēta sebēta eñ

¹ Ata ga rēnēta ko Yesu, wat kēbi bēr gē napul bēn ga kēni xwēt kodī in gēr akwētaya and oyēl gēr yangana ir Aciŵ and Kaxanu. ² Hatēgu ko asoxari asebēta sebēta, axayēnaxik. Xwēt ko bētama bēki bēnd kodī. ³ Yesu, ga wat kēño, re ko: «Dal in kēmūn felēnd, asoxari asebēta sebēta, axayēnaxik ajo, xwētēk nēmēc. ⁴ Gayikwa bēr gē napul bējo, ocandēn ok fo wēlaw kēni oyēl ol, bari asoxari ajo, er ko liyaxēnēnd in wēlaw ko, ado ga xayēn ko.»

End Aciŵ and Kaxanu eñ

⁵ Ata bērēmar kēni šēkwēnd Aciŵ and Kaxanu añ. Gē oxaŷ oyekax bay bani do ŷañēn bani gē bebēr wēlaraw bani bela gēr oyēl or Kaxanu bēn. Ata re ko Yesu: ⁶ «Nē eyow ex bakey band ax bayi na beŷ bēn ang kēn watēnd ak. Ekaŷ eyēlētērēx ax bayi na, dek kē yēcar.» ⁷ Na wēka kēno bēsēfan bēn: «Asēyali, nand fe wa kē yēcar Aciŵ and Kaxanu añ? Mondake kēmi nangēf mēne anēka kē ñatēgund beño? Amatinali nde exēna?» ⁸ Yaka kēbi Yesu: «Titinayin, ala kēreñun yifađ na. Bēranjēm kē yow, abat abat, gē oŵac oram ol eni dend: “Wēno ex Afexēn an, do anēka saxēguk ekwēt ed ngwēn el”, Kērenēbi tēfēf na. ⁹ And kēn wēl anēka wonjok aniyān añ do nē emerēra exēni bela bēn, kēreñun yēbuđ na gayik afo ex ñatēgu beño. Bari ax gid na pere ekwēt ed ngwēn el.» ¹⁰ Re ko bēte Yesu: «Er kēni ŷana eni merērand bela bēn, gē enēng gē enēng, do gē ebar gē ebar. ¹¹ Bēte bangēm-gēm kēbi ŷana ebi dawērand bela bēn do nē ed mar ocēxwēra otēm do gē enjo. Gēr orēn, ašanaya kē ŷana ex canayarand beñigēnaxik do becarax betēm eni nangaxēn bela bēn mēne dam ex ekwēt ed ngwēn el. ¹² Barikan, damana ex ñatēgu beño dek, bela bēn axēmēra kēnun ŷana enun kēmērand do enun narēndērand wēn bēr ŵak endam bēn. Bēsēwif bēn alēxw kēnun ŷana enun dēxwēnd gēr baciŵ bacaleya bandebēn, do enun pērand. Awēla kēnun ŷana enun mēland gēr bemun betēm do gēr bēlēngw nē end oŵac oram. ¹³ Mondako kēn ŷana en deyaraxēnēnd osede oram ol. ¹⁴ Kēren yēlarand na gana-gana fo ang kēn ŷana en yakand ak. ¹⁵ Wēno kēñun ŷana eñun yēlēndf orenik or enēbi bonaxēnēnd dek bērangoyēra andewēn ol. ¹⁶ Bēxarēk bērewēn, bēmaŷe bēndewēn, bēcandaŵ bēndewēn, do gē odawo odewēn dēñ kēñun ŷana eñun dēxwēnd nē end oŵac oram, do ang hi kēn ak, bēranjēm enēbi dawēra. ¹⁷ Bela dek kēñun šus nē end oŵac oram. ¹⁸ Bari ŷowēŷ ani koran na benjēŵ bendewēn beñ. ¹⁹ Ga buña buña kēn, benjēŵ bendewēn beñ kē fex.»

End Yerusalem eñ

²⁰ «And kēn wat ga xul kēni ocorođa Yerusalem añ, nangin mēne eyēcar ed angol el ñatēguk. ²¹ Ata bēr gēr ebar ed Yude bēn gērēxēdēlexēni gand osēnd. Bēr gēr angol and Yerusalem bēn canēxēdēlexēni do bēr gēr ocēnga bēn kēreni maŷiđ na gēr angol. ²² Bakey band toro band kē ñatēgu baño, kiti ind kēbi xiti Kaxanu bela

in̄ kē hid̄ anḡ ȳēgw̄ kēni gēr akayēta andexēm ak. ²³ Gē bakeȳ baṅo, mocopara kēbi šopara bēsoxari bēr gē bacēl bēn do gē bēr kēbi yerinēnd obaš bēn. Oxoŷ or Kaxanu ol kēbi wēcan Bēyisērayel bēn do eni toro mbaṅ gēr ebar edebēn. ²⁴ Bērēmar enēbi dawēra gē duxuma, bējo enēbi capēreli oxadēp gēr dek benēng becēxe. Ata benēng beṅo eni bēñēra Yerusalem in xali ex kwēt amēd and kēbi sebēn Kaxanu aṅ.»

End omakaw ond Yesu eṅ

²⁵ «Becērēcaxik kē šanaya na gēr eñan, gēr facaw̄ do gēr oŵal. Do gēr ebar, benēng bend bela beṅ eni yēdara xali ebi bēlandēra sam eni wēlēnd ongēbēr ond men ond angwēngw oṅ. ²⁶ Ayēdara kēni ȳana eni yēdarand bela bēn xali eni takēndērand gēr ošēn or etēm end kē ĥatēgu gēr ebar ed lēgēra kēni el. Gayikwa bebēr gē panga gēr orēn bēn kē sēngērēbētara. ²⁷ Ata kēne watēgu wēno Asēñiŵ ar ala an ga kēme šēlaw gē aṅar aṅ. Do mbaṅ kē šanaya panga in̄ do gē enjaran endam eṅ. ²⁸ Awa and kē ȳana eṅatēgu beṅo aṅ, dēngwētayin do dēnētayin gayik apexa andewēn aṅ đam ex.»

End apēnētal and andan eṅ

²⁹ Yesu fel kēbi bēte apēnētal aṅo: «Nēkoyin andan aṅ do gē dek batēx bacēxe baṅ. ³⁰ And kēn wat ga nētērak aṅ aye kēn nangēnd mēne ecaša el đam ex. ³¹ Bēte mondako fo ex, and kēn wat becarax betēm gēr ngwēn ro aṅ, nangindēn mēne owun or Kaxanu ol đam ex. ³² Dal in̄ kēm̄un felēnd, ani cēsēra na dek bela bēr gē okey oko bēn ṅatēgurēxe beṅo dek. ³³ Orēn ol gē ebar el axuca kē xuca. Barikan eyeyan edam el ed din ex. ³⁴ Titinayin kēren kwēnda na ṅambēran, gē ošēb, gē odendēran od aniyān, kēdi kē sib̄ oŵēkw̄ orewēn oṅ do en nambina, do eṅun pēnga akey aṅo. ³⁵ Titinayin kēdi kēṅun ĥatēnēgu bērēxadēt akey aṅo. Gayikwa ang ebēn ed oxan fo kēbi xul bela bēn dek ebar el. ³⁶ Caleyindēn key yo key do kēren nambinand na ado tēkēr ak, en koraxēn en cana dek er kēṅun yowēnēgund in. Mondako kēn hixēn bēwēlēk and kēme ĥatēgu wēno Asēñiŵ ar ala an.» ³⁷ Goyat babi sēyalirand Yesu bela bēn gēr Aciŵ and Kaxanu do genēka exo maȳi gēr etēnd ed gē bañarēka. ³⁸ Mopēđ gēbēr, bulunda in̄ dek bani yend gēr Aciŵ and Kaxanu eno baxēt.

22

End etēra ed Yesu eṅ

¹ Ofēna or mburu ind gē lewir kēm, or kēni wācēnd Ofēna or Apexa ol, bax ĥatēgund. ² Ata bēšadaxan bēlēngw̄ bēn do gē bēšalen bēn kēni šaland eno đaw̄ yir fo Yesu gayikwa ayēda banēbi yēdand bulunda in. ³ Ang ebani bēsēfan bēr Yesu bēn epēxw̄ gē bēxi ak, abat bano wācēnd Yuda Isēkariyot. Ga lil ko Sindan in̄ gēr emēkw̄ ed asēfan ajo ⁴ xani ko xwiriš, ye ko gēr ed barēr bani bēšadaxan bēlēngw̄ bēn, do gē bemun bend bēnēkona bēr Aciŵ and Kaxanu, eni wēlērēx ang ko ri ebi tēranaxēn Yesu ak. ⁵ Ga kēbi nēngandēra, xet kēbi eno yēl kodī. ⁶ Yuda ga xana ko, ko šaland nand kē ȳap eṅo tēra Yesu xarak amēxwēr aṅ ani nang ex na.

End ecemar ed ofēna ar apexa eṅ

⁷ Akey añanar and loxo ir bani yamb mburu ind gē lewir kēm aṅ ebar. Yatijo banēbi šadaxand opeŷ od Ofēna or Apexa ok! ⁸ Ata Yesu ga lawēn kēbi Piyer gē Šaṅ, re ko: «Doro ex Ofēna or Apexa ol! Yeyin en cemērax ene yambēraye.» ⁹ Wēka kēno: «Feye wa ȳandi ki mi cemērax?» ¹⁰ Yesu yaka kēbi: «And kēn ĥat gēr angol aṅ, ata kēn fed gē ala ar lēbinak epeya ed gē men. Tēfidēno xali gēr iciŵ ind ko lil. ¹¹ Pelidēno axwēn iciŵ an: “Axwēn an ga re ko ba feye ex aciŵ and gēr ed kēmi yambēra ecemar ed ofēna or Apexa el wēno gē bēsēfan bēram bēn?” ¹² Aŵasin kēṅun wāsinēđ aciŵ and yaṅ and gē beŷ dek. Fēn kēn šēmērax ed ofēna el.» ¹³ Ata

Piyer gë Şaŋ ye këni, sêkëx këni beŷ bën ang fel babi ak do şemërax këni ecemar ed Ofëna or Apexa ol.

End ecemar ed Axwën eŋ

¹⁴ Ga fiatëk apëxëd aŋ, Yesu gë oparëxanda odexëm ok yëpara këni gër eyambëran. ¹⁵ Ata re ko Yesu: «Awël nde, mbaŋ yandi baxe ene yambëraye andamat ecemar ed Ofëna or Apexa el, dãmama me toroxën. ¹⁶ Ga re këme, doro këme feland ecemar ed ofëna ar Apexa el xali yatir këne yambëraxëye gër owun or Kaxanu.» ¹⁷ Ga yeyan ko na mondako, wëd ko andëmba and gë ngoy aŋ. Şëkwa këŋo Kaxanu do re ko: «Kanayin ngoy ino en yëlar wën dëk. ¹⁸ Ga re këme, doro fela këme ngoy in xali yatir kë fiatëgu owun or Kaxanu ol.» ¹⁹ Bëte wëd ko ŋat amburu amat, ga şëkwa këŋo Kaxanu, hëbëndër ko do şet këbi bësëfan bën. Re ko: «Mburu ino ex eman endam end yël këŋun Kaxanu eŋ! Cetëringëndën ene kwitaxën.» ²⁰ And faŷ këni eyambëran aŋ, wëd ko bëte ŋat andëmba and gë ngoy aŋ, ga yël këbi eni yëlar, re ko: «Ngoy ino ex oşat oram or kë şar en cotaxën eter ekaşax ed gë Kaxanu oŋ. ²¹ Xarak, ar ke lëxw an gër ed këne yambërande ro dëŋ exo! ²² Eyo, wëno Asëñiŵ ar ala an alawë këne lawë ang yëgw këni ak. Barikan kata itëm hi këŋo ar ke lëxw an.» ²³ Ata bësëfan bën yana këni emëkar el ba noŷo ex ar këŋo lëxw Yesu an.

End asëfan alëngw eŋ

²⁴ Ga xucak eŋo, bësëfan bën këni şampërend end ba noŷo ex asëfan alëngw eŋ. ²⁵ Ata re ko Yesu: «Bemun bend bër benëng becëxe beŋ awëña kënëbi wëñand bela bër ex gër owar orebën bën, do bër gapak bën are kënëbi rend “Bëyekax exëni”.* ²⁶ Kërex gi na dë mondako gër ndewën. Ar gapak an, gilexo ang itox fo. Do alëngw an, diyenindëlexo ang xadëp fo. ²⁷ Do noŷo wa ex ar gapak an? Ar yëpak do këno lëband an nde, ba alëba an nde? Ax gi ex na nde ar këno rëtënënd an ex ar gapak an? Do wëno cëŋ, ax gi ex na nde ang xadëp fo hi këme mërëxand irewën? ²⁸ Wën xemënak xali doro, ane nacëta ex na gër ocëmu odam. ²⁹ Mëŋ ex, ang yël ke Faba ³⁰ mëŋ këne yambëraxëde do ene cebëraxëde andamat gër owun oram do në bañëpara band owun këne xetënad enëbe kitixëne benëng epëxw gë beki bend bulunda ir Isërayel beŋ.»

End Piyer eŋ

³¹ Ga xucak eŋo, Yesu wac këŋo Piyer: «Simon, Simon, anëka yandi këŋo dë Sindan eŋun kabasa ang bële fo. ³² Barikan wëno aşalen şalen këmi exi bayixën ekwëta ed xwëta këye el, kërex capër na dëk dëk. Do wëj and këy şakawëd aŋ, kemënidëbi bobinëx.» ³³ Ata re ko Piyer: «Axwën, wëno awëlëk hi këme mi tëf xali lëf gër epëra do xali gër ecës.» ³⁴ Yesu yaka këŋo: «Piyer, ga re këme, doro dãmama exo yata ecare el wëj anëka këy yaxëta şakëlëbëd batas.»

End bësëfan eŋ

³⁵ Ga xucak eŋo, Yesu wëka këbi bësëfan bën: «And lawën bamun en pemëra Atëfëtan aŋ, kodî këm, ambaş këm, şaped këm yëŷ nde şanëx ban na?» Yaka këni: «Bëtëdëŋ.» ³⁶ Aŋo re ko: «Gërëgako, ar gë kodî an, cëlayalexo, ar gë ambaş an, şaxalexo, do ar gë duxuma këm an panëlexo acud andexëm aŋ exo yëcaxën. ³⁷ Gayikwa afo ex ŋata endam end yëgw këni eŋ: “Gë bëwendëran bën şar kënebi enga emat*.” Do enimin, er ebax exe gi in në eŋata ex.» ³⁸ Ata re këni bësëfan bën: «Axwën, nëkodfa oduxuma oki.» Yaka këbi: «Gwac ex go!»

End cale ind Yesu eŋ

* **22:25** 22.25 Gër ebar ed Bëgërek, oşac olo banëbi yëlënd bemun beŋ. ✧ **22:37** 22.37 Esayi 53.12

³⁹ Ga šanëgu ko Yesu na gër ed hi bani, ye ko ang wër baŋo ak gër etënd ed gë bañarëka, ata sëf këno ñët bësëfan bërëxëm bën. ⁴⁰ Ga ñat këni, fel këbi: «Caleyin këdi këŋun xor eñëŋënax eŋ.» ⁴¹ Mëŋ ga nacëta këbi, foxi ko do ko šalend: ⁴² «Faba, ga ŷandi ŷandi ki pangacënële kata iŋo. Dil ang ŷandi ki wëj ak, kërex gi na ang ŷandi ke wëno ak.» ⁴³ Ata šanayaxënëgu këŋo meleka elod gër orën do bašën këŋo ojaŵ ok. ⁴⁴ Ga šaminak emëkw edexëm el, Yesu xemëna ko nëmëc cale iŋ. Asëwëtëŵa irexëm in hik ang ošat fo do kë šarënd gër ebar. ⁴⁵ And foxita ko cale aŋ, baka ko gër bësëfan. Sëk këbi ga rašëra këbi ga bon këbi ocëmu ok. ⁴⁶ Ata wëka këbi: «Wën inëŵa këŋun rašëraxënënd? Kanin en cale, en kwëŷëtaxën eñëŋënax eŋ.»

End etëra ed Yesu eŋ

⁴⁷ Ga ko yeyan bayi baxo Yesu ga ñatëgu këni na enga end bela. Ar bano wăcënd Yuda an, asëfan abat ang ebani epëxw gë bëxi ak, lëngwënëgu bax. Ga sëkar këni gë Yesu, wëga këŋo bëxiŋ. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Oko Yuda, momega nde këye lëxwënd wëno Asëñiŵ ar ala an?» ⁴⁹ Ga wat këni er bax ñatëgund in, bësëfan bën re këni: «Axwën mëni taŵëra nde gë duxuma in?» ⁵⁰ Ata abat wëlën këbi, saŵ këŋo xadëp ir ašadaxan alëngw in baŋ anëf and liŵ aŋ. ⁵¹ Barikan Yesu re ko: «Tëbin, gwac ex!» Na ga lëk këŋo asošan ajo gër anëf, fakën këŋo. ⁵² Ata Yesu wëka këbi bësadaxan bëlëngw bën, gë bemun bend bënëkona bër Aciŵ and Kaxanu beŋ do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën: «Ba arek nde hi këme mëŋ yowaxënëgu kën gë oduxuma do gë okwëlekwële ene tëraxën? ⁵³ Key yo key ga bane fedërënde wa gër Aciŵ and Kaxanu do ane tëra bana? Barikan, anëka ñatëguk apëxëd andewën aŋ do gë and panga ind ecamëdan aŋ.»

⁵⁴ And sëra këno Yesu aŋ, wëla këno monas xali gër yangana ir iciŵ ind ašadaxan alëngw, ata Piyer këbi sëfëgund nacët ako. ⁵⁵ Ga fëtën këni xodux mërëxand ir yangana, ŷëpara këni jey gër oyesa do Piyer xetëna këbi moñëpa. ⁵⁶ Ata endënaŵ emat wat këŋo and ñoba këŋo xodux aŋ. Ga faŋ këŋo, re ko: «Ajo gë ar sëra këno ajo ebani.» ⁵⁷ Barikan Piyer ga ko yax ko rend: «Abiŵën, wëno amo nang ex na de!» ⁵⁸ Ga nëkanak, ala ašëxe xwita këŋo Piyer do re ko: «Wëj bëte ar enga end ar sëra këno ajo hi këy de!» Yaka këŋo: «Wëno ame gi ex na de gër enga eŋo!» ⁵⁹ Bëte ga xucak apëxëd amat, ala ašëxe ko rend: «Enimin, gayikako asošan ajo Agalile ex, gë mëŋ ebani.» ⁶⁰ Aŋo re ko Piyer: «Wëj er këy rend ijo, wëno ame nang ex na!» Ata yata ko ecare el. ⁶¹ Axwën Yesu nëkona ko gand Piyer, ga fabër këni, Piyer xwita ko afel fel baŋo mëne doro đamana exo yata ecare el, anëka këŋo yaxëta bakëlëbëd batas. ⁶² Piyer šan ko kwël do ko sesëxënd ga fulët këŋo otes.

⁶³ Ata bër sëra baŋo Yesu bën këno lëšërand do këno xëmërand. ⁶⁴ Bandëmar eni pëđ bangës baŋ eno këm do eno mëka: «Wëj alaŵënel ar Kaxanu an, nangënëlëbo ngwa ba noŷo xëm ki!» ⁶⁵ Mondako bano širërand gë otebën sebën këm. ⁶⁶ Ga wecak, amara and bëxarëk bër Bëšëwif aŋ, gë bësadaxan bëlëngw bën do gë bësälën bën wëla këno Yesu gër akwëndaya andebën. ⁶⁷ Ata wëka këno: «Angëmëne wëj ex Afexën an, pelëlebo!» Yesu yaka këbi: «And këmun fel aŋ, ane ma na, ⁶⁸ bëte and këmun wëka aŋ, ane yaka na. ⁶⁹ Elod gërëgako, nangin mëne awat këne wat wëno Asëñiŵ ar ala an ga xetëna këmo Kaxanu gand liŵ, gër owun orexëm.» ⁷⁰ Ata xeŷ këni šor: «Ba wëj nde ex Asëñiŵ ar Kaxanu an?» Yaka këbi: «Go dëŋ ex!» ⁷¹ Ata re këni bëte: «Osede ax bo ex na ene wële. Ax gi ex na nde biyi đek dëŋ wël këneŋone?»

23

End gër eyang ed Pilat eŋ

¹ Bësadaxan bëlëngw bën, gë bësälën bën do gë bëxarëk bër Bëšëwif bën xani këni bën đek do wëla këŋo Yesu gër Pilat. ² Ga këno nagašandëra këni rend: «Biyi

fënga këŋo ala ajo ga këbi ŝoñ bër enëŋ endebi bën eni teb emedën ed ŝagale owun or Sesar el. Bëte gë andexëm ko wăcayand Afexën do emun endebi.» ³ Ata Pilat wëka këŋo Yesu: «Wëj nde ex emun end Bëšëwif eŋ?» Yesu yaka ko: «Wëj wăc ke de mondako!» ⁴ Pilat fel këbi bësădaxan bëlëngw bën do gë dek amëxwër aŋ: «Wëno amena and këmo nëpaxën ala ajo ame wat ex na.» ⁵ Barikan bën ga xemëna këni, këni rend: «Ašoñ këbi ŝoñënd bela bën eni ɳëp owun orewën ol, dek ebar ed Yude el këbi sëyalind mondako ga ŷanaw ko gër ed Galile, xali gër Yerusalem ro.» ⁶ And wël ko eŋo aŋ, Pilat wëka këbi ba Yesu Agalile exo. Yaka këno mëne go dëŋ ex. ⁷ Pilat ga wata ko mëne Yesu ar gër owun or Erod, emun end gër ebar ed Galile eŋ, hi ko fel këbi eno mëlän gayik baŋo na gër Yerusalem yow baxo.

End gër yangana ir Erod eŋ

⁸ Erod nëŋandëra këŋo and wat këŋo Yesu aŋ. Enimin, elod anëka fo ŷandi baŋo eŋo nang gayik awël baxo wëlënd bend ko rind beŋ do ayar baxo yarënd eŋo wat ga ko ri ecarax. ⁹ Ata Erod wëkara këŋo xali Yesu, bari gematak aŋo yaka bana. ¹⁰ Bësădaxan bëlëngw bën do gë bësălen bën xemëna këni këno nagašandërand Yesu. ¹¹ Erod gë bënëkona bërëxëm bën rixëra këno eŋo yepënaŋ. Erod, and lëšëra këŋo xali fed këŋo aŋ, ŝud këŋo ocud ombarax ang emun fo. And fed këŋo aŋ, šëñëta këbi eno bakali gër Pilat. ¹² Yatijo hi bani odawo Erod do gë Pilat, xarak bërangoŷëra ebani.

End kiti ind Yesu eŋ

¹³ Ga űateli këno Yesu, Pilat wăc këbi bësădaxan bëlëngw bën, gë bëxarëk bën do gë bër hi bax na bën. ¹⁴ Re ko: «Wën wëlanëgu ke ala ajo do re kën mëne mëŋ këbi ŝoñënd bulunda in. Ax gi ex na nde ogës odewën dëŋ wëkara këmo? Wëno cëŋ amo kor na monëp gë bend nagašandëra këno wën beŋ. ¹⁵ Bëte Erod dëŋ aŋo korëguw ex na eŋo nëp mëŋ bakalixënëgu këŋo gër ndam ro. Amena ax gi ex na and këmo laŵaxën. ¹⁶⁻¹⁷ Ocorođa odam ok këmëni sebën eno ceŵëra do motebët.» ¹⁸ Ata na xeŷ këni ŝor: «Tebëtëlo Barabas! Tebëtëlo Barabas do eyo đaw ajo!» ¹⁹ Xarak Barabas ijo andepëra hi baxo gayik axoŷën xoŷën banëbi mëŋ gë bošandaŵ bëlëngw bër angol bën do wëreli banëbi xali laŵ këno ala. ²⁰ Pilat wëka këbi gašëxe ba noŷo sana këno eŋo, xarak mëŋ Yesu ŷandi baŋo eŋo tebët. ²¹ Ata yaka këni ŝor: «Ali, pikalo gër kërëwa! Pikalo gër kërëwa!» ²² Wëka këbi bëte atasën aŋ: «Ineŵa wën ko? Ga re këme amena amo wateli ex na and këmo laŵaxën. Asebët këmo sebët and këno šëwëra ocorođa aŋ.» ²³ Aŋo xeŷ këni kaš-kaš mëne eŋo pika. ²⁴ Ata Pilat wă ko ex gi ang wëka bani ak. ²⁵ Pilat sebët këŋo Barabas, ar fëra bano gayik ala laŵ baŋo yatir xanin bani emer gër angol an. End Yesu eŋ cëŋ, seb këbi ocorođa ok eno dixëra ang ŷandi këbi ak.

End gër kërëwa eŋ

²⁶ Ocorođa ok ga këno wëla Yesu gër ed këno fikax, fed këni gë Simoŋ Ibësiren ga hiw ko gër ošënga. Ga nëŷali këno, lapara ko osëx or këno fikaxën Yesu ol do këŋo sëfand Yesu gë andepoy. ²⁷ Ata enga end bela kënëbi sëfand. Bësoxari bën ga këno ŷaw Yesu këni renitand. ²⁸ Yesu and nëkona këbi aŋ, re ko: «Wën bësoxari Bëyerusalem, tesin endewën eŋ do gë end obaš orewën eŋ, kërëne ñaw na wëno! ²⁹ Në eyow ex baŋo band kën ŷana end dend: “Nëŋandëralebi bësoxari bëboroxok bën, bër elod ani dëŵ ex na do elod ano yerin ex na itox bën!” ³⁰ Amëd aŋo, bela bën are këni ŷana eni dend: “Osënd wëcaninëbo! Bëtënd wëginëbo!” ³¹ Ga këne narëñënd ako wëno ar ex osëx ošëkët an, kaš kënun narëndëra wën bër ex otëx oŋaŷëk bën.» ³² Yatijo, bërëk bëxi banëbi wëlalind gë Yesu enëbi đawëx. ³³ And űat këni gër ed bani wăcënd «Egor» aŋ, fika këno Yesu mërëxand ir bërëk bëxi:

abat gand liw̄, ajo gand šame. ³⁴ Ata Yesu ko rend: «Faba tebanëlëbi, gayikwa ani nang ex na er këni rind in.» Ocoroda ok ri këni bëñak eni cetëraxën banjëm bandexëm bañ. ³⁵ Bulunda ir Bëšëwif in xwêšaraw këni ler na do kënebi nëkonënd. Barikan bëlëngw bën ga këno lëš Yesu këni rend: «Ga babi fexën wa bešëxen bën, pexënayalexo gë andexëm dëñ angëmëne mën ex ar yata këño Kaxanu an!» ³⁶ Alëš bano lëšënd bëte ocoroda ok; and këno sëka añ, eno nën ngoy iñerëk ³⁷ do eni dend: «Angëmëne wëj ex emun end Bëšëwif eñ, pexënayal gë andey dëñ!» ³⁸ Oñëgw fikali bani na në ingomb gomb yabët gaf irexëm in mondako: «Ajo ro ex emun end Bëšëwif eñ.» ³⁹ Ata arek abat gër bër fika banëbi gë Yesu këño širënd: «Ax gi ex na nde wëj ex Afexën an? Pexënayal gë andey eyëbo pexënoxën biyi bëte!» ⁴⁰ Barikan arek axinëm an këño xexënd mondako: «E wëj ba ayo yëdand na nde Kaxanu? Ax gi ex na nde andamat nëp kënebo? ⁴¹ Biyi cëñ, er hi këbo ijo šenene ex, gayikwa oxey orebi fo bakaxënënd. Barikan mën yoweÿ axo men ex na.» ⁴² Ata re ko bëte: «Yesu, këla, kwitayi de axwita wëno yatir këy bakaw gër ngwën gë owun orey ol.» ⁴³ Yaka këño: «Awël nde, dal in këmi felënd, doru dëñ wëj gë wëno añat ke ñate gër arayen.» ⁴⁴ Anëka bax ñatënd eñan eñ keñ gër gaf ga šamëdanëk dek ebar el xali hik poxoš gaf in: ⁴⁵ Eñan eñ ašilipa šilipa bax. Ata ñesik cidët anjëm amëgax and bax wedind lëngwe ir Aciw̄ and Kaxanu añ. ⁴⁶ Año xey ko Yesu: «Faba, anëka këmi wäšëlinde angoc andam añ.» Ga yeyan ko na mondako, kwël xoti ko. ⁴⁷ Alëngw ar ocoroda an ga wat ko ang šës ko Yesu ak, šëkwa këño Kaxanu mondako: «Enimin, ala ajo ar šenene ebaxo.» ⁴⁸ Amëxwër and bër yow bax onëkon añ, këni renitaxënd tar fëña in ga wat këni mëne anëka xor këño Yesu. ⁴⁹ Dek bër nang baño Yesu bën, gë bësoxari bër lañëtaraw baño elod gër ebar ed Galile bën xwêšara këni nacët ako do këno nëkonënd.

End gër añeg eñ

⁵⁰ Gër Amara and bëxarëk bër Bëšëwif, asošan ar gë onden, ar šenene ebax na do bano wăcënd Yosef. ⁵¹ Gër Arimate, angol and Bëšëwif, xaniw baxo; axo gixeli bana gër bër xiti baño do narëndëra baño Yesu ga baxo šenind owun or Kaxanu ol. ⁵² Mën ye bax gër Pilat xara këño eman end Yesu eñ. ⁵³ Pilat ga wä ko, Yosef fedali ko eman eñ. Fëlëra këño gë këpas, do wëxëta këño në yeg ir fës bani në aparëfac, gër ir elod ala ano mëxwëtaxën bana. ⁵⁴ Yatijo bax yānand akey and eteyëta añ do Bëšëwif bën anëka bani xëñënarand. ⁵⁵ Bësoxari bër lañëtaraw baño Yesu elod gër ebar ed Galile bën, ga sëfa këno Yosef, wat këni yeg in do ang wëxëta këño ak. ⁵⁶ Atañ wäyi këni eni barërax ogu onëngax do gë angiri eni košaxënëd gër eman end Yesu. Ata ang rek acariya and Moyis ak, fëb këni akey and eteyëta añ.

24

End ekani ed gër ecës eñ

¹ Yatir akey ayanar and loxo, bësoxari bër ebax bëšëfan bën ye këni mopëd gëbër gër yeg ir Yesu ga wëla këni ogu onëngax ond šutëra bani oñ. ² Sëk këni angay and wedi bax lilaya ir yeg añ ga xënik gë bebët. ³ Ga lil këni gër yeg, nema këni eman end Axwën Yesu eñ, ⁴ ata wëlandëra këbi. Año šanayaxën kënebi bësošan bëxi gë banjëm band jing-jing. ⁵ Ga yëdara këni, bësoxari bën, rën këni do fab këni lañ ebar el. Ata bësošan bëjo wëka kënebi: «Ineña këno šalaxënënd abëngw an gër bëšësëk ro? ⁶ Axo bo ex na ro, anëka xani ko gër ecës. Kwitayin ang bañun felënd and hi ban gër ebar ed Galile ak. ⁷ Ga bañun felënd mëne afo eno dëxw mën Asëñiŵ ar ala an gër bëwendëran do eno pika gër kërëwa exo cës. Barikan, axani ebax exo kani gër ecës akey atasën añ.» ⁸ Ata xwita këni bësoxari bën mëne mondako dëñ fëlëra babi Yesu. ⁹ Ga šan këni na gër yeg, baka këni eni tëfëtërax dek eno gër bëšëfan epëxw

gë abat do gër ðek bësëfan bêsêxe bën. ¹⁰ Er hi bani: Mari Madëlen, gë Yowana, gë Mari nëm ir Şak do gë bësoxari bër lañët babi bën reyax këni gër oparëxanda od Yesu mène go dëñ ex. ¹¹ Barikan oparëxanda ok ani kwëta bana eyeyan ed bësoxari el. Er bani yëland anëx ex. ¹² Ata xwiriş Piyer hër ko xali gër ýeg. Ga yëkwa ko lëf, wat ko gër ebar efun ed bënjëm bënd şeriraxën bano Yesu bën. Ata wãyi ko kwël ga şaran këño endey eño.

End bësëfan bëxi eñ

¹³ Do kwël yatijo fo, bësëfan bëxi bër Yesu xani bax gër Yerusalem këni yend gër ingol ind këni wacënd Emawus, në bapakan epëxw gë amat. ¹⁴ Tar fëña in bani xanarënd bend Yesu beñ. ¹⁵ Ga këni rendëra, Yesu mëñ dëñ şoma këbi do kwël këni sëfërend. ¹⁶ Aye dëñ bano watënd barikan afod fod babi do bani sëkwanënd eno kwita in. ¹⁷ Ata wëka këbi: «Bend ine ngwa kën xanarënd tar fëña in?» Ga logën këbi, xwëşa këni. ¹⁸ Yaka ko ar bano wacënd Këlewopas an: «Wëj gabat ex ar yow bax gër Yerusalem an do nem këy er xucak bakey baño in?» ¹⁹ Ata wëka ko bëte: «End ine ngwa?» Yaka këno: «End Yesu Ibënasaret eñ wa. Gër ogës od Kaxanu do gër od bela, alawënel ar bax rind becarax ebaxo do babi sëyalirand Bëyisërayel bën gë or gapak. ²⁰ Bëşadaxan bëlëngw bën do gë bemun bendebi beñ lëxw baño eno nëpaxën do eno ðawaxën mopika gër kërëwa. ²¹ Biyi cëñ ako yëla bami mène mëñ ex ar lawënegu baño Kaxanu an ebi dacët bulunda ir Isërayel in gër otaxan od bërangoÿëra andebën. Do doro ex akey atasën añ elod ga xucak beño ðek. ²² Dal ex mbañ dëñ şaran këbo er reya këni bësoxari bërëmar, bër enga endebi in. Aye ye bani gëbër fo gër ýeg ir Yesu. ²³ Ga nema këni eman endexëm eñ, bakaw këni, felati kënëbo mène omeleka şanayaxën këbi do re këni mène abëngw exo. ²⁴ Aye ye bani bëte bësëfan bërëmar gër ýeg do sëk këni beÿ bën ang reya këni bësoxari ak. Bari mëñ ano watëgu ex na.» ²⁵ Ata re ko Yesu: «Wën and fod këñun dëñ ex ðe! Owëkw orewën oñ aleg legëk ekwëta ed ðek bend reya këni bëlawënel bër Kaxanu el! ²⁶ Ax gi ex na nde ako bax exo toro Afexën an, ðamana exo bakanaxën enjaran endexëm eñ?» ²⁷ Ga ýana ko Yesu gër bakayëta band Moyis do gër ðek band bëlawënel, faÿën këbi bendexëm beñ ebi pënixën. ²⁸ Ga këni ñat gër Emawus, Yesu ýandi këño exo kuca. ²⁹ Ata bësëfan bëxi bën xara këno eño key na. Re këni: «Bayine ro, në ecëla ex eñan eñ, anëka wëðëk!» Ata wã ko do kwël ñat këni gër ndebën. ³⁰ And ýëpa këni gër eyambëran añ, Yesu wëð ko amburu añ, şëkwa këño Kaxanu, hëbëndër ko do şet këbi. ³¹ Amëd año fëðët këbi onden oñ, ata xwita këno, barikan na dëñ nem këno bëð-bëð. ³² Ata këni wëkarënd: «Abaxi hi na nde ñar gër emëkw and babo felërawënd gër fëña añ, do and babo faÿënënd Oñëgw Omënëk añ?» ³³ Ga xani këni na, baka këni kwël gëmëð fo gër Yerusalem. Sëkëx kënëbi bësëfan epëxw gabat bën gër ed barër bani, gë bër babi sëfarand bën. ³⁴ Ata xacali kënëbi mène enimin Axwën Yesu axani dëñ xani ko gër ecës do mène Simoñ şanayaxën këño. ³⁵ Bën bëte reya këni mène gë Yesu sëfërex bani xali ñat këni gër ndebën, do mène gër eyambëran fo xwita këno and hëbëndër ko mburu añ.

³⁶ Ani ñata bana eño, Yesu şanayaw ko mëñ dëñ mërëxand, do fel këbi: «Kaxanu yëlëñun wa aketëxeta añ!» ³⁷ Na lëk këbi anjiÿ atëm do këbi rëgëndërand gayik er yëla bani angoc andexëm añ ex. ³⁸ Barikan mëñ wëka këbi: «Ineŵa wëlandëraxën këñun gër owëkw orewën? Ineŵa bayik an kwëta ex na mène wëno dëñ ex? ³⁹ Nëkoyin otaxan ok gë osapar oñ, wëno dëñ ex. Dëkërayine tan! Aye nang kën mène angoc axo gi ex na gë eman ang këne watënd ak.» ⁴⁰ And yeyaneli këbi mondako añ, wasindëra këbi bambënut bañ gër otaxan do gër osapar. ⁴¹ Ado ga nëngandëra babi ani ma ba na pere mène Yesu dëñ ex. Ata mëñ wëka këbi: «Eyamb yamb nde ex na?» ⁴² Yël këno aton and ekan ebëkawëka. ⁴³ Ga xana ko, yak këño ogës odefën

dëŋ. ⁴⁴ Ata re ko: «And hi bane në erebat aŋ, afel bamun felënd mëne aŋata kë ŋata dek bebër yëgw këni gër acariya and Moyis gë bëlawënel bër Kaxanu bën do er rek gër Calemoñëw endam in.» ⁴⁵ Ata na dëŋ fëretën këbi onden ond ebi pënixën er rek akayëta and Kaxanu in. ⁴⁶ Ata fel këbi: «Mondako ga yëgw këni gër akayëta and Kaxanu mëne wëno Afexën an, anarëndëra ebax ene narëndëra xali, ene daw. Barikan me kani gër ecës yatir akey atasën aŋ. ⁴⁷ Do end enëngwët ed ola eŋ, gë end eteban ed beñjënax eŋ, bësëfan bërëxëm bën afemëra këni yana eni pemërand gër oŋac orexëm gër dek benëng bend bela, ga yana yana këni gër Yerusalem. ⁴⁸ Wën bësëfan bën ex bër otede ok. ⁴⁹ Er bëya baŋun Faba in alawëneli këmun lawëneliw. Cëniyin gër angol and Yerusalem xali eŋun yël Kaxanu panga indexëm ind yaŋ in.»

End Yesu yaŋ gër orën eŋ

⁵⁰ Ga xucak eŋo, Yesu wëla këbi bësëfan bërëxëm bën gand ingol ind Betani. Yën ko otaxan ok do këbi šalenënd. ⁵¹ Nand babi šalenënd na, kwël dëŋ këni sebëtarënd, ga ko šëg end orën eŋ, xali šilipax ko. ⁵² Amëd aŋo šale këno do baka këni gër Yerusalem gë onënga osëm. ⁵³ Key yo key bani fedërënd cale in gër Aciw and Kaxanu do bano šëkwand Kaxanu.

Atëfëtan and Yesu ang yëgw ko Şaŋ Lilaya in

Akayëta aŋo, Şaŋ, asëfan abat ar Yesu Kërisët, yëgwëk. Areya ko reyand mëne Yesu ex Eyeyan ed hik ala el. Mëŋ ex Asëñiw ar Kaxanu an, Afexën ar beya baxo Kaxanu alawëneli këŋo lawëneliw gër ngwën an. Gër akayëta aŋo becarax benjongëbeki bend ri ko Yesu eni maxën bela bën mëne mëŋ ex Asëñiw ar Kaxanu an. Gayikwa ar kë wã mëne Yesu ex Asëñiw ar Kaxanu an, kë şotënd aniyand and din ir din and wëlawënegu këbi benëŋ bend bela beŋ dek gër ebar ro. Er ex gër akayëta in:

End eyeyan ed Kaxanu do gë epemëra ed Şaŋ Batis eŋ: 1.1-34.

End eyata ed bësëfan eŋ: 1.35-51.

Becarax benjongëbeki bend Yesu beŋ: 2.1-12.50.

End ecës ed Yesu do gë ekani ed gër ecës eŋ: 13.1-20.1-10.

End canaya ed Yesu gër bësëfan bërexëm ak: 20.11-21.25.

End eyeyan ed Kaxanu eŋ

¹ Elod gër yënar hik eyeyan el, do Eyeyan el ebax gë Kaxanu, do Eyeyan el hik Kaxanu. ² Elod gër yënar hi këni, Eyeyan el do gë Kaxanu. ³ Er ex yo gë mëŋ ri ko Kaxanu, do yowey ax gi ex na er bayik axo di ex na gë mëŋ. ⁴ Gër eyeyan elo şanëguk aniyand aŋ, do aniyand aŋ ex angoben and bela aŋ. ⁵ Angoben aŋ hïobak ecamëdan el, do ecamëdan el aŋo kwëtaya ex na.

⁶ Akey amat, hatëgu ko ala, ga lawënegu këŋo Kaxanu, oŋac orexëm ol ex Şaŋ. ⁷ Mëŋ yow bax exo gi sede, eni kwëtaxën angoben aŋ dek bela bën. ⁸ Şaŋ ayow fo yow baxo exo gi sede ir angoben in axo gi bana mëŋ dëŋ angoben aŋ. ⁹ Eyeyan el ex angoben and däl and këŋo hïoband ala ar ex yo aŋ; ayow yow bax gër ngwën. ¹⁰ Ayow yow bax gër ngwën, barikan ngwën in elod aŋo nang ex na, xarak Kaxanu, paß gë angoben ri ko ngwën in. ¹¹ Angoben aŋ yowëk gër ebar edexëm, do bërexëm bën hëp këni eno kwëtaya. ¹² Barikan, bër xwëta këŋo bën dek, bër xwëtak oŋac orexëm bën, këbi yëlënd panga ind eni gixën obaş or Kaxanu. ¹³ Kaxanu dëŋ ri këbi obaş orexëm gë oñandi odexëm ok, ax gi ex na gë oşat do gë oñandi od eman, ax gi ex na ang këno rëwënd ala ak, ax gi ex na dëŋ oñandi od ala. ¹⁴ Eyeyan ed Kaxanu el hik ala, lëg ko gër ebar edebi, wat këmi enjaran endexëm eŋ, enjaran en Asëñiw ar tañ, ar xaniwëk gër Faba Kaxanu eŋ, yëm ko gë oyekax ol do gë däl in. ¹⁵ Ata Şaŋ Batis ga ko reya poyoma endexëm eŋ, xeŋ ko: «Mëŋ ex ar bame rend: “Ar ke sëfëgund an, lëngwatëgu ke gayik mëŋ anëka hi ko dämama me gixën.”» ¹⁶ Ata biyi dek këbo yëlënd dek oyekax orexëm ol do këbo başënënd key yo key. ¹⁷ Gayikwa acariya aŋ paß gë Moyis yowëk gër ngwën, oyekax ol do gë däl in yowëk gë Yesu Kërisët. ¹⁸ Elod ala aŋo wat ex na Kaxanu, barikan Asëñiw ar tañ an, ar pëlot gër yomb irexëm an fo nangën këbo.

End osede or Şaŋ Batis eŋ

¹⁹ Baxët in osede or reya baxo Şaŋ Batis gër Bëşëwif bër xaniw bax elod gër Yerusalem ga lawënegu kënebi bëşadaxan do gë bërandëwëra and Lewi, eno mëkara mondako: «Wëj noŋo wa hi këy?» ²⁰ Ata mëŋ axo yax ex na, yaka këbi fac: «Wëno, ame gi ex na de Afexën an!» ²¹ Wëka këno bëte: «Noŋo cëŋ hi këy? Ba wëj nde ex Eli?» Yaka këbi bëte: «Ali, ame gi ex na Eli.» Re këni bëte: «Do wëj nde ex alawënel

ar Kaxanu ar bax yowënd an?» Yaka këbi: «Bëtëdën!» ²² Aŋo re këni: «Noŋo wa hi këy? Mi bakaxën gë eyaka gër bër lawënegu këbo! Wëj dëŋ noŋo këy rend hi këy?»

²³ Yaka ko Şaŋ:

«Wëno ex oniŵ or kë xeŷënd gër ladawe ol, Wëno kë rend:

“Dëbëtin fëña ir Axwën in”,

mondako re baxo alawënel Esayi✧».

²⁴ Ata bërrolawën bër wëkara bën Ofariseŋ ebax. ²⁵ Wëka këno: «Ine cëŋ këyëbi buyixënënd bela bën gayikako ay gi ex na Afexën an, ay gi ex na Eli, ay gi ex na bête

alawënel ar kë yowënd an?» ²⁶ Şaŋ Batis yaka këbi: «Wëno gër men këmëni buyind bela bën. Barikan, ala ex na mërëxand irewën, ar ano nang ex na; mën ke sëfëgund!

²⁷ Wëno ado axe ñap ex na me pët ogux od baped bandexëm ok.» ²⁸ Mondako xuca bax eŋo gër ingol ind Betani, ekeg Yurëdeŋ in, gër ed babi buyirand Şaŋ Batis bela.

End şadaxa eŋ

²⁹ Në ecan ijo, Şaŋ Batis watëgu këŋo Yesu ga ko yow. Ata fel këbi bër xeta baŋo bën: «Nëkodo ar këŋo şadaxa Kaxanu exo dëxëtaxën amena and ngwën an*». ³⁰ Mën bamo rend: “Ar ke sëfëgund an lëngwatëgu ke gayik mën anëka hi ko damana

me gixën.” ³¹ Wëno amo nang bana. Eno nangaxën bulunda ir Isërayel in këmëni buyixënënd bela bën gër men.» ³² Şaŋ Batis areya reya baxo bête: «Awat wat këmo

Angoc Amënëk aŋ ga ko fedaw, elod gër orën, ang edëxwëte epeşax fo, lapa ko gër ndexëm, do bayi ko laŋ gër ola orexëm. ³³ Wëno dëŋ amo nang bana. Ar lawënegu ke mën buyind bela an fel baxe: “Ar këyo wat ga lapaxën këŋo Angoc Amënëk aŋ,

do exo bayi laŋ gër ola orexëm kë buyind gë Angoc Amënëk aŋ.” ³⁴ Awa wëno ga wat këmo këme reyaxënënd mën mën ex Asëñiŵ ar Kaxanu an.»

End bësëfan bëŷanar eŋ

³⁵ Në ecan ijo, Şaŋ Batis gë bësëfan bëxi bërëxëm baka këni gër ed babi buyirand bela. ³⁶ Ata Şaŋ Batis, ga wat këŋo Yesu ga ko xuca, re ko: «Nëkoyino wa ar këŋo şadaxa Kaxanu an!» ³⁷ Bësëfan bëxi bëjo ga wël këno, sëf këno kwël Yesu. ³⁸ And

nëkona ko aŋ, wat këbi ga këno sëfa. Ata wëka këbi: «Ineŵa kën şaland?» Yaka këno: «Rabi» (Asëyali), mi nang gër ed lëg këy ŷandi këbo. ³⁹ Ata re ko Yesu: «Awa yowën en nang.» Ga sëfa këno eni nangëx gër ed lëg ko, bayix këni gë mën xali eñan

eŋ poxoş gaf in.

⁴⁰ Andëre, abinëm ar Simoŋ Piyer, ebax asëfan abat gër bëxi bër wël baŋo Şaŋ Batis do sëfa bano Yesu bën. ⁴¹ Ga yen këŋo pere Simoŋ, ar acël amat gë mën an, felëgu këŋo: «Biyi anëka watëgu këmo wa Afexën an» (Kërisët). ⁴² Ata Andëre wëlaw

këŋo gër Yesu. Ga fabër këni gë Simoŋ, Yesu re ko: «Wëj ex Simoŋ, asëñiŵ ar Şaŋ! Gërëgako, Kefas nëngwët këmi.» (Ekaŷ).

⁴³ Në ecan ijo, Yesu xani ko ond gër ebar ed Galile oŋ, do fed këni gë Filip. Yesu fel këŋo: «Tëfële wëno.» ⁴⁴ Filip, Abetësayida hi baxo, angol amat gë Andëre do gë Piyer. ⁴⁵ Filip ga yen këŋo Natanayel fel këŋo: «Biyi anëka wat këmo wa ar re këno

gër acariya and Moyis do bakayëta band bëlawënel an: Yesu Ibënasaret, asëñiŵ ar Yosef an.» ⁴⁶ Ata re ko Natanayel: «Ine? Enjekax end fe ngwa kë xaniw gër Nasaret?»

Yaka ko Filip: «Yow eyo wat!» ⁴⁷ Yesu wat këŋo Natanayel ga ko yow gër ndexëm, re ko: «Dodo nëkoyino Ayisërayel ar dal an! Anëx ax gi ex na gër ndexëm.» ⁴⁸ Wëka

këŋo Natanayel: «Feye ngwa nang këye?» Ata re ko Yesu: «Damana exi yenëli Filip gogo nde wa wat bami moŷëpa dila gër andan.» ⁴⁹ Aŋo re ko Natanayel: «Asëyali, awa wëj ex Asëñiŵ ar Kaxanu an! Wëj ex emun end bulunda ir Isërayel eŋ!» ⁵⁰ Re

✧ 1:23 1.23 Esayi 40.3 * 1:29 1.29 Ar ex gi moŋateli: Nëkoyino xondo ir edafe ir këŋo şadaxa Kaxanu in.

ko bête Yesu: «Ba gayik afel fel këmi dila gër andan wat bami nde xwëtaxën këye, awat këy wat bend xucak eño.» ⁵¹ Re ko bête Yesu: «Dal in këmun felënd, awat kën wat orën ol fol do omeleka od Kaxanu ok ga këne semëra wëno Asëñiŵ ar ala an, oko yaŋ yaŋ, oko gëd gëd.»

2

End ecarax eñanar eŋ

¹ Ga xucak bakey baki, hik ekana gër ingol ind Kana, gër ebar ed Galile. Mari, nëm ir Yesu na baxo. ² Ga wãc këno Yesu gër ekana elo, yow ko mëŋ bête gë bësëfan bërëxëm ak. ³ Ga xwëtëk ngoy in, nëm ir Yesu sëka këŋo, re ko: «Ngoy abi bo ex na de!» ⁴ Yaka këŋo Yesu: «Asoxari, inewã bar ke wëj gë wëno gër endey eño? Apëxëd andam aŋ ax yow ex na pere.» ⁵ Mari fel këbi bëriyenin bën: «Diyidën er këŋun fel yo!» ⁶ Ata gër iciw ino bapeya banjongamat band oxaŷ ofësëpës hi bax na. Gër bapeya baŋo bani yifënd men ond bani nebaraxënënd Bëšëwif oŋ, ang rëp bax ak. Apeya kala gwër oditër keme ašand. ⁷ Ata re ko Yesu: «Yifin tan men oŋ apeya kala cëm.» Yifëra këni cëm cëm. ⁸ Re ko bête: «Dëmbëno gërëgako enjar end ofëna eŋ exo tëyix.» Rëmbën këno do yëlëx këno. ⁹ And sëyi ko enjar end ofëna aŋ, men oŋ nëngwëtak ngoy, (axo nang bana feye xaniwëk ngoy ino, xarak bëriyenin bër rëmb bax men bën anang nang bani). ¹⁰ Enjar end ofëna eŋ wãc këŋo icën in, re ko: «Oko wëj ay nang ex na nde mëne and këy nęcët ngoy inëngax xali ebi kor bëla aŋ, anëbi tëndënd na bête? Do wëj këy nęcëtëgund ngoy inëngax in xali gërëgako.» ¹¹ Mondako ri baxo Yesu ecarax eñanar eŋ gër ingol ind Kana, gër ebar ed Galile. Mondako wãsin babi enjaran endexëm eŋ bësëfan bërëxëm bën, ata xwëta këno.

¹² Ga xucak ekana el, Yesu baka ko gër angol and Kafarënowum. Sëfër këni gë nëm, gë bobinëm do gë bësëfan bërëxëm bën. Bakey bapënëfëne fo rix bani.

End Yesu gër Aciw and Kaxanu eŋ

¹³ Ofëna or Apexa or Bëšëwif ol dãm hi bax. Ata Yesu ko yend yaŋ gër angol and Yerusalem. ¹⁴ Ga ãat ko, sëk këbi bëfan bër oxey, gë bër opeŷ, gë bër olëxwëte do gë bënëmb bër kodï gër yangana ir Aciw and Kaxanu, dila në baner. ¹⁵ Na ga lëkw ko ongux wãyëra këbi dek eni can yangana ir Aciw and Kaxanu in, gë opeŷ ak, do gë oxey ak. Yamëra ko bakwëtaya band bënëmb bër kodï baŋ, ata yišarëk batama baŋ. ¹⁶ Fel këbi bëfan bër olëxwëte bën: «Nęcëtin bebijo ro! Ba an nang ex na nde mëne Aciw and Faba aŋ and cale ex, do wën nëngwët kën aciw and apanëraxën?» ¹⁷ Ata bësëfan bërëxëm bën xwita këni oñëgw od rek: «Ebalëkënali ed Aciw andey el, ang xodux fo ke šorënd*!» ¹⁸ Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën fel këno Yesu: «Afo ey di ecarax mi nangaxën mëne wëj aŷap ŷap ki eyëbi nãwãyënd bëla bën gër Aciw and Kaxanu!» ¹⁹ Yaka këbi: «Namin tan Aciw and Kaxanu aŋo do wëno me kanin në bakey batas.» ²⁰ Re këni bête bëlëngw bër Bëšëwif: «Ba ay nang ex na nde mëne bëniy ofëxw onax gë bënjongimat bayaxën këni Aciw and Kaxanu aŋo? Do wëj këy rend bakey batas fo këy ri kaninaxën?» ²¹ Barikan, Yesu ga yaka këbi mondako end Aciw and Kaxanu and baxo rend eŋ, end eman endexëm eŋ baxo yeyanënd. ²² And xaniw ko gër ecës aŋ, bësëfan bërëxëm bën xwita këni eyeyan elo, ata xwëta këni Oñëgw Omënëk ok do gë er babi fel Yesu in.

²³ And hi baxo Yesu gër Yerusalem, gër ofëna or Apexa aŋ, bëranjëm xwëta baŋo ga këni wat becarax bend baxo rind beŋ. ²⁴ Bari Yesu abi kwëta bana gayik dek fo nang babi, ²⁵ ax gi bana eno pel end ala gayikwa gë andexëm dëŋ baxo nangënd er ex gër emëkw ed ala in.

* 2:17 2.17 Calemoñëw 69.10

3

End Yesu do gë Nikodem eŋ

¹ Alëngw ar Bëşewif ebaxëna gër engä end Ofariseŋ ar bano wăcënd Nikodem. ² Akey amat, ye ko gëmëd gër Yesu re ko: «Asëyali, aye nang këmi mëne wëj Kaxanu lawënëgu ki eyëbo tëyali endexëm eŋ. Ala ax kor na exo di becarax bend wateli këmi beŋ angëmëne ani bar ex na gë Kaxanu.» ³ Yesu yaka këŋo: «Dal in këmi felënd, ar ano dëw ex na gaşëxe an axo kor na exo wat owun or Kaxanu ol.» ⁴ Ata re ko Nikodem: «Mondake ko xor ala eno dëw gaşëxe and ko xar aŋ? Axor nde ko xor exo baka gër acël and nëm eŋo dëwaxën gaşëxe?» ⁵ Yaka këŋo bëte Yesu: «Dal in këmi felënd, ar ano dëw ex na gë men do gë Angoc an, axo kor na exo dîl gër owun or Kaxanu. ⁶ Ar rëw këŋo ala an, ala fo hi ko do ar rëw këŋo Angoc and Kaxanu an, ar angoc hi ko. ⁷ Wëj kërexi caran na end re këme afo enun dëw gaşëxe eŋ. ⁸ Ekoc el gand ed këŋo yandi kë xocënd do awël fo këy wël ga kë rëm. Bari ay nang na ba feye xaniwëk do ba feye kë yend. Awa mondako fo ex end ar rëw këŋo Angoc and Kaxanu eŋ.»

⁹ Ata wëka ko bëte Nikodem: «Mondake kë xor ex gi eŋo?» ¹⁰ Yaka këŋo Yesu: «Oko, wëj këbi sëyalind end Kaxanu eŋ bulunda ir Isërayel in nde do nem këy eŋo?» ¹¹ Dal in, këmi felënd biyi end nang këmi këmun sëyalind, osede orebi ol end wat këmi ex! Bari wën an mand na er këmi reyand in. ¹² Angëmëne në edeya me bend gër ebar ro beŋ wën an mand na do mondake kën wă bend yaŋ gër orën beŋ? ¹³ Elod ala axo ye ex na yaŋ gër orën; wëno Asëñiŵ ar ala an fo fedawëk. ¹⁴ Ang xaw bano Moyis andën and yawale gër ladawe ak, mondako fo këne xaw wëno Asëñiŵ ar ala an ¹⁵ do ar ke xwëta yo aşot ko şot aniyän and din aŋ.

¹⁶ «Gayikwa Kaxanu mbaŋ ñan këbi bela bër gër ngwën ro bën, mëŋ yëlxën këbi Asëñiŵ ar tañ arexëm an, do ar këŋo xwëta yo exo cot aniyän and din aŋ. ¹⁷ Enimin, Kaxanu ebi pexënaşën bela bën lawënëgu këŋo Asëñiŵ arexëm an gër ngwën ro, ax gi ex na ebi nëpaxën. ¹⁸ Ar këŋo xwëta Asëñiŵ ar Kaxanu an aŋo nëp na. Bari ar aŋo kwëta ex na an anëka nëp këŋo gayik axo kwëta ex na oşac or Asëñiŵ ar tañ ar Kaxanu ol. ¹⁹ Awa në eŋo këbi nëpaxën Kaxanu: ga yowëk angoben aŋ gër ngwën ro, bela bën şus këni, do ñan këni ecamëdan el gayik bebër këni rind bën ax ye ex na. ²⁰ Ata ar kë wëndërand an kë şusënd angoben aŋ, do axo tëkand na këdi kë fëlëtar beñëŋënaş bend ko rind beŋ. ²¹ Barikan, ar kë rind end dal an kë sëkand angoben aŋ eni wataşën bela bën mëne bebër ko rind bën gë Kaxanu këni rind.»

End or gapak or Yesu eŋ

²² Ga xucak eŋo, Yesu gë bësëfan bërëxëm bën ye këni gër ebar ed Yude, xeyërax këbi fën bakey do kënëbi buyind bela bën. ²³ Şaŋ Batis, gër ed këbi buyind bela bayi baxo gër Enoŋ, ler gër ingol ind Salim gayik mbaŋ ebax men oŋ. Fën bani yend bela bën ebi buyix. ²⁴ Amëd aŋo ano përa bana pere Şaŋ Batis.

²⁵ Ata akey amat, bësëfan bërëxëm bën këni şampërend gë Aşewif abat end mondake këni rind ewunëtan el. ²⁶ Ga sëka këno Şaŋ Batis, re këni: «Asëyali, ar yow bax ekeg ed Yurëdeŋ xali reya bay endexëm an, në ebuyi ebi dë bela bën do dek mëŋ fo këno sëfënd.» ²⁷ Ata Şaŋ Batis yaka këbi: «Ala an er şot ko yo, orën ol yël këŋo. ²⁸ Wën dëŋ awël wël këne ga këme reya mëne ame gi ex na Afexën an, alëngwa fo lëngwaw exe tëfëraşënëgu. ²⁹ Icën in wa këŋo xanand endënaş end eñër eŋ, ax gi ex na lawo ir këŋo laŋët in. Alaŋëta an, alaŋët fo këŋo laŋëtënd, do mbaŋ këŋo nëngandërad ga këŋo wëlënd icën in. Mëŋ ex, wëno dek hi këme onënga ol. ³⁰ Ado wëlil exo mëŋ do wëno ene kwëya bela bën.»

³¹ «Ar xaniwëk yaŋ gër orën an ÿëmbëta këbi ðek bela bën. Ar gër ebar an, ar gër ebar fo ex do end gër ebar fo ko yeyanënd. Ar xaniwëk yaŋ gër orën an nëmëca këbi ðek bela bën. ³² Er watëgu ko in do er wëlëgu ko gër orën in ko reyand. Ala ax ma ex na osede orexëm ol. ³³ Barikan ar wāk osede orexëm an reyak mëne Kaxanu ðal exo. ³⁴ Kaxanu yël këŋo gë etëyin këm Angoc andexëm aŋ ar lawënëgu këŋo an. Mëŋ ex er ko reyand in gër Kaxanu xaniwëk. ³⁵ Sëm in bon ðian këŋo Asëñiŵ do beÿ ðek sebënan këŋo. ³⁶ Ar wāk end Asëñiŵ ar Kaxanu eŋ şotëk aniyand din aŋ. Ar aŋo kwëta ex na an axo cot na aniyand aŋo, do oxoÿ or Kaxanu ol laŋ ex gër ndexëm.»

4

End asoxari Asamari eŋ

¹ Ata Axwën Yesu nang ko mëne Ofariseŋ ok wël bax mëne bësëfan bërëxëm bën ÿëmbëk nëmëc gë bër Şaŋ Batis bën, bëte bër këbi buyind bën ÿëmb nëmëc. ² Enimin, bësëfan bërëxëm bën babi buyind, ax gi ex na Yesu mëŋ dëŋ. ³ Ata na ga xani ko gër ebar ed Yude wāÿi ko gër ed Galile. ⁴ Afo ir ebar ed Samari in ebax exo kuca. ⁵ Ga ko ye, ðiat ko gër angol and bani wācënd Sikar, ler gër oşënga or Yakob or yël baŋo asëñiŵ Yosef. ⁶ Na bax andu and Yakob aŋ. Yesu, ga sëkwëra ko oñe oŋ, ÿëpa ko ler gër andu, xarak amëd aŋo eñan eŋ keŋ gër gaf hi bax.

⁷ Na yow ko asoxari Asamari edëmb ed men. Ata re ko Yesu: «Yëludë wa me ceß.» ⁸ Xarak, bësëfan bërëxëm bën gër angol ye bani eni yëcëraw er këni yamb in. ⁹ Ata re ko asoxari an: «Yama wëj Aşëwif nde ke xarand men ond eceß wëno Asamari?» (Rexën baxo mondako asoxari an, Bëşëwif bën abani sëkar na gë Bësamari bën.) ¹⁰ Ata Yesu yaka këŋo: «Kido anang nang bay er ko yëlënd Kaxanu in do kido afëni fëni baxi noÿo hi këme wëno ar ki xarand men ajo an, wëj dëŋ xaradoxe. Ata yël domi men ond kë yëlënd aniyand oŋ.» ¹¹ Na re ko asoxari an: «Oko axwën, ay gi ex na gë siwo ir këy rëmbaxën, do andu aŋ atiŵax ex. Feye wa këy şotëgu men ond kë yëlënd aniyand oŋo? ¹² Yakob, axarëk arebi an sebëtan këbo andu aŋo. Gër aŋo bani şëbënd mëŋ gë bosëñiŵ do gë oyel orebën ol. Ba wëj nde xuca këŋo?» ¹³ Ata yaka ko Yesu: «Ar kë şëb yo men oŋo ro, asel këŋo sel gaşëxe. ¹⁴ Barikan men ond këme yëlënd oŋ, ar kë şëb an din aŋo tel na. Men oŋo ang epëndin fo kë ÿana ex ðejënd gër ola orexëm xali gër aniyand and din.» ¹⁵ Ata re ko asoxari an: «Axwën yëlële ngwa men oŋo, mëŋ bayik axe ðiana na exe telënd din do me teß eyow ed gër andu ro el.» ¹⁶ Re ko Yesu: «Yel eyo macëgu icën indey in, en tëfërëgu.» ¹⁷ Yaka ko asoxari an: «Ame gi ex na gë icën.» Na re ko Yesu: «Dal reya këy mëne ay gi ex na gë icën. ¹⁸ Bësoşan bëco şapër kënd do gë ar ÿëpa kënd gërëgako an, axo gi ex na icën indey. Ata ðal dëŋ reya këy.» ¹⁹ Na re ko asoxari an: «Axwën, anëka nang këme mëne wëj alawënëd ar Kaxanu hi këy. ²⁰ Bëxarëk bërëbi bën gër etënd elo bano şalend Kaxanu, do wën Bëşëwif bën kënd rend mëne gër Yerusalem fo hi ko mocale.» ²¹ Ata re ko Yesu: «Abiŵën, kwëtale ga re këme, ayow kë yow apëxëd and këno ÿana eno calend Faba në er ex yo, xarak ax gi ex na gër etënd elo fo, bëte ax bo na gër Yerusalem fo. ²² Wën Bësamari bën, ano nang ex na ar këno şalend an. Biyi Bëşëwif bën nang këŋo gayik paß gë enëŋ endëbi eŋ këni fexaxën ðek bela bën. ²³ Barikan, në eyow ex (ado gërëgako dëŋ ex) amëd and bër këŋo şalend enim Faba, gë angoc do gë ðal bën. Ata bër këŋo şalend mondako bën këbi şaland. ²⁴ Kaxanu angoc hi ko, do bër këŋo şalend bën, afo eno calend gë angoc aŋ do gë ðal in.» ²⁵ Na rew ko asoxari an: «Anang nang këme mëne në eyow exo Afexën an, (mëne ngëŋ Kërisët). And ko ðatëgu aŋ, mëŋ këbo sëfëtan beÿ bën ðek.» ²⁶ Yaka këŋo Yesu: «Wëno ar ki yeyanelind ajo dëŋ ex!»

²⁷ Aŋo ŋatëgu këni bësëfan bën. Aşaran şaran babi ga sêk këno Yesu ga këŋo felëra asoxari end Kaxanu eŋ. Barikan, gabatak aŋo mëka bana ba ine baŋo wëkand do ba ine baŋo felëraxënënd. ²⁸ Ata asoxari an seḅ ko na ipeya ind men iŋ, w̄ara ko gër angol felëx këbi ḅela bën: ²⁹ «Yowën eno nang ar felëra ke ḁek ḅebër ri këme an. Ba axo gi ex na cëŋ Afexën an?» ³⁰ Ata ga şanëgu këni angol aŋ, ye këni ḅura-ḅura gër ed hi baxo Yesu. ³¹ Amëd aŋo, bano felënd bësëfan bën: «Awël nde Asëyali, yambëral.» ³² Re ko: «Eyamb yamb exëna ed an nang ex na.» ³³ Na bësëfan bën këni wëkarënd ba ala wëlanëgu këŋo na eyamb yamb. ³⁴ Ata re ko Yesu: «Andiyen and ŋandi këŋo ar lawënëgu ke xali me eŋata aŋ ex eyamb yamb iram in. ³⁵ Ax gi ex na nde are kën rend opacaw onax fo ḅayik ekana ed benedā el? Awa ga re këme: Dënëtayin en wataxën benedā ḅeŋ ga feşêk gër ocënga. Ekana fo ḅayik. ³⁶ Aşos këno şosënd axana ar enedā end aniyen and din an ebi nëngandëraxën andamat aned an do gë axana an. ³⁷ Gër endey eŋo, enimin, ḁal ex: Abat kë nedënd, aşëxen kë xanand eyamb el. ³⁸ Wëno lawën këŋun en kana benedā ḅeŋ gër ed an tēw ex na. Bëşëxen riyenik do wën, alil fo lil kënëbi gër andiyen.»

³⁹ Yatijo, gër angol and Bësamari aŋo ḅëranjëm w̄a bax end Yesu eŋ ga wël këno asoxari an ga ko reya mëne afelëra felëra këŋo ḁek er ri ko gër aniyen andexëm in. ⁴⁰ Bësamari bën ga ḅarërëgu këni gër ed hi baxo Yesu, xara këno exo ḅayi yatijo gër angol andebën. Ga w̄a ko, xey këŋo ḅakey ḅaki. ⁴¹ Në eŋo ŋëmbëraxën bani nëmëc ḅër w̄a bax eyeyan edexëm bën. ⁴² Afel bano felënd asoxari an: «Abo ex na ḁe ga w̄a këmi gayik wëj fel këḅo. Gë andebi aŋo dëŋ ḅaxët këmo do nang këmi mëne enimin, mëŋ ex Afexën ar gwën an.»

End pakën ed itox eŋ

⁴³ Ga xucak ḅakey ḅaki baŋo, Yesu xuca ko ond gër ebar ed Galile oŋ. ⁴⁴ Mëŋ dëŋ reya bax mëne alawënel ar Kaxanu an, ano pëbënd na gër ed rëw këno. ⁴⁵ And ŋat ko gër ebar ed Galile aŋ, Bëgalile bën xaca këno gayik awat wat bani ḁek ḅebër ri baxo gër Yerusalem bën, yatir Ofëna or Apexa. Bën ḅëte, aye ye bani gër ofëna olo.

⁴⁶ Awa Yesu ḅaka ko gër ingol ind Kana gër ebar ed Galile, gër ed nëngwët baxo men oŋ hik ngoy. Ata gër angol and Kafarënewum, ar ḅët bax gër emun an şëxwërayili baŋo na asëniw̄. ⁴⁷ Gogo nde ga wël ko mëne Yesu ḅakawëk gër Galile, ga xaniw ko gër ebar ed Yude. Ata w̄ara ko eŋo karaw end itox indexëm eŋ gayik në emëkw na fo ḅayi baxo. ⁴⁸ Ata re ko Yesu: «Wën angëmëne ane watëlind na ḅecarax do gë ḅecërëcaxik, din ane kwëta na!» ⁴⁹ Yaka këŋo ala ajo: «Axwën, cëlaye gër ndeḅi këdi ko nemi itox indam iŋ.» ⁵⁰ Re ko Yesu: «Maŋil, asëñix anëka ḅëngw ko.» Ga w̄a ko er re ko Yesu in, w̄ayi ko. ⁵¹ Ga ko şëla, fed këni gë ḅëriyenin ḅër gër iciw̄ indexëm bën. Fel këno mëne itox indexëm iŋ abëngw exo, anëka fak ko. ⁵² Wëka këbi ba nand fe fak ko. Yaka këno: «Ganëka and hik eñan poxoş gaf aŋ, xoc këŋo.» ⁵³ Ata xwita ko sëm mëne amëd aŋo dëŋ fel baŋo Yesu itox indey iŋ abëngw exo. Ata w̄a këni end Yesu eŋ mëŋ gë ekun edexëm el ḁek. ⁵⁴ Eŋo bax ecarax ekinëm end ri baxo Yesu gër ebar ed Galile eŋ ga xaniw ko gër ed Yude.

5

¹ Ga xucak eŋo, hik ḅëte ofëna or Bëşëwif. Yesu ye ko yaŋ gër Yerusalem. ² Xarak gër Yerusalem, ler gër Ebët ed Opeŷ, anjer* hi bax na and bani w̄acënd gë eyeyan ed Bëşëwif el Betësada. Mokece xece bani do seḅa bani odilaya oco. ³⁻⁴ Dila gër odilaya oko bani renarand ḅëşëxwëra ḅëranjëm: ḅëşiwëk, gë ḅëseŷik, gë ḅërëgoḅo. ⁵ Şëf gër ḅëşëxwëra ḅëjo, ala baxëna arëgoḅo elod ḅëniy ofëxw osas gë ḅënjongëḅetas. ⁶ Ata Yesu wat këŋo gër ed laki ko. Ga wata ko mëne elod anëka fo ko lakirand na,

* 5:2 5.2 Anjer aŋo anac nac hi bax.

wêka kënjo: «Wěj, aŋandi nde ŷandi ki ey pak?» ⁷ Yaka kënjo: «Asoŋan, ame gi ex na gë ar ke lap polo gër anjer and kē ŋangënannd men aŋ. Awa nand ke xacërand na, gogo nde exo cëgët ašëxen.» ⁸ Ata Yesu re ko: «Kanil ey med anakaya andey aŋ, ey ye!» ⁹ Ataŋ ga fak ko ala ajo, wëd ko anakaya andexëm aŋ do ko yexërand ŋenene. Xarak yatijo akey and eteyëta bax. ¹⁰ Bëlëngw bër Bëšëwif bën këno rend ala ar fakëk an: «Xey wěj wa, ba ax gi ex na nde doro ex akey and eteyëta aŋ? Ax ŋap ex na ey dëbina anakaya andey aŋ!» ¹¹ Na yaka këbi: «Ar fakën ke an fel ke de me dëbina anakaya andam aŋ do me ye.» ¹² Wêka këno: «Noŷo wa ex ar fel ki ey med anakaya andey do ey yexëra aŋ?» ¹³ Ar fakëk an axo nang bana ba noŷo ex do bête Yesu anëka hi baxo ŋit gër amëxwër and hi bax na.

¹⁴ Ga xucak eŋo, Yesu sëk kënjo ala ajo gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Fel kënjo: «Awa gayikako anëka fak këy, tebël emendëran el këdi ki wëcan end nëmëc eŋo.» ¹⁵ Aŋo ye ko ala ajo felëx këbi bëlëngw bër Bëšëwif bën mëne Yesu fakën kënjo. ¹⁶ Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën mëŋ bano rixëraxënënd Yesu gayik eŋo baxo rind yatir akey and eteyëta. ¹⁷ Yesu yaka këbi: «Faba key yo key ko riyenind, wëno bête mondako fo këme riyenind.» ¹⁸ Ata bëlëngw bër Bëšëwif bën këni ŋaland eno daw Yesu, ga baxo rend cëŋ mëne Kaxanu ex Sëm, er wacaya bax mëne gwër fo hi këni gë Kaxanu. Bari ax gi ex na gayik ayepën baxo yepënënd fo akey and eteyëta aŋ.

End or gapak eŋ

¹⁹ Ata yaka këbi Yesu: «Dal in këmun felënd, wëno Asëñiw in ŷowëŷ ame dind na gë oŋandi odam. Barikan, er këmo watelind Faba in këme rind. Do dek er ko rind Faba in, mondako fo këme rind wëno Asëñiw in. ²⁰ Faba aŋan ŋan ke wëno Asëñiw in do aŋasin ke wäsinënënd dek beber ko rind bën. Bête aŋasin ke wäsin beber nëmëcak beŋo, ado wën aŋaran kënjun ŋaran. ²¹ Ata Faba ang këbi xaninënd bëšësëk do këbi liyanënd ak, mondako fo këmo liyan wëno Asëñiw in ar ŷandi ke an. ²² Bête Faba, ala aŋo kitind na, wëno Asëñiw in sebën ke dek kiti in ²³ ene pëbaxën dek ang fëb këno mëŋ ak. Ar axe pëb ex na wëno Asëñiw an, aŋo pëb ex na Faba, mëŋ ar lawënëgu ke an.

²⁴ «Dal in këmun felënd, ar ke baxëtënd do eŋo kwëta ar lawënëgu ke an, anëka ŋot ko aniyand and din aŋ do axo ye na gër kiti. Anëka xuca ko ecës el, do ŋat ko gër aniyand. ²⁵ Dal in këmun felënd, amëd aŋ në eyow ex, (ado gërëgako dëŋ ex) bëšësëk bën awël këni wël oniŋ or Asëñiw ar Kaxanu ol. Bër kë wël bën axani këni xani gër ecës do eni diya. ²⁶ Enimin, ang exo Faba mëŋ dëŋ aniyand ak, mondako fo yël ke wëno Asëñiw me gi wëno bête aniyand aŋ. ²⁷ Wëno yël ke or gapak or mëni kitixën bela ol gayik wëno ex Asëñiw ar ala an. ²⁸ Këreŋun caran na eŋo: Në eyow ex amëd and këni wël dek bër ex gër baŋeg bën oniŋ oram ol. ²⁹ Ata eni kanira gër ecës: bër bax rind enjekax bën eni ye gër aniyand and din do bër bax rind eŋëŋëxax bën eni ye gër kiti. ³⁰ Faba, mëŋ ar lawënëgu ke an ke felënd ang këmëni xiti bela ak, ŷowëŷ ame dind na gë oŋandi odam ok. Do kiti indam in ind ŋenene ex gayik oŋandi od ar lawënëgu ke ok këme ŋaland, ax gi ex na odam ok.»

End osede or bend Yesu eŋ

³¹ «Angëmëne wëno fo kë reyand osede or gaf iram ol, end këme reyand eŋ ax gi ex na dal. ³² Ašëxen kë reyand osede oram ol, do anang nang këme, er ko reyand endam in dal ex. ³³ Wën lawën babi bela gër Şaŋ Batis. Ga ŋat këni, awël wël bano ga ko reya dal in. ³⁴ Wëno cëŋ, end osede oram eŋ, ax gi ex ala kë reyand, barikan en pëxaxën këmun felaxënënd eŋo. ³⁵ Şaŋ, er hi baxo ang lambo ir fëtën këni ex noŋand fo. Do wën anëngandëra nëngandëra kënjun amëd gë angoben andexëm aŋ. ³⁶ Wëno, osede or këme reyand ol nëmëcak or Şaŋ Batis ol gayik beber yël ke Faba me

dind bën kəŋun wāsinənd mēne mēŋ dēŋ lawēnəgu ke. ³⁷ Do Faba mēŋ ar lawēnəgu ke an dēŋ kē reyand endam eŋ. Wēn, elod an wēl ex na oniŵ orexēm ol, elod an wat ex na dēxas irexēm in. ³⁸ Gayikako an ma ex na end wēno ar lawēnəgu ke eŋ, an kwētaya ex na eyeyan edexēm el gēr oŵēkw orewən. ³⁹ Wēn kēn baləkēnalind Oñəgw Omēnək ok ga yēla kēn mēne aniyan and din aŋ kēn šot, xarak oñəgw oko dēŋ kē reyand endam eŋ. ⁴⁰ Wēn aŋun űandi ex na en yēlaya gēr ndam en cotaxən aniyan and din aŋ!

⁴¹ «Wēno ame caland na ene cēkw bela. ⁴² Bari aye nang kēme mēne wēn ano űan ex na Kaxanu. ⁴³ Wēno mēŋ lawēnəgu ke gē oŵac orexēm ol, bari wēn ane kwētaya ex na. Barikan angēmēne ašēxen exo yow axwētaya kēno xwētaya xarak Kaxanu aŋo dāwēnəguw ex na! ⁴⁴ Wēn bēr kē šēkwērənd bējo, wēn bēr ax caland na en wat enjaran end Kaxanu fo bēn, mondake wa kēn xor ene kwēta? ⁴⁵ Kēren yēla na mēne wēno kēŋun lēxw gēr Faba. Moyis, mēŋ ar xwēta kēno an, kēŋun lēxw. ⁴⁶ Kido end Moyis eŋ ŵa ban, aŵa ŵa don bēte endam eŋ gayik endam yēgw ko. ⁴⁷ Bari angēmēne an ma ex na oñəgw odexēm ok, mondake kēn ŵa er kēme rend in?»

6

End ecarax end mburu eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu xegēta ko anjer and Galile and bani ŵacənd bēte anjer and Tiberiyad aŋ. ² Bela bēranjēm baŋo sēfand gayik awat bani watənd becarax, ga babi fakēn bēšəxwəra bēn. ³ Ata Yesu, ga sēfər kēni gē bēsəfan bēn yaŋ nē etənd, yēparax kēni ⁴ xarak anēka babi saxəgund Ofēna or Apexa or Bēšəwif ol. ⁵ Yesu ga nēkona ko, wat kēbi aməxwər atēm ga kēni yow gand ed hi bani. Ata wēka kēŋo Filip: «Feye wa kēne yēcəguyē er kēni yamb bela bējo in?» ⁶ Ga baŋo ŵəkand mondako, atēy fo baŋo rind gayik anang nang baxo er ko ri in. ⁷ Ata yaka ko Filip: «Ado ene yēcəgudoye yo mburu iŋ batama band kodī okeme oki, exo cotaxən ala kala tēkər, ax gi dona gwac.» ⁸ Asəfan abat, Andərə, abinēm ar Simoŋ Piyer, re ko: ⁹ «Ake ro inēmēta exēna dē ind gē bamburu baŋo band orēš, gē oxan oxi. Ine ngwa kē feca, bela bēr go bēn?» ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Pelinēbi eni űəpara gēr ebar.» Xarak na gēr ed ebani mbaŋ lēg bax ondəs oŋ. Er hi bani bēsəšan bēn fo gwər nē owēli oco. ¹¹ Yesu, ga ŵed ko bamburu baŋ, šəkwa kēŋo Kaxanu do šetəra kēbi bēr hi bax na bēn. Mondako fo ri baxo gē oxan ol do ar ex kala yamb ko xali ŵed ko. ¹² And ŵed kēni aŋ, fel kēbi bēsəfan bēn: «Barin bacaxaken band bayitarak baŋ, yōŵey kərəx nemi na.» ¹³ Ata ga barəra kēni, fəxw kēbi bakange epəxw gē baki gē bacaxaken band mburu ir orēš ir bayitara babi in. ¹⁴ Ga wat kēni ecarax end ri baxo Yesu eŋ, bela bēn kēni rend: «Enimin, mēŋ ex alawēn ar bax yowənd gēr ngwən ro an.» ¹⁵ Ata Yesu, ga wata ko mēne aŋandi yandi babi eno nēyali exo gi emun endebən, nacəta ko gašəxe gabat yaŋ gēr etənd.

End gēr anjer eŋ

¹⁶ Apenēka aŋ, bēsəfan bərəxēm bēn šēla kēni xali gēr bēŋa ir anjer. ¹⁷ Ata fəra kēni polo nē ikuluŋ eni yexən gēr Kafarənawum, ekeg elo. Anēka xwəyar bax do Yesu abi tēfəgu bana pere. ¹⁸ Mbaŋ bax xocənd do men oŋ kē xanind gēr anjer bomeŋ bomeŋ. ¹⁹ Ga xas kēni gē ikuluŋ iŋ nē bapakan baŋo, xali baŋjongamat, watəgu kēno Yesu ga ko ye yaŋ gēr men ang gēr ebar eŋayək fo. And hi ko dam gēr ikuluŋ aŋ, bēsəfan bēn yədara kēni. ²⁰ Ata re ko Yesu: «Wēno ex, kēren yədara na!» ²¹ Aŋandi yandi babi bēsəfan bēn eno mēlali gēr ikuluŋ iŋ. Barikan anēka űat bani gēr ebar, gēr bēŋa ir gēr ed bani yend.

End eyamb ed aniyan eŋ

²² Nē ecan ijo, amēxwēr and bër bayi bax ekeg elo aṅ, xaman kēni mēne ikuluṅ imat fo bayi bax na gēr ed hi bani do mēne Yesu ani ye bana gē bēsēfan bēn. ²³ Ata bēkuluṅ ocēxe fiatēguk gēr Tiberiyad, ler na gēr ed yambēra bani mburu ind yēmbēn baxo Axwēn an and šēkwa kēṅo Kaxanu aṅ. ²⁴ Ga wata kēni mēne Yesu gē bēsēfan bērexēm bēn ani bo bana na, fēra kēni gēr bēkuluṅ bēṅo do kwēl ye kēni gēr Kafarēnawum eno calax. ²⁵ Ga sēkēx kēno ekeg elo, wēka kēno: «Asēyali, nand fe wa yow kēy ro?» ²⁶ Yesu yaka kēbi: «Dal in kēmum felēnd, ga yambēra kēn xali wēd kēn kēne šalaxēnēnd, ax gi ex na ga fēni kēṅun becarax bēnd kēme rind beṅ. ²⁷ Diyenindēn end eyamb ed kē bayi xali gēr aniyān and din eṅ, bari ax gi ex na end eyamb ed kē nemi ecan ecan eṅ. Eyamb ed aniyān and din el, wēno Asēñiṅ ar ala an kē yēlēnd gayik wēno yata ke Faba Kaxanu.» ²⁸ Bēr gēr amēxwēr bēn wēka kēno: «Ineṅa ṅapēk mo din Kaxanu gēr andiyen andexēm?» ²⁹ Yaka kēbi: «Er ex andiyen and Kaxanu in, ene kwēta wēno ar lawēnēgu ke an.» ³⁰ Wēka kēno bēte: «Do ecarax end fe kēyēbo wāsin mi kwētāxēn? Ine kēy ri?» ³¹ Bēxarēk bērebi bēn eyamb ed bani wācēnd man el bani yambēnd gēr ladawe, ang yēg kēni ak: eyamb ed xaniwēk gēr orēn el babi yēlēnd Kaxanu.✧ ³² Ata re ko Yesu: «Dal in kēmum felēnd, Faba babi yēlēnd eyamb ed dal ed xaniwēk gēr orēn el bēxarēk bērewēn bēn, ax gi ex na Moyis. Mēṅ fo kēṅun yēlēnd bēte doro doro eyamb ed dal ed xaniwēk gēr orēn el. ³³ Gayikwa eyamb ed ko yēlēnd Kaxanu el ex ar fedawēk gēr orēn an, do ko yēlēnd aniyān gēr ngwēn ro an.» ³⁴ Ata re kēni: «Awa Axwēn, yēlindēbo ngwa din eyamb elo.» ³⁵ Yesu fel kēbi: «Wēno ex eyamb ed kē yēlēnd aniyān el. Ar ke sēf an din aṅo kor na enjo eṅ, ar kē wā endam an din aṅo tel na. ³⁶ Ga re kēme, wēn awat wat kēne, bari ane kwēta ex na. ³⁷ Dek bēr ke yēl Faba bēn asēf kēne sēf do din amēni ṅwāy na. ³⁸ Gayikako gēr orēn fedaw kēme, er yow kēme me dind oṅandi od ar lawēnēgu ke ok, ax gi ex na me dind oṅandi odam. ³⁹ Er yāndi kēṅo ar lawēnēgu ke in ex gabatak kēremo tak na gēr bēr yēl ke: axanin kēmo xaninēd gēr ecēs yatir akey apelatar. ⁴⁰ Eṅo ex enimin, er yāndi kēṅo Faba in: ar ke wat yo wēno Asēñiṅ do exe kwēta an ašot ko šot aniyān and din aṅ. Ata kēmo xanin gēr ecēs, yatir akey apelatar.»

⁴¹ Ata Bēšēwif bēn kēni wunēwunand endexēm eṅ ga wēl kēno ga ko re mēne mēṅ ex eyamb ed fedawēk gēr orēn el. ⁴² Er bani rend: «Ajo ba axo gi ex na nde ngwa Yesu, asēñiṅ ar Yosef? Ax gi ex na nde anang nang kēnēbene nēm gē sēm? Mondake cēṅ ko rend mēne gēr orēn fedaw ko?» ⁴³ Yesu ga wata kēbi, re ko: «Kēren ṅunēṅuna na. ⁴⁴ Ala ax kor na exo yēlaya gēr ndam, ang ax gi ex na Faba, mēṅ ar lawēnēgu ke an, wēlaw kēṅo. Do wēno ata kēmo xanin gēr ecēs, yatir akey apelatar. ⁴⁵ Ga yēgw kēni wa bēlawēnel bēn gēr okayēta mēne: Kaxanu kēbi yāna ebi tēyalind dek bela bēn. Ar kē baxēt osēyali orexēm an do exo ma, ayēlaya ko yēlaya gēr ndam. ⁴⁶ Eṅo ax macaya ex na mēne ala wat kēṅo na Faba Kaxanu, ang ax gi ex na ar xaniwēk gēr ndexēm an. ⁴⁷ Dal in kēmum felēnd, ar wāk endam an šotēk aniyān and din aṅ. ⁴⁸ Wēno ex eyamb ed kē yēlēnd aniyān el. ⁴⁹ Bēxarēk bērewēn bēn yambēguk eyamb ed kēni wācēnd man el gēr ladawe, barikan ašēs šēs kēni. ⁵⁰ Nangin mēne ar kē yamb eyamb ed fedawēk gēr orēn an, axo nemi na. ⁵¹ Wēno ex eyamb ebēngw ed šēlawēk gēr orēn el. Angēmēne ala exo yamb eyamb elo, din ir din ko liya, do eyamb ed kēmo yēl el ex eman endam eṅ exo dīyaxēn gēr ngwēn ro.» ⁵² Ga wēl kēno, Bēšēwif bēn kēni šampērend: «Mondake wa ko xor ebo yēl eman endexēm eṅ ene yambe?» ⁵³ Na re ko Yesu: «Iyo dal in kēmum felēnd: angēmēne an yamb ex na eman end wēno Asēñiṅ ar ala eṅ do an ceb ex na ošat oram oṅ, aniyān ax gi ex na gēr ola orewēn. ⁵⁴ Ar kē yamb eman endam do exo ceb ošat oram an kē šot aniyān and

✧ 6:31 6.31 Andocane 16.4, 15

din aŋ do wëno axanin këmo xanined gër ecës, yatir akey apelatar. ⁵⁵ Enimin, eman endam eŋ eyamb ex do oşat oram oŋ eşeb-ceb ex. ⁵⁶ Ar kë yamb eman endam do exo ceb oşat oram an ke şosa do mi gi din arabat. ⁵⁷ Faba mëŋ ar lawënegu ke an abëngw exo do wëno gë mëŋ liya këme. Ar ke yamb an gë wëno këmi liya. ⁵⁸ Nëkoyin ro eyamb ed fedawëk gër orën el, ax gi ex na ang ed yambëgu këni bëxarëk bërewën do nemira këni el. Ar ke yamb an din ir din ko liya». ⁵⁹ Mondako sëyali babi Yesu gër aciŵ acaleya and gër Kafarënowum.

End aniyän and din eŋ

⁶⁰ Ga baxët këno na, bësëfan bëranjëm gër bër baŋo sëfarand re këni: «Eyeyan elo ðek sibëk. Ba noŷo kë xor cëŋ exo baxët?» ⁶¹ Yesu, ga wata ko mëne bësëfan bën në eŋunëwuna exëni, wëka këbi: «Ba end re këme eŋ nde şofo këŋun? ⁶² Do and këne wat, wëno Asëniŵ ar ala an ga këme baka yaŋ gër ed hi bame aŋ cëŋ? ⁶³ Angoc aŋ kë yëlënd aniyän aŋ, eman eŋ ŷowëŷ ax kor na ex di. Bend fel këmun beŋo bend Angoc ex do beŋo kë yëlënd aniyän aŋ. ⁶⁴ Bari ang hi kën ro ako, bërëmar ane kwëta ex na.» Gayikwa Yesu aye nang babi, elod gër ŷanar bër ax ma ex na endexëm bën. Bëte anang nang baxo noŷo bax ar këŋo lëxw an. ⁶⁵ Ata ko rend: «Mëŋ këmun felaxënënd mëne ala ax yow na gër ndam ang ax gi ex na Faba wëlaw këŋo.» ⁶⁶ Ata elod amëd aŋo, bësëfan bërexëm bëranjëm bakana këni gand epoy, seb këni etëfëra edexëm el. ⁶⁷ Ata Yesu wëka këbi bësëfan epëxw gë bëxi bën: «Do wën cëŋ, aŋun ñandi ex na nde ene teb?» ⁶⁸ Yaka ko Simoŋ Piyer: «Axwën, biyi gër noŷo wa këmi ye? Wëj ga ex wa ar gë eyeyan ed aniyän and din ir din an. ⁶⁹ Do biyi wëk endey eŋ ga nang këmi mëne wëj ex Awënek ar Kaxanu an.» ⁷⁰ Yesu yaka këbi: «Ax gi ex na nde wëno yata këŋun, wën bësëfan epëxw gë bëxi bën? Barikan, abat şabucara exo!» ⁷¹ Yuda, asëniŵ ar Simoŋ Isëkariyot, baŋo rend gayikwa gër bësëfan epëxw gë bëxi, mëŋ ebax ar këŋo lëxw an.

7

End bobinëm bor Yesu eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu ko sëfërand ebar ed Galile el. Aŋo ñandi bana exo ye gër ed Yude gayik bëlëngw bër Bëşëwif bën aşala bani şaland eno daw. ² Xarak, dam ebax Ofëna or Bëşëwif or baner ol. ³ Ata bobinëm bor Yesu re këni: «Kanil ey ye gër ebar ed Yude eni watëx ðek bësëfan bërey bën bebër këy rind bën. ⁴ Ar kë şaland eno nang bela an, axo dind na beŷ gër ed ano watënd na. Angëmëne becarax beŋo këy rind, masiyanal gër ngwën ro.» ⁵ Enimin bobinëm dëŋ ano kwëta bana. ⁶ Ata Yesu yaka këbi: «Apëxëd andam aŋ ax ŋatëgu ex na pere, barikan andewën aŋ and din ex. ⁷ Bela bër gër ngwën ro bën ani kor na enun cus. Barikan aşus şus këne wëno gayik areya këme reyand mëne bandixa bandebën baŋ baŋëŋëna ex. ⁸ Yeyin ngëŋ wën yaŋ gër ofëna. Wëno ame ye na gër ofëna olo gayik apëxëd andam aŋ ax ŋat ex na pere.» ⁹ And re ko eŋo aŋ, Yesu bayi ko gër ebar ed Galile.

End Ofëna or baner eŋ

¹⁰ And ye këni bobinëm gër ofëna aŋ, Yesu ye ko bëte yir fo, aŋo ñandi bana eno wat bela bën. ¹¹ Ata bëlëngw bër Bëşëwif bën këno şalarand gër ofëna do këni wëkarënd: «Awa feye exo ajo?» ¹² Ata gër bëmëxwër, onëkënekär od në endexëm ok mbaŋ ebax. Bërëmar are bani rend: «Ala ar şenene exo.» Bëşëxen bën: «Ali anambeli këbi nambelind bela bën!» ¹³ Bari ala abax yeyan na poyoma endexëm eŋ, ga banëbi yëdand bëlëngw bër Bëşëwif bën.

¹⁴ Anëka hi bax loxo ir ofëna in mërëxand and ye ko Yesu yaŋ gër Aciŵ and Kaxanu aŋ, gër ed babi sëyalirand bela. ¹⁵ Ata bëlëngw bër Bëşëwif bën, ga këbi şaran, këni

wëkarënd: «Mondake nang ko Oñëgw Omënëk ok mëj ar ax tëya ex na an.» ¹⁶ Ata yaka këbi Yesu: «Osëyali oram ol, or ar lawënëgu ke ex, bari ax gi ex na oram. ¹⁷ Ar ex awëlëk ar exo di oñandi od Kaxanu an, anang ko nang osëyali oram ol, ba gër Kaxanu nde xaniwëk ba wëno fo nde kë yeyandërand. ¹⁸ Ar kë yeyandërand er yerëtëk ko gë andexëm an, eno cëkwënd ko şaland. Barikan, ar kë şaland enjaran end ar lawënëgu këjo an, ar däl hi ko do osëmbak ax gi ex na gër ndexëm. ¹⁹ Ax gi ex na nde Moyis yël këjun acariya and Kaxanu aņ? Barikan wën, gabatak ax tefënd na acariya aņo. Inewã kën şalaxënënd ene daw?» ²⁰ Ata amëxwër aņ yaka këno: «Wëj ar gë bëyël ey! Nojõ kë şaland exi daw?»

²¹ Yesu yaka këbi: «Emat fo ri këme do wën dëk şarandëra këjun. ²² Moyis sëyali këjun oxac or bëtox bëtoşan ol, (xarak ax gi ex na Moyis yerëtëk gayikako gër bëxarëk xaniwëk). Do ax gi ex na nde wën axac këno xacënd ala an yatir akey and eteyëta dëj? ²³ Angëmëne axac këno xacënd ala yatir akey and eteyëta këdi kën yepën acariya and Moyis aņ, inewã xoÿënaxën këne wëno ar fakën këjo yer ala an gë akey and eteyëta aņ? ²⁴ Tebin ekiti ed bela el ang këjun wëndanënd wën ak. Kitiyindën şenene!»

²⁵ Ata Bëyerusalem bërëmar këni rend: «Ax gi ex na nde ajo këno şaland eno daw?» ²⁶ Barikan nëkodõ wa ga ko yeyandërand poyoma, do ala aņo kexënd na! Anëka nde xwita këno bëlëngw bën mëne mëj dëj ex Afexën an? ²⁷ Barikan, ajo ro anang nang këne gër ed xaniw ko. Xarak Afexën an and ko yow aņ, ala ax nang na gër ed xaniw ko.» ²⁸ Ata Yesu, ga këbi sëyalira bela bën gër yangana ir Aciw and Kaxanu, xeÿ ko: «Wën anang nang këne do anang nang kën gër ed xaniw këme! Barikan wëno ame yow ex na gë oñandi odam. Ar lawënëgu ke an däl exo, bari ano nang ex na. ²⁹ Wëno anang nang këmo, gayikwa gër ndexëm xaniw këme, do mëj lawënëgu ke.» ³⁰ Bela bën këni şaland eno tëra, bari gabatak aņo tëra bana gayik ax ŋat bana pere apëxëd andexëm aņ. ³¹ Ata gër amëxwër, bëranjëm wã këni end Yesu eņ do këni rend: «And ko yow Afexën aņ, becarax bend ko ri beņ anëmëca nde kë nëmëca bend ajo beņ?»

End etëra ed Yesu eņ

³² Ofariseņ ok wël kënebi bëranjëm gër amëxwër ga këni nëkënëkar end Yesu eņ. Ata bëşadaxan bëlëngw bën do gë Ofariseņ ok lawën kënebi bënëkona bën eno tëraw. ³³ Ata re ko Yesu: «Në erebat bayi këne pere imëd, me bakaxën gër ar lawënëgu ke. ³⁴ Aşalara këne şalara bari ane wat na. Do gër ed këme hi, wën an kor na en yeli.» ³⁵ Ata këni wëkarënd Bëşëwif bën: «Feye ngwa ko ye do enëjo neme? Aye nde ko ye ed şapërëra këni Bëşëwif gër bër enëng ecëxe, ebi tëyalirax bër ani gi ex na Bëşëwif bën? ³⁶ Ine ngwa wacayak eyeyan ed wëleli kënejo elo: “Aşalara këne şalara bari ane wat na. Do gër ed këme hi, wën an kor na en yeli.”»

End akey apelatar and Ofëna or baner eņ

³⁷ Yatir akey apelatar and ofëna ebax akey atëm aņ. Ata Yesu, ga xani ko xwiriş, xeÿ ko: «Ar sel këjo an, yowëlexo mo yël exo ceb. ³⁸ Ar ke xwëta an, men ond këmo yël oņ ang oÿëm or men ond aniyen fo kë ÿana ex pesënd gër yomb irexëm, ang rek Oñëgw Omënëk ak.» ³⁹ End Angoc and Kaxanu and ebax eni cot bër këjo xwëta eņ baxo yeyanënd mondako. Amëd aņo, Angoc aņ axo yow bana pere gayik ax ŋat bana and kë şanaya enjaran end Yesu eņ. ⁴⁰ Bërëmar gër amëxwër ga wël këni er baxo yeyanënd in, këni rend: «Enimin, ajo ex Alawënel an.» ⁴¹ Bëjo këni rend: «Ajo ex Afexën an!» Bëşëxen re këni: «Ba gër ebar ed Galile nde ebax exo kaniw Afexën an? ⁴² Ax gi ex na nde Oñëgw Omënëk dëj rek mëne Afexën an ar andëwëra and Dafid ko hi do ar gër Betëlexem, angol and Dafid aņ?» ⁴³ Ata bër gër amëxwër bën xucarëra këbi në end Yesu. ⁴⁴ Bërëmar aņandi ŷandi babi eno tëra, bari gabatak ax yëxw bana eņo.

End bëlëngw bër Bêşewif eŋ

⁴⁵ Bënëkona bën, ga baka keni gër bêsadaxan bëlëngw do gër Ofariseŋ, wëkax kënëbi: «Ine cëŋ bayik ano mëlawa ex na?» ⁴⁶ Yaka keni bënëkona bën: «Ar kë yeyanënd mondako, biyi elod amo wël ex na.» ⁴⁷ Ata yaka kënëbi Ofariseŋ ok: «Wën bête, anëka nde seb këno eŋun nambeli? ⁴⁸ Awat nde wat këno alëngw ar Bêşewif ba fariseŋ ir wãk endexëm? ⁴⁹ Bari amëxwër aŋo, bër wë këbi exëni, ani nang ex na acariya and Moyis aŋ!» ⁵⁰ Ata Nikodem, ar ye bax gëmëd eni watër gë Yesu an, wëka këbi: ⁵¹ «Acariya andebi aŋ, anëp nde këŋo nöpënd ala xarak bëxiti bën ano baxët ex na pere do ani nang ex na pere er ri ko in?» ⁵² Yaka këno: «Agalile nde hi këy wëj bête? Calal aye ata këy wat mëne alawënel gabatak ax kaniw ex na gër ebar ed Galile.»

End asoxari ar orekar eŋ

⁵³ [Ata ga xucak eŋo, ala kala wãyi ko gër iciw indexëm.*

8

¹ Ga xucak eŋo, Yesu ye ko yaŋ gër etënd ed gë bañarëka. ² Barikan mopëd gëbër, ga baka ko gër Aciw and Kaxanu, barërëgu keni dek bulunda in. Ga yëpa ko, këbi sëyalirand. ³ Ata bêsalen do gë Ofariseŋ sëraw këno asoxari ar fënga këno në orekar. ⁴ Ga xwëšan këno mërëxand, re keni: «Asëyali, asoxari ajo në orekar fëngaw këmo. ⁵ Acariya and Moyis aŋ ga rek mëne bësaxari bërako bën mopëtëra yap këbi xali eni cës. Awa wëj ake re këy?»

⁶ Ga re bani eŋo, atëy bano rind eno nagaşanaxën. Barikan Yesu rëngw ko do ko yëgwënd gë imasa in gër ebar. ⁷ Ga këno nëyali ebi pel ang keni ri ak, Yesu ga rëngwëta ko, re ko: «Ar gë eñëŋëxax këm an, ñanaleŋo epët el.» ⁸ Rëngw ko gaşëxe do ko yëgwënd bête gër ebar. ⁹ And wël keni eyeyan elo aŋ, şapërëra keni abat abat, ga yana keni bëxarëk bën. Bayi keni Yesu gë asoxari an na gër ed xwëšan bano mërëxand. ¹⁰ Ata rëngwëta ko Yesu, wëka këŋo asoxari an: «Oko feye exëni bër baxi lëxwënd bën? Ala axi nöp ex na nde?» ¹¹ Yaka ko asoxari an: «Axwën, gabatak axe nöp ex na!» Ata re ko Yesu: «Wëno bête ami nöp na. Maşil, bête din kërey mendëra na mondako.»]

End angoben and ngwën eŋ

¹² Yesu, ga bakan ko osëyali ol, ko rend: «Wëno ex angoben and ngwën aŋ, ar ke sëf an angoben and kë wëland gër aniyan aŋ ko şot, din axo gi na gër ecamëdan.» ¹³ Ga wël keni eŋo, Ofariseŋ ok re keni: «Awa wëj gë andey këy reyand osede orey ol, do osede olo ax gi ex na dal.» ¹⁴ Ata Yesu yaka këbi: «Aşap yapëk ene kwëta ado ga këme reyand gë andam aŋo dëŋ er eme in. Osede oram ol dal ex gayikwa wëno anang nang këme gër ed xaniw këme do gër ed këme yend. Bari wën, an nang ex na gër ed xaniw këme, bête an nang ex na gër ed këme yend. ¹⁵ Wën bela fo hi kën do këne xitind. Wëno ala amo kitind na. ¹⁶ Do angëmëne wëno xiti këŋo ala an, kiti ino ind dal kë hi gayik ame gi ex na gabat: gë Faba, mëŋ ar lawënegu ke an, bar këmi. ¹⁷ Aşëgw yëgw keni gër acariya andewën mëne osede or keni reya bela bëxi bëjo dal ex. ¹⁸ Wëno dëŋ kë reyand osede or hi këme ol do bête Faba, mëŋ ar lawënegu ke an, në edeya exo endam eŋ.» ¹⁹ Ata wëka këno: «Feye ngwa hi ko sorix?» Yaka këbi: «Wën ane nang ex na wëno, bête ano nang ex na Faba. Kido anang nang bane, anang nang dono Faba.» ²⁰ Mondako felëra babi Yesu ga këbi sëyali ler gër akwëtaya and oyël, gër yangana ir Aciw and Kaxanu. Bari gabatak aŋo tëra bana gayik ax ŋat bana pere apëxëd andexëm aŋ.

* **7:53** 7.53 Bengas bend gër Atëfëtan and Şaj 7.53 xali 8.11 ax gi ex na gër bakayëta bakarëk.

End Ar yaŋ gër orën eŋ

²¹ Yesu fel këbi bëte: «Ga këme yend ako, wën aşalara këne şalara bari ane wat na. Awa eñëŋenax endewën eŋ këŋun nemin. An kor na ene tēfēli gër ed këme yend.» ²² Na Bēşewif bën këni rend: «Ga ko rend ako ane kor ex na enëŋo tēfe gër ed ko yend, ba alaŋaya nde ko laŋaya?» ²³ Ata re ko Yesu: «Wën bër gēd ro hi kën, wëno ar yaŋ hi këme, ame gi ex na ar ngwën iŋo ro. ²⁴ Mëŋ felaxën këmun mëne beñëŋenax bendewën beŋ këŋun nemin. Angëmēne an kwēta ex na mëne Wëno ex ar hi këme an, beñëŋenax bendewën beŋ këŋun nemin.» ²⁵ Ata wēka këno: «Do wēj, noŋo ngwa hi këy?» Yaka këbi Yesu: «Ax gi ex na nde elod gër ŋanar felēra këmun? Ado nē end inēwa ngwa këmun yakaxën? ²⁶ Wëno bebēranjēm reyadome endewën eŋ mun kitixën. Barikan, ar laŋwēngu ke an kē reyand đal in do er wēleli këmo in këme reyand gër ngwën ro.» ²⁷ Bela bën abi pēni bana mëne end Sēm Kaxanu eŋ babi felērand mondako. ²⁸ Ata re ko Yesu: «And këne xaw wëno Asēñiŋ ar ala aŋ, ata kën nang mëne wëno hik do ŋowēy ame dind na gē or gapak oram. Er këmun felënd in, Faba sēyaliw ke. ²⁹ Wëno gē ar laŋwēngu ke an bar këmi, axe teb ex na gabat gayik wëno din këme rind er ŋan ko in.» ³⁰ Ga wël këni eyeyan elo, bēranjēm ŋa këni endexēm eŋ.

End edacēt ed gër oxadēp eŋ

³¹ Ata Yesu fel këbi Bēşewif bër ŋa bax endexēm bën: «Ga xwētaya xwētaya kën gër onden ondewën er këme sēyalind in, ata kën hi enimin bēsēfan bēram. ³² Anang kën nang đal in do đal ijo këŋun racēt gër oxadēp.» ³³ Ata yaka këno: «Biyi bērandēwēra and Abēraxam bën nde këyēbo rend aracēt këyēbo racēt gër oxadēp? Biyi elod ami gi ex na okadēp, mondake cēŋ këy xorēnd ey de: “Bēr yaya kën hi”?» ³⁴ Yesu yaka këbi: «Đal in këmun felënd, ar kē wēndērand yo xadēp ir eñëŋenax hi ko. ³⁵ Ar hik asēñiŋ an kē bayind laŋ gër ekun ed rēw këno. Bari xadēp in axo bond na din. ³⁶ Awa angēmēne wëno Asēñiŋ ar Kaxanu an racēt këŋun gër oxadēp, bētēdin an bo na okadēp. ³⁷ Anang wa nang këme mëne wën bērandēwēra and Abēraxam hi kën. Barikan nē ecalane ene đaw. Eyeyan edam el xey këŋun en kwētaya. ³⁸ Wëno, er watēgu këme gër Faba in këmun felënd. Do wën, kën rind er wël kën gër sorix irewën in.» ³⁹ Yaka këno: «Abēraxam ex đe, axarēk arebi an.» Ata re ko bëte Yesu: «Angēmēne obaş or Abēraxam hi kën, diyindēn bebēr baxo rind bën. ⁴⁰ Barikan gērēgako, wën nē ecalan ene đaw, wëno ar fel këŋun đal ir wēlēgu këme gër Kaxanu an. Eŋo, Abēraxam elod axo di ex na. ⁴¹ Wën, bebēr wateli këno sorix irewën bën kën rind.» Ata yaka këno: «Biyi ami gi ex na đe obaş or rēw kēnēbi nē asēk alakirand fo; Kaxanu gabat ex Faba irebi.» ⁴² Ata re ko Yesu: «Kido Kaxanu ebax Sorix irewën, aŋan ŋan done gayik gër ndexēm şanēgu këme xali yow këme. Mëŋ laŋwēngu ke, ame yow ex na ayow fo. ⁴³ Er bayik aŋun penixēnēnd na eyeyan edam in, an korēnd na en baxēt. ⁴⁴ Şabucara in ex sorix irewën, mëŋ kën rixēnēnd oŋandi odexēm ok. Mëŋ elod gër ŋanar hi ko anemin ar bela. Axo deyand na đal in gayik ado đal dēŋ ax gi ex na gër ndexēm. Nand ko nēgwēşēnd yo ola orexēm ol kē şanayand gayik anēgwēş exo. Gër ndexēm ŋanak enēgwēş eŋ. ⁴⁵ Wëno ar këŋun felënd đal an, ane kwēta ex na! ⁴⁶ Ang hi kën ro ako, noŋo kē xor ex deya mëne wëno na wēndēra këme na? Angēmēne đal in këmun felënd, ine cēŋ bayik ane kwētaxēnēnd na? ⁴⁷ Ar Kaxanu an abaxēt ko baxēt eyeyan ed Kaxanu el. Wën an baxētēnd na gayik an gi ex na bër Kaxanu.»

⁴⁸ Aŋo yaka këno Bēşewif bën: «Ax gi ex na nde đal këmi rend mëne wēj Asamari ey, ar gē bēyēl ey?» ⁴⁹ Na re ko Yesu: «Ame gi ex na ar gē bēyēl. Wëno Faba fēb këmo, bari wën ayepan këŋun yepanēnd endam eŋ, ane pēb ex na.» ⁵⁰ «Wëno ame caland na ene cēkw bela. Abat ex ar kē şaland ene cēkw an, do mëŋ ex ar kē xitind

an.» ⁵¹ «Dal in këmün felënd, ar kë xwëtaya eyeyan edam an, din axo tëyi na ecës el.»

⁵² Ata re këni Bêşewif bën: «Gêrêgako, anêka dëŋ nang këmi mëne enimin wëj ar gë bëyël ey. Abëraxam ašës šës ko, bëlaŵênêl bër Kaxanu bën bëte ašës šës këni, do wëj këy rend mëne ar kë xwëtaya eyeyan ed ey an din axo tëyi na ecës el. ⁵³ Ba wëj nde xuca këŋo Abëraxam, axarêk arebi an, gayikako mëŋ ašës šës ko? Bëlaŵênêl bën ašës šës këni bëte. Wëj noŷo këy yêland hi këy?» ⁵⁴ Ata yaka ko Yesu: «Angëmêne wëno fo kë šêkwayand, enjaran endam eŋ xaf-xaf ex. Faba wa ke šêkwënd, mëŋ ar kën rend mëŋ ex Kaxanu, ar xwën këjun an! ⁵⁵ Ado wëno wa nang këŋo, wën ano nang ex na. Wëno anëgwëš hi dome ang wën ak kido are bame rend mëne amo nang ex na. Barikan, anang wa nang këmo xali xwëtaya këme eyeyan edexëm el. ⁵⁶ End Abëraxam, axarêk arewën eŋ cëŋ, gë onënga fo baxo yêlarand end yatir këme yow eŋ. Ata and wat ko akey aŋo aŋ fuŋara këŋo.» ⁵⁷ Na re këni Bêşewif bën: «Ado wëj axi tək ex na pere bënuy ofëxw oco nde këy rend awat wat këyo Abëraxam.» ⁵⁸ Yesu yaka këbi: «Dal in këmün felënd, đamana exo gi Abëraxam wëno hik.» ⁵⁹ Ga wël këni eŋo, wëdëra këni ñat oxaŷ oŋ eno pëtëraxën. Na ga ŷaf ko Yesu kwël šan ko Aciwš and Kaxanu aŋ.

9

End Yesu do gë ašiwëk eŋ

¹ Akey amat, Yesu ga ko xuca në ingol wat këŋo ala ar rëwëli këno mondeŵeli ošiwš. ² Wëka këno bësëfan bërëxëm bën: Ašëyali, noŷo wa wëndërak mëŋ rëwaxën këno ala ajo ašiwëk? Ba mëŋ nde ba bëxarêk bërëxëm nde? ³ Yaka këbi Yesu: Ax gi ex na mëŋ, ax gi ex na bëxarêk bërëxëm bën wëndërak. Barikan, gë ošiwš orexëm olo këbi wšasin Kaxanu bëla bën bebër ko rind bën. ⁴ Diyenindënëŋone Kaxanu, mëŋ ar laŵënëgu ke an nand ŷapëk na gayik ayow kë yow amëd and ala ax kor na eŋo diyenin. ⁵ Në amëd and hi këme gër ebar ro na, wëno ex angoben and ngwën aŋ. ⁶ Ga yeyan ko mondako, sëp ko gër ebar. Nega ko obar ok gë bato bandexëm baŋ do nëm këŋo ašiwëk an gër bangës. ⁷ Fel këŋo: «Yel ey dëxasax gër anjer and Silowe.» (Oŵac olo er wacayak Arolawën). Awa ga ye ko, rëxasax ko do nand baxo wërëšëtand na šiwëta ko. ⁸ Bëraketa andexëm bën do đek bër baŋo watërand ga ko xararand bën këni wëkarënd: «Ax gi ex na nde ajo bax xararand moŋëpa?» ⁹ Bërëmar këni rend: «Mëŋ ex.» Bëjo: «Ali, awëndër fo wëndër këni.» Barikan, mëŋ ko rend: «Wëno dëŋ ex đe.» ¹⁰ Ata na wëka këno: «Mondake wa šiwëta këy?» ¹¹ Yaka ko: «Ar këno wšacënd Yesu an negak obar, nëm ke gër bangës do fel ke me ye me dëxasax gër anjer and Silowe. Ga ye këme rëxasaw këme, šiwëta këme.» ¹² Wëka këno bëte: «Do feye wa exo ala ajo?» Yaka këbi: «Wëno ame nang ex na.»

¹³ Na wëla këno ar šiwëtak an gër Ofariŋeŋ. ¹⁴ Xarak yatir nega baxo Yesu obar do šiwëtaxën këŋo ala ajo akey and eteyëta ebax. ¹⁵ Ata Ofariŋeŋ ok wëka këno bëte ba mondake šiwëta ko. Yaka këbi: «Obar nega baxo gë bato bandexëm baŋ do nëm ke gër bangës, ataŋ ga rëxasa këme, watëra këme.» ¹⁶ Ofariŋeŋ odëmar are bani rend: «Yesu axo kaniw ex na gër Kaxanu gayikako axo pëbënd na akey and eteyëta aŋ.» Bëte odëmar are bani rend: «Kido awëndëran ebaxo adoxo xor na exo di becarax bënd këneŋo watelinde beŋ.» Ata në eŋo xucarëra babi. ¹⁷ Wëka këno bëte ar šiwëtak an: «Do wëj ake yëla këy end ar šiwët ki ajo eŋ?» Yaka ko: «Alawënel ar Kaxanu exo.»

¹⁸ Bari, bëlëngw bër Bêşewif bën ani kwëta bana mëne ašiwš dëŋ šiwš baxo ala ajo. ¹⁹ Ata wëka kënebi bëxarêk bërëxëm bën: «Ajo nde ex ašëniwš arewën ar kën rend mëne ašiwëk rëw këno an? Do mondake cëŋ ko watërand gêrêgako?» ²⁰ Yaka këni bëxarêk bërëxëm bën: «Biŋi er nang këmi mëne itox indebi exo, do ašiwëk rëw

këmo. ²¹ Barikan end mondake ko watërand gërëgako eŋ, ami nang ex na. Ami nang ex na bëte ba noŋo ŝiwët këŋo. Mëkayino mëŋ dëŋ, afirik ga exo wa, afel këŋun fel.» ²² Ga banëbi yëdand bëlëngw bër Bëšëwif bën yakaxën bani mondako. Awël wël bani mëne ar kë wã yo mëne Yesu ex Afexën an, aŵaŷ këno wãŷ gër aciŷ acaleya andebën. ²³ Mëŋ rexën bani bëxarëk bërexëm bën mëne afirik exo, eno mëkara mëŋ dëŋ. ²⁴ Ofariseŋ ok ga wãc këno akinëm ar ŝiwëtak an, re këni: «Cëkwalo Kaxanu. Ala ajo aŵëndëran hi ko. Biyi cëŋ mondako nang këmi.» ²⁵ Yaka këbi: «Angëmëne aŵëndëran hi ko wëno ame nang ex na. Emat ex end nang këme eŋ: aŝiwëk hi bame, gërëgako në ewatëra me.» ²⁶ Ata wëka këno gašëxe: «Ake nde ri ki? Mondake ŝiwët ki?» ²⁷ Yaka këbi: «Anëka ga fel këmun wa do wën ane baxët ex na. Ineŵa ŷandixën këŋun ene wël gašëxe? Ba en gi wën bëte bëšëfan bërexëm nde ŷandi këŋun?» ²⁸ Na ŝirëra këno këni rend: «Wëj wa ex ašëfan arexëm an. Biyi cëŋ bëšëfan bër Moyis hi këmi. ²⁹ Biyi er nang këmi mëne Moyis wëlanëgu këbo eyeyan ed Kaxanu el. Bari ajo, ami nang ex na gër ed xaniw ko.» ³⁰ Yaka këbi: «Awa wëno në ecaran exe end mëne wën an nang ex na gër ed xaniw ko eŋ. Barikan mëŋ ŝiwët ke de! ³¹ Anang nang këne mëne Kaxanu abi yakalind na cale in bëwëndëran bën. Barikan, ar fëb këŋo Kaxanu an, ar kë rind oŋandi odexëm an, ajo këŋo yakalind cale in. ³² Elod ane wël exe na end ala ar këbi ŝiwëtënd bër rëweli kënebi oŝiw. ³³ Kido ala ajo axo kaniw bana gër Kaxanu, ŷowëŷ adoxo xor na exo di.» ³⁴ Ata yaka këno: «Yama wëj ar rëw këni aŷëŋëanax gër beŋëŋëanax an nde këbo sëyalind gërëgako!» Ata wãŷ këno exo can.

End oŝiw or onden eŋ

³⁵ Ata Yesu wël ko mëne aŵaŷ wãŷ këno ala ajo. Ga fed këni, wëka këŋo: «Wëj axwëta nde xwëta këyo Ašëŋiw ar ala an?» ³⁶ Yaka ko: «Ašëyali, noŋo wa hi ko mëŋ këmo xwëtaxën?» ³⁷ Na re ko Yesu: «Në ewat dëŋ eyo, wëno ar ki felarënd ajo.» ³⁸ Ata re ko ar ŝiwëtak an: «Axwën, axwëta xwëta këmi.» Na foxi ko, do këŋo ŝalend. ³⁹ Re ko bëte Yesu: «Wëno kiti wëlaw këme gër ngwën ro: bëŝiwëk bën eni watërand, do bër kë watërand bën eni ciŷ.» ⁴⁰ Ofariseŋ od xeta baŋo ok ga wël këni eyeyan elo, wëka këno: «Ba biyi bëte bëŝiwëk nde hi këmi?» ⁴¹ Yesu yaka këbi: «Kido aŝiw ŝiw ban, an mendëra dona. Barikan, ga kën rend ako awatëra kën watërand amena andewën aŋ monëka lëka këŋun.»

10

End axadac ayekax eŋ

¹ Ata re ko bëte Yesu: «Dal in këmun felënd, ar bayik ax dilënd na gër ebët ed kece ir opeŷ, do ko radand mondada an, arek axeyax exo. ² Barikan, ar kë lilënd gër ebët an, mëŋ ex axadac ar opeŷ an. ³ Anëkona ar ebët an këŋo ŝëngëntënënd exo dilaxën, do opeŷ ok axwita këni xwitand oniŷ orexëm ol. Ata këbi wãc fac opeŷ odexëm ok ir ex kala gë oŵac orexëm ol eni can do kwël eno tëfa. ⁴ And këbi necët dek opeŷ odexëm aŋ, exo dëngw do bën eno tëfand ga wër këni oniŷ orexëm ol. ⁵ Ala ar ano nang ex na an, ado ebi macërand, ano tëfa na. Ata këni ŝapër eno ŋaŵëta gayik ani mër ex na oniŷ or bëliyer ol.»

⁶ Apënëtal aŋo fel babi Yesu, bari bela bën abi pëni bana er baxo rend in.

⁷ Yesu fel këbi bëte: «Dal in këmun felënd, wëno ex ebët ed gër ed këni lilënd opeŷ el. ⁸ Dek bër yowëk damana me ŋatëgu bën bërek bëxeyax ex. Bari opeŷ ok anëbi baxët ex na. ⁹ Wëno ex ebët el! Ar kë xuca gër ndam an afex ko fex. Alil ko lil, aŝan ko ŝan do exo cot er ko yamb in. ¹⁰ Arek an er ko yowënd wayët: orek, edaŵ, enëxëndëran. Barikan wëno er yow këme eni cot oyel oram ol aniyani aŋ do gë obetak or din ol.

11 «Wëno ex axadac ayekax an. Axadac ayekax an, ayëlaya ko yëlayand aniyand andexëm aŋ, aŵelëk hi ko exo cës në end oyel orexëm. 12 Barikan, ariyenin an axadac fo këbi xadacënd oyel ol, abi kwën ex na. Sam ebi watëgu ojëlemu ok, oyel ol këbi ŷaŋëtand exo gër. Ata ojëlemu ok, oko enëbi tëra oyel ol, oko enëbi yëc eni capërëra. 13 Ariyenin an ahër ko hërënd gayik në end acosa fo këbi xadaxënënd oyel ol, aŋo balënd na endebën eŋ. Wëno ex axadac ayekax an. 14 Anang nang këmëni oyel oram do bën anang nang këne; 15 ang nangër këmi wëno gë Faba ak. Aŵelëk hi këme me yëlaya aniyand andam aŋ gër ecës në end oyel oram na. 16 Oyel oşëxe şot këmëni na or ax gi ex na gër kece ijo ro, afo mëni mëlaw. Oyel olo, awël këni ŷana eni wëlënd oniŵ oram ol do mëni bar eni gi kece ibat, mëni kaxadaxënënd wëno gabat. 17 Faba iram aŋan ŋan ke gayik aŵelëk hi këme me cës në end oyel oram. Ado me yëlaya gër ecës, axana këme xana aniyand andam aŋ and xani gër ecës aŋ. 18 Ax gi ex na ala ke law, barikan gë andam aŋo dëŋ këme yëlaya. Aşot şot këme ojaŵ od me tebaya ene daw, bête aşot şot këme ojaŵ od me kani gër ecës. Mondako ex apela and yëlëgu ke Faba aŋ.» 19 Ata xucarëra këbi gaşëxe Bëşëwif bën ga wël këni eyeyan elo. 20 Bëranjëm këno rend Yesu: «Ajo ar gë bëyël exo! Ado aşenëk ex, inewãa këno baxëtaxënënd?» 21 Bëjo këni rend: «Eyeyan elo ax gi ex na de ed ar gë bëyël. Bëyël bën anëbi kor na enëbi ciwët bela.»

End emëşen ed Yesu eŋ

22 Amëd and gë ayem isëm aŋ hi bax, ata hik ofëna or Aciŵ and Kaxanu ol gër Yerusalem*. 23 Ga yow ko Yesu gër Aciŵ and Kaxanu, ko yexërand gër yangana, gër lilaya ir ŵacan bano Salomon. 24 Ata xeta këno jey Bëşëwif bën do ŵëka këno: «Xali niŷe wa këyëbo seŋ mi cakirand endey eŋ? Angëmëne wëj ex Afexën an pelëlëbo fac.» 25 Yesu yaka këbi: «Ga fel këmün wa, bari ane kwëta ex na. Er kë reyand osede oram in ex bandixa band këme rind gër oŵac or Faba baŋ. 26 Bari wën ane kwëta ex na gayik an gi ex na oyel oram. 27 Oyel oram ol aŵër aŵër këni oniŵ oram ol. Wëno anang nang këmëni do bën asëfa këne sëfand. 28 Wëno këbi yëlënd aniyand and din aŋ. Din ani nemi na do ala ax kor na ebi kwëcët ga lëkaya këmëni ako. 29 Faba, mëŋ ar ŷëmbëta këbi bela dek an, yël ke oyel olo. Do ala ax kor na ebi kwëcët gër otaxan odexëm. 30 Wëno gë Faba, arabat hi këmi.» 31 Ata Bëşëwif bën ga wël këni eŋo, ŋat oxaŷ oŋ gaşëxe eno pëtëra xali eno daw. 32 Ata re ko Yesu: «Mbaŋ ex benjekax bend gër Faba bend ŵasin këmün beŋ. Do në end fe ŷandixën këŋun ene pëtëra?» 33 Ata bëlëngw bër Bëşëwif bën yaka këno: «Wëj ar ex ala fo do këy rend mëne Kaxanu hi këy, në ecir eyo Kaxanu. Në eŋo ŷandixën këbo mi pëtëra, ax gi ex na në end enjekax end ri këy.» 34 Yesu yaka këbi: «Ga ŷëgw këni wa gër acariya andewën mëne Kaxanu rek: Wën bête okaxanu hi kën. 35 Oñëgw Omënëk mondako ŵac këbi okaxanu bër ŵëlanëgu këbi eyeyan ed Kaxanu bën (do gër Oñëgw Omënëk, gabatak ax kor na exo yepën). 36 Wëno yata ke Faba Kaxanu do lawënëgu ke gër ngwën ro. Do wën këne rend mëne në ecir emo gayik ako re këme wëno ex Asëniŵ. 37 Angëmëne ame dind na bandixa band Faba baŋ, kërene kwëta na! 38 Barikan, në ediyenin emo Kaxanu ado bayik ane kwëta ex na. En mado wa ndakaŋ endam eŋ në end bandiyen baŋo. Ata aye nangëdon mëne wëno gë Faba arabat emi.»

39 Ata na Bëşëwif bën këni şaland bête eno tëra Yesu, barikan şana këbi na. 40 Ga xegëta ko na gaşëxe Yurëdeŋ in, ŋat ko gër ed babi buyirand bela Şaŋ Batis and anëka fo aŋ, ata bayix ko fën. 41 Bëranjëm sëfa baŋo do këni rend mëne Şaŋ Batis, ecarax gematak axo di exëna; barikan dek bebër reya ko end Yesu bën dal ex. 42 Ata fën bëranjëm ŵax këni end Yesu eŋ.

* 10:22 10.22 Gë ofëna olo bani xwitand Bëşëwif bën akey and fërët këni Aciŵ and Kaxanu aŋ.

11

End Lasar eŋ

¹ Aşëxwëra baxëna ar bano wăcënd Lasar gër ingol ind Betani, gër ed lëg bani mënġ gë bobinëm, Mari do gë Marët. ² Mari ijo ebax asoxari ar xoş baŋo Axwën Yesu gë angiri do fëxwëcën baŋo osapar oŋ gë omban ondexëm oŋ. Abinëm Lasar şëxwëra bax. ³ Ata bër gë abaŷe, Mari do gë Marët, lawën këni gër Axwën Yesu eno pelëx mène ar ħan këŋo an şëxwërak. ⁴ Yesu ga wël ko eŋo yaka ko: Oşëxwëra olo ax gi ex na or ecës, or eni wataxën bela bën enjaran end Kaxanu ex. Gë oşëxwëra olo këni wat ola or Kaxanu ol gër Asëñiŵ arexëm. ⁵ Yesu mbaŋ baŋo balënd end bër amimënëra eŋ: Marët, gë Mari do gë Lasar. ⁶ Barikan, ga wël ko mène Lasar şëxwërak bayix ko gër ed hi baxo bakey baki. ⁷ Gër akey atasën, fel këbi bësëfan bën: «Bakane gër ebar ed Yude.» ⁸ Re këni bësëfan: «E Asëyali, ax nêka ex na bëlëngw bër Bëşëwif ga bani şaland eni pëtëra gë oxaŷ oŋ do këy rend ene bakaye fën.» ⁹ Ata Yesu yaka këbi: «Ax gi ex na nde gër amëdëna bapëxëd epëxw gë baki ex? Ar kë yexërand goyat an axo naŵërand na gayik aye ko watërand gë angoben and gër ngwën ro aŋ. ¹⁰ Barikan ar kë yexërand gëmëd an anaŵëra ko naŵërand gayik axo gi ex na gë angoben.» ¹¹ Yesu, ga ħata ko eyeyan elo, fel këbi bête bësëfan bën: «Lasar, lawo irebi nê okwëd exo. Barikan yene mo nëngëtëx.» ¹² Ata yaka këno bësëfan: «Axwën, angëmëne araş raş këŋo, afak ko fak.» ¹³ Enimin, er ŷandi baŋo Yesu ebi pëni mène Lasar aşës dëŋ şës ko. Er yëla bani bësëfan bën mène end okwëd fo ko yeyanënd. ¹⁴ Ata Yesu fel këbi fac: «Lasar anêka şës ko. ¹⁵ Er nëngan ke ga şës ko nand bayik ame ye bana mënġ këne xwëtaxën wën. Gërëgako yene gër ed exo.» ¹⁶ Ata fel këbi Toma, ir nëngët bano Didim, bësëfan bëşandaŵ: «Yene, biyi bête ene cësëxëye gë mënġ.»

¹⁷ Yesu, and ħat ko gër ingol ind Betani aŋ, sëk ko mène anêka ri baxo Lasar bakey banax gër ŷeg. ¹⁸ Ingol ind Betani inġ ax ŋaŵër bana gë Yerusalem in, nê bapakan batas fo bax. ¹⁹ Bëyude bërănġëm bax yowënd enëbi cëma Marët gë Mari ga lap këno imaŷe indebën inġ. ²⁰ And wël ko Marët mène Yesu kë ħatëgund aŋ, xacëra këŋo. Mari bayi ko moŋëpa gër iciŵ. ²¹ Ga fed këni gë Yesu, Marët re ko: «Axwën, kido ro hi bay abaŷe axo cës dona. ²² Barikan, ado gërëgako dëŋ anang nang këme mène dek er këyo xara yo Kaxanu aye ki yakali.» ²³ Ata re ko Yesu: «Abinëx axani ko xani gër ecës.» ²⁴ Re ko Marët: «Anang nang këme mène axani ko xani gër ecës and këni xanira bëşësëk aŋ yatir akey apelatar.» ²⁵ Ata re ko Yesu: «Wëno kë xaninënd gër ecës, wëno ke yëlënd aniyana aŋ. Ar kë ŵa endam an gë aniyana ak ko bayi ado exo cës. ²⁶ Ar kë liyand do exe kwëta wëno an, ecës el din aŋo dëkaya na. Aŵa nde ŵa këy eŋo?» ²⁷ Yaka ko Marët: «Iyo, Axwën aŵa ŵa këme mène wëj ex Afexën an, Asëñiŵ ar Kaxanu an, ar ebax ex yow gër ngwën ro an.»

²⁸ Ga ħata ko Marët eyeyan elo, baka ko gër iciŵ. Ata ŵac këŋo, Mari abinëm do nêkënëka këŋo: «Asëyali aŋ anêka yow ko, nê emac exi.» ²⁹ Sam ga wël ko eŋo, Mari xani ko xwiriş, ŵara ko gër ed hi baxo Yesu. ³⁰ Yesu axo ŋat bana pere gër ingol, gër ed fed bani gë Marët fo bayi baxo. ³¹ Bëyude bër xetëna baŋo Mari gër iciŵ do bano yifarand bën wat këno ga xani ko aŷand. Ata ga ko şan sëfa këno ga yëla bani mène gër ŷeg ko yend exo denitarax. ³² And ħat ko Mari gër ed hi baxo Yesu aŋ, lapaya ko gër osapar orexëm, ko rend: «E Axwën, kido ro hi ba ay abaŷe axo cës dona.» ³³ And wat ko Yesu mène nê edenita exo Mari aŋ do bête nê etes exëni Bëyude bër sëfaw baŋo bën, hi këŋo ħar eman eŋ do şamina ko gër onden ondexëm. ³⁴ Wëka këbi: «Feye wa ŵëxëta këno?» Yaka këni: «Axwën yow mi masin.» ³⁵ Yesu ses ko. ³⁶ Bëyude bërëmar re këni: «E, awa mbaŋ baŋo balënd dë end Lasar eŋ!» ³⁷ Bëjo

këni rend: «Oko, ax gi ex na nde mënġ ŝiŵët këŋo aŝiŵëk an? Axo kor dona nde eŋo pakën Lasar këdi ko ŝës?»

³⁸ Yesu, ga hi këŋo na bête ñar eman eŋ, sêka ko ŷeg in. ŷeg ijo oxel ebax do fëŋ bani lilaya in gë angaŷ. ³⁹ Ata re ko Yesu: «Dëxëtin tan angaŷ aŋ.» Na rew ko Marët, imaŷe ind aŝësëk in: «Axwën, anëka nëmu ko, akey anaxën aŋ ex dorol!» ⁴⁰ Yaka ko Yesu: «Ami pel ex na nde ga xwëta xwëta këye awat këy wat enjaraŋ end Kaxanu eŋ?» ⁴¹ Ata wedit këni angaŷ aŋ. Yesu ga xeŋa ko orën ol, re ko: «Faba, aye ri këy ga yakali këye. ⁴² Wëno, anang nang këme mëne din këye yakalind. Barikan, në end amëxwër and ex ro aŋo këme yeyanënd eni maxën mëne wëj dëŋ lawënëgu ke.» ⁴³ And ñata ko aŋ, xeŷ ko: «Lasar, canëgu!» ⁴⁴ Ata aŝësëk an ŝanëgu ko, osapar oŋ do gë otaxan ok mocerì gë bëcole, do dëxasin mopël kwëc gë anjëm. Ata re ko Yesu: «Pëtërayino tan do tebino exo ye.»

End osit or etëra ed Yesu eŋ

⁴⁵ Ata Bëyude bëranjëm, bër yowëraw bax gër Mari bën, ga wat këni er ri ko Yesu in, wã këni endexëm eŋ. ⁴⁶ Barikan mar ye këni gër Ofariŋeŋ eni deyax er ri baxo Yesu in. ⁴⁷ Ata bëŝadaxan bëlëngw bën do gë Ofariŋeŋ ok wãcër këni. Ga ŷëpaxën këni endey eŋ gër Amara këni wëkarënd: «Mondake wa këne riye? Ala ajo cëŋ në eñëmb ex de becarax bënd ko rind beŋ. ⁴⁸ Angëmëne aseb seb këneŋone, dek këni wã endexëm eŋ. Ata Bërom bën eni yow eni ñam Aciw and Kaxanu aŋ do enëbo yëcëra enëŋ endëbi eŋ.» ⁴⁹ Ata Kayif, mënġ ar hi bax aŝadaxan alëngw niy ijo an, re ko: «Ata wën ŷowëŷ an nang ex na de paß gë endey eŋo. ⁵⁰ An nang ex na nde mëne abat ŷapëk exo cës në end bulunda ir Isërayel dek gë ex yëcar enëŋ endëbi eŋ.» ⁵¹ Yeyanaxën baxo mondako in, ax gi bana anjëlan andexëm fo. Ga hi baxo aŝadaxan alëngw aniy aŋo, yeyanaxën baxo ang alaŷënel fo mëne Yesu kë ŝës eni pëxaxën bulunda ir Isërayel in. ⁵² Enimin, ebi baraxën Kaxanu ekun ebat obaŝ orexëm ol gër benëŋ dek ko ŝësaxën, ax gi ex na në end Bëŝëwif fo. ⁵³ Ata elod yatijo xetan babi eno dāw. ⁵⁴ Yesu aŋo seb ko eyerëxa ed wat-wat gër Bëŝëwif el. Ga xani ko na, ye ko kwël gand ladawe, në angol bani wãcënd Efërayim. Fën xeyërax babi gë bëŝëfan bërexëm bën. ⁵⁵ Anëka saxëgu bax Ofëna or Apexa ol, ata Bëŝëwif bën këni yend yaŋ gër Yerusalem eni wunëtarax dāmana ex ŋatëgu Ofëna or Apexa ol. ⁵⁶ Ga këno ŝalara Yesu këni wëkarënd gër Aciw and Kaxanu: «Mondake yëla kën, ayow nde ko yow gër ofëna?» ⁵⁷ Bëŝadaxan bëlëngw bën do gë Ofariŋeŋ ok afel fel banëbi bela bën mëne ar kë nang yo gër ed exo Yesu exo deyad eno tëraxën.

12

End angiri eŋ

¹ Bakey banjongamat bayi bax ofëna or Apexa ol. Ata Yesu ye ko gër ingol ind Betani, gër ed lëg baxo Lasar, ar xanin baŋo gër ecës an. ² Fën aŝëmëran ŝëmëran bano. Ata Marët këbi lëband, do Lasar hi ko ŝëf gër bër bax yambërand. ³ Na wëdëgu ko Mari icëlakunġ ir angiri ir këni wãcënd nar, ir xem bax akanji mbaŋ. Xoŝ ko osapar or Yesu oŋ, do këŋo fëxwëcënd gë omban ondëxëm. Ata otëner onëŋgax oŋ xëñëk dek iciw in. ⁴ Aŋo re ko Yuda Isëkariyot, aŝëfan ar ebax eŋo dëxw Yesu an: ⁵ «Inëwa bayik ane pan exe na angiri ijo batama okeme otas, do kodì ir ŝot done in enëbe dëcaraxëne bëxaŷëanaxik bën.» ⁶ Rexën baxo eŋo mënġ arek ebaxo, ax gi ex na de ga bal baŋo end bëxaŷëanaxik eŋ. Yama ga baxo yambënd nde kodì ir bano fëxwënënd exo mëxwëta gër imboto in. ⁷ Barikan Yesu re ko: «Tëbëlo de, gana-gana fo xoŝ ko eman endam eŋ ond gër ŷeg oŋ. ⁸ Wën din gë bëxaŷëanaxik bën ga hi kën wa, bari wëno ame bo na din gë wën.»

⁹ Ga wël këni amëxwër and Bëyude aŋ mène Yesu yowëk gër Betani barërëgu këni. Eno wat bëte Lasar, ar xanin baŋo gër ecës an barëraxënëgu bani, ax gi ex na në endexëm fo. ¹⁰ Ata bëshadaxan bëlëngw bën xetan këbi eno daw bête Lasar ¹¹ gayik Bëshëwif bëranjëm babi ñawëtand ga bano xwëtand Yesu.

End Yesu gër Yerusalem eŋ

¹² Ga xeyëk, amëxwër and bër yowërawëk gër ofëna aŋ wël këni mène Yesu kë yowënd gër Yerusalem. ¹³ Ata ga sawëgu këni benid bend baŋeŷ, xaca këno do këni sarënd:

Hosana, betalexo ar kë yowënd gë oŵac or Axwën an,
Betalexo emun end bulunda ir Isërayel eŋ.

¹⁴ Ata Yesu ŷëpa ko yaŋ në ipali. Mondako ŋata baxo er ŷëgw baxo alawënel ar Kaxanu an endexëm eŋ:

¹⁵ Këren yëdara na, wën bër gër Siyoŋ bën,
Watino emun endewën eŋ,
Në eyow exo, mo ñëpa yaŋ në ipali.

¹⁶ Amëd aŋo bësëfan bërëxëm bën abi pëni bana pere eŋo. Barikan, and wat këni enjaran end Yesu aŋ xwita këni mène end ŷëgw baxo alawënel eŋ ex. Mëŋ xacaxën bano mondako bela bën.

¹⁷ Amëxwër and bër ebax yatir wac baŋo Lasar exo canëgu gër ŷeg aŋ areya bani reyand end wateli bano eŋ. ¹⁸ Në end ecarax end wël bani ri ko eŋo xacaxën bano Yesu bura-bura. ¹⁹ Ata Ofariseŋ ok këni rexërend: «Awat kën watënd mène ŷowëŷ an kor na: ngwën in dek mëŋ fo këno sëfënd.»

End benëŋ becëxe eŋ

²⁰ Bela bër benëŋ becëxe yow bax na gër Ofëna or Apexa gër Yerusalem, eno cale Kaxanu. ²¹ Ata sëka këno Filip, asëfan ar lëg bax gër Betësayida an, ingol ind gër ebar Galile. Wëka këno: «Asošan, biyi Yesu ŷandi këbo mo wat.» ²² Ga wël ko eŋo, Filip fel këŋo Andëre, ata bën bëxi ñateli këni endey eŋ gër Yesu. ²³ Yesu yaka këbi: «Dodo anëka ñatëguk apëxëd and kë şanaya enjaran endam eŋ, wëno Asëñiŵ ar ala an. ²⁴ Dal in këmun felënd, eneda end bële end ani wëg ex na gër ebar eŋ, ax cënand na, emat fo kë bayind. And këni lap do eni wëg aŋ kë şënanand bon. ²⁵ Ar kë ñan nëmëc aniyand endexëm an, anemin ko nemin. Barikan, ar kë şus aniyand endexëm and gër ngwën ro an kë şot aniyand din aŋ. ²⁶ Ar këŋo ŷandi exe diyeninënd an, tëfëgulexe. Do gër ed këme hi yo na ko hi mëŋ bëte. Ar ŷandi këŋo exo gi ariyenin aram an, Faba këŋo wäşën.»

En ecës ed Yesu eŋ

²⁷ «Gërëgako yomb iram in anëka şaminak. Ine këme re? Ba, Faba dacëtële gër toro ino nde? Barikan, me toro mondako yowaxënëgu këme. ²⁸ Faba, dafël ex oŵac orey ol gër bëla!» Ata wëliwëk oniŵ yaŋ gër orën do kë rend: «Anëka rafën këme do arafën këme rafën gaşëxe.» ²⁹ And wël këni bër gër amëxwër bën oniŵ olo aŋ, mar këni rend mène orën ol xëmak, bëjo këni rend: «Meleka yeyaneli këŋo.» ³⁰ Ata re ko Yesu: «Në endewën wëlixënëk de oniŵ olo, ax gi ex na në end oŵac oram. ³¹ Gërëgako wa ex kiti ind ngwën ino in, gërëgako këno wäŷ emun end gër ngwën ro eŋ. ³² Do wëno and këne yën yaŋ në osëx aŋ këmëni bar bëla bën dek eni gi bëram.» ³³ Ata gë eyeyan elo nangën babi Yesu ang ko şës ak. ³⁴ Yaka këno bër gër amëxwër bën: «Biyi er fënën kënebo gër bakayëta band acariya andebi mène Afexën an din ir din ko liya. Mondake cëŋ këyëbo felënd mène Asëñiŵ ar ala an afika këno fika? Noŷo ngwa ex Asëñiŵ ar ala ajo?» ³⁵ Ata Yesu yaka këbi: «Ga bayik ako təkër angoben and këŋun ñoband aŋ yexërayindën në amëd and hi kën gë angoben aŋ këdi këŋun fënga ecamëdan aŋ. Ar kë yexërand gër ecamëdan an axo nangënd na

gër ed ko yend. ³⁶ Nê amêd and hi kên gër angoben aŋ, kwêtayin angoben aŋ, en gixên obaş or angoben.» Ga yeyan ko mondako Yesu, ĩawêta kêbi do nem këno.

End oŋjêpêgënan od Bêşewif eŋ

³⁷ Bêşewif bën, ado ga bani watënd awat dëŋ becarax bendanjëm bend baxo rind Yesu beŋ, ano kwêta bana. ³⁸ Mondako ĩatak er yëgw baxo alawënel Esayi in: «Axwën, noŋo ngwa wãk er reya këmi in? Noŋo ngwa watêk panga indey in?»

³⁹ Ang sêkwanënd bani eno kwêta Yesu ak, Esayi aŋyëgw yëgw ko bête:

⁴⁰ «Axwën Kaxanu fêdêk bangës bandebën baŋ, Mëŋ xemênêk ogaf odebën ok, Kêdi këni watêra, këdi kêbi fëni gër onden ondebën, Kêdi këni nëngwët ola orebën ol do eni pak.»

⁴¹ Ejo re baxo Esayi ga wat ko enjaran end Axwën eŋ do Yesu baŋo rend mondako. ⁴² Ado şêf gër bëlëngw dëŋ, bëranjëm wã bax end Yesu eŋ. Bari, ga banêbi yêdand Ofariseŋ ok, abani reyara na poyoma këdi kënëbi wãŋ gër aciŵ acaleyã. ⁴³ Awa bën er këni ĩan bela in fecan babi gë enjaran end Kaxanu eŋ.

End eyeyan ed Yesu eŋ

⁴⁴ Ata xeŷ ko Yesu: «Ar ke xwêta an anêka wã ko bête end ar lawënëgu ke eŋ, ax gi ex na wëno fo xwêta ke. ⁴⁵ Ar këŋo xêbënan endam an, end ar lawënëgu ke eŋ xêbënan këŋo bête. ⁴⁶ Wëno ex angoben aŋ, er yow këme gër ngwën ro mëni ŋoba dek bër kê wã endam bën, këdi këni bayi gër ecamêdan. ⁴⁷ Ar kê baxët er këme rend in do axo kwêtaya ex na an, ax gi ex na wëno këŋo nêp gayik ame yow ex na mëni nêp bela bër gër ngwën ro bën. Barikan, mëni pexën yowaxënëgu këme. ⁴⁸ Ar şus ke an do exo nêp er re këme in ar enêp ex. Eyeyan edam el fo këŋo nêp yatir akey apelatar. ⁴⁹ End këme yeyanënd eŋ ax gi ex na endam, apela and Faba ex, mëŋ ar lawënëgu ke an. Mëŋ dëŋ felëgu ke eyeyan elo do gë er yãpêk me tÿyalind in. ⁵⁰ Do anang nang këme mëne apela andexëm aŋ kê yëlënd aniyan and din ir din aŋ. Awa er këme rend in, ang felëgu ke Faba ak këme yeyanënd.»

13

End enêbën ed osapar eŋ

¹ Nê ecan bayi bax Ofëna or Apexa ol, Yesu nang ko mëne anêka ĩatëguk amêd and ko rëxêta gër ngwën ro aŋ exo baka gër Sëm Kaxanu. Mbaŋ ĩan babi bësëfan bërëxëm bën ado ga babi sebënd gër ebar ro. Ata wãsin kêbi aŋana aŋo xali gër eŋata. ² Ga këni yambëra ed genêka el, şabucara in anêka şoŋ baŋo gër emëkw Yuda, asëniŵ ar Simoŋ Isëkariyot, eŋo dëxw Yesu. ³ Do Yesu anang nang baxo mëne beŷ dek sebënan këŋo Sëm, gër ndexëm xaniw ko do fën ko baka. ⁴ Gër ed bani yambërand na, xani ko xwiriş, şudfëta ko acud atëm aŋ do xapa ko anjëm gër edum. ⁵ Ata ga rëmb ko men nê inêp, yãna ko kêbi nebënënd osapar oŋ bësëfan bën do kêbi fëxwëcënënd gë anjëm and xapa baxo gër edum aŋ. ⁶ Na re ko Simoŋ Piyer and ĩat ko gër ndexëm aŋ: «Axwën, yama wëj nde eye nebën osapar oŋ!» ⁷ Yaka këŋo Yesu: «Er këme rind in, anang këy nang and kê başana aŋ, bari ax gi ex na gërëgako.» ⁸ Ata re ko bête Piyer: «Din ame ma na eye nebën osapar oŋ.» Aŋo re ko Yesu: «Angëmëne ami nebën ex na yo osapar oŋ, awa yowëŷ axe bar ex na.» ⁹ Yaka ko Simoŋ Piyer: «Awa angëmëne mondako ex Axwën, kërëx gi na osapar oŋ fo. Nebënële bête otaxan ok gë gaf in.» ¹⁰ Ata re ko bête Yesu: «Ar buyirak ecede an, dek eman eŋ wën ko. Osapar oŋ fo ko nebara. Do wën bëwënêk hi kên, bari ax gi

ex na wën dek de.» ¹¹ Yesu aye nang baŋo ar kęŋo lęxw an, męŋ rexęn baxo męne ax gi ex na bęn dek węnęk.

¹² And faŋ ko enebęn ed osapar aŋ, Yesu űuđa ko acud atęm aŋ do baka ko gęr ed bani yambęrand. Ata węka kębi: «Afęni nde fęni kęŋun er rin kęmun in? ¹³ Węn ke wacęnd Asęyali do Axwęn, ata dal kęn reyand gayik go dęŋ ex. ¹⁴ Awa angęmęne anebęn nebęn kęmun osapar oŋ węno ar ex Axwęn do Asęyali arewęn an, węn bęte aŋap ŋapęk en nebęndęręnd osapar oŋ. ¹⁵ Amatinali rin kęmun, en dixęnęnd węn bęte ang rin kęmun ak. ¹⁶ Dal in kęmun felęnd, xadęp in aŋo kucand na or gapak axwęn arexęm an, paręxanda in aŋo kucaxęnd na ar lawęn kęŋo an. ¹⁷ Ga fęni fęni kęŋun eŋo, anęngandęra kęŋun nęngandęra angęmęne enimin mondako dęŋ kęn rind. ¹⁸ Anang nang kęmęni bęr yata kęmęni bęn, amun dend na de węn dek. Barikan afo ex ŋata endam end ex gęr Oŋęgw Omęnęk eŋ: “Ar bar kęmi enęp ebat dęŋ ke űenaxęn.” ¹⁹ Kwęl gęręgako fo kęmun nangęnęnd eŋo đamana ex ŋatęgu. Do and kę fiatęgu aŋ, ene kwętaxęn męne węno dęŋ ex ar hi kęme an. ²⁰ Dal in kęmun felęnd, ar kęŋo xana arolawęn oram an, węno dęŋ xana ke. Do ar ke xana an, anęka xana kęŋo bęte ar lawęnęgu ke an.»

End alęxw ar Yesu eŋ

²¹ Ga yeyan ko mondako, Yesu űamina ko gęr onden ondexęm. Reya ko bęte: «Dal in kęmun felęnd, węn bęsęfan bęram bęn, abat ke lęxw.» ²² Ata bęsęfan bęn kęni nękonęndęręnd do kęni yęlarand ba noŋo kęŋo rend. ²³ Asęfan ar lęka baŋo mbaŋ Yesu an, xetęna baŋo gęr ed bani yambęrand. ²⁴ Simoŋ Piyer ga xęwa kęŋo, fel kęŋo eŋo męka ba noŋo kęŋo rend. ²⁵ Ata asęfan aŋo xayaxęn kęŋo Yesu gęr emękw do węka kęŋo: «Axwęn, noŋo wa kęyo rend?» ²⁶ Yaka kęŋo Yesu: «Ar kęmo fęxwęn aton and mburu and ŋesęna kęme aŋ, aŋo ex ar ke lęxw an.» Ata ŋesęna ko aton aŋ do fęxwęn kęŋo Yuda, asęŋiŋ ar Simoŋ Isękariyot.

²⁷ Sam ga xana ko Yuda aton aŋ, Sindan lil kęŋo. Ata Yesu fel kęŋo: «Er kęy rind in, dil aŋand.» ²⁸ Bęr hi bax gęr eyambęran bęn, gabatak aŋo pęni bana ba ine felaxęn baŋo Yesu eŋo. ²⁹ Enimin, Yuda bax lękayand imboto ind kodi in, ata bęsęfan bęręmar yęla kęni męne exo yęcęraw bebęr hi bax eni dixęn ofęna bęn lawęn baŋo Yesu. Bęjo yęla kęni ba ebi yęl ŋeŋ bęxaxęnaxik bęn fel baŋo exo ye. ³⁰ Ga yamb ko na Yuda aton and mburu aŋ, űan ko ataŋ. Anęka bax xwęyaręnd.

End apela angaűax eŋ

³¹ Ga űan ko Yuda, Yesu re ko: «Gęręgako, Kaxanu anęka węsin kębi bela bęn enjaran endam eŋ, węno Asęŋiŋ ar ala an. Anęka wat kęni enjaran endexęm eŋ gęr ola oram. ³² Angęmęne aŋasin węsin kęmęni bela bęn enjaran end Kaxanu eŋ, Kaxanu bęte aŋasin kębi węsin enjaran endam eŋ. Do gogo ko ri mondako. ³³ Obaű oram, anęka saxęguk amęd and kęne űapęre aŋ. Węn aűalara kęne űalarad do ang fel kęmęni bęlęngw bęr Bęűewif ak, gęr ed kęme yend an kor na en yeli. Węn bęte mondako fo kęmun felęnd gęręgako. ³⁴ Apela angaűax kęmun yęlęnd: Balęrindęleŋun! Ang ke balęnd węno endewęn ak balęrindęleŋun mondako. ³⁵ Ata mondako kęni nangęra bela dek męne węn bęsęfan bęram hi kęn, angęmęne abalęr kęŋun balęręnd.»

³⁶ Ata Simoŋ Piyer re ko: «Axwęn feye ngwa kęy ye?» Yaka kęŋo Yesu: «Gęr ed kęme ye ay kor na eye tęfęli gęręgako. Barikan, ecan ecan asęfeli kęye sęfęli.» ³⁷ Węka ko bęte Piyer: «Axwęn, nę end ine kęme sękwanaxęn mi tęfęli gęręgako? Węno aűelęk hi kęme me yęlaya aniyan andam aŋ ene đaw nę endey.» ³⁸ Yesu yaka kęŋo: «Re kęy węj aűelęk hi kęy ey yęlaya xali eni đaw nę end oűac oram! Dal in kęmi felęnd, đamana exo yata ecare el węj anęka kęye yaxęta batas.»

14

End fëña ir gër orën ej

¹ Yesu fel këbi bête: «Këreñun bêlandërand na gër oŵëkw orewën! Kwëtayino Kaxanu do kwëtayine wëno. ² Mbañ ex baciŵ ßañ gër ekun ed Faba do wëno axëñënan këmun xëñënanëx gër ed kën hi. Afel nde fel domun kido ax gi bana mondako? ³ Awa and këme ye do mun këñënanëx në er kën hi añ, abakanëgu këmun bakanëgu mun mëlaxën en gix wën bête gër ed hi këme. ⁴ Wën, anang nang kën fëña in.» ⁵ Ata re ko Toma: «Axwën, gayikako gë enang ak dëñ ami nang ex na gër ed këy yend, mondake këmi nang fëña in?» ⁶ Yaka ko Yesu: «Wëno ex fëña in, wëno ex ðal in, bête wëno ex aniyän añ. Ala ax ñat na gër Faba xarak axe tëf ex na. ⁷ Angëmëne anang nang këne, anang këno nang bête Faba. Do gërëgako anëka nang këno do në ewat eno dëñ.» ⁸ Ata Filip re ko: «Axwën, ga ŵasin ŵasin këyëbo Sëm in ata gwac këbo hi.» ⁹ Ata re ko Yesu: «Elod anëka fo hi këme gë wën, do wëj Filip aye nang ex na! Ar ke watënd an, në ewat eño Faba. Mondake cëñ këy rexënënd mun masin Faba? ¹⁰ Aye kwëta ex na nde mëne wëno gë Faba arabat hi këmi? Er këme rend in ax gi ex na ðe eyeyan ed or gapak oram. Bandiyen ßand këme rind ßañ, Faba mëñ ar hi këmi arabat an kë rind. ¹¹ Kwëtayine mëne wëno gë Faba arabat hi këmi. Ndakañ kwëtayine në end beßër kën watënd ga këme rind beñ. ¹² Dal in këmun felënd, ar kë ŵa endam an, ari ko ri beßër këme rind bën. Ado beßër nëmëcak ßend këme rind beñ ko ri gayik në ebaka eme gër Faba. ¹³ Dek er këno wëka yo gër oŵac oram, arin këmun rin, en wataxën enjaran end Faba eñ gër wëno Aseñiŵ. ¹⁴ Angëmëne en mëka yeñ gër oŵac oram, ari këme ri.»

End angoc Amënëk ej

¹⁵ «Angëmëne aňan ñan këne, asëf kën sëf ßapela ßandam ßañ. ¹⁶ Do wëno ata këmo xara Faba, eñun ðawëneliw Arëca ašëxe, exo gixën din gë wën. ¹⁷ Arëca ajo ex Angoc and ðal añ. Angoc and ðal año, bër gër ngwën ro bën, ani kor na eno cot gayik ani ñana na eno watënd, bête ano nang na. Barikan wën, anang nang këno gayik, moketënarä këñun ýana eñun ketënarand, ado lëf gër ola orewën ko hi din. ¹⁸ Abaka këme ßakaw gër ndewën, amun teß na ang bëndëkak fo. ¹⁹ Ro ßakey fo ßayik, bela bër gër ngwën ro bën ani bo na ga këne watënd. Barikan wën, awat këne ýana ene watënd gayik wëno aliya këme liyand, wën bête aliya kën liya. ²⁰ Ata yatijo, këñun fëni mëne wëno gë Faba arabat hi këmi. Bête wëno gë wën arabat hi këne. ²¹ Ar nangëk anang dëñ ßapela ßandam do ko sëfënd an, ajo ex ar ñan ke an. Ar ke ñan an, Faba aňan këño ñan. Wëno bête aňan këmo ñan, do aŵasinaya këme ŵasinaya gër ndexëm.» ²² Ata Yuda, ax gi ex na ðe Yuda Isëkariyot, rew ko: «Axwën, ine cëñ këy ŵasinaya gër ndëbi fo, do eyëbi teß bër gër ngwën bën?» ²³ Yaka këño Yesu: «Ar ñan ke yo, axwëtaya ko xwëtaya eyeyan edam el, do Faba aňan këño ñan. Ata ßiyi mi yow mi ðëg gër ola orexëm. ²⁴ Ar ßayik axe ñan ex na an, axo kwëtayand na eyeyan edam el. Do eyeyan ed këne wëlëhind el ed Faba ex mëñ ar lawëñëgu ke an, ax gi ex na edam. ²⁵ Wëno eño këmun felënd nand ßayi këne në er ebat na. ²⁶ Barikan, Arëca an exo Angoc Amënëk and këñun lawëneliw Faba gër oŵac oram añ. Mëñ këñun sëyali beño ðek, mëñ këñun xwitan ðek beßër fel këmun bën. ²⁷ Aketëxeta añ këmun sebënënd, aketëxeta andam añ ex, wëno, amun yëlënd na ang këni yëlënd bela gër bër ngwën ro ak. Këreñun bêlandërand na gër oŵëkw orewën, këreñun yëbund na. ²⁸ Awël wël këne ga re këme mëne aye këme ye, barikan abakaw këme ßakaw mërëxand irewën. Angëmëne aňan ñan këne, anëngandëra këñun nëngandëra ga këme ßakand ako gër Faba, gayik mëñ rafëk nëmëc wëno. ²⁹ Gërëgako dëñ këmun felërand, ðamana ex ñataxënëgu ßend këme yeyanënd beñ, ene kwëtaxën and kë ñatëgu añ. ³⁰ Wëno ame bo na ga këmun

felërand mbaŋ, gayikwa ar wëñak ngwën an në eyow exo, paß gë wëno cëŋ, ojaŵ aŋo gi ex na. ³¹ Barikan, afo eni nangëra bër gër ngwën ro bën mène wëno aŋan ŋan këmo Faba, do ang ke felënd ak dëŋ këme rind. Ado kaniwën ene yeye.»

15

End atëx and reseŋ eŋ

¹ «Enimin, wëno ex atëx and reseŋ aŋ, do Faba ex axwën andëda an. ² Aforëta ko forëta enini end şosa ke do ax dëwënd na eŋ. Barikan enini end kë rëwënd eŋ, afëyëpëy ko fëyëpëy ex dëwaxënënd nëmëc. ³ Eyeyan ed sëyali këmun el wënën këŋun. ⁴ Baiyin ga şosa këne, ang këme bayi wëno ga şosa këmun ak. Enini end şosëtak gër atëx and reseŋ eŋ, ax dëwënd na gabat. Wën bête mondako fo kë sëkwan edi ed benjekax el angëmëne an bayi ex na ga şosa këne. ⁵ Wëno ex edëp ed atëx and reseŋ el, do wën ex benini beŋ. Ar bayi ga şosa ke an, ang şosa këmun ak, benjekax bendanjëm ko yana exo dind. Angëmëne an bayi ex na ga şosa këne, ado gë enjekax gematak an kor na en di. ⁶ Ar şosëta ke an, fac këno lap exo ŋayëx ang enini end saw këni fo. Do benini beŋayëk beŋ, abar këni barënd eni dap gër xodux ex ñeg. ⁷ Angëmëne wën en bayi ga şosa këne do bête en dëkaya gër ojomb odewën eyeyan edam el, karayindën er yandi këŋun yo, aşot këni şot. ⁸ Watin ang kë yana ex canayand enjaran end Faba eŋ: and këni rind benjekax bendanjëm do eni watënd bela aŋ; do enëbi masinënd mène bësëfan bëram hi këni. ⁹ Ang ŋan ke Faba ak, wëno bête mondako fo ŋan këmun. Kwëtayayin aŋana andam aŋ. ¹⁰ Angëmëne asëf sëf këni bapela bandam baŋ ang sëf këme wëno band Faba ak do bayi këme gër aŋana andexëm, mondako fo këni bayi wën bête gër aŋana andam. ¹¹ En cotaxën onënga oram ol do en gixën dek onënga ol felaxën këmun eŋo. ¹² Acariya andam aŋ ex: balërendëleŋun andewën rewën aŋ, ang ke balënd endewën ak. ¹³ Aŋana and xucak ex daf aŋ ex and ar kë wë exo cës në end odawo odexëm aŋ. ¹⁴ Wën odawo odam hi këni angëmëne ari këni rind er këmun felënd in. ¹⁵ Bëtëdin amun mac na okadëp odam gayik xadëp in axo nangënd na er ko rind axwën arexëm in. Gërëgako wën odawo këmun yana mun macënd gayikako dek bebër nangëgu këme gër Faba bën, wën fo nangën këmun. ¹⁶ Wëno wa yata këŋun, ax gi ex na wën. Ata mëŋ sëyaliraxën këmun pere mun dawënoxën en ye do en dix gër ngwën benjekax bend kë bayi laŋ. Do er këno xara yo Faba gë oŵac oram ol, ayakali këŋun yana eŋun yakalind. ¹⁷ Er këmun felënd in: balërendëleŋun mbaŋ andewën rewën aŋ.»

End ecus ed Yesu do gë odexëm eŋ

¹⁸ «Angëmëne bër gër ngwën ro bën aşus şus kënun, nangi mène wëno şus këne pere. ¹⁹ Kido bër gër ngwën ro hi ban, bela bën aŋan ŋanëdonun gayik andamat hi don. Bari an gi ex na bër gër ngwën ro. Wëno yata këŋun mëŋ şusaxën kënun. ²⁰ Kwitayin er fel këmun in: xadëp in aŋo kucand na or gapak ol axwën arexëm an. Angëmëne wëno arixëra rixëra këne, arixëra kënun rixëra wën bête. Angëmëne abaxët faxët këni eyeyan edam el, abaxët këni faxët edewën el. ²¹ Barikan beŋo dek kënun yana enun dind në end oŵac oram gayik ano nang ex na ar lawëneŋu ke an. ²² Kido ame yow bana do amëni pelëra bana end Kaxanu eŋ, ani gidona gë amena. Gërëgako, eyax abi gi ex na gër amena andebën. ²³ Ar ke şus yo anëka şus këno bête Faba. ²⁴ Kido ame di bana ogës odebën bend elod ala ax di ex na beŋ, ani gi dona gë amena. Gogo aye wateli këne becarax beŋ. Barikan şus kënebo wëno gë Faba. ²⁵ Ata mondako hik ex ŋataxën eyeyan ed yëgw këni gër acariya andebën el: “Aşus fo dëŋ şus këne✧.”»

²⁶ «Alaŵeneliw këmün laŵeneliw Arëca ar kë xaniw gër Faba an, Angoc and dal aņ. And ko yow aņ mēj kë ŷana ex deyarand endam eņ. ²⁷ Do wën bête, areyara kën ŷana en deyarand endam eņ gayik elod nand ŷana kême andiyen na bar këne.»

16

¹ Yesu re ko bête: «Eņo fel këmün këdi këņun ŷena en dap ekwëta edam el. ² Aŵaŷëra kënün ŷana enün űŵayërand gër baciŵ bacelaya. Ado në eyow ex amëd and këni ŷana eni yëland bër këņun laŵënd bën mène në ediyenin eno mondako Kaxanu. ³ Mondako këni ŷana eni dind gayik ano nang ex na Faba, ane nang ex na wëno. ⁴ Mēj felaxën këmün mondako, en kwitaxënënd mène anangën nangën bamun and kë ħatëgu amëd and toro indewën aņ. Amun pel bana eņo elod gër ŷanar gayik në er ebat bane hinde. ⁵ Gogo në ebaka eme gër ar laŵënëgu ke do ala axe mëkand na ba feye kême yend. ⁶ Ga wël kën er re kême in wëlandëraxën këņun gër oŵëkw. ⁷ Er këmün felënd in dal ex: ga ye ye kême mbaņ këņun sax gayik angëmene ame ye ex na, Arëca an axo yow na. Barikan, ga ye ye kême aņo këmün laŵeneliw. ⁸ Do and ko yow aņ, mēj këbi ŷana ebi nangënënd bela bër gër ngwën ro bën ang wën këni ak, gë end ŷenene eņ do gë kiti iņ. ⁹ Aŵen wën këni ga ħëp këni ene kwëta. ¹⁰ End ŷenene eņ ex ga kême bakand gër Faba do mène wën an bo na ga këne wat. ¹¹ Kiti iņ ex gayik ar ŵëñak ngwën an anëka nöp këno.»

¹² «Bendanjëm bayi ke mun pelëra, bari an kor na eņun pëni gërëgako. ¹³ And ko yow Arëca arewën an, Angoc and dal aņ, anangën këņun ŷana eņun nangën dal in dek. Dek er këņun ŷana eņun pelënd in, awëlëgu wëlëgu ko, ax gi na er or gapak orexëm. Gana gana fo këņun ŷana eņun tēfëtanënd bebër kë yowënd bën. ¹⁴ Enjaran endam eņ këņun ŷana eņun masinënd gayik endam ko ŷana exo medënd eņun tēfëtan. ¹⁵ Dek er xwën ko Faba in, wëno xwënëk. Mēj rexën kême mène Arëca arewën an endam ko ŷana exo medënd eņun tēfëtanëra.»

End odendëran eņ

¹⁶ «Tëkër fo bayik ene nema do bête ax nëka na ene wat gaŷëxe [ga kême bakand gër Faba].» ¹⁷ Ata bësëfan bërëmar bërëxëm këni wëkarënd: «Ine ŵacayak er këbo felënd ijo: “Tëkër fo bayik ene nema do bête ax nëka na ene wat. Bête ga kême bakand gër Faba kë hi mondako”.» ¹⁸ Er bani rend: «Oko ine ngwa ŵacayak “tëkër fo bayik ene nema?” Abo pëni ex na ba ine ko rend.» ¹⁹ Ga wata ko Yesu mène anëka ŷandi këbi eno mëkara, re ko: «Në emëkar en end er re kême mène tëkër fo bayik ene nema do bête ax nëka na ene wat.»

²⁰ «Dal in këmün felënd, bela bër gër ngwën ro bën gër onënga këni ŷana eni gind xarak wën në etes en do në edenitan. Barikan ecamina edewën el anëngwëta kë nëngwëtađ onënga. ²¹ Asoxari ar ŷanar këni orëŵ aņ, aŷëmura këņo ŷëmurand gayik apëxëd and ko soro aņ anëka dëņ ħatëk. Barikan and këņo rëŵ itox aņ, axwëya ko xwëyand ayambën irexëm in nand këņo nëngandërand mène ala yowëk gër ngwën. ²² Awa wën bête gërëgako, aŷamina ŷamina kën gër oŵëkw orewën. Barikan, and këne watëre gaŷëxe aņ, anëngandëra këņun nëngandëra, ala aņun nëxenën na onënga orewën ol.»

²³ «And kë ħatëgu akey aņo aņ, an ñana na ene mëkarand. Iyo, dal in këmün felënd, er këno xara yo Faba gër oŵac oram, ayël këņun yël. ²⁴ Xali gërëgako ŷowëŷ an kara ex na gër oŵac oram. Karayindën en cotaxën. Ata kën ŷot onënga osëm ol.»

End angora and ngwën eņ

²⁵ «Wëno din gë bapënëtal bamun felërand, barikan në eyow ex amëd and këmün ŷana mun tēfëtanënd kerët end Faba eņ xarak ax gi ex na gë bapënëtal. ²⁶ Amëd aņo, axara kën ŷana en karand gër oŵac oram, ame de ex na mène wëno këņun

ÿana enjun mëkanënd beÿ bej gër Faba. ²⁷ Faba mëj dëj aňan ñan këñun ang ñan ke wëno ak, do wën aŵa ŵa kën mëne gër ndexëm xaniw këme. ²⁸ Wëno gër Faba xaniw këme do yow këme gër ebar ro. Gërëgako aseß këmun sebënd gër ebar me baka gër Faba.» ²⁹ Ata bësëfan bërëxëm bën yaka këno: «Watël gërëgako, kerët këy yeyanënd do ÿowëÿ ayëbo pelënd na gë apënëtal. ³⁰ Gërëgako, aye fëni këbo mëne wëj dek nangëra këy do mëne ay cënind na exo ñebëta ala exi mëkara. Mëj xwëtaxën këmi mëne wëj gër Kaxanu xaniw këy.» ³¹ Yaka këbi Yesu: «Kën rend anëka ŵa kën endam enj gërëgako? ³² Awa në eyow ex amëd aň, ado anëka dëj ñatëguk, and kën şapër ala kala gand ed ko fab do ene teb gabat. Bari, ame gi na gabat gayik gë Faba hi këmi. ³³ Mondako këmun felërand en cotaxën obetak ol gër ndam. Mbañ këñun şopali gër ngwën ro. Barikan, kapinayin wëno xorën këñun ngwën in.»

17

End cale ind Yesu enj

¹ Yesu ga yeyan ko mondako, xeña ko orën ol do ko şalend: «Faba, anëka ñatëguk amëd aň. Masinëlëbi bela bën enjaran end wëno Asëñix enj mëj këmëni wësinaxën wëno bëte enjaran endey enj. ² Wëj yël ke or gapak ol gër ala ar ex yo, mëni yëlayaxën wëno bëte aniyand and din aň dek bër yël këye bën. ³ Xarak, aniyand and din aň ex enang mëne enimin, wëj gabat ex Kaxanu do bëte enang ed wëno Yesu Kërisët, ar lawëneliw këyëbi an. ⁴ Anëka wësin këmëni enjaran endey enj bela bën gër ebar ro, ga ñata këme ako er yëlëgu baye me di in. ⁵ Awa gërëgako, Faba, wëj dëj, masinëlëbi enjaran endam end lëkaya bame and hi baxe në erebat damana ex gixën ngwën enj. ⁶ Anangën nangën këmëni oŵac orej ol bela bër yatan këye gër ngwën ro bën. Wëj xwën babi, wëno yël këye, do bën xwëta këni eyeyan edey el gër oŵëkw. ⁷ Gërëgako anëka anang nang këni mëne dek beßer yël këye bën gër ola orej xaniwëk. ⁸ Gayikwa afel fel këmëni eyeyan ed xwëtënan bay el, do enimin axana xana këni ga nang këni mëne gër ndey xaniw këme, do aŵa ŵa këni mëne wëj dëj lawënegu ke. ⁹ Bën bër yël këye bën këmëni şalenënd gayik wëj xwën këbi. Amëni calenënd na bër gër ngwën bën dek. ¹⁰ Er xwën këme yo wëj xwënëk do er xwënëk yo wëno xwënëk. Gër ndebën şanayak enjaran endam enj. ¹¹ Bën kë bayi gër ngwën, wëno ame bayi na ga këme bakalind ako gër ndey. Faba, wëj Aŵënëk an, kaxalëbi gë oŵac orej ol, oŵac or yël këye olo eni gixën arabat ang hi ke biyi ak. ¹² And hi bame gë bën gër ngwën aň, anëkona bamëni nëkonand gë oŵac orej ol, oŵac or yël këye olo. Axaxa xaxa këmëni, do gabatak amo tak ex na ang ax gi ex na ar ebax ex nemi an, ex ñataxën er rek Oñëgw Omënëk in. ¹³ Awa gogo Faba në eyeli eme, do mondako këme yeyanëlinde gër ngwën ro eni cotaxën dek onënga ol. ¹⁴ Wëno afel fel këmëni eyeyan edey, do bër gër ngwën bën aşus şus kënebi gayik ani bo ex na bër gër ngwën, ang wëno ak, ame gi ex na ar gër ngwën. ¹⁵ Faba, ami karand na eyëbi dëxët gër ngwën ro, barikan kaxalëbi këdi këbi wëña Aÿëñenax an. ¹⁶ Ani bo ex na bër gër ngwën, ang bayi ame gi ex na wëno bëte ar gër ngwën ro. ¹⁷ Kwënyalayëbi gë däl in, gayikwa eyeyan edey el ex däl in. ¹⁸ Ang lawënegu këye gër ngwën ak, wëno bëte mondako fo këmëni lawënenënd gër ngwën. ¹⁹ Do wëno, ayëlaya këme yëlayand wëno dëj në endebën mëj këni yëlayaxën bën bëte gë däl in.

Ekarand ed bërëŵak el

²⁰ «Ax gi ex na bër sebënan këye bën fo këmëni şalenënd. Faba, aşalen këmëni şalenënd bëte bër ke xwëta and kënebi sëfëtan endam bën, ²¹ eni gixën bën dek arabat ang hi ke arabat wëno gë wëj ak. Cosalenëbo eni gixën arabat bën bëte, eni

maxën bela bën mēne wěj lawñēngu ke gēr ngwēn ro. ²² Do wēno ayēl yēl kēmēni enjaran end yēl kēye eñ, eni gixēn arabat ang hi ke biyi ak. ²³ Gilemi arabat wēno gē bēn, ang hi ke arabat wěj gē wēno ak, eni gixēn enimin arabat, eni nangēraxēn ngwēn iñ dēk mēne wěj lawñēngu ke, do mēne añan ñan kēyēbi ang ñan kēye ak. ²⁴ Faba er ýandi ke, bēr yēl kēye bēn eni gi bēte gēr ed kēme hi, eni wataxēn ang xēbēnēk enjaran endam ak, enjaran end yēl kēye dāmana ey dēdaxēn ngwēn eñ gayik añan ñan kēye. ²⁵ Faba, wěj ar šenene an, bēr gēr ngwēn ro bēn ani nang ex na. Barikan, wēno anang nang kēmi do bēr yēl kēye bēn anang nang kēni mēne wěj lawñēngu ke. ²⁶ Anangēn nangēn kēmēni oʋac oreɣ ol, do anangēn kēmēni nangēn bēte, eyēbi ñanaxēn ang ñan kēye ak do wēno me gi gēr oʋēkw orebēn.»

18

End etēra ed Yesu eñ

¹ Yesu, ga ñata ko na cale iñ, xani kēni gē bēsēfan bērexēm bēn eni yexēn gēr epesa ed Kedēroñ, gēr ed hi bax andēda and gēr ed bani lilēnd mēñ gē bēsēfan bērexēm bēn. ² Yuda, ar ebax eño dēxw an, anang nang baxo andēda año gayik Yesu gē bēsēfan bērexēm bēn lañ bani yend fēn. ³ Ata Yuda lēngweliw kēbi enga end ocoroɗa do gē bēnēkona eñ eno tēraxēn Yesu ga lawñēngu kēnēbi bēsāfaxan bēlēngw bēn do gē Ofariseñ ok. Bērēmar lēkayaw kēni bēnjeb, bējo odambo, do bējo bēte oýēnga or emer. ⁴ Ga nang ko Yesu er ebax eño gihin, xacēra kēbi, do wēka kēbi: «Noýo wa kēno šaland?» ⁵ Yaka kēno: «Yesu Ibēnasaret.» Re ko: «Wēno ex.» Ata Yuda, ar baño lēxwēnd an, xwēša kēni gē bēn. ⁶ And re ko Yesu: «Wēno ex.» anacēta nacēta kēni, do wēcēra kēni rebe-rebe gēr ebar. ⁷ Wēka kēbi gašēxe: «Noýo kēno šaland?» Yaka kēni: «Yesu Ibēnasaret.» ⁸ Re ko bēte Yesu: «Ga re kēme wēno ex. Awa angēmēne wēno kēne šaland, tebinēbi bējo eni ye.» ⁹ Mondako ñata bax er fel babi Yesu in: «Gēr bēr yēl kēye, gabatak amo tak ex na.»

¹⁰ Simoñ Piyer, mēñ ar gē duxuma an, regēgu ko, do saʋ ko baɗ anēf and liw and xadēp ir ašāfaxan alēngw añ. Xadēp ijo, Malēkos bano wācēnd. ¹¹ Ata Yesu re kējo Piyer: «Mašēl fa duxuma in gēr acēmar. Akalama and yēl ke Faba añ, ame ceɓ na nde*?»

End Yesu gēr iciw ind An isošan eñ

¹² Ata enga end ocoroɗa eñ, gē emun endebēn eñ, do gē bēnēkona bēr sana banēbi Bēšēwif bēn sēra kēno Yesu do xap kēno gēr otaxan. ¹³ Wēla kēno pere gēr iciw ind An isošan gayik aýarawēn ar Kayif hi baxo, ašāfaxan alēngw ar aniy año an. ¹⁴ Ata Kayif ijo re bax mēne abat feca bax exo ecēs gē eni cēs dēk enēng end Bēšēwif eñ.

End eyaxēta ed Yesu eñ

¹⁵ Simoñ Piyer gē asēfan asēxe an ako dēñ sēfa banēbi bēr sēra baño Yesu bēn. Asēfan ajo, anangēr nangēr bani gē ašāfaxan alēngw an. Ata sēfa kējo Yesu xali gēr yangana irexēm. ¹⁶ Barikan Piyer mēñ bayi ko fac, ler gēr ebēt. Asēfan asēxe an, ar nangēr bani gē ašāfaxan alēngw an, šan ko, yeyandēra kēni gē endēnaʋ end hi bax anēkona ar ebēt eñ, do lēnēgu kējo teb Piyer. ¹⁷ Ata endēnaʋ end hi bax anēkona ar ebēt eñ wēka kējo Piyer: «Ax gi ex na nde wěj bēte asēfan ar ala ajo hi kēy?» Yaka kējo: «Ame gi ex na dē asēfan arexēm.» ¹⁸ Awa okadēp ok do gē bēnēkona bēn xodux fētēn bani do bani yesand gayik ayem bax yemēnd. Ata Piyer šoma kēbi gēr oyesa.

End Yesu gēr iciw ind ašāfaxan alēngw eñ

* **18:11** 18.11 End toro ind ko soro eñ baxo yeyanēnd mondako.

¹⁹ Na gër ed hi bani, An isoşan, aşadaxan aləngw an kəŋo wëkarand Yesu end bësəfan bërəxəm do gë end osəyali orexəm eŋ. ²⁰ Yesu yaka kəŋo: «Wëno cəŋ kerət këmëni felërand bela bën. Din ga kəme səyalirand wa gër baciw̃ bacaleya do gër Aciw̃ and Kaxanu, ed kəni barërënd dek Bëşewif el, do econëşon ame di ex na.» ²¹ «Në end inew̃a këye wëkaraxënënd? Mëkaralëbi bër baxe baxëtënd bën, anang nang kəni bend bame yeyanënd beŋ.» ²² Ga yeyan ko mondako, anëkona abat, gër bër ebax na bën, şen kəŋo Yesu, do re ko: «Ba mondako nde këyo yakand aşadaxan aləngw an?» ²³ Ata re ko Yesu: «Angëmëne ame yeyan ex na şenene, deyal mondake lif kəme. Barikan, angëmëne şenene yaka kəme, ine këye xëmaxënënd?» ²⁴ Ga faŋ ko na An isoşan emëkara ed Yesu el, fel këbi eno mëla gër Kayif, aşadaxan aləngw ar niy ajo an.

²⁵ Aməd aŋo, gër oyesa bayi baxo Simon Piyer, wëka kəno: «Ax gi ex na nde wëj bëte asəfan ar ala ajo hi këy?» Mëŋ ga ko yax, ko rend: «Ali, ame gi ex na de asəfan arexëm.» ²⁶ Xadëp ibat ir aşadaxan aləngw, ir hi bax nəng ibat gë ar sawën baŋo Piyer anëf an, wëka kəŋo: «Ax gi ex na nde gë wëj watëgu këmün gër andëda?» ²⁷ Piyer yax ko gaşëxe. Ata aməd aŋo dëŋ yata ko ecare el.

End Yesu gër eyang ed Pilat eŋ

²⁸ Ata ga wëd kəno Yesu na gër iciw̃ ind Kayif, wëla kəno gër eyang ed Pilat, gofërëner in. Gëbër fo bayi bax ga űateli kəno. Bari bën ani űat bana űëş gër yangana kədi kəni buyarənaya do ebi cëba ecemar ed Ofëna or Apexa el. ²⁹ Ata Pilat ga şanëgu ko ebi kaca, wëka këbi: «Në end amena and fe wëlxënëgu kəno ala ajo?» ³⁰ Yaka kəno: «Kido axo gi bana awendëran amo mëlawaedona gër ndey ro.» ³¹ Ata re ko Pilat: «Mëlxəno eno kitix gë acariya andewën aŋ.» Yaka kəno: «Biyi Bëşewif bën abo űap ex na enëp ed ala do mo daw̃ el.» ³² Mondako bax ex űata er re baxo Yesu in end ang ko şës eŋ. ³³ Ata Pilat lil ko gër aciw̃ and kiti, űëpa ko. Ga wëlanëgu kəno Yesu, wëka kəŋo: «Wëj nde ex emun end Bëşewif eŋ?» ³⁴ Yesu yaka kəŋo: «Er këye wëkand in, anjəlan andey dëŋ nde ex ba and bëşëxen nde ex?» ³⁵ Ata re ko Pilat: «Ba wëno Aşewif nde eme? Bër enəng endey do gë bëşadaxan bëləngw bën wëlaw ki de gër ndam ro. Ine wën këy?» ³⁶ Yaka ko Yesu: «Owun oram ol ax gi ex na or gër ebar ro. Kido or gër ebar ro hi bax, bëriyenin bëräm bën awer wër doni kədi kəne ləxw Bëşewif bën gër bëləngw bërëbën. Bari, owun oram ol ax gi ex na or gër ebar ro.» ³⁷ Ata re ko Pilat: «Awa wëj emun nde ey?» Yaka ko Yesu: «Go dëŋ ex, emun hi kəme. Në eŋo yowaxënëgu kəme gër ebar ro, rëw̃ kəne me deyaxën dal in. Ar ex ar dal an, abaxët ko baxët er kəme reyand in.» ³⁸ Ata wëka kəŋo Pilat: «Ine ex ngwa dal in?» Ga yeyan ko mondako, şan ko gaşëxe gër ed hi bani Bëşewif do fel këbi: «Wëno amena and kəmo nëpaxën ala ajo ame wat ex na. ³⁹ Awa gayikako wën rëpənək mo tebët andepëra amat Ofëna or Apexa kala, aŋandi nde űandi kəŋun mo tebët emun end Bëşewif eŋ?» ⁴⁰ Ata gaşëxe, xeŋ kəni şor: «Ali këreyëŋo tebët na mëŋ! Tebëtəlo Barabas.» Xarak, Barabas ijo arek axeŋax ebaxo.

19

End enëp ed Yesu eŋ

¹ Ata Pilat sebën këbi ocorođa ok, wëla kəno Yesu eno cewërax. ² Ga xën kəni ekamote ed odëmbën, şëxw kəno, şud kəno bëte ocud ombarax. ³ Ata űëş bano səkand eni de: «Aşëma kəmi şëmand wëj emun end Bëşewif eŋ?» Ata eno cən yac. ⁴ Pilat şan ko gaşëxe, fel këbi Bëşewif bën: «Awa në enëcëtəlemo en nangaxën mēne amena and kəmo nëpaxën ame wat ex na.» ⁵ Ata nēcət kəno Yesu, gë ekamote ed odëmbën el, do gë ocud ombarax oŋ. Pilat re ko: «Nëkoyino ngwa ala an.» ⁶ And wat kəno aŋ, bëşadaxan bëləngw do gë bënəkona bër Aciw̃ and Kaxanu bën, xeŋ

këni şor: «Pikalo, Pikalo!» Yaka këfi Pilat: «Medfino eno pikax gë andewën dëŋ, wëno cëŋ amena and këmo lawaxën amo wateli ex na.» ⁷ Yaka këno Bëşewif bën: «Biyi acariya şot këmi na, do acariya aŋo ga rek ar këŋo şir yo Kaxanu, ar edaw exo. Awa ajo, ga ko rend ako mëne Asëniw ar Kaxanu hi ko nê ecir eŋo Kaxanu.» ⁸ And wël ko Pilat eyeyan elo aŋ yëdara ko kaş-kaş. ⁹ Ga lil ko gër aciw and kiti, wëka këŋo Yesu: «Wëj feye wa xaniw këy?» Barikan, Yesu xor ko. ¹⁰ Re ko bëte Pilat: «Ba wëno nde këye xoranënd? Ay nang ex na nde mëne aşot şot këme or gapak or mi tebët, bëte aşot şot këme or gapak mi pika?» ¹¹ Yesu yaka këŋo: «Yoweŷ aye koran dona kido ax gi ex na orën ol yël ki or gapak ol. Mëŋ ex, ar lëxw ke gër ndey an wëndërak nëmëc.» ¹² Ata elod amëd aŋo baxo şaland Pilat ang ko ri eŋo tebëtaxën ak. Barikan, Bëşewif bën xemëna këni xeyënd: «Angëmëne asebet sebet këyo yo, ay gi ex na lawo ir Sesar. Gayikako ar kë re yo emun hi ko, arangoŷëra and Sesar ex.» ¹³ Ga wël ko Pilat eyeyan elo, nęcët këŋo Yesu do yëpa ko gër aciw and kiti, gër ed bani wacënd gë eyeyan ed Bëşewif el: «Gabata», mëne ngëŋ «Gër oxaŷ ofësëpës». ¹⁴ Yatijo bax ex nana genëka Ofëna or Apexa ol. Eñan eŋ keŋ gër gaf hi bax. Ata Pilat ga nëkona gand Bëşewif re ko: «Nëkoyino wa emun endewën eŋ!» ¹⁵ Ata bën yaka këno şor: «Ar edaw ex! Ar edaw ex! Pikalo!» Re ko Pilat: «Yama emun endewën eŋ nde mo pika?» Yakaw këni bëşadaxan bëlëngw bën: «Biyi cëŋ emun endëfi eŋ, Sesar gabat ex!» ¹⁶ Pilat sef këŋo Yesu gër otaxan od ocorođa, bën wëla këno eno pikax.

End epika ed Yesu eŋ

¹⁷ Ata ocorođa ok këno wëland Yesu eno pikax. Lëbin këno mëŋ dëŋ kërëwa in, do ko şanënd angol aŋ ond gër ed këni wacënd «Golëgota», gë eyeyan ed Bëşewif el, mëne ngëŋ «Itënd ind ang egor». ¹⁸ Fën fikax bano Yesu gër kërëwa. Andamat fika banëbi mëŋ gë bërek bëxeyax bëxi: ajo gand liw, ajo gand şame. ¹⁹ Ata Pilat re ko eni nëgw nê ingomb-gomb: «Yesu Ibënasaret, emun end Bëşewif eŋ». ²⁰ Bëşewif bëranjëm bax fënënd oñëgw oko, gayikwa gër ed fika bano Yesu gër kërëwa ler gër angol hi bax. Bëte oñëgw oko gë oyeyan osas yëgw bani: eyeyan ed Bëşewif, gë Latëŋ, do gë Gërek. ²¹ Bëşadaxan bëlëngw bën fel këno Pilat mëne kërëxo nëgw na: «Emun end Bëşewif eŋ». Barikan, exo nëgw mëne ala ajo rek: «Wëno ex emun end Bëşewif eŋ». ²² Ata Pilat yaka ko: «Er yëgw këme in kë bayi.» ²³ And faŷ këni ocorođa ok epika ed Yesu aŋ, wëd këni banjëm bandexëm baŋ do bar këni obun onax do şetër këni şorođa kala ebun. Ata bayëtak acud and gë osëf këm, and baxo sëndand aŋ. ²⁴ Re këni: «Kërene ŋes ex na. Dine bëñak, exo medaxën abat.» Mondako ñata bax Oñëgw Omënëk od rek:

«Aşetër şetër këni banjëm bandam baŋ,
Bëñak ri këni exo medaxën abat acud atëm andam aŋ».

Mondako ri bani ocorođa oko. ²⁵ Ata ler gër kërëwa ir fikaxën bano Yesu, xwëşara bani nëm, do gë abinëm ar nëm. Na fo xwëşa bani bëte Mari alindaw ar Këlopas, do gë Mari Madëlen. ²⁶ Yesu ga wat këŋo nëm ler gër asëfan ar lëka baŋo, re ko: «Nëma, nëkodo asëniw!» ²⁷ Fel këŋo bëte asëfan an: «Nëkodo norix!» Ata asëfan an kwël yatijo fo wëla këŋo nëm ir Yesu gër ndëbën. ²⁸ Ga xucak eŋo, Yesu ga nang baxo anang mëne gërëgako, anëka xwëtëk bëbër ebax exo di gër ngwën ro bën, re ko, ang reya bax gana-gana fo Oñëgw Omënëk ak: «Men sel ke.» ²⁹ Ipeya ind gë ngoy iŋerëk hi baxëna ler na. Ga yëmb këni er ñalu-ñalu, fiş këni nê icët, do yënën këno ŋëş gër etëŷ exo yëmbëmba. ³⁰ And yëmbëmba ko ngoy iŋerëk aŋ, Yesu re ko: «Dodo dek ñata këme.» Ata ga bex ko, xoti ko. ³¹ Yatijo bax ŷanand genëka Ofëna or Apexa ol. Bëşewif bën axey xey babi enëbi teb bësësëk bën yaŋ gër okërëwa gë akey and

✧ 19:24 19.24 Calemoñëw 22.19

eteyëta eñ, ga bani fëbënd akey aņo. Ga wëka këno Pilat exo ma ebi pel ocoroda ok, eni gëbëra bëngonëng bër fika banëbi bëñ do eni pedali beman bëñ. ³² Ata ocoroda ok hëb këni bëngonëng bënd aņanar ar fikali bano bëñ, hëb këni bête bënd axinëm bëñ. ³³ And bakan këno Yesu aņ, sək këni mëne anëka şës ko, ata ani gëb ex na bëngonëng bëñ. ³⁴ Barikan, şoroda ibat wëd ko ñat ecori eñ, xwêş këno Yesu gër ambëb. Ata şanëk men gë oşat. ³⁵ Ar watëk mongwat beņo reyak do osede orexëm ol dal ex. Mëñ anang nang ko mëne dal reya ko. En maxën wën bête. ³⁶ Mondako ebax eņo ex ñataxën Oñëgw Omënëk od rek: «Acapar andexëm gamatak ax gëbi na.» ³⁷ Në eşëxe Oñëgw Omënëk ok are rek bête: «Awat këno watëd ar sënga bano gër ambëb an.»

End emëxwëta ed Yesu eñ

³⁸ Ata Yosef İbarimate, asëfan ar bëñ hi bax ar Yesu ga babi yëdand bëlëngw bër Bëşëwif bën. Yesu, ga xoti ko, Yosef ye ko gër Pilat do wëkax këno eņo tebën eman eñ exo pedali. Ata Pilat sebën këno. Awa ga bakaw ko gër ed fika bano Yesu, fedali ko eman eñ. ³⁹ Ata Nikodem, ar ye bax amat gëmëd gër Yesu eņo mëkara an, yow ko bête do wëlaliw ko në okilo ofëxw osas ogu ond bar bani gë mir do gë alowe. ⁴⁰ Bën bëxi fedali bax eman end Yesu eñ, nëmëra këno ogu onëngax oņo do şerira këno gë bënjëm, ang rëp bax gër Bëşëwif emëxwëtan ed aşësëk ak. ⁴¹ Ata gër ed fika bano Yesu, andëda bax na do gër andëda aņo, hi bax yëg ir elod aşësëk ano mëxwëtaxën bana. ⁴² Gër yëg ijo wëxëta bano Yesu gayik anëka bax yānand akey and eteyëta and Bëşëwif aņ.

20

End ekani ed gër ecës eñ

¹ Yatir akey aņanar and loxo, mëd-mëd fo bayi bax ga fëda ko Mari Madëlen gër yëg. Wat ko mëne angay and wedixën bani lilaya ir yëg aņ awëdita wëditak. ² Hër ko gër ed hi bani Simoņ Piyer gë asëfan ar lëka baņo Yesu an, fel këbi: «Anëka nęcët këno Axwën an gër yëg do biyi ane nang exe na ba feye rëfali këno.» ³ Ata Piyer, gë asëfan aşëxe an, şan këni eni ye gër yëg, ⁴ bën tak bëxi bax hërënd. Ata asëfan ajo, ga şand këno Piyer, ñatët ko gër yëg. ⁵ Ga yëkwa ko lëf, wat ko gër ebar ebun ed bënjëm el, bari axo dıl ex na. ⁶ Ata ñatëgu ko Simoņ Piyer, mëñ ar baņo sëfëgund an. Lil ko boxay gër yëg, wat ko lëf ebun ed bënjëm el. ⁷ Wat ko bête anjëm and fëlxën bani gaf ir Yesu aņ do gë bënjëm bëñ. Anjëm aņo momopa bax bebët işëxe, ax gi bana şode-şode. ⁸ Ata asëfan ar ñatët bax gër yëg an, lil ko bête. Ga wat ko, aņo fo wā ko. ⁹ Xali amëd aņo abi pëni bana pere Oñëgw Omënëk od rek mëne Yesu axani ebax exo kani gër ecës ok. ¹⁰ Ata bësëfan bëxi bëjo wāyi këni.

End Yesu do gë Mari Madëlen eñ

¹¹ Barikan, Mari Madëlen ga bayi ko fac ler gër yëg, ko sesënd. Kwël gë otes ok fo, rëngw ko, do yëkwa ko lëf gër yëg. ¹² Ata wat këbi omeleka oki gë banjëm bapeşax ga yëpa këni gër ed xwët bani eman end Yesu eñ: ibat gër ed bax gaf, ijo gër ed bax osapar. ¹³ Na wëka këno: «Wëj, inewā këy sesaxënënd?» Yaka këbi: «Anëka wëgët këno Axwën aram an do ame nang ex na ba feye rëfali këno.» ¹⁴ Ga ko yeyan mondako, nëkona ko gand epoy, ata wat këno ala mo kwëşa. Bari axo nang bana mëne Yesu ex. ¹⁵ Ata re ko Yesu: «Wëj, inewā këy sesaxënënd? Noyo wa këyo şaland?» Mari Madëlen, ga yëla ko mëne axwën andëda an ex, re ko: «Awël nde, angëmëne wëj rëfali këno, pelële ba fe xwët këyo mëñ këmo xana.» ¹⁶ Aņo re ko Yesu: «Mari!» Ata ga şena ko, yaka ko: «Rabuni!» Gë eyeyan ed Bëşëwif el (Asëyali aram). ¹⁷ Ata re ko Yesu: «Këreye dëkëra na de, ame baka ex na pere gër

Faba. Barikan, yel eyëbi pelëx bëmaÿe bëndam bëŋ mëne në ebaka me yaŋ gër Faba, ar ex Faba irewën bëte. Në ebaka me gër Kaxanu ir xwën ke, ar ex Kaxanu ir xwën këŋun.» ¹⁸ Ata Mari Madëlen ye ko ebi nangënëx bësefan bën mëne Axwën an şanayaxënëgu këŋo. Ata ñateli ko ðek bend felëgu këŋo beŋ.

End Yesu do gë bësefan bërexëm eŋ

¹⁹ Kwël yatir akey añanar aŋo fo, genëka, bësefan bën abarër barër bani në aciŵ do fërara këni ðek owët oŋ, ga banëbi yëdand bëlëngw bër Bëşewif bën. Ata na şanayaxën këbi Yesu, xwëşa ko mërëxand do fel këbi: «Obetak ol gil ex gë wën!»

²⁰ And yeyaneli këbi mondako aŋ, wäsindëra këbi bambënut baŋ gër otaxan do gër ambëb. Ata bësefan bën nëngandëra këbi ga wat këno Axwën an. ²¹ Yesu fel këbi gaşëxe: «Obetak ol gil ex mërëxand irewën! Ang laŵënëgu ke Faba ak, wëno bëte mondako fo këmun laŵënënd.» ²² Ga ñata ko eyeyan elo, ñëm këbi, do re ko: Dilëlexo Angoc Amënek aŋ gër owëkw orewën. ²³ Bër kënebi seban beñëñëxax bën, Kaxanu aseban këbi seban do bër kënebi fënan bën, Kaxanu afënan këbi fënan.

End Yesu do gë Toma eŋ

²⁴ Ang ebani bësefan bën epëxw gë bëxi ak, Toma, ar nëngwët baŋo Didim an, axo gi bana yatir şanaÿaxën babi Yesu. ²⁵ Bësefan bëşandaŵ fel këno mëne Axwën an aşanaÿaxën şanayaxën këbi yatir bayik axo gi bana. Ata yaka këbi: «Wëno angëmëne ame wat ex na gër otaxan odexëm bambënut band sembaÿën baŋo opëwët baŋ, angëmëne ame ñëmbe ex na bëte ambëb and sënga bani aŋ, din ame ma na.» ²⁶ Ga xucak bakey banjongëbatas, fedër këni gaşëxe bësefan bën gër iciŵ, yatijo Toma na baxo. Owët oŋ ðek fërara bani; ata ga şanaÿaxën këbi Yesu, xwëşa ko mërëxand, do re ko: «Gil ex obetak ol mërëxand irewën!» ²⁷ Ata fel këŋo Toma: «Tëkaliw tan ebasa edey el ro, do nëkod otaxan odam ok. Tëkaliw ataxan andey aŋ, ñëmbal bëte ambëb andam aŋ. Ande këni gil ar gë ekwëta, kërey gi na ar gë oŋepëgënan!» ²⁸ Ata Toma yaka këŋo: «Wëj ex Axwën aram an! Wëj ex Kaxanu ir xwën ke in.» ²⁹ Na re ko Yesu: «Ga wat këye nde xwëtaxën këye? Nëngandërayindëlebi bër xwëta ke watërëxe bën.»

³⁰ Yesu ari ri ko bëte ogës od bësefan bërexëm becarax becëxe bendanjëm, bend ani ñëgw ex na gër akayëta aŋo ro. ³¹ Bebër yëgw këni bën, aÿëgw yëgw këni en maxën mëne Yesu ex Afexën an, Aşëniŵ ar Kaxanu an. Do gë ekwëta elo, en cotaxën anıyan aŋ gër owac orexëm.

21

End gër anjer and Tiberiyad eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Yesu şanaxën këbi bëte bësefan bën. Gër bëŋa ir anjer and Tiberiyad şanayaxën babi mondako. ² Er barër bani: Simoŋ Piyer, gë Toma, ar nëngwët bano Didim an, gë Natanayel Ibëkana ir gër ebar ed Galile, gë bosëniŵ bor Sebede do gë bësefan bëxi bëşëxe. ³ Ata na, re ko Simoŋ Piyer: «Wëno gër edapëran këme ye doro.» Yaka këno boşandaŵ: «Asëf këmi sëf, biyi bëte.» Ga ñat këni gër anjer, fëra këni polo në ikuluŋ do lapëra këni wec. Bari yowëÿ ano tëra ex na. ⁴ Gëbër, Yesu ñatëgu ko gër bëŋa na gër ed hi bani, bari bësefan bën ani nang bana mëne Yesu ex. ⁵ Ata Yesu wëka këbi: «Obaş oram, oxan nde sëra kënebi na?» Yaka këno: «Ali.» ⁶ Ata fel këbi: «Awa ðapin ebën el gand liŵ ir ikuluŋ ata kën wat.» And lap këni aŋ sëkwan këni ecëpët el ga fëxw këni oxan ol. ⁷ Ata asëfan ar baŋo Yesu mbaŋ aŋ fel këŋo Piyer: «Xey Axwën an ex ðe!» Sam ga wël ko na Simoŋ Piyer mëne Axwën an ex, şudfa ko acud andexëm aŋ gayik tëb gë eman eŋ fo bayi baxo, do lapaya ko na gër anjer. ⁸ Bësefan bëşandaŵ xasëgu këni gë ikuluŋ in ga lasëgu këni ebën el pëxw gë oxan ol, ani ñaŵëta bana bon ebar el. ⁹ Ga şëpëta këni ekeg gër

ebar, sêk këni angwara and oxan do gë bamburu. ¹⁰ Ata re ko Yesu: «Mëlawënëbi ro mar oxan or sërâw kënebi ol.» ¹¹ Simon Piyer şêpëtëgu ko ebën el gë bongan keme gë ofëxw oco gë osas. Ado ga sêra banëbi oxan ol go, ebën el ax ŋesi bana. ¹² Ata Yesu wăc këbi: «Yowën en yambëra.» Asëfan gabatak ax yëxw bana ejo mëka: «Noŋo wa hi këy?» Gayikwa anang nang bano mëne Axwën an ex. ¹³ Ga sêka ko Yesu gër angwara, wëd ko mburu iŋ do şetëra këbi. Mondako fo şetëra babi oxan ol. ¹⁴ Yesu, atasën babi şanayaxënënd bësëfan bërëxëm bën elod ga xani ko gër ecës.

End ofelar or Yesu gë Piyer eŋ

¹⁵ Ga faŋ këni eyambëran el, Yesu wëka këŋo Simon Piyer: «Simon, asëñiŋ ar Şaŋ, aňan nde ñan këye nëmëc ang ñan këne boşandax ak?» Yaka ko: «Iyo Axwën, aye nang këy mëne aňan aňan këmi.» Ata re ko: «Awa kadacindëbi opeŋ odam ok.» ¹⁶ Wëka këŋo akinëm: «Simon, asëñiŋ ar Şaŋ, aňan nde ñan këye?» Yaka ko: «Iyo Axwën, aye nang këy mëne aňan nde ñan këmi.» Fel këŋo: «Awa dëkayayindëbi opeŋ odam ok.» ¹⁷ Wëka këŋo atasën: «Simon, asëñiŋ ar Şaŋ, aňan nde ñan këye?» Ata aŋo, şamina ko Piyer në end ine wëkaxën këŋo atasën. Yaka ko: «Axwën, wëj beŋ dëk nang këy. Anang nang këy mëne aňan ñan këmi.» Yesu re bête ko: «Awa kadacindëbi opeŋ odam ok.» ¹⁸ «Dal in këmi felënd, and bayi bay şambenjar aŋ, gë andey bay şudfarand, gë andey bay xapand enar eŋ gër edum, do gë andey bay yend gër ed ŋandi ki yo. Barikan, and këy xar aŋ, onëxar oŋ këy ŋana ey yënënd exi kapaxën aşëxe enar eŋ, do exi mëla gër ed bayik axi ñandi na.» ¹⁹ Ata Yesu mondako nangën baŋo Piyer ang ko şës ak ex canaxën enjaran end Kaxanu eŋ. Ata ga ñata ko fel këŋo bête: «Wëj tëfëguye!» ²⁰ Piyer ga nëkona ko, wat këŋo asëfan ar lëka baŋo Yesu an ga këbi sëfa. Asëfan ajo xaya bax gër emëkw ed Yesu and bani yambërand, do wëka baŋo ba noŋo ex ar këŋo lëxw an? ²¹ Piyer ga wat këŋo ga këbi sëfa, wëka këŋo Yesu: «Do ajo cëŋ Axwën, ine këŋo hi?» ²² Yaka këŋo Yesu: «Angëmëne aŋandi ŋandi ke exo bayi abëngw xali me bakaw, wëj ine bal ki? ²³ Wëj cëŋ, tëfëguye.» Ata elod yatijo wëli bax gër bëmăŋe mëne asëfan ajo din axo cës na. Enimin, Yesu aŋo pel bana de mëne axo cës na. Er re baxo: «Ga ŋandi ŋandi ke exo bayi abëngw xali me bakaw wëj ine bal ki?» ²⁴ Asëfan ajo reyak osede olo, do mëŋ fo ŋëgwëk beŋo dëk. Do biyi anang nang këmi mëne er reya ko in dal ex. ²⁵ Yesu ari ri ko bête bebëranjëm. Kido eni ñëgwëdo dëk gë betil ak, ame yëla ex na axëñ xëñ dox gër ngwën ro okayëta od ŋëgw doni ok.

Bandixa band Oparëxanda ban Lilaya in

Akayëta and Bandixa band oparëxanda aŋ ex akinëm and yëgw ko Luk aŋ. Endey Yesu end yāna baxo gër akayëta añanar andexëm eŋ fakët ko. Akayëta aŋo këbo nangënënd ang yānak Amara and Yesu ak, yatir ofëna or Peŋëtekot, gër angol and Yerusalem. Bëte mondake Amara aŋ yodëk gër ebar ed Samari, xali gër owar ošëxe. Akayëta and oparëxanda aŋo kë sëyalind mondake ko riyenind Kaxanu gë bela bër yëmëk gë Angoc Amënëk bën. Angoc Amënëk aŋ këŋo yëlënd ar yëmëk gë mëŋ an, ekapina ed gër epemëra ed Atëfëtan el, gë ekemëna ed gër toro ind gër andiyen and Axwën Yesu Kërisët el. Er ex gër akayëta in:

End eñana ed Amara and Yesu gër Yerusalem eŋ: 1.1–8.3.

End Amara and Yesu gër ebar ed Samari eŋ: 8.4–9.31.

End Amara and Yesu gër benëŋ becëxe eŋ: 9.32–15.35.

End Amara and Yesu xali gër Rom eŋ: 15.36–28.31.

Lilaya in

¹ Tewofil, gër akayëta añanar andam sëfëtan këmi dek bebër yāna baxo ko rind Yesu bën, do ang babi sëyalirand bela ak, ² xali yatir baka ko gër Kaxanu, yaŋ gër orën. Barikan damana exo yexën afelëra felëra babi gë panga ind Angoc Amënëk in, oparëxanda od yata këbi ok. ³ And soro ko do šës ko aŋ, gër ogës odebën šanaya baxo bakëlëbëd bandanjëm. Eno wat abëngw šanaya baxo mondako ebi pënixën mëne mëŋ dëŋ ex. Do në bakey ofëxw onax felëra babi bënd owun or Kaxanu bëŋ. ⁴ Ata na gër ed xeta bano, fel këbi këreni ŋawëta na angol and Yerusalem aŋ, barikan eni cëni er beya baxo Faba Kaxanu ayël këbi yël in. ⁵ Ax gi ex na nde Šaŋ Batis, gër men babi buyind bela bën? Barikan Kaxanu, gë bakey band kë yowënd baŋo abuyi këŋun buyi gë Angoc Amënëk aŋ.

End omakan ond gër orën eŋ

⁶ Gër ed xeta bano na, wëka këno: «Axwën, gërëgako nde këy xanin owun or gër ebar ed Isërayel ol?» ⁷ Yaka këbi: «Faba gabat kë sanand gë gapak orexëm ol bamëd baŋ do nand këŋo fiatan exo di er yāndi këŋo in, ax gi ex na wën kë nang. ⁸ Barikan wën, panga kën šot na, and ko fedaw Angoc Amënëk gër ola orewën aŋ. Ata en gi otede odam ok gër Yerusalem, gër dek ebar ed Yude el, gër ebar ed Samari, do xali gër ed sëlëk ngwën.» ⁹ And fiata ko eyeyan elo aŋ, yāna ko ko šëgënd end orën eŋ xali šiliparax ko gër baŋar. ¹⁰ Bën ga xeŋan këbi end orën eŋ, wat kënebi bërëxadët bela bëxi gë banjëm bapešax ga xwëša këni ler gër ndebën. Ata re ko abat: ¹¹ «Wën Bëgalile bëjo, inewā xeŋa kën laŋ ako orën ol? Yesu ir wat këno ga këŋo wëla Kaxanu end orën eŋ, ang wat këno ga ko šëg ak ko bakaw.»

End abëteli ar Yuda eŋ

¹² Ga xucak eŋo, oparëxanda ok xani këni na gër etënd ed gë bañarëka, këni bakand gër Yerusalem. Në apakan amat fo bax gër ed hi bani, ani ŋawëta bana angol aŋ. ¹³ Ga lil këni gër angol, barër këni gër aciw and yaŋ, gër ed wër babi epedër. Er ebani: Piyer, gë Šaŋ, gë Šak, gë Andëre; gë Filip, gë Toma, gë Barëtelemi, gë Maco, gë Šak, asëniw ar Alëfe, gë Simon, awer an, do gë Yud, asëniw ar Šak. ¹⁴ Bën dek xet babi eni kemëna cale in gë bëmaŋe bëtoxari bëŋ, gë Mari, nëm ir Yesu, do gë bobinëm bor Yesu. ¹⁵ Ang bani barërend bakey baŋo ak, er hi bani në bela keme gë alapem. Ata Piyer ga xani ko mërëxand ir bëmaŋe, re ko: ¹⁶ «Bëmaŋe,

ax gi ex na nde aŋata bax ex ŋata Oñëgw Omënëk od rek mène gë Angoc Amënëk aŋ reya baxo Dafid, emun eŋ, mène Yuda ebax ebi dëngweli bër këŋo sëra Yesu bën. ¹⁷ Yuda, ar enga endebi hi baxo do andiyen amat bar bane. ¹⁸ Axana xana baxo kodî ir fanaxën baŋo Yesu gër ecës in. Gë akanji and osëmbak aŋo yëcaxën ko osënga or gër ed wëc ko acëloÿ-şëloÿ do wëlëfëtak dek oxul orexëm ol.» ¹⁹ Ga wëlik endey eŋo dek Yerusalem in wăcaxën këni osënga olo gë eyeyan ed Bëşëwif el: «Xakelëdama» mène ngëŋ osënga or gë oşat.

²⁰ Barikan aÿëgw ÿëgw këni gër akayëta and Calemoñëw:
«Cenëkëlex iciw indexëm in,
Ala kërex dëg na! Do:
Bëtëlixo aşëxen andiyen andexëm aŋ*!»

²¹ Awa ar kë bëteli andiyen andexëm an, tananëŋone gër bër laŋëtara këbo nand bane yexërande gë Axwën Yesu na, ²² elod ga buyi këŋo Şaŋ Batis xali yatir şëg ko end orën eŋ. Gilexo bëte sede ir watëk ang biyi ak ang xani ko Yesu gër ecës ak.

²³ Ata sana kënëbi bëxi: Yosef ir bano wăcënd Barësabas do nëngwët bano Yusëtos do gë Macas. ²⁴ Ata ga xeta kënëbi, şale këni mondako: «Axwën, wëj ar nangëk er ex gër owëkw or bela dek an, masinëlëbo ar yata këyo an gër bëmaÿe bëki bëŋo. ²⁵ Comalebo gër andiyen and lawën këyëbo mi din aŋo do gër ofarëxanda. Bëtëlixo gër amëd and seb ko Yuda do ye ko gër ed sana ko.» ²⁶ Na ga ri këni bëŋak, ind fit bani in wëd ko Macas. Ata oparëxanda ok, ang bayi bani epëxw gabat ak, başa këno Macas gër enga endebën.

2

End Angoc Amënëk eŋ

¹ Yatir Ofëna or Peŋëtekot, bësëfan bër Yesu bën barër këni dek në er ebat. ² Ata na bërëxadët, wëliwëk angëbër gër orën do kë rëmëgund ang ekoc etëm fo xali lilëk dëŋ gër aciw, gër ed ÿëpara bani. ³ Şanaÿarak bebër ang okodux, şapërërak, do lapandëra këbi ala kala ang ebani ak. ⁴ Ÿëmëra këni bën dek gë Angoc Amënëk aŋ do këni yeyanënd oyeyan osëxe ang babi űëbëtënd Angoc ak. ⁵ Xarak, na gër Yerusalem yowëraw bani Bëşëwif bër şenene ga xaniraw bani gër dek benëng becëxe bend ex dila gër orën, lëgëra këni gër Yerusalem. ⁶ And wël këni angëbër aŋo aŋ, wăra këni bura-bura gër ed hi bani od Yesu. Ga űat këni, wëlandëra këbi ga kënëbi wël ala kala eyeyan ed yeri ko el. ⁷ Ga şarandëra këbi na xali xurik, këni wëkarënd: «Oko ax gi ex na nde bën dek Bëgalile fo exëni? ⁸ Mondake cëŋ kënëbe wël nde ala kala eyeyan ed yeri ko el? ⁹ Ax gi ex na nde biyi er hi këne: Bëparët, Bëmedi, Bëhelamit, bër lëgëk gër ebar ed Mesopotami, bër gër ed Yude, Bëkapados, Bëpoŋ, bër gër ebar ed Asi? ¹⁰ Ax gi ex na nde ro fo exëni bëte bër gër: Fërişi, Paŋëfili, Misëra, bër gër ebar ed Libi gand Siren fëco? Ax gi ex na nde ro exëni bëte: Bëşëwif, Bërom, ¹¹ Bëşëwif, bëşalek, Bëkëret do gë Bënare në ewëlen bene de ala kala gër eyeyan ed yeri ko el ga këni sëfët becaraxik bend Kaxanu beŋ.» ¹² Mbaŋ wëlandëra babi ga kënëbi nëkon do bani wëkarënd: «Ine ex ngwa endey eŋo?» ¹³ Barikan bërëmar, ga kënëbi lëş këni rend: «Wëni, bëjo bër wëdek ngoy ex!»

End epemëra ed Piyer eŋ

¹⁴ Ata Piyer gë boşandaŋ, epëxw gë abat bën, xani këni do xwëşa këni. Re ko Piyer: «Wën Bëyude bën do gë wën dek bër yowërawëk gër Yerusalem ro bën, wëno këŋun nangën er ex in. Awa baxëtine de aye! ¹⁵ Ang kën yëland ak, bela bëjo ani med ex

na de ngoy, gëbër fo ga bayik wa. ¹⁶ Barikan doro ñatak er reya baxo gana-gana fo alaŵënel Yowel in mëne ¹⁷ Kaxanu rek:

“Gër bakey bapelatar, aŷëmën këmëni ŷëmën gë Angoc andam aŋ bosëñiŵ do gë bobiŵ borewën

eni yeyanaxënënd ang bëlaŵënel fo, ocambenjar odewën ok eni watënd bebër ŷapëk eni dind bën, do bëxarëk bërewën bën eni watënd odakeli.

Ocambenjar ok do gë odënaŵ odewën ok kë ŷana ex watënd gë odakeli bendam beŋ. Bëxarëk bërewën bën gë odakeli këni ŷana eni watënd bëte.

¹⁸ Iyo gër bëriyenin bëram, bësoſan bën, bakey baŋo, këmëni ŷëmën gë Angoc andam aŋ,

do bën eni yeyandërand ang bëlaŵënel fo.

¹⁹ Becaraxik këme ri yaŋ gër orën

Do gëd gër ebar, bananganëme, gë

oſat, gë xodux do gë okwëcën. ²⁰ Ata eñan eŋ ex doſ xali ex camëd’an wur in,

Do facaw in, ex bar ang oſat fo,

damana ex ŋataxënëgu akey and Axwën Kaxanu aŋ

Akey akëbënaxik an, akey atëm an.

²¹ Ata ar këŋo ſalend yo Kaxanu gër oŵac or Axwën, afex ko fex.”

²² «Wën Bëyisërayel, baxëtïn end këme reyand eŋ, end Yesu Ibënasaret eŋ.

Kaxanu lawënëgu baŋo do paſ gë mëŋ baxo rind bananganëme, becarax do gë

bërëcaxik. Wën dëŋ anang nang kën eŋo. ²³ Kaxanu, mëŋ ar kë nangënd beŷ dek

damana ex gixën an, faŷ ko gër emëkw ex kuca end Yesu eŋ mondako. Mëŋ sebën

këŋun do wën lëxw këno gër otaxan od bëwendëran bësem xali law këno mopika

në osëx. ²⁴ Bari axani xani ko gër ecës, Kaxanu racët këŋo gayik amënd bana eŋo

dëkaya panga ind ecës iŋ. ²⁵ Ax gi ex na nde Dafid bax rend:

“Laŋ bamo watënd Axwën Kaxanu an gër lëngw iram,

Gand liŵ iram hi ko këdi këme yëdara.

²⁶ Mëŋ fuŋaraxën ke gër emëkw edam,

Do këme yeyandërand gë onënga fo.

Gër eman endam dëŋ aseyëta këme seyëta, gër eyar ed këme yarënd.

²⁷ Gayikwa gër wur ir bëšësëk, ay tebëx na enjëŵ endam eŋ,

Aye tebëx na wëno Aŵënëk arey an me bër. ²⁸ Wëj ŵasin ke opëña od ke wëla gër aniyän ok,

Wëj ke yël onënga osëm ol and ke bare aŋ.”

²⁹ «Wën bëmaŷe, aŷap ŷapëk mun pel kerët end Dafid, axarëk arebi eŋ. And šës

ko aŋ, wëxëta këno, do ŷeg irexëm in gër ndebi ro dëŋ bayik xali doro. ³⁰ Barikan

ga hi baxo alaŵënel nangaxën baxo mëne Kaxanu yaſarëk: “Arandëwëra andexëm

këŋo yata na exo bëteli owun orexëm ol.” ³¹ End Afexën eŋ baxo reyand gana-gana

fo mëne axani ko xani gër ecës, Kaxanu axo teb na eman endexëm eŋ ex bër gër wur

ir bëšësëk. ³² Yesu ijo, Kaxanu axanin xanin këŋo gër ecës do biyi dek ex otode od

wat këŋo abëngw ok. ³³ Kaxanu bakali këŋo gër liŵ irexëm yaŋ orën eŋo ketënaŷ gër

owun orexëm, do yël këŋo Angoc Amënëk aŋ. Ata Yesu ga xana këŋo Angoc Amënëk

aŋ yëlëgu këbo and beya babo Sëm ak, ang kën watënd do kën wëlënd ak. ³⁴ Ax gi

ex na nde Dafid elod axo cëg ex na end orën eŋ? Barikan mëŋ bax rend:

“Axwën Kaxanu fel këŋo Axwën aram an,

Ñëpal gand liŵ iram,

³⁵ Xali mëni dat bërangoyëra andey bën eyëbi bëñaxën✧.”

³⁶ «Awa wën dek Bëyisërayel bën nangiän aye mëne Yesu ijo, Kaxanu yata këŋo do yël këŋo or gapak or exo gixën Axwën do Afexën, xarak wën fika baŋo gër kërëwa.»

³⁷ Bër gër amëxwër bën ga wël kēni eņo, lēk kēbi gër oŵëkw. Ata wēka kēnēbi Piyer do gē oparēxanda ocandaw ok: «Bēmaŷe, ine kēmi ri biyi?» ³⁸ Yaka kēbi Piyer: «Nēngwētīn ola orewēn ol do enun buyi, gaf gē gaf, gēr oŵac or Yesu Kērisēt eņun tebanaxēn Kaxanu bamena bāndewēn baņ ata kēno ūot Angoc Amēnēk aņ. ³⁹ End ayēl kēņun yēl Angoc Amēnēk eņ, Kaxanu abeya beya baņun wēn bēte, gē obaš orewēn ak, gē bela bër ex caw ak do gē dek bër kēbi wācēraw Axwēn Kaxanu ang kēni yēmb yo.» ⁴⁰ Ata Piyer, bēdanjēm bēcēxe sēnd babi ga ko reya end Yesu eņ. Afel babi felēnd gē obal osēm: «Tanayin en pex do en can gēr engā end bēsēmbak bër gē okey oko.» ⁴¹ Bër wā bax eyeyan ed Piyer bēn buyi kēnēbi. Er hi bani and yatijo aņ fo nē bela owēli otas.

End Amara añanar eņ

⁴² Bēn dek xemēna bax ebaxēt ed osēyali or oparēxanda ol, gēr ebaŷēr ed gē angwēlēra, gēr ecetēr ed eyamb yamb, do gēr cale. ⁴³ Bër fac bēn mbaņ bani fēbēnd Amara andebēn aņ, ga banēbi watēnd oparēxanda ok ga kēni ri bēcarax do gē bērcaxik bēdanjēm. ⁴⁴ Dek bērēwāk end Axwēn bēn hi bax andamat do gēr angwēlēra. ⁴⁵ Afan bani fanēnd napul irebēn in, gē bacota baņ do bani ūetērēnd kodī in dek ang hi bani ak, ala kala eno yēl ang ex oñandi odexēm ak. ⁴⁶ Key yo key bani xemēnand eni pedēr gēr Aciw and Kaxanu. Mbaņ bani wēlērēnd do bani yambērānd gē onēnga fo, do gē emēkw eyemax. ⁴⁷ Ašale bano ūalēnd Kaxanu do Bēyisērayel bēn dek babi nēnganēnd endebēn eņ. Ata Axwēn an, key yo key babi bašēgund bela bër babi fexēnēnd bēn, gēr Amara andebēn.

3

End epakēn ed aseŷik eņ

¹ Akey amat, Piyer gē ūaņ kēni yend cale gēr Aciw and Kaxanu, apenēka aņ, eñan eņ poxoš gaf in. ² Gēr Aciw and Kaxanu bano wēlawēnd key yo key ar rēw kēno aseŷik eno kwēt gēr ebēt ed bani wācēnd Ebēt Ejekax, ebi kararaxēnēnd bër kē lilēnd bēn. ³ Aseŷik an ga wat kēbi Piyer gē ūaņ ga kēni lil gēr Aciw and Kaxanu, xara kēbi eno yēl kodī. ⁴ Ata Piyer do gē ūaņ ga xwēša kēni, faš kēno laņ. Aņo re ko Piyer: «Wēj, nēkonlēbo tan aye.» ⁵ Ga kēbi nēkon, ko yēland ŷeŷ kēno yēl na. ⁶ Ata re ko Piyer: «Wēno kodī axe gi ex na, kaņe axe gi ex na, bari er ūot kēme in ayēl ayēl kēmi yēl, gēr oŵac or Yesu Kērisēt Ibēnasaret, kanil ey yexēra!» ⁷ Piyer sēra kēņo dēp gēr ataxan and liw, xanin kēņo. Ataņ ocom od osapar orexēm ok bēngwēk. ⁸ Aseŷik an xani ko kwengweremēt do ko yexērānd. Piyer gē ūaņ lilēx kēni gē mēņ ak lēf gēr Aciw and Kaxanu. Ga ko yēt ūenene, ko radērānd do kēņo ūēkwand Kaxanu.

⁹ Bulunda in dek wat baņo ga ko yexēra do ga kēņo ūēkwa Kaxanu. ¹⁰ Bër baņo xwitand bēn kēni rend: «Ajo bax ŷēpand gēr Ebēt Ejekax ed Aciw and Kaxanu exo karara.» Ata na ga ūarandēra kēbi xali xurik, ūēkwan kēni eni nang ba ine hi kēņo ala ajo. ¹¹ Ababi hawēta na Piyer gē ūaņ do bër ošaran bēn dek kēni hērērārawēnd do kēni liland gēr lilaya ir wācan bano Salomon, gēr yangana ir Aciw and Kaxanu.

¹² Ga wat kēbi Piyer ang bārērēgu kēni ak, re ko: «Wēn Bēyisērayel, inewā kēņun ūaranēnd eņo? Bēte inewā kēnēbo fabaxēnēnd biyi? Yēla kēn gē panga indebi, ba nē end oŵēnēk orebi nde ko yexēraxēnēnd ala ajo? ¹³ Nangin mēne Kaxanu, mēņ ar yata kēbi bēxarēk bērebi Abēraxam, gē Isak do gē Yakob an, ašēkw ūēkw kēņo Yesu ariyenin arexēm ar lawēnēgu kēņo an. Barikan wēn yaxēta kēno do lēxw kēno eņo daw Pilat, xarak mēņ asebēt ŷapan baņo eņo tebēt. ¹⁴ Wēn yaxēta baņo awēnēk an, ar ūenene an do xara bano Pilat eņo tebēt alaw ar bela. ¹⁵ Wēn law baņo ar xwēnēk aniyān an, barikan Kaxanu xanin kēņo gēr ecēs do biyi ex otede od watēk eņo ok.

16 Ga xwëta këmo Yesu mëñ fakëanaxën këño ala ajo xali wăcëwăcaxën ko mondako. Iyo ga xwëta këño Yesu fakaxën ko aye ar nang këno do këno watënd ajo.

17 «Gërëgako bëmaÿe anang nang këme mëne wën gë bëlëngw bërewën bën an nang bana, mëñ rixën kën eño. 18 Gë etëÿ ed bëlaŵënel el reya baxo Kaxanu mëne mbañ hi bax exo toro Afexën an. Ata gë er ri kën in ħata ko Kaxanu er fëna baxo in. 19 Nëngwëtın ola orewën ol do en bakana end Kaxanu eñ, eñun tebanaxën bamena bandewën bañ. 20 Ayow kë yow bakey band këñun racët Axwën Kaxanu gër ocëmu odewën. Gë bakey baño fo këñun laŵëneliw Yesu, Afexën ar yatan këñun an. 21 Barikan, yañ gër orën ko bayi xali Kaxanu exo kanindëra beÿ bën đek, ang fel babi elod akarëk añ eni deyara bëlaŵënel bëwënek bërexëm ak. 22 Ax gi ex na nde Moyis re bax mëne Kaxanu, Axwën arewën an, alaŵënel ar ang mëñ ak këño yata gër enëng endeſi do bëte ene baxëtëde đek er këbo fel in. 23 Barikan ar enëng endeſi ar kë ħëp eño baxët alaŵënel ajo an, cëfëÿetiÿidëno gër bulunda eno dawëx. 24 Đek bëlaŵënel bër Kaxanu bën, ga ŷana ko Samiyel xali gë bër bëtëraw, ganagana fo reya bani end bakey band hi këne baño. 25 Wën ex obaš or bëlaŵënel bër Kaxanu ol do Kaxanu, gë bëxarëk bërewën bën ser bani paß gë Abëraxam yatir fel baño mëne benëng bend gër ebar ro beñ đek kë šot obetak ol në end arandëwëra arexëm. 26 Wën ex bëŷanar bër laŵëneliw këñun Kaxanu ariyenin arexëm ar yata këño an. Gër ndewën laŵënegu baño eñun yël obetak ol do eñun bakali gër enjekax, eñun wërëšët en teb betëmbak bend kën rind beñ.»

4

End Piyer do gë Ŝaņ eñ

1 Ata Piyer gë Ŝaņ, gër ed banëbi felëra bulunda bayi bani and ħatëgu këni na gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu bëšadaxan bën, gë alëngw ar bënëkona an do gë Osaduseñ ok. 2 Mbañ xoÿën banëbi Piyer gë Ŝaņ ga sëk kënëbi ga kënëbi sëyalind bulunda in mëne ekani ed gër ecës exëna gayikako Yesu axani xani ko gër ecës. 3 Ata ga sëra kënëbi, fel kënëbi bënëkona bën enëbi përa na aye xali ex weca gayik anëka xwëyar bax. 4 Barikan, bëranjëm ŵa këni end baxo reyand Piyer eñ. Ata đek bëšëfan bër Yesu bën bašarëgu këni bësošan bën fo në owëli oco.

5 Ga xeyëk, bëlëngw bër Bëšëwif bën, gë bëxarëk bën do gë bëšalen bën fedër këni gër Yerusalem. 6 Na fo bani bëte Xanas, alëngw ar bëšadaxan ar niy ijo an, gë Kayif, gë Ŝaņ, gë Alekësandër, do đek bër hi bax nëng ir bëšadaxan bëlëngw in. 7 Gër ed ÿëpara bani na, wëlaw kënëbi mërëxand Piyer do gë Ŝaņ. Wëka kënëbi: «Wën pelinëbo fa gë panga ind fe do gër oŵac or noÿo fakëanaxën këno ala ajo?» 8 Ata Piyer ga ÿëm ko gë Angoc Amënëk añ, yaka këbi: «Wën bëlëngw bër bulunda bën, 9 wën bëxarëk bën, wën nde këbo wëkarand doru mun pel end enjekax end šot ko aseÿik do mondake fak ko? 10 Awa nangin wën đek ang barërëgu kën ro ak, nangëlexëni bëte Bëÿisërayel bën đek mëne gë panga ind oŵac or Yesu Kërisët Ibënasaret, ir fika bano wën do xanin këño Kaxanu gër ecës in, xwëšaxën ko abëngw ala ajo ang këno watënd ak. 11 Ang rek Oñëgw Omënëk ak, Yesu Kërisët ex:

“Ekaÿ ed šus kën wën bëbay el,
Xarak ekaÿ elo ex ed ekëla el, ed gër ebaŵ el*.”

12 Apexa añ gër Yesu Kërisët gabat ex gayikwa đila gër orën ro, oŵac ošëxe ax gi ex na or këne šotaxëne apexa añ.»

13 And wat këni mëne Piyer gë Ŝaņ gë anjiÿ këm banëbi yakand añ, šaran këbi gayikwa bela bërëtoc, bër ax tëya ex na fo hi bani. Bëte axwita xwita banëbi mëne

* 4:11 4.11 Calemoñëw 118.22

bën hi bax gë Yesu. ¹⁴ Ga këno nëkon aseŷik ar fakën bano an, wëlan këbi ang kënebi yaka ak. ¹⁵ Ata fel kënebi eni can na gër Amara and bëxarëk eni wëlëraxën bën fo. And şan këni Piyer gë Şaŋ aŋ, bëxarëk bën këni wëkarënd: «Mondake kënebe riye bela bëjo? ¹⁶ Gayikako ecarax end ri këni eŋo Yerusalem in dek nangëra këni, biyi ane kor ex na ene wëlëbële. ¹⁷ Barikan, këdi kë wëli kaş-kaş endey eŋo gër Bëyisërayel, besanëbene mbaŋ do cëbanënebene din ala këreno pelënd na end oŵac olo eŋ.» ¹⁸ Ga wăcëgu kënebi Piyer gë Şaŋ eni bakaw lëf, wesara kënebi xali, şëban kënebi edeyara el do gë etëyali ed bela end oŵac or Yesu el. ¹⁹ Yaka këni Piyer gë Şaŋ: «Şenene nde ex gër ogës od Kaxanu mi baxët endewën eŋ do mi teb end re ko mëŋ eŋ? Ata wën kë xiti de! ²⁰ Biyi cëŋ, er wat këmi mongwat in do gë end wël këmi mongwël eŋ, ami kor na mi cësinali.» ²¹ Ata ga wesara kënebi gaşëxe sebët kënebi eni ye, ani yëxw bana enëbi nöp ga banëbi yëdand bulunda in. Enimin, bër hi bax na bën dek baŋo şëkwënd Kaxanu end er wat bani eŋ. ²² Aseŷik ar fak bax gë ecarax eŋo an, bëniy ofëxw onax aşand hi baŋo.

Ed cale ind bësëfan bër Yesu eŋ

²³ And sebët kënebi aŋ, Piyer gë Şaŋ baka këni gër ed barër bani boşandaŵ do sëfëtandërax kënebi dek ang wesara banëbi bësadaxan bëlëngw bën do gë bëxarëk bër Bëşëwif ak. ²⁴ Ga baxët kënebi, xetan këbi bën dek eni cale. Ata këni şalend: «Axwën Kaxanu, wëj rik orën ol, gë ebar el. Wëj rik angwëgw aŋ do gë dek bësër hik polo bën. ²⁵ Wëj fel baŋo gë Angoc Amënëk aŋ Dafid, axarëk arebi an, ariyenin arey an, exo de:

“Ineŵa wonjoxënëk banjëlan band bër benëŋ becëxe baŋ? Do ineŵa şotaxën këni banjëlan band gë ofëcak këm?
Ineŵa këni yëlaraxënënd ang bësënëk fo?

²⁶ Bemun bend gër ebar ro beŋ xanixën këŋo Axwën an, Do gë bëlëngw bën xel këŋo Ar yata këyo an*.”

²⁷ «Ata dal ex Axwën Kaxanu, gër angol and Yerusalem ro, Erod gë Poŋës Pilat axel xel këno Yesu, ariyenin aŵënëk arey an, ar yata këyo an. Bër ax gi ex na Bëşëwif bën do gë bamëxwër band Bëyisërayel baŋ xanixën këno. ²⁸ Dek er fëna bay elod gër ŷanar ari këy ri gë panga indey in, űata këni. ²⁹ Do gërëgako Axwën Kaxanu, ax gi ex na nde aye wat këy ang kënebo wesarand ak? Mëŋ ex dëcalëbo biyi bëriyenin bërey bën mi kapina mbaŋ gër epemëra ed eyeyan edey. ³⁰ Masinëlëbo panga indey in eni pakaxënënd bësëxwëra bën. Bëte diyind becarax do gë bërëcaxik gër oŵac oŵënëk or Yesu ol, ariyenin aŵënëk arey an.» ³¹ And şale këni mondako aŋ, ebar el rëgëk na gër ed hi bani. ŷëm këni bën dek gë Angoc Amënëk aŋ. Ata ga şapër këni na këni sëfëtërand eyeyan ed Kaxanu el gë anjiŷ këm.

End aminëmëra and bërëŵak eŋ

³² Amëxwër and bërëŵak end Yesu bën hi këni onden omat, anjëlan amat. Er şot ko ala kala in, oxwën or bela dek ebox, ala abax xwënaya na napul irexëm in. ³³ Oparëxanda ok areyara bani reyarand gë panga itëm osede or mëne Axwën Yesu axani xani ko gër ecës ol, do oyekax osëm şot bani bën dek. ³⁴ Ar xaŷënëk ax gi bana gër bësëfan. Dek bër hi bax gë ocënga bën, gë bër gë bëciŵ bën, afan bani fanënd eni mëlraw kodı in. ³⁵ Dek bani wëlrawënd eni kwët gër osapar or oparëxanda. Ata bën bax şetënd ala kala ang hik obal orexëm ak.

³⁶ Arandëŵëra and Lewi ar bano wăcënd Yosef an, do nëngwët bano oparëxanda ok Barë nabas mëne ngëŋ «Axemën ar bëmaŷe an» xaniw bax gër ebar ed Şipër. ³⁷ Ga fan ko oşënga orexëm ol, wëlraw ko kodı in do xwët ko gër osapar or oparëxanda.

* 4:26 4.26 Calemoñëŵ 2.1-2

5

End Ananiyas do gë Safira eŋ

¹ Barikan bër gë ašan, Ananiyas do gë Safira hi baxëna. Ananiyas ga fan ko ošënga orexëm ol, ² šona ko mar kodî in ga xet këbi ga alindaŵ exo di mondako. Wëlaw ko kodî ir bayi bax in xwët ko gër osapar or oparëxanda. ³ Ata re ko Piyer: «Ananiyas, ine seboxën këyo Sindan xëñ ko gër emëkw edey xali këy nëgwëšënd gër Angoc Amënëk, xarak ašona šona këy mar kodî ir fanaxën këy ošënga in. ⁴ Ošënga olo, oreŋ hi bax, and fan këy aŋ akanji and yël këni aŋ, andey hi bax. Ine yëlaraxën këy endey eŋo? Awa Kaxanu wa ŷandi baxi eyo yifa, ax gi ex na bela.» ⁵ Sam ga wël ko na eyeyan elo, Ananiyas wëc ko këruf, xoti ko kwël na fo. Ata dek bër wël bax endey eŋo bën lëk këbi anjiŷ atëm. ⁶ Ocambenjar ok xani këni, fëlëra këno, wëla këno, do wëxëtax këno.

⁷ And xucak në bapëxëd batas aŋ, lilëgu ko alindaŵ ar Ananiyas nangërexe er xucak in. ⁸ Ata wëka këŋo Piyer: «Pelële ba gë akanji aŋo dëŋ fanaxën kën ošënga orewën ol?» Yaka ko: «Iyo go dëŋ fan këmi.» ⁹ Aŋo re ko Piyer: «Mondake wa xet baŋun en tÿyi eno yifa Angoc and Axwën aŋ? Awa nëkodëbi gër ebët bër wëxëtagu këŋo icën indey bën, bëte bën fo ki wëla.» ¹⁰ Ataŋ Safira wëc ko këruf gër osapar or Piyer, xoti ko. Ga lilëgu këni ocambenjar ok, sëk këno ašësëk. Na wëla këno do wëxëtax këno ler gër icën indexëm. ¹¹ Dek bër gër Amara and Yesu bën do gë bër bax wëlënd endey eŋo bën babi lëkënd anjiŷ atëm.

End becarax bend oparëxanda eŋ

¹² Becarax do gë bërëcaxik bendanjëm bani rind oparëxanda ok gër ogës od Bëyisërayel. Bërëŵak bën dek ašarër bani barërënd gë anjëlan amat, dila gër lilaya ir aner and wăcan bano Salomon, gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu. ¹³ Ala ašëxe abax yëxw na ebi tëka. Barikan bulunda in mbaŋ banëbi šëkwënd. ¹⁴ Ata kaš-kaš bani ŷëmbërënd bela bër ŵak end Axwën bën xali hi këni amëxwër atëm and bësošan do gë bësoxari. ¹⁵ Awëlara banëbi wëlarawënd bëšëxwëra bën gër opëña oňangax od gër angol and Yerusalem do enëbi kwëtëra tar fëña in: bëjo në bëngaŵ, bëjo në bandago ebi kwixëtaxën ndakaŋ abat abat eñaŵ end Piyer eŋ. ¹⁶ Bela bëranejëm bax xanirawënd bangol band ler gër Yerusalem baŋ do banëbi wëlawënd bëšëxwëra do gë bër babi soronënd bangoc baňëŋëtax, do bën dek bani fakërand.

End toro ind oparëxanda eŋ

¹⁷ Ata ašadaxan alëngw an do dek gë bër hi bani Amara amat bën, mëne ngëŋ amara and Osaduseŋ eŋ, këbi yakëraxind mbaŋ end oparëxanda eŋ xali yen kënebi. ¹⁸ Ga sëra kënebi, fëra kënebi gër epëra ed gër angol. ¹⁹ Barikan yow gëmëd meleka ir Axwën in, fërëtëra ko owët or epëra oŋ, nëcët këbi oparëxanda ok, do fel këbi: ²⁰ «Yeyin gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu, enëbi pelëra bulunda in dek bend Aniyen and din beŋ.» ²¹ Ga wël këni eŋo, ye këni mopëd gëbër kënebi sëyaliraxënd bela bën gër yangana ir Aciŵ and Kaxanu.

Ata ašadaxan alëngw an gë bër hi bani Amara amat bën, wăcër këni gë bëxarëk bër Bëyisërayel bën. Ga ŷëpara këni gër ed bani fedërënd, lawën këni enëbi yen oparëxanda ok gër epëra. ²² Bënëkona bën ga ħat këni, nema kënebi. Ata ga wërëšëta këni, reyax këni: ²³ «Ga ħat këmi sëk epëra el mopëra aye, do gë bënëkona bën mokwëšara ala kala gër ebët ed fel këno, bari and fërët këmi owët aŋ, ala gabatak amo tək ex na lëf.»

²⁴ Ga wël këni eŋo, alëngw ar bënëkona bër Aciŵ and Kaxanu an do gë bëšadaxan bëlëngw bën wëlandëra këbi, do këni wëkarënd ba mondake kë ħata endey eŋo.

²⁵ Ata ñatëgu ko na ala ko sêfëtënd: «Bër fëra banëbi bën, gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu kënëbi sëyalirand de bela bën.»

²⁶ Alëngw ar bënëkona an do gë boşandaŵ yen kënëbi. Ga sërâw kënëbi wëlaw kënëbi endëmane fo gayikwa ayëda banëbi yëdand bër gër amëxwër bën ba afëtëra kënëbi fëtëra gë oxaỹ. ²⁷ Ga ñateli kënëbi, xwëşan kënëbi gër lëngw ir Amara and bëxarëk. Ata re ko aşadfaxan alëngw an: ²⁸ «Ax gi ex na nde wën şëban bamun etëyali ed end oŵac olo eñ? Nëkod gër angol and Yerusalem ro, osëyali orewën olo fo xëñëk. Bëte biyi kënëbo nöpënd end ecës ed ala ajo eñ!» ²⁹ Ata Piyer gë oparëxanda ocandaŵ ok yaka këni: «Biyi edi ed er re ko Kaxanu in ŷapan këbo, ax gi ex na er re këni bela. ³⁰ Kaxanu, mëñ ar xwënëk këbi bëxarëk bërebî an xanin këño Yesu ga laŵ bano wën mopika në osëx. ³¹ Kaxanu wa fela këño gë ataxan and liŵ andexëm añ, do hi ko Emun do Afexën ebi yëlxën Bëyisërayel bën enëngwëta ed dek ola orebën el do gë eteban ed beñëñëx bendebën el. ³² Biyi do gë Angoc Amënëk and këbi yëlënd Kaxanu bërëŵak endexëm añ, biyi ex otede od watëk beño ok.» ³³ Ga kënëbi baxët, bër ŷëpara bax bën xoŷ këni xali xurik. Ata ŷandi këbi enëbi daŵ monaŵ. ³⁴ Ata Fariseñ ir bano ŵacënd Gamaliyel in, aşalen ar ñan bano mbañ bulunda ir Isërayel an dek, xani ko gër Amara and bëxarëk bër Bëşëwif, re ko enëbi necët oparëxanda ok imëd. ³⁵ Ata re ko: «Wën Bëyisërayel, yëlarayin aye ang ŷandi këñun enëbi di bela bëjo ak. ³⁶ Ax nëka ex na ga wat banëgone ala ar bano ŵacënd Tëdas, ga baxo rend mëne mëñ ar gapak hi ko. Sëfa këno bela okeme onax. And laŵ këno añ, dek bër xwëta baño xali këno sëfarand bën şapërëra këni, gabatak ax bayi ex na. ³⁷ Ga xucak end Tëdas eñ, bëtëgu ko Yuda, Agalile an, angwën and Oñëgw od bela añ. Mëñ bëte gë bësëfan hi baxo. Laŵ këno do dek bër ŵa bax endexëm bën şapërëra këni*. ³⁸ Mëñ ex gërëgako ga re këme, kërex bayi na ga këñun balënd end bela bëjo eñ; tebëtinebi eni ye. Angëmëne er këni şaland eni di in end bela fo ex, ayëcar këni yëcar. ³⁹ Barikan angëmëne gër Kaxanu xaniwëk, an kor na enëbi yëc. Mëñ ex, yëlarayin aye këdi këno sakëreli Kaxanu.» Ata bër gër Amara and bëxarëk bër Bëşëwif bën ŵa këni eyeyan ed Gamaliyel el. ⁴⁰ Ŵac kënëbi oparëxanda ok, şëwëra kënëbi xali, şëban kënëbi eyeyandëra ed end oŵac or Yesu el, do kwël sebët kënëbi. ⁴¹ Ata oparëxanda ok şan këni gër Amara and bëxarëk bër Bëşëwif, gë onënga fo gayik Kaxanu yata babi eni toro në end oŵac or Axwën Yesu. ⁴² Ata key yo key banëbi sëyalirand bela bën gër yangana ir Aciw̃ and Kaxanu do gër bëciw̃. Ani teb bana etëyali ed Atëfëtan and Afexën Yesu Kërisët el.

6

End eyata ed ojakër eñ

¹ Ata gë bakey baño, bësëfan bër Yesu bën kwël dëñ bani başërëgund. Ata bësëfan bër kë yeyanënd Gërek bën anëp banëbi nöpënd bër kë yeyanënd ed Bëşëwif bën gayik bësoxari bësebëta sebëta bër enga endebën bën alangangan banëbi langanganënd gër acetëra and key yo key. ² Ga nang këni eño, oparëxanda epëxw gë oki ok bar kënëbi amëxwër and bësëfan añ, do re këni: «Ax ñap na mi teb andiyen and eyeyan ed Kaxanu añ do mi kwënda ecet ed eyamb-yamb. ³ Fëcak enëbi yata wën dëñ ro gër Amara bësoşan bëcongëbëxi, bër gë osede or şenene, bër ŷëmëk gë Angoc Amënëk do gë orenik, do biyi mëni kwëtënan andiyen año. ⁴ Biyi cëñ yëlayalemi gër cale do gër andiyen and eyeyan ed Kaxanu.»

⁵ Ga wël këni eño, ang ebani ak dek nëngan këbi. Ata yata kënëbi: Ecen, ar xwëta baño mbañ Kaxanu do ŷëm baxo gë Angoc Amënëk an, gë Filip, gë Përokor,

* **5:37** 5.37 Bërom bën aŷëgw banëbi bela bën gaf gë gaf eni nang ba yëgwe hi këni.

gë Nikanor, gë Timon, gë Parëmenas, do gë Nikola Ibañecoş, aşalek an*. 6 Ga wëlaw kënëbi gër oparëxanda, bën şalen kënëbi and mokwëtan otaxan ok. 7 Eyeyan ed Kaxanu el kwël dëñ bax ýañënd do këni ýëmbërend kaş-kaş bësëfan bën gër Yerusalem. Ata amëxwër atëm and bësadaxan xwëta baño Yesu.

End etëra ed Ecen eñ

8 Ecen, ga ýëm ko gë oyekax do gë panga, ko rind bërëcaxik do gë becarax mërëxand bulunda ir Isërayel. 9 Bëşëwif bër hi bax gër aciw̃ acaleya and bani w̃acënd and Okadëp otebësebët añ, gë Bëşëwif Bësiren, gë Bëhalekësandëri, do gë bër xaniraw bax gër owar or Silisi do gë Asi bën këni şampërend gë Ecen. 10 Bari abani xorënd na eni cembët orenik or baño yëlënd Angoc and Kaxanu ol and baxo yeyanënd añ. 11 Ata şoñëra kënëbi gë kodî bësöşan bërëmar, ata bën këni rend: «Biyi awël wël këmo ga ko reya bënd şëban këni Moyis do gë Kaxanu.» 12 And yëlëtaw kënëbi bulunda in, gë bëxarëk bën, do gë bësälén añ, yow këni gër ed hi baxo Ecen. Ga sëra këno na, wëla këno dimb-dimb gër Amara and bëxarëk bër Bëşëwif. 13 Şalaw kënëbi otede onëgwëş, do bën këno nëgwëşandërand mondako: «Ala ajo kë reyarand bënd yepënënd Aciw̃ amënëk año† do acariya and Moyis añ. 14 Gayikwa biyi awël wël këmo ga ko re mëne Yesu Ibënasaret ayam ko yam aciw̃ año do anëngwët ko nëngwët bapela band yël këbo Moyis bañ.» 15 Ata dek bër gër Amara and bëxarëk bën fab këno lañ Ecen. Wat këni dëxas irexëm in ga nëngwëtak jing-jing ang ir meleka fo.

7

End epemëra ed Ecen eñ

1 Ata aşadaxan alëngw an wëka këño Ecen: «Dal dëñ nde ex end këni rend eño?» 2 Yaka këño Ecen: «Wën bëmaýe, gë faba bën, baxëtine! Kaxanu, mëñ ar gë enjaran an, şanaýaxën baño Abëraxam, axarëk arebi an and hi baxo gër ebar ed Mesopotami añ, damana rëfaxënëgu ko gër ed Xarañ. 3 Mondako fel baño: “Canël ebar edey el do gë ekun edey el, do yel gër ebar ed këmi w̃asin☆.” 4 Amëd año şan ko Abëraxam ebar ed Bëkalëde el do ye ko lëgëx ko gër Xarañ. And şës ko sëm añ, Kaxanu xucaliw këño ro gër ebar ed lëgëra kën gërëgako. 5 Bebët gibatak año yël bana oxwën ol gër ebar elo ro, ado gër ko xwët sapar dëñ. Barikan bëya këño mëne ayël këbi yël oxwën ol, mëñ do gë andëwëra andexëm añ and ko xuca añ, xarak angwën año Abëraxam axo gi bana gë obaş. 6 Kaxanu afel baño: “Bërandëwëra andey bën ro këni xanid eni ye në ebar ediyer. Fën kënëbi rixëd okadëp do enëbi dixëra xali në bëniy okeme onax. 7 Barikan wëno këbi xitid enëng end bër kë rix okadëp odebën eñ. And kë xuca eño añ, aşan këni şanëguđ eni yow ro ene caleratind☆.” 8 Ata Kaxanu yata këño eter el Abëraxam gë oxac ol. Abëraxam ga rëw̃ këño Isak, xac këño yatir sëk këño bakey banjongëbatas. Mondako fo ri baxo Isak ga rëw̃ këño Yakob. Bëte Yakob mondako fo xacëra babi odëmëta epëxw gë oki, od hik bëxarëk bërebi ok.

9 «Bëxarëk bërebi bëjo, fan baño Yosef gayik ayakëraxi babi yakëraxind endexëm eñ. Do bër yëc baño bën wëla këno gër ebar ed Misëra. Barikan Kaxanu gë mëñ hi bani. 10 Aracët racët baño gër dek ocëmu odexëm, yël këño oyekax orexëm ol do gë orenik ol gër lëngw ir Farawon, emun end gër ebar ed Misëra eñ. Emun eño yata baño Yosef hi ko alëngw ar ebar ed Misëra do gë dek ekun edexëm an. 11 Angwën año lil babi enjo gër ebar ed Misëra xali gër ed Kanañ. Ata bëxarëk bërebi bën mbañ şëmura babi, abani şot na er këni yamb in. 12 Ga wël ko Yakob mëne eyamb exëna gër ebar ed Misëra, lawën këbi añanar bëxarëk bërebi bën. 13 And lawën këbi akinëm

* 6:5 6.5 Nikola ijo ar enëng bër ax gi ex na Bëşëwif ar şalek cale ind Bëşëwif ebaxo. † 6:13 6.13 Aciw̃ and Kaxanu and Yerusalem añ bani w̃acënd bëte mondako. ☆ 7:3 7.3 Añanar 12.1 ☆ 7:7 7.7 Andocane 3.12

aŋ, xwita këno Yosef and fel këbi mëne mëŋ ex imaŋe indebën iŋ. Aŋo fo nang ko Farawoŋ enëŋ end fe hi ko Yosef. ¹⁴ Ata Yosef lawën ko enëbi yen sëm Yakob do gë ekun edexëm el ðek, ang hi bani bela ofëxw ocongoxi gë bëco. ¹⁵ Mondako šëla baxo Yakob gër ebar ed Misëra, gër ed šësërax këni mëŋ gë bëxarëk bërebi bën. ¹⁶ Aŋaŋeli wäŋeliraw kënebi gër Sišem do wëxëtara kënebi gër ŷeg ir yëc baxo Abëraxam, gë kodî, gër otaxan od bosëniw bor Amor, gër Sišem.

¹⁷ «Ga kë saxëgu amëd ebax exo ŋata Kaxanu er beya baŋo Abëraxam aŋ, bërändëwëra and Yakob bën šënar këni mbaŋ gër ebar ed Misëra, ¹⁸ xali bëtëgu ko emun ecëxe, end aŋo nang bana Yosef. ¹⁹ Ata emun eŋo ŷana ko këbi sitinaxënënd enëŋ endebi eŋ do këbi rixërand bëxarëk bërebi bën. Anëŋali babi nëŋalind bësoxari bër enëŋ endebi bën enëbi ŋaŋëtand bëtošan bëndoyer bëŋ, këreni bayi na ga këni liya. ²⁰ Angwën aŋo rëw këno Moyis, ata bëxarëk bërexëm bën wat këno mëne itox ikëbëanaxik exo gër ogës od Kaxanu. Nëm yerin këŋo opacaŋ otas gër iciw ind sëm. ²¹ And ŷaŋëta këŋo aŋ, abiŋ ar Farawoŋ, wëda këŋo do rafën këŋo ang asëniw ar rëw këŋo mëŋ dëŋ. ²² And raf ko aŋ, Moyis sëya ko ðek onangëran ol or Bëmisëra ol, ata hi ko ar gapak, ar xamëk eyeyan do gë edi ed beŷ ðek. ²³ And šot ko bëniy ofëxw onax aŋ, Moyis yëlara ko ebi tëka bër enëŋ endexëm bën, Bëyisërayel bën. ²⁴ Watëx këŋo Amisëra ga këŋo xëm Ayisërayel abat, ata yakan këŋo ar enëŋ endexëm an. Ga këŋo wäšan, ang ŷap bax acariya ak, ar bano xëmënd an, law monaw Amisëra an. ²⁵ (Er yëla baxo mëne bër enëŋ endexëm bën afëni këbi fëni mëne Kaxanu wëlanëgu babi apexa aŋ paŋ gë mëŋ, bari abi pëni bana.) ²⁶ Në ecan ijo, Moyis sëk këbi Bëyisërayel bëxi ga këni xëmër. Ga këŋo xacëra ebi bakali gër angwëlëra ko rend: “Okò wën bër aminëmëra hi kën. Inewä kën xëmëraxënënd?” ²⁷ Barikan ar baŋo xëmënd ašandaŋ an, fim këŋo Moyis, re ko: “Wëj noŋo wa yata ki ey gi alëngw do axiti arebi? ²⁸ Ba ŷandi ki nde eye ðaw wëno bëte ang law këyo ganëka Amisëra ak?” ²⁹ Ga wël ko eŋo, Moyis hër ko yeŋa gër ebar ed Majaŋ, gër ed rëwëx këbi bëtošan bëki.

³⁰ «Ga xucak bëniy ofëxw onax, meleka šanayaxën këŋo gër ladawe, ler gër etënd ed Sinayi, në acëc and gë xodux or bax ŷegënd xafa-xafa. ³¹ Ga wat ko, Moyis šaran këŋo xali, and baxo sëkand exo kamanaxën, wël ko oniŋ or Axwën Kaxanu ol: ³² “Wëno ex Kaxanu, ar yata këbi bëxarëk bërey an Abëraxam, gë Isak do gë Yakob.” Moyis ga këŋo rëgën, seŋ ko onëkon ol. ³³ Ata re ko Axwën Kaxanu: “Peðëtäl baped band gër osapar oreŷ baŋ, gayikwa gër ed hi këy ro ebar ecëbax ex. ³⁴ Awat këme watënd etëm end hi këbi Bëyisërayel, bulunda iram eŋ, gër ebar ed Misëra. Awël këme wëlënd ang këni wëcarënd ak: anëka fedaw këme mëni dacëtaxën. Gërëgako yow mi ðawën gër ebar ed Misëra.”

³⁵ «Moyis, ar yaxëta bano do bano rend: “Wëj noŋo yata ki ey gi alëngw do axiti arebi an”, Kaxanu lawën baŋo gër ebar ed Misëra ang alëngw do afexën gë panga ind meleka ir šanaŋaxën baŋo gër acëc and gë xodux iŋ. ³⁶ Mëŋ necëtëgu këbi Bëyisërayel bën ga ko ri becërëcaxik do gë becarax fën gër ebar ed Misëra, gër angwëngw ambarax, do gër ladawe, xali nëkak bëniy ofëxw onax. ³⁷ Moyis ijo fel babi Bëyisërayel bën: “Kaxanu këŋo yatað, ar enëŋ endewën exo gi alawënel ar ang wëno ak.” ³⁸ Bëte and hi bani gër ladawe aŋ, Moyis ijo hi bani gë meleka ir baŋo felërand gër etënd Sinayi in, and hi bani bëxarëk bërebi gër ladawe aŋ. Awël wël baxo eyeyan ed aniyan ed babi fiatelinënd el. ³⁹ Bari bëxarëk bërebi bën abi ŋandi bana eno faxët, are bano rend exo pacana; banjëlan bandëbën baŋ bakali bani gër ebar ed Misëra. ⁴⁰ Ata fel këno Aharoŋ: “Wëj, dinëlëbo tan bebër kë hi Kaxanu irebi, enëbo ðëngwelixënënd fëña in. Moyis, ar necëtëgu këbo gër ebar ed Misëra cëŋ, biyi ami nang ex na ba ine rix këŋo.” ⁴¹ Gë bakey baŋo ri bani Bëyisërayel bën atox and ang atombo fo. Ata gër eðaš elo ri bani šaðaxa, gër er ri bani gë otaxan odebën

in, ri bani ofëna[☆]. ⁴² Ata Kaxanu ñawëta këbi do seb këbi këni xëland ñebër bani watënd yañ gër orën. Eño yëgw këni gër akayëta and bëlawënel:

“Wën ekun ed Isërayel

ba wëno nde bane ñaşënënd oyel,

arin nde bane rinënd ocađaxa

ñëniy ofëxw onax bënd ri kën gër ladawe bëñ?

⁴³ Awëlara ban wëlarand aner and Molok añ

do gë emal ed kën wăcënd Refañ el,

batox baño rinaya kën en poxixënënd gër lëngw irebën!

Awa wëno bëte awăy këmun wăy

yabët ebar ed Babilon el[☆]!”

⁴⁴ «Kaxanu yël babi aner and Osede añ bëxarëk bërebi bën, gër ladawe. Aner año, Moyis ri bax ga wătinali baxo gë and wăsin baño Kaxanu añ. ⁴⁵ And xana këni aner año añ, bëxarëk bërebi bën do gë Yosuwe, ar babi lëngwëlinde an, ñateliw këni gër ebar ed xwën bani benëng bënd wăy babi Kaxanu gër lëngw irebi eni bëtaxën bëñ. Mondako hi bax aner año xali angwën and Dafid añ, ⁴⁶ mëñ ar şot bax oyekax gër lëngw Kaxanu an, mëñ ar wëka baño Kaxanu exo ma eño din edëg ed din gër ekun ed Yakob. ⁴⁷ Barikan asëñiŵ Salomon bay bax aciŵ año. ⁴⁸ Xarak, Ar-hik-yañ an axo dëgënd në er rik otaxan od bela, ang yëgw ko alawënel mëne Axwën Kaxanu rek:

⁴⁹ “Orën ol ex añëpara and owun oram añ,

do ebar el, ambëñaxën andam.

Aciŵ and fe këne bayën?

Feye nde kë hi ateyëtaya andam añ?

⁵⁰ Ax gi ex na nde ataxan andam añ rik er ex yo[☆]?”

⁵¹ «Ata wën bela bër kë wëşind mbañ hi kën de. Owëkw orewën oñ afarëđadi farëđadik, do banëf bandewën bañ axem xemëk. Wën din këno wëşënënd Angoc Amënëk añ, ang bani rind bëxarëk bërewën ak. ⁵² Alawënel ar fe bayik ano dixëra ex na bëxarëk bërewën bën? Ax gi ex na nde alawëra lawëra kënebi bër babi nangënënd gana-gana fo mëne Ar şenene an në eyow exo? Ar şenene ajo, wën lëxw këño, wën lawë këño. ⁵³ Ax gi ex na nde omeleka ok wëlanëgu kënun acariya and Kaxanu añ wën bulunda ir Isërayel in? Bari an ma ex na en tëf!»

End ecës ed Ecen eñ

⁵⁴ Er wël bani in axurixën xurixën babi, ata ala kala ko ñatënd ebasal, ga logëndëra këbi. ⁵⁵ Barikan Ecen, ga yëm ko gë Angoc Amënëk añ, xeña ko orën ol. Wat ko enjaran end Kaxanu eñ, wat këño bëte Yesu mokwëşa gër liŵ ir Kaxanu. ⁵⁶ Ata re ko: «Orën ol wafërëluñ këme watënd, bëte në ewat emo Asëniŵ ar ala an ga xwëşa ko gër liŵ ir Kaxanu.» ⁵⁷ Ata bër baño wëlënd bën şoya këni banëf bañ, ga yobali këno na, wëlën këno andamat bën dek. ⁵⁸ Şonjorëra këno xali necët këno angol and Yerusalem añ, do fëtërax këno gë oxaŵ xali lawë këno. Otede^{*} ok axwët xwët bani banjëm bandebën band bani gër osapar or şambenjar ir bano wăcënd Sol. ⁵⁹ And bano fëtërand añ, Ecen ko şalend mondako: «Axwën Yesu, kanal angoc andam añ!» ⁶⁰ And foxi ko añ, xeñ ko acakax: «Axwën, këreyëbi nöp na eñëñenax eño!» And ñata ko añ eño añ, Ecen raş këño gër ecës.

8

¹ Ata Sol, moñapan yapan baño ga lawë bano këno Ecen.

End edixëra ed Amara eñ

☆ **7:41** 7.41 Andocane 32.2-6 ☆ **7:43** 7.43 Amos 5.25-27 ☆ **7:50** 7.50 Esayi 66.1-2 * **7:58** 7.58 Bër lawë baño bën banëbi rend otede gayik bën wël bax amena and lawaxën baño añ.

Yatijo fo ŷana bax edixëra eyëkaxik ed bër gër Amara and gër Yerusalem el. Bësëfan bën ðek hër këni angol aŋ, (bayi këni wayët oparëxanda ok). Mondako ŷapërëra bani bëjo gër ebar ed Yude, do bëjo gër ed Samari. ² Bela bër ŷenene wëxëta këno Ecen sam ga ŷawëra këno. ³ Xarak amëd aŋo ŷana baxo Sol yëc bër Amara and Yerusalem bën. Gë ebët gë ebët baxo sëfërand bëciwë bëŋ ebi ðëbëtëraw: hik asoŷan, hik asoxari, ebi dapëx gër epëra.

End Filip gër ebar ed Samari eŋ

⁴ Bër ŷapër bax bën hërëra këni do këni reyaraxënd Atëfëtan aŋ. ⁵ Ata Filip sëla ko në angol and gër ebar ed Samari do ko femëraxënd end Afexën eŋ. ⁶ Bela bën, bamëxwër bamëxwër, gë anjëlan amat, bani xwëtand er babi felënd Filip in, ga këni wël do ga këni wat becarax bend baxo rind bëŋ. ⁷ Gayikwa bangoc bañëŋëxax bax ŷandërand gër bela bëranjëm, and kënebi ñerëndëra aŋ. Bëte bëseŷik do gë bërëgobo bëranjëm bax fakënd. ⁸ Ata onënga osëm hi bax gër angol aŋo.

⁹ Xarak ala ar bano wăcënd Simoŋ hi baxëna gër angol aŋo, aŷarinara baxo ŷarinarand gë mbej indexëm in. Gër bulunda ir ebar ed Samari baxo rind mondako do baxo rend mëne ar gapak hi ko. ¹⁰ Ata Bësamari bën ðek, hik itox, hik axarëk, axwëta xwëta bano, do bani rend: «Ala aŋo dëŋ ex ar gë panga ind Kaxanu, ind ex Panga itëm an.» ¹¹ Axwëta xwëta bano gayik elod anëka fo baxo ŷarinarand gë mbej indexëm in. ¹² Barikan and xwëta këno Filip aŋ, mëŋ ar babi felërand Atëfëtan and owun or Kaxanu do gë oŷac or Yesu Kërisët aŋ, wă këni enëbi buyi, hik asoŷan, hik asoxari. ¹³ Simoŋ mëŋ dëŋ wă ko buyi këno, ata abaŋo nacëta na Filip ga baŋo ŷaranënd becarax do gë bërëcaxik bend baŋo watelind bëŋ.

¹⁴ Oparëxanda od gër Yerusalem ok, ga wëlëx këni mëne Bësamari bën axana xana këni eyeyan ed Kaxanu el, lawënëgu kënebi Piyer do gë ŷaŋ. ¹⁵ Ga sëla këni gër angol aŋo, ŷalendëra kënebi eno cotaxën Angoc Amënëk aŋ. ¹⁶ (Gayikwa Angoc Amënëk aŋ axo pedaw bana pere gër ola orebën. Xobuyi or gër oŷac or Axwën Yesu ol fo buyi banëbi.) ¹⁷ Ata Piyer gë ŷaŋ ŷalendëra kënebi mokwëtan otaxan ok, ataŋ ŷot këno Angoc Amënëk aŋ. ¹⁸ And wat ko Simoŋ mëne bela bën aŷot këno ŷotënd Angoc Amënëk aŋ gë ekwëtan ed otaxan ed oparëxanda el, wëlanëgu këbi kodï Piyer gë ŷaŋ ¹⁹ do re ko: «Yëline wëno bëte or gapak olo, mëŋ këŋo ŷana eŋo cotënd Angoc Amënëk aŋ ar këmo xwëtan otaxan an.» ²⁰ Ata re ko Piyer: «Kodï irey in nemilex do exi mëlali gayikako wëj ako yëla këy anjëla and ko yëlënd Kaxanu aŋ ayic këni yicënd gë kodï. ²¹ Wëj eŋo ax mënd ex na ang këy ŷot gayikako axi ñap ex na dëŋ. Gayikwa emëkw edey el asëmba sëmbak gër ogës od Kaxanu. ²² Awa tebël anjëlan aňëŋëxax aŋo, do karalo Axwën an exi teban oňandi od emëkw edey ok, angëmëne eŋo awënd wëndëk. ²³ Gayikwa në ewat eme mëne wëj mokëda xëda ki oyakëraxi ol do gë osëmbak ol.» ²⁴ Yaka këŋo Simoŋ: «Awa karanine wën dëŋ gër Axwën, kërexe gi na er re kën ijo.» ²⁵ Ata Piyer gë ŷaŋ baŷ këni osede ol do epemëra ed eyeyan ed Axwën Yesu el. Ga këni wăŷi ond gër Yerusalem oŋ, këni femëraxënd Atëfëtan aŋ tar fëña in gër bëngol bënd Bësamari.

End Filip do gë Abecopi eŋ

²⁶ Ga xucak beŋo, meleka ir Axwën Kaxanu in fel këŋo Filip: «Yel gand ambëtëb, tëfël fëña ir xaniwëk gër Yerusalem do ŷëlak gër Gasa, ir ladawe in.» ²⁷ Ata Filip xani ko do ye ko. Xarak, ŷambenjar Ibecopi ijo, ar gapak ar gër eyang ed Kaŋëdas, emun etoxari end gër ebar ed Ecopi eŋ, anëkona ar ðek napul ir emun etoxari elo an, yow bax cale gër Yerusalem.

²⁸ Ga ko wăŷi, ŷëpa yaŋ gër ŷaret irexëm, ko fënerand mongwëli oniŵ ol, akayëta and alawënel Esayi aŋ. ²⁹ Ata Angoc Amënëk aŋ fel këŋo Filip: «Maral ey tëka

šaret ijo.» ³⁰ Filip ga hër ko, sëka ko, wël këŋo Abecopi an ga ko fën akayëta and alawënel Esayi aŋ, wëka këŋo: «Afëni nde ki fënind er këy fënënd in?» ³¹ Yaka këŋo: «Mondake këme xor ex pëni, angëmëne ala axe payën ex na?» Ata wac këŋo Filip eŋo ketëna yaŋ gër šaret.

³² Gër ed labët baxo akayëta, er yëgw baxo alawënel an:

«Alas las këno ang ifeÿ ir eŋaš fo.

Ang xondo ir ax tesënd na gër lëngw ar kë ħašënd omban ondexëm fo hi ko, axo yeband na etëÿ el.

³³ Gë ebana ed bana ko el xanaxën këno er xwën ko in.

Gër bër anjex andexëm, noÿo kë reya?

Gayikwa aniyän andexëm aŋ rëxët këni gër ebar.»

³⁴ Ata Abecopi an wëka këŋo Filip: «Këla pelële, noÿo këŋo rend alawënel an? Mëŋ dëŋ nde ba ala ašëxe nde?» ³⁵ Ata ħebëta ko Filip, yana ko gër Oñëgw oko dëŋ nangëanaxën këŋo Atëfëtan and Yesu aŋ. ³⁶ Ga këni ye kwël, ħat këni ler në anjer. Abecopi an re ko: «Nëkoda men oŋ, ine bayik, aye buyi na nde exe capëraxëne?»

³⁷ [Yaka këŋo Filip: «Angëmëne awa wä këy gë emëkw edey el, awënd wëndëk mi buyi.» Aŋo re ko Abecopi an: «Wëno awa wä këme mëne Yesu Kërisët ex Asëniw ar Kaxanu an.»] ³⁸ Fel këbi bëhëreli bër šaret bën eni kwëša. Ata mëŋ gë Filip fëra këni polo gër anjer. Filip buyi këŋo. ³⁹ And šëpëta këni aŋ, Angoc and Axwën aŋ wëd këŋo ħat Filip, Abecopi an anema fo nema këŋo. Mondako fakët baxo damana irexëm in gë onënga fo. ⁴⁰ Filip mëŋ cëŋ, watayax ko gër angol and Asot, do ko femëraxënd Atëfëtan and Yesu aŋ gër angol gë angol, tar fëña in, xali ħat ko gër Sesare.

9

End Sol gër fëña ir Damas eŋ

¹ Barikan amëd aŋo, anjëlan and Sol aŋ er hi bax wayët ebi narëndërand bësëfan bër Axwën Yesu bën xali ebi dawërand. Ga ye ko gër ašadaxan alëngw, ² xara këŋo eŋo yël okayëta od ebi tëraraw bër kë sëfënd end Yesu bën gër baciw bacaleya band gër angol and Damas, do ebi mëlaw mokap gër Yerusalem: hik asoxari, hik asošan. ³ Ata gër fëña, and hi ko dam gër Damas aŋ, xul këŋo bërëxadët angoben and xaniw bax gër orën. ⁴ Wëc ko bëdëcët gër ebar do ko wëlënd oniw: «Sol, Sol, inëwa këye rixëraxënënd?» ⁵ Yaka ko Sol: «Axwën, wëj noÿo wä hi këy?» Wël ko bëte: «Wëno ex Yesu, ar këyo rixërand an. Ata wëj mo ñëka ki yëka.» Sol ga wëlandëra këŋo, këŋo rëgënënd. Aŋo wëka ko: «Axwën ine yandi ki me di?» Ata re ko Axwën an: ⁶ «Kanil ey ŋat gër angol, fën këni felëx er yandi ke ey di in.» ⁷ Bër hi bani enga emat bën ħaxën këbi laŋ ako gër ed xwëšara këni. Dek dëŋ bani wëlënd oniw ol, bari ala abano wat na. ⁸ Ata ga xani ko na gër ebar Sol, aħedä yo aħedä, abaxo watëra na. Monas fo las bano xali ħat këni gër Damas. ⁹ Okey otas ri baxo watërarëxe, yambërarëxe do cebërexe men.

¹⁰ Xarak na gër angol and Damas asëfan ar Yesu hi baxëna do bano wacënd Ananias. Axwën Yesu ga šanayaxën këŋo në lakeli wac këŋo: «Ananias, Ananias!» Yaka ko: «Ayaka, Axwën!» ¹¹ Re ko bëte Axwën an: «Kanil ey tëf fëña ir këni wacënd “Ir gwer-gwer in” xali gër iciw ind Yuda eyëbi mëka ar këno wacënd Sol, Ibëtarës. Gër ed ko šalerand ¹² wat këŋo në lakeli ar këno wacënd Ananias ga lilëgu ko do xwëtan këŋo otaxan ok exo watëraxën gašëxe.» ¹³ Yaka ko Ananias: «Axwën, wëno bëranjëm wël këmëni mëne ala ajo mbaŋ këbi rixërand gër Yerusalem bër yata këyëbi bën. ¹⁴ Bëšadaxan bëlëngw bën yëlëgu këŋo or gapak or ebi tëraxën dek bër kë šalend owac oreÿ bën.» ¹⁵ Barikan Axwën Yesu fel këŋo bëte Ananias: «Yel mondako dëŋ, wëno yata këŋo ala ajo. Wëno yata këŋo ebi nangëndërand end

oŵac oram eŋ bela bër benëŋ becëxe bën, gë bemun beŋ, do gë Bëyisërayel bën. ¹⁶ Aŵasin këmo ŵasin ang ko soro në end oŵac oram ak.» ¹⁷ Ata ŵa ko Ananias do kwël ye ko. And ħat ko gër iciŵ aŋ, wat këŋo Sol. Ata re ko: «Abaŷe Sol, Axwën Yesu ir ŝanayaxënëgu ki gër fëña, lawënëgu ke ey watëraxën gašëxe do ey ñëm gë Angoc Amënëk aŋ.» Ga xwëtan këŋo otaxan ok ŝalen këŋo. ¹⁸ Ataŋ xobëtak gër bangës bebër ang okop, ata Sol watëra ko gašëxe. Na ga xani ko, buyi këno. ¹⁹ And yambëra ko aŋ, ŵacëŵaca ko gašëxe. Mondako ŝoma babi bësëfan bër Yesu bën gër Damas xali xeyëra këbi bakey bandanjëm.

²⁰ Ataŋ kwël na gër Damas fo ŷana baxo Sol ko femërand gër baciŵ bacaleya mëne Yesu ex Asëñiŵ ar Kaxanu an. ²¹ Ata dëk bër baŋo wëlënd bën, ga këbi ŝaran këni rend: «Ax gi ex na nde ajo këbi rixërand bër këŋo ŝalend Yesu bën gër Yerusalem? Ax gi ex na nde bëte ebi tërara do ebi mëlan mokap bësadaxan bëlëngw bën yow ko gër Damas ro?» ²² Barikan Sol kwël dëŋ baxo xapinand do babi ŵasinënd kerët Bëšëwif bër lëg bax gër Damas bën mëne Yesu ex Afexën an.

²³ Ga xeyërak bakey bandanjëm, Bëšëwif bëjo wëlër këni eno dfaŵ Sol, ²⁴ ata Sol nang ko. Gëmëd, gë goyat bano xašënd gër owët or angol ga ŷandi këbi eno dfaŵ. ²⁵ Barikan akey amat gëmëd, bësëfan bošandaŵ yëla këno gë engux yabët amëŋ and angol aŋ, polo në akange. Ata and hix ko fac aŋ, kwël ye ko.

End Sol gër Yerusalem eŋ

²⁶ Ga ħat ko gër Yerusalem, xacëra këŋo ebi coma gër Amara and bësëfan. Bari ayëda bano yëdand bën dëk gayik ano kwëta bana mëne arëŵak end Yesu dëŋ hi ko. ²⁷ Ata Barë nabas wëla këŋo Sol gër oparëxanda, sëfëtan këbi mëne Axwën Yesu ŝanayaxën këŋo gër fëña ir Damas xali felëra këŋo. Sëfëtan këbi bëte ang baxo femërand kerët end oŵac or Yesu eŋ poyoma gër angol and Damas. ²⁸ Amëd aŋo fo ŝoma këbi Sol. Ata mëŋ kwël ko yexërand do ko femërand poyoma end oŵac or Axwën eŋ gër Yerusalem. ²⁹ Afelëra babi felërand bëte Bëšëwif bër kë wëlënd eyeyan ed Gërek bën. Barikan bën mbaŋ bani ŝampërend gë mëŋ xali këni ŝaland eno dfaŵ. ³⁰ Bëmaŷe bëŋ ga nang këni eŋo, wëla këno Sol gër angol and Sesare, do rëcax këno exo kucax gër Tarës. ³¹ Ata Amara and gër dëk ebar ed Yude aŋ, gë and gë bër gër ebar ed Galile aŋ, do gë and gër ebar ed Samari aŋ anëka ŝot bax amëd aŋo eteyëta el. Bër gër amara bën kwël dëŋ bani xemëndërend gër ekwëta, gër epëb ed Axwën Yesu, do bani ŷëmbërend gë ekapina ed babi yëlënd Angoc Amënëk el.

End Ene eŋ

³² Ata amëd aŋo Piyer anëngara babi nëngarand bëŵwënëk bën gër owar oŋo. Ata akey amat, ŝëla ko gër angol and Lida. ³³ Ga ħat ko, sëk këŋo ašošan ar bano ŵacënd Ene ga laki ko në andago. Aseŷi seŷi baxo elod bëniy bënjongëbëtas. ³⁴ Ata Piyer fel këŋo: «Ene, Yesu Kërisët doro dëŋ fakën ki. Kanil ey dëkw andago aŋ.» Ataŋ Ene xani ko xwiriš. ³⁵ Ata dëk bër gër Lida bën do gë bër ebar ed Saron bën ga nangëra këni eŋo, ŵa këni end Axwën Yesu eŋ.

End ekanin ed gër ecës Tabita eŋ

³⁶ Bëte gër angol and Yope, asëfan asoxari ebaxëna do bano ŵacënd Tabita, mëne ngëŋ Dorëkas gë eyeyan ed Gërek el. Benjekax bendanjëm baxo rind do babi rëcarand bëxaŷëanaxik bën. ³⁷ Ata bakey band hi baxo Piyer gër ebar edebën baŋ, Dorëkas ŝëxwëra ko xali xor këŋo. Ga buyi këno xwët këno në aciŵ and yaŋ. ³⁸ Angol and Yope aŋ do gand Lida aŋ ax ŋaŵër bana bon. Ga wël këni bësëfan bër Yesu bër gër Ŝafa bën mëne Piyer gër Lida hi ko lawën kënebi bësošan bëxi eno karaw exo maraw aŷand gër ndebën. ³⁹ Ata xwiriš Piyer, sëfër këni gë bën. And ħat këni aŋ, wëla këno gër aciŵ and yaŋ, gër ed xwët bano ašësëk. Ata dëk bësoxari bësebëta

sebëta bën sëka këno gë otes fo do këno wăsinërand bacud band sëfëndëra bafi Dorëkas baŋ, and bayi baxo abëngw aŋ. ⁴⁰ Ata re ko Piyer eni can dek bela bën. Ga foxi ko, ko šalend. And rënëta ko aŋ nëkon këno ašësëk an, re ko: «Tabita, kanil!» Ataŋ xëwëta ko. Ga wat këno Piyer, xani ko kwengweremët do yëpa ko. ⁴¹ Piyer lëk këno gër ataxan, xanin këno, Tabita xwëša ko ceg. Piyer wăc këbi bëwënëk bën do gë bësoxari bësebëta sebëta bën. Ga lilëgu këni sëk këno Tabita abëngw. ⁴² Ata endey eŋo nangëra këni dek angol and Yope aŋ do bëranjëm wă këni end Axwën eŋ. ⁴³ Piyer xeyëra këno na gër Yope bakey bandanjëm gër iciw ind ar bano wăcënd Simon, abox ar banar an.

10

End Piyer gër iciw ind Korëney eŋ

¹ Asošan hi baxëna ar bano wăcënd Korëney gër angol and Sesare. Alëngw ar ocorođa od xaniw bax gër ebar ed Rom hi baxo. ² Gë ekun edexëm el dek bano šalend Kaxanu gë obal osëm. Bëte mëŋ mbaŋ bafi rëcarand Bëšëwif bëxaÿënaxik bën, do baxo šalërand key yo key. ³ Ata akey amat, and hik eňan poxoš gaf aŋ, meleka ir Kaxanu šanayaxën këno në lakeli lëf gër ed hi baxo. Ga fabër këni, meleka in wăc këno: «Korëney, Korëney!» ⁴ Ga ħaxën këno Korëney, yëdara ko xali ata wëka ko: «Ineŋwa Axwën?» Yaka ko meleka in: «Kaxanu lawënëgu ke mi pel mēne ayakali yakali ki cale indey iŋ, bëte awat wat ko benjekax bend këyëbi rinënd bëxaÿënaxik beŋ, do mbaŋ këno nënganënd endey eŋ. ⁵ Awa gërëgako, dawënëlëbi bela gër angol and Yope eno macëgu Simon, ar nëngwët këno Piyer an. ⁶ Gër tokora irexëm Simon, abox ar banar an, këno sëk, në iciw ind ler gër bëŋa ir angwëngw.» ⁷ Sam ga ye ko meleka ir felëra baŋo mondako in, Korëney wăc këbi bëriyenin bëxi eni tēfër gë šorođa ibat, ir lëka baŋo do sana këno šëf gër od fëb bax aye end Kaxanu. ⁸ Ga sëfëtan këbi dek, lawën këbi eni ye gër Yope.

⁹ Në ecan ijo, në fëña fo bayi bani bërolawën bën. Tëkër fo bayi bax eni ŋat gër angol. Piyer ye ko yaŋ gër ejur ed aciw and ħatëk eňan keŋ gër gaf aŋ exo calerax. ¹⁰ Na ga xor këno eŋo eŋ, yandi këno exo yambëra. Nand bano šëmërand na yelix këno ikwëd do ko lakelind. ¹¹ Wat ko fol orën ol do er ang andago gë ogux gër oŋaw onax ga kë fedaw endëmane gër ebar. ¹² Wat këbi bëte gër er ang andago aŋo dek oŋacar ol: or gë sapor onax, gë or kë yexërand xada-xada ol, do gë ošël or gër orën ol. ¹³ Wël ko oniŋ: «Piyer kanil, dawëlëbi oŋacar olo eyëbi yakëra!» ¹⁴ Barikan Piyer yaka ko: «Ali Axwën, elod ame yamb ex na er šëbak, elod ame yamb ex na ebuyaraxik.» ¹⁵ Wël ko akinëm: «Er re ko Kaxanu aŋwën wënëk in, wëj kërey yëland na abuyar buyarëk.» ¹⁶ Piyer wël ko eŋo bakëlëbëd batas, ata bakak er ang andago in yaŋ gër orën. ¹⁷ Ga nëngëta ko, wëlandëra këno do ko yëlarand ba ine wăcayak lakeli ir wat baxo ijo. Ata amëd aŋo ħatëgu këni bër lawënëgu bafi Korëney bën, ga wëkaraw këni tar angol aŋ gër ed ex iciw ind Simon. Sëmb këni gër ebët ed iciw, ¹⁸ do wëka këni: «Ro nde exo Simon, ar nëngwët këno Piyer an?»

¹⁹ Në eyëlara bayi baxo Piyer end er wat baxo gër lakeli eŋ. Ata Angoc and Kaxanu aŋ fel këno: «Bela bësas ki šalend, ²⁰ maral ey peda en tēfër gë bën. Kërexixi ŋepëgënan na gë tēkër ak, wëno lawënëgu këbi.» ²¹ Ga feda ko Piyer, yaka këbi: «Wëno ex ar këno šalend an. Ineŋwa lawënëgu kënun ro?» ²² Yaka këno: «Korëney, emun end ocorođa eŋ, ala ar šenene, ar fëbëk end Kaxanu an, lawënëgu këbo. Enëng end Bëšëwif eŋ dek, enjekax fo këni reyand endexëm eŋ. Meleka ir Kaxanu rek mi yowënëgu eyëbi pelëra mëŋ gë ekun edexëm el.» ²³ Ga ħata këni, Piyer fel këbi eni dël gër iciw do ebi key na.

Ga xeyëk, sëfër këni kwël. Bëmaÿe bënd lëg bax gër Yope bëndëmar laŋëta këno. ²⁴ Në ecan ijo ñat këni gër Sesare. Piyer sëk këbi Korëney gë bërexëm bën, do gë odawo odexëm ok ga šëni këno. ²⁵ And lil ko Piyer aŋ, Korëney xaca këno, foxi ko gër lëngw irexëm eyiÿ el nêš gër ebar. ²⁶ Ata Piyer ga lëk këno gër ataxan, xanin këno, re ko: «Kanil, wëno ala fo hi këme ang wëj ak.» ²⁷ Ga fulira këni Piyer gë Korëney, sëfër këni lëf gër ed barërëgu bani bela bëranjëm. ²⁸ Ata re ko Piyer: «Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ašëba šëba këno Ašëwif an edëkër el do gë edil ed gër iciw ind ar enëng ecëxe an? Bari wëno Kaxanu wësin ke mëne ala gabatak ax gi ex na abuyaraxik, bëte gabatak ax gi ex na ar mo kwëÿëta. ²⁹ Mëŋ ex and lawëneli kën ene macëgu aŋ, ame nêp ex na me yow. Awa deyayin në end ine wacaxëngu këne.»

³⁰ Ata re ko Korëney: «Doro anëka sëkëk bakey banax ga šanaÿaxën ke asošan ar gë banjëm band jing-jing nand bame šalerand eñan eŋ keŋ gër gaf na. Ga sëka ke, re ko: ³¹ «Korëney, Kaxanu anëka yakali ki cale indey in. Bëte awat wat ko benjekax bend këyëbi rinënd bëxaÿëanaxik beŋ. ³² Dawënelëbi bela gër Yope eno macëgu Simon, ar nëngwët këno Piyer an. Gër iciw ind ar këno wacënd Simon, abox ar banar an këno sëk, ler gër bëŋa ir angwëngw.» ³³ Ga wël këme eŋo, ataŋ lawëneli këme eni macëgu, dek yek ga yow këy ako. Awa gërëgako, biyi dek nekodëbo ro gër ogës od Kaxanu wëj fo baxët këmi. Pelëlëbo dek er re ko Axwën in.»

³⁴ Ata ga ñebëta ko Piyer, re ko: «Enimin, ecede fëni ke mëne gër ogës od Kaxanu bela bën dek andamat hi këni, ar fit këno ax gi ex na. ³⁵ Barikan ar fëb këno an, ar sëfëk end šenene an, enëng end exo yo, Kaxanu aňan këno ñan. ³⁶ Eyeyan ed këmun felënd elo, Bëyisërayel bën lawëneliw babi ga nangën këbi Atëfëtan and angwëlëra and gë Kaxanu paŋ gë Yesu Kërisët aŋ, mëŋ ar ex Axwën ar bela dek an. ³⁷ Anang nang kën endey end xucak gër ebar ed Yude eŋ, ga ŷanawëk gër ed Galile amëd and baxo reyand Šaŋ Batis end xobuyi eŋ. ³⁸ Anang nang kën mëne Kaxanu ŷëmën baŋo Yesu Ibënasaret gë Angoc Amënëk aŋ do gë panga in. Mëŋ baxo rixënënd enjekax eŋ gër ed ko ye yo. Gë Kaxanu bar bani mëŋ babi fakëanaxënënd bëte bëšëxwëra bën do babi racëtënd bër babi narënënderand šabucara bën. ³⁹ Biyi ex otede od dek beŋer ri ko gër ebar ed Bëšëwif do gër angol and Yerusalem ok. Barikan law këno mopika në osëx. ⁴⁰ Kaxanu xanin këno gër ecës yatir akey atasën do yël këno panga ind exo canaya wat-wat ⁴¹ gë ogës od biyi bër ex otede od sanan baŋo gana-gana fo Kaxanu ok. Biyi bër bax yambërand do bax šebërand gë mëŋ bën fo wat këno and xani ko gër ecës aŋ, ax gi ex na bela dek. ⁴² Biyi lawën këbo mi pemërand Atëfëtan andexëm aŋ gër Bëyisërayel do mi deyarand mëne Kaxanu dëŋ yata këno exo gi axiti ar bëbëngw do gë bëšësëk an. ⁴³ Dek bëlawënel bër yowërawëk gër ngwën ro bën areya reya këni osede olo: ar këno xwëta yo Yesu Kërisët, ašot ko šot eteban ed beñëŋëanax bëndexëm el paŋ gë oŵac orexëm ol.»

⁴⁴ And baxo yeyan mondako Piyer aŋ, Angoc Amënëk aŋ fedaw ko gër dek bër baŋo baxëtënd. ⁴⁵ Ata Bëšëwif bërëwax end Yesu bën, bër laŋëtaw baŋo Piyer bën, šaran këbi ga wat këni mëne Kaxanu ayël yël këbi Angoc Amënëk aŋ bër ax gi ex na Bëšëwif bën. ⁴⁶ Awël banëbi wëlënd ga këno šëkwa Kaxanu gë oyeyan ošëxe. Aŋo re ko Piyer: ⁴⁷ «Bër ŷëmëk gë Angoc Amënëk ang biyi ak bën, anëbe teb ex na buyirëxe gër men.» ⁴⁸ Ata re ko enëbi buyi gë oŵac or Yesu Kërisët ol. Bër buyi kënebi bën xara këno exo baša bakey na gër ed hi bani.

11

¹ Oparëxanda ok gë bëmaÿe bënd lëg bax gër ebar ed Yude bëñ wël këni mëne bër ax gi ex na Bëšëwif bën në ema exëni bën bëte eyeyan ed Kaxanu el. ² Do and baka ko Piyer gër Yerusalem aŋ, Bëšëwif bër wã bax end Yesu bën ga këno hëbandëra këni rend: ³ «Wëj gër bër ax gi ex na Bëšëwif ye bay do bëte yambëraraw kën andamat!»

⁴ Ata Piyer sëfëtan këbi endey eŋo elod ang ÿanak ak xali gër eŋata. Re ko: ⁵ «Wëno gër Yope hi bame. Akey amat ga këme šalera, ata yelix ke ikwëd do Kaxanu wãsin ke er ang andago ga xap këni gër oŋaw onax. Ga xaniwëk yaŋ gër orën, fedawëk xali gër ed hi bame. ⁶ Wëno nëkon këme aye me nang ba ine ex, wat këmëni oŋacar: olo oyel, olo obapuÿ, olo or kë yexërand xada-xada gër ebar, do gë ošël or gër orën ol. ⁷ Wël këme bëte oniŋ ga ke fel: “Piyer kanil! Daŋlëbi oŋacar olo eyëbi yakëra!” ⁸ Yaka këme: “Ali Axwën, wëno elod ame yamb ex na er šëbak ba ebuyaraxik.” ⁹ Rek akinëm oniŋ ol elod gër orën: “Er re ko Kaxanu aŋwën wënëk in, wëj kërey yëland na mëne abuyar buyarëk.” ¹⁰ Mondako wãsin baxe Kaxanu er ang andago in bakëlëbëd batas, dãmama bakaxënëk dëk yaŋ gër orën. ¹¹ Fedëk cey ga ñatëgu këni gër iciŋ bësošan bësas ga xaniw këni gër Sesare. ¹² Ata fel ke Angoc Amënëk aŋ mi tëfër gë bën, kërexe nöpëgënan na. Lanjëta këne bëmaÿe bënjongimat bëno xali ñat këmi biyi dëk gër iciŋ ind Korëney. ¹³ Korëney sëfëtan këbo ang šanayaxën këno meleka lëf gër iciŋ indexëm do fel këno: “Daŋwënëbi bela gër Yope eno macëgu Simoŋ, ar nëngwët këno Piyer an. ¹⁴ Mëñ ki fel eyeyan ed ki nangën ang këy ri ey pëxaxën ak, wëj gë ekun edey el dëk.” ¹⁵ Do and bamëni felërand aŋ, Angoc Amënëk aŋ fedaw ko gër ndëbën ang fedaw baxo gër ndëbi ak gër ÿanar. ¹⁶ Ata wëno xwita këme eyeyan ed fel babo Axwën el: “Šaŋ Batis babi buyind bela bën gër men, barikan wëno këñun ÿana eŋun buyind wën gë Angoc Amënëk aŋ.” ¹⁷ Gayikako Kaxanu ayël ayël këbi bën Angoc Amënëk aŋ bëte ga wã këni end Axwën Yesu Kërisët eŋ ang biyi ak, mondake cëñ ñëpën domo Kaxanu?» ¹⁸ And baxët këni endey eŋo aŋ, bër baŋo hëbandërand Piyer bën šësina këni imëd. Ata ga këno šëkwa Kaxanu, këni rend bën dëk: «Awa Kaxanu ayël nde yël këbi bëte nëngwët ed ola el bër ax gi ex na Bëšëwif bën, eni cotaxën aniyand and däl aŋ.»

End Amara and gër Anjecoš eŋ

¹⁹ And law këno Ecen aŋ, arixëra banëbi rixërand mbaŋ bësefan bën xali šapërëra këni: bëjo gër ebar ed Fenisi, bëjo gër Šipër, bëjo bëte xali gër angol and Anjecoš, do kënebi sëfëtantërand end Kaxanu eŋ Bëšëwif bën fo. ²⁰ Barikan gër bër šapër bax bëjo, Bëšipër do bër xaniw bax gër angol Siren hi bax na, ga ñat këni gër Anjecoš, felëra kënebi end Axwën Yesu eŋ Bëšëwif bër kë wëlënd eyeyan ed Gërek bën, do nangën kënebi Atëfëtan andexëm aŋ. ²¹ Ga banëbi felërand gë panga ind Axwën in xwëtaxën banëbi bëranjëm do yëlayara këni gër Axwën. ²² Bër gër Amara and gër Yerusalem bën wëlëx këni endey eŋo. Ata lawën këno Barë nabas exo ye gër Anjecoš. ²³ And ñat ko aŋ, wat ko oyekax or Kaxanu ol gër bërëŋak. Ga nëngandëra këno na mbaŋ, ÿana ko këbi felërand eni dëkaya gë emëkw el dëk end Axwën eŋ. ²⁴ Enimin Barë nabas mbaŋ nënga baxo, moñëm ÿëm baxo gë Angoc Amënëk aŋ do xwëta baŋo bëte mbaŋ Kaxanu. Ata bësefan bër Axwën bën këni ÿëmbëregund gër Amara xali hi këni amëxwër atëm.

²⁵ Ata Barë nabas ye ko gër angol and Tarës eŋo calaraw Sol. ²⁶ Ga sëk këno, wëlëw këno gër Anjecoš. Na ri këni yer iniy in ga kënebi sëyalira end Axwën eŋ bela bëranjëm gër Amara aŋo. Ata na gër angol and Anjecoš ÿana këni bela bën emac ed bësefan el okëreceŋ.

²⁷ Bakey baŋo xaniraw bani gër Yerusalem bëlawënel do yow këni gër angol and Anjecoš. ²⁸ Gër engä endëbën hi baxo ar këno wacënd Agabus an. Ga xani ko akey amat, Angoc and Kaxanu aŋ fel këno exo deya mëne eŋo etëm kë ñatëgu dëk ebar el.

Enimin, ata ñatak mondako dëñ and wun ko Këlod gër Rom añ. ²⁹ Ata bësëfan bën xetan këbi, ala kala gë er šot ko gë andiyen andexëm in, enëbi dëcara bëmaÿe bënd gër ebar ed Yude bëñ. ³⁰ Mondako ri bani. Ata er ßar bani in yeli këni Barë nabas gë Sol enëbi pëxwënëx bëlëngw bën.

12

End toro ind Šak do gë Piyer eñ

¹ Ata angwën año, Erod ir wun bax gër ebar ed Yude sëra këbi bërëmar gër Amara and gër Yerusalem ebi narëndëra. ² Fel këbi ocoroda ok eno ñaš Šak, abinëm ar Šañ. ³ Ga wat ko mëne anëngan nëngan këbi Bëšëwif bën eño, lawën ko eno tëraw bëte Piyer. Bakey ßand ofëna or bani yambënd mburu ind gë lewir këm ßañ hi bax. ⁴ Ga sëra këno, wëla këno gër epëra. Eno nëkonaxën Piyer gër epëra, sana këbi ocoroda epëxw gë ocongibat, šetëndër këbi bëmëxwër bënax, imëxwër kala ocoroda onax. Er ÿandi baño eño kiti gër ogës od Bëšëwif and kë xuca Ofëna or Apexa añ. ⁵ Awa mondako lëkaya bano Piyer gër epëra. Barikan, bër gër Amara bën gë eteyëta këm bano šalenënd.

⁶ Në ecan ßayi bax Erod eño kiti Piyer. Ata mëñ këño rašënd gëmëd gër ed fokëra këno gë ogweyele-gweyele oki, do ocoroda od baño nëkonand ok: ibat gand liw, ijo gand šame, oko xaš këni gër ebët. ⁷ Ata šanayaw ko bërëxadët meleka ir Axwën do angoben añ ñobak lëf gër ed fëra bano Piyer. Meleka in xëm këmo pa pa pa gër ambëß exo nëngëtaxën, re ko: «Kanil aÿand!» Ata wëcëk ogweyele-gweyele od fokaxën bano gër otaxan ok. ⁸ Re ko meleka in: «Kapal enar endey eñ do pedaf bapëd ßañ.» Piyer ri ko ang fel këño ak. Re ko bëte: «Dabayal gë acud atëm andey añ do tëfawëye.» ⁹ Piyer šan ko do kwël sëfa këño. Bari er yëla baxo mëne alakeli ko lakelind, axo nang bana mëne ang necët baño meleka ak däl dëñ ex. ¹⁰ Xuca kënebi ocoroda ok, imëxwër iñanar in do gë ikinëm in, ñat këni gër epëra ed dun. Epëra elo hi bax eni pelata dämama eni canaxën. Ata ga fërëtayak gë andexëm, šan këni do sëf këni fëña ir gër angol. Ata Piyer nem këño bëd-bëd meleka in. ¹¹ Piyer ga ßakar këño na onden oñ, re ko: «Gërëgako anëka fëni ke däl ex Axwën an lawënëgu këño meleka irexëm in exe dacët gër otaxan od Erod do gër dëk er bani šëninnd ene di bulunda ir Bëšëwif in.» ¹² Ga fëni këño na eño, ye ko gër iciw ind Mari, nëm ir Šañ, ar nëngwët bano Marëk an. Fën ßarër bani okëreceñ odanjëm do bano šalenënd. ¹³ And sëmb ko Piyer gër ebët añ, sëka ko endënaw end bano wacënd Roda exo baxët. ¹⁴ Ga xwita ko oniw or Piyer ol, hër ko gë onënga fo reyax ko mëne Piyer kë sëmbëgund gër ebët. ¹⁵ Yaka këno: «Wëj ba ašen nde šen ki!» Barikan mëñ xemëna ko ko rend mëne Piyer ex. Bën re këni: «Awa angoc andexëm añ ex.» ¹⁶ Amëd año Piyer ko sëmbënd tuñ gër ebët. Ga fërëtën këno, šaran këbi xali ga wat këno. ¹⁷ Ata gë ataxan añ fo Piyer fel këbi eni cësinara, reya ko dëk ang necëtëgu këño Axwën gër epëra ak. Fel këbi bëte enëbi tëfëtan eño Šak do gë bëmaÿe bëñ. Ata ga šan ko na, ye ko kwël në ešëxe.

¹⁸ Ga xeyëk, wonjok xali gër epëra. Ocoroda ok këni wëkarënd ba feye exo Piyer. ¹⁹ Erod re ko eno calara, bari ano wat ex na. Ata re ko enëbi mëkara ocoroda od baño nëkonand Piyer ok do re ko enëbi dāw. Ata Erod ga xani ko na gër ebar ed Yude, ye ko kwël gër angol and Sesare. Fën xeyërax baño bakey ßandanjëm.

End enemi ed Erod eñ

²⁰ Amëd año, Erod axoÿën xoÿën babi bela bër lëg bax gër owar or Tir gë Sidon bën. Barikan bën xetanëgu këbi eno nëngaw. Ata ga xor këno Bëlasëtus, anëkona ar aciw and emun an, wā ko ebi dāñëta gër Erod eni wëlëregu, gayik er bani yamb in gër ebar edexëm bax xaniwënd. ²¹ Yatir akey and sana bani, Erod ga ÿañënaraw

ko gë banjëm band owun baŋ, ŷëpa ko gër añëpara andexëm do ko yeyanënd. ²² Ata xeŷ këni ŝor bulunda in: «Oniŷ olo or Kaxanu ex, ax gi ex na or ala! Oniŷ olo or Kaxanu ex, ax gi ex na or ala!» ²³ Ata na dëŋ meleka ir Axwën fëm këŋo Erod gayik ga ŷa baxo eno cëkw ang Kaxanu fo. Ata ga fur këno oŷen, yamb këno kwël na fo, xali xoti ko.

²⁴ Barikan amëd aŋo kaŝ-kaŝ bax ŷañënd eyeyan ed Axwën Kaxanu el.

²⁵ Barënabas gë Sol ga faŷ këni andiyen and eŋateli ed olawën gër Yerusalem aŋ, baka këni gër Aŋëcoŝ. Ata wëlali këno Ŝaŋ, ar nëngwët bano Marëk an.

13

End ŝamana iŷanar ir Pol eŋ

¹ Gër Amara and gër Aŋëcoŝ, bëlaŷwënel do gë bëseŷyali hi bax na: Barënabas, gë Simoŋ ir nëngwët bano Niger, gë Lusiŷos Ibësiren, gë Manayeŋ ar raf bani në er ebat gë Erod ir wun bax gër ebar ed Galile an, do gë Sol. ² Akey amat ga barër këni eno cale Axwën an, siŷi këni. Ata Angoc Amënëk aŋ fel këbi: «Pitinëbi Barënabas gë Sol eni ye gër andiyen and fana këmëni.» ³ Ga këni űata etiŷi el, ŝalen këneŷi mokwëtan otaxan ok do seŷ këneŷi ye këni.

End Barënabas do gë Sol eŋ

⁴ Ata Barënabas gë Sol, ga lëngweli këbi Angoc Amënëk aŋ, ŝëla këni gër angol and Selësi do wëdëx këni kuluŋ in ond gër ebar ed Ŝipër oŋ. ⁵ Ga űat këni gër angol and Salamin, ŷanax këni këni femërand eyeyan ed Kaxanu el gër baciwë bacaleya band Bëŝëwif. Ŝaŋ Marëk ebax ariyenin arebën an. ⁶ Ata ga ye këni cangët oŝir ol, űat këni gër angol and Pafos. Sëkëx këno aŝaki ar bano wăcënd Bar Yesu. Aŝëwif ebaxo do babi yifand bëla bën mëne alawënel ar Kaxanu hi ko. ⁷ Do ala ajo na gër eyang ed gofërëner Serëŝus Polus hi baxo. Serëŝus Polus, ala ar nangëra bax mbaŋ, hi baxo. Ga ŷandi këŋo gë obal oŝem exo wël eyeyan ed Kaxanu el, wăc këbi Barënabas do gë Sol. ⁸ Barikan Elimas, awejax an (mondako bani űatelimd oŷac orexëm ol) añëp baxo űëpënd end bani reyand Barënabas do gë Sol eŋ, do baxo ŝaland ang këŋo ri gofërëner in exo nëp ekwëta ed Axwën el. ⁹ Ata Sol, mëŋ ar bano wăcënd bëte Pol an, ga ŷëm ko gë Angoc Amënëk aŋ faŷ këŋo teliŋ awejax an, re ko: ¹⁰ «Wëj emëkw edey el er ŷëmëk wayët gë osit do gë owër. Aŝëñiŷ ar ŝabucara hi këy, arangoŷëra and ŝek end ŝenene end ex yo. Ay teb na nde etëb ed ŝapela band gwer-gwer band Axwën el? ¹¹ Gërëgako, awël nde: panga ind Axwën in ki xëm, aŝiŷ këy ŝiŷ do bakey këy ri watërëxe eűan eŋ.» Ataŋ Elimas ŷana ko ko nemërand do kwël faŷan këŋo oŝiŷ ol. Ga ko ŝenara këŋo ŝaland ala ar këŋo las. ¹² And wat ko eŋo gofërëner aŋ, ŷa ko end Axwën eŋ. End sëyali bano eŋ lëk baŋo gër emëkw.

End Pol do gë Barënabas gër Aŋëcoŝ ir Pisidi eŋ

¹³ Pol gë bër enga endexëm bën ga xani këni na gër Pafos, wëd këni kuluŋ in eni yexën gër Perëŝ, gër ebar ed Paŋëfili. Barikan Ŝaŋ Marëk seŷ këbi do kwël wërëŝëta ko gër Yerusalem. ¹⁴ Gër Perëŝ na, xucax këni xali űat këni gër Aŋëcoŝ ir gër ebar ed Pisidi. Yatir akey and eteyëta, lil këni gër aciŷ acaleya and Bëŝëwif, do ŷëpa këni. ¹⁵ Ga fën këni gër akayëta and acariya do gër band bëlaŷwënel, bëlëngw bër aciŷ acaleya bën re këni: «Bëmaŷe, angëmëne gë eyeyan ed kë xemënënd gër ekwëta hi kën, deyayin.» ¹⁶ Ata xwiriŝ Pol, ga xwëŝa ko re ko: «Wën Bëyisërayel do wën bër ax gi ex na Bëŝëwif bër këŋo fëbënd Kaxanu bën, baxëtine! ¹⁷ Kaxanu, mëŋ ar xwënëk bulunda ir Isërayel an, yata këbi bëxarëk bërebi bën. Ga ŝenanën këbi angwën and hi bani gër ebar ed Misëra aŋ, nëcëtëgu këbi gë panga indexëm in. ¹⁸ Wëlalaya këbi në bëniŷ ofëxw onax gër ladawe. ¹⁹ Nemin këbi bëla bën bënëng bënëngëbëki gër

ebar ed Kanahan̄ do yël këbo oxwën or ebar ed edebën ol biyi bulunda irexëm in, ²⁰ xali nëkak në bëniy okeme onax gë ofëxw oco. Ata Kaxanu yël këbi bëlëngw bëxiti xali angwën and bëtëgu ko Samiyel, alawënel an. ²¹ Bëxarëk bërebi bën xara këno Kaxanu ebi yël emun. Ata yël këbi Sawul, asëñiŵ ar Kiš, ar andëwëra and Benjësame. Sawul wun ko bëniy ofëxw onax. ²² And lat këjo gër owun Sawul aŋ, Kaxanu yata këjo Dafid, ar reya baxo osede olo an: “Wëno šala baŋo Dafid, asëñiŵ ar Isayi an, ala ar ex ang emëkw edam an, ar kë ri ðek oñandi odam an.” ²³ Ata gër andëwëra and Dafid rëw këno Yesu, ga beya baxo Kaxanu alawëneli këbi lawëneliw Afexën bulunda ir Isërayel in. ²⁴ Damana exo yowaxënëgu Yesu, Šaŋ Batis bax femërand gër ðek bulunda ir Isërayel end xobuyi or enëngwët ed ola eŋ. ²⁵ And baxo ĥatand andiyen andexëm aŋ, Šaŋ Batis are baxo rend: “Wëno ame gi ex na Afexën an, ang kën yëland ak. Barikan në yow exo gand epoy edam, ar axe ñap ex na me pët ogux od baped̄ bandexëm ok.”

²⁶ «Awa bëmaŷe, wën bosëñiŵ bor Abëraxam do gë wën bër ax gi ex na Bëšëwif bër këjo fëbënd Kaxanu bën, Kaxanu biyi ðek lawëneliw këbo eyeyan ed apexa elo. ²⁷ Barikan Bëšëwif bër gër Yerusalem bën do gë bëlëngw bëreben bën abi pëni ex na noŷo hi ko Yesu, bëte abi pëni ex na bend yëgw këni bëlawënel eŋ, xarak akey and eteyëta kala këni fënënd gër cale beŋo. Bend yëgw këni bëlawënel beŋ ĥata këni and xiti këno Yesu aŋ. ²⁸ Fel këno Pilat gofërëner in, eŋo ðaw̄ xarak mëŋ amena and këno lawaxën ano wateli bana. ²⁹ Mondako ĥata këni ðek er yëgw këni end Yesu in xali law̄ këno gër kërëwa. Ga fedali këni eman eŋ, wëxëta këjo në yeg. ³⁰ Barikan Kaxanu xanin këjo gër ecës. ³¹ Šanayaxëndëra këbi bakey bandanjëm bër hi bax enga endexëm bën elod gër ebar ed Galile, xali ĥatëgu ko gër Yerusalem. Gërëgako bëjo ex otede odexëm ok gër bulunda ir Isërayel. ³² Do biyi këjun nangënënd Atëfëtan aŋo: Kaxanu, er beya babi bëxarëk bërebi in, ³³ këbo rinënd gërëgako biyi obaš orebën ol ga xanin këjo Yesu gër ecës. Eŋo yëgw këni gër Calemoñëw̄ gër atëngët akinëm:

“Wëj ex Asëñiŵën doro, wëno ex Sorix☆.”

³⁴ Kaxanu are re baxo mëne axanin këjo xanin Yesu gër ecës do eman endexëm eŋ ax bayi na gër embër. Eŋo yëgw këni mëne Kaxanu re bax:

Ayël këmun yël er beya bamo Dafid in,

Ewënek ex, er kën xwëta ex☆. ³⁵ Are re ko bëte Kaxanu gër ed yëgw këni:

“Ar yata këyo an awënek exo, ayo teb na exo bër☆.”

³⁶ «Amëd and bayi baxo abëngw aŋ, Dafid ari baxo rind oñandi od Kaxanu ok. Barikan and šës ko aŋ, wëxëta këno gër ed wëxëta kënebi bëxarëk bërexëm, do wër ko gër yeg. ³⁷ Bari ar xanin këjo Kaxanu gër ecës an, axo bër ex na. ³⁸ Bëmaŷe, awa nangin mëne: paß gë Yesu Kërisët kën šot eteban ed beñëñenax el, gayikwa gë etëf ed ðek bebër rek acariya and Moyis el an kor ex na en gi bër šenene. ³⁹ Do ar xwëta këjo Yesu an kë hind ar šenene. Ax gi ex na nde egi ed bër šenene paß gë acariya and Moyis el bayi an kor bana? ⁴⁰ Mëŋ ex titinayin këdi këjun hi er yëgw këni bëlawënel bër Kaxanu in:

⁴¹ “Wën bër kë yepënënd end Kaxanu bën, baxëtine.

Caranëlejun do capërin.

Ecarax end këme ri eŋ,

Ado enun tëfëtan yo, an kwëta na”.»

⁴² Pol gë bër enga endexëm bën šan këni na gër aciŵ acaleya. Bër baxët babi bën xara kënebi eni bakaw enëbi pelëra gašëxe, gë akey and eteyëta and kë bëtëgund aŋ. ⁴³ Ga këni šapër gër aciŵ acaleya, and faŷ këni cale aŋ, Bëšëwif bëranjëm do gë

bêšalek kënëbi lañëtand Pol gë Barënabas. Ata Pol gë Barënabas ga këni xanarëra gë bën, xor kënëbi eni ma eni dëkaya end Kaxanu eñ, mëñ ar yël këbi oyekax orexëm an. ⁴⁴ Ga bëtëguk akey and eteyëta añ, dëk angol añ barërëgu këni eni baxët eyeyan ed Axwën el. ⁴⁵ Bêšëwif bën ga wat kënëbi amëxwër añ, yakëraxi këbi xali. Ata ýana këni na këni šembëtënd end baxo reyand Pol eñ do këni širënd. ⁴⁶ Pol gë Barënabas fel kënëbi kerët: «Wën Bêšëwif bën yata bañun pere Kaxanu eñun nangën eyeyan edexëm el. Barikan ga xey këñun ako en baxët, gë andewën dëñ lëcaya kën aniyän and din añ. Gërëgako biyi bela bër ax gi ex na Bêšëwif këmëni ýana mëni pelërand. ⁴⁷ Er këmi rind biyi ijo, Axwën an fel babi eni dind bulunda ir Isërayel in and re baxo:

“Wëj yata këmi ey gi angoben and benëng becëxe añ

Ey pemërand apexa añ xali gër ed sëlëk ebar*.”»

⁴⁸ Ata bër ax gi ex na Bêšëwif bën këbi nëngandërand ga këni wël eño, do këni šëkwënd eyeyan ed Axwën el. Dek bër yata këbi Kaxanu eni cot aniyän and din bën wã këni end Yesu eñ. ⁴⁹ Ata bela bën mondako wëlëra këni eyeyan ed Axwën el dëk ebar ed Pisidi el. ⁵⁰ Barikan Bêšëwif bën šoñ kënëbi bësoxari bër gapak bêšalek bën, gë bëlëngw bër angol bën, enëbi dixëra Pol gë Barënabas do enëbi ñway eni can ebar edebën el. ⁵¹ Enëbi cëndëxaxën bëjo, Pol gë Barënabas fepe këni obar od lëka bax gër osapar ok eni canaxën ebar elo, do ye këni kwël gër Ikoñom*. ⁵² Ata bësëfan bën dëk ebani onënga ol do ýëmëra bani gë Angoc Amënek añ.

14

End Pol do gë Barënabas gër Ikoñom eñ

¹ Pol gë Barënabas ga ñat këni gër Ikoñom, ye këni bëte gër aciw acaleya and Bêšëwif yafir akey and eteyëta. Ga xamën këni eyeyan el, bëranjëm gër amëxwër and Bêšëwif do gë bër ani gi ex na Bêšëwif wã këni end Yesu eñ. ² Ata Bêšëwif bër xey babi eni ma end Yesu bën šoñ kënëbi bër ax gi ex na Bêšëwif bën enëbi yëlan eñëñenax bëmaýe bëñ, Pol do gë Barënabas. ³ Barikan mbañ nëka bani na gër Ikoñom. Axwën an xayaxën bano mëñ xemëxaxën bani epemëran ed end Kaxanu el gë anjiý këm. Yama Axwën an ga babi yëlënd nde oyekax orexëm ol mëñ bani rixënënd becarax do gë becërecaxik eni nangëraxën bela bën mëne end këni reyand eñ dal dëñ ex. ⁴ Ata angol añ dëk xucarëra këbi: bëjo bar këni gë Bêšëwif bën, bëjo gë Pol do gë Barënabas, oparëxanda ok. ⁵ Bêšëwif bën, gë bër ax gi ex na Bêšëwif bër bar bani bën, do gë bëlëngw bërebën bën xetan këbi enëbi mereli Pol gë Barënabas do enëbi pëtëra gë oxaý xali eni cës. ⁶ Barikan bën ga wata këni eño, hër këni gër bangol band ebar ed Likawoni: gër Lisëtër, gër Derëb, do gër band ler ler. ⁷ Fën femërax bani bëte Atëfëtan and Yesu añ.

End Pol do gë Barënabas gër Lisëtër eñ

⁸ Gër angol and Lisëtër, ala hi baxëna arëgobo, mondako rëw bano do elod axo yexëra bana. ⁹ Ata akey amat këño baxëtënd Pol ga këbi felëra end Kaxanu eñ. Pol ga fab këño ala ajo, wat ko mëne axor ko xor exo pak gayik axwëta xwëta këño Kaxanu. ¹⁰ Ata xeý ko: «Wëj kanil!» Atañ xani ko xwiriš ala ajo do ko yexërand. ¹¹ Ga wat këni er ri baxo Pol in, amëxwër añ xeý këni gë eyeyan edebën: «Bangoc wa nëngwëtawëk bela do fedaw këni gër ndebi ro.» ¹² Ata nëngwët kënëbi omac ok: Barënabas këno wacënd Sës do Pol Erëmes gayik mëñ bax yeyanënd. ¹³ Ata ga bax edaš ed Sës el ler angol, alaš an ýañëndëraw këbi gë opëtëfët ogaš do lasëgu këbi na gër ebët ga ýandi këbi mëñ gë amëxwër añ enëbi ñašën šadaxa Barënabas gë Pol.

* **13:47** 13.47 Esayi 49.6 * **13:51** 13.51 Axwën Yesu fel babi oparëxanda odexëm ok eni pepend obar od lëkak gër osapar orebën oñ gër ed këni ñëp bela bën enëbi baxët in.

14 Oparëxanda ok and wël këni eņo aņ, ñes këni banjëm bandebën baņ, w̄ara këni mërëxand ir amëxwër do kënebi rend bela bën: 15 Lawo bën inew̄a kën rixënënd eņo? Biyi bête bela fo hi këmi ang wën ak, ami gi ex na de bangoc. Er yow këmi mun nangën Atëfëtan aņ, en dapaxën bebër gë ofëcak këm bëjo, do eno calexënënd Kaxanu, mëņ ar gë aniyān an, mëņ ar rik orën gë ebar an, mëņ ar rik angwëngw aņ do gë dek bebër ex polo an. 16 Akarëk aņ, Kaxanu aseb seb babi dek bela bën eni dind enëng kala ang këni yëland ak. 17 Barikan axo teb bana, emasinayan el paß gë benjekax bënd këbi rinënd bela beņ. Gako wën ayël këņun yëlënd tēb in, gë eyamb ed kën xanand gë ekol el, do gë onënga ol gër owëkw orewën. 18 Gë ojaŵ fo xor banëbi bela bëjo gë end bani yeyanënd eņ, xali seb këni eņaşën şadaxa el. 19 Ata ga ñatëgu këni Bëşëwif bër gër bangol band Aņëcoş do gë Ikoņom bën, şoñ kënebi bër gër Lisëtër bën enëbi pëtëra. Ga fëtëra këno xali Pol, xëx këno do necët këno angol aņ, ga bani yëland anëka şës ko. 20 Barikan ga xeta këno bësëfan bën, xani ko, do baka ko gër angol. Ga xeyëk, Pol gë Barënabas sëfër këni ond gër angol and Derëb eņ.

End Pol gë Barënabas gër Aņëcoş ir gër Siri eņ

21 Ga faŷ këni epemëra ed Atëfëtan el na gër angol aņo, do ga ri kënebi bëranjëm bësëfan bër Yesu, Pol do gë Barënabas baka këni end bangol band Lisëtër gë Ikoņom eņ, do kwël w̄aŷix këni gër Aņëcoş. 22 Ata xemëndërax kënebi tar fëña in bësëfan bën do xara kënebi eni kemënali ekwëta ed Axwën el. Fel kënebi mëne ar w̄ak end Yesu an, ax mënd ex na exo dıl gër owun or Kaxanu toro këm. 23 Pol gë Barënabas sanan kënebi bëlëngw gër bamara bandebën do ga ñata këni etiŵi el, şalen kënebi. Do damana eni yexën seb kënebi gër otaxan Axwën ar xwëta këno an. 24 Ga xucak eņo, ye këni cangët ebar Pisidi el do ñat këni gër ed Paņëfili. 25 And femëra këni eyeyan ed Kaxanu el gër angol and Perëş aņ, şëlx këni gër Atali, ler gër bëņa ir angwëngw. 26 Fën wëdëx bani kulun in, do baka këni kwël gër Aņëcoş, gër ed xaran banëbi oyekax or Kaxanu ol damana eni yexën gër andiyen and riw bani. 27 Ga ñat këni, bar kënebi Amara aņ, do sëfëtandëra kënebi dek er ri ko Kaxanu paß gë bën in do ang fërëtën këbi ebët el bër ax gi ex na Bëşëwif bën eno kwëta Axwën Yesu. 28 Ata mbaņ nëka bani na gë bësëfan bër hi bax na bën.

15

End apeda and gër Yerusalem eņ

1 Bela xaniw baxëna gër ebar ed Yude do yow këni gër Amara and gër Aņëcoş. Ata ga kënebi sëyalira bëmaŷe bëņ këni rend: «Angëmëne wën anun kac ex na, ang rëpëk gër acariya and Moyis ak, an kor na en pex.» 2 Ga ñëp këni eņo Pol gë Barënabas, şampëre këni xali gë bëjo. Xetan këbi dek Amara aņ enëbi dawën Pol gë Barënabas gë bëmaŷe bëndëmar eni ye eni wëlëregu gë oparëxanda ok do gë bëlëngw bën yaņ gër Yerusalem. 3 Ata bër gër Amara bën yëlëra kënebi bërolawën bën er bax eni yambëxënd gër damana in. Ga ye këni xuca end ebar ed Fenisi do gë ed Samari eņ, këni reyaraxënd end bela bër ax gi ex na Bëşëwif bër xwëta baņo Axwën eņ. Do dek bëmaŷe bënd bax wël eņo bëņ mbaņ babi nëngandërand. 4 Ga ñat këni gër Yerusalem xaca kënebi Amara aņ, gë oparëxanda ok, do gë bëlëngw bën. Ata bërolawën bën sëfëtandëra kënebi dek er ri ko Kaxanu paß gë bën in. 5 Barikan ga xani këni na bër enga end Ofariseņ od w̄a bax end Yesu bën, këni rend: «Kacëlenëbi de bësoşan bër ax gi ex na Bëşëwif bër ex bësëfan bën do pelinëbi eni tëfënd acariya and Moyis aņ.»

6 Ata oparëxanda ok gë bëlëngw bën barër këni eni ketën endey eņo. 7 Ga fëtëk ongeŷër, xani ko xwiriş Piyer ko rend: «Bëmaŷe anang nang kën mëne wëno Aşëwif

yata ke Kaxanu elod gër ÿanar eni wëlxën gër etëÿ edam Atëfëtan and Yesu aŋ bër benëng becëxe bën. Abaxët këni baxëtënd Atëfëtan aŋ do këni wãnd. ⁸ Do Kaxanu, mëŋ ar kë nangënd er ex gër emëkw ed ala in, areya reya ko mëne bër ax gi ex na Bëšëwif bën aŵa wã këni, ga yël këbi Angoc Amënëk aŋ ang yël këbo biyi ak ebo masinaxën mëne abi cus ex na. ⁹ Epitëndër axo di ex na ed gë biyi do gë bën, gayikako awënën wënën ko owëkw orebën oŋ ga xwëta këno, epitëndërend ed gë biyi gë bën ax bo ex na. ¹⁰ Awa gërëgako, inewã këno ÿanaxënd Kaxanu ga kënëbi nëyalind ako bësëfan bën oxadac or sëkwan këne biyi gë bëxarëk bërebi ol? ¹¹ Ecëñëxët këren di de gayikako biyi gë bën paß gë oyekax or Axwën Yesu ol wã këne mëne afex fex këne.»

¹² Ata šësinara këni dek ang barërëgu bani ak. Baxët kënëbi Barënabas gë Pol ga këni reya becarax gë bërëcaxik bend ri ko Kaxanu beŋ paß gë bën gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif. ¹³ And šësina këni aŋ, Šak re ko: «Bëmaÿe, baxëtine! ¹⁴ Simoŋ areya reya ko mëne aňanar sana këbi Kaxanu bër kë hi bulunda ir owac orexëm bën. ¹⁵ Ata end reya ko eŋo moped fedëk gë end re këni bëlaŵënel eŋ. Ga ÿëgw këni mëne Kaxanu rek:

¹⁶ “And kë nekana aŋ, abakaw këme bakaw.

Axanin këme xanin aner and Dafid and wëcëk aŋ.

Axanin këme xanin bameŋ band wëcëk baŋ

¹⁷ Mëŋ këne šalaxën wëno Axwën an bela bër bayik bën, Iyo dek benëng bend bela bend kë šalend gër owac oram.

Mondako re ko Axwën aŋ,

¹⁸ mëŋ ar rik beÿ bër hik monang elod din ir din beŋ*.”

¹⁹ «Wëno cëŋ er ÿapan ke mëne kërenëbe cëndën ex na bër ax gi ex na Bëšëwif bër këŋo šalend Kaxanu bën. ²⁰ Barikan ñëgwën bene kayëta eni nangaxën mëne afo eni kwëÿëtand bemuyaraxik bend olaß beŋ, gë asëk alakirand fo in, gë eyamb ed owacar or šësëk ŋaşërëxe ol, do gë eyamb ed oşat el. ²¹ Bela bën wa elod akarëk aŋ awël këni wëlënd acariya and Moyis aŋ ga këni femërand angol kala yatir akey and eteyëta gër baciw bacaleya bandebi.»

End kayëta ir benëng becëxe eŋ

²² Ata oparëxanda ok gë bëlëngw bën do dek Amara aŋ xetan këbi enëbi tana na gër ndëbën bër kënëbi lawën gër Aŋëcoş eni tëfër gë Pol do gë Barënabas. Ata sana kënebi bëmaÿe bënd fëß kënebi: Yud, ar nëngwët bano Barësabas an do gë Silas. ²³ Fëxwën kënebi kayëta ir ÿëgw bani mondako: «Biyi bëmaÿe bëndewën beŋ, gë oparëxanda ok, do gë bëlëngw bën, këŋun šëmand wën bëmaÿe bënd ax gi ex na Bëšëwif, wën bër ex gër Aŋëcoş do gër owar Siri gë Silisi bën. ²⁴ Awëlati wëlati këmi mëne në end osëyali or bela bër gër ndëbi ro wëlandëraxën këŋun gër owëkw orewën, xarak biyi amëni dawënëli ex na. ²⁵ Mëŋ ex, biyi ÿapanëli këbo mëne aye yek mëni tana bela bër këmëni lawënëli eni tëfërëli gë Barënabas do gë Pol, bën bër ex bëmaÿe bënd pëlot gër ojomb odebi beŋ. ²⁶ Bën lëxwayak në end owac or Axwën arebi Yesu Kërisët. ²⁷ Awa Yud do gë Silas lawënëli këmëni, gër etëÿ edebën kën wël end ÿëgw këmi gër kayëta eŋ. ²⁸ Enimin Angoc Amënëk aŋ do gë biyi ÿapanëli këbo mëne bayil ex er ÿapëk in fo, këremun dëbin na edëb ecëxe. ²⁹ Mëŋ ex, kwëÿëtayindën ÿas er owacar or kënebi ŋaşënd gër olaß eŋ, gë eyamb ed oşat el, gë ÿas er owacar or šësëk ŋaşërëxe eŋ, do gë asëk alakirand fo in. Beŋo kën seß. Bon šëma këmun.»

³⁰ Bërolawën bën ye këni ond gër Aŋëcoş oŋ. Ga ŋat këni, wac kënebi bërëwãk bën do fëxwënëx kënebi kayëta in. ³¹ And fën këni kayëta aŋ, nëngandëra këbi xali gayik er ÿëgw këni in axem xemën babi gër ekwëta. ³² Yud gë Silas bër ebax

bën dëŋ bëlawënel, xemëndëra kënëbi bëmaÿe bën gër ekwëta gë eyeyan ed mbaŋ. ³³ Ga xeyëra këbi na gër Anëcoş, felar këni gë onënga fo gë bëmaÿe bën eni bakaxën gë emëkw eyemax gër bër lawënegu babi. ³⁴ [Barikan, Silas sana ko exo bayi na gër Anëcoş.] ³⁵ Mondako xeyëra babi Pol gë Barënabas na gër Anëcoş. Ata bën gë bëlëngw bëşëxe bëranjëm asëyalira banëbi asëyalirand Amara aŋ eyeyan ed Axwën el do afemëra bani femërand bëte Atëfëtan andexëm aŋ.

End d'amana ixinëm ir Pol eŋ

³⁶ And xucak bakey aŋ, Pol fel këŋo Barënabas: «Nënga bëye tan bëmaÿe bën dek gër bangol band sëfëtaraw ke end Axwën eŋ, ata ke nange ba mondake hi këni.» ³⁷ Ata Barënabas ÿandi këŋo eŋo mëlali Şaŋ ir nëngwët bano Marëk. ³⁸ Eno mëlali ar şapaya bax elod gër ebar ed Paŋëfili an, ar ÿaŋëta babi gër andiyen andebën an, Pol aŋo ŋapan bana. ³⁹ Gë endey eŋo mbaŋ xucar babi, ata şapër këni. Barënabas ye këni gë Marëk ond gër ebar ed Şipër oŋ. ⁴⁰ Pol sana këŋo Silas, bëmaÿe bën ga xarandëra kënëbi oyekax or Axwën ol, kwël ye këni. ⁴¹ Ye këni cangët ebar ed Siri el do gë ed Silisi el. Bër gër bamara bën banëbi xemëndërand gër ekwëta.

16

End Pol do gë Timote eŋ

¹ Ata Pol ŋat ko gër angol and Derëb do xucax ko gër and Lisëtër. Fën sëkëx këno asëfan ar Yesu ar bano wacënd Timote. Nëm Aşëwif ebaxo, do sëm Agërek. ² Bëmaÿe bënd gër Amara and gër Lisëtër bën, do gë bënd gër and Ikoŋom bën, areya bani reyand mëne Timote ar şenene ex. ³ Ata Pol ÿandi këŋo exo gi ar enga endexëm. Xac këŋo në end Bëşëwif bër lëg bax gër ebar elo eŋ gayik bën anang nang bani mëne sëm ir Timote Agërek ebax. ⁴ Pol gë bër enga endexëm bën këni yexërand gë angol gë angol. Bend re këni oparëxanda do gë bëlëngw bër gër Yerusalem bën banëbi sëfëtarand bësëfan bën eni tëfaxën. ⁵ Do bela bër gër bamara bën kwël bani xemërand gër ekwëta do bani ÿëmbërënd gë akey gë akey.

End lakeli ir Pol eŋ

⁶ Angoc Amënëk aŋ aŋo teb bana Pol exo pemëra eyeyan ed Kaxanu el gër ebar ed Asi. Ata mëŋ gë bër enga endexëm bën ye këni cangët ebar ed Fërişi el do gë ed Galasi el. ⁷ Ga ŋat këni ler gër ebar ed Misi, xacërax këbi eni ye gër ed Bitini, bari Angoc and Yesu aŋ abi teb bana eni ye. ⁸ Xucax këni gër ebar ed Misi, do şëlx këni gër Tërowas, gër bëŋa ir angwëngw. ⁹ Ata gëmëd, Pol wat këŋo në lakeli ala ar lëg bax gër ebar ed Masedëwan ga këŋo xara: «Këla, yow ir ebar ed Masedëwan in, eyëbo dëca!» ¹⁰ Gë lakeli ir Pol ijo fëni këbo mëne Kaxanu anëka ÿandi këŋo mëni nangën Atëfëtan and Yesu aŋ bela bër gër ebar ed Masedëwan bën. Ataŋ şala këmi ang këmi ri mi yexën fën ak.

End Pol do gë Lidi eŋ

¹¹ And xani këmi na gër Tërowas aŋ xuca këmi gë kuluş in şëw, ond gër Samotëras oŋ do ŋat këmi në ecan ijo gër Neyapolis. ¹² Na xani këmi do xuca këmi ond gër Filip oŋ. Angol and Filip aŋ hi bax atëm and gër ebar ed Masedëwan aŋ do xwën bani Bërom bën. Fën xeyërax babo. ¹³ Ata yatir akey and eteyëta, şan këmi angol aŋ, do ye këmi ler në lar, gër ed yëla bami fën këni şalend Bëşëwif bën. Ga ÿëpa këmi, felëra këmëni end Kaxanu eŋ bësoxari bër fedër bax bën. ¹⁴ Do asoxari hi bax na na do bano wacënd Lidi, afan ar banjëm bambarax, ar baŋo şalend Kaxanu, do ar xaniw bax gër angol and Catir. Gë obal osëm baxo baxëtënd gayik Axwën an fëdëtën baŋo onden oŋ. Ata wã ko er baxo sëfëtënd Pol in. ¹⁵ And wã këni do buyi kënëbi mëŋ gë bër ekun edexëm aŋ, wac këbo do re ko: «Angëmëne ayëla yëla kën mëne

enim xwëta këmo Axwën an, ñatëne gër ndebi xali yatir kën xuca.» Mondako nëÿali babo xali wã këmi.

End Pol do gë Silas gër epëra eñ

¹⁶ Akey amat ga këmi ye gër ed këmi şalerand, fed këmi gë endënaŵ end lil baño angoc and oşaki. Aşakin babi şakinënd bela bën do bano şotëraxënënd kodi ir mbañ bëxwën bërëxëm bën. ¹⁷ Ata ga këbo sëfa, biyi do gë Pol, ko xeÿënd: «Bela bëjo bëriyenin bër Kaxanu, mëñ ar hik yañ gër orën exëni, fëña ir Apexa in kënun nangënënd.» ¹⁸ Mondako ri baxo bakey bandanjëm. Ata ga xeñ këño Pol fel këño angoc añ: «Ga re këme gër owac or Yesu Kërisët, canël gër endënaŵ eño.» Atañ şan ko angoc añ.

¹⁹ Ga wat këni bëxwën bër endënaŵ eño bën mëne ax bo na ga këno şotëraxën, sëra kënebi Pol gë Silas, do wëla kënebi gër yangana ir angol enëbi kitix bëlengw bën. ²⁰ Ga ñateli kënebi gër bëxiti re këni: «Bela bëjo kë wonjonënd angol andebi añ, Bëşëwif exëni ²¹ do kënebi sëyalirand bela bën bacariya band ax ñap ex na ene wële do ene tefe biyi bër hi këne gër owun or Rom bën.» ²² Ata amëxwër añ wërinaw këni bëte, bëxiti bën fel kënebi enëbi cudëtëra Pol gë Silas do enëbi ceŵëra. ²³ Ga şëwëra kënebi xali xurik, wëla kënebi gër epëra do fel këno anëkona an ebi titinalind aye. ²⁴ Ata ga wël ko eño, anëkona an wëla këbi lengwe lëf gër epëra do fokeli ko osapar orebën gë osëx osibax.

²⁵ Emëf ekarëk el, Pol gë Silas këni şalend do këno yasënd Kaxanu, bandepëra bañ kënebi baxëtënd. ²⁶ Ata ñatëguk bërëxadët andëgël and ebar: edëda ed aciŵ and epëra el, şangënak, atañ na dëñ, dek owët oñ fërëtararak, do ogweyele-gweyele od fokëraxën banëbi bandepëra ok xotirak. ²⁷ Anëkona an nëngëta ko, and wat ko owët wafërëluñ añ, reg ko duxuma in gër acëmar. Exo dawaya ñandi baño ga baxo yëland anëka hër këni bandepëra bañ. ²⁸ Nand exo kwëşaya na xeÿëgu ko Pol: «Ali, kërey kwëşaya na, biyi dek ro bayi këmi.» ²⁹ Ata anëkona ar bandepëra an xaraw ko lambo. Hërëgu ko lapaya ko mo poxi gër osapar or Pol gë Silas do ko rëgënd anjiÿ añ. ³⁰ Nécët këbi fac wëkax këbi: «Bësoşan, inewã këme ri me pëxaxën?» ³¹ Pol bën yaka këño: «Kwëtalo Axwën Yesu, ata kën fex wëj do gë ekun edey el.» ³² Felëra kënebi end Axwën eñ mëñ gë bër ekun edexëm bën. ³³ Kwël gëmëf fo wëla këbi anëkona ar bandepëra an do xorax këbi ed sembaÿëra bani el. Ata Pol gë Silas buyi kënebi mëñ gë bër ekun edexëm bën. ³⁴ Wëla këbi yañ gër iciŵ indexëm do lëbax këbi. Anëngandëra nëngandëra babi end ga wã këni end Kaxanu eñ mëñ gë bër ekun edexëm bën. ³⁵ Ga xeyëk, bëxiti bën lawën kënebi ocorođa eno pel anëkona an ebi tebët bela bëjo. ³⁶ Anëkona an ñateli ko endey eñ gër Pol, re ko: «Bëxiti bën ga re këni mun tebët. Awa gërëgako canin eñ ye gë emëkw eyemax.» ³⁷ Barikan Pol yaka këbi ocorođa ok: «Yama ga şëwëra kënebo wat-wat gë bela nde damana enëbo përaxën kitirëxe biyi bër xwën këbo owun or Rom bën do ñandi këbi enëbo tebët yir. Yowëlexëni bën dëñ enëbo tebët.» ³⁸ Ocorođa ok ñateli këni eyaka elo gër bëxiti. Ata yëdara këni ga nang këni Bërom exëni. ³⁹ Yow këni, wëka këni mëne Pol gë Silas enëbi teban. Ata kwël sebët kënebi do xara kënebi eni can angol añ. ⁴⁰ And şan këni gër epëra añ, wãÿi këni gër iciŵ ind Lidi. And wat kënebi bëmaÿe añ, xemëndëra kënebi do kwël ye këni.

17

End Pol do gë Silas gër Tesalonik eñ

¹ Pol gë Silas ga këni ye, xuca këni ir owar or Amëfipolis do gë Apolini in ñataxën këni gër Tesalonik, gër ed hi bani Bëşëwif bën gë aciŵ acaleya. ² Ata ang wër baño ak, Pol ye ko gër cale. Akey and eteyëta kala xali sëkëk ođoxo otas, bani xanarërand

bend rek Oñëgw Omënëk beŋ gë bela bër bax barërëgund na bën. ³ Afelëra babi felërand ebi pëni mène Afexën an asoro bax exo toro xali eno daw, barikan exo kani gër ecës. Are re baxo bête: «Do Yesu ir këmün sëfëtand ijo, mëŋ ex Afexën an.» ⁴ Ata Bëšëwif bërëmar do gë bësälek bër ani gi ex na Bëšëwif bëränjëm xor kënëbi wã këni end Yesu eŋ, do sëf kënëbi Pol gë Silas. Awã wã bani bête bësöxari bër gapak bëränjëm. ⁵ Barikan ga yakëraxi këbi na Bëšëwif bërëmar, bar kënëbi bësëxwëpëtaxik, bëmëxwër bëmëxwër gër opëña xali wonjok angol aŋ. Bela bëjo ye këni gër iciw ind Yasoŋ gër ocal od Pol gë Silas enëbi mëla gër ed barërëgu këni do enëbi kitix. ⁶ Ga nema kënëbi, sëra kënëbi Yasoŋ do gë bëmaŷe bëndëmar, wëla kënëbi gër bëmün bend gër angol do ga kënëbi lëxw këni rend: «Bër wëlëk dek ebar bën yowëk gër angol andebi ro, ⁷ do Yasoŋ xwëtaya këbi. Bela bëjo dek kë rend mène ar këno wacënd Yesu an ex emun endebën eŋ mëŋ bayik ani pëbënd na bacariya band Sesar baŋ.» ⁸ Eyeyan elo, wëlëk onden ond bela bër barërëgu bax na bën do gë ond bëmün oŋ, nang këni mène endey eŋo ecëmuk dëŋ ex. ⁹ Enëbi tebëtaxën Yasoŋ gë bër sëra banëbi gë mëŋ bën, afo ga nęcët këni kodï.

End Pol gë Silas gër Bere eŋ

¹⁰ Bëmaŷe bëŋ fel kënëbi Pol gë Silas eni naŷa gëmëd do kwël eni ye gër Bere. Sam ga ñat këni, lil këni gër aciw acaleya and Bëšëwif. ¹¹ Bëšëwif bër gër Bere na bën nënga babi onden oŋ nëmëc gë bër gër Tesalonik bën. Bën ataŋ gë obal osëm bani baxëtënd eyeyan ed Kaxanu el. Key yo key bani wëkarënd end Oñëgw Omënëk od bani fënënd eŋ eni kamanaxën ba er kënëbi felënd in go dëŋ ex. ¹² Ata mbaŋ hi bani bela bër wã bax end Yesu bën. Na fo bani bësöxari bögërek bër gapak do gë bësöšan bëränjëm. ¹³ Barikan and nangëgu këni Bëšëwif bër gër Tesalonik aŋ mène Pol në pelëraŋi end Kaxanu eŋ gër Bere, yow këni enëbi coñ bela bën eno takëreli. ¹⁴ Ata bëmaŷe bëŋ naŷali këno ataŋ Pol exo ye gand bëŋa ir angwëngw, barikan Silas do gë Timote bayi këni na. ¹⁵ Bër laŋëta baŋo Pol bën wëla këno xali gër angol and Aten. Ata ga këni wërëšëta, Pol lawën këbi enëbi pelëx Silas gë Timote eno tefëgu ataŋ ataŋ.

End Pol gër angol and Aten eŋ

¹⁶ And babi šëninnd Silas gë Timote gër Aten aŋ, Pol wëlandëra këŋo gër onden ondëxëm ga ko wat angol aŋ yer olaš fo. ¹⁷ End Kaxanu eŋ bani xanarërand gë bela bën: gë Bëšëwif bën do gë bësälek bën, gër aciw acaleya andebën, do key yo key gë bër bani fedëra gër yangana ir angol bën. ¹⁸ Fed këni akey amat Pol gë bësëyali bër bend Epikur bën, do gë bër bend Sëtöyi bën, këni xanarërand. Ata bërëmar aŷëkar bani wëkarënd: «Ine ko rend ar xorëk eyeyan ajo?» Bëjo yaka këni: «Ajo er këbo wëndanënd mène bend cale ind bangoc banangërëx ko femërand.» Enimin Pol end Atëfëtan and Yesu eŋ do gë end ekani ed gër ecës eŋ babi sëfëtandërand. ¹⁹ Ata wëla këno Pol gër bëlëngw bër bax fedërënd gër Ayeropaš. Ga ñateli këno wëka këno: «Axor nde këmi xor biyi mi nang osëyali oxašax or këyëbi sëyalirand bela olo? ²⁰ Bend këmi wëlelind beŋo mocaraxi šaraxik. Awa biyi aŷandi ŷandi këbo de mi nang er ex in.» ²¹ Er bani xwëndand Bëhaten bën do gë bëliyer bën eyeyandëran do gë ebaxët ed bend kë ñatëgund na gër angol fo.

²² And xwëša ko Pol mërëxand gër Ayeropaš aŋ, re ko: «Wëno er wat këme mène wën Bëhaten bën, mbaŋ këŋun balënd end cale eŋ. ²³ Ga këme yexëra gër opëña od angol andewën, awat wat këme angëb gë oñëgw od rek: “Kaxanu inangërëx xwënëk!” Awa wëno end Kaxanu inangërëx ir këno šalend ijo eŋ yow këme mun tefëtan. ²⁴ Kaxanu ir rik ngwën do gë dek bebër ex gër ngwën bën hik Axwën ar orën gë ebar an. Mëŋ axo dëgënd na në faciŷ bacaleya band bay këni bela. ²⁵ Mëŋ ala aŋo dëband na, ala aŋo dinënd na ŷeŷ. Mëŋ kë yëlënd aniyän aŋ, gë onjën oŋ,

do gë beÿ bën dek. ²⁶ Mëŋ ri këbi paß gë ala abat dek benëŋ bend bela beŋ. Mëŋ fitëndërek bapaxëd baŋ, yël këbi bela bën eni dëgëra ebar el dek do xer ko ed kē sël olëg orebën el. ²⁷ Mondako ri ko Kaxanu ebi kacëraxënënd bela bën ocal odexëm ok, do angëmëne awënd wëndëk eno nambanënd, xarak abo ŋawëtax na biyi bela bën. ²⁸ Paß gë Kaxanu këne liyande, këne şangënarande, do hi këne bela. End këme rend eŋo bëyul bërewën bën dëŋ are re këni: “Biyi bëte obaş orexëm hi këne...” ²⁹ Awa gayikako bër nëŋ ir Kaxanu hi këne, ax ŋap ex na enëŋo mëndinalinde gë kaŋe, gë kodî ba gë ekaÿ. Bëbijo dek ala an kē wëdënd gë orenik orexëm ol exo di edaş, xarak edaş el ax gi ex na Kaxanu. ³⁰ Gër ŋanar Kaxanu aseban babi sebanënd beŋo dek gayik bela bën abani nang na bend bani rind beŋ. Barikan gërëgako benëŋ beŋ dek këbi wăcënd eni nëŋgwët ola orebën ol. ³¹ Gayikwa asana sana ko akey and yatir këbi xiti ebar el dek gë or şenene ol paß gë ala ar yata këŋo an. Bela bën dek wăsin këbi mëne ari ko ri eŋo, and xanin këŋo ala ajo gër ecës aŋ.»

³² And wël këno Pol ga ko yeyan end ekani ed gër ecës aŋ, bërëmar këno lëşënd, bëjo këni rend: «Awa gwëre mi baxët bëte akey acëxe.» ³³ Ata Pol seb këbi na, ye ko kwël. ³⁴ Barikan bërëmar sëf këno do wă këni end Yesu eŋ. Şëf gër bër wă bax bëjo hi bani: Deni, alëŋgw abat ar gër Ayeropaş, gë asoxari ar bano wăcënd Damaris an do gë bela bëşëxe.

18

End Pol gër angol and Koreŋët eŋ

¹ Ga xucak eŋo, Pol ŋawëta ko angol and Aten aŋ do kwël ye ko gër Koreŋët. ² Sëkëx këŋo ar këno wăcënd Akilas, Aşëwif ar rëw bano gër ebar ed Poŋ. Ecede ŋatëgu bani gë alindaw Përisil ga xaniw këni gër ebar ed Itali. Këlod, emun etëm eŋ, re bax mëne Bëşëwif bën dek eni dëxëta na gër angol and Rom. Ata Pol lëkër këni gë bën. ³ Ga bani rind andiyen amat bën dek, Pol ye ko lëgëx këni në er ebat: bëban bër baner hi bax.

⁴ Akey and eteyëta kala, Pol do gë bela bën axanar bani xanarënd gër aciw acaleya, do axor babi xorënd eni ma end baxo femënd eŋ Bëşëwif bën do gë bër benëŋ becëxe bën. ⁵ And ŋatëgu këni Timote gë Silas ga xaniw këni gër ebar ed Masedëwan aŋ, Pol yëlaya ko wayët gër edeyaran ed end Kaxanu. Awasin babi wăsinënd kerët Bëşëwif bën mëne Yesu ex Afexën an. ⁶ Barikan Bëşëwif bën aşirëra bano şirërand ga babi xeyënd eno baxët. Ata Pol ŋëŋëra ko banjëm bandexëm baŋ do fel këbi: «Wën kē wën angëmëne an pex ex na, wëno cëŋ Kaxanu axe nëpëd na. Awa gërëgako bër ax gi ex na Bëşëwif bën fo këmëni ŋana mëni pelërand.» ⁷ Ga xani ko na, ye ko kwël gër iciw ind ar këno wăcënd Titiyos Yusëtos, ar bano şalend Kaxanu do lëg baxo ler gër aciw acaleya. ⁸ Barikan Kërisëpos, alëŋgw ar aciw acaleya an, gë ekun edexëm ak dek, wă bani end Axwën eŋ. Do Bëkoreŋët bëranjëm bër baŋo baxët Pol bën wă këni end Axwën eŋ. Ata Pol buyi këbi.

⁹ Akey amat gëmëd, Axwën an şanayaxën këŋo Pol në lakeli do fel këŋo: «Pelërayindëbi bela bën, kërey yëdara na bëte kërey cësina na! ¹⁰ Mbaŋ yëmb këni gër angol aŋo ro bër xwën këmëni bën. Wëno ki nëkonand, do ala axi tëra na exi dixëra.» ¹¹ Ata Pol yëpa ko iniy gë opacaw ocongibat na gër Koreŋët do këbi sëyalirand bela bën eyeyan ed Kaxanu el.

¹² And hi ko Galiyoŋ gofërëner ir gër ebar ed Akayi aŋ, Bëşëwif bën wëlër këni eno mereli Pol. Ga sëra këno, wëla këno gër aciw and kiti ¹³ do këno nagaşandërand: «Ajo ang këbi sëyalind bela eno calend Kaxanu ak alandar landarëk gë ang rek acariya andëbi ak.» ¹⁴ Damana exo yeyanëgu Pol, Galiyoŋ yaka këbi: «Kido etëmbak, ba amena atëm ri baxo ala ajo, abuŋa buŋa dome mun baxët wën Bëşëwif bën ang

ÿapëk ak. ¹⁵ Barikan angëmëne ecampëre ed osëyali, ba ed omac, ba end acariya andewën, eño endewën fo ex. Wëno dëñ xey ke me gi axiti arewën.» ¹⁶ Ata wãÿ këbi eni can na gër aciŵ and kiti. Bën dëk busëtaxën këno Sosëten, alëngw ar aciŵ acaleya an. ¹⁷ Ga sëra këno xëmëra këno na gër yangana ir aciŵ and kiti, bari Galiyon año bal bana eño.

End Pol gër angol and Añëcoô eñ

¹⁸ Ga xucak eño, Pol ÿëpa ko na gër Koreñët xali nëkak. Akey amat, ga fela këbi bëmaÿe bëñ sëfër këni kwël gë bër gë ašan mëne ngëñ Përisil do gë Akilas ond gër ebar ed Siri oñ; gë kuluñ yex bani. Egor êk bano Pol gër angol and Sañëkëre gayik abañaya bañaya baxo. ¹⁹ And ñat këni gër angol and Efes añ, Pol seb këbi bër enga endexëm bën. Ga lil ko gër aciŵ acaleya këbi felërand end Kaxanu eñ Bëšëwif bën. ²⁰ Ata bën wëka këno eño keyëra na gër ndebën. Barikan mëñ ga ñëp ko, ²¹ re ko: [«Afo me gixeli gër ofëna or kë ñatëgund gër Yerusalem]. Abaka këme bakawëd angëmëne aŵa wã ko Kaxanu.» Ga xani ko na gër Efes, ²² ye ko gë kuluñ in xali gër Sesare. Hatëx ko yañ gër Yerusalem ebi cëmax bëmaÿe bënd gër Amara bëñ, do šëlañëx ko gër Añëcoô.

End d'amana isasën ir Pol eñ

²³ Pol ga xeyëra këño na gër Añëcoô, xuca ko kwël do këbi sëfërand bësëfan bën ebi kemën gër ekwëta. Ga ÿana ko gër ebar ed Galasi ñatax ko gër ed Fëriši. ²⁴ Ašëwif ar rëŵ këno gër angol and Alekësandëri ñatëgu bax gër Efes, do bano wacënd Apolos. Mbañ xam baxo eyeyan el do sëya baxo bëte mbañ Oñëgw Omënëk ok. ²⁵ Aye sëya baxo ang këno sëfënd Axwën ak do gë emëkw el dëk baxo yeyanënd. Šenene baxo sëfëtënd end Yesu eñ, barikan xobuyi or Šañ Batis ol fo nang baxo. ²⁶ Poyoma baxo reyarand end Yesu eñ gër aciŵ acaleya. Ga wël këno Përisil gë Akilas, sëfër këni gër ndebën do felërax këno eño pëni šenene ang këno sëfënd Kaxanu ak. ²⁷ Ata Apolos ga ÿandi këño exo kuca ond gër ebar ed Akayi oñ, bëmaÿe bëñ fel këno exo kemëna do ÿëgwën kënëbi kayëta bësëfan bër fën bën eno kacax aye. And ñat ko añ, paß gë oyekax or Kaxanu ol mbañ rëcarax babi bër wã bax bën. ²⁸ Poyoma babi xorënd Bëšëwif bën and këni šampëre añ. Gër Oñëgw Omënëk babi wãsinënd mëne Yesu ex Afexën an.

19

End Pol gër angol and Efes eñ

¹ And hi baxo Apolos gër Koreñët añ, Pol ye ko, osënd osënd fo, cangët ebar ed Asi el, ñataxën ko gër Efes. Fën ga fedëx këni gë bësëfan, ² wëka këbi: «Wën ašot nde šot këno Angoc Amënëk añ and wã këno Yesu añ?» Yaka këno: «End Angoc Amënëk exëna eñ, biyi elod ami wël ex na dëñ.» ³ Wëka këbi bëte: «Xobuyi or fe wa buyi kënun?» Yaka këni: «Xobuyi or Šañ Batis ol.» ⁴ Ata re ko Pol: «Bela bën anëngwët bani nëngwëtënd ola orebën ol, ebi buyixën Šañ Batis. Afel babi felënd eno kwëta ar këño sëfëgund an, mëne ngëñ Yesu.» ⁵ Ga wël këni eño, buyi kënëbi gër oŵac or Axwën Yesu. ⁶ Pol ga šalen këbi mokwëtan otaxan ok, ÿëmëra këni gë Angoc Amënëk añ, ata ÿana këni këni yeyanënd ang bëlaŵënel fo. ⁷ Er hi bani imëxwër ind bela epëxw gë bëxi.

⁸ Ata Pol aye baxo yend gër aciŵ acaleya and Bëšëwif, gër ed babi felërand kerët xali opacaŵ otas. Do axor babi xorënd eni ma end owun or Kaxanu eñ. ⁹ Barikan Bëšëwif bërëmar oŵëkw orebën oñ xemën bani do këni ñëpënd. Ado ayepën bani yepënënd Cale ind Axwën in, gër ed këni barërëgu amëxwër. Ata ga ñawëta këbi Pol, nëcët këbi bësëfan bën, do këbi felëraxënd key yo key end Kaxanu eñ gër lekol

ir ar bano w̄acënd Tiranos. ¹⁰ Mondako baxo rind Pol xali n̄kak b̄eniy b̄eki. Ebar ed Asi el dek w̄el k̄eni eyeyan ed Axw̄en el: hik B̄ēs̄ewif, hik b̄er ani gi ex na B̄ēs̄ewif. ¹¹ Ata Kaxanu ko rind paḅ ḡe otaxan od Pol ok becarax b̄end elod ala ax w̄el bana ¹² xali k̄eni w̄ed̄end banj̄em band xwixw̄etak eman endex̄em baḅ en̄ebi kw̄etanax̄en b̄ēs̄exw̄era b̄en. Oc̄exw̄era ok ex can, b̄ete bangoc bañ̄enax baḅ eni can ḡer bela b̄er lil ban̄ebi.

End bos̄ēñiṽ bor Sefa eḅ

¹³ B̄ēs̄ewif ex bax̄ena b̄er bax s̄ef̄erand bangol baḅ do ban̄ebi n̄ec̄et̄end bangoc bañ̄enax baḅ ḡer bela. Ata axac̄era babi xac̄erand edi ed mondako el ḡe oṽac or Axw̄en Yesu ol do bani rend: «Canin ḡer ala ajo, ḡe oṽac or Yesu ir k̄eḅo fem̄end Pol ol!» ¹⁴ B̄er bax rind mondako b̄en, ocambenjar ocongoki ebani b̄en dek bos̄ēñiṽ bor Sefa, aṣad̄axan al̄engw abat. ¹⁵ Akey amat, angoc añ̄enax aḅ yaka k̄ebi paḅ ḡe oniṽ or ḡer ar lil baxo ol: «W̄eno anang nang k̄emo Yesu, b̄ete anang nang k̄emo Pol. Do w̄en wa nob̄en hi k̄en?» ¹⁶ Ga w̄el̄en k̄ebi ar ḡe angoc añ̄enax an, n̄eṽ ko n̄em̄ec b̄en dek. Ga xurik x̄eme in, sembaṽen k̄ebi ata ṣan k̄eni iciṽ ind ḡer ed hi bani in do h̄er k̄eni abat abat teb̄ ḡe eman eḅ. ¹⁷ B̄ēs̄ewif b̄en do ḡe b̄er ani gi ex na ben̄eng bec̄exe b̄er l̄eg bax ḡer Efes na b̄en, nanḡera k̄eni dek endey eḅo. Ata ȳedara k̄eni b̄en dek do f̄eb̄ k̄eni mbaḅ oṽac or Axw̄en Yesu ol. ¹⁸ B̄er̄ewak end Yesu b̄eranj̄em bax yow̄end ḡer ed exo Pol eni put b̄end bani rind beḅ. ¹⁹ B̄ēs̄aki b̄eranj̄em w̄elaraw bax bakaȳeta band bani rix̄en̄end oṣaki baḅ, do ṣor k̄eni oḡes od bela dek. B̄er f̄en̄eta bax akanji and bakaȳeta baḅo b̄en s̄ek k̄eni m̄ene aḥat ḥat dox batama band kodi ow̄eli of̄exw oco. ²⁰ Ata eyeyan ed Kaxanu el k̄e ṽañ̄end ḡe panga ind Axw̄en in do kw̄el k̄eni ṽemb̄er̄end b̄er̄ewak end Yesu b̄en.

End emer ed ḡer angol and Efes eḅ

²¹ Ga xucak beḅo, Pol faṽ ko ḡer em̄ekw edex̄em exo ye ḡer Yerusalem do exo kuca ir owar or Mased̄ewan do ḡe Akayi in. Are baxo rend: «And k̄eme hix f̄en aḅ, aṽandi ṽandi ke me ḅat̄ex ḡer angol and Rom.» ²² L̄engwali k̄ebi b̄er baḅo r̄ecarand b̄exi, Timote do ḡe Eras̄et, ḡer ebar ed Mased̄ewan do m̄eḅ baṽi ko pere na ḡer ed Asi. ²³ Am̄ed aḅo ṽanak bongeȳer n̄e end Cale ind Axw̄en eḅ xali wonjok angol aḅ. ²⁴ Ata asap ar bano w̄acënd Demet̄eriyos bax sap̄end na ḡe kodi b̄eciṽ b̄ecaleya, do b̄efan b̄er b̄eciṽ b̄eḅo b̄en mbaḅ bani ṣot̄erax̄en̄end. ²⁵ Ga bar̄egu k̄ebi b̄eḅo do ḡe b̄esap b̄ēs̄andaṽ, re ko: «B̄esoṣan, aye nang k̄en w̄en dek m̄ene obetak orebi ol ḡer andiyen aḅo ex. ²⁶ Awat k̄en wat̄end b̄ete aw̄el k̄en w̄el̄end, m̄ene ax gi ex na ro ḡer Efes fo, barikan dek ebar ed Asi el, Pol ijo k̄ebi xor̄end bela b̄en eni ma end ko fem̄erand eḅ. Ata mondako w̄er̄ēs̄et k̄ebi am̄exw̄er and bela eni ma m̄ene olaṣ or ri k̄eni bela ḡe otaxan odeb̄en oḅ, ax gi ex na mokw̄eta, ang Kaxanu ak. ²⁷ Ax gi ex na andiyen andebi aḅ fo k̄e n̄exe na. Aciw̄ acaleya and Ar̄etemis, kaxanu isoxari aḅ k̄e yep. Ow̄elik orex̄em ol k̄e yep b̄ete xarak bela b̄en, ebar ed Asi el dek, ḡe ngw̄en in dek, m̄eḅ k̄eno ṣalend.»

²⁸ Ga w̄el k̄eni eyeyan elo, loḡen k̄ebi do k̄eni xeȳend: «Bon w̄eli ko Ar̄etemis ir ḡer angol and Efes in! Bon w̄eli ko Ar̄etemis ir ḡer angol and Efes in!» ²⁹ Ata wonjok dek angol aḅ. Ga w̄ara k̄eni dek enga eḅ ond ḡer aciw̄ and bap̄eda aḅ, w̄el̄ali k̄en̄ebi Gayiyos do ḡe Aris̄etar̄ek, b̄er xaniw bax ḡer ebar ed Mased̄ewan do hi bani enga ḡe Pol b̄en. ³⁰ Pol aṽandi ṽandi baḅo exo ye eno wat̄ex bela b̄eḅo, bari ano teb̄ bana b̄es̄efan b̄en. ³¹ B̄ete ofawo od̄emar odex̄em od hi bax b̄er ḡer owun na ḡer ebar ed Asi ok, law̄en̄egu k̄en̄ebi eno kara Pol m̄ene k̄erexo ye na ḡer aciw̄ and bap̄eda. ³² Am̄ed aḅo wonjok Amara aḅ: b̄er̄emar eni keȳ endey, b̄eḅo eni yakaw ec̄exe. Ado b̄eranj̄em ani nang bana n̄e end ine bar̄erax̄en̄egu bani na. ³³ Ata ga fit k̄eno na Alek̄esand̄er, B̄ēs̄ewif b̄en ṣonjor̄era k̄eno xali ḡer l̄engw ir Amara. Ata lambaca k̄ebi

Alekësandër ga ŷandi këŷo exo nëgwëšët bënd këno yëlanënd beŷ. ³⁴ Bari and nang këni bela bën mëne Ašëwif ex aŷ, këni xeyënd šor xali nëkak šapëxëd baki. Er bani rend: «Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in! Bon wëli ko Arëtemis ir gër angol and Efes in!»

³⁵ Ata emun end angol eŷ ga fel këbi bela bën eni cësinara, re ko: «Noŷo wa nemëk mëne wën Bëhefes bën hik bënëkona bër aciŷ acaleya and Arëtemis do gë atox andexëm and latiwëk elod gër orën bën? ³⁶ Cësinara in gayikako ala ax de ex na mëne enëgwëš ex do këreŷun nëkandëra na mama. ³⁷ Enimin, bela bër wëlaw kënebi bëjo, geŷatak ani yepën ex na, bëte ano cir ex na Kaxanu isoxari irebi in. ³⁸ Awa angëmëne Demetëriyos gë bër bar këni andiyen bën ala xoŷën këno na, mëlalexëni endey eŷo gër ogofërener gë bakey band kiti baŷ. ³⁹ Angëmëne bënd kën xwëne exëna, gwëre ene nëpaxëne gër Amara and kiti. ⁴⁰ Enimin, gë endey end xucak doru eŷo, ata këni yëla bëlëngw bën enëbe mereliye xëñëna këne gayikako er ŷapëk ene barëraxëne ax gi ex na.» Ata ga ħata ko eyeyan elo, fel kënebi amara and bela aŷ eni capër.

20

End Pol gër owar or Masedëwan do gë Gëres eŷ

¹ Ga xwëtëk emer el gër Efes, Pol wăc këbi bësëfan bën do ga këni felar xemën gër ekwëta do kwël ye ko gër ebar ed Masedëwan. ² Er ye baxo cangët ebar elo do këbi xemënënd gër ekwëta bësëfan bën xali ħat ko gër Gëres. ³ Fën xeyërax baŷo opacaŷ otas. Do ga ko ye exo medëx kuluŷ in ond gër ebar ed Siri oŷ, wël ko mëne Bëšëwif wëlërëk eno denan eñëŷenax, ata saxan këŷo exo baka ir Masedëwan in. ⁴ Bër baŷo laŷëtand bën er ebani: Sopater, ašëniŷ ar Piros ar gër Bere an, gë Arisëtarëk do gë Sekundos Atesalonik an, gë Gayus Aderëb an, gë Timote, gë Tišik do gë Tërofim, bër lëg bax gër ebar ed Asi bën. ⁵ Bëjo lëngwa bax do šënix kënebo gër Tërowas. ⁶ Ga xucak ofëna or mburu ind gë lewir këm ol, wëdëx këmi kuluŷ in gër angol and Filip. Yatir akey anjoxën, ħat këmi gër Tërowas do seyëtax këmi loxo.

End ofelar or Pol gër Tërowas ol

⁷ Yatir oganjar, barër këmi genëka mi yamb ecemar ed aminëmëra el. And kë weca aŷ hi bax exo ye Pol, ata këbi felërand end Kaxanu eŷ bër barërëgu bax na bën xali wëdëk mbaŷ. ⁸ Gër aciŷ and yaŷ and gër ed barër bami ođambo odanjëm xawëra bani na jey. ⁹ Pol, ga nëka ko gër eyeyan, šambenjar ir këno wăcënd Otikos in, ŷëpa ko gër opaŷa od fonetër, do këŷo rašënd. And bëro këŷo akwëd aŷ, yolëta ko elod gër aciŷ atëndëndër atasën, lati ko parëxad, xanin këno ašësëk. ¹⁰ Pol feda ko eŷo nëkon, ga fela këŷo lapara këŷo do re ko: «Gë enjëŷ ak baŷi ko, këren yëdara na.» ¹¹ And baka ko Pol yaŷ gër aciŷ aŷ, šet ko mburu iŷ do yamb këni. Ga fakët ko eyeyan el, felëra këbi xali wecak. Ga kë fënëgu eñan eŷ ye ko kwël. ¹² Do šambenjar ir lati bax in wăŷeli këno abëngw. Eŷo mbaŷ xemën babi bën đek gër ekwëta.

End Pol gër angol and Mile eŷ

¹³ Biyi lëngwa këmi mi medëx kuluŷ ir këbo wëla gër angol and Asos in, gër ed hi bax mi pedëx gë Pol. Mondako bax mi di gayik mëŷ gë osapar ŷandi baŷo exo yeli. ¹⁴ And sëk këbo gër Asos aŷ wëdëx këmo polo gër kuluŷ do xucax këmi ond angol and Mitilen oŷ. ¹⁵ Fën xucax këmi gë kuluŷ in, ħat këmi në ecan ijo gër angol and Kiyos. Gër akey akinëm, hi këmi gër angol and Samos, do gër atasën fo ħat bami gër Mile. ¹⁶ Enimin er ŷandi baŷo Pol exo kuca caparëxe gër Efes këdi ko šacaya gër ebar ed Asi. Exo ŷat gër Yerusalem đamana ex gi Ofëna or Peŷëtekot ol baŷo nëkanaxënënd mondako.

End bëlëngw bër gër Amara and Efes eŋ

¹⁷ Gër angol and Mile na, Pol lawën ko eni yow bëlëngw bër Amara and gër Efes bën. ¹⁸ And ñatëgu këni aŋ, re ko: «Aye nang kën mondake bame liyand key yo key gë wën elod yatir ñatëgu këme gër ebar ed Asi. ¹⁹ Axwën an bamo riyeninënd ang xadëp fo, gë otes ok do gë ocëmuk od bane rinënd Bëšëwif bër bax šaland ene dixëra ok.» ²⁰ Asëfëtan bamun sëfëtanënd bëte, asëyali bamun sëyalind dek bend yäp bax en nang beŋ gër ed kën barër, do gër bëciw, yoweÿ amun con ex na. ²¹ Gër Bëšëwif do gër bër ani gi ex na Bëšëwif bame reyarand eni nëngwët ola orebën ol gër ogës od Kaxanu do eno kwëta Axwën Yesu. ²² Gërëgako Angoc Amënëk aŋ ke nëyalind me ye gër Yerusalem do ame nang ex na ine ke hix. ²³ Gër angol and këme ñat yo, Angoc Amënëk aŋ afel ke felënd mëne asëra këne sërax do me toro mbaŋ. ²⁴ Barikan wëno cëŋ end aniyand am eŋ axe yëkaxën ex na nangëde axëbënaŋik hi këme. Obal oram ol ex, me bayi ga këme rind andiyen and fana ke Axwën Yesu aŋ xali me ŋata: me deyarand Atëfëtan and oyekax or Kaxanu aŋ.

²⁵ «Wëno er yow bame gër ed hi kën wën dek me pemëra end Owun or Kaxanu eŋ. Barikan gërëgako anang nang këme mëne apelatar këne watërënde. ²⁶ Mëŋ këme reyaxënënd doru: Wën dek ang yow kën ro ako angëmëne abat exo nemi, ax gi ex na wëno ke wëkaxëd Kaxanu. ²⁷ Bend yandi këŋo Kaxanu exo di beŋ dek nangën këmun, yoweÿ amun con ex na. ²⁸ Nëkonayindën de ogaf odewën ok, diyayindën šenene. Gayikako Angoc Amënëk aŋ fana këŋun en gi bëxadac, nëkonayindën Amara and Kaxanu and yëc ko gë ošat or Asëñiŋw oŋ. ²⁹ Anang nang këme mëne and këme fuÿëtax aŋ, bela bër xeyëk ang ojëlemu këŋun lil na, abi kaÿënan na amara andewën. ³⁰ Ado gër Amara andewën dëŋ bela kë yana na ex deyarand benëgwëš xali enëbi nambeli bësëfan bërëmar. ³¹ Awa wën titinayin do en kwitand mëne elod bëniy bëtas, hik goyat, hik gëmëd, ongwën baxe šarënd and bamun xexërand aŋ.

³² «Do gërëgako anëka këmun sebënd gër otaxan od Kaxanu. Gë eyeyan ed oyekax orexëm el, gë panga indexëm iŋ këŋun rëca en bayi ga xwëta këno eŋun yëtaxën er fenan këbi dek bër wënën këbi in. ³³ Abame šala na kodï, ba kaŋe ba banjëm band ala. ³⁴ Wën anang nang kën gë otaxan odam oko dëŋ bame riyenind me cot er bami liyaxënënd wëno gë bër enga endam in. ³⁵ Gër ga hik yo aŋasin ŋasin këmun mëne mondiyeni ex en cotëraxën mëŋ kën yana enëbi dëcaxënënd bër gë ojaŋw këm bën. Kwitayindën eyeyan ed Axwën Yesu el ga re ko: “Onënga ir ala ar kë yëlënd in kë nëmëcand gë ir ar këno yëlënd in.”» ³⁶ Ga ñata ko Pol eyeyan el, foxi këni bën dek do šale këni. ³⁷ Bën dek bax renitand do bano wëgarand Pol gër egëla. ³⁸ Mbaŋ šamina bani ga re ko mëne yatijo bano feland ewat el. Ata kwël laŋëta këno xali gër kuluŋ.

21

End ōamana ir Pol gër Yerusalem eŋ

¹ And šapër këmi gë bër laŋëta babo aŋ, ye këmi gë kuluŋ in šëw, ond gër angol and Kos oŋ. Ga xeyëk, xucax këmi gër Rod, do ñatëx këmi bëte gër Patara. ² Ga sëkëx këmi kuluŋ ir xëñëna bax ond gër ebar ed Fenisi oŋ, fëra këmi do kwël wëlaw këbo. ³ And hi këmi wat-wat gë ebar ed Šipër aŋ, kuluŋ ir babo wëland in sebak gë ocame ok, do fabëk gand ebar ed Siri mi ŋataxën gër Tir. Fën hi bax eni pedalira olëb or wëlaw bax kuluŋ oŋ. ⁴ Ata sëk këmëni na bësëfan do xeyëra këbo loxo gë bën. Aŋo nangën këbi Angoc Amënëk aŋ eno pel Pol mëne kërexo ye na yaŋ gër Yerusalem. ⁵ Barikan and xucak loxo ijo aŋ, fakët këmi oñe oŋ. Laŋëta kënebo bën dek gë bësoxari ak do gë obaš ak xali nëcët kënebo angol aŋ. Gër bëŋa ir angwëngw, foxix bami mi cale. ⁶ Pol ga felarëra këmi na, fëra këmi gër kuluŋ do bën kwël wäÿira këni.

⁷ Ga këmi ñata oñe ond gë kuluŋ oŋ, ye këmi ambađ and bangol band Tir gë Pëtolemayis aŋ. Fën šëpëtax bami mi cëmar gë bëmaÿe bën do wëdëx këbo gër ndebën. ⁸ Në ecan ijo, ñat këmi gër Sesare, xeyërax këbo bakey gër iciw ind Filip. Filip ijo, gër imëxwër ind ojakër ocongoki od gër Amara and Yerusalem hi baxo. Bëte afemëra ar Atëfëtan and Yesu hi baxo. ⁹ Odënaŵ obeja onax šot babi do bën bax yeyandërand ang bëlaŵënel bësoxari fo. ¹⁰ Ga xeyëra këbo bakey bandanjëm, ñatëgu ko na alaŵënel ar Kaxanu, ar bano wacënd Agabus ga xaniw ko gër ebar ed Yude. ¹¹ Wëd ko ñat enar end Pol eŋ, xapaya ko mađ osapar oŋ gë otaxan ok do re ko: «Baxëtin end rek Angoc Amënek eŋ, ar xwënek enar eŋo ro an mondako këno xapëx Bëšëwif bën gër Yerusalem do eno dëxw gër otaxan od bër ax gi ex na Bëšëwif.» ¹² Ga wël këmi eŋo, biyi gë bër barëreŋu bax na bën, xara këmo Pol kërexo ye na yaŋ gër Yerusalem. ¹³ Pol yaka këbo: «Inëŵa kën sesaxënënd do kën yëbunënd mondako yomb iram in? Wëno cëŋ aŵelëk hi këme ene pokëra, do ado gido ene đaw gër Yerusalem në end oŵac or Axwën Yesu eŋ.» ¹⁴ Ga wata këmi mëne ax bo ex na mo kor gër eŋo, seb këmi eyeyan el do mi cësinaxën in re këmi: «Awa dilexo Axwën an er ŷandi këŋo in.»

¹⁵ Ga xeyëra këbo bëte na, xëñënara këmi do kwël ye këmi yaŋ gër Yerusalem. ¹⁶ Ata bësëfan bërëmar bër sëfëreŋu bami elod gër Sesare bën bëteli kënebo gër ed hi bax mi ñat, gër iciw ind Mënason, ar hi bax anëka fo asëfan do xaniw baxo gër ebar ed Šipër an.

End Pol gër Yerusalem eŋ

¹⁷ And ñat këmi gër Yerusalem aŋ, bëmaÿe bën xaca kënebo gë onënga fo. ¹⁸ Në ecan ijo, sëfër këmi gë Pol gër iciw ind Šak. Ata sëkëx kënebo fën bëte đek bëlëngw bër Amara and Yerusalem bën. ¹⁹ And šëmarëra këmi aŋ, Pol ŷana ko këbi sëfëtanënd gë betil ak bebër ko rind Kaxanu pađ gë andiyen andexëm bën gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif. ²⁰ Bën ga këno baxët, këno šëkwand Kaxanu. Ata re këni: «Awël nde abaÿe, Bëšëwif bën owëli owëli exëni bërëŵak end Yesu bën do bën đek momal këbi balënd end acariya and Moyis eŋ. ²¹ Xarak, awëlati wëlati këmi mëne wëj këbi sëyalind đek Bëšëwif bër lëgërak gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif bën, eni teb etëf ed acariya and Moyis el, gë ekac ed obaš orebën el do gë etëf ed bend rëpëk el. ²² Mondake ex mo ndi gayikako aye këni nangëra mëne wëj yowëk? ²³ Mëŋ ex, afo ey ma ey di er këmi fel in. Nëkodëbi bësošan bënax bër engä endëbi, abaŋaya baŋaÿa këni. ²⁴ Macëlëbi en ye en wunëtarax do cosënëlēbi enëbi cëk lir-lir ogaf ok. Ata aŋo fo këni nangëra mëne wëj bëte asëf këy sëfënd er rek acariya in. Mondako fo këni nangëra bëte mëne er fel kënebi këy rind in ax gi ex na đal. ²⁵ End bër ax gi ex na Bëšëwif bërëŵak end Yesu eŋ cëŋ, ga re këmi eni teb eyamb ed ŷas er oŵacar or ñaš kënebi gër olaš eŋ, gë ŷas er oŵacar or šësëk ŋašërëxe eŋ, gë eyamb ed ošat el, do gë asëk alakirand fo in.» ²⁶ Ga xeyëk, Pol wëla këbi bësošan bëjo, wunëtarax këni, do lilëx këni gër Aciw and Kaxanu. Ata felëra këbi nand fe kë xwëtëk bakey band owunëtan baŋ mëŋ këni rixën ala kala šadaxa irexëm in.

End etëra ed Pol eŋ

²⁷ Ga kë xwët bakey banjongëbaki band owunëtan baŋ, Bëšëwif bër xaniw bax gër ebar ed Asi bën wat këno Pol gër Aciw and Kaxanu. Ata ga šon kënebi đek amëxwër aŋ, sëra këno ²⁸ do këni xeyënd: «Bëyisërayel, marawën! Nëkoyino wa ro ala ar këbi sëyalirand bela đek, gër ed ko ye yo, mëne enëbo cus biyi Bëšëwif bën. Mëŋ fo këbi sëyalirand bëte eni yepën acariya and Moyis aŋ do gë Aciw and Kaxanu aŋ. Ado lëf gër Aciw and Kaxanu lën këbi bër ani gi ex na Bëšëwif do buyarën këni aciŵ

amënëk aŋo.» ²⁹ Yeyanaxën bani mondako in, Pol gë Tërofim İbefes watëgu banëbi ga sêfër këni gër angol. Mëŋ yëlxën bani mëne Pol alën lën këŋo ajo lëf gër Aciw̃ and Kaxanu. ³⁰ Ata wonjok ðek angol aŋ do hërëraw këni bulunda in bebët ir ex yo. Ga sëra këno Pol na gër Aciw̃ and Kaxanu, ŝonjorëra këno xali nēcët këno, do fëra këni ataŋ owët oŋ. ³¹ Amëd and bani ŝaland ang këni ri eno ðaw̃axën ak, emun end enga end ocoroda Obërom eŋ wëlëx ko mëne ðek angol and Yerusalem aŋ wonjok. ³² Ataŋ bar këbi ocoroda ok gë bëlëngw bërebën bën do w̃araw këni gër ed barëreġu bani Bëšëwif. And watëgu kënebi emun eŋ gë ocoroda odexëm ok aŋ, seb këni ekëm ed Pol el. ³³ Ga sëka këbi emun end ocoroda eŋ, xana këŋo Pol. Fel këbi ocoroda ok eno pokëra gë ogweyele-gweyele oki. Wëka këŋo ba noŋo hi ko do ine ri ko. ³⁴ Barikan ga bani xeyërand bër gër amëxwër bën, bërëmar eŋo, bëjo ecëxe, emun end ocoroda eŋ sëkwan ko eŋo pëni yëỹ mërëxand na. Ata re ko eno mëla endëmane fo Pol gër akëbe ang gë oxaŋ*. ³⁵ And ħateli këno Pol gër lilaya ir akëbe aŋo aŋ, afo ga fela këno ocoroda ok gayik awëlën bano wëlënënd bër gër amëxwër bën. ³⁶ Ga sëfëgu këno na bën ðek këni xeyënd: «Ajo ar edaw̃ ex! Ajo ar edaw̃ ex!»

End eyeyan ed Pol gër Yerusalem eŋ

³⁷ And hi bax eno mëlax lëf gër akëbe aŋ, Pol wëka këŋo emun end ocoroda aŋ: «Axor nde këme xor me yeyan yëỹ?» Yaka këŋo: «Awël nde wël këy eyeyan ed Gërek el? ³⁸ Awa Amisëra ar bar babi bela bëxeŋax owëli onax an, ax gi ex na wëj. Ax nëka ex na ga wëla babi gër ladawe, ŝoŋ këbi enëbo mereli.» ³⁹ Ata re ko Pol: «Wëno Ašëwif hi këme ðe, gër Tarës rëw̃ këne, angol angwëlik and gër ebar ed Silisi aŋ. Axara xara këmi, tebële mëni pelëra bulunda in.» ⁴⁰ Emun end ocoroda eŋ w̃a ko. Ga xwëša ko Pol yaŋ ako gër lilaya ir akëbe and gë oxaŋ, lambaca këbi bulunda in. And ŝësinara këni aŋ, yirëk mbaŋ. Ata yeyan ko eyeyan ed arameyëŋ el:

22

¹ «Bëmaŋe do gë faba bën, gërëgako baxëtine mun yaka ga nagašan këne ako.» ² And wël këno ga ko yeyan arameyëŋ aŋ, yirëk kaš-kaš. Ata re ko Pol: ³ Wëno Ašëwif hi këme, gër Tarës ir Silisi rëw̃ këne, fëco gër ebar ed Sisili. Barikan ro gër Yerusalem raf këme do Gamaliyel sëyali ke me tēfënd ŝenene acariya and bëxarëk bërebë aŋ. Mbaŋ baxe balënd end Kaxanu eŋ ang këŋun balënd wën ðek doru ak. ⁴ Arixëra rixëra këmëni xali eni cës bër sëfëk Cale ind Axwën bën. Axap bamëni xapënd mëni mëlaxën gër epëra bësošan bën do gë bësoxari bën. ⁵ Ašadaxan alëngw an do gë ðek bër ex gër Amara and bëxarëk bën, otede odam exëni. Bën dëŋ yëgwën baxe okayëta od bame wëland gër bëmaŋe bënd lëgëk gër Damas. Do wëno mëŋ bame yexënënd mëni kapëgu bërëw̃ak bën do mëni mëlaw ro gër Yerusalem mëni kadacati gë toro iŋ.

⁶ «Ga hi këme gër fëña do ga këme ri me ŋat gër Damas, eñan eŋ keŋ gër gaf, watëgu këme bërëxadët angoben ga ħobaw ke elod gër orën do xul ke. ⁷ Wëc këme bēdēcēt gër ebar do këme wëlënd oniw̃ ga ke wëka: “Sol, Sol inew̃a këye rixëraxënënd?” ⁸ Yaka këme: “Wëj noŋo wa hi këy Axwën?” Yaka ke: “Wëno ex Yesu İbënasaret, ar këyo rixërand an.” ⁹ Bër enga endam bën awat wat bani angoben aŋ bari ani wël bana oniw̃ or ar baxe yeyanelind ol. ¹⁰ Ata wëka këme: “Inew̃a këme ri Axwën?” Yaka ke Axwën an: “Kanil ey ŋat gër Damas, fën këni felëx ðek er yapëk ey di in.” ¹¹ Ga nemëra këme bēd-bēd nē end enjaran end angoben and wat bame eŋ, bër sëfër bami bën las këne monas fo xali ħateli këne gër Damas.

* **21:34** 21.34 Akëbe and gë oxaŋ aŋo «Antoniya» bani w̃acënd. Gër akëbe aŋo babi xeyërand ocoroda ob Rom ok and këni yow gër Yerusalem aŋ.

¹² «Xarak na gër angol and Damas, asošan ar šenene paß gë acariya hi bax na do bano wăcënd Ananiyas. Bêšewif bër gër Damas bën dek enjekax fo bani reyand endexëm eñ. ¹³ Mëñ xacaw baxe, re ko: “Abaÿe Sol, watëral gašëxe.” Sam ga yeyan ko mondako, wëno šiwëta këme do wat këmo. ¹⁴ Baš ko: “Kaxanu, mëñ ar yata këbi bëxarëk bërebi an, yata ki wëj bëte ey nangaxën oñandi odexëm ok, eyo wat Ar šenene an, do ey wël eyeyan el gër etëÿ edexëm dëñ. ¹⁵ Wëj sede irexëm këy hi, gër lëngw ir bela dek këy ÿana ey kwëšand ey deyaraxën er wat këy do wël këy in. ¹⁶ Do gërëgako ine këy šëmind? Kanil eni buyi! Dëxëtalex beñëñenax bendey beñ and këy šale gër owăc orexëm añ.”

¹⁷ «Ga bakaw këme gër Yerusalem ro, këme šalerand gër Aciw̄ and Kaxanu, ata lakeli këme. ¹⁸ Wat këmo Axwën an ga ke fel: “Maral ey can aÿand angol and Yerusalem añ gayik bër lëgëk ro bën ani baxët na osede orey ol.” ¹⁹ Yaka këmo: “Axwën bën dëñ aye ga nang këni wa mëne wëno amat amat bame sëfënd baciw̄ bacaleya bañ gër ocal od bërëw̄ak endey bën. And këmëni sëra añ, mëni këmëra do mëni përa. ²⁰ Do and law̄ këno Ecen, sede irey añ, wëno dëñ na bame. Ašëkwa šëkwa bamëni bër law̄ këno bën do lëkayan bamëni banjëm bandebën bañ.” ²¹ Ata Axwën an fel ke: “Yel gayik caw këmi law̄ën, gër bër ax gi ex na Bêšewif.”»

End Pol do gë emun end ocoroða eñ

²² Mondako baxët bano xali ñat ko gër eyeyan elo. Barikan xeÿ këni šor: «Ala arako rako an, ar edaw̄ ex! Ax ñap ex na exo bayi ga ko liya gër ebar!» ²³ Ata ga logën këbi këni xeÿ, këni šudëtand banjëm bañ do këni xaninënd yañ ebëkwërëbëkw el. ²⁴ Emun end ocoroða eñ fel këbi odexëm eno dënëx Pol gër akëbe and gë oxaÿ do eno cewërax. Mondako bax eno nëÿali exo deya në end ine këno yobalixënënd bela bën. ²⁵ Barikan and xap këno eno cewaxën añ, Pol wëka këno alëngw ar ocoroða an: «Aÿap nde ÿapëk paß gë acariya andewën añ eno cew̄ gë ogux ar xwën këno owun or Rom an, xarak ano kiti ex na pere?» ²⁶ Sam ga wël ko eyeyan elo, alëngw ar ocoroða an ye ko gër emun endebën do wëka këno: «Mondake këy ri? Ala ajo ar xwën këno owun or Rom exo de!» ²⁷ Emun end ocoroða eñ yow ko do re ko: «Wëj pelële fa, ar xwën këno owun or Rom nde hi këy?» Yaka këno Pol: «Iyo, ar xwën këno owun or Rom hi këme.» ²⁸ Re ko bëte emun end ocoroða eñ: «Wëno kodî ir bon nęcët këme me gixën ar xwën këno owun or Rom?» Re ko Pol: «Do wëno mondëweli rëweli këne.» ²⁹ Atañ nacëta këni bër hi bax eño mëkara bën. Emun end ocoroða eñ yëdara ko ga nang ko mëne Pol ar xwën këno owun or Rom hi ko xarak mëñ re bax eno kap.

End Pol do gë bëxarëk bër Bêšewif eñ

³⁰ Në ecan ijo, ga ÿandi këno exo nang aye në end ine këno lëxwaxënënd Bêšewif bën, re ko eno pëtëgu Pol. Fel këbi bëšadaxan bëlëngw bën do gë Amara and bëxarëk bër Bêšewif añ dek eni barër. Ga wëlaw këno Pol xwëšan këno mërëxand irebën.

23

¹ Pol ga faß këbi Amara and bëxarëk añ, re ko: «Bëmaÿe wëno gë onden onjekax fo liya këme gër ogës od Kaxanu xali gë akey and doru año.» ² Ata Ananiyas ašadaxan alëngw an, fel këbi bër hi bax ler gër Pol bën eno këm gër etëÿ. ³ Año re ko Pol: «Wëj wa ki xëm Kaxanu, ey di këre amen and fešën këni ex! ÿëpa këy eye kiti gë acariya añ do këy lifënd bëte acariya añ ga këy rend ako ene këm.» ⁴ Bër hi bax ler gër Pol re këni: «Yama ašadaxan alëngw ar Kaxanu an nde këyo širënd?» ⁵ Yaka ko Pol: «Awa ašadaxan alëngw an nde ex. E bëmaÿe ame nang bana. Akayëta and Kaxanu añ ga rek: “Këreyëno yeyanan na eñëñenax alëngw ar bulunda irey an.”» ⁶ Ga nang ko mëne na gër Amara, Osaduseñ gë Ofariseñ barërëgu bax, Pol xeÿ ko: «Bëmaÿe wëno

Farisenj hi këme, orëw̃ or Ofarisenj. Nē end eyar ed këme yarënd ekani ed bēšēsək el këne xitixēnēnd dorō.» ⁷ And yeyan ko mondako aṅ, Ofarisenj ok gē Osadusenj ok këni xeyērēnd, na šetērək Amara aṅ. ⁸ Osadusenj ok kë rend enimin ekani ed gēr ecēs ax gi ex na, meleka ax gi ex na, angoc ax gi ex na, xarak Ofarisenj ok bēn beṅo dek aw̃a w̃a këni. ⁹ Ata fētək ongeyēr, bēšālen bēr enga end Ofarisenj bēn xani këni xemēna këni këni rend: «Biyi cēṅ amena amo wateli exēna ala ajo. Bamat angoc ba meleka yeyaneli këṅo.» ¹⁰ Ga xumak ekeyer el, emun end ocoroḍa eṅ yēdara ko ga baxo yēland ašosētēra këno šosētēra Pol. Ata law̃en këbi ocoroḍa ok eno kanaw, do eno mēla gēr akēbe and gē oxaṽ. ¹¹ Yatijo gēmēḍ, Axwēn an šanaṽaxēn këṅo Pol do fel këṅo: «Kapinal! Ang reya këy endam gēr Yerusalem ro ak këy reyax gēr Rom.»

End eḍaw̃ ed Pol eṅ

¹² And xeyək aṅ, Bēšēwif bēn xetan këbi eno ḍaw̃ Pol. Yašar këni mēne afo eno ḍaw̃ pere eni yambēraxēn, do eni cebēraxēn. Angēmēne ax gi ex na mondako ebi wēcanēḍ kata. ¹³ Bēr xetan babi eṅo bēn nē bēla ofēxw onax hi bani. ¹⁴ Ye këni gēr bēšāḍaxan bēlēngw do gēr bēxarək bēr Bēšēwif do re këni: «Biyi ayašar yašar këmi mēne afo mo ḍaw̃ pere Pol mi yambēraxēn. Angēmēne ami de ex na mondako ebo wēcanēḍ kata. ¹⁵ Awa wēn Amara and bēxarək aṅ wēlēr in eno kara emun end ocoroḍa eṅ eṅun mēlanēgu Pol nangēde en kaman enim endexēm eṅ ṽandi këṅun fo. Biyi bēwēlək hi këmi mo ḍaw̃ ḍamana exo ṅatēgu ro.» ¹⁶ Aṽiṽ ar Pol an wēleli këbi eṅo. Ata ye ko gēr akēbe and gē oxaṽ, lilēx ko eṅo nangēnēx Pol. ¹⁷ Ata Pol w̃ac këṅo alēngw ar ocoroḍa abat do re ko: «Bētelilo tan šambenjar ijo gēr emun endewēn. Gē endey exo end këṅo sēfētan.» ¹⁸ Alēngw an wēḍ këṅo do bēteli këṅo gēr emun. Ga ḥat këni, re ko: «Pol andepēra an w̃ac ke do xara ke mo bēteliw̃ šambenjar ijo ro. Gē endey exo end ki sēfētan.» ¹⁹ Ata emun eṅ las këṅo nacēt ako do wēka këṅo: «Inēwa ṽandi eye tēfētan?» ²⁰ Yaka ko: «Yama Bēšēwif bēn ga xetan këbi nde eni mēka eyēbi mēlanēgu ecan Pol gēr Amara, nangēde eni kaman endexēm eṅ ṽandi këbi fo. ²¹ Kēreyēbi yakad̃ na. Bēla ofēxw onax exēni bēr xēñēnak eno ḍaw̃ bēn. Ayašar yašar këni mēne afo eno ḍaw̃ pere eni yambēraxēn do eni cebēraxēn. Angēmēne ax gi ex na mondako ebi wēcanēḍ kata. Anēka wēl këni, gērēgako wēj fo šēni këni.» ²² Ata emun end ocoroḍa eṅ xēṅa këṅo šambenjar in mēne ala kēreṅo pel na end nangēn këṅo eṅo. Seb̃ këṅo baka ko kwēl.

End Pol gēr lēngw ir Felikēs eṅ

²³ Ata emun end ocoroḍa eṅ w̃ac këbi bēlēngw bēxi do re ko: «Barinēbi ocoroḍa okeme oki, od gē opanac ok, ofēxw ocongoxi do od gē bendoka ok, okeme oki. Kēñēnayin en ye gēr Sesare and kë wēḍ aṅ. ²⁴ Tanayinēbi bēte opanac eno mēlaxēn Pol xali eno ṅatelixēn abēngw gēr Felikēs, gofērēner in.» ²⁵ Ata emun eṅ ṽēgw ko kayēta mondako: ²⁶ «Wēno Kēlod Lisiyas ki ṽēgwēnēlind, wēj Felikēs, gofērēner in! Ašēma šēma këmi! ²⁷ Ala ar këmi law̃enelilind ajo, Bēšēwif bēn sēra baṅo do alaw̃ law̃ dono kido ami ṅatēgu bana aṽand wēno gē ocoroḍa odam ok, do racēt këmo ga nang këme ar xwēn këṅo owun or Rom hi ko. ²⁸ Ga ṽandi ke me nang nē end ine këno nagašandērand, wēla këmo gēr Amara and bēxarək bēr Bēšēwif. ²⁹ Sēk këme mēne nē end bend gēr acariya andebēn këno nagašandērand. Amena amo wateli ex na and ṽapək exo gixēn monaw̃ ba mopokēra gē gweyele-gweyele. ³⁰ Ga nangēn këne osit or këni šenarand eno ḍaw̃axēn ol këmo law̃enelilind ataṅ. Afel fel këmēni bēr këṅo nagašandērand bēn eni yeli do eno ḍēxwēx gēr ndey.» ³¹ Ata ocoroḍa ok ri këni end fel këbi emun endebēn eṅ. Wēḍ këno Pol do wēla këno gēmēḍ fo xali gēr angol and Aṅētipatēris. ³² Nē ecan ijo, baka këni gēr akēbe ang gē oxaṽ do seb̃ kēnēbi bēr gē opanac bēn eno mēlax Pol. ³³ And ḥat këni gēr Sesare aṅ, fēxwēn këno kayēta in gofērēner in do re këni: «Awa nēkodo Pol.» ³⁴ Ga fēn ko kayēta in, gofērēner

in wêka kënjo gër ebar ed fe xaniw ko. Ga nang ko ab Silisi ex, gofërëner in re ko: ³⁵ «And këni ñatëgu bëte bër lëxw ki aņ fo këmi wêkara.» Ata fel këbi ocoroda ok eno kwëtëx gër eyang ed Erod.

24

End edëxw ed Pol eņ

¹ Ga xucak bakey banjo, Ananiyas, așadaxan alëngw an, șela ko gër Sesare. Sëfër këni gë bëxarëk bër Bëșëwif bërëmar do gë ar bano wacënd Terëtilos. Andiyen and ala ajo aņ hi bax, bandëmar enagașan, banjo eyakan ed bela gër kiti. Ga ñat këni, wac këno Pol ebi yaka gër gofërëner. ² And wëlaw këno aņ, Terëtilos yana ko kënjo lëxwënd mondako: «Felikës, wëj gofërëner in, enëng endebi eņ paș gë owun orey ol șot këmi obetak or dal ol, do gë bebër nëngwëtak bebët ir ex yo gër ebar elo ro bën. ³ Felikës, wëj ar gapak an, biyi dëk nëngan këbo end andiyen andey aņ do këmi șëkwand mbaņ. ⁴ Barikan këdi ki lëbëlëba kaș-kaș, axara xara këmi wëj ar gë onden onëngax an, eyëbo baxët. ⁵ Biyi er wat këmi in mëne ala ajo aņëņenax ex. Gër ed ko ye yo kë fëtënd bongeđer gër dëk Bëșëwif gër ed exëni yo gër ebar ro. Ata mëņ ex alëngw ar Bënasareņ an, Bëșëwif bër șapayak cale bën. ⁶ Axacëra xacëra kënjo exo yepën Aciw and Kaxanu aņ, biyi sëra kënjo. [Er yandi bașo mo kiti gë acariya andebi aņ. ⁷ Barikan yow ko Lisiyas, emun end ocoroda eņ, xana kënjo foroșe gër otaxan odebi ⁸ do re ko mëne bër kënjo nagașanënd bën eni yow gër ndey ro]. Wëj dëņ axor këy xor eyo mëkara ey nangaxën dëk er këmo nagașanënd biyi in.» ⁹ Do ga këni xëmëyëtarä Bëșëwif bën këni rend mëne go dëņ ex endey eņo.

End Pol gër lëngw ir Felikës eņ

¹⁰ Ata gofërëner in lambaca kënjo Pol exo yeyan. Re ko Pol: «Anang nang këme mëne wëj elod bëniy bëndanjëm hi këy axiti ar bela bër enëng endebi an. Awa wëno gë ekwëta këmëni yaka bër ke lëxwënd gër lëngw irey bën. ¹¹ Ang këy xor ey mëkara wëj dëņ ak, eced fo sëkëk bakey epëxw gë baki, ga këme ye yaņ gër Yerusalem mo calex Kaxanu. ¹² Ala axe tëk ex na lëf gër Aciw and Kaxanu; ala axe tëk ex na gër baciw bacaleyä. Bëte ala axe tëk ex na gër angol ga këmi șampëre gë așëxen, ba ga këmëni șoñ bela na amëxwër eni meraxën. ¹³ Bër ke nagașanëndërand bëjo ani kor na eni masin mëne er këni reyand gërëgako in dal ex. ¹⁴ Areya këme reya ro gër lëngw irey: așale këmo șalend Kaxanu ang bëxarëk bëräm ak, gë cale ind këni rend bën enëgwëș ex iņ. Barikan awa wa këme de dëk er yëgw këni gër acariya and Moyis do gër bakayëta band bëlawënel bër Kaxanu in. ¹⁵ Wëno bëte ayar këme yarënd ang këni yarënd bën ak mëne Kaxanu axanin këbi xani gër ecës bër șenene bën do gë bësëmbak bën. ¹⁶ Mëņ ex, wëno bëte axemëna xemëna këme me bayi laņ gë onden onjekax ex gi din end șenene eņ gër ogës od Kaxanu do gër od bela. ¹⁷ Ga ri këme bëniy bëndanjëm yerëxe gër Yerusalem, wëlan bamëni edëca bër enëng endam bën do kwël me kwëtëx oyël oram ol gër Aciw and Kaxanu. ¹⁸ Ata bën sëk këne awunëtarak lëf gër Aciw and Kaxanu, bela axe keta bana, end șode-șode ax gi bana. ¹⁹ Barikan Bëșëwif bër xaniw bax gër ebar ed Asi hi bax na na. Bën yap bax eni kwëša gër lëngw irey ro ene dëxw angëmëne endey xoņën këne na. ²⁰ Ado bëjo ro dëņ deyalexëni ngwa ba etëmbak end fe xitixën këne bëxarëk bën gër Amara andebën. ²¹ Angëmëne cëņ ga xeņ bame mërëxand irebën: “Në end ga wa këme ekani ed gër ecës exëna eņ këne xitixënënd doro gër lëngw irewën!”»

²² Felikës ga nang baxo aye end cale ind Axwën Yesu eņ, fela këbi eni bakaw akey acëxe gër kiti. Er re baxo: «And ko yow Lisiyas, emun end ocoroda eņ, axaman këme axaman endey endewën eņo.» ²³ Ata fel kënjo alëngw ar ocoroda an eņo mëla Pol gër epëra bari këreņo pokërad na bëte, ebi tebënd bërëxëm bën eno dëcara.

²⁴ Ga xeyërak, Felikës sëfërëgu këni gë Dërusil, asoxari Ašëwif ar ÿër baño an. Lawën ko eno mël原因 Pol. Na faxët këño ga ko reya end ekwëta ed Yesu Kërisët eñ. ²⁵ Barikan ga ko yeyan end ediya ed gë or šenene eñ, gë end ekwëyëta ed betëmbak eñ, do mëne Kaxanu axiti këbi xiti bela bën akey amat, ata yëdara ko Felikës do re ko: «Gwac ex and doro añ, bakal, and ke fiat an añ awac këmi wac.» ²⁶ Ayëla baxo, yëland bëte mëne kodfi këño yël na Pol, mëñ baxo lawënxënënd lañ eno mël原因 eni kanar gë mëñ. ²⁷ Mondako xucak bëniy bëki, Felikës ga rëfali këno owun ol bëtëgu ko Porësos Fesëtis. Do ebi din oyekax Bëšëwif bën, Felikës sëb këño Pol gër epëra.

25

End Pol do gë Fesëtis eñ

¹ Bakey batas ga xucak elod ga fiatëgu ko Fesëtis na gër Sesare, ye ko yañ gër Yerusalem. ² Ata bëšadaxan bëlëngw bën gë bëxarëk bër Bëšëwif bën xacali këno endey end Pol eñ. Axara xara bano ³ exo ma ebi din oyekax ga wëlaw wëlaw këño Pol gër Yerusalem. Xarak bën anëka bani xëñënënd enëbi kaš bëwëla bën gër fëña eno dawaxën. ⁴ Fesëtis yaka këbi mëne Pol gër Sesare xwëtaya këno do mëne mëñ gogo ko baka fën. ⁵ Re ko bëte: «Awa bër gapak bër gër Amara andewën bën, tëfërëlemi do angëmëne eñëñënxax exëna gër ala ajo eno dëxwëx.»

⁶ Fesëtis baka ko gër Sesare, año keyëra bana na gër Yerusalem nëmëc bakey banjongëbatas ba epëxw. Në ecan ijo, ga ÿëpa ko gër aciw and kiti, lawën ko eno mël原因 Pol. ⁷ And fiateliw këno Pol añ, Bëšëwif bër xaniw bax gër Yerusalem bën xeta këno do këno nagašanërand betëm bëdanjëm bënd ani kor bana eno masin axiti an mëne dal dëñ këni reyand. ⁸ Barikan ga këbi yaka, Pol re ko: «Wëno ÿoweÿ ame men ex na. Ame dif ex na acariya and Bëšëwif añ, ame men ex na paß gë Aciw and Kaxanu añ, do amo menan ex na Sesar.» ⁹ Fesëtis ga ÿandi këño ebi din oyekax Bëšëwif bën, wëka këño Pol: «ÿandi ki nde ey ye yañ gër Yerusalem eni kitix xarak wëno me gixeli?» ¹⁰ Pol yaka këño: «Ga xwëša këme ako gër aciw and kiti and Sesar, awa ro fo ÿapëk ene kiti. Wëj dëñ aye nang këy mëne gematak amëni menan ex na Bëšëwif bën. ¹¹ Angëmëne awen wën këme, bëte angëmëne ari ri këme amena and ÿapëk ene dawaxën, ame mëka ex na ene kwëyëтали ecës el. Bari angëmëne end dal ax gi ex na gër bënd këne nagašandërand, gabatak ax kor na exe dëxw gër otaxan odebën. Wëno Sesar wëka këme exe kiti gër Rom!» ¹² Fesëtis ga wëlëregu këni gë bela bër baño rëcarand gër kiti bën, fel këño Pol: «Awa gayikako Sesar re këy exi kiti, aye këy ye gër lëngw irexëm.»

End Pol, gë Agëripa do gë Berenis eñ

¹³ Ga xeyërak, emun end bano wacënd Agëripa eñ sëfërëgu këni gë Berenis na gër Sesare eno cëma Fesëtis. ¹⁴ Ga babi xeyërand na bëdanjëm, Fesëtis ga këño felëra Agëripa, emun eñ, endey end Pol eñ, re ko: «Felikës ala sëb këño na ro gër epëra kitirëxe. ¹⁵ And ye bame gër Yerusalem añ, bëšadaxan bëlëngw bën gë bëxarëk bër Bëšëwif bën lëxw këno gër ndam do re këni mo nëp. ¹⁶ Ayaka yaka këmëni mëne Bërom bën ani wata ex na enëp ed ala, xarak ala ajo abi yaka ex na pere bër këño lëxwënd bën gër bënd këno nagašanënd. ¹⁷ Ayow yow bani ro gër Sesare, bëte wëno amëni cac ex na, atañ në ecan ijo ÿëpa këme gër aciw and kiti do re këme eno mël原因 ala ajo. ¹⁸ Bër këño lëxwënd bën ga xani këni yeyandëra këni. Bari amena gamatak gër band bame yëland wëno ari ri ko ani deya ex na. ¹⁹ Er bani šampërend wayët bënd cale indebën do gë end ala ar këno wacënd Yesu. Bën këni rend ašës šës ko, barikan Pol mëñ ko rend mëne aßëngw exo. ²⁰ Wëno cëñ, ga wëlandëra ke gë endey end mondako eño, wëka këmo Pol ba añandi ÿandi këño exo ye gër Yerusalem eno kitix. ²¹ Barikan Pol re ko mëne endey endexëm eño, emun etëm end gër Rom eñ kë

xiti. Ata fel këmëni ocoroda ok eno kwëtaya gër epëra xali mëni dawën eno mëla gër Sesar.» ²² Ata re ko Agëripa: «Wëno aŷandi ŷandi ke bëte mo baxët ala ajo.» Yaka këno Fesëtis: «Awa ecan, awël këyo wël.»

²³ Ga xeyëk, Agëripa gë Berenis sëfërëgu këni sir-sir gë enga end bër lajëtëgu babi eŷ: gë bemun bënd ocoroda beŷ, do gë bela bër gapak bër angol and Sesare bën, lil këni gër aciŵ and kiti. Ga lawën ko Fesëtis, wëlaw këno Pol. ²⁴ Ata re ko Fesëtis: «Agëripa wëj emun eŷ, do wën dek ang barërëgu këne ro ak, awat këno watënd ala ajo. Bulunda ir Bëšëwif in dek lëxw këno gër ndam hik gër Yerusalem, hik ro gër Sesare. Caw ako bani xeyënd mëne aŷo ñap ex na exo bayi ga ko liya. ²⁵ Wëno cëŷ afëni fëni ke mëne amena and këno lawaxën ax gi ex na. Barikan ga re ko mëŷ dëŷ mëne Sesar, emun etëm end gër Rom eŷ, këno xiti, ŷapanaxën ke mo dawëneli. ²⁶ Barikan er këmo ŷëgwën gë endey eŷo in, ame cot ex na. Mëŷ wëlawaxënëgu këmo gër ed barërëgu këne ro, adofa eyo wël Agëripa, wëj emun eŷ. And këyo wëkara aŷ, wëno aŷot këme ŷot er këme ŷëgw in. ²⁷ Wëno mo dawëneli andepëra ñëgwërëxe bënd lëxwaxën këno gër kiti beŷ, axe yexënan ex na.»

26

End Pol do gë Agëripa eŷ

¹ Agëripa fel këno Pol: «Anëka sebën këmi eyeyan el, eyëbi yaka bër ki lëxwënd bën.» Ata Pol ga yën ko ataxan aŷ, ŷana ko ko rend: ² «Agëripa, wëj emun eŷ, awa doru wëno mbaŷ nëngan ke ga këmëni yakand ako gër lëngw irey Bëšëwif bën gër dek bënd këne nagašandërand beŷ. ³ Gayikako aye nang këy bënd rëpëk gër Bëšëwif do gë bënd këni šampërend beŷ, awa axara xara këmi ey buŷa eye baxëtaxën.

⁴ «Bëšëwif bën dek anang nang këni aniyandam aŷ elod and hi bame šambenjar aŷ. Anang nang këni mëne šëf gër bër enëng endam hi bame gër Yerusalem. ⁵ Bën elod anëka fo nang këne, do axor këni xor eni deya, ga ŷandi ŷandi këbi, mëne wëno aniyand ofariŷeŷ bame liyand, bën bër ex amara and Bëšëwif and kë balëkënalind enim cale indebi aŷ. ⁶ Barikan doru wëlaw këne gër kiti në end ga wë këme mëne anëka ŷatëguk er bani yarënd bëxarëk bërebi in, er beya babi Kaxanu in. ⁷ Do bandëwëra epëxw gë baki band bulunda irebi baŷ, band këno šalend Kaxanu gëmëd gë goyat baŷ, ayar këni yarënd er beya baxo Kaxanu in ex ŷata amëd and liya këni bën aŷ. Mëŷ ex wëj emun eŷ, nangël mëne në end ga wë këme anëka ŷatëguk er këni yarënd ijo in këne nagašandëraxënënd Bëšëwif bën! ⁸ Inewë hi kën gë oŷëpëgënan od mëne ax mënd ex na ex gi dal mëne Kaxanu axanin këbi xaninënd bëšëk bën eni bakaw gër aniyand?

⁹ «Wëno er bame yëland aŷap ŷap ke me kemëna mbaŷ me wëlëbël oŷac or Yesu Ibënasaret ol. ¹⁰ Eŷo bame rind gër Yerusalem: wëno dëŷ babi sëränd bëwënëk bëranjëm do mëni mëla gër epëra, gë or gapak or bane yëlënd bëšadaxan bëlëngw ol. Do and këni xetan enëbi daw aŷ, wëno šëf gër bër bax rend dawëlenëbi bame hind. ¹¹ Ata gër dek baciŵ bacaleyax band Bëšëwif asoron bamëni soronënd mëni nëŷalixën eno cir Kaxanu. Ga ke xureli ekoŷën ed xoŷën bamëni el, xali gër bangol baniyer bamëni yenënd.»

End osede or Pol eŷ

¹² «Mondako xani bame ond gër Damas oŷ ga lawën këne bëšadaxan bëlëngw bën gë okayëta ir baxe yëlënd or gapak ok. ¹³ Agëripa, wëj emun eŷ, and hik eŷan keŷ gër gaf aŷ, gër fëna watëgu këmi, elod gër orën angoben and kë ŷëgënd nëmëc eŷan eŷ ga ŷobaw këbo wëno gër bër enga endam bën. ¹⁴ Wëcëra këmi dek rebe-rebe gër ebar do wël këme oniŵ ga ke yeyaneli gë eyeyan ed arameyëŷ el: “Sol, Sol, inewë këye rixëraxënënd? Mama fo këy legënanand ang ejel ed këno xacërand exo

mëši xarak gë beber kesêkes këno facënd el.”¹⁵ Ata wëka këme: “Axwën, wëj noŷo wa hi këy?” Yaka ko Axwën an: “Wëno ex Yesu, ar këyo rixërand an.”¹⁶ Barikan kanil, ey kwëša gër osapar orey gayik në eŷo šanaŷaxën këmi: asana sana këmi ey gi ariyenin aram do sede iram ey tëfëtaxënënd beber wateli këye bën do gë beber këmi wësinëd bën.¹⁷ Wëno ki racët mërëxand ir Bëšëwif do gë bër ax gi ex na Bëšëwif do këmi lawënënd gër ndebën¹⁸ eyëbi pëdëtaxën bangës baŷ, eni can gër ecamëdan, eni dilaxën gër angoben; eni can gër mbëña ind Sindan, eni dilaxën gër owun or Kaxanu. Do angëmëne aŷa wë këni, eni cotaxën eteban ed beñëjënax bendebën el do gë er fenan këmëni bër wënëk paß gë ekwëta ed xwëta këne el.”

¹⁹ «Awa nangël Agëripa wëj emun eŷ mënë wëno ame nëp ex na me tëf er wësin ke orën in.²⁰ Barikan ga ŷana këme gër Damas, ye këme gër Yerusalem, sëf këme dek ebar ed Yude el, do ŷaw këme gër owar or bër ax gi ex na Bëšëwif. Afel fel këmëni bela bën eni nëngwët ola orebën ol, eno kwëta Kaxanu do eni di beber ŷapëk eni dind bër nëngwëtëk ola orebën bën.²¹ Në end eŷo sëraxën këne Bëšëwif bën gër Aciwë and Kaxanu, do xacëra këbi ene dëwë.²² Barikan Kaxanu nëkona ke gë oyekax orexëm ol. Mëŷ bayixën këme abëngw xali doro do këme reyarand gër ed këni barër bela, hi këni bërëtoc, hi këni bër gapak, wayët er re bani aŷatëgu kë ŷatëgu Moyis gë bëlawënel bër Kaxanu in.²³ Er reya bani ijo ex mënë Afexën an asoro bax exo toro xali eno dëwë do mënë mëŷ kë hid aŷanar ar kë xani gër ecës an. Mëŷ këbi sëfëtëtandëra angoben and apexa aŷ Bëšëwif bën do gë bër ax gi ex na Bëšëwif bën.»²⁴ Ata Pol ga ko yeyan mondako Fesëtis fërëfata ko do xeŷ ko: «Pol, wëj anëka šen ki! Onangëran osëm orey ol šenën ki!»

²⁵ Yaka këŷo Pol: «Ali, alëngw Fesëtis, axe cen ex na de. Barikan eyeyan ed dal ed gë onden el këme reyand.²⁶ Emun eŷ anang nang ko beŷo dek, do wëno mëŷ këme yëxwaxënënd me yeyan kerët. Gayikwa afëni fëni ke mënë ŷoweŷ axo nem ex na, enimin, beŷo dek ax gi ex na beconëšon.²⁷ Agëripa, wëj emun eŷ, aŷa nde wë këy er re këni bëlawënel bër Kaxanu in? Anang nang këme mënë aŷa wë këy.»²⁸ Ata Agëripa fel këŷo Pol: «Tëkër fo bayik eye kor me gi këreceŷ!»²⁹ Yaka këŷo Pol: «Bayik tëkër fo bayik mbaŷ, kido Kaxanu aŷa wë ko en gido ang wëno ak wëj gë dek bër ke baxëtënd bën xarak, anun pokërax na gë gweyele-gweyele!»

³⁰ Ata emun eŷ Agëripa, gë gofërëner in Fesëtis, gë Berenis do gë dek bër ŷëpara bax na bën xani këni.³¹ Ga këni wëŷira këni rend: «Gër ala ajo, amena and këno lawaxën ba eno pokëraxën gë gweyele-gweyele, ax gi ex na.»³² Agëripa fel këŷo Fesëtis: «Ala ajo ar etebët hi doxo kido axo de bana eŷo kiti Sesar.»

27

End emëla ed Pol gër Rom eŷ

¹ And faŷ këni gër owëkw mënë mi ye gë kuluŷ in ond gër ebar ed Itali oŷ, gë alëngw ar ocoroŷa od emun etëm end gër Rom eŷ hi bami, do Yuliyus bano wëcënd. Mëŷ lawën bano ebi mëla Pol do gë bandepëra bacandaŷ.² Kuluŷ ir angol and Adëramit babo wëland. Ata xasëk gër angwëngw bëŷa fo bëŷa fo, ebar ed Asi el. Ga xucak ebar elo, wëla këbo gand etiŷax. Arisëtarëk, ar gër ebar ed Masedëwan do hi baxo Atesalonik an, na baxo polo gër kuluŷ gë biyi.

³ Në ecan ijo, ŷat këmi gër bëŷa ir angwëngw and gër Sidon. Ata Yuliyus ga likina baxo paß gë Pol, seb këŷo exo ye gër odawo odexëm do eno yëlaraw šëlafana.⁴ Ga fakët këmi na oŷe oŷ, kuluŷ irebi in sëfak bëŷa ir gand ošir or Šipër in gayik aped fed bax xocëgund bongoc boŷ.⁵ Ata ga xas këmi cangët angwëngw and jey gër owar or Silisi do gë Paŷëfli aŷ, ŷat këmi gër Mira, gër ebar ed Lisi.⁶ Fën šotënëx babo alëngw ar enga end ocoroŷa an kuluŷ ir këbo wëla ir Alekësandëri in ond gër Itali oŷ. Ata

nëmbëta këbo gër kuluṅ ijo. ⁷ Bakey bandanjëm xas bami endëmane fo. Hat këmi gë ojaṽ fo gër angol and Kënidos. Do ga bax xocënd mbaṅ ekoc el sëkwan këmi mi kwëša gër bëṅa. Ata xuca këmi gër angol and Këret gand bebët ir Salëmone. ⁸ Kwël gë enëyër el fo sëfa këmi bëṅa in, ñataxën këmi gër ed këni wăcënd «Bakegëtaya Banjekax», ler gër angol and Lase.

⁹ Bandanjëm xeyëra babo yerëxe mbaṅ do kwël bax ñigënënd ekas ed gë kuluṅ el gayik anëka xuca bax etiwi ed gë amëd and gë ayem el. Mëṅ felaxën babi Pol bër bax yerëtënd end oñe bën: ¹⁰ «Lawo bën, wëno er këme watënd mëne angëmëne kwël fakët këne oñe ond gë kuluṅ oṅ, oñe oṅo ax gi na ond gë enemi këm, do ond gë er kë nëxena këm gër oÿënga or këne wëlande, do bëte ax gi na ond gë enemi ed aniyan andebi këm.» ¹¹ Barikan Yuliyus, alëngw ar ocoroda an, xwëta ko nëmëc er re bani abërëš an do gë axwën ar kuluṅ in, yepan këṅo er yeyan baxo Pol in. ¹² Nëmëc eṅo, eni bayi gër bëṅa ir angwëngw aṅo na gë amëd and gë ayem aṅ, abi mëndan bana. Ata yëmbëta këni bëla bër rek eni dëkwët anjëm and këni xawënd yaṅ gër kuluṅ aṅ ex kasaxën. Axacëra babi xacërand, angëmëne awënd wëndëk eni ṅat gër Fenikës, gër bëṅa ir angwëngw and gër Këret. Ga hi bax xegëtaya in ambëtëb ir acëla-eñan do gë ambataš ir acëla-eñan, fën yandi babi ebi kucax amëd and gë ayem aṅ.

¹³ Ingoc ind xaniw bax ambëtëb bax xocënd ata yëla këni axor këni xor eni di er fëna bani in. Neÿ këni eni cëpët dun isibax ir kë xwëšaxënënd kuluṅ in, do këni xasënd bëṅa fo bëṅa fo ler gër Këret. ¹⁴ Barikan gogo nde ga rëmëguk ekoc etëm ed tëb ed këni wăcënd «Ekoc ed ambataš ir apën-eñan» ga xaniwëk gand ošir. ¹⁵ Ata ekoc etëm ed tëb elo lëfërirak kuluṅ in xali sëkwanëk ex kas aped-fed do kwël sebaya këmi këbo wëland sam-sam. ¹⁶ Ata ga këbo ri ebo kucali gand ambëtëb and ošir osil or këni wăcënd Kahuda aṅ, bëriyeni bër gër kuluṅ bën gë ojaṽ xor këni ikuluṅ ind ecëpëtaxën in. ¹⁷ Ga nëÿ këni yaṅ, wëd këni ogux ok šerixën këni jey kuluṅ isëm in. Do ga bani yëdand ebi capali gër Sirët, do kuluṅ in ex dëgwayax gër eđini, fedali këni anjëm and bax xasaxënënd aṅ. Mondako bami xasënd sam-sam. ¹⁸ Ga xurik ang babo lëfëririra ekoc etëm ed tëb ak, në ecan ijo, bëriyeni bër gër kuluṅ bën lap këni olëb orëmar polo gër angwëngw. ¹⁹ Do yatir akey atasën, bëriyeni bëjo dëṅ lap këni oÿënga or kë xasaxënënd kuluṅ oṅ. ²⁰ Ata mondako ri këmi bakey bandanjëm watërëxe and goyat aṅ eñan eṅ do and gëmëd aṅ, ował oṅ. Ata ga këṅo bëndër ekoc etëm ed tëb el, seb këmi eyëlara ed afex këmi fex el.

²¹ Abami yambëra na elod anëka fo. Ata ga xani ko xwiriš Pol, re ko: «Kido abaxët baxët bane and re bame ene bayiye gër Këret aṅ, oÿënga or nëxenarak oṅ ax nëxena dona do or lap kën oṅ an đap dona. ²² Barikan gërëgako er këmun felënd in ene kapinaye, ala gabatak ax nemi na. Kuluṅ in fo këṅo noÿeli. ²³ Yama meleka ir Kaxanu ir xwën ke do këmo šalend in ga šanayaxën ke gëmëd felëra ke. ²⁴ Re ko: “Pol añat këy ñat gër kiti ind Sesar, kërey yëdara na. Do Kaxanu wa seban këṅun wëj do gë dek bër bar kën kuluṅ bën.” ²⁵ Mëṅ ex, bësošan kapinayin! Wëno axwëta xwëta këmo Kaxanu mëne ang fel ke ak kë hi. ²⁶ Biyi në bëṅa ir ošir këbo šilenix.»

²⁷ Yatir sëkëk bakey epëxw gë banax gëmëd, ekoc etëm ed tëb el në emëla babo gër angwëngw and këni wăcënd Mediterane. Emëd ekarëk el, bëriyeni bër gër kuluṅ bën hik këbi nangëde ebar këmi sëkand na fo. ²⁸ Lap këni atëyixën and etiwx aṅ sëk këni ometër ofëxw osas gë ocongoki. Ga wëla këbo imbađ, lap këni gašëxe atëyexën aṅ, sëk këni etiwi el ometër alapem gë ocongotas. ²⁹ Ata ga bani yëdand ba ekoc el añëyën kë ñëyën kuluṅ in gër bëṅa ir gë bongaÿ, lap këni odun onax okwëšaxën ok gand epoy ed kuluṅ do këni yarënd ex weca. ³⁰ Barikan bëriyeni bër gër kuluṅ bën ašala bani šaland eni nawă na gër kuluṅ. Ata këni fedalind ikuluṅ itil in polo gër angwëngw ga këni ri nangëde eni kas elod na gër ecën ed kuluṅ fo yandi këbi eni đapaxën nacët odun okwëšaxën ok. ³¹ Ata Pol fel këbi ocoroda ok do gë alëngw

arebën an: «Angëmëne bela bëjo ani bayi ex na yo polo gër kuluḡ, wën an pex na de.» ³² Ata ocoroda ok saŵ këni bad ogux od ikuluḡ ind ecëpëtaxën ok do seb këni latik polo gër angwëngw. ³³ Damana ex wecaxën, Pol ga ŵac këbi bela bën dek, fel këbi eni kapina do eni yambëra. Ata re ko: «Doro sêkëk bakey epëxw gë banax elod ga kën šëninđ gë enjo eḡ. ³⁴ Mëḡ këmun felaxënënd en kapina do en yambëra. Mondako fo kën fëxaxën. Ala ax cës na, ado gë emban ematak an dápëta na.» ³⁵ Ga ħata ko eyeyan elo, ŵed ko amburu, šëkwa këḡo Kaxanu ogës od bela dek, šobëta ko do ko yambënd. ³⁶ Ata bën dek ga xapina këni, yambëra këni. ³⁷ Biyi dek er hi bami polo gër kuluḡ bela okeme oki gë ofëxw ocongoxi gë bëcongabat. ³⁸ And yambëra këni bën dek aḡ, yëfënd këni eyamb el gër men eni bašëtaxën asibëtifa ir kuluḡ in.

End enoḡeli ed kuluḡ eḡ

³⁹ Ata ga wecak, nemëra këni bëriyeni bër gër kuluḡ bën xali ani kwita ex na ebar el. Wat këni moḡang gër ed ħëfësëk angwëngw aḡ ebar el. Ata yandi këbi eni mëla fën kuluḡ in angëmëne awënd wëndëk. ⁴⁰ Ata šëpët këni odun okwëšaxën ok, eni kasaxën polo gër angwëngw. Fët këni ogux od xapaxën bani amërëšaya ok do lëkwët këni yaḡ anjëm akasaxën atil and gër lëngw ir kuluḡ aḡ, ebo kocelixën gand bëḡa. ⁴¹ Barikan kuluḡ in šëši këḡo në amun and edini mërëxand ir bengux bëki bënd men. Aḡo rëḡwayak ecën ed kuluḡ el. Do men oḡ ga bax xanind bomeḡ bomeḡ gë ojaŵ od mbaḡ, yoyëk epoy ed kuluḡ el xali ħëbirak.

⁴² Ocoroda ok yandi këbi enëbi dāŵ bandepëra baḡ këdi ko naŵa amat exo kas xali exo kegëta. ⁴³ Barikan alëngw ar ocoroda an ga faḡ baxo gër emëkw edexëm eḡo pexën Pol, šëban këbi eni di er faḡ bani in. Fel këbi bër xam bax men bën eni dëngwa gër men do eni kas xali eni kegëta gër ebar. ⁴⁴ Bër kë bayi bën ebi kacëra eni kas bërëmar gë bangomb-gomb baḡ, bëjo gë baton band šangëtarak gër kuluḡ baḡ. Do mondako xegëta bani bën dek bëbëngw gër ebar.

28

End Pol gër ošir or Malët eḡ

¹ Ga xegëta këmi mondako bëbëngw, nang këmi mëne gër ošir or gër ed xegëta bami na, Malët këni ŵacënd. ² Bër lëḡ na bën xaca kënëbo aye fo. Ga bax sëbënd do bax yemënd, ŵëla kënëbo dek ler në xodux or fëtën bani. ³ Pol barëḡu ko imok ind obeñët exo dëxwaxën gër xodux nangërëxe andën ŵedeli këḡo na. Ata ga yëkak xodux ol, ekifoxifo el šanëḡu ko gër imok, do lara ko gër ataxan andexëm. ⁴ And wat këno ekifoxifo el ga lara ko gër ataxan and Pol aḡ, bër lëḡ bax na gër ed ebani bën këni felërënd andebën rebën: «Awa ala ajo, alaŵ ar bela dëḡ exo, gayikako ecede fëxëḡu ko gër angwëngw, kiti in aḡo teb ex na exo dīya.» ⁵ Barikan Pol wërëngënja këḡo andën aḡ bërëfët gër xodux do yoweḡ aḡo gi ex na. ⁶ Er bani šëninđ bela bëjo eno wat ga këḡo bëlan ataxan aḡ, ba exo wëc kërud. Barikan ga šënira këni xali nëkak, wat këni mëne yoweḡ aḡo gi ex na. Nëngwët këni anjëlan aḡ do këni rend mëne Pol angoc exo.

⁷ Ler na, iciŵ hi bax na ind xwën baxo alëngw ar gër ošir olo do bano ŵacënd Pubëliyos. Mëḡ xwëtaya babo ang odawo odexëm fo do lakira këmi bakey batas gër ndebën. ⁸ Sëm ir Pubëliyos monaki hi baxo. Ašëxw šëxw baḡo do lëk baḡo angërelī and gë ošat. Ga lil ko Pol gër ed laki baxo, šalen këḡo mokwëtan otaxan ok, ata fak ko. ⁹ Ga xucak eḡo, yowëraw këni bëšëxwëra bëšëxe bër lëḡ bax na gër ošir, bën bëte fakëra këni. ¹⁰ Ata mbaḡ fëb banëbo bela bën do and fakët këmi dāmana aḡ, fenitiran kënëbo ocëlafana od yāp bax mi mëlali ok.

End Pol gër Rom eḡ

¹¹ Ga xucak opacaw otas, wëla këbo kuluj ir gër Alekësandëri in, ir bani wacënd «Josëkir»* in. Kuluj ijo na gër oşir olo xuca baŋo amëd and gë ayem aŋ. ¹² Ga fiat këmi gër bëŋa ir angwëngw, ler gër angol and Sirakis, xeyëx këbo bakey batas. ¹³ Ga xanik na kuluj ir babo wëland in, xasëk bëŋa fo bëŋa fo xali gër angol and Regiyo. Në ecan ijo, ekoc el ambëtëb bax xocënd, ata bakey baki fo ri bami fiataxën këmi gër angol and Pusol. ¹⁴ Fën sëkëx bamëni bëmaÿe bënd xara babo mi teyëta loxo na gër ndëbën. Ata mondako xuca këmi ond gër angol and Rom oŋ. ¹⁵ Ga wëlëx këni endeŋi eŋ, bëmaÿe bënd gër angol aŋo bëŋ xacaw kënebo xali gër lumo ir gër Apiyus, do xali gër ed bani wacënd «Baciw band bëliyer batas». Pol, sam ga wat këbi sëkwa këŋo Kaxanu do xapina ko.

End epëmëra ed Pol gër Rom eŋ

¹⁶ And fiat këmi gër Rom aŋ, wëla kënebi bandepëra baŋ gër epëra. Barikan fel këno Pol exo dëg në ešëxen, gë šoroda ir baŋo nëkonand in. ¹⁷ Ga xucak bakey batas, Pol wac këbi bëlëngw bër Bëšëwif bën. Do and barëreŋu këni aŋ, ga këbi felëra ko rend: «Bëmaÿe, wëno afëra fëra bane gër Yerusalem do lëxw këne gër otaxan od Bërom, xarak ŷoweÿ ame men ex na. Amëni menan ex na Bëšëwif bën, bëte ame yepën ex na bebër rëpën këni bëxarëk bëreŋi bën. ¹⁸ And wëkara këne Bërom aŋ aÿandi ŷandi babi ene tebët gayik amena and këne lawaxën ane wateli ex na. ¹⁹ Barikan Bëšëwif bën ga hëp këni ene tebët in, nëÿali këne me mëka exe kiti Sesar. Xarak, mëni bar kiti bër enëng endam gë Bërom bën, gë təkër ak axe ñandi ex na. ²⁰ Në end endey eŋo xara këmun en yow ene watëre do mun pelëra. Ga wë këme mëne er këni yarënd bulunda ir Isërayel in anëka fiatëguk fokëraxën këne gë gweyele-gweyele ijo.»

²¹ Bëšëwif bër yow bax na bën yaka këno: «Biyi kayëta ir xaniwëk gër ebar ed Yude ir gë endey eŋo ami kana ex na. Bëte imaÿe gimatak ax yow ex na gë endey end këbo felati, ba gë eñëŋëxax end ri këy. ²² Barikan aÿandi ŷandi këbo mi wël er këy yëland wëj in gayik cale ind sëf këy iŋo gër ed ex yo kë fëtënd akucara.»

²³ Ata fënëta këni akey and këni bakaw aŋ na gër iciw ind Pol. Ga fiatëguk akey aŋo, nëmëc ŷëmb bani bër yow bax bën. Gër eyeyan edexëm, Pol areya reya baxo end owun or Kaxanu eŋ. Gë acariya and Moyis aŋ do gë er ŷëgw këni bëlawënel bër Kaxanu in baxo šaland ebi kor eno kwëta Yesu, elod gëbër xali genëka. ²⁴ Bërëmar xor këbi xali wë këni end babi felënd eŋ, bëjo hëp këni eni ma in. ²⁵ Ga këni šapër ketërexe në end emat, fëco bërëwax bën, fëco bër hëpëk bën. Pol baš ko wayët eŋo: «Dal reya baxo Angoc Amënek aŋ and babi felërand bëxarëk bërewën aŋ gë etëÿ ed alawënel Esayi el: ²⁶ “Yel gër bulunda ijo eyëbi pel:

Aye kën ŷana en wëlënd bari aŋun pëni na;

aye kën ŷana en nëkonënd bari ŷoweÿ an wat na.

²⁷ Gayik owëkw or bulunda ijo oŋ afarëdadı farëdadık;

Banëf baŋ šoya këni do bangës baŋ xëw këni;

këdi këni wat gë bangës bandëbën baŋ,

këdi këni wël gë banëf bandëbën baŋ;

këdi këbi fëni gë owëkw orebën oŋ,

do eni nëngwëta mëni pakëxaxën.”

²⁸ «Awa nangin mëne apexa and yëlëgu këbo Kaxanu aŋo, alawëneli lawëneliw këbi bër ax gi ex na Bëšëwif bën: bën abaxët këni baxët.» ²⁹ And fiat ko Pol eyeyan elo aŋ, Bëšëwif bën wäÿira këni do këni šampërexënd. ³⁰ Mondako ŷëpa baxo Pol bëniy bëki na gër iciw ind wëd baxo luwas. Na babi xacand dëk bër bax yowënd

* **28:11** 28.11 Owac olo gër bendacan bend Bëgërek wëdëgu bani. Bëtöx bëca bënd wëli bax mbaŋ hi baxëna bënd banëbi wacënd Casëtor gë Polikës do banëbi wacënd bëte «Ojosëkir ok».

eno wat bën. ³¹ Afem baxo femënd end owun or Kaxanu eŋ do babi sëyalind end Axwën Yesu Kërisët eŋ gë anjiŷ këm do ala abaŋo šëban na.

Kayëta ir Bërom in Lilaya in

Akayëta aŋo, Pol yëgwën babi Okëreceŋ od gër Rom ok eni këñenaxën ekaca edexëm el and këbi nënga aŋ. Er baxo şaland ebi pëni şenene Atëfëtan and Yesu and baxo femërand aŋ. Er yëgw ko gër akayëta aŋo in kë nangënënd mëne ekwëta ed Yesu Kërisët el kë fexënënd ax gi ex na acariya and Moyis aŋ. Awëd wëd ko amatinali and Abëraxam aŋ ebi pënixën mëne apexa and gë ekwëta aŋ ax gi ex na osëyali or mëŋ Pol fo. Bëte gayikako Kaxanu këbi fexënënd bërëwäk end Yesu Kërisët bën paß gë ekwëta el, axor këni xor eni dıyand gër angwëlëra gë edëca ed Angoc Amënëk el. Er ex gër akayëta in:

End Pol eŋ do gë osëyali orexëm eŋ: 1.1-17.

End ang ex ngwën gër ogës od Kaxanu eŋ: 1.18-3.20.

End apexa and gë ekwëta eŋ: 3.21-4.25.

End anıyan angaşax and kë yëlënd ekwëta eŋ: 5.1-8.39.

End apexa and bulunda ir Isërayel eŋ: 1.11-36.

End ang yäpëk ediya ed gër Amara and Yesu eŋ: 12.1-15.13.

Bepelatar bënd yëgw ko Pol eŋ: 15.14-16.27.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ariyenin ar Yesu Kërisët an, parëxanda ir wac këŋo in. Mëŋ dëŋ yata ke me gi parëxanda irexëm do me pemërand Atëfëtan and Kaxanu aŋ. ² Atëfëtan aŋo, paß gë bëlawënel bërëxëm bën beya babo Kaxanu elod anëka fo ang rek Oñëgw Omënëk ak. ³ Gër Atëfëtan aŋo reya ko end Asëñiŵ eŋ, ar rëw këno ala gër ebar ro, gër andëwëra and Dafid, ejiŵ edexëm. ⁴ Aşanaya şanayak mëne Yesu Kërisët, Axwën arebi an, Asëñiŵ ar Kaxanu dëŋ exo gayik axani xani ko gër ecës gë panga ind Angoc and owënëk in. ⁵ Paß gë mëŋ şot këmi oyekax ol do gë ofarëxanda ol, mi pemërand Atëfëtan andexëm aŋ gër benëŋ bënd bela dëk, eni kwëtaxën oŵac orexëm ol, eni tëfaxën er re ko in. ⁶ Wën bëte şëf gër benëŋ beŋo hi kën gayikako Kaxanu yata këŋun në end Yesu Kërisët. ⁷ Wën dëk bër gër angol and Rom, bër hik pëlot gër yomb ir Kaxanu Faba irebi bën, mëŋ yata këŋun en gi bëwënëk do en cot oyekax ol, do gë obetak ol, paß gë Axwën Yesu Kërisët.

End okëreceŋ od gër Rom eŋ

⁸ Wën ang xwëta këno Kaxanu ak, ngwën in dëk nangëra këni. Wëno në eŋo këmo şëkwaxënënd Kaxanu paß gë oŵac or Yesu Kërisët ol. ⁹ Kaxanu, mëŋ ar këmo şalend gë onden onjekax an, do këme femërand Atëfëtan and Asëñiŵ arexëm aŋ, ex sede iram ir mëne dın këmun şalenënd. ¹⁰ Laŋ këme xarand, gër cale indam, me cot aşot, ga ŵa ŵa ko Kaxanu, amëd and yäpëk mun nëngali aŋ. ¹¹ Gayikwa wëno dëk yandi ke ene nangëre mun cetaxën mar banjëla band oyekax band yël ke Angoc Amënëk baŋ en kemaxën wën bëte gër ekwëta ed Kaxanu. ¹² Ado me dedo wa and këme űatëli aŋ ene başëndëre banjëlan biyi bër bar këne gër ekwëta ed Kaxanu bën.

¹³ Bëmaŷe, aŷandi yandi ke en nang mëne bakëlëbëd bandanjëm fënarali këme me yeli ene nangëre. Er këme şaland eni nëmbër gër enëŋ endewën bër xwëta këŋo Kërisët bën ang yëmb këni gër benëŋ becëxe ak. Bari xali doru Kaxanu axe tebëli ex na pere. ¹⁴ Wëno ang ar bayir këni aűomëx fo hi këme paß gë Bëgërek bën, paß gë bënëŋërarëx bën, paß gë bërenik bën, do gë bëfëűirëx bën. ¹⁵ Ata wën bër lëgëk gër Rom bën eŋo yandi ke me yeli mun nangën bëte.

End panga ind Atëfëtan eŋ

¹⁶ Wëno, epemëra ed Atëfëtan aŋo ol axe cëfënënan na gayik gë aŋo ko nęcëtënd Kaxanu panga indexëm iŋ. Ar wăk yo kęŋo fexënënd: hi ko ar enëŋ end Bëšëwif, hi ko ar enëŋ ecëxe. ¹⁷ Enimin, Atëfëtan aŋo kębo wăsinënd mondake ri ko Kaxanu ebi kwëtaxën bela bën bër šenene. Eŋo gë ekwëta kę ŋanand bëte gë ekwëta kę ŋatand, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ar xwëta kęŋo Kaxanu an ex awënek an do mondako ko šotaxën aniyan and din aŋ*»

End emenan ed Kaxanu eŋ

¹⁸ Enimin Kaxanu, elod gër orën xoŋënegu kębi bela bën gayik ano pëbënd na, do xwëndä kęni osëmbak xali kęni wëlëbëlënd đal irexëm in gër osëmbak. ¹⁹ Awat kęni watënd bebër ŋapëk eni wat eno nangaxën Kaxanu bën gayik mëŋ dëŋ kębi wăsinënd. ²⁰ Enimin, Kaxanu ar din exo. Bari ado ga exo ar anëŋo watënde na, ola orexëm ol gë panga indexëm iŋ kerët kę watind gër bebër ri ko gër ngwën ro. ²¹ Mëŋ ex, ala ax kor na exo yax mëne aŋo nang ex na Kaxanu. Gayikako, awatënd aye dëŋ enjaran endexëm eŋ, gë bebër ri ko bën, bela bën ano pëbënd na Kaxanu, bëte ano cëkwand na. Barikan mondako wëlandëraxën kębi gër onden ondebën gë banjëlan band gë ofëcak këm, owëkw orebën oŋ xulëk ecamëdan el. ²² Ado ga kęni rend mëne bën areni reni kęni, bëšenëk exëni, arafënara fo kęni rafënarand. ²³ Anëngwët nëngwët kęni enjaran end Kaxanu eŋ, mëŋ ar ax cësënd na an, ano calend na. Gër ed hi bax eno calend nëmb kęni kęni xëland olaš or wătinali kęni gë bela xarak ala an ašës ko šësënd. Bëte olaš orëmar wătinali kęni gë ošël, gë owăcar or gë osapar onax do gë owăcar or xadä-xadä.

²⁴ Ata në eŋo seboxën kębi Kaxanu eni đëxwaya gër obuyaraxik do gër owëkw orebën ebi ŋandind oŋay gë becëfëanaxik fo. ²⁵ Anëmb nëmb kęni end đal end Kaxanu eŋ gë enëgwëš, afëb kęni fëbënd do ašale kęni šalend er ri ko in gër ed ebax eno calend Kaxanu gabat, mëŋ ar betak din ir din an. Amen!

²⁶ Në eŋo seboxën kębi bëte Kaxanu eni dind becëfëanaxik bend yëla kęni gër owëkw orebën: bësoxari bën seb kęni er ŋapëk asošan gë asoxari eni dind in, do kęni rind asoxari gë asoxari er ax ŋap ex na in. Ata mondako kębi wëcanënd kiti ind oŋay orebën iŋ. ²⁷ Bëte bësošan bën seb kęni er ŋapëk asošan gë asoxari eni dind in kębi ŋandirënd do kęni rind asošan gë asošan er ax ŋap ex na in.

²⁸ Gayikako abi bal ex na eno nang Kaxanu, Kaxanu seb kębi gë orenik osëmbak orebën ol eni dind becëfëanaxik. ²⁹ Ata gër onden ondebën xënek: osëmbak, gë oxeŷ, gë aŋana and kodı, gë njifa, gë oyakëraxi, gë edaw ed bela, gë batakëra, gë enëgwëš, gë eŋac. ³⁰ Bëte hi kęni: bërena, bëxapëndër, bëšus bër Kaxanu, bër xoŷët-xoŷët, bërafënan, bëŋangënanan, bëwërax, bëwëšen bër bëxarëk bërebën, bëfënrëx, ³¹ bër ax gi ex na mokwëta, bër gë emëkw eperëk, bër gë axaŷënan këm. ³² Ado ga nang kęni aye apela and šenene and Kaxanu and rek bër xwëndak beŋo bën bër ecës exëni, mondako dëŋ bayi ga kęni wëndërand, bëte kënëbi šëkwënd bër kębi sëfëtelind bën.

2

End enëp ed bela eŋ

¹ Wëj ar hi këy yo awa ga këyëbi nëpënd ako bošandax nangël mëne xaya axi gi ex na. Gë andey këy lëxwayand ga këyëbi nëpënd ako xarak wëj dëŋ bebër kęni rind bën ari këy rind. ² Anang nang këne mëne bër watak mondako bën gë đal in kębi xiti Kaxanu. ³ Awa wëj ar kębi nëpënd bošandax ajo xarak bebër kęni rind bën ari këy rind, yëla këy nde ašana këyo šana Kaxanu yatir kiti? ⁴ Ba ayaf nde

* 1:17 1.17 Abakuk 2.4

yaf këyo Kaxanu? Ay watënd na nde dek benjekax bend yël ki ga nënga ko xali ki bujanaxënënd? Ay nang ex na nde mène ey nëngwëtaxën ola osëmbak ore y ol ki yifaraxënënd gë onënga orexëm olo? ⁵ Gayikako awëshi këy wëšind, axey xey ki ey nëngwët emëkw edey el, asaÿ këy saÿënd oxoÿ or Kaxanu or këy ñatën yatir akey and oxoÿ, do yatir kiti ind šenene ind Kaxanu. ⁶ Ata ar ex yo er ko rind in këjo wäšën Kaxanu: ⁷ Bër xemënak laŋ edi ed benjekax bën ga këni šaland enjaran eŋ, gë epëb el, gë aniyän and gë ecës këm aŋ, këbi yël aniyän and din aŋ. ⁸ Bari gë oxoÿ osëm këbi xiti bër sanak gë andebën dëŋ eni mëšenënd ðal in do ebi kor osëmbak ol. ⁹ Ala ar kë wëndërand an këjo bon kata in do gë toro itëm in: hi ko ar enëng end Bëšëwif, hi ko ar enëng ecëxe! ¹⁰ Barikan, Kaxanu ayël këjo yël ar kë rind benjekax an, enjaran eŋ, gë or gapak ol do gë obetak ol: hi ko ar enëng end Bëšëwif, hi ko ar enëng ecëxe! ¹¹ Gayikwa epitëndër ed bela ax gi ex na gër Kaxanu.

¹² Dek bër enëng ecëxe bër kë wëndërand nangërexe acariya bën, acariya këm këbi nëp Kaxanu and këni šësëra aŋ. Bëte dek Bëšëwif bër kë wëndërand anang aye acariya bën, gë acariya and nang këni aŋo fo këbi nëp and këni šësëra aŋ. ¹³ Bër kë rind ari dëŋ er rek acariya in këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene, ax gi ex na bër kë baxëtënd abaxët fo bën.

¹⁴ Bër enëng ecëxe bën angëmëne ari këni rind gë andebën aŋo dëŋ er re ko Kaxanu gër acariya in, xarak elod ani wël ex na, anëka hi këni ang bër gë acariya fo. ¹⁵ Gër ola orebën kë watind mène er rek acariya in gër owëkw orebën ÿëgw ko Kaxanu, onden ondebën oŋ dëŋ këbi xadacënd: baŋo ebi nëp, baŋo ebi yakan. ¹⁶ Ang këme rend gë Atëfëtan and këme femërand ak, eŋo kë šanaya yatir këbi xiti Kaxanu bela bën paß gë Yesu Kërisët.

End Acariya and Moyis eŋ

¹⁷ Gërëgako wëj ar rek Ašëwif hi këy an këmi rend. Re këy awä wä këy er kë rend acariya in xali këy rafënanand mène Kaxanu xwën ki. ¹⁸ Anang nang këy oñandi odexëm ok do asëyali sëyali këni er rek acariya in xali këy xorënd ey nang enjekax end ÿapëk ey dind eŋ. ¹⁹ Bëte wëj ar xwëtak mène alas ar bëšiwëk hi këy an, awäsin ar fëña an, ang angoben and këbi ñoband bër gër ecamëðan fo hi këy. ²⁰ Wëj ga nang këy aye ðal in gayik acariya aŋ nang këy këyëbi xadacaxënënd bëfëñirëx bën, këyëbi sëyalixënënd bër ÿowëÿ ax nang ex na bën. ²¹ Wëj ar këbi sëyalind bošandax an, ay tëyaliyand na gë andey! Wëj ar kë femërand mène ax gi ex na mondeka an, këy rekand! ²² Këy rend ax gi ex na mo ndi orekar do këy rind orekar ol! Šus këy olaß oŋ, bari këy šonand bebër gër bangëb bën! ²³ Wëj kë rafënanand mène Acariya aŋ nang këy, bari ayo pëb ex na Kaxanu, gayikako ari këy rind er šëban ko in! ²⁴ Wën Bëšëwif bën: në endewën këni renaraxënënd owäc or Kaxanu ol bër benëng becëxe bën, ang rek Oñëgw Omënëk ak.

²⁵ ðal ex gër ar enëng end Bëšëwif, oxac ol er ÿapëk ex angëmëne asëf ko sëfënd er rek acariya in! Bari angëmëne axo tëf ex na ata ko hi ang axacërëx fo. ²⁶ Awa angëmëne ar enëng ecëxe axacërëx an asëf ko sëfënd bapela band šenene band acariya baŋ, anëka hi ko ang Ašëwif axac xac fo. ²⁷ Axacërëx ar kë sëfënd šenene Acariya an bandixa bandexëm baŋ ki nëp wëj axacëxac an, wëj ar nangëk oñëgw od acariya ok xarak ay tëfënd na er rek in. ²⁸ Ar hik enim Ašëwif an ax gi ex na ar rëw këno gër enëng end Bëšëwif ba ar xac këno fo gër eman endexëm. ²⁹ Ar hik enim Ašëwif an, gër onden ondexëm hi ko. Bëte ar hik enim axacëxac an gër emëkw edexëm nëngwët këjo Angoc Amënëk aŋ, bari ax gi ex na ga xac këno ang rek acariya ak. Mëŋ ex, ar hik enim Ašëwif an, Kaxanu këjo šëkwënd, ax gi ex na bela.

3

End benjekax bend Bêšewif eŋ

¹ Awa Bêšewif bën, oyekax or fe wa xuca kënëbi benëng becëxe beŋ? Inewã ex ofëcak or oxac orebën ol? ² E, mbaŋ ex bebër xuca kënëbi bën. Eñanar eŋ, bën xwëtënan babi pere Kaxanu eyeyan edexëm el. ³ Do gayikako Bêšewif bërëmar gë oŋëpëgënan exëni, oŋëpëgënan odebën ok ayepën nde yepënëk ekwëta ed Kaxanu el? ⁴ Adokiŋ! Ado eni gi bela bën ðek bënëgwëš, Kaxanu mëŋ din ar ðal fo exo, ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Ey gixën ar šenene gë er këy yeyanënd in, do and kën šampërend gë ala aŋ eyo bon.»

⁵ Barikan angëmëne paß gë osëmbak orebi ol kē šanayand or šenene or Kaxanu ol, mondake këne yeyane? Kaxanu asëmbak nde exo and ko seb ex canaya oxoŷ aŋ? Ang këni yëlarand bela fo këme rend mondako. ⁶ Adokiŋ! Kaxanu, mondake xiti dobi bela bër gër ngwën ro bën kido axo gi bana din ar šenene? ⁷ Do angëmëne gë enëgwëš endam eŋo dëŋ kē šanayand ðal irexëm in do kē ŷañënd enjaran end Kaxanu eŋ, inecëŋ ke nëpaxën ang awendëran ar këŋo xiti fo? ⁸ Awa inewã bayik ane dende na, ang këni rend këmi sëyalind bër këbo renarand bën: «Mendërandëne ex canayaxën oyekax ol!» Ata bela bëjo, aŷap ŷap këbi kiti ind Kaxanu iŋ.

End mbëña ind eñëŋënaŋ eŋ

⁹ Awa ine këne reye? Ba biyi Bêšewif bën nde xuca kën bene oxëbën ol bër benëng becëxe bën? Ax gi ex na gër beŷ ðek. Gayikwa anëka reya këne osede or këbo nëpënd ol: biyi ðek, hik Bêšewif, hik bër benëng becëxe bën, awëña wëña këbi eñëŋënaŋ eŋ. ¹⁰ Gër Oñëgw Omënëk ga rek:

«Ala ar šenene ax gi ex na, ado gabatak.

¹¹ Ar këŋo fërirand ax gi ex na, ar këŋo šaland Kaxanu ax gi ex na.

ðek nambëra këni, ðek šëxwëpët këni.

¹² Ar kē rind enjekax ax gi ex na, ado gabatak.

¹³ Osëŷ orebën oŋ ang ŷëg ir wafërëluŋ fo ex, Odiw̄ odebën ok njifa fo ex,

Er kē šanënd gër osëŷ orebën in ongwëc ond saw̄-orang fo ex.

¹⁴ Er kē šanënd gër osëŷ orebën in owër do gë ekare ed bela fo ex.

¹⁵ Bën din bëwelëk bër edaw̄ ed bela fo hi këni.

¹⁶ Gër ed këni xuca yo ŷëŷ ðek kē nëxenand do tar fëña in këni sebëtand kata iŋ.

¹⁷ Aketëxeta and gë bela ani nang ex na.

¹⁸ Ado gë təkër ak ano yëdand na Kaxanu.»

¹⁹ Anang nang këne mëne ðek er kē rend Acariya in Bêšewif bën këbi fedënalind do ala ar ex yo gër ngwën ro exo wat mëne awendëran exo gër ogës od Kaxanu.

²⁰ Enimin, ala gabatak ax kor na exo gi ar šenene gër lëngw ir Kaxanu paß gë acariya aŋ gayikwa acariya aŋ dëŋ këbi nangënënd bela bën mëne bëwendëran exëni.

End apexa and bela eŋ

²¹ Barikan gërëgako, Kaxanu w̄asin këbo mondake këŋo xwëtënd ala an ar šenene xarak ax gi ex na ga ko sëfënd er rek acariya in. Ado gër acariya aŋo do gër okayëta od bëlaw̄ënel bër Kaxanu dëŋ kē reyand eŋo. ²² ðek bër xwëta këŋo Yesu Kërisët bën këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene. ²³ Gayikwa epitëndër ax gi ex na: bela bën

dek wënan këno Kaxanu, do mëj ñawëtaxën këbi enjaran endexëm eñ. ²⁴ Kaxanu, gë oyekax orexëm ol fo këbi xwëtënd bela bën bër šenene paß gë edacët ed ex gër Yesu Kërisët, mëj ar këbi racëtënd el. ²⁵ Kaxanu lawëneliw këno Kërisët exo gi angunëtan, oşat orexëm oñ ex dëxët bamena band bër xwëta këno bañ. Eño ri ko Kaxanu ebi masinaxën bela bën mëne šenene exo. Akarëk añ, gë beñëñëx bend bani rind bela beñ er baxo rind nangëde axo watënd na gayik abunjan babi bunanënd. ²⁶ Gërëgako, gë ebuña ed buña baxo Kaxanu el šanayak or šenene orexëm ol, ga këbi wënenënd bër këno xwëtand Yesu bën, xarak axo dif ex na acariya añ.

²⁷ Awa end ko rafëanaxën ala nde exëna? Gë acariya and fe? And bandixa añ nde? Ali, barikan paß gë acariya and ekwëta añ. ²⁸ Enimin, anëka wã këne mëne ar xwëta këno an hik ar šenene an, xarak ax gi ex na ga sëf ko er kë rend acariya in. ²⁹ Kaxanu ir benëng dek exo, axo gi ex na ir Bëšëwif fo. ³⁰ Gayikako Kaxanu ifat fo ex, dek bër xwëta këno Kërisët bën këbi xwët bër šenene në end ekwëta eñ: hi këni bëxacëxac, hi këni bëxacërëx. ³¹ Awa gayikako axwëta xwëta këneñone Kërisët do Kaxanu xwët këbo bër šenene, acariya añ ayep nde yepëk? Bëtëdën, mondako ako ex wa epëb ed Acariya el.

4

End amatinali and Abëraxam eñ

¹ Awa kwitane tan end Abëraxam, axarëk ar biyi Bëšëwif eñ. Er šot baxo in ba në end oyekax orexëm nde šotaxën baxo? ² Kido Kaxanu në end benjekax bend baxo rind xwëtaxën baño ar šenene Abëraxam, arafëna rafëna doxo. Bari Kaxanu axo watënd na beÿ bën mondako. ³ Ado enimin, ax gi ex na nde are rek Oñëgw Omënëk ok: «Abëraxam axwëta xwëta baño Kaxanu mëne ari ko ri er beya baño in. Ata Kaxanu xwët këno ar šenene.» ⁴ Ax gi ex na nde ar kë riyenind an acosa ko šotënd? Er këno šosënd in er ÿapëk ex, ano yëlënd na ayël fo. ⁵ Bari ar bayik ÿowëÿ axo di ex na an do eño kwëta axwëta fo Kaxanu, mëj ar këbi yëlënd or šenene bësëmbak an, në end ekwëta edexëm elo këno wënen Kaxanu. ⁶ Ata Dafid, onënga or ar wënen këno Kaxanu ol xarak benjekax axo di ex na an ko ÿëwënd:

⁷ «Nëngandëralebi bër seban këbi Kaxanu bamena bën, Nëngandëralebi bër rëxëtën këbi beñëñëx bën.

⁸ Nëngandëraleño awendëran an gayikako Axwën an año nöp ex na!»

⁹ Do onënga olo or bëxacëxac bën fo nde ex? Bëxacërëx bën cëñ, abi nëngandërand na nde mondako fo? Ax gi ex na nde are këne rende mëne Abëraxam, ga xwëta baño Kaxanu hixën ko ar šenene? ¹⁰ Awa nand fe hi baxo ar šenene? Ba and hi baxo axacëxac añ nde? Adokiñ! And hi baxo axacërëx añ. ¹¹ Eyo Abëraxam, damana eno kac, hi baxo ar šenene ga xwëta baño Kaxanu. Oxac olo amatinali fo bax mëne ar šenene hi ko. Ata elod yatijo hi ko axarëk ar dek bër këbi xwëtënd Kaxanu bër šenene and këno xwëta añ ado bayik anëbi kac ex na. ¹² Abëraxam fo hik bëte axarëk ar bëxacëxac an, bër këno sëfëtelind gër ekwëta ed Kaxanu bën and bayik ano kac bana pere añ.

End ekwëta ed Abëraxam eñ

¹³ Kaxanu beya babi Abëraxam gë bërändëwëra andexëm bën mëne ayël këbi yël oxwën or ebar ol. Ga xwëta baño Kaxanu šotaxën baxo or šenene olo, ax gi ex na ga sëf baxo acariya añ. ¹⁴ Angëmëne bër sëfëk acariya bën fo kë šot beber beya ko Kaxanu bën, ar këno xwëta axwëta fo an, ayepeli këno yepeli. Er beya ko in awo kë wo. ¹⁵ Bari ax gi ex na ako: Kaxanu, mbañ këbi xoÿënënd bela bën gayik ani tëfënd na er rek Acariya in. Do gër ed ax gi ex na Acariya, amena ax gind

na. ¹⁶ Awa paß gë ekwëta ed Kaxanu el hixënëk mondako, ex gixën oyekax, do ex n̄ataxën er bëya baxo Kaxanu in gër ðek andëwëra and Abëraxam aŋ. Mondako hik gër bebër gër acariya, do gër bebër ekwëta ed Abëraxam, mën̄ ar ex axarëk ar biyi ðek an. ¹⁷ Enimin Kaxanu fel baŋo Abëraxam gër Oñëgw Omënëk: «Wëno yata ki ey gi axarëk ar benëng bendantjëm». Ata gër ogës od Kaxanu, mën̄ ex axarëk ar biyi ðek an gayik mën̄ hi bax ar xwëta baŋo an. Awa wa baxo mène axanin këbi xaninënd bëšësëk bën dën̄ eni baka eni gi bëbëngw, do bebër elod ax gi ex na bën awac fo ko wacënd ex gi. ¹⁸ Abëraxam ayar yar baxo gër ed eyar ax gi bana, do xwëta këŋo Kaxanu. Ata n̄e eŋo hixën ko axarëk ar benëng bendantjëm ang fel baŋo Kaxanu gër Oñëgw Omënëk ak: «Mondako këni yëmb bërändëwëra andey bën✧.» ¹⁹ And fel baŋo mondako aŋ, Abëraxam ðam hi bax eŋo tək bën̄iy keme. Aye nang baxo mène ecës fo bayi baŋo. Do alindaw̄ Sara, ado ga hi baxo asoxari aboroxok anëka xuca baxo gër ecot ed itox. Mondako dën̄ bayi baxo ga xwëta këŋo Kaxanu mène ayël këbi yël er bëya babi in. ²⁰ Barikan paß gë ebeya ed bëya baŋo ayël këŋo yël itošan el, oŋëpëgënan ax gi bana gë təkër ak gër emëkw ed Abëraxam, gayik axwëta xwëta baŋo Kaxanu. Ata mondako šanaya bax gër ola orexëm enjaran end Kaxanu eŋ. ²¹ Aye fëni baŋo mène er ko bëya Kaxanu in gë panga indexëm in̄ axor ko xor exo di. ²² Ata mën̄ yëgw këni end Abëraxam eŋ mène gayik awa wa baxo xwëtaxën baŋo Kaxanu ar šenene. ²³ Barikan, ax gi ex na mën̄ gabat kë hi ar šenene an ang yëgw këni ak: «Kaxanu xwët baŋo ar šenene.» ²⁴ Biyi bëte gër ogës odexëm bër šenene xwët këbo ga wa këne ako mène mën̄ dën̄ xanin këŋo gër ecës Yesu, Axwën arebi an. ²⁵ Kaxanu, gër otaxan od bela sëb baŋo Yesu exo cës n̄e end beñëŋëx bendebi. Bëte, xanin këŋo gër ecës ene cotaxëne biyi bër wa këne endexëm bën or šenene ol.

5

¹ Awa biyi ga xwëta kënëŋone Kaxanu hixën këne bër šenene. Anëka šot këne aketëxeta aŋ gë mën̄ gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ² N̄e endexëm šotaxën këne oyekax or Kaxanu ol. Ata gë oyekax olo xemëna këne xali gërëgako. Mën̄ ex, n̄e nëngandëraŋo ga këne yarënde ako akey and këne bare gër enjaran endexëm aŋ. ³ Ado ang këne soroye yo nëngandëraŋo gayik anang nang këne mène toro in̄o këbo sëyalind ebuŋa el. ⁴ Ga buŋa këne nangaxën këne mène axem xem këne do gë ekemënan elo këne yaraxënënde er bëya ko Kaxanu ayël këbo yël in. ⁵ Eyar ed këne yarënde el abo yepeli na, Kaxanu, gë Angoc Amënëk aŋ yël këbo aŋana andexëm aŋ gër owëkw orebi. ⁶ Enimin, nand sitara bane na, nand bayi bane bërangoŷëra and gë Kaxanu na, šës ko Kërisët n̄e endebi and ħatan këŋo aŋ. ⁷ Mbaŋ yëkak ewat ed ar hik awëlëk ar exo cës n̄e end ašandaŋw̄ ado exo gi ašandaŋw̄ ajo ar šenene. Bamat ala exëna ar w̄adox exo cës n̄e end ašandaŋw̄ ar kë rind benjekax bendantjëm. ⁸ Barikan, amëd and bayi bane biyi bëwëndëran aŋ, awasin w̄asin këbo Kaxanu yëgwe këŋo balënd endebi eŋ ga wa ko exo cës Kërisët n̄e endebi. ⁹ Do gayikako n̄e end ošat or Asëñiŋw̄ xwëtaxën këbo Kaxanu gërëgako bër šenene, mondake bayik abo pexën na yatir akey and kiti? ¹⁰ Gayikwa angëmene and hi bane bërangoŷëra and Kaxanu aŋ, wëlër këne gë mën̄ gë ecës ed Asëñiŋw̄ el, kaš fo këbo fexën paß gë aniyand Asëñiŋw̄ aŋ, gayikako awëlër wëlër këne gë mën̄. ¹¹ Ado nëmëc na këbo nëngandërand end Kaxanu eŋ gayik n̄e end Yesu Kërisët, Axwën arebi eŋ, wëlëraxën këne gë mën̄ gërëgako.

End Adam aŋ do gë Yesu eŋ

¹² N̄e end amena and ala abat, Adam, yowaxënëguk eñëŋëxax eŋ gër ngwën ro. Eñëŋëxax eŋ wëlaliwëk ecës el, do ecës el lëk këbi ðek bela bën gayik ðek fo wëndëra

✧ 4:18 4.18 Añanar 15.5

këni. ¹³ Ata eñëñenax eñ xulëk ngwën in, bari Kaxanu ababi xiti na bela bën xali yëlëgu këjo acariya añ Moyis. ¹⁴ Barikan, elod amëd and wëndëra ko Adam xali nand ñatëguk acariya and Moyis na, ecës el xëda babi bela bën ado bayik ano mëşen bana Kaxanu ang Adam ak. Ata Adam ijo, amatinali and ar bax yowënd an fo hi baxo. ¹⁵ Oyël or wëlawëk oyekax or Kaxanu ol ax cilar ex na gë tøkër ak gë er wëlawëk amena and Adam in. Ado ga ñañëk ecës el gër bela në end amena año, er wëlawëk oyekax or Kaxanu paß gë Yesu Kërisët in xucak panga in. ¹⁶ Oyekax or ko yëlënd Kaxanu ol xurik ex këbën, gë amena and ala abat and nëpaxën këbi bëranjëm añ. Ata në end oyekax olo këbi xwëtaxënënd Kaxanu bëranjëm bër şenene, ado ga yëmbëk bamena bandebën bañ. ¹⁷ Gayikwa paß gë ala abat, gë amena and ala abat, xëñaxënëk ecës el gër ngwën. Barikan paß gë Yesu Kërisët gabat, këni şotaxënënd bela bën nëmëc oyekax or Kaxanu ol: ayël fo këbi yëlënd benjekax beñ do këbi xwëtënd bër şenene, do awun këni wunëf gër aniyän paß gë Yesu Kërisët gabat.

¹⁸ Awa Kaxanu në end amena amat nëpaxën këbi dek bela bën. Bëte në end andixa and şenene amat këbi yël or şenene or kë yëlënd aniyän ol. ¹⁹ Enimin ga wëşi ko ala abat, hixën këni bewendëran bela bëranjëm. Bëte ga wä ko ala abat kë hixën bër şenene bela bëranjëm. ²⁰ Xarak acariya añ er yowëk ex ñëmbaxën eñëñenax eñ gër bandixa band bela. Barikan gër ed yëmbëk eñëñenax kë yëmbërend kaş oyekax or Kaxanu ol. ²¹ Mondako ñañëk eñëñenax eñ xali wëña këbi bela bën gë ecës el. Bëte mondako fo ñañëk oyekax or Kaxanu ol gë or şenene ol eni cotaxën bela bën aniyän and din añ paß gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an.

6

¹ Gërëgako eyeyan nde bayik na? Ba ene kwëndaye beñëñenax nde ex ñëmbëraxën oyekax or Kaxanu ol? ² Bëtëdëñ! Biyi bër şës këne në end eñëñenax bëjo, mondake këne liyaye gë eñëñenax eñ? ³ An nang ex na nde xobuyi or buyi kënebo ol wacayak mëne anëka bar këne gë Yesu Kërisët gër ecës edexëm? ⁴ Awa xobuyi olo wacayak mëne anëka wëg kënebo gë Kërisët. Ata Faba Kaxanu gë panga indexëm in xanin këjo gër ecës. Do bëte gë panga ino fo këbo yëlënd ene diyaye aniyän angaşax añ. ⁵ Enimin, gayikako abar bar këne ecës el gë Kërisët, abar këne bare bëte gë mëñ gër ekani ed gër ecës. ⁶ Anang nang këne mëne nand fika këno Yesu na, ola osëmbak orebi ol fikali këni, ex dëxëtaxën gër aniyän andëfi eñëñenax end rëweli kënebo eñ. Mëñ ex, biyi ane bayiye na okadëp od eñëñenax. ⁷ Gayikwa ar şësëk an ar şenene hi ko, aşapër şapër këni gë eñëñenax eñ. ⁸ Gayikako biyi gë Kërisët bar këne gër ecës edexëm, awa kwëtanëñone mëne gë mëñ këne liyaye bëte. ⁹ Ax gi ex na nde anang nang këne mëne Kërisët axani xani ko gër ecës do bëte din axo cës na, ecës el ax kor na eño bëña? ¹⁰ Amat fo şës ko ex dëxëtaxën eñëñenax eñ gër ola or bela. Gërëgako gër aniyän andexëm er ñan ko Kaxanu fo ko rind. ¹¹ Ata wën bëte watayayindën ang bëşëk fo paß gë eñëñenax eñ. Bëte watayayindën ang bëbëngw bër kë rind er ñan ko Kaxanu fo gayikako gë Yesu Kërisët bar këni aniyän añ. ¹² Awa kërex bayi na ga wëña këñun eñëñenax eñ. Këren bayi na ga sëf këni oñandi oñëñenax od eman ok. ¹³ Wal ir eman endewën gibatak kërey yëlaya na gër eñëñenax, ang eyënga ed osëmbak fo. Barikan, yëlayayin wën dëñ gër andiyen and Kaxanu, ang bër kë liyand bër xaniwëk gër ecës fo. Do wal ir beman bendewën ir ex yo yëlino Kaxanu gë dek beman bendewën ak ang eyënga ed or şenene fo. ¹⁴ Kaxanu gë oyekax orexëm ol lëkaya këñun, an bayi ex na ga wëña këñun acariya añ. Mëñ ex, këren bayi na ga wëña këñun eñëñenax eñ.

End ediyenin ed er şenene eñ

¹⁵ Awa ine ngwa ex? Ba asëk aŵendëra fo nde hi këbo gayik paß gë oyekax ol ser këne gë Kaxanu, do ax gi ex na paß gë acariya aŋ. Bëtëdëŋ! ¹⁶ Anang nang kën mëne and këno sëf ala do en dind ang ýandi këŋo ak, aŵa ŵa kën eŋun bëña. Mëŋ ex, gërëgako tanayin: angëmëne eñëŋënax eŋ sëf kën, ecës el kën šot. Do angëmëne Kaxanu sëf këno ata këŋun xwët bër šenene. ¹⁷ Barikan në end oyekax or Kaxanu eŋ, wën bër ebax okadëp od eñëŋënax bën, aŵa ŵa kën gë emëkw el ðek, en tëf er kë rend osëyali or sebënan kënun in. ¹⁸ Ga racët këŋun ako gër eñëŋënax, anëka hi kën okadëp od or šenene. ¹⁹ Ga sitara kën këme xafëxafinaxëndënd mondako er këme rend in. Enimin, ayëlaya yëlaya ban gë ðek beman bendewën beŋ gër obuyaraxik do gër eñëŋënax, mëŋ ban rixënënd eñëŋënax eŋ. Gërëgako yëlayayin gë ðek beman bendewën ak, ang okadëp fo gër ema end šenene en gixën bëwënëk. ²⁰ Gayikwa and hi ban okadëp od eñëŋënax aŋ, aban xor na en di end šenene eŋ. ²¹ Do inëŵa ban šotënd? Ax gi ex na nde bëcëfënaxik bend kë ðatelind gër ecës fo šot kën? ²² Barikan gërëgako ga šan kën ako gër mbëña ind eñëŋënax do hi kën okadëp od Kaxanu, bandixa bandewën baŋ band owënëk ex, do gër aniyand and din kën ðata. ²³ Acosa and ar watak edi ed beñëŋënax aŋ ecës el ex. Barikan, er ko yëlënd ayël fo Kaxanu in ex, aniyand and din and paß gë ebar ed bar kën gë Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

7

End amatinali and eñër eŋ

¹ Bëmaŷe, wën bër nangëk aye acariya hi kën. Ax gi ex na nde anang nang kën mëne ala an nand bayi ko abëngw na fo këŋo sëränd acariya aŋ? ² Ax gi ex na nde mondako ex end asoxari ar ýër këno eŋ? Acariya aŋ asëra këŋo sëränd gër eñër and ko liyand icën indexëm aŋ. Barikan and ko šës icën aŋ, axo bayind na ga sëra këŋo acariya aŋ. ³ Angëmëne eni ðaki gë asošan ašëxe xarak icën indexëm in abëngw bayi ko, orekar ko rind. Bari and ko šës icën aŋ ado eni ñërërëx gë asošan ašëxe axo dind na orekar. Amëd aŋo anëka sebët këŋo acariya aŋ. ⁴ Ata bëmaŷe, ako fo ex endewën eŋ. Nand šës ko Kërisët gër kërëwa na, wën bëte ašës šës kën eŋun tebëtaxën acariya aŋ. Awa ga xani ko gër ecës, mëŋ xwën këŋun ene dixënënde benjekax bend ðan ko Kaxanu. ⁵ Gayikwa and wëña babo oñandi od eman aŋ, acariya aŋ bax šërëyëtënd betëmbak bend gër ola orebi beŋ mëŋ bane rixënënde bend kë wëland gër ecës beŋ. ⁶ Barikan gërëgako, Kërisët aracët racët këbo gër mbëña ind acariya, ane bo ex na gër mbëña ind acariya akarëk. Gayikwa ašës šës këne paß gë acariya and ri babo okadëp aŋ. Gërëgako gër owun oxašax or Angoc Amënëk hi këne.

End andiyen and acariya eŋ

⁷ Awa eyeyan nde bayik na? Eŷëŋënax nde ex Acariya aŋ? Bëtëdëŋ! Paß gë acariya aŋ ga nang këme wa er ex eñëŋënax in. Enimin, ame nang dona er ex eñangen el kido ax de bana acariya aŋ: «Eñangen ed er xwën ala ašandax in ax ye ex na[☆].» ⁸ Ata eñëŋënax eŋ wëðëk er rek acariya in do lënan ke eñangen ed bebëranjëm el. Kido acariya ax gi bana, eñëŋënax eŋ axe bëña dona mondako. ⁹ Wëno abëngw ebame, and bayik acariya ax gi bana aŋ. Barikan, and ðatëguk apela aŋ, eñëŋënax eŋ liyak. ¹⁰ Amëd aŋo šës këme wëno. Ata apela and hi bax exe mëlanëgu aniyand aŋ wëlanëgu ke ecës el. ¹¹ Ata amëd aŋo wëlak eñëŋënax eŋ, wëðëk apela aŋ, yifa ke do lën ke gër ecës. ¹² Acariya aŋ ewënëk ex, apela aŋ bëte ewënëk ex, er šenene ex, do eyekax ex. ¹³ Awa do eyekax in nde wëlanëgu ke ecës el? Bëtëdëŋ! Eñëŋënax eŋ wa lawë ke gë er yek in. Mondako šanayak mëne enimin eñëŋënax eŋ er ax ye ex na ex ga wëðëk apela aŋ lawëxën ke.

☆ 7:7 7.7 Acariyakinëm 5.21

End gër ola or ala eŋ

¹⁴ Enimin, anang nang këne mëne acariya er Angoc and Kaxanu ex. Barikan gër ola oram ol, ala fo hi këme, ar fanayak gër eñëŋëanax. ¹⁵ Enimin, er këme rind in ame nangënd na. Er şus këme in këme rind, do këme sêkwanënd er ŷandi ke in. ¹⁶ Angëmëne axe ñandi ex na me di bëbër këme rind bën, në ecanaya ex aŵa ŵa këme mëne acariya aŋ eyekax ex. ¹⁷ Eñëŋëanax end şota ke eŋ kë rind eŋo, bari ax gi ex na wëno. ¹⁸ Anang nang këme mëne enjekax eŋ ax gi ex na gër ndam, mëne ngëŋ gër eman endam. Gayikwa axor ex exe ñandind me di enjekax eŋ, bari ame korënd na enjekax eŋo. ¹⁹ Eñëŋëanax end şus këme eŋ këme rind do enjekax end ke ŷandind me di eŋ ame dind na. ²⁰ Angëmëne me dind end şus këme eŋ, eñëŋëanax end şota ke eŋ kë rind, bari ax gi ex na wëno. ²¹ Awa wëno acariya aŋo wat këme: nand ke ŷandi yo me di enjekax na, eñëŋëanax eŋ ke wedïnd. ²² Aye ke nënganënd gëd gër yomb iram end Acariya and Kaxanu eŋ. ²³ Barikan, acariya acëxe sëra ke na do ke wërelind gër onden ondam xali ke lënanënd eñëŋëanax eŋ. ²⁴ Dek xata ke wëno! Noŷo wa kë racët eman endam end ke wëland gër ecës eŋo? ²⁵ Cëkwanëŋone Kaxanu paß gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an! Awa mondako dëŋ hi këme gër onden ondam xadëp ir acariya and Kaxanu, barikan gër eman endam eŋ hi këme xadëp ir acariya and eñëŋëanax.

8

End eđiya ed gë Angoc and Kaxanu eŋ

¹ Awa gërëgako, bër bar këni gë Yesu Kërisët bën kiti abi bayi ex na. ² Enimin, and këni bar ala gë Yesu Kërisët aŋ, Angoc Amënëk and këŋo yëlënd aniyan aŋ kë nëmband ex gi acariya andexëm aŋ. Wëno acariya aŋo racët ke, abayi ex na ga wëña ke eñëŋëanax eŋ do gë ecës el. ³ Eŋo acariya aŋ ax kor bana ex di gayik bela bën asitara sitara këni gër ola orebën. Barikan Kaxanu axor xor ko exo di eŋo: laŵëneliw këŋo Asëñiŵ, gë eman end wëndërek gë end bëwëndëran ebi dacëtaxën gër eñëŋëanax. Mondako xiti ko eñëŋëanax end şota babi bela eŋ. ⁴ Mondako ri ko Kaxanu ene cotaxëne gër ola orebi or şenene or paß gë acariya ol biyi bër këne liyande ang këbo xadacënd Angoc Amënëk ak, xarak ax gi ex na ang këŋo ŷandind eman ak. ⁵ Enimin, bër kë rind ang këbi ŷandind ak fo bën, oñandi od eman ok këni rind. Barikan bër ŵak ebi kadac Angoc Amënëk bën bend şenene këni rind. ⁶ Ar xwëndak end oñandi od eman an, gër xodux ko yend. Barikan ar ŵak eŋo kadac Angoc Amënëk an, gër aniyan and obetak ko yend. ⁷ Eyo, Kaxanu mbaŋ këbi şusënd bër xwëndak end oñandi od eman bën. Ani tëfënd na acariya and Kaxanu aŋ. Bëte ado ebi ñandido eni tëf in, ola orebën ol dëŋ kë sêkwan. ⁸ Do bër wëña këbi oñandi od eman bën ani korënd na eni di er ñan ko Kaxanu in.

⁹ Barikan wën an bayi ex na ga şota këŋun oñandi od eman ok, Angoc and Kaxanu aŋ këŋun xadacënd angëmëne enimin gër ola orewën lëg ko. Ar bayi aŋo cot ex na Angoc and Kërisët an axo gi ex na arexëm. ¹⁰ Angëmëne Kërisët alëg lëg ko gër ola orewën gayik bër şenene hi kën, Angoc Amënëk aŋ ayël këŋun yël aniyan aŋ ado ex cës eman endewën eŋ. ¹¹ Kaxanu xanin këŋo Yesu Kërisët gër ecës. Angëmëne Angoc andexëm aŋ alëg lëgëk gër ola orewën, Kaxanu, mëŋ ar xanin këŋo Kërisët gër ecës an, aliyan ko liyan beman bendewën bend kë şëş beŋo, gë Angoc Amënëk and lëgëk gër ola orewën aŋ. ¹² Bëmaŷe, ang bër gë aňomëx fo hi këne, bari ax gi ex na de eman eŋ do gë oñandi odexëm ok ŷomëxa kënëbene. Mëŋ ex kërene bayiye ex na ga këne liyande ang këbo ŷandind ak. ¹³ Angëmëne wën aliya kën liyand ang ex oñandi od eman ak, anemi kën nemi. Barikan, angëmëne gë panga ind Angoc Amënëk in kën laŵënd bamërëwëra bañëŋëanax bandewën baŋ, aşot kën şot aniyan and din ir din aŋ. ¹⁴ Enimin, dek bërëŵak oxadac or Angoc Amënëk bën, obaş or

Kaxanu hi këni. ¹⁵ Kaxanu aņo ñandi ex na en gi ang oxadëp fo do eno yëdand. Barikan gë Angoc Amënëk yata këņun en gi obaș orexëm. Angoc aņo nangën këbo mène aņap ÿapëk enëņo macënde Kaxanu: Aba! (Faba!) ¹⁶ Angoc Amënëk aņ dëņ hik sede irebën in do këbo felënd gër onden ondebi mène obaș or Kaxanu hi këne. ¹⁷ Do angëmëne obaș or Kaxanu hi këne, axwën xwëne këne biyi bëte er xwën ko in, gwër fo gë Kërisët. Barikan afo ene yëxwe gër ga yëkak yo toro indexëm in mën këne șotaxëne enjaran endexëm end këņo yël Kaxanu eņ.

End obetak or ecan ecan eņ

¹⁸ Wëno aye fëni ke mène gër ga këne soroye yo gër aniyand and gërëgako, toro ino ax cilar ex na gë enjaran end fenin këbo Kaxanu eņ. ¹⁹ Ngwën ind ri ko Kaxanu in dëk nëkan këņo ex ñatëgu amëd and kë șanaya ola or yël këbi Kaxanu obaș orexëm ol. ²⁰ Enimin, er gë ofëcak këm in wëñak ngwën ind nëcëtëgu ko Kaxanu in, xarak ax gi ex na de ga ÿandi baņo hixënëk mondako. Nè end ar lënan këņo eñëņëx an hixënëk mondako. Barikan eyar ed këne yare exëna. ²¹ Ngwën in așeni șënik gë onënga fo amëd and këņo racët Kaxanu gër oxadëp or beñëņëx aņ. Amëd aņo kë bakaw enjaran eņ, do gë oxwën or obaș or Kaxanu ol gër ebar ro. ²² Anang nang këne mène ngwën in dëk në eņwëcar ex, në etoro ex ang asoxari ar orëw fo. ²³ Bëte biyi bër ÿana këbo Kaxanu monjël Angoc Amënëk bën awëcar këne wëcar nde gër ojomb odebi. Așeni șëni këne exo ñata Kaxanu eyata ed yata këbo el do gë apexa and eman endebi aņ. ²⁴ Gayikwa gë eyar ed șot këne el fëxaxën këne. Xarak ga wat këne watënde er bane yarënde in, ax bo ex na eyar: er këne watënde in ayar nde këne yare bëte? ²⁵ Barikan angëmëne ayar këne yarënde er bayik ane watënde na in, așeni këne șëninde gë ekemënan. ²⁶ Bëte Angoc Amënëk aņ fo këbo rëcand gër ositara orebi. Gayikwa ane nangënd ex na er ÿapëk ene karande and këne șalerand aņ. And këbo xaranënd aņ awëcar ko wëcarënd do ala ax kor na eņo tëfëteli. ²⁷ Do Kaxanu mën ar kë watënd er ex gër owëkw in, aye ko nangënd er ex gër anjëlän and Angoc in. Ang këņo ÿandi ak këbi xaranënd bërëwëk end Kaxanu bën. ²⁸ Anang nang këne mène er këbi hi yo gër aniyand andebën bër ñan këņo Kaxanu bën, bër yata këbi ang fëna baxo ak bën, enjekax endebën ex. ²⁹ Gayikwa bër yata këbi ang fëna baxo ak bën, eni mënderaxën gë Așëñiŵ yata këbi. Do Așëñiŵ ar Kaxanu ajo mondako ko hi ikarëk in gër ekun ed gë bëmaŵe bëndanjëm. ³⁰ Bër yata këbi elod anëka bën awac wac këbi; anëngwët nëngwët këbi eni gixën bër șenene. Bëte bër nëngwët këbi eni gi bër șenene bën yël këbi enjaran endexëm eņ.

End aņana and Kaxanu eņ

³¹ Ine këne bașe? Angëmëne gë Kaxanu bar këne noŵo kë hi arangoŵëra andebi an? ³² Așëñiŵ dëņ seb këņo șës ko në endebi, aņo beșeli ex na toro in. Ax gi ex na nde gë oyekax orexëm ol dëk këbo yëlëra gë Așëñiŵ ak? ³³ Noŵo këbo nagașandëra biyi bër yata këbo Kaxanu bën? Gabatak! Bër șenene hi këne gër ogës odexëm. ³⁴ Noŵo këbo nëp? Gabatak! Nè endebi șës ko Yesu Kërisët. Bëte nëmëc na, xaniw ko gër ecës do ÿëpa ko gër liŵ ir Kaxanu yaņ gër orën. Fën këbo xaranëxënd! ³⁵ Noŵo këbo șapëreli gë Afexën an ga ñan këbo ako? Toro in nde, ba anjiŵ aņ nde? Edixëra ed kënebo rixërand el nde, ba enjo eņ nde? Oxayën ol nde, ba ecës el nde? Ba ecës ed mopodëtën gaf el nde? ³⁶ Ba ñata nde kë ñata Oñëgw Omënëk od rek:

«Ga wã këmi endey eņ këbo fecexënënd ecës el key yo key
Ang opeŵ od eņaș fo kënebo lasërand✧.»

³⁷ Barikan gër beņo dëk, biyi axor xor këne. Ŷoweŵ abo kor na ebo capëreli gë aņana and Kërisët aņ. ³⁸ Wëno mopëni fëni ke mène Ŷoweŵ ax kor na ebo capëreli

gë aņana and ńan kębo aņ: ax gi ex na ecęs el, ax gi ex na anıyan aņ, ax gi ex na omeleka ok, ax gi ex na ńangoc ńand wunęk ńaņ; ax gi ex na ńend doro, ax gi ex na ńend ecan, ³⁹ ax gi ex na ńebęr fangak yaņ ġer oręn, ax gi ex na ńebęr fangak ġed ġer ebar. Er nęcęcęgu ko Kaxanu męņ dęņ in ax kor na ebo capęreli ġę aņana andexęm aņ, ax kor na ebo capęreli ġę aņana and ńasinęn kębo pań ġę ebar ed ńar kęne ġę Yesu Kęrisęc, Axwęc arebi el.

9

End ńulunda ir Kaxanu eņ

¹ Węcno ar ńar kęmi ġer Kęrisęc hi kęme do đal in kęmun felęcđ, ame nęġwęcęcđ na. Ga ke xadacęcđ Angoc Amęcęc aņ kęme nangaxęcęcđ ńęte ġer onden ondam męcne đal ex. ² Mbaņ węclandęra ke do laņ ke yambęcęcđ ġer emękw edam. ³ Gayikwa aņandi ńandi doxe me gi węcno dęņ ar ńę ke, ar ńapęr kęni ġę Kęrisęc, nę end ńęmaņę ńęcđam, end ńela ńęr nęcņ iram eņ. ⁴ Bęc ex Bęyısęrayel ńęc, ńęc yata kębi Kaxanu eni gi obań orexęc do eni kwęc enjarań endexęc eņ, ġę ńanęcęra ńaņ, ġę acariya aņ, ġę cale in, do ġę ńebęr ńeya kębi Kaxanu ńela ńęc. ⁵ Bęc ex obań or ńęxaręc ńęr Isęrayel ńęr yata babi Kaxanu ol. ġer enęcņ endęęcń ręc ńęno Kęrisęc ala, xarak Kaxanu ir wunęc ġer ńę ńek exo. Cękwęcęcņone din ir din. Amen! ⁶ Gayikako Bęcńewif ńęranjęc ani pex ex na ax gi ex na gayik Kaxanu axo di ex na er ńeya baxo in, ax gi ex na đe đek obań or Yakob ol hik enim enęcņ end Isęrayel. ⁷ Ax gi ex na đek ńęr ex ġer andęcwęra and Abęraxam ńęc hik obań orexęc. Ax gi ex na nde Kaxanu fel ńaņo Abęraxam: «ńęr andęcwęra and Isak ńęc fo hik ńęrandęcwęra andey ńęc.» ⁸ ġer eyeyan elo kęne watęcđe męcne ax gi ex na ńęr ex obań orexęc ńęc fo hik obań or andęcwęra and ńeya bano Abęraxam ol. ⁹ Enimin Kaxanu ńeya ńaņo Abęraxam mondako: «Awa ńana nand kęme ńakaw ġę doro go na, alındax Sara anęcka ki ręcwęc lęcmeta*.» ¹⁰ Do mondako fo bax end ńęńa eņ, odęcmeta oki od ręc ńęcńębi Rebeka do ġę Isak, axaręc arebi ok. ¹¹ Damana ebi đęcwęc Rebeka do eni di enjekax ba eńęcęcax Kaxanu yata ńaņo abat, ang fęcna baxo męņ dęņ ak. Iyo ala ar kęņo yata Kaxanu an aņo yatand na nę end ga ri ko ńandıxa ńandexęc. ¹² Kaxanu afel fel ńaņo Rebeka: «Lęcmeta ixaręc in kę hi xadęc ir ińęja in.» ¹³ Ang rek ońęġw omęcęc ak: «Węcno ńan kęņo Yakob, do ńus kęcno Esawu*.»

End yata ed ńenęcņ ńęcęcę eņ

¹⁴ Do ġer endey eņo, ine kęne reye? Osęcmbak nde ex na ġer Kaxanu? Bęcęcđęcđ! ¹⁵ Ga felaxęc ńaņo wa Moyıs: «Węcno end ar ńandi ke exe kaņęcnań eņ ke xaņęcnańęcđ, ġer ar ńandi ke me nęcņa an kęme nęcņand*.» ¹⁶ Awa męņ ex, Kaxanu ġabat kęņo yatand ar kęņo xaņęcnań an, ax gi ex na đe ba ga ńandi kęņo ala ajo, ax gi ex na ga xemęcna ko. ¹⁷ Ońęġw Omęcęc ok rek męcne Kaxanu fel ńaņo Farawoņ: «Węcno yata ki ey mun męņ kęme nęcęctaxęc ġer anıyan andey paņa indam in eni nangęraxęc ńela ńęc, ebar el đek, ońac oram ol*.» ¹⁸ Kaxanu axaņęcnań kęņo axaņęcnań ar ńandi kęņo eņo masin axaņęcnań irexęc an kęņo ńasinęcđ axaņęcnań in, do ar kęņo ńandi eņo kemęc ġaf an kęņo xemęcęcđ.

¹⁹ Axor ex eye męcka: «Inęcęcń kębo fedęnalıxęcęcđ Kaxanu? Enimin, ala ax kor na exo nęc er kęņo ńandi Kaxanu exo di in?» ²⁰ Do węc noņo wa hi kęy xali kęc ńampęręcđ ġę Kaxanu? «Er ko ńayęcđ abay in awęcka nde kęņo węckańd ar kęņo ńayęcđ an: «Inęcwa rıxęc kęye mondako*.» ²¹ Abay an axo kor ex na nde exo dıńd ang kęņo ńandıńd ġę omak ond nega ko oņ?»

* 9:9 9.9 Ańanań 18.10-14 * 9:13 9.13 Ańanań 25.23 * 9:15 9.15 Andocane 33.19 * 9:17 9.17 Andocane 9.16 * 9:20 9.20 Esayı 29.16

²² Kaxanu aŵasin ŵasin këbi ebuŋa etëm edexëm el bela bër ŷap bax ebi wëcan oxoŷ orexëm do gë panga indexëm xali eni nemi bën. ²³ Aŷandi ŷandi baŋo ex canaya mondako ang rafëk enjaran endexëm ak gër bër xëñëna baxo ebi masin axaŷënan irexëm in, bër xëñëna baxo ebi yël enjaran endexëm eŋ elod gër ŷanar bën.

²⁴ Ata biyi ex bër yata këbo Kaxanu bën mar gër ir Bëšëwif, mar gër bër ax gi ex na Bëšëwif. ²⁵ Eŋo ŷëgwaxën ko Ose:

«Bër ax gi bana bulunda iram bën,
këmëni wacëd bulunda iram.
Bër amëni ŋan bana bën,
aŋan këmëni ŋanëd✧.»

²⁶ Gër ed baxo rend Kaxanu bela:

«Wën an gi ex na bëram
kënëbi ŷana enëbi macënd obaš or Kaxanu.
Wëno Axwën ar aniyan an✧.»

²⁷ Alawënel Esayi are re baxo end bulunda ir Isërayel eŋ:

«Ado bulunda ir Isërayel in eni ñëmb yo ang oŷiñi fo, bëfëñëpëne kë fex.

²⁸ Gayikwa, Axwën Kaxanu dek ko ŋata eyeyan edexëm el gër ebar ro, do aŷand ko ri✧.»

²⁹ Bëte are re baxo Esayi gana-gana fo:

«Kido Axwën Ar benga bend gër orën an
axo pit bana andëwëra amat gër bulunda ir Isërayel
ala ax bayi dona ang gër bangol band Sodom gë Gomor ak✧.»

End apexa and Isërayel eŋ

³⁰ Awa ine bayik? Bër ax gi ex na Bëšëwif bën, bër abax šala na eni gi bër šenene bën, ri këbi Kaxanu bër šenene ga xwëta këno Yesu Kërisët. ³¹ Xarak Bëšëwif bër bax šaland eni gi bër šenene paß gë acariya bën asëkwan sëkwan këni eni tëf er rek acariya in. ³² Inewä sëkwanaxën këni? Gayik gë ojaŷ odebën ok bani šaland eni gi bër šenene, kwëtarëxe Kërisët. Men fokëraxën këni ekaŷ ed këbi fokërend bela el.

³³ Ang ŷëgw ko Esayi ak:

«Ekaŷ xwët këme na gër Siyon, ed këni fokërend bela el.
Ekaŷ elo këbi rebënd.

Barikan, ar kë ŵa endexëm an din aŋo cena na.»

10

¹ Bëmaŷe er ŷandi ke gër emëkw edam do këmo xarand Kaxanu in, Bëšëwif bën eni pex. ² Wëno ar nang këbi aye kë reyand mëne mbaŋ këno balëkënalind Kaxanu, bari ŷoweŷ abi pëni ex na endexëm eŋ. ³ Bën gë andëbën këni šaland or šenene ol, ani nang gi ex na ba mondake ko rind Kaxanu eni gixën bela bën bër šenene gër ogës odexëm. Mondako ŋaca këni fëña irebën in ga seß këni ir Kaxanu in. ⁴ Gayikwa Kërisët fo xorëk exo di dek er rek acariya and Moyis in. Mëŋ ex ar kë ŵa yo endexëm an, exo gi ar šenene.

End apexa and gër Kërisët eŋ

⁵ Enimin, Moyis aŷëgw ŷëgw ko end or šenene or paß gë acariya eŋ: «Ar kë sëf dek er rek acariya in kë liya.» ⁶ Baxët in ang ko yeyanënd end or šenene or paß gë ekwëta el: «Kërey de na gër emëkw edey, noŷo wa kë ye yaŋ gër orën?» Eŋo, epedaliw ed Kërisët ex. ⁷ Bëte kërey de na: «Noŷo kë šëla gër wur ir gëd?» Eŋo enëcëtëgu ed Kërisët gër wur bëšësëk ex. ⁸ Baxët in bëte er re ko Moyis in: «Eyeyan el gër ndey ex, gër etëŷ edey do gër emëkw edey.» Ata eyeyan elo ex ed ekwëta ed këmi femërand

el. ⁹ Enimin, angëmëne, gë etëy edey el dëj, këy reyand mëne Yesu ex Axwën an, do angëmëne gë emëkw edey el, axwëta xwëta këy mëne Kaxanu axanin xanin këjo gër ecës, afex këy fex. ¹⁰ Gayikwa and ko wã ala gër emëkw aŋ ko hind ar ŝenene gër ogës od Kaxanu, and ko reya gë etëy edexëm aŋ ko fexënd. ¹¹ Oñëgw Omënëk ok are rek: «Ar këjo xwëta yo Kaxanu, aŋo yepeli na.» ¹² Gër Kërisët epitëndër ax gi ex na: Ašëwif an do gë ar ax gi ex na Ašëwif an arabat hi këni. Biyi dek Axwën abat xwën këbo, mëj anënga nënga ko gër dek bër këjo xëland bën. ¹³ Gayikwa ar kë xëla yo oŵac Axwën ol, afex ko fex.

¹⁴ Mondake cëj këno xëla ar ano kwëta ex na an? Do mondake këno xwëta wëlërëxe pere endexëm eŋ? Do mondake këni wël endexëm eŋ bëfemëra këm? ¹⁵ Do mondake kënebi ŝot bëfemëra angëmëne ala abi dāwën ex na? Ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Bon yek ewat ed bër kë yowënd gë eyeyan ejekax el.» ¹⁶ Ax gi ex na dek fo wã këni Atëfëtan aŋ. Gër endey eŋo are re ko Alawënel Esayi: «Axwën, noyo wa wãk end femëra këmi eŋ?» ¹⁷ Awa ekwëta el, gër eyeyan ed këne wëlënde kë xaniwënd do eyeyan elo ed Kërisët ex.

¹⁸ Barikan me mëka: Bëšëwif bën ani wël ex na nde? Aye wël këni, Oñëgw Omënëk ok ga rek:

«Dek ebar el wëlik oniŵ orebën ol do eyeyan edebën el, xali gër lëgëra bēla.» ¹⁹ Me mëka bëte: Bulunda ir Isërayel in, afëni dëj nde fëni këbi er wël këni in? Moyis ex ayanar ar yëgwëk:

Ayakëraxi këjun yakëraxi në end enëng end këmun šëxwëndër eŋ.

«Axoŷënaya këni xoŷënaya në end bër bayik ane nang bana. ²⁰ Do Esayi ayëxw yëxw ko exo deya:

Gër bër abaxe ŝala na ŝanaya këme, gër bër abax wëkara na endam wãsinaya këme.»

²¹ Barikan end Bëyisërayel eŋ, re ko:

«Laŋ këmëni lambacand bulunda in bulunda iwëšik do ir xorëk ecampëre in.»

11

End Bëyisërayel eŋ

¹ Awa aŵëka këme wëkand: Kaxanu aŋaŋëta nde ŷaŋëta këbi bulunda irexëm in? Adokiŋ! Wëno bëte Ayisërayel hi këme! ar andëwëra and Abëraxam, gër ekun ed Benëšame. ² Bër yata këbi elod gër ŷanar bën abi ŷaŋëta ex na. An nang ex na nde Oñëgw Omënëk od rek mëne alawënel Eli arendëra rendëra baxo end Bëyisërayel eŋ gër Kaxanu? ³ Are baxo rend: «Axwën, bangëb bandey baŋ yëlëtëra këni, bëlaŵënel bërey bën laŵ kënebi. Wëno gabat bayik do këni ŝaland ene dāŵ wëno bëte.» ⁴ Er yaka baŋo: «Ay nang ex na nde bësošan owëli ocongoki lëkaya këmëni bër elod ani poxi ex na gër edaš ed këni wãcënd Bahal?» ⁵ Andamat gërëgako, afeni feni mar Bëyisërayel gë oyekax orexëm ol. ⁶ Ax gi ex na ba ri këni yëy yataxën këbi. Kido ako hi bax, oyekax or Kaxanu ol ax gido na oyekax. ⁷ Ine këme re bëte? Er këni ŝaland Bëyisërayel in, ani cot ex na. Barikan bër yata këbi Kaxanu bën ŝotëk; bëšëxen bën xemën këni ogaf ok. ⁸ Eno rek Oñëgw Omënëk ok:

«Kaxanu fëdëk onden ondebën eŋ, bangës bandebën baŋ ax watënd na banëf bandebën baŋ ax wëlënd na xali doro.»

⁹ Men rexën baxo Dafid:

«Ñambëran ind sëf këni in

gilex amene gilex ebën

ed këbi sëra ebi kitixën Kaxanu.

¹⁰ Kulëlebi ecamëdan el eni nemëraxën do dëngwënëlebi or laŋ*.»

¹¹ Awa aŵëka këme wëkand: Ba afokër nde fokër këni xali wëc këni or laŋ? Adokiŋ! Eŋo ax gi na gër aniyan! Barikan në end amena andebën eŋ, šotaxën këni apexa aŋ, benëŋ becëxe beŋ, ebi yakëraxixën Bëšëwif bën. ¹² Awa angëmëne gë amena andebën aŋ betaxën këni bela bër benëŋ becëxe, angëmëne gë angwëcen andebën aŋ yeraxën këbi bela bën, awa nëmëc këni beta and këni šot Bëšëwif apexa aŋ.

End apexa and benëŋ becëxe eŋ

¹³ Wën bër benëŋ becëxe bën këmun rend: Wëno ex parëxanda ir Yesu in gër wën benëŋ becëxe, do mbaŋ këme rafënalind andiyen andam aŋ. ¹⁴ Ebi yakëraxixën bër enëŋ endam bën do mëŋ këni fëxaxën mar, angëmëne awënd wëndëk, këme rixënënd andiyen aŋo. ¹⁵ Gayikwa angëmëne eŋaŵëta ed ħawëta këbi Kaxanu Bëšëwif el, hixënëk angwëlëra and mëŋ do gë benëŋ becëxe aŋ, inëŵa kë hi and këbi bakan aŋ? Ax gi ex na nde ekani ed gër ecës kë hi?

¹⁶ Angëmëne bër xwën këbi Kaxanu elod gër ŷanar bën bëwënëk exëni, dek bër yata këbi gërëgako bën bëwënëk exëni bëte. Angëmëne atëx aŋ Kaxanu xwënëk gë odëmbët ak, awa gë odini ak dek xwën ko. ¹⁷ Bulunda ir Isërayel in ex aŋarëka and rëd ko Kaxanu aŋ, do Bëšëwif bën exëni odini ok. Barikan asaŵ saŵ ko odini odëmar. Do wëj ar ax gi ex na ašëwif an, enini end aŋarëka amapuŷ hi këy, do Kaxanu šosali ki gër aŋarëka andëdërëd. Gërëgako gë onomb ond kë yësëgund gër odëmbët od aŋarëka andëdërëd oŋ këy nëtënd. ¹⁸ Kërey dafënan na wëj ar šosali ki ašosali fo Kaxanu an. Ga rafëna këy rafënan, kërey kwëya na mëne enini fo hi këy, odëmbët ok lëbina ki. ¹⁹ Bamat are këy re: «Benini saŵ ko Kaxanu šosalixën ke.» ²⁰ Dal ex! Barikan Kaxanu asaŵ saŵ këbi bër ex benini bën në end oŋëpëgënan odebën. Do wëj ga xwëta këyo bayixën këy gër ed šosali këni. Awa yëdalo Kaxanu, kërey dafënara na. ²¹ Angëmëne Kaxanu asaŵ saŵ ko odini od aŋarëka andëdërëd ok, asaŵ ki asaŵ wëj bëte. ²² Nangël mëne Kaxanu anëŋa nëŋa ko, bëte axeŷ xeŷ ko: axeŷ xeŷ ko gër bër wëndërak, do anëŋa nëŋa ko gër ndey angëmëne alëkaya lëkaya këy onëŋa orexëm ol. Awa angëmëne ax gi ex na mondako, wëj bëte saŵ ki saŵ. ²³ Angëmëne Bëšëwif bën ani bo ex na ga këbi ħëpëgënan, Kaxanu ašot šot ko panga ind ebi cosalixën gašëxe iŋ. ²⁴ Do angëmëne wëj ar hi bax enini end aŋarëka amapuŷ an Kaxanu saŵëgu ki do šosali ki gër andëdërëd xarak ay gi ex na enini end aŋarëka andëdërëd, nangël mëne mbaŋ këŋo sax ebakali ed odini od saŵ baxo el.

²⁵ Bëmaŷe, gayikwa axe ħandi ex na en nem end šonayak eŋo, këdi kën yëla mbaŋ reni kën. Gër bulunda ir Isërayel, mar axem këni xemënëk ogaf ok do mondako kë bayi xali eni pedër dek bër yata këbi gër benëŋ becëxe beŋ. ²⁶ Amëd aŋo fo këni fëx dek Isërayel in; eŋo ŷëgw këni:

«Afexën an gër Siyoŋ ko xaniw.

Bamena band bërändëwëra and Jakob baŋ ko rexët.

²⁷ Mondako kë hi eter ed këme ri gë bën el and këmëni seban beŋëŋëxax bendebën aŋ*.»

²⁸ Eyo paß gë Atëfëtan aŋ, Bëšëwif bën ahi hi këni bërangoŷëra and gë Kaxanu, në endewën. Barikan paß gë eyata el, Kaxanu aŋan ħan këbi në end bëxarëk bërebën eŋ. ²⁹ Gayikwa Kaxanu axo kanand na er ko yëlënd in bëte oyekax ol do gë etana edexëm el ax nëngwëtand na. ³⁰ Enimin, ang bano wëšënenëd Kaxanu wën benëŋ

becëxe akarëk ak, Bëšëwif bën awëšen këno wëšen bëte. Do barikan gërëgako, wën ašot šot kën axaŷënan ir Kaxanu in, në end emëš Bëšëwif. ³¹ Bëte andamat ex, gërëgako awëšen këno wëšenënd Kaxanu, eŷo kaŷënanaxën Kaxanu endewën eŷ. ³² Gayikwa Kaxanu dëŷ seb babi benëŷ bend bela beŷ eno mëšenënd, ebi masinaxën axaŷënan irexëm in.

³³ Ata Kaxanu bon raf ko, orenik orexëm ol, banjëlan bandexëm ban mban siwëk! Er faŷ ko gër emëkw edexëm in, ang ko rind beŷ ak, ala ax nangënd na. ³⁴ Enimin, ala ax gi ex na ar kë nangënd ojëlan od Axwën ok, ala ax gi ex na ar hik afelëra arexëm. ³⁵ Ala ax gi ex na ar yël këŷo yëŷ Kaxanu, do Mëŷ exo cena eŷo mašën. ³⁶ Beŷ bën dek gër ndexëm xaniwëk paŷ gë mëŷ hik. Enjaran eŷ mëŷ xwënëk din ir din. Amen!

12

End aniyan angašax eŷ

¹ Awa bëmaŷe axara xara këmun, gayikako Kaxanu axaŷënan xaŷënan këŷo endewën eŷ, kemënayin eno yël beman bendewën beŷ ang šadaxa ibëŷgw, iwënek, ir ko ŷan fo. Mondako ex cale ind ang ŷapëk in. ² Këren dŷyand na gër ngwën ro ang këni liyand bër aŷo kwëta ex na Kërisët ak. Barikan tebino Kaxanu exo nëngwët onden ondwën oŷ, eŷun pënixënënd er ŷandi këŷo en dind in: enjekax eŷ, gë er ŷan ko in do gë er šenene in.

³ Paŷ gë oyekax or yël ke Kaxanu ol këmun felaxënënd ala kala ang hi kën ak, dindëlexo gë oxor or ekwëta ed yël këŷo Kaxanu el, këren dafënarand na. ⁴ Enimin, biyi eman emat fo šot këne. Barikan gër eman eŷo owal odanjëm barëk do wal ir ex yo gë andiyen andexëm ex. ⁵ Awa biyi ado ga ŷëmb këne, eman emat hi këne gër Kërisët do ašosar šosar këne ang owal fo andëfi rebi aŷ. ⁶ Ala kala gë anjëla pit hi ko, ang yël këŷo Kaxanu ak paŷ gë oyekax orexëm ol. Angëmëne ang hi këne ak ala yël këŷo na epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el, pemindëlexo gë ekwëta, ang rek eyeyan elo ak. ⁷ Angëmëne eŷo yël andiyen and edëcara ed bela aŷ, kemënalexo ebi dëcarand. Angëmëne osëyali ex, tëyalindëlebi bela bën. ⁸ Ar yël këŷo ekemën ed bela an, kemënalexo ebi kemënënd. Ar gë anjëla and ebi yëlërand an, kemënalexo ebi yëlërand bela bën gë obal osëm. Ar yël këŷo edëngweli ed bela el, dëngwelindëlebi šenene. Ar yël këŷo axaŷënan an, dëcarayindëlebi bela bën gë onënga fo.

⁹ Aŷana andewën aŷ gilex aŷana and dal. Cusin eŷëŷëanax eŷ, do dëkaleŷun enjekax eŷ. ¹⁰ End aŷana and gër aminëmëra and gër Yesu eŷ cëŷ, dëkëringdën gë owëkw onëngax fo andewën rewën aŷ. Ala kala dëngwindëlexo gër epëb ed bošandaŷ. ¹¹ Kemënayindën gë obal osëm, këreŷun kwëlarënd na. Caleyindën gë onden onjekax, do diyenindëno Axwën an ang okadëp fo. ¹² Nëngandërayindëleŷun end er kën yarënd eŷ. Buŷayindën sam en torond do caleyindën din. ¹³ Dëcarayindënëbi okëreceŷ ocandax ok. Mëlayayindënëbi aye bëliyer bën.

¹⁴ Calenindënëbi bër këŷun rixërand bën, karanindënëbi benjekax, kërenëbi karend na. ¹⁵ Nëngandërayindëleŷun andamat gë bër këbi nëngandërand bën, tesindën gë bër kë sesënd bën. ¹⁶ Wëlëringdën andewën rewën aŷ. Nandiyindëleŷun en di bebër bak bën, këren yëland na wën bësëm hi kën. Këren yëland na bëte mëne wën fo ex bër nangërak bën.

¹⁷ Ala këreno mašënënd na eŷëŷëanax end rin këŷun eŷ. Kemënayin en dind enjekax end këni ŷan bela dek eŷ. ¹⁸ Angëmëne awënd wëndëk, diyindën gë oxor orewën ol en cotaxën angwëlëra and gë bela dek aŷ. ¹⁹ Wën bëmaŷe bënd ke balënd mban bëŷo këren kitindën na gë andewën beŷ bën. Barikan tebëningo Kaxanu oxoŷ ol, gayikwa aŷëgw ŷëgw këni:

«Wëno ki w̄aşan!

Wëno kē w̄aşënd eññênax end kēni rind eñ, re ko Axwën an*.»

²⁰ Bête are re ko: «Angëmëne ar xoÿer kēñun an xor kēño enjo eñ, yëlëlo er ko yamb in. Angëmëne men sel kēño, yëlëlo exo ceb. Angëmëne mondako këy rind ata kēño hi nangède oyen or gē xodux xob këy gër gaf irexëm*.» ²¹ Bëñal eññênax eñ gē enjekax eñ, bari kērexi bëña na ecëñëxët eññênax eñ.

13

End epëb ed bëlëngw eñ

¹ Ala kala pëbindëlebi bëlëngw bën gayik alëngw ar ex yo Kaxanu yël kēño olëngw ol. Bëlëngw bër hik yo, Kaxanu këbi yëlënd owun ol. ² Gayikako mēñ rëpënëk owun ol, ar kēño xeyënd olëngw an anëka kēño w̄ëşenënd Kaxanu. Bër kē ñëpënd enjo bën awa Kaxanu anëp këbi nëp. ³ Enimin, angëmëne enjekax këy rind, bemun beñ ani gi ex na monjëda. Barikan angëmëne eññênax këy rind, yëdalëbi. Ba kēreyo yëdand na alëngw an nde ÿandi ki? Awa diyind enjekax eñ ata ko ñan endey eñ ⁴ gayik mēñ ariyenin and Kaxanu hi ko ey dixënënd enjekax eñ. Bari angëmëne eññênax eñ këy rind, yëdalo alëngw an gayik ax gi ex na mama fo şot ko ojaw̄ od exi kađac gē ayambën in. Enimin, Kaxanu fana kēño exo gi ariyenin ar Kaxanu gër ekadac ed ar kē rind eññênax yo. ⁵ Mēñ ex, aÿap ÿapëk eyëbi pëb bëlëngw bën, xarak ax gi ex na këdi ki xoÿën Kaxanu fo, barikan ga nang këy mondako ÿapëk ey dind.

⁶ Gayikako bëriyenin bër gofërëne bën, Kaxanu këno riyeninënd mēñ kën w̄edaxënënd şagale in. ⁷ Awa maşino ala kala er ÿapëk eno maş in: međënino şagale in ar ÿapëk exo kana an; ar ÿapëk eno cos ÿeȳ an, cosino; ar ÿapëk eno yëda an, yëdayino; ar ÿapëk eno pëb an, pëbino.

End ebalër eñ

⁸ Ala këren bayir na ÿeȳ ang ax gi ex na ebalër ed andewën rewën el. Ar ñan kēño aşandaŵ añ anëka ñata ko er rek acariya in. ⁹ Enimin, bapela baño: «Ax gi ex na mondi orekar ol, ax gi ex na monaw̄, ax gi ex na mondeka, ax gi ex na moñandi er xwën ko aşandax in» do gē đek band bayik bañ, gër eyeyan elo barëk: «Balindëlexi end aşandax eñ ang ki balënd end gaf irey ak.» ¹⁰ Ar kēño balënd end aşandaŵ eñ año menan na: añana añ kē ñatand er rek acariya in.

End omakaw ond Kërisët eñ

¹¹ Balëkënaliyindën nëmëc bakey baño gayikako anang nang kën bebër këne liyande gē okey oko bën: anëka ñatëguk apëxëd and en nëngëta gër akwëđ añ. Elod ga xwëta kënëñone Kërisët, gërëgako xurik ex taxëgu akey and kē ñata apexa andëbi añ. ¹² Anëka w̄ëđëk mbañ, gogo kē xey. Awa tebëne bëtëmbak bënd këne rinde gër ecamëđan beñ, do cudane ang acud fo oÿënga or emer or angoben oñ. ¹³ Diyandëne şenene, gē end këne şonënde këm. Kwëÿëtane ekureliran el, gē oşëb ol, gē asëk alakirand fo in, gē eñac eñ, gē batakëra bañ, do gē oyakëraxi ol. ¹⁴ Matino Axwën Yesu Kërisët do din këren teb na eñun dëngwëna oñandi od eman ok këdi kën wata bënd kēño eman nënganënëd beñ.

14

End enëpër eñ

¹ Mëlayayindëno aye ar sitarak gër ekwëta an, gē ecampëre këm. ² Gako ang hi kën ako, ar xemëk gër ekwëta an afëni fëni kēño mëne mēñ axor ko xor exo yamb beÿ đek. Barikan ar sitarak an, bebëlëg bër wicëgu këni nē andëđa fo ko xor exo

* 12:19 12.19 Acariyakinëm 32.35 * 12:20 12.20 Andorenik 25.21-22

yamb, ax gi ex na beÿ dek. ³ Ar kë yambënd beÿ dek an, këreño cus na ar bayik ax yambënd na an. Do ar ax yambënd na an këreño nöp na ar kë yambënd beÿ dek an gayik Kaxanu bën tak bëxi wëlaya këbi. ⁴ Wëj noÿo wa hi këy mëj këyo nöpaxënënd ariyenin ir ala an? Xwëša ko gër andiyen ba wëc ko, Axwën arexëm an nangëk. Do axwëša wa ko xwëša gayik Axwën an axor ko xor eño kwëšan.

⁵ Ang hi kën ako, abat exo yëland akey exëna and xucak ex këbën, ajo exo yëland dek gwër fo xëbënëk, ala kala paÿëlexo gër emëkw edexëm ang ko yëland ak! ⁶ Ar këño xëbënanënd nëmëc bakey bandëmar an, eño pëbaxën Axwën an ko rixënënd mondako. Ar kë yambënd beÿ dek an, në end Axwën ko yambaxënënd gayik ašëkwa këño šëkwand Kaxanu. Ar bayik ax yambënd na an, në end Axwën bayik axo yambëxënënd na gayik mëj bëte ašëkwa këño šëkwand Kaxanu. ⁷ Enimin, gabatak ax dïyand na në end gaf irexëm fo. Bëte gabatak ax cësënd na në end gaf irexëm fo. ⁸ Angëmëne aliya këne liyande, në end Axwën këne liyande do angëmëne ašës këne šësënde në end Axwën këne šësënde. Awa këne liyande ba këne šësënde, mëj xwën këbo. ⁹ Angëmëne Kërisët ašës šës baxo do xani ko gër ecës, exo gixën Axwën ar bëšësëk do bëbëngw rixën ko mondako. ¹⁰ Mëj ex wëj ine këyo nöpaxënënd imaÿe indey in? Wëj ine cëj këyo šusaxënënd imaÿe indey in? Enimin akey amat, biyi dek ayaka këne yakaye gër kiti ind Kaxanu ebo kitixën. ¹¹ Ga ÿëgw këni:

«Wëno Axwën aniyen an rek,
bela bën dek afoxi këni foxi gër lëngw iram
do ala kala gë eyeyan ed enëng endexëm el,
ko ÿana eño duwand Kaxanu*!»

¹² Mondako këne yakaye abat abat gër lëngw ir Kaxanu ene deyxënë ba mondake bane liyande.

End edënan ed eñëñëx abinëx eñ

¹³ Awa kërene kitirënde na andëbi rebi añ. Barikan calayindën en kwëÿëta edi ed er këño lënan eñëñëx imaÿe indewën in, do exo dif. ¹⁴ Wëno aye nang këme do fëni ke ga bar këmi gë Axwën Yesu, mëne eyamb eyamb ebuyaraxik ax gi ex na. Barikan angëmëne ala exëna ar kë yëland er hi bax exo yamb in ebuyaraxik ex, awa ebuyaraxik ex gër ndexëm, kërexo yambëd na. ¹⁵ Angëmëne në end eyamb yamb këyëño šëndënënd imaÿe indey in, awa ayo masinënd na mëne abal ki balënd endexëm eñ. Këreyëño nemin na imaÿe indey in në end er këy yambënd, xarak Kërisët në endexëm šës ko bëte. ¹⁶ Awa angëmëne bošandax arena kënun rena, këren yambënd na eyamb yamb ed kën yëland wën ejekax ex. ¹⁷ Enimin owun or Kaxanu ol ex, end or šenene ex, gë end oβetak ex, do gë end onënga paβ gë Angoc Amënëk añ, ax gi ex na end eyamb yamb, ba ešëb-ceb. ¹⁸ Gayikwa ar këño sëfënd mondako Kërisët ang xadëp fo an, Kaxanu anëngan këño nënganënd endexëm eñ do bëte bela bën anëngan këbi nënganënd endexëm eñ.

¹⁹ Awa calandëne ene diye er këbo wëlanëgu aketëxeta in do gë er këbo xemën gër ekwëta ed Kaxanu andëbi rebi in. ²⁰ Wëj kërey nëxen na andiyen and Kaxanu añ në end eyamb yamb. Dal ex mëne eyamb yamb ir ex yo emënëk ex, bari ax ye ex na edënan ed ala eñëñëx el në end eyamb yamb el. ²¹ Aye yek ekwëÿëta ed dek er këño lënan eñëñëx imaÿe indey in, hik ÿas, hik ngoy do gë dek bëbër bayik bën. ²² Ekwëta ed šot këy gër emëkw edey el, bayilexi wëj fo gër lëngw ir Kaxanu. Nëngandërayindëleño ar bayik ax nöpaxand na mëj dëj an gër bëbër ko sanand exo yamb bën. ²³ Barikan ar këño hëpëgënanënd an, anöp nöp këno gayik er ko rind in ax gi ex er gër ekwëta. Xarak dek er bayik ax gi ex na er gë ekwëta in, eñëñëx ex.

* 14:11 14.11 Esayi 45.23

15

End aminëmëra and gër Kërisët eŋ

¹ Bëmaÿe, biyi bër xem këne gër ekwëta bën, aÿap ÿapëk enëbe bujanënde bëmaÿe bënd sitarak bën, kërene calande na er këbo nënganënd biyi fo in. ² Ang hi këne ak, ala kala calayindëlexo exo dind er këŋo nëngan ašandaŵ in, er yek do kë xemënënd gër ekwëta in. ³ Enimin, Kërisët abaxo šala na exo di er këŋo nënganënd mëŋ fo in. Ax gi ex na nde endexëm eŋ aÿëgw ÿëgw këni:

«Ocir od bër baxi širënd ok,
wëno bane širënd*?»

⁴ Gayikwa dek er ÿëgw këni gër akarëk in, biyi këbo sëyalind, ene cotaxëne er këne yarënde in, gë ekemëna do gë ekapina ed këbo yëlënd Oñëgw Omënëk el. ⁵ Kaxanu, mëŋ ar këŋun rëcand en kemaxën do en kapinaxën an, këŋun yëlënd angwëlëra aŋ andewën rewën ang këŋo ÿapanënd Yesu Kërisët ak. ⁶ Ata mondako këŋun xet wën dek do eno cëkwënd gë oniŵ oba Kaxanu, Sëm ir Yesu Kërisët, Axwën arebi an!

End Atëfëtan aŋ gër benëŋ dek eŋ

⁷ Awa mëlayarin wën bëte ang wëlaya këŋun Kërisët ak në end enjaran end Kaxanu na. ⁸ Ga re këme Kërisët yow bax hi ko ariyenin ar Bëšëwif do fiata ko bebër beya babi Kaxanu bëxarëk bërebën bën ex watixën dal ir Kaxanu in. ⁹ Bëte ayow yow baxo në end bër ax gi ex na Bëšëwif eno duwaxën Kaxanu në end axaÿënan irexëm ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Mëŋ ex, ašëkw këmi ÿana mi cëkwënd gër Amara and bër ax gi ex na Bëšëwif do ayas këme yas oŵac orey ol*.»

¹⁰ Are re rek bëte:

«Wën bër ax gi ex na Bëšëwif bën,
nëngandërayindëleŋun gë bër ex bulunda ir Kaxanu bën!» ¹¹ Do bëte:

«Cëkwëndëno Axwën an wën dek bër ax gi ex na Bëšëwif bën!

Benëŋ bend bela beŋ dek cëkwëndëleno*.»

¹² Aÿëgw ÿëgw ko bëte alawënel Esayi:

«Arandëwëra and Isayi an kë šanayaw
Axani ko xani ebi kađac bër benëŋ becëxe,
Do bër benëŋ becëxe bën,
ayar këni ÿana eni yarënd endexëm eŋ*.»

¹³ Awa Kaxanu, mëŋ ar këno yarënd an, yëlëleŋun onënga ol gë obetak or ex yo ga xwëta këno ako. Do ang kën yarënd ak bašërël ex gë panga ind Angoc Amënëk in!

End andiyen and Pol eŋ

¹⁴ Endewën eŋ cëŋ bëmaÿe, mo pëni fëni ke mëne gër oŵëkw orewën oyekax, gë orenik lëbëk do mëne axor kën xor en pelërend andewën rewën aŋ. ¹⁵ Barikan gër bend mar, ayëxw yëxw këme de mun ñëgwënëli mun kwitanaxën bend nang kën anang dëŋ. Mondako ÿëgwënëli këmun gayik wëno Kaxanu yata ke gë oyekax orexëm ol ¹⁶ me gi ariyenin ar Yesu Kërisët gër bër ax gi ex na Bëšëwif. Axemëna xemëna këme de gër andiyen aŋo, gër epemëra ed Atëfëtan and Kaxanu. Mondako këni yëlayaxën gër ndexëm bër ax gi ex na Bëšëwif bën ang šadaxa ir këŋo nëngan, šadaxa ir ko wënën Angoc Amënëk fo. ¹⁷ Awa ga bar këmi gë Yesu Kërisët këme xoraxënënd me cëkwëya në end andiyen and këmo rinënd Kaxanu na. ¹⁸ Kërisët kë riyenind paß gë wëno eni maxën end Kaxanu eŋ bela bër ax gi ex na Bëšëwif bën, ÿoweÿ ame yëxw na me deya mëne wëno rik gë andam. Ata gë eyeyan ed bamëni felënd el do gë er bame rind in riyeni ko ¹⁹ gë panga ind Angoc Amënëk in,

* 15:3 15.3 Calemoñëw 69.10 * 15:9 15.9 Acariyakinëm 32.43 * 15:11 15.11 Calemoñëw 117.1 * 15:12 15.12 Esayi 11.1, 10

mëñ bax w̄asinayaxënënd becarax do gë bërëcaxik. Ga ÿanaw kême gër Yerusalem xali ñatëgu kême gër ebar ed Iliri, asëfëtan sëfëtan dëraw këmëni bela bën Atëfëtan and Kërisët añ. ²⁰ Mbañ xemëna kême enangën ed Atëfëtan el gër ed bayik elod ani wël bana end Kërisët. Mondako riyeni kême këdi kême bëteli edëda ed ala ašëxe.

²¹ Mondako rek Oñëgw Omënëk ok:

«Awël këni wël bër anëbi tëfëtan bana bën,
Afëni këbi fëni bër elod ani wël bana endexëm bën*.»

²² Në end andiyen año bayik ame korëli ex na bakëlëbëd bandanjëm mun nëngali.

²³ Barikan gërëgako, në er kême riyeni ax bo ex na gër owar oño, do bëniy rik elod ga ÿandi ke xali me yeli gër ndewën. ²⁴ And kême yend ond gër ebar ed Esëpañ añ, yëla kême awatër këne watëre me kucaxënëx. And këbo xeyëra bakey do exe nëngandëra təkër na gër ndewën añ, ata lañëtax done.

²⁵ Barikan gërëgako në eye me gër Yerusalem, okëreceñ od fën ok këmëni wëlanënd ÿeñ. ²⁶ Enimin, bëmañe bënd gër bamara band gër owar or Masedëwan do gë Akayi bëñ barëndërëk kodï enëbi dëcaxën bëwënëk bër xañënëk gër Amara and Yerusalem bën. ²⁷ Moñandi ÿandi babi eni di eño, do añap ÿapëk enëbi dëca mondako. Gayikwa angëmëne bër ax gi ex na Bëšëwif bën ašot šot këni apexa añ, añap ÿapëk enëbi dëcarand Bëšëwif bën gë napul ir gër ngwën ro ir šot këni in. ²⁸ Wëno and këmëni fëxwën olañën olo añ, ašapali kême šapali gër ndewën and kême xani ond gër ebar ed Esëpañ añ. ²⁹ Anang nang kême mëne and kême yeli ene watëre añ, oyekax osëm or Kërisët këmün wëlanëli.

³⁰ Barikan axara xara këmün, bëmañe, gë Axwën Yesu Kërisët do gë añana and Angoc Amënëk añ, kemënayin en calend ang bër okaxër fo, do karanindëne oyekax ol gër Kaxanu. ³¹ Karayindëno exe dacët gër otaxan od Bëšëwif bër ax ma ex na end Kërisët gër ebar ed Yude bën këdi këne sëra. Karanine ene kaca šenene fo okëreceñ od gër Yerusalem ok, do eni kana gë onënga fo andiyen and oyël or këmëni wëlanënd añ. ³² And kë hi mondako añ fo kême xor me yeli gër ndewën gë onënga fo, angëmëne aña w̄a ko Kaxanu me teyëtaxëd bakey. ³³ Awa Kaxanu yëlëleñun obetak orexëm ol wën dek! Amen!

16

Ecëmar el

¹ Anëka këmo lañënëliñd gër ndewën Febe, imañe indebi ind ex jakër isoxari gër Amara and gër Sañëkëre in. ² Mëlayayino šenene në end Axwën ang kënëbi wëlayand bëwënëk ak. Giyin bëwelëk bër eno dëcara gër er këño bal yo gayik mëñ mbañ këbi rëcarand bëmañe bëndanjëm, ado wëno dëñ mbañ ke rëcarand.

³ Cëmayinëbi Përisëka gë icën indexëm in Akilas, bër bar këmi andiyen and Yesu Kërisët bën. ⁴ Bën ex bër fece këbi ecës eni pexënañen aniyen andam bën. Dek bamara band bër benëng becëxe bañ këbi šëkwand, ax gi ex na wëno fo. ⁵ Cëmayinëbi bëte bër gër Amara and gër iciñ ind Akilas gë Përisëka bën. Cëmayino lawo iram Epayinetos, ar pëlot gër yomb iram an, ar hik edañ eñanar ed xana ko Kërisët gër ebar ed Asi el. ⁶ Cëmayino Mari, mëñ mbañ riyenin këñun. ⁷ Cëmayinëbi bëram bën, bër fëra banëbo në erebat bën: Andëronikos do gë Yuniyas. Bën mbañ wëli këni gër oparëxanda gër andiyen and Axwën, do bën lëngwëtëk gë wëno gër oxëreceñ. ⁸ Cëmayino Ampëliyatos, ar ke balënd mbañ ga bar këmi gër Axwën an. ⁹ Cëmayino Irëbeñ, ar bar këmi gër andiyen and Kërisët an. Cëmayino bëte Esëtakis, lawo ir ke balënd mbañ in. ¹⁰ Cëmayino Apeles, gër aniyen andexëm šanayak mëne and xwëta këño dëñ ex Kërisët. Cëmayinëbi bër gër ekun ed Arisëtobul bën. ¹¹ Cëmayino Erodiyoñ, aram an. Cëmayinëbi bërëwax end Axwën gër ekun

* 15:21 15.21 Esayi 52.15

ed Narësis bën. ¹² Cëmayinëbi Tërifena gë Tërifosa, bëmaÿe bëtoxari bëndam bënd riyenin këno mbañ Axwën bëñ. Cëmayino Perësid, imaÿe itoxari ind ex pëlot gër yomb iram in, mëñ bëte mbañ xemëna ko gër andiyen and Axwën. ¹³ Cëmayinëbi Rufos, ar yata këno Axwën an, do gë nëm irexëm ir wëlaya baxe wëno ang itox indexëm ak. ¹⁴ Cëmayinëbi Aseñëkëritos, gë Fëlegon, gë Erëmes, gë Patërobas, gë Erëman, do gë bëmaÿe bënd hi këni në er ebat bëñ. ¹⁵ Cëmayinëbi Filologos, gë Yuliya, gë Nereya, gë iminëm itoxari indexëm in, gë Olumëpas, do gë dek bëmaÿe bënd exëni Amara amat bëñ. ¹⁶ Awa cëmarin andewën rewën an, do en megarëra ang bëmaÿe bënd acël amat fo gayik okëreceñ hi kën. Bamara band Kërisët bañ dek këjun šëmand.

Bapela bapelatar bañ

¹⁷ Bëmaÿe axara xara këmun, titinalindënëbi bëxapëndër bën, gë bër kë lënanënd eñëñëxax bën, do gë bër kë šembëtënd er kënun sëyalind bën, kwëÿëtayinëbi. ¹⁸ Gayikwa bërako rako bën okadëp od bacël bandebën fo hi këni, ani gi ex na okadëp od Kërisët, Axwën arebi an. Barikan gë oyeyan onëngax on kënebi yifand bër gë onden ond šenene bën. ¹⁹ Barikan wën, bela dek nangërak mëne mbañ këno baxëtënënd Axwën an. Ata wëno dek ke nënganënd endewën eñ. Barikan ÿandi ÿandi ke en gi gë orenik or en tëfaxënënd benjekax bëñ, do en kwëÿëtaxënënd dek beñëñëxax bëñ. ²⁰ Nangin mëne Kaxanu, mëñ ar kë yëlënd obetak an, gogo këno lat Sindan dila gër osapar orewën. Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleñun oyekax orexëm ol!

²¹ Timote, ar bar këmi andiyen and Kërisët an këjun šëmand. Ašëma kënun šëmand bëte bëram bën: Lusiyo, gë Yason, do gë Sosipater. ²² Wëno Terëtiyo, aÿëgw an këjun, šëmand wën bër bar këne gër Axwën bën. ²³⁻²⁴ Ašëma kënun šëmand Gayiyo, axwën iciw ind gër ed hi këme an, do gë bër gër Amara and gër ndebën bën. Ašëma kënun šëmand bëte Erasët, awëxëta ar kodir angol an, do gë imaÿe ind këno wacënd Karëtos in.

Cale ipelatar in

²⁵ Duwanënone Kaxanu, mëñ ar xorëk eñun kemën an, ang këme femërand Atëfëtan and Yesu Kërisët ak, ang ex enang ecarax end šon baxo Kaxanu elod ga ÿanak aniyen ak. ²⁶ Barikan gërëgako, ecarax eño šanayak paß gë Oñëgw od bëlawënel ok, ang babi felënd Kaxanu ak, mëñ ar hik din an, enëbi nangëndëra bela bën. Mondako ri ko eno kwëtaxën, do eno tëfaxën benëng bëñ dek. ²⁷ Awa Kaxanu, mëñ ar ex gabat ar gë orenik an, kwënëlexo din ir din enjaran eñ paß gë er ri ko Yesu Kërisët in! Amen!

Kayëta iŷanar ir Bëkorejët in Lilaya in

Akayëta aŷo ex aŷanar and ŷëgwën babi Pol Okëreceŷ od gër Amara and Korejët aŷ. Mëŷ ebax aŷanar ar nangëndëra babi Atëfëtan and Yesu Kërisët aŷ. Okëreceŷ oko axucarëra babi xucarërand gër Amara andebën xali fitarëra këni bëmëxwër bëmëxwër. Bërëmar ari bani rind orekar ol xali abat ŷëraya këŷo asoxari ar sëm an. Bëte aŷacër bani ŷacërënd gër kiti in gër bër ax gi ex na okëreceŷ. Pol ayaka yaka babi bëte ga ŷëkara bano: end eŷër ed okëreceŷ eŷ, gë end olaŷ eŷ, gë end ecemar ed Axwën eŷ, gë end banjëla band Angoc Amënëk eŷ, do gë end ekani ed gër ecës eŷ. Akayëta aŷo kë sëyalind mondake ŷapëk eni dind bërëŷak end Yesu Kërisët bën gë bamërëwëra band fitarëk kë gë eyeyan ed Kaxanu ban. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë cale ind ecëkwa in: 1.1-9.

End egi ed arabat në end Yesu Kërisët eŷ: 1.10-2.16.

End ekwëta ed osëyali or oparëxanda eŷ: 3.1-4.21.

End ola or ŷapëk gër Amara eŷ: 5.1-7.40.

End ŷas er oyel or ŷaŷ kënebi gër olaŷ eŷ: 8.1-11.1.

End ang ŷapëk cale ind Amara eŷ: 11.2-14.40.

End er ŷacayak ekani ed gër ecës eŷ: 15.1-58.

Bëbër fëna baxo Pol bën: 16.1-12.

Bapela bëpelatar ban: 16.13-24.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ar yata këŷo Kaxanu ga ŷandi këŷo me gi parëxanda ir Yesu Kërisët an do gë abaŷe Sosëten, ² këŷun ŷëgwënëlinde wën Amara and Kaxanu and gër Korejët aŷ. Yesu Kërisët yata këŷun do ŷac këŷun en gi bulunda iwënëk irexëm, wën bër kë xëland oŷac orexëm bën ang biyi ak do gë dek bër këŷo ŷalend gër ed ex yo ar ex Axwën arebën, do arebi an. ³ Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End benjekax bend gër Yesu Kërisët eŷ

⁴ Aŷëkwa këmo ŷëkwand Kaxanu nand ex yo end oyekax or yël këŷun paŷ gë ebar ed bar këmi gë Yesu Kërisët el. ⁵ Gayikwa ga bar kën gë mëŷ ŷotaxën kën enjekax end ex yo, eyeyan ed ex yo, do gë onangëran or ex yo, ⁶ gayikako osede or Kërisët ol aŷanaya ŷanayak gër ola orewën. ⁷ Awa gërëgako, gër banjëla band ko yëlënd Kaxanu në end oyekax orexëm na, gamatak an can ex na and këno ŷëninde exo canayaw Yesu Kërisët, Axwën arebi aŷ. ⁸ Mëŷ këŷun xemën bëte xali gër eŷata en gixën gë end kënun nëp këm yatir ko bakaw Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ⁹ Kaxanu ar mokwëta hi ko, mëŷ ex ar ŷac këŷun gër ebaŷër ed në end Aŷëniŷ Yesu Kërisët, Axwën arebi el.

End bakucara band gër Amara eŷ

¹⁰ Bëmaŷe, axara xara këmun gër oŷac or Yesu Kërisët, Axwën arebi an, wëlërinde. Cotin anjëlan amat, onden omat, oŷandi obat, do këreŷun kucarërand na gër amara andewën. ¹¹ Bëmaŷe, yama bër ekun ed Këlowe bën ga felati këne nde mëne batakëra exëna mërëxand irewën. ¹² Awël wël këme mëne ala kala mondako ko yeyanënd: «Wëno ar Pol hi këme!» Ajo exo de: «Wëno ar Apolos hi këme!» Ajo bëte: «Wëno ar Kefas hi këme!» Ajo bëte: «Wëno cëŷ ar enga end Kërisët hi këme!» ¹³ Kërisët nde ŷapërëk mondako? Pol nde fika bano në endewën? Gër oŷac or Pol nde buyi kënun? ¹⁴ Aŷëkwa këmo ŷëkwand Kaxanu gayik ang hi kën ak, gabatak amo

buyi ex na, ang ax gi ex na Kërisëpos do gë Gayiyos. ¹⁵ Ata ala ax kor na exo de mène gër oŵac oram buyi kënun. ¹⁶ Iyo abuyi buyi këmëni bëte bër ekun ed Sëtefanas bën, gër ga ex yo, ame nang ex na ba ala ašëxe buyi këmo na. ¹⁷ Kërisët lawënegu ke me pemërand Atëfëtan aŋ gër bela. Xarak ax gi ex na me yeyanënd gë orenik or bela, ax gi ex na mëni buyind, këdi kë yep ecës ed šës ko Kërisët gër kërëwa el.

End panga do gë orenik or Kaxanu eŋ

¹⁸ Enimin, epemëra ed ecës ed Kërisët gër kërëwa el, ofënrëx ex gër bër nambërak. Barikan, gër bïyi bër fex këne, panga ind Kaxanu ex. ¹⁹ Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek:

«Alaŵ këme lawë orenik or bërenik ol,
Awëlëbël këme wëlëbël onden ond bër nangërak oŋ.»

²⁰ Feye exo arenik an? Feye exo ašalen an? Feye exo ar kë šampërend bend gër ngwën ro an? Ax gi ex na nde Kaxanu wëlëbëlëk orenik or bër gër ngwën ro ol xali hik ofënrëx? ²¹ Enimin, gayikako bërenik bër gër ngwën ro bën gë orenik orebën ol ano nang ex na Kaxanu, ata gë ofënrëx or epemëra el yapan këjo Kaxanu ebi pexënënd bër ŵak bën. ²² Gayikwa Bëšëwif bën kë ŵëkand becarax do bër benëng becëxe bën këni šaland orenik ol. ²³ Xarak bïyi, end Kërisët ir fika bano eŋ këmi femërand, ata endey eŋo këni fokërend Bëšëwif bën, bëte eŋo ofënrëx ex gër bër ax gi ex na Bëšëwif. ²⁴ Barikan gër bër ŵacëgu këbi Kaxanu, hi këni Bëšëwif, hi këni bër benëng becëxe, Kërisët ijo, panga do orenik or Kaxanu exo. ²⁵ Gayikwa ofënrëx or Kaxanu ol renik nëmëc orenik or bela ol, do ositara or Kaxanu ol nëmëcak ojaŵ od bela ok.

²⁶ Bëmaŷe, yëlarayin nobën hi kën, wën bër ŵac këjun Kaxanu bën: bërenik ax gi ex na gër owat or bela, bangwëlik ax gi ex na, bër gapak bën ani nëmëb ex na mërëxand irewën. ²⁷ Barikan Kaxanu wa sanak bebër fënrëxik gër ngwën ro bën ebi bëlandëraxën bërenik bën. Bëte mëŋ yata këbi bër sitarak gër ngwën ro bën ebi cëfënanaxën bër gë ojaŵ bën. ²⁸ Kaxanu sanak bëte bebër bak gër ngwën ro bën, bebër yaf këni bela bën, bebër yoweŷ ax gi ex na bën, exo yepëanaxën bebër fëb këni bën. ²⁹ Mëŋ ex, ala ax kor na exo dafëna gër lëngw ir Kaxanu. ³⁰ Xarak paŋ gë mëŋ baraxën kën gë Yesu Kërisët. Yesu Kërisët wëlanëgu këbo orenik or Kaxanu ol do bëte gë or šenene ol, oŵënëk ol do gë apexa aŋ. ³¹ Awa ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ar kë rafënanand an, dafënalexo gër bend ri ko Axwën.»

2

End osëyali or kërëwa eŋ

¹ Endam eŋ cëŋ bëmaŷe, and yeli këme gër ndewën aŋ, mun nangën end šon baxo Kaxanu eŋ, ame yeli bana ang ar këno šëkwënd gër eyeyan do gër orenik fo. ² Gayikwa er yapan baxe and hi bane në erebat aŋ, me nang wayët end Yesu Kërisët eŋ fo, Yesu Kërisët ir fika bano. ³ Wëno dëŋ er yeli bame gër ndewën gë ola ositarak do ayëdara bame yëdarand xali baxe rëgënenënd. ⁴ Osëyali oram ol do gë epemëra edam el ax gi bana gë orenik or eni maxën bela. Barikan, aŵa ŵa kën në end panga ind Angoc and Kaxanu ind bax šanayand eŋ. ⁵ Mondako bax, eno kwëtaxën Kaxanu në end panga indexëm, bari ax gi ex na në end orenik or bela.

End orenik or Kaxanu eŋ

⁶ Enimin, orenik dëŋ ex er këmi femërand gër bela bër gë ola or faŷayak gër ekwëta in: orenik olo ax gi ex na or gër ngwën iŋo ro, ax gi ex na bëte or bemun bend gër ngwën iŋo ro, bemun bend kë nemira beŋo. ⁷ Barikan orenik oxëbëanaxik or Kaxanu, or šonaya bax ol këmi femërand. Orenik olo fenan baŋo Kaxanu ene

cotaxëne enjaran eņ, đamana exo di ngwën iņ. ⁸ Bemun bend gër ngwën ro beņ dek, gematak ax nang bana orenik olo. Gayikwa kido anang nang bani, ano pika dona Axwën ar gë enjaran an. ⁹ Barikan ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Er angës and ala ax wat ex na in,
er anëf and ala ax wël ex na in,
do er emëkw ed ala ax yëlara ex na in
Kaxanu afenan fenan këbi bër ñan këņo bën✧.»

¹⁰ Xarak eņo biyi nangën këbo Kaxanu pađ gë Angoc Amënëk aņ. Gayikwa Angoc aņ kë xamanënd er ex yo xali gë bend šonayak gër Kaxanu ak. ¹¹ Bend gër ala beņ, onden ondexëm oņ kë nangënd ax gi ex na ala ašëxe. Awa bëte, bend gër Kaxanu beņ Angoc and Kaxanu aņ kë nangënd, ax gi ex na ala. ¹² Xarak biyi, Angoc and xaniwëk gër Kaxanu aņ šot këmo mi nangaxën bend yël këbo Kaxanu pađ gë oyekax orexëm beņ, bari amo cot ex na angoc and gër ngwën ro aņ. ¹³ Do biyi bend këmi yeyanënd beņ bebër kë sëyalind Angoc and Kaxanu ex gë eyeyan ed kë xaniwënd gër Angoc and Kaxanu el, ax gi ex na bend kë sëyalind orenik or bela.

¹⁴ Ar aņo cot ex na Angoc Amënëk gër ola orexëm an, axo kwëtand na bend Angoc and Kaxanu beņ. Gayikwa gër onangëran orexëm bend Angoc and Kaxanu beņo, ofëñirëx ex, axo kor na eņo pëni gayik gë Angoc and Kaxanu fo ko xor eņo pëni. ¹⁵ Barikan, ar šot këņo Angoc and Kaxanu an kë xorënd ex kiti beÿ dek, xarak mëņ dëņ ala aņo kitind na. ¹⁶ Gayikwa gër Oñëgw Omënëk are rek:

«Noÿo nangëk anjëlan and Axwën aņ?
Noÿo xorëk eņo tÿyali Axwën an✧?»
Barikan biyi, anjëlan and Kërisët aņ šot këmi.

3

End bëriyenin bër Kaxanu eņ

¹ Bëmaÿe wëno cëņ, er bamun felërand ang bër ex bela fo, ang bër bayik obaš gër ekwëta ed Kërisët fo, ax gi ex na ang bër šot këņo Angoc Amënëk. ² Omër bamun yëlënd en ceb ax gi ex na ecemar, gayikwa an kor dona en yamb. Ado xali gërëgako dëņ an kor na ³ gayik ano cot ex na Angoc Amënëk aņ. Enimin, ga xwëndä kën ako oyakëraxi, bakucara mërëxand irewën, ax gi ex na nde beņo kë wäsinënd mëne ano cot ex na Angoc Amënëk aņ? ⁴ And ko rend abat: «Wëno ar Pol hi këme» do ajo: «Wëno ar Apolos hi këme» ax gi ex na nde oyeyan or bela fo ex?

⁵ Awa noÿo ex Apolos? Do noÿo ex Pol? Ax gi ex na nde biyi bëxi bëriyenin bër Kaxanu fo hi këmi? Pađ gë er felëra këmun in xwëtaxën këno Axwën an, ala kala ang yël këņo Kaxanu ak riyeni këmi. ⁶ Wëno nef këme, Apolos xoša ko, barikan Kaxanu rafën ko. ⁷ Do ar nedëk an, gë ar xošak an, ÿoweÿ ani gi ex na. Kaxanu gabat, mëņ ar kë rafënënd an, ex ar gapak an. ⁸ Ar nedëk an do gë ar xošak an, gwër fo exëni. Kaxanu ašos këņo šos ala kala ang riyeni ko ak. ⁹ Gayikwa gër andiyen aņo, bër šoma këņo Kaxanu fo hi këmi. Wën ex ošënga orexëm ol, wën ex këbe ir ko bayënd in.

¹⁰ Gë anjëla and yël ke Kaxanu aņ riyeni këme ang abay ar xamëk obay fo. Wëno bayëk edëđa ed aciŵ el, do ašëxen bëtëguk bay ko amen aņ. Barikan, ala kala balëkënalilexo ang ko bayënd ak. ¹¹ Enimin, gabatak ax kor na exo bay edëđa ecëxe, ed fitarëk gë ed ex el, mëne ngëņ Yesu Kërisët. ¹² Gër edëđa elo, ado eni bay bela bën: abat gë kaņe, ajo bëte gë kodï, ajo bëte gë oxaÿ oxëbënëanaxik, ajo bëte gë otëx, ajo gë ecuđ, do ajo bëte gë onji, ¹³ ašanaya kë šanaya yatir kiti er ex andiyen and ala kala in. Xodux ol kë necët ang xëbënëk andiyen and ala kala ak. ¹⁴ Ala ajo ašot ko

Ûot acosa, angëmëne er bay ko in ax ñeg ex na. ¹⁵ Barikan angëmëne aÿeg ÿegëk, acosa axo cot na. Dal ex afex ko fex, barikan ang ar fece këjo amëra fo ko hi.

¹⁶ An nang ex na nde mëne wën ex aciÿ and Kaxanu aÿ? Bëte an nang ex na nde mëne Angoc and Kaxanu aÿ gër ola orewën lëg ko? ¹⁷ Ar kë nëxen Aciÿ and Kaxanu an, Kaxanu anemin këjo nemin. Gayikwa Aciÿ and Kaxanu aÿ er wënëk ex do wën ex aciÿ aÿo.

¹⁸ Ala kërex yifaya na: angëmëne ala mërëxand irewën exo yëland mëne arenik ar ang ÿapëk gër ngwën ro ak hi ko, gilexo afënrëx, exo gixën enim arenik. ¹⁹ Gayikwa orenik or gër ngwën ro ol ofënrëx ex gër Kaxanu. Ga rek gër Oñëgw Omënëk: «Kaxanu këbi sëränd bërënik bën gë bamene bandebën baÿ fo✧.»

²⁰ Are rek bëte:

«Axwën an anang nang ko banjëlan band bërënik baÿ.

Anang nang ko mëne ax gi ex na gë ofëcak✧.»

²¹ Awa mëÿ ex, këren dafënanand na në end er ri ko ala gayikwa wën xwënëk dek: ²² hik Pol, hik Apolos, hik Kefas, hik ngwën in, hik aniyen aÿ, hik ecës el, hik bend gërëgako, hik bend ecan ecan. Wën xwënëk dek. ²³ Ata Kërisët xwën këjun wën bëte do Kaxanu xwën këjo Kërisët.

4

End oparëxanda od Kërisët eÿ

¹ Awa wën aÿap ÿapëk enëbo watënd ang bërïyenin bër Kërisët, bër xwëtënan kënebi beconëson bend Kaxanu fo. ² Gayikwa ar xwëtënan këno napul an, aÿap ÿapëk exo gi ar mokwëta. ³ Wëno cëÿ ado ene kitind bela bën, hik wën, hik në aciÿ and kiti, axe balënd na gë tëkër ak. Wëno dëÿ ame nëpayand na. ⁴ Gayikwa onden ondam oÿ ÿoweÿ axe nëpënd na. Axwën an ex ar ke xitind an, bari ax gi ex na de në eÿo hixën këme ar šenene. ⁵ Awa mëÿ ex, wën këren kitind na andïyen and ala aÿ, xarak ax ñatëgu ex na pere akey and kiti aÿ. Cëniyin exo bakaw Axwën an, mëÿ kë ñoba kerët beconëson bend gër ecamëdan beÿ. Bëte mëÿ kë nëcët banjëlan band gër owëkw or bela baÿ. Ata Kaxanu eÿo cëkw ala kala ang rïyeni ko ak.

⁶ Bëmaÿe, eÿun pëniÿen yëanaxën këme endam eÿ do gë end Apolos eÿ. Mondako kën sëya mëne ax gi ex na monëmëca er ÿëgw këni gër Akayëta and Kaxanu in. Ata bayik ala ax pitaya na, do exo dafënalind imëxwër ind sana ko in xali eÿo merelind ar imëxwër icëxe an. ⁷ Enimin, inëÿa xuca këyo ašandax an? Inëÿa Ûot këy xarak ani yël ex na monjël? Do angëmëne monjël fo yël këni er Ûot këy in, inëÿa këy rafëanaxënd nangëde ani yël ex na monjël?

⁸ Yama wën, anëka wa wëd kën, anëka Ûotëra kën, anëka ÿana kën emun el biyi këm. En munëdo wa enim dëÿ ata wun done andamat! ⁹ Gayikwa wëno er hixënan ke mëne Kaxanu yepën këbo biyi oparëxanda ok. Biyi ex bër ÿoweÿ ami gi ex na bën, er hi këmi ang bër edaw fo. Omeleka ok do gë bela bën kënebo nëkonënd ang bebëšaraxik fo. ¹⁰ Biyi bëfënrëx hi këmi në end Kërisët, barikan wën, areni reni kën gër Kërisët. Biyi bërëtoc këmi, barikan wën bër gapak hi kën. Wën ašëkw kënun šëkwënd, barikan biyi ayepën kënebo yepënend. ¹¹ Xali gërëgako, biyi er hi këmi: bër këbi rind enjo, bër këbi selënd men, bër gë banjëm këm, bër kënebi xëmërand, bër gë edëg këm. ¹² Bëte gë otaxan odebi oko dëÿ këmi rïyenind gë toro mi cotaxën er këmi liyaxën in. Ado enëbo cirërand bela bën, biyi mëni calenënd, hik enëbo dixërand, mi buÿand. ¹³ Hik eni nëxenënd omac odebi ok, biyi mëni pelënd bend këbi fuÿara. Ata biyi ex batëxësëx band ngwën baÿ, bër šus kënebi bela dek xali gërëgako bën.

¹⁴ Mun tëyalixën ang obaş or pëlot gër yomb iram fo yëgwënaxëli këmum mondako, ax gi ex na mun cëfëninaxën. ¹⁵ Enimin, ado enëbi cotëdo bëxadac bër end Kërisët owëli epëxw, wëno ex sorix irewën gayik wëno sëfëtandëra këñun xali wã kën Atëfëtan and Yesu Kërisët añ. ¹⁶ Awa axara xara këmum, tëfëtëlindeñ ola oram ol. ¹⁷ Në eño lawëñaxënëli këmo Timote, mëñ ar ex asëñiwën ir ñan këmo mbañ, do hi ko ar mokwëta gër bend Axwën. Mëñ këñun yana eñun kwitanënd ang këme liyand në end Yesu Kërisët ak. Bëño këme sëyalind gër dek bamara band okëreceñ.

¹⁸ Fën gër ndewën, bërëmar afufënarara këni fufënarand ga këni yëland mëne wëno amun nëngali na. ¹⁹ Xarak wëno gogo këme yeli angëmëne awa wã ko Axwën an. Ata këme nang ba ine këni xor eni yeyan do eni di bër kë rafënarand bëjo. ²⁰ Gayikwa owun or Kaxanu ol gë panga ex, ax gi ex na ayeyandërand fo. ²¹ Ine yandi këñun? Ba me yeli gë engwëša nde, ba me yeli gë añana do gë onden onjekax nde?

5

End eñac eñ

¹ Gër ed ex yo wëlik mëne gër ndewën, bërëmar watak eñac eñ, xali abat yëraya këño moñëraya dëñ asoxari ar sëm an. Xarak, ado bër año kwëta ex na Kaxanu bën dëñ ani dind na mondako. ² Wën ases don sesënd, ecëñëxët kën rafënarand! Arenita don renitand do eno ñwañ ar rik eño an, mërëxand irewën! ³ Wëno cëñ, ado bayik ame gi ex na fën gë eman endam eñ, gë onden oñ, nangëde në erebat hi këne fo, anëka nëp këmo ar rik endey endako rako an, nangëde në erebat hi këne fo. ⁴ And kën barër gër owac or Axwën Yesu añ, gë panga ind Yesu Axwën arebi in, onden ondam oñ ašoma këñun šoma. ⁵ Awa ala ajo, dëxwino gër Sindan ex nemixën ola osëmbak orexëm ol, do ex pexaxën angoc andexëm añ yatir ko bakaw Axwën!

⁶ Ata end kën rafëñaxën ax gi ex na de! Aye nang kën: Tëkër fo këni rind lewir in ex pufëñaxën dek pix ind negali këni in. ⁷ Wunëtayin ngwa eñëñëñax end ex ang lewir ixacax fo eñ, en gixën bela bëwënëk, bër ang pix ingaşax ind gë lewir këm fo. Ado anëka hi kën bëwënëk gayikwa Kërisët yëlayak šadaxa në endëbi gë Ofëna or Apexa ol. ⁸ Awa mëñ ex, dindëne Ofëna or Apexa ol gë mburu ind gë lewir këm, gë owëkw owënëk do gë dal in. Bari kërene yambënde ex na mburu ind gë lewir ixacax in: lewir ir bandixa batëmbak do gë oxeñ in.

⁹ Ga yëgwënëli këmum wa gër kayëta iram mëne këren dëkërend na gë bër yëlayak gër eñac bën. ¹⁰ Bari ame de ex na de ax ñap ex na en dëkërend gë bër kë yëlayand gër ngwën ro gër añana and kodï, gër orek, ba gër olaš bën. Kido mondako bax, wën afo en canëdo gër ngwën ro. ¹¹ Gërëgako, er yëgwënëli këmum mëne këren dëkërend na gë imañe ind kë rend këreceñ hi ko, do exo yëlaya gër eñac, gër añana and kodï, gër olaš, gër ocir, gër ošëb ba gër orek. Do ado gë ala arako rako an, këren yambërand na dëñ. ¹² Enimin, ba wëno nde këbi xiti bër ax gi ex na okëreceñ bën? Do bër ex okëreceñ bën cëñ, ax gi ex na nde wën yapëk enëbi kitind? ¹³ Bër ax gi ex na okëreceñ bën, Kaxanu këbi xiti. Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok: «Iñwañino asëmbak an mërëxand irewën*.»

6

End ekitir ed bëmañe eñ

¹ Këreceñ ir xucar këbi gë këreceñ išandañ in, mondake ko yëxwënd eño mëla kiti gër bëšëmbak, xarak gër bëwënëk wëla doño? ² An nang ex na nde mëne bëwënëk bën këbi xiti bela bër gër ngwën ro bën? Do angëmëne wën këbi xiti bër gër ngwën ro bën, an kor na nde en kiti bend xafëxafak gër aniyar ro beñ?

* 5:13 5.13 Acariyakinë 17.7

³ An nang ex na nde mëne biyi kënëbe xitiye omeleka ok? Do bend gër aniyān aņo ro beņ nde këne sèkwane? ⁴ Xarak, wën and këņun xucar nē end bend gër aniyān aņo ro aņ, bër ŷoweŷ ani gi ex na gër Amara bën këņun xitind! ⁵ Mondako kēme yeyanēnd eņun cēfēnanaxēn. Arenik gabatak ax gi ex na nde ar kē xor ebi kiti bēmaŷe bēņ? ⁶ Barikan imaŷe iņ eņo mac kiti imaŷe ind xucar kēbi iņ gër bër ax gi ex na okēreceņ. ⁷ Awa gayikako wën aŷacēr kēn ŷacērēnd kiti, oŷoŷik orewēn ex. Ado enun menan, inewā bayik an buņand na? Inewā bayik an buņand ado enun kwēcand bacota bandewēn baņ? ⁸ Wën wa kēbi wēnanēnd boŷandaŷ bōrewēn do wën wa kēbi xwēcand boŷandaŷ bōrewēn xarak bēmaŷe bēndewēn exēni! ⁹ An nang ex na nde mëne bēsēmbak bën ani gi na bër owun or Kaxanu? Kēren yifayand na gē andewēn aņ dēņ gayikwa bër xwēndak eñac bën, bērolaŷ bën, bër kē rind orekar bën, bēsōŷan bēsōxari bën, bër kē lakind aŷōŷan gē aŷōŷan bën, ba aŷoxari gē aŷoxari bën, ani dīl na gēr owun or Kaxanu. ¹⁰ Bēte bērek bën, bër ħanēk kodī bën, bēŷeŷ bën, bër wēr kēbi ocir bën, ba bērek bēxeŷax bën, ani gi na bër owun or Kaxanu. ¹¹ Do xarak bēremar gēr ndewēn na, mondako hi bani. Barikan Kaxanu wēnēn këņun, mēņ fit këņun, mēņ ri këņun bër ŷenene paŷ gē oŷac or Axwēn Yesu Kērisēt ol, do paŷ gē Angoc and Kaxanu, mēņ ar xwēn kēbo aņ.

End oxēbēn or eman eņ

¹² Wēno er ex yo xor kēme me di, barikan ax gi ex na er ex yo hik gē ofēcak. Er ŷandi ke yo kēme xor me di, barikan wēno, gebatak axe ħandi ex na exe bēña. ¹³ Eyamb yamb in er acēl ex do acēl aņ er eyamb yamb ex. Akey amat, Kaxanu anemin ko nemin eyamb yamb in do gē acēl aņ. Barikan eman eņ, ax gi ex na end eñac, end Axwēn ex, ang hi ko Axwēn ak, ar eman. ¹⁴ Ata Kaxanu, mēņ ar xanin këņo gēr ecēs Axwēn an, axanin kēbo xanin gēr ecēs biyi bēte, gē panga indexēm iņ. ¹⁵ An nang ex na nde mëne beman bendewēn beņ owal od eman end Kērisēt ex? Do aŷed nde kēme wēd owal od Kērisēt ok, me cosali nē eman end aŷoxari aŷacaxik? Bētēdēņ! ¹⁶ An nang ex na nde mëne aŷōŷan ar laki kēni gē aŷoxari aŷacaxik an, eman emat hi kēni gē aŷoxari ajo? Ga rek wa Oñēgw Omēnēk ok: «Bēn tak bēxi, eni gi eman emat*» ¹⁷ Barikan ar yēlayak gēr Axwēn an, angoc amat hi kēni gē Axwēn an.

¹⁸ Ata gērindēn mongēr eñac eņ. Eñēņēnax end ko ri yo ala, fac ir eman ex. Barikan ar yēlayak gēr eñac an eman endexēm eņ dēņ ko wēnanēnd. ¹⁹ An nang ex na nde, mëne beman bendewēn beņ ex Aciw and Kaxanu and gēr ed hi ko Angoc Amēnēk and yēl këņun do lēgēk gēr ola orewēn aņ. Wën an kwēnaya ex na wën dēņ. ²⁰ Gayikwa Kaxanu yēc këņun gē akanji atēm. Awa pēbindēno gē beman bendewēn beņ.

7

End eñēr eņ

¹ End ŷēgwēnēgu këne eņ kēmun yakand mëne aye yek aŷōŷan an kēreņo tēkand na aŷoxari an. ² Barikan, kēdi kēn xwēnda eñac eņ, aŷōŷan kala ħērēleņo aŷoxari, do aŷoxari kala cotēleņo icēn. ³ Icēn iņ dinindēleņo alindaŷ er ŷapēk icēn eņo dinēnd alindaŷ in. Bēte aŷoxari an dinindēleņo icēn iņ er ŷapēk aŷoxari eņo dinēnd icēn in. ⁴ Aŷoxari an axo kwēn ex na eman endexēm eņ, icēn indexēm iņ xwēnēk. Bēte aŷōŷan an axo kwēn ex na eman endexēm eņ, alindaŷ xwēnēk. ⁵ Wën bër ŷērērēk bën, kēren capērēnd na angaŷ aņ angēmēne ax gi ex na angwēlēra, en yēlayaxēn imēd fo gēr cale. And kē xuca aņ, bakayin angaŷ amat kēdi kēn sēkwān emēlaya ed ogaf odewēn el, do eņun naņēt Sindan in.

* 6:16 6.16 Añanar 2.24

⁶ End këme rend eñ angwëlëra ex, ax gi ex na apela. ⁷ Añandi ãandi ke eni gido bela bën ang wëno ak. Barikan ala kala gë anjëla hi ko, anjëla and yël këño Kaxanu: abat anjëla año, ajo anjëla acëxe.

⁸ Bësoñan bër gë eñër këm bën do gë bësoxari bësebëta sebëta bën, ga re këme bon yek eni bayido ang wëno ak. ⁹ Bari angëmëne ani kor na emëlaya ed ogaf odebën el, ñërëlexëni, gayikwa mondako ãapëk gë ebi corënd oñandi ok.

¹⁰ End okëreceñ od ãërërek eñ cëñ, Axwën an rek mëne asoxari an këreni capër na gë icën indexëm in, ax gi ex na wëno rek eño. ¹¹ Barikan angëmëne ašapër šapër këni gë icën indexëm in, bayilexo icën këm. Angëmëne ax gi ex na mondako, bakarëlexëni gë icën indexëm in. Do asoñan an këreño pela na asoxari arexëm an.

¹² End bër ãërërek gë bër ax gi ex na okëreceñ eñ cëñ, wëno dëñ kë rend, ax gi ex na Axwën an: angëmëne imaýe ind ex këreceñ in eño cot asoxari ar ax gi ex na këreceñ, do asoxari ajo exo ma eni ñëpa, këreño pela na. ¹³ Bëte angëmëne asoxari ar ex këreceñ an eño cot icën ind axo gi ex na këreceñ, do icën ino exo ma eni ñëpa, kërexo can na gër eñër. ¹⁴ Gayikwa icën ind axo gi ex na këreceñ in, asoxari ar exo këreceñ an këño wënëñënd. Bëte asoxari ar axo gi ex na këreceñ an, imaýe ind ex këreceñ in këño wënëñënd. Kido ax gi bana mondako, obaš orewën ol ofuyaraxik hi doni xarak awën dëñ wën këni. ¹⁵ Barikan angëmëne ar axo gi ex na këreceñ an ãandi këño acapëra añ, capërëlexëni eñër el. Amëd año, imaýe in, hik asoñan an, hik asoxari an, ãoweý año tëra na. En diyand gër angwëlëra wac këñun Kaxanu. ¹⁶ Enimin wëj asoxari an, mondake këy nang mëne afexën këyo fexën icën indey in? Bëte wëj icën in, mondake këy nang mëne afexën këyo fexën alindax?

End oñandi od Kaxanu eñ

¹⁷ Awa ala kala diyayindëlexo ang hi baxo and wacëgu këño Axwën ak, do ang ex anjëla and yël këño Kaxanu ak. Mondako re këme eni dind gër Bamara dek. ¹⁸ Ar hi bax axacëxac and wacëgu këño Kaxanu an, bayilexo axacëxac do ar hi bax axacërëx an, këreno kac na. ¹⁹ Oxac ol ãoweý ax gi ex na, bëte oxacërëx ol ãoweý ax gi ex na. Er ãapëk in ex edi ed ang rek bapela band Kaxanu el. ²⁰ Ata ala kala bayilexo ang hi baxo and wacëgu këño Kaxanu ak. ²¹ Angëmëne xadëp hi bay and wacëgu ki Kaxanu añ, kërey dendërand na. Barikan angëmëne axor ex ey gi ar yaya, kemënal exi gi mondako. ²² Enimin, xadëp ir wacëgu këno gër Axwën in, Axwën an racët këño. Bëte ala ar yaya ar wacëgu këno an, xadëp ir Kërisët hi ko. ²³ Yama gë akanji atëm ga racët këñun nde Kaxanu. Awa këren gind na okadëp od bela. ²⁴ Bëmaýe, ala kala bayilexo gër lëngw ir Kaxanu ang hi baxo and wacëgu këno ak.

End bër gë eñër këm eñ

²⁵ End odënañ obeja eñ cëñ, ax gi ex na apela and Axwën. Barikan wëno dëñ kë rend, wëno ar hik ar mokwëta në end axaýënan ir Axwën an. ²⁶ Awa baxët in end ãapan ke eñ, në end bakey bañëkaxik band hi këne gërëgako baño añ, ala kala bayilexo mondako. ²⁷ Angëmëne gë asoxari ãërër kën, kërey cala na en capër. Angëmëne ay gi ex na gë asoxari, këreyëño cala na asoxari. ²⁸ Barikan, angëmëne mondako dëñ këy ãër, ay mendëra na. Bëte angëmëne endënañ emeja eñ aýër këno ãër, axo mendëra na. Barikan fo nangin mëne bër ãërërek bën mbañ këbi ãana ebi cëmurand, do mëñ ãandi ke en kwëýëtado.

²⁹ Bëmaýe, baxët in er re këme in: amëd and bayi këfo añ anëka kë romënd. Gërëgako bër gë bësoxari bën, gilexëni ang bër gë bësoxari këm fo. ³⁰ Bër kë sesërand bën, gilexëni ang ani tesënd na fo, bër këbi nëngandërand bën, ang bër abi nëngandërand na fo, do bër kë yëcërand beý bën, ang ani cotëra ex na fo. ³¹ Do bër kë riyenind gë bebër gër ebar ro bën, gilexëni ang ani diyenind na enim fo. Gayikwa gwën ino ang hik ak, axuca kë xuca.

³² Xarak wëno, aÿandi ÿandi ke en gi gë odendëran këm. Ar bayik ax ñër ex na an, bend Axwën këjo balënd, ašala ko šaland exo di er këjo nënganënd Axwën in. ³³ Barikan ar ÿërëk an, abal këjo balënd bend gër ngwën ro bej, ašala ko šaland exo di ang këjo nënganënd alindaŵ ak. ³⁴ Do mondako ko šetëndërend bandixa bandexëm bañ. Mondako fo ex end asoxari aÿërërëx eñ do gë end endënaŵ emeja eñ. Er këni šaland eni di wayët ang këjo nënganënd Axwën ak, eni gixën bëwënëk gër eman do gër angoc. Xarak, asoxari ar ÿër këno an, bend gër ngwën ro bej këjo balënd ga ko šaland exo di ang këjo nënganënd icën indexëm ak. ³⁵ End ofëcak orewën këme yeyanaxënënd mondako, ax gi ex na mun cëndën. Er ÿandi ke en cot aniyän and šenene, do en yëlaya wayët gër Axwën fo, kërejun yaja na.

³⁶ Šambenjar ir yëlak mëne ax ñap ex na eñjo teb endënaŵ emeja end yata baño eñër eñ axo mendëra ex na. Angëmëne anëka këjo šanand oñandi odexëm ok, dilexo er ÿandi këjo in, ñërëleño. ³⁷ Barikan šambenjar ir faÿëk gër emëkw edexëm mëne año ñër na endënaŵ emeja end yata baño eñ, enjekax ri ko. Barikan mëñ dëñ faÿëk eñjo gër emëkw edexëm exo bayixën nangërëxe asoxari, ala año nëÿali ex na. ³⁸ Ata ar këjo ÿër endënaŵ emeja end yata baño an, enjekax ri ko. Bari ar año ñër ex na an rik er yek nëmëc in.

³⁹ Asoxari ar ÿër këno an, ašar bar këni gë icën indexëm in ang kë nëka yo aniyän and icën añ. Xarak, and ko šës icën añ, axor ko xor exo ye eñjo ñër asošan ašëxe, ar ex mëñ bëte këreceñ. ⁴⁰ Barikan, ang këme yëland wëno ak, asoxari ajo nëmëc kë ÿana eñjo nëngandërand angëmëne exo bayi icën këm. Wëno bëte, këme yëland, ašot šot këmo Angoc and Kaxanu añ.

8

End ÿas er gër olaš eñ

¹ End ÿas er oyel or šadaxa kënebi gër olaš eñ cëñ, biyi dek gë enang nang hi këne, ašot šot këne onangëran ol. Barikan onangëran ol ndafënan kë lënanënd, xarak añana añ axemën kë xemënënd ekwëta el. ² Angëmëne ala exo yëland mëne ÿey nang ko na, axo nang ex na pere ang ÿapëk exo nangëdo ak. ³ Barikan ar ñan këjo Kaxanu an, Kaxanu anang nang këjo.

⁴ Awa end eyamb ed ÿas er oyel or šadaxa kënebi gër olaš eñ, anang nang këne mëne Kaxanu ibat fo ex, do mëne edaš el ÿoweÿ ax gi ex na gër ngwën ro. ⁵ Gayikwa angëmëne bëla exëna bër kë yëland okaxanu exëna, od ex gër orën do gër ebar, awa okaxanu ok do gë bëxwën bën, aÿëmb ÿëmb këni. ⁶ Barikan, biyi er nang këne mëne Kaxanu ibat fo ex do mëñ ex Sëm in. Mëñ rik dek beÿ bën do biyi në endexëm këne liyaxënënde. Bëte Yesu Kërisët gabat ex Axwën arebi an. Mëñ rik dek beÿ bën do Kaxanu paß gë mëñ yël këbo aniyän añ.

⁷ Bari ax gi ex na dek fo šot këni onangëran olo. Enimin, bërëmar aŵër wër babi ekwëta ed edaš el. And këni yambënd ÿas er oyel or ñaš kënebi gër edaš añ, er këni yëland šadaxa dëñ ex. Ata onden otitarak ondebën oñ ex buyar. ⁸ Xarak ax gi ex na eyamb yamb këbo sëkalind gër Kaxanu: ga yamb yamb këne, ÿoweÿ abo bašëta na; ga ane yamb exe na, ÿoweÿ abo bašën na. ⁹ Barikan titinayindën, er këñun ÿapanënd in kërebi dënanënd na eñëñëx bër sitarak gër ekwëta bën. ¹⁰ Gayikwa angëmëne ar sitarak an exi watënd wëj ar gë onangëran an ga këy yambënd ÿas er oyel or ñaš kënebi gër edaš eñ, ax gi ex na nde mëñ ar sitarak gër onden an, ata ko yëla axor ko xor exo yamb mëñ bëte? ¹¹ Ata imaÿe ititarak ind racët këjo Kërisët gë ecës edexëm in, mondako ko nemi në end onangëran orej. ¹² Ga kënebi wënanënd mondako bëmaÿe bënd sitarak bëñ, do ga kën nëxenënd mondako onden ondebën oñ, Kërisët mëñ dëñ këno wënanënd. ¹³ Mëñ ex, angëmëne në end eyamb yamb

këremo dënan eñëjënax eñ imaÿe indam in, din ame yamb na ÿas er olaş eñ këdi ko wëndëra imaÿe indam in.

9

End ofarëxanda or Pol eñ

¹ Wëno ar yaya hi këme do parëxanda hi këme. Awat wat këmo Yesu, Axwën arebi an. Ata wën ex enjekax end şanëk gë andiyen and fana ke Axwën eñ. ² Angëmëne gër bela bëşëxe wëno ame gi ex na parëxanda, ndakan wën aŵa ŵa kën mëne parëxanda hi këme. Gayikwa wën ex nanganëme ir mëne parëxanda ir Axwën dëñ hi këme. ³ Mondako këmëni yakand bela bër ke xitind bën. ⁴ Ba wëno gë Barënbabas fo nde bayik abo ñap ex na eyambëran el do gë ecebëran el? ⁵ Abo ñap ex na nde mo ñër ala kala imaÿe itoxari ind gër Axwën? Ami kor na nde mo mëlarand ang këni rind oparëxanda ocëxe ok, gë bobinëm bor Axwën do gë Kefas? ⁶ Ba wëno gë Barënbabas fo nde ÿap këbo mi diyand gë er këmi şotënd gë andëbi dëñ in? ⁷ Noÿo kë yend gër oşoroda do exo cosayand gë andexëm? Noÿo kë rind andëda and reseñ do axo yambënd na reseñ in? Noÿo këbi xadacënd oyel do axo cebënd na omër oñ?

⁸ Ba wëno ala fo nde kë yeyandërand mondako? Ax gi ex na nde end këme rend eño na fo ex bëte gër acariya? ⁹ Enimin, ga ÿëgw këni wa gër acariya: «Engaş end ki wëñënd bële eñ, ax gi ex na mokap etëÿ edexëm el[☆].» Ba Kaxanu end ogaş fo nde këjo balënd? ¹⁰ Enimin, në endëbi wa rexën ko eño. Iyo në endëbi ÿëgwaxën këni eño. Gayikwa ar kë ÿanënd bële an aÿap ÿapëk exo yarënd mëne ayamb ko yamb. Bëte ar kë wëñënd an, aÿap ÿapëk exo yarënd oşet orexëm ol. ¹¹ Angëmëne biyi nedën këñun napul ir gër orën in, axureli nde këbo xureli angëmëne axana këmi xanand gër ndewën napul ir gër ngwën ro in? ¹² Gayikako ayëlëra kënebi yëlërand oparëxanda ocëxe ok, kaş ex ngwa biyi. Barikan, oşet or ÿap këbo enëbo yël olo, ami mëka ex na. Ecëñëxët, aŵagën ŵagën këbo mi bayi kanarëxe këdi këmi wedi Atëfëtan and Kërisët añ.

¹³ An nang ex na nde mëne bër kë riyenind gër Aciw and Kaxanu bën, gë bebër këni wëlarawënd oyël bën këni yambërand? Bëte bër kë şadaxand gër angëb bën, aşet kënebi şetënd er şadaxa këni gër angëb in? ¹⁴ Awa Axwën an mëñ rexën ko mëne bër kë femërand Atëfëtan bën eni diyand gë er kënebi yëlënd në end Atëfëtan año in.

¹⁵ Wëno cëñ, bebër ÿap ke ene yëlënd bëjo, gamatak ame mëka ex na. Ado amun ÿëgwëlınd na ene dawënelixënëgu. Ecës el saxan ke, gë ex yep end këme rafëtaxënënd eño. ¹⁶ Enimin, epemëra ed Atëfëtan el, ax gi ex na er këme rafëtaxën. Gayikwa andiyen and nëÿali ke Kaxanu ex, ax gi ex na er këme rafëtaxën. Dal ex kido abame femërand na Atëfëtan añ, axata xata doxe! ¹⁷ Kido ga ÿandi ke fo bame femërand, gë acosa hi dome. Barikan angëmëne ga ÿandi ke këme femërand, andiyen and xwëtënan këne ex. ¹⁸ Ine ex acosa andam añ? Ga këme femërand Atëfëtan añ acosa këm. Bebër ÿap bax ene yëlënd në end Atëfëtan año bën, ame kwëne ex na ene yëlënd.

¹⁹ Gayikwa ado ga hi këme ar yaya gër bela dek, wëno dëñ rixayak xadëp ir bela dek, mëni cotaxën bër Yesu Kërisët bëranjëm. ²⁰ And këme hi gë Bëşëwif añ, me gi ang Aşëwif fo, eno kwëtaxën Yesu. Bëte and këme hi gë bër kë sëfënd acariya añ, me gi ang bën ak, ado bayik ame bo ex na gër mbëña ind acariya año, eno kwëtaxën Yesu. ²¹ And këme hi gë bëwendëran añ, me gi ang bën ak eno kwëtaxën Yesu. Barikan wëno ame gi ex na de ar gë acariya and Kaxanu këm, gayik Kërisët lëkaya ke gë acariya andexëm añ. ²² And këme hi gë bësitarak añ, me gi ang bën ak eni

☆ 9:9 9.9 Acariyakinëm 25.4

pexaxën bësitarak bën. Mondako rixaya këme er ex yo, gër bër ex yo, eni pexaxën ang ex yo, bërëmar. ²³ Do bejo ðek këme rind në end Atëfëtan and Yesu me cotaxën ma indam iñ gër benjekax bend wëlawëk.

End bëxaşër eñ

²⁴ Aye nang kën mëne bër kë xaşërënd gër ambelëraya bën, ðek ang exëni ak këni hërënd. Barikan abat fo kë ñatëtënd do mëñ këno fupand. Awa kemënayin en gërënd aye en ñatëtaxën. ²⁵ Dek bër kë xëñenand okaşër bën, aşëbanaya këni şëbanayand bëdanjëm. Mondako këni rind enëbi pupaxën gë er kë nemind. Barikan biyi gë er bayik ax nemind na këbo fupa Kaxanu. ²⁶ Awa wëno ahër këme hërënd, bari ax gi ex na ahër fo. Bëte ang awëñer fo hi këme, bari ame bëñarënd na awëñar fo. ²⁷ Ecëñëxët, motoroli këme sorolind eman endam eñ, ang end xadëp fo wëlaya këme, këdi këme ñata gë acosa këm, xarak wëno kë femërand gër bela bëşëxe.

10

End olaş eñ

¹ Bëmañe, end hi babi bëxarëk bërebi eñ, axe ñandi ex na en bayi nangërexe: bën ðek babi labënd añar añ, bën ðek xegëta bax angwëngw añ. ² Bën ðek buyi bax xobuyi or Moyis ol, kwëc gër añar do polo gër angwëngw. ³ Bën ðek bax yambënd eyamb ebat, ed bax xaniwënd gër orën el. ⁴ Do bën ðek bax şëbënd eşëb ceb ir bax xaniwënd gër orën in. Aşëb bani şëbënd gër angaỹ and Kaxanu, and babi sëfarand añ. Do angaỹ año hi bax Kërisët. ⁵ Barikan bëranjëm ang hi bani ak, abani ri na bend këjo nënganënd Kaxanu beñ, mëñ şësëraxën këni gër ladawe.

⁶ Bend hi babi bejo, bamatinali band këbo felërand ex këdi këne şote oñandi oñëñenax, ang bëxarëk bërebi ak. ⁷ Këren gi ex na bër xwëtak olaş, ang bëxarëk bërëmar ak. Oñëgw Omënëk ok ga këbi fëlëtënd wa mondako: «Bulunda in xwënda këni ñambëran do gë oşëb. Ata xani këni eni nëxira*» ⁸ Kërene yëlayaye na gër eñac ang yëlaya bani bërëmar ak xali akey amat, şës këni bela owëli alapem gë otas. ⁹ Kërenëjo ñanaxënënd ex na Kërisët an ang bano ñanaxënënd bërëmar ak, ata şësëra këni ga ñatëra kënëbi bandën. ¹⁰ Bëte këren ñunëñunand na ang bani wunëñunand bërëmar ak, ata şësëra këni ga lawëra këbi meleka ir ecës in. ¹¹ Betëm bejo ðek hi babi bëxarëk bërebi bën. Do er yëgwaxën këni ang amatinali and këbo felëra fo ex, biyi bër ñatënëgu këbo bakey bapelatar band ngwën bëjo. ¹² Awa ado en yëland mëne axor kën xor en kwëñëta eñëñenax eñ, titinayin këdi këñun nañëta! ¹³ Atëy ax gi ex na and bayik abi gind na bela. Barikan Kaxanu mokwëta hi ko, atëy gamatak axo teb na, eñun ñatënëgu na xarak ax gi ex na and kën xor. Gër atëy año fo ko nëcët er kën xoraxën in.

¹⁴ Mëñ ex, wën bër ke balënd mbañ bëjo, kwëñëtayin ekëla ed olaş el. ¹⁵ Ang bër gë onden fo këmun felërand, do kamanin wën dëñ end këme rend eño. ¹⁶ Eşëb ceb ir këne yëlarënde gër ecemar ed Axwën in and këne şalend añ, ang gi ex na nde ejo ex ebañer ed gër oşat Kërisët el? Do amburu and këne şetërende añ, wacayak bëte ebar ed bar këne gër Kërisët gë eman endexëm el. ¹⁷ Gayikako amburu amat fo këne şetërende biyi bër hi këne bëranjëm, awa eman emat hi këne.

¹⁸ Kwitayinëbi enëng end Bëyisërayel eñ: and bani barërend cale do eni yambënd ñas er oyel or şadaxa kënëbi gër angëb eñ, abar bani barënd gë Kaxanu. ¹⁹ Ine ngwa këme rend? Ba mëne ñas er oyel or şadaxa kënëbi gër olaş eñ yey ex nde? Ba mëne edaş el yey ex nde? ²⁰ Bëtëdëñ! Barikan er këni şadaxand gër edaş in, bëyël kënëbi şadaxanënd, ax gi ex na Kaxanu. Xarak, axe ñandi ex na en bar gë bëyël bën. ²¹ Wën

* 10:7 10.7 Andocane 32.6

an kor na en yëlarënd andëmba and Axwën aŋ do gë andëmba and bëyël aŋ. An kor na en yambënd ecemar ed Axwën el do gë ecemar ed bëyël el. ²² Ba eŋo yakëraxi Axwën an nde ŷandi këbo? Ba ojaŵ nde xuca kënëŋone?

End eyamb yamb eŋ

²³ Wëno axor këme xor me dind er ex yo, bari ax gi ex na er ex yo hik gë ofëcak. ŷoweŷ ax cëba ex na, bari ax gi ex na er ex yo kë xemënënd gër ekwëta. ²⁴ Ala kala calayindëlexo ofëcak or ašandaŵ ol, ax gi ex na orexëm fo. ²⁵ Yambindën đek er këni fanënd gër marëse in. Këren mëkarand na këdi këŋun wëlandëra gër onden ondwën. ²⁶ Gayikwa Oñëgw Omënëk ok rek:

«Axwën Kaxanu xwënëk ebar el do gë đek bebër hik gër ebar bën✧.»

²⁷ Angëmëne ar ax gi ex na këreceŋ wac këŋun eyambëran do wën en ma en ye, yambin er kënun rëdën yo. Këren mëkand na en nang ba aŷap ŷap këŋun, këdi kën wël onden oŋ. ²⁸ Barikan angëmëne ala exo de: «ŷas eŋo er oyel or šadaxa kënebi gër edaš ex de.» Awa në end ar fel këŋun eŋo eŋ, këren yamb na këdi kën wël onden oŋ. ²⁹ And këme rend: «Këdi kën wël onden oŋ», end onden ond ašëxen eŋ këme yëyanënd, ax gi ex na end onden ondwën eŋ. Enimin, inewā ke nëpaxën anjëlän and ala ašëxe gër er këme yëland aŷap ŷap ke in? ³⁰ Angëmëne wëno ošet oram ol këme xanand gë ecëkwa, ine cëŋ këne renaxën në end er këme šëkwand me yambaxën in?

³¹ Awa kën yambërand nde, kën šebërand nde ba kën rind er ex yo, calayindën ex canaya enjaran end Kaxanu eŋ. ³² Këren gi na ang ekaŷ ed këni fokërërand bela fo, ax gi ex na benëng becëxe, ax gi ex na Bëšëwif, ax gi ex na bër gër Amara and Kaxanu bën. ³³ Awa ola orewën ol gilex ang oram ak: gër bebër këme rind axemëna këme xemënanđ, eŋo nëngan ala kala. Ofëcak or bela đek këme šaland, ax gi ex na oram fo, eni pëxaxën bëranjëm.

11

¹ Tëfëtelindëne ang këmo sëfëtelind wëno bëte Kërisët ak.

End bësoxari gër cale eŋ

² Ašëkwa këmun šëkwand end ga këne xwitand gër end ex yo eŋ, do end ga kën sëfënd bamërëwëra baŋ, ang sëyali këmun ak. ³ Aŷandi ŷandi ke en nang bëte mëne Kërisët ex alëngw ar asošan kala an, asošan an ex alëngw ar asoxari an, do Kaxanu ex alëngw ar Kërisët an. ⁴ Asošan ar kë šalend, ba kë yëyanënd ang alawënel fo monađ gaf an, aŋo pëbënd na Kërisët, alëngw arexëm an. ⁵ Barikan asoxari ar kë šalend, ba kë yëyanënd ang alawënel asoxari fo, đabërëxe gaf an, në ecëfënin eŋo icën indexëm in: er hi ko ang ašëk šëk këno fo. ⁶ Ata cëkëleno saxëk, angëmëne axo đabënd na gaf irexëm in! Đabindëlexo gaf in, angëmëne ašëfën ex eno kacan omban oŋ, ba eno cëk lir-lir. ⁷ Asošan an aŋo ñap ex na exo đabënd gaf in, gayikako mëŋ ex eñaŵ eŋ do gë enjaran end Kaxanu eŋ. Xarak, asoxari an ex enjaran end asošan eŋ. ⁸ Enimin, Kaxanu nęcëtëgu këŋo asoxari an gër eman end asošan, aŋo nęcëtëgu ex na asošan an gër eman end asoxari✧. ⁹ Bëte Kaxanu ri këŋo asoxari an në end asošan, aŋo di ex na asošan an në end asoxari. ¹⁰ Mëŋ ex, aŷap ŷapëk asoxari an exo đabënd gaf in, eni wataxënënd omeleka ok mëne afëb fëb këŋo icën indexëm in. ¹¹ Barikan gër biyi bër bar këne gë Axwën bën, asoxari an axo gi ex na asošan këm, bëte asošan an axo gi ex na asoxari këm. ¹² Enimin, ang šanëgu ko asoxari an gër asošan ak, asoxari an këŋo rëwënd bëte asošan an. Do eŋo đek gër Kaxanu xaniwëk. ¹³ Kamanin gë andewën aŋ dëŋ: aŷap nde ŷapëk asoxari an eŋo

✧ 10:26 10.26 Calemoñëw 24.1 ✧ 11:8 11.8 Añanar 2.21

calend Kaxanu d'abërëxe gaf in? ¹⁴ Ola or ala ol d'ëj këjün s'ëyalind mëne ašëfën ex angëmëne asošan an ejo cak omban oñ. ¹⁵ Xarak, omban ocakax oñ enjaran ex gër gaf ir asoxari, gayikwa Kaxanu yël këjo omban ocakax ang elabaxën ed gaf fo. ¹⁶ Angëmëne ala exëna ar ñanëk ecampëre ed gër endey ejo el, biyi cëj abo mër ex na mondako do bëte gër d'ek Bamara band Kaxanu abi mër ex na mondako.

End ecemar ed Axwën eñ

¹⁷ Ang këmun felëra gërëgako ak, arexëra këmun rexëra. Amun cëkw na gayik and kën fedër añ en ñëñenaxën nëmëc kën fedërënd, ax gi ex na en yexën nëmëc. ¹⁸ Eñanar eñ, awël wël këme mëne, and kën fedër gër cale añ, bakucara exëna mërëxand irewën. Ado ejo, wëno t'ëkër fo w'a këme. ¹⁹ Afo ex gi wa bakucara andewën rewën añ eni canayaxën mërëxand irewën bër kë xemënannd gër atëy bën. ²⁰ Awa wën and kën fedër añ, ax gi ex na en cetëraxën ecemar ed Axwën el. ²¹ Gayikwa and kën yambërand añ, ala kala anëkan këjo nëkanënd exo d'ëcfaya mëj gabat ecemar edexëm el. Ata abat ejo yambënënd enjo eñ, ajo ejo ñawënd. ²² An gi ex na nde gë bëciw' bënd gër ed kën yambëraw do en cebëraw? Ba Amara and Kaxanu añ nde kën yepënënd ga kënëbi šëfëninënd ako bër yowey' ani cot ex na bën? Ine këmun fel? Ašëkwa nde këmun šëkwa? Ali, gër endey ejo amun cëkwa na.

²³ Gayikwa wëno, er s'ëyali ke Axwën do nangën këmun in ex: Axwën Yesu ga w'ed ko amburu añ, yatir lëxw këno gëmëd. ²⁴ Šëkwa këjo Kaxanu, hëmbëndër ko, do re ko: «Ejo ex eman endam eñ, wën yël këmun. Diyindën mondako ene kwitaxënënd.» ²⁵ Bëte and yambëra këni añ, w'ed ko andëmba and gë ngoy añ do re ko: «Ejo ex ošat oram oñ, ošat or eter ekašax ed Kaxanu gë bela el. Diyindën mondako ene kwitaxënënd nand kën šëbënd yo.» ²⁶ Gayikwa, nand kën yambënd yo mburu ijo, do nand kën šëbënd yo ngoy ijo, ecës ed Axwën el kën s'ëfëtënd mondako xali exo bakaw.

²⁷ Mëj ex, ar kë yamb mburu ijo do exo ceb ngoy ind andëmba and Axwën iñ, xarak ajo ñap ex na an, anëka wënan ko eman end Axwën eñ, do gë ošat orexëm oñ. ²⁸ Awa ala kala kamanindëlexo ola orexëm ol, d'amana exo yambaxën mburu iñ, do exo cebaxën ngoy iñ. ²⁹ Gayikwa ar kë yamb mburu ijo, do exo ceb ngoy ijo an pitëndërëxe eter ed gë Axwën el, kiti indexëm fo yamb ko do šëb ko. ³⁰ Mëj ex, mërëxand irewën bëranjëm šëxwërak, bëranjëm seyik, do bëranjëm šësëk. ³¹ Angëmëne gë andëbi d'ëj këne xitiyande, Axwën an abo kiti na. ³² Barikan, Axwën an awërëšët këbo wërëšët gë bebër këbo xitind bën këdi këbo n'ep andamat gë bër gër ngwën bën.

³³ Awa bëmaýe, and kën fedër en yambaxën ecemar ed Axwën añ, cëñirindën andewën rewën añ. ³⁴ Angëmëne ala xor këjo na enjo eñ, yambërawëlexo pere gër ndëbën, ata bayik an mëlaw na kiti iñ.

Omëka od bayik ok cëj, ayaka këmun yakad and këme yelid añ.

12

End banjëla eñ

¹ Bëmaýe, end banjëla band ko šetëndërënd Angoc Amënek bej cëj, axe ñandi ex na en bayi nangërëxe. ² Anang nang kën ang hi ban ak, ang hi ban bër ajo kwëta ex na Kaxanu fo, ang exëni benëng bënd bela bëdanjëm ak. Ašëk awëlara fo banun wëlarand gër eñëñenax do banun nambelirand gër betëmbak, gër olaš or ax yeyandërand na. ³ Mëj këmun felaxënënd mëne ala ax kor na exo yeyanënd gë Angoc and Kaxanu añ do exo dend: «Katalenjo tan kata Yesu!» Bëte ala ax kor na

exo dend: «Yesu ex Axwën an!» xarak ax gi ex na Angoc Amënëk aŋ nangën këŋo eyeyan elo.

⁴ Ata Angoc Amënëk amat fo ex, barikan mëŋ kë šetëndërend banjëla band fitarëk. ⁵ Bandiyen baŋ afitar fitarëk, barikan Axwën abat fo këno rinënd. ⁶ Bandixa baŋ afitar fitarëk, barikan Kaxanu ibat fo kë rind er ex yo gër bër ex yo. ⁷ Angoc Amënëk aŋ këŋo yëlënd ala kala anjëla and gë ofëcak or bela đek. ⁸ Enimin, Angoc amat aŋo fo këŋo yëlënd, abat eyeyan ed orenik, do ajo eyeyan ed onangëran. ⁹ Angoc aŋo fo këŋo yëlënd abat ekwëta el, do ajo banjëla band epakën ed bëshëxwëra el. ¹⁰ Bëte Angoc aŋo fo këŋo yëlënd abat anjëla and exo dind becarax; ajo anjëla and edeyara ed bend re ko Kaxanu; ajo, anjëla and epitëndër ed bangoc el; ajo, anjëla and exo yeyanënd oyeyan ošëxe; ajo bëte, anjëla and exo ŋatelind oyeyan oŋo. ¹¹ Angoc amat aŋo fo kë rind beŋo đek. Mëŋ kë šetëndërend banjëla baŋ ang këŋo ŋandind ak: eŋo yël ala kala anjëla and fitak.

End amatinali and eman eŋ

¹² Enimin, eman end ala eŋ, amat fo ex ado ga kë barënd owal odanjëm. Do gayikako, abar kë barënd đek owal ok eman amat ado ga ŋëmbëk, mondako fo ex end Kërisët eŋ. ¹³ Gayikwa ene gixëne eman amat, gër Angoc Amënëk amat buyi këbo biyi đek: hik Bëshëwif bën, hik bër benëŋ becëxe bën, hik okadëp ok, hik bër yaya bën. Do gë Angoc Amënëk aŋo fo ŋëm këne biyi đek.

¹⁴ Mondako fo ex end eman end ala eŋ, owal odanjëm barëk, ax gi ex na wal ibat. ¹⁵ Kido sapar in are bax rend gayikako ax gi ex na ataxan, ax gi ex na wal ir eman. Ata nde wacaya dox mëne anëka rëxëtak gër eman? ¹⁶ Kido anëf aŋ are bax rend, gayikako ax gi ex na angës, ax gi ex na wal ir eman, wal ir eman dëŋ bayi dox. ¹⁷ Kido eman end ala eŋ angës fo hi bax, mondake doxo wëlërand? Kido eman end ala eŋ anëf fo hi bax, mondake doxo wëranënd? ¹⁸ Yama Kaxanu ga šomëndërek nde đek owal od eman ok ang ŋandi këŋo ak. ¹⁹ Kido đek owal ok erebat fo hi bax, eman ax gi dona. ²⁰ Awa gërëgako owal odanjëm barëk, barikan eman amat fo ex. ²¹ Angës aŋ ax kor na ex de mëne aŋo balënd na end ataxan eŋ. Bëte gaf in ax kor na ex de mëne aŋo balënd na end osapar eŋ. ²² Ecëñëxët, owal od eman od sitarak nëmëc ok dëŋ, gë ofëcak ex. ²³ Owal od këne yëlande ašëfën šëfënëk enëcët ok, nëmëc këne fëbënde. Do mondako këne šonënde nëmëc owal od ax ŋap ex na eni watënd bela ok. ²⁴ Xarak, owal od ŋapëk eni watënd ok, ane conënd ex na. Enimin, Kaxanu rik mondako eman eŋ ene pëbaxënënde nëmëc owal od ax ŋap ex na eni watënd bela ok. ²⁵ Dek owal ok kë rëcarënd këdi kë šapër eman eŋ. ²⁶ Do angëmëne wal ibat kë sorond, đek owal od eman ok kë sorond. Bëte angëmëne wal ibat ex mocëkw, đek owal ok këŋo nëngandërand.

²⁷ Awa wën đek eman amat hi kën, eman end Kërisët eŋ do ala kala wal hi ko. ²⁸ Xarak, Kaxanu xwët këbi gër Amara and bërëwak endexëm: ga ŋana këni oparëxanda, bëtëgu këni bëlawënel, bëtëgu këni bëte bësëyali. Kaxanu axwët xwët këbi bëte bër gë anjëla and edi ed becarax, bër gë anjëla and epakën ed bëshëxwëra, bër gë anjëla and edëcara ed bela, bër gë anjëla and olëngw, do bër gë anjëla and eyeyan ed oyeyan ošëxe. ²⁹ Dek oparëxanda fo nde exëni? Dek đek fo nde këni yeyanënd ang bëlawënel fo? Dek bësëyali fo nde exëni? Dek fo nde këni rind becarax? ³⁰ Dek fo nde šot këni banjëla band epakën ed bëshëxwëra? Dek fo nde këni yeyanënd oyeyan ošëxe? Dek fo nde këni ŋatelind oyeyan ošëxe oŋ? ³¹ Awa balëkënalindën ocal od banjëla band xëbënëk nëmëc ok.

Do wëno awasin këmun wësin fëña ir xëbënëk nëmëc in.

13

End aņana eņ

¹ Ado me yeyanënd oyeyan or bela oņ, do gë or omeleka oņ, xarak aņana axe gi ex na, ang atëmb and këni sëmbënd fo hi këme, ang etala ed kë wëhind fo hi këme.

² Ado me gi areyara ar bend Kaxanu, anang ar đek beconëson, do ar nangërak đek. Ado me cot ekwëta ed kë sëngërebëtënd osënd el dëņ, xarak aņana axe gi ex na, yoweÿ ame gi ex na. ³ Ado mëni cetërand napul iram in đek bëxaÿëanaxik bën; ado me đëxwënd eman endam eņ gër xodux, xarak aņana axe gi ex na, ofëcak axe gi ex na.

⁴ Ar gë aņana an abuņa ko buņand, anënga nënga ko, aņo yakëraxind na, axo dafënanand na, axo pufënanand na. ⁵ Axo dind na end ax ñap ex na eņ, aņo balënd na endexëm fo, axo wërënanand na, ala aņo penanënd na eñëņëanax. ⁶ Bëte ar gë aņana an, end dal eņ këņo fatënd, ax gi ex na osëmbak ol. ⁷ Aseban ko sebanënd end ex yo, aũa ko wënd end ex yo, ayar ko yarënd end ex yo, abuņa ko buņand end ex yo.

⁸ Aņana aņ er din ir din ex. Edeyara ed bend Kaxanu el, ayep kë yep. Oyeyan ošëxe oņ, ayep kë yep. Bëte onangëran ol ayep kë yep. ⁹ Gayikwa bend Kaxanu beņ, mar fo këne nangënde, mar fo këne reyande ang bëlawënel fo. ¹⁰ Barikan and kë faÿaya beÿ đek aņ, er ebax mar fo in ayep kë yep.

¹¹ And hi bame itox aņ, ang itox fo bame yeyanënd, ang itox fo bame yëlarand, do ang itox fo baxe fëhind bendey beņ. Barikan and nangaya këme aņ, aseb seb këme osoxët ox ol. ¹² Doro doro, awat këne watënde beÿ bën ang në anangoye fo, mëd-mëd fo. Barikan awat këne wat kerët. Gërëgako bendëmar fo nang këme. Barikan anang këme nang ang nang ke Kaxanu ak.

¹³ Awa gërëkako betas beņo kë bayi: ekwëta el, eyar el do gë aņana aņ. Barikan aņana aņ xëbënek nëmëc.

14

End cale eņ

¹ Calayindën en gi bër gë aņana. Ñandindëleņun en cot banjëla band Angoc Amënek ban, adofa anjëla and eyeyan ed ang ala wënel fo aņ. ² Enimin, ar kë yeyanënd oyeyan ošëxe an, Kaxanu këņo yeyanelind, ax gi ex na bela gayik er ko rend in ala aņo pëhind na. Angoc Amënek aņ wa këņo ñebëtënd exo yeyanënd bend šonayak beņ. ³ Ar kë yeyanënd ang ala wënel fo an, bela bën këbi felërand: bër gër Amara bën këbi xemënënd gër ekwëta, bën këbi felënd eni kapina, bën këbi bašënënd banjëlan. ⁴ Ar kë yeyanënd oyeyan ošëxe an, ola orexëm ol ko xemënënd gër ekwëta, ar kë yeyanënd ang ala wënel fo an, Amara aņ ko xemënënd. ⁵ Aÿandi ÿandi ke wën đek en yeyanënd oyeyan ošëxe. Barikan en yeyanënd ang bëla wënel ÿandi ke nëmëc. Ar kë yeyanënd ang ala wënel an xëbënek nëmëc gë ar kë yeyanënd oyeyan ošëxe an. Angëmëne cëņ aňateli ko űatelind, axemën këbi xemën bër gër Amara bën. ⁶ Do gërëgako bëmaÿe, ofëcak nde kën šot na angëmëne me yeli gër ndewën, do me yeyandërand oyeyan ošëxe gër ed ebax mun mëlanëli, end nangën ke Kaxanu eņ: onangëran ol, edeyara ed bend Kaxanu el, ba osëyali ol?

⁷ Angëmëne acëroti aņ, gë atëmb aņ andamat kë wëhind, mondake ko bara ala xarak er këni farixënd in, gë er këni sëmbënd in axo pitëndërend na? ⁸ Do angëmëne ofarix or kereloņ ol ax wëhind na šenene, noÿo kë xëñënara ond gër emer oņ? ⁹ Andamat ex gë endewën eņ, angëmëne end kën yeyanënd gë oyeyan ošëxe eņ, ala ax űatelind na, noÿo këņo fëni? Ata ayeyandëra fo kën yeyandërand. ¹⁰ Oyeyan or bela oņ moñëmb ÿëmbëk gër ngwën ro. Do eyeyan ed ex yo bër kë yeyanënd bën awëlëraxën këni wëlëraxënënd. ¹¹ Awa angëmëne ame wëlënd na er ko rend ar

ke yeyanelind in, aliyer hi këme gër ndexëm do mëñ bête anangërarëx këmo xwët. ¹² Mondako fo ex endewën eñ, gayikako banjêla band Angoc Amënëk ban kën şalend, awa kamënin de aye ediyenexën el. Barikan gilex ekemënxën ed ekwëta ed bër gër Amara el.

¹³ Mëñ ex, ar kë yeyanënd oyeyan oşëxe an, karaleño Kaxanu eño yël anjêla and exo natelixënënd beber ko reyand bën. ¹⁴ Gayikwa angëmëne gë oyeyan oşëxe këme şalend, gë angoc andam añ këme şalend, bari gër onden ondam ame nangënd na er këme rend in. ¹⁵ Do mondake yapëk me dind? Awa aşale këme şana me calend gë Angoc añ. Bête aşale këme şana me calend gë onden ondam oñ. Aşewëra këme şana me nêwërand gë Angoc añ, bête aşewëra këme şana me nêwërand gë onden ondam oñ. ¹⁶ Enimin, angëmëne gë Angoc Amënëk añ fo, këy xarand oyekax ol gër Kaxanu, ar ax nang ex na end oyeyan oşëxe an, mondake cëñ ko yaka «Amen», gayikako año pënin na er këy rend in? ¹⁷ Dal ex mëne ang këy şalend ak dek xëbënëk, bari ala año kemënënd na gër ekwëta.

¹⁸ Aşëkwa këmo şëkwand Kaxanu gayik wëno dëñ këño şalend gë oyeyan oşëxe oñ nëmëc wën dek. ¹⁹ Barikan and këme hi gër Amara añ, er ke fecanënd me deya benjo bend këbi fëni bela, gë me deya bendey owëli epëxw gë oyeyan oşëxe.

²⁰ Bëmaşe, këren gi na de ang obaş fo gër epitëndër ed beş. Giyin bëxarëk gër epitëndër ed beş, barikan gër edi ed eñëñëx, giyin ang obaş fo. ²¹ Gër acariya şëgw këni:

«Gë bela bër kë yeyanënd oyeyan oşëxe,
gë ofërëya or bëliyer,
këmëni şana mëni pelërand bulunda ijo,
barikan ani nana na ene baxëtënd, re ko Axwën an*»

²² Awa gër bër ax gi ex na bërëwëk, oyeyan oşëxe oñ, nanganëme ex, bari ax gi ex na nanganëme gër bërëwëk. Bête edeyara ed bend Kaxanu el, nanganëme ex gër bërëwëk, bari ax gi ex na gër bër ax ma ex na. ²³ Gako Amara dek eni barër gër cale, bën dek eni yeyanënd oyeyan oşëxe do eni natëgu ngwa na bër obaxët, bër ax nang ex na end oyeyan oşëxe, ba bër ax gi ex na bërëwëk, ani yëla na nde mëne anëka şenëkët këñun? ²⁴ Barikan angëmëne wën dek en yeyanënd ang bëlaşwënel fo do exo natëgu ar ax gi ex na këreceñ, ba ar ax nang ex na end oyeyan oşëxe, wën dek këño fëlët, wën dek këño nöp. ²⁵ Bend şonayak gër emëkw edexëm beñ kën şonët. Ata mëñ and ko foxi eyiş el nêş gër ebar añ, aşale këño şana eño calend Kaxanu do exo dend:

«Enimin, Kaxanu ro hi ko mërëxand irewën!»

End bend şode-şode gër cale eñ

²⁶ Awa bëmaşe, mondako yapëk en dind. And kën fedër gër cale añ, diyindën abat abat er këñun xemën gër ekwëta in: hik ar gë oyëkan an, hik ar gë oşëyali an, hik ar kë reya end Kaxanu an, hik ar kë yeyan gë eyeyan ecëxe an, hik ar kë hateli eyeyan elo an. ²⁷ Angëmëne bela exëna bër kë yeyan gë oyeyan oşëxe, yeyanëlexëni abat abat, bëxi ba bësas, ata gwac kë hi. Bëtëlexo ar kë hateli er re këni an. ²⁸ Angëmëne er këni rend bër gë anjêla and oyeyan oşëxe in, xarak aňateli ax gi ex na, cësinalexëni gër Amara. Er ebar eni yeyan in, bayilebi bën fo do gë Kaxanu. ²⁹ End bër kë yeyanënd ang bëlaşwënel fo eñ cëñ, bëxi ba bësas yeyanëlexëni, do bër këbi baxëtënd bën, yixëtindëlexëni er wël këni in. ³⁰ Angëmëne ala aşëxe exo cot amëd año dëñ, end nangën këño Kaxanu, awa cësinalexo aşanar an. ³¹ Enimin, wën dek axor kën xor en yeyanënd ang alawënel ar Kaxanu fo, abat abat, eni tëyxën şeyş, do eni kemaxën gër ekwëta bër kë baxëtënd bën. ³² Onden ond bëlaşwënel oñ

* 14:21 14.21 Esayi 28.11-12

abana kë banand gër bëlawënel bëşandaŵ. ³³ Gayikwa gër ed hi ko Kaxanu, obetak fo ex, ax gind na şofe-şofe.

Ang këni rind dek bëwënek bën gër Bamara bandebën ak, ³⁴ bësoxari bën cësinayindëlexëni gër Amara, gayikwa ax ñap ex na eni yeyandërand. Pëbindëlenëbi bëcën bëndebën bëŋ, ang rek acariya ak. ³⁵ Angëmëne yey yandi këbi na eni tëya, mëkayindëlenëbi bëcën bëndebën bëŋ gër bëciŵ. Gayikwa ax ye ex na asoxari an exo yeyanënd gër Amara. ³⁶ Ba gër ndewën nde şanëguk eyeyan ed Kaxanu el? Gër ndewën fo nde ñatëlik?

³⁷ Angëmëne ala exo yeland mëne alawënel ba ar gë Angoc Amënek hi ko, nangëlexo mëne end yëgwënëli këmun eŋo, apela and Axwën ex. ³⁸ Do angëmëne axo nang ex na eŋo, awa mëŋ bëte ala aŋo nang na.

³⁹ Awa bëmaŷe, ñandindëleŋun en yeyanënd ang bëlawënel fo, do këren cëbanënd na eyeyan ed oyeyan oşëxe el. ⁴⁰ Barikan diyindën er ex yo ang yapëk ak, do şenene.

15

End Atëfëtan eŋ

¹ Bëmaŷe, baxëtine mun kwitan Atëfëtan and nangën këmun aŋ, and xwëta kën do xemënali kën şenene aŋ. ² Gë Atëfëtan aŋo şot kën apexa aŋ, angëmëne ang nangën këmun ak xwëtaya kën gër owëkw orewën. Angëmëne anëngwët nëngwët kën Atëfëtan aŋo, ekwëta edewën el yoweŷ ax gi ex na.

³ Endey eñanar end sëyali këmun eŋ, end sëyali bane wëno bëte eŋ:

«Kërisët wa şësëk në end beñëŋëxax bendeŋi,

ang rek Oñëgw Omënek ak» ⁴ Afel bamun felënd mëne Yesu awëg wëg bano, barikan xani ko gër ecës akey atasën aŋ, ang re bax Oñëgw Omënek ak. ⁵ And xani ko aŋ, pere şanayaxën babi Kefas do gë oparëxanda epëxw gë oki ok. ⁶ Aşanayaxën şanayaxën babi bëte bëmaŷe bëŋ, ang hi bani bela okeme oco axuca, do bën dek wat këno. Bëranjëm ga këni liya bayi këni, bërëmar fo şësëk. ⁷ Ata şanayaxën këŋo Şak do bëte dek oparëxanda ok. ⁸ And şanayaxën këbi bën dek aŋ, şanayaxën ke wëno, ar hik ang itox ind rëw këno ñatërexe amëd and yapëk aŋ fo. ⁹ Gayikwa wëno xurik ex ba gër oparëxanda od Yesu dek. Gayikako arixëra bamëni rixërand bër gër Amara and Kaxanu bën, wëno ax ñap ex na ene macënd parëxanda. ¹⁰ Barikan oyekax or Kaxanu ol rik hixën këme er hi këme in, do oyekax or rin ke olo, ax gi ex na or gë ofëcak këm. Ecëñëxët, wëno riyenik nëmëc bën dek. Barikan oyekax or Kaxanu or ex gër ndam ol riyenik, ax gi ex na wëno. ¹¹ Awa hik wëno, hik bën mondako këmi femërand, do mondako ex ekwëta ed fëxaxën kën el.

End ekani gër ecës eŋ

¹² Xarak, angëmëne afem këni femënd mëne Kërisët axani xani ko gër ecës, inecëŋ këni rexënënd bërëmar gër ndewën na mëne ekani ed bëşësëk ax gi ex na?

¹³ Angëmëne ekani ed gër ecës ax gi ex na, awa Kërisët axo kani ex na gër ecës.

¹⁴ Do angëmëne Kërisët axo kani ex na gër ecës, awa epemëra ed këmi femërand el gë ofëcak këm ex, do bëte ekwëta edewën el ed gë ofëcak këm ex. ¹⁵ Ata biyi er hi këmi ang otëde od këŋo nëgwëşanënd Kaxanu fo, gayikako areya këmi reyand mëne mëŋ xanin këŋo Kërisët gër ecës, xarak aŋo kanin ex na, angëmëne d'al ex mëne bëşëk bën ani kanind na gër ecës. ¹⁶ Enimin, angëmëne bëşëk bën ani kanind na gër ecës, Kërisët axo kani ex na gër ecës. ¹⁷ Awa wën ga kën ri beñëŋëxax beŋ bayi kën, angëmëne Kërisët axo kani ex na gër ecës, ekwëta edewën el ofëcak këm ex. ¹⁸ Do bërëw'ak end Kërisët bër këbi raşënd gër ecës bën, anëka nemi këni. ¹⁹ Angëmëne

gër aniyan and ebar ro fo këne yarënde end Kërisët eņ, awa biyi ex bër xurik ex kaÿën gër bela dek.

²⁰ Barikan đal dëņ wa ex, Kërisët axani xani ko gër ecës: mëņ ex aņanar ar xanik an, eni koraxënënd eni kani bër këbi rašënd gër ecës bën. ²¹ Awa gayikako në end ala abat fo yowaxënëguk ecës el, bête në end ala abat fo yowaxënëguk ekani ed gër ecës el. ²² Enimin, ang këni šësënd dek bela bën në end ga bar këni ola ol gë Adam, bën dek mondako fo këni xani gër ecës në end ga bar këni ola ol gë Kërisët. ²³ Barikan axanira këni xanira ala kala gër enga endexëm: Kërisët mëņ aņanar ar xanik gër ecës an, bête eni kaniraxën bërëwāk endexëm bën and ko bakaw aņ. ²⁴ Ata ex ņatëgu ngwa ekwët ed ngwën el, do Kërisët eņo maš owun ol Faba Kaxanu, and ko wëña olëngw or ex yo, gë or gapak or ex yo, gë panga ind ex yo. ²⁵ Gayikwa Kërisët afo exo mun ebi bëñaxën dek bërangoÿëra andexëm bën. ²⁶ Ata arangoÿëra afelatar ar këņo wëña an, ex ecës el. ²⁷ Enimin, Oñëgw Omënëk ok are rek:

«Ayël yël këņo owun ol gër beÿ dek✧.»

Barikan and rek mëne gër beÿ dek wun ko aņ, aye nang këne mëne ax gi ex na gë Kaxanu ak, mëņ ar yël këņo owun olo an. ²⁸ Do and ko wun Kërisët gër beÿ dek aņ, ata mëņ Asëñiŵ dëņ kë yëlaya gër ar yël këņo mbëña ind beÿ dek an, exo gixën Kaxanu dek gër bela dek.

²⁹ Kido ax gi bana mondako, ine doni rind bër kënebi buyind në end bër šësëk eņ? Inewña kënebi buyixënënd angëmëne bësësëk bën ani kanind na gër ecës?

³⁰ Do biyi cëņ, inewña këbo feceraxënënd ecës el apëxëd and ex yo? ³¹ Bëmaÿe, wëno key yo key wa ga fecerand ecës el. Barikan ga ke nëngandërand endewën eņ këme yeyanaxënënd mondako ga bar këne ako gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ³² Angëmëne në end banjëlan band bela fo bami wërënd gë oŵacar ol gër Efes, ofëcak nde këmi šot na? Angëmëne bësëk bën ani kanind na gër ecës, dindëne ngwa ang futëk Oñëgw Omënëk ak:

«Yambërandëne do cebërandëne gayikwa ecan ašës këne šëse✧.»

³³ Ala këreņun yifad na:

«Ebar ed gë bela bësëmbak el, këbi nëxenënd bër šenene bën.»

³⁴ Ata bakarëleņun đe onden eņ do tebin emendëran el. Enimin, ang hi kën ak, bërëmar ano nang ex na Kaxanu. Eņun cëfënanaxën këme yeyanënd mondako.

End eman engašax eņ

³⁵ Barikan ala kë wëka na: «Mondake wa këni xanind bësëk bën? Gë eman end fe këni bakawënd?» ³⁶ Ar kë yeyanënd mondako an, afëñirëx exo! Wëj wa er këy nedënd in, ax gi ex na nde ašës kë šësënd đamana ex điyaxën gašëxe? ³⁷ Do enjëlir eņ këy nedënd eņ, bamat enjëlir end bële, ba end enedā ecëxe, ay nedënd na gë aņamb. ³⁸ Ata Kaxanu kë rind enedā kala gë aņamb, ang këņo ÿandi ak, enedā kala gë aņamb andexëm. ³⁹ Bebër gë onjën bën ani gi ex na gë eman emat: pit ex eman end bela eņ, pit ex eman end oŵacar eņ, pit ex eman end ošël eņ, do pit ex eman end oxan eņ. ⁴⁰ Beman bend gër orën exëna, bête beman bend gër ebar exëna. Barikan enjaran end beman bend gër orën eņ, ax gi ex na andamat gë end beman bend gër ebar eņ. ⁴¹ Ax gi ex na nde eñan eņ gë oye orexëm ex, facawñ in gë oye orexëm ex, do oŵal eņ oye orebën pit. Oŵal eņ dëņ afitar fitarëk oye ol: emal kala gë enjaran endexëm ex.

⁴² Awa mondako fo ex end ekani ed bësësëk eņ. Ala ar wëg bano gë eman end kë šësënd an, exo nëngëtaw gër ecës gë eman end din ax cës na. ⁴³ Ar wëg bano gë eman end enjaran këm an, exo nëngëtaw gër ecës, gë eman end gë enjaran. Ar

wëg bano gë eman etitarak an, exo nëngëtaw gër ecës gë eman end gë ojaŵ. ⁴⁴ Gë eman end kënëbo wëg eŋ, ošapar do gë oñas ex, ata ene nëngëtawëye gër ecës gë eman end angoc. Gayikako eman end gë ošapar do gë oñas exëna, bëte eman end gë angoc exëna. ⁴⁵ Mëŋ rexënëk Oñëgw Omënëk ok: «Adam, ala aŋanar ar bax liyand an, hi baxo gë eman end gë ošapar do gë oñas*.» Ar hik Adam ifelatar an, exo angoc and kē liyanënd an. ⁴⁶ Ar gë eman end gë ošapar do gë oñas an, hik aŋanar an, ax gi ex na ar ex angoc an; ar ex angoc an bëtëguk. ⁴⁷ Ala aŋanar ar ri këŋo Kaxanu gë obar an, gër ebar xaniw ko. Ala axinëm an cëŋ, gër orën xaniw ko. ⁴⁸ Ala ar ri këŋo Kaxanu gë obar an, ang bëla bër gër ebar ro ak hi ko. Ar gër orën an cëŋ, ang bër gër orën ak hi ko. ⁴⁹ Do ang šot këne gër ola orebi eñaŵ end ar ri këŋo Kaxanu gë obar ak, mondako fo këne šote eñaŵ end ar gër orën eŋ.

⁵⁰ Bëmaŋe, ga re këme: oyas ok do gë ošat oŋ ax kor na ex dīl gër owun or Kaxanu. Eman end kē šësënd eŋ, ax kor na ex ŋat gër aniyān and dīn ir dīn. ⁵¹ Baxëtine mun nangën econëšon eŋo: abo dašëra na biyi đek gër ecës, barikan biyi đek këne nëngwëtaye gë beman bendebe ak. ⁵² Ang ŋandëk eŋëpar ed angës ak, mondako fo kē ŋand enëngëtara ed bēšëk el gë eman end dīn ax cës na eŋ, and kē wëli ofarix or kereloŋ ifelatar aŋ, biyi đek këne nëngwëtaye. ⁵³ Eman end kē nemind eŋ, afo ex nëngwëta eman end dīn ax nemi na, do eman end kē šësënd eŋ, ex nëngwëta eman end dīn ax cës na.

⁵⁴ Eman end kē šësënd eŋ, and kē šudfa eman end dīn ax cësënd na, do eman end kē šësënd eŋ ex gi eman end dīn ax cës na, amëd aŋo fo kē ħata er rek Oñëgw Omënëk in:

«Dodo anëka xor këno ecës el,
ecës ax bo ex na*!

⁵⁵ Do wëj ecës el,

feye ex panga indey iŋ?

Feye ex anjif andey aŋ*?»

⁵⁶ Anjif and ecës aŋ ex, eñëŋenax eŋ. Do panga ind eñëŋenax iŋ ex, acariya aŋ.

⁵⁷ Barikan, cëkwanëŋone Kaxanu ga yël këbo angora aŋ paŋ gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an!

⁵⁸ Awa wën bëmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, kemin mbaŋ ang bebër ax tëngërebëtand na fo. Kemënayindën key yo key gër andiyen and Axwën ga nang kën ako mëne er kën riyenind in ax gi na gë ofëcak këm gër ebar ed bar kën gë Axwën an.

16

End amarënen eŋ

¹ End amarënen and kënëbi rëcaraxën okëreceŋ od gër Yerusalem eŋ cëŋ, wën bëte barin đek ang fel këmëni bër gër Bamara band ebar ed Galasi ak. ² Yatir akey aŋanar and loxo, ala kala pitindëlexo kodī in, ang ex ojaŵ odexëm ak, do exo mëxwëta gër iciŵ indexëm. Këren cëni na me ŋatëli en dixën amarënen andewën aŋ. ³ And këme ħatëli aŋ, gë okayëta këni yeli bër kënëbi sana eni mëla oyël orewën gër Yerusalem bën. ⁴ Angëmëne afo me ye wëno bëte, awa đamana ibat këmi yed.

End ofamana od Pol eŋ

⁵ Anëngali këmūn nëngali and këme sëfëra đek ebar ed Masedëwan aŋ (gayik ayeli këme yeli, end bangol band gër ebar elo eŋ đamana me ŋataxënëli gër ndewën). ⁶ Bamat bakey bandanjëm ke xeyëra gër ndewën. Ado ba na ke xuca amëd and gë ayem aŋ, ene yëlëraxën šëlafana ir këme sëfaxënëx fëña iram in. ⁷ Aŋo axe ñandi

ex na mun wat ang ar okucan fo: ayar këme yarënd me nëka monëka dëŋ na gër ndewën, angëmëne aŵa ŵa ko Axwën an.

⁸ Barikan gër Efes cëŋ, fën këme ßayi xali gë ofëna or Peŋëtekot ol. ⁹ Gayikwa Kaxanu fërëtën ke ebët eňangax, mo dinaxën andiyen atëm, ado ga yëmb këni ßër ke ŵereli ßën.

¹⁰ Do and ko ßatëli Timote aŋ, mëlayayino ang ßayik axo yëdara na na gër ndewën. Gayikwa ang wëno ak këŋo riyeninënd Axwën an. ¹¹ Awa ala këreŋo yaf na de! Yëlërawëdëno ŝëlafana ir ko rixëneŋu ßamana iyekax, xali gër ed hi këme ro, gayik ašëni šëni këmo wëno gë bëmaŷe bëŋ.

¹² End abaŷe Apolos eŋ cëŋ, ßandanjëm xara këmo enun nëngali, mëŋ gë bëmaŷe bënd enga endexëm bëŋ. Barikan aŋo ßandi ex na pere exo yeli gërëgako. Ayeli ko yeli, and ko šot amëd aŋ.

End ßapela ßapelatar eŋ

¹³ Awa wën, titinayin, kemënayin gër ekwëta, giyin bëfirik, kemin. ¹⁴ Diyindën er ex yo gë aŋana!

¹⁵ Bëmaŷe, apela aŋo këmun ßašëлинд. Anang nang kën mëne Sëtefanas gë ekun edexëm el ßek, exëni bëŷanar bëreŵak gër ebar ed Akayi ßën. Do ßën mbaŋ ŵa këni andiyen and edëcara ed bëŵënëk aŋ. ¹⁶ Wën bëte, mayindën olëngw or bela ßër ang ßën ol, do gë ßek ßër këni riyenind do këni sorond andamat ßën.

¹⁷ Wëno mbaŋ nëngandëra ke ga nëngaw këne Sëtefanas, gë Forëtunatus do gë Akayos. Ga wat këmëni ata hi ke ang wën ßek wat këmun fo. ¹⁸ Gayikwa emëkw edam el do gë edewën el yemën këni. Awa wën kamënin epëß ed bela bërako rako el.

¹⁹ Bër gër Bamara ßand gër ebar ed Asi ßën ßek, ašëma kënun šëmand. Akilas gë Përisil do gë ßër Amara and gër iciŵ indeßën ßën ßek, kënun šëmand mbaŋ gër oŵac or Axwën. ²⁰ Ašëma šëma kënun bëmaŷe bëŋ ßek. Cëmarëxën andewën rewën aŋ do megarërayin emegar emënëk, ang ßër acël amat fo.

²¹ Wëno Pol yëgwëlik gë ataxan andam aŋ dëŋ ecëmar elo. ²² Ar aŋo ŋan ex na Axwën an, katalëŋo! «Maranata», mëne ngëŋ «Axwën an në eyow exo!»

²³ Oyekax or Axwën Yesu ol gil ex gë wën! ²⁴ Wën ßek ßan këmun ga ßar këne ako gë Yesu Kërisët.

Kayëta ixinëm ir Bëkorejët in Lilaya in

Akayëta aŋo ro ex akinëm and yëgwën bafi Pol okëreceŋ od gër Korejët aŋ gayik ax bo bana ga wëlër na ŝenene gë mën. Bendey betas yëgw ko Pol gër akayëta aŋo. Eñanar eŋ, ayaka yaka bafi ga bani yepënënd ofarëxanda orexëm ol. Gayikwa gër ofarëxanda aÿëmb yëmbëk oyot ok do gë beñigënaxik beŋ. Barikan, Pol abuŋa buŋa baxo beŋo dek, mën ex ax ñap bana eno yepënënd. Ekinëm eŋ, Pol fel bafi eni bar er kënëbi rëcaraxën okëreceŋ od ŝëmura bafi gër Yerusalem ok. Etasën eŋ, Pol afel fel bafi kënëbi baxëtënd na oparëxanda od ŝanayaw bax gër Amara andeñen do bani sëyalirand becëxen ok. Oparëxanda oko arafënara bani rafënarand. Xarak, parëxanda ir däl in, abana ko banand, aŵa ko wënd exo gi ang ar sitarak fo exo cotaxën ojaŵ od Kaxanu ok. Bëte abi nëŷalind na okëreceŋ ok eno yëlërand napul in. Gayikwa Kaxanu ayël fo ko yëlënd oyekax orexëm ol, yoweÿ axo mëkand na. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë ecëkwa ed Kaxanu el: 1.1-11.

End andiyen and parëxanda ir Kaxanu eŋ: 1.12-2.17.

End aŋana and Yesu Kërisët eŋ: 3.1-7.16.

End edëcar ed okëreceŋ eŋ: 8.1-9.15.

End ofarëxanda or Pol eŋ: 10.1-13.10.

Bepelatar beŋ: 13.11-13.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët in, ang yandi këŋo Kaxanu ak, do gë imaÿe indebi in Timote, këŋun yëgwënëlinde wën bër ex Amara and Kaxanu and gër angol and Korejët bën, do gë dek bëwënëk bër ex gër ebar ed Akayi bën. ² Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol, do gë obetak ol!

End ekemëndër eŋ

³ Cëkwanëŋone Kaxanu, Sëm ir Axwën arebi Yesu Kërisët, Sëm ir xwënëk axaÿënan ir ex yo. Mën exo Kaxanu, ar kë xemënënd nand ex yo. ⁴ Kaxanu këbo xemënënd gër oyot od ex yo, ene koraxënënde biyi bëte enëbe kemëne bër kë sorond gër oyot od ex yo, paß gë ekemën ed këne ŝotënde gër ndexëm el. ⁵ Enimin, ang kë yëmb yo toro ind këne soronde në end Kërisët in, mondako fo kë yëmb bëte ekemën ed këne ŝotënde gë Kërisët el. ⁶ Angëmëne asoro këmi sorond gër oyot, mun kemënaxënënd, end apexa andewën këmi soroxënënd. Angëmëne Kaxanu axemën xemën këbo, mun kemënaxënënd wën bëte këbo xemënaxën, en cotaxën ojaŵ od en buŋaxën toro indimat gë biyi. ⁷ Do er këmun yarënënd in mokwëta ex, gayikwa anang nang këmi mëne ang ŝoma kënebo gër toro ak, aŝoma kënebo ŝomand bëte gër ekemën.

⁸ Enimin bëmaÿe, oyot od hi babo gër ebar ed Asi ok, aŋo ñandi ex na en nem. Yama mokëba ga xëba babo nde, nëmëc ang xor këmi mi buŋa ak. Abami yëla na bëbëngw këmi bayi. ⁹ Gër owëkw orebi dën wã bami mëne ecës edebi el dën ñatënëgu babo mondako. Ata mokwëtaxën Kaxanu, mën ar këbi xaninënd bëŝëk an hixën babo eŋo, këdi këmi xwëta ogaf odebi ok. ¹⁰ Mën racët këbo, do aracët këbo racët gër ecës edako rako elo. Iyo biyi, mën ex ar këneŋo yarënde an, do axwëta xwëta këneŋone mëne aracët këbo racët bëte. ¹¹ Wën bëte arëca kënebo rëcand ga kënebo ŝalenënd ako. Ata Kaxanu ayaka ko yaka cale ind kënebo ŝalenënd bëranjëm in. Ayël këbo yël enjekax eŋo, do bëranjëm këŋo yana eŋo cëkwand në endebi.

End eteb ed d'amana ir Pol eņ

¹² Gayikwa onënga orebi ol ex, osede or šot këmi gër onden ondebi ol. Aliya liya këmi gë ola or toc do gë d'al ir xaniwëk gër Kaxanu in, mërëxand ir bela d'ek, adofa gër ndewën, gë oyekax or Kaxanu ol, bari ax gi ex na gë orenik or gër ngwën ro ol. ¹³ Er kën fënënd do këņun fënind in yëgwënëli këmun, ax gi ex na ecëxen. Yëla këme afëni këņun fëni aye, ¹⁴ ang fëni këņun dëņ mar mëne në endebi na këņun nëngandërad ang këbo nënganënd biyi bëte endewën ak, yatir akey and Yesu, Axwën arebi aņ.

¹⁵ Ata wëno gë ekwëta elo yandi baxe mun nëngali pere, en cotaxën oyekax oxinëm. ¹⁶ Bëte yëla këme axuca këme xucax elod gër ndewën na ond gër ebar ed Masedëwan oņ, do me kaniw gër Masedëwan me bakaxënëgu na gër ndewën, ene yëlëraxën er këme yexën ond gër ebar ed Yude oņ. ¹⁷ Ga fëna këme me di eņo, ba ar kalay-kalay nde hi këme? Ba and këme fëna me di yëy aņ, oñandi odam fo nde këme rind, do me dend amëd aņo fo: baņo «Iyo», baņo «Ali»? ¹⁸ Kaxanu, mëņ ar ex mokwëta an, anang nang ko mëne eyeyan ed wëleli kënebo el, ax gi ex na baņo «Iyo», do baņo «Ali». ¹⁹ Gayikwa wëno, gë Silas, do gë Timote afem fem këmi gër ndewën na mëne gër Yesu Kërisët, Asëñiw ar Kaxanu an, «Iyo» fo ex, ax gi ex na baņo «Iyo» do baņo «Ali». ²⁰ Ang yëmbëk yo bëbër beya këbo Kaxanu bën, Kërisët ex «Iyo» irexëm in. Awa mëņ ex, paß gë mëņ këne rende «Amen», and këneņo šalende Kaxanu end enjaran endexëm aņ. ²¹ Do Kaxanu ex ar këbo xemënënd biyi gë wën an, ga bar këne gë Kërisët an. Mëņ yata këbo mo diyeninaxënënd. ²² Mëņ fo ri këbo nanganëme irexëm in ga xwët këņo Angoc Amënëk aņ gër owëkw orebi. Ata gë Angoc aņo këne nangaxënënde mëne becërecaxik fenin këbo na.

²³ Wëno sede iram in Kaxanu ex gër aniyandam, d'al in këme reyand. Er saxan ke me cës gë me nëgwëš in. Ame bakali ex na fën gër Korejët, gayik axe ñandi bana mun dexëra. ²⁴ Biyi abo ñandi bana mi bëña ekwëta edewën el gayik gë ekwëta elo xwëšaxën kën gër andiyen and xel këne gë onënga fo aņ.

2

¹ Wëno cëņ, afaỹ faỹ bame gër emëkw edam këreme bakali na gër ndewën këdi këne xofëtare gë ecaminan. ² Gayikwa angëmëne në endam kën šaminand, në end nobën cëņ ke nëngandëraxën? Ba në end bër šaminak në endam nde? ³ Mondako yëgwënëli këmun, këdi këme šamina and këme ñatëli aņ end bër ebox exe nëngandërado eņ. Wën d'ek xwëta këmun: onënga oram ol, onënga or wën d'ek ex. ⁴ Gë oyot otëm, gë emëkw ed šaminak mbaņ, gë ongwën od mbaņ, yëgwënëli këmun. En nangaxën mëne mbaņ ñan këmun rixën këme mondako, bari ax gi ex na, ga yandi ke en caminara.

End eteban ed awëndëran eņ

⁵ Angëmëne ala exo di er kën šaminaxën, wën d'ek kë šamina, ax gi ex na wëno kë šamina. Barikan këdi ke xureli, me dedo wa bërëmar fo kë šaminara. ⁶ Ala arako rako an, gwac këņo hi and këno rexëra bëranjëm aņ. ⁷ Er yek nëmëc in ex, eno teban do eno pel exo kemëna këdi këņo bon ecamina ed xurik. ⁸ Awa axara xara këmun, ebal ed këņun end ala ajo el, nëmëcal ex. ⁹ Ata në eņo yëgwënaxënëli këmun bëte mondako. Atëy ex, me nangaxën ba abaxët kën baxëtënd end këmun fel yo. ¹⁰ Ar këno seban wën an, wëno bëte aseban këmo seban. And këmo seban ala aņ, angëmëne yëy exëna er këmo sebanaxën, aseban këmo seban në endewën, ogës od Kërisët. ¹¹ Mondako këme rind këdi këmo seb Sindan ebo d'ila, gayikwa noỹo cëņ nemëk oñandi odexëm ok.

End ecaminara ed Pol eņ

¹² And ñat këme gër angol and Tërowas, me pemërax Atëfëtan and Kërisët aŋ, asëk sëk bame ebët ed fërëtën baxe Axwën el. ¹³ Bari axe gi bana fuŋ gër onden ondam, gayik amo tøk bana abaŷe Tit. Ata ga fela këmëni na, xuca këme kwël ond gër ebar ed Masedëwan oŋ.

End angora eŋ

¹⁴ Ata cëkwanëŋone de Kaxanu, mëŋ ar këbo wëland din gër enga end angora and Kërisët an. Paß gë biyi këni nangaxënënd bela bën endexëm eŋ, gër ed ex yo, ang angiri inëngax fo. ¹⁵ Biyi hi këne enimin angiri inëngax in. Kërisët yël këŋo angiri ijo Kaxanu. Angiri ijo, këbi wëranënd bër sëfëk fëña ir apexa bën, do bëte bër nambërak bën. ¹⁶ Gër bër nambërak, otëner ond ecës ex. Barikan gër bër fexëk, otëner ond aniyen ex. Do noŷo xorëk exo di andiyen aŋo? ¹⁷ Bela exëna bër rik eyeyan ed Kaxanu el acotëraxën and napul. Barikan, biyi gë onden ond ŷenene këmi femërand, ga lawënegu këbo Kaxanu. Ogës odexëm do ga bar këmi gë Kërisët këmi yeyanaxënënd.

3

End bëriyenin bër eter ekaşax eŋ

¹ Gaşëxe nde këmi ŷana mi yelind gër ndewën, ang bër lawënayalik gë andebën dëŋ? Ba aŷap nde ŷapëk mi mëlalind okayëta od kë reyand nobën hi këmi, ang këni rind bërëmar ak? Bëte ba wën nde ŷapëk enëbo ŷëgwënënd okayëta oko? ² Wën ga ex wa kayëta irebi in, ir ŷëgw këni gër owëkw orebi in, ir nang këni do këni fënënd bela dek in. ³ Mongwati watik mëne wën ex kayëta ir ŷëgw ko Kërisët do xwëtënan këbo gër andiyen andebi in. Kayëta ijo, gë Angoc and Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd aniyen aŋ, hixënëk, xarak ax gi ex na gë oñëgw. Gër eman do gër owëkw or bela ŷëgw ko, ax gi ex na në bangomb-gomb band oxaŷ ofësëpës.

⁴ Mondako ex ekwëta ed xwëta këmo Kaxanu el, paß gë Kërisët. ⁵ Ax gi ex na gë andebi aŋo dëŋ këmi xorënd mi nang er ex yo, nangëde gër ola orebi xaniwëk. Barikan, biyi er këmi xorënd in, gër Kaxanu kë xaniwënd. ⁶ Mëŋ fo ri këbo bëte bër xorëk eni gi bëriyenin bër eter ekaşax ed gë Angoc and Kaxanu el, eter ed ax gi ex na gë oñëgw el. Gayikwa Angoc aŋ aliyan kë liyanënd, barikan oñëgw ok alaw kë lawënd.

⁷ Andiyen and ecës aŋ, and ex gër oñëgw od në oxaŷ aŋ, gë enjaran ebax, xali Bëyisërayel bën abani yëxw na eni nëkon dëxax ir Moyis in. Enjaran bax ŷegënd gër dëxas irexëm, xarak end ex kuca bax. ⁸ Ax gi ex na nde andiyen and wëlawëk këŋo Angoc aŋ nëmëcak ecot ed enjaran el? ⁹ Angëmëne andiyen and wëlawëk kiti aŋ gë enjaran hi bax, andiyen and wëlawëk or ŷenene aŋ nëmëcak enjaran eŋ. ¹⁰ Do dene dëŋ mëne enjaran end ŷanaya bax akarëk eŋ aşilipa şilipak and ñatëguk enjaran end gërëgako aŋ gayik eŋo xurik ex këbën. ¹¹ Enimin, angëmëne er bax xucand in gë enjaran hi bax, er kë bayi laŋ nëmëcak enjaran eŋ.

¹² Awa biyi ga şot këmi eyar ed mondako elo, yëxwëraxën këmi nëmëc. ¹³ Biyi ami dind na ang Moyis ak, mëŋ ar bax labënd gë anjëm dëxas irexëm an, këdi këni wat Bëyisërayel bën ekwët ed enjaran end er bax xucand el. ¹⁴ Barikan er baxo rind Moyis ijo, aşiwën şiwënëk onden ond Bëyisërayel oŋ. Enimin xali doro, and këni fënënd poyoma bakayëta band eter ekarëk baŋ, anjëm and kë labënd aŋ, abayi bayik, ax dëxëta ex na gayik ebar gë Kërisët el fo kë rëxëtënd. ¹⁵ Xali doro, and këni fënënd Akayëta and eter ekarëk aŋ, anjëm kë labënd na owëkw orebën oŋ. ¹⁶ «Barikan and këno xwëta Axwën aŋ, anjëm and kë labënd aŋ arëxëta kë rëxëtand✧.» ¹⁷ Xarak Angoc aŋ ex Axwën ajo. Do gër ed hi ko Angoc and Axwën, fën ex orëyaya el. ¹⁸ Biyi

✧ 3:16 3.16 Andocane 34.34

dek bër gë odëxas od labët këni ok, anëkon këne nëkonënde gë axëbënan, ang në anangoye fo, enjaran end Axwën eņ. Anëngwëta nëngwëta këne ene cotaxëne eñaw emat gë Axwën an, do enjaran eņ kwël ex bašarënd. Mondako ex andiyen and Axwën aņ, mëņ ar ex Angoc an.

4

End napul ir në bapeya eņ

¹ Awa gayikako andiyen aņo sebënan këbo Kaxanu, gë axaÿënan ir wăsin këbo in, kërebo cena na. ² Aseb seb këmi bend beņ, becëfëanaxik beņ. Ami dind na beÿ bën gë osit, do ami nëmbëtënd na eyeyan ed Kaxanu el. Ecëñëxët, đal in këmi reyand kerët, ata mondako hi këmi bër mokwëta gër onden ond ala kala, do gër lëngw ir Kaxanu. ³ Barikan angëmëne Atëfëtan and këmi femërand aņ alob lobëk, gër bër nambërak lobëk. ⁴ Ata Atëfëtan aņo alob lobëk gër bër gë oņëpëgënan, gër bër šiwën këbi angoc and rixayak kaxanu ir gër ngwën ro bën. Mëņ bayik ani watënd na angoben and Atëfëtan and enjaran end Kërisët aņ, mëņ ar ex eñaw end Kaxanu an. ⁵ Enimin, epemëra edebi el ax gi ex na end ola orebi. Er këmi femërand mëne Yesu Kërisët ex Axwën an, do biyi ex bëriyenin bërewën bën në end Yesu. ⁶ Gayikwa Kaxanu rek: «Angoben aņ pëtëlex gër ecamëdan.» Ata mëņ dëņ ex angoben and fëtëk gër owëkw orebi aņo. Aÿandi ÿandi këņo ebo ŋoba gë enang ed enjaran end Kaxanu end fëtëk gër dëxas ir Yesu Kërisët eņ.

⁷ Barikan biyi wëlayak napul ijo gër ola orebi, ang në ofeya fo, ex watixën kerët mëne panga ikëbëanaxik ind ex gër ola orebi iņo, ind Kaxanu ex, ax gi ex na indebi.

⁸ Gand ed ex yo kënëbo šëndënenđ bela bën, bari ami bele na. Awëlandëra këbo wëlandërand, bari abo yëbu ex na. ⁹ Arixëra kënëbo rixërand, bari anëbo ñaņëta ex na. Axëba këbo xëband ocëmu ok, bari ami cës ex na. ¹⁰ Din wëlaya këmi gër ola orebi, gër beman bendebi, ecës ed Yesu el, ex canayaxën bëte aniyen and Yesu aņ, gër beman bendebi. ¹¹ Gayikwa biyi bër këne liyande bën, din këbo fecerand ecës el në end Yesu, ex canayaxën bëte aniyen and Yesu aņ, gër beman bendebi bend kë šës beņo. ¹² Ata ecës el mondako kë riyenind gër ola orebi, barikan gër ola orewën aniyen ex.

¹³ Do gayikako Angoc amat fo šot kënëņone, and kë yëlënd ekwëta aņ, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Ga wă këme, mëņ yeyanaxën këme✧.» Biyi bëte ga wă këmi, mëņ yeyanaxën këmi. ¹⁴ Ga nang këmi mëne ar xanin këņo Axwën Yesu gër ecës an, axanin këbo xanin gër ecës biyi bëte gë Yesu, do ebo canayali andamat gë wën gër ed hi ko. ¹⁵ Gayikwa eņo dek në endewën ñataxënëguk, eni nangëraxën bela bëranjëm oyekax or Kaxanu ol. Ata bër këņo šëkwand Kaxanu end enjaran endexëm bën, eni ÿëmbërend.

End ola oxašax eņ

¹⁶ Ata mëņ ex, biyi kërebo cena na. Ado ex biwënd ola or fac fac ol, ola or lëf lëf ol, key yo key kë bëtënd. ¹⁷ Gayikwa oyot od këbo hi yo gërëgako, ÿoweÿ ax gi ex na paß gë enjaran etëm end din ir din end këne šot eņ. ¹⁸ Bëte biyi er ax gi ex na mongwat in këmi watënd, ax gi ex na er mongwat in. Gayikwa er mongwat in ax nëkand na, bari er ax gi ex na mongwat in din ir din ex.

5

¹ Enimin, gër ebar ro gë eman këne liyande. Eman eņo ex ang aner and kë nëxenara akey amat fo. Barikan, anang nang këne angëmëne olëg or gër ebar ro ol anëxena nëxenak, ašot šot këne yaņ gër orën, këbe ir bay ko Kaxanu in. Olëg olo or din ir din

✧ 4:13 4.13 Calemoñëw 116.10

ex, or ax di ex na otaxan od bela ex. ² Bête biyi awëcar këne wëcarënde gër aniyan and gërëgako. Dek nëkan këbo ene cudaye eman ed gër orën eñ yañ gër eman end ebar ro eñ, ³ angëmëne dal ex and këne şudaye añ, anëbo pënga na tēb gē eman eñ. ⁴ Gayikwa nand këne liyande gër eman eño na, awëcar këne wëcarënde, axēba këbo xēband toro iñ. Er ŷandi këbo in, ax gi ex na ene cudëtaye, barikan ene cudaye eman end gër orën eñ. Ata aniyan añ ex gël eman end kē şēsënd eñ. ⁵ Do Kaxanu ga rēw këbo wa ene dixëne eño, mēñ ar yël këbo Angoc andexëm an ene nangaxëne mēne aşot këne şote beber fenin këbo bën.

⁶ Awa biyi, din këmi xapinand ga nang këmi mēne nand bayi këmi gër ndebi, gër eman endebi na, caw űawëta këmo Axwën an, ang bër yeşa fo. ⁷ Gayikwa gē ekwëta el këmi liyand, ax gi ex na gē owat ol. ⁸ Barikan mondako dēñ këmi xapinand do këbo fecanënd mi gi bër yeşa, mi űawëta caw eman eñ, do mi dëgaxën gër ndebi, ler gër Axwën. ⁹ Bête damana beŷ bën dek, aşala këmi şaland Axwën an eño nënganënd endebi eñ, hi këmi gër ndebi nde, hi këmi gër yeşa nde. ¹⁰ Gayikwa biyi dek afo enëño yakaye Kërisët gër kiti. Ata ala kala exo kana beber baxo rind, and baxo liyand gër eman endexëm añ: hik enjekax, hik eñeñax.

End ebakali ed angwëlëra eñ

¹¹ Awa ga nang këmi epëb ed Axwën el këmi şalaxënënd mēni kor bela bën eni ma endexëm eñ. Kaxanu cēñ, aye nang këbo de biyi. Do wën bête, këme yëland, anang nang kënëbo gër onden ondewën. ¹² Biyi ami űana na gē andebi año dēñ mi deyand gër ndewën nobën hi këmi. Barikan ayël yël këmun amēd and en dafëanaxënënd endebi eñ en cotaxënënd end kënëbi yakaxën bër kē rafënarand nē end beber fac, xarak ax gi ex na nē end beber gër emëkw. ¹³ Enimin, angëmëne anemëra nemëra këmi gër onden, nē end Kaxanu hixën këmi mondako. Angëmëne gē onden bayi këmi, nē endewën bayixën këmi gē onden. ¹⁴ Gayikwa añana and Kërisët añ këbo xadacënd biyi bër fëni këbo mēne angëmëne ala abat exo cēs nē end bela dek, awa bela dek şēsëk. ¹⁵ Do angëmëne nē end bela dek şēs ko, bër kē liyand bën nē ediyaxëni ang bër xwën këbi ar şēsëk do xanik gër ecēs nē endebën an. Barikan ani dıyand na ang bër xwënayak fo.

¹⁶ Awa mēñ ex, gërëgako ala amo nang ex na ang hi ko ala fo. Ado ga nang këmo Kërisët ang ala fo, gërëgako ax bo ex na ga nang këmo mondako. ¹⁷ Angëmëne ala eni bar gē Kërisët, ola oxaşax şot ko. Bekarëk beñ anëka rëxëtak, dek bengaşax fo nēmbak gër ola orexëm. ¹⁸ Do eño dek gër Kaxanu xaniwëk, mēñ ar bakaliwëk angwëlëra and mēñ gē bela añ paş gē Kërisët. Ata biyi ex bër sebënan këbo andiyen and ebakaliw ed angwëlëra el. ¹⁹ Gayikwa Kaxanu bax riyenind paş gē Kërisët exo bakalixënëgu angwëlëra and mēñ dēñ, do gē bela bër gër ngwën ro añ, kitirëxe nē end bamena bandebën eñ. Do biyi fana këbo ene deyarande eyeyan ed angwëlëra el.

²⁰ Biyi gër oşac or Kërisët këmi yeyanënd, Kaxanu mēñ dēñ këbi wacënd bela bën gē etëŷ edebi el. Axara xara këmun gër oşac or Kërisët, wëlërin gē Kaxanu! ²¹ Ar elod axo mendëra ex na an, Kaxanu nēmb këño amena andebi añ, ene gixëne biyi bër şenene gër ogēs od Kaxanu.

6

¹ Gayikako biyi barëk andiyen añ gē Kaxanu, këmun felaxënënd en kemënali oyekax orexëm ol, kërex gi ex na or gē ofëcak këm. ² Gayikwa are re ko: «And ŷap bax añ, yakali këmi cale indey iñ, gē akey and ŷap bax mi pexën añ, xangëta këmi»^{*}.
Ata gërëgako ex and ŷapëk enim añ,

^{*} 6:2 6.2 Esayi 49.8

gërëgako ex akey and apexa aŋ.

End bëriyenin bër Kaxanu eŋ

³ Biyi gematak ami dind na er këŋo wëlandëraxën ala gër ekwëta edexëm, këdi këni yëla mëne ÿeȳ wënak na gër andiyen andebi. ⁴ Ecëñëxët, gër bebër ex yo do ang ex yo, aŵasinaya këmi wësinayand mëne bëriyenin bër Kaxanu gë däl hi këmi. Mbaŋ këmi buŋand oyot ok, gë toro in, gë ocënd ok, ⁵ gë xëme in, gë and kënebo fërand aŋ, gë bend šode-šode beŋ, gë gër bandiyen bañëkaxik, gë bakey band abo dašënd na baŋ, do gë band këmi šanënd eyamb yamb baŋ. ⁶ Barikan, aŵëlaya wëlaya këmi aniyen andebi aŋ gër owënek, gër onangëran, gër ebuŋa, gër obëngw or onden, gër Angoc Amënek, gër aŋana and däl and gë eñëŋëxax end šonayak këm. ⁷ Aŵëlaya wëlaya këmi bëte aniyen andebi aŋ gër eyeyan ed däl, gër panga ind Kaxanu. Oÿënga or šenene këne wëraxënënde, bëte gë oŋo fo këne xwëšaxënënde. ⁸ Bela bën er kënebo rind: baŋo afëb, baŋo alëšëra; baŋo ašëkw, baŋo ayepën. Axwët kënebo xwëtënd baŋo bënëgwëš, xarak biyi däl in këmi reyarand. ⁹ Bëte axwët kënebo xwëtënd ang bër anëbi nang ex na fo, xarak anang nang kënebo; ang bëšëšëk fo, xarak aliya këmi liyand; ang bër nëp kënebi fo, xarak anëbo dāw̄ ex na; ¹⁰ ang bër šaminak fo, xarak din këbo nëngandërand; ang bëxaÿëxaxik fo, xarak bëranjëm kë šotërand në endebi; ang bër ÿoweÿ ami cot ex na fo, xarak beÿ dëk xwën këmi.

¹¹ Wën odawo odebi od gër Korejët ok, biyi däl in bamun felënd kwëlay, gë owëkw orebi oŋ dëk këbo balënd endewën eŋ. ¹² Wën an cënd ex na gër owëkw orebi, barikan aŋana and ñan kënebo aŋ bašëtak. Biyi cëŋ, ax gi ex na təkër këbo balënd endewën eŋ. ¹³ Ata ang obaš oram fo këmun felërand. Wën bëte balindëleŋun endebi eŋ gë owëkw orewën oŋ!

End banëkëra eŋ

¹⁴ Këren dëkërend na gë bër ax gi ex na okëreceŋ bën në bamara band ax ñap ex na. Enimin, abar nde këni barënd end šenene eŋ do gë eñëŋëxax eŋ? Anëkëra nde hik na mërëxand ir angoben do gë ecamëdan? ¹⁵ Angwëlëra nde hik na mërëxand ir Kërisët do gë Beliyal? Acetëra nde hik na mërëxand ir arëwax end Kaxanu an do gë ar ax ma ex na an? ¹⁶ Eter nde hik na mërëxand ir Aciw̄ and Kaxanu do gë olaš oŋ? Enimin, biyi ga hi këne wa Aciw̄ and Kaxanu aŋ, mëŋ ar kë yëlënd aniyen an, ang re ko Kaxanu gër Oñëgw Omënek ak:

«Alëg këme lëg, do aliya këme liya mërëxand irebën; Kaxanu irebën këme hi, do bën eni gi bulunda iram.» ¹⁷ Bëte:

«Canin bamara bandebën baŋ, do capayayin;

këren dëkënd na ebuyaraxik in, do wëno aŵëlaya këmun wëlaya re ko Axwën an.

¹⁸ Ata me gi Sorix irewën,
do wën en gi bosëñiw̄ën do gë bobiw̄ën boram,
re ko Axwën ar xorëk beÿ dëk an[☆].»

7

¹ Wën bër ke balënd mbaŋ bëjo, gayikako bendako rako beya këbo Kaxanu, mënëne beman beŋ do gë onden oŋ, ebuyaraxik kërex gi na. Tebëne owënek ol ex paÿaya gër anjiÿ and Kaxanu.

End onënga or Pol eŋ

² Balindëleŋun endebi eŋ gë owëkw orewën! Biyi cëŋ ala amo menan ex na, ala amo dëxëlëx ex na, ala amo yamba ex na. ³ Ax gi ex na mun kiti këme rexënënd eŋo, gayikwa anëka fel bamun: «Ang këbo balënd endewën gër owëkw orebi ak din kë

☆ 6:18 6.18 Esekiyel 37.27

bayi: këmi liyand nde, ba šës këmi nde.» ⁴ Ekwëta ed xwëta këmun el, mbañ rafëk. Mbañ ke nënganënd endewën eñ, mo kemën dëñ ke xemënënd, ado dëk hi këme onënga ol mërëxand ir oyot od hi këbo ok.

⁵ Enimin, elod ga ñat këmi gër ebar ed Masedëwan, ami cot ex na gë təkër ak eteyëta el. Mocënd šënd bami gand ed ex yo gë emereli ed banëbo wërelind bër fac el, do gë anjiÿ and gër owëkw orebi añ. ⁶ Barikan Kaxanu, mëñ ar këbi xemënënd bër kë banand an, axemën xemën këbo and ñatëgu ko Tit añ. ⁷ Ado ax gi ex na ga ñatëgu ko Tit fo xemën këbo. Barikan gë ekemën ed xemënëgu këno wën el, xemënati këbo. Asëfëtanati sëfëtanati këbo ang këñun balënd endebi ak, ang sesëra kën në endebi ak, do ang kën balëkënalind endam ak. Ata wëno dëk eme onënga ol.

⁸ Angëmëne në end kayëta isëxe ir yëgwënëli këmun in šaminara ban, axe cena ex na. Eyo, anang nang këme mëne në end kayëta ijo ašamina šamina ban amëd. Bamat ašena šena ke, ⁹ barikan gërëgako, anëngandëra ke nëngandërand. Axe nëngandërand na dë në end ga šamina ban, barikan gayik ecamina elo anëngwët nëngwëtëk owëkw orewën oñ. Ecamina elo end ñan ko Kaxanu eñ rik. Biyi cëñ, eñëñenax gematak amun denan ex na. ¹⁰ Enimin, ecamina ed në end Kaxanu el, anëngwët kë nëngwëtënd dëk ola el. Awëla kë wëland gër apexa, do ala año cenand na. Barikan, ecamina ed në end bënd gër ngwën ro el, anemin kë neminënd. ¹¹ Awa watin ngwa gërëgako er šot kën gë ecamina ed në end Kaxanu in: obal osëm! Ado nëmëc na, ayaka yaka kën, axoÿ xoÿ kën, ayëdara yëdara kën, abal këñun balënd endebi eñ, ayakëraxi këñun yakëraxind endebi eñ, awa wã kën mëne šenene dëñ rexëra këmun! Ado ašanaya šanayak mëne awën wën kën gër endey eño. ¹² Awa angëmëne aÿëgwënëli yëgwënëli këmun, ax gi ex na mo dexëra ar wëndërak an, ba ar wënan këno an. Barikan en wataxën gë bangës bandewën bañ dëñ obal osëm or këñun balënd endebi eñ, gër lëngw ir Kaxanu. ¹³ Mëñ ex, biyi mbañ xemën këbo endey eño.

Ata mbañ fuñara këbo ga wat këmi bëte ang nëngandëra këño Tit endewën ak, onden ondexëm fuñara këño endewën eñ. ¹⁴ Angëmëne wën ašëkw bamun šëkwënd ogës od Tit, axe cëfënan ex na. Barikan ang bamun felënd din däl ak, mondako fo šanayak mëne ecëkw ed bamun šëkwënd ogës odexëm el, däl dëñ ex. ¹⁵ Ata Tit nëmëc këño balënd endewën eñ, ga ko xwitand ang bano baxëtënënd ak. Gayikwa axwëtaya xwëtaya bano, ang bano fëbënd do ban rëgënd endexëm ak. ¹⁶ Wëno cëñ, anëngandëra ke nëngandërand ga xor këme mun kwëta gër end ex yo.

8

End amarënen eñ

¹ Bëmaÿe, anangën këmun nangënënd mondake šanayak oyekax or Kaxanu ol gër Bamara band okëreceñ band gër ebar ed Masedëwan. ² Ado ga šëmura babi në end oyot otëm, dëk exëni onënga ol, gayikako gër oxayën osëm orebën olo dëñ wäsin kënebo mëne bën ani kwëj ex na. ³ Wëno kë reyand osede olo mëne, gë oxor orebën ol, ado nëmëc oxor orebën ol, do ga yandi këbi, barëra këni oyël orebën ol. ⁴ Biyi monëÿali kënebo nëÿalind mi ma mi kemëna, eni gi šëf gër andiyen and amarënen and edëca ed bëwënëk año. ⁵ Ata nëmëc ang bami yarënd ak bar këni. Gayikwa pere yëlaya këni bën dëñ gër Axwën, damana yëlayaxën këni gër otaxan odebi, ang yandi baño Kaxanu ak. ⁶ Mëñ ex, biyi axara xara këmo Tit exo bakali gër ndewën exo ñata andiyen and oyekax or amarënen and oyël orewën añ, ang yana baxo ak. ⁷ Ang šotëra kën mbañ er ex yo: ekwëta el, gë eyeyan el, onangëran ol, gë obal osëm or er ex yo, bëte añana and ñan këmun añ, awa canayalex ošotëra osëm orewën ol, gër andiyen and oyekax año.

⁸ Do er kème rend ijo, ax gi ex na ðe apela, atëy wa kèmun rind paß gè obal osèm or kènjun balënd end bèsëxe bër ex gër amarènen aþo ol, me nangaxèn ba aþana andewèn aþ and ðal dëj ex. ⁹ Gayikwa anang nang kèn oyekax or Yesu Kërisët, Axwèn arebi ol: mëj ar šotërak an, yow baxo hi ko axaÿënaxik në endewèn na, en gixèn wèn, paß gè oxaÿën orexëm ol, bër šotërak.

¹⁰ Aþo cëj, er kème rend in apela ex, gër endey eþo: ofëcak orewèn ex, wèn bër, elod nuwuba, hi kèn bëÿanar gër amarènen aþo, do wèn ex bëÿanar bër rik bën. ¹¹ Awa gërëgako, ñatayin ebar ed amarènen aþo el, ex gixèn er kèn rind ijo gwër fo gè oñandi od en di ok. ¹² And këjo ÿandi enim ala exo yël aþ, Kaxanu axana ko xanand oyël ol ga nèkon nèkon ko er šot ko ala ajo in, bari ax gi ex na paß gè er bayik axo cot ex na in.

¹³ Gayikwa gër amarènen aþo, en tëf acariya and cey gè cey ex, ax gi ex na en ðëxëlëxaya enëbi dëcaxèn bèsëxen. ¹⁴ Gër endey eþo, ošotëra orewèn or gërëgako ol këbi rëcand eni cot er šan këni in, eþun dëcaxèn bëte ošotëra orebën ol, en cot er šan këni in, ex gixèn mondako acetëra and cey gè cey. ¹⁵ Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok:

«Ar šotëra bax mbaþ an, ÿoweÿ ax kuri bana,
do ar šot bax təkər fo an, ÿoweÿ axo can bana*»

End Tit do gè bër enga endexëm eþ

¹⁶ Cëkwanëþone Kaxanu, mëj ar rik gër emëkw ed Tit obal osèm or këjo balënd endewèn ol, ang këbo balënd biyi ak. ¹⁷ Gayikwa gè onënga fo wã ko ekemën ed xemënëli këmo, exo bakaxënëli in, ado gè andexëm aþo dëj sana ko exo yeli gër ndewèn. ¹⁸ Asëfërëli këni sëfërëliind gè imaÿe ind këno šëkwërand gër Bamara ðek, në end andiyen and ko rind gër epemëra ed Atëfëtan in. ¹⁹ Adofa, bër gër Bamara bën sana këjo mi tëfërëli gè mëj gër emëla ed amarènen aþo. Emëla ed amarènen and oyekax aþo el, sebënan kënebo gër andiyen andëbi, ex canayaxèn enjaran end Axwèn eþ, do ex gixèn osede or mëne biyi and ÿandi baþo dëj ex.

²⁰ Në end amarènen atëm and sebënan kënebo aþo, abo ñandi ex na enëbo dexëra gër andiyen andëbi. ²¹ Gayikwa biyi šenene fo ÿandi këbo mi mëlayand er yek in ogës od bela, xarak ax gi ex na ogës od Axwèn fo.

²² Anëka këmo lawënelilind imaÿe indebi in, eni tëfërëli gè Tit do gè bër enga endexëm bën. Biyi axwëta xwëta këmo asošan ajo. Awasin wãsin këbo bakëlëbëd bandanjëm mëne aÿandi ÿandi këjo eþun dëca. Moñandi ÿandi këjo edëca edewèn el gayik mbaþ xwëta kënjun. ²³ Do end Tit eþ, ar enga emat gè wëno hi ko. Do në edi exo gër ndewèn andiyen and ebax mun ðin aþ. Awa bëmaÿe bënd sëfërëli këni bëj cëj, oparëxanda od Bamara, do enjaran end Kërisët exëni. ²⁴ Awa kacayinëbi šenene, watëlexëni aþana andewèn aþ bër gër Bamara bën. Nangëlexëni mëne ðal bami rafënanand endewèn eþ gër lëngw irebën.

9

End edëcara ed bëmaÿe eþ

¹ End andiyen and edëcara ed bëwënëk bër gër Yerusalem eþ, ine ngwa kèmun ÿëgwënaxënëli? ² Anang nang kème ang ÿandi baþun en di ak, do wëno gè eþo kème rafënanand endewèn eþ gër bëmaÿe bënd gër ebar ed Masedëwan. Ga re kème: «Bëmaÿe bënd gër ebar ed Akayi bëj, elod nuwuba hi këni bëwëlëk gër amarènen and oyël olo.» Do wèn ang ÿandi baþun en di ak, bëranjëm ÿandi këbi enun tëfëteli. ³ Awa anëka këmëni lawënelilind bëmaÿe bëj, təkëlexëni mëne edafënali ed rafënarali kèmun el, ðal dëj ex, abo yepeli na. Ata təkëlenun ðe bëwëlëk ang

reyati këme ak. ⁴ Kërene d'arjëtali na wa bëmaÿe bënd gër ebar ed Masedëwan bëñ, do enun tëk an gi ex na bëwëlëk. Kërex nëngwëta na end ex ekwëta edebi el ošëfën orebi, me dedo wa ošëfën orewën. ⁵ Awa wëno er yëlara këme mëne aÿap ÿapëk mëni kemënëli bëmaÿe bëñ eni d'ëngwali gër ndewën, eni baraxën enjekax end bëya kën ari kën ri eñ. Enjekax eño, gilex end wëlëk ang enjekax fo. Kërex gi ex na end nëÿali kënun në end oxwëj orewën fo.

⁶ Enimin, ar kë nedënd tëkër fo an, tëkër fo ko xanand. Barikan ar kë nedënd mbañ an, mbañ ko xanand. ⁷ Ala kala yëlëlexo ang faÿ ko gër emëkw edexëm ak, gë ecamina këm, gë enëÿali këm. Gayikwa: «Kaxanu añan këño ñanënd ar kë yëlënd gë onënga an*.» ⁸ Do Kaxanu ašot šot ko panga ind eñun yëlëra mbañ benjekax bend ex yo, en cotëraxën din, nand ex yo, dek er ÿapëk en d'iyaxënënd in. Bëte ašot kën ÿana en cotënd mbañ er kën ÿana en dixënënd enjekax ed ex yo, ⁹ ang rek Oñëgw Omënëk ak:

«Mbañ këbi yëlërand bëxaÿëanaxik bën,
or šenene orexëm ol din kë nëkand*.»

¹⁰ Xarak, Kaxanu mëñ ar këño yëlënd ened'a aned' an, mëñ ar këño yëlënd eyamb yamb an, ayël këñun yël ened'a añ. Ened'a eño ašënan ko šënan, do arafën ko rafën er kë rëw or šenene orewën in. ¹¹ Ata mondako kën šotëra er ex yo, do axor kën xor en bayi bër nëngak. Ata bëla bëranjëm këño šëkwa Kaxanu në end bëbër kënebo fëxwënënd mëni yëlërax eñ. ¹² Gayikwa andiyen and amarënen año añ abaš bašëk ecëkwa ed këno šëkwand Kaxanu el, ax gi ex na edëcara ed bëwënëk eni cotaxën er šan këni fo el. ¹³ Gayikako andiyen and amarënen año mbañ xëbënëk, bëwënëk bën ašëkw këno šëkw Kaxanu ga këni watënd mëne wën poyoma w'a kën Atëfëtan and Kërisët añ. Bëte ašëkw këno šëkw në end onënga orewën or šanayak gër edëca edebën do gër ed bëla dek. ¹⁴ Ata bën ga ñan kënun mbañ kënun šalenënd, në end oyekax osëm or šënan ko Kaxanu paš gë wën. ¹⁵ Cëkwënëñone Kaxanu mëñ ar rin këbo oyël oxëbënëanaxik an!

10

End eyaka ed Pol eñ

¹ Wëno Pol, axara xara këmun gë onden onjekax oñ do gë onënga or Kërisët ol. Wëno ga kën rend wa mëne ayëda këmun yëdand and këne fabëre añ. Barikan and këmun ñawëta añ, ayëxw këme yëxwënd mun dexëra mbañ. ² Axara xara këmun, and këme yeli añ, kërene nëÿali na fa mun masin mëne ame yëdand na mun dexëra. Ado anëka këme fënalind mëni dexëra bërëmar ga këni rend mëne biyi ang këmi liyand ak, oñandi od eman ex. ³ Enimin, angëmëne biyi ang këmi liyand ak, oñandi od beman bendeſi ex, bari ami merënd na ang këño ÿandind beman bendeſi ak. ⁴ Gayikwa oÿënga or šot këmi do këmi wëraxënënd oñ, ax gi ex na or gër ngwën ro. Barikan axor xorëk, gë Kaxanu, eñam ed baciw bakemax el. Ayepën këmi yepënënd banjëlan batëmbak bañ. ⁵ Ayepën këmi yepënënd dek bëbër këni fëbënd bën, xarak bëbër xucarëk gë enang ed Kaxanu ex. Do anjëlan and ex yo këmi bonënd, ex maxënënd end Kërisët eñ. ⁶ Bëte bëwëlëk hi këmi monëp ar kë wëšind yo, and kë faÿaya ema ed w'a kën añ.

⁷ Kamanindën aye beÿ bën! Angëmëne ala exo yëland ar gër Kërisët hi ko, nangëlexo bëte eño: angëmëne ar Kërisët hi ko, biyi bëte bër Kërisët hi këmi! ⁸ Ado ex gido arafëna këme rafënannd tëkër gë or gapak or yël këbo Axwën mun kemëanaxënënd do mun wërëšëtëraxënënd ol, axe cëfënan dona. ⁹ Axe ñandi ex na mun yëbun gë okayëta od këmun ÿëgwënëlinnd ok. ¹⁰ Gayikwa are këne rend: «Gër okayëta odexëm, mbañ xeÿ ko do mbañ xem ko. Barikan, and ko yow do

ene pabëre aņ, exo gi yemur-yemur, do eyeyan edexëm el ex gi edëšëgënaxik.»
 11 Awa ar kë yeyanënd mondako an, nangëlexo mëne yomb ir këmi šotënd and këmun yëgwënëlınd okayëta aņ, ado bayik ane gınd ex na në erebat, gë yomb ijo fo këmi hi gër bandixa bandëbi, and këmi yeli gër ndewën aņ.

12 Biyi ami yëxw na mëni tëfëteli, ba mi ketënali ola orebi ol, gë or bër kë šëkwayand gë andebën ol. Awa bëfëñirëx exëni ga këni šëkwayand ako gë andebën. Ata ga këni xetënaliyand do këni wätinaliyand gë andebën aņ, hixën këni bëfëñirëx.

13 Biyi cëņ, abo ñandi ex na mi dafëñand nëmëc ang yäpëk ak. Barikan, axetënali këmi xetënali er hi këmi in gë edëca ed rëca këbo Kaxanu këmi xemëñaxënëñd gër andiyen and sebëñan këbo xali ñatelili këbo gër ndewën. 14 Biyi gër ed sël këmi ami dadand na, nangëde ami ñatëli ex na gër ndewën. Gayikwa xali gër ndewën ñateli këmi gë Atëfëtan and Kërisët aņ. 15 Ata ami dafëñalind na de bandiyen band bela bëšëxe baņ, nangëde biyi dëņ rik. Barikan, ga kën xemënd ako gër ekwëta, ayar këmi yarënd mëni ñatën bela bëranjëm, jey gër ed lëg kën fën. Abo ñandi ex na mi dadä gër ed fel këbo Kaxanu mi tël. 16 Angëmëne mondako ex, biyi ata këmi xor mi pemëra Atëfëtan aņ gër owar ošëxe, gër ed bayik elod ala ax pemëra ex na pere. Abo ñandi ex na mi diyeni gër ed riyeni këni anëka bëšëxen do mi dafëñalind er ri këni in. 17 Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok:

«Ar yandi këņo exo dafëñand an dafëñayındëlexo gër Axwën✧!»

18 Gayikwa Axwën an, ar lawëñëgu këņo an këņo šëkwënd, ax gi ex na ar kë šanayand gë andexëm an.

11

End ofarëxanda or Pol eņ

1 E kido wën axor xor ban en buņa tëkër ošenëk oram ol... barikan abuņan dëņ buņan këne! 2 Gayikwa wëno ga ke balënd mbaņ endewën eņ ke yakëraxixënëñd gë oyakëraxi or Kaxanu ol. Gër Kërisët wëla këmun ang endëñaw emeja fo, emënëk, en ñamaxën gë mëņ gabat. 3 Yama andën aņ, gë osit orexëm ol ga yifa baņo nde wa Xawa. Awa wëno ayëda këme yëdand ba mondako fo wënak onden ondwën oņ, sebaxën kën owënëk or në end Kërisët ol. 4 Eninim, wën ata këno wëlaya ala ayanar ar yelik do exo pemërand end Yesu ir fitarëk gë ir nangën këmun in, ba exo gi gë angoc and fitarëk gë and hik gë wën aņ, ba eno wëleli «Atëfëtan» and fitarëk gë and sëfëtan këmun aņ. 5 Xarak, anang nang këme mëne oparëxanda otëm oko, yoweỹ ane kuca ex na! 6 Angëmëne gër enënga ed etëỹ fo, wëno yoweỹ ame gi ex na, bari ax gi ex na mondako fo gër onangëran. Ga wäsin këmun wa kerët eņo gër er ex yo do nand ex yo.

7 Ga nangën këmun ako Atëfëtan and Kaxanu aņ gë acosa këm, do ga bana këme en gixën bër gapak, awëndëra nde wëndëra këme? 8 Bela bër gër Bamara bacëxe bamëni lëxëlëxënd gayik bën baxe yëlënd acosa, me diyenixën gër ndewën. 9 Do and bame šan yëỹ gër ndewën aņ, ala gabatak abamo sëkwëran na. Gayikwa bëmaỹe bënd gër ebar ed Masedëwan bëņ, baxe wëlandëranëgund er bame šanënd in. Nand ex yo, axe ñandi bana mun tëkwëran, do mondako këme bayi. 10 Gë dal ir Kërisët ir ex gër ola oram in, ala axe cëban na er këme rafëñaxënëñd ijo gër owar or Akayi. 11 Në end inecëņ? Gayik amun ñan ex na nde? Kaxanu anang nang ko!

12 Ang riyeni këme gër ndewën cosërëxe ak, mondako fo këme riyeni bëte, me dëxëtaxën akaya and bër këbi yandind eni dafëñand mëne gwër fo hi këmi aņ.

13 Bela bëjo oparëxanda onëgwëš exëni, gë osit këni riyenind. Anëngwëtara fo

nëngwëtara këni oparëxanda od Kërisët. ¹⁴ Do eņo ax caraxi ex na, gayikwa Sindan mëņ dëņ anëngwëtara ko nëngwëtarand meleka ir angoben. ¹⁵ Awa ax caraxi ex na angëmëne bër këņo riyeninënd bën, anëngwëtara këni nëngwëtarand bëriyenin bër or šenene. Axana këni xana gër eņata er ŷapëk eni kana në end bandixa bandebën in.

End oyot od Pol eņ

¹⁶ Ga këme rend wa gašëxe mëne ala kërexe kwët na ašenëk. Me dedo, buņayin endam eņ ang end ašenëk fo, me koraxënënd wëno bête me dafënannd təkër. ¹⁷ Er këme rend ijo, ax gi ex na de end fel ke Axwën, barikan ang ašenëk fo këme yeyanënd, arafëna këme rafënannd. ¹⁸ Gayikako bëranjëm kë rafënarand ado ga hi këni bela fo, wëno bête arafënara këme rafënara. ¹⁹ Wën bërenik bën aŷa ŷa kën enëbi buņan bëšenëk bën. ²⁰ Enimin, aņuņa kën buņand enun bëņand, enun yamband, enun dëxëlëxënd, enun dixërand gë ndafënan, enun këmënd gër odëxas! ²¹ Ga re këme ošëfën ex eņo: er hixënan ke mëne ola ositarak ŷasin këmun.

Barikan, me yeyan ngwa ang ašenëk fo: er këni yëxw yo bela bëjo, wëno bête ayëxw yëxw këme! ²² Bëšëwif nde exëni? Wëno bête Ašëwif hi këme. Bëyisërayel nde exëni? Wëno bête Ayisërayel hi këme. Bërandëwëra and Abëraxam nde exëni? Wëno bête arandëwëra and Abëraxam hi këme. ²³ Bëriyenin bër Kërisët nde exëni? Me yeyan ngwa ang ašenëk fo, wëno hik nëmëc. Bandiyen baņëkaxik baņ, wëno rik nëmëc; gër epëra, wëno hik nëmëc; gër xëme, wëno xëm këne nëmëc. Laņ fecera ke ecës el: ²⁴ bakëlëbëd banjo xëm këne Bëšëwif bën bakëmen ofëxw osas gë banjongëbanax. ²⁵ Bakëlëbëd batas fëmëra këne gë xwëlekwële; amat fëtëra këne gë oxaŷ; bakëlëbëd batas yëla këme me cës polo gër angwëngw and sëwayak kuluj aņ; amat hi bame ciš wec polo gër angwëngw. ²⁶ Laņ baxe fecerand ecës el gër odamana od gë osapar, gër beņigëanaxik bend gër oyeb; gër beņigëanaxik bend bërek bëxeŷax; gër beņigëanaxik bend Bëšëwif; gër beņigëanaxik bend bër ax gi ex na Bëšëwif; gër beņigëanaxik bend gër bangol; gër beņigëanaxik bend gër ladawe; gër beņigëanaxik bend gër angwëngw; gër beņigëanaxik bend mërëxand ir bër ax gi ex na enim okëreceņ. ²⁷ Laņ gër andiyen do gër toro; laņ dašërëxe, laņ gë eņo eņ do cebërëxe men; laņ gër etiŷi; laņ gër ayem; laņ tëb gë eman eņ. ²⁸ Do ame yeyan ex na end ke balënd nëmëc eņ: ang ke šëmund key yo key gër banjëlan bandam në end Bamara dek. ²⁹ Noņo sitarak, xarak wëno bête ame cot ex na banjëlan batitarak? Noņo këno lënanënd eņëņëanax eņ, xarak wëno axe corënd na eņo gër emëkw?

³⁰ Angëmëne arafëna këme rafëna, në end ositara oram këme rafëna. ³¹ Ata Kaxanu, Sëm ir Axwën Yesu, mëņ ar këno šëkwënd din an, anang nang ko mëne ame nëgwëšënd na. ³² And hi bame gër Damas aņ, gofërëner ir emun Aretas in, axwët xwët babi bënëkona šit gër angol exe tëraxën. ³³ Barikan ga šon këne polo në akange, nęcët këne në fonetër ir amen and xecexën këni angol aņ. Mondako šana këmo.

12

End ofakeli od Pol eņ

¹ Awa afo me dafëna ngwa..., d'al ex, ofëcak ax gi ex na. Barikan asëfët këme sëfët end ofakeli od wat këme eņ, do gë bebër nangën ke Axwën bën. ² Wëno këreceņ nang këmo na, doru anëka sëkëk bëniy epëxw gë bënax. Gë eman endexëm ak nde bayi baxo? Ba axo gi bana gë eman endexëm ak? Ame nang ex na. Kaxanu mëņ, anang nang ko. Ata ala ajo watayax ko yaņ gër arayen. ³ Do anang nang këme mëne ala ajo, hi baxo gë eman endexëm ak nde, ba gë eman endexëm këm nde? Kaxanu mëņ, anang nang ko. ⁴ Ala ajo awataya watayax baxo gër arayen do wëlëgu ko bend

ala ax kor na exo tēfēt, bend ax ñap ex na ala exo yeyandërand. ⁵ Wëno arafëna këme rafëna end ala ajo eñ, ßari endam eñ dëñ, ame dafëna na, ang ax gi ex na end ositara oram eñ. ⁶ Kido aỹandi ỹandi baxe me dafënara, ame gi dona ašenëk, gayikwa ðal in dome reyand. Barikan, ašësinali këme šësinali eño, këdi ko yëla ala mëne wëno nëmëc bend ke watelind do ke wëlelind beñ hi këme, në end oxëbën or bend nangën ke Axwën beño.

⁷ Bëte këdi ke xureli ndafënan in, ošëxwëra or ke narënënd hik gër eman. Meleka ir Sindan ke xëmënd këdi ke xureli ndafënan in. ⁸ Bakëlëbëd ßatas, xara këmo Axwën an exe dëxëtën ošëxwëra olo. ⁹ Barikan mëñ er yaka ke: «Oyekax oram ol gwac exi, gayikwa panga indam in nëmëc kë šanayand gër ositara orey.»

Awa wëno nëmëc këme ỹana me dafënan gër ositara oram, ex dongoxën panga ind Kërisët in gër ola oram. ¹⁰ Anëngan ke nënganënd bëte gër ositara oram, gër ocir od këne širërand, gër ocëmu, gër edixëra ed këne rixërand, gër oyot, në end Kërisët. Enimin, and këme sitara añ, këme šotënd ojañ ok.

End odendëran od Pol eñ

¹¹ Ang ašenëk fo këme yeyandërand, wën nëỹali ke ðe me di mondako. Enimin, wën ga hi dox wa ßër ke yakanënd bëñ. Bër xwët kënebi oparëxanda otëm bëjo, ỹoweỹ ane kuca ex na, ado bayik ỹoweỹ ame gi ex na. ¹² Bëbër këñ nangaxën mëne parëxanda hi këme bëñ, ašanaya šanayak gër ndewën, gë ebuña ed buña këme gër toro el, gë bananganëme ßañ, gë becarax beñ, do gë bërecaxik bend bame rind beñ. ¹³ Enjekax end feye rin këmëni Bamara ßacëxe ßañ do seß këmun wën? Ba gayik gabatak amo tëkwëran bana eðëba edam el gër ndewën nde? Awa tebanine ngwa osëmbak olo!

¹⁴ Watin mëne awëlëk hi këme mun nëngali atasën. Do bëte ala amo tëkwëran na eðëba edam el. Gayikwa wën këmun šaland, ax gi ex na er šot këñ in. Enimin, bëxarëk bëñ wa ỹapëk enëbi kwëtënëñd beỹ bëñ obaš ol, ßari ax gi ex na obaš ol. ¹⁵ Wëno cëñ, gë emëkw el ðek këmun yëlëra er šot këme in, do wëno dëñ ayëlaya këme yëlaya në endewën. Angëmëne nëmëc ñan këmun, do wën təkër fo nde këne ñan?

¹⁶ Dal ex! Wëno dëñ amun tëkwëran bana. Barikan ang ala awërax fo, asitinaxën bamun sitinaxënëñd! ¹⁷ Ayambara nde yambara këmun paß gë bëñ bamëni lawënëñd bëñ? ¹⁸ Afelëli felëli këmo Tit exo këmëna exo yeli gër ndewën, do eni tēfërëli mëñ gë imaỹe in. Tit ayambara nde yambaraw këñun? Ax gi ex na nde wëno gë mëñ, ola obat do onden omat šot këmi?

¹⁹ Bamat elod anëka fo këñ yëland mëne biyi ayakanaya këmi yakanayand gër lëngw irewën. Gër lëngw ir Kaxanu, do ga ßar këmi gë Kërisët këmi, yeyanaxënëñd mondako. Do ðek beño, wën këmun rinënd, wën bëmaỹe bëñd ke ßalënd mbañ bëño, en kemaxën gër ekwëta. ²⁰ Gayikwa ayëda këme yëdand ba amun tək na ang ỹandi ke ak, and këme ñatëli añ. Do wën bëte ane tək na ang ỹandi këñun ak. Ayëda këme yëdand ba asëkeli këmun səkeli bongeyër, gë oyakëraxi, gë ecusër, gë ebal ed wayët end gaf irexëm fo el, gë odenar, gë oxapëndër, gë ndafënan, do gë bend šode-šode. ²¹ Ayëda këme yëdand and këme ñatëli añ, Kaxanu, mëñ ar yata ke añ, ba ašëfënin ke šëfënin në endewën, do me tesëra në end bëranjëm bëñ kë wëndërand, ang bani wëndërand gër ỹanar ak. Bëjo ani nëngwët ex na ola orebën ol xali eni teß ðek bëbër bani rind bëjo: obuyaraxik ol, asëk alakirand fo in, do gë eñac end ex yo.

¹ Atasën an këmun nëngali. Do ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Endey end ex mokiti yo, gil ex er reya këni otede oki ba otas[☆].» ² And nëngali bamun akinëm aņ, afel fel bamun eņo. Do doro and ane bayi exe na në erebat aņ, gana-gana fo këmeni rend bër wëndërak elod anëka fo bën, do gë bër kë wëndërand gërëgako bën: angëmëne anëngali nëngali këmun, ala amo kwëda na de. ³ Gayikako așala kën șaland en nang mēne ayeyan dëņ ko yeyanënd Kërisët gë etëy edam el, awat kën wat. Mëņ cëņ, afanga fanga ko de paß gë wën, axo gi ex na ar gë ojaŵ këm. ⁴ Gayikwa afika fika bano ang ar gë ojaŵ këm fo. Barikan, aliya ko liyand gë panga ind Kaxanu iņ gë mëņ. Biyi bête ojaŵ këm hi këmi, ga bar këmi, gë mëņ këmi liyand në endewën na gë panga ind Kaxanu iņ.

⁵ Tëyiyin tan en kaman wën dëņ ola orewën ol, en nangaxën ba gë ekwëta el kën liyand. Kamanin wën dëņ ola orewën ol. An nang ex na nde mēne Yesu Kërisët gër ola orewën hi ko? Bamat er ban șaland en tək gër ola orewën in, an tək ex na. ⁶ Barikan, wëno er këme yarënd in, en wat mēne gër ola orewën hi ko, en maxën mēne biyi ami dif ex na andiyen andebi aņ. ⁷ Biyi ayar këmi yarënd Kaxanu, këren mendëra na. Er yandi këbo in, ax gi ex na ex canaya ang xamën këmi andiyen andebi ak. Barikan, mun watënd wën ga kën rind benjekax beņ, ado ga hik nangëde alif lif këmi andiyen andebi aņ fo. ⁸ Gayikwa biyi ami nöpënd na dal in, barikan din dal in këmi sanand. ⁹ Biyi anëngandëra këbo nëngandërand and këmi hi gë ojaŵ këm aņ, xarak amëd aņo, wën mbaņ șot kën ojaŵ ok. Er këmi yarënd endewën in, en gi bër faŵayak. ¹⁰ Mëņ ex, ado bayi ane gi exe na në erebat, eņo këmun yëgwënëlınd ga xey ke and këme yeli aņ me keyënara gë or gapak or yël ke Axwën ol, me kemëanaxënënd bey bën, ax gi ex na me namaxënënd.

¹¹ Bëmaŷe, end këme xor me de me ntaxën eņ ex, nëngandërayindëleņun, calayindën en gi bër faŵayak, kemëndërand gër ekwëta, wëlërand, diyayindën gër aketëxeta, do Kaxanu, mëņ ar gë aņana do gë obetak an mërëxand irewën ko hi. ¹² Cëmarindën andewën rewën aņ gë emegar emënëk. Așëma kënun șemand dek bëwënëk bën.

¹³ Oyekax or Yesu Kërisët, Axwën arebi ol, gë aņana and Kaxanu aņ, do gë anëkëra and Angoc Amënëk aņ, gilex gë wën dek!

Kayëta ir Bëgalat in Lilaya in

Akayëta and Bëgalat aŋo, Pol yëgwën babi bër gër bamara band Yesu Kërisët band gër ebar ed Galasi bën. Bësëyali bënëgwëê babi felërand mène ado ga xwëta këno Yesu Kërisët, afo enëbi kacënd eni pexaxën. Xarak ax gi ex na mondako sëyali babi Pol. Ga re baxo mène ekwëta ed Yesu Kërisët el gabat kë yëlënd or ênenene ol. Eni nangaxën mène osëyali orexëm ol ðal dëŋ ex, Pol xwitan këbi end Abëraxam eŋ. Paß gë ekwëta ed xwëta baŋo Kaxanu el hixën baxo ar ênenene, xarak amëd aŋo Acariya and Moyis aŋ ax gi bana. Mëŋ ex paß gë ekwëta ed Yesu Kërisët el, bënëŋ bend bela beŋ ðek këni êotënd or ênenene ol gër ogës od Kaxanu. Er ex gër akayëta in:

End ofarëxanda or Pol do gë osëyali orexëm eŋ: 1.1-2.21.

End ekwëta ed Yesu Kërisët eŋ: 3.1-4.31.

End aniyand ar yëmëk gë Angoc Amënëk eŋ: 5.1-6.10.

Bepelatar beŋ: 6.11-18.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol këŋun yëgwënëlinde. Faba Kaxanu yata ke me gi parëxanda paß gë Yesu Kërisët ir xanin këŋo gër bësësëk: ax gi ex na paß gë ala, bëte ax gi ex na ga sana këne bela. ² Gë bëmaÿe bënd hi këmi ro beŋ këmun yëgwënëlinde wën do gë ðek bëmaÿe bënd gër bamara band Yesu band gër ebar ed Galasi bën. ³ Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët, axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol, gë obetak ol. ⁴ Axwën Kërisët wëk sës ko në end bamena bandebi ebo dacëtaxën gër aniyand atëmbak and gë okey oko aŋo, ang yandi këŋo Kaxanu Faba irebi ak, ⁵ mëŋ ar hik gë enjarand end din ir din an! Amen!

End oxalay kalay or Bëgalat eŋ

⁶ Mbaŋ şaran ke wëno ang seb këno Kaxanu xarak mëŋ sana këŋun paß gë oyekax or Kërisët ol do kë sëfënd aÿand ako Atëfëtan acëxe. ⁷ Enimin, Atëfëtan acëxe ax gi ex na. Barikan bela ex na bër këŋun felënd becëxen ga yandi këbi eni nëngwët Atëfëtan and Kërisët aŋ. ⁸ Barikan ado ex gido ar enga endam, ba meleka ir xaniwëk gër orën, yelik eŋun nangënënd Atëfëtan and fitarëk gë and sëfëtan këmun wëno aŋ, katalaŋo! ⁹ Ang felëra këmun gër yanar ak këmun xënënande wëno gërëgako: angëmëne ala eŋun pelënd Atëfëtan and fitarëk gë and nangën këmun biyi aŋ, katalaŋo!

¹⁰ Do gërëgako ene cëkwënd bela nde këme şaland ba exe cëkwënd Kaxanu nde? Ba këme şaland ene ŋanënd bela nde ca? Kido ene ŋan bela bame şaland, ame gi dona xadëp ir Kërisët.

End Pol eŋ

¹¹ Ga re këme bëmaÿe, Atëfëtan and nangën këmun aŋo ax gi ex na endey end bela. ¹² Yesu Kërisët mëŋ dëŋ nangën ke, ax gi ex na ga sëfëtan ke ala, bëte ax gi ex na ga sëyali ke ala. ¹³ Wën enimin, awël wël kën ang bame liyand ak, and bayi bame gër cale ind biyi Bësëwif aŋ? Wëno babi rixërand wa gë oÿeÿ osëm bërëwëk end Kërisët bën, bër Amara and Kaxanu bën. Mo calara bamëni şalarand mëni ðaw bën ðek. ¹⁴ And bayi bame gër cale ind biyi Bësëwif aŋ, wëno nëmëca babi bënd anjex andam beŋ gër epëb ed bapela band sëyali kënebo bëxarëk bërebi baŋ. ¹⁵ Barikan yatir fed këmi gë ar fit ke elod gër acël and nëma an, awëc wëc ke gë oyekax orexëm ol. ¹⁶ Anangën nangën ke Asëniw arexëm an mëni tëfëtanaxënënd endexëm eŋ bër

ax gi ex na Bëšëwif bën. Ata ga xucak eņo, wëno ame ye ex na de mo mëkara ala. ¹⁷ Bëte ame ye ex na gër oparëxanda oņanar yaņ gër Yerusalem. Barikan ye këme šëw gër ebar ed Arabi đamana bakaxanëgu këme gër Damas. ¹⁸ And xucak bëniy bëtas aņ fo yexën këme yaņ gër Yerusalem mi nangër gë Kefas. Ata xeyërax ke bakey epëxw gë banjo gër ndebën. ¹⁹ Bari parëxanda išëxe ami watër bana angëmëne ax gi ex na Šak, ar acël amat gë Axwën Yesu an. ²⁰ End këmun felënd eņo, Kaxanu anang nang ko mëne đal ex, ame nëgwëšënd na.

²¹ Ga xucak eņo, ye këme bëte gër owar or Siri do gë Silisi. ²² Xarak, ala axe nang bana amëd aņo (gër bamara band bërëwëk end Kërisët gër ebar ed Yude). ²³ Awël fo bani wëlënd mëne ar babi rixërand an anëka nëngwëta ko. Gërëgako mëņ këbi nangëndërand bela bën ekwëta ed Kërisët ed baxo xemënanđ exo đawđ el. ²⁴ Do në endam bano šëkwaxënënd Kaxanu.

2

End Pol do gë oparëxanda ocandawđ eņ

¹ Ata ga sëkëk bëniy epëxw gë bebëanax, baka këmi gë Barë nabas yaņ gër Yerusalem. Awëla wëla bamo bëte Tit. ² Kaxanu šëdët baxe me baka gër Yerusalem. Asëfëtan sëfëtan këmëni bëlëngw bër Amara bën ang këme femërand Atëfëtan aņ gër bër ax gi ex na Bëšëwif ak. Anacët nacët bamëni bëlëngw bër gapak bën, këdi këme hërëra ahërëra fo, do me di andiyen and gë ofëcak këm. ³ Tit mëņ, Agërek ar sëfër bami an, ala aņo nëyali bana eno kac. ⁴ Këme reyaxënënd đek ako, bela hi bax na bër bax rend okëreceņ exëni xarak enëgwës këni rind. Bën nëfënëfa bax gër enga endebi ga yandi babi eni bël or yaya or yël këbo Yesu Kërisët ol, do enëbo bëña. ⁵ Ata end bëjo eņ gë təkër ak ami ma ex na ex bayixën nëngwëtarëxe đal ir Atëfëtan in gër owëkw orewën aņ.

⁶ End bëlëngw bër gapak bër Amara bën eņ cëņ, er hi bani đamana eni gixën okëreceņ in, wëno axe bal ex na gayikwa gër ogës od Kaxanu bela bën đek gwër fo exëni! Bari bëlëngw bër gapak bëjo Yoweỹ ane nëyali bana me di. ⁷ Awat wat bani mëne Kaxanu xwëtënan këbo Atëfëtan aņ. Wëno mëni nangëndërand bëxacërëx bën, do Piyer bëxacëxac bën. ⁸ Kaxanu mëņ ar yata këņo këņo Piyer exo gi parëxanda ir Bëšëwif an fo yata ke wëno bëte me gi ir bër ax gi ex na Bëšëwif. ⁹ Do and wat këni oyekax or yël këbo Kaxanu aņ, ata Šak, gë Kefas do gë Šaņ, bën bër ex bëlëngw bër gapak, bër fëb kënëbi mbaņ bën, lëkër këmi bataxan band liwđ baņ, gë wëno do gë Barë nabas, ex watixën mëne anëkëra exëna gër andiyen andebi: mi yend mi pemëra, wëno gë Barë nabas, gër benëng becëxe, do bën gër Bëšëwif. ¹⁰ Er xara banëbo fo mëni kwitand axwita bëxaỹëanaxik bën do eņo gë obal osëm bame rind.

End akucara and Pol gë Piyer aņ

¹¹ Barikan and yow ko Kefas gër Aņëcoš aņ, fabër këmi do nëp këmo gayik awën wën baxo. ¹² Damana eni yow Bëšëwif bër lawënëgu babi Šak bën, bër bax balëkënalind end oxac bën, Piyer, andamat bani yambërand gë bër ax gi ex na Bëšëwif bën. Barikan and ñatëgu këni Bëšëwif bër lawënëgu babi Šak aņ Piyer, ga babi yëdand, nacëta këbi bër ax gi ex na Bëšëwif bën. ¹³ Ata Bëšëwif bësëxe bër wã bax end Yesu bën sëfëteli këno bëte Piyer gër amena andexëm xali lënan këno Barë nabas dëņ gër egi ed ang bëyëņëanax bër kë labayand el. ¹⁴ And wat këme mëne ani dind na šenene aņ, ang kë sëyalind đal ir Atëfëtan ak, rexëra këmo poyoma Kefas mondako: «Wëj ašëwif hi këy, barikan këy liyand ang bër ax gi ex na Bëšëwif ak, ay masinaỹad na ang ašëwif ak. Do mondake cëņ këy xor eyëbi nëyalind bër ax gi ex na Bëšëwif bën eni điyand ang Bëšëwif ak?»

End apexa and benëng dek eŋ

¹⁵ Biyi, bëxarëk bërebi bën Bëšëwif ebani, ane gi exe na bëwendëran bër ax gi ex na Bëšëwif. ¹⁶ Anang nang këne mène ala ar xwëta këŋo Yesu Kërisët an hik ar šenene an, bari ax gi ex na gayik asëf sëf ko er rek acariya and Moyis in. Biyi bëte awa wã këne end Kërisët eŋ ene gixëne bër šenene paß gë ekwëta ed xwëta këneŋone el, ax gi ex na gayik asëf sëf këne er rek acariya and Moyis in. Ala ax gind na ar šenene ga xemëna ko etëf ed acariya el. ¹⁷ Barikan angëmëne gër ocal od or šenene gër Kërisët, hi këne biyi bëte bëwendëran, Kërisët nde këbo lënanënd eñëŋenax eŋ? Adokiŋ! ¹⁸ Angëmëne me bakan ecëŋëxët me dind bend gër acariya bend seß këme beŋ, wëno dëŋ kë nëpayand. ¹⁹ Enimin, wëno dëŋ ašës šës këme paß gë acariya aŋ me diyaŋënd ang yãndi këŋo Kaxanu ak. Afika fika këne gë Kërisët, ²⁰ ax gi ex na wëno kë liyand. Kërisët kë liyand gër ola oram. Do aniyã andam and gërëgako gë eman aŋ këme liyand gë ekwëta ed xwëta këmo Asëniw ar Kaxanu el, mëŋ ar ñan ke do yëlaya ko në endam an. ²¹ Mëŋ ex, axe cena ex na end oyekax or rin ke Kaxanu eŋ. Enimin kido ga sëf këne acariya aŋ fo hixën këne bër šenene, awa mama fo šës ko Kërisët.

3

End acariya do gë ekwëta eŋ

¹ Wën Bëgalat bën ata and aŋun pënrãnd na dëŋ ex dë! Noŋo wa yifa këŋun? Ax gi ex na nde afaŷën faŷën këmun dëk er wãcayak ecës ed Yesu Kërisët gër kërëwa in? ² Emat fo yãndi ke mun mëka ene nangën: Ba ga sëf kën acariya aŋ nde šotaxën këno Angoc Amënëk aŋ? Ba ga baxët kën do xwëta kën Atëfëtan aŋ nde? ³ Mëŋ ex, wën ata and aŋun pënrãnd na dëŋ ex. Angëmëne enimin gë panga ind Angoc Amënëk iŋ yãna kën, mondake cëŋ nëngwët kën do kën liyand gë ojaŵ odewën ok? ⁴ Do dëk er hi kënuŋ gër aniyã andewën in, ahi fo nde hi këŋun? Ax mënd ex na eŋun gi ahi fo. ⁵ Ar yël këŋun Angoc Amënëk an, ar kë rind becarax mërëxand irewën an, ba ga sëf kën acariya aŋ nde ko rixënend, ba ga xwëta kën Atëfëtan aŋ nde? ⁶ Ax gi ex na nde Abëraxam axwëta xwëta baŋo Kaxanu mëŋ hixën baxo ar šenene gër ogës odexëm? ⁷ Mëŋ ex, nangin mène bër xwëta këŋo Yesu bën fo hik obaš or Abëraxam ol. ⁸ Oñëgw Omënëk ok fëna bax mène axwët këbi xwët bër šenene ga xwëta xwëta këno Kërisët. Kaxanu fel baŋo Abëraxam endey enëngax eŋo: «Benëng beŋ dek kë beta në endey.» ⁹ Mondako këni šot obetak ol dëk bër xwëta këŋo Kaxanu ang Abëraxam bën. ¹⁰ Do dëk bër kë yëland šenene hi këni gër ogës od Kaxanu bën në end ga këni rind er rek acariya and Moyis bën, anëka xata këbi gayik anëp këbi nëp Kaxanu. Enimin aŷëgw yëgw këni: «Katalenjo ar ax tëf ex na dëk er yëgw këni gër akayëta and acariya and Moyis an.» ¹¹ Ala ax gind na šenene gër ogës od Kaxanu gayik acariya sëf ko do eŋo däl ex. Ga yëgw këni: «Ala ar ke liyand šenene an axwëta xwëta këŋo Kaxanu.» ¹² Xarak, etëf ed acariya el mbaŋ fitarëk gë ekwëta ed Kaxanu el. Gër Oñëgw Omënëk ga rek: «Ar kë wã exo dind dëk er rek acariya an kë liya gë beŋo.» ¹³ Kërisët racët këbo gër kata ind ebax ebo wëcan iŋ gayik abane xor exe na ene tëfe er rek acariya in. Enimin ga yëgw këni gër Oñëgw Omënëk: «Ala ar xaŵ këno yo në osëx ar xata këŋo exo.» ¹⁴ Ga šës ko Yesu Kërisët këni šotaxën bër ax gi ex na Bëšëwif bën oyekax or beya baŋo Kaxanu Abëraxam ol. Biyi dëk mondako këneŋo šotaxëne Angoc Amënëk and beya këbo Kaxanu aŋ gayik axwëta xwëta këneŋone Kërisët.

End acariya do gë ebeya eŋ

☆ 3:6 3.6 Añanar 15.6 ☆ 3:10 3.10 Acariyakinëm 27.26 ☆ 3:11 3.11 Abakuk 2.4 ☆ 3:12 3.12 Andolewit 18.5
 ☆ 3:13 3.13 Acariyakinëm 21.23

¹⁵ Bëmaÿe ßaxëtin amatinali aŋo: Angëmëne ala exo ñëgw aye end acota and ko sebëta eŋ, er re ko in gabatak ax yepënënd na, gabatak ax ßašënd na ÿeÿ. ¹⁶ Xarak Kaxanu mondako ßeya baŋo Abëraxam. Bend ßeya baŋo ßeŋo, xwën bani Abëraxam do gë ar andëwëra andexëm an. Oñëgw Omënëk ok ax de ex na gë ßërandëwëra andexëm ßën këdi këni yëla ßela ßën end bëranjëm ko yeyanënd. Barikan ala abat fo këŋo rend mëne ngëŋ Kërisët. ¹⁷ Mëŋ këme rexënënd: Kaxanu, er ßeya baŋo Abëraxam in abayi ßayik. Acariya and ßatëguk ga xucak ßëniy okeme onax gë ofëxw osas aŋ, ax kor ex na ex yepën. Kido axor xor ßax, end ßeya baŋo eŋ ax gi dona. ¹⁸ Angëmëne er xëñëna baxo Kaxanu ebo yël in paß gë acariya aŋ këne ſotënde, abo yël dona në end ga ßeya ko. Xarak Kaxanu ga ßeya baŋo Abëraxam yëla xën ßaŋo oyekax orexëm ol.

¹⁹ Do ineŵa hixënëk acariya aŋ? Në end ßamena ßand ßela fedalixënëgu baxo Kaxanu acariya aŋ, xali exo ŋataxënëgu arandëwëra and Abëraxam ar ßeya baŋo an. Acariya aŋo omeleka laŵëneliw babi Kaxanu wëlaw këni gër Moyis. Ata hi ko mondako Moyis, aŋatëlindër ar Kaxanu gë ßulunda ir Isërayel an. ²⁰ Barikan Kaxanu, and ßeya baŋo Abëraxam gë arandëwëra andexëm ak, aŋatëlindër ax gi bana, Kaxanu gabat ebaxo.

End ofëcak or acariya eŋ

²¹ Acariya aŋ ayepën nde kë yepënënd ßend ßeya këbo Kaxanu ßeŋ? Adokiŋ! Kido acariya ebaxëna and kë yëlënd aniyan, or ſenene ol paß gë acariya aŋo hi dox mocot. ²² Barikan Oñëgw Omënëk ok ßeÿ ßën ßek sërak gë eñëŋëna x eŋ, eni cotaxën ßek ßela ßën er ßeya ko Kaxanu ayël këbi yël in gayik axwëta xwëtak këno Yesu Kërisët. ²³ Damana ex ŋataxënëgu ekwëta ed Kërisët el, acariya aŋ babo xadacënd ene cënixëne ekwëta ed ebax ebo nangën Kaxanu el. ²⁴ Ata acariya aŋ mondako hi ßax axadac arebi xali enëŋo kwëtaye Kërisët ene gixëne ßër ſenene. ²⁵ Do ga ßatëgu ko ako ar xwëta këneŋone an, ane ßayi exe na gër oxadac or acariya.

²⁶ Gërëgako wën ßek anëka hi kën obaß or Kaxanu ga xwëta këno ako Yesu Kërisët. ²⁷ Enimin, wën ßek ßër ßuyi kënun xobuyi or Kërisët ßën, anëka ßar kën gë mëŋ. ²⁸ Mëŋ ex; Ašëwif ax gi ex na, ar ax gi ex na Ašëwif ax gi ex na, xadëp ax gi ex na, asoſan ax gi ex na, asoxari ax gi ex na. ²⁹ Gayikwa abar ßar këne gë Yesu Kërisët, ßërandëwëra and Abëraxam hi kën, wën ex ßër kë ßëteli er ßeya baŋo Kaxanu ayël këŋo yël in.

4

¹ Eŋo këme rend: ang kë nëka yo ga ßayi ko itox ar kë ßëteli napul ir sëm an ani pitarënd na gë xadëp in, xarak mëŋ dëŋ ex axwën ar napul ßek an. ² Mëŋ abaxët këbi ßaxëtënd ßër këŋo xadacënd do hi këni bëwëxëta ßër napul irexëm ßën xali ex ŋat and fënëta ko sëm exo ßëtelira aŋ. ³ Ata ßiyi ßëte mondako fo ex endeßi eŋ: and ßayi bane ang obaß fo aŋ, ßapela ßand ex yo babo wëñand gër ngwën ro. ⁴ Barikan and ßatan këŋo Kaxanu aŋ, laŵëneliw këŋo Ašëñiŵ rëw këŋo asoxari, do sëf ko acariya aŋ, ⁵ ebo dacëtaxën ßiyi ßër hi këne okadëp od acariya, ene gixëne obaß or Kaxanu. ⁶ Do ga hi kën ako obaß orexëm, laŵënelixënëgu këbo gër owëkw oreßi Angoc and Ašëñiŵ aŋ. Në end Angoc aŋo këneŋo wacaxënde Kaxanu: «Aba!» Faba! ⁷ Mondako hi kën obaß or Kaxanu, an ßayi ex na okadëp. Do angëmëne obaß or Kaxanu hi kën ayël këŋun yël oyekax or fenan këbi obaß orexëm ol.

End obal od Pol eŋ

⁸ Akarëk aŋ, ano nang bana Kaxanu, do mëŋ hixën ban okadëp od ßëbër ban xëland, xarak abi ñap ex na. ⁹ Barikan gërëgako ga nang këno ako Kaxanu, me dedo mëŋ ga nang këŋun ako, mondake cëŋ kën ßakand gër oxadëp or ßapela ßand gë

ofëcak këm baŋo? ¹⁰ Ax gi ex na nde wën kë yëland mëne: baŋekey exëna, opacaŋ exëna, baŋpëxëd exëna, bëniy exëna, bënd xucak ex këbën? ¹¹ Ata wëno mbaŋ këme yëdand dë endewën eŋ, bamat ba asorora fo bame sororand në endewën na.

¹² Bëmaŋe bëndam, axara xara këmun, giyin ang wëno ak gayikako wëno bëte ang wën ak hi këme. Ÿoweŋ ane menan ex na. ¹³ Aye nang kën mëne ame bëngw bana and bame femërand aňanar Atëfëtan and Kaxanu aŋ gër ndewën, do gematak dëŋ ane menan ex na. ¹⁴ Ang šëxwëra bame ak, ane cus bana bëte ane kwëŋëta bana, wëlaya këne ang meleka ir Kaxanu fo, ang Yesu Kërisët mëŋ dëŋ. ¹⁵ Do feye ex onënga orewën ol? Gayikwa osede orewën olo këme reyarand, kido awënd wënd bax, axor xor don en dëxët bangës bandewën baŋ do ene yël. ¹⁶ Awa ba arangoŋëra andewën nde hi këme ga këmun felënd ako däl in?

¹⁷ Bër këŋun wäsinënd mëne abäl këbi balënd endewën bëjo anun ŋan ex na. Er ŋandi këbi enëbo capëreli wëno gë wën, do wën eŋun balënd endebën fo. ¹⁸ Ebalëkënali ed beŋ el er šenene ex nand ex yo, barikan ax gi ex and hi këne në erebat aŋ fo. Do ang baŋun balënd endam ak baŋiyin ga këŋun balënd mondako fo. ¹⁹ Wën obaš oram, angëmëne me kwitand ang soro këme në endewën na, gašëxe ke yambënënd ang asoxari ar orëw fo. Do gë ayambën ijo këme baŋi xali nand kën wëndër dëk gë Kërisët gër ola orewën na. ²⁰ Enimin oňandi odam ok ex me gido gërëgako dëŋ mërëxand irewën, mëŋ nangaxën dome ba mondake felëra domun. Ata dëk wëlandëra ke de endewën eŋ.

End Sara do gë Agar eŋ

²¹ Wën bër ŋandi këŋun en tëf acariya and Moyis bën, peline ba afëni dëŋ nde fëni këŋun er ŋëgw ko Moyis in? ²² Ga ŋëgw ko wa mëne: «Abëraxam bëtox bëki šot babi, iňanar iŋ gë asoxari ar hi bax xadëp an, do ikinëm iŋ gë asoxari ar yaya an. ²³ Itox ind asoxari axadëp iŋ rëw këno ga ŋandi babi eno cot. Barikan ind asoxari ar yaya iŋ rëw këno ga beya babi Kaxanu. ²⁴ Gër endey eŋo amatinali exëna gayikwa bësoxari bëxi bëjo ex oser oxo or gë Kaxanu oŋ. Eter eňanar el ex ed gër etënd ed Sinayi el, elo ex ed gë oxadëp el: mëŋ ex Agar.» ²⁵ Ata Agar ex etënd ed Sinayi el gër ebar ed Arabi. Kaxanu fën yëlëgu këŋo acariya aŋ Moyis. Agar angol and Yerusalem and gërëgako aŋ, mëŋ gë obaš orexëm ol okadëp exëni. ²⁶ Barikan Yerusalem ir yan gër orën in ex asoxari ar yaya an, mëŋ ex nëma irebi. ²⁷ Mëŋ ŋëgwaxën këni:

«Nëngandëralexi wëj asoxari aboroxok an,

Nëngandëralexi wëj ar ax dëwënd na an!

Depërayind onënga ol,

wëj ar elod ax tëyi ex na ayambën ir orëw an.

Gayikwa wëj ar fela këni gër eňër an,

Obaš orey ol kë ŋëmb nëmëc

Gë or asoxari ar baŋik gër eňër an*.»

²⁸ Bëmaŋe ga hi kën obaš or Kaxanu mëŋ dëŋ beya këŋun ang beya baŋo Isak ak. ²⁹ Do ang hi bax akarëk ak, itox ind rëw këno gë oňandi od bela fo iŋ baŋo rixërand ind rëw këno gë oňandi od Angoc and Kaxanu iŋ, mondako fo ex bëte gërëgako. ³⁰ Xarak ine rek Oňëgw Omënëk ok: «Ŧwäyëlëbi asoxari ar ex xadëp an do gë asëňiŋ, gayikwa asëňiŋ din ani bëteli na andamat gë asëňiŋ ar asoxari ar yaya an*.» ³¹ Mëŋ ex bëmaŋe, pënileŋun aye eŋo: Obaš or asoxari ar yaya ol hi këne, ane gi exe na or asoxari axadëp ol.

5

End oyekax or oxëreceŋ eŋ

* 4:27 4.27 Esayi 54.1 * 4:30 4.30 Aňanar 21.10

¹ Ene canaxëne gër oxadëp or acariya racëtaxën këbo Kërisët. Awa dëkayayin ſenene eņo do këren baka na gaſëxe gër oxadac or gë oxadëp.

² Wëno Pol ga re këme angëmëne mondako kën yëland bër ſenene hi kën gayik axac xac kënun, er ri ko Kërisët in yoweŷ aņun yël na. ³ Ga këme reyand wa bëte: ar rek axac këno xac yo, tëfindëlexo dë dëk er kë rend acariya in, gematak kërexo difënd na. ⁴ Anëka ſapër kën gë Kërisët wën bër yandi këņun en gi ſenene gër ogës od Kaxanu gayik aſëf ſëf kën acariya bën. Nangin mëne an gi ex na ſëf gër bër yël këbi Kaxanu oyekax orexëm. ⁵ Biyi cëņ paḅ gë Angoc Amënëk aņ këne ſëninde mëne gë ekwëta el këne ſote or ſenene or këne yarënde ol. ⁶ Gër bër barëk gër Yesu Kërisët er xëbënëk in ex ekwëta ed kë wăsinayand gë ebalër el, ax gi ex na oxac ol, ax gi ex na bëte oxacërëx ol.

⁷ ſenene yāna ban oxëreceņ orewën ol, noyō cëņ yifa këņun xali ſeḅ kën dāl in? ⁸ Endey end yifaxën kënun eņ, ax kaniw ex na dë gër Kaxanu, mëņ ar sana këņun an. ⁹ Ax gi ex na nde lewir ir təkër fo kë fufënënd dëk pix ind negali këni iņ? ¹⁰ Wëno axwëta xwëta këmun mëne ang këme yëland ak ata mondako dëņ kën yëland wën bëte ga bar këne gë Axwën an. Ar këņun yëbun an, hi ko yo ar hi ko, Kaxanu anëp këņo nëp.

¹¹ Wëno cëņ bëmaŷe, kido abayi bayi bame ga këme femërand end oxac eņ, arixëra nde done rixërand? Kërëwa in, er këni fokërend bēla in, ax bo dona. ¹² Bër këņun yëfunënd gë oxac bëjo kemënalexëni eni kacërend oyëxwëyët.

End eḏiya ed Angoc Amënëk eņ

¹³ Bëmaŷe, wën cëņ Kaxanu racët këņun gër oxadëp, do an bayi ex na okadëp. Balërendëleņun do dëcarindën andewën rewën, kërex gi na akaya and en dind er ex oņandi od eman in. ¹⁴ Dek acariya and Moyis aņ nē apela amat barëk, and kë rend: «Balindëlexi end aſandax eņ, ang ki balënd end gaf irey ak*.» ¹⁵ Barikan angëmëne wën en űatërend, do en yambarënd andewën rewën aņ, titinayin dë këdi kën lawër.

¹⁶ Awa ga re këme: dīyayindën ang këņo yāndind Angoc Amënëk ak ata kën ſeḅ etëf ed oņandi od eman el. ¹⁷ Gayikwa oņandi od eman ok axucar xucarëk gë od Angoc Amënëk ok. Oņandi od Angoc Amënëk ok axucar xucarëk gë od eman ok ado mbaņ xucarëk xali wën an korënd na en di er këņun yāndi in. ¹⁸ Barikan angëmëne Angoc Amënëk aņ këņun xadacënd, an bayi na ga këņun xadacënd acariya aņ. ¹⁹ Xarak anang nang këne mëne oņandi od eman ok kë lënanënd: gër orekar, gër obuyaraxik, gër eņac, ²⁰ gër ekëla ed olaſ, gër oſaki, gër ecusër, gër ekeŷër ed gë bēla, gër oyakëraxi, gër oxey, gër ebañër ed bēla, gër ecapëreli ed bēla, gër osëmbak, ²¹ gër oņateŷi, gër oſeḅ, gër ekureliran, do gër bëndako rako. Enimin, nē ekwitan emun ang fel këmun ak: bër kë liyand mondako bën din ani dīl na gër owun or Kaxanu.

²² Barikan bër këbi xadacënd Angoc Amënëk bën kë liyand: gë aņana, gë onënga, gë obetak, gë ebuņan, gë oyekax, gë obëngw or onden, gë ekwëta, ²³ gë anjus do acariya ax cëban ex na beņo. ²⁴ Awa bër bar këni gë Yesu Kërisët bën, anëka fikali këni beman bēdebën beņ do gë oņandi oņëņënax odebën ok gër kërëwa ir Kërisët. ²⁵ Angëmëne gë Angoc Amënëk aņ këne liyande, dīyandëne ang këbo xadacënd ak. ²⁶ Kërene dafënarande na, kërenëbe ñanaxënënde na bēcandaŵ bëņ, kërebo yakëraxind na.

6

¹ Bëmaŷe, angëmëne eno pënga ala gër amena and ko rind, amena and ex yo, wën bër këņun xadacënd Angoc Amënëk bën wërëſëtino endëmane. Wën bëte titinayin

* 5:14 5.14 Andolewit 19.18

këdi këñun nañëta do en mendëra ang mëñ ak. ² Dëcarindën andewën rewën añ gër ocëmu gayik mondako kën ÿana en tëfënd acariya and Kërisët añ. ³ Angëmëne ala exo yëland mëne mëñ ala asëm hi ko, xarak ÿoweÿ axo gi ex na, gaf irexëm fo ko yifand. ⁴ Ala kala dafënayindëlexo gabat në end er ko xorënd exo di eñ, xarak ax gi ex na exo matinalind gë er ašëxen in. ⁵ Gayikwa ala kala gë er ko rind in ko yaka gër Kaxanu.

⁶ Ar këno sëyalind eyeyan ed Kaxanu an, cetindëleño dek napul irexëm in asëyali arexëm an. ⁷ Këren yifaya na: Kaxanu ala año mëkëñaxënd na. Er ko nefënd ala in, ejo fo ko xanand bëte. ⁸ Ar kë liyand ang këño ÿandind eman an er kë rëwënd oñandi od eman in ko xana, mëne ngëñ ecës el. Barikan ar kë liyand ang këño xadacënd Angoc Amënëk añ, er kë rëwënd Angoc Amënëk in ko xana, mëne ngëñ, aniyand and din ir din añ. ⁹ Kërebo barëbarand na edi ed benjekax el gayik axana këne xanaye oyekax or këne rinde ol and kë fiat amëd añ angëmëne afo cena ex na. ¹⁰ Awa mondako ex de, ga šot këne ako amëd añ, dindëne benjekax ebi yeraxën bela bën dek, ado dek dek in bër ekun ed ekwëta bën.

¹¹ Watin oñëgw oko ro ang rafëk ak, ata kën nang mëne wëno dëñ yëgwëlik. ¹² Dek bër këbi ÿandind enëbi cëkwënd në end er ex gër eman bën këñun nëÿalind enun kac këdi kënun ÿana enun dixërand në end ga kën femërand ecës ed Kërisët gër kërëwa el. ¹³ Gayikwa bën bër kënebi xacënd bën dëñ ani tëfënd er rek acariya in. Barikan emat fo ÿandi këbi: wën enun kac eni dafënoxënënd mëne në end endebën xacaxën kënun. ¹⁴ Wëno emat fo ex end këme rafëna eñ: end kërëwa ir Yesu Kërisët, Axwën arebi eñ. Gër kërëwa ijo šës këme do ecës elo šapëreli këbo wëno gë bend gër ngwën ro beñ. Mëñ ex wëno ame bo ex na ga këme sëfënd bend gër ngwën ro beñ. ¹⁵ Gayikwa gër Kaxanu, xac këni nde, ani kac ex na nde, mëñ ax gi ex na ejo këño balënd. Er këño balënd in ex ola oxašax or šot këy ol. ¹⁶ Dek bër kë sëfënd osëyali or apela año ro bën, Kaxanu ayël këbi yël obetak ol do gë axaÿënan in bër Isërayel ir Kaxanu bën!

¹⁷ Gërëgako ala kërëxe bašën na toro in gayik gër eman endam ro ex bambënut band në end Yesu bañ. ¹⁸ Bëmaÿe, Axwën Yesu Kërisët yëlëleñun oyekax orexëm ol gër onden ondwën! Amen!

Kayëta ir Bêhefes in Lilaya in

Akayëta aŋo ro, parëxanda Pol yëgwën babi Okëreceŋ od gër angol and Efes ok. Amëd aŋo, gër epëra hi baxo gayik Atëfëtan and Yesu aŋ baxo femërand.

Pol yëgwëk mëne er fënëta baxo Kaxanu ari ko ri in fiata ko paß gë Yesu Kërisët. Yesu Kërisët şonëtëk angwëlëra and bela andebën rebën aŋ, do gë angwëlëra and gë Kaxanu gë bela aŋ. Mëŋ ex gër Amara, bulunda ibat ir Kaxanu, hi këni Bëşëwif bën do gë benëŋ becëxe beŋ. Bulunda ibat ir Kaxanu ijo ang eman end ala fo ex: owal odanjëm, barikan eman emat. Bëte bulunda ijo ang aciw̃ fo ex: osingiri oranjëm, aciw̃ amat. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë cale inç: 1.1-23.

End bulunda ir Kaxanu paß gë Yesu Kërisët eŋ: 2.1-3.21.

End angoben and bulunda ir Yesu Kërisët eŋ: 4.1-6.24.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang yandi këŋo Kaxanu ak. Wëno këŋun yëgwënëlinde wën bëwënëk bër xwëta këŋo Kërisët gër angol and Efes bën.

² Awa Faba irebi Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End oyekax or gër Kërisët eŋ

³ Cëkwanëŋone Kaxanu, Sëm ir Yesu Kërisët, Axwën arebi an! Mëŋ yël këbo obetak or ex yo yaŋ gër orën paß gë Angoc andexëm aŋ gayik abar bar këne gë Kërisët. ⁴ Do ga bar këne ako gë Kërisët, sanaxën këbo Kaxanu dmana exo dixën ngwën in ene giye bëwënëk, bër gë end kënëbo nöp këm gër ogës odexëm. Ga fiän këbo ⁵ yataxën këbo anëka fo ene giye obaş orexëm paß gë Yesu Kërisët. Mondako ri ko gayik aŋandi aŋandi këŋo ebo masin onëŋga orexëm ol. ⁶ Mondako ri ko enëŋo cëkwaxënënde Kaxanu në end oyekax oşaraxik orexëm or yël këbo ga bar këne gë Asëñiŋ ar ex pëlöt gër yomb irexëm an.

⁷ Ga bar këne gë mëŋ, şotaxën këne apexa aŋ paß gë oşat orexëm oŋ, gë eteban ed bamena el, në end oyekax osëm orexëm eŋ. ⁸ Ata Kaxanu, oyekax olo yël këbo ngëŋ mbaŋ, ene cotaxëne dek orenik ol do gë onangëran ol. ⁹ Anangën nangën këbo enjekax end yandi baŋo exo di do şon baxo eŋ. Ata mondako fëna baxo exo di paß gë Asëñiŋ. ¹⁰ Er fëna baxo ijo aŋata ko fiata gër bakey bapelatar: exo baraxën beŋ bën dek gër owun or Kërisët, hik bebër gër orën, hik bebër gër ebar ro.

¹¹ Ga bar këne gë Kërisët şotaxën këne er beya baxo Kaxanu ayël këbo yël in, biyi bër sana babo anëka fo bën, ang fëna baxo ak. ¹² Awa mondako ri ko end biyi bëŋanar bër xwëta kënëŋone Kërisët, ene duwaxëne enjaran endexëm eŋ.

¹³ Ga bar kën gë mëŋ, wëlxën kën eyeyan ed dal el, Atëfëtan and apexa andewën aŋ. Bëte ex gixën nanganëme ir mëne mëŋ xwën këŋun in, Kaxanu ayël yël këŋun Angoc Amënëk and beya baŋun aŋ gayik axwëta xwëta këno Kërisët. ¹⁴ Angoc Amënëk aŋ ex oşet or yana këbo eyël ol, dmana ex ntaxënëgu er fenin këbo Kaxanu gër apexa and rin këbo in, ene duwaxëne enjaran endexëm eŋ.

End cale ind Pol eŋ

¹⁵ Wëno awël wël këme ga këni re bela bën mëne wën mbaŋ xwëta këno Axwën Yesu. Bëte mbaŋ këŋun balënd end dek bërëwax endexëm eŋ. Mëŋ ex, ¹⁶ laŋ këmo şëkwand Kaxanu andewën eŋ and këmun şalenënd aŋ. ¹⁷ Kaxanu ir Axwën arebi,

Yesu Kërisët, mëj ar ex Faba ir gë enjaran an, këmo xarand enjun yël Angoc and orenik, and këbo nanganënënd enim noŷo hi ko aŋ. ¹⁸ Axara këmo xarand Kaxanu enjun ŋoba gër onden ondewën mëj kën nangaxën ang xëbënëk er këni yarënd bër wac këbi gër apexa in do ine ex enjaran etëm end fenin këbi bërëwax en. ¹⁹ Bëte axara këmo xarand enjun nangën ang rafëk do ang ŷañëk gë etël këm, panga ind šotën këbo biyi bër wac endexëm bën. Ang rafëk panga indexëm ak wasin këbo Kaxanu ²⁰ and xanin këjo Kërisët gër ecës aŋ, do wëla këjo ŷëpax ko gër liw irexëm yaŋ gër orën. ²¹ Ata Kërisët mondako wëna këbi ngëŋ dek bangoc band gë panga band këbi wëñand bela baŋ, gë baŋaxax baŋ, do gë dek band bayik baŋ. Owac orexëm ol xucak dek omac od këni wacërand gër ngwën iŋo ro ok do gër ind kë yowënd. ²² Awa er hik yo, Kaxanu axwët xwët ko dila gër mbëña ind Kërisët. Bëte mëj sana këjo exo gi emun end Amara and bërëwax endexëm en. ²³ Amara aŋo ex eman endexëm en do gë Angoc andexëm aŋ ŷëmëk dek ex canayaxën paŋ gë mëj dek ola orexëm ol.

2

End apexa and paŋ gë oyekax en

¹ Wën cëŋ, anëka hi ban de bësësëk në end bamena bandewën, në end beñëŋëxax bëndewën. ² Aliya ban liyand gër mbëña ind bebër gër ngwën ro, dila gër angoc and šotëk or gapak mërëxand ir orën gë ebar aŋ. Angoc aŋo këbi šotënd bër këjo wëšenënd Kaxanu bën. ³ Ado biyi dek dëŋ ang bela bëjo ak hi bane. Ang ex oñandi oñëŋëxax od eman ok fo bane liyande, do sëf bane wayët banjëlän bandebi fo. Do mëj xoŷëxaxën baŋo Kaxanu ang xoŷën këbi bëjo ak. ⁴ Barikan Kaxanu ar gë axaŷënan isëm exo në end aŋana atëm and ñan këbo aŋ, ⁵ and nemi bane në end bamena bandebi aŋ, abakali bakaliw këbo gër aniyan andamat gë Kërisët yatir xanin këjo gër ecës. Ata gë oyekax or Kaxanu ol fex kën. ⁶ Ga bar këne gë Yesu Kërisët xaninxaxën këbo gër ecës andamat, do wëla këbo ene ñëpaxëye në er ebat yaŋ gër orën.

⁷ Mondako ri ko Kaxanu ebi masinaxën bela bën, ang këni bëtëraw bandëwëra baŋ gër ngwën ak, ang rafëk oyekax ošaraxik orexëm, or necët ko gër Yesu Kërisët në endebi ak. ⁸ Enimin, wën ga xwëta këno Kaxanu fexëxaxën këjun gë oyekax orexëm ol. Eŋo oyël orexëm ex, ax gi ex na er feyët kën gë andewën. ⁹ Awa gayikako ax gi ex na në end benjekax bend ri kën gë andewën fexaxën kën, ala ax kor na exo daf na. ¹⁰ Enimin biyi Kaxanu ri këbo, bëte mëj fo nëngwët këbo ga bar këne gë Yesu Kërisët ene dixënënde benjekax bend xëñëna baxo elod gër ŷanar beŋ.

End ebarër ed gër Kërisët en

¹¹ Awa kwitayindën eŋo: akarëk aŋ wën er hi ban bër anëbi dëw ex na Bëšëwif, bëxacërëx, ang banun wacënd bër xac kënebi ak, xarak oxac orebën olo or gër eman fo ex, or ri këni bela fo ex. ¹² Ata wën er hi ban amëd aŋo, gë Afexën këm, bër abi ñap bana en dëg gër ebar ed Isërayel, bëliyër gër bebër bëya ko Kaxanu, gë er kën yar këm, gë ekwëta ed Kaxanu këm gër ngwën. ¹³ Barikan gërëgako, ga bar kën ako gë Yesu Kërisët, ado ga ñawëta bano Kaxanu, gë ošat or Yesu Kërisët oŋ sëkaliw këjun gër ndexëm. ¹⁴ Gayikwa në end Kërisët šotaxën këne angwëlëra aŋ, mëj ar bar këbi eni gi arabat Bëšëwif bën do gë bër ax gi ex na Bëšëwif bën. Ayam yam ko amëŋ and šapëreli babi xali šusëraxën bani aŋ. ¹⁵ Kaxanu ayepën yepën ko gë ecës ed Kërisët el bapela band šëba bax gër acariya and Moyis do babi šapërelind Bëšëwif do gë bër ax gi ex na Bëšëwif baŋ. Mondako ri ko ebi baraxën Bëšëwif bën do gë bër ax gi ex na Bëšëwif bën eni cot angwëlëra aŋ do eni gi dek bulunda ifat. ¹⁶ Kërisët šësëk gër kërëwa ebi baraxën eni gi eman emat, do eni wëlëraxënënd gë Kaxanu. Mondako law ko angoyëra and Bëšëwif do gë bër ax gi ex na Bëšëwif aŋ. ¹⁷ Ata ebo

nangênaxên angwëlëra aŋ biyi bër sêka baŋo Kaxanu gë wën bër hawëta baŋo bën yowaxênëgu baxo Kërisët. ¹⁸ Enimin, ga bar këne gë mëŋ biyi dëk, Bêšëwif, gë bër ax gi ex na Bêšëwif, šotaxën këne fëña ir ene ŋataxëne gër Faba gë panga ind Angoc Amënëk iŋ.

¹⁹ Awa mondako ex, wën an bo ex na bëliyer, an bo ex na bër yeŋa. Barikan wën anëka hi kën bër bulunda ibat gë bëwënëk, bër ekun ed Kaxanu. ²⁰ Wën ang oxaŋ fo hi kën, do Kaxanu wëd këŋun bayaxën ko Aciw andexëm aŋ. Edëda ed aciŋ aŋo el exëni oparëxanda ok, gë bëlawënël bën, do Yesu Kërisët exo ekaŋ ekëla el. ²¹ Gër ndexëm kë yëpand këbe ir këni bay yo ex gixën gër Axwën, Aciw and Kaxanu amënëk. ²² Wën dëk bëte, ga bar kën ako gë mëŋ, aŋar aŋar kën gë bërëwëk bëšëxe bën do hi kën andamat iciŋ ind gër ed lëg ko Kaxanu gë Angoc andexëm iŋ.

3

End andiyen and Pol eŋ

¹ Mëŋ ex, wëno Pol ašale këmo šalend Kaxanu, wëno andepëra and këŋo riyeninënd Yesu Kërisët aŋ në end wën bër ax gi ex na Bêšëwif. ² Yëla këme awël dëŋ wël kën mëne Kaxanu rin ke oyekax ga fana ke mun nangën oyekax olo. ³ Yama er šon baxo elod akarëk in ga nangën ke nde, do wëno këmun yëgwënëlinde bengas bepënëfëne beŋo. ⁴ And kën fën aŋ, axor kën xor eŋun pëni ang këme watënd kerët er šonayak gër Kërisët in. ⁵ Akarëk aŋ, er šonaya bax ijo, Kaxanu abi nangën bana bela bër bandëwëra band anëka fo bën. Gërëgako Kaxanu anangën nangën këbi gë Angoc andexëm aŋ oparëxanda omënëk od ex bëlawënël bërexëm ok. ⁶ Er nangën këbi mëne bër ax gi ex na Bêšëwif bën ašot këni šot er fenin baŋi Bêšëwif in. Eman emat hi këni, do erebat beya këbi paŋ gë eŋar ed aŋar kën gë Yesu Kërisët el, do paŋ gë Atëfëtan aŋ.

⁷ Wëno gë oyekax or Kaxanu ol hixën këme ariyenin arexëm gë panga indexëm iŋ. ⁸ Ayël yël ke oyekax olo wëno ar xurik ex ba gër dëk bërëwëk mëni nangênaxënënd napul isëm ir Kërisët in bër ax gi ex na Bêšëwif bën. ⁹ Kaxanu yël ke bëte oyekax olo mëni masinaxënënd kerët, bën dëk mondake hatak er šon baxo elod nand ri ko ngwën na. ¹⁰ Gërëgako, Amara aŋ yandi këŋo eŋi nangëndërand ang rafëk orenik or Kaxanu ak ŋangoc band wunëk gër bela baŋ do gë baŋax band ex yaŋ gër orën baŋ. ¹¹ Ang fëna baxo elod din ir din ak hata ko paŋ gë Yesu Kërisët, Axwën areŋi an. ¹² Ga aŋar këne gë mëŋ xwëtaxën këneŋone, do šotaxën këne ekapina ed yäpëk enëŋo təkaxënënde Kaxanu gë anjiŋ këm el. ¹³ Awa axara këmun xarand, këreŋun cena na gayik në endewën këme sorond: toro ino enjaran endewën ex.

End aŋana and Kërisët eŋ

¹⁴ Mëŋ ex, afoxi këme foxind mo cale Faba Kaxanu ¹⁵ gayik enëŋ end bela, end ex yo gër ndexëm xaniwëk: hik gër orën, hik gër eŋar. ¹⁶ Gayikako mëŋ obetak or gë etël këm šot ko, axara këmo xarand eŋun yël panga iŋ paŋ gë Angoc andexëm aŋ en kemaxën gër oŋëkw orewën. ¹⁷ Axara këmo xarand Kërisët exo dëg gër oŋëkw orewën gë ekwëta ed xwëta këno el, en dëgaxën gër aŋana ang atëx and gë odëmbët otiwax fo. ¹⁸ Ata amëd aŋo kën yana en korënd eŋun pëni andamat gë okëreceŋ ocandaw ok ang yängëk, ang šakëk, ang siwëk do ang songinak aŋana andexëm ak. ¹⁹ Mondako kën nang aŋana and Kërisët, and xucak dëk orenik orewën aŋ xali Kaxanu eŋun nëmën gë dëk ola orexëm ol.

²⁰ Awa Kaxanu, mëŋ ar xorëk exo di dëk gë etël këm an, ayël këbo yël nëmëc gër ga këneŋo xaraye, do nëmëc gër ga këne yare. ²¹ Cëkwënëŋone gër Amara and Yesu Kërisët ang kë bëtëraw dëk bandëwëra band bela baŋ xali din ir din. Amen!

4

End eman emat eŋ

¹ Wëno andepëra and Axwën Yesu aŋ axara xara këmunn, kemënayin en diyand ang ŷapëk eni diyand bër sana këbi Kaxanu ak. ² Banayindën gër ðek bandixa bandewën, en nënga do en buŋand. Buŋarindën andewën rewën aŋ do balërendëleŋun. ³ Gayikako Angoc and Kaxanu aŋ bar këŋun xali hi kën eman emat, kemënayin en kwëtaya angwëlëra aŋ.

⁴ Enimin, eman emat fo ex,
Angoc amat fo ex,
Bëte wën Kaxanu sana këŋun,
En yarënd erebat fo.

⁵ Axwën abat fo ex,
Ekwëta ebat fo ex
Do xobuyi obat fo ex.

⁶ Kaxanu ibat fo ex
Do mëŋ fo hik Sëm ir bela ðek,
Mëŋ xorëk beŷ ðek,
Mëŋ kë riyenind gër ola or bela ðek,
hi ko gër bela ðek.

⁷ Barikan biyi ðek ang hi këne ak, ala kala anjëla pit yël këŋo na Kaxanu do Kërisët ex ar kë ŷetëndërend an. ⁸ Mëŋ yëgwaxën këni gër Akayëta and Kaxanu:

«Aye ye ko yaŋ gër ed songinak,
Awëlali wëlali këbi bërangoŷëra gë mëŋ,
Banjëla yëlëra këbi bela bën».

⁹ Do inewã wacayak aye ye ko yaŋ? Ax gi ex na nde mëne ašëla šëla ko gër ngwën ind bësësëk, gëð gër ebar? ¹⁰ Ar šëla bax gër bësësëk an fo yek bëte yaŋ gër orën, exo munaxën bebët ir ex yo. ¹¹ Mëŋ yël këbi bër gër Amara bën banjëla band eni gi: bëjo oparëxanda, bëjo bëlawënel, bëjo bëfemëra, bëjo bëxadac bër bamara, bëjo bëte bësëyali bër eyeyan edexëm. ¹² Mondako ri ko enëbi tëyalixënënd andiyen and Kaxanu aŋ bërëwãk bën eni gixën eman end Kërisët emat, ¹³ xali ene cotaxëne biyi ðek ekwëta edebat do enëŋo nange andamat Asëñiŵ ar Kaxanu an. Mondako ri ko bëte ene ŋatënxëne ola or faŷayak or Kërisët ol. ¹⁴ Angëmëne mondako ex, ane bayiye na ang obaš or kënebi yifand bësëyali bësitik fo. Bëte ane bayiye ang batëxësëx band kë lëfërirand ekoc fo, ala abo mëkëñaxën na, ala abo nambeli na. ¹⁵ Barikan ga këne reyande gë aŋana fo ðal in këne nëngwëtaye xali ene tëkëne ola or Kërisët ol, mëŋ ar ex emun end Amara an. ¹⁶ Ang kë šosarënd aye owal gër eman ak exo dafaxën ala an, biyi ðek mondako bar këne do në edaf ex gër aŋana eman emat end hi këne eŋ.

End aniyan angašax and okëreceŋ eŋ

¹⁷ Awa baxëtinn er këmunn felënd in, er këme reyand gër oŵac or Axwën in: këren diyand na ang këni liyand bër aŋo kwëta ex na Kërisët bën gë ofënrëx or banjëlan bandebën ol. ¹⁸ Onden ondebën oŋ ŷiŵëk ga këno wëšenënd Kaxanu do aniyan and ko yëlënd Angoc andexëm aŋ ani cot ex na, gayik ano nang ex na Kaxanu. ¹⁹ Ga këni liyand gë ašëfën këm yëlayaxën këni gër eñac, do këbi balënd wayët bemuyaraxik fo.

²⁰ Barikan wën bër sëyak end Kërisët bën, ax gi ex na mondako ŷapëk en diyand. ²¹ Angëmëne enimin awël dëŋ wël kën end Yesu eŋ do angëmëne ašëyali sëyali kënun ðal irexëm in, ²² afo en cudëta ang acud akarëk fo ola oxarëk orewën ol, mëne ngëŋ en teb oñandi oñëŋëx ok, betëmbak bënd wër baŋun beŋ gayik ayifa këŋun

yifand, enjun mēlaxēn gēr ecēs. ²³ Tebēnino Angoc and Kaxanu aṅ exo nēngwēt oŵēkw orewēn oṅ do gē onden ondwēn oṅ. ²⁴ Cudayin ang acud angašax fo ola or nēngwētēn kēṅun Kaxanu ol, en gixēn bēr dāl, do en dīyand aniyān and gē or šenene, gē oŵēnēk.

²⁵ Mēṅ ex, tebin enēgwēš enj! Ala kala yeyanindēlexo dāl in gēr ašandaŵ gayik ang owal od eman emat fo hi kēne. ²⁶ Angēmēne axoŷ xoŷ kēn, kēren mendēra na. Kēren pena na oxoŷ ol xali ex nēka, eñan enj kērex cēla na gēr oxoŷ orewēn. ²⁷ Kēreno teb na šabucara in enjun dīla. ²⁸ Ar bax rekand an, tebēlexo orek ol. Kemēnayindēlexo exo cot er sēw ko mēṅ dēṅ in, enjo dēcaxēnēnd ar šēndēk an. ²⁹ Eyeyan eñēṅēnax kērex canēnd na gēr osēŷ orewēn. Eyeyan ejekax fo, ed kē bāšēnd ekwēta, ed kēbi rinēnd oyekax bēr kē wēlēnd bēn ŷapēk ex canēnd gēr osēŷ orewēn. ³⁰ Kēren dind na er ko šaminaxēn Angoc Amēnēk and Kaxanu in. Paḅ gē mēṅ yata kēṅun Kaxanu xali yatir ko ḥata apexa andewēn aṅ. ³¹ Epena ed oxoŷ el, batakēra baṅ, oxeyēr oṅ, odenar ok, gē owēr ol, do gē oxeyēr or ex yo, dēxētalex gēr Amara andewēn. ³² Masindērindēn onēnga ol, bēngwin mbaṅ, do bālērindēleṅun mbaṅ. Tebandērindēn ang kēṅun sebanēnd Kaxanu ak paḅ gē ebar ed bar kēne gē Kērisēt.

5

End aniyān and gē angoben enj

¹ Awa tēfētēlindēno ngēṅ Kaxanu gayikako obaš or pēlot gēr yomb irexēm hi kēn.

² Bālērindēleṅun gēr aniyān andewēn ang kēṅo bālēnd Kērisēt endēbi ak xali yēlaya ko mēṅ dēṅ nē endēbi šadaxa ir nēngan kēṅo Kaxanu.

³ Asēk alakirand fo in, gē obuyaraxik or ex yo, gē aṅana and kodi aṅ, kērex gi na gēr Amara andewēn. Ax ṅap ex na eni dind mondako bēr ex bēwēnēk bēn.

⁴ Cēkwayindēno Kaxanu do en teb eyeyandēra ed beñēṅēnax el, gē ed ofēcak kēm el, gē ekwēnd ed bēcēfēnaxik el. ⁵ Nangin aye mēne bēr lēxwayak gēr asēk alakirand fo, gēr obuyaraxik, do gēr aṅana and kodi and ex edaš bēn, ani cot na owun or Kērisēt do gē Kaxanu ol.

⁶ Ala kēreṅun yifa na gē eyeyan ed gē ofēcak kēm el, gayikwa nē enjo kēbi xitixēn Kaxanu bēr kēṅo wēšēnēnd bēn. ⁷ Awa wēn kēren bārēnd na gē bela bērako rako bēn.

⁸ Damana en maxēn end Axwēn enj, ola orewēn ol ecamēdan fo hi bax. Barikan gērēgako, gēr angoben and Axwēn hi kēn. Diyayindēn ang obaš or angoben fo.

⁹ Bela bēr kē liyand gēr angoben bēn anēnga kēni nēngand, šenene hi kēni, do bēr dāl hi kēni gēr dek bebēr kēni rind. ¹⁰ Calayindēn en nang er ḥan ko Axwēn in ¹¹ do kērenēbi bārēnd na bēr watak bēnd gē ofēcak kēm bēn, bēnd gēr ecamēdan beṅ, ado pēlētindēnēbi.

¹² Enimin, er kēni rind gēr ecamēdan in, ašēfēn šēfēnēk edeya el. ¹³ Barikan angoben aṅ dek kē fēlētēnd beṅo and kē ḥoba aṅ. ¹⁴ Do dek er ḥobak in axana kē xanand angoben aṅ. Mēṅ rexēn ko:

«Nēngētal wēj ar ki rašēnd an,
Kanil mērēxand ir bēšēsēk,
Ata ki ḥoba Kērisēt.»

¹⁵ Awa kamanindēn aye ang kēn liyand ak: diyayindēn ang bērenik fo, kēren gi na bēr ang gē onden kēm fo. ¹⁶ Nand kēn šot amēd and en di enjekax na, diyin enjekax enjo. Kēren teb na ex kuca axuca fo amēd aṅo gayik bela bēr gē okey oko bēn, beñēṅēnax fo wata kēni. ¹⁷ Awa calayindēn enjun pēni er ŷandi kēṅo Axwēn en dind in, kēren gi na bēfēnirēx.

¹⁸ Nēmīndēn gē Angoc Amēnēk aṅ, kēreṅun ṅawēnd na ngoy, gayik ngoy in beñēṅēnax fo kē lēnanēnd. ¹⁹ Kemēndērindēn gēr ekwēta, ṅēwērayindēn ojēkan od kēṅun yēlēnd Angoc and Kaxanu ok, ojēkan od cale ok. Nēwērayindēn, yasindēno

Axwën an gë oŵëkw orewën oŋ ðek. ²⁰ Cëkwayindëno Faba Kaxanu nand ex yo, në end ex yo, gër oŵac or Axwën arebi Yesu Kërisët.

End bësoxari do gë bësošan eŋ

²¹ Buŋarindën andewën rewën aŋ do pëbindëno mondako Kërisët. ²² Awa wën bësoxari bën baxëtindën end bëcën bëndebën eŋ, ang kën baxëtënd end Axwën ak. ²³ Gayikwa icën in ex emun end alindaŵ eŋ ang hi ko Kërisët emun end Amara and fexën ko ak. ²⁴ Ata ang këni baxëtënd end Kërisët ak bër gër Amara andexëm bën, bësoxari bën ðek mondako ŷapëk eni baxëtënd end bëcën bëndebën eŋ.

²⁵ Wëj icën in, ŋanëlo alindax ang ñan ko Kërisët Amara andexëm ak xali yëlaya ko mëŋ dëŋ gër ecës. ²⁶ Exo mënëanaxën Amara aŋ gë men oŋ do gë eyeyan ed Kaxanu el rixën ko mondako. ²⁷ Er ŷandi këŋo eni gi bër gër Amara bën: gë enjaran, bëyekax, bër garëgar, bër ŷenene, bëwënëk, do bër gë end këyëbi nöp këm. ²⁸ Awa icën in, ang ñan ko eman endexëm ak ŷapëk eŋo ŋan alindaŵ. Ar ñan këŋo asoxari arexëm an mëŋ dëŋ ñanayak. ²⁹ Ax gi ex na nde ala an axo cusënd na eman endexëm eŋ? Barikan alëba ko lëband, afëyëpëy ko fëyëpëyënd, ang këbo rinënd Kërisët biyi bër gër Amara andexëm ak, ³⁰ gayik owal od eman endexëm hi këne. ³¹ «Mëŋ ex, Asošan an ašan ko gër sëm do gë nëm eni ðëkëraxën gë asoxari arexëm an, xali bën bëxi eni gi eman emat✧.» ³² Gër eyeyan elo, ðal isëm ŷonayak na. Wëno ga re këme mëne amatinali and anëkëra and Kërisët gë Amara andexëm ex. ³³ Gër ga hik yo, ala kala ŋanëleŋo alindaŵ ang ñanaya ko ak do asoxari an pëbindëleŋo icën indexëm in.

6

End obaš do gë bëxarëk bërebën eŋ

¹ Wën obaš ol, baxëtënindënëbi bëxarëk bërewën bën gayikako bër Axwën Yesu hi kën. Edi ed mondako el ŷenene ex. ² Akayëta and Kaxanu rek: «Pëbindëbi sorix gë norix✧». Apela aŋo ex aňanar and gë er bëya ko Kaxanu aŋ. ³ Er bëya ko mëne ar kë sëf apela aŋo an, abeta ko beta, do exo cot aniyän acakax gër ebar ro.

⁴ Wën opaba ok, kadacindënëbi ŷenene obaš orewën ol, do bakalindënëbi gër fëña ir ŷandi këŋo Axwën, kërebi ðëbëlëband na endewën eŋ.

End okadëp do gë bëxwën bërebën eŋ

⁵ Wën bër ex okadëp bën, baxëtënindënëbi bëxwën bërewën bër ex gër ebar ro bën. Yëdayindënëbi do pëbindënëbi gë emëkw epešax, ang këno fëbënd Kërisët ak. ⁶ Ax gi ex na en dind mondako gër ogës odebën fo nangëde bër kë ŷaland enëbi ŋan bela fo. Diyindën mondako ang okadëp od Kërisët od kë rind oňandi od Kaxanu ok gë oŵëkw orebën oŋ ðek. ⁷ Diyindën andiyen andebën aŋ gë oŵëkw ofešax nangëde Axwën an këno riyeninënd fo, bari ax gi ex na ang okadëp od bela. ⁸ Ala ar er yo, hi ko xadëp, axo gi ex na xadëp, nangëlexo mëne axana ko xana gër Axwën ata cey enjekax end ri ko eŋ. ⁹ Endewën cëŋ, wën bëxwën bën, mëlayayindënëbi ŷenene okadëp odewën ok, kërenëbi besarand na. Nangin mëne Axwën abat ŷot këno wën gë bën yaŋ gër orën do gër ogës odexëm epitëndër ed bela ax gi ex na.

End emer ed gë bangoc baňëŋënaŋ eŋ

¹⁰ End këme xor de me ŋataxën eŋ: calayindën en kem gë ðek panga ind Axwën in. ¹¹ Kaxanu ayël yël këŋun ðek oŷënga or emer oŋ. Awa baxayindën oŷënga or emer oŋo en kwëšaxën aye mëŋ këŋun sëkwanaxën ŷabucara and këŋo ŷandi eŋun mereli aŋ. ¹² Enimin, emer elo ax gi ex na ed gë bela, ed gë bangoc baňëŋënaŋ ex: bangoc band wunëk yaŋ gër orën baŋ, gë band këbi wëňand bela gë ecamëðan baŋ,

✧ 5:31 5.31 Aňanar 2.24 ✧ 6:2 6.2 Andocane 20.12

gë bangoc baxeŷax baŷ, do gë dek band bayik baŷ. ¹³ Awa medindën dek oŷënga or emer or yël këŷun Kaxanu oŷ, mëŷ këŷ xwëŷaxën aye yatir emer.

¹⁴ Kemëŷayin gër emer elo: kapayindën dal in ang apëxw fo, cudayindën or ŷenene ol ang acud and yawale fo. ¹⁵ Pedayindën Atëfëtan and kë yëlënd obetak aŷ, mëne ngëŷ: giyindën bëwëlëk bër en ye gër epemëra. ¹⁶ Medindën bëte ang angwak fo ekwëta ed xwëta këno Kërisët el. Mëŷ kë ŷana eŷun kakanaxënënd bepës bend gë okodux bend këŷun lejaxënënd Aŷëŷëŷax bëŷ. ¹⁷ Cëxwayindën Apexa and yël këŷun Kaxanu aŷ ang ekamote ed emer fo. Medindën bëte ang duxuma fo eyeyan edexëm ed këŷun yëlënd Angoc Amënek el. ¹⁸ Caleyindën nand ex yo gë Angoc and Kaxanu aŷ. Karayindëno er ex yo do calenindënëbi dek okëreceŷ ok, këren nambinand na. ¹⁹ Calenindëne wëno bëte exe dëca Kaxanu me cotaxënënd er këme reya in do me kapinaxënënd gër epemëra ed er ŷonëtëk Atëfëtan in. ²⁰ Ado wëno në eŷo hixën këme andepëra ga yata ke Kërisët me gi afemëra ar Atëfëtan andexëm, do me kapinand gër epemëra elo ang ŷapëk ak.

Ofelar ol

²¹ Endam eŷ cëŷ, mëne bëbër këme rind bëŷ, dek këŷun nangënëx Tiŷik, mëŷ ar ex gër Axwën imaŷe indebi ind ñan këŷëŷone aye biyi dek in do hi ko ariyenin ar Kaxanu ar mokwëta. ²² Mama dëŷ lawënëli këmo, en nangaxën er hi këbo in, do eŷun kemëŷaxën gër onden.

²³ Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëlebi obetak ol bëmaŷe bëŷ, aŷana aŷ, do gë ekwëta el. ²⁴ Dek bër ñan këŷo din ir din Yesu Kërisët Axwën arebi bëŷ, cotëlexëni oyekax ol!

Kayëta ir Bëfilip in Lilaya in

Akayëta aŋo ro Pol yëgwën babi okëreceŋ od gër Amara and Filip ok. Amara aŋo, Pol yāna bax and baxo yend dāmana ixinëm ir epëmera ed Atëfëtan and Yesu Kërisët aŋ. Ebi cëkwaxën, ebi pelëraxën, do ebi kemënoxën gër ekwëta yëgwënoxën babi kayëta ijo ro. Enimin, Pol asoro baxo sorond gayik ani gi bana në erebat. Awël wël baxo mëne bela bësëxe këbi sëyalirand bend këbi nambelirand. Fel këbi enëbi kwëyëtand bër barak enëgwëš do gë dāl bën, do gë bër kër rind bend šode-šode gër bamara bën. Er ex gër akayëta in:

Pol šëma këbi do šëkwa këbi Okëreceŋ od gër Filip ok: 1.1-11.

Ediya ed gër ebanan në end Kërisët el: 1.12-2.18.

Ekemën el do gë apela aŋ: 2.19-4.9.

Bapela bapelatar baŋ, ecëkwa el, do gë ofelar ol: 4.10-23.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol do gë Timote, okadëp od Yesu Kërisët ok, këŋun yëgwënëlinde wën dek bëwënëk bër Kërisët bër ex gër Angol and Filip bën, gë bëlëngw bën do gë ojakër od gër Amara andewën ok. ² Kaxanu, Faba irebi, do gë Yesu Kërisët Axwën, arebi an, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

End cale ind Pol eŋ

³ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu nand këmun xwita yo. ⁴ Ašälën këmun šalenënd wën dek, do nand këme šalend yo gë onënga fo këme šalend. ⁵ Mondako këmun šalenënd gayik wën ke rëcarand gër andiyen and epemëra ed Atëfëtan, elod yatir wā kën xali gërëgako. ⁶ Aye fëni ke mëne Kaxanu, mëŋ ar yānak andiyen anjekax aŋo gër ola orewën an, asëf ko sëf xali exo ŋata gë akey and ko bakaw Yesu Kërisët baŋ. ⁷ Aŋap yāpëk mun yëlanënd wën dek mondako gayik gë emëkw edam el dek ke balënd endewën eŋ. Hi këme ar fokëra këno, hi këme gër eyakan ed Atëfëtan ebi kemënoxën bela bën, wën gë wëno oyekax obat bar këbo. ⁸ Enimin, Kaxanu ex sede iram in mëne gë emëkw edam el dek ñan këmun, ang ñan këŋun Yesu Kërisët ak.

⁹ Er këmun xaranënd and këme šalerand aŋ, aŋana andewën aŋ ex bašërënd xali en nangëra do eŋun pëninde šenene beŷ bën dek. ¹⁰ Ata fo kën yāna en nangënd epitëndër ed er xëbënëk el, en gixën bër dāl, bër gë end kënebi nëp këm, xali yatir ko bakaw Kërisët. ¹¹ Or šenene or yël këŋun Yesu Kërisët ol, ašanaya kë šanaye aye gër ola orewën eno cëkwaxënënd do eno dŋuwaxënënd Kaxanu.

End eñañ ed Atëfëtan eŋ

¹² Bëmaŷe, aŷandi yāndi ke en nang mëne er hi ke ijo in, wëlixënëk kaš-kaš Atëfëtan aŋ. ¹³ Enimin, dek ocorođa od kë nëkonand eyang ed gofërëner ok do gë bela bën dek bebët ir ex yo, anang nang këni mëne në end andiyen and Kërisët fokëraxën këne. ¹⁴ Ado ga fokëra këne, xemënoxën këni bëmaŷe bëndanjëm gër ekwëta ed Axwën. Në eŋo yëxwëra këni kaš-kaš epemëra ed eyeyan ed Kaxanu el gë anjiŷ këm. ¹⁵ Bërëmar cëŋ, dāl ex gë oyakëraxi do anjëlan and ene bañëreli këni femënd end Kërisët eŋ. Barikan bësëxen bën këni femërand gë anjëlan anjekax. ¹⁶ Bëjo ex ngëŋ bër ñan ke bën, ga fëni këbi mëne Kaxanu xwët ke ro me gi sede ir Atëfëtan and Yesu. ¹⁷ Xarak bër kër reyarand end Kërisët gë oñandi od eni wëli bën, anjëlan andebën aŋ ax ye ex na. Er këni šaland me toro nëmëc gër ed fokëra këne ro.

¹⁸ Angëmêne end Kërisët eŋ gë anjêlan añêjênax këni sêfêtêrand ba gë dal dëŋ, axe bal ex na! Gër ga hik yo wëno në nêngandêraxe, do anêngandêra ke nêngandêra bête. ¹⁹ Aye nang këme mëne gër ga šenarak yo endey eŋo, wëno afex këme fex gayik wën ašalen këne šalenënd, do arêca ke rêca Angoc and Yesu Kërisët aŋ. ²⁰ Barikan er këme šenind gë enëkan in, er këme yarënd in, gë emëkw el đek xwëta këme mëne gërêgako ang din ir din ak, enjaran end Kërisët eŋ ašanaya kë šanaya gër eman endam, bayi këme abëngw nde ba law̃ këne nde. Angëmêne mondako ex, yoweỹ axe cëfënan na. ²¹ Wëno cëŋ Kërisët ex aniyan andam aŋ do ecës el ofëcak oram ex. ²² Barikan angëmêne aye yek me bayi ga këme liyand me tëfaxën andiyen andam gër bëki beŋo end këme sana eŋ, ame nang ex na. ²³ Oñand oki ke nëyalirand gër onden: bandëmar aŋandi ke yandind me cës mëŋ këme ye gër ed exo Kërisët. Ata wëno eŋo yëmbëk exe yexënan. ²⁴ Barikan në endewën na, bayileme ga këme liyand saxëk. ²⁵ Ado endey eŋo end fëni ke dëŋ ex, anang nang këme mëne abayi këme bayi abëngw mun kemënoxënënd wën đek, en cotaxën nëmëc ekwëta el do eŋun nêngandêraxënënd. ²⁶ Abakali këme bakali gër ndewën mëŋ këŋun yana eŋun nêngandêrand din end Yesu Kërisët eŋ sam ene watënd gašëxe.

²⁷ Barikan fo eŋo këmun sebënanënd: điyayindën ang rek Atëfëtan and Kërisët and sëyali kënun ak. Angëmêne anëngali nëngali këmun, amun nëngali ex na, wëlindëleme ga këni rend mëne axemëna xemëna kën gër angwëlëra, gë emëkw ebat kën xaxërënd ex ñañ ekwëta ed kë yëlënd Atëfëtan el. ²⁸ Bër këŋun wërelind bën, kërenëbi teb na enun dëgënen ojomb ok. Angëmêne mondako ri kën, ata kë hi nanganëme ir mëne bën bër nambërak exëni do mëne gër ndewën nanganëme ir anëka fex kën ex gër Kaxanu. ²⁹ Enimin, end Kërisët eŋ, Kaxanu wa yël këŋun oyekax xarak ax gi ex na eno kwëta fo, barikan en torond në endexëm bête. ³⁰ Eyo axaxër kën xaxërënd ang bane watënd ga këme xaxër ak, do gërêgako awël kën wël bête ga këni yeyan mëne gër okaxër oŋo bayi këme.

2

End ola or Kërisët eŋ

¹ Awa angëmêne wën axemëndër kën xemëndêrënd ga bar kën gër Kërisët, angëmêne gë ebalër edewën el arëcar kën rêcarënd, angëmêne Angoc and Kaxanu aŋ ayël këŋun yëlënd angwëlëra aŋ gër amara andewën do angëmêne gër owëkw orewën axayënan do gë etebandër exëna, ² điyayindën mondako ene bašënoxën onënga ol. Pëniyindëleŋun beỹ bën andamat do cotin ebalër ebat, onden omat, anjêlan amat gër owëkw orewën. ³ Banayindën do nëkonindënenëbi bëcandaŵ bëŋ ang bër xwuca këŋun ekëbën fo. Yoweỹ këren dind na gë ambañëra, bête yoweỹ këren dind na gë ndafënan. ⁴ Ala kala balindëleŋo end bošandaŵ eŋ, këreŋo balënd na bend gaf irexëm fo. ⁵ Ang hi kën ak, banjêlan bandewën baŋ gindëlex ang band Yesu Kërisët ak:

⁶ Ado ga hi këni ola obat gë Kaxanu,
abaxo xemëna na exo masinaya gwër fo gë Kaxanu.

⁷ Barikan mëŋ dëŋ sebayak đek er hi ko in
exo gixën xadëp,
ata ola orexëm ol hik ang or bela ak,
owati orexëm ol ang ala ar toc fo bax.

⁸ Gë andexëm bana baxo xali w̃a ko exo cës,
ecës ed mopika gër kërëwa el.

⁹ Gayikwa mondako ri ko,
Kaxanu šudf këŋo owun ol,
do yël këŋo owac or nëmëcak đek owac or ex yo,

¹⁰ eni poxixënënd dek bela bën gër lëngw irexëm do eni duwaxënënd oŵac or Yesu hi këni bër gër orën, hi këni bër gër ebar ba bër dila gër ebar.

¹¹ Do ala kala gë eyeyan end enëng endexëm el, ko ŷana exo dend mène Yesu Kërisët ex Axwën an, do ar gë enjaran end Kaxanu an. Ata mondako këno ŷana eno duwand bëte Faba Kaxanu.

End aniyän and oxëreceŋ eŋ

¹² Wën bëmaŷe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, gayiyako din këne wëlënënd, wëlëninëne nëmëc gërëgako nand këne watërënde na, ax gi ex na nand bayik ane watërënde na fo. Awa canayayindëlex gër ola orewën mène afex fex kën gë epëb el, do gë eyëda ed Kaxanu el. ¹³ Kaxanu këŋun yëlënd oñandi ok do gë ojaŵ od en dixënënd bënd ñan ko mëŋ beŋ.

¹⁴ Diyindën er hik yo gë odendëran këm, gë ecampëre këm. ¹⁵ Ata kën hi bër gë end kënëbi nöp këm do bëwënëk, obaš or Kaxanu or šenene, en watixënënd ang oŵal fo mërëxand ir bela bësëmbak, do bëŷëŋënaŷ bër gër ngwën ro ¹⁶ ga hi kën ako bëwëlaya bër eyeyan ed kë yëlënd aniyän bën. Paŷ gë eŋo ke nëngandërad yatir ko bakaw Kërisët, gayik awati kë wati kerët mène gë andiyen and këmo rinënd Kaxanu aŋ ax gi ex na and gë ofëcak këm. ¹⁷ Ekwëta ed xwëta këno wën Kërisët el ang ešëbëceŷ ir këni xošënd në šadaxa ir këno rinënd Kaxanu fo ex. Do ado ex gido alaŵ këne laŵ, abaš fo baš dome ošat oram oŋ gër šadaxa irewën, awa mbaŋ ke nëngandërad andamat gë wën dek ak. ¹⁸ Wën bëte nëngandëraleŋun mondako fo, do nëngandëraleŋun andamat gë wëno.

End Timote eŋ

¹⁹ Yëla këme ga bar këne gër Axwën Yesu, alaŵënëli këmo laŵënëli aŷand Timote gër ndewën. Do and ko bakaw aŋ exe kemënati wëno bëte gë benjekax bendewën bënd ke sëfëtanati beŋ. ²⁰ Gayikwa gabatak ax gi ex na ar hi këmi anjëlan amat, ar këŋun rendërand endewën eŋ gë emëkw epešax. ²¹ Dek bër bayik bën bendebën fo këbi balënd, ax gi ex na bënd Yesu Kërisët beŋ. ²² Barikan mëŋ Timote, wën dëŋ aye nang kën ang wëlaya ko šenene ola orexëm ak. Ariyeni riyeni këni gë wëno ang itox ind këŋo rëcarand sëm fo, ang xadëp fo, gër epëmëra ed Atëfëtan. ²³ Awa yëla këme mène alaŵënëli këmo laŵënëli gër ndewën sam exe pëni aye endam eŋ. ²⁴ Ado aye nang këme ga xwëta këmo ako Axwën mène wëno dëŋ gogo këmun nëngali.

End Epafërodit eŋ

²⁵ Yëla këme gërëgako mène aŷap ŷapëk exo maŷili Epafërodit, abaŷe iram, ar xel këmi andiyen amat an, ariyeni ar xet këmi gër emer an, parëxanda ir laŵënëgu bano exe mëlandëraw beŷ in. ²⁶ Ga ñan këŋun mbaŋ wën dek šëmuraxën baŋo ga wëlëx kën mène ašëxwëra šëxwëra baxo. ²⁷ Ata mbaŋ šëxwëra baxo xali dam gër ecës, barikan Kaxanu axaŷënan xaŷënan këŋo endexëm eŋ. Gë wëno ak xaŷënan këŋo këdi ke šëmura kaš-kaš. ²⁸ Mëŋ felaxënëli këmo exo bakali aŷand, eŋun nëngandëraxën and këno wat aŋ, do wëno exe yema təkër emëkw el. ²⁹ Awa kacayidëno gë onënga fo, abaŷe irewën ex gër Axwën. Pëbindënebi bela bër ang mëŋ ak bën. ³⁰ Në end andiyen and Kërisët eŋ yëla ko exo cës. Ecës el fece këŋo exe dëcaraxën gër ed hi bax ene dëcara wën na.

3

End or šenene or gër ogës od Kaxanu eŋ

¹ Gërëgako bëmaŷe, nëngandërayindëleŋun ga hi kën ako bër Axwën. Gayikako apexa andewën ex, wëno cëŋ axe këñënd na mun ñëgwënëlinde beŋo fo beŋo

fo. ² Titinalindënëfi ofarjët ok, bër ax tëyalind na šenene end Kaxanu bën. Titinalindënëfi ga kēni sēyalind mēne afo enun kac en pexaxën. ³ Enimin biyi bër kēne šalende gē panga ind Angoc and Kaxanu do kēbo nēngandērand ga bar kēne gē Yesu Kērisēt hi kēne bër xac kēnēfi enim bën. Ane kwēta ex na bend bela bej.

⁴ Egel wēno, axor xor dome me kwēta bend ola oram bej. Awa angēmēne bela ex na bër kē yēland mēne bën aḡap ḡap kēbi eni kwētand bend ola orebēn bej, wēno wa ḡap doxe nēmēc. ⁵ Wēno gēr enēng end Bēyisērayel rēw kēne do xac kēne yatir sēk ke bakey banjongēbatas. Bēxarēk bēram bën bērandēwēra and Bejēšame hi kēni. Ata Ašēwif ar rēw kēno Bēšēwif dēḡ hi kēme, and raf kēme aḡ hi kēme farisen do bame sēfēnd acariya and Moyis aḡ. ⁶ End ebalēkēnali ed bend cale cēḡ, hi bame arixēra ar Amara, do end or šenene or kē yēlēnd acariya ol cēḡ, hi bame gē end kēne nēp kēm.

⁷ Barikan ga xwēta kēmo Kērisēt, bebēr bame yēland ofēcak oram ex bën ax bo ex na ga ke xēbēnanēnd. ⁸ Enimin, enang or nang kēmo Yesu Kērisēt, Axwēn aram el, xucak gē beḡ bën dēk. Nē endexēm sebaḡen kēme ekēbēnan beḡ dēk el, xali kēme watēnd ang bebuyaraxik fo mēḡ kēmi wēndēraxēn gē Kērisēt. ⁹ Ga bar kēmi gē mēḡ, hixēn kēme ar šenene. Awa or šenene olo, Kaxanu yēl ke gayik axwēta xwēta kēmo Kērisēt. Ax gi ex na or šenene or xamēn kēme gē andam gēr etēf ed acariya and Moyis. ¹⁰ Awa gērēgako, er xurik exe bal in ex monang nēmēc Kērisēt mēne ngēḡ me nang anēkēra and gē panga ind xanin kēḡo gēr ecēs in, do gē toro indexēm in. Iyo aḡandi ḡandi ke mi bar gēr ecēs, ¹¹ do angēmēne awēnd wēndēk me kani gēr ecēs.

End oxēreceḡ eḡ

¹² Ax gi ex na dē anēka šot kēme eḡo ba anēka ḡatēn kēme owēnēk ol. Barikan gēr ocal bayi kēme me dēkayaxēn gayikako wēno bēte Yesu Kērisēt lēkaya ke. ¹³ Bēmaḡe endam eḡ cēḡ, ame yēland na mēne anēka lēkaya kēme owēnēk ol. Barikan ekēbēnēnaxik emat kēme rind: me pabaxēn aye er kēme šaland me dēkaya in, ame nēkonand na gand epoy. ¹⁴ Ahēr kēme hērēnd me ḡataxēn gēr ed kē sēlēnd okašēr, me cotaxēn acosa and ke wācelind Kaxanu yaḡ gēr orēn paḡ gē Yesu Kērisēt aḡ.

¹⁵ Awa biyi bër wēn kēne bën, yēlarandēne mondako. Do angēmēne gēr eḡo anjēlan andewēn aḡ afitar fitarēk, Kaxanu aḡasin kēḡun wāsin er ex in. ¹⁶ Barikan fo, bayine ga kēne sēfēnde andamat er sēya kēne gēr Atēfētan in.

¹⁷ Bēmaḡe, tēfētelindēne wēno do nēkonindënëfi bër kē liyand ang wāsin kēmūn ak bën. ¹⁸ Gayikwa bēranjēm kē liyand ang bērangōḡēra and Kērisēt fo, mēḡ ar šēsēk gēr kērēwa an. ¹⁹ Aniyān andebēn aḡ gēr enemi kē ḡata gayik bën abi pedēnd na beḡḡēnax bend kēni rind bej, abi balēnd na ado gē tēkēr ak end Kaxanu eḡ, enjaran endebēn eḡ ex gēr bebēr doḡi šēfēnan fo, do bend gēr ngwēn ro fo kēbi balēnd. ²⁰ Biyi cēḡ, bër xwēn kēbo owun or gēr orēn hi kēne. Fēn ko xaniw Axwēn Yesu Kērisēt, afexēn arebi an, mēḡ ar kēnēḡo šēninde an. ²¹ Mēḡ kē nēngwēt beman bendēbi bend sitarak bej gē panga ind ko wunaxēn gēr beḡ dēk in ex gixēn ang eman end gē enjaran endexēm ak.

4

¹ Wēn bēmaḡe bēnd ke balēnd do xofi ke mbaḡ bēḡ, nē endewēn ke nēngandēraxēnēnd, nē endewēn fo bēte kēne fēbaxēnēnd! Mēḡ ex, kemēnayin en bayi ga sēf kēno Axwēn an!

Bapela bapelatar baḡ

² Axara xara këmëni Efodi, gë Seņetik eni wëlërend ga hi këni ako bër Axwën.
³ Eyo, wëj ar b̄ar ke andiyen an, wëj ar lëkayak aye andiyen aņo an, axara xara këmi dëcalëbi arëca, gayikwa bën mbaņ xemëna bani ang bër okaxër fo gë wëno gër andiyen and epëmëra ed Atëfëtan. Na fo hi bani bête Këlema do gë bësëxe bër xel bami andiyen aņo bën, omac odebën ok aỹëgw yëgw ko Axwën an gër Akayëta and aniyen.

⁴ Nëngandërayindëleņun din ga hi kën ako bër Axwën. Ga re këmë bête nëngandërayindëleņun. ⁵ Nangëralexëni bela bën dëk obëngw or onden ondwën ol; gogo ko bakaw Axwën an. ⁶ Er ex yo mëkayindëno Kaxanu, end yoweỹ këren dendërand na. Nangëninđëno Kaxanu oņandi odewën ok paß gë cale in, këlayindëno do cëkwayindëno. ⁷ Ata obetak or ko yëlënd Kaxanu ol, obetak or nëmëcak onangëran or ex yo kë xaxa owëkw orewën oņ en bayixën bër Yesu Kërisët.

⁸ Gërëgako, bëmaỹe balëkënalindën: dëk er ex d̄al in, dëk er yäpëk in, dëk er šenene in, dëk er wënëk in, dëk er yek gër ogës od bela in, do gë dëk er këni šëkw in. Beņo yäpëk ex këñ gër banjëlän bandewën. ⁹ Er sëya kën do šot kën gër ndam in, er wëleli këne do wateli këne in, diyindën mondako. Ata kë bayi gër ndewën obetak or ko yëlënd Kaxanu ol.

Ecëkwa el

¹⁰ Wëno mbaņ nëngandëra ke do këmë šëkwand Axwën an ga këmë watënd mëne wën abal këņun balënd gašëxe endam eņ. Enimin din këņun balënd endam eņ, amëd and ene dëcaraxën aņ fo bayik an cot bana. ¹¹ Ame yeyanënd na dë mondako gayik yey šan këmë na. Wëno enimin, asëya sëya këmë enëngandëra ed and šotëra këmë el, bête gë enëngandëra ed and ame cotëra ex na el. ¹² Awër wër ke ediya ed gë ocënd el, bête awër wër ke ediya ed gë ecotëran el. Nand ex yo do gër ed ex yo, asëya sëya këmë ediya ed baņo me med aye, baņo me bayi gë enjo; baņo me cotëra, baņo me can. ¹³ Beņo dëk këmë xorënd me buņa gë panga ind ke yëlënd Kërisët in. ¹⁴ Aye ri kën ga šoma këne ako gër ocënd.

¹⁵ Wën Bëfilip bën aye nang kën mëne and šanëgu këmë gër Ebar ed Masedëwan aņ, me ñanaxën epëmëra ed Atëfëtan el, wën fo rëcara baxe. Amara acëxe axe dëcara bana. ¹⁶ Ado and hi bame gër angol and Tesalonik aņ dëņ, alawënelili lawënelili këne bakëlëbëd baki er këmë liyaxën in. ¹⁷ Wëno er këmë šaland Kaxanu exo cënan bacota bandewën baņ, bari ax gi ex na ene yëlërand bela. ¹⁸ Dek šot këmë bebër yäp bax me cot bën, bakey band ecotëran baņ ex. Ata gwac šotëra këmë ga xana këmë ako er lawëneliw këne paß gë Epafërodit in. Ang angiri inëngax fo ex, šadaxa ir xana ko Kaxanu. ¹⁹ Awa Kaxanu arëcara këņun rëcara mbaņ paß gë Yesu Kërisët en cotëraxën dëk bebër kën liyaxën bën mëne ngëņ, napul ir gë enjaran in. ²⁰ Duwanëņone Faba irebi Kaxanu, mëņ ar gë enjaran end din ir din an. Amen!

Epelar el

²¹ Cëmayinëbi dëk bër hik bëwënëk gër Yesu Kërisët bën. Ašëma šëma kënun bëmaỹe bënd hi këmi enga emat bëņ. ²² Dek okëreceņ ok këņun šëmand, adofa od bër ekun ed Sesar bën. ²³ Oyekax or Axwën Yesu Kërisët ol, gilex gër onden ondwën!

Kayëta ir Bëkolos in Lilaya in

Akayëta aņo Pol yëgwën babi okëreceņ od gër Amara and Kolos ok. Amara aņo, Epafëras yana bax and hi baxo Pol gër epëra, në end epemëra ed Atëfëtan and Yesu Kërisët aņ. Pol, elod abi nënga bana okëreceņ oko, mëņ yëgwënaxën babi akayëta aņo ro. Asitin sitin babi mëne këreni mand na osëyali or enëgwëš or bend šonayak ol, gë or ecale ed omeleka el, do or gë ecus ed eman el. Pol xwitan këbi mëne Yesu Kërisët gabat ex ar kë nangënd enimin noyō hi ko Kaxanu an, do eyeyan edexëm el fo yāpëk ex kadacënd aniyān and oxëreceņ aņ. Yesu Kërisët fo ex ar nëmëca këbi dek bëlaŵënel bër Kaxanu an. Mëņ ex, paš gë Kërisët fo yāpëk ecale ed Kaxanu el. Er ex gër akayëta in:

End cale ind Pol eņ: 1.3-14.

End Axwën ar ngwën do gë Amara eņ: 1.15-20.

End andiyen and Pol gër Amara eņ: 1.24-2.5.

End ekwëyëta ed bësëyali bënëgwëš eņ: 2.6-23.

End aniyān angašax eņ: 3.1-4.6.

Ofelar ol: 4.7-18.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang yāndi këņo Kaxanu ak. Gë abaŷe Timote këmun yëgwënëlinđ ² wën bëmaŷe bëmënek, bër mokwëta gër ebar gër ed Kërisët hi kën gër Angol and Kolos. Faba irebi Kaxanu yëlëleņun oyekax ol do gë obetak ol!

Ed cale ind ecëkwa in

³ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu, Sëm ir Axwën arebi Yesu Kërisët and këmun šalenënd wën dek aņ do nand ke šalend yo. ⁴ Enimin, awëlati wëlati këmi mëne mokwëta xwëta këno Yesu Kërisët do bëte mbaņ ħan kënebi dek okëreceņ ok. ⁵ Mondako kën rind në end er fenin këņun Kaxanu yaņ gër orën do kën yarënd eņ. Er kën yarënd ijo, elod gër yānar wël kën paš gë Atëfëtan and ex eyeyan ed đal aņ. ⁶ Atëfëtan aņo ħatëlik gër ndewën do ang këbi nëngwëtënd bela bën gër ed ex yo gër ngwën ro xali këni yëmbërend bër ŵak bën, mondako këņun nëngwëtënd do kën yëmbërend wën bëte elod yatir wël kën do nang kën enim oyekax or Kaxanu ol. ⁷ Ax gi ex na nde Epafëras sëyalira këņun? Mëņ ga hik wa icandaŵën indebi ind ex pëlōt gër yomb irebi in, do ar ex ariyenin ar Kërisët ar mokwëta an. ⁸ Afelati felati këbo end aņana and yël këņun Angoc Amënek eņ.

⁹ Mëņ ex, biyi bëte din këmun šalenënd elod yatir wël këmi eņo. Axara këmo xarand Kaxanu en nëm gë Angoc andexëm and kë yëlënd orenik ol dek, en nangaxën oņandi odexëm ok. ¹⁰ Do mondako kën liyaxën ang këņo yāpanënd Axwën ak, sam en dind din benjekax bend këņo yāndind beņ. Iyo axara këmo xarand eņun nëngwët en dixënënd bandixa banjekax band ex yo, do eno nangaxën nëmëc Kaxanu. ¹¹ Axara këmo xarand bëte Kaxanu eņun yël panga itëm indexëm in, en cotaxën enjaran end gë ojaŵ endexëm eņ gër ekwëta ed xwëta këno do en buņaxënënd ang këņun yëka yo, gë onënga fo. ¹² Awa cëkwayindëno Faba Kaxanu, mëņ ar sana këņun en gi šëf gër bër kë šot er fenin këbi bëwënek gër angoben andexëm bën. ¹³ Mëņ racët këbo gër mbëña ind ecamëđan do ŵëla këbo gër owun or Asëñiŵ ir ex pëlōt gër yomb irexëm. ¹⁴ Ga bar këne gë Asëñiŵ šotaxën këne Apexa aņ, gë eteban ed beñëņax bendebi el.

End ola or Kërisët eŋ

¹⁵ Kërisët ex eñaŵ end Kaxanu eŋ,

eñaŵ end Kaxanu, mēŋ ar bayik anēŋo watēnde na an.

Mēŋ ex Asēñiŵ ar Kaxanu ar hik dāmana exo dixën beŷ dek an.

¹⁶ Gayikwa gē mēŋ ri ko Kaxanu dek beŷ bēn gēr orēn do gēr ebar,

bebēr wat-wat bēn do gē bebēr watērēxe bēn,

dek bangoc band wunēk baŋ,

gē baķeŷax baŋ do gē dek band bayik baŋ.

Dek beŷ bēn ri ko Kaxanu paŋ gē Asēñiŵ do exo kwēn Asēñiŵ.

¹⁷ Mēŋ hik dāmana ex gixën beŷ dek,

mēŋ kē barēnd do kē lēķayand dek beŷ bēn.

¹⁸ Mēŋ ex gaf ir eman in, mēne ngēŋ emun end Amara aŋ.

Gēr ndexēm ŷanak aniyan aŋ,

Mēŋ ex aŷanar ar xanik gēr ecēs an,

exo gixën aŷanar gēr beŷ dek. ¹⁹ Kaxanu wa ŷandi baŋo ola orexēm ol

dek ex gi gēr Asēñiŵ.

²⁰ Do paŋ gē mēŋ ŷandi kēŋo exo bakaliw angwēlëra and mēŋ gē beŷ dek aŋ,

gē angwēlëra and mēŋ gē bebēr ex gēr ebar aŋ,

do gē angwēlëra and gē bebēr ex gēr orēn aŋ paŋ gē oŷat or Asēñiŵ or ŷarēķ gēr kērëwa oŋ.

²¹ Wēn cēŋ, akarēķ aŋ anēķa hi ban bēliyer do bērangoyëra and gē Kaxanu paŋ

gē banjēlan bañēŋēnax baŋ do gē bandixa bañēŋēnax bandewēn baŋ. ²² Barikan

gērēgako angwēlëra and wēn gē Kaxanu aŋ bakawēķ paŋ ecēs ed Asēñiŵ el, en gixën

bēwēnēķ, bēyekax do bēr gē end kēnēbi nēp kēm gēr ogēs odexēm. ²³ Mondako kē

hi angēmēne abayi bayi kēn ga lēg kēn gēr ekwēta edexēm, cenarēxe do tebērēxe

eyar ed er kē yëlēnd Atēfētan el. Atēfētan aŋo wēl kēn, afem kēni femēnd gēr ed yo

gēr ebar ro. Wēno Pol, Kaxanu fana ke me gi ariyenin arexēm.

End andiyen and Pol eŋ

²⁴ Anēngandëra ke nēngandërand gērēgako ga kēme sorond nē endewēn na gēr

eman endam. Me ŋata mondako toro ind soro ko Kërisët nē end Amara andexēm

iŋ. ²⁵ Wēno ariyenin ar Amara hi kēme. Kaxanu fana ke nē endewēn na me

nangēnaxën dek eyeyan edexēm el. ²⁶ End er ŷon baŋi Kaxanu bela bēn elod akarēķ

eŋ, ang bētëraraw kēni bandēwëra ak kēme rend. Gērēgako wa wāsin kēbi bēwēnēķ

bērexēm bēn. ²⁷ Wēn bēr ax gi ex na Bēšëwif bēn ŷandi baŋo Kaxanu eŋun masin

ekēbēnaxik end ŷon baxo eŋ mēne ngēŋ: Kërisët exo dēg gēr ola orewēn, en cotaxën

enjaran end kēn yarēnd eŋ. ²⁸ End Kërisët ijo eŋ kēmi femërand eni wēlëraxën dek

bela bēn. Anangēn kēmēni nangēnēnd, do asēyali kēmēni sēyalind gē orenik oreŋi

ol dek eni ŋatēnaxën owēnēķ ol, and kēni bar gē Kërisët aŋ. ²⁹ Wēno nē eŋo kēme

xemēnaxēnēnd gēr andiyen gē panga ind ke yëlēnd Kërisët do kē riyenind gēr ola

oram iŋ.

2

¹ Aŷandi ŷandi ke, enimin en nang okaxër otēm ond kēme xaxërēnd nē endewēn

oŋ, nē end okëreceŋ od gēr Lawodise do nē end dek bēr bayik elod ax wat ex na dēxas

iram ok. ² Er kēme ŷaland en kemēna, eŋun bar aŋana aŋ, en dēķer mbaŋ, do eŋun

cēdētara aye gēr onden endewēn, en nangaxën ola or Kërisët or ŷon baxo Kaxanu ol.

³ Gēr ola or Kërisët ŷonayak dek napul ir orenik do gē onangëran in. ⁴ Eŋo kēmun

nangēnēnd mēŋ bayik ala aŋun yifa na gē eyeyan enēngax. ⁵ Ado bayik ane watēnd

na, axetēna xetēna kēmun gē onden ondām oŋ, awat kēme watēnd gē onēnga fo ang

kēn wēlërēnd ŷenene ak, do ang xem kēn gēr ekwēta ed xwēta kēno Kërisët ak.

End ola or Kërisët ol gër bela eņ

⁶ Gërëgako ga w̄a kën ako end Axwën Yesu Kërisët eņ, dıyayindën ſenene ga bar kën ako gë mëņ. ⁷ Kaxanu rëd kęņun gër ndexëm ang atëx and gë ofëmbët otiw̄ax fo do nē ebay eņun ang amëņ and aciw̄ fo. Awa kemënayin gër ekwëta ang sëyali kënun ak do cëkwayindëno mbaņ.

⁸ Titinayin, ala kërëņun tëra na gë osëyali or bapela band orenik or gë njifa do gë ofëcak këm, xarak bend rëpën këni bela fo ex, bend gër ngwën ro fo ex, ax gi ex na bend Kërisët. ⁹ Ata dëk ola or Kaxanu ol gër Kërisët ex xali gër eman endexëm. ¹⁰ Do wën ga bar kën gë mëņ ſotëraxën kën dëk beŷ bën. Mëņ wa wëña këbi dëk dëk bangoc band këbi wëñand bela baņ, do gë baķeŷax baņ do gë dëk band bayik baņ.

¹¹ Ga bar kën gë Kërisët xacaxën kënun bëte oxac or ko xacënd ol, ax gi ex na or ri këni bela. Er w̄acayak mëne anëka rëxët ko oñandi od eman od baņun lënanënd eñëņenax ok. ¹² Do xobuyi or buyi kënun ol w̄atinalik mëne wën anëka ſës kën do wëg kënun gë Kërisët. Bëte anëka xani kën gër ecës andamat gë mëņ, ga xwëta kën er ri ko Kaxanu ga xanin kęņo gër ecës gë panga indexëm iņ. ¹³ Wën anëka nemi ban nē end bamena bandewën gayik axo dëxët bana pere oñandi oñëņenax odewën ok. Barikan gërëgako axanin xanin kęņun gër ecës andamat gë Kërisët. Aseban seban këbo dëk bamena bandëbi baņ. ¹⁴ Kërisët, and ſës ko gër kërëwa, afëxwëc fëxwëc ko dëk oñëgw od babo lëxwënd paß gë bapela band Kaxanu ok, ax bo ex na ga këbo ſëndënënd. ¹⁵ Mondako ſudëtëra këbi owun ol dëk bangoc band këbi wëñand bela baņ, do gë dëk baķeŷax baņ. And ſës ko Yesu gër kërëwa aņ, poyoma fëlët këbi enëbi watëra bela dëk gër enga end bër xor këbi.

¹⁶ Mëņ ex elod yatijo, ax ñap ex na eņun nëpënd ala nē end er kën yambënd, nē end er kën ſëbënd, nē end ofëna, nē end epëb ed akey and kē fënëgund facaw̄, do gë akey and eteyëta. ¹⁷ Beņo dëk eñaŵ end Kërisët ir bax yowënd fo bax damana exo űatëgu. ¹⁸ Bër kē rend motoroli ex eman bën, mocale exëni omeleka ok, kërënebi tebënd na enun nëp. Bëjo aſëkwër këni ſëkwërënd nē end odakeli odebën, afufënara këni fufënarand nē end banjëlan bandëbën, xarak band bela fo ex, ofëcak ax gi ex na. ¹⁹ Bela bëjo ano cosa ex na Kërisët, mëņ ar ex gaf ir eman end kē rafënd ga ſosarëk owal ok, gë bangën baņ, do gë ocom an. Kido mondako hi bax araf doni rafënd gë edaf ed kē xaniwënd gër Kaxanu el.

End aniyan and gë Kërisët eņ

²⁰ Angëmëne aſës ſës kën gë Kërisët gër bapela band bër gër ngwën ro, ine cęņ kën bakaxënënd gër mbëña ind bacariya band gër ngwën ro, nangëde nē end bend gër ngwën ro kën liyaxënënd? ²¹ Inecęņ kën w̄axënënd enun pel: ax gi ex na momed, ax gi ex na motëyi, ax gi ex na monëk...? ²² Beņo dëk ado ga ſëbak doru, ayep kē yep ecan; bapela do gë osëyali or bela fo ex. ²³ Dal ex mëne beņo nangëde orenik fo ex ga kē rend mopëb ex bapela band cale baņ, mo manaya ex do mo toroli ex eman eņ. Beņo bend kęņo nënganënd eman fo ex, ofëcak ax gi ex na.

3

¹ Awa angëmëne axani xani kën gër ecës gë Kërisët, calayindën bend yaņ gër orën beņ, bend gër ed ŷëpa ko Kërisët gand liw̄ ir Kaxanu beņ. ² Balindëleņun bend er hik yaņ gër orën beņ, kërëņun balënd na bend gër ebar ro beņ. ³ Wën anëka ſës kën do aniyan andewën aņ anëka ſon ko Kaxanu gër Kërisët. ⁴ Enimin, Kërisët ex aniyan andewën aņ do and ko ſanayaw aņ, wën bëte aſanaya kën ſanaya gë mëņ gër enjaran endexëm.

End ola oxarëk paß gë oxaſax eņ

⁵ Awa dawin er wërëk gër ebar ro in: asëk alakirand fo in, obuyaraxik ol, enjan ed becëfëanaxik el, oñandi oñëñenax ok, do gë aņana and kodî and ex andamat gë ekëla ed olaş aņ. ⁶ Në end bamena baņo këbi xitixën Kaxanu bela bër këņo wëşenënd bën. ⁷ Ata wën gër bamena baņo yëlaya ban de akarëk aņ, and ban liyand mondako aņ. ⁸ Barikan gërëgako, đapin caw đek beņo: oxoỹ ol, owër ol, emer el, odena ok. Ado becëfëanaxik beņ kërex canënënd na gër etëỹ edewën. ⁹ Ax gi na monëgwëşandër. Wën anëka şudëta kën ola oxarëk ol do gë bebër wër baņun akarëk bën. ¹⁰ Anëka şudfa kën ola oxaşax ol, anëka hi kën bela bëxaşax, en cotaxën eñaw end Kaxanu eņ, mëņ ar necëtëgu këņun gër aniyan an. ¹¹ Epitëndër ax bo ex na: Aşewif ax gi ex, Agërek ax gi ex na; axacëxac gi ex na, axacërëx ax gi ex na; Abapuỹ gi ex na, Asit ax gi ex na; xadëp ax gi ex na, ar gi ex na ax gi ex na. Barikan anëka hi kën wën đek arabat: Kërisët ex đek do gër wën đek.

¹² Awa gayikako Kaxanu sana këņun en gi bëwënëk do bër ñan këbi, canayayindëlex gër ola orewën: axaỹenan in, gë oyekax ol, gë ebanan el, gë onënga ol, gë ebuņa el. ¹³ Buņarindën andewën rewën aņ do tebandëringdën. Angëmëne ala eņo menan aşandaş, tebanëleņo ang këņun sebanënd Axwën Yesu ak wën bëte. ¹⁴ Er yapëk en balëkënalind nëmëc in ex, eņun balërend. Ebalër el këņun bar en gixën enimin bëwënëk. ¹⁵ Obetak or Kërisët or waceli këņun Kaxanu en gixën eman emat ol, këñël ex gër owëkw orewën. Cëkwayindëno din Kaxanu! ¹⁶ Eyeyan ed Kërisët el, gë oxëbën orexëm ol đek, ñëmëlex gër owëkw orewën. Tëyalirindën do pelëringdën gë đek orenik ol, gë oyekax ol paş, gë Ocalemonëş ok, ojëkan od cale ok, gë od këno yasaxënënde Kaxanu ok, od këņun yëlënd Angoc Amënek ok. Yasindëno gë emëkw el đek në end oyekax or rin këņun. ¹⁷ Er kën rind yo, hik eyeyan, hik andiyen, diyindën në end owac or Axwën Yesu. Cëkwayindëno Faba Kaxanu paş gë mëņ.

End ekun eņ

¹⁸ Wën bësoxari bën, baxëtindën end bęcën bëndewën eņ, ang yapëk eni dind bër bar këni gë Axwën ak bën. ¹⁹ Wëj asoşan an, ñanëlo alindax do këreyëņo masinënd na owër.

²⁰ Wën obaş ol, baxëtindën gër beỹ đek end bëxarëk bërewën eņ gayik eņo këņo nënganënd Axwën an. ²¹ Wën opaba ok, kërenëbi cëndënënd na obaş orewën ol këdi këbi şena.

End okadëp do gë bëxwën eņ

²² Wën okadëp ok, diyindën đek er kënun felënd bër xwënëk beman bëndewën in. Baxëtindën xarak ax gi ex na nand kënun watënd fo nangëde bela nangëde kënebi riyeninënd. Baxëtindën gë emëkw epeşax, yëdayindëno Axwën an. ²³ Er kën rind yo, diyindën gë emëkw el đek. Axwën an këno rinënd, ax gi ex na bela. ²⁴ Ga nang ako mëne Axwën afupa këņun fupa gë er fenin këņun in. Diyeninino ang okadëp od ar ex enimin Axwën do Kërisët an. ²⁵ Gayikwa ar kë rind betëmbak an, acosa and betëmbak aņ ko xana: epitëndër ax gi ex na.

4

¹ Awa wën bëxwën bën, dinindënëbi gwër fo bënd şenene beņ okadëp odewën ok. Nangin mëne wën bëte gë Axwën hi kën yaņ gër orën.

End apela bapelatar baņ do gë epelar el

² Wën đek kemënayin gër cale key yo key, perënayin do cëkwayindëno Kaxanu. ³ Karanindënëbo bëte gër Kaxanu, ebo përetëanaxën ebët ed mi pemaxënënd eyeyan edexëm el, do mi deyaraxënënd end şonayak gër Kërisët end fëraxën këne eņ.

⁴ Calenindêne wëno mëñ kême ÿana me yeyanënd end êonayak eño ang ÿapëk me yeyanënd ak.

⁵ Diyayindën gë onden oñ mërëxand ir bër ax gi ex na okëreceñ. Nand kën êot amëd and en di enjekax na, diyin enjekax eño. ⁶ Eyeyan edewën el giyindëlex din ed gë oyekax, ed lamb këni gë ongal. Nangindën ang ÿapëk eno yakand ala kala ak.

⁷ Awa end Tiêik eñ cëñ, mëñ ar ex gër Axwën imaÿe ind pëlôt gër yomb an, mëñ ar mokwëta an, icandawën ind gër oxadëp in, dek këñun felërax endam eñ. ⁸ Mama dëñ lawënëli këmo en nangaxën er hi këbo in, do eñun kemënoxën gër onden. ⁹ Gë Onesim, imaÿe ind pëlôt gër yomb in, ind mokwëta in, këmëni lawënëлинд; mëñ ar ex arewën an, afelëra këñun felërax dek er xucak ro in.

¹⁰ Awa Arisëtarëk, andepëra acandawën añ, këñun êëmand. Aêëma këñun êëmand bëte Marëk, imaÿe ind Barënabas in. Endexëm eñ fel këmun mëne and ko ñatëli gër ndewën añ, mëlayayidëno aye*. ¹¹ Bëte Yesu, ar nëngwët këno Yusëtos an, aêëma këñun êëmand. Gër Bëêëwif, bën bësas bëjo fo ex, bër ke rëcarand gër andiyen and enangën ed bela owun or Kaxanu el. Bën mbañ xemën këne wëno. ¹² Epafëras arewën an, aêëma këñun êëmand, xadëp ir Yesu Kërisët hi ko. Ata mokemëna xemëna ko ecalen edewën el en gixën bëwënëk, eñun pënixënënd êenene dek er ÿandi këño Kaxanu in do en bayixën gër fëña ir sëf kën. ¹³ Wëno kë reyand osede or mëne mbañ ko sëwënd në endewën na, në end okëreceñ od gër Lawodise na, do në end od gër Hiyerapolis na. ¹⁴ Demas, gë Luk axora ar ke balënd mbañ an, aêëma kënun êëmand bëte.

¹⁵ Cëmayinëbi bëmaÿe bënd gër Lawodise bëñ. Cëmayino Niñëfa do gë bër gër Amara and hik gër iciw indexëm bën. ¹⁶ And kën fën kayëta ijo ro na gër ndewën añ, diyidën dek er kën xor in eni pënoxën bëte bër gër Amara and gër Lawodise bën. Wën bëte pëniyidën kayëta iram ir kë xaniw gër Lawodise in. ¹⁷ Pelino Arëêip exo mëlaya do exo dind aye andiyen and xwëtënan këño Axwën añ, mëñ ko ñataxën êenene.

¹⁸ Ata wëno Pol dëñ këñun êëmalind do këme ÿëgwënd gë andam dëñ. Kwitayindën mëne wëno gër epëra hi këme. Awa yëlëleñun Kaxanu oyekax ol!

Kayëta iŷanar ir Bëtesalonik in Lilaya in

Akayëta aŷo, Pol ŷëgwën babi Okëreceŷ od gër Amara and Tesalonik ok. Amara aŷo, Pol ŷana bax. Ebi tëyalixën ekemëna ed gër ekwëta xali gër ecës el ŷëgwënaxën babi. Enimin, bela bëjo awëlandëra wëlandëra babi end okëreceŷ od bax šësënd xarak Yesu Kërisët axo bakaw ex na pere ok. Ata Pol sëyali këbi mëne yatir ko bakaw Yesu Kërisët, bëshësëk bër wāk endexëm bën axanira këni xanira gër ecës eno kaca Axwën an, andamat gë bërëwāk bër kë bayi bëbëngw bën. Er ex gër akayëta in:

End ekwëta ed Bëtesalonik do gë andiyen and Pol eŷ: 1.4–3.13.

End ošën or Yesu Kërisët eŷ: 4.1–5.22.

Ofelar ol: 5.23-28.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, gë Silas, do gë Timote këŷun ŷëgwënëlin. Ašëma këmun šëmand wën bër gër Amara and Yesu Kërisët and Bëtesalonik bën. Wën bër xwën kënun Faba Kaxanu do gë Axwën Kërisët bën, cotiyin oyekax ol do gë obetak ol.

Ekwëta ed okëreceŷ od gër Tesalonik el

² Endewën cëŷ, biyi din këmo šëkwand Kaxanu do këmun xaranënd laŷ wën dek gër cale indebi. ³ Enimin, and këmo šalend Faba Kaxanu aŷ axwita këmun xwitand në end dek bebër kën rind ga xwëta këno Axwën Yesu Kërisët, në end ga ŷan këno do xemëna kën gër eyar ed akey andexëm. ⁴ Bëmaŷe, anang nang këmi mëne Kaxanu aŷan ŷan këŷun do mëŷ sana këŷun. ⁵ Atëfëtan and dal and wëlanëli këmun aŷ, aŷa ŷa kën ga rëca këŷun Angoc Amënëk aŷ gë panga indexëm in, ax gi ex na gë eyeyan el fo. Do wën awat wat kënebo biyi ang bami liyand gër ndewën ak xali nang kën mëne oyekax orewën ex. ⁶ Do wën dëŷ ašëfëтели sëfëтели kënebo biyi do gë Axwën an ga ŷa kën eyeyan ed Kaxanu el, gë onënga or këŷun yëlënd Angoc Amënëk ol ado ga ban sorond amëd aŷo. ⁷ Mondako hixën kën bër motëfëтели gër ogës od dek bërëwāk end Yesu gër ebar ed Masedëwan do gër ed Akayi. ⁸ Gayikwa eyeyan ed Axwën el na gër ndewën wëlik pere dek ebar ed Masedëwan el, ado ax gi ex na gër Masedëwan fo, barikan xali gër ed Akayi wëlik. Ekwëta ed xwëta këno Kaxanu el, gër ed ex yo nangëra këni, xali biyi ŷoweŷ ami baš na. ⁹ Bela bën dek kë reyand mëne ang ŷapëk eno dekayand aliyer ak lëkaya banëbo biyi. Areya këni reyand bëte mëne aseb seb kën olaš oŷ eno calexënënd Kaxanu do eno diyeninaxën ang okadëp fo, Kaxanu mëŷ ar kë yëlënd aniyen do hi ko dal an. ¹⁰ Wën ašëni këno šëninind Yesu, Ašëniŷ arexëm ar xanin këŷo gër ecës an. Mëŷ kë xaniw gër orën ebo dacët gër kiti ind kë yowënd.

2

End andiyen and Pol aŷ gër Tesalonik eŷ

¹ Enimin bëmaŷe, wën dëŷ aye nang kën ekwëtaya ed xwëtaya banëbo and yeli bami el, ax gi ex na gë ofëcak këm gër ndewën. ² Ang nang kën ak, asoro soro këmi gayik arixëra rixëra kënebo gër angol and Filip. Barikan, në end ga xwëta këmo Kaxanu xemënoxën bami mun nangënoxën Atëfëtan andexëm aŷ, ado ga bani ŷëpënd bërëmar na gër ndewën. ³ Do and bamun felënd en këmëna gër ekwëta ed Kaxanu aŷ, er bami rend in ax gi bana enambeli, ax gi bana obuyaraxik, bëte ax gi bana osit. ⁴ Barikan gayikako Kaxanu ri babo atëy xali wat ko mëne aŷap ŷapëk ebo kwëtënan Atëfëtan aŷ, biyi ayeyan këmi yeyanënd ang këŷo nëngan Kaxanu, mëŷ ar watënd er gër owëkw ak, ami yeyanënd na ang këbi nëngan bela ak.

⁵ Enimin, aye nang kën mëne elod amo pel ex na ala bend këŋo nëngan fo. Bëte Kaxanu ex sede iram in mëne elod amo pel ex na ala end këŋo nëngan ebo yë laxën kofi. ⁶ Biyi ami caland na enëbo cëkwënd bela: ax gi ex na wën, ax gi ex na bela bësëxe. ⁷ Gayikako oparëxanda od Kërisët hi këmi, axor xor domi mun nëŋali enëbo yëlërand. Barikan abana bana këmi mërëxand irewën. Er babo balënd endewën eŋ ang këŋo balënd asoxari obaš orexëm or këbi lëband fo. ⁸ Ex canayaxën ang këbo balënd endewën ak, aŋandi ŋandi dobo mun yël aniyan andebi aŋo dëŋ gayik mbaŋ wërër këne, ax gi ex na mun nangën Atëfëtan and Kaxanu aŋ fo. ⁹ Bëmaŋe, yëla këme axwita kën xwitand andiyen andebi aŋ, do gë toro indebi iŋ: ga bami riyenind ciš wec, ga ŋandi babo gabatak kërexo cëndën na fën gër ndewën edëba edebi el. Mondako nangëtaxën këmun Atëfëtan and Kaxanu aŋ. ¹⁰ Wën do gë Kaxanu ex otede odebi ok mëne biyi ang bami liyand ak a wën wënëk, šenene ex do gë end kënebo nëp këm ex gër ogës od wën bërëwäk. ¹¹ Bëte anang nang kën mëne biyi er wëlaya bamun ala kala ang këbi wëlayand sëm in obaš orexëm ak. ¹² Afel bamun felënd en kapinand do en kemënan. Axara bamun xarand bëte en diyand šenene, ang këŋo ŋapanënd Kaxanu ak, mëŋ ar këŋun wacelind owun orexëm do gë enjaran endexëm an.

¹³ Awa mëŋ ex, biyi laŋ këmo šëkwand Kaxanu ga wä kën eyeyan edexëm ed sëfëtan këmun el. Enimin eyeyan ed Kaxanu dëŋ ex, mëŋ këŋun nëngwëtaxënënd wën bërëwäk bën, ax gi ex na eyeyan ed ala. ¹⁴ Dal ex bëmaŋe, end hi këbi bër wäk end Yesu Kërisët gër Bamara band Kaxanu band ex gër ebar ed Yude eŋ, eŋo fo hi këŋun wën bëte. Mëŋ kën soroxënënd gër otaxan od bër hi kën ebar ebat bën, ang soro këni bën bëte gër otaxan od Bëyude ak. ¹⁵ Bën lawëra këbi bëlawënel bën, bën fo bëte law këŋo Axwën Yesu, do bën fo rixëra këbo. Er hi këni bërangoŋëra and gë bela dek do endebën eŋ Kaxanu aŋo nënganënd na. ¹⁶ Bën këbo šëbanënd mi pemëra Atëfëtan and Kaxanu aŋ gër bër ax gi ex na Bësëwif këdi këni fex, ata mondako këni bašënd bamena bandebën baŋ. Barikan aŋatën ŋatën këbi oxoŋ or Kaxanu ol.

End oŋandi od Pol eŋ

¹⁷ Endebi eŋ cëŋ bëmaŋe, beman beŋ fo ŋawëta këŋun imëd, ax gi ex na owëkw oŋ. Dek nëkan këbo ene watëre gayik mbaŋ ŋandi këbo ene kofëtare, axacëra xacëra këbo gë oxor ol. ¹⁸ Biyi bakëlëbëd bandanjëm xacëra këbo mun nëngali ado dek dek in wëno Pol, barikan Sindan wedili këbo. ¹⁹ Awa enimin, në end nobën këmi yaraxënënd mëne Kaxanu ašos këbo šos? Në end nobën këbo nëngandëraxënënd yatir ko bakaw Yesu, Axwën arebi an? Ax gi ex na nde në endewën? ²⁰ Iyo wën ex enjaran endebi eŋ, wën ex onënga orebi ol.

3

¹ Bëte ga sëkwëra këmi ošëni ol, xetan këbo mi bayi mondako dëŋ na gër Angol and Aten. ² Ata lawënëli këmo imaŋe indebi iŋ Timote, ar xel këmi andiyen and Kaxanu, epemëra ed Atëfëtan and Kërisët an. Eŋun dëcara do eŋun kemën gër ekwëta yeli ko ³ mëŋ bayik gabatak aŋo cena na në end toro ind këne soronde gërëgako iŋo. Enimin, wën dëŋ anang nang kën mëne toro iŋo, afo ebo gi. ⁴ And hi bami fën gër ndewën aŋ, afel bamun felënd gana-gana fo mëne mbaŋ këne soroye. Do ax gi ex na nde mondako dëŋ hik ang nang kën ak? ⁵ Mëŋ ex, ga bayitëraxën ke endewën eŋ lawëtaxënëli bamo Timote exo nangëgu ba ga xwëta këno Kërisët bayi kën gayik ayëda këme yëdand ba anëka yifa këŋun šabucara in do andiyen andebi aŋ dek ex gi and gë ofëcak këm.

⁶ Barikan ecede ŋatëgu ko Timote ga hiw ko gër ndewën. Benjekax fo felati këbo endewën eŋ, mëne ga xwëta këno Kërisët do ga këŋun balërend bayi kën. Xali doro,

benjekax fo kën xwitand endebi eñ. Anangënati nangënati këbo mène mbañ xofi këñun ang xofi këbo biyi bëte wën ak. ⁷ Bëmaÿe, ado ga šëmura këbo do këmi sorond, mondako dëñ xemëna këmi gër ekwëta gayik awël wël këmi ang xemëna kën wën ak. ⁸ Gërëgako, aliya këmi liyand, gayikako wën axemëna xemëna kën gër etëf ed Axwën. ⁹ Awa biyi axor këmi xor mo cëkwa Kaxanu ang ÿapëk ak end dek benjekax bend rin këñun eñ do gë onënga or yël kënebo gër lëngw irexëm ol. ¹⁰ Ciš wec këmo xarand Kaxanu ebo yël fëña ir mi yelixënëli, ene kofëtare do mun natan dek bend ÿapëk en nang beñ en kemaxën nëmëc gër ekwëta ed xwëta këno Kërisët.

¹¹ Awa Kaxanu, mëñ ar ex Faba irebi an dëñ do gë Yesu Axwën arebi an, nacanëlenëbo fëña ir këbo wëlali xali gër ndewën in. ¹² Axwën an, dëcalenun eñun balërend nëmëc andewën rewën añ do eñun balënd end bela dek ang këbo balënd biyi bëte endewën ak. ¹³ Kemënëlexo ekwëta ed ex gër owëkw orewën el, do ola orewën ol ex gi owënëk, or šenene gër lëngw ir Kaxanu, Faba irebi, xali yatir këni bakaw Yesu, Axwën arebi an do gë dek bëwënëk bërexëm bën. Amen.

4

End owënëk eñ

¹ Bëmaÿe, end këme xor me de me ntaxën eñ ex mun kara gër owëc or Axwën Yesu, en kemëna en diyand ang sëyali këmun ak, eño nënganaxënënd Kaxanu endewën eñ. Ata wën mondako dëñ kën liyand, awa kemënayin en bayi gër eño! ² Enimin, biyi anangën nangën këmun ang re ko Axwën Yesu ÿapëk en diyand ak. ³ Oñandi od Kaxanu ok ex en yëlaya gër owënëk, mëñ ex kwëÿëtayin asëk alakirand fo in. ⁴ Ang hi kën ak, ala kala nangëlexo emëlaya ed asoxari gër owënëk do gër epëbër el. ⁵ Këren tëfënd na oñandi otëmbak od eman ok, ang këni rind bela bër benëng becëxe bër bayik año nang ex na Kaxanu bën. ⁶ Awël nde, gër beño ala këreño yamba na imaÿe indexëm in, ala këreño menan na. Axwën an cëñ, anëp ko nëpënd de në end dek betëmbak bendako rako beñ ang fel këmun do xënënan këmun ak. ⁷ Gayikwa Kaxanu wëc këbo gër owënëk, ax gi ex na ene diyande gër obuyaraxik. ⁸ Awa ar kë ñëp bapela baño an, ax gi ex na end ala ñëp ko. End Kaxanu wa ñëp ko xarak mëñ këñun yëlënd Angoc Amënëk añ.

⁹ End eñun balërend gër aminëmëra eñ cëñ, ax gi ex na end kën šala enun ñëgwënëli. Osëyali or Kaxanu ol mëñ dëñ këñun wësinënd mène aÿap ÿapëk eñun balërend andewën rewën añ. ¹⁰ Mondako kënebi rinënd dek bëmaÿe beñ, ebar ed Masedëwan el dek. Awa bëmaÿe, axara xara këmun kemënayin en dind nëmëc mondako dëñ! ¹¹ Kemënayin mbañ en diyand gër aketëxeta, ala kala balëkënalindëlexo bendexëm beñ, do diyenindën gë andewën dëñ en cotëraxën ang bamun felënd ak. ¹² Angëmëne mondako kën liyand, ata kënun fëb bër ax gi ex na okëreceñ bën, do an gi na bër mondëcara fo.

End bërëwëk bëšësëk eñ

¹³ Bëmaÿe, end bërëwëk do këbi rašënd gër ecës eñ, abo ñandi ex na en bayi nangërexe këdi kën šaminara ang bëšëxen ak, ang bër gë er këni yarënd këm ak. ¹⁴ Enimin, gayikako awa wëa këne mène Yesu ašës dëñ šës baxo do axani xani ko gër ecës, awa mane mène Kaxanu axanin këbi xanin bëte bërëwëk bën, ado ebi dašënd gër ecës, eni gixën gë Yesu. ¹⁵ Awa baxëtin er këmun felënd in, eyeyan ed Axwën Yesu ex de: bërëwëk bër këbi rašënd gër ecës bën kë ñatët gër apedëraya, gë biyi bër këne bayiye bëbëngw xali yatir ko bakaw Kërisët bën, ado gë təkër ak anëbe cand ex na. ¹⁶ Gayikwa, Axwën Yesu dëñ këbo nangën mène yatijo ex akey andexëm añ. Awa awël këne wële bëte oniw or alëngw ar omeleka an do gë ofarix or kereloñ ir Kaxanu ol. Ata Axwën an exo cëlaw elod gër orën do eni kanira pere bërëwëk

end Kërisët bër këbi rašënd gër ecës bën. ¹⁷ Ata biyi bër këne bayiye bëbëngw bën, ene cëge andamat gë bën gër bañar, gër ekaca ed Axwën gër anguxar and gër ed ex ekoc. Do mondako këne bare din ir din gë Axwën an. ¹⁸ Awa kemëndëringdën andewën rewën aņ gë eyeyan elo.

5

End omakaw ond Axwën eņ

¹ Bëmaņe, end akey do gë apëxëd and ko bakaw Axwën eņ, ax gi ex na er kën šala enun ñëgwënëli. ² Enimin, wën dëņ anang nang kën mëne yatir ko bakaw Axwën Yesu, ang arek ar kë sisand gëmëd fo ko yow. ³ And këni ŷana eni dend bela: «Dodo anëka šot këne angwëlëra aņ do anëka yirëk oŵer oņ!» ata amëd aņo dëņ këbi fënga kata iņ bërëxadët, ang këņo fëngand ayambën asoxari ar orëŵ fo do xali gabatak aņo pece na.

⁴ Bari wën bëmaņe, an bo ex na dë bër ecamëdan eņun nambitaxën ang arek fo akey aņo. ⁵ Wën dëk anëka hi kën bër angoben, anëka hi kën bër goyat. Ane bo exe na dë bër xwën këbi gëmëd in, ane bo exe ex na bër ecamëdan. ⁶ Awa mëņ ex perënane, gine bër gë anjus, do kërebo dašënd na, ang këbi rašënd bësëxen ak.

⁷ Bër këbi rašënd bën, gëmëd këbi rašënd do bër këbi ŷawënd ngoy bën, gëmëd këbi ŷawënd. ⁸ Barikan biyi bër angoben bën, gine wa bër gë anjus: gil ex tan angwak andebi aņ ekwëta ed xwëta këneņone Axwën Yesu el, do gë ebalër ed këbo balërënd el. Gil ex bëte apexa and këne yarënde paß gë Yesu Kërisët aņ, ekamote edebi el. ⁹ Gayikwa Kaxanu fenan këbo apexa aņ paß gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, abo penan ex na oxoŷ. ¹⁰ Yesu Kërisët ga šës ko wa në endebi na ene dıyaxënënde andamat gë mëņ: šës këne nde, ba bayi këne bëbëngw nde. ¹¹ Awa mondako kën ŷana en kemëndëringdën andewën rewën aņ. Do bëte ala kala dëcayindëleņo ašandaŵ exo kem gër ekwëta ed Kërisët ang kën rind laņ ak.

Bapela bapelatar baņ

¹² Bëmaņe, axara xara këmun nangin epëß ed bër fana këbi Axwën Yesu enun kadacënd do enun pelërand endexëm bën. ¹³ Balindëleņun mbaņ endebën eņ do ñaninëbi aye në end andiyen and këni rind eņ. Bëte wën wëlëringdën andewën rewën aņ.

¹⁴ Bëmaņe, ga re këmi: pelërayindënëbi bër kë liyand gë anjus këm bën, yifarayindënëbi bër šaminak bën, dëcayindënëbi bër sitarak bën, buñarindën wën dëk. ¹⁵ Awa wën dëk, ala kala calayindëlexo ebi dinënd benjekax bošandaŵ, do gë bela bën dëk. Titinayin, ala këreņo mašënënd na ašandaŵ eņëņenax end renan këņo eņ.

¹⁶ Nëngandërayindëleņun din,

¹⁷ Caleyindën key yo key,

¹⁸ Cëkwayindëno Kaxanu gër end ex yo.

Eņo këņun wëkand en dind gër aniyan andewën ga bar kën ako gë Yesu Kërisët.

¹⁹ Këren dōmin na xodux or Angoc Amënëk or hik gër ndewën ol,

²⁰ Këren yepënënd na bend kë xaniwënd gër Kaxanu beņ.

²¹ Yixëtindën dëk er kënun fel yo, kwëtayayindën er yek in.

²² Kwëŷëtayindën eņëņenax end ex yo.

²³ Awa Kaxanu, mëņ ar xwënëk obetak an, pitëlexo mëņ dëņ ola orewën ol dëk en gixën bërexëm fo. Kwëtayalexo gër or šenene angoc aņ, gë enjëŵ eņ, do gë eman eņ, gë end këni nëp këm, xali yatir ko bakaw Yesu Kërisët, Axwën arebi an! ²⁴ Ar ŵac këņun an, ar mokwëta hi ko: mëņ kë ħata eņo. ²⁵ Bëmaņe, calenindënëbo biyi bëte.

²⁶ Cëmayinëbi ðek bëmaÿe bëñ do megaridën gë bën ang bër şanëk acël amat fo.
²⁷ Axara xara këmun gë oŵac or Axwën ol, pënidën kayëta ijo ro eni wëlxën ðek bëmaÿe bëñ. ²⁸ Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleñun wën ðek oyekax ol!

Kayëta ixinëm ir Bëtesalonik in Lilaya in

Akayëta aŋo ro Pol yëgwën babi bëte okëreceŋ od gër Amara and Tesalonik ok. Ebi pënixën ſenene end omakaw ond Yesu Kërisët eŋ. Okëreceŋ odëmar na gër Tesalonik, abani riyenind na gayik gogo ko bakaw Yesu Kërisët. Ebi wërëſëtaxën, Pol yëgwën këbi mëne dãmama exo bakaxënëgu Yesu Kërisët, beŋo kë xuca pere gër ngwën: eyepan ed ekwëta ed Kaxanu el; gë cale ind enëgwëſ in; gë eñëmbër ed betëmbak el; gë ecanayaw ed Arangoyëra and Kërisët el. Do gayikako beŋo ax gi bana pere, okëreceŋ ok aŋap yap bax eni bayi ga këni riyenind këdi këno sëkwëran ala aſëxe edëba edebën el.

Er ex gër akayëta in:

End ekemëna ed gër andiyen and Kaxanu eŋ: 1.1-12.

End eyepan ed Atëfëtan and Yesu Kërisët eŋ: 2.1-12.

End ekwëtaya ed Atëfëtan do gë cale eŋ: 2.13-3.5.

End bërëwäk bëxwëlaraxik eŋ: 3.6-15.

Ofelar ol: 3.16-18.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, gë Silas, do gë Timote këŋun yëgwënëlinde. Aſëma këmun ſëmand wën bër gër Amara and Bëtesalonik bën, amara and xwën këni Kaxanu Faba irebi do gë Axwën Yesu Kërisët aŋ. ² Awa Kaxanu, Faba irebi do gë Axwën Yesu Kërisët, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol.

End yatir kiti eŋ

³ Bëmaŷe, cëkwayindëlemo din Kaxanu endewën eŋ. Mondako yapëk gayikako ekwëta ed xwëta këno wën el do gë ebalër ed këŋun balërend el anëka dëŋ kë rafënd. ⁴ Biyi cëŋ gë onënga fo këmi reyarand endewën eŋ gër bamara band Kaxanu gayik wën and mokemëna xemëna këni gër ekwëta. Bëte aŋuŋa buŋa këni ado ga rixëra kënun, do soro këni mbaŋ. ⁵ Toro ind këni sorond iŋo këbo wäſinënd mëne Kaxanu ſenene ko xitind, do mëne wën bër yap këni en gi gër owun or Kaxanu hi këni. Ata në end owun olo këni soroxënënd. ⁶ Enimin Kaxanu end ſenene ko ri, awäſën këni wäſën toro iŋ bër këŋun sorënënd gërëgako bën. ⁷ Bëte ſenene fo ko ri ga racët racët këŋun gër toro ene teyëtaxëne wën gë biyi yatir këni ſanayaw elod gër orën gë panga iŋ, Axwën Yesu do gë omeleka odexëm ok. ⁸ Er këni ſanayaw gë angodux atëm enëbi nëpaxën bër aŋo nang ex Kaxanu bën, do gë bër fiëpëk eni ma end Atëfëtan and Yesu, Axwën arebi bën. ⁹ Ata kiti ind yap këni iŋ dëŋ këni fiätënëgu: laŋ këni yana ebi bëlandërand, do eno nacëta din ir din Axwën an, mëŋ ar gë panga ind gë enjaran an. ¹⁰ Eŋo këni hi yatir ko bakaw. Ata aſëkw këno yana eno cëkwënd bëwënëk bërexëm bën, dek bër wäk endexëm bën ayas këno yana eŋo yasënd. Ahixeli këni hixelid ga wä këni ako end Kërisët eŋ and wël këni osede orebi aŋ.

¹¹ Mëŋ ex, biyi din këmun ſälënënd. Axara këmo xarand Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an, eŋun dëca eni gi bela bër yap këni aniyen and waceli këŋun aŋ. Axara këmo xarand bëte eŋun dëca gë panga indexëm iŋ en koraxënënd en di oyekax or ex yo, do andiyen and gë ekwëta and ex yo. ¹² Ata bela bën në endewën këni ſëkwaxën owac or Yesu, Axwën arebi ol, do enun pëb wën bëte në endexëm. Mondako këni hi beŋo dek në end oyekax or Kaxanu do gë Axwën Yesu Kërisët.

2

End emêê epelatar eņ

¹ Axara xara këmum bëmãyē, end yatir ko bakaw Axwën Yesu Kërisët eņ do ang këne barëre ler gër ndexëm ak këmum xarand, ² këreņun yebud na aņand gër onden ondwën. Ado enun pelënd mëne akey and ko bakaw Axwën Yesu aņ anëka ñatëguk ba enun pelënd mëne Kaxanu rek, eņo këreņun tesënëd na. Bëte ado enun mëlanëli kayëta do eni dend mëne biyi yëgwënëli këņun, eņo këreņun tesënëd na. ³ Ala këreņun yifad na gë təkërak. Gayikwa afo ex gi pere beki beņo: eņanar eņ, bela bën eno mëšendëra xali Kaxanu; ekinëm eņ, exo canayaw Aỹëņëanax an, ar fađ këņo enemi an. ⁴ Awañëreli ar Kaxanu an exo do ayepën ko yepënënd dek er këni xëland bela in. Mëņ ex ar kë yëxw exo ñëpa gër lëngwe gër Aciw and Kaxanu do exo dend Kaxanu hi ko an. ⁵ Kwitayin mëne afël bamun felënd eņo and yeli bame gër ndewën aņ. ⁶ Wën aye nang kën er wedi këņo gërëgako in, barikan așanaya ko șanaya and kë ñat akey andexëm aņ. ⁷ Awa anëka yanak kë șanayand eņëņëanax end șonaya bax eņ. Barikan afo exo dëxëta pere ar këņo wedind gërëgako an, ex canayaxën kerët. ⁸ Amëd aņo fo ko șanayaw Aỹëņëanax an, do Axwën Yesu eņo daw gë onjën ond kë șanënd gër etëy edexëm oņ, yatir ko bakaw. ⁹ Er ko șanayaw Aỹëņëanax ajo gë panga ind Sindan in dek, exo dind becarax, bananganëme, do gë bërëcaxik bend ex yo ebi yifaxënënd bela bën. ¹⁰ Gë dek banjifa band osëmbak baņ këbi yana ebi nanëtënd bër nambërak bën gayik ani kwëtaya ex na gër owëkw aņana and dal and fexën dofi aņ. ¹¹ Mëņ ex, Kaxanu këbi lawëneliw panga ind kë nambelind in eni kwëtaxënënd enëgwëê eņ. ¹² Ata në eņo këbi nëpaxën Kaxanu dek bër ñëpëk eni kwëta dal bën, do bër këbi nënganënd edi ed betëmbak bën.

End apexa eņ

¹³ Biyi cëņ, end wën bëmãyē bënd ñan këņun Axwën beņo, aņap yapëk mo cëkwand din Kaxanu. Gayikwa Kaxanu sana këņun en gi bëyanar gër apexa, gër owënëk or ko yëlënd Angoc Amënëk ol, do gër ekwëta ed dal. ¹⁴ En gixën mondako wac këņun gë Atëfëtan and nangën këmum aņ, en cotaxën bëte enjaran end Yesu Kërisët, Axwën arebi eņ. ¹⁵ Awa bëmãyē, dëkayayin aye do tëfindën laņ bend sëyali këmum hik gë etëy el, hik gë kayita ir yëgwënëli këmum in.

¹⁶ Yesu Kërisët, Axwën Arebi an dëņ, do gë Kaxanu Faba irebi, mëņ ar ñan këbo an, mëņ ar yël këbo në end oyekax orexëm ene cot ex eyar ejekax do gë ekapina ed din ir din an, yëlëlenun, ¹⁷ ojaw ok en kemaxën gër owëkw gër edi ed enjekax end ex yo do en yeyanaxënënd enjekax end ex yo!

3

End cale eņ

¹ Bëmãyē, end këme xor me de me ñataxën eņ ex, calenindënëbo biyi ex wëlixën nëmëc eyeyan ed Axwën ed këmi femërand el, do eni cëkwaxënënd bela bën ang gër ndewën ak. ² Karayindëno bëte Kaxanu ebo dacët gër otaxan od bela bëxeřax do bëyëņëanax, gayikwa ax gi ex na dek fo șot këni ekwëta el.

³ Axwën an cëņ mokwëta hi ko. Axemën këņun xemën do axaxa këņun xaxa eņun beșaxën Aỹëņëanax an. ⁴ Ga bar këmi gë Axwën an fënixën këbo mëne wën në edi en, do ari kën ri bëte er këmum felënd in. ⁵ Axwën an wërëšetëlexo owëkw orewën oņ gand aņana and Kaxanu do gër ebuņa ed ko yëlënd.

End andiyen eņ

⁶ Ga re këmi bëmãyē, gër owac or Axwën Yesu Kërisët, nacëtayino imaỹe indewën ikwëlaraxik in xarak ax gi ex na ang sëyali këmum biyi ak. ⁷ Wën dëņ anang nang

kën ang ÿapëk enëbo tēfētelind ak gayik ami kwēnda bana oxwēlar and hi bami gēr ndewēn aṅ. ⁸ Ciš wec bami riyenind kēdi ko soro ala edēba edebi el xarak ami tēw̄ ex na gē andebi dēṅ mi yambēraxēn. ⁹ Biyi dēṅ ÿandi babo mi dīyand mondako enëbo tēfētelixēnēnd xarak enimin aṅap ÿapëk enëbo dēband. ¹⁰ Enimin, and hi bami gēr ndewēn aṅ, afel bamun felēnd: «Angēmēne ala eṅo key andiyen aṅ, awa kērexo yambērand na.»

¹¹ Xarak anangati nangati kēmi mēne na gēr ndewēn bērēmar bēxwēlaraxik exēni, ÿoweṽ ani dind na ang ax gi ex na edīlaya ed gēr bēnd abi paḅ ex na el. ¹² Ata bējo kēmēni rend dē, gēr oṽac or Axwēn Yesu Kērisēt, xara kēmēni: diyenindēlexēni ang ÿapëk ak eni cotaxēn eyamb ed sēw̄ kēni gē andebēn dēṅ el.

¹³ Wēn cēṅ bēmaṽe, kēren tēkwēra na edi ed ang ÿapëk el. ¹⁴ Do angēmēne ala exēna ar hēpëk er ÿēgw̄ kēmi gēr kayēta ijo ro an, tisino aye, do kēreno barad̄ na eṅo cēfēnanaxēn. ¹⁵ Pelērayino ang imaṽe indewēn fo, bari kēreno nacēta na ang arangoṽera andewēn fo.

Ofelar ol

¹⁶ Axwēn an, mēṅ ar gē obetak an, yēlēṅun mēṅ dēṅ obetak ol, nand ex yo, do ang ex yo! Awa Axwēn an gilexo gē wēn dēk. ¹⁷ Ofelar ol cēṅ, wēno Pol ÿēgwēlik gē ataxan andam aṅ dēṅ. Mondako kēme fiatand dēk okayēta band kēme ÿēgwēnd baṅ.

¹⁸ Yesu Kērisēt, Axwēn arebi an, yēlēṅun wēn dēk oyekax ol!

Kayëta iÿanar ir Timote Lilaya in

Akayëta aÿo ro, Pol ÿëgwën baÿo Timote, ar enga emat gë gër andiyen and Kaxanu an. Gër akayëta aÿo osëyali or Pol ol ex: end bësëyali bënëgwëê eÿ; gë end ang ÿapëk ecale ak; do gë end ang ÿapëk exo dÿiyand alëngw ar Amara ak.

Er ex gër akayëta in:

End aniyen and gër Amara eÿ: 1.1–3.13.

End ekwëta ed ðal eÿ do gë end osëyali or enëgwëê eÿ: 3.14–4.5.

End ðapela ðand bëlëngw bër ðamara eÿ: 4.6–6.21.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol kë ÿëgwëlinde kayëta iÿo ro. Parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang re këni Kaxanu, mëÿ ar fexën këbo an, do gë Kërisët, ar këneÿo yarënde an. ² Wëÿ Timote këni ÿëgwënelind, wëÿ ar hik enim asëniwën ga ðar ke ako ekwëta edebat. Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët Axwën arebi an, yëlëleni oyekax ol, axaÿënan in do gë obetak ol!

End bësëyali bënëgwëê eÿ

³ Në ekwitan emi end fel bami damana me yexën gër ebar ed Masedëwan eÿ mëne ey ðayi na gër Angol and Efes do eyëbi dexërand bërëmar eni teÿ osëyali or bënëgwëê ol. ⁴ Pelindëbi eni teÿ ebalëkënali ed bendacan el, do gë end omac or gër bandëwëra ðand këni reyarand gë eÿata këm eÿ. Beÿo ecampëre fo kë wëlawënd. Beÿo ala aÿo dëcand na exo kemëna emelëya ed êenene ed bend Kaxanu, ar gë ekwëta. ⁵ Er këme êaland gë apela aÿo in ex, ebalër ed gë owëkw owënëk el, gë onden onjekax, do gë ekwëta ed ðal. ⁶ Bërëmar ga langangan këni beÿo, nambëraxën këni gër oyeyandëran or gë ofëcak këm. ⁷ Arafëna këni rafënande mëne bësëyali bër acariya and Moyis hi këni xarak abi pëni ex na er këni sëyalind in, bëte abi pëni ex na er këni balëkënalind edeyara in.

⁸ Aye nang këne mëne acariya aÿ er êenene ex angëmëne ey tëfënd ang kë rend ak. ⁹ Nangëne mëne er kë rend acariya in bësëxwëpëtaxik bën, gë bëwëêik bën, gë bësëmbak bën, gë bëwendëran bën, gë bëyepën bër bend Kaxanu bën, gë bëlaw bër bëxarëk bërebën bën, do gë bëlaw bër bëla bën këbi rend. Abi dend na bër êenene bën. ¹⁰ Bëte afab fab këbi bër yëlayand gër eÿnac bën, gë bër kë rind asošan gë asošan, er këni rind asošan gë asoxari in, gë bëfan bër okadëp bën, gë bënëgwëê bën, gë bër kë yaşarënd gër enëgwëê bën, do gë ðek bër ðëpëk osëyali or ðal bën. ¹¹ Eÿo kë rend Atëfëtan and xwëtënan ke aÿ, and enjaran end Kaxanu, mëÿ ar gë onënga aÿ.

End oyekax or Kaxanu eÿ

¹² Wëno gë emëkw edam el ðek këmo êëkwand Yesu Kërisët, Axwën arebi an, mëÿ ar yël ke ojaÿ od me dixënënd andiyen andexëm an. Gayik axwëta xwëta ke sebënanaxën ke andiyen aÿo. ¹³ Damana exe tanaxën Axwën an gër andiyen andexëm aÿo, wëno aşir bamo şirënd, arixëra bamo rixërand, abamo baxëtën na. Barikan mëÿ lëkaya baxe gë axaÿënan isëm ado ðayik amo kwëta bana, abame nang na mëne në emenan emo, në end onëpëgënan od lëb bax gër emëkw edam ok. ¹⁴ Ata Axwën arebi an, mondako xureli këÿo gër ndam oyekax ol, gë ekwëta el, do gë aÿana and gër Yesu Kërisët aÿ. ¹⁵ Eyeyan elo ed mokwëta ex do ed ÿapëk momëxwëta: Yesu Kërisët ayow yow baxo gër ngwën ebi pexën bëwendëran bën do wëno ex ar xurik

me mendëra an. ¹⁶ Barikan Kaxanu gë axaÿënan wëlaya ke ex canayaxën gër wëno awendëran asëm ajo dek ebuja ed Yesu Kërisët el, ang amatinali and bër këno xwëta eni cotaxën aniyän and din aŋ.

¹⁷ Ar wunëk nand ex yo an,

ar ax cësënd na an,

ar anëno watënde na an,

ar ex gabat Kaxanu an,

xwënëk owëlik ol do gë enjaran eŋ din ir din! Amen!

¹⁸ Asëniwën Timote, apela and këmi sebënanënd aŋ andamat ex gë bend reya këni anëka bëlawënel endey eŋ. Awa wëj kwitayind eyeyan elo ey kemënoxën ang ar okaxër fo. ¹⁹ Mëlayal ekwëta ed xwëta këyo Kaxanu el, bëte bayilexi onden onjekax. Onden onjekax oŋo bërëmar abi bo ex na, do në eŋo lapaxën këni ekwëta ed Kërisët el. ²⁰ Gër enga eŋo hi këni Imene do gë Alekësandër. Mëŋ lëxwaxën këmeni gër Sindan eni tëyaxën mëne ax gi ex na mocir Kaxanu.

2

End cale eŋ

¹ Awa ga re këme d'amana beŋo dek, kemënayindën cale in, karayindëno Kaxanu, caleyindëno, këlayindëno do cëkwayindëno në end bëla dek. ² Calenindënëbi bemun beŋ do gë dek bër ex bëlëngw bën, ene diyaxënënde aniyän and gë aketëxeta, and gë emer këm, ene balëkënalixënënde end Kaxanu eŋ, do ene diyaxënënde ang ÿapëk ak. ³ Eŋo aye yek do aŋan ŋan ko Kaxanu, Afexën arebi an, ⁴ mëŋ ar ÿandi këno eni pex dek bëla an do eni ŋatën enang ed end dal el.

⁵ Enimin, Kaxanu ibat fo ex,

bëte aŋatelindër ar Kaxanu gë bëla abat fo ex,

mëne ngëŋ ala ar këno wacënd Yesu Kërisët an.

⁶ Ayëlaya yëlaya ko mëŋ dëŋ akanji ebi dacëtaxën dek:

osede olo wäsin këbo nand ÿapëk na

mëne Kaxanu ÿandi këno eni pex dek bëla bën.

⁷ Në eŋo yataxën ke Kërisët me gi afemëra, parëxanda do asëyali bër benëŋ becëxe eni gixën gër ekwëta do gër dal. Er këme rend ijo dal ex, ame nëgwëšënd na.

⁸ Awa er ÿandi ke gër ed ex yo, bësošan bën eni yënënd otaxan omënëk, eni calend gë emëkw epešax, gë oxoÿ këm do gë ecampëre këm.

⁹ Er ÿandi ke bëte, bësoxari bën eni cudarand šenene, këreni cudand na banjëm band xaw. Këreni ŋanënarand na gë bamël, këreni bazarand na kaŋe, gë oyeri, do gë bebër xemëk akanji. ¹⁰ Barikan gër oye orebën watindëlex bandixa banjekax ang ÿap këbi bësoxari bër fëb këno Kaxanu. ¹¹ And këni sëyalind aŋ, bësoxari bën cësinayindëlexëni do eni baxëtënd aye. ¹² Asoxari an cësinayindëlexo, amo yël ex na or gapak or exo tëyalind ol, amo yël ex na eŋo bëŋand asošan an. ¹³ Enimin Kaxanu, Adam ÿana këno ebay el, bayaxën këno Xawa. ¹⁴ Do šabucara in wa yifa këno asoxari an exo dëngw gër emëšen ed Kaxanu, aŋo yifa ex na Adam, asošan an. ¹⁵ Barikan fo afex ko fex, ga rëw rëw ko angëmëne exo bayi gër ekwëta, gër ebal ed bëla, gër eyëlaya ed gër owënëk, do gër ebana.

3

End bëlëngw eŋ

¹ Eyeyan elo ed mokwëta ex: asošan ar ÿandi këno enim exo gi alëngw gër Amara an, andiyen anjekax ÿandi këno exo dind. ² Awa aÿap ÿapëk, alëngw an exo gi ar gë end këno nëp këm, icën ind asoxari abat, ar gë anjus, ar ye këno onden, ar šenene,

ar këbi xwëtayand aye bëliyer, ar xamëk osëyali. ³ Gilexo ar bëngw këņo onden, ar këni wëlërënd gë bela, ar kë xwëyëtand aņana and kodî, kërexo gi na așeb, kërexo gi na axeŷax. ⁴ Kadacindëlexo aye ekun edexëm el, do obaș orexëm ol eni gi bër kë baxëtënd apela ang ŷapëk ak. ⁵ Enimin, angëmëne ala axo kam ex na ekađac ed ekun edexëm el mondake cëņ ko wëlaya Amara and Kaxanu aņ? ⁶ Alëngw an, kërexo gi na de ar wăk ecede end Yesu këdi këņo fufën ndafënan in do exo gi ar këņo nëp Kaxanu andamat gë șabucara in. ⁷ Aŷap ŷapëk bër ax gi ex na okëreceņ bën eni deyand osede oyekax end ola orexëm eņ, këdi kë nëxena oŷac orexëm ol, do eņo tëra șabucara in gë bamene bandexëm baņ.

End ojakër eņ

⁸ Ojakër ok bëte aŷap ŷapëk eni gi bër mopëb, bër ax gi ex na gë odëxas oki, bër abi kurelind na ngoy in, do këreni gi na bër kë șotënd kodî gë enëgwëș. ⁹ Aŷap ŷapëk eni mëlayand end ekwëta end șonët ko Kaxanu gë onden onjekax eņ. ¹⁰ Canayalex pere gër bandixa bandebën mëne bër șenene exëni eni năanaxën andiyen and ojakër aņ, angëmëne gë end kënebi nëp këm exëni. ¹¹ Bëte bësoxari bër ex ojakër bën aŷap ŷapëk eni gi bër mopëb, bër gë anjus, bër mokwëta gër beŷ dek, këreni gi na bëxapëndër. ¹² Jakër in gilexo icën ind asoxari abat, kadacindëlebi șenene obaș orexëm ol, do mëlayayindëlexo aye ekun edexëm el. ¹³ Ojakër od kë rind șenene andiyen andebën ok bër gër amara bën dek afëb kënebi fëbënd, do axor këni xorënd eni yeyan gë or gapak osëm end ekwëta ed bar këbo gër Yesu Kërisët eņ.

End ekwëta eņ

¹⁴ Timote, mondako këmi ŷëgwënëlınd kayëta ijo ado ga këme yarënd mi nëngali gogo dëņ. ¹⁵ Bari angëmëne ame yeli ex na gërëgako, anang nang këy ang ŷapëk ey diyand gër ekun ed Kaxanu ak. Ekun elo ex Amara and Kaxanu and wëlayak đal aņ, ang xëcar ir aciŷ fo. ¹⁶ Endey end Kërisët end șon baxo Kaxanu elod ga ŷanak ngwën aņ cëņ, iyo aŷap ŷapëk enang ed mëne mbaņ rafëk el:
Kërisët șanayaw bax gë eman,
Angoc Amënëk aņ wăsin këbo mëne ar șenene ex,
gër omeleka șanaya ko,
endexëm eņ sëfët këni gër benëng bend bela,
bëranjëm wăk endexëm eņ gër ngwën,
Kaxanu wëla këņo gër orën gë enjaraņ eņ.

4

End bëseŷali bër benëgwëș eņ

¹ Barikan Angoc and Kaxanu aņ rek kerët mëne gër bakey bapelatar, bërëmar ayepan këbi yepan ekwëta ed Kërisët el do eni kwënda etëf ed bend bangoc band këbi nambelind bela, do gë osëyali or bend bëyël. ² Bën ex bër kë wănd enëbi yifa bëŷëņenax bër kë labayand bën, gë bënëgwëș bën, do gë bër șor kënebi gër onden gë endun end lëxw bani xali warëk bën*. ³ Bela bëjo kë sëyalind mëne bërëwăk end Yesu do nang këni đal bën këreni nërënd na, bëte këreni yambënd na bebërëmar xarak Kaxanu rik eni yambënd do eno cëkwand. ⁴ Dek er ri ko Kaxanu in aye yek, ŷoweŷ ax gi ex na er monap angëmëne așëkwa këno șëkwand en yambaxën. ⁵ Enimin, er ex yo kë wënënd gë eyeyan ed Kaxanu el do gë cale in.

End ola or ariyenin ar Kërisët eņ

* **4:2** 4.2 Amëd aņo, mondako banëbi șorënd bëlaŷ bër bela bën do gë okađëp od babi naŷand bëxwën bërebën ok ang kënebi rind oxey nanganëme fo ak.

⁶ Angëmëne bapela baŋo këyëbi sëyalind bëmaÿe bëŋ, ata key hi ariyenin ayekax ar Yesu Kërisët. Mondako kë ſanaya gër ola orey mëne bend ekwëta bëŋ do gë osëyali or këy sëfënd din ol ang eyamb yamb fo hik gër aniyän andey. ⁷ Barikan cusëlëbi bër kë sëyalind bendacan bend kë yepënënd bend Kaxanu bën gayik bësoxari bëxarëk këbi balënd bendacan bëŋo. Kemënal ey diyand ang ÿapëk exo diyand ar këŋo balënd bend Kaxanu ak. ⁸ Edi ed bebër kë bëngwënënd eman el ofëcak dëŋ exëna. Barikan ofëcak or ar këŋo balënd bend Kaxanu ol xucak ex këbën. Gayikwa Kaxanu abeya beya këŋo ar kë rind mondako an aniyän and gërëgako aŋ do gë and kë yowënd aŋ. ⁹ Eyeyan elo ed däl ex, ed mokwëta aye ex. ¹⁰ Biyi asoro këne soronde gër andiyen, axemëna këne xemënande gër ekwëta, ang bër okaxër fo gayik ayar kënëŋo yarënde Kaxanu, mëŋ ar gë aniyän an, adofa dek dek in bërëwäk endexëm bën.

¹¹ Ata bëŋo ÿapëk eyëbi pelënd, do eyëbi tëyalind eni dind. ¹² Awa wëj cëŋ, gil ar ſenene, do bërëwäk bën korindëlexëni eni tëfëteli: eyeyan edey el, gë bandixa bandey baŋ, gë aŋana andey aŋ, gë ekwëta edey el, do gë owënëk orey ol. Gayik ſambenjar fo bayi këy, ala kërexi yaf na. ¹³ Xali yatir këme yeli, balëkënalind opën od akayëta and Kaxanu ok gër Amara. Pelindëbi eni kemëna gër etëf ed er këni wëlelind in bëte kemënal eyëbi tëyalind. ¹⁴ Anjëla and re baxo alawënel mëne Kaxanu yël ki në end oyekax orexëm aŋ, aſot ſot këy and xwëtan këni otaxan, do ſalen këni enga end bëlëngw bër gër Amara eŋ. Do wëj kërey danganan na. ¹⁵ Balindëlexi mbaŋ bëŋo, yëlayal gë emëkw el dek gër andiyen andey. Ata këni ÿana eni watënd bër gër Amara bën dek mëne ola orey ol ang këŋo ÿapanënd Kaxanu ak dëŋ hik. ¹⁶ Titinalind aniyän andey aŋ do gë osëyali orey ol. Balëkënalind bëŋo dek. Enimin, angëmëne mondako këy rind afex kën fex wëj, do gë bër ki baxëtënd bën.

5

End bapela eŋ

¹ Ar xarëna ki gër Amara an, pelëralo ang sorix fo, këreyëŋo dexëra na kwëlay-kwëlay. Do ocambenjar ok, pelërayindëbi ang bëmaÿe fo. ² Asoxari axarëk an, pelëralo ang norix fo, do bësoxari bëbeja bën, pelërayindëbi gë owënëk, ang bëmaÿe fo.

³ Dëcarayindëbi bësoxari bësebëta sebëta bën angëmëne ani gi ex na gë ar këbi rëcarand. ⁴ Angëmëne asoxari asebëta sebëta an gë obaſ exo ba gë ejiw bën exo, bën tëyalexëni emëlaya edexëm el. Maſënindëlenëbi bëxarëk bën edëba ed lëba kënebi el eni wataxënënd bër hi këni ekun ebat bën ekwëta edebën el gayik eŋo këŋo nënganënd Kaxanu. ⁵ Ar hik enim asoxari asebëta sebëta an, ar bayi gabat an, ajo ex ar këŋo yarënd Kaxanu an. Ciſ wec xemëna ko cale in do gë okar od eŋo dëca ok. ⁶ Barikan asoxari asebëta sebëta, ar xwëndak amëkëna and gë bësoſan an, anëka nemi ko ado ga bayi ko mopër. ⁷ Eŋo ÿapëk eyëbi pelënd bësoxari bësebëta sebëta bën eni diyaxënënd gë end kënebi nëp këm. ⁸ Angëmëne ala eŋo key emëlaya ed bërexëm el, adofa bër ekun edexëm bën, anëka lap ko ekwëta edexëm el, anëka ÿëŋën ko nëmëc gë ar elod axo gi ex na këreceŋ an.

⁹ Eno nëgwaxën asoxari asebëta sebëta an gër akayëta and bësoxari bësebëta sebëta, tëkëleŋo pere bëniy ofëxw ocongebat do gilexo ar ÿër baŋo asoſan abat fo. ¹⁰ Bela bën deyayindëlexëni mëne ari baxo rind benjekax bëŋo: aye babi wëlayand obaſ orexëm ol, gë emëkw epeſax babi xacand bëliyer bën, anebën babi nebënënd osapar oŋ bërëwäk bën, arëcara babi rëcarand bër ſëmura këbi bën, do benjekax bend ex yo baxo rind.

¹¹ End bësoxari bëbeja bësebëta sebëta eŋ cëŋ, aŋandi këbi ÿandid enëbi nër gaſëxe, do eno teb Kërisët. Men ex, këreyëbi nëgwënd na gër akayëta and bësoxari

bësebëta sebëta. ¹² Bësoxari bësebëta sebëta bër sebëk eyëla eñanar ed yëlaya bani el monëp exëni. ¹³ Mondako hixën këni bëxwëlaraxik, do këni sëfërand bëciwë bën gë omëkara. Bëte er xurik ex nënën in ex, ga wata këni eyeyan gë ofëcak këm el, do gë edil ed gër bend ax gi ex na bendëbën el. ¹⁴ Awa wëno er këmëni xaranënd bësoxari bëbeja bësebëta sebëta bën enëbi nërënd gašëxe, enëbi cotënd obaš, do eni mëlayand šenene ekun edebën el, këdi këni šot bërangoŷëra andëbi bën er kënebo renaraxën. ¹⁵ Bërëmar cëŋ anëka šapa këni do këno sëfënd Sindan in. ¹⁶ Angëmëne asoxari arëwëk ebi cot bësoxari bër nëng irexëm bësebëta sebëta, kemënalexo ebi dëcarand këdi këbi lenga emëlaya edebën el bër gër Amara bën do eni tëkwan edëcaran ed bësoxari bësebëta sebëta bër ax gi ex na gë ar këbi rëcarand bën.

End epëb ed bëlëngw bër Amara eŋ

¹⁷ Bëlëngw bër Amara bër kë xadacënd šenene bën, aŷap ŷapëk enëbi pëbënd do enëbi dëcarand adofa bër xemënak gër epemëra ed end Kaxanu do gër osëyali bën.

¹⁸ Ga rek wa Oñëgw Omënëk ok:

«Këren kapënd na etëŷ ed engaš end këŋun wëñënd bële eŋ.» Do
«Ar kë riyenind an ŷap këŋo acosa aŋ.»

¹⁹ Ar këŋo lëxwënd alëngw ar Amara xarak axo gi ex na gë otede oki ba otas, këreyëŋo yaka na. ²⁰ And ko wëndëra ala gër Amara aŋ, dexëralo poyoma eni yëdaraxën bëte bër bayik bën.

²¹ Axara xara këmi gë obal osëm, gër lëngw ir Kaxanu, gër ir Yesu Kërisët, do gër ir omeleka omënëk: tanal ey dind dëk bëbër këmi felënd bëjo, do ŷoweŷ kërey dind na gë epitëndër ed bela. ²² Kemënal wëj dëŋ ey gi din aŷënëk fo. Kërexixi nëkanënd na etana ed ala mokwëtan otaxan exo gixën alëngw el, gë ala këren bar na gër bëñëŋënax bendexëm. ²³ Gayikako laŋ ki yambënënd acël aŋ xali ey daki, cebind tëkër ngoy in, tebël eceb ed wayët men fo el.

²⁴ Na fo exëni bër gë bamena band wat-wat d'amana kiti ex gixën indebën in. Bëte na fo exëni bër kë šonënd bamena bandëbën do and kë nëka aŋ fo kë šanayand.

²⁵ Andamat ex gë bandixa banjekax baŋ: band ax watind na ataŋ baŋ dëŋ ax bayi na ga šonayak.

6

End okadëp eŋ

¹ Dek bër ex gër oxadëp bën, pëbindëlenëbi mbaŋ bëxwën bërebën bën ang ŷapëk ak, mëŋ bayik bër fac bën ani denara na oŷac or Kaxanu ol, ani yepën na osëyali orebi ol. ² Bërëwëk bër ex okadëp bën kërenëbi yafënd na bëxwën bërebën bën ado ga hi këni bëmaŷe bëndëbën gër ekwëta. Bëte gayikako bën bërëwëk, bër ñan këbi Kaxanu kënebi riyeninënd, këbënëlex nëmëc andiyen andëbën aŋ.

End osëyali eŋ

Eŋo ŷapëk eyëbi tëyalind do eyëbi pelënd eni di. ³ Angëmëne ala exo tëyalind becëxen, bend fitarëk gë eyeyan ed d'al ed Yesu Kërisët, Axwën arebi el, angëmëne axo tëfënd na bëbër sëyali këmun mëne aŷapan këŋo ŷapanënd Kaxanu bën, ⁴ awa ajo ar fufën këŋo ndafënan hi ko, ar nemërak hi ko. Mokaŋj këŋo xanjënd ecampëre el do gë ekeŷër ed në end bëndey bëtil el. Mondako kë ŷanand oyakëraxi ol, gë oŷer oŋ, gë odenar ok, do gë eyëlandër ed bëñëŋënax el. ⁵ Bakucara band bela bëjo baŋ ax kwëtënd na gë ekwët. Bakucara band bër gë onden otëmbak ex, band bër ax bo ex na gër d'al ex, band bër kë yëland mëne ekwëta ed xwëta këno Kaxanu el acotëraxën ex. ⁶ Eyo d'al ex mëne, ebalëkënëli ed bend Kaxanu el acotëraxën atëm

ex angëmëne anëngandëra ki nëngandërand gë er şot këy in. ⁷ Enimin ŷoweŷ ane mëlawa exe na gër ngwën ro, bête ŷoweŷ ane mëlawa na. ⁸ Awa angëmëne aşot këne şotënde eyamb yamb in, do gë banjëm baŋ, gwac ebo. ⁹ Barikan bër kë faŷënd gër owëkw orebën mëne afo eni gi bër gë napul bën kë wëcënd gër eñëŷenax. Bën këbi sëränd ang amene fo oñandi odanjëm, oñandi opëñirëx, oñandi oñëŷenax. Do oñandi oko këbi sëwënd eni nëxena do eni nambëra. ¹⁰ Enimin, aŋana and kodî aŋ ex anëmbët and gër ed kë ŷanawënd toro ind ex yo. Ata bërëmar ga ñan këni kodî in, ñawëtaxën këni ekwëta ed Kaxanu el, do sëkaxën këbi oyot odanjëm.

Bapela bapelatar baŋ

¹¹ End wëj ala ar Kaxanu eŋ cëŋ, kwëŷëtal beŋo. Calayind aniyän and şenene, and ñan ko Kaxanu, and gë ekwëta; aniyän and gë aŋana and bela, and gë ebuŋa, and gë onden omëngwëk. ¹² Kaxëring okaxër onjekax ond ar xwëta këŋo Kaxanu oŋ, kwëtayal aye aniyän and din and waceli ki aŋ. Ax gi ex na nde ga şot këy aniyän aŋo rixën bay osede oyekax ol do wël këni otede odanjëm? ¹³ Gër lëngw ir Kaxanu, mëŋ ar këbi yëlënd aniyän dek bebër gë onjën an, do gër lëngw ir Yesu Kërisët, mëŋ ar reya bax osede oyekax gër lëngw ir Poŋës Pilat an, këmi felënd eŋo: ¹⁴ kwëtayal apela aŋ do ey bayî, awënëk do ar gë end këno nöp këm xali yatir ko bakaw Yesu Kërisët, Axwën arebi an. ¹⁵ Abaka ko bakaw and këŋo ñatan Kaxanu aŋ, mëŋ ar ex gë onënga do axwën owun an, ar ex enim Emun an, ar ex Emun end bemun an, do Axwën ar bëxwën an.

¹⁶ Mëŋ gabat ex ar ax cësënd na an, mëŋ ex ar lëgëk gabat gër angoben an, angoben and ala ax təkand na aŋ, angoben and elod ala ax wat na aŋ, angoben and ala ax kor na exo nëkon aŋ. Mëŋ xwënëk enjaran eŋ do gë panga ind din ir din iŋ! Amen!

¹⁷ Pelëralëbi bër şotëk napul ir gër ngwën ro bën, këreni dafënanand na. Pelëläbi eno kwëtand Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd dëm beŷ dek, ebo nëngandëraxënënd an. Do këreni kwëtand na napul ir kë xor ex kwët ijo. ¹⁸ Pelëläbi eni dind enjekax eŋ, napul irebën in gilex añësa and bandixa banjekax. Dëcarayindëlenëbi bela bën gë emëkw epeşax, këreni kwëjënälind na. ¹⁹ Do Taŷëndëlexëni mondako napul isëm ir këni xanađ ecan ecan in, eni dëkayaxën aniyän and dal aŋ.

²⁰ E Timote, kwëtayal aye er xwëtënan ki Kaxanu in. Kwëŷëtal eyeyän ed kë yepënënd bend Kaxanu el, tebël eyeyändëra ed ax başënënd na ekwëta el. Kwëŷëtal ecampëre ed në end onangëran or fudac ol. ²¹ Bërëmar cëŋ, ga bani soşanand mëne aşot şot këni onangëran olo, sebaxën këni ekwëta ed Kaxanu el.

Awa Kaxanu yëlëleŋun oyekax orexëm ol!

Kayëta ixinëm ir Timote in Lilaya in

Akayëta aŋo ex akinëm and yëgwën baŋo Pol Timote aŋ. Epela el dëŋ baŋo feland mondako gayikwa anang nang baxo mëne ecës el d'am ex. Pol axwitan xwitan baŋo mëne bër fana këbi Kaxanu eni pemërand Atëfëtan and Yesu bën ani kor na eni dind andiyen aŋo xarak abi cëmura ex na. Mëŋ baŋo felaxënënd Timote exo kapina ang šoroda fo. Barikan ebi kwëŷëtand bër wër këbi ecampëre, gë batakëra, do gë bër kë yepënënd ekwëta bën.

Er ex gër akayëta in:

End bapela band yël baŋo Timote eŋ: 1.1–2.26.

End ekapina do gë emëlaya ed ekwëta xali gër eŋata eŋ: 3.1–4.8.

Bepelatar beŋ do gë ofelar ol: 4.9–22.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, parëxanda ir Yesu Kërisët hi këme ang yandi këŋo Kaxanu ak. Mëŋ fana ke me tëfëtërand end aniyen and beya baxo ayël këbo yël paß gë Kërisët eŋ.

² Wëj Timote këmi yëgwënënd, wëj ar ex asëniwën ar pëlot gër yomb iram an. Awa Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleni oyekax ol, gë axayënan in do gë obetak ol.

End ecëkwa do gë ekemën eŋ

³ Ašëkwa këmo šëkwand Kaxanu, mëŋ ar këmo riyenind ang bano riyeninënd bëxarëk bëram ak*. Ašale këmo šalend gë onden onjekax, do nand këme šalerand yo, hik gëmëd, hik goyat, wëj ašalen këmi šalenënd. ⁴ Mokofi xofi ke do aŋandi yandi ke mi watëdo exe nëngandëraxën, ga këme xwitand ang šar baxi ongwën and baxe felarënde ak. ⁵ Axwita këme xwitand bëte ekwëta ed d'al ed xwëta këyo Kërisët el. Ekwëta elo gër Loyis, ejix isoxari yānawëk, bëtaxënëk gër norix Enis. Do aye nang këme wëj bëte ašot šot këy ekwëta elo. ⁶ Mëŋ ex, kemënalil anjëla and yël ki Kaxanu and šalen këmi mokwëtan otaxan aŋ. Kërey d'angangan na këdi kë riwā. ⁷ Enimin angoc and yël këbo Kaxanu aŋ, and gë ojaŵ, and gë aŋana, do and gë orenik exo, axo gi ex na angoc and gë anjiŷ. ⁸ Mal ey torond në end Atëfëtan and Yesu eŋ ang këme sorond wëno ak. Deyarayind osede or Axwën arebi ol, kërexix cëfënanënd na. Bëte kërexix cëfënanënd na endam eŋ, wëno andepëra andexëm aŋ. Barikan toroye në end Atëfëtan eŋ gë panga ind Kaxanu inŋ.

⁹ Kaxanu, gë panga inŋo fexën këbo do waceli këbo owënëk ol, xarak ax gi ex na d'e ga ri këne benjekax, barikan ga fëna baxo exo di mondako në end oyekax or yël këbo paß gë Yesu Kërisët eŋ, damana exo dixën ngwën inŋ.

¹⁰ Oyekax olo šanayak gërëgako and šanayaw ko Yesu Kërisët, Afexën arebi aŋ. Mëŋ rëxëtëk panga ind ecës inŋ do nëcëtënegu këbo angoben and aniyen aŋ, aniyen and gë ecës këm aŋ, aniyen and këbo nangënënd Atëfëtan aŋ.

* **1:3** 1.3 Bëxarëk bër Pol bën Bëšëwif bër bax sëfënd aye end Kaxanu hi bani ang rek gër kayëta ir Bëflip 3.4-5 ak.

¹¹ Gë Atëfëtan aŋo hi këme afemëra, parëxanda, do asëyali. ¹² Bëte gër andiyen aŋo buŋa këme toro ind këme sorond in, bari axe cëfënan na. Gayikwa aye nang këme noŋo ex ar xwëta këmo an, do mopëni fëni ke mëne axor ko xor exo kaxa er xwëtënan ke in, xali yatir akey apelatar.

¹³ Mëlayal eyeyan emënëk ed wëleli këye elo, gilex eyeyan ed këy sëf asëf gë ekwëta ed xwëta këyo Yesu Kërisët el do gë aŋana and hik gër ndexëm aŋ.

¹⁴ Kwëtayal gër emëkw edey benjekax bend xwëtënan ki Kaxanu pab gë Angoc Amënëk and lëgëk gër ola orebi aŋ.

End Onesifor do gë ekun edexëm eŋ

¹⁵ Timote, anang nang këy mëne dek bër gër ebar ed Asi bën şapëran ke, ado Fişel do gë Erëmoşen dëŋ gër enga eŋo exëni. ¹⁶ Axwën Yesu mëlayalebi gë axaŷënan Onesifor do gë ekun edexëm el gayik mëŋ laŋ baxe felënd me kemëna. Ado ga hi këme andepëra, abaŋo şëfënan na endam eŋ. ¹⁷ Ecëñëxët and yow ko ro gër Rom aŋ, aşalara şalara ke gë oşal osëm xali wat ke. ¹⁸ Awa Axwën Yesu mëlayaleŋo gë axaŷënan ir Axwën Kaxanu in, xali yatir akey apelatar. Wëj dëŋ anang nang këy nëmëc bela dek ang rëcara ke gër Efes ak.

2

End şoroda ir Kërisët eŋ

¹ Awa wëj cëŋ asëñiŵën, kemënëlexi Yesu Kërisët gë oyekax orexëm ol. ² Do bebër wëleli këye ga këme sëfët mërëxand ir otede odanjëm bën, kwëtënanëlëbi bela bër mokwëta, bër kë xor bën bëte enëbi tëyalind bësëxe. ³ Ang şoroda iyekax ir Yesu Kërisët fo, mal ey torond ang këme sorond wëno ak. ⁴ Angëmëne ar yëlayak gër oşoroda an aŷandi ŷandi këŋo eŋo nënganënd alëngw arexëm an endexëm eŋ, axo kwëndand na bend aniyand and bër ax gi ex na oşoroda beŋ. ⁵ Ar kë xaşërënd an, ala aŋo cosënd na angëmëne axo tëf ex na şenene bacariya band okaşër baŋ. ⁶ Aŷan ar sëwëk gër oşënga orexëm an ŷapëk exo gi aŷanar ar kë yamb er ko xana in. ⁷ Pënilëxi er këme rend in: Axwën an ayël ki yël onden ond exi pënixënënd beŷ dek oŋ.

⁸ Kwitayind end Yesu Kërisët eŋ, mëŋ ar xanik gër ecës an, mëŋ ar exo andëwëra and Dafid an. Eŋo ex Atëfëtan and këme femërand aŋ. ⁹ Në end Atëfëtan aŋo këme soroxënënd xali fokëra këne nangëde ar wëndërak fo. Bari eyeyan ed Kaxanu el cëŋ, ala ax kor na exo pokëra. ¹⁰ Mëŋ ex, wëno axapina xapina këme me buŋand toro ind ex yo, eni cotaxën bela bër yata këbi Kaxanu bën apexa and gë enjaran end din ir din aŋ, and ko yëlënd Yesu Kërisët aŋ. ¹¹ Eyeyan elo ed mokwëta ex:

angëmëne gë Kërisët şës këne,
bëte gë mëŋ fo këne liyade. ¹² Angëmëne axemëna xemëna këne,
bëte gë mëŋ këne wunëde;
angëmëne enëŋo yaxëtaye,
mëŋ bëte yaxëta këbo yaxëta.

¹³ Mëŋ ar mokwëta ko bayi,
angëmëne ax bo ex na ga xwëta kënëŋone,
gayik mëŋ din ar hi ko an ko bayi.

End ariyenin ar Kaxanu eŋ

¹⁴ Awa beŋo ŷapëk eyëbi kwitanënd gër Amara, gër lëngw ir Kaxanu dëŋ, mëne eni kwëŷëtand ecampëre ed bend gë ofëcak këm el, ecampëre ed bend këbi nambelind bër obaxët el. ¹⁵ Wëj, kemënal eyëbi tëyalind şenene eyeyan ed dal el, ey canayaxënëd gër lëngw ir Kaxanu ang ar xamënëk andiyen and fana këŋo fo, ang ariyenin ar aŋo cëfënan na. ¹⁶ Kwëŷëtäl bend kë yepënënd bend Kaxanu beŋ,

tebël eyeyandëran ed ax bašënënd na ekwëta el gayik bër watak mondako bën, oyeyandëran oŋo fo këbi šapërelind gë Kaxanu. ¹⁷ Eyeyan edebën elo ang ikejën ind kë ŷañënd fo ex. Imene do gë Filet šëf gër bela bëjo hi këni. ¹⁸ Bën ga lap këni end däl eŋ, këni reyaraxënënd mäne anëka xucak ekani ed gër ecës el, do bërëmar wëlandëra këbi gër ekwëta ed xwëta këno Kaxanu. ¹⁹ Barikan Amara and rëd ko Kaxanu aŋ, abayi kë bayi, ang rek Oñëgw Omënëk ak: «Axwën an anang nang këbi bër xwën këbi bën.» Do «Ar kë ħëbëtand yo exo mac oŵac or Axwën ol, ŋawëtalexo osëmbak ol*!»

²⁰ Ar gë napul an, odëyamb od šot ko gër iciw̄ indexëm ok mar od otëx ex do mar od gë omak, ax gi ex na odëyamb od kaŋe do od kodī fo. Odëyamb od xalanj ok, laŋ ko rixëraxënënd, barikan odëyamb okëbënaxik ok, gë bakey band ofëna fo ko rixëraxënënd. ²¹ Awa angëmëne ala exo w̄unëta do exo teb betëmbak beŋ, ata ko hi ang edëyamb ed këni rixëraxënënd yatir ofëna fo, ata ko hi ar yëlayak gër Axwën, do paß gë ola orexëm ol, ko ŷana exo dind benjekax bend ex yo.

²² Awa wëj Timote, kwëyëtal betëmbak bend këni rind ocambenjar gë odënaŵ beŋ. Calayind or šenene ol, gë ekwëta el, gë aŋana aŋ, gë angwëlëra aŋ, do gë oyekax ol, andamat gë bela bër këŋo šalend Axwën Kaxanu gë emëkw emënëk bën. ²³ Koranëlëbi bër këbi ŷandind en yeyandëra bëpënrëx, bend gë ofëcak këm bën. Anang nang këy mäne beŋo gë ekeŷër fo kë ħatand. ²⁴ Xarak ariyenin ar Axwën an ax ŋap ex na eni keŷërënd gë bela. Ecëñëxët, er ŷapëk exo gi: ar bëngw këŋo onden gër bela dëk, ar xamëk osëyali, do ar kë buŋand mbaŋ. ²⁵ Gilexo ar këbi wërëšëtënd endëmane fo bër xorëk ecampëre bën, do exo yëland mäne Kaxanu arëca këbi rëca eni nëngwët ola orebën ol ebi pënixënënd däl in. ²⁶ Gilexo bëte ar këbi wërëšëtënd endëmane fo ebi bakaraxën onden oŋ, do eni gënjëtayaxën gër bamene band šabucara, mëŋ ar sëra babi eni dind oñandi odexëm an.

3

End bakey bapelatar eŋ

¹ Wëj Timote, nangël wa mäne gër bakey bapelatar, mbaŋ kë yëka. ² Gayikwa bela bën axwëj këni xwëj, do eni gi bëhan bër kodī. Afufënara këni ŷana eni pufënarand, do eni dafënarand. Ašir këno ŷana eno cirënd Kaxanu, do enëbi mëšenënd bëxarëk bërebën bën. Ašus këni ŷana eni cusënd bend Kaxanu beŋ, do ado ebi din ala enjekax ano ŷana na eno cëkwand. ³ Oŵëkw orebën oŋ mbaŋ kë farëdadi xali eni gi gë axaŷënan këm, bërena, bër gë anjus këm, bëxeŷax, bër šusëk enjekax. ⁴ Ayaxëta kënebi ŷana enëbi yaxëtand bërebën bën, do eni gi xoŷët xoŷët. Ndafënan indebën iŋ këbi šiŵën, do eni ŋan bendebën beŋ nëmëc Kaxanu. ⁵ Aliya këni ŷana eni dīyand nangëde bër xwëta këŋo Kaxanu fo, xarak gër oŵëkw orebën añëp ħëp këni panga ind ekwëta iŋ. Ata nacëtalëbi caw bela bërako rako bën. ⁶ Šëf gër bela bëjo exëni, bër kë lilënd gër bëciw̄ do kënebi yifand bësoxari bësitarak gër ekwëta bën, bësoxari bër wër këbi beñëŋënaŋ bën, bësoxari bër kë sëfënd oñandi od ex yo. ⁷ Bësoxari bëjo din këni sëyand, bari din ani korënd na eni nang däl in.

⁸ Ang bani ħëpënd Yanes gë Yambëres end Moyis ak, bër kë sëyalind benëgwëš bën mondako fo këni ħëpënd eni kwëta däl in*. Ata bëjo bër gë onden otëmbak exëni, do ekwëta edebën el dëk yepëk. ⁹ Barikan enëgwëš end bela bëjo eŋ dëk kë fëlëtar, ang ebax end Yanes do gë Yambëres ak. Ala ax bo na ga këbi baxët.

End aniyand Pol eŋ

¹⁰ Wëj cëŋ, aye sëf këy er këme sëyalind in, bëte aye wat këy ang wëlaya këme ola oram ak. Anang nang këy bebër këme fënanand me di bën. Anang nang këy bëte

ekwëta edam el, ebuja ed buja këme el, ang ke balënd end bela ak, ang xemëna këme ak. ¹¹ Anang nang këy bëte ang narëndëra këne ak, do ang soro këme gër angol and Anëcoš, gër and Ikoñom, do gër and Lisëtër ak. Bëte toro ind fe bayik ame buja ex na? Barikan Axwën an din ke racëtënd gër toro ind ex yo. ¹² Dek bër këbi ÿandind eni diya ang këjo ÿapanënd Yesu Kërisët ak bën, arixëra kënebi ÿana enëbi dixërand. ¹³ Barikan bëÿëñenax bën, gë bëyifa bën din këni ÿana eni mendërand do eni basënd eñëñenax eñ, enëbi nambelind bëšëxe ang nambëra këni bën ak.

¹⁴ Barikan wëj, bayil ga xwëtaya këy bend sëya këy do fëni ki mëne ðal dëñ ex beñ, ga nang këy ako noÿo sëyali ki. ¹⁵ Elod inëmëta ga nang këy wa Oñëgw Omënëk ok. Awa Oñëgw Omënëk oko fo kë xor exi yël orenik ol, ey cotaxën apexa and këbi yëlënd Yesu Kërisët bër xwëta këjo añ. ¹⁶ Oñëgw Omënëk od ex yo gër Kaxanu xaniwëk do ofëcak or kë wëlawënd ol ex: osëyali ol, gë ewërëšët ed bër kë lifënd el, gë edebët ed bëšëmbak el, gë ekaðac ed gër or šenene el, ¹⁷ exo gixën ala ar wäk end Kaxanu an, ar kë xorënd exo di enjekax end ex yo.

4

End epemëra ed Atëfëtan eñ

¹ Awa Timote, gër lëngw ir Kaxanu do gë ir Yesu Kërisët, mëñ ar kë bakaw ebi kiti bela an, hi këni bëbëngw, hi këni bëšëšëk, këmi xarand gë obal osëm. Axara këmi xarand në end akey and ko bakaw eñ, në end owun orexëm eñ, ² pemërayind Atëfëtan añ, deyarayind nand ex yo, saxan ki nde, lakan ki nde. Wërëšëtindëbi bela bën, dexërayindëbi, kemëningdëbi, buñanindëbi and këyëbi sëyalirand añ. ³ Gayikwa në eyow ex amëd and bela bën abi ñana na ebi ñandind or osëyali or ðal ol. Ga këbi ÿana ebi kanjënd ebaxët ed oñandi odebën el, ašala kënebi ÿana enëbi caland bëšëyali bër bëšëyali. ⁴ Banëf bandebën bañ këni ñawëtaligë ðal in, do eni kwënda obaxët or bendacan. ⁵ Barikan wëj, gil gë anjus gër beÿ dek, buñayind ado ey torond, pemërayind Atëfëtan añ, balëkënalayind andiyen and fana ki Kaxanu añ.

⁶ Wëno cëñ, anëka hi këme ang ešëb-ceb ir këni xošënd në šadaxa fo, do oñe ondam oñ dëñ ñatëguk mondako. ⁷ Anëka xaxër këme okaxër ond ÿap bax me kaxër oñ, añata ñata këme andiyen andam añ, do aye wëlaya këme ekwëta ed xwëta këmo Kërisët el. ⁸ Ata elod gërëgako, acosa and or šenene and fenin ke añ, Axwën Yesu, mëñ ar ex axiti ar šenene an, ayël ke yëlëd yatir akey apelatar. Ayël këbi yël bëte bër ñan këjo do këno šëningd exo bakaw bën, axi gi ex na wëno fo.

Bepelatar beñ

⁹ Kemënal ey yow aÿand ro gër ed hi këme. ¹⁰ Demas cëñ, aÿañëta ÿañëta ke gayik bend gë okey oko xëbënan këjo nëmëc, kwël ye ko ðe gër Tesalonik. Këresanëš aye ye ko gër ebar ed Galasi, do Tit, gër ed Dalëmasi. ¹¹ Luk gabat bayik ro gë wëno. Awa tëfërëgudën gë Marëk and këy yowënd añ gayik mbañ ke rëcati gër andiyen. ¹² Alawën lawën këmo Tišik gër Efes. ¹³ And këy yowënd añ, mëlaliwëd ocud otëm ond sebëgu bame gër Tërowas, gër iciw ind Karëpos oñ. Mëlaliwëd bëte bakayëta bañ, adofa bakayëta band monëkw bañ. ¹⁴ Alekësandër, asap an, mbañ rixëra ke. Axwën an, awašën këjo wašën bandixa bandexëm bañ. ¹⁵ Wëj bëte kwëÿëtalo gayik mongwërëna wërëna baxo ga xey këjo osëyali orebi ol.

¹⁶ Yatir wac ke añanar axiti an, gabatak ax yow bana exe ðañëta: dek šapëran bane. Bari Kaxanu kërebi nëp na në eño. ¹⁷ Axwën an wa lañëta baxe, do xemën ke, eni wëlawën Atëfëtan añ pað gë wëno, dek benëng beñ. Do Axwën an mondako racët ke gër etëÿ ed yërañ. ¹⁸ Aracët ke racët gër eñëñenax end ex yo, afexën ke

fexën, do exe mäla yaŋ gër orën, gër ed wun ko. Duwanëŋone mën ar gë enjaran end din ir din an! Amen!

Ofelar ol

¹⁹ Ašëma këmëni šëmand Përisëka, gë Akilas do gë bër ekun ed Onesifor bën.
²⁰ Erasët cëŋ, gër Koreŋët bayiw ko, do Tërofim fo sebëgu këmo ašëxwëra gër Mile.
²¹ Kemënal ey yow dämama ex ŋatëgu ayem in. Ebulos, gë Pudeŋës, gë Linos, gë Këloja, do dëk bëmaŋe bëŋ ki šëmand. ²² Awa Axwën an gilexo gër onden ondey! Yelëleŋun oyekax orexëm ol!

Kayëta ir Tit in Lilaya in

Kayëta ijo Pol ÿëgwën baño Tit, ar enga endexëm gër epemëra ed Atëfëtan and Yesu Kërisët an. Afel fel baño Tit ebi yata bëlëngw bër bamara band gër ošir or Këret. Axwitan xwitan baño mondake ÿapëk eni gi bëlëngw bër bamara bën. Bëte afelëra felëra baño Tit mondake ÿapëk exo diyard šenene gër Amara: gë bëxarëk bën, gë bësoxari bëbeja bën, gë ocambenjar gë odënaŵ ok, do gë okadëp ok. Mëñ alëngw an ÿapëk eno tëfëtelind. Afel fel baño bëte Tit kërebi teb na bëšëyali bënëgwëš bën eni tëyalind bend gë ofëcak këm beñ. Er ex gër akayëta in:

End osëyali or Pol eñ: 1.1-4.

End ola or bëlëngw bër Amara eñ: 1.5-16.

End aniyän and gër Amara eñ: 2.1-3.11.

Ofelar ol: 3.12-15.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ariyenin ar Kaxanu an, kë ÿëgwënëlinde kayëta ijo ro. Parëxanda hi këme, Yesu Kërisët do gë Kaxanu fana këne mëni nangënënd end dal eñ bër sana kënebi bën, eno kwëta, eni diyard ang këbi ÿandind ak ² do eni yarënd aniyän and din ir din añ. Damana exo dixën ngwën in beya babi Kaxanu aniyän año, xarak mëñ axo nëgwëšënd na. ³ And fiatan këño Kaxanu, mëñ ar ex afexën arebi añ, anëcëtëgu nëcëtëgu ko eyeyan edexëm ed xwëtënan ke me pemërand el. ⁴ Tit, wëj ar hik enim asëniwën, ga bar ke ekwëta edëbat an, ašëma këmi šëmand. Faba Kaxanu do gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an, yëlëleni oyekax ol do gë obetak ol!

End bëlëngw bër amara eñ

⁵ Wëno er sebañëngu këmi gër Këret in ex, ey paÿ eketënegu ed bebër bayi bax el, do bëte eyëbi tana bëlëngw gër Amara and angol kala, ang fel bami ak. ⁶ Ala ar këyo sana exo gi alëngw an, gilexo icën ind asoxari abat fo, ar gë end këno nëp këm. Bëte gilexo sëm ir obaš or ŵak end Yesu, or ax ñac ex na, or ax mëšind na. ⁷ Enimin, aÿap ÿapëk alëngw ar amara an exo gi ar gë end këno nëp këm, gayikako ar xwëtënan këno bend Kaxanu hi ko. Kërexo pufënarand na, kërexo gi na xoÿët xoÿët, kërexo gi na ašëb, kërexo gi na axeÿax, kërexo caland na exo cot kodï in gë osëmbak. ⁸ Barikan gilexo ar këbi lëkayand aye bëliyer, ar ñanëk enjekax, ar šenene, arenik, aŵënëk, ar xamëk emëlaya ed gaf irexëm. ⁹ Kwëtalexo aye eyeyan ed dal el, bayilex ang sëyali këno ak, exo koraxënënd ebi kemën gë osëyali or šenene ol, do ebi masinaxënënd bër kë šampërend bën ang këni lifënd ak.

¹⁰ Enimin, moñëmb ÿëmb këni bëwëšik bën, bëšëyali bër benëgwëš bën, do gë bënambeli bën, adofa gër enga end Bëšëwif bërëŵak end Yesu. ¹¹ Bëjo ÿapëk eyëbi cëmin gayikako yer oxun oñ këni wëlënd gë osëyali or enëgwëš or këni šotaxënënd kodï gë osëmbak ol. ¹² Ar hi këni ebar ebat do hi ko alaŵënel re këbi:

«Wën Bëkëret bën din bënëgwëš hi kën,
ang oŵacar oxeÿax fo hi kën,
bongëleÿ bokwëlaraxik hi kën.»

¹³ Osede olo dal dëñ ex, mëñ ex dexërayindëbi mbañ eni cotaxën ekwëta ekemax. ¹⁴ Tebëlexëni obaxët or benëgwëš bend Bëšëwif ol, bend ex bapela band bela bër kë ñëpënd dal beñ. ¹⁵ Er ex yo, aŵënën wënëk gër bëwënëk, bari ÿoweÿ ax men ex na gër bër buyarënyak, do hi këni gë oñëpëgënan bën: onden ondebën oñ buyarëk. ¹⁶ Mondako këni sošanand mëne anang nang këno Kaxanu. Barikan

bandixa bandebën baŋ këbi fëlëtënd. Bëjo bër mocus exëni, bëwëşik exëni, bër kë sêkwanënd eni di enjekax exëni.

2

End osëyali or ðal eŋ

¹ Wëj cëŋ, pelindëbi bënd rek osëyali or ðal beŋ. ² Pelindëbi bësošan bëxarëk bën eni gi bër gë anjus, bër mopëb, bërenik, bër xemëk gër ekwëta, gër ebal ed bela, do gër ebuŋan.

³ Pelindëbi bësoxari bëxarëk bën eni ðiyand ang bër yëlayak gër Kaxanu fo. Këreni gi na bërena bër bela, këreni gi na okadëp od ekurelira ed ngoy. Tëyalindëlexëni enjekax eŋ.

⁴ Masinindëlenëbi bësoxari bëbeja bën ang yäpëk ebi balënd end bëcën bëndebën do gë ošaš orebën ak. ⁵ Tëyalindëlenëbi eni gi bësoxari bër gë anjus, bëwënëk, bër ye këbi onden, bër kë fëyëpëyënd bëciw bëndebën, bër bëngw këbi onden, bër këbi baxëtënënd bëcën bëndebën. Ata bayik ala ax ñana na exo denand eyeyan ed Kaxanu el.

⁶ Pelindëbi bëte ocambenjar ok do gë odënañ ok eni gi bërenik. ⁷ Gër ga hik yo, wëj dëŋ aŋap yäpëk ey gi ar motëfëteli gër benjekax bënd këy rind. Do and këy sëyalind aŋ, ola orey ol gilex or ðal, or mopëb. ⁸ Gilex bëte eyeyan emënëk ed ala ax kor na exo cembët. Angëmëne mondako ex, ata këŋo wëlandëra ar këbo wãñërelind an do eñëŋenax end këbo yëlan, axo cot na.

⁹ Pelindëbi okadëp ok enëbi wëlënënd gër beŷ ðek bëxwën bërebën bën, eni kemënënd ebi nënganaxën endebën eŋ, këreni campërend na er kënebi felënd in. ¹⁰ Bëte watiyindëlex gër ola orebën mëne bër mokwëta hi këni, yoweŷ këreni dekan na. Mondako këni fëbaxën osëyali or Kaxanu, Afexën arebi ol.

¹¹ Gayikwa ašanaya šanayak gër bela ðek oyekax or Kaxanu or kë yëlënd apexa ol. ¹² Ata oyekax olo këbo sëyalind ene kwëyëtande becusëšus beŋ, gë oñandi od gër ngwën ro ok do ene cotaxëne gë okey oko dëŋ, aniyand and gë orenik, and gë onden, and šenene, and kë wëlayand bënd Kaxanu. ¹³ Mondako këne šënixëne er gë onënga ir këne yarënde in, do gë akey and kë šanayaw enjaran end Yesu Kërisët aŋ, mëŋ ar ex Kaxanu, ar xwën këbo do fexën këbo an. ¹⁴ Mëŋ dëŋ yëlayak në endëbi ebo dacëtaxën gër eñëŋenax end ex yo do ebo mënën, ene gixëne bulunda ir xwën ko, ir kë balëkënalind edi ed benjekax in.

¹⁵ Mondako yäpëk eyëbi tëyalind, eyëbi kemënënd do eyëbi wërëšëtënd gë ðek or gapak or šot këy ol, ala kërexixi yaf na!

3

End aniyand oxëreceŋ eŋ

¹ Kwitanindëbi bërëwëk bën mëne aŋap yäpëk enëbi baxëtënënd bëlëngw bën do gë bemun beŋ. Diyindëlexëni er këni rend in, do gindëlexëni bëwëlek eni di enjekax end ex yo. ² Pelilëbi eni gi bër mongwëlër, bër bëngwëk, do eni nënga gër bela ðek, ala këreno denand na. ³ Enimin, biyi bëte ðamana enëŋo nange Kërisët, er hi bane bëfëñirëx, bëwëşik, bënambërak, okadëp od oñandi oñëŋenax do gë od benëngax betëmbak. Mbaŋ xeŷ bane, do bašo yakëraxirand, bane xoŷëndërende do bane šusërende andëbi rebi aŋ.

⁴ Barikan and ħatan këŋo Kaxanu Afexën arebi aŋ, wäsin këbo biyi bela bën oyekax orexëm ol do ang ñan këbo ak. ⁵ Në end axaŷënan irexëm fo rixën ko mondako, bari ax gi ex na ðe ga ri këne bënd šenene. Afexën fexën këbo gë xobuyi or andëwa angašax ol do gë enëngwët ed ko

nëngwëtënd Angoc Amënëk el. ⁶ Kaxanu yël këbo dëm Angoc Amënëk aŋ paŋ gë Yesu Kërisët, Afexën arebi an ⁷ ebo kwëtaxën bër ŝenene paŋ gë oyekax orexëm ol, ene cotaxëne aniyän and din and këne yarënde aŋ.

⁸ Awa eyeyän elo däl ex do aŋandi ŷandi ke eyëbi kënenänënd bër xwëta këŋo Kaxanu bën gë obal osëm ebi bëroxën edi ed benjekax el. Awa eŋo ayeyek do ofëcak or bela ex! ⁹ Barikan kwëŷëtal oyeyändëran ofëñirëx oŋ, gë or bend bandëwëra oŋ, gë oxeŷër oŋ do gë ecembëtëndër ed në end acariya and Moyis el gayik dek beŋo ax ñap ex na, ofëcak këm ex. ¹⁰ Ar kë wëlawënd bakucara gër amara an, pelëralo amat xali baki, bari ŋwäyido angëmëne axi baxët ex na. ¹¹ Anang nang këy mëne ala arako rako an, asëmbak ex, ar kë wëndërand ex do gë andexëm dëŋ ko nëpayand.

Bapela bapelatar baŋ

¹² And këmo lawëñëli Arëtemas ba Tiŝik aŋ, kemëñayid eye kacali gër Nikopolis gayik gër emëkw edam faŷ këme exe kuca fën amëd and gë ayem aŋ. ¹³ Kemënal eyëbi yëlëra ŝëlafana, Senas, asëyali ar acariya an do gë Apolos eni kucaxën gër damana irebën, ŷoweŷ këreni can na. ¹⁴ Aŷap ŷapëk bëmaŷe bendëbi bënd ex bërëwëk bëŋ eni tëya egi ed bënëngax el, do gindëlexëni din bëwëlek gër edi ed benjekax, enëbi dëcaraxënënd bër ŝëmura këbi mbaŋ bën; këreni diyand na wa gë ofëcak këm.

¹⁵ Awa bër enga endam bën dek ki ŝëmand. Cëmalëbi bër ex odawo odebi ga bar këne ekwëta ebat bën.

Kaxanu yëlëleŋun wën dek oyekax ol!

Kayëta ir Filemonj in Lilaya in

Akayëta aŋo Pol yëgwën këreceŋ ir baŋo Filemonj. Ar Xadëp irexëm ir bano wacënd Onesim, naŋa baŋo. Ga fed këni gë Pol wël ko end Yesu Kërisët eŋ, wã ko do hi ko mëŋ bëte këreceŋ. Ata Pol fel këŋo exo maŋi gër axwën arexëm Filemonj. Yëgw kayëta ijo ro eŋo karaxën Filemonj eŋo kaca gë eteban Onesim. Gayikwa angwën aŋo, xadëp ir naŋak in, asoron bano soronënd, bandëmar alaŋ bano lawënd. Er sëyali ko Pol gër kayëta aŋo ro in ex ebalër ed bërëŋak end Kërisët el, aŋap yäpëk ex canayand gër banëkëra bandebën. Mëŋ ex Pol axara baŋo Filemonj eŋo kaca Onesim gë obal gayikako anëka hi baxo arëŋak end Kërisët ang mëŋ ak. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el do gë ecalen ed Filemonj el: 1-3.

End Onesim eŋ: 4-22.

Ofelar ol do gë cale ipelatar in: 23-25.

Ecëmar el

¹ Wëno Pol, ar fëra këno në end Yesu Kërisët an, wëno gë abaŋe Timote ki yëgwënëlinde wëj Filemonj. Wëno mbaŋ ke balënd endey eŋ, wëj ar bar këne andiyen amat an. ² Gër kayëta ijo ro, abar bar këmun wëj gë Apiya, imaŋe itoxari indebi in, gë Arëšip ar xel këmi hi enga endemat an, do gë bër gër Amara and hik gër iciv indey bën. ³ Faba irebi Kaxanu do gë Axwën Yesu Kërisët, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol.

End aŋana aŋ do gë ekwëta ed Filemonj eŋ

⁴ Din këmi xwitand mi calen do këmo šëkwand Kaxanu ir xwën ke. ⁵ Awëlati wëlati këme mëne wëj mbaŋ xwëta këyo Axwën Yesu, bëte mbaŋ ki balënd end dek okëreceŋ ocandax eŋ. ⁶ Ga bar këne ako ekwëta edebat, anang nang këy dek er yek eyëbo din në end Kërisët in. Awa masinëlëbo ngwa. ⁷ Wëno mbaŋ nëngandëra ke do mbaŋ xemën ke aŋana andey aŋ. Aŋaŋe Filemonj, enimin okëreceŋ odanjëm yema këbi owëkw oŋ në endey.

End emëka ed Pol eŋ

⁸ Mëŋ ex, ga yël ke Kërisët or gapak ol, anëŋali anëŋali domi er yäpëk ey di in, bari ame di na. ⁹ Er yäpan ke mi kara mo kara ga nang këme ako gë aŋana hi këy. Wëno Pol, anëka xar këme bëte waca ke hi këme gër epëra në end Yesu Kërisët. ¹⁰ Axara këmi xarand end Onesim eŋ*. Asëniwën iram hi ko elod yatir wã ko end Kërisët eŋ ro gër epëra. ¹¹ Bakey band xucak baŋ, ofëcak abaxi rin na. Barikan gërëgako, arin këbo rin wëj gë wëno. ¹² Anëka felëli këmo exo maŋili ado ga lëkër këmi mbaŋ. ¹³ Dek yandi baxe exo bayi gër ndam ro, exe dëcarand ang do ye rëcara wëj ak ang hi këme gër epëra në end Atëfëtan ak. ¹⁴ Bari gematak axe ñandi bana me di xarak axe wëlër exe na pere këdi këmi nëŋali eye din oyekax olo.

¹⁵ Bamat imëd fo šapër ban gë Onesim eŋun ketaxën din. ¹⁶ Barikan gërëgako nëmëc xadëp hi ko. Imaŋe ind ki bal mbaŋ hi ko, axo bo ex na xadëp fo. Wëno gë pit ke balënd endexëm eŋ xarak wëj doxi balënd nëmëc gayik xadëp irey exo. Bëte arey hi ko ga bar kën ako gër Axwën Yesu. ¹⁷ Awa angëmëne wëj gë wëno abar bar ke, kwëtayalo Onesim ang xwëtayadoye wëno ak. ¹⁸ Angëmëne aŋenan wënan ki,

* **1:10** 1.10 Onesim ijo xadëp hi bax. Anaŋa naŋa baŋo Filemonj, ar xwën baŋo an, hër ko dŋup gër angol and fëra bano Pol.

wëno këye wëkad, do angëmëne yeỹ yomëxa ki na, wëno ki wãšënéd. ¹⁹ Ata wëno Pol kë yëgwëlind gë ataxan andam aŋ dëŋ: wëno aŋwãšën këmi wãšën. Wëj aniyān andey aŋ dëŋ ga yomëxa këye wa, bari ami pel na. ²⁰ Eyo abaŋe, dëcale mondako në end Kërisët, yemënël emëkw edam el ga bar ke ako gër ndexëm.

²¹ Anang nang këme mëne aŋa këy wã er këmi yëgwënëlinḡ gër kayëta ijo ro in. Aye fëni ke mëne nëmëc er xara këmi in këy ri. ²² Gërëgako këñënanëxëye bëte aciŋ, yëla këme mëne asebët këne sëbëtëli gayik Kaxanu ayakali këŋun yakali cale indewën in.

Epelar el

²³ Epafëras, imaŋe ind fëra kënebo në erebat në end Yesu Kërisët in, ašëma këŋun šëmand. ²⁴ Ašëma kënun šëmand bëte bër bar këmi andiyen bën: Marëk, gë Arisëtarëk, gë Demas do gë Luk. ²⁵ Oyekax or Axwën Yesu Kërisët ol gil ex gër onden ondwën!

Kayëta ir Bêšewif in Lilaya in

Kayëta ir Bêšewif ijo ala ax nang ex na ba noŷo ŷëgwëk. Er kë reyand mëne Yesu Kërisët nëmëca këbi Moyis do gë dek bëlawënel bër Kaxanu bën. Gayikwa mëŷ sësëk gër kërëwa şadaxa ir din ir din ir këbo sebanaxënd Kaxanu beñëŷenax in. Ga ĥata ko dek er ebax exo di eni pexaxën bela in, Yesu Kërisët abaka baka ko gër Sëm. Do mëŷ rix këŷo aşadfaxan alëngw ar din ir din. Akayëta aŷo ro këbi sëyalind Bêšewif bërëwëk end Kërisët bën mëne aŷap ŷapëk eno tëf mëŷ fo, këreni bakan na cale ikarëk indebën in. Er ex gër akayëta in:

End enëngwët do gë emënën ed ngwën eŷ: 1.1–2.4.

End apexa and wëlaw ko Yesu Kërisët eŷ: 2.5–4.13.

End aşadfaxan alëngw ar gër orën eŷ: 4.14–6.12.

End eter ed gë şadaxa ir Yesu eŷ: 6.13–10.39.

End ekwëta ed xwënaxënënd këbo Kaxanu eŷ: 11.1–13.25.

End Asëñiŷ ar Kaxanu eŷ

¹ Akarëk aŷ, Kaxanu bakëlëbëd bakëlëbëd do gë bamatinali bandanjëm felëra këbi bëxarëk bërebï bën paŷ gë bëlawënel bën. ² Barikan gër bakey bapelatar band hi këne baŷo, afelëra felëra këbo paŷ gë Asëñiŷ. Ata Kaxanu paŷ gë Asëñiŷ irexëm ijo ri ko ngwën in do mëŷ fo ex ar sana këŷo exo kwën beŷ dek an.

³ Gër Asëñiŷ ijo şanayak oye or enjaran end Kaxanu ol, gër ndexëm fo watik enimin ola orexëm ol, bëte mëŷ fo lëkayak ngwën in gë eyeyan epangak edexëm el. And rin këbi bela şadaxa ir angunëtan and beñëŷenax aŷ, abaka baka ko ŷëpax ko yaŷ gër orën, gër liŷ ir Kaxanu, mëŷ ar gë owun osëm an[☆].

End Yesu do gë omeleka eŷ

⁴ Asëñiŷ ijo nëmëca këbi or gapak ol omeleka ok mëŷ yëlawën këŷo Kaxanu oŷac or wëlik nëmëc gë orebën ol. ⁵ Enimin Kaxanu, elod aŷo pel ex na meleka:

«Wëŷ ex Asëñiŷën, wëno wa rëŷ ki doru.»

Do bëte:

«Wëno kë hi Sëm do mëŷ exo gi Asëñiŷën.»

⁶ Barikan Kaxanu and baŷo lawënegund Asëñiŷ gër ngwën ro aŷ, mëŷ ar hik damana exo dixën beŷ dek an, are re ko:

«Dek omeleka od Kaxanu ok, poxiyindëlexëni eno cale[☆]!» ⁷ End omeleka eŷ cëŷ, are re ko:

«Omeleka od Kaxanu ok bangoc exëni,

Bëriyenin bërexëm exëni ang xodux or xafa-xafa fo.»

⁸ Barikan end Asëñiŷ eŷ, are re ko:

«E Kaxanu, ayël yël këyo din ir din acët and owun orey and ex acët and or şenene aŷ.

⁹ Añan ĥan këy end şenene eŷ do şus këy eñëŷenax eŷ.

E Kaxanu, Kaxanu sana ki,

mëŷ xoş ki gë ogu exi nëngandëraxënënd

do mondako sana ki gayikako abal këŷo balënd

endey eŷ nëmëc gë end boşandax eŷ[☆].»

¹⁰ Do bête:

«Axwën, wěj rik edêda ed ebar el elod gër ŷanar do orën ol, andiyen andey ex.

¹¹ Orën ol gë ebar el ašapër kē šapër axar kē xar ang banjëm fo.

Barikan wěj din ir din këy bayi. ¹² Alongomira këy longomira ang bacudf bakarëk fo, do ey nēmba ang këni nēmband bacudf bacëxe ak.

Barikan wěj din ar hi këy an këy bayi,

ola orey ol or din ir din ex*.» ¹³ Kaxanu nande fel këŋo na meleka:

«Nēpal gand liw̄ iram ro

xali mēni bar bērangoyēra andey bēn eni gi ambēñaxën andey*?»

¹⁴ Ax gi ex na nde omeleka ok ex bangoc band këŋo riyeninënd Kaxanu ban? Ax gi ex na nde bēn këbi lawëndërand eni di andiyen and edëcara ed bër kē šot Apexa bēn?»

2

End apexa akëbēnaxik eŋ

¹ Měj ex, aŷap ŷapëk ene balëkēnalinde mban eyeyan ed wël këne el këdi këbo nambeli ala. ² Enimin, angēmēne eyeyan ed wëlaw këni omeleka el ed mokwëta ex, angēmēne Kaxanu šenene nēp babi bër wëndërak do hēp bax eni kwëta bēn, ³ mondake këñeŋo šanafe biyi angēmēne alangangan langangan këne apexa and xëbēnëk mondako aŋo? Axwën Yesu ga ŷanak wa etëfëtëran ed apexa aŋo el bëtaxën këni bër baŋo baxët bēn ene nangaxëne mēne dal dēŋ ex. ⁴ Ax gi ex na nde wa Kaxanu afëb baxo fëbënd osede orebën ol ga babi yëlënd panga ind bani rixënënd becarax iŋ, gë bërëcaxik bēnd ex yo, do gë banjëla band babi yëlënd Angoc Amënëk ban ang këŋo ŷandi ak?

⁵ Gayikwa ngwën ingašax ind këne rende ayow kē yow iŋ, Kaxanu abi yël ex na owun ol omeleka ok. ⁶ Barikan ala rek na gër Oñëgw Omënëk:

«Kaxanu, ine ngwa hi ko Asëñiw̄ ar ala an,

měj ki balaxënënd mondako endexëm eŋ?

Noŷo ngwa hi ko měj këyo fëŷepëŷaxënënd mondako?

⁷ Tëkër fo w̄a bay exo bana gër omeleka,

Ata wěj šud këyo owun or gë enjaran ol do gë or gapak ol.

⁸ Beŷ bēn dek xwët këy dila gër osapar orexëm*.»

Kaxanu, ga bar ko ako beŷ bēn dek gër owun orexëm, ŷoweŷ ax bayi ex na. Dal ex gërëgako ane watënde ex na mēne gër beŷ dek wun ko. ⁹ Barikan awat këñeŋone wate Yesu, mēj ar bana bax imëd fo gër omeleka an. Awat këñeŋone wate ga wun ko, gë enjaran eŋ do gë or gapak ol gayik mēj sorok ecës el. Gë oyekax or Kaxanu ol, šësaxën baxo Yesu nē end bela dek. ¹⁰ Enimin, Kaxanu rik beŷ bēn dek do mēj xwënëk. Do ga ŷandi këŋo ebi mēla bela bēranjëm gër enjaran endexëm, seŷ këŋo Yesu exo toro, exo gixën awelëk ar ebi mēlanaxënëgu apexa an.

¹¹ Gayikwa ar kē wēnënënd an do gë bër wēnën këbi bēn, nē arabat šanëgu këni. Měj ex, Yesu aŋo cëfënan ex na ebi mac bëmaŷe, ¹² and re ko:

«Asëfëtan këmēni sëfëtan oŷac orey ol bëmaŷe bēŋ,

ayas këmi yas mërëxand ir amara*.»

¹³ Do bête:

«Wëno axwëta këmo xwëta Kaxanu.» Bête are re ko: «Nëkodëbo wëno gë bela bër yël ke Kaxanu bēn*.»

* **1:12** 1.12 Calemoñëw̄ 102.26-28 * **1:13** 1.13 Calemoñëw̄ 110.1 * **2:8** 2.8 Calemoñëw̄ 8.5-7 * **2:12** 2.12 Calemoñëw̄ 22.23 * **2:13** 2.13 Esayi 8.18

¹⁴ Awa gayikako bela bêjo bër gë beman exëni, Yesu ahi hi baxo bête gë eman ang bën ak. Ašes šes ko eņo koraxën ar wëña babi bela gë ecës an, mène ngëņ šabucara in. ¹⁵ Mondako ri ko ebi dacëtaxën dek bër bax liyand gër oxadëp bën ga bani yëdand ecës el. ¹⁶ Enimin dal ex, bërändëwëra and Abëraxam bën yow baxo ebi dëca mondako, bari ax gi ex na omeleka. ¹⁷ Bête aņap ŷap bax eni bar andëwëra amat gë bobinëm, exo gixën ašadaxan alëngw ar gë axaņenan do ar mokwëta gër andiyen and Kaxanu, ebi dinaxën bulunda in šadaxa ir angunëtan ir beņeņenax in. ¹⁸ Gayikako mëņ dëņ anang nang ko er ex atëy in do gë er ex toro in, axor ko xor ebi dëca bër këbi fab atëy bën.

3

End Yesu do gë end Moyis eņ

¹ Wën bëmaņe bëmënek bëņ, wën bër hik šef gër oŵac or Kaxanu or ŵac këņun gër orën bën, awa kamanino Yesu, mëņ ar këne reyarande poyoma mène mëņ lawëneņu këņo exo gi parëxanda do ašadaxan alëngw. ² Ar mokwëta hi baxo gër ogës od Kaxanu ang hi baxo Moyis akarëk ak, mëņ ar lawëneņu baņo do xwëtënan baņo dek bër gër iciw indexëm an. ³ Ata Kaxanu, ga xwëta këņo mbaņ Yesu yëtaxën këņo enjaran end nëmëcak end Moyis eņ. Gayikwa ar bayëk iciw an xëbënek nëmëc gë iciw ind bay ko iņ. ⁴ Enimin, iciw ind ex yo ala bayëk, xarak Kaxanu ex ar bayëk beņ dek an. ⁵ Moyis cëņ, ahi hi baxo ariyenin ar xwëta baņo do xwëtënan baņo dek bër gër iciw indexëm bën exo deyaxënënd osede or er ko re in. ⁶ Barikan Kërisët ar mokwëta hi ko ang Asëniw fo gër iciw indexëm. Xarak iciw iņo, biyi ene angëmëne abayi këne bayinde ga xwëta këneņone, do angëmëne abayi këbo bayind eyar ed këne ŷanelinde el.

End emëšen ed Kaxanu eņ

⁷ Mëņ rexën ko Angoc Amënek aņ:
«Doro, angëmëne en wëlënd oniw or Kaxanu ol,
⁸ këren mëšind na gër oŵëkw orewën ang bani wëšind bëxarëk bërewën ak, yatir ri babi Kaxanu atëy gër ladawe.
⁹ Gër ladawe, bëxarëk bërewën bën ari bani rind bend këmëni xoņenaxën beņ do awat wat bani bendam beņ
¹⁰ xali bëniy ofëxw onax.
Mëņ xoņenaxën bamëni banjex bandebën baņ,
do re këme: “Banjëlan bandebën baņ din këbi nambelind
do ani nang ex na šapela bandam baņ*.” ¹¹ Awa ga xoņ këme ako, yašar këme: Bëjo din ani űat na gër ebar ed xëñënan këmëni eni teyëtax*!»
¹² Awa gër amara andewën titinayin de bëmaņe, kërexo gi na ar gë emëkw eparëcfadik, ed gë oņëpëgënan, ed këņo űawëtand Kaxanu, mëņ ar gë aniyen an.
¹³ Barikan kemëndërinđën andewën rewën aņ key yo key nand kën xorënd en de «Doro». Gabatak kërex mëšind na gayik edi ed eņeņenax end kë nambelind këņo ŷetëņetënd. ¹⁴ Enimin, abar wa bar këne gë Kërisët angëmëne alëkaya lëkaya këne xali gër eņata ekwëta ed šot këne el, end dal end ŵa këne elod gër ŷanar eņ. ¹⁵ Ga rek ako Oņëgw Omënek:
«Doro angëmëne awël wël kën oniw or Kaxanu ol,
këren mëšind na gër oŵëkw orewën ang yatir emëš end bëxarëk bërewën ak*.»

¹⁶ Xarak, nobën ex bër wël bax awël dëņ oniw or Kaxanu barikan wëšen këno bën? Ax gi ex na nde dek bër šanëgu bax gër ebar ed Misëra ga lëngweliw këbi

Moyis bën? ¹⁷ Bête nobën ex bër babi xoÿenënd Kaxanu xali nêkak bënuy ofëxw onax bën? Ax gi ex na nde bër bax wëndërand bën, bër nemirak do lapëra kënëbi gër ladawe bën? ¹⁸ Do bête nobën ex bër re baxo Kaxanu mène din ani ñat na gër ebar ed xëñënan babi eni teyëtax bën? Ax gi ex na nde bër kë wëšind bën? ¹⁹ Biyi awat këne watënde aye mène bela bëjo ani kor bana eni ñat në end oñëpëgënan odebën eñ.

4

¹ Awa biyi yëdarandëne de gayikako eteyëta ed ebeya këbo Kaxanu el abayi bayik xali doru. Gabatak këreño wew na eño. ² Gayikwa biyi bête anangën nangën kënëbo Atëfëtan añ ang nangën banëbi bëxarëk bërebi ak. Bari bën eyeyan ed wël bani elo ÿoweÿ ani cotaxën bana gayikwa ani kwëta bana. ³ Enimin, biyi bër xwëtak eyeyan elo bën, añat këne ñate gër eteyëta ed re baxo:

«Awa ga xoÿ këme ako, bëjo din ani ñat na gër ebar ed xëñënan bamëni eni teyëtax✧.»

Kaxanu anëka faÿ baxo andiyen andexëm añ elod nand ri ko ngwën na. ⁴ End akey anjongakinëm eñ, na ex na gër ed rek gër Oñëgw Omënëk: «Ata Kaxanu seyëta ko yatir akey anjongakinëm, ga faÿ ko dek andiyen andexëm añ✧.» ⁵ Oñëgw Omënëk ok are rek bête: «Din ani ñat na gër ebar ed xëñënan këmëni eni teyëtax✧!» ⁶ Awa gayikako bërëmar fo kë ñat gër eteyëta elo do mène bëyanar bër nangën banëbi Atëfëtan año bën ani dël bana në end emëš endebën, ⁷ Kaxanu asana sana ko akey, mène ngëñ «Doro», and re baxo elod anëka fo paß gë Dafid ang rew këme ecede ak: «Doro angëmëne en wël oniŵ or Kaxanu ol, këren mëši na gër owëkw orewën✧.»

⁸ Enimin, angëmëne Yosuwe añateli ñateli babi Bëyisërayel bën gër ebar ed ebar eni teyëtax, Kaxanu axo yeyan dona end akey acëxe. ⁹ Awa akey and eteyëta and bulunda ir Kaxanu exëna, ang akey anjongakinëm ak. ¹⁰ Gayikwa ala ar kë ñat gër eteyëta elo an, anëka seyëta ko andiyen andexëm añ ang seyëta ko Kaxanu andexëm ak. ¹¹ Awa biyi marane ene ñate gër eteyëta elo, ala kërex nambëra na në end emëš endexëm, ang ri bani bëxarëk ak.

¹² Gayikwa eyeyan ed Kaxanu el kë yëlënd aniyan añ. Añaš kë ñašënd ga ñakëk nëmëc duxuma ir fëco añak fëco añak. Añaš kë ñašënd nêš gër ed fitarëk enjëw eñ do gë angoc añ, nêš gër ocom, nêš gër odëngëš. Axiti kë xitind oñandi ok do gë banjëlan band ex gër emëkw ed ala bañ. ¹³ Er ri ko Kaxanu in ax conayand na gër ogës odexëm: kerët ko watënd beÿ bën dek, do gër lëngw irexëm këne xwëšade ene deyaye dek bend ri këne gër aniyan andëbi beñ: hik benjekax, hik beñëñëtax.

End ašadaxan alëngw eñ

¹⁴ Gayikako ašadaxan alëngw ar šot këneñone an, mène ngëñ Yesu, Asëñiŵ ar Kaxanu an, yañ gër orën baka ko, awa balëkënalindëne bend këne reyarande poyoma beñ. ¹⁵ Ašadaxan alëngw ar šot këneñone an, aye nang ko ang sitara këne ak, gayikako mëñ dëñ atëy and ex yo hi këño. Barikan gamatak axo tëkwand ex na do axo di ex na eñëñëtax. ¹⁶ Awa tëkane gë anjiÿ këm añëpara and owun and Kaxanu añ, mëñ ar gë oyekax do gë axaÿënan an, ebo dëcaxënënd nand ÿapëk na.

5

¹ Enimin, ašadaxan alëngw ar ex yo, ala këno fitënd mërëxand ir bela, eno pëxwëtaxën andiyen and Kaxanu añ. Awa mëñ ebi dinënd ocadaxa ok gë bebër këni wëlarawënd bën do gë oyel or kënebi lasëgund ol, eni cotaxën etëban ed beñëñëtax bendebën el gër Kaxanu. ² Ašadaxan alëngw an abuñan këbi buñanënd bër sitarak

bën do gë bër kē lifënd bapela bën gayikako mēŋ dēŋ asitara sitara ko, do alif ko lifënd bandëmar. ³ Nē end ositara orexēm olo ŷapëk exo dixënënd šadaxa ir beñëŋenax bendexēm in andamat gë ir beñëŋenax bend bulunda dek in. ⁴ Xarak ala ax yatand na gë andexēm dēŋ or gapak or exo gixën ašadaxan alëngw ol. Ar kē hi an, Kaxanu kēŋo yatand ang yata baŋo Aharon, akarëk ak. ⁵ Mondako fo ex end Kërisët eŋ, axo yata ex na gë andexēm enjaran end exo gi ašadaxan alëngw eŋ. Barikan Kaxanu yata kēŋo and fel baŋo:

«Wěj ex Asëñiŵën, wëno wa rëŵ ki dorow.» ⁶ Ang rek bëte gër Oñëgw Omënëk ak:

«Wěj ašadaxan ar din ir din hi këy
ang ebaxo Melëkisedek ak.»

⁷ And hi baxo Kërisët gër ebar ro aŋ, ašale baxo šalend akey amat, oniŵ ol kē wëlind caw do ongwën oŋ kē šarënd. Kaxanu, mēŋ ar xor bax eŋo dacët gër ecës an, baŋo xarand do ayakali yakali baŋo cale indexēm iŋ gayik abaxët baxo baxëtënd endexēm eŋ. ⁸ Ado ga exo Asëñiŵ ar Kaxanu, toro ind ex yo soro ko, exo nangaxën ang yëkak ema ed ebaxët ed Kaxanu ak. ⁹ And faŷ ko aŋ, šotën këbi apexa and din ir din dek bela bër kēŋo baxëtënd Kaxanu bën. ¹⁰ Ata Kaxanu sana kēŋo exo gi ašadaxan alëngw ang hi baxo Melëkisedek ak.

End eŋawëta ed Kaxanu eŋ

¹¹ Gër endey eŋo, bendanjëm ebax mun pelëra do bend lakëk ebax mun paŷën gayik wën aŋun pënind na aŷand. ¹² Enimin, wën anëka hi don bësëyali bër bend lakëk gayikako elod anëka fo wël kën eyeyan ed Kaxanu el. Barikan mocala kën šaland enun tëyali bapela band saxëk gër eyeyan elo baŋ. Xali gërëgako omër fo kën šebënd gayik an korënd na en yamb ecemar. ¹³ Xarak ar kē šebënd omër fo an, axo kor na eŋo pëni eyeyan ed kē yëlënd or šenene el: itox imeja fo bayi ko. ¹⁴ Barikan ecemar el, mëne ngëŋ bend lakëk gër eyeyan ed Kaxanu beŋ, bëxarëk kē yambënd, bër fëni këbi epitëndër ed enjekax do gë eñëŋenax gër bandixa bandebën bën.

6

¹ Awa mēŋ ex, ga seß këne ako etëya ed bend saxëk gër eyeyan ed Kërisët el, tëyane bend lakëk beŋ, nëngwëtërëxe edëda el mëne ngëŋ: enëngwët ed ola el, gë ekwëŷëta ed bend gë ofëcak këm el, gë ekwëta ed Kaxanu el, ² gë ewunëtaran ed gë men el, gë ecalen ed moñëmba el, gë ekani ed gër ecës el, do gë kiti ind din ir din ind yatir kē xwët ngwën iŋ. ³ Biyi osëyali or ŷap këbi bëxarëk ol këne sëfe angëmëne aŷa ŵa ko Kaxanu.

⁴ Bela exëna bër ñoŷa këbi Kaxanu gë dal irexëm in, sëyin këbi oyël or gër orën ol, do yël këbi Angoc Amënëk aŋ. ⁵ Anang nang këni onënga or kē yëlënd eyeyan ed Kaxanu ol do ang fangak ngwën ind kē yowënd ak. ⁶ Do bela bëjo and këni bakan ola oxarëk orebën aŋ, ax mënd ex na ang këni nëngwëta gašëxe ak. Gayikwa ata kē hi nangëde gašëxe këno fikand Asëñiŵ ar Kaxanu an, do këno šëfëninind poyoma.

⁷ Enimin, ebar ed gër ed kē sëbënd laŋ el, awët kē wëtënd do enëda end ned këni yo ofëcak këbi yëlënd na bëned bën. Kaxanu wa këbi rinënd oyekax olo. ⁸ Barikan angëmëne gër ebar elo, odëmbën do gë araf gëmëd fo lëguk, ebar elo ofëcak abi yël na, ax ye ex na, do ecor fo bayik.

⁹ Wën bëmaŷe bënd këbo balënd mbaŋ bëŋo, ado ga këmum felërand mondako, aŷa ŵa këmi mëne wën ašot kën šot er xëbënëk nëmëc in, mëne ngëŋ apexa aŋ. ¹⁰ Enimin, Kaxanu ar šenene hi ko, axo gi ex na asëmbak, axo kwëya na andiyen andewën aŋ, bëte axo kwëya na ang ñan kën owac orexëm ak, ga kënefi rëcarand ako bërëŵak endexëm bën. ¹¹ Barikan er ŷandi këbo ala kala exo bayi gë obal osëm

or këŋo balënd ol, en cotaxën dëk beber kën yarënd bën. ¹² Tëfëtelindënëbi bër xwëta këŋo Kaxanu bën do bër buŋak bën gayik bela bërako rako bën këbi yël Kaxanu bend beya ko beŋ, bari këren d'angangan na.

End ebeya ed Kaxanu eŋ

¹³ Enimin, Kaxanu and beya këŋo Abëraxam aŋ, gër oŵac orexëm fo yašar baxo gayik ar xuca këŋo ax gi ex na. ¹⁴ Are re baxo: «Dal ex, wëno mban këmi yël obetak ol do obaš orey ol moñëmb këni yëmb». ¹⁵ Ata Abëraxam ga buŋa baxo, šotaxën baxo end beya baŋo Kaxanu eŋ. ¹⁶ Bela bën gër oŵac or ar yëmbëta këbi këni yašarënd do eyašar elo kë wäsinënd mëne ari dëŋ këni ri end re këni eŋ, ata gë eyašar elo kë yirënd ecampëre el. ¹⁷ Ata andamat ex gë end Abëraxam eŋ, bërändëwëra andexëm bën ebax eni cot beber beya baŋo Kaxanu ayël këŋo yël bën. Do exo nangaxën Abëraxam mëne ari dëŋ ko ri er beya këŋo in, Kaxanu baš ko yašar ko. ¹⁸ Kaxanu, ebeya ed beya ko el do gë eyašar ed yašar ko el din axo nëngwët na. Awa biyi kemënëlebo beŋo gër ekwëta ed xwëta këneŋone, gayikako dëk seŋ këne ene cënixëne beber këne yarënde ene cote bën. ¹⁹ Ang kë xwëšaxënënd kulun in gër bëŋa në end odun okwëšaxën od këni lapënd polo gër men ok, mondako fo ex eyar ed këne yarënde elo, mëŋ yëmaxënëk benjëw bendeŋi beŋ. Në end beber këne yarënde beŋo këne xucaxënënde anjëm amëgax and bax wedind lëngwe ir Aciw and Kaxanu aŋ do këne ŋatënde ²⁰ lëf gër ed lëngwa ko Yesu në endeŋi, mëŋ ar hik din ir din ašadaxan alëngw, ang hi baxo Melëkisedek ak.

7

End Melëkisedek eŋ

¹ Melëkisedek ijo, er hi baxo emun end angol and Salem do ašadaxan ar nang baŋo Kaxanu, mëŋ ar ex yaŋ gër orën an. Yatir xaca baŋo Abëraxam ga hiw ko gër emer ed xorëgu babi bemun bendanjëm el, ašalen šalen baŋo. ² Ata Abëraxam mëŋ bëte yël këŋo dim ir dëk beber xandëraw babi bemun beŋo in. Xarak and këne ŋateliye er wacayak oŵac orexëm aŋ, ata këne sëke mëne eñanar eŋ, «Emun end or šenene» hi ko. Ekinëm eŋ, emun end Salem mëne ngëŋ «Emun end obetak» hi ko bëte. ³ Endexëm ani ñëgw ex na mëne ar gë nëm, gë sëm do gë bërändëwëra hi ko. Bëte ani ñëgw ex na nand yanak aniyand andexëm do gë nand xwëtëk na. Do ga wëndër këni mondako gë Asëñiw ar Kaxanu an, hixën ko din ir din ašadaxan.

⁴ Watin mëne Melëkisedek ar gapak hi baxo, mëŋ yëlxën baŋo Abëraxam, axarëk areŋi an, dim ir beber xandëraw babi bemun gër emer in. ⁵ Bërändëwëra and Lewi bër kë rind andiyen and ocaŋaxa bën yap babi eŋar ed dim ir Bëyisërayel el, mëne ngëŋ dim ir bëmaŋe bëndebën in ang rek acariya and Moyis ak, xarak bën dëk bulunda ir bër rëw këbi Abëraxam exëni. ⁶ Melëkisedek axo gi bana ar andëwëra and Lewi. Barikan mëŋ xana bax dim in gër otaxan od Abëraxam, do šena ko šalen këŋo ar beya baŋo Kaxanu an! ⁷ Xarak aye nang këne mëne ar gapak an këŋo šalenënd ar toc an. ⁸ Do bërändëwëra and Lewi bën ado ga hi bani bër ebax ex cës akey amat, mondako dëŋ bani xanand dim in. Barikan Melëkisedek mëŋ, laŋ abëngw exo ang këni reyand ak. ⁹ Ado Lewi, sëm ir bër kë xanand dim bën, ayël yël baŋo Melëkisedek dim in paŋ gë Abëraxam: ¹⁰ gayikwa gër ošat or sëm Abëraxam bayi baxo yatir fedër bani Melëkisedek gë Abëraxam.

¹¹ Awa kido bela bën añatën bani ŋatënënd or šenene ol paŋ gë ošadaxan or bërändëwëra and Lewi ol, gayikwa gër ošadaxan olo ex andëp and acariya and Moyis and yël babi Kaxanu Bëyisërayel aŋ, inewä yowaxënëgu doxo ašadaxan ašëxe, ar ang Melëkisedek ak, xarak axo gi ex na ar andëwëra and Aharon? ¹² Gayikwa and

✧ 6:14 6.14 Añanar 22.17

nëngwëtak ošadaxan aŋ, anëngwëta nëngwëtak bëte acariya aŋ. ¹³ Do Yesu, Axwën arebi an wa, fab këŋo endey eŋo. Xarak gër nëng irexëm gabatak ax gi bana ar bax riyenind gër angëb. ¹⁴ Enimin, ðek fo nang këne mëne Axwën arebi an arandëwëra and Yuda hi ko. Xarak Moyis axo de bana mëne bërandëwëra aŋo bën axor këni xor eni gi bëšadaxan.

End ašadaxan ar ang Melëkisedek eŋ

¹⁵ Watin bëte end ðal end këbo wšasin kerët mëne ašadaxan ašëxe ar yowëk ajo, awëndër wëndër këni gë Melëkisedek. ¹⁶ Yesu ex ašadaxan ajo, do gë panga ind aniyan and din ir din in hixën ko, ax gi ex na paŋ gë acariya and rëpën këni bela fo aŋ. ¹⁷ Gayikwa osede olo reyak Oñëgw Omënëk ok:

«Ašadaxan ar din ir din hi këy ang Melëkisedek ak*.»

¹⁸ Mondako yepën ko Kaxanu acariya akarëk aŋ gayik ax bayi bana gë panga, ax bo bana gë ofëcak. ¹⁹ Enimin, acariya and Moyis aŋ ax korënd na ex ŋata er ŷandi këŋo Kaxanu in. Barikan paŋ gë eyar ekëbënëxaxik ed šot këne el, axor këne xore enëŋo təkaye Kaxanu.

²⁰ End ašadaxan ajo eŋ, ayašar yašar baxo Kaxanu, barikan end bëšadaxan bëšëxe eŋ, axo yašar bana. ²¹ Ayašar yašar baxo and fel baŋo Yesu aŋ:

«Wëno Axwën an yašarëk, axe cena na, ašadaxan ar din ir din hi këy*.»

²² Mëŋ ex, Yesu ex ar lëkayak eter ed gë Kaxanu ed nëmëcak eter eñanar an.

²³ Bëte bëšadaxan bërandëwëra and Lewi bën aŷëmb yëmb këni ang bëtëra këni gër andiyen aŋo ak gayik ecës el babi rëxëtënd. ²⁴ Barikan Yesu mëŋ din ir din ko liyand, ošadaxan orexëm ol ala ax bëteli na. ²⁵ Bëte mëŋ fo xorëk ebi pexën din ir din bër këŋo sëkand Kaxanu ga xwëta këno bën gayikako din ir din ko liyand ebi karanaxënënd gër Kaxanu.

²⁶ Biyi cëŋ, ašadaxan alëngw arako ŷap bax enëŋo cote: awënëk, ar ax təkand na eñëŋëxax, ar gë amena këm, ar ani barënd na gë bëwendëran. Ata Kaxanu, ašadaxan alëngw ajo wëla këŋo gër ed xucak ex tongina yaŋ gër orën. ²⁷ Ax gi bana exo dind ocaðaxa ok key yo key ang baxo rind ašadaxan alëngw ašëxe ak në end bamena bandexëm do në end band bulunda. Amat fo ri ko šadaxa in and yëlaya ko mëŋ dëŋ aŋ. ²⁸ Enimin, paŋ gë acariya and Moyis aŋ bano sanand ala asitarak exo gi ašadaxan alëngw. Barikan paŋ gë eyašar ed bëtëguk gër acariya aŋo el, Kaxanu asana sana këŋo Ašëniw, mëŋ ar faŷayak din ir din an.

8

End ašadaxan alëngw arebi eŋ

¹ Gër bënd këne rende ðek, eŋo xurik ex këbën: ašadaxan alëngw šot kënëŋone na. Aŷëpa yëpa ko gër liw ir aňëpara and owun or Kaxanu yaŋ gër orën. ² Fën ko riyenixënd, lëf gër Aciw amënëk, lëf gër aner and ðal, and ri ko Axwën Kaxanu, xarak ax gi ex na and ri këni bela.

³ Enimin ašadaxan alëngw ar ex yo, ala këno sanand ebi dinënd ocaðaxa ok bulunda in gë bebër këni wëlarawënd bën do gë oyel or kënebi lasëgund ol. Awa ašadaxan alëngw arebi an afo exo cotënd bebër ko rixën ocaðaxa. ⁴ Kido gër ebar ro hi baxo, axo gi dona dëŋ ašadaxan gayik bela exëna bër kë rind ocaðaxa ang rek acariya ak. ⁵ Cale ind këni lëgwelind bëšadaxan bëŋo in, etëfëtëli ed bebër ex yaŋ gër orën fo ex. Andamat ex gë end Moyis eŋ, and baxo rind aner and Kaxanu aŋ. Yama Kaxanu sitin baŋo mondako: «Nëkonël ðe aye, ey dixën ang aner and wšasinëgu këmi

yaŋ gër etënd ak[☆]» ⁶ Barikan, gërëgako Yesu ex ašadaxan ar kërind andiyen and xucak ekëbën gë and eter eñanar gayikako mën ex aňatelindër ar eter ed wëlanëgu kërbo bekëanaxik bend bëya kërbo Kaxanu an.

⁷ Enimin, kido eter eñanar el šenene ebax, ang ýandi baňo Kaxanu ak, axo nëmb dona gë eter ecëxe. ⁸ Barikan Kaxamu are re babi bulunda irexëm in mondako:

«Wëno Axwën an ga re kërme,
në eyow ex amëd and kërme ri eter ekašax
gë bulunda ir Isërayel do gë ir Yuda aň.

⁹ Afitar kër fitar gë eter ed ri bame gë bëxarëk bërebën el and nęcëtëgu këmëni gër ebar ed Misëra aň.

Bën bayik ax tëf ex na šapela band eter elo baň
ata wëno seb kërme ebal ed endebën el.
Wëno Axwën an kër yeyanënd mondako.

¹⁰ Do watin eter ed kërme ri gë bulunda ir Isërayel el.
And kër xuca bakey baňo aň, wëno Axwën an ga re kërme:

“Gër onden ondebën kërme xwët bacariya bandam baň,
gër owëkw orebën kërme ýëgw.

Wëno Kaxanu irebën kërme hi
do bën eni gi bulunda iram.” ¹¹ Gabatak aňo ñana na eňo tëyalind, ar angol amat
gë mën an,

Gabatak aňo ñana na eňo pelënd imaýe indexëm in:

“Wëj nangëlo Axwën an.”

Enimin đek fo kërne nang,
hik obaš ol, hik bëxarëk bën.

¹² Gayikwa axaýënan ke xaýënan xali mën teban betëmbak bendebën beň,
do ame ñana na me kwitand
beňëñëanax bendebën beň[☆]»

¹³ Gayikako Kaxanu wacëk eter ekinëm el «Eter ekašax», eñanar el anëka xarëk.
Xarak aye nang kërne er xarëk in anemi kër nemind.

9

End cale eň

¹ Gër eter eñanar, šapela hi baxëna band bax rend mondake ýapëk ex gi cale in, bëte aner and ri bani na gër ebar ro eno calexënënd. ² Lëf gër aner aňo šetëndër bani baciw baki gë anjëm and xaw bani aň. Aciw aňanar aň bani wacënd: «Gër ed wënëk». Na xwët bani lambo ir gë ojana ocongoki in, gë atabël aň do gë bamburu band oyël baň. ³ Aciw akinëm aň, and yabët anjëm amëgax aň, bani wacënd: «Gër ed wënëk nëmëc». ⁴ Lëf na xwët bani: furëno ir kaňe, ir bani šoraxënënd ašuru ir xwëšëna bani gë angiri in do gë kangara ir nëngi bani gë kaňe in. Polo gër kangara ir bax watinalind eter ed gë Kaxanu ijo el hi bax ikes ind kaňe ind šëlxën bani: eyamb ed kën wacënd man el, gë ošet or Aharon or nët bax xali fëtëfëtik ol, do gë oxaý oxo or ang bangomb-gomb or ýëgwaxën baxo Kaxanu šapela band eter oň. ⁵ Yaň gër atënda and kangara, fiš banëbi batox šapësëfës band watinalind banëbi omeleka od gë enjaran od kënëbi wacënd Cerubeň. Eñaw endebën eň bax labënd atënda and kangara aň, gër ed bani xošënd ošat or angunëtan and beňëñëanax oň. Bari ax gi ex na gërëgako këmün faýën beňo đek, gë betil ak.

⁶ Mondako bani xwëtërand beý bën lëf gër aner and eter do bëšadaxan bën laň bani lilënd «Gër ed wënëk», eni dixën bebër rëp bax gër cale bën. ⁷ Barikan «Gër ed wënëk nëmëc», ašadaxan alëngw an gabat bax lilënd amat fo gër iniy gë ošat

or eni cotaxën eteban ed bend lif këni oŋ, mëŋ do gë bulunda in. ⁸ Nand bayi bax aner and eter eñanar na, Kaxanu axo përet bana pere «Gër ed wënek nëmec» ang këbo wăsinënd Angoc Amënek ak. ⁹ Endey eno apënëtal and amëd and hi këne ex. Er wăcayak mëne oyël oŋ do gë ocađaxa od eter eñanar ok abax xor na ex mënën owëkw or bër baŋo ŝalend Kaxanu oŋ. ¹⁰ Bapela baŋo band bax sëyalind wayët bend eman fo bax: bend eyamb yamb, bend ešebëceß, gë bend ewunëtaran ed gë men do gë bend rëp bax xali exo nëngwëtëra Kaxanu beŋ.

¹¹ Barikan and yow ko Yesu aŋ, hi ko ašadaxan alëngw ar benjekax bend šot këne gërëgako an. Aner and gër ed riyeni ko aŋ xurik ex këbën gë and gër ebar ro aŋ, ado ax gi na and ri këni bela. ¹² Mëŋ amat fo lil ko «Gër ed wënek nëmec» gë ošat orexëm oŋ dëŋ, xarak ax gi ex na đe gë ošat or obeci, ba or oxey. Ata mondako ri ko ebo cotëtaxën apexa and din ir din aŋ. ¹³ Enimin ang rëp bax ak, awënen babi wënenënd bër buyarënyak bën, ošat or obeci do gë or ogaš or banëbi širëcirënd oŋ, gë eyëwën ed šambana ir ixey ir šadaxa këno momëlën ed banëbi fanënd el, ¹⁴ kaš ex ngwa ošat or Kërisët, mëŋ ar gë amena këm ar yëlayak gër Kaxanu gë panga ind Angoc and din oŋ. Awënen ko wënen owëkw orebi oŋ gër bandixa band gë ofëcak këm, enëŋo calexënënde Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd aniyan an!

¹⁵ Ata mondako hi ko ngëŋ Yesu aňatëlindër ar Kaxanu gë bela gër eter ekašax: ašës šës ko ebi dacëtaxën bëwendëran bën, bër babi nëpënd bapela band eter eñanar bën. Bën wăceli këbi apexa and din and beya baxo ayël këbi yël aŋ.

¹⁶ Gayikwa gër ed ex kayëta ir obëteli, ir yëgw ko ala ang këni šetëred napul irexëm bër kë bëteliđ in, pere fo ko šës ala ajo ex gixën mondi end yëgw ko eŋ. ¹⁷ Kayëta ir obëteli in, enimin and ko šës ar yëgwëk aŋ fo këni fënënd, ofëcak ax yëlënd na angëmëne ar yëgwëk an abëngw bayi ko. ¹⁸ Mëŋ ex, ado eter eñanar el dëŋ axo pëb bana Kaxanu and bayi ošat ax car bana pere aŋ. ¹⁹ Gayikwa Moyis, pere fënën babi apela kala gër acariya, wël këni đek bulunda in đamana wëdaxën ko ošat or oxey do gë or obeci oŋ, bar ko gë men oŋ. Ga wëđ ko omban ombarax ond opey do gë opat od atëx and këni wăcënd isop, yëmb ko gër ošat. Ata ga ko širëcir akayëta aŋ do gë đek bulunda in, ²⁰ ko rend:

«Watin ošat or seraxën kën gë Kaxanu oŋ».

²¹ Mondako fo širëcir baxo gë ošat oŋ aner aŋ do gë đek oýënga or cale or hi bax lëf na oŋ. ²² Ata ang rëpëk gër acariya ak, bebëranjëm bani wënenënd mocirëcir gë ošat oŋ, ex mënaxën. Do angëmëne ošat ax car ex na, Kaxanu axo tebanënd na beňëŋenax beŋ.

End šadaxa ir Yesu eŋ

²³ Angëmëne ocađaxa od gë ošat kë wënenënd bebër ex gër ebar ro bamatinali band bebër yaŋ gër orën bën, awa bebër ex yaŋ bën bëte gë ocađaxa od xurik ex këbën kë wënenënd. ²⁴ Enimin, Kërisët alil dëŋ lil ko gër orën, ebo karanëxënd gër Kaxanu gërëgako. Axo đil ex na në aner and cale and ri këni bela, and hik amatinali fo aŋ. ²⁵ Bëte alil lil ko gër orën xarak ax gi ex na exo yëlayax šadaxa bakëlëbëd bandanjëm, ang baxo rind ašadaxan alëngw ak, mëŋ ar bax lil niy yo niy «Gër ed wënek nëmec» gë ošat or oyel oŋ. ²⁶ Kido Kërisët axo đil bana amat fo, bakëlëbëd bandanjëm soro doxo elod ga ýanak ngwën in. Barikan gërëgako, and saxëguk ekwët ed bey đek aŋ, šanayaw ko amat fo exo đawaxën mbëña ind eňëŋenax in gë šadaxa ir rin këbi in. ²⁷ Ala an amat fo ko šësënd, ata Kaxanu eno kiti. ²⁸ Mondako fo ex bëte end Kërisët eŋ, amat fo yëlaya ko šadaxa gër ebar ro exo dëxëtaxën beňëŋenax bend bela bëranjëm. Do abaka ko bakaw akinëm ebi pexën bër šëni këŋo bën, xarak ax gi ex na exo dëxët eňëŋenax eŋ.

10

¹ Enimin, acariya and Moyis aŋ, er hik wayët eñaŵ end benjekax bend kë yowënd, ax gi ex na benjekax beŋo dëŋ. Mëŋ ex, acariya aŋ din ax kor na ebi yël ola or faŋayak ol bër këŋo sêkand Kaxanu bën paß gë ocaɖaxa od rëpëk niy yo niy ok.

² Kido ocaɖaxa oko aŵënën bax wënënënd, elod anëka fo seß doni edi el gayikako amat fo wënën dobi bër këŋo šalend Kaxanu mondako bën xali eni kwëya beñëŋënax bendebën beŋ. ³ Barikan ocaɖaxa oko babi xwitanënd niy yo niy beñëŋënax bendebën beŋ. ⁴ Gayikwa ošat or ogaš do gë or obeci oŋ ax kor na dëŋ ex dëxët beñëŋënax beŋ. ⁵ Mëŋ ex, Kërisët and yow ko gër ngwën ro aŋ, afel fel këŋo Kaxanu:

«Wëj axi ñandi ex na šadaxa,
axi ñandi ex na eni yël yëy,
barikan wëj yël ke eman.

⁶ Wëj ay cala ex na ocaɖaxa:
hik od momëlën, hik od eteban ed beñëŋënax✧.»

⁷ Ata re këme bëte:
«Në eyeli eme gër ngwën ang yëgw këni gër akayëta and monëkw ak,
në eyeli eme Kaxanu, me di oñandi odey ok
ang yëgw këni endam ak gër Oñëgw Omënëk✧.»

⁸ Er yana baxo re ko:
«Wëj axi ñandi ex na ocaɖaxa,
axi ñandi ex na eni yëlëra beÿ,
do ay cala ex na ocaɖaxa
hik od momëlën, hik od eteban ed beñëŋënax.»
Xarak ocaɖaxa oko, ang rëpëk gër acariya ak dëŋ ebax.

⁹ Baš ko bëte:
«Wëno er yow këme me di oñandi odey ok.»
Awa mondako yepën ko ngëŋ ocaɖaxa okarëk ok ex bëtaxën irexëm in. ¹⁰ Në end oñandi oko, wënaxën këne paß gë šadaxa ir eman end Yesu Kërisët ir rëxëtëk amat fo beñëŋënax in.

¹¹ Ašadaxan ar ex yo, axwëša baxo xwëšand key yo key exo di andiyen andexëm aŋ. Laŋ baxo rind ocaɖaxa ok, oko fo, oko fo, bari din abax xorënd na ebi dëxëtën bela bën beñëŋënax beŋ. ¹² Barikan Kërisët mëŋ, amat fo yëlaya ko šadaxa ir beñëŋënax do ye ko kwël yëpax ko din ir din gand liw ir Kaxanu. ¹³ Do gërëgako, Kaxanu fo këŋo šënind eŋo korën din ir din bërangoÿëra andexëm bën xali eni gi ambëñaxën andexëm. ¹⁴ Enimin, paß gë šadaxa ibat fo yël këbi din ir din ola or faŋayak ol bela bër wënën këbi bën. ¹⁵ Ata Angoc Amënëk aŋ reyak kerët gër ndefi endey eŋo and re ko:

¹⁶ «Axwën an rek:
“Nëkoyin eter ed këme ri gë bën el
and kë xuca bakey baŋo aŋ,
alën këme lën bacariya bandam baŋ gër oŵëkw orebën,
aÿëgw këme yëgw gër onden ondebën✧.»

¹⁷ Din ame ñana na me kwitand beñëŋënax bendebën beŋ,
bëte din ame ñana na me kwitand betëmbak bendebën beŋ✧”.»

¹⁸ Xarak gër ed hik eteban ed beñëŋënax, šadaxa ir eteban ed beñëŋënax ax bond na ga këni rind.

End etëkar ed gë Kaxanu eŋ

¹⁹ Awa bëmaÿe, alil fo bayi këbo gë anjiÿ këm xali «Gër ed wënëk nëmëc» paß gë oşat or Yesu oŋ. ²⁰ Fëña ixaşax ir kē yëlënd anıyan fërëtēn këbo Yesu and ħesik anjēm amëgax and bax wedınd «Gër ed wënëk nëmëc» aŋ. Xarak anjēm aŋo bax wātinalınd eman endexēm eŋ. ²¹ Ata biyi, aşadaxan alëngw wa şot kënëŋone, Kaxanu yata këŋo exo kadacënd ekun edexēm el. ²² Awa tēkandēnëŋone Kaxanu gë obal osēm or đal, kwētandēnëŋone gë anjēlan aŋ đek. Owëkw orebi oŋ wënēn ko gë oşat or Yesu oŋ, anjēlan añēŋēnax ax bo ex na. Bēte beman bendeŋi beŋ neb ko gë men omēnëk. ²³ Kwētayane şenene end këne yarēnde eŋ, end këne reyarande poyoma eŋ, kërebo ŋepëgēnanēnd na gayik ar beya këbo an, mokwēta hi ko. ²⁴ Nēkonarēndēne andeŋi reŋi aŋ, ene tēfētēliraxēnēnde gër aŋana do gër bandixa banjekax. ²⁵ Kērene ŋawētand ex na amara andeŋi aŋ ang wata këni bërēwāk bërēmar ak. Barikan kemēndērēndēne andeŋi reŋi aŋ, adofa ga nang këne ako mēne anēka kē saxēgund akey and ko bakaw Axwēn aŋ.

²⁶ Enimin, angēmēne mama dēŋ këne wēndērānde ga nang këne ako aye đal in, nangēne mēne şadaxa ir eteban ed beñēŋēnax ax gi ex na. ²⁷ Er këbo bayi wayēt oşēn or gë anjiÿ atēm kiti ind Kaxanu iŋ, angodux atēm and këbi şoraxēn bër këŋo wēşenēnd bēn. ²⁸ Ala ar wēndērak paß gë acariya and Moyis an, alaw kēno lawēnd gë axaÿēnan kēm angēmēne otede oki ba otas reyak mēne awat wat këno ga ko wēndēra. ²⁹ An yēland na nde mēne pit fo kē yēka kiti ind ar këŋo yaf Aşēñiŵ ar Kaxanu an, ar kē yepēn oşat or seraxēn këni Kaxanu gë bela do wēnaxēn këbi oŋ. Ar kē rind mondako an nē ecir eŋo Angoc Amēnëk and nangēn këŋo oyekax or Kaxanu aŋ. ³⁰ Gayikwa anang nang kënëŋone ar rek:

«Wēno kē xitind, wēno kē wāşananēnd✧.

Wēno kē şosēnd bandixa baŋ do bēte

Wēno Axwēn an këbi xitind bulunda iram in✧.»

³¹ Mbaŋ këŋo yēkad ar faß këŋo kiti ind Kaxanu, mēŋ ar kē yëlënd anıyan an.

³² Kwitayin er hi baŋun gër ŷanar in, and ħoba këŋun end đal end Kaxanu aŋ. Bakey baŋo, mbaŋ şēnd ban do mbaŋ soro kēn, barikan xemēna kēn mondako dēŋ.

³³ Bandēmar poyoma banun şirērand do banun rixērand. Do bandēmar anjēlan andewēn aŋ gand bër kēnēbi rixērand ang wēn ak bēn bax şaŋēnd. ³⁴ Enimin, axaÿēnan baŋun xaÿēnanēnd bandepēra baŋ. Awa wā kēn gë onēnga fo enun kandēra bacota bandewēn baŋ, ga nang kēn mēne bacota band xucak ex kēbēn, band këŋun bayi din ir din baŋ, şot kēn. ³⁵ Awa gë er kēn yarēnd ijo kēn şotaxēn oyēl osēm, kēren dangangan na. ³⁶ Enimin, aŷap ŷapēk en buŋand mbaŋ do en kemēnalınd oŋandi od Kaxanu ok, eŋun yēlaxēn er beya ko in. ³⁷ Gayikwa Oñēgw Omēnëk ok rek:

«Tēkēr fo bayik, ax nēka na exo ŋatēgu

ar kē yowēnd an, axo đegēnaw na.

³⁸ Ar şenene an, gë ekwēta ed xwēta ke el ko liyand,

barikan angēmēne aseß seß ke,

wēno axe nēngan na endexēm eŋ✧.»

³⁹ Biyi cēŋ, axwēta xwēta kënëŋone Kaxanu ex pexaxēn benjēw bendeŋi beŋ, ane gi exe na bër këŋo sebēnd Kaxanu do eni nemi bēn.

11

End ekwēta eŋ

¹ Ekwëta el ex, ema ed enim mëne Kaxanu ayël dëj këbo yël bend këne yarënde bej do mëne bebër ane watënde na bën ahi dëj hik. ² Paß gë ekwëta el, reyaxën këni osede oyekax or bëxarëk bër wã bax endexëm bën.

³ Paß gë ekwëta el, nang këne bebër këne watërande gër ngwën bën, Kaxanu necëtëguk gër bebër bayik ane watënd ex na. ⁴ Gë ekwëta el, rixën baxo Abel şadaxa ir xëbën bax nëmëc gë ir ri baxo Kaÿe in. Gë ekwëta el, şotaxën ko osede or mëne ar şenene hi ko, ang reya ko Kaxanu dëj ga xana ko ocadaxa od Abel ok. Gë ekwëta el, ko yeyanënd Abel xali gërëgako ado ga şës ko.

⁵ Gë ekwëta el, yexën ko Enok abëngw xali gër Kaxanu xarak axo cës ex na mocës. Enimin, damana Kaxanu ejo mëlaxën Oñëgw Omënëk reyak mëne Kaxanu anëngan baño nënganënd endexëm eñ. ⁶ Ala ax kor na exo dind er këjo nëngan Kaxanu in angëmëne ajo kwëta ex na. Gayikwa ar këjo sëkand Kaxanu an, afo exo ma mëne ahi dëj hi ko do mëne aşos këbi şosënd bër kë şaland eno nang bën.

⁷ Gë ekwëta el, nangaxën baxo Nowe bebër elod ala ax wat bana pere bën. Kaxanu wa sitin baño do mëj balëkënali ko xali ri ko Akuluñ and fexaxën bani mëj gë ekun edexëm el. Nowe ga ri ko ejo, nëpaxën babi bela bër hi bax angwën ajo gër ebar ro bën. Ata në end ekwëta elo, şotaxën ko or şenene ol gër Kaxanu.

⁸ Gë ekwëta el, wãxën baxo Abëraxam exo ye gër ebar ed beya baño Kaxanu ayël këjo yël oxwën el, and wãc këjo añ. Alama fo lama baxo fëña in nangërëxe gër ed ko yend. ⁹ Gë ekwëta el, yexën baxo ang ar yeba fo, gër ebar ed beya baño Kaxanu. Do nangëde aliyer fo baxo lëgërand në baner. Mondako bani lëgërand Isak do gë Yakob bërändëwëra andexëm bën xarak bën bête erebat beya babi. ¹⁰ Gayikwa Abëraxam aşeni baxo şenind angol and gë bamej band gë edëda ekemax añ, angol and bay ko Kaxanu ang yëla ko añ.

¹¹ Bête gë ekwëta el, xoraxën baxo Sara exo cot acël ado ga xar baxo do hi baxo bête asoxari aboroxok. Anang nang baxo mëne Kaxanu, mëj ar beya baño an, ar mokwëta exo. ¹² Mëj ex, në ala abat, ar xar bax xali xurik, şanëgu këni obaş or yëmbëk ang ował or gër orën ak, ang edini ed gër bëja ir angwëngw ak. Do obaş olo, ala ax kor na ebi pën.

¹³ Bela bëjo dek, Kaxanu xwëta bano xali şës këni cotërëxe bebër beya këbi bën. Barikan awat bani watënd bejo xali këbi nëngandërand ado ga bayi bax caw. Areyara bani reyarand poyoma mëne bën bëliyer do bër okucan fo hi këni gër ebar ro. ¹⁴ Enimin, eyeyan edebën elo këbo wãsinënd mëne bën ebar ed gër ed këni lëg bani şaland. ¹⁵ Kido axofi xofi babi ebar ed gër ed şanëgu këni el, aşot şot bani amëd and eni bakaxën añ. ¹⁶ Barikan edëg ed xurik ex këbën bani şaland, mëne ngëj edëg ed gër orën el. Mëj ex, Kaxanu ajo cëfënan ex na eno dend mëne Kaxanu irebën exo gayikwa mëj xëñënan këbi angol.

¹⁷ Gë ekwëta el, hi baxo Abëraxam awelëk ejo med aşëniw Isak do ejo cadaxa and ri baño Kaxanu atëy añ. Aşëniw arexëm ar tañ an hi bax ejo cadaxa mondako, xarak Kaxanu anëka beya baño bebëranjëm. ¹⁸ Kaxanu ga fel baño wa: «Paß gë Isak këni şënar bërändëwëra andey bën*.» ¹⁹ Abëraxam axwëta xwëta baño Kaxanu mëne axor xor ko ejo kanin ala an ado exo cës. Ata Kaxanu në ejo wãşaxën baño Abëraxam aşëniw: endey ejo apënëtal ex.

²⁰ Isak, paß gë ekwëta el xaraxën baño Kaxanu bebër yap bax ebi yël Yakob do gë Esawu ecan ecan bën. ²¹ Yakob, paß gë ekwëta el şalen babi mopoxi bosëniw bor Yosef. Ga xemënoxën ko oşët orexëm ol, xaraxën baño Kaxanu damana exo kotixën. ²² Yosef, paß gë ekwëta el reyaxën baxo damana exo koti mëne Bëyisërayel bën aşan këni şanëd ebar ed Misëra el. Afel fel babi ang këni rid oşapar orexëm ak. ²³ Bëxarëk bër Moyis bën, paß gë ekwëta el şonaxën bano Moyis opacaw otas elod ga rëw këno.

* 11:18 11.18 Añanar 21.12

Awat wat bani mène itox ikëbënaxik hi baxo do ani yêda bana eni nêp end re baxo emun eņ.

²⁴ Moyis bête, paß gë ekwëta el, ñêpaxën baxo and raf ko aņ eno dend mène asëñiŵ ar abiŵ ar Farawoņ hi ko. ²⁵ Er fecan baņo eno dixërand andamat gë bër ex bulunda ir Kaxanu bën xarak axor xor baxo eņo nêngandërand amëd fo gë bër kë rind beñëņax bën. ²⁶ Napul ir gër ebar ed Misëra in mbaņ xëbën bax, barikan Moyis fecan këņo eno cus ang ebax eno cus Afexën ak gayik caw baxo watënd acosa and kë yowënd aņ. ²⁷ Paß gë ekwëta el şanaxën baxo ebar ed Misëra el yëdarëxe oxoŷ or emun ol gayik axemëna xemëna baxo ang ar këņo watënd Kaxanu fo, mëņ ar ex beņ an. ²⁸ Bête paß gë ekwëta el rinaxën babi Ofëna or Apexa ol bulunda ir Isërayel in ang fel baņo Kaxanu ak. Do oşat or oyel or ñaş banëbi oņ fel babi eni nëm gër owët or bëciŵ bëndebën këdi ko lil meleka ir këbi laŵënd bëttox bëñanar in.

²⁹ Bëyisërayel bën, paß gë ekwëta el xegëtaxën bani Angwëngw Ambarax and şapër bax eni kucaxën ang gër ebar eņaŷek fo aņ. Xarak and xacëra këbi Bëmisëra enëbi tëfa aņ, men oņ bakak do sëwëra këbi. ³⁰ Bête paß gë ekwëta el yamëraxën bani bameņ band xecexën bani angol and Yeriko baņ, ga bëta këni bakey banjongëbaki. ³¹ Raxab, asoxari aŷacaxik an paß gë ekwëta el bayik axo nemixën bana gë bërangoŷëra bën gayik aşon şon babi gë oyekax ocambenjar oki od Bëyisërayel od yow bax yir fo gër enang ed ebar edebën ok.

³² Bête end fe bayik me deya? Amëd aņ bayik ame cot na mun pelëraxën enimin end Şedewoņ eņ, end Barak eņ, end Samësoņ eņ, end Yefëte eņ, end Dafid eņ, end Samiyel eņ do gë bend bëlaŵënel bëşëxe bër Kaxanu beņ. ³³ Paß gë ekwëta el xoraxën banëbi bër gër owar oşëxe bën. End şenene eņ sëf bani, aşot şot bani er beya babi Kaxanu in, bête aşëmin şëmin banëbi ojëraņ. ³⁴ Alomin lomin bani bongodux botëm, afece fece babi ecës ed moņaş gë duxuma el. Aşëxwëra şëxwëra bani barikan fak këni. Afanga fanga bani gër owër xali ŵaŷ kënebi ocoroda odiyer ok. ³⁵ Bësoxari bër xwëta baņo Kaxanu bën axana xana banëbi bërefën bër xanik gër ecës bën. Do bër xwëta baņo Kaxanu bërëmar, mbaņ narëndëra banëbi xali gër ecës bari ani ma bana enëbi dacët eni cotaxën aniyan and xucak ex këbën aņ, and këni xanid gër ecës aņ. ³⁶ Bëjo bête alëşëra banëbi lëşërand, aşëw banëbi şëwënd, afokëra banëbi fokërand, do afëra banëbi fërand. ³⁷ Bëjo bête alaw banëbi laŵënd mopëtëra gë oxaŷ, bëjo bête añaş ñaş banëbi gë otaganguņ do gë oduxuma. Bëjo bête bër gë iciŵ këm hi bani, ayexëra fo bani yexërand do bani şudand bacud band banar band opeŷ do gë band obeci. Bën ŷoweŷ ani cot bana do bëla bën arixëra banëbi rixërand, anarëndëra banëbi narëndërand. ³⁸ Do bëla bëjo axuri xurik ang ye bani ak, ado bër gër ngwën ro bën abi ñap bana eni diyand andamat gë bëjo! Barikan ed ofadawe el, ed osënd el bani yexërand do ebani lakirand gër okel do gër batimba.

³⁹ Do end bëla bëjo cëk eņ, osede oyekax reya këni ga xwëta baņo Kaxanu, bari ani cot bana er beya ko in. ⁴⁰ Enimin, Kaxanu bebër xurik ex këbën wëxëtan këbo. Mëņ ex, ax ñap bana eni njetënëdo ola or faŷak ol biyi këm.

12

End ekapina ed gër ocopak eņ

¹ Awa biyi bête, gayikako otede odanjëm xeta këbo, tebëne bend këbo wedind ene yexëne anëngw lëngw beņ do gë eñëņax end këbo şerand aŷand eņ. Ang bër kë xaşërend xali gër eņata fo, kemënane biyi bête gër ekwëta xali gër eņata. ² Pabëneņone din Yesu fo. Mëņ nedëk ekwëta el gër owëkw orebi, bête mëņ fo kë rafënënd xali ex paŷaya. Ga baxo yëland end onënga or ko şot eņ, ŵaxën baxo eno

daŵ nê kërêwa, ado ga šêfên bax ecês ed mondako el. Barikan gërêgako, anêka xetênax kêjo Kaxanu gër liŵ ir añêpara and owun orexëm. ³ Enimin, yêlayindên end Yesu eŋ, mên ar buŋak eni paŋer gê bêwendêran bër šus baŋo bën kêdi kên sêkwêra do eŋun cena. ⁴ Gër emer ed gê eñêjênax, wên an mer ex na pere xali ex car oŋat oŋ. ⁵ Axwêya nde xwêya kên ang bamun felêrand en kemêna gër bënd Kaxanu ak, ang obaš orexëm fo mondako:

«Asêniŵên, yêlarayind and ki wêrêšêtênd Axwên aŋ do kêrexi cenand na and ki rexêrand aŋ.

⁶ Gayikwa Axwên an awêrêšêt kêbi wêrêšêtênd bër ñan kêbi bën, ašew kêbi šewênd bër ex obaš orexëm bën*»

⁷ Awa wên, eŋun wêrêšêtaxên kên soroxênênd gayik ang obaš orexëm fo wêlaya kêjun. Axarêk ar fe bayik aŋo wêrêšêtênd na itox indexëm iŋ? ⁸ Bari angêməne Kaxanu aŋun wêrêšêtênd na ang kêbi wêrêšêtênd dek obaš orexëm ak, awa wên an gi ex na enim obaš orexëm.

⁹ Gayikako ala kala gê faba ir baŋo wêrêšêtêrand do ir fêb kêjo hi kêne, awa aŋap ŷapêk enêjo pêbe nêmc Kaxanu, mên ar ex Faba ir bangoc an, ene cotaxêne aniyân aŋ. ¹⁰ Opaba odebi ok, awêrêšêt banêbo wêrêšêtênd ang babi ŷapanênd ak nê bakey fo. Barikan Kaxanu, ene betaxêne do ene cotaxêne ola owênêk ol ang mên ak, kêbo wêrêšêtaxênênd. ¹¹ Dal ex mêne ašamina ko šaminand ala an and kêno wêrêšêtênd aŋ, aŋo nêngandêrand na. Barikan and kê nêkana aŋ, ašot ko šotênd obetak ol do gê or šenene ol paŋ gê ewêrêšêt elo.

¹² Awa mên ex, kangêtayin otaxan od sêkwêrak ok do kemênin olêkêna or kêjo rêgênênd oŋ. ¹³ Bête dîyayindên aniyân and šenene eni kemaxên gër ekwêta bër sitarak bën, bari kêreni wêcênd na.

End bapela eŋ

¹⁴ Calayindên angwêlêra and gê bela dek aŋ do gê owênêk ol gayik angêməne an cot ex na beŋo, gabatak aŋo wat na Axwên an. ¹⁵ Titinayin, ala kêrex dîcaya na oyekax or Kaxanu ol; ala kêrex pena na oxoŷ gër emêkw edexëm xali ex dêg do ex gi gê odêmbêt gayik angêməne mondako kên rind ata kê wonjo gër amara andewên do bêranjêm eni buyar. ¹⁶ Titinayin, kêren wata na asêk alakirand fo in! Kêren dind na ang ri baxo Esawu ak, mên ar bax yepênênd bënd Kaxanu ga fan baxo oxarênak orexëm gê ecemar an. ¹⁷ Anang nang kên mêne ga nêkanak, and ŷandi baŋo exo bêteli obetak aŋ, sêm afela fela baŋo. Ado ga baxo sesênd, er ri baxo in ax mênd bana exo nêngwêt.

¹⁸ And sêka kêno Kaxanu aŋ, an têka bana er kên xor en dêkêra: ax gi bana angodux and xafa-xafa; ax gi bana ecamêfan, ax gi bana oncoc otêm. ¹⁹ Bête an wêl bana ofarix or kereloŋ, an wêl ex oniŵ or Kaxanu ol ang wêl bani Bêyisêrayel akarêk ak xali re bani gwac baxêt kêni. ²⁰ Gayikwa owêkw oŋ yêbu babi, and re ko Kaxanu: «Ar kê xwixêta yo etênd elo, ado ex gi emacar, pêtêrayidêno gê oxaŷ xali exo cês*» ²¹ Er bani watênd in, aŷigên ŷigên bax xali re ko Moyis: «Dek eme anjiŷ aŋ xali ke rêgênênd*!»

²² Barikan wên etênd ed Siyoŋ el, angol and Kaxanu aŋ, mên ar gê aniyân an, sêka kêni. Yerusalem ir yaŋ gër orên in, gër ed kêni fedêrênd ofêna omeleka ok owaxe owaxe, sêka kêni. ²³ Asêka sêka kêni amara and obaš olêngw or Kaxanu aŋ, amara and bër ŷêgw kêni Kaxanu yaŋ gër orên aŋ, mên ar ex axiti bela dek an, axiti ar benjêw bënd bër šenene bër gê ola or faŷayak an. ²⁴ Asêka sêka kêno Yesu, mên ar ŵak ex car oŋat orexëm ebo wûnêtaxên an. Mondako hi ko aŋatêlindêr ar eter

ekaşax ed ri ko Kaxanu gë biyi el. Do oşat orexëm oŋo kë yeyanënd nëmëc gë or Abel oŋ.

²⁵ Titinayin, këren nêpënd na eno baxët ar këŋun felërand an. Enimin, angëmëne Bëyisërayel bër bax hëpënd eno baxët Moyis, mëŋ ar babi felërand gër ebar bën, ano cana bana Kaxanu gër kiti, kaş ex ngwa biyi. Anëŋo canaye na angëmëne anëŋo baxëtënd ex na ar këbo felërand elod gër orën an. ²⁶ Akarëk aŋ, and kë wëli oniŵ or Kaxanu aŋ, ebar el arëg bax rëgënd. Barikan doro doro, Kaxanu abeya beya këbo mondako: «Bëte amat bayik, wëno dëŋ kë sêngërëbëtëra, ax gi na ebar el fo, barikan gë orën ak dëk» ²⁷ Eyeyan ed rek «Bëte amat bayik» el këbo wësinënd mëne bëbër ri ko Kaxanu do kë sêngërëbëtand bën, aşapër kë şapër ex bayixën bëbër ax kor na ex têngërëbëta bën.

²⁸ Bëte gayikako owun or ax têngërëbëtand na ol şot këne, calendëŋone Kaxanu ang këŋo nëngan ak, gë ekwëta el do gë anjiŷ aŋ. ²⁹ Gayikwa Kaxanu mëŋ ar xwën këbo an, ahi hi ko bëte ang xodux or kë bëlënënd fo.

13

End aniyän and şenene eŋ

¹ Kemënayin eŋun balërend andewën rewën aŋ, ang bër acël amat fo. ² Këren kwëyand na ekwëtaya ed bëliyer el gayik bërëmar mondako xwëtaya banëbi omeleka, nangërëxe. ³ Kwitayindënëbi bandepëra baŋ nangëde gë bën bar kën gër epëra fo. Kwitayindënëbi bër kënëbi rixërand bën gayikako wën bëte gë beman bend kë xor ex toro hi kën.

⁴ Eñër el, gilex er fëb këni bela dëk, do angawŵ and bër gë aşan aŋ, ewënëk. Kaxanu axiti këbi xiti bëŷacaxik bën do gë bër kë rind orekar bën. ⁵ Bëbër kën rind gër aniyän andewën bën, këren dind na nê end aŋana and kodî. Nëngandërayindëleŋun gë er şot kën in gayikwa Kaxanu mëŋ dëŋ are re ko:

«Din ami teb na do din ami ñañëta na» ⁶ Mëŋ ex, axor këne xore ene deye gë anjiŷ këm:

«Axwën an ex ar ke rëcarand an;

ŷoweŷ ame yëdara na

gayikwa eñëŋëxax end fe ngwa ko xor exe di ala?»

⁷ Kwitayindënëbi bër ex bëlëngw bërewën bën, bër nangën këŋun eyeyan ed Kaxanu bën. Calayin en nang ang bani liyand ak xali xwëtëk bakey bandebën baŋ. Tëfëteliyindënëbi gër ekwëta edebën. ⁸ Ang hi baxo Yesu Kërisët ganëka ak, mondako fo hi ko doro, bëte xali din ir din. ⁹ Ala këreno teb na eŋun yifa gë osëyali or fitarëk gë or nang kën ol. Bon yek en kemëna gë oyekax or Kaxanu ol gër owëkw orewën. Bari kërex gi na gë bapela band bëbër ŷapëk, ba bëbër ax ñap ex na en yambënd gayik bër sëfëk beŋo bën ofëcak ani cotaxëne ex na.

¹⁰ Bëşadaxan bër gër aner and cale and Bêšewif bën abi ñap ex na eyamb ed er këne şadaxande biyi gër angëb andebi in. ¹¹ Enimin, ŷas er owacar or banëbi haşënd eŋ, nacët edëg el bani bënëlänxënd. Oşat oŋ fo baxo wëland aşadaxan alëngw an lëf «Gër ed wënëk nëmëc» eŋo karaxën Kaxanu eteban ed beñëŋëxax el. ¹² Mëŋ ex, Yesu bëte nacët angol aŋ narëndëra bano xali laŵ këno, ebi mënëxaxën bulunda in gë oşat orexëm oŋ. ¹³ Awa biyi bëte, canëne edëg el, ene yexëne gër ndexëm do buŋane enëbo cus ang şus bano mëŋ ak. ¹⁴ Gayikwa gër ebar ro, biyi ane cot exe na angol and bayi laŋ aŋ. Barikan aşala këne şalande and kë yowënd aŋ. ¹⁵ Awa paş gë Yesu, yëlënëŋone Kaxanu gë etël këm, şadaxa ir ojëkan in, mëne ngëŋ gë etëŷ

edefi el, yasëndëne poyoma oŵac orexëm ol. ¹⁶ Këren kwëyand na edi ed benjekax el do gë edëcar el gayikwa beŋo ocaŵaxa od këŋo nënganënd Kaxanu ex.

¹⁷ Baxëtindën er kënun felënd bëlëngw bërewën in, mayindën en di er kënun felënd in. Enimin, bën ex bër kë nëkonand benjêw bendewën bën do Kaxanu aŵëka këbi wëkax ba mondake bani rind eŋo. Diyindëlexëni gë onënga fo andiyen aŋo, këreni ŋwëcarënd na gayik angëmëne mondako ex, wën ofëcak an cot na.

¹⁸ Calenindënëbo biyi, mokwëta xwëta këmi mëne onden onjekax fo šot këmi do nand ex yo, aŋandi ŷandi këbo mi dīyand šenene, ang ex yo. ¹⁹ Ga re këme, kemënayin ene karanënd Kaxanu exe yëlëli fëña ir këme bakaxënëli aŷand fën gër ndewën in.

Bendey bepelatar beŋ

²⁰ Kaxanu, mëŋ ar kë yëlënd obetak an, axanin xanin këŋo gër ecës Yesu, Axwën arebi an, exo gixën axadac asëm paŋ gë oŵat orexëm or rinaxën këbo eter ed din ir din oŋ. ²¹ Bëte Kaxanu yëlëleŋun ojaŵ od en koraxënënd dëk er yek gër oŋandi odexëm in. Do er ñan ko in, dilexo gër ola orebi, paŋ gë Yesu Kërisët, mëŋ ar xwënëk enjaran din ir din an! Amen!

Ofelar ol

²² Bëmaŷe, axara xara këmun: buŋayin en baxët eyeyan ed këŋun xemën elo gër ekwëta edewën. Ado er ŷëgwënëli këmun ijo, ax cak ex na. ²³ Dek ŷandi ke en nang mëne imaŷe indebi in Timote, anëka sebëtëli këno, axo bo ex na gër epëra. Angëmëne ataŋ ñatëgu ko ro, gë wëno këmi sëfërëli ene watërëxëye. ²⁴ Cëmayinëbi bëlëngw bërewën bën do gë dëk bër ex bulunda ir Kaxanu bën. Bëmaŷe bënd ro gër Itali bëŋ ašëma kënun šëmand. ²⁵ Awa Kaxanu yëlëleŋun oyekax orexëm ol wën dëk!

Kayëta ir Şak in Lilaya in

Akayëta aŋo Şak, asëfan abat ar Axwën Yesu, yëgwën babi bërëwax bën, dek ang şapërerä këni ed ex Owun or Bërom ak. Paß gë akayëta ano sëyali këbi end ekwëta do gë end bandixa eŋ. Mëŋ yëgwaxën ko mëne: ax gi ex na mocus axaÿënaxik an do eyo ŋan ar gë napul an fo. Bëte aÿëgw ko mëne ar balëkënalind cale an, kadacëlexo aniw andexëm aŋ, mëne ngëŋ tebëlexo asëk ayeyandërand fo in. Bëte kërexo dafënarand na. Do angëmëne ar şotërak hi ko, diyindëlexo benjekax gë napul irexëm in.

Er ex gër akayëta in:

End orenik do gë oŋandi oŋëŋënax eŋ: 1.1-27.

End epëb ed bela el, ekwëta el, do gë bandixa eŋ: 2.1-26.

End ekamën ed eyeyan el do orenik or yaŋ eŋ: 3.1-18.

End ekwëÿëta ed ndafënan do gë odenar eŋ: 4.1-12.

End bër gë napul eŋ: 4.13-5.6.

End ebuŋan do gë cale eŋ: 5.7-20.

Ecëmar el

¹ Wëno Şak, ariyenin ar Kaxanu do gë Axwën Yesu Kërisët an, këŋun yëgwënëlinde wën bandëwëra Epëxw gë baki band bulunda ir Kaxanu band yëcarëk baŋ. Aşëma këmun şëmand!

End ekwëta do gë orenik eŋ

² Bëmaÿe bëndam, nëngandërayindëleŋun mbaŋ në end batëy bandanjëm band këŋun fiatënegund eŋ. ³ Nangin mëne mondako kën sëyand ebuŋa el angëmëne ekwëta edewën el ga xemëk bayik gër atëy. ⁴ Xarak, ebuŋa el afo ex ŋata andiyen andexëm aŋ en gixën bër gë ola or faÿayak, bër şenene gër ex yo, do yoweÿ an can na. ⁵ Angëmëne ang hi, abat exo can orenik ol, karaleŋo Kaxanu, mëŋ ar këŋo yëlënd ayël fo ar ex yo, xarak aŋo dexëra ex na; do ayël dëŋ këŋo yël. ⁶ Barikan karaleŋo de gë ekwëta, gë oŋëpëgënan këm gayik ar kë xarand gë oŋëpëgënan an, ang men ond angwëngw ond kë şangënënd do kë xaninënd ekoc fo hi ko. ⁷ Ala arako rako an kërexo yëländ na yëÿ ko şot na gër Axwën: ⁸ ar kë sëkwanënd exo tana anjëlän amat fo hi ko, ar kalay-kalay gër dek bandixa bandexëm hi ko.

End axaÿënaxik do gë ar gë napul eŋ

⁹ Imaÿe ikëreceŋ ind xaÿënëk in, nëngandërayindëleŋo gayik Kaxanu këŋo yëlënd or gapak ol. ¹⁰ Barikan imaÿe ind ex gë napul in nëngandërayindëleŋo gayikako në end Kaxanu ko banaxënënd ga nang ko mëne axuca ko xuca ang opëtëfët od ondës fo. ¹¹ Ax gi ex na nde and kë fën eŋan aŋ, oyat oyëkax ok aŋaÿën kë ŋaÿënënd ondës oŋ, opëtëfët ok ex binira do oye orexëm ol ex biw? Ata mondako fo ex end ar gë napul eŋ, abiw ko biw gër bandixa bandexëm.

End banajëta eŋ

¹² Nëngandëralindëleŋo ar kë buŋand gër atëy an! Enimin, ar buŋak gër atëy aŋ, Kaxanu afupa këŋo fupand gë ekamote ed angora el, mëne ngëŋ aniyan and din ir din and beya ko ayël këbi yël bër ŋan këŋo aŋ. ¹³ Ala ar këŋo nanëtand an, kërexo dend na: «Kaxanu ke nanëtënd!» Gayikwa eŋëŋënax gematak ax kor na eŋo nanët Kaxanu. Bëte mëŋ dëŋ ala gabatak aŋo nanëtënd na. ¹⁴ Barikan ala kala gë andexëm ko nanëtayand, and ko yëlaya gër er yandi këŋo, do gër er yetëÿet këŋo aŋ. ¹⁵ And

ko sêf ala oñandi oñeñenax aņ, oñandi oko kê rëwënd eñeñenax eņ, do eñeñenax eņ and kê fanëta aņ ex mëlawa ecës el.

¹⁶ Wën bëmaýe bënd ke balënd mbaņ bęņo, këren yifayand na: ¹⁷ oyël oxëbënëanaxik, gë oyël oyekax or ex yo, yaņ gër Faba ir bangoben kê xaniwënd. Męņ axo nęngwëtand na, axo dóbënd na. ¹⁸ Gayikako Kaxanu, męņ dęņ faýëk gër emëkw edexëm ex gi mondako, gë eyeyan ed dal el rëw këbo, ene gixëne bëyanar gër dek bebër necëtëgu ko do xwën ko bën.

End ebaxët ed eyeyan ed Kaxanu eņ

¹⁹ Wën bëmaýe bënd ke balënd mbaņ bęņo, nanging mène ala kala gilexo ar ýandëk ebaxët, ar legëk eyeyan, ar ax koýënd na aýand. ²⁰ Gayikwa oxoý or ala ol ax dind na er ex şenene gër Kaxanu in. ²¹ Bëte, ga kën xwëýëtand ako emuyaraxik end ex yo, do eñeñenax end ex yo, kwëtayayin gë onden onjekax eyeyan ed Kaxanu, ed lëgëk gër owëkw orewën el, eyeyan ed xorëk eņun pexën el.

²² Këren yifayand na gë andewën, diyindën ari dęņ ang kê rend eyeyan ed Kaxanu ak, këren baxëtënd na abaxët fo. ²³ Enimin, angëmene ala exo baxëtënd Eyeyan ed Kaxanu el do axo dıyand na ang kê rend ak, er hi ko ang ar kê nëkonënd dëxas irexëm in në anangoye fo do ko watayand ang hi ko ak. ²⁴ Barikan and ko nëkonaya aņ, ataņ exo kwëya ang hi ko ak, and ko ye aņ. ²⁵ Barikan ar kê yëkwand gër acariya and şenene an, acariya and kê yëlënd orëyaya aņ, abalëkënali ko balëkënalind er ko watënd in. Ari ko rind ang kê rend ak, axo baxëtënd na abaxët fo do kwël exo kwëya. Ata ala ajo anęngandëra kê ýana eņo nęngandërand gër dek bebër ko rind.

²⁶ Angëmene ala exo yëland mène aşalek hi ko xarak asëk ayeyandërand fo wër këņo, męņ dęņ kê yifayand. Ata cale indexëm ino ofëcak këm ex. ²⁷ Cale imënëk in, ind ex dal gër lęngw Faba Kaxanu in ex: edacët ed gër ocëmu bëtox bëndëkak, gë bësoxari bësebëta sebëta el do gë ekwëýëta ed dek betëmbak bend gër ngwën el.

2

End epëb do gë eyaf ed bela eņ

¹ Bëmaýe bëndam, epitëndër ed bela ax gi ex na gër ekwëta ed xwëta këno Yesu Kërisët, męņ ar ex Axwën ar gë enjaran an. ² Gako bela bëxi eni dılëli gër amara andewën: aýanar an exo dënaw anëna and kaņe, do exo cudaw banjëm banjekax; axinëm an exo gi axaýënaxik, do exo cudaw męņ bëte banjëm bamuyaraxik. ³ Ata wën eņun bal nëmëc end ar gë banjëm banjekax eņ do eno pel: «Wëj yow ey ñëpa ro gër ed këni ýëpand bër gapak!» Barikan eno pel axaýënaxik an: «Wëj cęņ yel ey kwëşax fën!» ba «Ñëpal gër ebar ro, gër ed këme wëñërand ro!» ⁴ Ax gi ex na nde epitëndër ed bela el ex mondako? Do ax gi ex na nde bëxiti bëşëmbak hi kën?

⁵ Wën bëmaýe bënd ke balënd mbaņ bęņo, awël nde: Ax gi ex na nde Kaxanu yata këbi bër ex bëxaýënaxik ogës od bela bër gër ngwën ro bën? Ax gi ex na nde męņ yata këbi eni cotaxën mbaņ ekwëta el? Ax gi ex na nde męņ yata këbi eni gixën şëf gër owun or beya këbi bër ñan këņo ol? ⁶ Barikan wën, aşëfënin këno şëfëninënd axaýënaxik an! Ax gi ex na nde bër gë napul bën këņun rixërand? Ax gi ex na nde bën këņun wëland gër kiti? ⁷ Ax gi ex na nde bën ex bër kê renand owac oyekax or yël kënun Kaxanu ol?

⁸ Enimin, şenene kën rind angëmene aşëf sêf kën er kê rend acariya and Emun in gër Oñëgw Omënëk: «Balindëlexi end aşandax eņ ang ki balënd end gaf irey ak*.»

⁹ Barikan angëmene pit pit kënebi fëbënd bela bën, awën kën wënënd do acariya aņ anëka sëra këņun ga lif kën ako. ¹⁰ Enimin ar kê sëfënd dek er rek acariya in, barikan exo dıf apela amat, anëka lif ko dek acariya aņ. Ar kê lif apela amat xarak

* 2:8 2.8 Andolewit 19.18

aye sêf ko dëk bacëxen ban, acariya an anëp këno nöp gayik dëk bapela ban lif ko. ¹¹ Gayikwa ar rek: «Ax gi ex na mondi orekar an» fo rek bëte: «Ax gi ex na monaŵ ala». Awa angëmëne wëj ay di ex na orekar ol barikan eyo d'aw ala, anëka wëndëra këy paß acariya an. ¹² Awa mëj ex, yeyandërayindën do diyindën beÿ bën ang bela bër kënebi xiti gë acariya and kë yëlënd orëyaya fo ol. ¹³ Gayikwa ar kë xitind gë axaÿënan këm an, Kaxanu gë axaÿënan këm këno xiti mëj bëte. Barikan axaÿënan in wëñak kiti in.

End ekwëta eŋ

¹⁴ Bëmaÿe, inewã këno fëca ar kë rend mëne ašot šot ko ekwëta an xarak ekwëta elo ax gi ex na gë bandixa? Afexën nde këno fexën ekwëta elo? ¹⁵ Angëmëne imaÿe in, hi ko itošan, hi ko itoxari, exo can banjëm band ko šudã, ba exo can er ko yamb key yo key in, ¹⁶ do abat ang hi kën ak eŋo pel: «Awa gwëre, yeyin gë emëkw eyemax! Ayem kë yemënd dë, cudarayin do yambërayin xali en med!» Gayikako mëj dëŋ aŋo yël ex na er ŷapëk in, ofëcak nde ex na? ¹⁷ Ata mondako fo ex dë end ekwëta eŋ: ekwëta ecësëk ex angëmëne ar šotëk an ŷoweÿ axo dixënënd na.

¹⁸ Barikan bamat ala kë re na: «Wëj ekwëta el šot këy do wëno bandixa ban. Masinële ekwëta edey ed gë bandixa këm el, ata wëno gë bandixa bandam ban këmi ŵasin ekwëta el.» ¹⁹ Ax gi ex na nde aŵa ŵa këy mëne Kaxanu ibat fo ex? Awa aye yek: bëyël bën bëte aŵa ŵa këni eŋo do këbi rëgëndërand. ²⁰ ŷandi ki nde ey nang wëj ar gë onden okafëxaf ajo mëne ekwëta ed ar ax dind na bandixa banjekax el gë ofëcak këm ex? Axi ñandi ex na nde ey nang? ²¹ Ay nang ex na nde mëne Abëraxam, axarëk arebi an dëŋ, në end er ri baxo in hixën ko ar šenene gër ogës od Kaxanu? Ga wëd baŋo asëñiŵ Isak eŋo cadaxa gër angëb. ²² Wat kën mëne ekwëta el do gë bandixa ban andamat bax riyenind ex paÿayaxën ekwëta el. ²³ Mondako ñata bax Oñëgw Omënëk od rek: «Abëraxam, ga xwëta baŋo Kaxanu hixën ko ar šenene gër ogës odexëm*.» Do në eŋo këno ŵacaxënënd lawo ir Kaxanu. ²⁴ Watin mëne në end bandixa band ri ko, ko hixënënd ala an ar šenene gër ogës od Kaxanu, ax gi ex na gë ekwëta el fo. ²⁵ Bëte asoxari ar hi bax aÿacaxik ar bano ŵacënd Raxab an, ahi hi baxo ar šenene gër ogës od Kaxanu në end bandixa band ri baxo. Ga xaca babi wa bërolaŵën Bëyisërayel bën do fel babi eni maÿi fëña iŷëxe. ²⁶ Angëmëne eman end ala eŋ, onjën këm ex, ecësëk ex. Andamat ex end ekwëta eŋ, angëmëne gë bandixa këm ex, ecësëk ex.

3

End aniŵ eŋ

¹ Bëmaÿe bëndam, këren gi na fa dëk bësëyali fo. Nangin mëne kiti ind biyi bësëyali in gë pit fo kë yëka. ² Biyi dëk alif këne lifënde bandanjëm. Angëmëne ala ex na ar bayik ax difënd na gër eyeyan, anëka faÿaya ko gër or šenene. Axor ko xorënd exo mëlaya dëk eman endexëm eŋ. ³ Angëmëne ayapën kënebe yapënënde dun opanac ok eni maxënënd eni di er ŷandi këbo in, gë beman bendebën ak kënebe lasënde. ⁴ Bëte awat nde wat kën okuluj ok: ado ga rafëk yo, ado ga kë fimërand bongoc botëm fo, gë amërëšaya atil kë xasënd gand ed këno ŷandi ahëreli an. ⁵ Andamat ex end aniŵ eŋ: ado ga hik esil gër eman, barikan bebësëm kë sošanand. Bëte watin mëne ingodux itil kë šorënd akwët atëm! ⁶ Xarak aniŵ an ex bëte xodux ex, ngwën ind betëmbak ex. Aniŵ an wal ir eman ex, barikan abuyarën kë buyarënënd dëk eman eŋ, do ašor kë šorënd ola ol gë xodux or kiti ol. ⁷ Oŵacar or ex yo, hi këni or xadã-xadã, hi këni or gër men, hi këni bacël, ala an axor xor ko ebi nambin, do ari dëŋ ri ko mondako. ⁸ Bari aniŵ an, ala ax kor na ex nambin:

* 2:23 2.23 Añanar 15.6

eñigënaxik end ala ax korënd na ex; yer ongwëc ond kë lawënd fo ex. ⁹ Gë aniw̄ an̄ kënëjo şalende ar hik Axwën arebi do Faba irebi an. Bëte gë aniw̄ an̄ fo kënëbe xarende bela bër ri këbi Kaxanu gër eñaw̄ endexëm bën. ¹⁰ Në etëȳ ebat kë şanëgund obetak ol do gë ekare el. Awa bëmaÿe, ax ñap ex na ex gi mondako. ¹¹ Në añësa amat nde kë şanëgund men onëngax oñ do gë men ombax oñ? ¹² Bëmaÿe, andan an̄ ax dëwënd na oyarëka; atëx and reseñ an̄ ax dëwënd na ondan. Gër añësa and men ond gë ongal ax canëgund na men onëngax.

End orenik eñ

¹³ Noÿo renik, do noÿo ex ar gë onden an, mërëxand irewën? Awa ala ajo necëtindëlexo bandixa banjekax bandexëm bañ gër ola or şenene orexëm, gë obëngw or onden do gë orenik. ¹⁴ Barikan angëmëne gër owëkw orewën xëñëk wayët oyakëraxi, gë oxoÿ, ba gë ebal ed gaf irewën fo el, këren dafënarand na. Gayikwa angëmëne mondako ex, end d'al eñ kën şonënd në enëgwëş en. ¹⁵ Orenik olo ax gi ex na or xaniwëk yañ gër orën: orenik or gër ebar ro fo ex, or ala fo ex, or şabucara ex. ¹⁶ Enimin, gër ed ex oyakëraxi do gë ebañër, na fo kë hind bëte bënd şode-şode beñ, do gë etëmbak end ex yo. ¹⁷ Barikan orenik or xaniwëk yañ gër orën ol er ex gë owëñëk, gë aketëxeta, gë angwëlëra, gë onden, gë axaÿënan isëm, gë benjekax, gë epitëndër këm, gë orenik or d'al, do gë eñëñenax end şonayak këm. ¹⁸ Xarak, bër şenene bën kë nedënd aketëxeta an̄ gë ola or bëraketëxeta bën.

4

End oxalay-kalay eñ

¹ Feye wa kë xaniwënd batakëra bañ do gë oxeyër oñ mërëxand irewën? Ax gi ex na nde bebër ñan kën bën kë xaxërend dek eman endewën eñ? ² Er ñan kën in, an cotënd na, ata en dëb̄ gë oyakëraxi ol, eno daw̄ ala; barikan ÿoweÿ an cotënd na. Ata en baş oxeyër oñ do gë batakëra bañ, bari ÿoweÿ an cotënd na gayik ano karand na Kaxanu. ³ Ado eno kara, an̄un yakalind na gayik ang kën xarand ak, ax ye ex na. En dixënënd bebër ñan kën këno xarand. ⁴ Ata wën ang bër rind orekar fo hi kën! An nang ex na nde ar ñanëk ngwën an, Kaxanu aşus këno şusënd? Awa ar faÿëk gër emëkw edexëm exo gi añan ar ngwën an, awa arangoÿëra and Kaxanu hi ko. ⁵ Ako nde yëla kën are fo kë rend Oñëgw Omënëk ok: «Kaxanu añan ñan këno, xali këno yakëraxind angoc and yël këbo an̄ exo dëg gër ola orebi an̄.» ⁶ Barikan oyekax or yël këbo ol rafëk nëmëc, ang kë rend bëte Oñëgw Omënëk ak: «Kaxanu awereli këbi wërelind bër kë rafënarand bën, barikan oyekax orexëm ol këbi yëlënd bër kë banand bën.» ⁷ Awa mayindën aña end Kaxanu eñ; ñëpindën end şabucara eñ, ata këñun hër caw. ⁸ Tëkayino Kaxanu ata këñun sëka mëñ bëte. Wën bëwendëran bëjo, mënënin otaxan odewën ok, do w̄unëtin owëkw orewën oñ, wën bër gë benjëw̄ bënd kalay-kalay bëjo! ⁹ Nangin mëne and xaÿën kën dëñ ex, denitayindën, tesindën! Olëş orewën ol nëngwëtal ex otes, do onënga orewën ol nëngwëtal ex ecamina! ¹⁰ Banayin gër lëngw ir Axwën, ata këñun fela yañ.

End odenar eñ

¹¹ Bëmaÿe, ax gi ex na mondenar andewën rewën an̄. Ar këno renand, ba këno nëpënd imaÿe indexëm an, anëka ko renand acariya an̄, do axiti ar acariya hi ko. Angëmëne axiti këy xitind acariya an̄, axiti hi këy, ay bo ex na afëb̄ ar acariya. ¹² Gayikwa abat fo ex anëcët ar acariya an, do mëñ fo ex axiti an. Mëñ gabat xorëk eño pexën ala an do eño nemin. Barikan wëj noÿo ngwa hi këy ga këyo xitind ako, aşandax?

✧ 4:6 4.6 Andorenik 3.34

End ndafënan eŋ

¹³ Awa gëregako baxëtine, wën bër kë rend: «Doro ba ecan gër angol aŋo këne yeye, yer iniy in këne yëpaxëye fën. Ari këne yana ene dinde beber këne şotëraxëne napul, do mban këne şotëraye.» ¹⁴ Er këŋun hi ecan ecan in, an nang ex na? Enimin, er hi kën ang okëbina od kë şanayand, do kë nekand təkër fo ex capëraxën. ¹⁵ Ecëñëxët er don rend: «Angëmëne Axwën an aŋa ŋa ko, aliya këne liyaye, do eŋo gë eŋo këne ride.» ¹⁶ Barikan gëregako, ga kën soşanarand mëne bebësëm kën ri, arafënarara fo kën rafënarand. Xarak, etoşanara end mondako el ax ye ex na gë təkër ak. ¹⁷ Awa ala an aŋëndëra ko ŋëndërand angëmëne exo nang anang edi ed enjekax el do axo dind na.

5

End bapela band bër gë napul eŋ

¹ Awa gëregako, baxëtine wën bër gë napul bën! Tesin, keyin mokey gayik betëm këŋun wëcan! ² Napul irewën in iwërek ex, oyame yamak banjëm bandewën baŋ. ³ Kaŋe in do gë kodı irewën in ayaner yanerëk. Ata ayaner ijo kë hi osede or këŋun lëxw gër kiti ol, do aŋas kë yana ex ŋasënd beman bendewën beŋ ang xodux fo. Yama gër bakey bapelatar baŋo nde şala kën en gi gë napul isëm! ⁴ Acosa and bër riyenik gër ocënga odewën do yambara kënebi aŋ, këŋun lëxwënd mokey. Do otes od bër kë xanand beneda bendewën ok hatëk xali gër banëf band Axwën, mëŋ ar xorëk beŋ dek an. ⁵ Aliya liya kën gër ebar gë ecotëra ed napul, do gë beber këŋun xëbënanënd el. Abët bët kën ang oŋacar or eŋaş fo. ⁶ Wën anëp nöp këno ar şenene an, alaŋ law këno, xarak mëŋ abaxo ñöp na endewën eŋ.

End ebuŋan eŋ

⁷ Awa bëmaŋe, buŋayin xali yatir ko bakaw Axwën. Aŋan an aşeni ko şenind ebar el xali ex cënan beneda bend ko liyaxënënd beŋ. Abuŋa ko buŋand elod gë ecaşa ebeja xali gë ekol, exo kanaraxën beneda tęgët beŋ do gë bendundu. ⁸ Wën bëte buŋayindën, kapinayindën gër oŋëkw orewën gayikwa akey and ko bakaw Axwën aŋ dam ex. ⁹ Bëmaŋe, këren dëxwërend na këdi këŋun xiti Kaxanu. Axiti an cëŋ, gër ebët xwëşa ko de. ¹⁰ Bëmaŋe, end toro eŋ do gë end ebuŋan eŋ, tëfëtelinëbi bëlaŋwënel bër lawëndëraw babi Axwën bën. ¹¹ Are këne rende mëne bër buŋa bax bën abeta beta këni. Awël wël kën ang buŋa baxo Yob ak, bëte anang nang kën ang ŋata baxo anıyan and yël baŋo Axwën ak. Gayikwa Axwën an gë axaŋënan hi ko, do monënga nënga ko*. ¹² Bëmaŋe, ax gi ex na dëŋ monjaşaran, hik orën ol, hik ebar el, hik er ex yo. Deyindën tuŋ: «Iyo» angëmëne iyo ex eyakal do deyindën «Ali» angëmëne ali ex eyakal këdi kën hi bër kiti.

¹³ Ala ar kë sorond mërëxand irewën an, calelexo. Ar gë onënga an, ñerëwëralexo ojëkan od cale. ¹⁴ Ar şëxwërak an, macëlebi bëlëngw bër Amara bën. Do bën calenëleno sam eno nëm ogu gër oŋac or Axwën. ¹⁵ Cale ind gë ekwëta in afakën këŋo fakën aşëxwëra an, do Axwën an eŋo kanin. Angëmëne aŋëndëra ŋëndëra ko, aseban këŋo seban. ¹⁶ Awa putindën beñëŋënanax beŋ andewën rewën aŋ, do en calendërend, en pakaxën. Cale ind ar şenene in mban fangak. ¹⁷ Eli, ala ebaxo ang biyi ak. Barikan aşale şale baxo kërex tëb na, do ax tëb bana gër ebar xali xucak bëniy bëtas gë opacaw ocongibat. ¹⁸ Bëte ga şale ko gaşëxe, orën ol sëbëk, do ebar el şënanëk beneda beŋ.

¹⁹ Bëmaŋe bëndam, angëmëne ala exo nambëra xali exo ŋaŋwëta däl in, do abat mërëxand irewën eŋo bakaliw, ²⁰ nangëlexo mëne ar këŋo wërëşët aŋëndëran gër

* 5:11 5.11 Yob 1.20-22

fëña ir nambëra ko an, aracët ko racët aniyan andexëm aŋ gër ecës, do beñëŋënax bendanjëm ko laf.

Kayëta iŷanar Piyer in Lilaya in

Akayëta aŷo ro Piyer ŷëgwën babi okëreceŷ od ŷapër bax gër Owun or Rom ok. Arixëra banëbi rixërand do bani sorond mbaŷ gayik aŷa ŷa këni end Yesu Kërisët eŷ. Piyer ga wël baxo end toro indebën eŷ, xwitanaxën babi mëne Kaxanu mbaŷ ye ko do aŷap ŷapëk eni bayi ga xwëta këno. Afel fel babi bëte Kaxanu sana këbi eni gi bulunda ir bër feŷën këbi Kërisët. Are re baxo bëte eni kemëna eni gi bela bër këŷo riyeŷinënd Kërisët, gayikako Angoc and Kaxanu aŷ gër ola orebën hi ko. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1.1, 2.

End eyar ed apexa el, do gë owënëk eŷ: 1.3-2.3.

End bulunda ir Kaxanu, end olëngw do gë ebuŷan ed gër toro eŷ: 2.4-25.

End eñër do gë ebalër gër aminëmëra eŷ: 3.1-22.

End toro ir ang Yesu Kërisët eŷ do gë end oyekax eŷ: 4.1-19.

Epëb ed bëlëngw bër gër amara el do gë eperëna el: 5.1-11.

Epelar el do gë ekaran ed benjekax el: 5.12-14.

Ecëmar el

¹ Wëno Piyer, parëxanda ir Yesu Kërisët in këŷun ŷëgwënëlinde wën bër sana këŷun do ŷapër kën gër owar or Poŷ, gë Galasi, gë Kapados, gë Asi do gë Bitini bën. ² Faba Kaxanu kë nangënd beŷ bën deŷ d'amana ex gixën. Gë enang elo yata këŷun gë epit ed fit këŷun gë Angoc andexëm el, en tëfaxënënd endexëm eŷ do eŷun ŷunëtaxën gë oŷat or Yesu Kërisët oŷ. Awa cënarëlex de oyekax ol do gë obetak ol gër ola orewën!

End eyar ed apexa eŷ

³ Cëkwanëŷone Kaxanu, Sëm ir Axwën arebi, Yesu Kërisët. Gë axaŷënan isëm irexëm in rëw këbo gaŷëxe paŷ gë ekani ed Yesu Kërisët gër ecës el ene cotaxëne eyar ed gë aniyar el. ⁴ Mondako ri ko ene cotaxëne er din ax cësënd na in, er beya këbo in, er din ax buyarënd na in, er din ax nëngwëta na in. Kaxanu ejo fenin këŷun yaŷ gër orën. ⁵ Wën këŷun nëkonand gë panga ind Kaxanu in, gë ekwëta ed xwëta këŷo el en cotaxën apexa and kë ŷanayaw gër baŷey ŷapelatar aŷ.

⁶ Ata wën mbaŷ këŷun nëngandërand ado ga ŷapëk en caminara imëd në end batëŷ bandanjëm band hi këŷun gërëgako baŷ. ⁷ Batëŷ baŷo kë ŷasinënd oxëbën or ekwëta edewën ol. Mëŷ xëbënëk nëmëc kaŷe ir wënënek xodux do kë nemind fo. Ado ga hi baŷun batëŷ baŷo, mondako bax ex gi eŷata ed ekwëta edewën el gë ecëkw, gë enjaran, do gë epëb, and ko ŷanayaw Yesu Kërisët aŷ. ⁸ Wën aŷan ŷan këno, ado bayik elod ano wat ex na. Gërëgako dëŷ axwëta xwëta këno ado bayik ano watënd na, do aŷot ŷot kën onënga or gë enjaran, or ala dëŷ ax kor na exo tëfët.

⁹ Aŷot ŷot kën apexa and enjëw, and ex acosa and ekwëta edewën aŷ.

¹⁰ Ata apexa aŷo bani ŷaland gë obal osëm eni nang bëlaŷënel bër bax reŷarand end oyekax or fenin këŷun Kaxanu eŷ. ¹¹ Mokemëna bani xemënan eni nang nand feŷe do bend fe fënëta ko Angoc and Kërisët and ebax gër ola orebën aŷ. Yama Angoc aŷo ga babi nangënënd nde gana-gana fo toro ind Kërisët in do enjaran end ebax exo cot eŷ and ko fis aŷ. ¹² Kaxanu anangën nangën babi mëne wën xwënëk eyeyan ed laŷënegu babi eni deyara el, ax gi bana ed faŷ babi bën bëlaŷënel. Bëfemëra bër Atëfëtan bën aŷëlaw fo ŷëlaw bani beŷër kënun ŷëfëtanënd gërëgako gë panga ind Angoc Amënek and xaniwëk gër orën in. Gër beŷo këbi xacërand eni yëkwa omeleka ak ga ŷandi këbi eni nangëdo.

End owënëk eŋ

¹³ Awa yëlarayindën aye, giyin gë anjus, kwëtin ðek eyar edewën el gër oyekax or këŋun wëlanëgu Yesu Kërisët and ko şanayaw aŋ. ¹⁴ Ang ošaş or këŋo baxëtënënd fo, këreŋun balënd na end oñandi od şot ban gër onangërarëxe orewën eŋ. ¹⁵ Barikan ang wën ko ar sana këŋun ak, wën bëte mënin mondako fo gër bend kën rind yo. ¹⁶ Gayikako aÿëgw ÿëgw këni: «Bëwënëk kën hi gayik wëno awënëk hi këme✧.»

¹⁷ Do angëmëne axëla këno xëland Kaxanu ang Sorix irewën fo, xarak mëŋ këbi xitind bela bën gë epitëndër këm, ala kala gë beber ri ko bën, ðiyayindën gë anjiÿ and Kaxanu nand hi kën gër yeba na. ¹⁸ Enimin, anang nang kën mëne Kaxanu aŋun dacët ex na gë beber kë nemind: gë kodî ba gë kaŋe. Gër ola or gë ofëcak këm, or rëwëli kënun bëxarëk bërewën racët këŋun. ¹⁹ Barikan gë oşat oxëbëanaxik or Kërisët or racët këŋun oŋ, oşat or şarëk ang or ifeÿ iwënëk do ibëngwëk, and şadaxa këno fo oŋ. ²⁰ Mëŋ ex ar sana këŋo Kaxanu gana-gana fo, ðamana exo dixën ngwën an. Do mëŋ şanayaw ko gër bakey şapelatar şaŋo në endewën na, ²¹ wën bër xwëta këno Kaxanu paş gë mëŋ bën. Kaxanu xanin këŋo gër ecës do yël këŋo enjaran eŋ. Mondako bax, ex gixën ekwëta edewën el do gë eyar edewën el gër Kaxanu.

²² Gayikako awënënaya wënaya kën ga wã kën ðal in, en cotaxën aminëmëra and gë eñëŋënax end şonayak këm aŋ. Awa balëringëleŋun mbaŋ andewën rewën aŋ, gë anjëlan ak ðek do gë emëkw epeşax. ²³ Enimin, bër rëw këbi Kaxanu gaşëxe hi kën, xarak ax gi ex na ðe gë eneða end kë şësënd, bari gë eneða end ax cësënd na, gë eyeyan ed ðin ir ðin ed gë aniyän and Kaxanu el.

²⁴ Gayikwa ala ar kë liyand yo,
ang andës fo hi ko,
ðek enjaran endexëm eŋ, ang opëtëfët fo ex.
Andës aŋ añaÿ kë ñaÿënd
do opëtëfët ok awini kë wïnind✧.

²⁵ Barikan eyeyan ed Axwën el, ðin ir ðin kë bayind.
Eyeyan elo ex Atëfëtan and nangën kënun aŋ.

2

End cale ingaşax eŋ

¹ Awa tebin oxeÿ or ex yo, osit or ex yo, egi ed bëÿëŋënax bër kë labayand el, oyëkëraxi ol do gë odena od ex yo. ² Ñandiyindëleŋun ang omër omënëk fo eyeyan ed Kaxanu el ang këbi ÿandind omër bëndoyer ak, en pirixën gër apexa, ³ gayikako anang ðëŋ nang kën ang nënga ko Axwën ak.

⁴ Tëkayino ar ex ekaÿ ebëngw ed lap bani bela an. Xarak, mëŋ ex ed yata ko Kaxanu el, ed xëbënan këŋo el. ⁵ Ang këni barënd oxaÿ ex gi aciw ak, wën bëte barërin ang oxaÿ obëngw fo, en gixën Aciw amënëk, bëşadaxan bëwënëk, eno dinaxënënd Kaxanu, paş gë Yesu Kërisët, ocaðaxa od onden, od ko ÿana exo ŋanënd. ⁶ Gayikwa are rek gër Oñëgw Omënëk:

«Watin ga këme xwëtënd gër Siyoŋ ekaÿ ekëla,
elo sana këme, elo xëbënan ke.
Do ar kë wã endexëm an,
ðin aŋo cëfënan na✧.»

⁷ Awa ekaÿ elo këŋun yëlënd epëb el, wën bër xwëta këŋo bën. Barikan gër bër aŋo kwëta ex na:
«Ekaÿ elo ex ed lap bani bëbay el

xarak mēŋ ex ekēla el✠.»

⁸ Do bēte:

«Ekaŷ elo kēni fokērēnd bela bēn,
ekaŷ elo kēbi rebēnd✠.»

Ga xey kēbi eni tēf eyeyan ed Kaxanu el, bēte gayik mondako bax ebi gi.

⁹ Barikan wēn cēŋ, er hi kēn andēwēra and sana ko Kaxanu, bēr gē ośadaxan or emun, enēng emēnēk, bulunda ir xwēn ko. Mondako hik en tēfētēraxēnēnd becērēcaxik bend ri ko ar nēcētēgu kēŋun gēr ecamēdan do wēla kēŋun gēr angoben akēbēnaxik andexēm an. ¹⁰ Wēn anēka hi kēn gērēgako bulunda ir Kaxanu, xarak akarēk aŋ, aŋ gi bana bulunda. Kaxanu abaŋo xaŷēnan na endewēn eŋ. Barikan gērēgako axaŷēnan kēŋo xaŷēnanēnd.

¹¹ Wēn bēmaŷe bēnd ke balēnd mbaŋ bēŋo, axara xara kēmum gayikako bēr okucan, do bēliyer fo hi kēn, kemēnayin en kwēŷēta oŋandi od eman od kē wērelind enjēw ok. ¹² Mēlayayindēn ūenene ola orewēn ol mērēxand ir bēr aŋo kwēta ex na Kērisēt bēn. Do gēr ed kēnun nangaśandērand, watindēlexēni bandixa banjekax bandewēn baŋ, eno cēkwaxēn Kaxanu yatir kēbi ūatēn.

End epēb ed owun eŋ

¹³ Ang ŷapēk gēr Axwēn ak, pēbindēn olēngw or ex yo. Pēbindēno emun eŋ, mēŋ ar ex ar gapak an. ¹⁴ Pēbindēnēbi ogofērēner ok gayik emun eŋ fana kēbi enēbi nēpēnd bēwēndēran bēn do enēbi cēkwand bēr kē rind benjekax bēn. ¹⁵ Enimin oŋandi od Kaxanu ok ex, paŋ gē benjekax bend kēn rind bēŋ, eni cēmīnd bela bēsitarak bēn, bēr ŷoweŷ ax nang ex na bēn. ¹⁶ Diyayindēn ang bērēyaya fo, bari kēren dābayand na gē orēyaya olo en dixēn eŋēŋēnax eŋ ado bayik ŷoweŷ aŋun cēba ex na: giyin okadēp od Kaxanu. ¹⁷ Pēbindēnēbi bela dēk, ŋanindēnēbi bēmaŷe bēŋ, yēdayindēno Kaxanu, do pēbindēno emun eŋ.

End oxēreceŋ eŋ

¹⁸ Wēn bēriyenin bēr gēr bēcīw bēn, yēdayindēnēbi bēxwēn bērewēn bēn do mayindēn endebēn eŋ ado eni nemēri, bari ax gi ex na bēr bēngwēk do nēnga kēni bēn fo. ¹⁹ Gayikwa oyekax kēn ūot ga buŋa kēn buŋand en toro nē end Kaxanu, gē amena kēm. ²⁰ Enimin, aśēkw nde kēno ūēkwēnd ar kē buŋand gēr toro nē end ga wēndēra ko an? Barikan angēmēne abuŋa kēn buŋand nē end ga kēn rind benjekax, enjekax ex gēr ogēs od Kaxanu.

²¹ Nē eŋo yataxēn kēŋun Kaxanu gayik Kērisēt, mēŋ bēte, mondako soro ko nē endewēn na, eno tēfētēlixēnēnd, en tēfaxēnēnd banjēta bandexēm baŋ. ²² Bari mēŋ elod axo mendēra ex na, bēte elod ala ax wēl ex na enēgwēs gēr etēŷ edexēm.

²³ And bano ūirērand aŋ ababi wāśa na, and baxo sorond aŋ, ala abaŋo wesa na.

Barikan asebēn sebēn kēŋo amaśa aŋ ar kē xitind ūenene an.

²⁴ Mēŋ dēŋ lēbinak ūamena bandēbi baŋ gēr eman endexēm and fika kēno gēr kērēwa

do ūēs ko nē end beŋēŋēnax bendebi aŋ.

Mondako ūēs kēne ene capēraxēne gē beŋēŋēnax bēŋ, ene dīyaxēnēnde anīyan and ūenene.

Gē tembaŷ indexēm iŋ kēn fakaxēnēnd.

²⁵ Enimin, anēka hi ban ang oyel or nambērak fo✠.

Barikan gērēgako anēka baka kēn gēr ar ex axadac do anēkona arewēn.

3

End eñer eñ

¹ Bête wën bēsoxari bēn, mayindēn aŵa end bēcēn bēndewēn eñ. Angēmēne mondako kēn rind, axor kēnēbi xor gē eyeyan kēm, gē ola orewēn ol, ² angēmēne eni watēnd gēr aniyān andewēn mēne aŵēn wën kēn do mēne wën afēb fēb kēnēbi. ³ Oñañēnaran odewēn ok kērex gi na or fac: olap, gē bañepe band kañe, gē bēñwēn bēnd kañe, gē orēxēr or kañe do gē banjēm bakēbēnaxik. ⁴ Barikan gil ex lēf gēr emēkw, oñañēnaran od din ax biŵēnd na, od onden onēnga, do ond angwēlēra. Ata oñañēnaran od mondako ok, mbañ kēño xēbēnanēnd Kaxanu. ⁵ Oye olo šot bani bēsoxari bēwēnēk bēr angwēn bēn, bēr xwēta baño Kaxanu bēn ga banēbi fēbēnd bēcēn bēndebēn bēñ. ⁶ Gako Sara, afēb fēb baño Abēraxam xali baño ŵacēnd: «Axwēn aram✧.» Odēnaŵ odexēm hi kēn angēmēne ari kēn rind benjekax bēñ, xarak er kēn yēdand gebatak añun yēbun ex na.

⁷ Bête wën bēcēn bēñ, mēlayayindēnēbi endēmane fo bolindaŵ borewēn gēr eñer edewēn, ga nang kēn mēne ola orebēn ol ax kēme na bon. Pēbīndēnēbi, gayikwa bēn bēte ašot kēni šot aniyān and ko yēlēnd Kaxanu nē end oyekax orexēm añ. Diyindēn mondako, ata bayik ŷoweŷ ax bedi na cale indewēn iñ.

End ebalēr eñ

⁸ Awa wën wēlērindēn, balērindēleñun ang bēr acēl amat fo, cotindēn anjēlan amat, bēngwēlex onden odewēn oñ, banayindēn. ⁹ Ax gi ex na momašēn eñēñēnax eñ gē eñēñēnax, do ocir ok gē ocir. Ecēñēxēt, karanindēnēbi benjekax bošandax, gayikwa nē eño yataxēn kēñun Kaxanu en cotaxēn obetak or fenin kēñun ol. ¹⁰ Enimin, Oñēgw Omēnēk ok ga rek:

«Ar ŷandi kēño exo ñan aniyān añ
do exo cot bakey banjekax an,
etēŷ edexēm el tebēlex odena ok,
do gē etitinaxēn ed bela el.

¹¹ Kwēŷētalexo beñēñēnax bēñ
do diyindēlexo benjekax.
Calayindēlexo aketēxeta añ,
do kemēnayindēxelo exo ñatēn.

¹² Gayikwa bangēs band Axwēn bañ anēkōna kēbi nēkonand bēr šenene bēn,
do gē banēf bandexēm bañ,
abaxēt ko baxētēnd cale indebēn iñ.

Barikan ašus kēbi šusēnd bēr kē rind beñēñēnax bēn✧.»

¹³ Do wën nobēn cēñ kēñun rinan eñēñēnax angēmēne benjekax kēn balēkēnalind?

¹⁴ Ado enun toronēnd nē end or šenene eñ, nēngandērayindēleñun! Kērenēbi yēdand na do kēreñun bēlandērand na. ¹⁵ Barikan, pēbīndēno Kērisēt, mēñ aŵēnēk an, ang Axwēn fo, gēr oŵēkw orewēn. Giyindēn lañ bēŵelēk bēr eno yakand kerēt ar kēñun ŵēka yo eno pelēra ine kēn yaraxēnēnd er kēn yarēnd in. ¹⁶ Barikan, yakayindēn endēmane fō, do gē onden onjekax. Ata bēr kēñun širērand nē end ola or šenene or yēl kēñun Kērisēt bēn cēfēnanindēlebi gēr ed ebax enun yēlan ŷeŷ. ¹⁷ Enimin, pecanēleñun en torond ga kēn rind enjekax eñ angēmēne mondako ŷandi kēño Kaxanu, bari ax gi ex na ga ŵendēra kēn.

¹⁸ Gayikwa Kērisēt amat fo soro ko do šēs ko nē end beñēñēnax, mēñ ar šenene, nē end bela bēsēmbak, eñun mēlaxēn gēr Kaxanu. Eman endexēm eñ laŵ bani, barikan Angoc Amēnēk añ xaninēgu kēño abēngw. ¹⁹ Gē angoc andexēm añ ye baxo Kērisēt

✧ 3:6 3.6 Añanar 18.12 ✧ 3:12 3.12 Calemoñēŵ 34.13-17

ebi tēfētandērax endexēm eṅ bangoc band gēr epēra baṅ. ²⁰ Akarēk aṅ, bangoc baṅo baṅo wēšenēnd Kaxanu. Mēṅ abuṅan buṅan babi xali fika ko Nowe Akuluṅ and fexaxēn bani mēṅ gē bela bēcongēbēxi polo gēr men aṅ. ²¹ Eṅo ex amatinali and xobuyi or kēṅun fexēnēnd gērēgako el, bari ax dēxētēnd na abuyar ir eman in. Xobuyi olo onden onjekax ex gēr lēngw ir Kaxanu paḅ gē ekani ed Yesu Kērisēt gēr ecēs el. ²² Mēṅ ex ar bakak yaṅ gēr orēn do ṽēpax ko gand liw̄ ir Kaxanu an, mēṅ ex ar kēno baxētēnēnd omeleka an, bangoc band wunēk baṅ do gē band gē panga baṅ.

4

End aniyān angaṣax eṅ

¹ Awa gayikako Kērisēt asoro soro ko gēr eman endexēm, wēn bēte giyin bēwēlēk ang bēr emer fo en torond mondako fo. Gayikwa ar sorok gēr eman endexēm an, anēka ṣapēr kēni gē eñēṅēnax eṅ, ² exo diyaxēnēnd bakey band bayi kēṅo gēr ebar baṅ ang kēṅo ṽandind Kaxanu ak, ax gi ex na ang ex oñandi oñēṅēnax ak. ³ Enimin akarēk aṅ, gwac xwēnda ban edi ed bebēr ḥan kēni bēr aṅo kwēta ex na Kērisēt bēn: asēk alakirand fo in, oñandi oñēṅēnax ok, ekureliran el. Ata wēn monjēlaya ban yēlayand gēr ṅambēran in, gēr oṣeb ol, do gēr ekēla ed olaṣ el, xarak aṣēba ṣēbak. ⁴ Gērēgako aṣaran kēbi ṣaranēnd ga kēnun watēnd mēne an bo ex na ga kēn xaṣērēnd gē bēn gēr eñac, mēṅ kēnun renaraxēnēnd. ⁵ Barikan bēn ayaka kēno yakaḍ ar ṽapēk ebi kiti bela bēbēngw do gē bēṣēsēk an. ⁶ Enimin, mēṅ nangēnaxēn kēnēbi Atēfētān aṅ bēṣēsēk bēn dēṅ eni diyaxēnēnd gē Angoc and Kaxanu aṅ ang ak ado ga xiti kēnēbi ang dēk bela ak.

End oyekax eṅ

⁷ Ekwēt ed beṽ dēk el anēka saxēguk. Awa giyin bērenik do bēr gē anjus, en kemēnaxēnēnd gēr cale. ⁸ Damana beṅo dēk, balērindēleṅun mbaṅ andewēn rewēn aṅ, gayikwa aṅana aṅ alaḅ kē labēnd beñēṅēnax bēdanjēm. ⁹ Mēlayarindēn aye ang kēno wēlayand aliyer gēr bēcīw̄ bēndewēn ak, xarak an ṅunēṅunand na. ¹⁰ Ala kala diyenindēlebi boṣandaṽ gē anjēla and yēl kēṅo Kaxanu, nē end oyekax orexēm aṅ. Angēmēne mondako kēn rind ata kēn hi bēr xwētān kēnēbi banjēla band ko yēlēnd Kaxanu nē end oyekax orexēm. ¹¹ Ar yēl kēṅo eyeyan an, deyarayindēlexo bēnd re ko Kaxanu beṅ. Ar yēl kēṅo edēcara ed bela an, dēcarayindēlebi gē ojaṽ od yēl kēṅo Kaxanu ok. Gēr end ex yo, cēkwēndino Kaxanu paḅ gē Yesu Kērisēt, mēṅ ar gē enjaran do gē panga ind dīn ir dīn an. Amen!

End toro eṅ

¹² Wēn bēmaṽe bēnd ke balēnd mbaṅ bēṅo, ga kēn sorond ako, atēy añēkaxik ex, kēreṅun caranēnd na nangēde ax ṅap ex na fo. ¹³ Ecēñēxēt, nēngandērayindēleṅun ga kēn sorond, ang soro ko Kērisēt ak. Mondako ṽapēk ex gi eṅun nēngandēraxēnēnd nēmēc yatir ko nēcētēgu dēk enjaran endexēm eṅ. ¹⁴ Ado enun cirērand nē end oṽac or Kērisēt nēngandērayindēleṅun, gayikwa Angoc and gē enjaran aṅ, and Kaxanu aṅ, gēr ola orewēn hi ko! ¹⁵ Barikan wēn, gabatak kērexo torond na nē end ga laṽ kēṅo ala, nē end ga rekara ko, nē end ga wēndēra ko ba nē end ga lil kēbi bela gēr bēdebēn. ¹⁶ Angēmēne ga hi ko kēreceṅ ko soroxēnēnd, cēkwayindēleṅo Kaxanu nē end oṽac olo, kēreṅo cēfēnanēnd na. ¹⁷ Gayikwa anēka ḥatēguk kiti ind kē ṽana gēr ekun ed Kaxanu iṅ. Xarak angēmēne gēr ndēbi kē ṽanand kiti iṅ, mondake kē ḥata gēr bēr ḥēpēk eni kwēta Atēfētān and Kaxanu bēn? ¹⁸ Ang rek Oñēgw Omēnēk ak: «Angēmēne alak lakēk exo pexaxēn ar ṣenene an, mondake cēṅ kē hi end aṣēmbak eṅ, do gē end aṽwēndēran eṅ?» ¹⁹ Awa bēr kē sorond gēr edi ed benjekax gayik

Kaxanu ŷandi kęno ebi gi mondako bęn, tebayalexęni gęr otaxan odexęm, męŋ ar ex mokwęta an.

5

End emęlayan ed okęreceŋ eŋ

¹ Awa bęlęngw bęr ex męręxand irewęn bęn ŷandi ke męni pelęra gęręgako. Węno dęŋ alęngw hi kęme ang bęn ak, sede ir toro ind Kęrisęt hi keme, do bęte ahixeli kęme hixeli gęr enjaran endexęm and ko ŷanayawęgu aŋ. ² Kadfacindęnębi ŷenene bęr gęr amara and xwęcęnan kęŋun Kaxanu bęn. Nękonayindęnębi gę emękw el đek ang űan ko Kaxanu ak, xarak ax gi ex na nę end acosa fo, bęte ax gi ex na ga kęnun nęŷalind. ³ Ola orewęn ol gilex or kęni xor eni tęfętelind bęr gęr amara bęn. Kęrenębi bęűand na nangęde węn xwęcęn kębi fo. ⁴ Do and ko ŷanayaw alęngw ar bęxadac aŋ, aŷos kęŋun ŷos gę ekamote ed owun ed gę enjaran ed din ir din el.

⁵ Bęte ocambenjar ok gę odęnaŷ ok, baxęcindęnębi bęlęngw bęn. Banayindęn gęr banękera bandewęn, gayikwa are rek gęr Oűęgw Omęnęk:

«Kaxanu ayęl kębi yęlęnd oyekax orexęm ol bęr kę banand bęn, barikan aŷereli kębi ŷerelind bęr kę rafęnand bęn».

⁶ Awa węn banayindęn gęr lęngw ir Kaxanu, męŋ ar gę panga an, eŋun dafęnaxęn and kęno űatan aŋ. ⁷ Kwęcınayindęn gęr ndexęm đek bebęr kęŋun sibanęnd gęr banęlan bandewęn bęn, gayikwa męŋ afęŷępęŷ kęŋun fęŷępęŷęnd.

⁸ Giyin gę anjus, kęren nambinand na. ŷabucara in, arangoŷera ar gę węn an cęŋ, abęcera kęŋun bętarand ga ko ŷaland noŷo kęno yamb ang yęraŋ ir kęno sisand emacar end kęno yamb fo. ⁹ Nępindęn endexęm eŋ do kemęnayin gęr ekwęta ga nang kęn ako męne oyot od obat kęŋun węcandęnd gę bęmaŷe bęndewęn bęnd gęr ngwęc ro bęŋ. ¹⁰ And kęn soro imęd aŋ, Kaxanu męŋ ar gę oyekax an, męŋ ar ŷaceli kęŋun enjaran end din ir din end ex gęr Yesu Kęrisęt eŋ, axanin kęŋun xanin, abaŷęn kęŋun abaŷęn ojaŷ ok do axemęn kęŋun xemęn en gixęn bęr ręc kębi aye. ¹¹ Męŋ ga xwęcęk wa owun ol din ir din! Amen!

Epelar el

¹² Silas, imaŷe ind xwęcta kęmo gęr Axwęc in, ręca ke mun űęgwęcneli bepęcęfęcne beŋo. Aŷandi ŷandi ke me deya oyekax or đal or Kaxanu ol, mun kemęnaxęn, awa kemęnayin mban! ¹³ Bęręŷak bęr hik gęr Babilon bęn, bęr yata kębi Kaxanu ang węn ak bęn, kęŋun ŷęmand. Aŷęma kęŋun ŷęmand bęte aŷęűiŷęc Maręk.

¹⁴ Cęmaręxęn momęgar ang bęmaŷe bęnd kębi balęręnd fo. Awa węn đek bęr xwęcęn kęŋun Kęrisęt bęn, cotin obetak ol.

Kayëta ixinëm ir Piyer in Lilaya in

Akayëta aŋo ex akinëm and yëgwën baŋi Piyer bamara band okëreceŋ band lapar bani gë bëlaŵënel bënëgwëš baŋ. Në end osëyali or fudac orebën eŋ, bërëŵak bëranjëm wëlandëra baŋi do bani wëkarënd në end ine ko legëanaxënegund Axwën an ga re baxo mëne gogo ko bakaw. Piyer aŷëgwën këbi mëne Axwën an axo degënanand na. Barikan abuŋa ko buŋand xali ala kala exo nëngwët ola orexëm ol do exo teb bëñëŋëanax beŋ. Er ex gër akayëta in:

End or šenene do gë end bëlaŵënel eŋ: 1.1-21.

End ekwëŷëta ed osëyali or onëgwëš eŋ: 2.1-22.

En ošën or omakaw ond Axwën eŋ: 3.1-18.

Ecëmar el

¹ Wëno Simon Piyer, ariyenin do parëxanda ir Yesu Kërisët an, këŋun yëgwënëlinid kayëta ijo wën bër gë ekwëta ed xëbënëk ang edebi ak bën, paŋ gë or šenene or Kaxanu do gë Afexën Yesu Kërisët ol. ² Oyekax ol do gë obetak ol bašërël ex gër ndewën ga nang këñëbi ako Kaxanu do gë Yesu, Axwën arebi an.

End oxëreceŋ eŋ

³ Kaxanu ayël yël këbo gë panga indexëm in dëŋ dek bebër kë ŷana ene dīyaxënënde ang ex ola or Kaxanu ak mëŋ ar wăcëgu këbo gë enjaran endexëm eŋ do gë ekëbëanaxik endexëm an. ⁴ Paŋ gë enjaran eŋo do gë ekëbëanaxik eŋo, yël këbo Kaxanu bebër beya babo bën, en koraxën en cana osëmbak or gër ngwën ol or oñandi oñëŋëanax ok do en cotaxën ola or Kaxanu ol. ⁵ Awa në end eŋo dëŋ, kemënayin gë obal osëm en bašaxën gër ekwëta edewën owerëgwëran ol, do gër owerëgwëran, onangëran ol. ⁶ Bašin gër onangëran, egi ed gë anjus el do gër egi ed gë anjus el, ekemënal el. Bašin gër ekemëna, epëb ed Kaxanu el. ⁷ Bëte bašin gër epëb ed Kaxanu, ebalër ed gër aminëmëra and oxëreceŋ el do gër ebalër ed gër aminëmëra and oxëreceŋ, aŋana aŋ. ⁸ Enimin, angëmëne benjekax beŋo ahi hik gër ola orewën do ex ñëmb, an ñana na en bayind gë bandixa banjekax këm, an gi na gë odëwërewën këm, gër enang ed Yesu Kërisët, Axwën arebi el. ⁹ Barikan ar šanëk beŋo an, axo watërand na aye, xali hi ko ang ašiwëk fo. Axwëya xwëya ko angunëtan and bamena band baxo rind and ganëka aŋ.

¹⁰ Bëte bëmaŷe, kemënayindën en balëkënali nëmëc oŵac or wăc këŋun do gë eyata ed yata këŋun Kaxanu el. Angëmëne mondako kën rind, din an pokër na. ¹¹ Ata Kaxanu mondako këŋun fërëtëanaxën ebët eñangax, en dīlaxën gër owun or din ir din or Yesu Kërisët, mëŋ ar ex Axwën arebi do Afexën arebi an.

¹² Mëŋ ex bëte, wëno din këmun ŷana mun kwitanënd beŋo ga nang këñ anëka do lëkaya këñ dal ir šot këñ in. ¹³ Yëla këme aye yek, nand bayi këme gër eman eŋo na, mun nëngëtënd gë bënd këmun xwitanënd beŋo. ¹⁴ Gayikwa Yesu Kërisët, Axwën arebi an, anangën nangën ke mëne gogo këme šës. ¹⁵ Barikan gë oxor oram ol këme ri mun tebëtanaxën er këŋun ŷana eŋun kwitanënd, nand ex yo, beŋo dek.

End enjaran eŋ

¹⁶ Enimin, biyi ex otede od watëk ola oxëbëanaxik or Yesu Kërisët, Axwën arebi ol gë bangës bandëbi baŋo dëŋ. Anangën nangën këmun panga indexëm in do gë omakaw ondexëm oŋ, xarak ax gi ex na gë bendacan bënd xamën këni bela. ¹⁷ Gayikwa Faba Kaxanu yël këŋo or gapak ol do gë enjaran aŋ yatir wëli bax oniŵ orexëm ol gër

enjaran ekëbënaxik eno ga kë re: «Ajo ex Asëñiŵën ar pëlôt gër yomb iram an, wëno monëngan ke nënganënd endexëm en✧.» ¹⁸ Biyi dëŋ wël bax oniŵ olo ga wëliwëk gër orën and ebami gë Axwën Yesu Kërisët yaŋ gër etënd emënëk aŋ.

¹⁹ Biyi cëŋ, er reya këni bëlawënel in, er mokwëta nëmëc ex. Awa wën aŋap ŷapëk enun balënd end eyeyan elo en. Er hik ang lambo ir kë ñoband gër ecamëdan fo xali ex canayaw angoben aŋ do emal ed oxeya el ex ñoband gër oŵëkw orewën.

²⁰ Damana beŋo dek, anang nang kën mëne gër Oñëgw Omënëk, eyeyan ed alawënel ed ex anjëlän and ala, ax gi ex na. ²¹ Gayikwa, alawënel abax yeyanënd ex na ang baxo yëland ak. Angoc Amënëk aŋ babi ŵasinënd bëlawënel bën gër onden ondebën end Kaxanu end këni reya en.

2

End bësëyali bënëgwëš en

¹ Akarëk aŋ, bëlawënel bënëgwëš hi bax na gër bulunda ir Isërayel. Bëte mondako fo këni xani bërëmar mërëxand irewën eni gi bësëyali bënëgwëš, eni dïlaliw bënëgwëš bënd kë nambelind do eno yaxëtand Axwën an, mëŋ ar racët këbi an. Ata bëjo mocala këni šaland enemi ed bërëxadët el. ² Bëranjëm këbi sëf gër aniyän atëmbak andebën, do bësëxen bën në endebën këni ŷana eni cirënd fëña ir däl in. ³ Bësëyali bëjo, ga ñan këni napul in kënun ŷana enun yifand gë bënd këni yerëtënd bën fo beŋ, enun dëxëlëxaxënënd. Barikan kiti indebën in elod anëka fo wël bax, do enemi edebën el ax gi ex na mocëni!

⁴ Omeleka od wëndëra bax ok, Kaxanu aŋo kaŷënan bana endebën en. Alap lap këbi gër ambëxw atiŵax do xap këbi gë ogweyele-gweyele gër acamëdan ang gë gweyele-gweyele fo eni cënixën kiti in. ⁵ Bëte Kaxanu alawë lawë babi gë oŷëm ol, bëla bësëmbak bër ebax akarëk bën, angwën and baxo femërand Nowe end aniyän and šenene aŋ. Barikan fexën këbi Nowe do gë bëla bëcongëbëxi bësëxe. ⁶ Bëte Kaxanu anëp nöp babi bër gër Sodom do gë Gomor bën and bëlën ko bangol baŋo aŋ. Mondako ri baxo eni nangaxën dek bësëmbak bën mëne mëŋ axiti ko xitind. ⁷ Barikan aracët racët baŋo Lot, mëŋ ar šenene ar bax xoŷërand, në end eñac end bëwëšik bëjo en. ⁸ Gayikwa ar šenene ar bax liyand gër bangol band Sodom do gë Gomor ajo, key yo key baŋo yambënënd gër emëkw ed šenene edexëm në end eñëŋëxax end baxo watënd do baxo wëlënd en. ⁹ Awa eno këbo ŵasinënd mëne Axwën an axam xam ko edacët ed bër šenene gër ocëmu el. Barikan afeni këbi fenind bësëmbak bën ebi nöpaxën yatir kiti. ¹⁰ Adofa anëp këbi nöp bër këbi ŷetëŷetënd edi ed bemuyaraxik bën, bër kë xašërend gër edi ed oñandi od eman do këni yepënënd or gapak or Axwën bën.

Bësëyali bënëgwëš bëjo, axwëta xwëta këni ogaf odebën ok do arafëna këni rafënannd mëne ani yëdand na ecir ed bangoc bacaraxik band gër orën el. ¹¹ Xarak omeleka od xuca këbi ojaŵ do gë panga ok dëŋ anëbi nöpënd na, ani kwëšand na gër lëngw ir Axwën Kaxanu enëbi cir. ¹² Barikan bën ari këni rind ang bër gë onden këm fo, ang oŵacar fo, oŵacar or eŋaš or xwël kënëbi do enëbi dāŵ xali eni bër ol. Ašir këni širënd er bayik ani nang ex na in. ¹³ Osëmbak orebën olo axana këni xana ang acosa fo. Monëngan këbi nënganënd eyëlaya ed gër oñandi od eman ogës od bëla dek el. Ošëfën orewën ex and këni yow gër ed kën fedër ñambëran aŋ, opëna odewën ok këni buyarënënd. ¹⁴ Bangës bandebën baŋ yer orekar fo ex, do din abi pedënd na eñëŋëxax en. Ayifa kënëbi yifand bëla bër sitarak bën, monjëlāya yëlaya këni gër aŋana and kodī. Ata bëjo obaš or xata këbi fo exëni. ¹⁵ Ga seb këni fëña ir šenene in, nambëraxën këni ga sëf këni fëña ir Balam, asëñiŵ ar Bosor in, mëŋ ar

ñan bax acosa and exo dixën osëmbak an. ¹⁶ Barikan fali, mëne ngëj emacar, yeyan bax ang ala fo do rexëra baño në end amena andexëm, alawënel ar šenëkët baño an, xali xwëšan këño.

¹⁷ Bësëyali bënëgweš bëjo, ang bandu band gë men këm fo exëni; ang ebed ed šapërelük ekoc fo exëni. Ata bën šëni këbi acamëdan aň. ¹⁸ Gayikwa aňebëta këni řebëtand eni deya bend gë ofëcak këm, bend gë ndafënan itëm. Mondako këni rind enëbi yifaxën gë oňandi oňacaxik od eman ok bela bër šanëguk gë ojaŵ fo gër otaxan od bër kë liyand gër enambëran bën. ¹⁹ Bela bëjo abeya beya banëbi mëne anıyan and yaya kënëbi yël, xarak bën dëj okađëp od bebër kë nemind exëni. Gayikwa ala kala xađëp ir er wëña këño hi ko.

²⁰ Enimin, angëmëne aseb seb këni bemuyaraxik bend gër ngwën ro bej paß gë enang ed nang këno Yesu Kërisët, Axwën do Afexën arebi el do eni bakan bejo xali ebi bëña gašëxe, awa nëmëc këni nëxena ang nëxena bani aňanar ak. ²¹ Er fecadox këreni nang dona anıyan and šenene aň, gë eni nang aye dëj, do eni mašan epoy apela amënëk and sëyali kënëbi aň. ²² Awa bën anëka hi këbi eyeyan ed đal ed orenik ed kë rend: «Laňët in anëka bakan ko exo yamb er wis baxo in*» Bëte: «Ambëxwëbëxw anëm and buyi bano ecede-ecede aň, anëka rëgwaya ko gašëxe gër egway.»

3

End omakaw ond Axwën eň

¹ Wën bëmaýe bënd ke balënd mbaň bëjo, kayëta ixinëm in këmün ýëgwënëlınd. Gër okayëta oki oko, këmün xwitanënd bend nang kën aye bej, en nëngëtaxën gër onden ondwën. ² Ata kën ýana en kwıtand bend reya këni, akarëk aň, bëlaŵënel bëŵënëk bej do gë apela and oparëxanda odewën aň, apela and ex and ar ex Axwën do Afexën arebi aň. ³ Nangin mëne đamana bejo đek, gër bakey bapelatar, bela bër kë sëfënd oňandi oňëjënax do këni sanënd mbaň kë šanayaw na. ⁴ Do are këni ýana eni dend: «Feye ngwa exo ar beya bax mëne abaka ko bakaw an? Gayikwa elod ga rašëra këbi gër ecës bëxarëk bën, beý bën ang ebax elod and ýanak ngwën ak bayik*»

⁵ Enimin, bëjo mama dëj këni xwëyand mëne akarëk aň, paß gë eyeyan ed Kaxanu el hixënëk orën ol do gë ebar el, do ebar el šanëguk gër men do xangëk. ⁶ Ngwën ind angwën aňo in šilipa bax kwëc gër amen. ⁷ Xarak Kaxanu, gë eyeyan elo fo re ko ašor ko šor orën ol do gë ebar ed gërëgako el yatir kiti ind këbi nemın bela bësëmbak in.

⁸ Barikan emat ex end ax gi ex na mokwëya eň, wën bëmaýe bënd ke balënd mbaň bëjo: Gër Axwën, akey amat gwër fo ex gë bëniy wëli do bëniy wëli gwër fo ex gë akey amat. ⁹ Axwën an axo đegënanđ na gër eňata ed er beya ko, ang këni yëland bërëmar ak. Ga këjün buňanënd ko šëninđ wën đek en nëngwët đek ola orewën ol gayik aňo ñandi ex na ala exo nemi.

¹⁰ Barikan akey and Axwën aň, ang arek fo kë yow. Yatijo, orën ol ašapër kë šapër gë ongëbër oňigënaıık. Bebër ex gër orën gë xodux bën, ex pëtëra. Ata ebar el, gë bebërexëm bën ex wati ang ex ak. ¹¹ Awa gayikako bebijo đek afët kë fët, wën nëkonin ba mondake ýapëk en đıyand! Gë ola owënëk do gë epëb ed Kaxanu ¹² ýapëk en cënind do en ñandënenđ akey and Kaxanu aň, akey and kë fëtëra bebër ex gër orën gë xodux aň. ¹³ Xarak biyi ašëni këne šëni nde bebër beya këbo Kaxanu bën: orën oxašax do gë ebar ekašax, gër ed kë xëñ or šenene ol. Ata biyi eňo këne šëninđe.

¹⁴ Wën bëmaýe bënd ke balënd mbaň bëjo, awa gër ošën olo, kemënayin eňun tëkati Axwën an bëŵënëk, bër gë etëmbak këm, gër aketëxeta. ¹⁵ Pënilejün mëne

ebuᵇan ed buᵇan këᵇun Axwën arebi el ex apexa andewën aᵇ, ang yëgwën këᵇun bëte Pol, mëᵇ imaᵇe ind këbo balënd mbaᵇ iᵇo, gë orenik or šot ko ol. ¹⁶ Mondako ko yëgwënd Pol gër đek okayëta odexëm and ko yeyanënd beᵇo aᵇ. Barikan bengas exëna bënd lakëk epëni. Ata bër sitarak gër onden do ani piri ex na gër onangëran bën, anëngwët këni nëngwëtënd er kë rend in. Ado mondako fo këni rind gë Oñëgw Omënëk ocëxe ok do këni neminayand gë andebën aᵇ dëᵇ.

¹⁷ Awa gayikako gana gana fo nang kën beᵇo, wën bëmaᵇe bënd ke balënd mbaᵇ beᵇo, perënayin đe këdi këneᵇi sëfa bela bëwëšik bëjo gër enambëran edebën do en teb ekemëna el. ¹⁸ Barikan piriᵇin gër oyekax do gër enang ed Yesu Kërisët, Axwën do Afexën arebi el. Mëᵇ xwënëk enjaran eᵇ, gëregako do xali din ir din! Amen!

Kayëta iŋanar ir Şaŋ in Lilaya in

Akayëta aŋo ro Şaŋ, asëfan abat Yesu, yëgwëk ang re këni okëreceŋ oŋanar ak. Amëd aŋo, okëreceŋ ok mbaŋ şopara babi në end bësëyali bënëgwëş eŋ. Anambeli banëbi nambelind ga bani rend mëne Yesu axo gi ex na Afexën an do axo gi bana dëŋ ala. Paş gë er yëgwën yandi baŋo ebi dëca eni kemënalixënënd end däl end sëyali kënebi elod gër yānar eŋ. Akayëta aŋo kë sëyalind mëne bër xwëta këŋo Yesu Kërisët bën aŋap yāpëk eni nang mëne and şot këni dëŋ ex anıyan and din ir din aŋ. Bëte këreceŋ ir bayik aŋo balënd na end okëreceŋ ocandaw eŋ, axo cot ex na anëkëra and gë Kaxanu and paş gë Kërisët aŋ. Er ex gër akayëta in:

End eyeyan ed kë yëlënd anıyan eŋ: 1.1-4.

End enang ed Kaxanu do gë etëfëtëli ed Kërisët eŋ: 1.5-2.6.

End apela angaşax and Axwën eŋ: 2-17.

End bërangoŷëra and Kërisët do gë obaş or Kaxanu eŋ: 2.18-3.10.

Ed aŋana and Kaxanu aŋ do gë and okëreceŋ eŋ: 3.1-4.21.

End ekor ed ngwën eŋ: 5.1-21.

End eyeyan ed anıyan eŋ

¹ End ar hik elod gër yānar eŋ, end ar wël këmi eŋ, end ar wat këmo gë bangës bandëbi baŋo dëŋ eŋ këmun yëgwënëlınd. Biyi nëkondëra këŋo gë axëbënan, biyi lëkëra këŋo gë otaxan odebi ok. Mëŋ ex eyeyan ed kë yëlënd anıyan el. ² Biyi wat këŋo ar ex eyeyan ed kë yëlënd anıyan an ga hi ko ala. Biyi reyak osede orexëm ol, mëŋ këmun sëfëtanaxënënd mëne ar ex anıyan and din and ler gër Faba Kaxanu an şanayaxënëgu këbo. ³ End wat këmi do wël këmi eŋ, këmun sëfëtanënd wën bëte, ene baraxëne andamat. Ebar elo ex ed gë Faba Kaxanu do gë Asëñiŵ Yesu Kërisët el. ⁴ Eŋo këmun yëgwënëlınd ebo nëngandëraxën enim biyi dek.

End anıyan and gër angoben eŋ

⁵ Endey end wël këmi gër Kërisët do lawënëgu këbo mun tëfëtan eŋ ex: Kaxanu angoben hi ko do ecamëdan ax gi ex na gër ola orexëm. ⁶ Angëmëne are këne rende mëne gë mëŋ bar këne do ene bayiye gër ecamëdan, bënëgwëş hi këne, er këne rinde in ax gi ex na däl. ⁷ Barikan angëmëne gër angoben hi këne ang hi ko mëŋ gër angoben ak, abar bar këne do oşat or Yesu, Asëñiŵ arexëm oŋ këbo wunëtënd gër eñëŋenax end ex yo.

⁸ Gë andëbi këne yifayande angëmëne ene dende mëne ane mendërande na, däl in ax gi ex na gër ola orebi. ⁹ Barikan angëmëne afut këne futënde bamena bandëbi baŋ, Kaxanu, mëŋ ar ex şenene do hi ko mokwëta an, aseban këbo seban do ebo wunët gër betëmbak bend ex yo. ¹⁰ Kaxanu këneŋo xwëtënde anëgwëş angëmëne ene dende ane mendërande na, do eyeyan edexëm el ax gi ex na gër ola orebi.

2

End ayakan arebi eŋ

¹ Obaş oram, eŋo këmun yëgwënëlınd mëŋ kën xwëyëtaxën beñëŋenax beŋ. Barikan angëmëne ala exo mendëra, ayakan şot këneŋone na ler gër Faba Kaxanu, mëŋ exo Yesu Kërisët, ar şenene an. ² Mëŋ dëŋ ex angunëtan and sebanaxën këbo Kaxanu bamena bandëbi an ngwën in dek, bari ax gi ex na biyi fo.

³ Angëmëne asêf këne sêfênde ßapela ßand Kaxanu ßaŋ, pënilebo mëne anang nang kënëŋone. ⁴ Anëgwêş ko rind ar kë rend mëne anang nang këŋo Kaxanu xarak axo têfênd na ßapela ßandexëm ßaŋ. Dal ax gi ex na gër ola or ala ajo. ⁵ Barikan ar fëbëk eyeyan ed Kaxanu an ex ar ñan këŋo enim an. Ata mondako këne nangênde mëne abar ßar këne gë Kaxanu. ⁶ Ar kë rend mëne abar ßar këni gë mëŋ an, aŋap ŋapëk exo dŋyand ang baxo liyand Kërisët ak.

End apela angaşax eŋ

⁷ Wën bëmaŋe bënd ke balënd mbaŋ bëŋo, apela and këmun ŋëgwënëlınd aŋo akarëk ex, ax gi ex na angaşax. Apela akarëk aŋo, eyeyan ed wël kën elod gër ŋanar el ex. ⁸ Barikan ga këmun ŋëgwënëlınd ako apela angaşax dëŋ ex. Dal ir gër Kërisët in kë şanayand gër ola orewën gayik ecamëdan el anëka kë şapërend, do angoben aŋ kë ŋañënd. ⁹ Ar kë rend mëne gër angoben hi ko an, do eŋo cus imaŋe indexëm in, gër ecamëdan ßayi ko pere. ¹⁰ Ar ñan këŋo imaŋe indexëm an anëka hi ko gër angoben do er këŋo lënan eñëŋenax ax gi ex na. ¹¹ Barikan ar şus këŋo imaŋe indexëm an, gër ecamëdan ßayi ko. Gër ecamëdan ko liyand, do axo nangënd na gër ed ko yend, ecamëdan el şiwën këŋo.

¹² Obaş oram, wën këmun ŋëgwënëlınd gayik anang nang kën mëne Kaxanu aseban seban këŋun ßamena ßandewën ßaŋ gër oŵac or Kërisët. ¹³ Wën opaba këmun ŋëgwënëlınd gayik anang nang këno ar hik elod gër ŋanar an. Wën ocambenjar gë odënaŵ këmun ŋëgwënëlınd gayik axor xor këno Arangoŷëra an.

¹⁴ Obaş oram, wën këmun ŋëgwënëlınd gayik anang nang këno Faba Kaxanu. Wën bëxarëk këmun ŋëgwënëlınd gayik anang nang këno ar hik elod gër ŋanar an. Wën ocambenjar gë odënaŵ këmun ŋëgwënëlınd gayik axemëna xemëna kën. Bëte axwëtaya xwëtaya kën eyeyan ed Kaxanu el gër oŵëkw orewën do axor xor këno Arangoŷëra an.

¹⁵ Këren ŋan na ngwën in, bëte këren ŋan na bebër ex gër ngwën ro bën. Angëmëne ala exo ŋan ngwën in, aŋana and Faba Kaxanu aŋ ax gi na gër emëkw edexëm. ¹⁶ Enimin dek bebër ex gër ngwën ro bën, bebër gër aniyan bën mëne ngëŋ: oñandi od eman ok, gë eñangen ed bebër kë watënd bangës el do gë edafënali ed napul ir gër ngwën ro el. Beŋo ax gi ex na bend Kaxanu. ¹⁷ Xarak ngwën in do gë oñandi odexëm ok axuca wa kë xuca. Barikan ar kë rind oñandi od Kaxanu an, din ir din ko ßayi.

End arangoŷëra and Kërisët eŋ

¹⁸ Obaş oram, gogo kë xwët ngwën in. Do ang wël kën ak, arangoŷëra and gë Kërisët kë yowënd na. Xarak anëka ŋëmb këni bërangoyëra andexëm bën. Mondako këne nangênde mëne ngwën in në ekwët ex. ¹⁹ Bërangoyëra and Kërisët bëŋo gër ndebi ro dëŋ şan këni gayik ani gi bana enim bërebi. Kido bërebi hi bani abayi ßayi doni.

²⁰ Wën cëŋ, aşot şot kën panga ind yël këŋun Angoc Amënek in do wën dek anang nang kën. ²¹ Aŋëgwënëli ŋëgwënëli këmun gayik anang nang kën dal in do mëne enëgwêş ax gind na gër dal. ²² Ar kë ñëpënd mëne Yesu ex Kërisët, anëgwêş hi ko. Ata ajo ex ngëŋ arangoŷëra and Kërisët an gayikako añëp ko ñëpënd end Faba Kaxanu do gë Aşëniŵ Kërisët eŋ. ²³ Ar ñëpëk yo end Aşëniŵ ar Kaxanu eŋ, añëp ñëp ko bëte end Faba Kaxanu eŋ. Barikan ar ŵak end Aşëniŵ an, aŵa ŵa ko bëte end Sëm eŋ.

²⁴ Endewën eŋ cëŋ, kwëtayayin de gër oŵëkw orewën er wël kën elod gër ŋanar in. Angëmëne end wël kën elod gër ŋanar eŋ axwëtaya xwëtaya kën, wën bëte axwëtaya kënun axwëtaya Faba Kaxanu do gë Aşëniŵ. ²⁵ Do er beya këbo in ex aniyan and din ir din aŋ.

²⁶ Nê end bër kênun yifand kêmun yëgwênaxênêlind eņo. ²⁷ Endewên eņ cên, gë Angoc Amênêk and yêl kênun Kêrisêt aņ bar kên, an caland na eņun tÿyali ala. Gayikako Angoc aņo kênun sÿyalind dek do er kênun sÿyalind in dal ex, ax gi ex na enëgwêş. Mën ex, diyayindên ang kênun sÿyalind ak.

²⁸ Awa gërëgako obaş oram, diyayindên gë Kêrisêt. Do nand ko şanayaw yo, ata këne bayiye ga xwëta kênëņone, yatijo ecëfênaxik abo təkeli na. ²⁹ Angëmëne anang nang kên mëne mën ar şenene hi ko, nangin bête ar kë rind yo end şenene, Kaxanu rëw kënjo.

3

End obaş or Kaxanu eņ

¹ Watin ang ñan këbo Faba Kaxanu ak xali këbo wacënd obaş orexëm! Do enimin obaş orexëm wa hi këne. Gayikako bela bër gër ngwën ro bën anëbo nang ex na, elod ano nang ex na mën bête. ² Wën bëmaÿe bënd ke balënd mbaņ bënjo, gërëgako dën hi këne obaş or Kaxanu. Do ola or këne şote ecan ecan ol, ax canaya ex na pere. Barikan anang nang këne mëne and ko şanayaw Yesu Kêrisêt aņ, ola orebi ol ang orexëm ak kë hi sam enëņo wat ang hi ko ak. ³ Ar kë yarënd yo eņo gër ndexëm, aŵunëta ko wunëtand do exo men ang wën ko mën ak.

⁴ Ar kë rind eñëņenax yo, er ko rind in amena ex paş gë acariya and Kaxanu aņ gayik emendëran el edif ed acariya ex. ⁵ Do anang nang kên mëne Kêrisêt yow bax exo dëxët beñëņenax beņ xarak gër ola orexëm eñëņenax ax gi ex na. ⁶ Ar bar këni gë mën yo, ax bo ex na ga ko wëndërand. Ar bayik ga ko rind beñëņenax an, aņo nang ex na, elod aņo wat ex na.

⁷ Obaş oram, ala kërëņun yifad na. Ar kë rind end şenene an, ar şenene ex ang exo Kêrisêt ak ar şenene. ⁸ Ar bayik gër beñëņenax an, ar şabucara ex gayik şabucara in elod gër ÿanar ko wëndërand. Gayikako Asëniw ar Kaxanu an ayow yow ko, exo nëxenaxën bandixa band şabucara baņ yow baxo. ⁹ Ar rëw kënjo yo Kaxanu, axo mendërand na gayik aniyand and Kaxanu aņ ex gër ola orexëm. Axo kor na exo bayi gër beñëņenax gayikako Kaxanu rëw kënjo. ¹⁰ Mondako këni fitarënd bër ex obaş or Kaxanu bën gë bër ex or şabucara bën. Ar bayik ax dind na yo end şenene, axo gi ex na ar Kaxanu. Mondako fo ex end ar aņo ñan ex na abinëm eņ.

End aminëmëra and gër Kêrisêt eņ

¹¹ Enimin, endey eņo wël kên elod gër ÿanar mëne balëringdëlebo andebi rebi aņ. ¹² Kërenëņo tëfëteliye na Kaÿe, mën ar bar bani gë Arangoÿëra an xali laŵ kënjo abinëm. Do inewã laŵaxën kënjo? Gayikwa bandixa band mën Kaÿe baņ bañëņenax hi bax do band abinëm baņ band şenene.

¹³ Bëmaÿe, angëmëne bela bër gër ngwën bën aşus şus kënun, kërëņun caran na. ¹⁴ Biyi anang nang këne mëne anëka xani këne gër ecës, do bakaw këne gër aniyand gayik aňan ñan kënëbene bëmaÿe bën. Bari ar şus këbi an, gër ecës bayi ko. ¹⁵ Ar kënjo şus yo imaÿe indexëm, alaŵ ar bela hi ko do aye nang kên mëne alaŵ ar bela an axo cot na aniyand din ir din aņ. ¹⁶ Kêrisêt ga yëlaya ko wa nê endebi xali gër ecës mën nangaxën këne er ex aņana in. Biyi bête aÿap ÿapëk enëbe yële aniyand andebi aņ bëmaÿe bën. ¹⁷ Angëmëne ar şotërak gër ebar ro eņo watënd imaÿe indexëm in ga şëmura kënjo, do exo kemën emëkw edexëm el, aņana and Kaxanu aņ mondake cën kë ÿëpa gër ndexëm? ¹⁸ Obaş oram, aņana andebi aņ gilex dal do canayayindëlex gër bandixa. Kërex gi na gër ofërëya fo, bête kërex gi na eyeyan fo.

¹⁹ Mondako këne nange mëne bër dal hi këne do ebo gi fuņ gër oŵëkw orebi gër lëngw ir Kaxanu. ²⁰ Angëmëne oŵëkw orebi oņ dën këbo nëpënd, kaş ex Kaxanu, mën ar nangëk beÿ dek an. ²¹ Bëmaÿe wën bër ke balënd mbaņ bënjo, ayëxwëra këne

yëxwëraye ler gër Kaxanu angëmëne oŵëkw orebi oŷ aŷo nöpënd na. ²² Er kënëjo ŵëkaye yo, ayël këbo yëlënd gayik asëf këne sëfëndë ßapela ßandexëm ßaŷ do ari këne rinde er ñan ko in. ²³ Watin er re ko ene dind ex in: ene kwëtaye oŵac or Yesu Kërisët, Asëñiŵ arexëm ol, do ebo ßalërënd andebi rebi aŷ, ang rek apela andexëm and yël këbo ak. ²⁴ Ar kë rind er rek ßapela ßandexëm an, gë Kaxanu ßar këni, do Kaxanu na exo gër ola orexëm. Gë Angoc andexëm and yël këbo aŷ këne nangëndë mëne alëg lëg ko gër ola orebi.

4

Epitëndër ed bëlaŵënel el

¹ Wën bëmaŷe bënd ke ßalënd mbaŷ bëŷo, ax gi ex na mo kwëta ðek bër kë rend gë Angoc and Kaxanu ßar këni bën. Kamanindënëbi aye en nangaxën mëne ðal këni reyand gayik bëlaŵënel bënegwëŝ bëranjëm yowëk na gër ngwën ro. ² Mondako këno nang ar ßar këni gë Angoc and Kaxanu an: ar kë reyand yo mëne Yesu Kërisët ayow yow baxo hi ko ala gër ebar ro, ajo ar Kaxanu ex. ³ Barikan ar kë reyand yo aŷar ßar këni gë Angoc Amënëk aŷ do exo nöp mëne Yesu Kërisët gër Kaxanu xaniw ko, ajo arangoŷëra and gë Kërisët ex. Ax gi ex na nde awël wël ban mëne arangoŷëra gë Kërisët kë yowënd? Awa gërëgako, anëka ñatëgu ko gër ngwën ro.

⁴ Wën obaŝ oram ol, bër Kaxanu hi kën do axor xor kënëbi bëlaŵënel bënegwëŝ bën gayik gë ar ßar kën an fangak nëmëc gë angoc and ex gër ngwën ro aŷ. ⁵ Bëlaŵënel bënegwëŝ bëjo, bër gër ngwën ro fo exëni. Mëŷ këni yeyanaxënënd end gër ngwën ro fo do bëla bër gër ngwën ro bën abaxëtën kënëbi ßaxëtënënd. ⁶ Barikan ßiyi bër Kaxanu hi këne do ar nang këŷo Kaxanu an, abaxëtën këbo ßaxëtënënd. Ar ax gi ex na ar Kaxanu an, aŷo ßaxëtënënd na. Mondako këne nangëndë ang fitar këni ak ar gë Angoc and ðal an gë ar gë angoc and enëgwëŝ an.

End aŷana and Kaxanu eŷ

⁷ Wën bëmaŷe bënd ke ßalënd mbaŷ bëŷo, ßalëringdëlebo andebi rebi aŷ gayik aŷana aŷ gër Kaxanu xaniwëk. Do ar ñan këbi bëla an, Kaxanu rëŵ këŷo do anang nang këŷo Kaxanu. ⁸ Kaxanu aŷana hi ko, ar ŝus këbi bëla an, aŷo nang ex na Kaxanu. ⁹ Watin ang ŵasin këbo Kaxanu aŷana andexëm ak: ga laŵënëgu këŷo Asëñiŵ ar tañ arexëm an gër ngwën ro ene cotaxëne aniyana aŷ paß gë mëŷ. ¹⁰ Do aŷana aŷo er ex mëne Kaxanu ñan këbo xali laŵënëgu këŷo Asëñiŵ ebo wunët gër bëñëŷnax bendeŷi, xarak ax gi ex na ga ñan kënëŷone ßiyi.

¹¹ Wën bëmaŷe bënd ke ßalënd mbaŷ bëŷo, angëmëne mondako ñan këbo Kaxanu, aŷap ŷapëk ßiyi bëte ebo ßalërënd andebi rebi aŷ. ¹² Elod ala aŷo wat ex na Kaxanu. Angëmëne abalër këbo ßalërënd andebi rebi aŷ, aŷar ßar këne gë Kaxanu do aŷana andexëm aŷ aye faŷayak gër ola orebi.

¹³ Mondake këne nangëndë mëne gë Kaxanu ßar këne? Ga yël këbo wa Angoc andexëm aŷ. ¹⁴ Do ßiyi, awat wat këmi eŷo, do mëŷ këmi reyaxënënd mëne Faba Kaxanu laŵënëgu këŷo Asëñiŵ exo gi Afexën ar ngwën an. ¹⁵ Ar kë ŵa mëne Yesu, Asëñiŵ ar Kaxanu ex, aŷar ßar këni gë Kaxanu. ¹⁶ Do ßiyi anang nang këne do aŵa ŵa këne mëne Kaxanu aŷan ñan këbo gayik aŷana hi ko. Do ar këbi ñan bëla an, aŷar këni ßar gë mëŷ. ¹⁷ Angëmëne aŷana and Kaxanu aŷ afaŷaya faŷayak gër ola orebi, gë onënga fo këne ŝëniye akey and kiti aŷ gayik ang këne liyande gër ngwën ro ak awëndër wëndërek gë aniyana and Kërisët aŷ. ¹⁸ Gër emëkw ed ar faŷayak aŷana, anjiŷ ax gind na. Do aŷana ax paŷaya ex na gër emëkw edexëm.

¹⁹ Endebi eŷ cëŷ, aŷan ñan kënëbene Kaxanu gë bëla bën gayik mëŷ ŷanak ñan këbo. ²⁰ Angëmëne ala exo dend mëne aŷan ñan këŷo Kaxanu do eŷo cus imaŷe

indexëm in, anëgwêš ko rind gayik axo kor na eņo cus imaŷe ind këņo watënd in do eņo ŋan Kaxanu, mëņ ar aņo watënd na an. ²¹ Awa apela aņo yël këbo Kaxanu: Ar ħan këņo Kaxanu an, ŋanëleņo bête imaŷe indexëm in.

5

End angora and ngwën eņ

¹ Ar wāk yo mēne Yesu ex Kërisët, Kaxanu rëw këņo. Do ar këņo ħan yo arëw an, aħan ħan këbi bête obaš orexëm ol. ² Mondako nang këne mēne aħan ħan kënebene obaš or Kaxanu ol: ga ħan këneņone Kaxanu do ga këne sëfënde er rek bapela bandexëm in. ³ Eņan ed Kaxanu el ex ene dind ex er re ko gër bapela bandexëm in do bapela baņo ax đak ex na. ⁴ Gayikwa ar rëw këņo yo Kaxanu, axor xor ko ngwën in. Do ekwëta ed xwëta këneņone Kaxanu el ex ekor ed ngwën el. ⁵ Noŷo ex ar xorëk ngwën an? Ax gi ex na nde ar wāk mēne Yesu ex Asëñiŵ ar Kaxanu an?

End Kërisët eņ

⁶ Yesu Kërisët ex ar yow bax gë men oņ do gë ošat oņ. Gë men do gë ošat yow baxo, ax gi ex na na gë men oņ fo. Do Angoc Amënek aņ kë reyand eņo gayik mëņ ex đal in. ⁷ Enimin, otede otas kë reyand end Kërisët eņ: ⁸ Angoc Amënek aņ, men oņ do gë ošat oņ. Do bën bësas axet xet këbi. ⁹ Angëmëne aŵa këne wände osede or bela ol, osede or Kaxanu ol xurik ex gi đal gayik areya reya ko end Asëñiŵ eņ. ¹⁰ Ar wāk end Asëñiŵ ar Kaxanu an, ašot ko šot osede olo gër onden ondexëm. Barikan ar ħëpëk an, anëgwêš xwët këņo Kaxanu gayikako axo ma ex na er reya ko Kaxanu end Asëñiŵ in. ¹¹ Watin er ex osede olo in: Kaxanu yël këbo aniyand and din aņ do aniyand aņo gër Asëñiŵ ex. ¹² Ar bar këni gë Asëñiŵ ar Kaxanu an kë šotënd aniyand aņ, bari ar ani bare ex na an, axo cotënd na.

End aniyand and din eņ

¹³ Eņo këmün ŷëgwënëlinde en nangaxën mēne ašot šot kën aniyand and din aņ wën bër xwëtak oŵac or Asëñiŵ ar Kaxanu bën. ¹⁴ Axwëta xwëta këne mēne Kaxanu abaxët këbo baxëtënd and këneņo xaraye er ex yo angëmëne ang këņo ŷandi ak ex. ¹⁵ Awa ga nang këne ako abaxët ko baxëtënd cale indebi in, nangëne mēne ašot këne šote er wëka këneņone in.

¹⁶ Angëmëne ala eņo wat imaŷe indexëm in ga ko ri eñëņenax end ax mëland na gër ecës, calenëleņo. Kaxanu ata këņo yël aniyand aņ. End bër kë rind eñëņenax end ax mëland na gër ecës eņ këme rend. Eñëņenax exëna end kë wëland gër ecës; ame dend na đe en calend në end eñëņenax eņo. ¹⁷ Etëmbak end ex yo eñëņenax ex, bari ax gi ex na eñëņenax end ex yo kë wëland gër ecës.

¹⁸ Anang nang këne mēne ar rëw këņo Kaxanu yo, axo bayi na ga ko wëndërand. Asëñiŵ ar Kaxanu an këņo nëkonand do Arangoŷëra an ŷoweŷ aņo koranënd na. ¹⁹ Anang nang këne mēne bër Kaxanu hi këne do bela bër gër ngwën bën đek awëña wëña këbi Arangoŷëra an. ²⁰ Barikan anang nang këne bête Asëñiŵ ar Kaxanu an yow bax yël këbo onden oņ eņeņo nangaxëne Kaxanu, mëņ ar ex đal an. Gë mëņ Ar ex đal an bar këne në end Asëñiŵ Yesu Kërisët. Awa Kaxanu, ar đal exo do mëņ ex aniyand and din aņ.

²¹ Obaš oram, kwëŷëtayin olaš oņ.

Kayëta ixinëm ir Şaŋ in Lilaya in

Ar yëgwëk kayëta ijo an wacaya ko «Axarëk an». Okëreceŋ oñanar od bax fënënd kayëta ijo ok rek mëne Şaŋ, parëxanda ir Yesu Kërisët exo axarëk ajo. Gayikako bend kë sëyalind beŋ awëndër wëndërëk gë bend gër kayëta iyanar ir Şaŋ beŋ. Ata gër osëyali olo er ex: ediya ed gër däl do gër añana el do gë ekwëyëta ed bër kë sëyalind bend fitarëk gë osëyali oyanar el. Er ex gër akayëta in:

End ar yëgwëk kayëta ijo eŋ: 1-3.

End apela and añana eŋ: 4-6.

End ekwëyëta ed bësëyali bënëgwëš eŋ: 7-11.

Bapela bapelatar baŋ: 12-13.

Ecëmar el

¹ Wëno axarëk an këŋun yëgwënëlinde wëj Asoxari ar sana këŋo Kaxanu an, do gë obaš oreŋ ol. Wëno enim ñan këmun, ado dëk bër nangëk däl bën añañ ñan kënun bëte, ax gi ex na wëno fo. ² Añañ ñan këmun gayik däl in gër owëkw orebi ex do din kë bayi. ³ Faba Kaxanu, gë Yesu Kërisët, Asëñiñ, yëlëlenëbo oyekax ol, gë axayënan in do gë obetak ol ene diyaxënënde gër däl do gër añana.

End däl eŋ do gë end añana eŋ

⁴ Mbaŋ nëngan ke ga sëk këmëni obaš oreŋ orëmar ga këni liyand gër däl, ang rek apela and yël këbo Faba Kaxanu ak. ⁵ Do gërëgako wëj Asoxari ajo, axara xara këmi: balërendëlebo andëbi rebi aŋ. End këmi yëgwënëlinde eŋo awël wël këne elod gër yanar, ax gi ex na apela angašax. ⁶ Añana aŋ ex edi ed er kë rend bapela band Kaxanu el. Awa apela aŋo yapëk ene tëfe gër aniyan andëbi ang wël këne elod gër yanar ak.

⁷ Enimin, bëyifa bëranjëm şanayawëk gër ngwën do këni rend mëne Kërisët axo yow bana hi ko ala. Ata bën ex dë bëyifa bën, bërangoyëra and Yesu Kërisët bën. ⁸ Titinayin gër aniyan andewën, kërex capër na andiyen andëbi aŋ. Barikan kemënayin en cotaxën acosa anjekax aŋ.

⁹ Ar kë bašënd yo bendey becëxe, axo bayi ex na gë end sëyali këbo Kërisët eŋ fo. Ala ajo axo gi ex na ar Kaxanu. Barikan ar xwëtayak osëyali olo an, abar bar këni gë Faba Kaxanu do gë Asëñiñ. ¹⁰ Angëmëne ala exo yeli gër ndewën do axo mëlali ex na osëyali olo, këreno kacad na gër iciñ indewën, këreno cëmad na dëŋ!

¹¹ Gayikwa ar këŋo šëma an anëka šoma këŋo gër bandixa bañëŋëx bandexëm.

Bapelatar beŋ

¹² Ado ga yëmbëk bebër yëgwënili domun bën, axe ñandi bana mun pelëra gë oñëgw. Barikan ayar këme yarënd mun nëngali mun pelërax wëno dëŋ, do ebo nëngandëraxën biyi dëk.

¹³ Obaš or imaŋe itoxari indeŋ ind sana këŋo Kaxanu ol ašëma këni šëmand.

Kayëta isasën ir Şaŋ in Lilaya in

Kayëta ijo, ar bano rend «Axarëk an» yëgwën baŋo këreceŋ ir këno wacënd Gayos. Er kë sëyalind mëne aŋap yäpëk ekaca ed aye okëreceŋ odiyir el ex canayaxën ebalër ed aminëmëra and gër Yesu Kërisët aŋ. Bandixa band Gayos baŋ bax wasinënd mëne afëb fëb baxo osëyali olo. Barikan Jotëref ababi wëlaya na okëreceŋ odiyir ok. Mëŋ gër kayëta ijo ro ašëkw šëkw këno Gayos do nöp këno Jotëref. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1-4.

End apela and Gayos eŋ: 5-8.

End Jotëref eŋ: 9-10.

Ang yäpëk etëfëteli ed Demetëros el: 11-12.

Bepelatar beŋ: 13-15.

Ecëmar el

¹ Wëno Axarëk an ki yëgwënëliind wëj Gayos, wëj ar ex imaÿe ind ñan këmo gë dal in. ² Wëj imaÿe ind ñan këmi mbaŋ ino, ašalen këmi šalenënd ey beta, exi yera mbaŋ do ey bëngw gër eman endey ang bëngwëk enjëw endey ak.

End bër olawënel eŋ

³ Wëno mbaŋ nëngandëra ke ga sëkati këne bëmaÿe do reyati këni mëne šenene fëb këy dal in do gër dal ijo këy liyand. ⁴ Wëno mbaŋ ke nënganënd angëmëne me wëlënd mëne obaš oram ol gër dal këni liyand.

⁵ Wëj imaÿe ind ñan këmi mbaŋ ino, ang yäp këŋo ar xwëta këŋo Kaxanu ak këy rind gë dek benjekax bend këyëbi rinënd bëmaÿe bëŋ ado eni gi bëniyer. ⁶ Areyati reyati këni gër amara andëbi ro end ang ki balënd bela ak. Axara këmi xarand eyëbi yëlëra šëlafana ir damana irebën ang këŋo yäpan Kaxanu ak. ⁷ Eni deyaraxënënd end oŋac or Axwën eŋ sebëragu këni oxun orebën oŋ, xarak ax gi ex na eni cotëraxën gër bër benëŋ becëxe. ⁸ Awa aŋap yäpëk enëbe mëlayande aye bela bërako bën ene kelaxëne gë bën andiyen and dal aŋ.

End Jotëref do gë Demetëros eŋ

⁹ Ata kayëta iromax yëgwënëli këmun Amara andewën aŋ. Barikan Jotëref, mëŋ ar këŋo nënganënd olëngw an, aŋo balënd na end këme rend eŋ. ¹⁰ Mëŋ ex, and këme yeli aŋ, afut këme fut beñëŋëxax bend ko rind beŋ ga këbo rexërand ako. Ado ax gi ex na eŋo fo ko rind: aŋi mëlayand na bëmaÿe bëniyer bëŋ; bër këbi yandind enëbi mëlaya bën, eŋi besara xali do eŋi nŋwaÿ dëŋ gër Amara.

¹¹ Wëj imaÿe ind ñan këmi mbaŋ ino, tëfëteliindëbi bër kë rind benjekax bën, bari ax gi ex na bër kë rind beñëŋëxax bën. Ar kë rind benjekax an, ar Kaxanu hi ko. Barikan ar kë rind beñëŋëxax an, aŋo nang ex na Kaxanu.

¹² Ata bela bën dek areya këni reyand enjekax end ko rind Demetëros eŋ, në end dal ir ex gër emëkw endexëm eŋ. Biyi bëte enjekax fo këmi reyand do aye nang këy mëne osede orebi ol dal ex.

Bepelatar beŋ

¹³ Bendanjëm yëgwënëli domi, bari axe ñandi ex na mi pelëra gë inëgwaya. ¹⁴ Ayar këme yarënd mi nëngali baŋe baŋo dëŋ do axanar ke xanarëxëye mopabër. ¹⁵ Kaxanu yëlëlexi obetak ol! Odawo odey ok ašëma këni šëmand. Wëj bëte cëmalëbi odawo odebi ok, ala kala gë oŋac orexëm ol.

Kayëta ir Yud in Lilaya in

Ar yëgwëk kayëta ijo an, Yud këno wacënd. Kayëta iromax ijo kë sëyalind mëne bërëwak end Yesu Kërisët bën këreni tëfënd na osëyali or fudac or kë rend mëne bësošan do gë bësoxari bër gër Amara bën asëk alakira fo ex gayik Kaxanu aseban ko sebanënd. Ata Yud aÿëgw yëgw ko bamatinali band gër bakayëta bakarëk ebi masinaxën bërëwak bën mëne Kaxanu axiti ko xitind osëmbak ol. Kayëta ijo ñatak gë cale ind kë rend mëne Kaxanu kë yëlënd apexa an paß gë Yesu Kërisët. Er ex gër akayëta in:

Ecëmar el: 1-2.

End ekwëta el do gë osëyali onëgwësh en: 3-23.

End cale en: 24-25.

Ecëmar el

¹ Wëno Yud, ariyenin ar Yesu Kërisët an, ar acël amat gë Şak an, këjun yëgwënëlinde wën bër wacëraw këjun Faba Kaxanu, ñan këjun, do xwëtaya këjun gër Yesu Kërisët! ² Awa Kaxanu kayënanëlejo wën do yëlëlejun mban, oßetak ol do gë añana an!

End bëseÿali bënëgwësh en

³ Wën bëmaÿe bënd ke balënd mban bëjo, gë obal osëm yandi baxe mun ñëgwënëli end apexa and şot këne biyi dek en. Gërëgako nang këme, afo mun ñëgwënëli en kemënalixën ekwëta ed këbi yëlënd Kaxanu amat fo bërëwak el. ⁴ Enimin, bela bëwëşik exëna bër lila këjun yir fo do këni nëmbënd oyekax or ko yëlënd Kaxanu ol gë oñandi oñacaxik. Bën ayaxëta këno yaxëtand Yesu Kërisët, mëñ ar ex Asëyali do Axwën an. Ata kiti indebën in anëka fo yëgw këni.

⁵ Anang nang kën dek bëjo, axwitan fo këmun xwitanënd mëne Axwën an racët babi gër oxadëp bulunda ir Isërayel in gër ebar ed Misëra. Barikan alaw law babi bër ñëp bax eno kwëta bën. ⁶ Kwitayin bëte end omeleka od sak babi or gapak or şot bani ol, Kaxanu afokëra fokëra këbi or lañ gëd gër acamëdan xali yatir akey atëm and kiti. ⁷ Mondako fo bax bëte end bela bër lëg bax gër bangol band Sodom gë Gomor do gër band hi bax ler ler ban. Awata wata bani becëfëanaxik do gë eñac xali babi yandind laka ir ax ñap ex na in. Gërëgako, asoro këni sorond gër xodux or din ir din, or ax domind na gë edomi. Do toro indebën ino këbo wasinënd ang këbi hid ak dek bër kë rind mondako bën.

⁸ Awa bela bër lila kënun yir fo bëjo mondako fo këni rind: odakeli odebën këni sëfënd do këni buyarënënd beman bendebën bëñ. Ayepën këni yepënënd or gapak or Axwën ol do kënebi şirënd bangoc facaraxik ban. ⁹ Xarak Mişel, alëngw ar omeleka an, axo yëxw bana eno nëp gë ocir şabucara in, and bani xandërend eman end Moyis an. Are fo re baño: «Axwën an ki rexëra!» ¹⁰ Bari bela bëjo aşir këni şirënd er bayik ani nang ex na in. Do bëbër nang këni gë onden këm, ang owacar fo bën, anemin këbi nemin. ¹¹ Awa bëjo abi ye ex na ga sëf këni ako fëña ir Kayë in. Ang nambëra baxo Balam në end acosa ak nambëra këni. Bëte ang nemi ko Kore ak në end emëşen ed Kaxanu fo nemi këni. ¹² Bëjo abuyarën këni buyarënënd opëna od amara andewën ok. Er këni xwëndand wayët ñambëran, gë oşëb fo, ani gi ex na gë anjus. End ala abi balënd na, ang ax gi ex na end ogaf odebën fo. Ang banar band barër bax do şapërelilik ekoc tëbërëxe fo hi këni. Bëte er hi këni ang batëx bañambëyamb band ax dëwënd na fo xali xucak nand ebax ex dëw na. Bakëlëbëd

baki šêsëk ga rêt këni. ¹³ Ang kë watind bomuyar gër angwëngw and kë xanind men bërëxadët bomeņ bomeņ ak, mondako fo këni rind bela bëjo ex watixën becëfëanaxik bendebën beņ. Bëte ang ował or kë yexërand sam-sam gër orën fo hi këni. Do Kaxanu fenin këbi olëg or din ir din ol gër ed xurik ex camëfan.

¹⁴ Enok, ar ex acongaxinëm gër andëwëra and Adam an, ayeyan yeyan baxo ang alawënel fo end bela bëjo eņ: «Awël nde, Axwën an ayow ko yow gër ngwën ro gë omeleka omënëk odexëm ok owëli, owëli. ¹⁵ Ayow ko yow ebi kiti dek bela bën do ebi nöp bësëmbak bën në end dek bandixa batëmbak band këno renanënd beņ, do në end oyeyan oÿëņëanax or bësëmbak or këno yeyananënd bëwendëran oņ.»

¹⁶ Bela bëjo laņ bër šaminak fo hi këni. Laņ këni rendërand end aniyandebën eņ, do sëf këni wayët oñandi odebën fo. Gër osëÿ orebën yer ndafënan itëm fo ex, xarak bela bën fo kënebi yifand gë oyeyan onëngax eni cotaxën er ÿandi këbi in.

End aniyand oxëreceņ eņ

¹⁷ Wën cëņ bëmaÿe bënd ke balënd mbaņ bëjo, kwitayin end reya bani ganagana fo oparëxanda od Yesu Kërisët, Axwën arebi eņ. ¹⁸ Ga banun felënd wa: «Gër bakey bapelatar, bela bër kë sanënd mbaņ kë šanayaw na, do eni tëfënd oñandi oñëņëanax ok, mëne ngëņ betëmbak beņ.» ¹⁹ Bën ex bëyic bër bamara bën, ang owałcar fo këni rind, do Angoc and Kaxanu aņ ax gi ex na gër ola orebën. ²⁰ Barikan wën bëmaÿe bënd ke balënd mbaņ bëjo, ang këni bayënd aciŵ ak, bayin oxëreceņ orewën ol gër ekwëta emënëk ed šot kë. Caleyindën gë Angoc aņ. ²¹ Kemënayin gër aņana and Kaxanu ga kën šëninđ ako axaÿënan ir Yesu Kërisët, Axwën arebi, ir këbo yëlënd aniyand din ir din in. ²² Kaÿënanindëleņun bër sitarak gër ekwëta bën. ²³ Bërëmar afo enëbi dacëtënd gër xodux eni pexaxën. Bëjo bëte kaÿënanindëleņun gë anjiÿ. Ado ax gi ex na dëņ mokwixëta acud andebën and buyarënek beñëņëanax bendebën aņ.

Eduwa el

²⁴ Duwanëņone Ar xorëk gabat eņun nëkonand këdi kën wëndëra an. Bëte duwanëņone ar xorëk eņun kwëšan, gë etëmbak këm an, gër lëngw ir enjarandexëm, gë onënga fo. ²⁵ Mëņ gabat ex Kaxanu, ar fexën këbo paß gë Yesu Kërisët, Axwën arebi an. Mëņ gabat xwënëk enjarand eņ, panga in, owun ol do gë or gapak ol, elod ga ÿanak ngwën in, xali gërëgako do din ir din! Amen!

Akayëta and Andofakel an Lilaya in

Ar yëgwëk akayëta aŋo an Ŝaŋ këno wăcënd. Bend kë hătëgu ecan ecan gër ngwën beŋ yëgw ko ang wăsindëra baŋo Axwën Yesu ak. Eni kemënaxën gër ekwëta yëgwënaxën babi okëreceŋ ok gayik asoro bani sorond në end Yesu Kërisët. Amëd aŋo, anëyali banëbi nëyalind bela bën eno calend Emun end Bërom eŋ, bari abani wă na eni di mondako. Akayëta aŋo kë sëyalind mëne Kaxanu afenin fenin këbi bacosa bakëbënaxik bër kë xemënalind ekwëta ed xwëta këno bën, do gë bër kënebi lawëra në end andiyen andexëm bën. Er ex gër akayëta in:

Ecëma ed bamara banjongëbaki el: 1.1-8.

End owun or Kaxanu do gë or Axwën Yesu eŋ: 4.1-5.14.

End beñigënaxik benjongemat do gë bulunda iwënëk eŋ: 6.1-7.17.

End eñigënaxik enjongekinëm do gë okereloŋ ocongibat eŋ: 8.1-9.21.

End ikayëta ind meleka do gë otede oki eŋ: 10.1-11.19.

End Sindan do gë bulunda ir Kaxanu eŋ: 12.1-18.

End bandixa band bemacar eŋ: 13.1-18.

End oyëkan or bëwënëk do gë kiti ind kë yowënd eŋ: 14.1-20.

End beñigënaxik do gë betëm eŋ: 15.1-16.21.

End kiti ind bër këŋo wërelind Kaxanu eŋ: 17.1-19.21.

End owun or bëniy wëli eŋ: 20.1-6.

End kiti ind ŝabucara do gë ind bëšësëk eŋ: 20.7-15.

End ngwën ingašax do gë omakaw ond Yesu eŋ: 21.1-22.21.

Lilaya in

¹ Gër akayëta aŋo ex bendeŋ bend nangën këŋo Yesu Kërisët në ofakeli Ŝaŋ, ariyenin arexëm beŋ, and lawënëgu këŋo meleka irexëm gër ndexëm aŋ. Kaxanu nangën baŋo beŋo ebi tēfëtanaxën bëriyenin bërexëm bën eni nangaxën mëne gogo kë hătëgu. ² Ata Ŝaŋ ex ar reyak osede olo an, gë dëk bend wat baxo beŋo, do Yesu Kërisët rek mëne eyeyan ed dal ed Kaxanu dëŋ ex. ³ Nëngandëralebi, ar kë fënënd an, gë bër kë baxëtënd, do kë sëfënd eyeyan ed xaniwëk gër Kaxanu bën gayikwa gogo kë hata.

End bamara banjongëbaki eŋ

⁴ Wëno Ŝaŋ këŋun yëgwënëlınd wën bërëwăk bër ex gër bamara banjongëbaki band gër ebar ed Asi bën. Ar hik, hi bax do ko yelind an, yëlëleŋun oyekax ol do gë obetak ol. Bangoc banjongëbaki band ex gër lëngw ir aňëpara and owun orexëm baŋ, ⁵ do gë Yesu Kërisët, mëŋ ar ex sede ir mokwëta an, ayanar ar xanik gër ecës an, do emun end bemun bend gër ebar ro eŋ, yëlëlenun oyekax ol do gë obetak ol!

Yesu Kërisët, mëŋ ar hian këbo, racët këbo gër beñëŋënax bendeŋ gë ošat orexëm an, ⁶ do ar bar këbo hi këne gër owun orexëm an, ar ri këbo bëšadaxan bër Sëm irexëm Kaxanu an, xwënëk din ir din enjaran eŋ do gë panga in! Amen!

⁷ Nëkoyino ga ko fedawënd gë banjar baŋ:

Ala ar ex yo awat këŋo wat,
ado bër xwëš baŋo bën dëŋ awat këno wat
do dëk benëŋ bend ex gër ebar ro beŋ,
arenita këni yana eni denitand në endexëm.
Iyo, amen!

⁸ Ata Axwën Kaxanu re ko: «Wëno ex aÿanar an, wëno ex afelatar an. Wëno ex ar hik, hi bax do kë yelind an; wëno ex ar xorëk beÿ dek an.»

End ecanaya ed Axwën Yesu eÿ

⁹ Wëno Ŝaÿ, abaÿe irewën hi këme, ga ßar këne gër toro, gër owun do gër ekemënali ed end Yesu Kërisët. Gër oŝir or këni wăcënd Patëmos hi bame gayik afemëra këme femërand eyeyan ed Kaxanu eÿ, do ga këme reyarand osede or Yesu eÿ. ¹⁰ Ata fedaw ko Angoc Amënëk aÿ gër ndam, yatir oganjar. Wël këme oniÿ ang ofarix or kereloÿ fo gand epoy edam ¹¹ ga kë re: «Er këy watënd in, ñëgwël në akayëta do ey dawëneli gër ßamara ßanjongëbaki ßaÿo: Efes, gë Sëmirën, gë Perëgam, gë Catir, gë Sarëd, gë Filadelëfi do gë Lawodise.»

¹² Ata ga ŝena këme mowat ar baxe yeyanelind mondako an, wat këme oßambo od kaÿe. ¹³ Do mërëxand ir oßambo oko, wat këmo ar ang asëniÿ ar ala. Er ŝuða baxo ocuð od gëŝëc do xapa baxo apëxw and kaÿe gër emëkw. ¹⁴ Omban ond gër gaf irexëm oÿ feŝëk ang gwëtene fo, ang okëbina fo, do ßangës ßaÿ kë ÿegënd ang eñan fo. ¹⁵ Osapar orexëm oÿ kë watind ang yawale ir fëtëk në angoduð fo, do oniÿ ol kë rëmënd ang oÿëm fo. ¹⁶ Ala ajo, lëkaya ko gër ataxan and liÿ oÿal ocongoxi, gër etëÿ edexëm ŝanëguk duxuma ir fëco añak fëco añak, do dëxas in kë ÿegënd ang eñan gë dek panga indexëm ak. ¹⁷ Ata ga këmo nëkon, wëc këme këruð gër osapar orexëm. Ata hëmba ke gë ataxan and liÿ aÿ do re ko: «Kërey yëdara na! Wëno ex aÿanar an, wëno ex afelatar an, ¹⁸ wëno ex abëngw an. Aŝës ŝës bame ßarikan gërëgako abëngw eme din ir din. Wëno lëkayak ßacoketaya ßand ecës, do gë ßand wur ir ßëŝësëk ßaÿ. ¹⁹ Awa ñëgwël ðe er wat këy in, gë er ex in do gë er kë ßëtëgu in. ²⁰ End oÿal ocongoxi or wat key gër ataxan and liÿ andam eÿ do gë end oßambo ocongoki od kaÿe eÿ cëÿ, nëkod er wăcayak in: oÿal ocongoxi oÿ exëni ßëlaÿwënel ßër hik gër ßamara ßanjongëbaki ßën do oßambo ocongoki ok ex ßamara ßanjongëbaki ßaÿo.»

2

Kayëta ir Amara and Efes in

¹ Ñëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Efes an:

«Baxëtël er ko rend ar lëkayak oÿal ocongoxi gër ataxan and liÿ irexëm in, ar kë yexërand mërëxand ir oßambo ocongoki od kaÿe an. ² Anang nang këme ßandixa ßandey ßaÿ, andiyen andey aÿ do ang xemëna këy në endam ak. Anang nang këme mëne wëÿ ayëbi ßuñanënd na ßësëmbak ßën, ßëte ari ri këyëbi atëÿ ßër kë rend oparëxanda hi këni ßën, ata sëk këyëbi mëne ßënëgwëŝ exëni. ³ Wëÿ moßuÿa ßuÿa këy, motoro soro këy në end oÿac oram, ßari axi cena ex na. ⁴ Barikan wëno emat fo ŝuseli këmi: ga seß këy ebal edam el ang baxi ßalënd gër ÿanar ak. ⁵ Kwital gër ed xëÿëtayaw këy. Nëngwëtäl ex ola oreÿ ol do ßakanël ßandixa ßañanar ßandey ßaÿ. Angëmëne ay nëngwëta ex na ðek ðek, ata këmi yenëli, mi kan lambo ireÿ in gër ed xwët këy. ⁶ Barikan añaneli haneli këmi ga ŝus këy ßandixa ßand ßër enga end Nikola ßaÿ, ang ŝus këme wëno ak. ⁷ Awa ar gë anëf an ßaxëtëlexo ðe end këbi felënd Angoc and Kaxanu ßër ex gër ßamara eÿ! Ar kë xor an, ayël këmo yël exo yamb odëwëreÿwen od atëx and aniyen and hik gër arayen ok, gër ed exo Kaxanu.»

End kayëta ir Amara and Sëmirën eÿ

⁸ Ñëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Sëmirën an:

«Baxëtël er ko rend ar ex aÿanar do afelatar in, ar ŝës bax do xani ko gër ecës an. ⁹ Anang nang këme toro indeÿ in do gë oxaÿën oreÿ ol (xarak wëÿ ar gë napul hi këy!) Anang nang këme ang këni renarand ak ßër kë rend Bëŝëwif exëni, xarak ani gi ex na

Bêšewif: amara and Sindan exëni. ¹⁰ Toro ind ki wëcan in, kërey cam na. Şabucara in wa kë ri enëbi tëra bërëmar gër ndewën na do enëbi mëla gër epëra. Mondako këñun hi atëy, do en toro bakey epëxw. Kemënal gër ekwëta ed xwëta këye xali gër ecës, ata këmi şos gë anıyan and din aņ. ¹¹ Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eņ. Ar kë xor an, kërexo yëda na ecës ekinëm el.»

End kayëta ir Amara and Perëgam eņ

¹² Nëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Perëgam an:

«Baxëtël er ko rend ar lëkayak duxuma ir fëco añak fëco añak in. ¹³ Aye nang këme mëne gër ed lëg këy hik añëpara and owun or Sindan aņ. Barikan wëj alëka lëka ki oñac oram ol do abayi bayi këy ga xwëta këye. Ado abayi bayi këy ga xwëta këye gë bakey band law këno gër ndewën na Anjëtipas, sede iram ir xwëta bamo baņ in, fën gër ed lëg ko Sindan. ¹⁴ Barikan wëno bendey exëna bend şuseli këmi: ga xwëtaya këyëbi bër kë sëfënd osëyali or Balam bën. Mëñ ex ar sëyali baņo Balak mondake këbi lënan eñëñenax Bëyisërayel an. Ga şoñ babi wa eni yamb ýas er oyel or ñaş kënëbi gër olaş eņ do eni kwënda asëk alakirand fo in. ¹⁵ Axwëtaya xwëtaya këyëbi bëte bela bër sëfëk bend këni sëyalind bër enga end Nikola bën. ¹⁶ Awa gogo këmi yenëli angëmëne ay nëngwët ex na ola orey ol. Do bela bëjo awereli këmëni wëreli gë duxuma ir kë şanënd gër etëy edam in. ¹⁷ Awa ar gë anëf an baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eņ!

«Ar kë xor an, ayël këmo yël eyamb ed şonayak do këni wăcënd man el. Ayël këmo yël bëte ekañ epeşax ed gër ed ýëgw këni oñac onëngwët el. Oñac olo ar yël këno an fo kë nangënd, ax gi ex na ala aşëxe.»

End kayëta ir Amara and Catir eņ

¹⁸ Nëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Catir an:

«Baxëtël er ko rend Aşëñiñ ar Kaxanu in, ar gë bangës band ang xodux or xafa-xafa an do ar gë osapar or kë ýëgënd ang yawale ir lëxw këni gër xodux an. ¹⁹ Anang nang këme bandixa bandey baņ, gë aņana andey aņ, gë ekwëta edey el, gë andiyen andey aņ, do gë ebuņa edey el. Anang nang këme bëte mëne bandixa bandey band gërëgako baņ ýëmbëk gë bañanar baņ. ²⁰ Barikan emat fo ex end şuseli këmi eņ: ga xwëtaya këyo Isabel, asoxari ar kë rend alawënel hi ko an. Xarak në enambeli ebi bëriyenin bëräm bën ga këbi sëyalind eni kwënda asëk alakirand fo in, do eni yambënd ýas er oyel or ñaş kënëbi gër olaş eņ. ²¹ Aşëbën şebën këmo amëd exo nëngwëtaxën dek dek ola orexëm ol, bari aņo ñandi ex na exo teb asëk alakirand fo in. ²² Wëno oşëxwëra or këņo ren në angaw këmo lapan do eni toro mbaņ mëñ gë bër këni rind orekar bën. Angëmëne anëngwët nëngwët këni ola orebën ol do eni teb beņo, abi gi na eņo. ²³ Alaw këmëni law obaş orexëm ol eni nangëraxën dek bamara baņ mëne wëno awat këme watënd er ex gër yomb ir ala in, do gë er ex gër emëkw in: banjëlan baņ do gë oñandi ok. Do awaş këmo waş ala kala er riyeni ko in. ²⁴ Barikan wën dek bër bayik na gër Amara and Catir, bër ax tef ex na osëyali osëmbak olo bën, din an cala ex na en nang bend këni wăcënd “Beconëşon bend Sindan beņ”. Ga re këme, edëbi ecëxe amun dëbin na. ²⁵ Barikan fo er şot kën in, dëkayayin aye xali me yeli.

²⁶ Ar kë xor an, ar lëkayak andiyen andam xali gër eņata an, ayël këmo yël owun ol gër benëng dek. ²⁷ Gë xwëlekwële ir owun ir ex dun këbi ýana ebi kadacënd do ang këni nëtënd ofeya fo këbi ýana ebi nëtënd. ²⁸ Ang yël ke Faba owun ak, ar kë xor an ayël këmo yël wëno bëte amal and oxeya aņ.

²⁹ «Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eņ!»

3

End kayëta ir Amara and Sarëdes eŋ

¹ Ñëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and Sarëdes an:

«Baxëtël er ko rend ar gë bangoc banjongëbaki band Kaxanu in do ar lëkayak oŵal ocongoxi an: Anang nang këme bandixa bandey baŋ; aye nang këme mëne bela bën ašëkw këni šëkwënd ga këni yëland abëngw ey xarak ašësëk ey. ² Perënal do kemënindebi bër kë re ex cës bën. Awat wat këme mëne bebër këy rind bën ax gi ex na šenene gër ogës od Kaxanu, mëŋ ar xwën ke an. ³ Kwital ang wël këy do ŵa këy eyeyan ed Kaxanu ak. Kwëtayal do nëngwëtalex dek dek aniyan andey aŋ. Ang arek fo këme yeli, Angëmëne ay perëna ex na. Ay nang na apëxëd and fe këme yeli mi pënga. ⁴ Barikan bërëmar gër Amara and Sarëdes na, ani buyarën ex na banjëm bandebën baŋ. Bën banjëm bapešax baŋo këni šuđa ang wëno ak mi tëfëraxën gayik aŋap ŋap këbi. ⁵ Ata ar kë xor an mondako këno šuđ banjëm bapešax. Oŵac orexëm ol din ŷëgw këme, ame pëxwëc na gër akayëta and aniyan. Oŵac olo, afel këmëni fel Faba Kaxanu, do gë omeleka odexëm ok. ⁶ Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eŋ!»

End kayëta ir Amara and Filadelëfi eŋ

⁷ Ñëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Filadelëfi an:

«Baxëtël er ko rend Awënëk in, ar dal an. Ar lëkayak acoketaya and Dafid an. Ar kë fërëtënd do ala ax kor na exo përa an; ar kë fërand do ala ax kor na exo përet an: ⁸ Anang nang këme bandixa bandey baŋ. Afërëtën fërëtën këmi ebët ed ala ax kor na exo përa el. Gayikwa wëj alëkaya lëkaya këy eyeyan edam el ado bayik axi ñëmb ex na ojaŵ ok. Ay yaxëta ex na oŵac oram ol. ⁹ Ayël këmi yël bër gër amara and Sindan bën, bër kë rend Bëšëwif exëni xarak ani gi ex na Bëšëwif: anëgwëš këni rind. Wëno kë ri eni yeli, eni poxi gër osapar orey, do eni nang mëne ahan han këmi. ¹⁰ Gayikako aŵa ŵa këy ga re këme ey buŋa gër toro, wëno dëŋ ki xaxa këdi ki wëcan toro ind kë yowënd gër ngwën in, ebi dixën atëy dek bela bër gër ebar ro bën. ¹¹ Wëno gogo këme yeli. Dëkayal aye er šot këy in, këdi ki xan ala acosa and angora aŋ.

¹² «Ar kë xor an, xëcar ko hi lëf gër Aciŵ and Kaxanu, bëte din axo can na. Gër mëŋ xëcar ijo këme ŷëgw oŵac or Kaxanu ol, gë or angol andexëm ol do gë oŵac onëngwët oram ol. Angol aŋo ex Yerusalem ixašax ir kë xaniw gër Kaxanu, elod yaŋ gër orën in. ¹³ Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eŋ!»

End kayëta ir Amara and Lawodise eŋ

¹⁴ «Ñëgwënëlo arolawën ar ex gër Amara and ex gër Lawodise an:

«Baxëtël er ko rend ar ex dal in, ar ex sede ir mokwëta enim an, ar ri këni gë Kaxanu ngwën an: ¹⁵ Anang nang këme bandixa bandey baŋ. Awat wat këme mëne wëj ay yem ex na, ay yëka ex na. Ndakaŋ ey yemëdo wa, ba ey yëkado wa! ¹⁶ Gayikako mërëxand fo hi këy, ay yem ex na, bëte ay yëka ex na, asëp këmi sëp. Ay bo na gër etëy edam. ¹⁷ Awa gayikako are këy rend: “Yama wëno ar gë napul an nde, anëka beta këme, obal axe gi ex na.” Bari wëj dëŋ ay nang ex na mëne anëka xata ki, ar moñaŵ ey, axaŷëanaxik ey, ašiwëk ey do ar tëb gë eman ey. ¹⁸ Mëŋ këmi felaxënënd ey yow ey yëc kaŋe ir wënën këme gë xodux in, ey gixën ar gë napul. Yow ey yëc banjëm bapešax, ey gixën ar šudarak, mëŋ këy rëxëtaxën ašëfën ir tëb gë eman in. Bëte yow ey yëc bëšan bër këy xoš gër bangës ey watëraxën. ¹⁹ Wëno, dek bër han këmëni bën arexëra këmëni rëxërand, bëte awërëšët këmëni wërëšëtënd. Awa kemënal gë emëkw edey el dek, do nëngwëtël aniyan andey aŋ!»

²⁰ Awël nde, wëno gër ebët xwêša këme do këme sëmbënd. Angëmëne ala exe wël do exe përetën ebët el, alil këme lil mi yambëra, wëno gë mëñ, do mëñ gë wëno.

²¹ «Ar kë xor an, axetëna ke xetënađ gër añëpara and owun oram, ang xor këme wëno do xetëna këmo Faba Kaxanu gër añëpara and owun orexëm ak.

²² «Awa ar gë anëf an, faxëtëlexo de end këbi felënd Angoc and Kaxanu bër gër bamara eñ!»

4

End añëpara and owun or Kaxanu eñ

¹ Ga xucak eño, wat këme fol ebët yañ gër orën. Ata wël këme ang ofarix or kerelon fo, oniŵ or ar yeyaneli baxe gër ýanar ol ga kë re: «Yow yañ ro, mi masin bënd kë ñatëgu ecan ecan beñ.» ² Atañ, Angoc Amënëk añ fedaw ko gër ndam. Wat këme añëpara and owun yañ gër orën, do ala ga ýëpaxën ko. ³ Ar ýëpak an ko watind jing-jing ang ekañ ejekax ed këni wacënd şasëp do gë ed sarëdëwan fo. Do şandiŵ in ga fëlëk añëpara and owun añ kë watind kal-kal ang ekañ ed emërod fo. ⁴ Ata xwët këni jey gër añëpara año, bañëpara band owun alapem gë banax. Ýëpaxën këni bëxarëk alapem gë bënax ga şudaraw këni banjëm bapeşax do şëxwaw këni oxamote or kañe or owun. ⁵ Ata gër añëpara and owun and mërëxand kë wingarand, kë wëlind odiŵ, do gë bongëbër bond ekëman. Pañ gë añëpara año kë ñoband odambo ocongoki od ex bangoc banjongëbaki band Kaxanu ok. ⁶ Gër lëngw ir añëpara and owun año bëte hik anjer, and kal-kal, ang anangoye fo.

Ler gër añëpara año, xwêşara këni bebëbëngw bebënax, bëjo mërëxand, bëjo jey, do hi këni yer bangës fo: baño gand lëngw, baño gand epoy. ⁷ Ebëngw eýanar in hi ko ang yërañ fo, exinëm in ang engaş fo, esasën in ang dëxas ir ala fo, do enaxën in ang şambat ir kë şëgënd fo. ⁸ Bebëbëngw bebënax bëjo hi këni ala kala gë obafe ocongibat, do eman eñ yer bangës fo: amëlëfëlëf do gë amëfacëfac. Ciş wec këni ýëwërand mondako:

«Aŵënëk, Aŵënëk, Aŵënëk exo Axwën Kaxanu,
mëñ Ar xorëk beý dek an,
mëñ ar hi bax, hik do ko yowënd an!»

⁹ Do bebëbëngw bën, and këno yasënd ar ýëpak gër añëpara and owun në end enjaran, do gë or gapak orexëm eñ, do and këno şëkwënd añ, ar kë liyand din ir din an, ¹⁰ bëxarëk alapem gë bënax bën eni poxi gër lëngw ir ar ýëpak gër añëpara and owun an, ar kë liyand din ir din an. Do sam eni cëxwëta oxamote or owun orebën oñ eni kwët gër lëngw irexëm, do eni dend:

¹¹ «Aýap ýap ki Kaxanu, wëj Axwën arebi an,
wëj xwënëk enjaran eñ,
or gapak ol do gë panga in,
wëj rik dek beý bën,
gayik aýandi ýandi ki rixën këy dek bebër hik bën.»

5

End anobo do gë akayëta eñ

¹ Ata gër ataxan and liŵ and ar ýëpak gër añëpara and owun, wat këme akayëta. Oñëgw ok er hi bax oko amëlëfëlëf, oko amëfacëfac. Asabinan sabinan bani bapakëta banjongëbaki gër akayëta año gë bañolo band fëtën bani*. ² Wat këmo bëte meleka ir fangak mbañ, ga ko fem mondako: «Noño wa ýap këño exo đaramët bañolo bañ do exo đëkwët akayëta añ?» ³ Bari ala año ñap bana exo đëkwët akayëta

* 5:1 5.1 Mondako bani fërand bapakëta bañ and këni lëkw añ këdi ko lëkwët ala.

aŋo do exo wat oñëgw ok: ax gi ex na gër orën, ax gi ex na gër ebar, ax gi ex na gëd gër ebar. ⁴ Ata wëno këme sesënd mbaŋ gayik ala aŋo ñap bana exo dëkwët akayëta aŋ do exo wat oñëgw ok. ⁵ Barikan axarëk abat re ko: «Tebël otes ok, yëraŋ ir gër ekun ed Yuda in, arandëwëra ar Dafid an, ŷap këŋo. Axor ko xor exo d'aramët bañolo baŋ, ßapakëta banjongëbaki baŋ, do exo dëkwët akayëta aŋ.»

⁶ Ata gër ed hi bani ar ŷëpak gër añëpara and owun an, gë bebebëngw bebenax bën, do gë bëxarëk bën, wat këmo mërëxand anobo nangëde añaš ñaš bano fo. Wat këme gër anobo aŋo ofarix ocongoxi do gë bangës banjongëbaki band ex bangoc banjongëbaki band këbi lawëndërand Kaxanu dek ebar baŋ. ⁷ Anobo aŋ ye ko xana ko akayëta aŋ gër ataxan and liw and ar ŷëpak gër añëpara and owun. ⁸ And xana ko akayëta aŋ, bebebëngw bebenax bën, do gë bëxarëk alapem gë bënax bën lapaya këni mopoxi gër lëngw ir anobo. Ala kala lëkaya ko emangi, do gë angalama and kaŋe and ŷëmën bani gë ašururu ir xwëšëna bani gë angiri. Ašururu ijo wacayak cale ind bulunda ir Kaxanu iŋ. ⁹ Do ga këni ŷëw oyëkan oxašax këni rend:

«Wëj ŷap ki ey kana akayëta aŋ,
Wëj ŷap ki ey d'aramët bañolo baŋ.
Gayikwa añaš ñaš bani šadaxa,
racëtaxën këyëbi gë ošat orey oŋ
bela bër enëng end ex yo,
bela bër eyeyan ed ex yo,
bulunda ir ex yo

ebi kwënaxën Kaxanu. ¹⁰ Wëj racët këbi eni gi bër Kaxanu ir xwën këbo, bër owun obat, bëšadaxan do eni bëña ebar el dek.»

¹¹ Bëte ga këme nëkon, wat këmëni bebebëngw bebenax bën do gë bëxarëk alapem gë bënax bën ga xeta këni añëpara and owun aŋ. Wël këme odiw od omeleka ok ang exëni owaxe owaxe ak. ¹² Er bani xeŷënd:

«Anobo and ñaš bano šadaxa aŋ ŷapëk
exo kwën panga iŋ, gë napul in, gë orenik ol,
gë ojaw ok, gë or gapak ol,
gë enjaran eŋ do gë obetak ol.»

¹³ Bëte dek bër hik yaŋ gër orën bën, bër gër ebar bën, bër gëd gër ebar bën, bër polo gër angwëngw bën do bër gër ed hik yo bën, awël bamëni wëlënd ga këni re: «Ar ŷëpak gër añëpara and owun an do gë anobo aŋ, xwënëk obetak ol do gë or gapak ol, enjaran eŋ, do gë owun ol din ir din!»

¹⁴ Ata bebebëngw bebenax bën këni yakand: «Amen!» Bëxarëk bën foxi këni enëbi cale.

6

End edëkwët ed ikayëta eŋ

¹ Ata wat këmo anobo aŋ ga laramët ko añanar ikayëta ind lëkw bani do laram bani gë bañolo bakëlëbëd banjongëbaki iŋ. Wël këme ang ekëman fo oniw or ebëngw eyanar ol gër bebenax ga ko re: «Yow!» ² Ata wat këmo fanac ifešax. Ar ŷëpaxën baŋo an lëkaya ko atumb do yël këno ekamote ed owun do ye ko ang ar xorëk fo exo korëgu bëte.

³ And laramët ko gër ed laram bani akinëm aŋ, wël këmo ebëngw exinëm in ga ko re: «Yow!» ⁴ Ata šanayaw ko fanac išëxe iwarax, ang xodux fo. Ar ŷëpaxën këŋo an yël këno duxuma išakax do gë ojaw od exo dëxëtaxën aketëxeta and gër ebar ro aŋ, eni dawëraxën bela bën.

⁵ And laramët ko gër ed laram bani atasën aņ, wël këmo ebëngw esasën in ga ko re: «Yow!» Ata wat këmo fanac ibanax. Ar yëpaxën këņo an lëkaya ko acariya and eyamb gër ataxan. ⁶ Do wël këme ang oniŵ fo mërëxand ir bebënax bëjo ga kë re: «Acariya and bële kala, kodi keme do bacariya batas band orëš, atama amat and kodi. Barikan kërey nëxen na ogu oņ do gë ngoy iņ!»

⁷ And laramët ko gër ed laram bani anaxën aņ, wël këmo ebëngw enaxën in ga ko re: «Yow!» ⁸ Ata wat këmo fanac ir yānin-yānin, ar yëpaxën këņo an këno wācënd «Ecës», do këni laņëtarand gë wur ir bësësëk in. Yël këno owun or bebët ibat gër owebët onax od ebar, ebi nemin bela bën gë duxuma in, gë enjo eņ, gë ocëxwëra ok, do gë owācar or gër apuỹ oņ.

⁹ And laramët ko gër ed laram bani anjoxën aņ, wat këme dīla gër angëb benjëw bend bër laŵ kënebi në end ga lëkaya bani, do bani reyarand osede or Kaxanu beņ. ¹⁰ Axeỹ bani xeỹënd mondako: «Axwën, wěj aŵënëk an, do wěj ar dāl an, xali niye wa këy šëni eyëbi kitixën bela bër gër ebar ro bën? Xali niye këyëbo wāšan bër laŵ këbo bën?» ¹¹ Ata yël kënebi ala kala acud apešax do fel kënebi eni cëni tēkër xali eni űatëgu dek bēcandaŵ bënd gër andiyen and Kaxanu beņ, do gë dek bëmaỹe bendebën bënd kënebi laŵ ang bën ak beņ.

¹² Ata and laramët ko gër ed laram bani anjongamatën aņ, wat këme andëgël and ebar atëm. Eñan eņ banëngëk gim-gim, ang anjëm amanax fo facaw in dek warëk wiridid, ang ošat fo. ¹³ Oŵal oņ xwëcëtarawëk gër orën ang ondan ond wininëk ekoc etëm fo, do wëcëguk gër ebar. ¹⁴ Orën ol lëkwayak ang këni lëkwënd akayëta fo, osënd oņ do gë ošir oņ rëxëtak gër ed hi bax. ¹⁵ Bemun bend gër ebar ro beņ, bër gapak bën, gë bëlëngw bër ocoroda bën, gë bër gë napul bën, gë bër gë ojaw bën, gë okadëp ok dek, gë bër ax gi ex na okadëp bën yafëra këni gër okel do gër bangaỹ band gër osënd. ¹⁶ Do gër ed yafëra këni, këni felënd osënd oņ do gë bangaỹ baņ: «Wëcaninëbo, coninëbo caw, këdi këbo wat ar yëpak gër aņëpara and owun an, këdi këbo wëcan oxoỹ or anošo ol. ¹⁷ Gayikwa akey atëm and oxoỹ orebën aņ, anëka ħatëguk, do noỹo këņo fece?»

7

End bulunda ir Kaxanu eņ

¹ Ga xucak eņo, wat këmeni omeleka onax ga xwëšara këni gër owebët onax od ebar. Bën sëra bax oxoc onax or ebar oņ këdi kë xoc, ax gi ex na gër ebar, ax gi ex na gër angwëngw, ax gi ex na në atëx. ² Ata wat këmo gand apën-eñan meleka išëxe ga ko šëg end orën eņ. Er lëkëya baxo nanganëme ir Kaxanu in, mëņ ar ex abëngw an. Ga ko xeỹ këbi rend omeleka onax od šëñëta babi eni nëxen ebar el do gër angwëngw ok: ³ «Këren dinan na eñëņëxax ebar el, gë angwëngw aņ, gë batëx baņ, xali mëni paỹ edin ed nanganëme el gër eyiỹ bëriyenin bër Kaxanu, mëņ ar xwën këbo an.» ⁴ Ata wël këme yëgwe hi bani bër gë nanganëme bën: owëli këme gë ofëxw onax gë bënax dek gër bandëwëra band Bëyisërayel. Er hi bani bër gë nangëne me bën:

⁵ gër andëwëra and Yuda, bela owëli epëxw gë bëxi
gër andëwëra and Ruben, owëli epëxw gë bëxi
gër andëwëra and Gad, owëli epëxw gë bëxi;

⁶ gër andëwëra and Aser, owëli epëxw gë bëxi;
gër andëwëra and Nefëtali, owëli epëxw gë bëxi;
gër andëwëra and Manase, owëli epëxw gë bëxi.

⁷ Gër andëwëra and Simewoņ, owëli epëxw gë bëxi;
gër andëwëra and Lewi, owëli epëxw gë bëxi;

gër andëwëra and Isakar, owëli epëxw gë bëxi;
⁸ gër andëwëra and Sabulon, owëli epëxw gë bëxi;
 gër andëwëra and Yosef, owëli epëxw gë bëxi bër gë nanganëme;
 gër andëwëra and Benjêsame, owëli epëxw gë bëxi.

End amëxwër and gër lëngw ir Kaxanu eŋ

⁹ Ga xucak eŋo, wat këme amëxwër atëm and bëla bër ekun ed ex yo, enëng end ex yo, bulunda ir ex yo do bëla bër eyeyan ed ex yo, ala axo kor dona ebi pën. Axwëšara xwëšara bani gër lëngw ir ar yëpak gër añëpara and owun an, do gë lëngw ir anobo. Bocud bopëšax šudara bani do lëkayara bani benid. ¹⁰ Mondako bani xeÿënd: «Apexa aŋ gër Kaxanu ex, mëŋ ar xwën këbo an, mëŋ ar yëpak gër añëpara and owun an, do gër anobo!» ¹¹ Ata omeleka ok dek xwëšara këni jey añëpara and owun aŋ, gë bëxarëk bën do gë bebebëngw bebenax bën. Ata foxira këni eyiÿ el nêš gër ebar gër lëngw ir Kaxanu. ¹² Ga këno šale, këni rend: «Amen! Obetak ol, gë enjaran eŋ, gë orenik ol, ecëkwan el, gë or gapak ol, gë panga in do gë ojaŵ ok, Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an, xwënëk din ir din! Amen!»

¹³ Na ex wëka ke axarëk abat: «Nobën ex wa bëla bër gë bocud bopëšax bëjo? Feye wa xaniw këni?» ¹⁴ Yaka këmo: «Oko Šaca, wëj anang nang këy!» Ata re ko: «Bën ex bër xaniwëk gër toro itëm bën. Aneb neb këni bocud bondebën boŋ, Awunëta wunëta këni gë ošat or anobo oŋ.

¹⁵ Mëŋ xwëšaxën këni gër lëngw ir añëpara and owun and Kaxanu do këno šalerand ciš wec gër Aciŵ andexëm. Ar yëpak gër añëpara and owun an këbi xaxa gër ed lëg ko;

¹⁶ din abi kor na enjo, din abi tel na men; oyat abi cor na, ayëka abi di na.

¹⁷ Gayikwa anobo ex mërëxand ir gër ed ex añëpara and owun aŋ, këbi yana ebi kadacënd.

Awëla këbi yana ebi mëland gër bañësa, gër ed ex men ond aniyän. Do Kaxanu ebi pëxwëcënënd dek ongwën oŋ gër bangës bandebën.»

8

End ešaramët ed anjongakinëm eŋ

¹ Anobo aŋ, and laramët ko gër ed laram bani anjongakinëm aŋ, yerirak gër orën ipëxëd. ² Wat këmëni omeleka ocongoki od kë xwëšand gër lëngw ir Kaxanu ok. Yël kënebi okereloŋ ocongoki.

³ Ata yow ko meleka išëxe, xwëša ko ler gër angëb do lëkaya ko ipeya ind kaŋe ind bani šoraxënënd ašururu ir xwëšëna bani gë angiri in. Yël këno ašururu ir mbaŋ exo cor ex bararaxën gë cale ind dek bëwënëk in gër angëb and kaŋe and ex gër lëngw ir añëpara and owun. ⁴ Ga kë šëni ašururu in gër ataxan and meleka, kë yend gë cale ind bëwënëk in yaŋ gër Kaxanu. ⁵ Meleka in wëd ko ipeya ind këni šoraxënënd ašururu in, xëñëna ko pëxw oÿen or gë xodux or wëdëgu ko gër angëb oŋ, do lap ko gër ebar. Ataŋ wëlik oxëbër or ekëman, gë odiŵ, wingarak bandanjëm do ebar el rëgëk.

End okereloŋ ocongoki eŋ

⁶ Ata omeleka ocongoki od lëkaya bax okereloŋ ocongoki ok këni xëñënanđ eni parix. ⁷ Meleka iyanar in farix ko kereloŋ in. Wëcëguk gër ebar bebër ang oxaÿ do gë xodux ga bararëk gë ošat oŋ. Ata ang šetërek ebar el obebët otas ak, bebët ibat yegëk dek gë batëx ak do gë ondës ocëkët ak. ⁸ Meleka ixinëm in farix ko kereloŋ in.

Węcëguk er ang atënd and gë angodux gër angwëngw. Ata angwëngw aŋ ang ŝetërek obebët otas ak, men oŋ nëngwëtak oŝat bebët ibat. ⁹ Ata ŝësëra këni bebëngw bër bax liyand gër bebët ir nëngwëta bax men oŋ oŝat. Bëte nëxenarak okulun od hi bax na ok.

¹⁰ Meleka isasën in farix ko kerelon in. Węcëguk amal elod gër orën do kë yëgënd ang enjeb fo. Ang ŝetër bax oyeb ok do gë bañësa band men baŋ obebët otas ak, amal aŋo węcëk gër bebët ibat. ¹¹ Amal aŋo këni wăcënd «Poŝoŋ iwax». Ata men oŋ wak bebët ibat, do bela bëranejëm ŝës këni and ŝeb këni aŋ. ¹² Meleka inaxën in farix ko kerelon in. Eñan eŋ, gë facaw in do gë oŵal oŋ lobërak bebët ibat. Ata goyat in baŝëtak mar ekërikëran el do gëmëd in hik mondako fo. ¹³ Ga këme nëkon, wat këmo ŝambat ga songina ko yaŋ gër orën do ko xeÿënd: «Kata! Kata! Kata këbi fënga bër lëgëk gër ebar ro bën and këni farix kerelon omeleka otas od bayik aŋ!»

9

¹ Meleka icoxën in farix ko kerelon in. Wat këme emal ga węcëguk gër ebar elod gër orën. Emal elo fëxwën këno acoketaya and ambëxw atiŵax aŋ. ² And fërët ko atënda and ambëxw atiŵax aŋ, kë ŝanënd okwęcën ond ang angodux fo. Eñan eŋ ŝamëdanëk gë okwęcën ond xëñ bax gër ekoc oŋ. ³ Ata gër okwęcën oŋo këni ŝanënd owure, xul këni ebar el dek. Yël kënebi ojaŵ od ang ekwël ed kë yexërand gër ebar fo. ⁴ Fel kënebi enëbi ŋatënd bela bër gë nanganëme ir Kaxanu këm gër eyiÿ bën fo, bari këreni dinan na eñëŋenax ondës ond lëgërak gër ebar oŋ, gë bebëlëg bën, do gë opat od batëx ok. ⁵ Er fel banëbi enëbi narënënd anarën fo bela bën xali ex nëka opacaŵ oco, bari kërenëbi dawënd na. Baŋaten bandebën baŋ ang band ekwël fo yambën bax. ⁶ Ata bakey baŋo, bela bën mocala këni yana eni caland ecës el, aŋandi këbi yana ebi yandind eni cës, bari ani cës na. Ecës el mongër këbi yana ebi gërend.

⁷ Er hi bani owure olo ang opanac od fokëra kënebi ond gër emer fo. Gër ogaf odebën bax watind bebër ang oxamote or owun or kaŋe, do odëxas odebën ok hi bax ang od bela fo. ⁸ Omban ondebën oŋ aŝak ŝak bax ang ond bësoxari fo, do oÿënga orebën oŋ ang or ojëraŋ fo. ⁹ Gër oŵëkw orebën xapa bani bapëxw band dun, do obafe odebën ok axëbër bax xëbërend ang ocaret od këni lasënd opanac odanjëm od kë wëlënd gër emer fo. ¹⁰ Oceb odebën ok ang benjif bend oxwël fo hi bax. Gër oceb oko hi bax ojaŵ od banëbi yambëninaxënënd bela ok xali nëkak opacaŵ oco. ¹¹ Emun endebën eŋ ex meleka ir gër ambëxw atiŵax in. Oŵac orexëm ol ex gë eyeyan ed Bëŝëwif el: «Abadoŋ». Do gë eyeyan ed Bëgërek el: «Apoliyon», mène ngëŋ «Anemin an». ¹² Kata iñanar in xucak, bayik ex yow betëm bëki becëxe.

¹³ Meleka icongibatën in farix ko kerelon in. Wël këme oniŵ gër oparix onax od ebax gër oŵaw onax or angëb and kaŋe and ex gër lëngw ir Kaxanu aŋ. ¹⁴ Oniŵ olo baŋo felënd meleka ir gë kerelon in mondako: «Pëtëlëbi omeleka onax od xap kënebi gër yeb isëm ir këni wăcënd Efërat ok.» ¹⁵ Ata fët këbi omeleka onax od bax ŝëninđ apëxëd aŋo, akey aŋo, do iniy iŋo ok, enëbi dawaxën bela bën amëxwër amat, gër batas. ¹⁶ Wël këme yëgwe hi këni ocoroda od gë opanac ok: owaxe okeme oki.

¹⁷ Mondako wat bamëni gër lakeli opanac ok do gë bër yëpaxën babi bën. Er xapa bani bapëxw band dun band war bax ang xodux fo, band hi bax ang ekaÿ ed yasenët fo do band ang mungu fo. Ogaf od opanac oko er hi bax ang od ojëraŋ fo. Gër osëÿ orebën bax ŝanënd xodux, gë okwęcën, do gë mungu. ¹⁸ Ata betëm betas beŋo law këbi bela bën amëxwër amat gër batas gë xodux ol, gë okwęcën, do gë mungu, ond bax ŝanënd gër osëÿ or opanac oŋ. ¹⁹ Gayikwa ojaŵ od opanac oko gër osëÿ do gër oceb odebën ebax. Oceb oko ang bandën fo bax do hi bax gë ogaf do gë oko banëbi yambëninënd bela bën.

²⁰ Bela bēšēxe, bër bayik abi daw̃ bana betēm beŋo bën, ani teb̃ bana ecale ed bebër bani rind bën el, ani nēngwēt bana ola orebën ol, xali eni teb̃ ekēla ed bēyēl el. Ani teb̃ bana olaš or kaŋe oŋ, or kodī oŋ, or yawale oŋ, or oxaŷ oŋ do gē or ex otēx oŋ. Xarak olaš oŋo ax watērand na, ax wēlērānd na, ax yexērānd na. ²¹ Bela bējo ani nēngwēt bana ola orebën ol xali eni teb̃ bamena baŋo: edaw̃er el, gē obanji ol, gē asēk alakirānd fo in do gē orek ol.

10

End meleka in do gē ikayēta eŋ

¹ Ata wat kēmo meleka ifangak ga ko fedaw elod gēr orēn ga labaya ko gē aŋar, do šandiŷ in hik jey gēr gaf irexēm. Dēxas in kē ŷegēnd ang eñan fo, do owonēng orexēm oŋ hik ang okēcar od gē xodux fo. ² Lēkaya ko gēr ataxan ikayēta ind lēkwēt baxo. Xwēša ko, sapor ir liŷ in gēr angwēngw do ir šame in gēr ebar. ³ Ata xeŷ ko ang eŋēra ed yēraŋ fo. And xeŷ ko aŋ, yaka kēŋo oxēbēr ocongoxi or ekēman oŋ. ⁴ And yeyanēk oxēbēr ocongoxi or ekēman aŋ, kēme xēñēnand me ñēgw er wēl kēme in. Barikan wēl kēme oniŷ gēr orēn ga kē re: «Cēsinalil end rek oxēbēr ocongoxi or ekēman eŋ, kērey ñēgw na.»

⁵ Ata meleka ir wat bamo ga xwēša ko gēr angwēngw do gēr ebar in, yēn ko ataxan and liŷ aŋ end orēn eŋ. ⁶ Yašar ko gēr oŷac or ar kē liyand din ir din an, ar rik orēn an do gē dek bebër gēr orēn bën; ar rik ebar an do gē dek bebër gēr ebar bën; ar rik angwēngw an do gē dek bebër gēr angwēngw bën. Meleka in re ko: «Endey eŋo gogo kē hatēgu, ax nēka na! ⁷ Barikan gē bakey band ko farix kereloŋ meleka icongixinēm baŋ kē šonētaya end Kaxanu eŋ ang nangēn babi elod anēka fo bēriyenin bērexēm bën, bēlawēnel bën.»

⁸ Ata oniŷ or yeyaneliw baxe elod gēr orēn ol, fel ke gašēxe: «Yel ey kana ikayēta in gēr ataxan and meleka ir xwēšak gēr angwēngw do gēr ebar in.» ⁹ Ye kēme gēr meleka, do fel kēmo exe yēl ikayēta in. Yaka ke: «Medēl ey gēl, ang dingēn fo kē ŷēw̃ gēr etēŷ edey. Barikan awa kē wa gēr acēl andey.»

¹⁰ Wēd kēme ikayēta in gēr ataxan and meleka do hēl kēme: ŷēw̃ek ang dingēn fo gēr etēŷ edam. Barikan and hēl kēme aŋ, acēl andam aŋ wak. ¹¹ Ata fel kēne: «Afo ey yeyanēnd ang alawēnel fo bēnd kēbi hi bela beŋ obulunda odanjēm, gē bēnēng bēdanjēm, gē oyeyan oranjēm, do gē bēmun bēdanjēm.»

11

End otede oki eŋ

¹ Ata fēxwēn kēne ošēt do re kēni: «Kanil ey tēyi Aciŷ and Kaxanu aŋ ang ŷangēk ak, gē angēb aŋ do eyēbi pēn bër kē šalend lēf na bën. ² Barikan yangana ir fac ir Aciŷ and Kaxanu in, tebēl mondako fo. Kērey tēyi na gayik bēnēng becēxe beŋ sebēn kēnēbi. Bën kē wēñēra angol amēnēk aŋ opacaw̃ ofēxw onax gē oki. ³ Ayēl kēmēni otede oki odam ok eni yeyanēnd ang bēlawēnel fo beŷ bën. Gē ojabote kēni fēlaya do enēbi nangēn bela bën end Kaxanu eŋ nē bakey wēli gē okeme oki gē ofēxw ocongebat.»

⁴ Otede oki oko ex bañarēka baki baŋ, do gē ofambo oki od hik gēr lēngw ir Axwēn ebar ok. ⁵ Angēmēne ala eŋo ŷandi ebi yambēnin, xodux kē šan gēr osēŷ orebën, do enēbi gēl bērangoyēra gē bën bën. Eyo mondako ko šēs ar kēŋo ŷandi ebi denan eñēŋēnax an. ⁶ Ašot šot kēni panga ind eni pēra orēn ol kērex tēb na dek bakey band kēnēbi nangēn end Kaxanu baŋ. Axor exēni eni nēmbēt men oŋ ošat do eni di beñigēnaxik bēnd ex yo gēr ebar nand kēbi ŷandi yo.

⁷ And këni faÿ osede orebën aŋ, emacar end kë şanëgu gër ambëxw atiŵax eŋ ebi mereli, ebi kor do ebi daw. ⁸ Ata exo ŷaŋëta beman bend otede oki beŋ gër fëña isëm ir gër angol atëm. Angol aŋo ex, gër owat or Kaxanu, Sodom do gë Misëra, na gër ed fika bano Axwën arebën na. ⁹ Bela bër bulunda ir ex yo, gë bër enëng end ex yo, gë bela bër eyeyan ed ex yo, gë bër ebar ed ex yo awat këni wat beman bendebën beŋ bakey batas gë təkër do ala ano teb na ebi mëxwëta në ŷeg. ¹⁰ Bela bër lëgëk gër ebar bën ga nëngandëra këbi end ecës edebën eŋ këni rixënëd ofëna xali eni yëlërëra beÿ gayik bëlaŵënel bëxi bëjo ašëndën šëndën banëbi.

¹¹ Ga xucak bakey batas gë təkër, angoc and kë yëlënd and aniyan aŋ, xaniwëk gër Kaxanu, lil këbi do xwëšan këbi ceg. Ata yëdara këni mbaŋ bër babi wat bën. ¹² Wël këni elod gër orën, oniŵ osëm ga këbi fel: «Yowën yaŋ ro!» Ye këni gë aŋar aŋ yaŋ gër orën do bërangoÿëra andebën bën wat kënebi. ¹³ Ata amëd aŋo dëŋ hik angëmëgëm atëm gër ebar do ang ex owebët epëxw od angol ok, bebët ibat wëcëk. Nemira këni bela owëli ocongoki në end angëmëgëm aŋo. Bër bayik bëbëngw bën yëdara këni, do šëkw këni enjaran end Kaxanu eŋ, mëŋ ar gër orën an.

¹⁴ Kata ikinëm iŋ anëka xucak, gogo kë ħatëgu itasën in.

End kereloŋ icongixinëm eŋ

¹⁵ Ata meleka icongixinëm in farix ko kereloŋ in. Wëlik gër orën odiŵ otëm ga kë re:

«Owun or ngwën ol,
Axwën arebi an xwënëk
do gë Kërisët irexëm,
din ir din ko wun!»

¹⁶ Bëxarëk alapem gë bënax bër ŷëpa bax gër bañëpara band owun, gër lëngw ir Kaxanu bën, foxi këni eyiÿ el nêš gër ebar, ¹⁷ do këni rend:

«Ayeri këy Axwën Kaxanu,
wëj ar xorëk beÿ dek an,
wëj ar hik do hi bay,
gë panga itëm indey iŋ wun këy.

¹⁸ Axoÿën xoÿën këni benëng beŋ,
barikan gërëgako yowëk oxoÿ oreŷ ol,
amëd and këyëbi xiti bëšëk aŋ,
eyëbi pupa bëriyenin bërey bën,
bëlaŵënel bën, gë bëwënëk bën

do gë bër fëbëk oŵac oreŷ bën, hik bër gapak bën,
hik bërëtoc bën do eyëbi nemin bër kë neminënd ebar bën!» ¹⁹ Aciŵ and Kaxanu and hik yaŋ gër orën aŋ fërëtaŷak, watik lëf kangara ir eter in. Ata wingararak, wëlik odiŵ, gë oxëbër or ekëman, ebar el rëgëk do kë wëcënd bebër ang oxaÿ.

12

End asoxari do gë fato eŋ

¹ Ata nanganëme isëm şanayak gër orën: asoxari ar şudak eñan eŋ, facaw in dila, gër osapar orexëm do šëxwa ko ekamote ed owun ed gë oŵal epëxw gë oxi. ² Gë acël ebaxo do and ħatëk orëŵ aŋ, ko xeÿënd ayambën in do gë toro ind orëŵ iŋ.

³ Şanayak bëte gër orën nanganëme isëxe: fato isëm, ir war bax ang xodux fo, ir gë ogaf ocongoki do gë ofarix epëxw. Er hi bax në gaf kala ekamote ed owun. ⁴ Gër obebët otas od oŵal or gër orën, fat ko ibat gë šëb irexëm in do lapëgu ko gër ebar. Ata fato in buna ko, fabër këni gë asoxari ar orëŵ an, eŋo gëlxën itox iŋ sam eŋo

dëw̃. ⁵ Rëw̃ këŋo itox itoŋan, ind këbi xadac benëŋ beŋ dëk gë xwëlekwële ir dun*. Na Kaxanu w̃ëla këno itox iŋo ler gër ndexëm, ler gër añëpara and owun andexëm. ⁶ Asoxari an cëŋ, hër ko dúp gër ladawe, gër ed xëñënan baŋo Kaxanu exo gix, gër ed këno lëbax bakey wëli gë okeme oki gë ofëxw ocongebat.

⁷ Ata fëtëk emer gër orën. Miŋel gë omeleka odexëm ok këni wërënd gë fato in. Bëte fato in do gë omeleka odexëm ok wërëli këñëbi. ⁸ Ga xor këñëbi, fato in gë odexëm ŋan këni në er këni hi yaŋ gër orën. ⁹ Ata lapëgu këno gëd, fato isëm in, andën akarëk aŋ, and këno w̃acënd ŋabucara, do Sindan aŋ, and këbi yifand bela bër gër ebar aŋ. Lapëgu këno gëd gër ebar ro, mëŋ gë omeleka odexëm ok. ¹⁰ Ata wël këme oniw̃ osëm yaŋ gër orën, ga kë re:

«Gërëgako anëka ñatëguk apexa aŋ,
gë panga iŋ, gë owun or Kaxanu ol,
mëŋ ar xwën këbo an
do gë owun or Kërisët irexëm ol.
Gayikwa anëka lap këŋo gëd,
alëxw ar bëmaŷe bëndëbi an,
ar babi lëxwënd ciŋ wec gër Kaxanu,
mëŋ ar xwën këbo an.

¹¹ Barikan bën, axor xor këno gë oŋat or anoŋo oŋ
do gë eyeyan ed osede orebën el;
ani ŋan ex na nëmëc aniyan andebën aŋ
ado ga banëbi wesand
mëne alaŵ këñëbi laŵ.

¹² Wën bër gër orën bën,
wën bër lëgëk fën bën,
nëngandëralenun.

Barikan etëm hi këŋun
wën bër gër ebar bën do wën bër gër angwëngw bën,
gayikwa ŋabucara in anëka ŋëlali ko gë oxoŷ osëm
ga nang ko mëne bakey band bayi këŋo baŋ bapënëfëne fo ex.»

¹³ And wataya ko fato in mëne anëka lapëgu këno gëd gër ebar aŋ, sëf këŋo asoxari ar rëw̃ këŋo itox itoŋan an. ¹⁴ Ata asoxari an yël këno obafe oki od ŋambat isëm ok exo cëgaxën gër ladawe, gër wur irexëm, gër ed këno lëbax bëniy bëtas gë təkër, gër ed bayik aŋo ŋatën na andën aŋ. ¹⁵ Andën aŋ wis ko men ang oŷëm fo gand epoy ed asoxari eŋo mëlaxën. ¹⁶ Barikan ebar el rëca këŋo asoxari an do hëlëk oŷëm or wis baxo fato ol. ¹⁷ Ga logën këŋo end asoxari ajo eŋ, fato in ye ko ebi merelix bërändëwëra and asoxari bën, bër fëbëk bapela band Kaxanu do këni reyarand osede or Yesu bën.

¹⁸ Ata buna ko gër edini ed bëŋa ir angwëngw.

13

End oŵacar oxî eŋ

¹ Ata wat këmo emacar end gë ofarix epëxw do gë ogaf ocongoki, ga ŋëpëtaw ko gër angwëngw. Er hi bax në farix kala ekamote ed owun, do ŷëgwëra këni gër ogaf odexëm, omac od këŋo ŋirënd Kaxanu. ² Emacar end wat bamo eŋ, ang ecaŵ fo hi baxo, osapar orexëm oŋ hi bax ang or andaw̃ fo do etëŷ el ang ed yëraŋ fo. Fato in yël këŋo panga indexëm iŋ, owun orexëm ol do gë or gapak osëm. ³ Gaf ibat irexëm in mbaŋ sembaŷ bax, ecës el fo bayi bax. Barikan afak fak baxo.

* 12:5 12.5 Xwëlekwële ir dun ijo w̃acayak owun or sibëk mbaŋ

Ata ga bafi šaranënd end emacar eṇo eṇ, dek ebar el këṇo sēfënd. ⁴ Afoxi bani foxind gër lëngw ir fato, eno calexën gayik mënṇ yël baṇo owun ol emacar eṇ. Afoxi bani foxind bëte gër lëngw ir emacar eno calexën do eni dend: «Noṽo wa ex ang emacar eṇo? Do noṽo kë xor eṇo mereli?»

⁵ Ata emacar eṇo šot ko etēy ed bax yeyanënd gë ndafënan do gë ed këṇo širënd Kaxanu. Asebën sebën bano owun ol xali opacaṽ ofëxw onax gë oki. ⁶ Emacar eṇ ga ḥebëta ko, këṇo širënd Kaxanu maḥ gë eyang edexëm ak, këbi renarand mënṇ do gë bër lëgëk gër orën bën. ⁷ Aseb seb bano bëte ebi mereli bër ex bulunda ir Kaxanu bën xali xor këbi. Ayël yël bano panga ind ebi bëña ebar el dek: ekun ed ex yo, gë bulunda ir ex yo, gë bela bër eyeyan ed ex yo do gë enëng end ex yo. ⁸ Ata dek bër lëgëk gër ebar bën, bër bayik omac odebën ani ñëgw ex na gër akayëta and aniyand and anobo and šadaxa bano elod ga yanak ngwën aṇ, afoxi këni yana eni poxind gër lëngw ir emacar eno calexën.

⁹ Awa ar gë anëf an, baxëtëlexo dë!

¹⁰ Ar ebax eno mëla oxadëp an, aṽëla këno ṽëla gër oxadëp. Ar ebax eno dāṽ gë duxuma an, alaṽ këno laṽ gë duxuma. Mënṇ ex, bëṽënëk bën, aṽap yapëk eni buṇand, këreni teb na ekwëta el.

¹¹ Ata wat këmo emacar ecëxe ga šanëgu ko gër ebar. Bëparix bëki šot baxo ang anobo fo, do baxo yeyanënd ang fato fo. ¹² Panga ind emacar eñanar inṇ šot baxo do baxo rind becarax gër lëngw ir emacar eṇo. Anëyali bafi nëyalind dek bela bër lëgëk gër ebar bën eno calend emacar eñanar eṇ, end sembaṽ bax dām gër ecës, bari fak ko eṇ. ¹³ Emacar ekinëm eṇo becarax betëm baxo rind xali fedaliw ko akey amat, ogës od bela, xodux ol elod gër orën xali gër ebar. ¹⁴ Mondako bafi nambelind bër lëgëk gër ebar bën gë becarax bend seb bano exo dind gër lëngw ir emacar beṇ. Afel bafi felënd eni di edaš ed ang eñaṽ end emacar end saṽ bano gë duxuma do fakëta ko gër aniyand eṇ. ¹⁵ Ašot šot baxo panga ind exo nëngwët edaš elo xali ex yeyandërand, do ebi dāṽënd dek bër ax poxind na eni cale eñaṽ end emacar eñanar bën. ¹⁶ Anëyali bafi nëyalind bela bën dek, hi këni bër gapak, bërëtoc, bër gë napul, bëxaṽëanaxik, okadëp, bër ax gi ex na okadëp, eni ma enëbi din ala kala nanganëme in, bërëmar gër ataxan and liṽ, bëjo gër eyiṽ. ¹⁷ Yama ala abax xor na wa exo yëcëra beṽ ba exo pandëra cotërexë nanganëme in, oṽac or emacar ol ba nimëro ir oṽac orexëm in.

¹⁸ Awa ro, orenik ṽëkak. Ar gë onden an, calalexo exo nang er ṽacayak nimëro ir emacar in. Gayikwa nimëro ir ala ex do er ex: «Okeme ocongibat gë ofëxw ocongebat gë bënjongimat.»

14

End oyëkan or bëṽënëk eṇ

¹ Ata wat këmo anobo aṇ mo kwëša yaṇ gër etënd ed Siyoṇ ga xeta këno bela owëli keme gë ofëxw onax gë bënax bër šotëk nanganëme ir oṽac orexëm in do gë or Sëm in, gër oyiṽ orebën. ² Wël keme gër orën oniṽ or ang oṽëm fo, or ang oxëbër or ekëman etëm fo. Do angonṇ and bame wëlënd aṇ hi bax ang and bësëmb bër bëmangi bendanjëm fo. ³ Bela bëjo aṽëw bani yëwënd oyëkan oxašax gër lëngw ir aṇëpara and owun do gër lëngw ir bebëbëngw bebënax, do gër lëngw ir bëxarëk. Bela owëli keme gë ofëxw onax gë bënax bër racët këbi Kaxanu gër ebar ro bën fo bax yëwënd oyëkan olo. Gabatak ax kor bana exo tëya oyëkan olo.

⁴ Bën anëbi nang ex na bësoxari, ani buyarënaya ex na gë bën. Bën këjo sëfarand anobo aŋ gër ed ko ye yo. Kaxanu racët këbi mërëxand ir bela eni gixën bëŋanar bër xwën kënëbi mëŋ do gë anobo aŋ. ⁵ Do gër osëŷ orebën, enëgwëš ax gi ex na. Etëmbak ax gi ex na gër ola orebën.

End omeleka otas eŋ

⁶ Ata wat këmo meleka isëxe ga ko šëgëra yaŋ gër orën. Atëfëtan and din baxo xëñënanand ebi nangën bela bër lëgëk gër ebar bën, gë enëng end ex yo, gë ekun ed ex yo, gë bela bër eyeyan ed ex yo do gë bulunda ir ex yo. ⁷ Ga ko xeŷ ko rend: «Yëdayindëno Kaxanu do cëkwindëno gayikwa anëka ñatëguk apëxëd and ko xiti ngwën aŋ. Poxiyindën eno calexën ar rik orën, gë ebar, gë angwëngw, do gë bañësa band men an!»

⁸ Meleka ixinëm sëfëgu këjo iŋanar in do ko rend: «Anëka nëxenak, anëka nëxenak, angol atëm and Babilon aŋ! Mëŋ yëla këbi ngoy ind eñac endexëm in dek benëng bend bela beŋ*.»

⁹ Meleka isasën sëfëgu këbi oki oñanar ok. Ga ko xeŷ ko rend: «Angëmëne bela eno calend emacar eŋ, gë edaš ed wätinali këno el, do angëmëne eni cot nanganëme irexëm in gër oyiŷ ba gër bataxan, ¹⁰ ašëb këni šëb bën bëte oxoŷ or Kaxanu ol ang ngoy fo. Ang ngoy inëmbarëx fo kënëbi xatën andëmba aŋ cëm. Asoro këni ŷana eni torond polo gër xodux, gër mungu gër lëngw ir omeleka omënëk, do gër lëngw ir anobo! ¹¹ Din ir din kë ŷana ex cënind okwëcën ond xodux or këbi šorënd bër këjo šalend emacar do gë edaš ed wätinali këno bën. Hik gëmëd, hik goyat, ani ñana na eni teyëtand toro in. Mondako fo këjo hi ala ar šotëk yo nanganëme ir oŵac orexëm in.» ¹² Mondako ex, ebuŋa ed bëwëñëk el, ed bër kë sëfënd bapela band Kaxanu do xwëta këno Yesu bën.

¹³ Ata wël këme oniŵ yaŋ gër orën ga kë re: «Ñëgwël: “Nëngandëralebi bëšëk bër xwëta këjo Axwën do šës këni elod gërëgako bën!” Angoc Amënëk aŋ ga re ko: “Iyo, teyëtalexëni bandiyen bandëbën baŋ gayikwa në etëfa ebi bandixa bandëbën baŋ!”»

End ekanara ed bebër gër ebar eŋ

¹⁴ Ata wat këme aŋar apešax, do gër aŋar aŋo yëpa ko ar ang ašëniŵ ar ala fo. Ekamote ed owun ed kaŋe šëxwa baxo, do lëkaya baxo xorom iñakax. ¹⁵ Ga šanëgu ko meleka isëxe gër Aciŵ and Kaxanu, ko xeŷend gand ar yëpak gër aŋar: «Medël xorom in, ey ɳašaxën bebër gër ebar bën gayik anëka sëgëk, anëka ñatëk ekana el.»

¹⁶ Ata ar yëpak gër aŋar an lap ko xorom in gër ebar. Hašëk dek bebër gër ebar bën.

¹⁷ Meleka isëxe šanëgu ko gër Aciŵ and Kaxanu, and hik yaŋ gër orën aŋ. Mëŋ bëte lëkaya ko xorom iñakax. ¹⁸ Ga šanëgu ko gër angëb meleka isëxe, ir xorëk xodux, ko xeŷend gand ar lëkayak xorom iñakax an: «Medël xorom in ey ɳašaxën bacaŷ band odëwëreŵën od reseŋ band ex gër ebar baŋ, gayik anëka sëgëk.» ¹⁹ Meleka in lap ko xorom irexëm in gër ebar ata hašëk bacaŷ band atëx and reseŋ and gër ebar baŋ do xobëx ko polo gër akaraxën and kë wätinalind oxoŷ or Kaxanu aŋ. ²⁰ Ga wëla këni reseŋ in gand angol, xobëx këni gër akaraxën and hik fac. Ata šanëk ošat and bani wëñënd gër akaraxën aŋ do ošat oŋo fesëk në bapakan okeme otas. Kido eni përado opanac, ogaf ok fo watidox.

15

End beñigënaxik bepelatar eŋ

* **14:8** 14.8 Gër oñëgw odëmar er yëgw këni mëne ngoy ind oxoŷ or eñac endexëm in.

¹ Ata wat këme gër orën nanganëme îşëxe, isëm, do îşaraxik: omeleka ocongoki ga lëkaya këni beñigënaxik benjongëbeki bepelatar beñ. Gayikwa Kaxanu, paß gë beñigënaxik beño ko ñata oxoÿ orexëm ol.

² Wat këme anjer and kal-kal ang anangoye fo ga bararëk gë xodux ol. Wat këmëni bëte bër xor këño emacar bën, gë eñañ endexëm ak, gë edaş edexëm el, do gë nimëro ir oñac orexëm bën. Gër anjer and ang anangoye xwëşara bani do lëkaya këni bemangi bend yël këbi Kaxanu beñ. ³ Ata këni yëwënd oyëkan or Moyis, ariyenin ar Kaxanu ol, do gë oyëkan or anofo ol:

«Bandixa bandey bañ batëm ex, bacaraxik ex,
Axwën Kaxanu, wëj ar xorëk beÿ ðek an,
bebër këy rind bën ðal ex do şenene ex,
wëj ex emun end benëng eñ.

⁴ Axwën, noÿo bayik axi pëb na?
Noÿo bayik ax cëkw na oñac orey ol?
Wëj gabat ex awënëk an.

Enimin, benëng beñ ðek ayow këni yow
eni poxira gër lëngw irey,
gayik or şenene orey ol şanayak.»

⁵ Ga xucak eño, ga këme nëkon gër orën aciñ and Kaxanu añ ga fërëtayak, wat këme aner and Osede añ. ⁶ Omeleka ocongoki od lëkaya bax beñigënaxik benjongëbeki ok şanëgu këni gër Aciñ and Kaxanu. Şudara këni banjëm band xaf xaf bamënëk, band jing-jing, do xapa këni bapëxw band kañe gër oñëkw. ⁷ Abat gër bebëbëngw bebënax, fëxwën këbi omeleka ocongoki ok bandëmba banjongëbaki band kañe band ebax cëm gë oxoÿ or Kaxanu, mën ar hik din ir din an. ⁸ Aciñ amënëk añ lëbëk gë okwëcën oñ në end enjaran end Kaxanu eñ do gë panga indexëm in. Ata ala abax xor na exo ðil gër Aciñ and Kaxanu xali xwëtëk beñigënaxik benjongëbeki bend omeleka ocongoki beñ.

16

End bandëmba banjongëbaki band oxoÿ eñ

¹ Ata wël këme oniñ gër Aciñ and Kaxanu. Ga kë xeÿ oniñ olo, këbi felënd omeleka ocongoki ok: «Awa yeyin en ðexëx bandëmba banjongëbaki band oxoÿ or Kaxanu bañ gër ebar!»

² Meleka iñanar in lex ko andëmba añ gër ebar. Ata bela bër şot bax nanganëme ir emacar in do bani foxind eni cale gër lëngw ir edaş ed eñañ edexëm bën, lëk këbi oşëxwëra oyambënaxik: beman beñ hik yer okejën fo. ³ Meleka ixinëm in lex ko andëmba andexëm añ gër angwëngw. Men oñ nëngwëtak oşat ang or ala ar ñaş këno fo, do ðek oñacar obëngw or hik polo ol şësëra këni.

⁴ Meleka isasën in lex ko andëmba andexëm añ gër oyeß do gër bañësa band men, nëngwëtak ðek oşat.

⁵ Wël këmo meleka ir xorëk men in ga ko re:
«Wëj ar şenene hi këy, wëj ex ar hik, do hi bax an,
awënëk hi këy gayikako mondako xiti këyëbi.

⁶ Gayikako oşat or bëwënëk
do gë or bëlawënel oñ lexëra këni,
duy dëñ yël këyëbi oşat eni ceß.»

⁷ Wël këme oniñ gër angëß ga kë re:
«Eyo Axwën Kaxanu, wëj ar xorëk beÿ ðek an,
kiti indey in ðal ex do şenene ex.»

⁸ Meleka inaxën in lex ko andëmba andexëm aṅ gër eñan. Eñan eṅ šotëk ojaṽ od ebi corënd bela bën gë xodux orexëm ol. ⁹ Ata ayëka isëm šor këbi bela bën. Barikan bën këni širënd oṽac or Kaxanu ol, mënṅ ar babi lapanënd beñigënaxik beṅo gë panga indexëm an. Ani nëngwët bana ola orebën ol eno dñuwaxën.

¹⁰ Meleka icoxën in lex ko andëmba andexëm aṅ gër añëpara and owun and emacar. Ata šamëdfanëk gër ed wun ko, do bela bën këni wëcarërand ayambën in. ¹¹ Ašir bano širënd Kaxanu, mënṅ ar hik gër orën an, ga bot këbi ayambën ir okejën in. Bari ani nëngwët bana ola orebën ol xali eni teḅ bandixa batëmbak bandebën baṅ.

¹² Meleka icongibatën in lex ko andëmba andexëm aṅ gër yeḅ isëm ir këni wăcënd Efërat in. Men oṅ wëxëk eni kegetaxën bemun bend kë xaniw apën-eñan beṅ. ¹³ Ata wat këmëni bangoc bañëṅënax batas, band ang ofëkel fo. Angoc añanar aṅ šanëgu ko gër etëy ed fato, akinëm aṅ šanëgu ko gër etëy ed emacar, do atasën aṅ gër etëy ed alawënel anëgwëš. ¹⁴ Bangoc baṅo band šabucara ex, bën kë rind becarax do këni yend gër bemun bend gër ebar dek enëbi bar eno merelexën Kaxanu yatir akey atëm andexëm, mënṅ ar xorëk bey dek an. ¹⁵ Ata re ko Axwën an: «(Awa ang arek fo këme yeli.) Nëngandëralëṅo ar këmo sëk dašërëxe an. Amo pënga ex na teḅ gë eman eṅ do axo ye na gë ašëfën, cudarëxe banjëm bandexëm baṅ.» ¹⁶ Ata bangoc baṅo bar kënebi bemun beṅ gër ed këni wăcënd gë eyeyan ed Bëšëwif el: «Arëmagedoṅ».

¹⁷ Meleka icongixinëm in lex ko andëmba andexëm aṅ gër ekoc. Wëliwëk oniṽ osëm lëf gër Aciw and Kaxanu, gër añëpara and owun ga kë xeṽ: «Anëka xwëtëk!» ¹⁸ Ata wingararak, wëlik odiṽ, gë oxëbër or ekëman, do ebar el rëgëk mbaṅ. Elod ga hi këni bela bën, ala ax wat ex na angëmëgëm andako rako aṅ. ¹⁹ Angol atëm aṅ šapërëk obebët otas. Bangol band benëṅ bend bela baṅ yëcarëk. Kaxanu abi xwëya bana bela bër gër angol atëm and Babilon bën. Ata šebën këbi ang ngoy fo oxoṽ osëm orexëm or hi bax gër andëmba ol. ²⁰ Dek ošir oṅ šapërëk do osënd oṅ yëcarëk. ²¹ Ata bebër ang bongaṽ bond sibëk gwër në okilo ofëxw onax wëcandëra këbi bela bën elod gër orën. Barikan bën širëra këno Kaxanu në end eñigënaxik etëm end hi babi eṅ.

17

End asoxari aṽacaxik eṅ

¹ Ata ang hi bani omeleka ocongoki od lëkayara bax bangalama banjongëbaki ok, ibat yow ko yeyaneli ke. Re ko: «Yow mi masin kiti ind angol atëm, and ex ang asoxari aṽacaxik, ar yëpak yaṅ në amen aṅ. ² Gë asoxari ajo wata këni bemun bend gër ebar beṅ asëk alakirand fo in, do bela bër gër ebar ro bën anëka xor këbi ang ngoy fo eñac endexëm eṅ.»

³ Ata meleka in wëla ke gë Angoc and Kaxanu aṅ gër ladawe. Watëx këmo asoxari ga yëpa ko yaṅ në emacar embarax, end gë ogaf ocongoki do gë ofarix epëxw. Do eman eṅ hi ko dek omac od këṅo širënd Kaxanu fo. ⁴ Asoxari ajo šudfara ko banjëm bambarax band yek mbaṅ, banjëm band warëgeyan. Yañëna ko gë orëxër or kaṅe, do gë oyeri or oxaṽ oyekax. Lëkaya ko andëmba and kaṅe and yëm bax gë becusëšus, do gë bemuyaraxik bend eñac endexëm beṅ. ⁵ Gër eyiṽ edexëm yëgw këni oṽac or šonaya bax: «Babilon, angol atëm aṅ, nëm ir beṽacaxik, do nëm bër watak becusëšus betëm bend gër ebar ro.» ⁶ Wat këmo asoxari ajo ga yaw këṅo gë ošat or beṽënëk oṅ do gë ošat or otede od bax reyarand end Yesu oṅ.

Ga këmo nëkon, šaran ke xali xurik. ⁷ Ata re ko meleka in: «Ineṽa ki šaranaxënënd? Wëno afel këmi fel bend šonayak gër asoxari ajo do gër emacar end gë ogaf ocongoki, do gë oparix epëxw end yëpaxën këṅo beṅ. ⁸ Emacar end hi

bax do wat bayo eņ, axo bo ex na. Aŝanëgu ko ŝanëgu gër ambëxw atiŵax do exo cës. Bela bër lëgëk gër ebar bën, bër bayik Kaxanu axo ñëgw ex na omac odebën gër akayëta and anıyan nand ri ko ngwën bën, aŝaran këbi ŝaran and këno wat emacar aņ gayik ahi hi baxo, ŝës ko, bête exo canayaw.»

⁹ Eņo, onden ond arenik fo kë xor eņo pëni. Ogaf ocongoki ok kë wätinalind bëtënd bënjongëbëki bënd yëpaxën ko asoxari bëņ. Eņo amatinali ex and bemun benjongëbëki bête: ¹⁰ benjo lati këni, emat bayik ga wun ko, bari emun enjongekinëm eņ axo yow ex na pere. And ko ñatëgu aņ, ax nëka na owun orexëm ol. ¹¹ Ata emun enjongetasën eņ ex de emacar end hi bax do ŝës ko eņ. Mëņ fo ex bête emun enjongetasën, end kë ŝës din ir din eņ.

¹² Ofarix epëxw or wat këy oņ ex bamatinali band bemun epëxw bend anëbi maŝ ex na pere owun beņ. Barikan, awun këni wun apëxëd amat gë emacar eņ. ¹³ Bën erebat këni ŝaland: eno diyenin emacar eņ gë panga indebën in, do gë ojaŵ odebën ok. ¹⁴ Aŵereli këno wëreli anobo aņ. Barikan anobo aņ ebi kor gayik mëņ ex Axwën ar bëxwën an, do Emun end bemun eņ. Gë bër wac këbi, sana këbi do xwëta këno bën kënebi xor.

¹⁵ Meleka in re ko bête: «Amen and wat këy gër ed yëpa ko asoxari aŵacaxik aņ ex bamëxwër band bela bër lëgëk gër ebar baņ, ang fitarëra këni dek benëng beņ, do gë oyeyan orebën ak. ¹⁶ Oparix epëxw or wat këy ok do gë emacar eņ, aŝus këno ŝus asoxari ajo. Axandëra këno xandëra napul ir ŝot ko in do axwëca këno xwëca exo bayi tëb gë eman eņ. Ayamb këno yamb do eni bëlën er këbi bayita in. ¹⁷ Gayikwa Kaxanu yël këbi gër owëkw orebën eni di apënëta andexëm aņ, eni nãta apënëta amat, do eno yël owun orebën ol emacar eņ, xali ex nãta bend re ko Kaxanu beņ. ¹⁸ Asoxari ar wat këyo ajo hik angol atëm and wunëk gër bemun bend gër ebar ro aņ.»

18

End eyëcar ed angol and Babilon eņ

¹ Ga xucak, wat këmo meleka iŝëxe ga fedaw ko elod gër orën. Panga indexëm in itëm ebax do enjaran endexëm eņ ñobak ebar el. ² Ata ko xeŷend: «Anëka yëcarëk, anëka yëcarëk Babilon in, angol atëm aņ! Anëka hik edëg ed bëyël, gë emaŷi ed angoc aņëņënax and ex yo, do gë emaŷi ed acël aņëņënax and ex yo, gë emaŷi ed emacar eņëņënax, do gë ecusëŝus end ex yo. ³ Mondako kë hi gayikako dek benëng bend bela beņ aŝëb ŝëb këni eñac etëm endexëm eņ ang ngoy fo. Bemun bend gër ebar ro beņ ari bani rind gë mëņ eñac eņ do bëfandëran bër gër ebar bën aŝotëraxën ŝotëraxën këno gë panga ind napul irexëm in.»

⁴ Ata wël këme elod gër orën oniŵ oŝëxe ga kë re: «Canin angol and Babilon aņ, wën bër ex bulunda iram bën, këdi kën wëndëra andamat gë Bëbabilon bën, do këdi këņun fënga wën bête kiti indebën in. ⁵ Gayikwa beñëņënax bend Bëbabilon beņ asaŷar saŷarëk xali yaņ gër orën, do Kaxanu axo kwëya ex na betëmbak beņo. ⁶ Maŝayinëbi ang banun rind ak. Cosinëbi gë toro in, ang banëbi ŝosënd bën bête bela ak. Maŝayinëbi bakëlëbëd baki bandixa bandebën baņ! Gë andëmba and banun rëmbënënd aņ, dëmbëninëbi baki. ⁷ Ang babi nëngandërand në end enjaran endebën ak, do në end napul irebën ak, torolexëni mondako fo. Ang wëli bax napul irebën ak, wëli ex mondako fo toro indebën in do gë edenitaran edebën el! Gayikako Bëbabilon bën are bani rend: “Ang emun etoxari fo yëpa këne, ane gi ex na asoxari asebëta sebëta, biyi din kata abo gi na.” ⁸ Mëņ ex, akey amat fo këbi fënga betëm beņo: ecës el, gë odenitaran ok, gë enjo eņ do enëbi ðap bëngënj gër angodux. Gayikwa Axwën Kaxanu ex ar gë panga itëm an, ar këbi xiti an.»

⁹ Dek bemun bend gër ebar bend bax rind eñac gë angol and Babilon beñ, bemun bend babi nënganënd ñambëran ind gë mënñ beñ, ases këni ñana eni tesënd, arenita këni ñana eni denitand në end endexëm and këni ñana eni watënd okwécën ond amëra andexëm añ. ¹⁰ Nacët ako këni ñana eni kwëšarand në end ga këni yëdand amëra andexëm añ, do eni dend:

«Oko etëm endako rako eño! Oko etëm endako rako eño, angol atëm añ!

Oko Babilon, wëj angol apangak año!

Apëxëd amat fo rik hataxënëguk kiti indey in!»

¹¹ Bëfandëran bër gër ebar bën në etes exëni, në edenitara exëni në endexëm gayik ala ax bo ex na ga kë yëcënd opane odebën ok. ¹² Opane oko er ebax: kañe, kodi, oxañ oxëbëanaxik, oyeri, banjëm band xaf-xaf, banjëm bambarax, banjëm band gënd-gënd, banjëm band warëgeyan, bëmok bënd otëx od gë otëñer onëngax do orëxër or fës këni gë oñënga or beñamb, do gë otëx okëbëanaxik. Opane oko er ebax bëte: bebër sap këni gë yawale, gë odun do bebër fës këni do gë oxañ oyekax or ñër-ñër. ¹³ Bëte opane oko er ebax: ugu onëngax ond këni wacënd kanel, angiri, bebëlamb, bëšan bër këni wacënd mir, ašururu ir xwëšëna bani gë angiri, ngoy, ugu, pix, bële, bengas, opeñ, opanac, ocaret, okadëp do gë bandepëra.

¹⁴ «Bekëbëanaxik bend ñandi baxi ey cot beñ

anëka šana ki do ñawëta ki caw.

Dek bebër yek do xëbënëk bën awew wew ki,

do din ay wat na.»

¹⁵ Bëfandëran bër šotëraxën këño bën,

nacët ako këni ñana eni kwëšarand,

ga yëda këni amëra and Babilon añ.

Ases këni ñana eni tesënd,

arenita këni ñana eni denitand ¹⁶ do eni dend:

«Oko etëm endako eño! Oko etëm endako eño!

Babilon, angol apangak añ, angol atëm añ

and bax šudand banjëm band xaf-xaf do gë bambarax añ

angol and bax ñañënarand gë kañe,

gë oxañ oyekax do gë oyeri añ! ¹⁷ Apëxëd amat fo xucak, napul ir go in nemik!»

Dek bëhëreli bër okuluñ bën, ðek bër këbi wëlarand okuluñ bën, gë bër kë riyenind gë okuluñ bën, do gë ðek bër kë riyenind gër angwëngw bën xwëšara këni nacët ako. ¹⁸ Axeñ bani xeñënd ga wat këni okwécën ond amëra oñ. Are bani rend:

«Angol and fe wa hi bax ang angol atëm año?» ¹⁹ Afanaya bani fanayand gë obar ok gër ogaf ga këni ses do ga këni renita mondako:

«Oko etëm endako eño! Oko etëm endako eño!

Angol atëm apangak and šotëraxën këno napul

xali beta këni ðek bër gë okuluñ od gër angwëngw bën,

apëxëd amat fo xucak, ata hik ang ladawe fo!

²⁰ Wën bër gër orën bën nëngandëraleñun

gayik angol año anëka yëcarëk!

Bëte wën bëwënëk bën, nëngandëraleñun

gë oparëxanda ok, do gë bëlawënel bën

gayik Kaxanu xitik angol año

në end ga narëndëra këñun!»

²¹ Ata meleka ifangak wëd ko angañ atibax and wëndër bax gë angañ and këni ñoxixënënd eyamb, do ga lap ko polo gër angwëngw, re ko:

«Wëj angol atëm and Babilon año,

akëlëbëd amat fo këni lap mondako,

bëtëdin ala axi wat na.

²² Na gër ndey, bët din ala abi wël na bësëmb bër bëmangi, gë bëyul, gë bëfarix bër bacëroti ba okereloŋ.

Na gër ndey, ari ar beÿ axo gi na,

bëte din na gër ndey ekëbër ed aŋoxixën and eyamb ax wëli na.

²³ Na gër ndey, bëte din angoben and lambo ax wati na, ofëna or ekana ax gi na.

Bëfandëran bërey bën hi bax bër banëbi šëkwënd gër ed ex yo gër ebar ro do wëj bayëbi yifand dek benëng bend bela beŋ gë oŋanji oreŋ iŋ.

²⁴ Ata dek beŋo ki ŋatënëgu gayik oŋat or bëlaŵënel bër Kaxanu oŋ watik gër ndey, oŋat or bëŵënëk oŋ, do gë oŋat or dek bër laŵëra kënëbi gër ebar ro oŋ.»

19

End eduwän ed gër orën eŋ

¹ Ga xucak eŋo, wël këmëni amëxwër atëm and bela yaŋ gër orën ga këni xeÿ: «Aleluya! Apexa aŋ, gë enjaran eŋ do gë panga iŋ,

Kaxanu, Axwën arebi an xwënëk!

² Kiti indexëm iŋ ðal ex do ind ŋenene ex

gayikako axiti xiti këbi Bëbabilon bëÿacaxik bër bax buyarënënd ebar gë eŋac endebën bën.

Aŵaŋa ŵaŋa këbi gayik bën laŵ këbi bëriyenin bërexëm bën.»

³ Ata xeÿ këni bëte akinëm:

«Aleluya!

Okwëcën ond amëra and Babilon oŋ,

din ir din kë ŋëni!» ⁴ Bëxarëk alapem gë bënax bën do gë bëbëbëngw bëbënax bën foxi këni gër lëngw ir Kaxanu, mëŋ ar ex gër aŋëpara and owun do këni rend:

«Amen! Aleluya!»

⁵ Ata ga wëlik oniŵ gër aŋëpara and owun, kë rend:

«Duwayino Kaxanu, mëŋ ar xwën këbo an,

wën dek bër gapak bën do gë bërëtoc bën,

wën bëriyenin bërexëm bër këŋo fëbënd bën.»

⁶ Ata wël këme ang epuli ed bela bëranjëm fo, ang oÿëm fo do ang oxëbër osëm or ekëman fo ga këni re:

«Aleluya! Gayikwa Kaxanu Axwën, arebi an, mëŋ ar xorëk beÿ dek an anëka wun ko. ⁷ Nëngandëralebo, patëlebo gër ecëkw edexëm,

Gayikwa ŋambëran ind ekana ir anobo iŋ ŋatëguk,

alindaŵ anëka ko ŋatëgund.

⁸ Ayël yël bano exo cuða banjëm band xaf-xaf, apeŋax laŵëraw këno, bamënëk, band jing-jing.»

(Banjëm baŋo ŵacayak

or ŋenene or bëŵënëk ol.)

⁹ Meleka in fel ke: «Nëgwël: “Nëngandëralebi bër ŵac kënëbi gër ŋambëran ind ekana ed anobo bën!”»

Re ko bëte: «Bend këme rend beŋo ex eyeyan ed ðal ed Kaxanu el.» ¹⁰ Ata foxi këme gër osapar orexëm mo calexën. Bari mëŋ re ko: «Tëbël ðe, ax gi ex na mondako! Wëno ariyenin fo hi këme ang hi kën wëj do gë bëmaÿe bëndey bënd kë reyarand end Yesu Kërisët beŋ. Poxiyind eyo cale Kaxanu gabat! Gayikwa osede or Yesu Kërisët ol ex er këni reyarand bëlaŵënel bën.»

End fanac ifeŋax eŋ

¹¹ Ata wat këme fol orën ol do fanac ifeşax ga şanayaw ko. Ar yëpaxën baŋo an bano wăcënd «Ar mokwëta», do «Ar đal», gayik mëŋ kē xitind do kē wërënd gē or şenene ol. ¹² Bangēs bandexēm baŋ warēk ang xodux fo, do šëxwa ko oxamate or owun oranjēm. Yëgw këni gēr ndexēm oŵac or ala ax nang ex na, angēmēne ax gi ex na mëŋ gabat. ¹³ Do şudfa ko acud and yëmb bani nē oşat. Oŵac orexēm ol ex: «Eyeyan ed Kaxanu el.» ¹⁴ Benga bend ocoroda bend gēr orën beŋ, şudara këni banjēm band xaf-xaf, bamēnek, bapeşax, do këno sēfarand moñēpa yaŋ nē opanac opeşax. ¹⁵ Gēr etēy edexēm kē şanënd duxuma iñakax ir këbi sawaxën benēng bend bela beŋ. Gē or gapak osēm këbi xadac, do ebi beñëra ang këni wēñënd reseŋ ak gēr akaraxën andexēm. Ngoy iŋo ex amatali and oxoŷ osēm or Kaxanu, mëŋ ar xorēk beŷ đek aŋ. ¹⁶ Gēr acud andexēm, do gēr emef endexēm yëgw këni oŵac: «Emun end bemun», do «Axwën ar bëxwën.»

¹⁷ Ata wat këmo meleka ga xwëşa ko gēr eñan. Ga këbi yeyaneli đek oşel or bax šëgërand yaŋ gēr orën ol, xeŷ ko: «Yowën, barërëgun gēr ñambëran itēm ind Kaxanu! ¹⁸ Yowën enëbi yamb bemun beŋ, gē bemun bend ocoroda beŋ, gē bër fangak bën, gē opanac ok do gē bër yëpaxën babi bën, gē okadëp ok gē bër ax gi ex na okadëp bën, gē bër gapak bën do gē bërëtoc bën.»

¹⁹ Ata wat këmo emacar eŋ, bemun bend gēr ebar beŋ do gē ocoroda odebën ok ga fedër këni enëbi merelixën ar yëpa bax yaŋ gēr fanac ifeşax an, do gē ocoroda odexēm ok. ²⁰ Sëra kënebi emacar eŋ do gē alawënel anëgwëş ar bax rind becarax bend babi nambelind bër şot bax nanganëme ir emacar do bani foxind eni calend gēr eñaŵ end edaş edexēm bën. Tak bëxi lap kënebi bëbëngw gēr anjer and xodux, gēr ed fëtëk mungu. ²¹ Bër bayik bën lawëra këbi duxuma ir bax şanënd gēr etēy ed ar yëpa bax yaŋ gēr fanac an. Do đek oşel ol wëndëra këni ga yamb këni beman bendebën beŋ.

20

End bëniy wëli eŋ

¹ Ata wat këmo meleka ga ko fedaw gēr orën ga lëkaya ko acoketaya and ambëxw atiŵax aŋ, do gē gweyele-gweyele isēm. ² Na sëra këŋo fato in, andën akarëk and këno wăcënd şabucara, do Sindan aŋ. Fok këŋo gē gweyele-gweyele in xali ex kuca bëniy wëli. ³ Yëkëtëx këŋo polo gēr ambëxw atiŵax, sënd ko do şëban ko etëndët el, exo tebaxën enambeli ed benēng bend bela el xali ex tēk bëniy wëli. Do and kē xuca bëniy wëli aŋ, eno tebët ipëxëd.

⁴ Ata wat këme bañëpara band owun. Bër yëparaxën bax bën şot këni or gapak or enëbi kitixënënd bela ol. Wat këme bëte benjëw bend bër şësëk ga fodëtën kënebi ogaf odebën gē ecëngwa bën, nē end ga bani reyarand osede or Yesu, do bani femërand eyeyan ed Kaxanu eŋ. Bën ani poxi bana gēr lëngw ir emacar, do gēr lëngw ir edaş ed watali bano el. Bën ani ma bana enëbi din nanganëme irexēm in ax gi ex na gēr eyiŷ, ax gi ex na gēr ataxan. Bën xani bax gēr ecës, bakaw këni gēr aniyani eni munaxën andamat gē Yesu Kërisët xali bëniy wëli. ⁵ Bëşësëk bëşëxe bën ani kanira bana gēr ecës xali xucak bëniy wëli beŋ.

Ekani ed gēr ecës eñanar el ex. ⁶ Awa nëngandëralëŋo, do gilexo awënek ar hik şëf gēr bër xanik añanar gēr ecës an. Ata bën ecës ekinëm el ojaŵ ax cot ex na gēr ola orebën. Barikan ariyenin këno yana eno diyeninënd Kaxanu do gē Kërisët ang bëşadaxan fo do eni mun gē mëŋ bëniy wëli.

⁷ And kē xuca bëniy wëli aŋ, Sindan in asebët këno sebët exo canëgu gēr epëra edexēm. ⁸ Aşanëgu ko şanëgu ebi nambelixën benēng bend bela beŋ ang lëgëra këni gēr owebët onax or ebar ak. Benēng beŋo exëni Gog do gē Magog. Bën kē barërëgu

gër emer do eni ñëmb ang edini ed gër angwëngw fo. ⁹ Ata wat këmëni ga şan këni do beñëtar këni dek ebar el. Xul kënebi bëwënek bën gër ed barër këni do gër angol and ex pëlot gër yomb ir Kaxanu aŋ. Barikan fedawëk na xodux elod gër orën do bëlën këbi. ¹⁰ Şabucara in, mëŋ ar babi nambelind an, yad këno, do lap këno gër anjer and xodux, gër ed fëtëk mungu, gër ed lap kënebi emacar eŋ, do gë alawënel anëgwëş an. Mondako këni yana eni torond ciş wec polo na din ir din.

End kiti ifelatar eŋ

¹¹ Ga xucak eŋo, wat këme añëpara and owun atëm apeşax do wat këmo bëte ar yëpak gër añëpara and owun aŋo an. Ebar el do gë orën ol şapërek xali bebët abi bayi bana. ¹² Aŋo wat këmëni bëşësëk bën, bëjo bër gapak, bëjo bërëtoc, ga xwëşara këni gër lëngw ir añëpara and owun. Ar yëpak gër añëpara and owun an ko labëtërand bakayëta, do gë akayëta acëxe, and aniyen aŋ. Xiti këbi bëşësëk bën, ang yëgw këni gër bakayëta baŋo ak, ang ebax bandixa bandebën ak. ¹³ Angwëngw aŋ şëpëtëgu këbi bëşësëk bër hi bax polo bën. Ecës el do gë wur ir bëşësëk in necëtëgu kënebi bëşësëk bër lëkaya banëbi bën do ala kala xiti këno ang ebax bandixa bandexëm ak. ¹⁴ Ata ar yëpak gër añëpara and owun an, lap ko ecës el do gë wur ir bëşësëk in, gër anjer and xodux. Anjer and xodux aŋo ex ecës ekinëm el. ¹⁵ Lap këno bëte bëngënj gër anjer and xodux ar bayik yo oşac orexëm ani ñëgw bana gër akayëta and aniyen.

21

End orën oxaşax do gë ebar ekaşax eŋ

¹ Ata wat këme orën oxaşax do gë ebar ekaşax. Gayikwa orën oxarëk ol do gë ebar ekarëk el ayëcar yëcar bax, do angwëngw aŋ ax bo bana. ² Wat këme bëte angol amënëk aŋ ga kë şëlaw elod gër orën ga xaniwëk gër Kaxanu. Angol aŋo ex Yerusalem ixaşax in do ang endënaş end eñër end yañënarak exo ŋataxënd gër icën indexëm fo hi bax. ³ Wël këme oniş or ar yëpak gër añëpara and owun ol ga ko xeş: «Edëg ed Kaxanu el anëka hik mërëxand ir bela!

Kaxanu wa bar këni edëg el gë bela bën,
bën eni gi bulunda irexëm do mëŋ exo gi Kaxanu irebën.

⁴ Afëxwëc ko fëxwëc dek ongwën ond

gër bangës bandebën oŋ,
ecës ax bo na, otes ax bo na,
edenitan ax bo na, ayambën ax bo na.

Gayikwa bend aniyen añanar beŋ ax bo ex na.»

⁵ Ata re ko ar yëpak gër añëpara and owun an: «Gërëgako beş bën dek këme nëngwët ex gi bebëxaşax.» Re ko bëte: «Awa ñëgwël beŋo gayik enimin bend mokwëta dëŋ ex.» ⁶ Aŋo re ko: «Anëka hik mondako! Wëno ex ayanar an, wëno ex afelatar an. Bëte wëno kë yanand, wëno fo kë űatand. Ar sel këno an, arëmbënëgu këmo rëmbënëgu gër añësa and men ond kë yëlënd aniyen, axo yëc na monjëc. ⁷ Eŋo këmo yël ar kë xor an. Wëno Kaxanu këno xwën do mëŋ exo gi aseñişwën. ⁸ Barikan bërëşiyëk bën, gë bër gë oŋëpëgënan bën, gë bër watak becuseşus bën, gë bëlaş bër bela bën, gë bër watak eñac bën, gë bëbanj bën, gë bër xwëtak olaş bën do gë dek bënëgwëş bën, er fenan këmëni in ex anjer and xodux do gë mungu. Ejo ex ecës ekinëm el.»

End Yerusalem ixaşax eŋ

⁹ Ata gër omeleka ocongoki od lëkaya bax bandëmba banjongëbaki band yëm bax gë beñigëanaxik benjongëbeki bepelatar beŋ, ibat sëka ke exe pelëra. Ata re ko: «Yow mi masin endënaş end eñër eŋ, alindaş ar anoşo an.» ¹⁰ Meleka in wëla ke gë Angoc

and Kaxanu aŋ bête yaŋ nê atënd acakax, do w̄asin ke angol amênêk aŋ, Yerusalem in, ga kê fedaw elod gër orên ga xaniwêk gër Kaxanu. ¹¹ Enjaran end Kaxanu eŋ baŋo ñoband, do kê watind ang ekaŷ ekebenaxik, ekaŷ ed keni w̄acënd ŝasêp, kal-kal ang anangoye fo. ¹² Amenŋ and xecexên bani angol aŋo aŋ, aŷang ŷang bax, bête aŝak ŝak bax. Owêt epêxw gë oxi hi bax gër amenŋ aŋo do omeleka epêxw gë oki xwêšara bax gë ebêt gë ebêt. Do aŷëgw ŷëgw bani omac od bandêwëra epêxw gë baki band Bëyisërayel baŋ gër ofëra or owêt oŋo. ¹³ Er hi bax apên-eñan, owêt osas, ambëng owêt osas, ambêtêb owêt osas, do acëla-eñan owêt osas. ¹⁴ Er bay bani amenŋ aŋo gë orêda epêxw gë oxi do nê ekëlan kala ŷëgw bani oŷac obaŋ or oparêxanda epêxw gë oki od anobo ok.

¹⁵ Ar baxe felërand aŋ, esëyixên lëkaya baxo, oŝet or kaŋe. Gë mënŋ baxo sëyind angol aŋ, gë owêt orexëm oŋ, do gë amenŋ and jey aŋ. ¹⁶ Angol aŋ er hi bax gë owebêt onax od gwër fo gwër fo do acakêšak in gwër fo bax bête gë aňangëŷang in. Ata sëyi ko angol aŋ gë oŝet orexëm ol do sêk ko: nê ometër owëli epêxw gë oki. ¹⁷ Meleka in sëyi ko amenŋ aŋ, ata sêk ko nê ometër ofëxw ocongebat gë oco, ang ebax osëyi or bela ak. ¹⁸ Amenŋ aŋ bay bani gë oxaŷ or ŝasêp, do angol aŋ hi bax kaŋe iwênêk, kal-kal ang anangoye amênêk fo. ¹⁹ Edêda ed amenŋ and angol aŋo el hi bax gë bapax epêxw gë baki, do ŷaŋên bani gë oxaŷ oxëbënaxik: apax aňanar aŋ gë ŝasêp, akinëm aŋ gë safir, atasên aŋ gë kalësedëwan, anaxên aŋ gë emërod, ²⁰ anjoxên aŋ gë onikës, anjongamatën aŋ gë sarëdëwan, anjongakinëm aŋ gë kërisolit, anjongatasên aŋ gë beril, anjonganaxên aŋ gë topas, andepêxwën aŋ gë këriscopëras, andepêxw gë amatën aŋ gë tirëkwax do andepêxw gë akinëm aŋ gë ametisët. ²¹ Ofëra epêxw gë oxi oŋ ebax becambax epêxw gë beki, epëra kala ecambax emax. Fëña isëm ir gër angol in ebax kaŋe iwênêk, kal-kal ang anangoye amênêk fo.

²² Aciw̄ and Kaxanu ame wat ex na gër angol aŋo. Gayikwa aciw̄ and Kaxanu aŋ hi keni Axwën Kaxanu, mënŋ ar xorêk beŷ dek an do gë anobo aŋ. ²³ Angol aŋo eñan këm do facaw̄ këm ex gayik enjaran end Kaxanu eŋ kënjo ñoband do anobo aŋ ex lambo irexëm in. ²⁴ Benëng bend bela beŋ aliya keni ŷana eni diyand gër angoben andexëm, do bemun bend gër ebar beŋ eno mëlänëgund enjaran endebën eŋ. ²⁵ Owêt or angol oŋ përarëxe kê ŷana ex bayind. Ado dënŋ ala ax përa na gayik gëmëd ax gi na. ²⁶ Benëng bend bela beŋ awëlanëgu këno ŷana eno mëlänëgund enjaran endebën eŋ, do gë owun orebën ol. ²⁷ Barikan, ebuyaraxik gebatak ax dîl na gër angol aŋo. Ar watak becusêšus, ba enëgwëš axo dîl na. Afo bër ŷëgwën kënebi omac odebën gër akayëta and aniyax and anobo bën fo kê lil.

22

End araxen eŋ

¹ Ata meleka in w̄asin ke yeβ ir men ond kê yëlënd aniyax in. Men oŋo omênêk ebax kal-kal ang anangoye fo. Afes bax fesënd elod gër aňëpara and owun or Kaxanu do gër and anobo aŋ. ² Wat këme mërëxand ir fëña isëm ir angol aŋo do gër obëja oki od yeβ, atëx and gë odëwëréwën od kê yëlënd aniyax ok. Atëx aŋo, facaw̄ ir ex yo kê rëwënd, mëne ngëŋ epêxw gë baki gër iniy. Opat odexëm ok këbi fakënënd benëng bend bela beŋ. ³ Eňëŋënaŷ ax bo na. Aňëpara and owun or Kaxanu aŋ do gë and anobo aŋ kê hi mërëxand gër angol. Bëriyenin bërëxëm bën kënjo ŷana eŋo calend. ⁴ Awat këni ŷana eni watënd dëxax irexëm in, do oŷac orexëm ol exo ñëgw gër oyiŷ orebën. ⁵ Ecamëdan ax bo na, do ala ax ñana na ex caland lambo, ala ax ñana na ex caland angoben and eñan gayik Axwën Kaxanu këbi ŷana ebi ñoband. Ata eni mun din ir din.

End omakaw ond Yesu eŋ

⁶ Ata re ko meleka in: «Bend këmi felënd beŋo eyeyan ed dal, ed mokwëta ex. Axwën Kaxanu, mëŋ ar këbi yëlënd Angoc andexëm bëlaŵënel an, lawënëgu këŋo meleka irexëm in ebi masindëra bëriyenin bërexëm bën bend kë ñatëgu gogo beŋ.»

⁷ Ga re ko Axwën an: «Gogo këme yeli. Nëngandëraleŋo ar kë sëfënd ang rek gër akayëta aŋo ro ak, akayëta and kë nangënënd gana-gana fo er kë yelind aŋ!»

⁸ Wëno Şaŋ wëlëk do watëk beŋo. And wël këme do wat këme aŋ, foxi këme gër osapar mo cale meleka ir baxe wăsinëndërand beŋo in. ⁹ Barikan mëŋ re ko: «Tebël de, ax gi ex na mondako! Wëno ariyenin fo hi këme ang hi kën wëj do gë bëmaÿe bëndey bënd ex bëlaŵënel bën, do gë dek bër kë balëkënalind bend gër akayëta aŋo ro bën. Poxiyind eyo cale Kaxanu gabat!» ¹⁰ Ata re ko: «Kërey con na bend yëgw këni gër akayëta aŋo ro beŋ. Akayëta aŋo kë nangënënd gana-gana fo er kë yowënd in, gayikwa dam ex ex ŋatëgu.» ¹¹ Ar sëmbak an, kemënalexo kaş-kaş gër osëmbak orexëm, ar buyarëk an, kemënalexo exo buyar kaş-kaş. Ar şenene an kemëlanelexo, nëmëc gër or şenene orexëm, do ar wënëk an kemënalexo exo men nëmëc!

¹² Gogo këme yeli do me mëlali acosa aŋ, ala kala mo cos er riyeŋi ko in. ¹³ Wëno ex aÿanar an bëte wëno fo ex afelatar an. Wëno kë ŷanand bëte wëno fo kë ñatand*.

¹⁴ Nëngandëralebi bër kë nebënd banjëm bandebën baŋ ebi ñapaxën eyamb ed atëx and kë yëlënd aniyān el do eni dılaxën gër owët or gër angol! ¹⁵ Barikan canëlexëni fac bër ex ang odaŋët bën, gë bëbanj bën, gë bëÿacaxik bën, gë bëlaŵ bër bela bën, gë bër xwëtak olaş bën, do gë bër ñanëk do wër këbi enëgwëş bën!

¹⁶ Wëno Yesu lawënëli këŋo meleka iram in exo deya osede oram ol gër bamara. Wëno ex arandëwëra and Dafid an, wëno ex emal ed kë ñoband oxeya el. ¹⁷ Angoc and Kaxanu aŋ, do gë alindaw̄ ar anofo an këni rend: «Yow!» Do ar wël këbi an delexo: «Yow!» Ar sel këŋo an, təkawëlexo. Ar ŷandi këŋo an, dëmbëlexo men ond kë yëlënd aniyān oŋ, men ond ayël fo oŋ.

Eŋata el

¹⁸ Wëno Şaŋ, gë obal osëm këme reyand gër ar kë wël yo eyeyan ed bend bebër kë yowënd ecan ecan do yëgw këni gër akayëta aŋo beŋ: ar kë baş ŷeÿ an, Kaxanu eŋo baş bëŋigëanaxik bend yëgw këni gër akayëta aŋo beŋ. ¹⁹ Do ar kë başëta ŷeÿ gër eyeyan ed gër akayëta aŋo an, Kaxanu abaşëta ko başëta bëte oşet orexëm or atëx and kë yëlënd aniyān ol, do gë oşet or angol amënëk or yëgw këni gër akayëta aŋo ol. ²⁰ Ar ex sede ir bend dal beŋo an kë reyand: «Iyo, gogo këme yeli! Amen! Yow Axwën Yesu!»

²¹ Awa Axwën Yesu yëlëlenun wën dek oyekax orexëm ol!

* **22:13** 22.13 Gër Gërek er yëgw këni: «Alëfa» do gë «Omega», iñëgw iñanar iŋ do gë ipelatar iŋ.